A C A D E M I A R O M Â N Ă
INSTITUTUL NAŢIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIŢESCU”

Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie Nr. 13, 050711, București – România
Tel: +(4)021-318.81.06/2007; Tel/ Fax:+(4) 021-310.01.42;
Website: www.ince.ro; Email: office@ince.ro

RAPORT FINAL DE CONSULTARE PUBLICĂ

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

-2022-

CUPRINS

1. Introducere 3

2. Derularea procesului de consultare publică în cadrul ultimei etape.....3

3. Rezultatele consultării publice derulate anterior, în cadrul celei de-a doua etape 4

1. Introducere

Pe parcursul ultimei etape, a fost derulat procesul de consultare publică finală, referitoare la **Strategia de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030**.

2. Derularea procesului de consultare publică în cadrul ultimei etape

În perioada 23.06.2022-23.09.2022, **Strategia de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030** a fost disponibilă, în format pdf, pe pagina de internet a Consiliului Județean Hunedoara (https://www.cjhunedoara.ro), cu acces general și adresabilitate către publicul larg (Fig.1).

Pe întreaga durata a perioadei de consultare publică, de tip hibrid, nu au fost menționate neclarități sau inadvertențe și nu au fost primite solicitări/sugestii pentru completarea sau modificarea documentului.

Fig.1. Banner pentru accesarea variantei consultative a **Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030**, disponibil pe https://www.cjhunedoara.ro

3. Rezultatele consultării publice derulate anterior, în cadrul celei de-a doua etape

Procesul de consultare adresat comunităților locale din jud. Hunedoara (autorități publice locale) a fost deja derulat, în cadrul etapelor anterioare și a fost menționat în cel de-al doilea raport de progres. Rezultatele obținute au fost deja integrate în forma finală a **Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030**.

Municipiul Brad

Sate aparținătoare: Valea Brad, Potingani, Țărățel, Mesteacăn, Ruda Brad

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Creșterea gradului de transparență în administrația publică locală și facilitarea accesului cetățeanului la serviciile publice în format electronic la nivelul Municipiului Brad;
- Dezvoltarea rețelelor inteligente de distribuție a gazelor naturale în municipiul Brad.

Proiecte în perspectivă

- Utilități publice
- Modernizarea/ reabilitarea clădirilor rezidențiale
  - Modernizare/ reabilitare blocuri în Municipiul Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Acordare facilități fiscale pentru persoanele fizice care realizează lucrări de eficientizare energetică a locuințelor individuale - Buget local; Alte surse
- Modernizarea/ reabilitarea clădirilor publice
  - Reabilitare termică și modernizare clădire în care funcționează Primăria Municipiului Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Creşterea eficienţei energetice în sistemul centralizat de transport şi distribuţie a energiei termice
  - Modernizare sistem centralizat de încălzire din Municipiul Brad - PODD, Buget local; Alte surse
  - Construire centrală termică în Municipiul Brad - PODD, Buget local; Alte surse
  - Campanii de conștientizare privind avantajele utilizării sistemului centralizat de energie termică - PODD, Buget local; Alte surse
- Creşterea eficienţei energetice în sistemul de iluminat public
  - Reabilitare, modernizare și extindere sistem de iluminat public în satele aparținătoare din Municipiul Brad și în zonele de extindere a locuirii - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Regenerarea urbană a cartierelor de locuințe
  - Regenerare urbană a cartierelor de locuințe collective - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Amenajare urbanistică a zonei centrale
  - PUZ Amenajare zona centrală a Municipiului Brad - Buget local; Alte surse
  - Amenajare zona centrală a Municipiului Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Reabilitarea/ modernizarea străzilor
  - Reabilitare / modernizare străzi (rețea transport public) - POR Vest; Buget local; Alte surse

- Reabilitare / modernizare străzi (fără rețea transport public) - pachet 1-8 - Buget local; Alte surse
- Realizare circulații carosabile - legături noi în rețea (conform PUG) - Buget local; Alte surse
- Realizare drum de centură pe latura de Sud-Est, între DN 76 și DN 74 - POT; Buget local; Alte surse
- Realizare pod nou peste Râul Crișul Alb și Pârâul Luncoi - Buget local; Alte surse
- Construire pod peste Râul Crișul Alb pe Str. Cloșca - Buget local; Buget național; Alte surse
  - Realizarea de parcări publice
- Crearea unor parcări collective - Buget local; Alte surse
  - Dezvoltarea infrastructurii pentru biciclete și pietoni
- Creare/ modernizare infrastrură pentru biciclete și pietoni - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Înfiinţare centre pentru închiriere biciclete - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Dezvoltarea sistemului de transport public local cu mijloace ecologice
- Creare/ modernizare infrastructură pentru transportul public - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Achiziție mijloace de transport public ecologice - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Dezvoltarea infrastructurii necesare utilizării autovehiculelor electrice și electrice hibride și achiziția de mijloace de transport ecologice
- Realizare rețea de stații de alimentare cu energie a autovehiculelor electrice și electrice hibride - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Achiziție mijloace de transport electrice în parcul de autovehicule gestionat de autoritatea publică locală - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Extinderea și modernizarea sistemului de alimentare cu apă și canalizare
- Extindere rețea de alimentare cu apă și canalizare - PODD; Buget local; Alte surse
  - Înființarea/ Extinderea sistemului de alimentare cu gaze naturale
- 56. Înființare/ Extindere rețea de alimentare cu gaze naturale - POIM; POTJ; Buget local; Alte surse
  - Creșterea gradului de colectare selectivă a deșeurilor
- Dotare gospodării cu containere de compostare - PODD; Buget local; Alte surse
- Amenajare platforme îngropate pentru colectarea selectivă a deșeurilor - PODD; Buget local; Alte surse
- Modernizare stație de selectare, transport și compostare a deșeurilor - PODD; Buget local; Alte surse
- Realizare acțiuni de promovare a colectării separate a deșeurilor - PODD; Buget local; Alte surse
- Realizare acțiuni de promovare a compostării deșeurilor - PODD; Buget local; Alte surse
  - Dezvoltarea unui sistem de monitorizare a factorilor de mediu
- . Implementare sistem inteligent de monitorizare a factorilor de mediu din Municipiul Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Alte domenii
  - Asigurarea accesului egal la asistență medicală prin dezvoltarea infrastructurii și serviciilor, inclusiv la asistență medicală primară
- Modernizare Spitalul Municipal Brad - POS; POR Vest; Buget local; Alte surse
- Modernizare cabinete medici de familie - POS; POR Vest; Buget local; Alte surse
- Înființare centru de furnizare a serviciilor de asistență medicală comunitară și dezvoltarea serviciilor - POS; POR Vest; Buget local; Alte surse

- Modernizare cabinete de asistență medicală școlară - POS; POR Vest; Buget local; Alte surse
- Realizare campanii de promovare a schimbării stilului de viață și încurajare a unei vieți sănătoase, inclusiv implementarea de măsuri de prevenție - POS; POR Vest; Buget local; Alte surse
- Creștere capacitate de gestionare a crizei sanitare Covid-19 - POIM; POS; Buget local; Alte surse
  - Reabilitarea/ modernizarea/ extinderea infrastructurii și serviciilor sociale
- Amenajare cămin pentru persoane vârstnice - POIDS; Buget local; Alte surse
- Construire locuinţe pentru tineri - Buget de stat; Buget local; Alte surse
- Acțiuni de reducere a disparităților dintre copiii aflați la risc de sărăcie / excluziune socială și ceilalți copii - POIDS; Buget local; Alte surse
- Dezvoltare servicii de educație și îngrijire pentru copii și servicii de sprijin educațional pentru adulții vulnerabili - POIDS; Buget local; Alte surse
- Dezvoltare servicii suport care susțin îmbătrânirea activă - POIDS; Buget local; Alte surse
- Dezvoltare servicii sociale pentru persoanele vârstnice - POIDS; Buget local; Alte surse
- Realizare diagnoză socială la nivelul Municipiului Brad - POIDS; Buget local; Alte surse
  - Modernizarea/ reabilitarea/ extinderea/ echiparea și flexibilizarea spațiilor de învățare din cadrul unităților de învățământ în vederea creșterii calității mediilor de învățare
- Reabilitare, modernizare și echipare Liceul Teoretic "Avram Iancu" Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Reabilitare, modernizare și echipare Școala Gimnazială "Mircea Sântimbreanu" Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
- 16. Reabilitare, modernizare și echipare Școala Gimnazială "Horea, Cloșca și Crișan" Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Dezvoltarea serviciilor educaționale
- Implementare servicii de educație de tip "școala după școală"- POEO; Buget local; Alte surse
- Dezvoltare centru de excelență pentru identificarea, sprijinirea și promovarea copiilor cu abilități înalte - POEO; Buget local; Alte surse
- Derulare programe remediale pentru elevii de liceu- POEO; Buget local; Alte surse
- Derulare campanii de consiliere și orientare în alegerea carierei - POEO; Buget local; Alte surse
  - Valorificarea durabilă a patrimoniului cultural
- Conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Dezvoltarea infrastructurii și serviciilor culturale
- Organizare evenimente cultural-educative - Buget local; Alte surse
- Modernizare și dotare Casa de Cultură a Municipiului Brad - monument istoric - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Reabilitare fond construit în care au funcționat cămine culturale/ unități de învățământ din localitățile aparținătoare - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Extinderea spațiilor de înhumare
- Extindere Cimitir aferent Bisericii Adormirea Maicii Domnului Brad sau/și construire cimitir nou - Buget local; Alte surse
  - Dezvoltarea sistemului de monitorizare video
- Înființare/ Extindere și modernizare sistem de monitorizare video la nivel local - POR Vest; Buget local; Alte surse

- Elaborarea documentațiilor de planificare urbană
  - Reactualizare PUG al Municipiului Brad - Buget local; Alte surse
  - Realizare PAED al Municipiului Brad pentru perioada 2021-2027 - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Actualizare Registru local al spațiilor verzi - Buget local; Alte surse
  - Realizare cadastru sistematic în Municipiul Brad - Buget național; Buget local; Alte surse
- Îmbunătățirea infrastructurii verzi
  - Modernizare sisteme de întreținere a spațiilor verzi existente - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Modernizare Parcul Central din Municipiul Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Dezvoltare infrastructură blue-green la nivelul localității - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Dezvoltarea infrastructurii de agrement/ petrecere a timpului liber
  - Amenajare zone de agrement pe malurile Pârâului Luncoi - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Amenajare promenada pe faleza Râului Crișul Alb, modernizare zonă de agrement în Parcul Tineretului Brad, construire pod peste Râul Crișul Alb în Municipiul Brad, județul Hunedoara - POAT; POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Amenajare zone de agrement și modernizarea Parcului Gării din Municipiul Brad, județul Hunedoara - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Reabilitare, modernizare și dotare complex sportiv Aurul Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Construire bazin de înot acoperit - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Construire sală polivalentă - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Dezvoltarea infrastructurii și serviciilor digitale în relația cu cetățenii
  - Modernizare servicii electronice pentru relația cu cetățenii - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Dezvoltarea infrastructurii și serviciilor digitale în interiorul admnistrației
  - Modernizare sistem informatic la nivelul Administrației Publice Locale din Municipiul Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Realizare sistem de monitorizare a consumului de energie și apă pentru clădirile publice aflate în proprietatea Municipiului Brad - POR Vest; Buget local; Alte surse
  - Formare continuă a personalului - POCIDIF; Buget local; Alte surse
- Dezvoltarea schemei de personal cu atribuții în dezvoltarea proiectelor cu finanțare externă nerambursabilă
  - Angajare personal cu competențe în dezvoltarea proiectelor cu finanțare externă nerambursabilă - Buget local; Alte surse
- Implicarea cetățenilor în planificarea dezvoltării locale
  - Bugetare participativă - Buget local; Alte surse
  - Consultare populație în etapele de realizare, evaluare și monitorizare a documentelor strategice - Buget local; Alte surse
- Dezvoltarea unei infrastructuri suport adecvate pentru afaceri
  - Amenajare spații pentru dezvoltarea de activități tehnologice / industriale/ de business - POR Vest; Buget local; Alte surse
- Asigurarea accesului la educație și formare în scopul reconversiei profesionale în acord cu exigențele dezvoltării economice sustenabile
  - Derulare programe de reconversie profesională pentru adulți - POIDS; Buget local; Alte surse
- Susținerea antreprenoriatului prin sprijinirea afacerilor locale

- Acordare stimulente financiare pentru mediul economic (scheme de minimis) - Buget local; Alte surse
- Derulare sesiuni de informare a agenților economici cu privire la programele de finanțare disponibile - Buget local; Alte surse
- Plan Local de Acțiune pentru implementarea utilizării vehiculelor electrice de către companiile private - Buget local; Alte surse
- Acordare facilități fiscale pentru persoanele juridice care realizează lucrări de eficientizare energetică a imobilelor din fonduri propria - Buget local; Alte surse
- Studiu de fundamentare a necesității și oportunității operării transportului feroviar - Buget local; Alte surse
- Creare structuri asociative - Zona Urbană Funcțională Brad - Buget local; Alte surse
  - Valorificarea în scop economic a resurselor turistice și dezvoltarea infrastructurii suport
- Amenajare turistică "Drumul Aurului" și situl "Treptele Romane" - POTJ; POR Vest; Buget local; Alte surse
- Amenajare acces Traseu mocănița Brad – Crișcior - POTJ; POR Vest; Buget local; Alte surse
- Promovare la nivel național și internațional a Municipiului Brad ca destinație turistică - POTJ; Buget local; Alte surse
- Amenajare punct turistic - POTJ; Buget local; Alte surse
- Organizare activități culturale de promovare a Municipiului Brad - Buget local; Alte surse
- Preluare în administrare a Muzeului Aurului sau administrarea acestuia în parteneriat - Buget local; Alte surse.

Municipiul Deva

Sate componente: Archia, Bârcea Mică, Cristur, Sântuhalm

Proiecte în perspectivă

- Proiecte de Mobilitate (creare de culoare de mobilitate adiacente rețelei de transport TEN-T);
- Proiecte de instalare stații de încărcare electrică;
- Proiecte de îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor publice și rezidențiale;
- Proiecte de ecologizare a depozitelor de deșeuri menajere;
- Proiecte pentru regenerare urbană a cartierelor Municipiului Deva;
- Proiecte de digitalizare a administratiei publice locale.

Municipiul Hunedoara

Localități componente: Boș, Groș, Zlaști, Peștișu Mare

Proiecte în perspectivă

- Eficientizarea energetică a clădirilor rezidențiale din municipiul Hunedoara – etapa 1 (8 blocuri de pe zona pietonală) (george enescu, bl.130 si 131, b-dul Corvin, bl. 93, 98, 94, 99, 100, 96);
- Eficientizarea energetică a clădirilor rezidențiale din municipiul Hunedoara – etapa 2 (blocuri turn) str. Mihai Viteazu, bl.b5, b5;

- Eficientizarea energetică a clădirilor rezidențiale din municipiul Hunedoara – etapa 3 (blocuri turn) str. Trandafirilor, bl.35 si 24;
- Eficientizarea energetică a clădirilor rezidențiale din municipiul Hunedoara – etapa 4 (blocuri turn);
- Reabilitare, modernizare și dotare creșă săptămânală Căsuța cu pitici, Hunedoara;
- Reabilitare, modernizare și dotare școala gimnazială nr. 2 Hunedoara – corp b;
- Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural – Ansamblul Arhitectural Castelul Corvinilor – Etapa 2;
- Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural – Ansamblul Arhitectural Castelul Corvinilor – Curtea Husarilor;
- Realizare și amenajare Parc etnografic „Ținutul Pădurenilor în cadrul Ansamblului Arhitectural Castelul Corvinilor:
- Valorificarea turistică a grădinii și șanțurilor Ansamblului Castelul Corvinilor prin realizarea și amenajarea unui Parc Tematic Medieval;
- Înființare și amenajare gradină urbană Corvinia, Hunedoara;
- Reabilitare, modernizare și dotare parc Corvinul din municipiul Hunedoara;
- Reabilitare, modernizare și dotare parc Central din municipiul Hunedoara;
- Reabilitarea și decontaminarea a 55,78 ha teren din situl industrial Hunedoara și introducerea acestora în circuitul civil prin amenajări specifice;
- Reabilitarea și decontaminarea a 52,51 ha teren din situl industrial hunedoara și introducerea acestora în circuitul civil prin amenajări specifice;
- "Drumul Castelului" - acces facil către obiectivul turistic Castelul Corvinilor;
- Reabilitarea ansamblului urban „Piața libertății, cod lmi hd-ii-a-b-03340 în vederea creșterii eficienței energetice;
- Reabilitare, modernizare și dotare Grădinița cu program prelungit Licurici, Hunedoara;
- Reabilitare, modernizare și dotare Grădinița cu program normal nr.1, Hunedoara;
- Reabilitare , modernizare si dotare Colegiul Emanoil Gojdu, Scoala generala nr.3 din municipiul Hunedoara;
- Creșterea eficienței energetice a Liceului teoretic Traian Lalescu -corp liceu;
- Creșterea eficienței energetice a Liceului teoretic Traian Lalescu - școala de muzică;
- Reabilitare, modernizare și dotare Gradinița Zori de zi;
- Accesibilizare pietonală între Casa de cultură și Piața agroalimentară prin G.Barițiu - str. Gradinilor și punte pietonală peste str. Victoriei;
- Reabilitarea Colegiului Național Iancu de Hunedoara – corp nou (aripa nouă).

<u>Municipiul Lupeni</u>

Sate componente: nu este cazul

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Extindere rețea de alimentare cu gaze naturale în Municipiul Lupeni;
- Educație digitală pentru toți elevii din Municipiul Lupeni.

Proiecte în perspectivă

- Reabilitare energetică clădiri rezidențiale:
  - Reabilitare energetică blocuri sociale;
  - Reabilitare energetică blocuri rezidențiale.
- Reabilitare clădiri publice;

- Reabilitarea spațiului public și a infrastructurilor edilitare, instalații de suprafață și subterane prin înlocuiri, extinderi, modernizări, modificări trasee rețele de apă, canalizare, electricitate, pavaje, spații verzi, căi de rulare, etc.
    - Proiect integrat pentru revitalizarea municipiului Lupeni;
    - Extindere rețea de gaz;
    - Extindere și dotare rețea iluminat public, inclusiv sistem de telegestiune;
    - Reabilitare alibi pâraie;
    - Extindere rețele de apă potabilă, canalizare cartierele vechi, etc.
- Dezvoltarea mobilității urbane în Municipiul Lupeni
    - Extindere șosea de centură și crearea coridorului nemotorizat și dedicat transportului public de persoane str.Bărbăteni-Bdul Păcii;
    - Reabilitare străzi, alei, amenajare piste de biciclete, amenajare parcări rezidențiale;
    - Achiziționare mijloace de transport electrice și reabilitare căi de rulare, crearea unei rețele de stații electrice, extindere traseu transport local inclusive în stațiunea Straja;
    - Reabilitare/amenajare poduri pietonale;
    - Amenajare parcare de tip park and ride la intrarea în localitate;
    - Reabilitare DN66A, inclusib reabilitare stații pentru autobuze etc.
- **Alte finanțări:**
    - Identificare surse alternative de energie;
    - Inființarea unei stații de sortare/reciclare deșeuri valorificabile și a unei platforme pentru colectarea deșeurilor rezultate din construcții;
    - Înființarea unei stații de compost pentru tratarea deșeurilor organice biodegradabile colectate selectric din toate UAT-urile;
    - Amenajare platforme de colectare selective a deșeurilor menajere cu acces pe bază de cartelă;
    - Amenajare hale industrial pentru a fi puse la dispoziția mediului privat etc.
- Reabilitarea terenurilor degradate ca urmare a exploatării cărbunelui; reabilitarea, consolidarea și modernizarea clădirilor și a altor edificii de utilitate publică degradate pentru a fi utilizate în scopul desfășurării unor activități de interes public (parc industrial, parc de distracții etc.);
- Investiții în infrastructura educațională la toate nivelurile, inclusiv învățământ special
- Dezvoltarea infrastructurii turistice în stațiunea Straja și Municipiul Lupeni:
    - Realizarea unui punct de sprijin pentru turism la stația superioară a Telegondolei (sediu Salvamont, sediu Jandarmerie, sediu management domeniul schiabil – echipamente smart), inclusive dotarea cu echipamente pentru Salvamont Lupeni;
    - Punct logistic (Cabana veche) – va asigura spațiile de instruire, odihnă, recreere și alte activități de instruire pentru personalul Salvamont, Jandarmerie, ISU;
    - Achiziție utilaje, echipamente pentru întreținerea și buna funcționare a domeniului schiabil;
    - Amenajare pârtii de schii;
    - Amenajare parcare etajată;
    - Amenajare pârtie sanie/bob;
    - Amenajare trasee turistice, inclusive amenajare obiective turistice de interes local (peșteri), trasee biciclete;
    - Realizarea legăturii între telefondola (stația întoarcere Straja) și telescaunul Straja (telescaun nou);
    - Amenajare complex sportive Straja;
    - Amenajare parcare intermodală zona Agrement;

- Mărirea spațiului de stocare a Lacului de acumulare Straja pentru extinderea sezonului de schi;
- Inființarea/amenajarea în Stațiunea Straja a unui Centru de recuperare pentru copii cu dizabilitpăți, supraponderali, afectați de boli pulmonare, etc.
- Amenajare pârtie de schi pentru sezonul de vară (iarbă artificială);
- Realizarea unui studio pentru amenajarea unui muzeu ACTIV EM Lupeni (după încetarea activității moniere) și obținerea finanțării;
- Studiu pentru posibilitatea exploatării izvoarelor de ape termale pentru crearea de noi facilități turistice, de petrecere a timpului liber etc.

Municipiul Orașție

Sate componente: nu este cazul

Proiecte în perspectivă

- Creșterea eficienței energetice a clădirii "Policlinica Veche";
- Creșterea eficientei energetice a "Grădiniței Căsuța cu povesti din Municipiul Orăștie;
- Amenajare pista cicloturism, dotare cu echipamente si digitalizare sistem închiriere în municipiul Orăștie
- Crearea de parcaje subterane / supraterane în diferite zone cheie a orașului și realizarea de spații verzi pe terenurile eliberate de autovehicule;
- Modernizare strazi in Municipiul Orastie – Anghel Saligny
- Modernizare str. Luncii, str. General Zarnescu, amenajări exterioare bl.40, alee carosabilă de legatură între str. Gării si str. Unirii, amenajări exterioare bloc ANL 81-82-str. Pricazului, alee carosabilă în prelungirea str. Vanatorilor, strada de legatură între str. Unirii si str. Targului asigurând acces la stadion Mecanica cu parcările aferente, tronson strada Criţan și strada de legatură între str. Gheorghe Doja și str. Tudor Vladimirescu - Anghel Saligny.
- Reabilitarea clădirii Liceului Aurel Vlaicu, dotarea acesteia și modernizarea terenului de sport;
- Modernizarea și dotarea sălilor de clasa "Grădinița Căsuța cu povesti din Orăștie;
- Reabilitare clădire existentă – Internat Chimic ;
- Depozit agroalimentar pentru producătorii locali (Zona Piața Mare).

Municipiul Petroșani

Localități aparținătoare: Dâlja Mare, Dâlja Mică, Peștera și Slătinioara

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Creșterea eficienței energetice în 2 clădiri publice cu destinație de unități de învățământ din Municipiul Petroșani - Colegiul Național Mihai Eminescu, depus la Administrația Fondului pentru Mediu
- Creșterea eficienței energetice în 2 clădiri publice cu destinație de unități de învățământ din Municipiul Petroșani - Școala Gimnazială I.G. Duca – sediul vechi - depus la Administrația Fondului pentru Mediu
- Construire creșă Mică – proiect pilot, depus la CNI – SA
- 9 cereri de finanțare privind reabilitarea și modernizarea a 29 de străzi din Municipiul Petroșani – depuse pe Programul național de investiții „Anghel Saligny

Proiecte în perspectivă - detaliate în S.I.D.U. PETROSANI 2021 – 2027- Anexa 1

Municipiul Vulcan

Sate componente: Dealu Babii, Jiu-Paroșeni

Proiecte în perspectivă

Sursa de finanțare: ITI Valea Jiului

- Reabilitarea termică a clădirilor – Creșterea eficienței energetice în Municipiul Vulcan prin reabilitarea termică a blocurilor de locuințe.

Orașul Aninoasa

Sate componente: Isconi

Proiecte în perspectivă

- Modernizare și asfaltare drum Aninoasa-Dâlja, str. Bănciloni, str. Progresului, str. Jiului, str. Cătănești, str. Cocoșvar, str. 1 Mai, str. Libertății;
- Continuare reabilitare blocuri de colonii pe str. Libertății și str. Vulculești;
- Reabilitare termică și refacere acoperișuri la blocurile din cartierul Bujorului, str. Libertății și str. Școlii;
- Modernizare alei, trotuare și amenajare de parcări și spații verzi în cartierul Bujorului;
- Reabilitare DJ 666B tronson DN 66A - Stadion;
- Modernizare loc de joacă pentru copii în cartierul Bujorului;
- Construire teren sintetic de sport pe str. Libertății – Sus pe Vale;
- Reabilitare podețe și lucrări de punere în siguranță a circulației rutiere pe DJ 666B;
- Reabilitare Școala Generală ,,Sfânta Varvara cu cele două locații: Aninoasa și Iscroni;
- Modernizarea terenurilor de sport la Școala Generală ,,Sfânta Varvara cu cele două locații: Aninoasa și Iscroni;
- Realizarea Planului Urbanistic General – PUG al orașului Aninoasa;
- Proiect Regenerare Urbană – fosta mină Aninoasa, cartierul Bujorului;
- Proiect Mobilitate Urbană – str. Jiului, str. Mărtinești, str. Dănuțoni;
- Proiectarea și demararea realizării unei stațiuni turistice în zona Gambrinus – Cândet și interconectarea acesteia cu Pasul Vulcan și Straja;
- Ecologizarea terenului aferent barăcilor de pe str. Centru II în vederea atragerii interesului pentru construirea unui centru comercial – hypermarket.

Orașul Geoagiu

Sate componente: Stațiunea Geoagiu-Băi, satele Bozeș, Băcaia, Aurel Vlaicu, Gelmar, Homorod, Rengheț, Văleni, Cigmău, Mermezeu

Proiecte aflate în evaluare

- Utilități publice

- Extinderea sistemelor de distribuție a gazelor naturale și a racordului la sistemul de transport al gazelor naturale în satele Bozes și Bacaia, oraș Geoagiu;
- Parteneriat: Dezvoltarea rețelelor inteligente de distribuție a gazelor naturale în Comunele Harău, Rapoltu Mare, Branisca, Geoagiu, Pestișu Mic,Vețel și Soimuș;
- Retea de alimentare cu apă și canalizare, sat Homorod;

- Alte domenii

- Regenerare urbană;
- Construire și dotare Centru medical local Geoagiu;
- Construire creșă mică.

Proiecte în perspectivă

Sursa de finanțare PNI – Anghel Saligny

- Extinderea rețelei de canalizare pe strada Feredeului (Cîtun Poenari), oraș Geoagiu;
- Alimentare cu apa, sat Homorod, oras Geoagiu;
- Rețea de canalizare, sat Homorod, oras Geoagiu;
- Reabilitare și modernizare drumuri din interiorul localității, sat Gelmar, oraș Geoagiu;
- Construire pod pe Pârâul Tilesului în orasul Geoagiu;
- Construire pod pe Râul Geoagiu în zona Smila - Suseni, oraș Geoagiu;
- Construire punte pietonală pe Râul Geoagiu - legătura între Calea Romanilor și strada Teilor, Oras Geoagiu;
- Construire pod pe Valea Homorodului , sat Homorod, oras Geoagiu;
- Construire Punte Pietonală pe Râul Geoagiu, Strada Bobâlnei,oraș Geoagiu;
- Construire pod pe Valea Băcaia în sat Băcaia, oraș Geoagiu;
- Reabilitare și modernizare, drumuri în interiorul localității Bozes, oraș Geoagiu;
- Reabilitare și modernizare drum DC41 sat Cigmău, oraș Geoagiu;
- Reabilitare și modernizare drumuri din interiorul localității Cigmău, oraș Geoagiu;
- Modernizare trotuare străzi interioare, sat Aurel Vlaicu, oraș Geoagiu;
- Reabilitare și modernizare drumuri din interiorul localității Geoagiu Băi, oraș Geoagiu;
- Modernizare drum din interiorul localității: strada Feredeului spre cătun Poenari, oraș Geoagiu;
- Reabilitare și modernizare străzi din interiorul localității Geoagiu;
- Amenajare alei și trotuare din interiorul localității Geoagiu;
- Reabilitare și modernizare, drum comunal sat Renghet, oraș Geoagiu.

5. Cereri de finanțare în pregătire

Sursa de finanțare AFM:

- Reabilitare Școala primară Geoagiu;
- Reabilitare iluminat public Geoagiu Băi;

Sursa de finanțare PNI - Anghel Saligny:

- Rețea de canalizare cătun Poenari;
- Construire pod pe Valea Bacaii în sat Bacaia, oraș Geoagiu;
- Construire pod pe Râul Geoagiu în zona Smila - Suseni, oraș Geoagiu,
- Construire pod pe Pârâul Tilesului în oraș Geoagiu;
- Construire Punte Pietonala pe Râul Geoagiu , Strada Bobâlnei, oras Geoagiu
- Construire Punte Pietonală pe Râul Geoagiu Cartier Muzicanților, oraș Geoagiu;
- Construire pod pe Valea Homorodului , sat Homorod, oras Geoagiu;

- Reabilitare, modernizare drumuri comunale, sat Gelmar, oraș Geoagiu;
- Reabilitare, modernizare, drumuri publice din interiorul localitatii Geoagiu;
- Reabilitare, modernizare, drum comunal sat Cigmau, oraș Geoagiu;
- Reabilitare, modernizare, drum de interes local, sat Bozes, oraș Geoagiu;
- Reabilitare, modernizare, drum public, sat Aurel Vlaicu, oraș Geoagiu;
- Reabilitare, modernizare, drum comunal sat Renghet, oraș Geoagiu;
- Reabilitare, modernizare, Centura ocolitoare Geoagiu Băi-Geoagiu, oraș Geoagiu.

Orașul Hațeg

Sate componente: Nalațvad, Silvașu de Jos, Silvașu de sus

Proiecte depuse și/sau eligibile

Sursa de finanțare – PNI Anghel Saligny, AFM, CNI

- Modernizarea și eficientizarea sistemului de iluminat public în orașul Hațeg –etapa II;
- Modernizare străzi în orașul Hațeg – 15 străzi;
- Extindere rețele apă și apă uzată în orașul Hațeg – 3 străzi;
- Creșterea Eficienței Energetice a Grădiniței cu Program Prelungit, Hațeg;
- Creșterea Eficienței Energetice la Școala Gimnazială Aron Densianu, Hațeg;
- Reabilitare, modernizare, extindere și dotare Centru Administrativ Oraș Hațeg;
- Reabilitarea, extinderea, modernizarea și dotarea Spitalului Orășenesc Hațeg;
- Reabilitarea, modernizarea și dotarea cinematografului DACIA, oraș Hațeg;
- Reabilitare fațadă la Liceul Teoretic „Ion Constantin Brătianu;
- Reabilitare, modernizare și dotare Bază Sportivă;
- Reabilitare, modernizare și dotare așezământ cultural în satul Silvașu de Jos;
- Modernizare drumuri zona centrală a orașului Hațeg;
  (reconfigurarea zonei centrale a orașului, străzile Tudor Vladimirescu și Piața Unirii).

Proiecte în perspectivă

- Rețea de alimentare cu apă și canalizare în localitatea Silvașu de Sus;
- Reabilitarea și extinderea rețelei de apă (aprox. 9.000 ml) și a rețelei de canalizare (aprox. 9.500 ml);
- Extinderea sistemului de monitorizarea video a orașului Hațeg;
- Campanii de conștientizare privind colectarea selectivă a deșeurilor;
- Reabilitare termică blocuri de locuințe în orașul Hațeg;
- Utilizare energie regenerabilă la clădirea Liceului Teoretic „Ion Constantin Brătianu;
- Extinderea rețelei de gaze naturale în orașul Hațeg și localitățile de pe raza unității administrativ teritoriale ;
- Realizare parc de panouri fotovoltaice;
- Realizare skatepark;
- Reabilitare și modernizare străzi de pe raza U.A.T. Oraș Hațeg;
- Construire clădire cu funcțiune „Creșa în Orașului Hațeg;
- Construire variantă ocolitoare a orașului Hațeg pe relația DN 66 – DN 68;
- Modernizarea drumurilor de exploatație agricolă;
- Modernizarea și echiparea Serviciului Public Local pentru Situații de Urgență;
- Modernizarea și dotarea Serviciului de Protecție Civilă;
- Amenajarea hidrotehnică și turistică a Râului Galbena;
- Construirea de locuințe pentru tineri;

- Construire locuințe sociale;
- Reabilitare și modernizarea actualei clădiri a Școlii Gimnaziale „Ovid Densusianu în vederea schimbării destinației;
- Înființare și dotare after – school;
- Modernizarea și dotarea Bibliotecii Orășenești;
- Amenajare centru de închiriere biciclete, construire piste / amenajare trasee pentru bicicliști și amenajare parcare specială pentru biciclete în orașul Hațeg;
- Restaurarea și valorificarea turistică a Cetății de epocă Hallstatiană de pe raza admnistrativ - teritorială a orașului Hațeg;
- Construire bază de agrement – bazin de înot – în cadrul Complexului Sportiv al Orașului Hațeg;
- Centru de agrement bowling – popicărie;
- Centru de asistență social cu funcțiuni multiple;
- Înființare și dotare centru paleativ;
- Reabilitarea, modernizarea, dotarea actualei Cantine Sociale și dezvoltarea serviciilor din cadrul cantinei;
- Centru de calificare / reconversie a forței de muncă neocupată pe componente sociale aflate în dificultate;
- Înființare centru de voluntariat și promovarea voluntariatului în mediul social;
- Centru de prevenire, evaluare, consiliere, reabilitare social privind persoanele toxico – dependente;
- Centru social de îngrijire și igienă (spălătorie, dușuri);
- Digitalizarea instituțiilor aparținătoare administrației publice locale ale Orașului Hațeg.

<u>Orașul Simeria</u>

Sate componente: Bîrcea Mare, Cărpiniș, Săulești, Simeria Veche, Sîntandrei, Uroi.

Proiecte în perspectivă

- Creșterea eficienței energetice a grădiniței Căsuța Piticilor, oraș Simeria;
- Creșterea eficienței energetice a clădirii internatului din cadrul Liceului Tehnologic de Transport Feroviar Anghel Saligny, oraș Simeria;
- Creșterea performanței energetice a blocurilor din orașul Simeria;
- Realizare parc fotovoltaic;
- Mobilitate urbană durabilă în orașul Simeria – Reducerea emisiilor de carbon prin investiții destinate transportului nemotorizat și pietonal în orașul Simeria;
- Mobilitate urbană durabilă în orașul Simeria, cu conectivitate crescută cu localitățile aparținătoare (înființare transport public local, achiziționare vehicule electrice, înființare Autogară Simeria).

<u>Orașul Petrila</u>

Proiecte depuse/ aflate în evaluare

Sursa de finanțare PNI "Anghel Salighy"

- Modernizare infrastructură rutieră în orașul Petrila, amenajare acces bloc social
- Reconstrucție punte pietonală distrusă de inundații peste Jiul de est în orașul Petrila;
- Reabilitare străzi de interes local în orașul Petrila, etapa IV.

Cereri de finantare în pregătire

Sursa finantare AFM

- Lucrări de intervenție la Colegiul Tehnic Constantin Brâncuși din orașul Petrila, în scopul creșterii eficientizării energetice;
- Lucrări de intervenție la Scoala Gimnazială L.D.Sîrbu Nr.1din orașul Petrila, în scopul creșterii eficientizării energetice;
- Programul privind reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în trasnporturi, privind promovarea infrastructuri pentru vehicule de transport rutier nepoluant din punct de vedere energetic: stații de reîncărcare pentru vehicule electrice în localități.

Sursa finantare FEADR- măsura 4.3

- Extindere și modernizare drum agricol Dealul Maleii în orașul Petrila.

Proiecte de perspectivă

- Centru medical de recuperare pentru populația cu afecțiuni cronice și cu dizabilități;
- Soluție inteligentă pentru colectarea și reciclarea deșeurilor din construcții/demolări;
- Construirea unor platforme comunale de depozitare și gospodărire a compostului;
- Iluminat inteligent în orașul Petrila,
- Cresterea eficenței energetice a clădirilor publice din orașul Petrila,
- Panouri fotovoltaice;
- Valea Jiului START-UP;
- Parc Unex și reabilitarea zonelor verzi din cartierele 8 Martie, Al.Sahia și Muncii;
- Creșterea calității serviciilor oferite de administrația publică locală a orașului Petrila, către cetățeni;
- Realizarea transportului electric în comun, din orașul Petrila spre domeniul schiabil Sureanu;
- lnființare domeniu schiabil Sureanu-Petrila;
- Construirea zonei pietonale în zona centrală, devierea transportului în comun, punerea în valoare a obiectivelor de interes din zonă (Obelisc, Piațeta Casei de Cultură), amenajarea peisagistică a zonei, reabilitarea fațadelor blocurilor de locuit;
- Dezvoltarea infrastructurii productive a Orașului Petrila;
- Realizarea infrastructurii de alimentare a vehiculelor electrice;
- Construire piste de biciclete în Orașul Petrila;
- Eficentizare termică, consolidare și dotare a unităților de învățământ din orașul Petrila;
- Eficentizare termică și consolidare clădiri rezidentiale;
- Construirea, amenajarea și dotarea unui adapost de noapte;
- Dezvoltare și sustinere servicii de tip after-school;
- Amenajarea, dotarea și susținerea unui Centru rezidențial de asistență și reintegrare socială pentru persoanele fără adăpost;
- Amenajarea și dotarea unui Centru rezidențial pentru îngrijirea persoanelor vârsnice;
- Dezvoltarea și susținerea unei Unități de îngrijire la domiciliu conform Nomenclatorului de servicii sociale 8810 ID-1;
- Construirea și amenajarea de locuințe de necesitate, atât pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție socială cât și post-dezastru.

<u>Orașul Uricani</u>

Localitati componente: Valea de Brazi, Câmpu lui Neag

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Modernizare drumuri vicinale din orașul Uricani, Valea de Brazi și Câmpu lui Neag – proiect depus în cadrul PNI Anghel Saligny.

Proiecte în perspectivă

- Aqua Park Uricani pe terenul fostelor perimetre miniere – 10.000.000 euro – avem elaborat studiu de fezabilitate;
- Centrul de recuperare Uricani cu o valoare de 10.000.000 euro– avem elaborat studiu de fezabilitate – PNRR;
- Regenerare urbană în zona "Poiana Mare, oraș Uricani -5.950.000 euro - avem elaborat studiu de fezabilitate - POJT, POR;
- Eficientizarea energetică a 40 blocuri de locuințe situate în orașul Uricani –studiu de fezabilitate in curs de elaborare – PNRR, POJT, POR;
- Construirea a două blocuri de locuințe sociale în zona fost Puț 5 Uricani– 5.400.000 euro- avem elaborat studiu de fezabilitate- PNRR;
- Parc fotovoltaic 0,99 MWp Uricani – 1.500.000 euro - avem elaborat studiu de fezabilitate – POJT;
- Regenerarea spațiilor publice din orașul Uricani – studiu de fezabilitate în curs de elaborare – PNRR, POR;
- Extindere rețele de gaz metan la gospodăriile aflate în Uricani -8.000.000 euro - avem elaborat studiu de fezabilitate – PNRR;
- Reabilitare bloc turn strada Republicii Uricani –studiu de fezabilitate în curs de elaborare -PNRR;
- Eficiența energetică a clădirii fostului Spital corp A–studiu de fezabilitate în curs de elaborare – Fondul de mediu, POJT, POR, PNRR;
- Eficientizare energetică clădire cinematograf - Fondul de mediu, POJT, POR, PNRR;
- Modernizarea Căminului cultural Câmpu lui Neag;
- Construire sală de sport școlară, localitatea Uricani;
- Imbunătățirea procesului educațional prin dotarea cu echipamente performante a școlilor de pe raza orașului Uricani – POR, PNRR;
- Achizitionarea de autobuze electrice și echipamentele specifice pentru transportul școlar din localitatea componentă Câmpul lui Neag până la unitățile școlare din orașul Uricani – PNRR, POR;
- Reabilitare, modernizare și dotare Stadion Minerul Uricani;
- Construirea unui bazin de înot care să deservească toate unitățiile de învățământ;
- Modernizare și dotare Casa de Cultură din localitatea Uricani;
- Construire bază sportivă tip 1 Oraș Uricani;
- Construirea de creșe/grădinițe cu program prelungit;
- Dezvoltarea unor noi servicii de îngrijire persoane vârstnice la domiciliu;
- Revitalizarea terenurilor abandonate prin amenajarea parcurilor de distracții outdoor și a unei pârtii de bob pe sine;
- Amenajare lac Câmpu lui Neag și ponton - fost perimetru minier.

Comuna Baia de Criș

Sate componente: Baia de Criș – satul centru de comună, Bldovin, Căraci, Cărăstău, Lunca, Rișca, Rișculița, Văleni, Țebea.

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Utilități publice
- Alimentare cu apă, în satul Țebea;
- Dezvoltarea rețelelor inteligente de distribuție a gazelor naturale în comunele Baia de Criș, Vața de Jos și Ribița;
- Eficentizare energetică, sediu primărie comuna Baia de Criș;
- Modernizare drumuri și străzi, în satele Baia de Criș, Baldovin, Căraci, Cărăstău, Lunca, Rișculița și Țebea;
- Alte domenii
- Dotare școală gimnazială Avram Iancu, Baia de Criș cu echipamente IT.

Proiecte în perspectivă

- Modernizare drumuri în comuna Baia de Criș
- Alimentare cu apă, în satele Lunca și Cărăstău, Comuna Baia de Criș
- Rețele de canalizare în comuna Baia de Criș.
- Realizare parc fotovoltaic.

Comuna Băcia

Sate componente: Băcia – satul centru de comună, Tîmpa, Petreni, Totia

Proiecte în perspectivă

- Programul privind sprijinirea eficienței energetice și a gestionării inteligente a energiei în clădirile publice pentru dispensar Băcia, comuna Băcia;
- Piste de biciclete, comuna Băcia;
- Stații încărcare electrice, comuna Băcia;
- Platforme subterane pentru colectarea selective a deșeurilor;
- Modernizare DC50 Petreni-Totia, comuna Băcia;
- Modernizare DJ668D, km 0+150- km 4+130, comuna Băcia;
- Modernizare drumuri și străzi de interes local în comuna Băcia;
- Reabilitare, modernizare, dotare și extindere așezământ cultural din satul Totia;
- Achiziționarea de autobuze școlare electrice.

Comuna Băița

Proiecte depuse si/sau eligibile

- Utilități publice

Sursa de finanțare POIM

- Dezvoltarea rețelelor inteligente de distribuție a gazelor naturale în comunele Luncoiu de Jos, Vălișoara și Băița.

sursa de finanțare - program Anghel Saligny;

- Modernizare Drum comunal DC 23 Fizes-Barbura, comuna Băița;
- Modernizare drumuri în sat Peștera, comuna Băița;
- Construire poduri în sat Lunca și Hartagani, comuna Băița.
- Alte domenii

Sursa de finanțare POCU

- Dotarea Școlii Gimnaziale Băița cu echipamente IT.

sursa de finanțare - program CNI;

- Construire Sală de sport în localitatea Băița, comuna Băița.

Proiecte de perspectivă

- Alimentare cu apă, în satele din comuna Băița.
- Rețea de canalizare, în satele din comuna Băița.
- Modernizare strazi și ulite în comuna Băița;
- Achizitie panouri fotovoltaice iluminat stradal;
- Proiect integrat Modernizare centru Comună;
- Extindere și modernizare sediu Primarie;
- Infiintare bază de agrement;
- Inființare de trasee turistice si promovarea rezervației naturale Calcarele din Dealul Măgura;
- Regularizare curs pârâu Căian;
- Restaurare Biserica din lemn, sat Hartagani, comuna Băița;
- Achizitie utilaj multifunctional (Unimog).

Comuna Băniţa

Sate componente: Bănița, Merișor, Crivadia

Proiecte în perspectivă

- Modernizarea drumuri de interes local in comuna Banita,judetul Hunedoara-Anghel Saligny ;
- Eficientizarea energetica sediu Primarie si Camin Cultural,comuna Banita,judetul Hunedoara.

Comuna Bătrâna

Sate componente: Bătrâna – satul centru de comună, Piatra, Răchițaua, Fața Roșie

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Modernizare DC 121 A Răchițaua –Fața Roșie ,Km 0+000-Km 8+380, Comuna Bătrâna
- Modernizare drum de interes local Dobrișoara,Comuna Bătrâna.

Comuna Beriu

Sate componente: **Beriu – satul centru de comună, Cucuiș, Castau, Orăștioara de Jos, Sereca, Sibiel**

Proiecte în perspectivă

- Modernizare DC 54 Sibiel-Cucuis;
- Modernizare străzi în comuna Beriu – Etapa a II-a;
- Refacere podeț în Castau;
- Modernizare străzi în comuna Beriu – Etapa a III-a;
- Modernizare străzi în comuna Beriu – Etapa a IV-a;
- Modernizare străzi în comuna Beriu – Etapa a V-a;
- Modernizare străzi în comuna Beriu – Etapa a II-a;

Comuna Boșorod

Sate componente: Boșorod - satul centru de comună, Chitid (sate compacte), Bobaia, Alunu, Cioclovina, Luncani, Prihodiste, Tirsa și Ursici (sate risipite)

Proiecte depuse

- Inființare rețea de distribuție și racorduri gaze naturale, depus la Minister – nu a fost aprobat.

Proiecte în perspectivă

- Alimentarea cu energie electrică a satului Ursici;
- Extinderea rețelei de apă în satul Bobaia;
- Asfaltare și modernizare drumuri în toate satele aparținătoare comunei;
- Amenajare locuri de joacă pentru copii;
- Modernizarea școlilor în toate satele comunei;
- Modernizarea căminelor culturale din toate satele aparținătoare.

Comuna Buceș

Sate componente: Buceș, Mihăileni, Buceș-Vulcan, Stănija, Grohoțele, Dupăpiatră, Tarnița

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Modernizare drumuri comunale și vicinale în comuna Buceș;
- Modernizare rețea de drumuri de interes local comuna Buceș,

Proiecte în perspectivă

- Construire complex de agrement sat Stănija, comuna Buceș;
- Construire poduri și podețe comuna Buceș;
- Achiziționare utilaje deszăpezire;
- Construire casa mortuară;
- Amenajare teren de sport școala După Piatră;
- Dotare și digitalizare sediu primărie.

Comuna Brănișca

Sate componente: Brănișca – satul centru de comună, Boz, Rovina, Târnăvița, Târnava, Căbești, Gealacuta, Furcșoara, Bărăștii Iliei

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Utilități publice

- Alimentare cu gaze naturale în comuna Brănișca, județul Hunedoara depus în parteneriat sub numele „Dezvoltarea retelelor inteligente de distributie a gazelor naturale în comunele Harău, Rapoltu Mare, Vețel, Pestișu Mic, Branișca, Soimuș și orasul Geoagiu, Judetul Hunedoara" în cadrul Programului Operational Infrastructura Mare 2014-2020;
- Modernizare străzi în satele Boz, Târnava și Târnăvița și construire poduri peste Valea Bozului;
- Inființare canalizare menajeră și stație de epurare pentru satele Brănișca, Rovina, Boz și Târnăvița, comuna Brănișca;
- Reabilitare DC 147: Cabești – Furcșoara, km 8+840 – km 12+740, judetul Hunedoara.

Proiecte în perspectivă

- Studiu de fezabilitate: Proiectul regional de dezvoltare a infrastructurii de apă și apă uzată din judetul Hunedoara, în perioada 2014-2020;
- Amenajare și realizarea de trotuare și alei pietonale pe raza comunei Brănișca;
- Realizarea unui plan local de gestiune a deșeurilor – colectare selectivă, reciclare și punere în aplicare „Gestionarea deșeurilor — colectare selectivă"
- Investitii pentru producerea energiei electrice alternative/ regenerabile la nivelul comunei Brănișca pentru asigurarea consumului de energie pentru unitățile publice și iluminatul public (Parc eolian/ fotovoltaic/ microhidrocentralei centrale de cogenerare pe bază de biomasă);
- Amenajare drumuri agricole de acces spre exploatațiile agricole;
- Preluarea din domeniul public al CJD Hunedoara în domeniul public al comunei Brănișca a obiectivului istoric: Castel Medieval - în vederea reintroducerii în circuitul turistic;
- Amenajare parcuri, spații de joacă si recreere — sat Brănișca;
- Amenajarea și modernizarea drumurilor din extravilanul satelor comunei Brănișca
- Construire zid de sprijin în zonele cu alunecări de teren;
- Construire hală agroalimentară Brănișca;
- Realizare complex de servicii comunitare și medicale (dispensar, farmacie, cabinete medicale de familie);
- Dezvoltare sistem integrat de cadastru și carte funciară la nivelul Comunei Brănișca, precum și întabularea tuturor terenurilor de la nivelul comunei;
- Reactulizare Plan Urbanistic General (PUG) al Comunei Brănișca.

Comuna Bunila

Sate componente: Bunila – satul centru de comună, Alun, Cernișoara Florese, Poienița Voinii, Vadu Dobrii

Proiecte depuse și/sau eligibile

- Eficientizare energetică dispensar medical Cernișoara Florese, com. Bunila;
- Eficientizare energetică cămin cultural Vadul Dobrii, com Bunila.

A C A D E M I A R O M Â N Ă
INSTITUTUL NAŢIONAL DE
CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIŢESCU”

Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie Nr. 13, 050711, București – România
Tel: +(4)021-318.81.06/2007; Tel/ Fax:+(4) 021-310.01.42;
Website: www.ince.ro; Email: office@ince.ro

RAPORT FINAL

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

-2022-

CUPRINS

1. Introducere 3

2. Consultare publică.....3

3. Portofoliu de proiecte.....4

4. Elaborarea formei finale a Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara.....7

5. Dificultăți apărute în derularea activităților ultimei etape 7

1. Introducere

Pe parcursul ultimei etape, a fost derulat procesul de consultare publică referitoare la **Strategia de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030,** analiza oportunităților și fezabilității proiectelor propuse la nivelul Consiliului Județean Hunedoara, cât și completarea și finalizarea listei de proiecte pentru perioada 2021-2030. Au fost organizate și moderate întâlniri ale comitetului de coordonare și întâlniri lunare ale grupurilor de lucru aferente domeniilor identificate ca prioritare (DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE, RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ, TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ, AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ, MEDIU ȘI ECOSISTEME), cât și un seminar de diseminare a rezultatelor proiectului. Au fost astfel elaborate formele finale ale **Strategia de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030,** inclusiv un **model de planificare strategică**, **portofoliu de proiecte** și **20 de fișe de proiect, Rezumatul executiv** și **Raportul final de consultare publică.**

2. Consultare publică

În perioada 23.06.2022-23.09.2022, **Strategia de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030** a fost disponibilă, în format pdf, pe pagina de internet a Consiliului Județean Hunedoara (https://www.cjhunedoara.ro), cu acces general și adresabilitate către publicul larg (Fig.1).

Pe întreaga durata a perioadei de consultare publică, de tip hibrid, nu au fost menționate neclarități sau inadvertențe și nu au fost primite solicitări/sugestii pentru completarea sau modificarea documentului.

Procesul de consultare adresat comunităților locale din jud. Hunedoara (autorități publice locale) a fost deja derulat, în cadrul etapelor anterioare și a fost menționat în cel de-al doilea raport de progres. Rezultatele obținute au fost deja integrate în forma finală a **Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030**.

Fig.1. Banner pentru accesarea variantei consultative a **Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030**, disponibil pe https://www.cjhunedoara.ro

3. Portofoliu de proiecte

În cadrul ultimei etape, s-a desfășurat procesul de analiză a fezabilității proiectelor propuse pentru perioada 2021-2030. Au fost identificați potențiali parteneri pentru implementarea proiectelor și au fost estimate valorile aproximative ale bugetelor necesare. Astfel, a fost elaborată lista proiectelor propuse pentru perioada 2021-2030, o parte dintre ele fiind depuse deja pentru finanțare în perioada elaborării strategiei.

Acest proces a fost concretizat într-un portofoliu de 42 de proiecte propuse și 20 de fișe de proiect. Proiectele au fost corelate cu direcțiile prioritare, obiectivele strategice și axele prioritare cărora le corespund, în funcție de nevoile identificate, pe a căror satisfacere sunt fundamentate. Toate proiectele propuse se înscriu în obiectivele strategiei, iar ideile de proiect au pornit de la analizele SWOT ale domeniilor abordate în cadrul strategiei:

1 „Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare pentru obiectivul inclus în cadrul traseului castrelor romane: Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa – intrare Forul lui Traian din cadrul sitului arheologic Ulpia Traiana Sarmizegetusa” (restaurare și promovare/digitalizare)

2 „Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Traseului castrelor romane a Castrului Roman Micia” (promovare/digitalizare)

3 „Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Traseului castrelor romane a Castrului Roman Cigmău” (promovare/digitalizare)

4 „Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare în cadrul Traseului castrelor

romane pentru obiectivul: Clădire cu spații muzeale și anexe, acces sit arheologic Colonia Ulpia Traina Augusta Dacica Sarmizegetusa”

5 „Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a sitului arheologic Sarmizegetusa Regia – Terasa X din cadrul sitului arheologic UNESCO Sarmizegetusa Regia, din Munții Orăștiei, jud. Hunedoara” (restaurare și promovare/digitalizare)

6 „Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Costești-Cetățuia” (promovare/digitalizare)

7 „Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Cetatea Luncani-Piatra Roșie” (promovare/digitalizare)

8 „Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Costești-Blidaru” (promovare/digitalizare)

9 „Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Cetatea Dacică Bănița” (promovare/digitalizare)

10 Traseul gastronomiei tradiționale județene

11 „Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ al Județului Hunedoara, Bdul Decebal, municipiul Deva, județul Hunedoara”

12 „Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ, Bdul 1 Decembrie 1918, nr. 28”

13 „Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Teatrul Dramatic «I.D. Sârbu» Petroșani”

14 „Reparația și modernizarea sediului Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Hunedoara situat în municipiul Deva, Piața Gării, nr. 9A”

15 „Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Centrului de Îngrijire și Asistență pentru Persoane Adulte cu Dizabilități – Uricani”

16 „Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ, Bdul 1 Decembrie 1918, nr. 30”

17 „Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului clădire Secție Pediatrie”

18 „Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva – Magna Curia”

19 „Creșterea siguranței pacienților în Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad”

20 „Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale – lucrări de relocare și realizare conexiuni posttransformare, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu în vederea măririi puterii instalate”

21 „Etică și integritate prin prevenirea și combaterea corupției din administrația publică a Județului Hunedoara”

22 „Planificare strategică, mobilitate urbană și managementul calității”

23 „Reabilitarea, modernizarea și dotarea obiectivului Laborator Recuperare, Medicină Fizică și Balneologie (bază de tratament) a Spitalului Județean de Urgență Deva”

24 „Centrul de stomatologie – urgențe și chirurgie buco-maxilo-facială” (BMF)

25 „Dotare secția obstetrică-ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva”

26 Patrimoniul natural al județului Hunedoara

27 Schimbări climatice și adaptarea activităților umane din județul Hunedoara

28 Elaborarea unui model pentru realizarea de centrale termice pe biomasă în marile centre urbane ale județului Hunedoara

29 Crearea unui sistem și a unui centru județean pentru colectarea, sortarea și depozitarea primară a produselor accesorii (ciuperci, fructe de pădure, vânat, plante medicinale etc.)

30 Management sustenabil pentru valorificarea potențialului cinegetic din județul Hunedoara

31 Evaluarea contribuției ecosistemelor la sectoarele economice din județul Hunedoara

32 Acțiuni și politici demografice pentru o dezvoltare durabilă de tip smart/green a județului Hunedoara

33 Monografii la nivel de UAT, suport pentru politici economice și sociale adaptate specificului județului Hunedoara

33 Observator demografic teritorial

34 Valorificarea obiectivelor istorice prin utilizarea avantajelor digitalizării

35 Creșterea capacității de predicție a fenomenelor meteo extreme

36 Adaptarea agriculturii la schimbările climatice

37 Creșterea capacității de gestionare durabilă a resurselor naturale

38 Reabilitarea mocăniței Hunedoara-Retișoara, pe baza tehnologiilor inovative

39 Crearea unei rețele pentru exploatarea potențialului sectorial al economiei circulare la nivel județean

40 Dezvoltarea unor modele tehnico-economice de exploatare a surselor de energie regenerabilă

41 Promovarea tranziției către economia circulară

42 Reducerea impactului activităților de gestionare și de eliminare a deșeurilor și a apei reziduale asupra mediului

4. Elaborarea formei finale a Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara

În urma parcurgerii tuturor etapelor menționate în prezentul raport de progres, cât și în rapoartele de progres anterioare, a fost elaborată forma finală a **Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030**, structurată în trei părți:

- Partea I - DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE
- Partea a II-a - RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ, TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ, AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ, MEDIU ȘI ECOSISTEME
- Partea a III-a - DIRECȚII PRIORITARE DE DEZVOLTARE, OBIECTIVE STRATEGICE ȘI AXE PRIORITARE

Partea a III-a include și un **model de planificare strategică** (Anexa 1), cât și **portofoliul de proiecte** depuse, în pregătire și propuse (Anexa 2) și **20 de fișe de proiect** (Anexa 3).

De asemenea, în urma definitivării formei finala a **Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030**, a fost elaborat **Rezumatul Executiv** al acesteia.

5. Dificultăți apărute în derularea activităților ultimei etape

Dificultățile întâmpinate în derularea acestei etape au fost minime și au constat în mare parte în lipsa de feedback, din partea publicului larg, manifestată în cadrul procesului de consultare publică finală. Forma finală a strategiei a luat însă în considerare rezultatele procesului de consultare cu comunitățile locale, derulat în etapele anterioare.

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

REZUMAT EXECUTIV

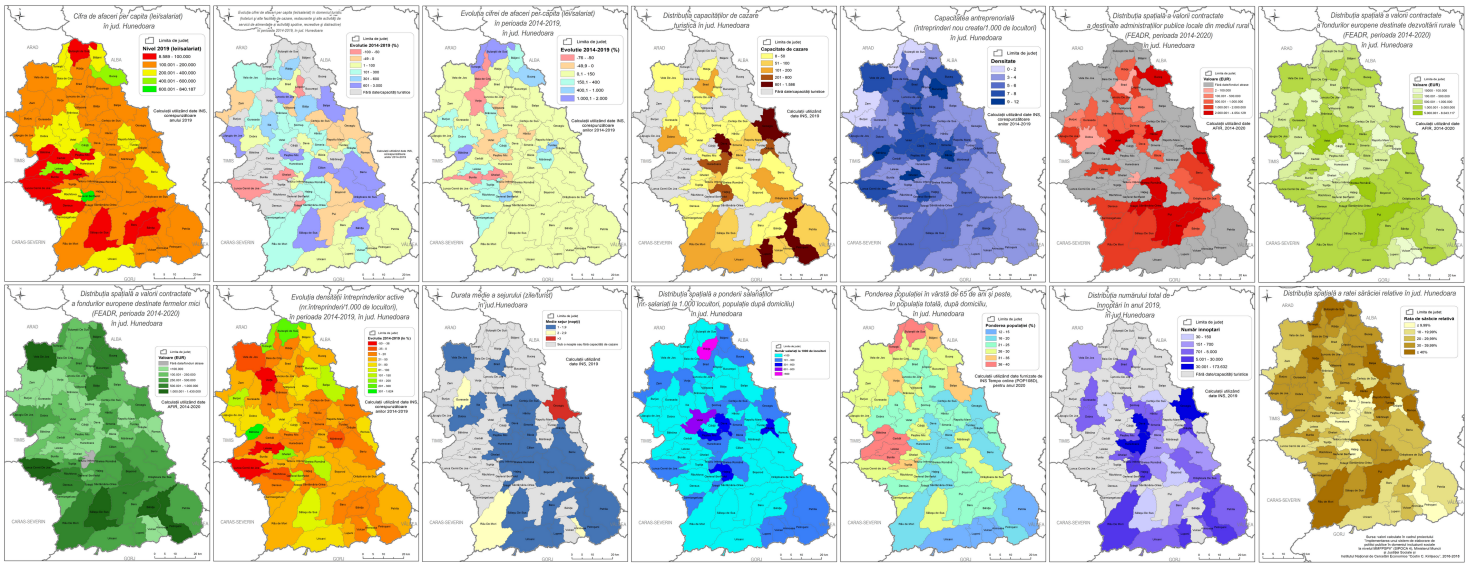

- 2022 -

Elaborator:

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE „COSTIN C. KIRIȚESCU” al ACADEMIEI ROMÂNE

Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, 050711 – București, România
Tel: +4-021.318.81.06/2007; Fax: +4-021.310.01.42
Website: www.ince.ro
E-mail: office@ince.ro

Colectiv de elaborare:

Coordonator: Alexandru Sin-Schneider

Experți: Ada Cristina Albu, Jean Vasile Andrei, Daniela Antonescu, Sorin Avram, Marina Bădileanu, Marius Florian Romeo Bulearcă, Luminița Chivu, Laurențiu Ciornei, Andreea Violeta Constantinescu, Andrei Marius Diamescu, Andrei Silviu Dospinescu, Alina Ligia Dumitrescu, Frantz Daniel Fistung, Ioan Gâf-Deac, George Georgescu, Luminița Izabell Georgescu, Carmen Adriana Gheorghe, Iulian Iancu, Cristina Cornelia Florentina Lixăndroiu, Cristian Valeriu Maloș, Mihai Sabin Muscalu, Cornelia Neagu, Mihăiță Iulian Niculae, Dan Olteanu, Mihaela Georgiana Oprea, Mihnea Tudor Preotesi, Petre Prisecaru, Sorin Mihai Radu, Steliana Rodino, Ștefania Elisabeta Roșu, Cristian Sima, Camelia Surugiu

Administrare baze de date: Raluca-Oana Andone, Livia Barta Filip, Daniel Condrea, Daniela Draica, Andreea Mihaela Manea, Oana Lăcrămioara Sîrbu

Redactor: Paula Neacșu

CUPRINS

INTRODUCERE 5

1. DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE 6

1.1. Demografie 6

1.2. Sănătatea populației 10

1.3. Nivelul de trai și protecția socială 11

1.4. Educație 13

2. ECONOMIE 17

3. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE 21

3.1. Resursele naturale 21

3.2. Industria 22

3.3. Energia 23

4. INFRASTRUCTURA 25

4.1. Infrastructura de transport (fără transportul prin conducte) 25

4.2. Infrastructura de energiei electrice 25

4.3. Infrastructura de transport gaze naturale prin conducte 26

5. TURISMUL ȘI PROMOVAREA CULTURALĂ 27

6. AGRICULTURA 32

7. DEZVOLTAREA RURALĂ 35

8. MEDIU ȘI ECOSISTEME 38

9.1. Considerente generale 39

9.2. Direcții prioritare, axe de dezvoltare și obiective strategice și specifice 40

9.3. Direcții prioritare de dezvoltare generale 46

10. PROIECTE DEPUSE, ÎN PREGĂTIRE ȘI PROPUSE 47

INTRODUCERE

Județul Hunedoara constituie o structură teritorial-administrativă de bază a României, fiind unul dintre cele 41 de județe ale țării (potrivit Legii nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului RSR, cu completările ulterioare).

În același timp, județul Hunedoara este parte a regiunii Vest, alături de județele Timiș, Arad și Caraș Severin, fiind încadrat în categoria NUTS 3 (harta 1) din punctul de vedere al politicii de coeziune și dezvoltare regională a UE-27.

Harta 1: UAT la nivel NUTS 3, România (Eurostat)

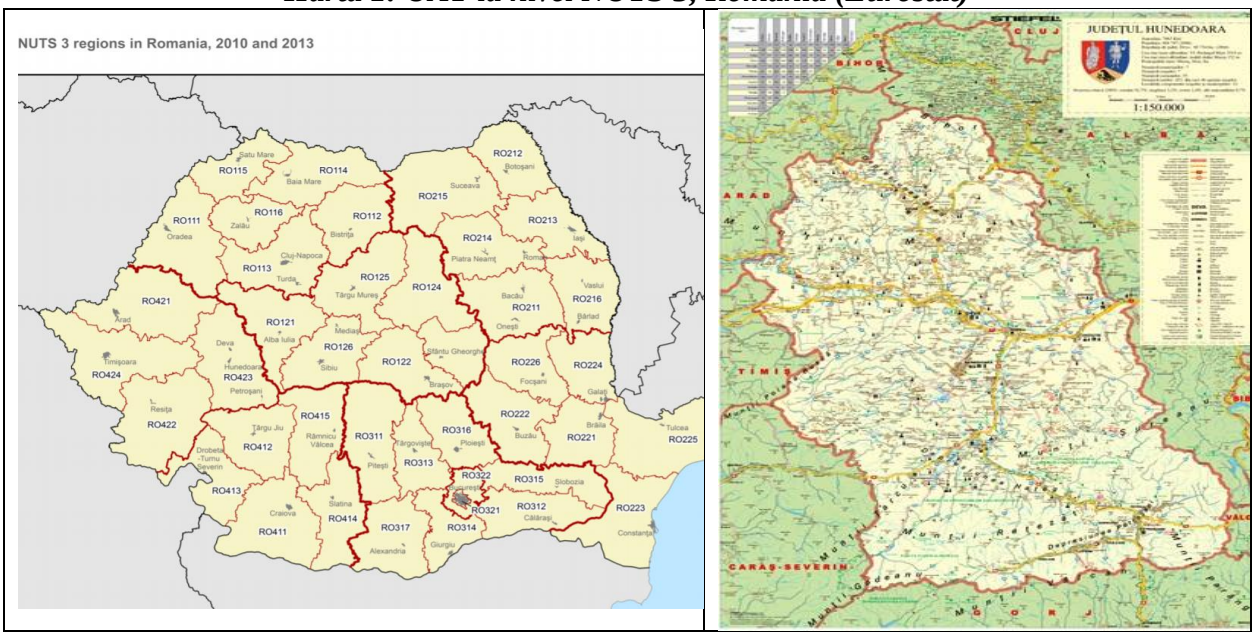

Structura administrativă a județului Hunedoara este formată din șapte municipii, șapte orașe și 55 de comune. Reședința județului este la Deva, fiind conectată în partea de vest a României cu Arad prin 185 km de drum european, cu Timișoara prin 152 km de drum european și cu Oradea prin 216 km de drum european și național. O altă conexiune importantă este cea cu partea de sud a țării și cu capitala prin 395 km de drum european. În context național, județul ocupă locul 9 din punctul de vedere al suprafeței ocupate, locul 1 la numărul de municipii (cel mai urbanizat județ din România), locul 12 la numărul de orașe, locul 33 la numărul de comune și locul 7 la numărul de sate.

Tabelul 1: Împărțirea administrativă a județului Hunedoara

Denumire	U/M	2016	2017	2018	2019
Suprafața totală	ha	706.261	706.319	706.291	**706.291**
Densitatea populației (1 iulie)	loc./km^2	66,3	65,6	65,0	**64,3**
Municipii și orașe	nr.	14	14	14	**14**
– municipii	nr.	7	7	7	**7**
Comune	nr.	55	55	55	**55**
Sate	nr.	457	457	457	**457**
din care: sate ce aparțin de municipii sau orașe	nr.	42	42	42	**42**

Sursa: *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*.

1. DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE

1.1. Demografie

La 1 ianuarie 2020, în județul Hunedoara erau înregistrați în statistica județeană 380.105 locuitori (populație rezidentă[1] stabilă), din care 49% bărbați și 51% femei. Raportată la populația județului, aceasta reprezintă 1,97%.

Analiza evoluției și a tendințelor populației stabile în perioada 2014-2020 arată următoarele:

- O tendință de scădere demografică, cu o dinamică negativă de -3,32%.
- Scăderea demografică mai mare la nivelul comunelor (-4,44%) și mai redusă la nivelul zonei urbane (-2,93%).
- Județul Hunedoara este organizat în 69 UAT-uri, din care 14 municipii și orașe; municipiile sunt: Deva, Brad, Hunedoara, Lupeni, Orăștie, Petroșani și Vulcan; cele mai populate sunt: Hunedoara (71.334 loc.), Deva (68.308 loc.) și Petroșani (40.686 loc.); cele mai puțin populate (sub 10.000 loc.) sunt: Uricani (9.272 loc.), Geoagiu (5.561 loc.) și Aninoasa (4.487 loc.).
- Tendință mai accentuată de scădere a populației masculine (-3,14%) comparativ cu cea feminină (-3,49%).
- Scăderea mai rapidă a populației feminine în comunele județului, de -5,57% (ca urmare a plecării la muncă în afara graniței sau spre centrele urbane).
- Raportată la nivelul regiunii Vest, populația stabilă reprezintă 21,46% din total, înaintea județului Caraș Severin (15,22% din total) și după celelalte două județe, ceea mai mare pondere fiind deținută de județul Timiș (39,85%); dinamica populației stabile a regiunii a scăzut cu -2,58%, trei din patru județe înregistrând scăderi, excepția fiind județul Timiș, care a înregistrat o creștere de +1,82%.
- Județul Hunedoara a avut cea mai mare scădere a populației rezidente (-6,84%), cu o tendință de scădere demografică continuă și evidentă.

Figura 1: Evoluția populației rezidente în județul Hunedoara, 2014-2020 (1 ianuarie) (nr.)

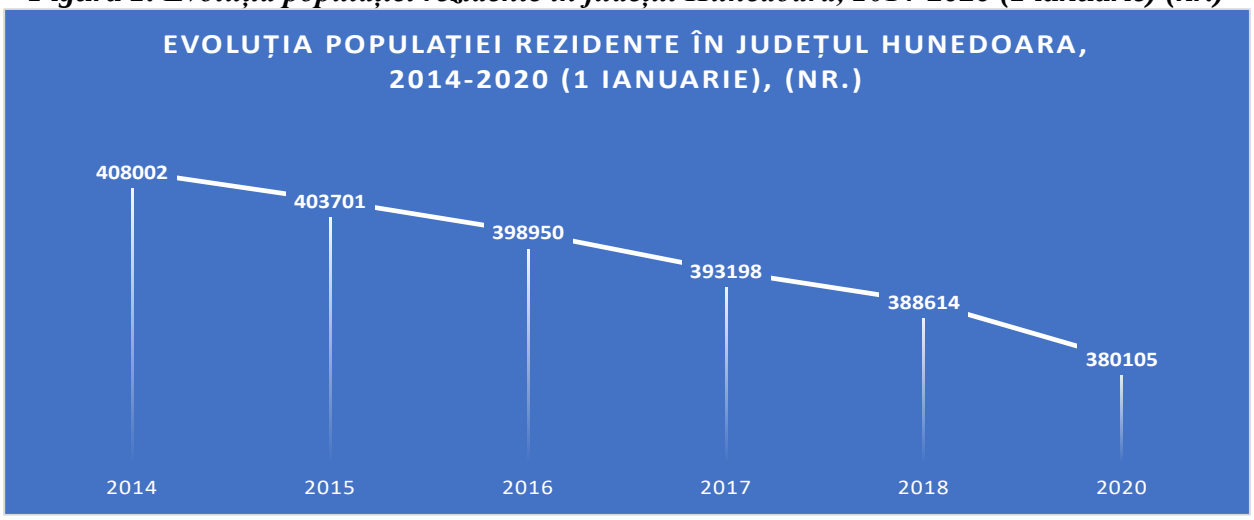

Sursa: Date TEMPO-Online.

[1] Populația rezidentă reprezintă totalitatea persoanelor cu cetățenie română, străini și fără cetățenie, care au reședința obișnuită pe teritoriul României.

- Distribuția pe medii a populației rezidente (anul 2020) arată că zona urbană este predominantă (283.057 loc.; 74,5% din total); în mediul rural trăiesc 97.048 loc. (34,3% din total); există tendința de scădere a populației stabile din mediul urban (-7,19%) comparativ cu cea din mediul rural (-5,8%).
- Structura pe sexe (gen): populația masculină din mediul urban a înregistrat o tendință de reducere mai mare (-7,42%) comparativ cu populația masculină din mediul rural (-4%).
- Populația feminină din mediul rural a înregistrat o scădere mai mare (-7,57%) comparativ cu cea din mediul urban (-6,97%).
- Populația masculină din mediul urban cunoaște o scădere mai mare (-7,42%) comparativ cu cea feminină (-6,97%); populația masculină din mediul rural are o scădere mai mică (-4%) decât cea feminină din mediul rural (-7,57%).

Figura 2: Populația după domiciliu la nivel de UAT-uri, anii 2014 și 2021 (1 iulie) (% în total județ)

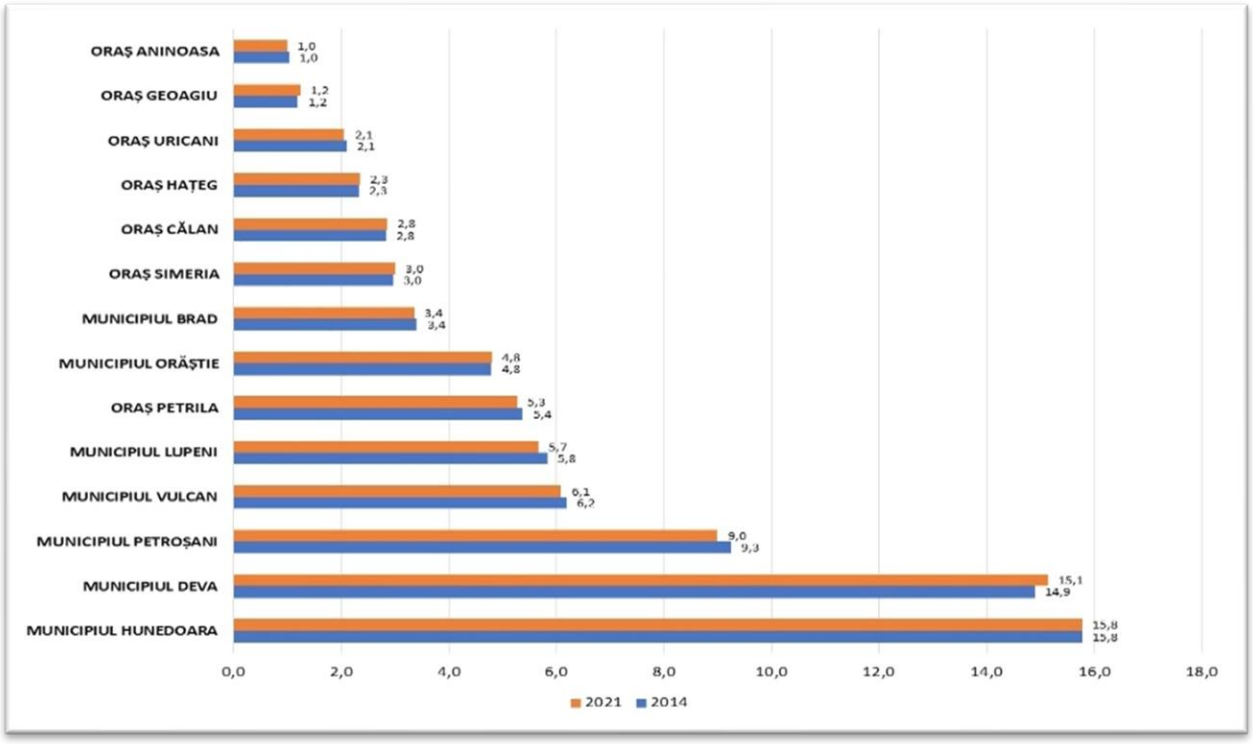

Sursa: Date TEMPO-Online.

- Populația după domiciliu[2] în județul Hunedoara era la 1 ianuarie 2021 de 447.761 loc., în scădere comparativ cu anul 2014, când înregistra 477.675 loc., scăderea fiind de -6,26%.
- Cele 14 municipii și orașe dețin împreună 76,6% din populația totală (după domiciliu). Astfel, județul Hunedoara se caracterizează printr-un număr mare de localități mici din punctul de

[2] Populația după domiciliu la data de 1 ianuarie a anului de referință reprezintă numărul persoanelor cu cetățenie română și domiciliu pe teritoriul României, delimitat după criterii administrativ-teritoriale. Domiciliul persoanei este adresa la care aceasta declară că are locuința principală, trecută în actul de identitate (CI, BI), așa cum este luată în evidența organelor administrative ale statului. În stabilirea valorii acestui indicator nu se ține cont de reședința obișnuită, de perioada și/sau de motivul absenței de la domiciliu.

vedere al numărului de locuitori care își declară domiciliul în localitate, dar activitățile economice le desfășoară în afara acesteia. Din totalul celor 69 de localități, 13 UAT au sub 1.000 loc., una dintre ele având 121 loc. (satul Bătrâna).

- Vârsta medie a populației totale (după domiciliu) (2020) a fost de 43,8 ani, zona rurală având o medie de 46,1 ani și cea urbană de 43,1 ani; vârsta medie prezintă o tendință de creștere (proces accentuat de îmbătrânire) de la 41,9 ani (2014) la 43,8 ani (2020).
- Populația feminină are o vârstă mai mare decât cea masculină (45,2 ani comparativ cu 42,2 ani), mediul rural având, de asemenea, o populație de vârstă mai înaintată față de zona urbană; comparativ cu media regională, județul Hunedoara are o vârstă mai mare, de 43,8 ani, în timp ce în regiune este de 42,6 ani, iar la nivel național de 41,9 ani.
- Analiza comparativă pe grupe de vârstă la nivelul regiunii Vest arată că în județul Hunedoara se înregistrează cea mai mică pondere a populației de 0-14 ani (13,86%) și cea mai mare în județul Arad (15,14%). Populația tânără (15-29 de ani) are cea mai mare pondere în județul Timiș (18,56%) și cea mai mică în județul Hunedoara (15,87%). Populația încadrată în categoria 30-44 de ani deține cea mai mare pondere în total la nivel de regiune (22,43%), pe județe, ponderea cea mai mare fiind în județul Timiș (25,12%) și cea mai mică în județul Hunedoara (19,5%). Referitor la populația de peste 70 de ani, aceasta deține la nivel regional o pondere în total de 11,68%, județul Hunedoara deținând un loc fruntaș cu 13,5%; populația în grupă de vârstă de peste 65 de ani numără 84.693 loc. (harta 2).
- În perioada 2016-2019, durata medie a vieții în județ a înregistrat o creștere ușoară, de la 74,62 ani la 75,38 ani; vârsta populației feminine a crescut de la 77,7 ani la 78,57, iar cea masculină de 71,56 ani la 72,22 ani; pe medii, populația din zona urbană are o durată a vieții puțin mai mare decât cea din rural: 75,44 ani față de 75,18.
- Densitatea populației la ultimul recensământ (2011) a fost de 59,3 loc./km^2, în scădere comparativ cu anii 2002 (68,8 loc./km^2) și 1992 (77,6 loc./km^2) cu -9,5 p.p, respectiv -18,3 p.p., cu o dinamică negativă de 23,6%; densitatea populației județului este sub valoarea națională (84,4 loc./km^2), dar mai mare decât cea regională.
- Analiza pe grupe de vârstă a populației rezidente arată o pondere ridicată a categoriei de 45-54 de ani, de 17,47% (2019); comparativ cu anul 2014, există o tendință de îmbătrânire a populației (acest procent regăsindu-se în anul 2014 la categoria de 40-49 de ani).
- O serie de indicatori demografici relevanți pentru Strategia de dezvoltare a Județului Hunedoara sunt prezentați în tabelul 2:

Tabelul 2: Principalii indicatori demografici – analiză comparativă, anul 2020

	Județul Hunedoara	**Regiunea Vest**	**România**	**UE**
Indicele de îmbătrânire demografică = (populația de 65 de ani și peste / populația de 0-14 ani)*100	151,6	129,9	117,9	124,8
Proporția persoanelor sub 15 ani în total populație după domiciliu (%)	12,4	13,6	14,6	15,57
Proporția persoanelor peste 65 de ani în populația totală (%)	18,8	17,7	17,2	19,44
Raportul de dependență demografică RD = [(populația de 0-14 ani + populația de 65 de ani și peste) / populația de 15-64 de ani] *100	45,26	45,64	46,5	53,89

Sursa: Date TEMPO-Online.

Harta 2: Ponderea populației în vârstă de 65 de ani și peste în total populație, 2020 (%)

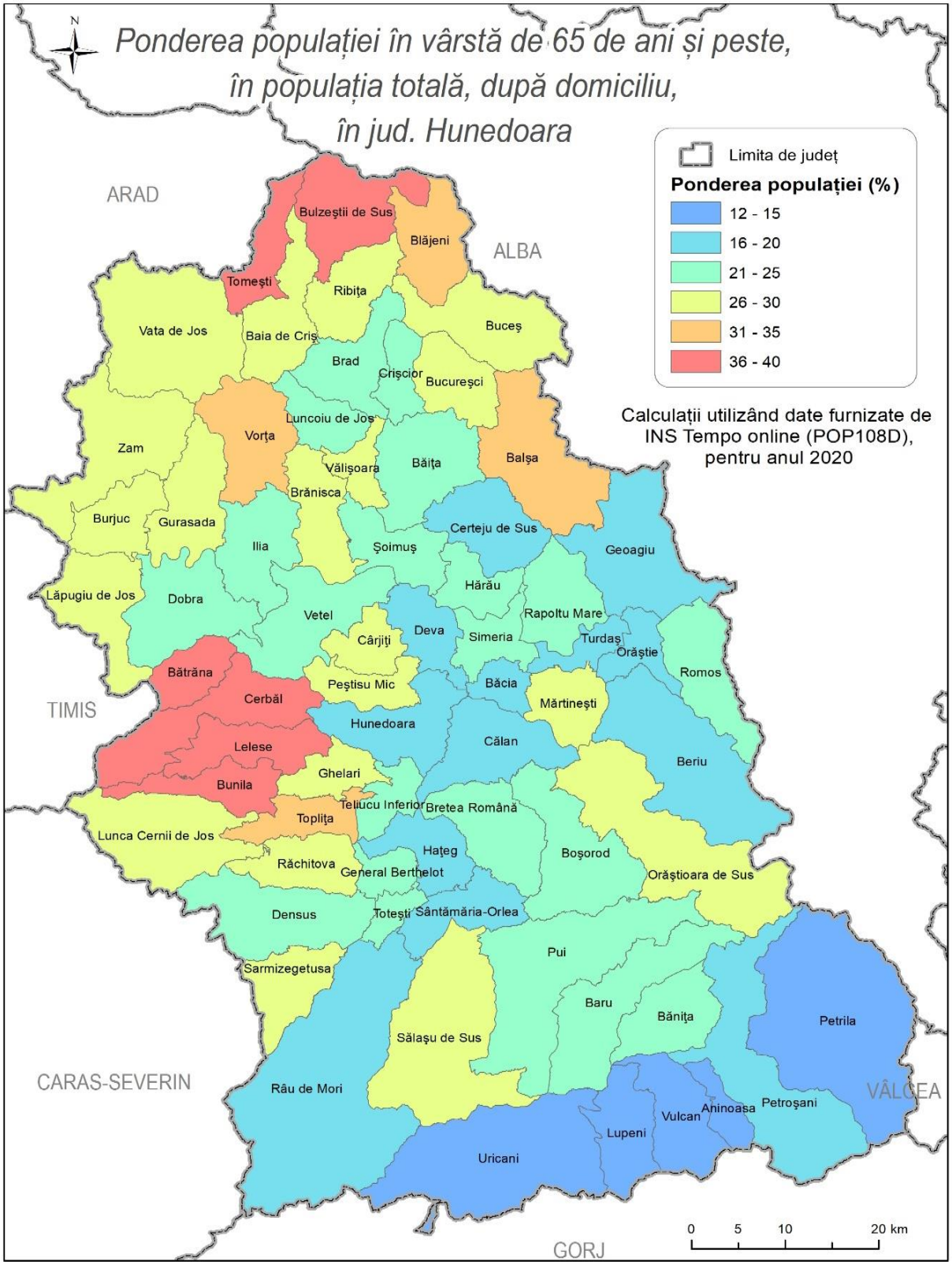

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

- Numărul născuților vii (anul 2020) era de 2.897 de copii, cu 17,4% mai puțini comparativ cu anul 2014 (3.508 nou-născuți).
- Rata natalității arată că există o tendință de scădere de la 7,4 născuți vii la 1.000 loc. la 6,4, cu o ușoară tendință de creștere în anii 2016 și 2017 (8 născuți vii la 1.000 loc); pe medii de rezidență, rata natalității este mai mare în mediul rural (6,9 la 1.000 loc.) comparativ cu mediul urban (6,3 la 1.000 loc.).
- Se constată o scădere relativ mare a ratei generale de fertilitate la nivel de județ de la 32,3 la 28,4 la 1.000 de femei; cea mai mare rată de fertilitate se regăsește la categoria de vârstă 25-29 de ani, urmată de cele din categoriile 30-34 și 20-24 de ani.
- Rata mortalității a fost de 15,6 decedați la 1.000 loc., cea mai mare din județ.
- Județul Hunedoara înregistra în anul 2020 o rată a mortalității infantile de 5,9 decedați la 1.000 de născuți vii, în scădere de la 7,1 decedați la 1.000 de născuți vii și sub media națională de 6,1 la 1.000 de născuți vii.
- Populația în vârstă oficială corespunzătoare învățământului preșcolar (2019) a fost de 10.756 de copii, cu 9,9% mai puțin decât în anul 2014; orașele și municipiile dețin împreună 78,9% din totalul populației de vârstă oficială corespunzătoare învățământului preșcolar; două municipii dețin peste 32% din total, acestea fiind Hunedoara cu 17% din total și Deva cu 15,5%.
- În județul Hunedoara și-au stabilit reședința 5.862 de persoane în anul 2020, cu 3,25% mai puține decât în anul 2014 (6.059 de persoane). În ceea ce privește numărul de persoane care au plecat din județ, acesta a fost de 7.947, cu 63,7% mai mult decât în anul 2014 (4.855 de persoane).
- Numărul stabilirilor a fost mai mic decât cel al plecărilor (5.862 de persoane comparativ cu 7.947), în mediul urban înregistrându-se o scădere de 11,6% (la stabiliri) și o creștere cu 74,3% la plecări; în mediul rural se constată o creștere a stabilirilor cu 14,1% și o creștere cu 29% la plecări.
- Soldul migrator este unul negativ, cu tendință de creștere, numărul locuitorilor „pierduți" de județ fiind de 2.085. Analiza comparativă cu situația anului 2014 arată faptul că, la acel moment, județul Hunedoara era atractiv pentru stabilirea de rezidență, numărul celor veniți fiind mai mare decât al celor plecați, cu un plus de 1.204 locuitori.

1.2. Sănătatea populației

- O prevalență a unor afecțiuni diverse semnificativ mai mare la nivelul județului Hunedoara (boli ischemice ale inimii, cerebro-vasculare, diabet, boli pulmonare cronice obstructive etc.).
- Numărul de unități medicale raportat la populație prezintă o situație mai bună decât cel național (cabinete ale medicilor de familie, dispensare medicale, alte tipuri de cabinete medicale, centre de sănătate mintală, sanatorii TBC, unități medico-sociale, centre de diagnostic și tratament, centre de dializă și centre de transfuzie).
- Oferta de servicii medicale în ultimii șase ani (cu excepția numărului de farmacii și a punctelor farmaceutice, pe de o parte, și a laboratoarelor de analize, a cabinetelor școlare și a unităților medico-sociale, pe de altă parte) pentru celelalte tipuri de servicii medicale fie a rămas constantă, fie a scăzut semnificativ.
- Numărul de paturi pentru internare continuă raportat la populație prezintă o situație relativ bună comparativ cu cel regional și național; excepția o reprezintă numărul de paturi din spitale pentru nou-născuți și pentru specialitatea obstetrică-ginecologie, unde ponderea este ceva mai mică în cazul județului Hunedoara atât comparativ cu nivelul regional, cât și comparativ cu nivelul național.

- Numărul de locuitori ce revine unui spital a avut fluctuații mici în perioada 2014-2020.
- Numărul de locuitori raportat la cabinetele de familie este de 1.931 loc./cabinet, comparativ cu media națională de 2.042 loc./cabinet, dar superior regiunii Vest (1.721 loc./cabinet); doar 53 de UAT-uri din cele 69 aveau cabinete de familie (2019).
- Accesul la cabinetele stomatologice este mai redus în județul Hunedoara (1.860 loc./cabinet stomatologic) comparativ cu media regională (1.250 loc./cabinet) și cea națională (1.428 loc./cabinet). Îngrijorător este faptul că în mai mult de jumătate din cele 69 de localități ale județului nu există cabinete stomatologice (conform datelor INS disponibile pentru 2019).
- Numărul total al medicilor (exclusiv stomatologi) din unitățile publice s-a redus de la 811 la 717, din cauza scăderii drastice a numărului de medici de familie de la 129 la 8.
- Numărul medicilor stomatologi din unitățile publice s-a redus de la 73 la 21.
- Numărul de locuitori ce revine la un medic de familie în 2019 este mai ridicat în județul Hunedoara (1.853 loc./medic de familie) comparativ cu media regională/națională.
- Numărul de locuitori ce revine la un medic stomatolog este considerabil mai ridicat în 2019 (1.714 loc./stomatolog) față de media regională (1.027 loc./stomatolog), ecartul față de media națională (1.305 loc./stomatolog) fiind mai redus.

1.3. Nivelul de trai și protecția socială

- Salariul nominal mediu net era în anul 2020 de 2.617 lei (comparativ cu 3.079 lei la nivelul regiunii Vest, respectiv 3.217 lei la nivel național).
- Județul Hunedoara este în prezent un județ cu pensii medii relativ mari și cu salarii medii relativ mici, cu un număr în scădere atât al salariaților, cât și al pensionarilor.
- Raportul salariați/pensionari este și el în scădere în perioada 2014-2020, în timp ce, la nivel regional și național, raportul este crescător.
- Județul Hunedoara face parte din categoria cu cea mai mare pondere a populației ce locuiește în zone urbane marginalizate, cuprinsă între 5,8% și 8,8%, fiind, de asemenea, singurul județ încadrat în această categorie din cadrul regiunii Vest; județul face parte din zona montană defavorizată, definită conform Programului național de dezvoltare rurală 2014-2020, conținând un număr de 45 de unități administrativ-teritoriale în această zonă.
- Zone cu concentrare mare a sărăciei relative, unde este nevoie de programe de dezvoltare țintite; astfel, în cele mai multe localități rurale, rata sărăciei este una importantă: peste două treimi dintre localitățile cu peste 33% populație de peste 60 de ani au o rată a sărăciei de peste 33%; există doar câteva excepții de localități cu populație îmbătrânită și rată a sărăciei de sub 30%: Lelese, Zam, Vața de Jos, Lunca Cernii de Jos, Ghelari, Peștișu Mic, Densuș, General Berthelot.
- Rata sărăciei în muncă în Hunedoara era sub media la nivel național, dar peste cea a regiunii Vest. Rata sărăciei în muncă în Hunedoara plasa județul între cele cu rate relativ mici ale acestui indicator (15,1%, față de media națională de 20%). Deși situația era una relativ bună în 2016, dinamica diferențiată a numărului de salariați, pe de o parte, și a nivelului salariului, pe de altă parte, este probabil să ducă la reconfigurarea ierarhiilor și declasarea județului în topul sărăciei în muncă.
- Peste jumătate dintre localitățile rurale ale județului înregistrează o rată a sărăciei de peste 30%. Între aceste localități cu rate ale sărăciei de peste 30% se regăsește și unul dintre orașele mici (sub 10.000 loc.) ale județului, orașul Geoagiu (harta 3).

Harta 3: Distribuția spațială a ratei sărăciei la nivel de UAT, în județul Hunedoara

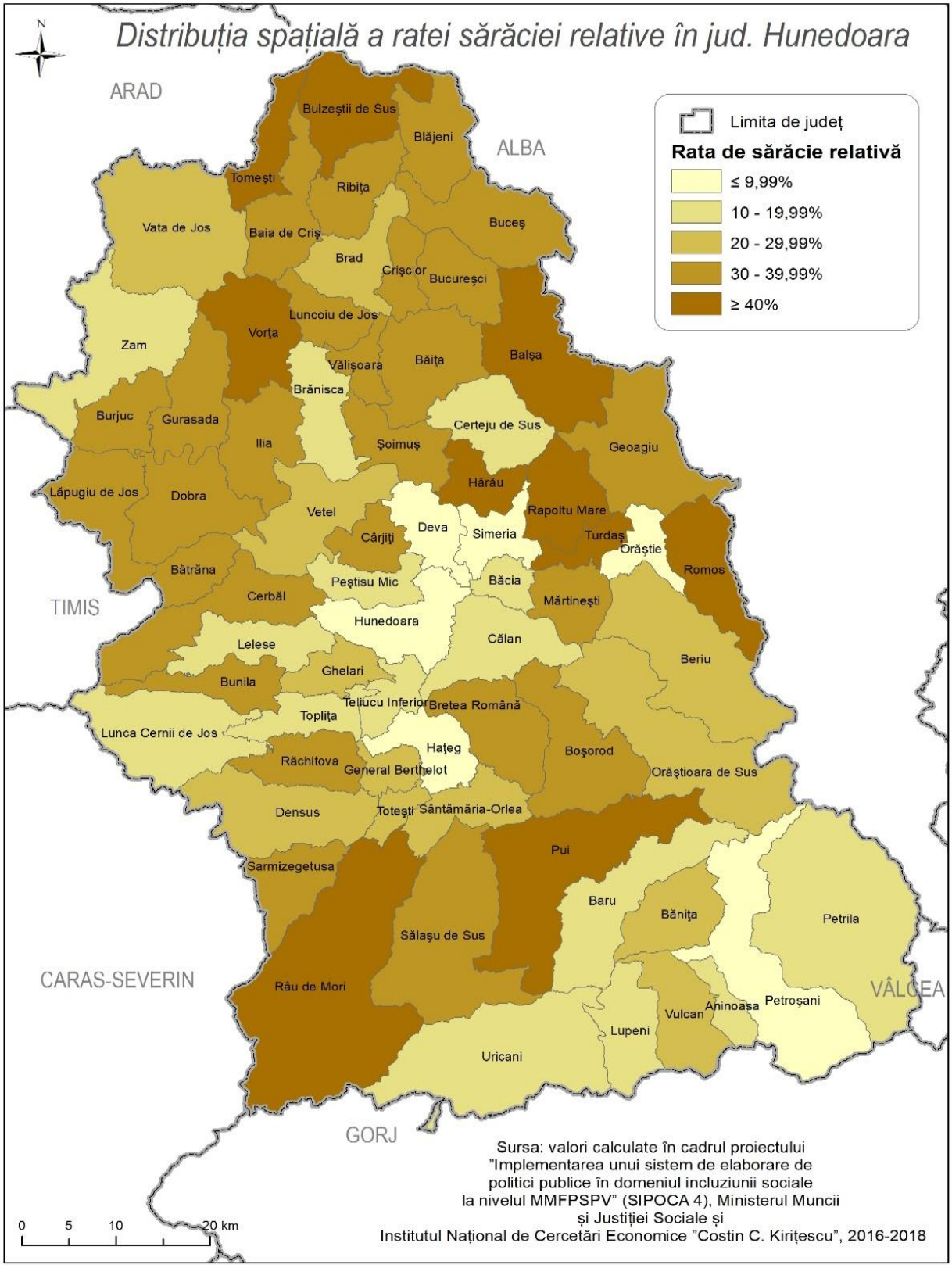

Sursa: Prelucrări proprii ale autorilor.

- Orașele au o situație relativ bună, ponderea persoanelor dezavantajate din perspectiva locuirii fiind una relativ mică.
- Localitățile urbane au o situație semnificativ mai bună atât comparativ cu regiunea Vest, cât și în context național.
- În localitățile rurale, situația locuințelor racordate la rețeaua de gaze naturale este semnificativ mai proastă la nivelul regiunii Vest față de nivelul național.
- Dintre cei aproape 64.000 de copii (0-17 ani) din județul Hunedoara, 960 de copii erau la 31 decembrie 2020 în sistemul de protecție specială; acești copii sunt protejați în servicii rezidențiale (centre de plasament, case de tip familial, apartamente, centre de primire în regim de urgență, adăpost de zi și de noapte) sau în servicii de tip familial (plasament familial la rude până la gradul IV inclusiv sau la alte familii, asistență maternală profesionistă).
- Ponderea copiilor în servicii rezidențiale din totalul copiilor în sistemul de protecție specială se situează în jurul valorilor de 33-34%, cu un maxim de 35% în 2018.
- În anul 2020, dintre cei 103 copii plasați în servicii rezidențiale publice, un număr de 99 de copii erau plasați în centre de plasament, apartamente sau case de tip familial (CTF), cu cea mai mare parte a lor plasați în cea din urmă categorie (CTF) – 69 de copii; din cei 99 de copii, 57 de copii sunt cu dizabilități.
- Din totalul de 1.472 de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate, pentru 90 de copii s-a instituit măsură de protecție. Pe grupe de vârstă, 67% dintre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate din județul Hunedoara au peste zece ani.
- La 1 decembrie 2020, un număr de 19.285 de adulți erau înregistrați cu diferite grade de handicap; marea majoritate (98,3%) a adulților cu dizabilități trăiesc în familii; rata de instituționalizare a fost de doar 1,7% dintre adulții cu dizabilități din Hunedoara, o valoare mai mică decât media națională de 2,2%.
- Ponderea adulților cu handicap grav este mai mare decât cea la nivel național (46% față de 43%), iar a celor cu handicap mediu este mai mică decât cea înregistrată la nivelul întregii țări.
- Din totalul de 18.966 de persoane adulte cu dizabilități neinstituționalizate (2020), doar 892 de persoane erau angajate în muncă (4,7%); dintre acestea, cele mai multe au un handicap somatic (40%) sau fizic (32%) și în jur de 70% au un grad accentuat de handicap.
- Din Raportul AJPIS Hunedoara (2019) rezultă că plata drepturilor de natură socială de 315.279.242 lei s-a efectuat în anul 2019 pentru un număr mediu lunar de 93.789 de beneficiari, reprezentând 20,40% din populația județului.
- Cele mai multe servicii sociale sunt adresate copiilor – 53 – și persoanelor vârstnice – 30.
- Dintre cele 34 de localități (rurale) cu peste 30% populație de peste 60 de ani, servicii pentru vârstnici există doar în Baia de Criș și Ghelari; servicii pentru adulții cu dizabilități nu există în niciuna dintre localitățile cu pondere importantă a populației de peste 60 de ani.

1.4. Educație

- Dinamica numărului de elevi și absolvenți între primul și ultimul an școlar este una majoritar negativă, cu excepția învățământului profesional (atât elevi, cât și absolvenți) și a studiilor universitare de licență.
- Se remarcă în mod negativ învățământul liceal, cu o scădere a numărului de elevi de 17,2% și mai ales a absolvenților de 29,8%.
- Numărul de elevi din școlile profesionale a crescut cu 80,2%, iar cel al absolvenților are o ascensiune spectaculoasă, de 168,6%.

- Rata înrolării școlare este inferioară mediei naționale în special pentru nivelul preșcolar, dar și la nivelurile primar și gimnazial; înrolarea în învățământul universitar de licență este foarte scăzută atât în context regional, cât și național.

Figura 3: Rata înrolării școlare (% în grupa corespunzătoare de vârstă[1]), în anul 2020

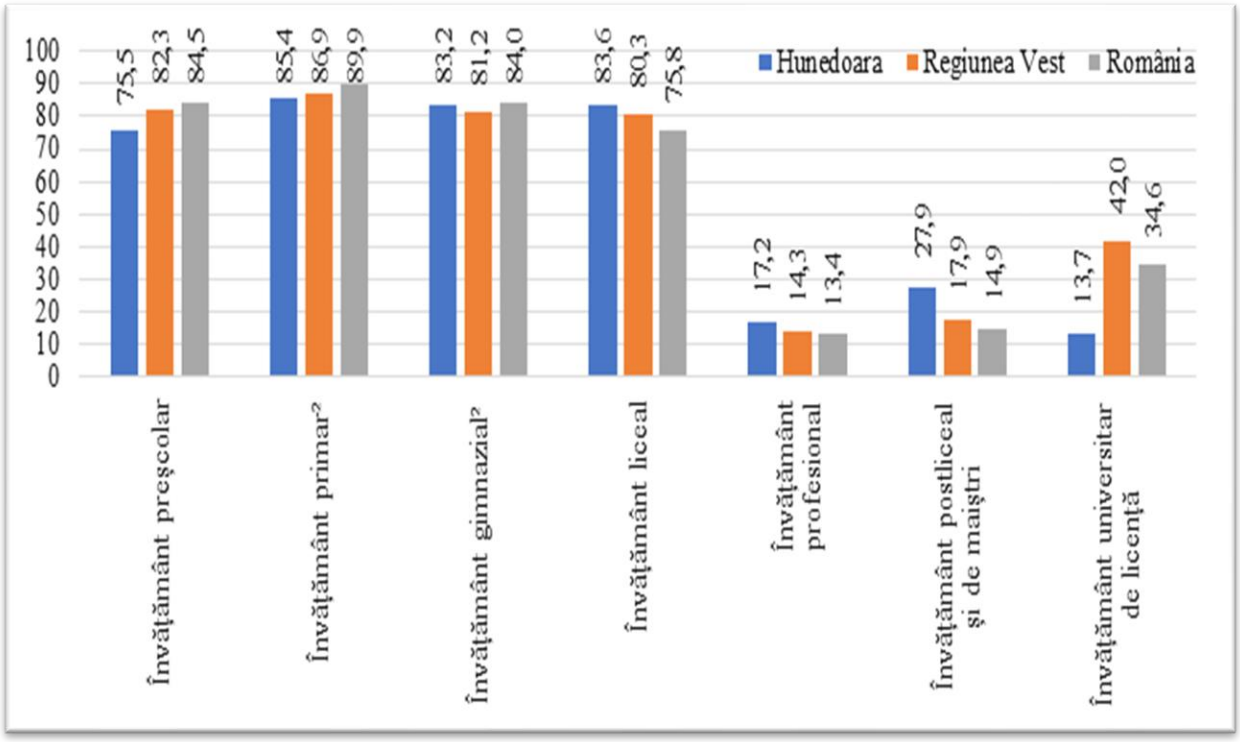

Sursa: Valori calculate prin raportarea populației școlare pe niveluri de educație (SCL103E) la populația rezidentă de la 1 iulie, pe grupe de vârstă (POP106A), date furnizate de INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/ tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

- Dinamica ratei înrolării școlare 2014-2020 are un trend descendent în cinci dintre cele șapte niveluri de educație analizate, și anume: preșcolar (-15,9 p.p.), primar (-2,1 p.p.), gimnazial (-12,2 p.p.), liceal (-11,2 p.p.), postliceal și de maiștri (-6,5 p.p.); o dinamică pozitivă întâlnim la învățământul profesional (+11,1% în județ, +6,2% în rural și +12,7% în urban) și universitar de licență (+1,8%).
- Pe medii de rezidență, dinamica negativă 2014-2020 pentru primele trei niveluri de educație menționate se păstrează, doar că reducerea ratei înrolării este mult mai amplă în mediul urban: preșcolar (-19 p.p.), primar (-2,3 p.p.) și gimnazial (-12,8 p.p.).
- Personalul didactic pe niveluri de educație raportat la populația după domiciliu înregistrează valori inferioare mediei regionale/naționale la șase dintre cele șapte niveluri de educație analizate; excepția o constituie învățământul profesional; diferența cea mai ridicată o întâlnim în cazul profesorilor universitari.
- Rata elevi/profesori pe localități pentru primele trei niveluri de educație: preșcolar (grădinițe), primar și gimnazial arată că există diferențele mari între localități; de exemplu, în cadrul învățământului primar, valorile (2020) variază de la 4 elevi/învățătoare în Lelese la 24,4 elevi în Ilia; și la învățământul gimnazial, amplitudinea valorilor este ridicată, de la 1,7 elevi/profesor în București la 24,4 elevi în Geoagiu (harta 4).

Harta 4: Distribuția spațială a ratei elev/profesor în învățământul gimnazial, în județul Hunedoara (%)

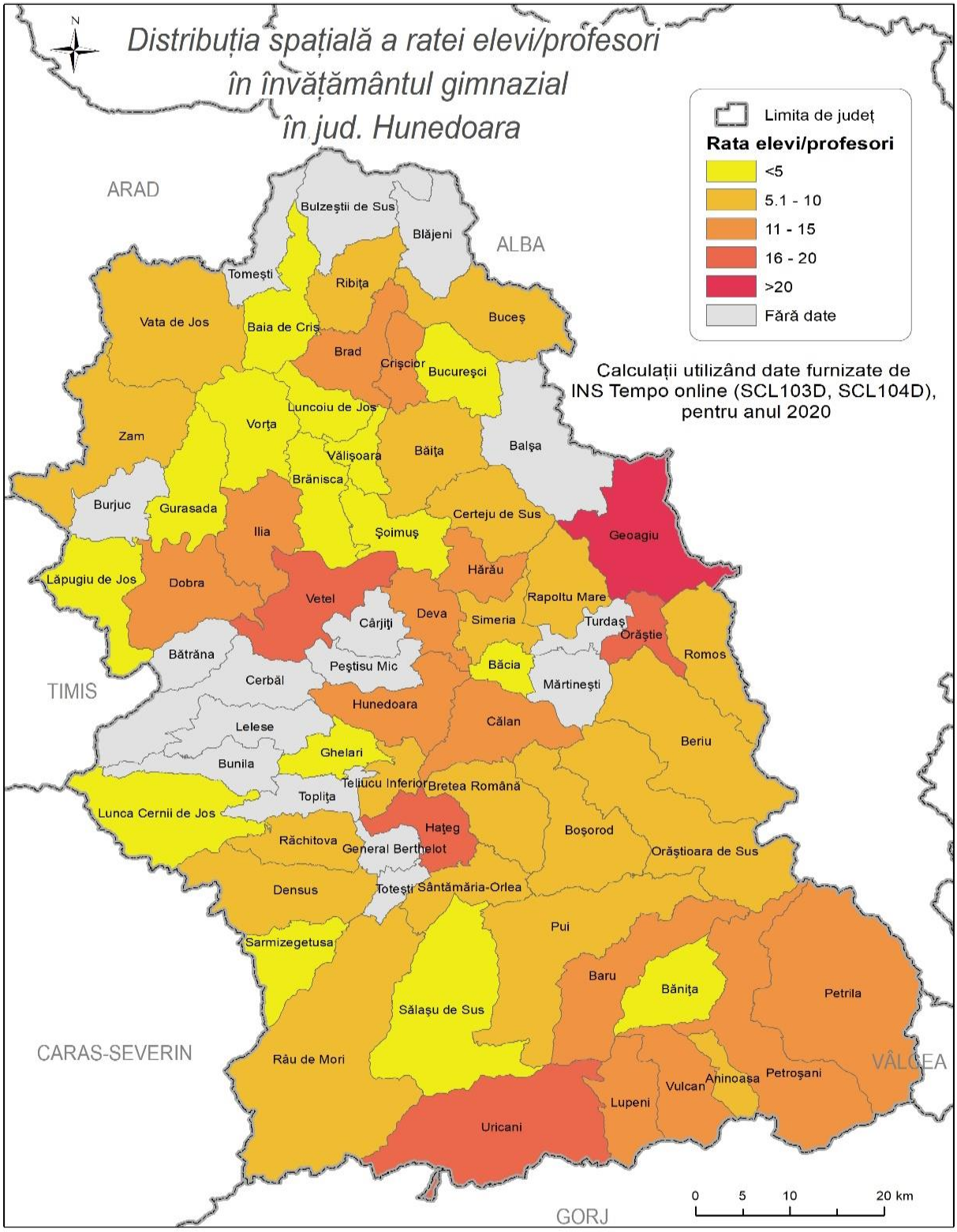

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

- Diferențele urban-rural la aceste două categorii sunt notabile: calculul valorilor mediane pe localități conduce la valori mai mari în mediul urban: în cazul învățământului primar 18,2 elevi/învățătoare în urban și 13,0 elevi în rural, iar în învățământul gimnazial 13,7 elevi/profesor în urban și doar 6,0 elevi în rural.
- Comparativ, la cele două categorii de mai sus, diferențele înregistrate în învățământul preșcolar sunt ceva mai reduse, dar se păstrează considerabile: de la 7 copii/educatoare în Vălișoara la 22 de copii în Ilia și Luncoiu de Jos; valoarea mediană din localitățile urbane (14,4 elevi) este inferioară celei din rural (15,5 elevi).
- Numărul unităților de învățământ nu a suferit modificări semnificative pentru perioada analizată.
- Numărul unităților de învățământ preșcolar, primar și gimnazial raportat la populația după domiciliu din anul 2020 este unul relativ inferior în județul Hunedoara, atât în context regional, cât și național.
- Distribuția pe localități arată că doar 58 dintre cele 69 de UAT-uri ale județului beneficiau în 2020 de unități de învățământ primar și gimnazial, dintre care zece orașe, în timp ce unități de învățământ liceal apar în 16 localități, dintre care 13 orașe; de asemenea, doar șapte localități – toate din mediul urban – beneficiau de grădinițe.
- Media anuală a performanțelor (promovabilitate) la bacalaureat în sistemul de învățământ liceal arată că acest nivel, în termeni comparabili, este peste media la nivel național (care este 62,9% în anul 2020); în mod obișnuit, o performanță acceptabilă este cea a unei promovabilități de cel puțin 75-80%; este îngrijorătoare situația continuu descrescătoare la acest capitol, care culminează cu o reducere substanțială în ultimul an analizat (-8 p.p.) și un nivel nesatisfăcător, de doar 61%.
- Un număr de 142 de cadre didactice universitare (2021) gestionează 3.756 de studenți (2021) în trei facultăți cu 16 domenii de studii și 30 de specializări/programe de studii universitare de licență; la acestea se adaugă 16 programe de masterat și cinci domenii de doctorat.
- Dinamica studenților în perioada 2015-2021 este una pozitivă la toate nivelurile de studii universitare, dar în special la studiile de doctorat, cu o creștere de 32,5% a numărului studenților.
- Dinamica absolvenților de doctorat este una puternic descendentă.

2. ECONOMIE

- Județul Hunedoara a înregistrat o creștere a ponderii PIB per capita județean față de media UE.
- Dinamica PIB regional mai redusă decât cea a județului și cea înregistrată la nivel național; scăderea contribuției județului la PIB regional și național (53,57% comparativ cu 58,13% și 62,55%).
- Pondere scăzută în PIB și în VAB regional.
- VAB a avut o tendință de creștere (cu 34,12% în 2018 față de 2015). Creșterea a fost mai mare decât a celorlalte județe.
- Scăderea resurselor de muncă cu -7,64%.
- Populația ocupată civilă în scădere (cu 5,9% în anul 2019 față de 2014).
- Cea mai importantă scădere a populației ocupate s-a remarcat în sectorul industriei extractive (-45,6%).
- Ponderea salariaților din sectorul privat este de 57,81%, urmați de sectorul public (27,91%).
- Creștere relativă a populației ocupate în sănătate (+22,1%), activități profesionale (+20%), construcții (+10%), hoteluri și restaurante (+7,9%), transport și depozitare (+6,8%).
- Rata de ocupare în anul 2019 era de 70,3%, în creștere față de anul 2014, când era de 69%; valoarea este mai mică comparativ cu media regională de 72,3%.
- Rata șomajului înregistrată în luna mai 2021 era de 3,2%, în scădere față de anul 2014, când era de 5,2%; 2,6% la bărbați; 3,8% la femei.
- Creșterea numărului de profesioniști activi cu 5,67%, a PFA-urilor cu 3,8% și a persoanelor juridice cu 6,62%.
- Creșterea numărului de întreprinderi active (cu 11,7% mai mult în anul 2019 față de 2014), (8.755 de firme), dar sub media regională (16,36%).
- Densitatea firmelor raportate la 1.000 loc. (populație rezidentă) a fost în anul 2019 de 26 de firme, cu 15,15% mai multe comparativ cu anul 2014 (22 de firme la 1.000 loc.) (harta 5).
- Creșterea numărului firmelor active sub media regională de 16,36%.
- Numărul microîntreprinderilor active (0-9 persoane) a crescut în anul 2019 comparativ cu anul 2014 cu 11,4%.
- Numărul de întreprinderi mijlocii active (50-249 de persoane) a scăzut în anul 2019 față de anul 2014 cu 6,8%.
- Numărul de întreprinderi mari (250 și peste) active a scăzut în anul 2019 comparativ cu anul 2014 de la 34 la 30 (-11,8%).
- Cifra de afaceri în perioada 2014-2019 a crescut cu aproape 28,3%.
- În anul 2019, unitățile locale active au înregistrat o cifră de afaceri de 17.216 mil. lei, cu 28,3% mai mare decât cea înregistrată în anul 2014 (13.415 mil. lei). În anul 2019, structura cifrei de afaceri a fost dominată de sectorul comerț cu ridicata și amănuntul, reparații auto și moto, care deține 42,2% din total, urmat de industria prelucrătoare (30,4%) și construcții (6,7%). Structura pe sectoare economice arată că există o tendință de creștere a importanței sectorului comerț în cifra de afaceri a județului, acesta cunoscând o modificare în sens pozitiv, de la 36,7% în anul 2014 la 42,2% în 2019, în paralel cu reducerea importanței sectorului industriei prelucrătoare de la 34,7% la 30,4%.
- Evoluția cifrei de afaceri per salariat, în perioada 2014-2019, la nivel de UAT-uri arată că majoritatea localităților se încadrează în intervalul de creștere de 0,1-150% lei/salariat, cu insule de valori mai mari în localitățile Tomești, Bulzeștii de Sus, Bătrâna etc. (harta 6).

Harta 5: Evoluția densității întreprinderilor active în perioada 2014-2019 (%)

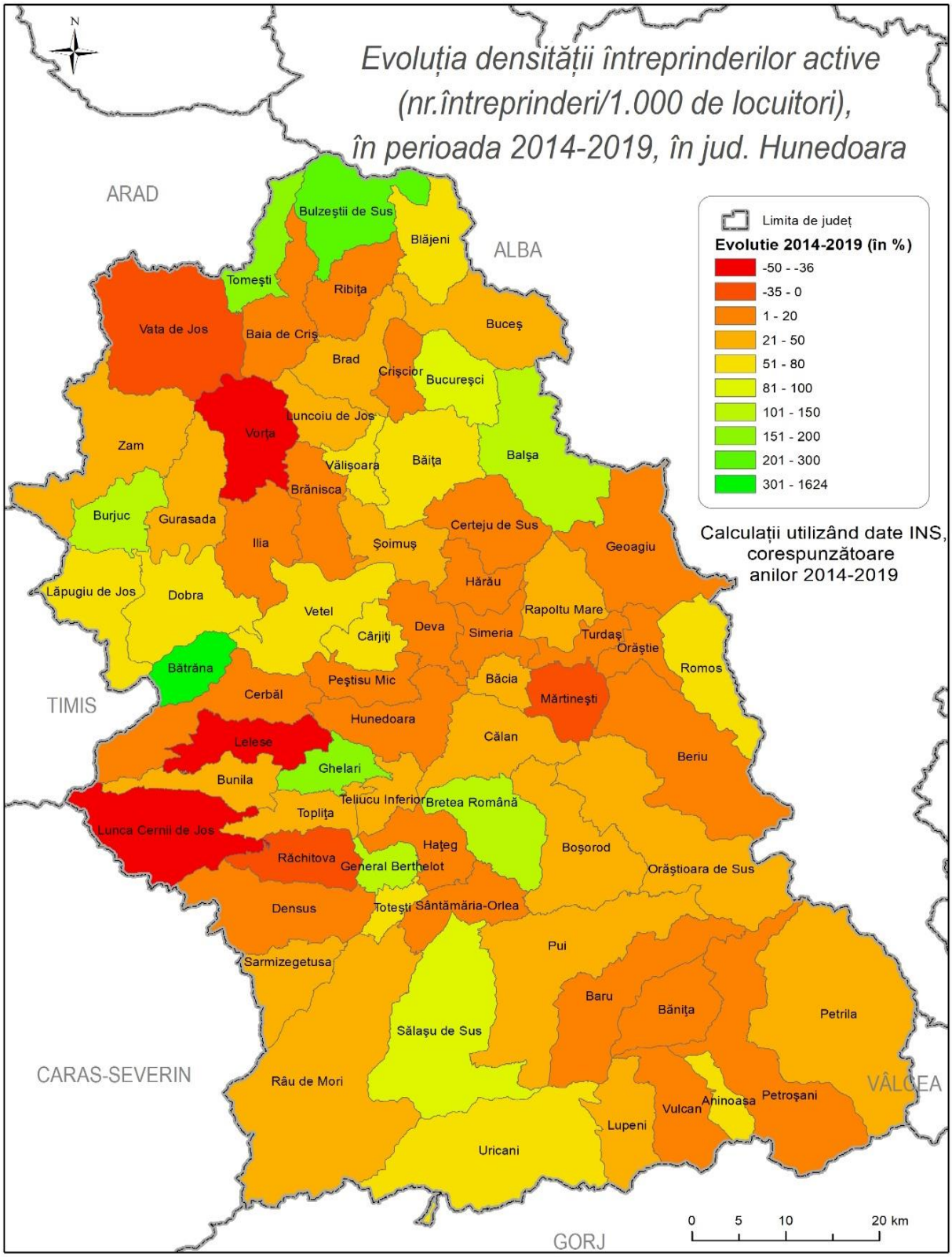

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

Harta 6: Evoluția cifrei de afaceri pe salariat în perioada 2014-2019 (%)

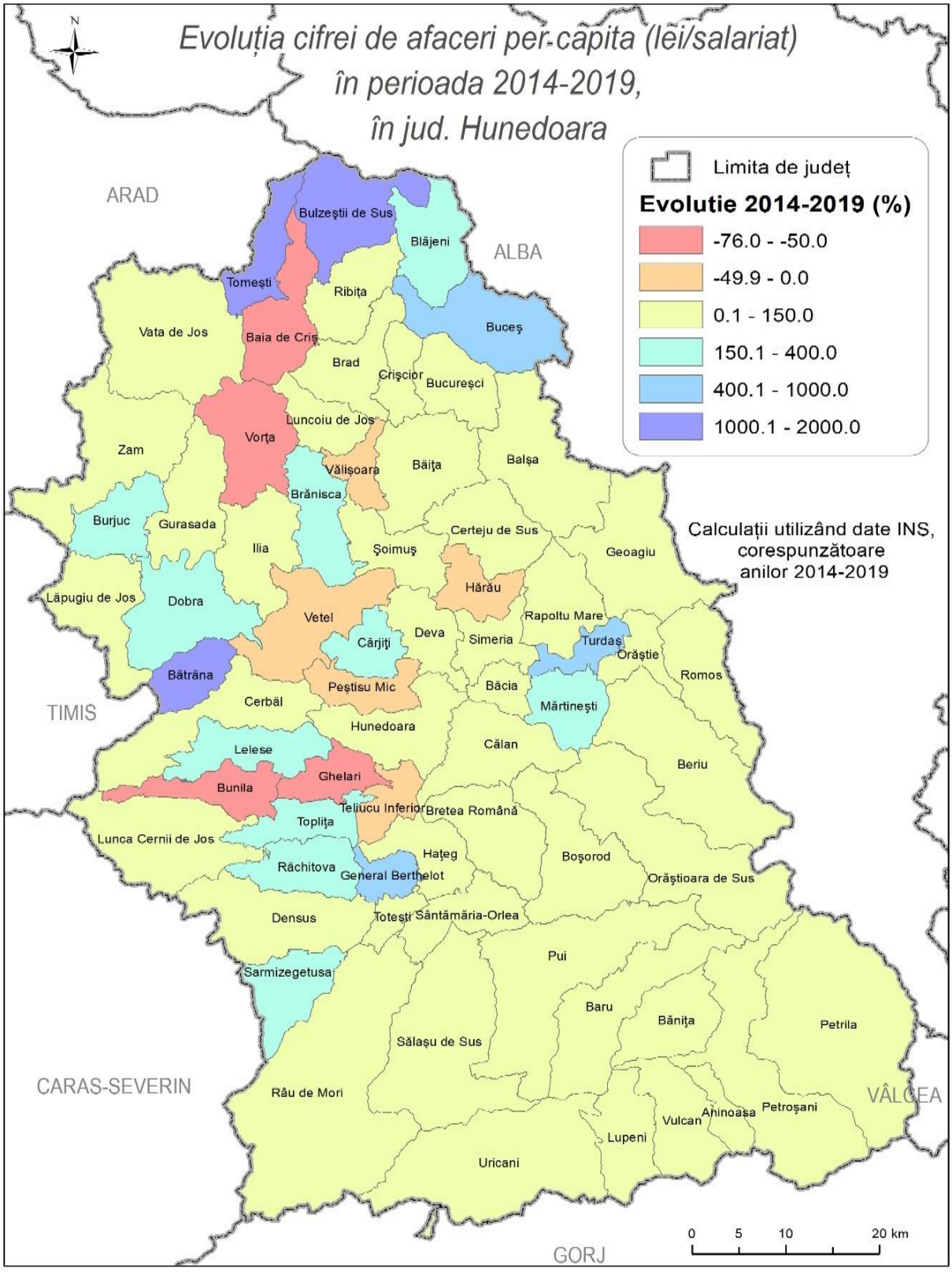

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

- Specializare pe domenii fără valoare adăugată mare. Comerțul cu amănuntul predomină economia în proporție de 31,8% (anul 2019).
- Județul Hunedoara contribuie cu 8,9% la exportul regional, în creștere comparativ cu aceeași perioadă din anul 2014.
- Structura pe domenii a exportului arată că cele mai exportate produse (pondere în total export) sunt cu valoare adăugată redusă (materii prime): carne și măruntaie comestibile (40,62%), pește și crustacee (38,63%), lapte și produse lactate (19,09%), produse vegetale (10,11%), plante vii și floricultură (8,75%), legume (8,41%), fructe (6,24%), cafea, ceai și condimente (6,02%).
- Scăderea populației ocupate în producția de energie electrică și termică (-32,3%).
- Scădere importantă a populației ocupate în agricultură (-22,9%) și în tranzacții imobiliare (-25%).
- Scăderea numărului de salariați cu -2,51%.
- Creșterea numărului de profesioniști sub media regională de 6,16% și sub media națională (6,6%).
- Rata de activitate în scădere față de anul 2014.
- Creșterea cheltuielilor cu protecția socială a șomerilor (în anul 2020 erau de 186,74 mil. lei, în creștere comparativ cu anul 2014 cu 256,5%).
- Câștigul salarial mediu brut în anul 2019 a fost de 3.930 lei/persoană, cu 23,35% mai mic decât cel înregistrat la nivelul economiei naționale (5.127 lei/persoană).
- Scăderea numărului de pensionari cu 0,86% în anul 2021 comparativ cu anul 2014.
- Densitatea profesioniștilor (66 de profesioniști/1.000 loc.) sub media națională de 71 de profesioniști/1.000 loc. și sub media regională de 74 de profesioniști/1.000 loc.

3. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE

3.1. Resursele naturale

- Județul Hunedoara deține (în partea extrem sudică) cele mai mari zăcăminte de huilă ale României, situate în Bazinul Petroșani (Valea Jiului).
- Volumul resurselor de huilă la nivelul anului 2016[3] era de 3,9 mld. t.
- Parametrii huilei din Valea Jiului, deși inferiori celor ai huilei importate, corespund cerințelor de calitate pentru care au fost proiectate termocentralele beneficiare.
- Toate exploatările miniere ce exploatau minereuri neferoase au fost oficial închise, cu o singură excepție, Cariera Roșia Poieni, care-și continuă activitatea la capacitate redusă.
- Concentrarea teritorială a exploatărilor miniere într-o zonă relativ restrânsă și situarea zăcămintelor de huilă la distanțe mici față de beneficiari.
- Rezervele de minereuri de metale neferoase și auro-argintifere din județul Hunedoara, la fel ca cele din România, sunt cantonate în zăcăminte mici și mijlocii sub aspect cantitativ și cu potențial metalic redus.
- *Puncte tari:* existența unei cereri actuale constante, huila din import putând fi utilizată doar în combinație cu cea indigenă; integrarea în centrele de producție a energiei; existența personalului calificat în activitatea minieră, tradiție și expertiză profesională la toate nivelurile; necesarul crescând de surse de energie primară; necesitatea menținerii diversității surselor de energie; termocentralele sunt proiectate pentru parametrii huilei din Valea Jiului; distanțele mici până la beneficiari; infrastructură încă existentă pentru minele închise; sunt mine ale căror metode de deschidere și pregătire se pot adapta pentru introducerea tehnologiilor moderne de exploatare; există posibilitatea realizării unor concentrări tehnologice de tipul „o uzină de preparare – mai multe mine"; infrastructura de învățământ capabilă să pregătească personal calificat pentru activitatea minieră.
- *Puncte slabe:* declinul rezervelor de minereuri neferoase și sărăcia acestora în substanță utilă au condus la închiderea majorității exploatărilor miniere; resurse dispersate la nivel național în 145 de zăcăminte; calitatea slabă a cărbunelui și necesitatea aplicării tehnologiilor de gazeificare; extracția ineficientă și necompetitivă; creșterea costurilor de producție generată de obligativitatea respectării condițiilor suplimentare de protecție a mediului, exploatarea fiind generatoare de poluare; problemele de securitate a muncii la exploatările subterane; productivitatea mică, situată sub nivelul mondial.
- *Oportunități:* minele sunt situate în zone monoindustriale favorabile activităților de exploatare minieră; posibilitatea dezvoltării unor exploatări la suprafață a minereului auro-argintifer; există mine ale căror lucrări de deschidere și pregătire se pretează tehnologiilor moderne de exploatare etc.
- *Restricții:* impunerea renunțării treptate, dar certe la utilizarea cărbunilor pentru producerea energiei prin reglementările europene și mondiale; diversitatea ofertei și a furnizorilor externi de resurse energetice; costurile medii mai mari în Europa decât în SUA, Australia, Africa de Sud; dependența totală a cererii de cărbune de asigurarea funcționării termocentralelor etc.
- Există o lipsă de implicare a statului în proiecte majore, cum ar fi exploatarea aurului, care a avut ca rezultat abandonarea activității miniere în zonă.

[3] Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri, 2016, *Strategia industriei miniere pentru perioada 2017-2035.*

- În acest context, direcțiile strategice de exploatare a resurselor de minereuri neferoase ar trebui să aibă în vedere, în principal, conservarea minelor închise, concesionarea perimetrelor ce pot fi exploatate unor firme interesate, valorificarea elementelor utile din halde și iazuri de decantare, precum și ecologizarea perimetrelor miniere afectate de procesele productive.

3.2. Industria

- Industria județului este dominată de industria grea.
- Industriile cele mai reprezentative sunt extractivă, siderurgică și metalurgică; reprezentative ca volum al producției sunt și industria textilă, piele și blănuri, precum și industria alimentară și a băuturilor.
- În regiunea Vest există diferențe de dezvoltare între județe, județele Hunedoara și Caraș Severin înregistrând cele mai slabe performanțe din regiune în ceea ce privește industria prelucrătoare.
- Analiza principalilor indicatori din industria prelucrătoare în cazul județelor din regiunea Vest evidențiază dificultatea industriei din Hunedoara de a atrage investiții; deși numărul de întreprinderi active reprezenta 19,5% din totalul regiunii Vest, angajând 13,1% dintre persoanele ocupate din regiunea Vest, industria prelucrătoare hunedoreană a reușit să atragă doar 4,8% din investiții.
- Industria prelucrătoare este pe o traiectorie descendentă; numărul de întreprinderi în 2019 era cu aproximativ 20% mai mic comparativ cu 2008; cifra de afaceri a înregistrat o revigorare în perioada 2014-2017, dar ulterior, în 2018-2019, a înregistrat un recul puternic.
- În anul 2008, cifra de afaceri realizată de industria extractivă reprezenta aproape 4% din cifra totală realizată în industrie, construcții și comerț; în anul 2014, această pondere a ajuns să fie în jur de 1,03%, ca în anul 2018, aceasta să scadă sub 1%; descreșterea rolului industriei extractive este pusă în evidență și de scăderea numărului angajaților din această industrie; populația ocupată în industrie este de 166,4 mii de persoane (-5%), din care 47% sunt femei.
- Personalul ocupat în unitățile active din industria prelucrătoare din județul Hunedoara a cunoscut un recul de 35% în 2019 comparativ cu 2008.
- În 2018, câștigul salarial mediu net a fost de 2.088 lei.
- Extracția minereurilor a fost oficial sistată, marea majoritate a personalului minier fiind angajat pentru activități de închidere sau conservare a exploatărilor din zona județului Hunedoara.
- Combinatul Siderurgic Hunedoara (cel mai mare combinat din România) deținut de ArcelorMittal (al doilea producător mondial de oțel) a cunoscut un declin semnificativ după 1990; în perioada 1993-1999 au fost închise Oțelăria nr. 1 și Oțelăria nr. 2; numărul de angajați a scăzut de la 20.000 în 1993 la 1.200 în 2008, respectiv la 568 în 2020; cifra de afaceri a combinatului a fost de 354,8 mil. lei în 2020, în scădere de la 486,7 mil. lei în 2019 (pe fondul contracției cererii la export datorate Covid-19).
- O altă industrie cu tradiție în județul Hunedoara este cea de exploatare și prelucrare a lemnului; cea mai importantă companie din domeniu este SC Ameritech SA (cu capital mixt româno-american); principalele grupe de produse realizate sunt: construcții din lemn, mobilier de grădină, mobilier casnic, paleți și ambalaje din lemn; în 2020, cifra de afaceri a companiei a fost de 173,7 mii lei, cu 10% mai mică comparativ cu 2019.
- Industria ușoară este reprezentată în principal de industria textilă, articole de îmbrăcăminte, respectiv pielărie și încălțăminte.

- Impactul Covid-19 asupra industriei prelucrătoare din județul Hunedoara a fost resimțit în special în perioada martie-aprilie 2020.

3.3. Energia

- Județul Hunedoara deține aproximativ 30% din puterea instalată pe bază de cărbune a țării, 8,5% din cea hidroelectrică, respectiv 4,5% din cea fotovoltaică.
- Puterea disponibilă, în noile condiții generate de intrarea în conservare a grupurilor energetice cu funcționare pe huilă, se ridică la numai 5,3% din cea înregistrată la nivel național.
- Principala componentă a capacităților de producere a energiei electrice este Complexul Energetic Hunedoara (CEH), care a rămas cu o putere instalată de numai 150 MW (la Paroșeni), după închiderea grupurilor de la Mintia Deva în anul 2021; cele șase blocuri energetice cu funcționare pe huilă de la Mintia au fost dezafectate din cauza lipsei conformării la cerințele de protecție a mediului.
- Centrala de la Paroșeni, modernizată în anul 2007 prin transformarea blocului energetic 4 din grup de condensație pură în grup de cogenerare, a închis trei blocuri energetice uzate; în prezent, această investiție nu mai este valorificată, centrala de la Paroșeni încetând să mai furnizeze energie termică.
- Capacitatea termică instalată în centrale de cogenerare la nivelul județului Hunedoara se ridica la 9% din capacitatea existentă la nivel național, lungimea rețelei de termoficare la 3%, iar numărul de branșamente termice de apă caldă și încălzire la aproximativ 3% din totalul național (2019).
- Numărul locuințelor alimentate din sistemele centralizate de producere a energiei termice se ridica în anul 2019 la numai 0,7% din cele branșate la nivel național.
- Termocentrala Mintia, cel mai mare producător de energie electrică din vestul țării, este închisă.
- Intermitențe în funcționarea centralei Paroșeni cauzate de dificultățile de aprovizionare cu cărbune.
- Diminuarea populației ocupate în domeniul industriei energetice din cauza problemelor întâmpinate de CEH.
- În anul 2019, în județul Hunedoara nu s-au efectuat cheltuieli pentru dezvoltarea/modernizarea sistemului centralizat de alimentare cu energie termică.
- *Puncte tari:* condiții optime de amplasare/acces la utilități în cazul centralei Mintia, din perspectiva unei noi investiții similare cu impact mai redus asupra mediului; racord la rețeaua de înaltă tensiune; existența infrastructurii de termoficare; acces la apă de răcire; acces la infrastructura de transport (feroviară și rutieră); caracteristici geografice favorabile; perspective de creștere a consumului de energie electrică și termică generate de posibilitățile reale de dezvoltare economică, având în vedere capitalul natural și capitalul uman de care dispune; apropierea geografică de țările dezvoltate ale Europei etc.
- *Puncte slabe:* închiderea termocentralei Mintia; nevalorificarea investiției de la centrala Paroșeni (a blocului energetic 4 de cogenerare), prin sistarea activității de furnizare a energiei termice; intermitențe în funcționarea centralei de la Paroșeni cauzate de dificultățile de aprovizionare cu cărbune; renunțarea la SACET, o singură localitate – municipiul Brad – mai este alimentată de la SACET (în anul 1999 erau alimentate cu energie termică 14 localități, 13 orașe și o comună); numărul foarte redus de lucrări noi/de retehnologizare efectuate de E-Distribuție Banat; cele mai mari valori ale indicelui frecvență medie a întreruperilor în rețea (SAIFI) pentru E-Distribuție Banat în anul 2019; diminuarea populației ocupate în domeniul industriei energetice din cauza

problemelor întâmpinate de CEH; numărul redus al localităților în care se distribuie gaze naturale; ponderea mare a gospodăriilor care se încălzesc cu lemn de foc.

- *Oportunități:* sporirea adecvanței SEN prin construcția unei noi centrale electrice dispecerizabile; înlocuirea grupurilor energetice cu funcționare pe cărbune de la Mintia cu grupuri în ciclu combinat alimentate cu gaze naturale (cu o capacitate de aproximativ 1.000 MW) – proiect de cogenerare de înaltă eficiență; includerea acestui proiect la capitolul Dezvoltarea capacităților în regim de cogenerare de înaltă eficiență/integrarea SRE în producția de energie termică pentru sistemele centralizate de încălzire din Planul național integrat în domeniul energiei și schimbărilor climatice; promovarea programului de instalare a centralelor fotovoltaice și a altor SRE; producția de hidrogen verde etc.
- *Restricții:* creșterea deficitului de putere în SEN, prin retragerile din funcțiune ale centralelor pe cărbune; insuficiența capacităților disponibile în SEN pentru a prelua fluctuațiile surselor intermitente de energie; creșterea prețurilor energiei electrice și gazelor naturale – obstacol major pentru tranziția la energie curată; migrația populației către județe cu grad mai ridicat de dezvoltare sau chiar spre alte țări etc.

4. INFRASTRUCTURA

4.1. Infrastructura de transport (fără transportul prin conducte)

- Conectivitatea la nivel european este asigurată preponderent de Culoarul TEN-T Rin-Dunăre, care străbate județul de la est la vest, stabilind legătura cu județele învecinate: Arad, Timișoara, Alba, dar și cu centre economice majore, cum ar fi Sibiu, Brașov, Ploiești, București și Constanța.
- Rețeaua TEN-T secundară (COMPREHENSIVE) este reprezentată în județul Hunedoara prin DN 66, care leagă municipiul Deva de orașul Hațeg și municipiul Petroșani, urmând să treacă limita județului către Târgu Jiu.
- Infrastructura rutieră acoperă 3.425 km de drumuri publice, dintre care 47,6% modernizate, procesul de modernizare a drumurilor fiind cel mai semnificativ din întreaga regiune Vest (o creștere cu peste 59% în perioada 2015-2019).
- Din totalul drumurilor publice, 464 km erau în categoria rețelelor naționale, dintre care 452 km erau modernizați și doar 12 km aveau îmbrăcăminți ușoare rutiere (în scădere în anul 2018 față de anul 2015 cu circa 15%).
- Județul este deservit de opt drumuri naționale și de o autostradă (A1) cu: Tronsonul III (Sibiu-Orăștie), în lungime de 82,2 km, care a fost în totalitate dat în exploatare începând cu octombrie 2016; Lot 4 - Sibiu-Siliște, 16,24 km; Tronsonul IV (Orăștie-Deva), în lungime de 32,5 km, care a fost dat în întregime în exploatare în mai 2013; Tronsonul V (Deva-Lugoj), în lungime de 99,5 km, este parțial dat în exploatare.
- 76 de drumuri județene (cu diferite stadii de finalizare).
- Din totalul de 1.888 km de rețea feroviară ce străbat regiunea Vest, doar 289 km sunt în județul Hunedoara (15,3%), dar ponderea liniilor de cale ferată electrificate în total este mult mai mare (76%; 220 km) în județul Hunedoara față de regiunea Vest, unde aceasta atinge doar 34,4%.
- Densitatea rețelelor feroviare la 100 km^2 este însă redusă (40,9%), depășind la acest capitol, în cadrul regiunii Vest, doar județul Caraș Severin.
- Există doar un singur segment de cale ferată major, pe relația Orăștie-Deva-Simeria-Ilia, care face parte din rețeaua principală a TEN-T, culoarul Rin-Dunăre.
- Din perspectiva infrastructurilor aeriene, navale sau multimodale, județul Hunedoara nu deține aeroporturi, porturi navale și nici centre logistice multimodale.
- Transportul public județean de persoane (curse regulate) are o serie de linii de transport rutier care leagă Hunedoara de orașele și satele învecinate; traseele sunt atribuite operatorilor privați specializați în acest tip de transport.
- Traseele principale însumează 469 km, municipiul Hunedoara fiind deservit de curse regulate pe distanțe de până la 50 km către principalele destinații urbane și rurale din împrejurimi.

4.2. Infrastructura de energiei electrice

- Din totalul locuințelor din România, 98,85% erau conectate la rețeaua de distribuție a energiei electrice; printre județele deficitare în privința racordării la energia electrică se află și Hunedoara[4].

[4] Academia Română (AR), Institutul Național de Cercetări Economice (INCE) „Costin C. Kiritescu", 2019, *Proiectul prioritar Convergența economică și monetară a României cu Uniunea Europeană – un demers necesar,* etapa I, 2018, Studiul 12 – *Repere privind situația actuală a infrastructurilor de energie și de transport ale României. Perspective de evoluție integrată la nivel european*, Editura Centrului de Informare și Documentare Economică, București, p. 483-542.

- Cei mai mulți consumatori sunt racordați direct la rețelele electrice de distribuție (RED) de interes public din patrimoniul operatorului de distribuție (OD) E-Distribuție Banat SA (parte a grupului Enel).
- Rețeaua administrată de E-Distribuție Banat include 96 de stații de transformare, 8.406 posturi de transformare cu o putere de 6.549 MVA. Pentru județul Hunedoara, compania își propune: modernizarea a trei stații de transformare la Orăștie, Deva și Simeria; modernizarea unor linii de medie tensiune la Orăștie, Peștera și Brad; modernizarea unor linii de joasă tensiune la Orăștie, Petrila și Sântămăria-Orlea[5].
- Mare parte a liniilor electrice de distribuție de 110 kV și medie tensiune (MT) au fost puse în funcțiune înainte de anul 2000 (99% dintre liniile de IT, respectiv cca 94% dintre liniile de MT); circa 78% din liniile electrice de distribuție de JT/branșamente au fost puse în funcțiune înainte de anul 2000.

4.3. Infrastructura de transport gaze naturale prin conducte

- Infrastructura energetică de transport și distribuție a gazelor naturale din regiunea Vest nu este foarte bine poziționată în contextul național, deținând doar 4.648,6 km (adică 10,99% din lungimea totală); județul Hunedoara deține doar 868,7 km (adică 2,05%) din totalul conductelor.
- La nivel regional, județul Hunedoara se află pe locul 2, cu 22 de UAT-uri conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, dintre care 13 zone urbane și nouă zone rurale; numărul total al localităților conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale a rămas același, creșterea cea mai semnificativă înregistrându-se în perioada 2000-2010, când a crescut de la 18 localități la 22.
- La nivelul județului (2021), rețeaua de distribuție a gazului metan deservește 53 de localități (inclusiv sate), din care 13 municipii și orașe.
- Referitor la SNTGN, în anul 2020, 76% din totalul lungimii conductelor de transport erau mai vechi de 20 de ani; circa 29% dintre stațiile de reglare-măsurare au depășit durata de viață normată; rețelele de distribuție operate de principalele companii de distribuție (Distrigaz Sud București și Distrigaz Nord Târgu Mureș) se găsesc în aceeași situație dificilă: 46% din rețelele de distribuție sunt mai vechi de 15 ani.
- *Pași de urmat (recomandări ale experților):* creșterea gradului de conectivitate a localităților din județ la rețeaua de distribuție a gazelor naturale; creșterea numărului de locuințe din mediul urban sau rural conectate la rețea; creșterea gradului de acoperire a rețelei de distribuție a gazelor naturale și energiei electrice în zonele rurale; investiții în infrastructura energetică de transport a gazelor naturale.

[5] https://www.e-distributie.com.

5. TURISMUL ȘI PROMOVAREA CULTURALĂ

- Județul deține obiective turistice renumite la nivel național/internațional: Cetățile Dacice din Munții Orăștiei, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Geoparcul Internațional UNESCO Țara Hațegului, stațiunea Geoagiu-Băi, Castelul Corvinilor, Mănăstirea Prislop, Cetatea Devei etc.
- Majoritatea sunt obiective turistice incluse în patrimoniul universal UNESCO.
- Obiectivele turistice sunt reprezentative pentru majoritatea perioadelor istorice importante (dinozaurii pitici din Hațeg, Cetățile Dacice, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Castelul Corvinilor etc.).
- Existența unor zone naturale protejate de interes turistic deosebit de valoroase: Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina, Parcul Național Retezat, situri Natura 2000 și alte rezervații naturale. Aproximativ 40% din suprafața județului este reprezentată de zone naturale protejate.
- Diversitatea cadrului natural (forme de relief, hidrografie, floră, faună, factori naturali terapeutici) de interes pentru vizitatori, care sporește potențialul pentru turismul natural (mai ales în partea sudică a județului, unde sunt prezente numeroase masive montane).
- Există o varietate a patrimoniului cultural (prezența vestigiilor arheologice, a monumentelor istorice, a edificiilor religioase, a elementelor de etnografie și folclor, a muzeelor și caselor memoriale etc.).
- Există 55 de trasee turistice montane omologate de către Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, aflate în administrarea Consiliului Județean Hunedoara: 24 de trasee sunt în Munții Retezat, 10 în Țara Hațegului, 6 în Masivul Șureanu, 6 în Munții Parâng și 3 în Munții Poiana Ruscă.
- Existența mai multor zone cu o concentrare ridicată a obiectivelor turistice: Hațeg, Sântămăria-Orlea și Râu de Mori pentru zona turistică Geoparcul Internațional UNESCO Țara Hațegului-Prislop-Sarmizegetusa Ulpia Traiana; Orăștie și Beriu pentru zona Cetăților dacice; Deva-Hunedoara; stațiunea Geoagiu-Băi; Brad pentru obiectivele turistice din Țara Zarandului; Petroșani, Petrila, Lupeni și Aninoasa pentru Munții Parâng și Vâlcan; Lupeni pentru zona Retezat.
- Existența parcului dendrologic în orașul Simeria; existența stațiunilor montane sau a zonelor dotate cu infrastructură pe cablu pentru sporturi de iarnă și nu numai (Parâng, Straja, Pasul Vâlcan sau Râușor); existența apelor termale în Geoagiu-Băi, Vața de Jos și Călan.
- Dispersarea în teritoriu a obiectivelor turistice oferă posibilitatea unei dezvoltări turistice echilibrate.
- În județ se pot practica forme variate de turism datorită diversității potențialului turistic natural și antropic.
- Oferta de săli de conferințe, săli de congrese, complexe expoziționale etc. este limitată și insuficient diversificată; în județ, există Parcul de Afaceri Simeria, Centrul de Afaceri Hunedoara și o serie de săli de conferințe prezente în cadrul structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare.
- Existența Direcției Generale de Administrare Monumente și Promovare Turistică, cu atribuții în domeniul promovării turistice și al administrării monumentelor istorice.
- Platforma online Go Hunedoara (https://www.gohunedoara.com/) cu legături și către conturile sociale Facebook, Instagram, Twitter, Youtube etc.
- Inițiativele DGAMPT de promovare unitară a județului Hunedoara în mediul online și offline.
- Creșterea numărului locurilor de cazare în perioada 2010-2019 pentru majoritatea localităților analizate de pe teritoriul județului.

- Numărul de turiști a avut o evoluție oscilantă (în perioadele 2010-2015, respectiv 2017-2019): scăderile înregistrate la nivelul anului 2020 sunt datorate crizei sanitare Covid-19; în perioada 2010-2019, numărul de turiști a crescut de 2,7 ori; numărul maxim de turiști a fost consemnat în anul 2019, respectiv 194.245 de persoane cazate în structurile de cazare din județ; cea mai importantă dinamică în evoluția numărului de turiști a fost consemnată în anul 2015 (în creștere cu +36,7% față de anul 2014), iar cea mai pronunțată scădere, așa cum era de așteptat în baza celor afirmate anterior, în anul 2020 (în scădere cu -63,1% față de anul 2019).
- Numărului de înnoptări a avut creșteri anuale în medie mai scăzute decât cele ale numărului de turiști; trendul general a fost unul pozitiv, singurii ani cu scăderi în evoluție fiind 2016 (-5,9% comparativ cu anul 2015) și 2020 (-67% comparativ cu anul 2019); cel mai ridicat număr de înnoptări a fost înregistrat în anul 2019, respectiv 383.496 de zile-turist, din care 353.566 de zile-turist pentru români și 29.930 de zile-turist pentru străini; anii cu cea mai pronunțată dinamică au fost 2015 (+26,3%) și, respectiv, 2020.
- Durata medie a sejurului are un trend descendent accentuat, scăzând de la 3,1 zile-turist în anul 2010 la 1,8 zile-turist în 2020; în cazul turiștilor străini, durata medie a sejurului este și mai scăzută, de 1,6 zile-turist în anul 2020, în scădere de la 1,8 zile-turist în anul 2010 (harta 7).
- În dinamică (2010-2019), creșterile sosirilor de turiști au fost semnificative pentru toate localitățile, remarcându-se în special: Hărău (+3.068%), Brad (+1.932%), Orăștie (+871%), Lupeni (+835%), Hunedoara (+206%), Hațeg (+201%).
- În perioada 2010-2019, numărul turiștilor cazați în cabane turistice a crescut de 5,4 ori (+439,1%), iar cel din hosteluri de 5,3 ori (+430,9%), în timp ce numărul celor cazați în pensiuni turistice și agroturistice a crescut de 3,1 (+209,3%) și, respectiv, 8,3 ori (+728,9%); în perioada 2010-2020, creșterile au fost de 2,3 ori (+127,8%) pentru hosteluri; 2,5 ori (+145,7%) pentru cabane turistice; 4,9 ori (+391,2%) pentru pensiuni turistice.
- Sezonul turistic în anul 2019 a fost perioada iulie-septembrie, cu un vârf în luna septembrie, când au fost înregistrați 22.153 de turiști cazați în structurile de primire turistică; în perioada lunilor noiembrie-decembrie se înregistrează cel mai redus număr al sosirilor de turiști, respectiv 10.916 și 9.208 turiști.
- Existența a 18 centre locale de informare și promovare turistică în localitățile Romoș, Ghelari, Ribița, Luncoiu de Jos, Balșa, Buceș, Costești, Băița, Râu de Mori, Densuș, Sălașul de Sus, Baru, Vorța, Ilia, Gurasada, Boșorod, Ohaba-Lăpugiu, Brănișca. Centrele au fost finanțate din PNDR, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală.
- *Puncte forte:* creșterea semnificativă a numărului de turiști și vizitatori în structurile de primire turistică din județ în perioada 2010-2019; interes crescut al turiștilor pentru vizitarea unor muzee și colecții publice (+4,5 ori); în 2019 au fost înregistrați 644.454 de vizitatori, comparativ cu 141.503 vizitatori în anul 2010; muzeele și colecțiile publice din municipiul Hunedoara atrag cel mai mare număr de vizitatori din județ, respectiv 59% din total, urmate de cele din Deva (16,8%), Sarmizegetusa (10,2%), Baia de Criș (7,1%), Simeria (2,9%); cele mai dinamice evoluții ale numărului de vizitatori în cadrul muzeelor și colecțiilor publice au fost consemnate în municipiul Baia de Criș (+293,5%), Deva (+183,4%), Simeria (+162,2%); numărul vizitatorilor a crescut cu 321,8% în Brad, cu 100,2% în Orăștie (2011-2019), cu 248% în Orăștioara de Sus și cu 149,3% în Densuș (2013-2019).

Harta 7: Durata medie a sejurului, anul 2019 (zile/turist)

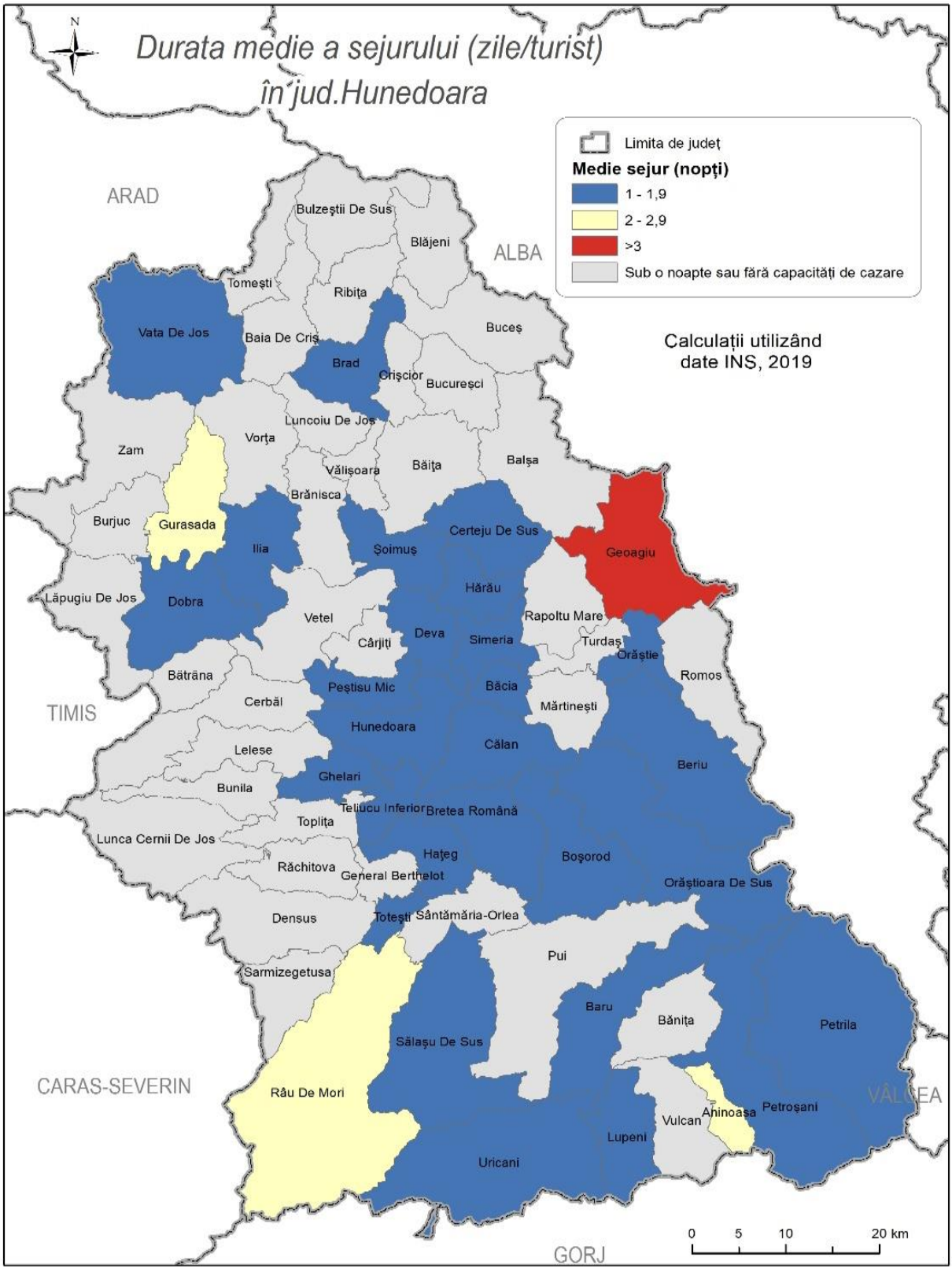

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

- *Puncte slabe:* degradarea unor obiective de patrimoniu cultural; zonele turistice cu un potențial deosebit nu sunt deservite de infrastructură de transport adecvată (ex., Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina-Cetățile Dacice sau zona Munților Poiana Ruscă); drumurile de acces sunt în stare avansată de degradare, trebuind reabilitate pentru integrarea în circuitul european a Cetăților Dacice din Munții Orăștiei; slaba diversificare a facilităților pentru organizarea de evenimente de afaceri și inexistența unor elemente de infrastructură mare pentru turismul de afaceri; evenimente și programe reduse numeric pentru întărirea identității locale prin evenimente specifice: zilele moților, zilele momârlanilor, zilele pădurenilor etc.; infrastructura de cazare insuficientă față de potențialul turistic al județului; majoritatea locurilor de cazare sunt clasificate la categorie inferioară, respectiv două stele și trei stele, neexistând o ofertă suficientă de unități de cazare din categoria patru și cinci stele; oferta de structuri de primire turistică cu funcțiuni de alimentație publică insuficient diversificată; activitatea ONG-urilor din județ pentru susținerea dezvoltării turistice este insuficientă; infrastructura de amenajare/marcare a principalelor intrări în parcurile și rezervațiile naturale este insuficient dezvoltată; există o lipsă a proiectelor de extindere și marcare de trasee turistice; scăderea continuă a duratei medii a sejurului efectuat de turiști în destinațiile turistice din județ, stațiunea Geoagiu-Băi fiind singura localitate în care durata sejurului este mai mare de trei zile-turist; concentrarea capacității de cazare și a circulației turistice cu precădere în Geoagiu, Deva, Petroșani, Lupeni, Hunedoara și Hațeg; pentru majoritatea localităților, indicele de utilizare a capacității este scăzut, situându-se sub media națională; sezonalitatea accentuată în anumite locații, pe fondul slabei diversificări a ofertei turistice de agrement locale; prezența online a destinațiilor turistice este insuficientă și neadecvată atragerii turiștilor străini; unele stațiuni turistice se confruntă cu probleme legate de nivelul de dezvoltare a infrastructurii generale (drumuri, canalizare, alimentare cu apă etc.); insuficiente centre de spa și wellness dezvoltate la nivelul destinațiilor turistice; număr redus de facilități de acces oferit persoanelor cu deficiențe de deplasare la obiectivele turistice semnificative (locuri de parcare rezervate, rampe de acces, borduri corespunzătoare); pachete și programe turistice insuficiente destinate persoanelor interesate de zonele rurale liniștite, cu elemente de cadru natural deosebit (ex., Munții Poiana Ruscă); puține programe și evenimente sportive în zonele montane (mountain bike, schi, snowboard, parapantă etc.) sau pe apă (river, rafting, kitesurfing etc.); ofertă turistică slab reprezentată, coroborată cu prețurile mari practicate de către operatorii turistici, determină un interes scăzut din partea turiștilor; ponderea sosirilor de turiști străini este scăzută; inexistența unei baze de date comune cu principalii factori și furnizori de servicii turistice din județ; puține programe de reabilitare și reintroducere în circuitul turistic a obiectivelor de patrimoniu de interes județean.
- Alte dificultăți pentru sectorul turism identificate prin Strategie:
    a. bilete pentru tratament balnear și odihnă prin asigurările sociale – doar în stațiunea Geoagiu-Băi; în perioada 2010-2020, numărul biletelor acordate la nivelul stațiunii a scăzut cu 63,9%, de la 5.312 la 1.919 bilete; ponderea biletelor pentru tratament balnear și odihnă în cadrul stațiunii Geoagiu-Băi a scăzut de la 3,1% în anul 2010 la 2,9% în anul 2020; cel mai mare număr de bilete pentru tratament balnear și odihnă acordate prin asigurările sociale de stat la nivelul stațiunii Geoagiu-Băi a fost în anul 2014, respectiv 7.504, iar ponderea acestora a atins 3,6% din totalul național;
    b. indicele de utilizare netă a locurilor de cazare la nivelul județului Hunedoara se plasează pe o pantă oscilantă în perioada analizată, dar cu tendință de scădere, respectiv de la 23,9% în anul 2010 la 22,3% în anul 2019;

c. gradul de ocupare la nivelul localităților este mai redus decât în anii precedenți (2020), pe fondul reducerii fluxurilor turistice ca urmare a limitării deplasărilor în afara reședinței și a altor restricții impuse activităților turistice în spațiile de cazare și alimentație (cele mai drastice scăderi ale gradului de ocupare în anul 2020 comparativ cu anul anterior au fost: Orăștie (-55,1%), Geoagiu (-51,3%), Hunedoara (-46,2%), Teliucu Inferior (-45,3%), Deva (-44,8%).

6. AGRICULTURA

- Numărul exploatațiilor agricole era de 54.756 (din care 54.177 exploatații fără personalitate juridică și 579 cu personalitate juridică); din totalul exploatațiilor, un număr de 34.880 erau exploatații agricole mixte, 19.139 erau exploatații agricole vegetale și 737 erau exploatații agricole numai cu efective de animale; acestea utilizau o suprafață medie de 4,41 ha/exploatație, superioară celei înregistrate la nivel național, dar mult inferioară celei a județelor componente ale regiunii Vest.
- Suprafața agricolă este deținută în proprietate privată de circa 71,1%, urmată de cea a terenurilor deținute în comun (17,4%) și cea în arendă (8,2%), restul reprezentând terenuri deținute în diverse alte moduri.
- Exploatațiile agricole fără personalitate juridică utilizau o proporție covârșitoare (68,5%) din suprafața agricolă a județului, în cadrul cărora exploatațiile agricole individuale utilizau cea mai mare suprafață agricolă, tendință existentă atât la nivel regional, cât și la nivel național.
- Exploatațiile agricole care aveau suprafețe sub 1 ha reprezentau 35% din numărul total de exploatații, iar cele cu suprafețe de 50-100 ha și peste 100 ha reprezentau 0,5% din total.
- Din punctul de vedere al suprafeței agricole utilizate, exploatațiile cu mai mult de 100 ha foloseau 30,6% din suprafața agricolă utilizată a județului.
- 35% din numărul total al exploatațiilor utilizau 3,2% din suprafața agricolă a județului, în timp ce 0,3% din numărul total de exploatații utilizau 30,6% din suprafața agricolă a județului.
- Fondul funciar reprezenta 22% din fondul funciar al regiunii Vest și aproximativ 3% din cel național; în proprietate privată se afla 67,7% din suprafața totală a fondului funciar.
- Structura fondului funciar este alcătuită din 40% terenuri agricole (aflate în proporție de 98,4% în proprietate privată) și 60% terenuri neagricole (din care 47,3% în proprietate privată).
- Datorită reliefului predominat de dealuri și zone muntoase, structura suprafețelor agricole era alcătuită din pășuni (41,2%), urmate de fânețe (29,4%) și de terenuri arabile (28,1%); ponderea viilor și livezilor era una destul de modestă în structura terenurilor agricole.
- Suprafața agricolă era de 273.139 ha, având următoarea structură: 40,8% pășuni, 30,2% fânețe, 28,5% terenuri arabile, iar restul vii și livezi (2020).
- În anul 2014, suprafața cultivată cu cereale pentru boabe reprezenta 57,9% din suprafața cultivată totală a județului Hunedoara, iar în anul 2020, aceasta reprezenta 51%.
- Importante suprafețe cultivate au fost ocupate cu furaje verzi destinate sectorului zootehnic; ponderea suprafețelor cultivate cu furaje verzi în total suprafață cultivată a sporit de la 19% în anul 2014 la 22% în anul 2020.
- În perioada 2014-2020, județul a deținut o treime din numărul total al pomilor fructiferi existenți la nivel regional (pruni, urmați de meri, cireși, vișini și nuci); producția de fructe a județului a reprezentat peste 32% din nivelul producției regionale.
- În anul 2018 s-a obținut o producție totală de fructe de 63.641 t, ceea ce a reprezentat 3,5% din producția națională de fructe, situând județul Hunedoara pe locul 9 în topul județelor.
- Numărul de bovine s-a menținut constant, în timp ce la nivel regional și național tendința a fost de scădere.
- Evoluții nefavorabile s-au înregistrat în cadrul efectivelor de păsări atât la nivelul județului Hunedoara, cât și la nivel regional și național; producția animală reprezintă a doua ramură a producției agricole în județ, dar și în regiune.

- Producția de miere extrasă a crescut la nivelul județului Hunedoara, fenomen înregistrat și la nivel regional și național.
- În ceea ce privește animalele ce revin la 100 ha de teren în județul Hunedoara, numărul de bovine și de porcine este superior față de cel înregistrat la nivel regional și național.
- Numărul de ovine și caprine ce revin la 100 ha teren înregistrează o creștere de la 76,4% în anul 2014 la 91,1% în anul 2019, an în care a depășit nivelul înregistrat pe plan național.
- Agricultura dispune de un important parc de tractoare și mașini agricole; în perioada 2014-2020, numărul de tractoare a sporit de 4,5 ori, iar numărul de pluguri de 2,6 ori; o creștere semnificativă s-a înregistrat și la numărul semănătorilor mecanice, de la 316 în anul 2014 la 1074 în anul 2020; numărul combinelor și mașinilor pentru recoltat cartofi s-a dublat în perioada analizată.
- Ponderea suprafeței agricole înregistrate în agricultura ecologică în total suprafață agricolă a județului Hunedoara era de 0,98%, valoare superioară celei înregistrate la nivel regional (0,75%), dar situată cu mult sub media națională (3,3%) (2020).
- Din totalul suprafeței agricole înregistrate în agricultura ecologică a județului Hunedoara, peste 65% era deja certificată, ceea ce înseamnă că deja trecuseră cei trei ani de conversie necesari (2020).
- Sunt înregistrați 190 de operatori în agricultura ecologică, reprezentând 14,3% din totalul operatorilor înregistrați în agricultura ecologică regională.
- În anul 2021 au primit atestat și au fost înregistrate în Registrul național al produselor tradiționale (RNPT) un număr de 11 produse tradiționale, iar altele se află în proces de a primi această garanție a calității și originalității.
- Populația ocupată în acest domeniu este de 20,6% din populația din agricultură la nivel regional și 1,7% din cea la nivel național; în anul 2019, aceste ponderi au rămas neschimbate, chiar dacă numeric s-a înregistrat o diminuare a populației ocupate în acest domeniu atât la nivel național, regional, cât și la nivelul județului Hunedoara.
- Populația ocupată în agricultură înregistrează un trend descrescător: de la 39,8 mii de persoane (2014) la 30,7 mii de persoane (2019), urmând trendul existent atât la nivel național, cât și regional.
- După statutul profesional al populației ocupate în agricultura județului Hunedoara, cei mai puțin numeroși sunt patronii, urmați de salariații din acest sector; „patronii" reprezentau 0,6% din populația ocupată în agricultura județului în 2014 și 0,9% în 2019, iar „salariații" 4,9% și, respectiv, 7,5%.
- Jumătate dintre cei care lucrau în agricultura județului Hunedoara erau cei care-și desfășurau activitatea în mod individual, fără a avea niciun angajat, și 41,5% erau lucrători familiali neremunerați.
- Valoarea producției agricole a înregistrat un trend crescător (excepție făcând anul 2015): ponderea valorii producției agricole în total valoare producție agricolă regională a scăzut cu 4,5 puncte procentuale (de la 14,8% în anul 2014 la 10,3% în anul 2019).
- Preponderent a fost sectorul vegetal care, în anul 2014, deținea 56,2% din total, ajungând la 61% în anul 2019, urmat de sectorul animal cu o pondere de 43,1% și, respectiv, 38,9% din total, restul revenind sectorului servicii.
- Productivitatea muncii în agricultură, în toată perioada analizată, este inferioară celei înregistrate la nivel național.
- Cifra de afaceri a agriculturii, silviculturii și pisciculturii în județul Hunedoara a înregistrat un trend crescător, similar cu cel înregistrat atât la nivel regional, cât și național.

- Ponderea pe care cifra de afaceri a întreprinderilor active în agricultură, silvicultură și piscicultură din județul Hunedoara o are în total cifră de afaceri a întreprinderilor active a fost și ea în scădere, de la 3,7% în anul 2014 la 3,5% în anul 2019.
- Ponderea financiară pe care agricultura o are în structura economică a județului Hunedoara este foarte redusă și în scădere.

7. DEZVOLTAREA RURALĂ

- În anul 2021, erau înregistrate 22 de cooperative agricole (1% din total național), din care 20 erau funcționale (două fiind radiate).
- Structura cooperativelor agricole: 14 erau cooperative de gradul 1 (persoane fizice, PFA, întreprinderi individuale și familiale), șase cooperative de gradul 2 (juridice sau fizice și juridice).
- Perioada de înființare: peste 50% din numărul total erau cooperative agricole au fost înființate în anii 2020 și 2021.
- Activitate principală: din cele 20 de cooperative agricole funcționale (2021), opt au avut declarată activitatea principală, preponderent fiind „comerțul cu ridicata al legumelor și fructelor".
- Au fost identificate trei grupuri de producători: 1. SC Grop Prod Corvinia SRL (legume), Afin de la Munte (fructe proaspete, sucuri de fructe, fructe și legume congelate, conserve de legume și fructe) și SC Montain View Growers SRL (semințe, răsaduri, butași, stoloni, puieți, altoi etc).
- Își desfășoară activitatea un număr de șase GAL-uri, din care trei sunt urbane, iar trei sunt rurale.
- S-au depus un număr de 1.542 de proiecte prin PNDR 2014-2020 (2,8% din numărul de proiecte depuse la nivel național), din care 116 pentru sectorul public și 1.426 pentru sectorul privat (AFIR).
- Un număr de 384 de proiecte sunt în proces de evaluare; au fost finanțate: 1.158 de proiecte, din care 81 de proiecte pentru sectorul public și 1077 de proiecte pentru sectorul privat (AFIR) (harta 8).
- În cadrul sectorului privat, cel mai mare procent al proiectelor efectiv plătite erau cele destinate dezvoltării fermelor mici (97,4%), urmate de cele destinate activităților nonagricole (62,6%). Plățile pentru proiectele destinate procesării și dezvoltării fermelor medii și mari erau plătite în proporție de 31,6% și, respectiv, 23% din valoarea contractată (harta 9).
- *Puncte slabe:* centre insuficiente de colectare/prelucrare a produselor de origine animală; infrastructura precară de comercializare a produselor; exploatarea haotică a fondului forestier; lipsa unor programe educaționale cu privire la rolul fondului forestier; exploatarea resurselor cinegetice existente în fondul forestier peste efectivele optime; lipsa filierelor de depozitare și valorificare; slaba tendință de asociere; productivitate scăzută (sub nivelul național) etc.
- *Oportunități:* potențial pentru dezvoltarea agriculturii; interes pentru sprijinirea micilor fermieri; păstrarea tradițiilor locale; potențialul zootehnic; potențial pentru dezvoltarea sectorului de legume-fructe, prin programe de susținere a activității pomicole etc.
- În județul Hunedoara există un interes sporit pentru lansarea afacerilor agricole, având în vedere că atât cel mai mare număr de proiecte, cât și cea mai mare valoare a fondurilor europene contractate susțin această direcție.

Harta 8: Distribuția spațială a valorii contractate a fondurilor europene destinate unităților de procesare a produselor agroalimentare (perioada 2014-2020) (euro)

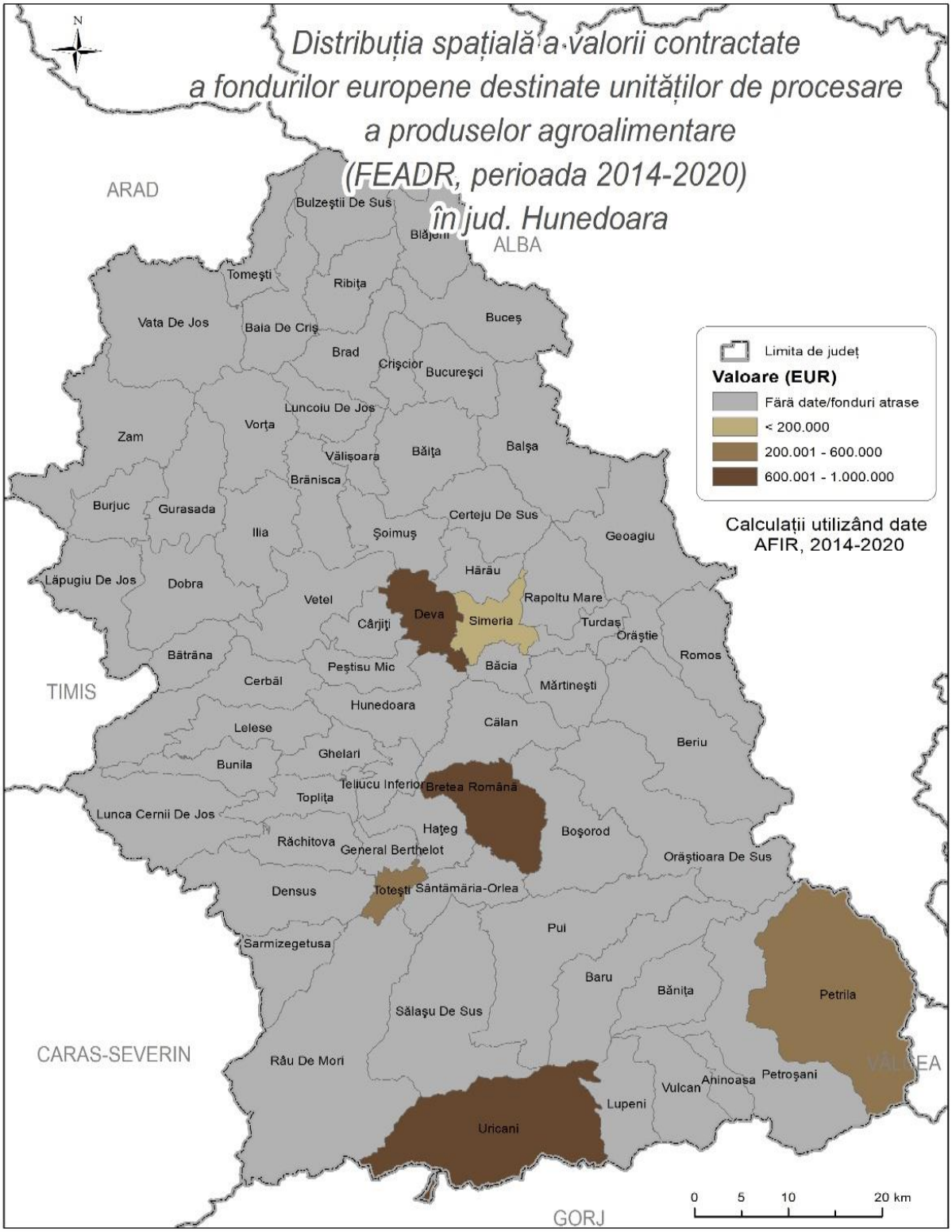

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

Harta 9: Distribuția spațială a valorii contractate a fondurilor europene destinate activităților nonagricole din mediul rural (2014-2020) (euro)

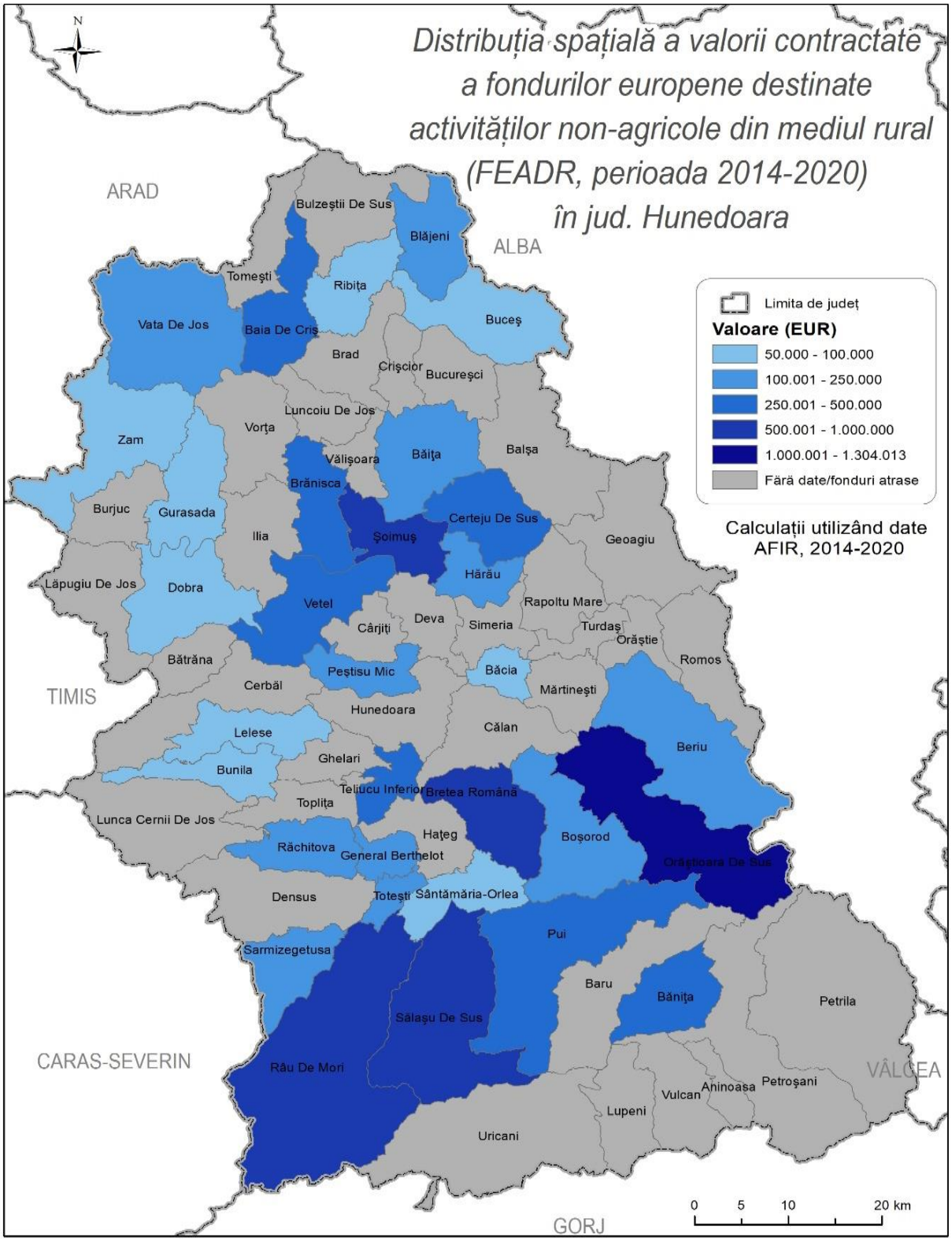

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

8. MEDIU ȘI ECOSISTEME

- În județ sunt cinci stații de monitorizare a calității aerului incluse în RNMCA, cu disponibilitatea datelor pentru public.
- Există Planul de menținere a calității aerului în județul Hunedoara (2016-2021).
- Se închid 11 mine de cărbune, dintre care nouă ecologizate și două în curs de ecologizare (Uricani și Paroșeni).
- Rețeaua hidrografică este densă, cu resurse bogate de apă, aparținând bazinelor hidrografice ale râurilor Mureș, Jiu și Crișuri.
- Există monitorizare a calității apei și a surselor de poluare.
- Domină unitățile montane – factor de favorabilitate pentru declararea ariilor naturale protejate.
- Există numeroase arii naturale protejate: 76 de arii.
- 52 de tipuri de habitate comunitare sunt menționate în Directiva Habitate (dintre care 16 prioritare).
- Activitatea ANANP – Serviciul Teritorial Hunedoara, care gestionează ariile naturale protejate.
- Intenție de implementare a unor proiecte finanțate prin POIM, prin care se vor elabora noi planuri de management.
- Suprafața cu păduri și alte suprafețe forestiere reprezintă aproximativ 45% din totalul fondului funciar la nivel de județ.
- Potențial ridicat pentru producerea energiei verzi, utilizând ca resursă regenerabilă vântul și radiația solară; implementarea proiectelor pentru utilizarea de autobuze electrice (Green line Valea Jiului).
- *Vulnerabilități* abordate de Strategia de dezvoltare 2021-2030: tendință de depășire a unor valori-limită pentru PM_{10}, SO_2 și CO_2, prezența surselor antropice de poluare a aerului reprezentate de activitățile industriale asociate mineritului; evacuări de ape uzate generate de lipsa sistemelor de colectare și a stațiilor de epurare în anumite localități; 38% dintre gospodării neracordate la rețeaua de canalizare; stații de epurare a apelor uzate nefuncționale; zone critice prin prezența siturilor contaminate și potențial contaminate (11 situri: Hunedoara, Mintia-Vețel, Șoimuș, Vulcan, Bejan, Baru); 16 arii naturale protejate care nu dețin un plan de management (dintre care cinci sunt SCI); prezența activităților miniere în proximitatea ariilor naturale protejate; existența unor planuri de management care trebuie actualizate sau care sunt în curs de aprobare; management inadecvat al ariilor naturale protejate fără plan de management; zone supuse riscului la inundații identificate în lunca Mureșului, a Crișului Repede și a Jiului; ponderea redusă a energiei verzi din totalul energiei produse la nivel de județ; eficiența energetică slabă a clădirilor publice și administrative etc.
- *Oportunitățile* pentru județ sunt: ecologizarea exploatărilor miniere funcționale și reintegrarea lor în circuitul economic (Lonea, Lupeni, Vulcan și Livezeni); ecologizarea haldelor de steril, a iazurilor de decantare, a siturilor miniere și a altor terenuri degradate identificate prin prezenta Strategie; implementarea de proiecte cuprinzând autobuze electrice în diferite zone din județ, după modelul Green line Valea Jiului; modernizarea transportului public în municipii și orașe, prin achiziționarea vehiculelor ecologice cu emisii zero; utilizarea instalațiilor pentru reducerea emisiilor de SO_2 și NO_2 în atmosferă în cadrul centralelor termoenergetice și al instalațiilor mari de ardere; elaborarea unui plan de mobilitate urbană durabilă, în scopul reducerii emisiilor de CO_2; dezvoltarea unui transport sustenabil la nivelul județului, incluzând decarbonizarea și dezvoltarea infrastructurii aferente utilizării combustibililor alternativi etc.

9. DIRECȚII PRIORITARE DE DEZVOLTARE, OBIECTIVE STRATEGICE ȘI AXE PRIORITARE

9.1. Considerente generale

Viziunea strategică trebuie să întrunească următoarele caracteristici:

- să exprime sensul direcției de dezvoltare a județului Hunedoara și să prezinte modul de aplicare concretă în realitate;
- să contureze starea dorită proiectată în viitor și să configureze nivelul de dezvoltare așteptat;
- să fie dinamică și adaptativă, ținând seama de posibilele abateri neplanificate;
- să implice motivarea și stimularea tuturor factorilor care pot contribui la schimbare.

Domeniile-cheie vizate de strategie sunt:

- *mediul antreprenorial local*: strategia vizează întreg contextul local/regional al intereselor, inițiativelor și nevoilor identificate, pornind de la dezvoltarea infrastructurii de transport și creșterea mobilității, dezvoltarea parteneriatelor pentru cercetare, dezvoltare și inovare în sectoarele de specializare existente (materiale și tehnologii pentru transport naval, energie din surse neconvenţionale, industrie navală, mediu etc.), nevoia de forță de muncă profesionalizată etc.;
- *creșterea nivelului de trai și îmbunătățirea condițiilor de viață*: strategia vizează modernizarea condițiilor de locuire, crearea unui mediu de locuire curat și civilizat, ofertant pentru petrecerea timpului liber, susținut de o infrastructură modernă și de accesul la servicii publice de bună calitate; condițiile de viață trebuie să ofere nu numai confortul și oportunitățile de timp liber de bună calitate oriunde în județ, ci și un mediu sigur și acces la servicii de bună calitate (inclusiv cele de educație, asistență, sănătate, urgență etc.), care să ofere celor care muncesc garanția supravegherii și îngrijirii copiilor și a celorlalți membri ai familiei în timpul orelor de program;
- *îmbunătățirea calității mediului înconjurător*: strategia vizează un mediu de locuire modern și fără poluare, împreună cu toate facilitățile sale, eficient din punctul de vedere al cheltuielilor și accesibil tuturor comunităților;
- *colaborarea şi cooperarea între toți factorii responsabili*: strategia propune implicarea și cointeresarea unui întreg ansamblu de entități publice și private, din diferite domenii economice, dar și din educație, servicii publice, societate civilă etc., legate de un interes comun, cel al dezvoltării. Colaborarea este considerată adevărată „locomotivă” care atrage după sine o sumă largă de interese și care implică oportunități și sectoare cu un ritm de dezvoltare mai rapid sau mai lent, ce nu depășesc granițele teritoriale ale UAT-urilor, dar care trebuie susținute și dinamizate. Strategia de dezvoltare este un plan de viitor care poate fi implementat numai prin voința actorilor locali, ca părți direct interesate de ceea ce se întâmplă la nivelul județului.

Viziunea de dezvoltare a județului Hunedoara este centrată pe dezvoltarea susținută a economiei locale și pe echilibrarea și modernizarea condițiilor de locuire între toate comunitățile județului, susținute de un efort instituțional eficient și implicat, interesat de dezvoltarea durabilă și sustenabilă a teritoriului.

9.2. Direcții prioritare, axe de dezvoltare și obiective strategice și specifice

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
1. DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE			
1.1. Dezvoltarea socială, prin creșterea stocului de capital uman și a calității actului educațional	***1.1.1. Dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor de educație***	1.1.1.1: Dezvoltarea de infrastructuri și servicii pentru educația timpurie, învățământ primar, secundar și terțiar și educația adulților	Inspectoratul Județean Școlar
		1.1.1.2: Susținerea de programe educaționale pentru unitățile de învățământ cu risc ridicat de abandon școlar	
	1.1.2. Investiții în educație cu impact major și durabil în dezvoltarea socială	1.1.2.1: Asigurarea accesului la o infrastructură modernă și facilități atractive de educație pentru preșcolari	Inspectoratul Județean Școlar
		1.1.2.2: Extinderea/construirea de infrastructuri educaționale, în corelare cu evoluția unor indicatori demografici zonali relevanți și cu gradul de ocupare la nivelul unităților educaționale	
1.2. Reducerea disparităților între localitățile urbane și cele rurale privind accesul la locuri de muncă plătite decent și la servicii educaționale și medicale de calitate	***1.2.1. Sprijinirea tranziției forței de muncă***	1.2.1.1: Prioritizarea în asigurarea serviciilor de mediere și consiliere ocupațională a persoanelor direct afectate de procesul de tranziție la economia verde prin pierderea locului de muncă	Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă
		1.2.1.2: Prioritizarea formării profesionale pentru ocupațiile aferente domeniilor de specializare inteligentă și altor sectoare cu potențial de dezvoltare durabilă	
		1.2.1.3: Sprijin pentru economia socială	
		1.2.1.4: Sprijin pentru adaptarea la schimbare a lucrătorilor, întreprinderilor și antreprenorilor	
	1.2.2. Eliminarea inegalităților dintre mediul urban și rural din județ în ceea ce privește accesibilitatea și calitatea facilităților educaționale oferite	1.2.2.1: Investiții în mobilitate școlară, pentru asigurarea accesului uniform și în timp rezonabil al elevilor la educație – investiții în mijloace de transport școlar	Inspectoratul Județean Școlar
		1.2.2.2: Creșterea standardului calității facilităților educaționale oferite de unitățile din mediul rural cel puțin la nivelul standardului oferit de unitățile din mediul urban	
	1.2.3. Extinderea, creșterea calității și accesibilității serviciilor de sănătate	1.2.3.1: Creșterea accesului la servicii medicale prin extinderea rețelei sanitare în orașele cu unități medicale supraaglomerate, precum și în zonele rurale care nu beneficiază de asistență medicală primară (cabinete de familie și stomatologice), servicii de urgență sau asistență medicală școlară	
		1.2.3.2: Crearea de facilități și stimulente financiare pentru atragerea și menținerea cadrelor medicale și a personalului auxiliar în zonele rurale care nu beneficiază de medici de familie, asistenți medicali și medici stomatologi	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
		1.2.3.3: Programe de diagnostic, prevenție și tratament, în special în rândul populației rurale și defavorizate, cu scopul combaterii afecțiunilor care constituie principalele cauze de deces, precum și a afecțiunilor cu incidență ridicată în ultimii ani	
		1.2.3.4: Renovarea și reabilitarea energetică a clădirilor, precum și crearea de noi clădiri în unitățile medicale supraaglomerate	
		1.2.3.5: Creșterea siguranței pacienților din unitățile medicale prin reabilitarea infrastructurii electrice și dotarea cu sisteme de detectare și alarmare, cu scopul creșterii gradului de securitate la incendii	
		1.2.3.6: Modernizarea și dotarea cu aparatură performantă a unităților medicale	
1.3. Creșterea gradului de incluziune socială a categoriilor vulnerabile	***1.3.1. Dezvoltarea serviciilor sociale adresate persoanelor vulnerabile – familiile sărace cu copii, vârstnicii singuri, persoanele cu dizabilități***	1.3.1.1: Dezvoltarea infrastructurii fizice de servicii sociale adresate persoanelor cu dizabilități	
		1.3.1.2: Dezvoltarea rețelei de servicii sociale, prin atragerea furnizorilor privați/parteneriate public-private în furnizarea de servicii sociale	
		1.3.1.3: Implementarea de măsuri pentru combaterea privațiunilor materiale prin asistență alimentară și/sau materială în comunitățile rurale și zonele urbane dezavantajate	
		1.3.1.4: Implementarea de măsuri de promovare a egalității de șanse la nivelul sistemului educațional, al sistemului medical și în administrația publică locală	
	1.3.2. Sprijinirea tinerilor și creșterea atractivității localităților din județ pentru tineri, în vederea reducerii migrației interne și externe a tinerilor	1.3.2.1: Inițierea unor programe de consiliere și formare profesională a tinerilor	
		1.3.2.2: Sprijinirea creării de locuri de muncă, prin acordarea de facilități companiilor care angajează tineri	
		1.3.2.3: Sprijinirea tinerilor antreprenori	
		1.3.2.4: Construirea de locuințe sociale pentru tineri	
2. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ ȘI ANTREPRENORIAT			
2.1. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului local de resurse minerale, utilizarea inovării	***2.1.1. Restaurarea, protecția și valorificarea durabilă a terenurilor degradate de activitatea minieră***	2.1.1.1: Asigurarea stabilității depozitelor de reziduuri miniere (halde și iazuri de decantare)	
		2.1.1.2: Modelarea și reamenajarea suprafețelor terenurilor degradate de activitatea minieră	
		2.1.1.3: Redarea în circuitul economic a haldelor de steril din mineritul subteran al cărbunilor	
		2.1.2.1: Reevaluarea din punct de vedere mineralogic (mineralografic) a compoziției haldelor rezultate din extracția minereurilor, a potențialului	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
și a noilor tehnologii	***2.1.2. Valorificarea resurselor de minereuri din județul Hunedoara***	valorificabil în condițiile existenței noilor tehnologii de exploatare și procesare	
		2.1.2.2: Recuperarea și valorificarea conținutului de substanță utilă din haldele și iazurile de decantare rezultate în urma prelucrării minereurilor	
		2.1.2.3: Ecologizarea terenurilor ocupate de haldele și iazurile de decantare rezultate în urma prelucrării minereurilor și introducerea acestora în circuitul economic	
2.2. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului industrial local	***2.2.1. Dezvoltarea activităților industriale***	2.2.1.1: Dezvoltarea activităților industriei prelucrătoare prin valorificarea activităților de importanță strategică din județ	
		2.2.1.2: Sprijinirea activităților de producție industrială	
2.3. Dezvoltarea și susținerea mediului de afaceri local	***2.3.1. Dezvoltarea infrastructurii necesare creșterii afacerilor***	2.3.1.1. Crearea de noi zone și spații de servicii, care să permită extinderea spațială, a căror conectivitate cu infrastructura de transport să fie optimă 2.3.1.2. Crearea, extinderea, modernizarea infrastructurii de suport pentru afaceri, inclusiv parcuri industriale, spații de producție pentru IMM-uri, parcuri științifice și tehnologice, centre de afaceri, incubatoare, clustere și alte structuri de afaceri 2.3.1.3. Creșterea accesibilității întreprinderilor la infrastructura de date și utilități 2.3.1.4. Încurajarea implicării diverșilor factori catalizatori (firme de consultanță, furnizori de servicii de formare profesională continuă, bănci și instituții de creditare, parteneri externi cu expertiză relevantă etc.) și inițierea și sprijinirea unor proiecte comune	Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenoriat
	2.3.2. Sprijinirea inițiativelor care utilizează în practică rezultatele inovative ale cercetării și dezvoltării tehnologice	2.3.2.1. Facilitarea cooperării și susținerea parteneriatelor dintre universități, centre de cercetare, întreprinderi și alți actori publici și privați, promovarea de proiecte de CDI, mai ales pe teme inovative relevante pentru economia locală sau cu un înalt conținut inovativ (materiale și tehnologii pentru transport naval, mediu, energie din surse neconvenționale, schimbările climatice, tehnologiile informației sau tehnologiile verzi) 2.3.2.2. Stimularea inovării prin promovarea investițiilor private în cercetare-dezvoltare-inovare și dezvoltarea tehnologiei digitale 2.3.2.3. Măsuri pentru crearea centrelor de excelență, de inovare digitală și a altor infrastructuri specia-	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
		lizate, dezvoltarea clusterelor în sectoarele economice performante și, de asemenea, înființarea unor centre de testare a noilor tehnologii și a echipamentelor inovative și de certificare	
	2.3.3. Dezvoltarea antreprenoriatului și sprijinirea funcționării noilor întreprinderi	2.3.3.1. Stimularea înființării de noi întreprinderi, în sectoarele productive cu potențial ridicat de creștere, care valorifică resursele locale, a celor care utilizează tehnologii cu potențial de dezvoltare inteligentă. 2.3.3.2. Crearea și dezvoltarea de infrastructuri noi pentru afaceri (programe tip start-up, incubatoare de afaceri, hub-uri)	
2.4. Atenuarea sărăciei energetice prin dezvoltarea de sisteme de producere și utilizare eficientă a energiei electrice și termice	***2.4.1. Dezvoltarea capacităților în regim de cogenerare de înaltă eficiență/integrarea surselor regenerabile de energie (SRE) în producția de energie termică pentru sistemele centralizate de încălzire***	2.4.1.1. Sporirea adecvanței sistemului energetic național prin punerea în funcțiune de noi centrale electrice dispecerizabile	Ministerul Energiei, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, Agenția de Dezvoltare Regională Vest, Planul teritorial pentru Tranziție Justă, Conurbația Jiului – Județele Hunedoara, Gorj, Dolj, ITI „Valea Jiului”, ITI „Moții, Țara de Piatră”
		2.4.1.2. Repunerea în funcțiune/reabilitarea/modernizarea/adaptarea sistemelor de transport și distribuție a energiei termice, în condiții de funcționare eficientă și încadrare în normele de protecție a mediului	
		2.4.1.3: Creșterea numărului de clădiri care folosesc tehnologiile SRE pentru încălzire/răcire neconvențională (panouri solare termice, panouri fotovoltaice și pompe de căldură), prin implementarea proiectului Strategiei de renovare pe termen lung (SRTL)	
	2.4.2. Promovarea eficienței energetice și asigurarea accesului nediscriminatoriu la energie	2.4.2.1: Reabilitarea termică a locuințelor, cu prioritate pentru comunitățile afectate de sărăcie	
		2.4.2.2: Introducerea contoarelor inteligente pentru consumatorii finali	
		2.4.2.3: Elaborarea și aplicarea unui sistem de stimulente pentru promovarea energiei electrice ca sursă principală de energie, în special pentru locuințele din mediul semiurban și rural”	
2.5. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin reabilitarea infrastructurii de transport și regenerarea infrastructurii serviciilor publice (de transport și distribuție gaze)	***2.5.1. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport pentru satisfacerea cererii de deplasare a persoanelor și mărfurilor și încurajarea mobilității durabile***	***OS 2.5.1.1. Îmbunătățirea conectivității și mobilității inter și intraregionale prin investiții la rețelele principale și secundare de transport*** 2.5.1.1.1: Reabilitarea și modernizarea infrastructurii existente 2.5.1.1.2: Dezvoltarea de noi rețele infrastructurale pentru pasageri și mărfuri	Ministerul Transporturilor, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației,
		OS 2.5.1.2. Dezvoltarea infrastructurii de transport durabil prin investiții în infrastructura multimodală și navală 2.5.1.2.1: Dezvoltarea unui nod multimodal (rutier-cale ferată-naval) la Simeria	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
		2.5.1.2.2: Amenajarea râului Mureș pentru transport local de persoane și mărfuri (pe distanțe scurte)	Ministerul Antreprenoriatului și Turismului, UAT municipii, orașe, comune
	2.5.2. Regenerarea infrastructurii de transport al gazelor naturale prin conducte	2.5.2.1: Dezvoltarea gradului de conectivitate al localităților din județ la rețeaua de distribuție a gazelor naturale	
		2.5.2.2: Creșterea numărului de locuințe din mediul urban sau rural conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale	
		2.5.2.3: Creșterea gradului de acoperire a rețelei de distribuție a gazelor naturale în zonele rurale	
3. TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ			
3. Dezvoltarea turismului și a patrimoniului cultural prin valorificarea durabilă a resurselor naturale și antropice existente la nivel județean	***3.1. Dezvoltarea capacității de management și marketing a destinațiilor turistice județene***	3.1.1: Monitorizarea și cercetarea piețelor turistice-țintă și a celor potențiale	Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara, Ministerul Culturii Ministerul Antreprenoriatului și Turismului, Direcția Județeană pentru Cultură Hunedoara, OMD
		3.1.2: Crearea de structuri de management și marketing ale destinațiilor turistice	
		3.1.3: Susținerea și dezvoltarea de programe și proiecte de promovare turistică județeană	
	3.2. Dezvoltarea infrastructurii turistice și valorificarea potențialului turistic natural și antropic local	3.2.1: Susținerea dezvoltării infrastructurii pentru practicarea diferitelor forme de turism	
		3.2.2: Sprijinirea creării și dezvoltării de pachete și programe turistice integrate	
		3.2.3: Măsuri de susținere a dezvoltării serviciilor turistice complementare și conexe	
	3.3. Valorificarea elementelor de patrimoniu cultural mobil și imobil	3.3.1: Amenajarea, restaurarea, reabilitarea și conservarea sustenabilă a patrimoniului cultural imobil	
		3.3.2: Dezvoltarea de circuite și programe turistice tematice în parteneriat cu alte obiective reprezentative și promovarea lor la nivel regional, național și internațional	
		3.3.3: Valorificarea patrimoniului cultural mobil	
4. AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ			
4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate	***4.1. Sprijinirea activităților agricole și silvice***	4.1.1: Modernizarea și dezvoltarea sectorului agrozootehnic	Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Direcția pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală Hunedoara, Grup de Acțiune Locală, Oficiul Județean pentru Finanțarea Investițiilor
		4.1.2: Valorificarea durabilă a potențialului silvic	
		4.1.3: Susținerea activităților agricole în zonele montane	
	4.2. Diversificarea activităților economice în mediul rural	4.2.1: Sprijinirea activităților nonagricole în mediul rural	
		4.2.2: Dezvoltarea și consolidarea inițiativelor de antreprenoriat în mediul rural	
		4.2.3: Consolidarea și dezvoltarea mediului de afaceri în rural	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
			Rurale, APIA, Agenția Națională a Zonei Montane, oficii teritoriale
5. MEDIU, ECOSISTEME ȘI ECONOMIE CIRCULARĂ			
5. Îmbunătățirea calității componentelor mediului și atingerea neutralității climatice	***5.1. Creșterea calității componentelor mediului la nivelul județului Hunedoara și combaterea efectelor negative***	5.1.1: Reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă din surse antropice și naturale și creșterea spațiilor verzi din mediile urbane	Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor, Agenția pentru Protecția Mediului Hunedoara, Arii Naturale Protejate – Serviciul Teritorial Hunedoara, Garda de Mediu – Comisariatul Județean Hunedoara
		5.1.2: Îmbunătățirea calității apelor de suprafață și subterane prin gestionarea adecvată a surselor de poluare	
		5.1.3: Creșterea calității solurilor prin gestionarea activităților agricole și ecologizarea siturilor contaminate și a haldelor de steril	
	5.2. Gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea riscurilor naturale și tehnogene	5.2.1: Conservarea biodiversității și îmbunătățirea managementului ariilor naturale protejate	
		5.2.2: Refacerea ecosistemelor naturale degradate și îmbunătățirea managementului forestier	
		5.2.3: Managementul riscurilor naturale și tehnogene și creșterea capacității de reacție la dezastre	
	5.3. Reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră și combaterea efectelor schimbărilor climatice	5.3.1: Creșterea eficienței energetice a clădirilor, decarbonizarea sectorului energetic și creșterea ponderii energiei din surse regenerabile și alternative	
		5.3.2: Implementarea politicilor de mobilitate urbană durabilă bazate pe transport ecologic	
		5.3.3: Implementarea unui sistem modern de management integrat al deșeurilor municipale la nivelul județului	

9.3. Direcții prioritare de dezvoltare generale

La nivelul strategiei au fost stabilite trei **direcții prioritare generale** (DDG), cărora li se subsumează **direcțiile prioritare de dezvoltare** (DPD) identificate în cadrul secțiunilor specifice:

DDG 1. DEZVOLTARE ECONOMICĂ, PE BAZA VALORIFICĂRII POTENȚIALULUI LOCAL ȘI INOVARE, cuprinzând:

- DPD 2.1. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului local de resurse minerale, utilizarea inovării și a noilor tehnologii.
- DPD 2.2. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului industrial local.
- DPD 2.3. Dezvoltarea și susținerea mediului de afaceri local.
- DPD 2.4. Atenuarea sărăciei energetice prin dezvoltarea de sisteme de producere și utilizare eficientă a energiei electrice și termice.
- DPD 2.5. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin reabilitarea infrastructurii de transport și regenerarea infrastructurii serviciilor publice (de transport și distribuție a gazelor).
- DPD 3. Dezvoltarea turismului și a patrimoniului cultural prin valorificarea durabilă a resurselor naturale și antropice existente la nivel județean.
- DPD 4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate.

DDG 2. DEZVOLTARE SOCIALĂ, PRIN CREȘTEREA CALITĂȚII CAPITALULUI UMAN, CONVERGENȚĂ ȘI INCLUZIUNE, cuprinzând:

- DPD 1.1. Dezvoltarea socială, prin creșterea stocului de capital uman și a calității actului educațional.
- DPD 1.2. Reducerea disparităților între localitățile urbane și cele rurale privind accesul la locuri de muncă plătite decent și la servicii educaționale și medicale de calitate.
- DPD 1.3. Creșterea gradului de incluziune socială a categoriilor vulnerabile.

DDG 3. DEZVOLTARE DURABILĂ, ÎN CONFORMITATE CU PRINCIPIILE ECONOMIEI CIRCULARE ȘI ALE NEUTRALITĂȚII CLIMATICE, cuprinzând:

- DPD 5. Îmbunătățirea calității componentelor mediului și atingerea neutralității climatice.

10. PROIECTE DEPUSE, ÎN PREGĂTIRE ȘI PROPUSE

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
1	„Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare pentru obiectivul inclus în cadrul traseului castrelor romane: Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa – intrare Forul lui Traian din cadrul sitului arheologic Ulpia Traiana Sarmizegetusa” (restaurare și promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1.**	Selectat la finanțare	2022-2030	2,155 mil. castru – restaurare 30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara
2	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Traseului castrelor romane a Castrului Roman Micia” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1.**	Selectat la finanțare	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara
3	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Traseului castrelor romane a Castrului Roman Cigmău” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1**	2022-2030 redepus		30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara
4	„Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare în cadrul Traseului castrelor romane pentru obiectivul: Clădire cu spații muzeale și anexe, acces sit arheologic Colonia Ulpia Traina Augusta Dacica Sarmizegetusa”	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1**	În evaluare	2022-2030	2,155 mil. castru – restaurare 30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
5	„Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a sitului arheologic Sarmizegetusa Regia – Terasa X din cadrul sitului arheologic UNESCO Sarmizegetusa Regia, din Munții Orăștiei, jud. Hunedoara” (restaurare și promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1.**	Selectat la finanțare	2022-2030	2,155 mil. cetate – restaurare 30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
6	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Costești-Cetățuia” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Selectat la finanțare	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
7	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Cetatea Luncani-Piatra Roșie” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Redepus	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
8	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Costești-Blidaru” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Redepus	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
9	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Cetatea Dacică Bănița” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Redepus	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
10	Traseul gastronomiei tradiționale județene	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	În evaluare	2022-2030	90.000 destinație	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul gastronomiei tradiționale românești**	UAT jud. Hunedoara
	Total (euro)							**6.825.000**		CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
11	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ al Județului Hunedoara, Bdul Decebal, municipiul Deva, județul Hunedoara”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	3.622.960	**C5 – Valul renovării**, Axa 2 – Schema de granturi pentru eficiență energetică și reziliență în clădiri publice, operațiunea B.2: Renovarea energetică moderată sau aprofundată a clădirilor publice PNRR/ 2022/C5/2/B.2.1/1	CJ HD
12	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ, Bdul 1 Decembrie 1918, nr. 28”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	2.888.600	**C5 – Valul renovării**, Axa 2	CJ HD
13	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Teatrul Dramatic «I.D. Sârbu» Petroșani”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	2.633.840	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
14	„Reparația și modernizarea sediului Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Hunedoara situat în municipiul Deva, Piața Gării, nr. 9A”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	1.182.280	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
15	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Centrului de Îngrijire și Asistență pentru Persoane Adulte cu Dizabilități – Uricani”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	607.200	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
16	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ, Bdul 1 Decembrie 1918, nr. 30”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	2.090.000	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
17	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului clădire Secție Pediatrie”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	812.856	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
18	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva – Magna Curia”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	1.055.560	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
	Total C5 (euro fără TVA)							**14.893.296**		
	TOTAL PROIECTE PNRR (euro fără TVA)							**21.598.296**		

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
19	„Creșterea siguranței pacienților în Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad”	Asigurarea sănătății	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În evaluare	2022-2030	598.790,04	**POIM** – Programul operațional Infrastructură mare	CJ HD
20	„Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale – lucrări de relocare și realizare conexiuni posttransformare, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu în vederea măririi puterii instalate”	Siguranța pacienților	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În evaluare	2022-2030	393.350,15	**POIM** – Programul operațional Infrastructură mare	CJ HD
	TOTAL PROIECTE POIM (euro fără TVA)							**992.140,19**		CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
21	„Etică și integritate prin prevenirea și combaterea corupției din administrația publică a Județului Hunedoara”		....	...	...	În implementare	2022-2030	17.166,096	**POCA** – Programul operațional Capacitate administrativă	CJ HD
22	„Planificare strategică, mobilitate urbană și managementul calității”	Mobilitate urbană, managementul calității	**DP-2**	**2.5**	**2.5.1**	În implementare	2022-2030	189.294,75	**POCA** – Programul operațional Capacitate administrativă	CJ HD
	TOTAL PROIECTE POCA (euro fără TVA)							**206.460,85**		CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
23	„Reabilitarea, modernizarea și dotarea obiectivului Laborator Recuperare, Medicină Fizică și Balneologie (bază de tratament) a Spitalului Județean de Urgență Deva”	Infrastructura medicală	**DP-1**	**1.2**	**1.2.1**	În etapa a 2-a de evaluare	2022-2030	**-**	**CNI** – Compania Națională de Investiții	CJ HD
24	„Centrul de stomatologie – urgențe și chirurgie buco-maxilo-facială” (BMF)	Infrastructura medicală	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În etapa a 2-a de evaluare	2022-2030	**-**	**CNI –** Compania Națională de Investiții	CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
25	„Dotare secția obstetrică-ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva”	Infrastructura medicală	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În etapa a 2-a de evaluare	2022-2030	-	**CNI** – Compania Națională de Investiții	CJ HD
26	Patrimoniul natural al județului Hunedoara	Organizarea de cursuri și activități pentru ciclul preuniversitar privind conștientizarea importanței cadrului natural	**DP-5**	5.1 5.2	5.1.1 5.1.2 5.1.3 5.2.1 5.2.2 5.2.3	idee	2022-2030	2.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
27	Schimbări climatice și adaptarea activităților umane din județul Hunedoara	Realizarea unui institut sau a unei filiale a Academiei Române cu competențe interdisciplinare privind impactul local al schimbărilor climatice	**DP-5**	5.1 5.2 5.3	5.1.1 5.1.2 5.1.3 5.2.1 5.2.2 5.2.3 5.3.1 5.3.2 5.3.3	idee	2022-2050	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
28	Elaborarea unui model pentru realizarea de centrale termice pe biomasă în marile centre urbane ale județului Hunedoara	Sporirea eficienței energetice. Valorificarea superioară a deșeurilor provenite din exploatarea pădurii	**DP-5**	5.3 5.2	5.3.1 5.2.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale, buget județean, buget local	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), RNP Romsilva, Asociația Administratorilor de Păduri (Ocoale Silvice Private)
29	Crearea unui sistem și a unui centru județean pentru colectarea, sortarea	Sprijin pentru comunitățile locale, în special al celor care dețin fond forestier.	**DP-5**	5.2	5.2.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
	și depozitarea primară a produselor accesorii (ciuperci, fructe de pădure, vânat, plante medicinale etc.)	Valorificarea superioară a produselor accesorii							naționale, buget local	(INCE), RNP Romsilva, Asociația Administratorilor de Păduri (Ocoale Silvice Private), UAT-uri din județul Hunedoara, Agenția Națională a Ariilor Naturale Protejate (ANANP)
30	Management sustenabil pentru valorificarea potențialului cinegetic din județul Hunedoara	Crearea unei rețele turistice specializate	**DP-5** **DP-3**	3.2 5.2	3.2.1 5.2.2	idee	24 luni	2.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale, buget local	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), RNP Romsilva, ANANP, Asociația Administratorilor de Păduri (Ocoale Silvice Private), Asociații de vânătoare
31	Evaluarea contribuției ecosistemelor la sectoarele economice din județul Hunedoara	Eficientizarea managementului resurselor naturale prin identificarea, evaluarea economică și promovarea la nivel județean a serviciilor ecosistemice din județul Hunedoara în contextul unei dezvoltări durabile	**DP-5**	5.2	5.2.1 5.2.2	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
32	Acțiuni și politici demografice pentru o dezvoltare durabilă de tip smart/green a județului Hunedoara	Elaborarea și implementarea unor politici demografice în vederea stopării depopulării și stimulării dezvoltării durabile a județului Hunedoara prin reconversie profesională și educație	**DP-1**	1.1 1.2 2.3	1.1.1 1.1.2 1.2.1 1.2.2 2.3.1 2.3.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
		pentru dezvoltare sustenabilă prin elaborarea și implementarea unui program de măsuri în scopul atenuării impactului crizei provocate de COVID-19, pentru atingerea obiectivelor-țintă privind restabilirea echilibrului demografic, educație și cercetare în scopul protecției mediului și al unei dezvoltări durabile de tip green/smart		3.2 4.2	2.3.3 3.2.3 4.2.2 4.2.3					
33	Monografii la nivel de UAT, suport pentru politici economice și sociale adaptate specificului județului Hunedoara	Realizarea de monografii la nivel de UAT pentru toate localitățile Județului Hunedoara, oferind astfel suport pentru politici economice și sociale	**DP-1** **DP-2**	1.1 1.2 1.3 2.3	1.1.2 1.2.1 1.2.2 1.2.3 1.3.1 1.3.2 2.3.1 2.3.3	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
33	Observator demografic teritorial	Furnizarea de date în timp real despre evoluția fenomenelor demografice din județul Hunedoara prin dezvoltarea unui mecanism de colectare, centralizare, validare a indicatorilor demografici, informații ce vor fi accesibile prin publicare într-o platformă online	**DP-1**	1.2 1.3	1.2.1 1.2.2 1.2.3 1.3.1 1.3.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), Institutul Național de Statistică, UAT-uri din județul Hunedoara
34	Valorificarea obiectivelor istorice prin utilizarea	Realizarea unei aplicații online integrate pentru valorificarea obiectivelor istorice pe axa	**DP-2** **DP-3**	2.3 3.1 3.2	2.3.2 3.1.3 3.2.3	idee	36 luni	10.000.000	Fonduri nerambursabile,	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
	avantajelor digitalizării	Sarmizegetusa Regia – Ulpia Traiana Sarmizegetusa							fonduri naționale	„Costin C. Kirițescu” (INCE)
35	Creșterea capacității de predicție a fenomenelor meteo extreme	Realizarea unui sistem pentru monitorizarea și predicția fenomenelor meteo extreme și a impactului economic al acestora	**DP-5**	5.2	5.2.3	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), Administrația Națională de Meteorologie (ANM)
36	Adaptarea agriculturii la schimbările climatice	Realizarea unui sistem pentru adaptarea agriculturii la provocările schimbărilor climatice	**DP-4**	4.1	4.1.1	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), Administrația Națională de Meteorologie (ANM)
37	Creșterea capacității de gestionare durabilă a resurselor naturale	Realizarea unui sistem pentru monitorizarea gradului de degradare a ecosistemelor	**DP-5**	5.2	5.2.1 5.2.2	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
38	Reabilitarea mocăniței Hunedoara-Retișoara, pe baza tehnologiilor inovative	Reabilitarea și operaționalizarea în scop turistic a căii ferate miniere (mocăniței) pe traseul Hunedoara-Zlești-Govăjdia-Crăciuneasa-Retișoara, pe baza tehnologiilor inovative de propulsie cu energie verde	**DP3** **DP5**	3.2 3.3 5.3	3.2.1 3.2.2 3.3.1 3.3.2 5.3.2	idee	60 luni	200.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, UAT-uri din jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
39	Crearea unei rețele pentru exploatarea potențialului sectorial al	Identificarea potențialului regional de furnizare a materiilor prime în cadrul proceselor circu-	**DP5**	5.4	5.4.1 5.4.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile,	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
	economiei circulare la nivel județean	lare active și facilitarea colaborării actorilor implicați în scopul maximizării utilizării responsabile a resurselor disponibile							fonduri naționale	„Costin C. Kirițescu” (INCE)
40	Dezvoltarea unor modele tehnico-economice de exploatare a surselor de energie regenerabilă	Identificarea unor tehnologii *Zero-waste* pentru producerea energiei regenerabile și dezvoltarea unor modele pentru implementarea acestora	**DP5**	5.4	5.4.1	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
41	Promovarea tranziției către economia circulară	Dezvoltarea unor programe pentru promovarea consumului responsabil și a educației pentru mediu în rândul cetățenilor și al participanților la economia regională (evitarea risipei alimentare, creșterea gradului de reparații a electrocasnicelor, promovarea partajării unor bunuri, încurajarea ofertei pe piețele de tip mâna a doua)	**DP5**	5.4	5.4.1 5.4.2	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
42	Reducerea impactului activităților de gestionare și de eliminare a deșeurilor și a apei reziduale asupra mediului	Proiectarea unor modele pilot pentru sisteme de management integrat al deșeurilor și stimularea economiei circulare. Promovarea activităților de sortare, colectare selectivă și tratare a deșeurilor.	**DP5**	5.3 5.4	5.3.3 5.4.1 5.4.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A **JUDEȚULUI HUNEDOARA** *PENTRU PERIOADA 2021-2030*

PARTEA I

DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE

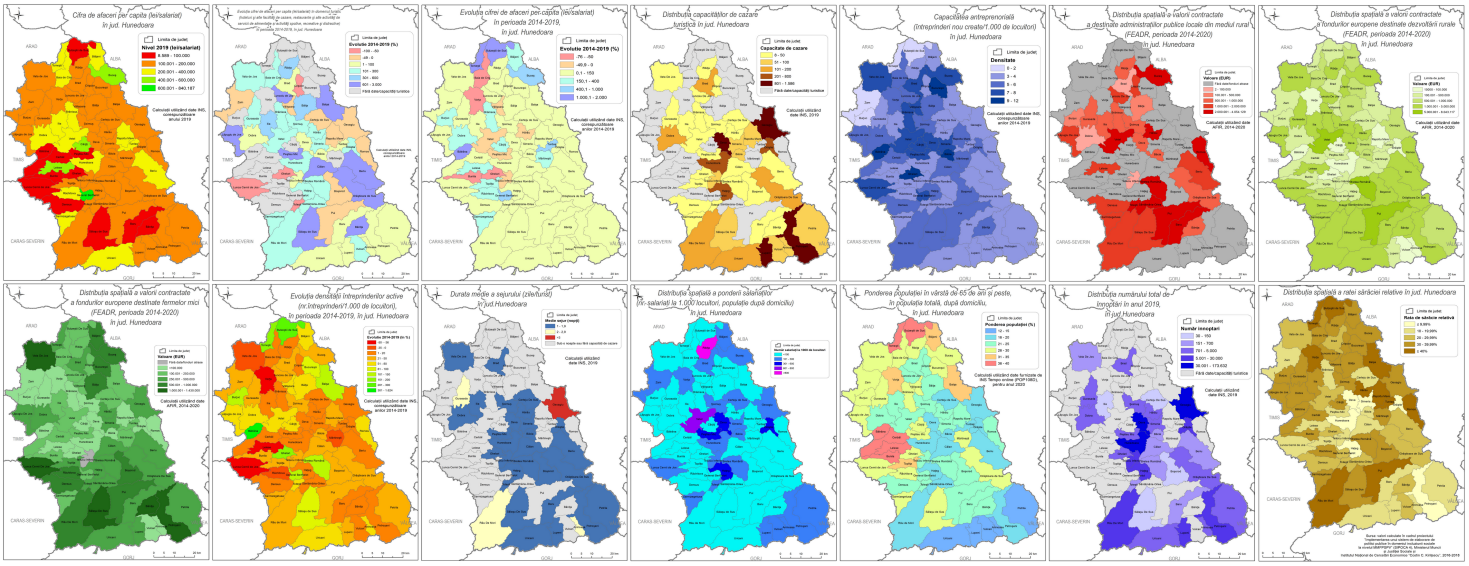

- 2022 -

Elaborator:

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE „COSTIN C. KIRIȚESCU" al ACADEMIEI ROMÂNE

Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, 050711 – București, România

Tel: +4-021.318.81.06/2007; Fax: +4-021.310.01.42

Website: www.ince.ro

E-mail: office@ince.ro

Colectiv de elaborare:

Coordonator: Alexandru Sin-Schneider

Experți: *Ada Cristina Albu, Jean Vasile Andrei, Daniela Antonescu, Sorin Avram, Marina* Bădileanu, Marius Florian Romeo Bulearcă, Luminița Chivu, Laurențiu Ciornei, Andreea *Violeta Constantinescu, Andrei Marius Diamescu, Andrei Silviu Dospinescu, Alina Ligia Dumitrescu, Frantz Daniel Fistung, Ioan Gâf*-Deac, George Georgescu, Luminița Izabell *Georgescu, Carmen Adriana Gheorghe, Iulian Iancu, Cristina* Cornelia Florentina Lixăndroiu, Cristian Valeriu Maloș, Mihai Sabin Muscalu, Cornelia Neagu, Mihăiță Iulian Niculae, Dan *Olteanu, Mihaela Georgiana Oprea, Mihnea Tudor Preotesi, Petre Prisecaru, Sorin Mihai* Radu, Steliana Rodino, Ștefania Elisabeta Roșu, *Cristian Sima, Camelia Surugiu*

Administrare baze de date: Raluca-Oana Andone, Livia Barta Filip, Daniel Condrea, Daniela Draica, Andreea Mihaela Manea, Oana Lăcrămioara Sîrbu

Redactor: Paula Neacșu

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

PARTEA I

DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE

- 2022 -

CUPRINS

Lista tabelelor ____ ***7***

Lista figurilor ____ ***8***

Lista hărților ____ ***10***

Lista anexelor ____ ***10***

INTRODUCERE ____ ***13***

1. CARACTERISTICI DEMOGRAFICE ȘI REPARTIȚIA POPULAȚIEI ____ ***14***

1.1. Evoluția și distribuția populației ____ ***14***

1.2. Densitatea populației ____ ***20***

1.3. Alți indicatori demografici relevanți ____ ***23***

1.4. Mișcarea naturală a populației ____ ***24***

1.5. Mișcarea migratorie a populației ____ ***32***

1.6. Analiza SWOT ____ ***35***

2. SĂNĂTATEA POPULAȚIEI ____ ***36***

2.1. Speranța de viață și mortalitatea ____ ***36***

2.2. Afecțiunile medicale ale populației și cauzele de deces ____ ***43***

2.3. Infrastructura sanitară ____ ***45***

2.3.1. Unitățile sanitare pe categorii ____ *45*

2.3.2. Accesul populației la unitățile sanitare ____ *49*

2.3.3. Echipamente medicale și proceduri ____ *51*

2.4. Personalul medico-sanitar ____ ***52***

2.4.1. Personalul medico-sanitar pe categorii ____ *52*

2.4.2. Accesul populației la personalul medical ____ *55*

2.5. Analiza SWOT ____ ***56***

3. NIVELUL DE TRAI ȘI PROTECȚIA SOCIALĂ ____ ***58***

3.1. Profilul județului Hunedoara din perspectiva surselor de venit ____ ***58***

3.2. Sărăcie, sărăcie în muncă și marginalizare socială ____ ***63***

3.3. Grupuri vulnerabile ____ ***66***

3.4. Beneficii acordate grupurilor vulnerabile în sistemul public de protecție socială ____ ***78***

3.5. Servicii sociale. Furnizori și beneficiari în județul Hunedoara ____ ***80***

3.6. Analiza SWOT ____ ***83***

4. EDUCAȚIE ____ ***86***

4.1. Importanța și rolul capitalului intelectual în procesele de schimbare/dezvoltare în județul Hunedoara ____ ***86***

4.2. Elevii și absolvenții ____ ***86***

4.3. Înscrieri la liceu/școli profesionale ____ ***88***

4.4. Rata înrolării școlare pe niveluri de educație ____ ***88***

4.5. Posturile didactice ____ ***90***

4.6. Unitățile de învățământ 92
4.7. Infrastructura de învățământ 94
4.8. Performanțe la bacalaureat 94
4.9. Mediul academic universitar în județul Hunedoara 95
4.10. Analiza SWOT 96
HĂRȚI – Indicatori pe localități 98
ANEXE 107

Lista tabelelor

TABELUL 1: ÎMPĂRȚIREA ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI HUNEDOARA ____ 13
TABELUL 2: EVOLUȚIA POPULAȚIEI STABILE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2017-2020 (NR., %) ____ 14
TABELUL 3: DISTRIBUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (LA 1 IANUARIE) (NR., %) ____ 15
TABELUL 4: DISTRIBUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE PE MEDII ȘI PE SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (LA 1 IANUARIE) (NR., %) ____ 16
TABELUL 5: VÂRSTA MEDIE A POPULAȚIEI DUPĂ DOMICILIU LA 1 IULIE, PE SEXE ȘI MEDII DE REZIDENȚĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (ANI) ____ 20
TABELUL 6: DURATA MEDIE A VIEȚII, PE SEXE ȘI MEDII, 2016-2019 (ANI) ____ 20
TABELUL 7: STRUCTURA POPULAȚIEI REZIDENTE PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2014 ȘI 2019 (LA 1 IULIE) (NR., %) ____ 21
TABELUL 8: PRINCIPALII INDICATORI DEMOGRAFICI LA NIVEL JUDEȚEAN, REGIONAL ȘI NAȚIONAL, ÎN ANUL 2020 ____ 23
TABELUL 9: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE NOU-NĂSCUȚI PE LOCALITĂȚI ALE JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 ____ 24
TABELUL 10: RATA NATALITĂȚII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANII 2014 ȘI 2020 (NĂSCUȚI VII LA 1.000 LOC.) ____ 26
TABELUL 11: RATELE DE FERTILITATE FEMININĂ PE GRUPE DE VÂRSTĂ[1], ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2017-2020 ____ 26
TABELUL 12: RATA MORTINATALITĂȚII LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (NĂSCUȚI MORȚI LA 1.000 DE NĂSCUȚI-VII ȘI MORȚI) ____ 29
TABELUL 13: RATA MORTALITĂȚII LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (DECEDAȚI LA 1.000 LOC.) ____ 29
TABELUL 14: RATA MORTALITĂȚII INFANTILE LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (DECEDAȚI SUB UN AN LA 1.000 DE NĂSCUȚI VII) ____ 30
TABELUL 15: POPULAȚIA DE VÂRSTĂ OFICIALĂ CORESPUNZĂTOARE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PREȘCOLAR, ÎN PERIOADA 2014-2019 ____ 30
TABELUL 16: PLECĂRILE ȘI STABILIRILE DE DOMICILIU LA NIVEL DE REGIUNE ȘI JUDEȚ, ÎN ANII 2014 ȘI 2020 (NR., %) ____ 33
TABELUL 17: EMIGRANȚI ȘI IMIGRANȚI DEFINITIV ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2020 (NR.) ____ 34
TABELUL 18: RATA MORTALITĂȚII INFANTILE PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN PERIOADA 2014-2016 (DECESE SUB UN AN LA 1.000 DE NĂSCUȚI VII) ____ 42
TABELUL 19: ACCESUL POPULAȚIEI LA ECHIPAMENTE DE RADIOLOGIE ȘI IMAGISTICĂ ____ 52
TABELUL 20: ZONA URBANĂ DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (ATLASUL ZONELOR URBANE MARGINALIZATE) ____ 64
TABELUL 21: DISTRIBUȚIA COPIILOR ÎN PROTECȚIE SPECIALĂ ÎNTRE SERVICII REZIDENȚIALE ȘI SERVICII DE TIP FAMILIAL, ÎN ȚARĂ, ÎN REGIUNEA VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN 2020 ____ 70
TABELUL 22: NUMĂRUL COPIILOR ÎN SERVICII REZIDENȚIALE (SR) PUBLICE ȘI PRIVATE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 ____ 70
TABELUL 23: NUMĂRUL ȘI PROPORȚIA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI CARE TRĂIESC ÎN FAMILII, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ, ÎN PERIOADA 2014-2020 ____ 72
TABELUL 24: COPII CU PĂRINȚI PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE, DUPĂ LOCUL UNDE SE AFLĂ, LA FINALUL TRIM. II 2021 ____ 74
TABELUL 25: DISTRIBUȚIA COPIILOR AI CĂROR PĂRINȚI SUNT PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE, PE GRUPE DE VÂRSTĂ, LA FINALUL TRIM. II 2021 ____ 74
TABELUL 26: ADULȚII CU DIZABILITĂȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ, ÎN PERIOADA 2014-2020 ____ 77
TABELUL 27: DISTRIBUȚIA ADULȚILOR CU DIZABILITĂȚI PE GRADE DE HANDICAP, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ, ÎN 2020 (%) ____ 77

TABELUL 28: CATEGORII DE BENEFICII ȘI NUMĂR DE BENEFICIARI AI SISTEMULUI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ 79
TABELUL 29: NUMĂRUL SERVICIILOR SOCIALE, PE LOCALITĂȚI ȘI TIPURI DE BENEFICIARI, ÎN 2021 80
TABELUL 30: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ELEVI ȘI ABSOLVENȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2020 87
TABELUL 31: RATA ÎNSCRIERII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL LICEAL ȘI PROFESIONAL, ÎN PERIOADA 2015-2020 (% ÎN TOTALUL ABSOLVENȚILOR DE GIMNAZIU) 88
TABELUL 32: EVOLUȚIA NUMĂRULUI POSTURILOR DIDACTICE ÎN PERIOADA 2015-2020 91
TABELUL 33: INFRASTRUCTURA EDUCAȚIONALĂ ÎN PERIOADA 2015-2020 (NR.) 93
TABELUL 34: INFRASTRUCTURA DIN ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN ANUL 2021 (NR.) 94
TABELUL 35: PERFORMANȚA LA BACALAUREAT PERIOADA 2015-2020 95
TABELUL 36: INFRASTRUCTURA UNIVERSITARĂ ÎN PERIOADA 2014-2020 (NR.) 95
TABELUL 37: NUMĂRUL STUDENȚILOR PE CATEGORII, ÎN PERIOADA 2014-2021 95
TABELUL 38: NUMĂRUL ABSOLVENȚILOR DE LICENȚĂ, MASTER ȘI DOCTORAT ÎN PERIOADA 2014-2021 96

Lista figurilor

FIGURA 1: PONDEREA POPULAȚIEI REZIDENTE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN TOTAL NAȚIONAL, IANUARIE 2020 (%) 15
FIGURA 2: EVOLUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2014-2020 (1 IANUARIE) (NR.) 16
FIGURA 3: STRUCTURA POPULAȚIEI PE MEDII ȘI SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 (%) 17
FIGURA 4: POPULAȚIA REZIDENTĂ PE MEDII, ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANUL 2019 (%) 17
FIGURA 5: POPULAȚIA DUPĂ DOMICILIU ÎN MUNICIPIILE ȘI ORAȘELE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 (1 IULIE) (NR.) 18
FIGURA 6: POPULAȚIA DUPĂ DOMICILIU ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2021 (1 IULIE) (NR.) 18
FIGURA 7: POPULAȚIA DUPĂ DOMICILIU ÎN MUNICIPIILE ȘI ORAȘELE JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2021 (1 IULIE) (% ÎN TOTAL JUDEȚ) 19
FIGURA 8: DENSITATEA POPULAȚIEI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 1992, 2002 ȘI 2011 (LOC./KM^2) (LA RECENSĂMINTE) 21
FIGURA 9: EVOLUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (%) 22
FIGURA 10: ANALIZĂ COMPARATIVĂ – POPULAȚIA REZIDENTĂ PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN REGIUNEA VEST (%) 23
FIGURA 11: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE NĂSCUȚI VII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (NR.) 24
FIGURA 12: NĂSCUȚI VII ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANUL 2019 (%) 25
FIGURA 13: EVOLUȚIA RATEI NATALITĂȚII PE MEDII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (NĂSCUȚI VII LA 1.000 LOC.) 25
FIGURA 14: NĂSCUȚI VII LA 1.000 DE FEMEI ÎN VÂRSTĂ FERTILĂ (TOTAL, URBAN ȘI RURAL) ÎN ANII 2017 ȘI 2019 27
FIGURA 15: LOCUL JUDEȚULUI HUNEDOARA ÎN CONTEXT NAȚIONAL, 2019 34
FIGURA 16: DURATA MEDIE A VIEȚII (ANI) 37
FIGURA 17: PONDEREA POPULAȚIEI DE PESTE 60 DE ANI ÎN POPULAȚIA TOTALĂ (%) 38
FIGURA 18: RATA MORTALITĂȚII (NUMĂR DE DECESE LA 1.000 LOC.) 39
FIGURA 19: DINAMICA NUMĂRULUI DECESELOR DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CAUZE, ÎN ANII 2014, 2019 ȘI 2020 40
FIGURA 20: RATA MORTALITĂȚII INFANTILE (DECESE SUB UN AN LA 1.000 DE NĂSCUȚI VII) 42
FIGURA 21: INCIDENȚA ȘI PREVALENȚA PRINCIPALELOR CATEGORII DE AFECȚIUNI ALE POPULAȚIEI, ÎN 2019 43

FIGURA 22: DECEDAȚI LA 100.000 LOC., PE CAUZE, ÎN ANUL 2020 ____ 44
FIGURA 23: UNITĂȚILE MEDICALE LA 100.000 LOC., PE CATEGORII, ÎN 2020 ____ 45
FIGURA 24: DINAMICA NUMĂRULUI DE UNITĂȚI MEDICALE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CATEGORII ____ 46
FIGURA 25: PONDEREA UNITĂȚILOR SANITARE PUBLICE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CATEGORII (%) ____ 47
FIGURA 26: NUMĂRUL PATURILOR DIN UNITĂȚILE SANITARE LA 100.000 LOC., PE CATEGORII, ÎN 2020 ____ 48
FIGURA 27: DINAMICA NUMĂRULUI DE PATURI DIN UNITĂȚILE SANITARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CATEGORII, ÎN PERIOADA 2014-2020 ____ 49
FIGURA 28: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN SPITAL, PE LOCALITĂȚI, 2014-2020 ____ 50
FIGURA 29: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN DISPENSAR, PE LOCALITĂȚI, 2014-2019 ____ 50
FIGURA 30: ECHIPAMENTE DE RADIOLOGIE ȘI IMAGISTICĂ, ÎN 2021 (NR.) ____ 51
FIGURA 31: PROCEDURI EFECTUATE ÎN SPITALELE DIN REȚEAUA PUBLICĂ LA 100.000 LOC., ÎN 2019 ____ 52
FIGURA 32: PERSONALUL MEDICO-SANITAR LA 100.000 LOC., PE CATEGORII, ÎN 2020 ____ 53
FIGURA 33: EVOLUȚIA PERSONALULUI MEDICAL DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (NR.) ____ 53
FIGURA 34: DINAMICA STRUCTURII PERSONALULUI MEDICAL DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE FORME DE PROPRIETATE A UNITĂȚILOR, ÎN 2014 ȘI 2020 (%) ____ 54
FIGURA 35: NUMĂRUL DE PENSIONARI LA 1.000 LOC. – AGRICULTORI ____ 58
FIGURA 36: NUMĂRUL DE PENSIONARI LA 1.000 LOC. – ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT ____ 59
FIGURA 37: PENSIA MEDIE LUNARĂ (LEI) ____ 59
FIGURA 38: CÂȘTIGUL SALARIAL NOMINAL MEDIU NET LUNAR (LEI) ____ 60
FIGURA 39: NUMĂRUL DE SALARIAȚI LA 1.000 LOC. ____ 61
FIGURA 40: PONDEREA POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ DE 15-64 DE ANI ÎN TOTALUL POPULAȚIEI (%) ____ 61
FIGURA 41: DINAMICA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI, DE PENSIONARI ȘI A POPULAȚIEI TOTALE, 2020/2014 (%) ____ 62
FIGURA 42: RAPORTUL SALARIAȚI/PENSIONARI DE ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT ____ 63
FIGURA 43: NUMĂRUL DE LOCALITĂȚI PE INTERVALE ALE RATEI SĂRĂCIEI RELATIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 64
FIGURA 44: PONDEREA LOCALITĂȚILOR RACORDATE LA UTILITĂȚI ÎN ANUL 2020 (%) ____ 65
FIGURA 45: DISTRIBUȚIA COPIILOR ÎN PROTECȚIE SPECIALĂ ÎNTRE SERVICII REZIDENȚIALE ȘI SERVICII DE TIP FAMILIAL, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2013-2020 (%) ____ 69
FIGURA 46: DISTRIBUȚIA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI CARE TRĂIESC ÎN FAMILII, ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE HANDICAP, ÎN TRIM. IV 2020 (%) ____ 72
FIGURA 47: CAZURILE DE COPII CU UNUL SAU AMBII PĂRINȚI PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE RAPORTATE ÎN ȚARĂ, ÎN REGIUNEA VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (NR.) ____ 73
FIGURA 48: COPII CU PĂRINȚI PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, LA FINALUL TRIM. II 2021 ____ 74
FIGURA 49: CAZURI CONFIRMATE DE ABUZ, NEGLIJARE, EXPLOATARE ASUPRA COPILULUI ÎN ȚARĂ, ÎN REGIUNEA VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (NR.) ____ 75
FIGURA 50: COPII CARE AU SĂVÂRȘIT O FAPTĂ PENALĂ ȘI RĂSPUND PENAL SAU NU, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ (NR.) ____ 76
FIGURA 51: DISTRIBUȚIA ADULȚILOR CU DIZABILITĂȚI CARE TRĂIESC ÎN FAMILII SAU ÎN INSTITUȚII, PE TIPURI DE HANDICAP, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ (%) ____ 78
FIGURA 52: NUMĂRUL SERVICIILOR SOCIALE PE LOCALITĂȚI ȘI CATEGORII DE BENEFICIARI, ÎN 2021 ____ 81
FIGURA 53: PERSOANE CU HANDICAP NEINSTITUȚIONALIZATE CARE NECESITĂ PROTECȚIE LA 1.000 LOC., PE GRUPE DE VÂRSTĂ, IUNIE 2021 ____ 82

FIGURA 54: NUMĂRUL SERVICIILOR SOCIALE PE FORME DE PROPRIETATE ȘI CATEGORII DE BENEFICIARI DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN 2021 ____ 83
FIGURA 55: RATA ÎNROLĂRII ȘCOLARE (% ÎN GRUPA CORESPUNZĂTOARE DE VÂRSTĂ), ÎN 2020 ____ 89
FIGURA 56: DINAMICA RATEI ÎNROLĂRII ȘCOLARE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (%) ____ 90
FIGURA 57: PERSONALUL DIDACTIC LA 100.000 LOC. PE NIVELURI DE EDUCAȚIE, ÎN 2020 ____ 91
FIGURA 58: RATA ELEVI/PROFESORI PE NIVELURI DE EDUCAȚIE, ÎN 2020 ____ 92
FIGURA 59: UNITĂȚI DE ÎNVĂȚĂMÂNT LA 100.000 LOC. PE NIVELURI DE EDUCAȚIE, ÎN 2020 ____ 93

Lista hărților

HARTA 1: UAT LA NIVEL NUTS 3, ROMÂNIA (EUROSTAT) ____ 13
HARTA 2: INDICELE DE ÎMBĂTRÂNIRE A POPULAȚIEI (POPULAȚIE DE PESTE 65 DE ANI/POPULAȚIE DE PÂNĂ LA 14 ANI) ____ 98
HARTA 3: ACCESUL POPULAȚIEI LA SERVICII DE SĂNĂTATE (LOC./UN MEDIC STOMATOLOG) ____ 99
HARTA 4: ACCESUL POPULAȚIEI LA SERVICII DE SĂNĂTATE (LOC./UN MEDIC DE FAMILIE) ____ 100
HARTA 5: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A RATEI ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR (ELEVI/PROFESOR) ____ 101
HARTA 6: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A RATEI ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL (ELEVI/PROFESOR) ____ 102
HARTA 7: RATA SĂRĂCIEI RELATIVE (%) ____ 103
HARTA 8: PONDEREA ȘOMERILOR ÎN POPULAȚIA ACTIVĂ (%) ____ 104
HARTA 9: PONDEREA POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ DE 65 DE ANI ȘI PESTE ÎN POPULAȚIA TOTALĂ DUPĂ DOMICILIU (%) ____ 105
HARTA 10: PONDEREA POPULAȚIEI ACTIVE (15-64 DE ANI) ÎN POPULAȚIA TOTALĂ DUPĂ DOMICILIU (%) ____ 106

Lista anexelor

ANEXA 1: EVOLUȚIA STABILIRILOR DE REȘEDINȚĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2020 VERSUS 2914 (%) ____ 107
ANEXA 2: EVOLUȚIA PĂRĂSIRILOR DE REȘEDINȚĂ DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2020 VERSUS 2014 (%) ____ 108
ANEXA 3: RATA MORTALITĂȚII LA 1.000 LOC. ÎN ANII 2019 ȘI 2020 ____ 110
ANEXA 4: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN CABINET MEDICAL DE FAMILIE ÎN ANII 2014 ȘI 2019 ____ 111
ANEXA 5: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN CABINET STOMATOLOGIC ÎN ANII 2014 ȘI 2019 ____ 112
ANEXA 6: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN MEDIC DE FAMILIE ÎN ANII 2014 ȘI 2019 ____ 113
ANEXA 7: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN MEDIC STOMATOLOG ÎN ANII 2014 ȘI 2019 ____ 114
ANEXA 8: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN MEDIC DIN ALTE CATEGORII (EXCLUSIV DE FAMILIE ȘI STOMATOLOGI) ÎN ANII 2014 ȘI 2019 ____ 115
ANEXA 9: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN FARMACIST ÎN ANII 2014 ȘI 2019 ____ 116
ANEXA 10: RATA SĂRĂCIEI RELATIVE (%) ____ 117
ANEXA 11: PONDEREA POPULAȚIEI DE PESTE 60 DE ANI ÎN ANUL 2020 (%) ____ 118
ANEXA 12: STRUCTURA POPULAȚIEI COPII/ADULȚI ÎN ANUL 2020 (%) ____ 119
ANEXA 13: NUMĂRUL ȘOMERILOR ÎNREGISTRAȚI LA 1.000 LOC. ____ 120
ANEXA 14: BENEFICIARI AI INDEMNIZAȚIEI LUNARE PENTRU PERSOANE CU HANDICAP LA 1.000 LOC. ____ 121

ANEXA 15: BENEFICIARI AI INDEMNIZAȚIEI LUNARE PENTRU PERSOANE INFECTATE CU HIV/SIDA LA 100.000 LOC. 122
ANEXA 16: BENEFICIARI AI ALOCAȚIEI DE STAT PENTRU COPII LA 1.000 LOC. 122
ANEXA 17: BENEFICIARI AI INDEMNIZAȚIEI ȘI STIMULENTULUI LUNAR PENTRU CREȘTEREA COPILULUI LA 1.000 LOC. 123
ANEXA 18: BENEFICIARI AI ALOCAȚIEI PENTRU SUSȚINEREA FAMILIEI LA 1.000 LOC. 123
ANEXA 19: BENEFICIARI AI AJUTORULUI SOCIAL PENTRU ASIGURAREA VENITULUI MINIM GARANTAT (VMG) LA 1.000 LOC. 124
ANEXA 20: SPORUL NATURAL PE LOCALITĂȚI, ÎN ANUL 2019 (NR.) 125
ANEXA 21 RATA ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR (NUMĂR DE COPII/O EDUCATOARE) ÎN ANII 2014 ȘI 2020 126
ANEXA 22: RATA ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR (NUMĂR DE ELEVI/O ÎNVĂȚĂTOARE) ÎN ANII 2014 ȘI 2020 127
ANEXA 23: RATA ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL (NUMĂR DE ELEVI/UN PROFESOR DE GIMNAZIU), ÎN ANII 2014 ȘI 2020 128

INTRODUCERE

*Județ*ul Hunedoara constituie o structură teritorial-administrativă de bază a României, *fiind unul dintre cele 41 de județe ale* țării (potrivit Legii nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului RSR, cu completările ulterioare).

*În același timp, județ*ul Hunedoara este parte a regiunii Vest, alături de județ*ele Timiș, Arad* și *Caraș Severin, fiind încadrat în categoria NUTS 3 (harta 1) din punctul de vedere al politicii de coeziune* și *dezvoltare regio*nală a UE-*27.*

HARTA 1: UAT LA NIVEL NUTS 3, ROMÂNIA (EUROSTAT)

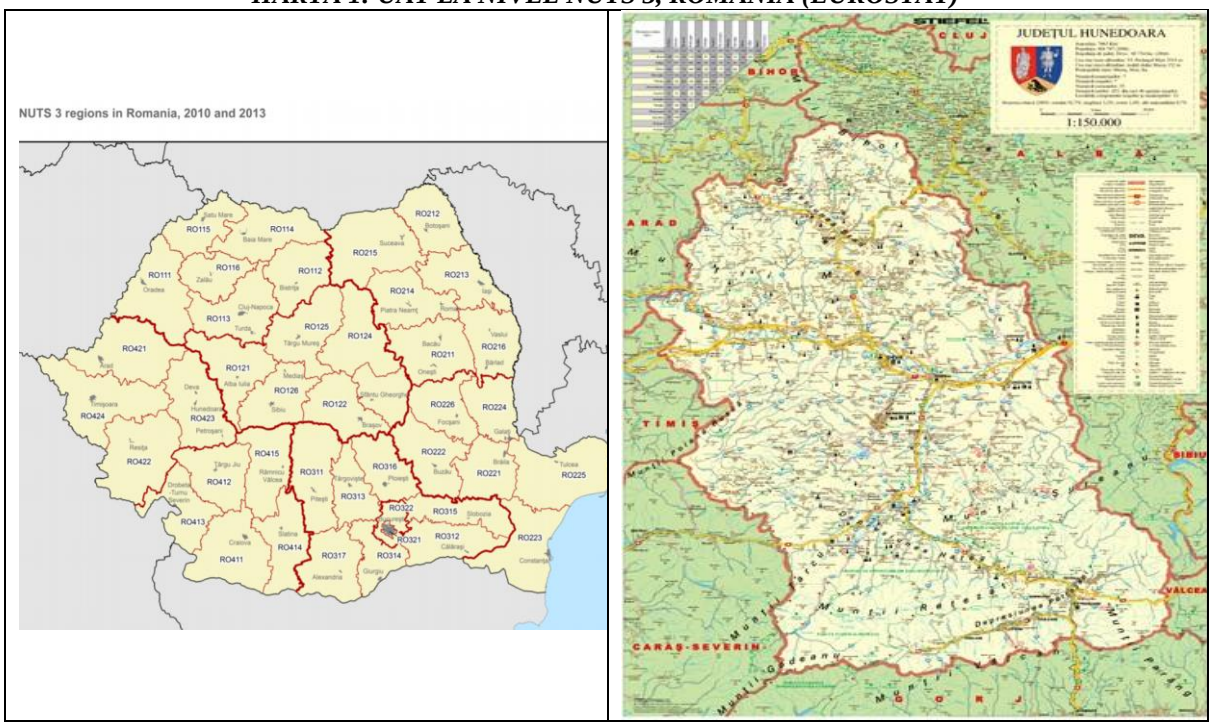

Structura administrativă a județului Hunedoara este formată din *șapte municipii, șapte* orașe *și 55 de comune. Reședința județului este la Deva, fiind* conectată *în partea de vest a României cu Arad prin 185 km de drum european, cu Timișoara prin 152 km de drum european* și *cu Oradea prin 216 km de drum european* și *național*. O altă conexiune importantă este cea *cu partea de sud a* țării *și cu capitala prin 395 km de drum european. În context național, județul* ocupă locul 9 din punctul de vedere al suprafeței ocupate, locul 1 la numărul de municipii (cel *mai urbanizat județ din România), locul 12 la* numărul de *oraș*e, locul 33 la numărul de comune și locul 7 la numărul de sate.

TABELUL 1: ÎMPĂRȚIREA ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI HUNEDOARA

Denumire	U/M	2016	2017	2018	2019
Suprafața totală	*ha*	*706.261*	*706.319*	*706.291*	**706.291**
Densitatea populației (1 iulie)	*loc./km²*	*66,3*	*65,6*	*65,0*	**64,3**
Municipii și orașe	*nr.*	*14*	*14*	*14*	**14**
– municipii	*nr.*	*7*	*7*	*7*	**7**
– comune	*nr.*	*55*	*55*	*55*	**55**
– sate	*nr.*	*457*	*457*	*457*	**457**
din care: sate ce aparțin de municipii sau orașe	*nr.*	*42*	*42*	*42*	**42**

Sursa: Anuarul statistic al Județului Hunedoara.

1. CARACTERISTICI DEMOGRAFICE ȘI REPARTIȚIA POPULAȚIEI

Analiza situației actuale a populației și a caracteristicilor acesteia în județul Hunedoara va urmări conturarea unei imagini *generale asupra capitalului social existent, acordând o atenție* deosebită evoluț*iei populației, potențialului demografic și resurselor umane. De asemenea, se va acorda o atenț*ie deosebită structurii *popula*ției, care depinde de dezvoltarea economică ș*i de politicile de dezvoltare, de mediul de via*ță care îș*i pune amprenta asupra modelului de morbiditate și mortalitate, precum* și de structura serviciilor de sănătate.

Pentru elaborarea analizei profilului socio-demografic al județului Hunedoara vor fi utilizate datele statistice aparținând bazei de date INS, TEMPO, pentru a urmări tendințe*le de evoluție din ultimii ani, inclusiv anul 2020. Aceste informații vor fi utilizate pentru determinarea structurii și evoluției populației, a mi*șcării *naturale și a celei migratorii, a structurii și dinamicii forței* de muncă, precum ș*i a nivelului de trai* și a gradului de sărăcie.

1.1. Evoluția și distribuția populației

*La 1 ianuarie 2020, în județul Hunedoara erau înregistrați în statistica județ*eană *380.105 loc. popula*ție rezidentă[1] (stabilă), din care 49% bărbați ș*i 51% femei. Analiza evoluției și a tendințelor popula*ției stabile arată că există un proces de scădere *demog*rafică *la nivel de județ în perioada 2017-*2020, fiind înregistrată o dinamică negativă de *-3,32%, cu o valoare mai mare la nivelul comunelor (-4,44%)* și mai redusă la nivelul zonei urbane (*-2,93%). De* asemenea, există o tendință mai accentuată de scădere în *rândul populației masculine (*-3,14%) comparativ cu cea feminină (*-3,49%). Un fenomen care atrage aten*ția este scăderea rapidă a popula*ției feminine în comunele județului, de* -5,57% (ca urmare a plecării la muncă *în afara granițe*i *sau spre centrele urbane).*

Scăderea continuă a numărului de locuitori se încadrează în tendin*ța na*țională de regres demografic. Această situație este evidentă în zona urbană, *dar* și în cea rurală, atât în cazul *populației de gen masculin, cât și pentru cea de gen feminin.*

TABELUL 2: EVOLUȚIA POPULAȚIEI STABILE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2017-2020 (NR., %)

	2017	2018	2019	2020	Dinamică 2020/2017 (%)
TOTAL	*393.154*	*388.600*	*383.647*	*380.105*	*-3,32*
– municipii și orașe	*291.593*	*289.489*	*285.803*	*283.057*	*-2,93*
– comune	*101.561*	*99.111*	*97.844*	*97.048*	*-4,44*
Masculin – total	*192.649*	*190.540*	*188.277*	*186.595*	*-3,14*
– municipii și orașe	*141.833*	*140.764*	*138.846*	*137.468*	*-3,08*
– comune	*50.816*	*49.776*	*49.431*	*49.127*	*-3,32*
Feminin – total	*200.505*	*198.060*	*195.370*	*193.510*	*-3,49*
– municipii și orașe	*149.760*	*148.725*	*146.957*	*145.589*	*-2,79*
– comune	*50.745*	*49.335*	*48.413*	*47.921*	*-5,57*

Sursa: Anuarul statistic al Județului Hunedoara, 2020, DJS Hunedoara.

[1] *Popula*ția rezidentă reprezintă totalitatea persoanelor cu cetă*țenie română*, străini și fără cetă*țenie, care au reședința obi*șnuită pe teritoriul României.

Modul de distribuție a populației pe județ este fie în legătură directă cu nivelul de dezvoltare economică al acestuia, fie cu alți *indicatori demografici (sporul natural, migrația). Potrivit statisticilor, la 1 iulie 2020, populația* după domiciliu a României a fost de 22,142 *milioane de persoane, județul Hunedoara deținând 1,97% din total (locul 22).*

FIGURA 1: PONDEREA POPULAȚIEI REZIDENTE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN TOTAL NAȚIONAL, IANUARIE 2020 (%)

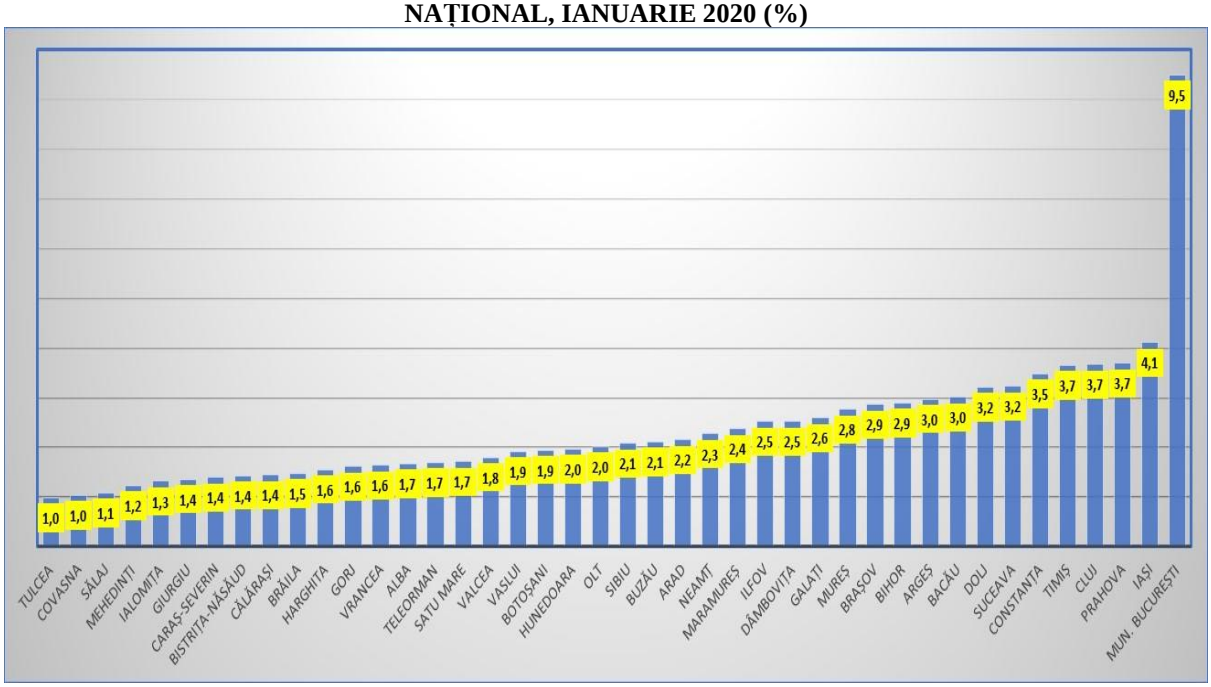

Sursa: Date TEMPO-Online.

În context teritorial/regional, populația stabilă a județ*ului* Hunedoara reprezintă 21,46% *din cea a regiunii Vest, înaintea județului Caraș Severin (15,22% din total)* și după celelalte două județe*, ceea mai mare pondere fiind deț*inută de județ*ul Timiș (39,85%).*

Analiza dinamicii indicatorului arată o reducere la nive*l regional cu -2,58%, trei din patru județe* înregistrând scăderi, excepți*a fiind județul Timiș, care a înregistrat o creștere de +1,82% (2014-2020).*

Populația regiunii Vest (valori absolute), în perioada analizată, a scăzut cu 46.883 loc., mai mult de jumătate din*tre aceștia fiind din județul Hunedoara, care a pierdut 27.897 loc. (59,5%).*

Județul Hunedoara a raportat cea mai mare reducere a populației rezidente (-6,84%) în perioada analizată, cu o tendință de scădere demografică continuă și evidentă.

TABELUL 3: DISTRIBUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (LA 1 IANUARIE) (NR., %)

	2014	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2020**	**Dinamica 2020/ 2014 (%)**	**Structura (%)**
Regiunea VEST	*1.818.363*	*1.812.183*	*1.802.212*	*1.792.550*	*1.784.296*	*1.771.480*	*-2,58*	*100,00*
Arad	*428.079*	*426.517*	*424.075*	*421.954*	*419.135*	*415.910*	*-2,84*	*23,48*
Caraș Severin	*289.011*	*286.205*	*282.467*	*279.123*	*275.041*	*269.551*	*-6,73*	*15,22*
Hunedoara	*408.002*	*403.701*	*398.950*	*393.198*	*388.614*	*380.105*	*-6,84*	*21,46*
Timiș	*693.271*	*695.760*	*696.720*	*698.275*	*701.506*	*705.914*	*1,82*	*39,85*

Sursa: Date TEMPO-Online.

FIGURA 2: EVOLUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2014-2020 (1 IANUARIE) (NR.)

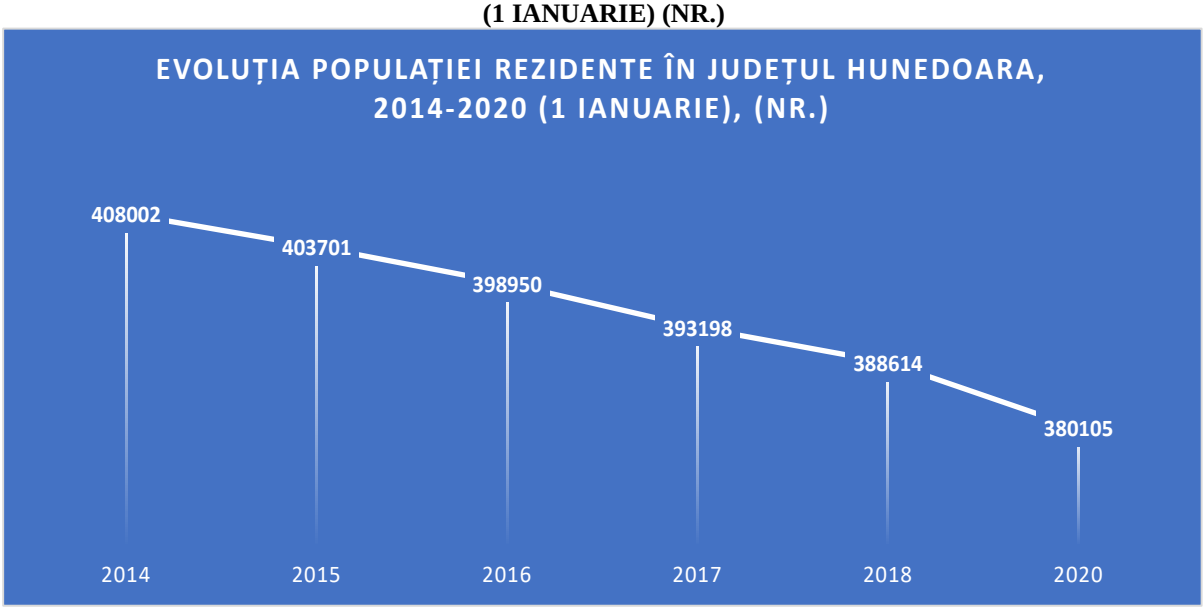

Sursa: Date TEMPO-Online.

Mecanismele fenomenelor demografice sunt dificil de controlat, iar efectele se manifestă pe termen lung, cu toate încercările de limitare a riscurilor privind depopularea sau îmbătrânirea cu preponderență a populației *mediului rural.*

*În județul Hunedoara, distribuția pe medii a populați*ei rezidente în anul 2020 arată că zona urbană *este* predominantă, aici fiind *înregistrați 283.057 loc. (74,5% din total). În mediul* rural trăiesc 97.048 loc. *(34,3% din total). O analiză* comparativă între anii 2020 *și 2014* arată că există o tendință mai mare de scădere a *populației stabile din mediul urban (*-7,19%) comparativ cu cea înregistrată în mediul rural *(-5,8%).*

Structura pe sexe (gen) prezintă o scădere mai mare a populați*ei masculine din mediul urban (-7,42%) comparativ cu populați*a masculină din mediul rural *(-4%), în timp ce populația* feminină din mediul rural a înregistrat o scădere mai mare *(-7,57%) comparativ cu cea din mediul urban (-6,97%). De asemenea, populați*a masculină din mediul urban a cunoscut o scădere mai mare (-7,42%) comparativ cu cea feminină din mediul urban *(-6,97%), în timp ce populați*a masculină din mediul *rural* a înregistrat o scădere mai mică *(-4,01%) decât cea* feminină *din mediul rural (-7,57%).*

TABELUL 4: DISTRIBUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE PE MEDII ȘI PE SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (LA 1 IANUARIE) (NR., %)

	2014	2015	2016	2017	2018	2020	Structură	Dinamica 2020/2014	Structura %
Total	*408.002*	*403.701*	*398.950*	*393.198*	*388.614*	*380.105*	*100,00*	*-6,84*	*100,00*
– Urban	*304.975*	*301.219*	*297.331*	*291.639*	*289.496*	*283.057*	*74,47*	*-7,19*	*74,5*
– Rural	*103.027*	*102.482*	*101.619*	*101.559*	*99.118*	*97.048*	*25,53*	*-5,80*	*34,3*
Masculin *total*	*199.662*	*197.593*	*195.176*	*192.657*	*190.548*	*186.595*	*100,00*	*-6,54*	*49,09*
– Urban	*148.483*	*146.593*	*144.466*	*141.843*	*140.764*	*137.468*	*73,67*	*-7,42*	*73,67*
– Rural	*51.179*	*51.000*	*50.710*	*50.814*	*49.784*	*49.127*	*26,33*	*-4,01*	*35,74*
Feminin *total*	*208.340*	*206.108*	*203.774*	*200.541*	*198.066*	*193.510*	*100,00*	*-7,12*	*50,91*
– Urban	*156.492*	*154.626*	*152.865*	*149.796*	*148.732*	*145.589*	*75,24*	*-6,97*	*75,24*
– Rural	*51.848*	*51.482*	*50.909*	*50.745*	*49.334*	*47.921*	*24,76*	*-7,57*	*32,92*

Sursa: Date TEMPO-Online.

FIGURA 3: STRUCTURA POPULAȚIEI PE MEDII ȘI SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 (%)

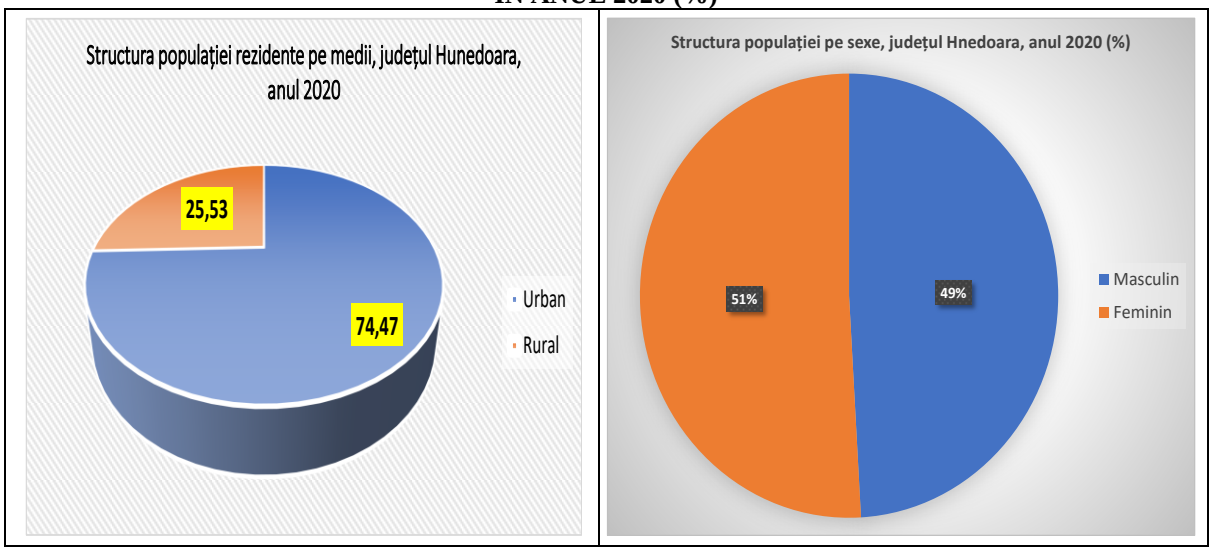

Sursa: Date TEMPO-Online.

Analiza comparativă a județelor din regiunea Vest arată că județul *Hunedoara este cel mai urbanizat județ (74,5% populație* urbană *din total), urmat fiind de Timiș (59,3%), Arad (55,2%) și Caraș Severin (53,6%).*

FIGURA 4: POPULAȚIA REZIDENTĂ PE MEDII, ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANUL 2019 (%)

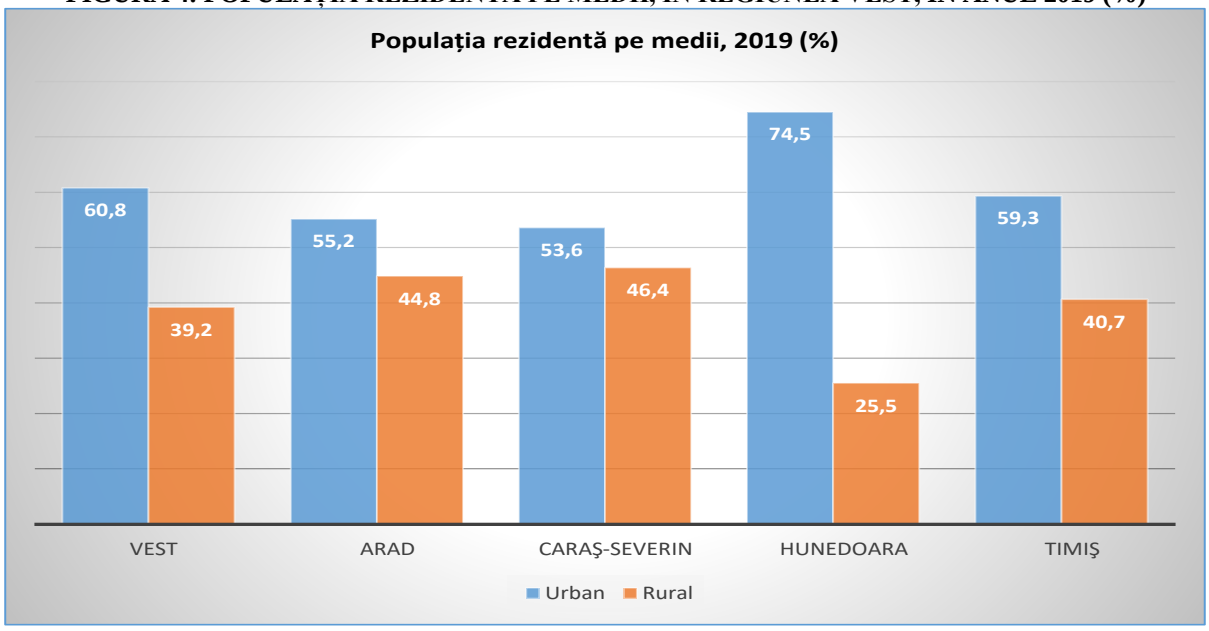

Sursa: Date Anuarul statistic al României, 2020, INS.

La nivelul județului, populația totală înregistrează un trend negativ de 6,84%, pe medii *raportându*-se o scădere mai accentuată a populației *din mediul urban (-7,19%) comparativ cu mediul rural (-5,8%). Populația* de gen feminin înregistrează o scădere mai mare decât cea masculină (*-7,12%, respectiv -6,54%).*

Numărul de UAT-*uri din județul Hunedoara este de 69, din care 14 municipii și orașe. Municipiile din județ* sunt: Deva, Brad, Hunedoara, Lupeni, Orăștie, *Petroșani și Vulcan. Dintre acestea, cele mai populate sunt Hunedoara (71.334 loc.), Deva (68.308 loc.) și Petroșani (40.686 loc.). Orașele cu mai puțin de 10.000 loc. sunt: Uricani (9.272 loc.), Geoagiu (5.561 loc.) și Aninoasa (4.487 loc.).*

FIGURA 5: POPULAȚIA DUPĂ DOMICILIU ÎN MUNICIPIILE ȘI ORAȘELE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 (1 IULIE) (NR.)

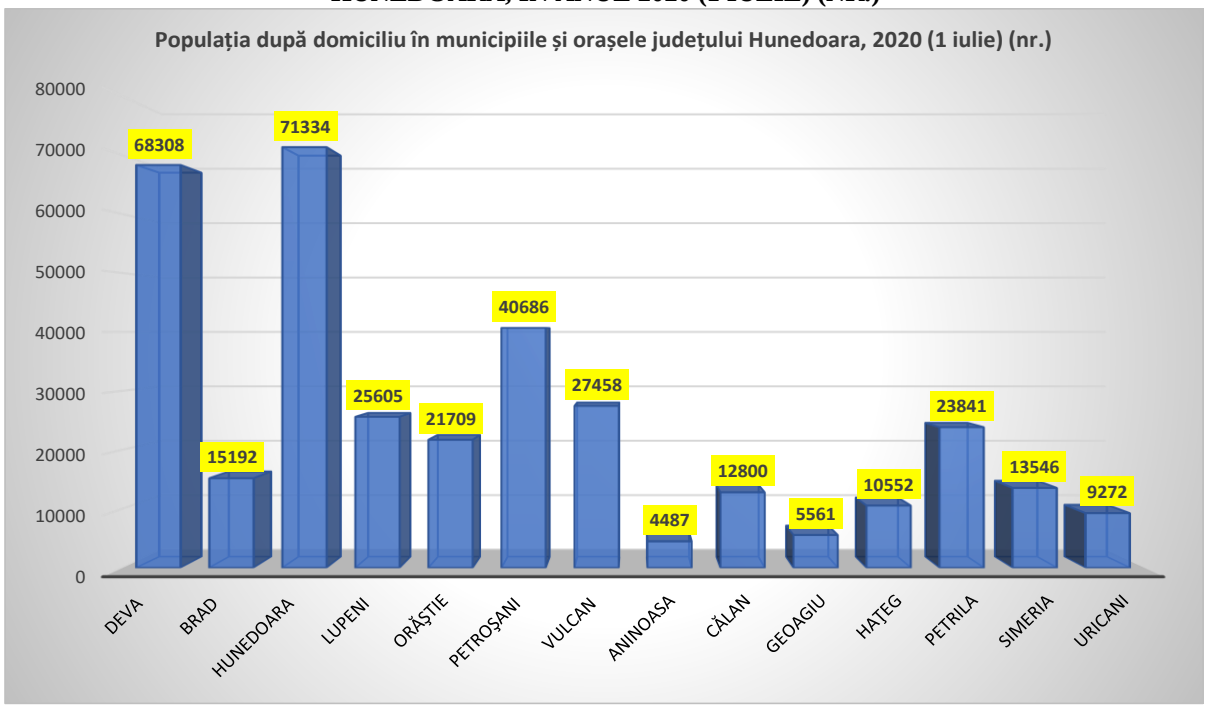

Sursa: Date TEMPO-Online.

Populația după domiciliu[2] *în județul Hunedoara era la 1 ianuarie 2021 de 447.761 loc.*, în scădere comparativ cu anul *2014, când înregistra 477.675 loc.*, scăderea fiind de *-6,26%.*

FIGURA 6: POPULAȚIA DUPĂ DOMICILIU ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2021 (1 IULIE) (NR.)

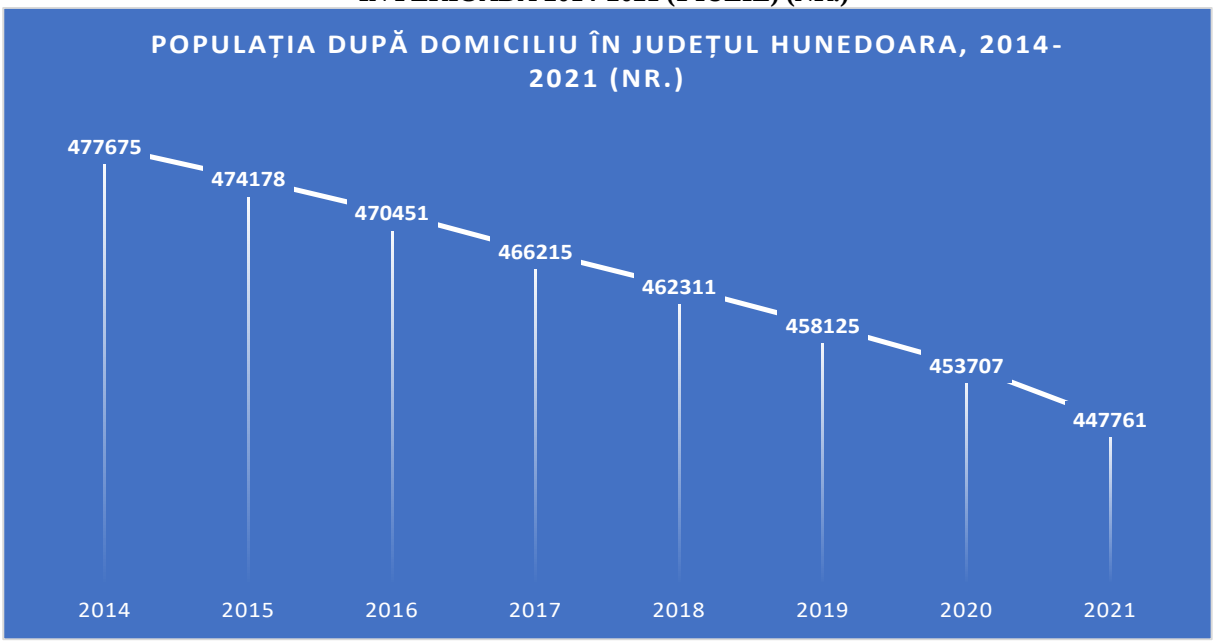

Sursa: Date TEMPO-Online.

[2] *Populația* după domiciliu la data de 1 ianuarie a anului de referință reprezintă numărul persoanelor cu cetățenie română și domiciliu pe teritoriul României, delimitat după criterii administrativ-teritoriale. *Domiciliul persoanei este adresa la care aceasta declară că are locuința* principală, trecută *în actul de identitate (CI, BI), așa cum este luată în evidența organelor administrative ale statului. În stabilirea valorii acestui indicator nu se ține cont de reședința obișnuită*, de perioada *și/sau de motivul absenței de la domiciliu.*

Cele 14 municipii și orașe dețin împreună *76,6% din populația* totală *(*după domiciliu*). Astfel, județ*ul Hunedoara se caracterizează printr-un număr mare de localități *mici din punctul* de vedere al numărului de locuitori care își declară *domiciliul în localitate*, dar activități*le* economice le desfășoară în *afara acesteia. Din totalul celor 69 de* localități*, 13 UAT au sub 1.000 loc., una dintre ele având 121 loc.* (sat Bătrâna).

FIGURA 7: POPULAȚIA DUPĂ DOMICILIU ÎN MUNICIPIILE ȘI ORAȘELE JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2021 (1 IULIE) (% ÎN TOTAL JUDEȚ)

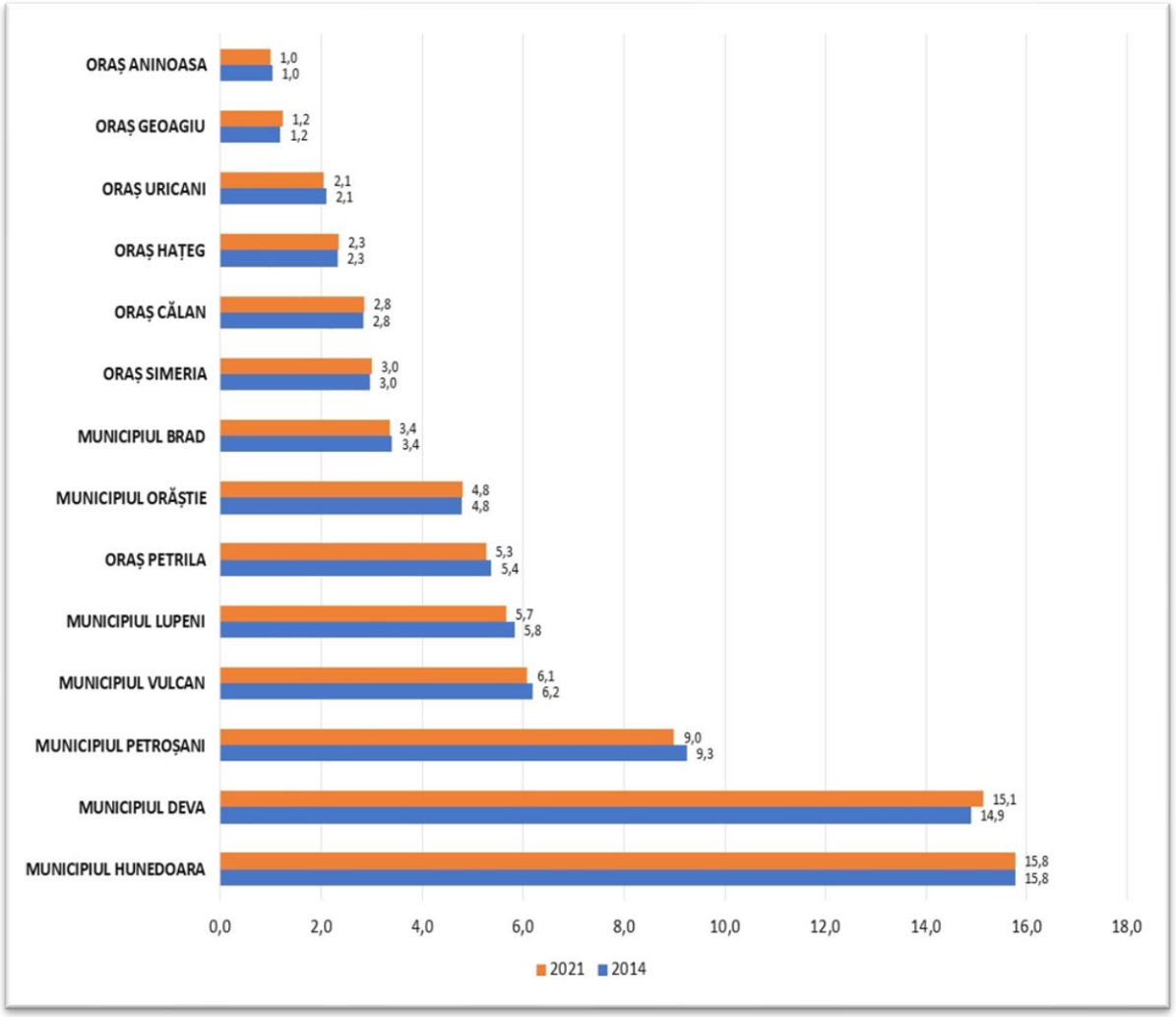

Sursa: Date TEMPO-Online.

În județul Hunedoara, vârsta medie a populației totale (după domiciliu) în anul 2020 a *fost de 43,8 ani, pe medii înregistrându-*se o vârstă mai înaintată în zona rurală (46,1 ani) comparativ cu cea urbană (43,1 ani). Vârsta medie *are o tendință* de *creștere (proces accentuat de* îmbătrânire) *de la 41,9 ani (2014) la 43,8 ani (2020), situa*ție identificată la ambele categorii *de zone de reședință.*

Pe sexe, se constată că populația feminină are o vârstă mai mare decât cea masculină *(45,2 ani comparativ cu 42,2 ani), mediul rural având, de asemenea, o populație* de vârstă mai înaintată față de *zona urbană*. Analiza comparativă a vârstei medii *a populației față* de cea a regiunii arată că județul Hunedoara are o vârstă mai mare (42,6 ani în regiunea Vest), inclusiv *față* de media națională (41,9 ani).

Studiul structurii populației în funcție de gen și pe medii are importanță pentru *cunoașterea riscurilor și a frecvenței bolilor la populația* masculină față de cea feminină.

TABELUL 5: VÂRSTA MEDIE A POPULAȚIEI DUPĂ DOMICILIU LA 1 IULIE, PE SEXE ȘI MEDII DE REZIDENȚĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (ANI)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	*41,9*	*42,2*	*42,5*	*42,8*	*43,1*	*43,4*	*43,8*
– urban	*41,1*	*41,4*	*41,7*	*42*	*42,4*	*42,7*	*43,1*
– rural	*44,8*	*44,9*	*45,1*	*45,3*	*45,6*	*45,8*	*46,1*
Masculin total	*40,5*	*40,7*	*41*	*41,3*	*41,6*	*41,9*	*42,2*
– urban	*39,8*	*40,1*	*40,3*	*40,6*	*40,9*	*41,2*	*41,6*
– rural	*43*	*43,1*	*43,3*	*43,5*	*43,8*	*44*	*44,3*
Feminin total	*43,2*	*43,5*	*43,8*	*44,2*	*44,5*	*44,9*	*45,2*
– urban	*42,3*	*42,6*	*43*	*43,3*	*43,7*	*44,1*	*44,5*
– rural	*46,5*	*46,7*	*46,9*	*47,1*	*47,4*	*47,7*	*47,9*

Sursa: Date TEMPO-Online.

În perioada 2016-2019, durata medie a vieții în județul Hunedoara a înregistrat o creștere ușoară, de la 74,62 ani la 75,38 ani. Pe grupe de gen există o creș*tere a vârstei populației feminine, de la 77,7 ani la 78,57, față de o cre*ștere mai redusă a duratei la populați*a* masculină, de la 71,56 ani la 72,22 ani. În cea ce privește *analiza pe medii de rezidență*, *popula*ția din zona urbană prezintă *o* durată a vie*ții puțin mai mare decât cea din rural, 75,44 ani fa*ță de 75,18 în rural.

TABELUL 6: DURATA MEDIE A VIEȚII, PE SEXE ȘI MEDII, 2016-2019 (ANI)

	2016	2017	2018	2019
Total județ	*74,62*	*74,94*	*75,25*	*75,38*
– masculin	*71,56*	*71,68*	*72,01*	*72,22*
– feminin	*77,70*	*78,27*	*78,53*	*78,57*
Urban	*74,66*	*74,94*	*75,34*	*75,44*
– masculin	*71,76*	*71,80*	*72,24*	*72,36*
– feminin	*77,51*	*78,12*	*78,42*	*78,46*
Rural	*74,38*	*74,77*	*74,77*	*75,18*
– masculin	*70,83*	*71,12*	*71,13*	*71,77*
– feminin	*78,26*	*78,77*	*78,76*	*78,94*

Sursa: Anuarul statistic al Județului Hunedoara, 2020.

1.2. Densitatea populației

Potrivit Anuarului statistic al județului Hunedoara pe anul 2020, densitatea populației la ultimul recensământ (2011) a fost de 59,3 loc./km^2, în scădere comparativ cu anii 2002 (68,8 *loc./km^2*) și 1992 (77,6 loc./km^2*) cu -9,5 p.p, respectiv* -18,3 p.p., cu o dinamică negativă de 23,6%. Analiza comparativă cu media națională arată faptul că densitatea județului la ultimul recensământ s-a plasat sub valoarea raportată de statistici (84,4 loc./km^2*). În* același timp, comparațiile realizate la nivelul regiunii Vest relevă faptul că județul Hunedoara are o densita*te* mai mare decât media regională (1992, 2002, 2011) și cea a județelor Arad și Caraș Severin, dar mai mică decât cea a județului Timiș (figura 8). În dinamică, toate județele regiunii Vest au înregistrat reduceri ale valorilor aferente densității populației, media regională înregistrând o scădere de -13,35%, aceasta fiind urmată de Timiș cu *-2,36%, Arad cu* -11,76% și Caraș *Severin cu -21,46%.*

FIGURA 8: DENSITATEA POPULAȚIEI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 1992, 2002 ȘI 2011 (LOC./KM^2) (LA RECENSĂMINTE)

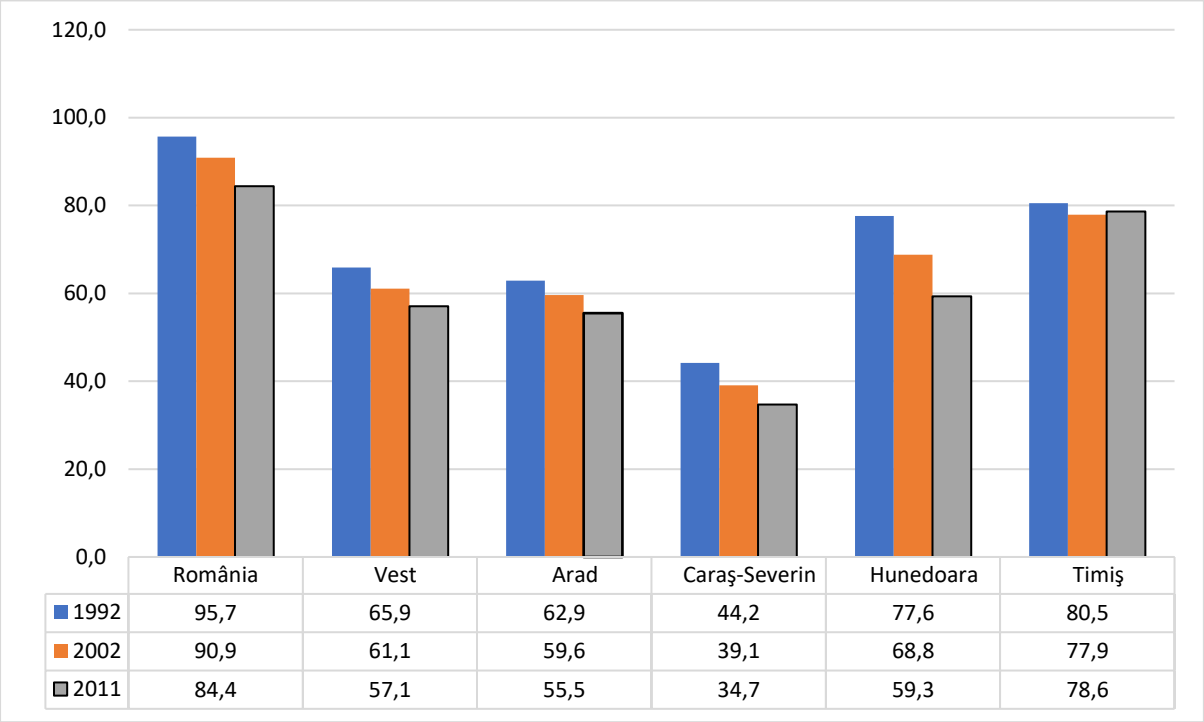

	România	Vest	Arad	Caraş-Severin	Hunedoara	Timiş
1992	95,7	65,9	62,9	44,2	77,6	80,5
2002	90,9	61,1	59,6	39,1	68,8	77,9
2011	84,4	57,1	55,5	34,7	59,3	78,6

Sursa: Date TEMPO-Online.

Analiza pe grupe de vârstă a populației rezidente arată că există *o pondere ridicată de locuitori identificați în categoria 45-54 de ani (anul 2019), de 17,47%. Comparativ cu anul* 2014, se constată că există o tendință de îmbătrânire a populației (acest procent regăsindu-*se în anul 2014 la categoria de 40-49 de ani).*

TABELUL 7: STRUCTURA POPULAȚIEI REZIDENTE PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2014 ȘI 2019 (LA 1 IULIE) (NR., %)

	2014	**%**	**2019**	**%**
0-4 ani	*16.218*	*4,00*	*17.595*	*4,61*
5- 9 ani	*19.483*	*4,80*	*16.254*	*4,26*
10-14 ani	*20.044*	*4,94*	*19.153*	*5,01*
15-19 ani	*22.171*	*5,46*	*19.165*	*5,02*
20-24 ani	*20.130*	*4,96*	*20.000*	*5,24*
25-29 ani	*23.139*	*5,70*	*16.849*	*4,41*
30-34 ani	*23.742*	*5,85*	*20.974*	*5,49*
35-39 ani	*29.961*	*7,38*	*22.703*	*5,94*
40-44 ani	*35.023*	**8,63**	*29.086*	*7,61*
45-49 ani	*34.820*	**8,58**	*33.490*	**8,77**
50-54 ani	*26.823*	*6,61*	*33.247*	**8,70**
55-59 ani	*31.423*	*7,74*	*25.173*	*6,59*
60-64 ani	*29.430*	*7,25*	*28.896*	*7,56*
65-69 ani	*23.190*	*5,71*	*26.264*	*6,88*
70-74 ani	*18.694*	*4,61*	*19.907*	*5,21*
75-79 ani	*16.360*	*4,03*	*14.675*	*3,84*
80-84 ani	*9.641*	*2,38*	*11.128*	*2,91*
86 ani și peste	*5.608*	*1,38*	*7.414*	*1,94*
TOTAL	*405.900*	*100,00*	*381.973*	*100,00*

Sursa: Date TEMPO-Online.

În ceea ce privește evoluția populației județului Hunedoara pe grupe mari de vârstă, *s*-au constatat următoarele aspecte:

- *În perioada 2014* și 2019 se remarcă o creș*tere* ponderii categoriei de vârstă de 0-*4 ani de la 4% la 4,61% și a categoriei de 10-14 ani de la 4,94% la 5,01%.*
- *Popula*ția matură aflată în categoria 25-*34 de* ani a cunoscut o scădere de la 11,55% *la 9,9%.*
- *Popula*ția din grupa de vârstă 35-*64 de* ani prezintă ponderea cea mai mare, 45,19% *(anul 2019), cu o tendin*ță de ușoară scădere comparativ cu anul 2014, când înregistra *46,19%.*
- *Creș*teri *importante s*-au înregistrat la grupele de vârstă: 50-*54 de ani (creș*tere *de 2 p.p)* și *65-69 de ani (creș*tere *de 1,2 p.p).*
- Scăderi importante ale numărului de locuitori au fost identificate la categoriile de vârstă: 40-44 de ani (scădere de 1 p.p.), 35-*39 de ani (1,4 p.p.)* și *25*-29 de ani (scădere *de 1,3 p.p.).*

FIGURA 9: EVOLUȚIA POPULAȚIEI REZIDENTE PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (%)

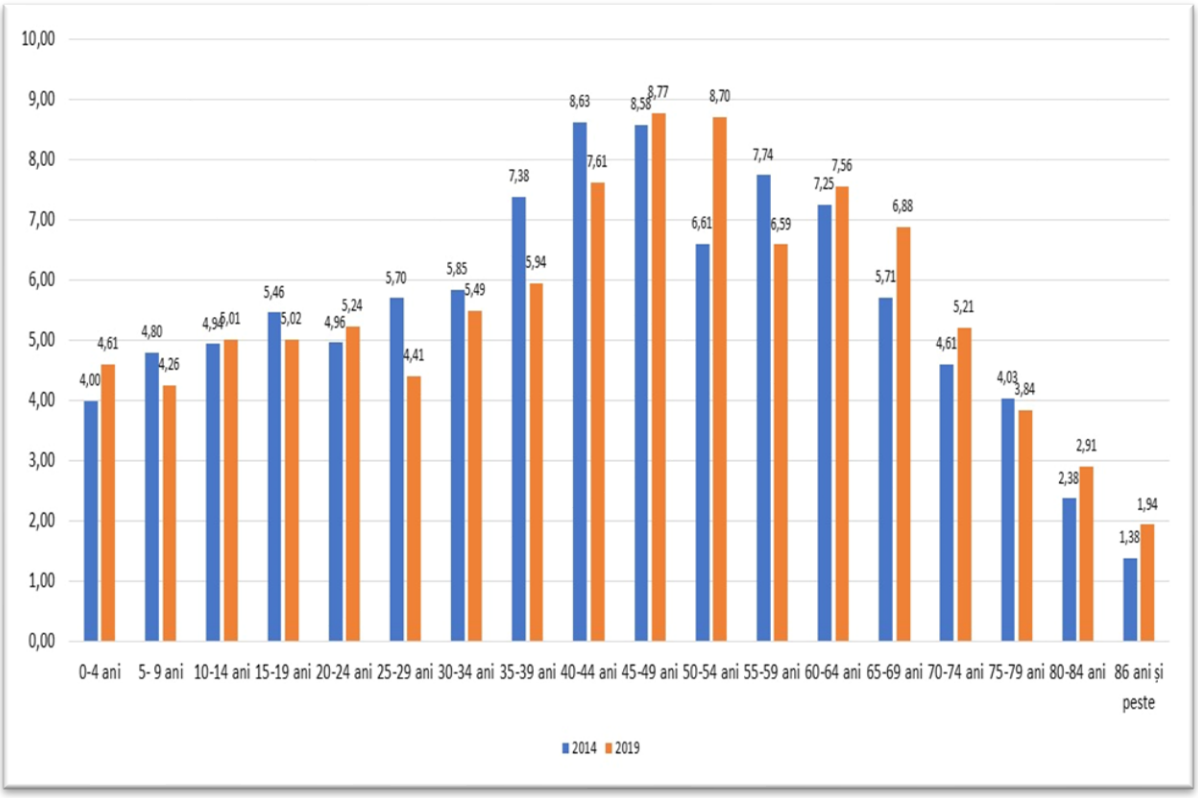

Sursa: Date TEMPO-Online.

Analiza comparativă pe grupe de vârstă la nivelul regiunii Vest arată că *în județul Hunedoara* se înregistrează cea mai mică *pondere a populației de 0-14 ani (13,86%) și cea mai mare în județul Arad (15,14%). Popula*ția tânără (15-*29 de ani) are cea mai mare pondere în județul Timiș (18,56%)* și cea mai mică în județ*ul Hunedoara (15,87%). Popula*ția încadrată în *categoria 30-44 de ani deține cea mai mare pondere în total la nivel de regiune (22,43%), pe județe, ponderea cea mai mare fiind în județul Timiș (25,12%)* și cea mai mică în județ*ul Hunedoara (19,5%). Referitor la popula*ția *de peste 70 de ani, aceasta deține la nivel regional o pondere în total de 11,68%, județul Hunedoara deținând un loc fruntaș cu 13,5%.*

FIGURA 10: ANALIZĂ COMPARATIVĂ – POPULAȚIA REZIDENTĂ PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN REGIUNEA VEST (%)

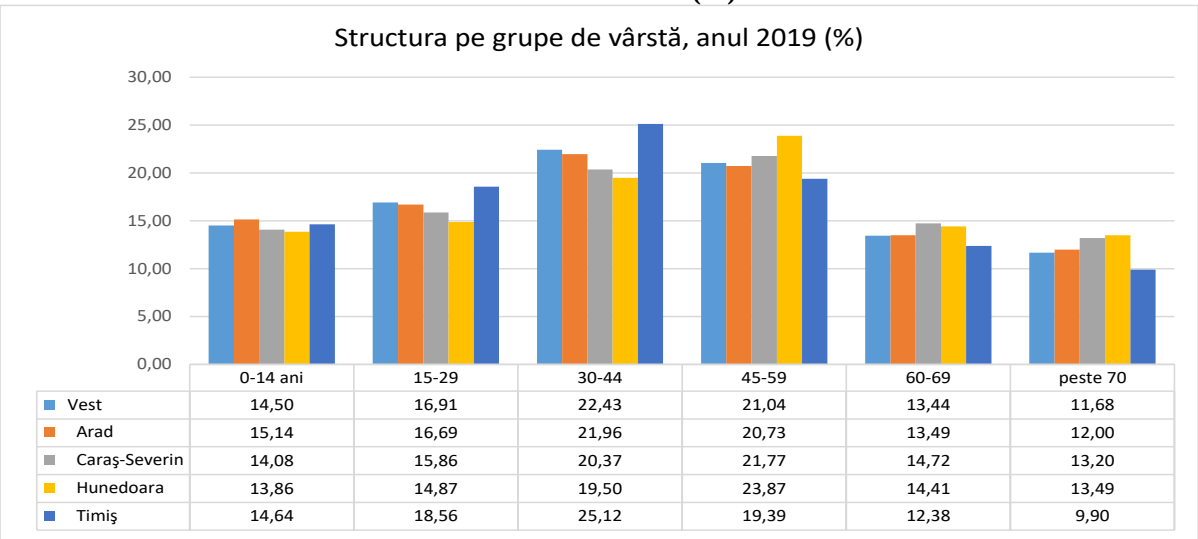

	0-14 ani	15-29	30-44	45-59	60-69	peste 70
Vest	14,50	16,91	22,43	21,04	13,44	11,68
Arad	15,14	16,69	21,96	20,73	13,49	12,00
Caraș-Severin	14,08	15,86	20,37	21,77	14,72	13,20
Hunedoara	13,86	14,87	19,50	23,87	14,41	13,49
Timiș	14,64	18,56	25,12	19,39	12,38	9,90

Sursa: Date Anuarul statistic al României, 2020, INS.

Analiza structurii etnice a populației reflectă o majoritate de 87,94% a românilor, o *pondere de 6,03% a populației* pentru care această informație este nedisponibilă *și de 6,03% dintre locuitori care aparțin altor etnii. Dintre aceștia*, cea mai mare majoritate o reprezintă *populația* de etnie maghiară (3,8%) și locuitorii de etnie romă (1,8%). Mai mult, se poate remarca faptul că această populație formată din minorități*le etnice aparține în mare parte mediului urban (90,3%) și doar 9,7% sunt stabiliți în mediul rural.*

1.3. Alți indicatori demografici relevanți

O serie de indicatori demografici relevanți pentru Strategia de dezvoltare a Județului Hunedoara sunt analizați după cum urmează:

- *Populația* în grupa de vârstă de până la 14 ani: 55.875 loc.
- *Populația* în grupă de vârstă de peste 65 *de ani: 84.693 loc.*
- Indicele de îmbătrânire este superior mediei regionale *și naționale, 151,6% comparativ cu 129,9%* și, *respectiv, 117,9%.*
- *Proporția* persoanelor în grupa de vârstă sub 15 ani este sub media națională *și re*gională.
- *Raportul de dependență* este, de asemenea, sub media națională și regională.

TABELUL 8: PRINCIPALII INDICATORI DEMOGRAFICI LA NIVEL JUDEȚEAN, REGIONAL ȘI NAȚIONAL, ÎN ANUL 2020

	Județul Hunedoara	**Regiunea Vest**	**România**	**UE**
Indicele de îmbătrânire demografică = *(populația de 65 de ani și peste /* populația de 0-*14 ani)*100*	*151,6*	*129,9*	*117,9*	*124,8*
Proporția persoanelor sub 15 ani în total populație după *domiciliu (%)*	*12,4*	*13,6*	*14,6*	*15,57*
Proporția persoanelor peste 65 de ani în populația totală (%)	*18,8*	*17,7*	*17,2*	*19,44*
Raportul de dependență demografică RD = [(populația *de 0*-14 ani + populația de 65 de ani *și peste) /* populația de 15-*64 de ani] *100*	*45,26*	*45,64*	*46,5*	*53,89*

Sursa: Date TEMPO-Online.

1.4. Mișcarea naturală a populației

Mișcarea naturală a populației este redată cu ajutorul unor indicatori specifici calculați la nivel de județ pentru perioada 2014-*2020, sursa fiind baza de date TEMPO-Online. Un prim* indicator este numărul născuților vii, care în anul 2020, în județul Hunedoara, era de 2.897 *de copii,* cu 17,4% mai puțin comparativ cu anul 2014, când înregistra 3.508 nou născuți (figura 11).

FIGURA 11: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE NĂSCUȚI VII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (NR.)

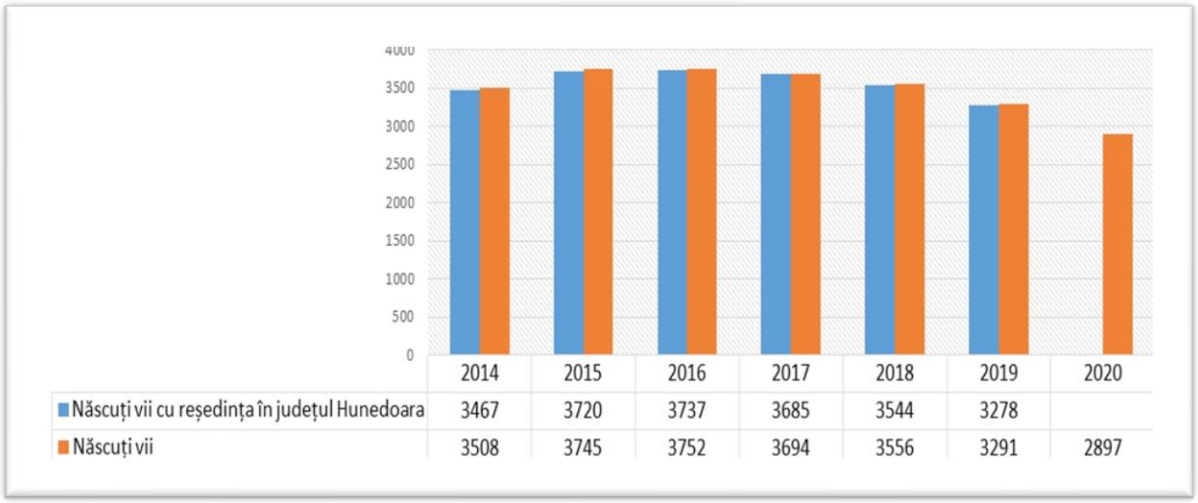

Sursa: Date TEMPO-Online.

Cei mai mulți născuți *vii s-au înregistrat în orașele și municipiile județului Hunedoara (76%* din total), majoritatea localități*lor înregistrând aceeași tendință* cu cea înregistrată la nivel de județ. *Cele* mai mari scăderi ale numărului de nou-născuți *vii s-au raportat în orașul Uricani (-44,3%), urmat de orașul Geoagiu (-42,86%) și* orașul Călan (*-37,96%) (anul 2020 comparativ cu anul 2014). Au existat și câteva excepții: municipiul Brad a înregistrat o creștere de 0,94% în perioada 2014-2020, iar cea mai mare creștere a înregistrat-o orașul Hațeg, cu 11,11%.*

TABELUL 9: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE NOU-NĂSCUȚI PE LOCALITĂȚI ALE JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dinamica (%)
Total	*3.508*	*3.745*	*3.752*	*3.694*	*3.556*	*3.291*	*2.897*	*-17,42*
Municipiul Deva	*491*	*548*	*601*	*555*	*535*	*477*	*425*	*-13,44*
Municipiul Brad	*106*	*121*	*113*	*110*	*99*	*142*	*107*	*0,94*
Municipiul Hunedoara	*547*	*647*	*627*	*633*	*548*	*510*	*408*	*-25,41*
Municipiul Lupeni	*216*	*211*	*207*	*229*	*203*	*165*	*172*	*-20,37*
Municipiul Orăștie	*227*	*213*	*223*	*203*	*165*	*193*	*158*	*-30,40*
Municipiul Petroșani	*299*	*312*	*312*	*314*	*277*	*275*	*227*	*-24,08*
Municipiul Vulcan	*227*	*220*	*245*	*256*	*237*	*215*	*168*	*-25,99*
Oraș Aninoasa	*41*	*39*	*35*	*44*	*37*	*38*	*31*	*-24,39*
Oraș Călan	*108*	*126*	*128*	*106*	*101*	*90*	*67*	*-37,96*
Oraș Geoagiu	*56*	*34*	*56*	*60*	*56*	*39*	*32*	*-42,86*
Oraș Hațeg	*90*	*95*	*126*	*100*	*118*	*116*	*100*	*11,11*
Oraș Petrila	*181*	*212*	*206*	*224*	*230*	*221*	*166*	*-8,29*
Oraș Simeria	*105*	*112*	*99*	*117*	*113*	*99*	*97*	*-7,62*
Oraș Uricani	*79*	*85*	*49*	*56*	*69*	*73*	*44*	*-44,30*

Sursa: Date TEMPO-Online.

Analiza comparativă la nivelul regiunii Vest arată că cei mai mulți născuți *vii s-au înregistrat în județul Timiș (43,89% din total), urmat de județul Arad (24,53%), Hunedoara (19%) și Caraș Severin (12,58%).*

FIGURA 12: NĂSCUȚI VII ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANUL 2019 (%)

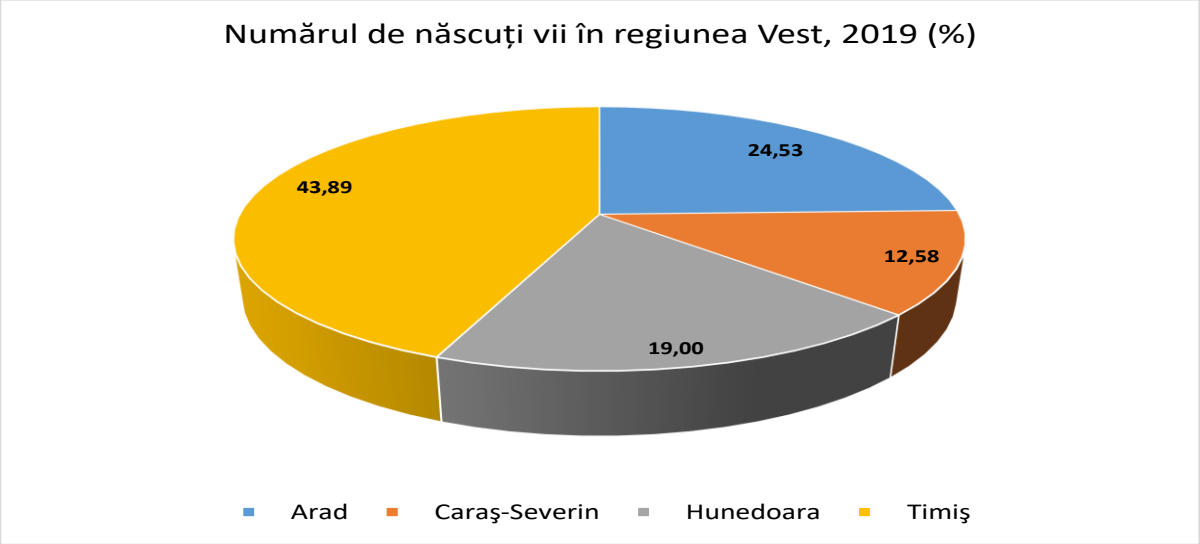

Sursa: Date TEMPO-Online.

Un alt indicator demografic important este rata natalității, care reprezintă frecvența *nașterilor de copii vii în cadrul unei populații*, exprimată prin numărul de *nașteri dintr-un an raportat la 1.000 loc. din totalul efectiv al populației.*

Analiza evoluției ratei natalității *în județul Hunedoara în perioada 2014*-2020 arată că există o tendință de scădere *a valorii indicatorului de la 7,4* născuți *vii la 1.000 loc. la 6,4, cu o* ușoară tendință de creștere *în anii 2016 și 2017, când valoarea a înregistrat 8 la 1.000 loc. Pe medii de rezidență*, se observă o rată a natalității *mai mare în mediul rural (6,9 la 1.000 loc. comparativ cu 6,3 la 1.000 loc.).*

FIGURA 13: EVOLUȚIA RATEI NATALITĂȚII PE MEDII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (NĂSCUȚI VII LA 1.000 LOC.)

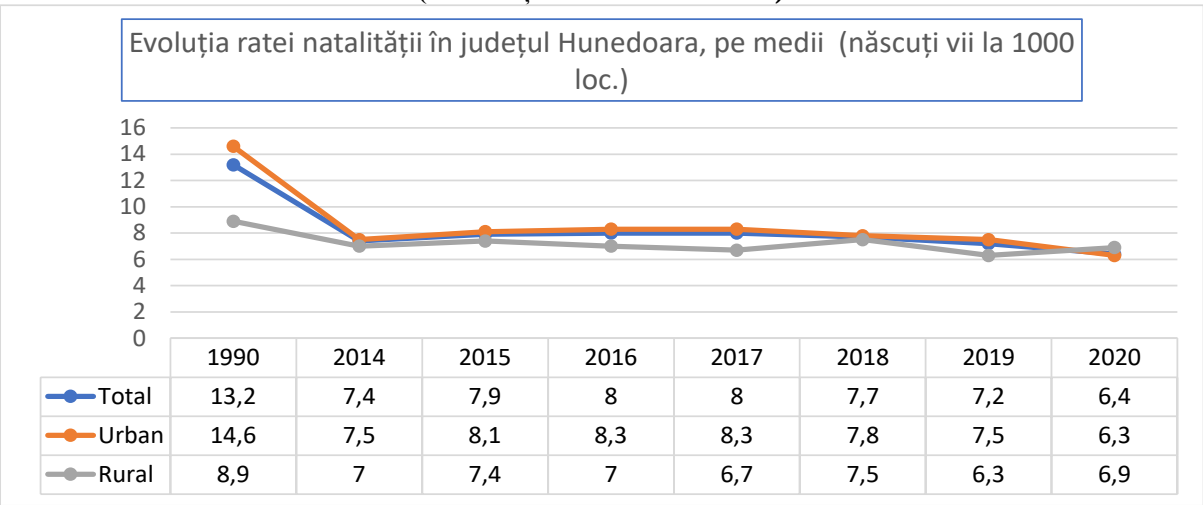

	1990	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	13,2	7,4	7,9	8	8	7,7	7,2	6,4
Urban	14,6	7,5	8,1	8,3	8,3	7,8	7,5	6,3
Rural	8,9	7	7,4	7	6,7	7,5	6,3	6,9

Sursa: Date TEMPO-Online.

La nivel regional, rata natalității *a fost de 7,7* născuți *vii la 1.000 loc., cea mai mare valoare fiind* înregistrată în județul *Timiș* (8,8 născuți *vii la 1.000 loc.)* și cea mai redusă în *județul Caraș* Severin (6,1 născuți *vii la 1.000 loc.).*

Pe medii, la nivel regional, rata natalității *este mai mare în mediul rural comparativ cu cel urban* (8,5 născuți *vii la 1*.000 loc., respectiv 7,2). Cea mai mare rată a natalității *se* înregistrează în mediul rural în județ*ul Timiș* (9,9 născuți *vii la 1.000 loc.), și, de asemenea, în mediul urban din același județ* (8 născuți *vii la 1.000 loc.).*

TABELUL 10: RATA NATALITĂȚII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANII 2014 ȘI 2020 (NĂSCUȚI VII LA 1.000 LOC.)

		2014	2020
Total	*Regiunea VEST*	*8,5*	*7,7*
	Arad	*8,8*	*8,1*
	Caraș Severin	*7,2*	*6,1*
	Hunedoara	*7,4*	*6,4*
	Timiș	*9,5*	*8,8*
Urban	*Regiunea VEST*	*8,3*	*7,2*
	Arad	*8,5*	*7,8*
	Caraș Severin	*7,2*	*6*
	Hunedoara	*7,5*	*6,3*
	Timiș	*9,4*	*8*
Rural	*Regiunea VEST*	*8,7*	*8,5*
	Arad	*9,1*	*8,5*
	Caraș Severin	*7,3*	*6,4*
	Hunedoara	*7*	*6,9*
	Timiș	*9,7*	*9,9*

Sursa: Date TEMPO-Online.

Principalul factor care influențează natalitatea este fertilitatea populației feminine, chiar dacă în ultima perioadă se acordă o importanță sporită problemelor de fertilitate ale bărbați*lor.*

Rata generală de fertilitate este un indicator mai rafinat, deoarece leagă numărul născuți*lor vii de grupa de populați*e capabilă de a naște (femeile în vârstă fertilă de 15-*49 de ani).*

Pentru perioada analizată (201*7-2020) avem de-a face cu o* scădere *relativ mare a valorii ratei generale de fertilitate la nivel de județ de la 32,3 la 28,4*‰ femei. *Cea mai mare* rată de fertilitate se regăsește la categoria de vârstă 25-*29 de ani*, urmată de cele din categoriile *30-34* și 20-*24 de ani).* Pe grupe de vârstă, se observă o scădere *a ratelor de fertilitate la toate* categoriile de vârstă. Pe medii, se constată o scădere a fertilității în mediul urban de la 32,6‰ femei la 26,9‰ femei, în timp ce valoarea indicatorului a crescut în mediul rural de la 31‰ femei la 34,3‰ femei.

Dinamica generală se manifestă prin tranziți*a u*șoară a ponderii ratei de fertilitate *d*inspre categoria de vârstă 20-*24 de ani spre cea de 25-29 de ani* și chiar către 30-*34 de ani.* Această tranziție către grupele de vârstă mai înaintate reflectă amânarea momentului de a avea *copii,* pe fondul folosirii pe scară largă a anticoncepți*onalelor, dar și factorii economici sau concepția despre viață*. Astfel, copii sunt co*ncepu*ți la o vârstă mai înaintată, după modelul *demografic al* țărilor dezvoltate. Acest lucru este evident mai ales în mediul urban, mediul *rural, mai tradiționalist, mar*când încă valori foarte mari la categoria de vârstă 20-*24 de ani. De altfel, în mediul rural,* rata fertilități*i este mult mai mare decât media pe județ*

TABELUL 11: RATELE DE FERTILITATE FEMININĂ PE GRUPE DE VÂRSTĂ[1], ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2017-2020

		2017	2019	2020
Total	*Total*	*32,3*	*31,2*	*28,4*
	Vârsta mamei 15-19 ani	*27,1*	*28*	*23,5*
	Vârsta mamei 20-24 ani	*59,5*	*53,9*	*47,3*
	Vârsta mamei 25-29 ani	*77,3*	*74,2*	*66,8*

		2017	2019	2020
	Vârsta mamei 30-34 ani	*55,8*	*54,8*	*51,7*
	Vârsta mamei 35-39 ani	*28,2*	*25,2*	*26,3*
	Vârsta mamei 40-44 ani	*6*	*6,1*	*4,8*
	Vârsta mamei 45-49 ani	*0,4*	*0,5*	*0,3*
Urban	*Total*	*32,6*	*31,3*	*26,9*
	Vârsta mamei 15-19 ani	*28,6*	*29,1*	*22,8*
	Vârsta mamei 20-24 ani	*57,8*	*54,3*	*43,9*
	Vârsta mamei 25-29 ani	*78,1*	*73,9*	*61,4*
	Vârsta mamei 30-34 ani	*56,6*	*55,2*	*50,8*
	Vârsta mamei 35-39 ani	*29,6*	*25,7*	*25,2*
	Vârsta mamei 40-44 ani	*6*	*5,5*	*4,9*
	Vârsta mamei 45-49 ani	*0,5*	*0,4*	*0,1*
Rural	*Total*	*31*	*30,7*	*34,3*
	Vârsta mamei 15-19 ani	*21,4*	*23,9*	*26*
	Vârsta mamei 20-24 ani	*65,7*	*52,4*	*59,9*
	Vârsta mamei 25-29 ani	*73,9*	*75,1*	*87,9*
	Vârsta mamei 30-34 ani	*52,5*	*52,8*	*55,2*
	Vârsta mamei 35-39 ani	*21,7*	*23,2*	*31,1*
	Vârsta mamei 40-44 ani	*6,1*	*8,3*	*4,8*
	Vârsta mamei 45-49 ani	*0,2*	*0,8*	*0,8*

[1] *Născuți vii în* județul Hunedoara *la 1.000 de femei în vârstă fertilă (15-49 de ani).*

Sursa: Date TEMPO-Online.

Cei mai mulți născuți vii la 1.000 de femei se regăsesc la categoria de vârstă *25-29 de* ani (în scădere 2019 față de 2017). A crescut numărul copiilor născuți *de femei din categoria 30-34 de ani, dar și din categoria 15-19 ani, acest fenomen fiind mai vizibil în mediu rural.*

FIGURA 14: NĂSCUȚI VII LA 1.000 DE FEMEI ÎN VÂRSTĂ FERTILĂ (TOTAL, URBAN ȘI RURAL) ÎN ANII 2017 ȘI 2019

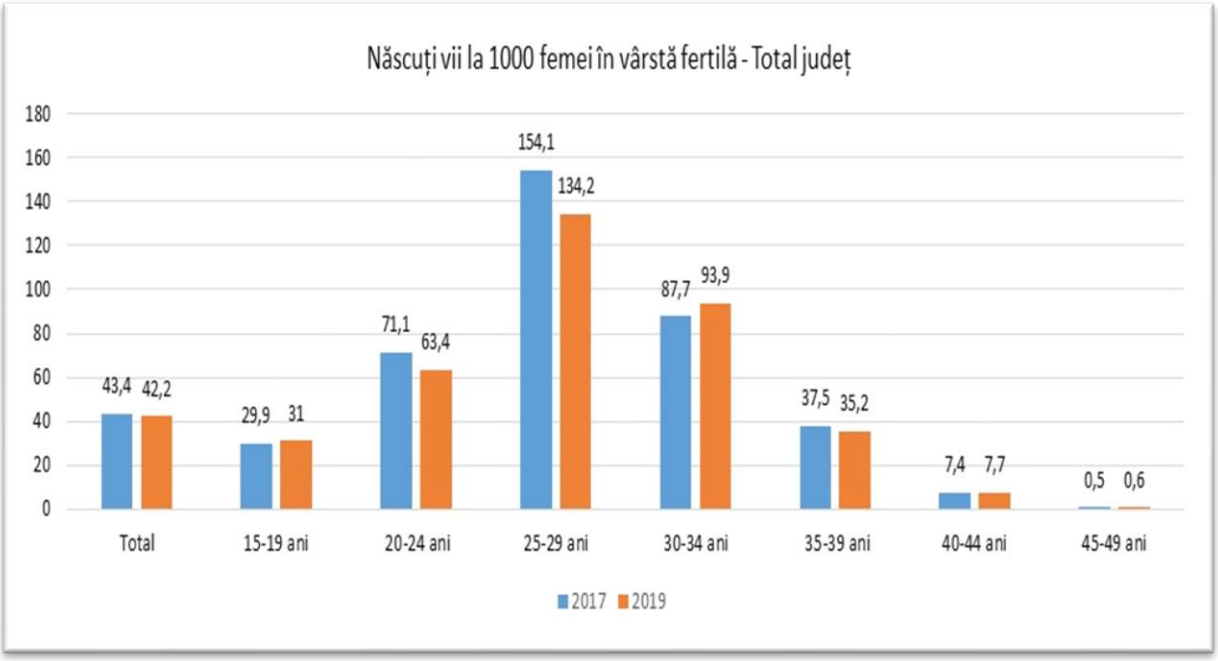

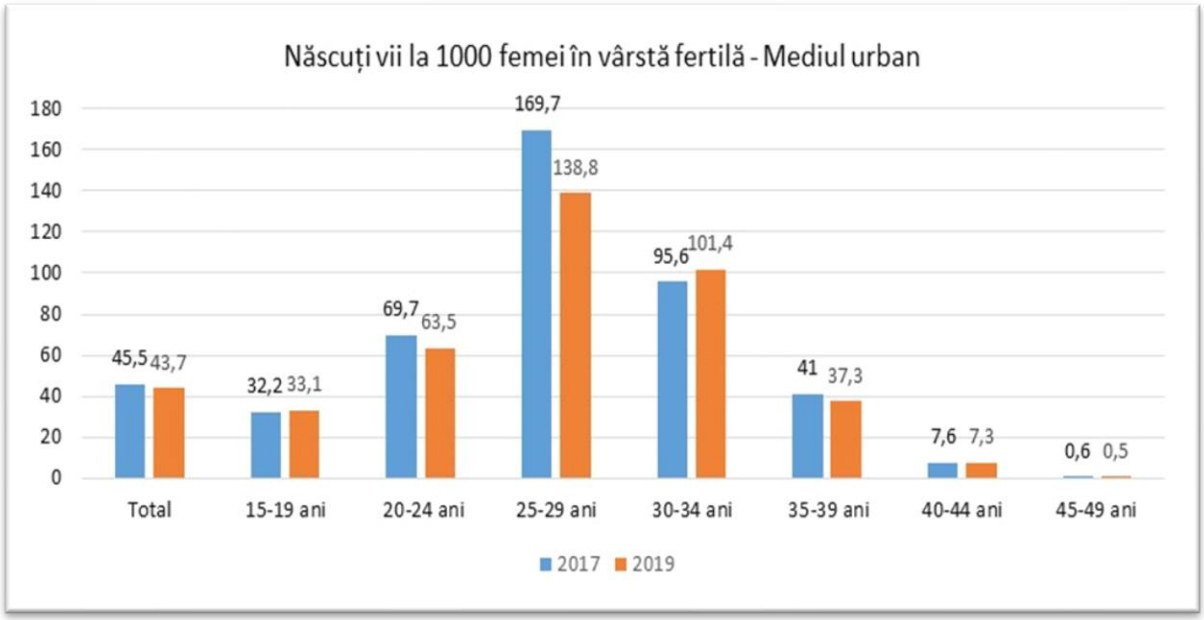

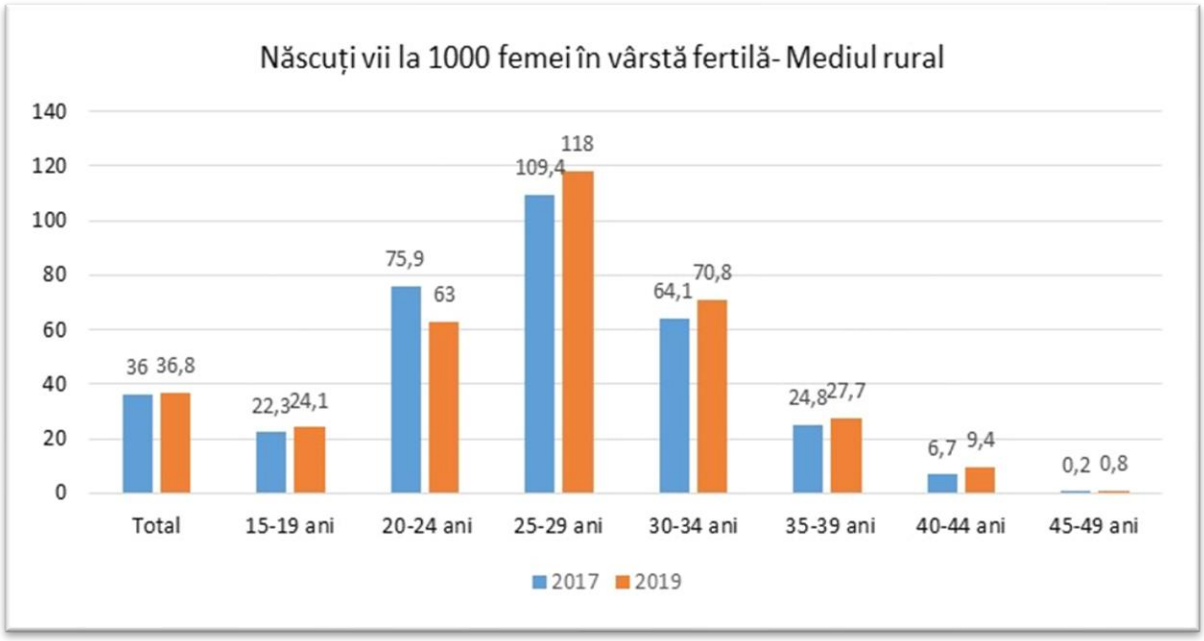

Sursa: TEMPO-Online.

Analiza ratei mortinatalității[3] la nivel regional arată că, în anul 2020, aceasta avea valoarea de 4,2 născuți *morți la 1.000 de* născuți *vii* și morți, cea mai mare fiind înregistrată în *județul Hunedoara (5,5)* și cea mai mică în județ*ul Timiș (3,3).*

Pe medii, se constată că în zona urbană, în regiunea Vest, există o valoare raportată de 4,7 născuți *morți la 1.000 de* născuți *morți* și *vii, pe județe, valoarea cea mai mare fiind în județul Caraș Severin (6,4‰)* și cea mai mică în Timiș *(3,4‰). În mediul rural se înreg*istrează o valoare mai mică comparativ cu mediul urban, de 3,6 născuți *morți la 1.000 de* născuți *vii* și *morți, pe județe*, valoarea maximă fiind înregistrată în județ*ul Hunedoara (5,7‰)* și *cea mai* mică în Timiș *(3,2‰). Comparativ cu anul 2014, toate valorile au înregistrat tendințe de* scădere.

[3] Rata de mortinatalitate reprezintă numărul de născuți *morți dintr-un an raportat la numărul de născuți vii și morți din același an și se exprimă* în numărul de născuți *morți la 1.000 de* născuți *vii* și *morți din anul respectiv*.

TABELUL 12: RATA MORTINATALITĂȚII LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (NĂSCUȚI MORȚI LA 1.000 DE NĂSCUȚI-VII ȘI MORȚI)

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	*Regiunea VEST*	*5,80*	*4,60*	*4,10*	*4,60*	*5,30*	*4,60*	*4,20*
	Arad	*7,40*	*6,10*	*4,50*	*4,00*	*5,90*	*3,20*	*5,20*
	Caraș Severin	*3,70*	*4,20*	*4,30*	*5,20*	*2,10*	*7,10*	*3,60*
	Hunedoara	*6,00*	*4,80*	*5,30*	*5,70*	*7,80*	*5,70*	*5,50*
	Timiș	*5,50*	*3,80*	*3,30*	*4,10*	*4,80*	*4,20*	*3,30*
Urban	*Regiunea VEST*	*5,30*	*4,20*	*4,10*	*5,40*	*5,20*	*4,40*	*4,70*
	Arad	*7,40*	*5,70*	*4,10*	*5,00*	*4,50*	*3,30*	*5,30*
	Caraș Severin	*5,00*	*3,60*	*4,80*	*4,10*	*2,10*	*5,20*	*6,40*
	Hunedoara	*5,70*	*5,30*	*4,60*	*6,90*	*7,10*	*6,40*	*5,40*
	Timiș	*4,00*	*2,70*	*3,60*	*5,00*	*5,40*	*3,40*	*3,40*
Rural	*Regiunea VEST*	*6,70*	*5,30*	*4,10*	*3,20*	*5,40*	*5,00*	*3,60*
	Arad	*7,40*	*6,50*	*5,00*	*2,70*	*7,60*	*3,00*	*5,20*
	Caraș Severin	*2,00*	*5,10*	*3,70*	*7,00*	*2,10*	*9,80*	*:*
	Hunedoara	*6,80*	*2,60*	*8,20*	*:*	*10,30*	*3,10*	*5,70*
	Timiș	*7,90*	*5,40*	*2,80*	*2,90*	*4,10*	*5,10*	*3,20*

Sursa: Date TEMPO-Online.

Rata mortalității, definită prin numărul brut de decedați *la 1.000 loc.*, înregistrează valori asemănătoare la nivel *național, regional și județean, în fiecare caz manifestându-se în perioada 2014-2020 o ușoară tendință de creștere.*

*Astfel, în anul 2020, la nivel național s-*a înregistrat o rată a mortalității *de 13,4 la 1.000 loc., în creștere de la 11,5‰* în anul 2014. Pe medii, ruralul depășește *urbanul (15,5‰ comparativ cu 11,8‰).* În regiunea Vest, rata mortalității *a fost de 13,7 la 1.000 loc., în creștere de la 12,1 la 1.000 loc. (anul 2015).*

La nivel de județ, cea mai mare rată a mortalității se înregistrează în Hunedoara (15,6 *decedați la 1.*000 loc.), iar cea mai mică în Timiș *(11,3 decedați la 1.000 loc.). Din punctul de vedere al mediilor de rezidență*, aici se întâlnesc diferențe *semnificative. Deși în mediul urban s-*au înregistrat în fiecare an valori mai scăzute, în mediul rural, rata mortalității *la nivel de județ* a fost întotdeauna mult mai ridicată, excepție făc*ând județul Timiș*, unde rata mortalității *în zona* rurală este mai mică decât cea din urban (11,1 decedați *comparativ cu 11,5 la 1.000 loc.).*

TABELUL 13: RATA MORTALITĂȚII LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (DECEDAȚI LA 1.000 LOC.)

		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	*Regiunea VEST*	*12,10*	*11,80*	*12,20*	*11,70*	*11,70*	*13,70*
	Arad	*12,90*	*12,40*	*13,40*	*12,50*	*12,50*	*14,70*
	Caraș Severin	*13,20*	*12,50*	*13,30*	*13,00*	*12,70*	*14,80*
	Hunedoara	*12,50*	*13,00*	*12,60*	*12,80*	*12,90*	*15,60*
	Timiș	*11,00*	*10,30*	*10,70*	*10,10*	*10,20*	*11,30*
Urban	*Regiunea VEST*	*10,90*	*10,80*	*11,30*	*10,80*	*11,20*	*13,20*
	Arad	*11,80*	*11,50*	*12,40*	*11,30*	*11,80*	*14,00*
	Caraș Severin	*10,90*	*10,50*	*11,40*	*11,10*	*11,00*	*13,30*
	Hunedoara	*11,20*	*11,90*	*11,40*	*11,80*	*12,20*	*14,70*
	Timiș	*10,20*	*9,80*	*10,40*	*9,70*	*10,20*	*11,50*
Rural	*Regiunea VEST*	*14,30*	*13,50*	*13,70*	*13,30*	*12,60*	*14,40*
	Arad	*14,50*	*13,70*	*14,60*	*14,00*	*13,30*	*15,60*
	Caraș Severin	*16,40*	*15,30*	*16,10*	*15,70*	*15,10*	*17,00*
	Hunedoara	*17,10*	*17,00*	*16,60*	*16,40*	*15,30*	*19,00*
	Timiș	*12,10*	*11,10*	*11,10*	*10,70*	*10,20*	*11,10*

Sursa: Date TEMPO-Online.

Rata mortalității infantile măsoară decesul copiilor sub un an raportat la 1.*000 de* născuți vii, fiind un indicator sensibil al stării de sănătate a populați*ei* ș*i constituind un fenomen* demografic căruia i se dă o *mare importanț*ă la nivel comunitar.

În anul 2020, la nivel național, această rată era de 6,1 decedați *la 1.000 de* născuți *vii,* în scădere față de anul 2014, când era de 8,1 decedați *la 1.000 de* născuți *vii, ceea ce este un* aspect îmbucurător, tendință *fi*ind una de scădere. Cu toate acestea, Rom*ânia se afla pe locul* al doilea în topul mortalității infantile la nivelul UE (Biroul European de Statistică). Aceeași *tendință* de scădere s-*a înregistrat* și la nivel de regiune, cu o valoare raportată de 5,30 decedați *la 1.000 de* născuți *vii în anul 2020, de la 7,5 în anul 2014. La nivel de jude*ț, există tendință *de* scădere în toate cele patru județe ale regiunii Vest, cea mai accentuată fiind în Caraș *Severin, de la 9,6 decedați la 1.000 de* născuți *vii la 4,7 decedați la 1.000 de* născuți *vii (anul 2020).*

*Jude*țul Hunedoara înregistra în anul 2020 o rată a mortalități*i infantile de 5,9 decedați la 1.000 de* născuți vii, în scădere de la 7,1 decedați *la 1.000 de* născuți *vii* ș*i sub media na*țională *de 6,1 la 1.000 de* născuți *vii.*

TABELUL 14: RATA MORTALITĂȚII INFANTILE LA NIVELUL REGIUNII VEST, ÎN PERIOADA 2014-2020 (DECEDAȚI SUB UN AN LA 1.000 DE NĂSCUȚI VII*)*

		2014	2015	2016	2917	2018	2019	2020
Total	*TOTAL*	*8,10*	*7,30*	*6,70*	*6,40*	*5,90*	*5,70*	*6,10*
	Regiunea VEST	*7,50*	*7,40*	*6,20*	*6,90*	*5,00*	*5,90*	*5,30*
	Arad	*7,70*	*5,90*	*5,70*	*6,10*	*4,30*	*7,40*	*6,30*
	Caraș Severin	*9,60*	*11,40*	*8,70*	*9,30*	*8,70*	*4,90*	*4,70*
	Hunedoara	*7,10*	*7,20*	*9,10*	*5,70*	*5,10*	*7,30*	*5,90*
	Timiș	*7,00*	*7,10*	*4,30*	*7,20*	*4,20*	*4,80*	*4,60*
Urban	*TOTAL*	*5,90*	*5,70*	*5,40*	*5,00*	*4,80*	*4,40*	*5,10*
	Regiunea VEST	*6,30*	*7,00*	*4,80*	*5,10*	*4,50*	*6,30*	*5,40*
	Arad	*8,30*	*5,00*	*3,70*	*2,30*	*3,30*	*5,90*	*5,30*
	Caraș Severin	*8,60*	*11,60*	*6,10*	*7,50*	*7,00*	*6,70*	*6,40*
	Hunedoara	*7,20*	*7,70*	*7,90*	*5,70*	*6,10*	*7,90*	*6,40*
	Timiș	*4,00*	*6,10*	*2,90*	*5,50*	*3,30*	*5,40*	*4,50*
Rural	*TOTAL*	*10,70*	*9,30*	*8,30*	*8,10*	*7,30*	*7,20*	*7,30*
	Regiunea VEST	*9,60*	*8,10*	*8,50*	*9,90*	*5,80*	*5,30*	*5,10*
	Arad	*7,00*	*7,10*	*8,00*	*11,20*	*5,60*	*9,10*	*7,50*
	Caraș Severin	*10,90*	*11,20*	*12,10*	*12,00*	*11,40*	*2,20*	*2,40*
	Hunedoara	*6,80*	*5,20*	*13,80*	*5,80*	*1,30*	*4,70*	*4,30*
	Timiș	*11,60*	*8,50*	*6,30*	*9,40*	*5,20*	*4,00*	*4,80*

Sursa: Date TEMPO-Online.

*În județul Hunedoara, popula*ția în vârstă oficială corespunzătoare învățământului *preșcolar a fost în anul 2019 de 10.756 de copii, cu 9,9% mai puțin decât în anul 2014. Orașele* ș*i municipiile de*țin împreună 78,9% din totalul populației de vârstă oficială corespunzătoare învățământului pre*școlar.* Două municipii de*ți*n *peste 32% din total, acestea fiind Hunedoara cu 17% din total* ș*i Deva cu 15,5%.*

TABELUL 15: POPULAȚIA DE VÂRSTĂ OFICIALĂ CORESPUNZĂTOARE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PREȘCOLAR, ÎN PERIOADA 2014-2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 vs 2014 (%)
Municipiul Deva	*1.831*	*1.781*	*1.653*	*1.596*	*1.546*	*1.667*	*-8,96*
Municipiul Brad	*323*	*320*	*299*	*294*	*319*	*343*	*6,19*
Municipiul Hunedoara	*1.939*	*1.793*	*1.675*	*1.645*	*1.678*	*1.828*	*-5,72*
Municipiul Lupeni	*665*	*617*	*596*	*586*	*594*	*618*	*-7,07*
Municipiul Orăștie	*579*	*575*	*583*	*574*	*620*	*620*	*7,08*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 vs 2014 (%)
Municipiul Petroșani	*1.098*	*1.030*	*937*	*865*	*866*	*856*	*-22,04*
Municipiul Vulcan	*820*	*745*	*666*	*621*	*613*	*648*	*-20,98*
Oraș Aninoasa	*149*	*129*	*133*	*120*	*112*	*107*	*-28,19*
Oraș Călan	*362*	*337*	*321*	*319*	*313*	*353*	*-2,49*
Oraș Geoagiu	*153*	*162*	*165*	*154*	*148*	*128*	*-16,34*
Oraș Hațeg	*294*	*267*	*257*	*239*	*264*	*289*	*-1,70*
Oraș Petrila	*690*	*613*	*543*	*539*	*554*	*582*	*-15,65*
Oraș Simeria	*373*	*361*	*344*	*330*	*318*	*317*	*-15,01*
Oraș Uricani	*276*	*262*	*260*	*273*	*256*	*233*	*-15,58*
Băcia	*47*	*41*	*37*	*35*	*52*	*57*	*21,28*
Baia de Criș	*34*	*36*	*41*	*40*	*39*	*37*	*8,82*
Băița	*64*	*65*	*67*	*55*	*56*	*54*	*-15,63*
Balșa	*17*	*20*	*20*	*24*	*24*	*20*	*17,65*
Bănița	*19*	*23*	*22*	*22*	*18*	*26*	*36,84*
Baru	*90*	*73*	*70*	*61*	*67*	*71*	*-21,11*
Bătrâna	*2*	*2*	*3*	*3*	*3*	*1*	*-50,00*
Beriu	*110*	*103*	*105*	*89*	*83*	*91*	*-17,27*
Blăjeni	*14*	*15*	*12*	*16*	*15*	*13*	*-7,14*
Boșorod	*44*	*46*	*43*	*41*	*36*	*34*	*-22,73*
Brănișca	*22*	*17*	*23*	*24*	*29*	*24*	*9,09*
Bretea Română	*65*	*70*	*74*	*70*	*58*	*64*	*-1,54*
Buceș	*41*	*38*	*37*	*36*	*38*	*36*	*-12,20*
București	*31*	*30*	*26*	*25*	*30*	*29*	*-6,45*
Bulzeștii *de Sus*	*8*	*8*	*1*	*2*	*3*	*6*	*-25*
Bunila	*1*	*0*	*2*	*3*	*4*	*1*	*0*
Burjuc	*19*	*23*	*25*	*14*	*12*	*12*	*-36,84*
Cârjiți	*10*	*13*	*13*	*11*	*13*	*16*	*60,00*
Cerbăl	*5*	*8*	*8*	*9*	*4*	*3*	*-40,00*
Certeju de Sus	*67*	*56*	*52*	*50*	*58*	*61*	*-8,96*
Crișcior	*86*	*80*	*75*	*72*	*71*	*64*	*-25,58*
Densuș	*18*	*24*	*28*	*26*	*26*	*20*	*11,11*
Dobra	*106*	*109*	*101*	*102*	*95*	*99*	*-6,60*
General Berthelot	*17*	*12*	*14*	*18*	*18*	*21*	*23,53*
Ghelari	*46*	*43*	*41*	*45*	*35*	*28*	*-39,13*
Gurasada	*27*	*24*	*25*	*36*	*39*	*34*	*25,93*
Hărău	*65*	*57*	*51*	*56*	*57*	*51*	*-21,54*
Ilia	*68*	*74*	*86*	*88*	*82*	*63*	*-7,35*
Lăpugiu *de Jos*	*53*	*52*	*52*	*50*	*45*	*40*	*-24,53*
Lelese	*10*	*8*	*8*	*5*	*4*	*5*	*-50*
Lunca Cernii de Jos	*18*	*16*	*19*	*19*	*20*	*13*	*-27,78*
Luncoiu de Jos	*28*	*19*	*17*	*21*	*28*	*29*	*3,57*
Mărtinești	*32*	*33*	*30*	*30*	*23*	*21*	*-34,38*
Orăștioara *de Sus*	*50*	*39*	*35*	*31*	*32*	*27*	*-46,00*
Peștișu Mic	*12*	*16*	*14*	*18*	*24*	*29*	*141,67*
Pui	*111*	*103*	*101*	*90*	*81*	*69*	*-37,84*
Răchitova	*28*	*28*	*31*	*31*	*38*	*31*	*10,71*
Rapoltu Mare	*52*	*53*	*58*	*56*	*62*	*62*	*19,23*
Rău *de Mori*	*104*	*101*	*102*	*94*	*104*	*95*	*-8,65*
Ribița	*18*	*16*	*14*	*11*	*15*	*17*	*-5,56*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 vs 2014 (%)
Romoș	*70*	*72*	*67*	*63*	*59*	*57*	*-18,57*
Sălașu *de Sus*	*44*	*31*	*28*	*27*	*33*	*42*	*-4,55*
Sântămăria-Orlea	*86*	*87*	*88*	*81*	*80*	*61*	*-29,07*
Sarmizegetusa	*21*	*19*	*17*	*21*	*19*	*20*	*-4,76*
Șoimuș	*88*	*87*	*83*	*78*	*76*	*81*	*-7,95*
Teliucu Inferior	*49*	*56*	*72*	*82*	*75*	*57*	*16,33*
Tomești	*14*	*16*	*12*	*13*	*13*	*17*	*21,43*
Toplița	*11*	*14*	*17*	*11*	*14*	*11*	*0*
Totești	*55*	*47*	*40*	*34*	*37*	*42*	*-23,64*
Turdaș	*76*	*73*	*81*	*76*	*75*	*72*	*-5,26*
Vălișoara	*17*	*18*	*16*	*13*	*12*	*14*	*-17,65*
Vața *de Jos*	*61*	*67*	*61*	*62*	*67*	*75*	*22,95*
Vețel	*90*	*77*	*67*	*72*	*73*	*88*	*-2,22*
Vorța	*10*	*9*	*11*	*8*	*10*	*11*	*10*
Zam	*34*	*30*	*34*	*39*	*45*	*45*	*32,35*
Hunedoara – Total	*11.937*	*11.289*	*10.709*	*10.364*	*10.430*	*10.756*	*-9,89*

Sursa: Date TEMPO-Online.

La nivelul județului, în anul 2019 erau înregistrate 824 de divorțuri, cu 74 mai multe comparativ cu anul 2014, cele mai multe fiind la categoria fără copii (507 divorț*uri).*

1.5. Mișcarea migratorie a populației

Unul dintre cei mai importanți indicatori explicativi ai fenomenului de creștere demografică este migrația internă, respectiv deplasările între zone (regiuni) din aceeași țară *(urban/rural, județe*, localități*). Migra*ția exercită o *influen*ță considerabilă asupra dezvoltării *economice și sociale a zonei, a distribuției populației și resurselor umane, a* dezvoltării *habitatului uman. Acest tip de migrație este de cele mai multe ori mai puțin costisitor în termeni de resurse și mai ușor de realizat.*

În județul Hunedoara și-au stabilit reședința în anul 2020 circa 5.862 de persoane, cu 3,25% mai puține *decât în anul 2014 (6.059 de persoane). În ceea ce privește* numărul de *persoane care au plecat din județ, acesta a fost de 7.947, cu 63,7% mai multe decât în anul 2014 (4.855 de persoane).*

În tabelul de mai jos este prezentată imaginea de ansamblu a plecărilor *și stabilirilor în regiunea Vest. Astfel, la nivel regional, în anul 2020, s-au înregistrat 36.672 de stabiliri de domiciliu* și 30.404 plecări. Comparativ cu anul 2014, se constată o tendință de creș*tere a* numărului de plecări cu 107,7%, în timp ce numărul de sosiri a crescut cu numai 4,*5% la nivel regional. Pe județe*, în anul 2020 au existat următoarele *tendințe: cele mai mari creșteri ale* plecărilor s-*au raportat în județele Timiș (185%), Caraș Severin (138,1%), urmat de Hunedoara (63,7%)* și Arad (59,3%), în timp ce numărul cel mai mare de stabiliri s-*a raportat în* Timiș *(11,7%)* și Arad (1,7), *în timp ce celelalte județe* au înregistrat scăderi *ale stabilirilor de domiciliu.*

Analiza pe medii arată că, pe ansamblu, regiunea Vest a înregistrat o scădere a *stabilirilor în mediu urban de cu -16,1% și o creș*tere a plecărilor cu 125,5%, în paralel cu o *creștere a stabilirilor în mediul rural de 25,7% și o creș*tere de 75,3% la plecări.

*În județul Hunedoara, n*umărul stabilirilor este mai mic decât cel al plecărilor (5*.862 de persoane comparativ cu 7.947), pe mediul urban înregistrându*-se o scădere de *11,6% (la stabiliri) și o creș*tere cu 74,3% la plecări. În mediul rural se constată o creș*tere a stabilirilor cu 14,1% și o creș*tere cu 29% la plecări.

Soldul migrator este unul negativ, cu tendință de creștere, numărul locuitorilor „pierduți" de județ fiind de 2.085. Analiza comparativă cu situația anului 2014 arată faptul că, la acel moment, județul Hunedoara era atractiv pentru stabilirea de rezidență, numărul celor veniți fiind mai mare decât al celor plecați, cu un plus de 1.204 locuitori.

TABELUL 16: PLECĂRILE ȘI STABILIRILE DE DOMICILIU LA NIVEL DE REGIUNE ȘI JUDEȚ, ÎN ANII 2014 ȘI 2020 (NR., %)

		Plecări			Stabiliri		
		2014	**2020**	**%**	**2014**	**2020**	**%**
Total	**Regiunea VEST**	*14.640*	*30.404*	*107,7*	*35.165*	*36.742*	*4,5*
	Arad	*3.377*	*5.381*	*59,3*	*7.486*	*7.614*	*1,7*
	Caraș Severin	*2.528*	*6.019*	*138,1*	*4.675*	*4.330*	*-7,4*
	Hunedoara	***4.855***	***7.947***	***63,7***	***6.059***	***5.862***	***-3,25***
	Timiș	*3.880*	*11.057*	*185,0*	*16.945*	*18.936*	*11,7*
Urban	**Regiunea VEST**	*9.446*	*21.301*	*125,5*	*17.838*	*14.970*	*-16,1*
	Arad	*1.775*	*3.192*	*79,8*	*3.536*	*3.324*	*-6,0*
	Caraș Severin	*1.520*	*4.328*	*184,7*	*2.230*	*1.822*	*-18,3*
	Hunedoara	***3.716***	***6.478***	***74,3***	***4.088***	***3.614***	***-11,6***
	Timiș	*2.435*	*7.303*	*199,9*	*7.984*	*6.210*	*-22,2*
Rural	**Regiunea VEST**	*5.194*	*9.103*	*75,3*	*17.327*	*21.772*	*25,7*
	Arad	*1.602*	*2.189*	*36,6*	*3.950*	*4.290*	*8,6*
	Caraș Severin	*1.008*	*1.691*	*67,8*	*2.445*	*2.508*	*2,6*
	Hunedoara	***1.139***	***1.469***	***29,0***	***1.971***	***2.248***	***14,1***
	Timiș	*1.445*	*3.754*	*159,8*	*8.961*	*12.726*	*42,0*

Sursa: Date TEMPO-Online – prelucrări.

Structura pe județe a stabilirilor arată faptul că, *în total regional, cea mai mare pondere o deține județul Timiș (51,5% din total regiune), urmat de Arad (20,7%), Hunedoara (15,95%) și Caraș* Severin (11,83%). Referitor la plecări, cea mai mare parte a acestor o regăsim în județ*ul Timiș (36,37%), urmat de Hunedoara (26,14%), Caraș Severin (19,8%) și Arad (17,7%).*

Analizând datele plecărilor și stabilirilor *de domiciliu din Regiunea Vest, este* evidentă *tendința de plecare din regiune, tendință* care se manifestă *și la nivelul județului Hunedoara.*

Situația pe localități arată faptul că cele mai mari dinamici negative ale stabilirilor de reședință au fost următoarele *(anexa 1):* Localitatea Blăjeni a avut o reducere a stabilirilor de 46,15%, urmată de municipiul Brad (*-31%), H*ărău (-30,51%), Vălișoara (*-23,91%), Pe*știșu Mic *(*-22,86%), Baia de Criș (*-22,41%), Bucureșci (-21,21%) (2020 comparativ cu 2014). La polul opus s-au situa*t localități care au primit mai mulți locuitori decât cei care au plecat, astfel: Beriu, care *și*-a crescut numărul de stabiliri cu peste 65%, Buceș *(+68,18%)*, Bulzeștii de *Sus (+68,18%),* General Berthelot (+77,78%), Toplița (+88,89%), Tomești (+100%), R*âu de Mori (+145,45%),* Lăpugiu de jos (+227,27%), Vorța (+325%) și Bunila (+375%).

Referitor la numărul de plecări, cele mai mari scăderi au fost raportate în localitățile *(anexa 2): Burjuc (-58,3%), Ghelari (*-50%), Blăjeni (-38,7%), Vălișoara (*-34,8%), Cerbăl (*-33,3%) și *Romoș (*-32,3%). La polul opus, cele mai mari creșteri ale numărului de plecări s-*au înregistrat în UAT-urile: m*unicipiul Orăștie (+120,6%), Bucureș*ci (+121,1%), Gurasada (+133,3%), municipiul Deva (+145,3%), municipiul Brad (+151,*4%), Răchitova (+333,3%) și Lelese *(+500%).*

Soldul sau bilanțul migrator este calculat pe baza diferenței *dintre* numărul *de stabiliri* și numărul de plecări. Având în vedere acest lucru, putem spune că soldul migrator pozitiv dezvăluie că numărul persoanelor care și-*au stabilit domiciliul în localitate este mai mare decât al celor care* au părăsit-*o, în timp ce soldul migrator negativ* înseamnă că număr*ul de persoane care au plecat* este mai mare decât numărul de persoane care au intrat. În ceea ce privește județul Hunedoara, 25 din cele 69 de localități au înregistrat un spor migrator pozitiv, cel mai mare fiind raportat în *localitatea Beriu (+116 loc.),* Șoimuș (+60 *loc.), Ilia (+46 loc.), Vețel (+45 loc.). La polul opus, cu*

un sold migrator negativ, găsim *UAT-urile cu caracter urban (municipiile): Deva (-930 loc.), Hunedoara (-468 loc.*), Orăștie (*-379 loc.), Brad (-306 loc.*), Petroșani (*-280 loc.*), Hațeg *(-174 loc.), Lupeni (-74 loc.), Petrila (-60 loc.) etc.*

*În anul 2020, au plecat definitiv 497 de persoane și s-au întors 128 de persoane, ambii indicatori înregistrând tendințe de creș*tere. Numărul emigranți*lor a crescut cu 71,38%, în timp ce* numărul imigranți*lor a crescut cu 80,28%.*

TABELUL 17: EMIGRANȚI ȘI IMIGRANȚI DEFINITIV ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2020 (NR.)

	Emigranți definitiv		Imigranți definitiv	
	2014	**2020**	**2014**	**2020**
TOTAL	*290*	*497*	*71*	*128*
Municipiul Deva	*32*	*86*	*15*	*27*
Municipiul Brad	*4*	*6*	*2*	*3*
Municipiul Hunedoara	*45*	*118*	*16*	*25*
Municipiul Lupeni	*33*	*29*	*3*	*5*
Municipiul Orăștie	*25*	*23*	*4*	*8*
Municipiul Petroșani	*41*	*80*	*4*	*10*
Municipiul Vulcan	*29*	*29*	*6*	*8*
Oraș Aninoasa	*5*	*1*	*:*	*0*
Oraș Călan	*6*	*18*	*2*	*2*
Oraș Geoagiu	*:*	*3*	*1*	*1*
Oraș Hațeg	*4*	*10*	*1*	*7*
Oraș Petrila	*16*	*30*	*2*	*2*
Oraș Simeria	*7*	*10*	*5*	*4*
Oraș Uricani	*8*	*14*	*1*	*2*

Sursa: TEMPO-Online.

FIGURA 15: LOCUL JUDEȚULUI HUNEDOARA ÎN CONTEXT NAȚIONAL, 2019

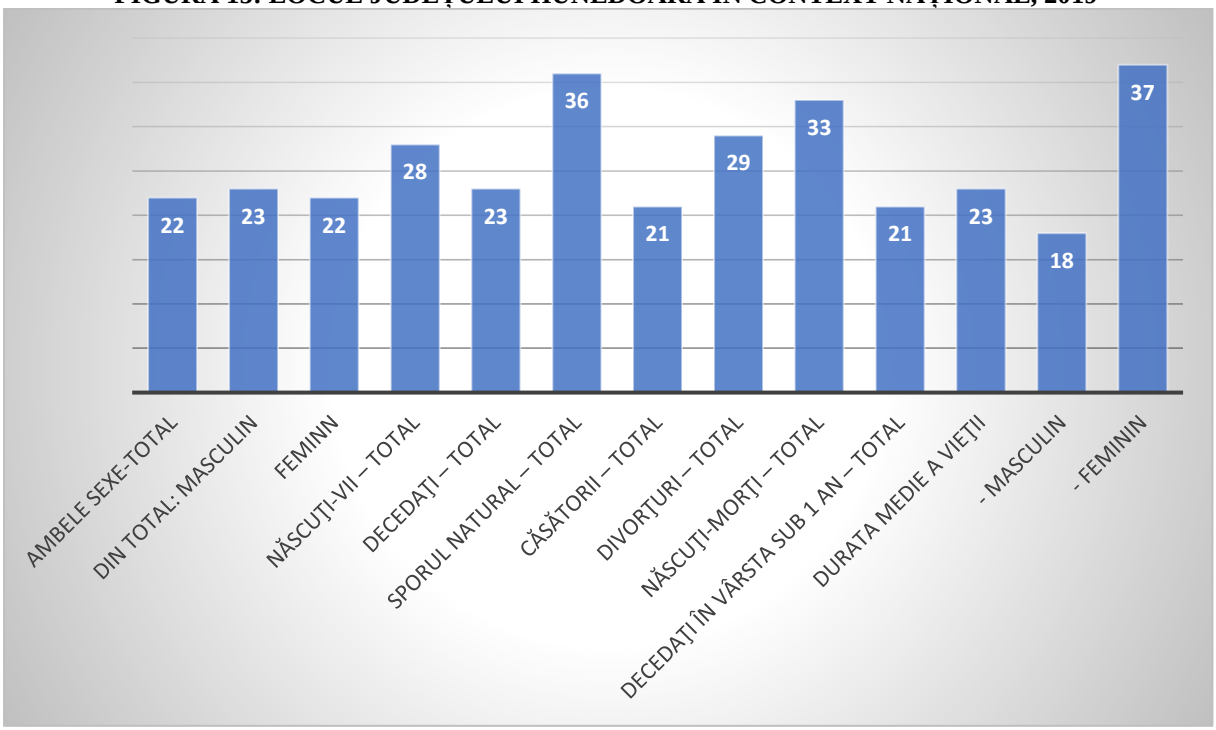

Sursa: Prelucrare Anuarul statistic al Județului Hunedoara.

1.6. Analiza SWOT

Populația și structura demografică

Puncte tari:

- este cel mai urbanizat județ din România, cele 14 municipii și orașe având împreună 76,6% din populația totală;
- densitatea peste media regională.

Puncte slabe:

- populația stabilă a județului prezintă o tendință de scădere (*-3,32%);*
- populația din zona rurală prezintă o scădere mai mare în mediul rural (-4,44%) față *de mediul urban (-2,93%);*
- populația feminină prezintă o scădere mai mare decât cea masculină (*-3,49% comparativ cu -3,14%);*
- populația masculină din mediul rural are o scădere mai mare decât cea din mediul *urban (*-3,32% față de *-3,08%);*
- populația feminină din mediul rural prezintă cea mai mare scădere raportată pe județ *(-5,57%);*
- scăderea populației județului este mai mare decât cea a regiunii (*-2,58%)* și decât a celorlalte județe, cu excepția județului Caraș Severin;
- scăderea natalității și îmbătrânirea populației;
- scăderea numărului de nou-născuți vii (de la 8 la 6,4 la 1.000 loc. în perioada 2016-*2020);*
- spor natural negativ cu tendință de accentuare *(de la -5,2 la 1.000 loc. la -5,7 la 1.000 loc.* – locul 36 la nivel național);
- densitatea prezintă o accentuată tendință de scădere;
- populația județului are o tendință tot mai accentuată de îmbătrânire și feminizare;
- ratele de fertilitate în ușoară scădere;
- creșterea ratei de fertilitate la populația feminină de 15-*19 ani;*
- creșterea numărului de divorțuri, în special la familiile fără copii;
- creșterea numărului de persoane care și-au schimbat domiciliul din județul *Hunedoara;*
- creșterea numărului de plecări din localitățile urbane;
- creșterea numărului de plecări din județ și reducerea numărului celor care își stabilesc *domiciliul.*

2. SĂNĂTATEA POPULAȚIEI

2.1. Speranța de viață și mortalitatea

Sănătatea populației reprezintă un indicator esențial al nivelului de dezvoltare, deopotrivă la nivel național, regional și județean. Relevanța stării de sănătate a populației vizează atât reglementarea și organizarea domeniului sănătății publice, cât și eficiența gestionării acestuia. Eficiența sistemului de sănătate privește calitatea serviciilor medicale, accesul la aceste servicii și este reflectată în indicatorii calitativi și cantitativi specifici care descriu starea de sănătate a unei populații la nivel micro sau macrosocial.

Pe de altă parte, starea de sănătate a populației unei localități sau a unui județ depinde și de structura demografică a populației. La nivelul localităților cu populație îmbătrânită există premisele unei stări de sănătate precare, ale unei mortalități crescute, dar și ale unui spor natural negativ. La rândul său, îmbătrânirea populației reprezintă un proces a cărui configurație este modelată de impactul a două categorii principale de factori. O primă categorie de factori vizează declinul natalității populației rezidente, în condițiile creșterii duratei de viață. A doua categorie de factori vizează fluxurile migratorii. Migrația externă, fenomen accentuat odată cu intrarea României în UE, a vizat preponderent populația tânără, fapt ce a condus la modificarea structurii pe vârste a populației rezidente. Acest lucru contribuie și el la scăderea natalității și, în timp, la îmbătrânirea populației și la sporul natural negativ, care amplifică efectul scăderii directe a populației tinere prin migrație.

Din perspectiva oricărui demers de dezvoltare socioeconomică proiectată, o relevanță importantă are analiza evoluției indicatorilor ce vizează atât starea de sănătate a populației, cât și dinamica ofertei de servicii medicale și a gradului de accesibilitate a acestora.

Speranța de viață la naștere (durata medie a vieții) reprezintă numărul mediu de ani pe care îi are de trăit o persoană născută în anul de referință, în ipoteza menținerii condițiilor mortalității din acel an. Speranța de viață este considerată un indicator relevant al nivelului de dezvoltare socioeconomic, al condițiilor de viață, incluzând aici și serviciile de sănătate.

În județul Hunedoara, speranța de viață la naștere prezintă, în perioada 2014-2020, valori și tendințe apropiate de media națională și regională. Anul 2019 aduce însă o plafonare a trendului ascendent al duratei vieții, urmată de o ușoară scădere în 2020, spre deosebire de evoluția regională/națională, după cum arată graficele din figura următoare. Analiza datelor relevă o situație puternic diferențiată pe medii de rezidență în județul Hunedoara comparativ cu nivelul regional și cu cel național. Pe de o parte, în mediul urban, valorile înregistrate în Hunedoara se mențin sub cele regionale, care, la rândul lor, se situează sub media națională. De remarcat este faptul că diferența mediei județului față de media națională este de peste doi ani în 2020, iar față de media regională – de peste un an. Pe de altă parte, în mediul rural, ordinea celor trei se inversează: speranța de viață din Hunedoara se situează cu 1,4 ani peste cea națională în 2020, iar în cadrul populației masculine, diferența se ridică la 1,8 ani.

FIGURA 16: DURATA MEDIE A VIEȚII (ANI)

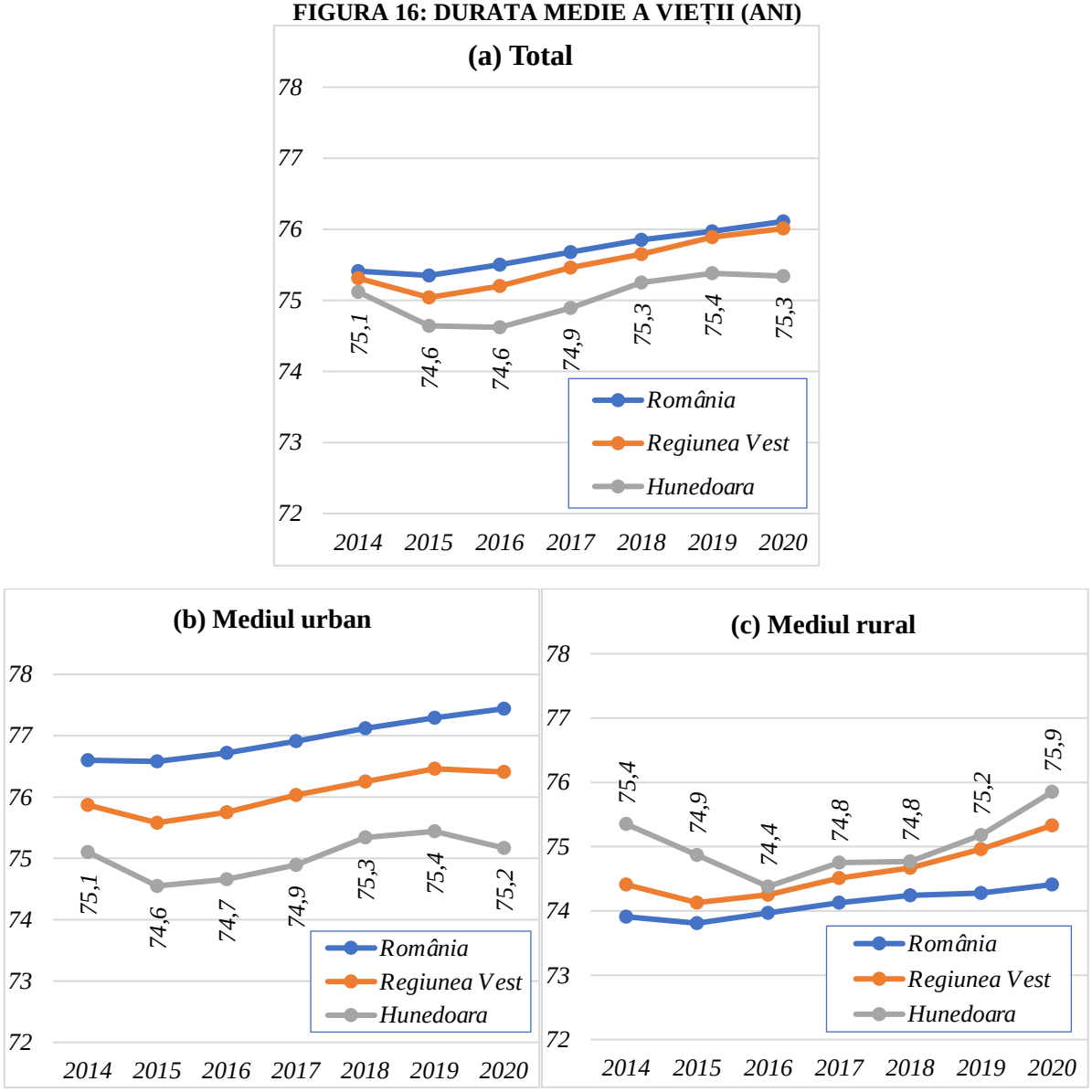

Sursa: INS, TEMPO-Online (POP217A), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

Studiile demografice ne arată că dinamica speranței *de viață* la naștere, *în profil teritorial, este* corelată cu rata mortalității, *care este invers proporțională* cu ponderea populației *rezidente în mediul urban și direct proporțională* cu ponderea populației *vârstnice*[4]. *În ce privește județul* Hunedoara însă, valorile speranței *de viață* din mediul rural *sunt foarte apropiate sau chiar superioare celor din mediul urban, în condițiile în care ponderea populației de peste 60 de ani și rata de mortalitate sunt substanțial* mai ridicate, după cum vom arăta în continuare. Deopotrivă, speranța *de viață* din ruralul *județului* Hunedoara este superioară *mediei naționale și regionale, deși* rata mortalității este mult mai ridicată. Fenomenul poate fi datorat unei mortalități mai reduse în rândul vârstelor mici (infantilă – analizată în continuare – *și altele) în Hunedoara*, însă lipsa datelor privind speranța *de viață și mortalitatea pe grupe* de vârstă din rural ne împiedică să studiem în detaliu această ipoteză.

În figura următoare observăm că dinamica *ponderii populației vârstnice (peste 60 de ani) a avut, în ultimii șase ani, un trend constant ascendent, atât la nivel național, cât și la*

[4] *INS, 2016, Speranța de viață sănătoasă, p.16, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/speranta_de_viata_sanatoasa.pdf.*

*nivelul regiunii Vest și al județului Hunedoara. Creș*terea a fost ceva mai lentă la nivel na*țional,* mai accentuată la nivel regional și relativ mai amplă la ni*velul județului.*

FIGURA 17: PONDEREA POPULAȚIEI DE PESTE 60 DE ANI ÎN POPULAȚIA TOTALĂ (%)

*Sursa: Valori calculate pe baza popula*ției după domiciliu de la 1 iulie, pe grupe de vârstă, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (POP108B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

Pe medii de rezidență, dinamica acestui indicator este una diferențiată. În timp ce, la *nivel național, creșterea ponderii populației de peste 60 de ani a vizat preponderent mediul* urban, la nivel regional dinamica a fost una mai lentă în rural și mai accentuată în urban. Pentru *județul Hunedoara, deși pattern-ul dinamicii mai accentuate a indicatorului în urban se* păstrează, valorile din mediul rural sunt mult su*perioare mediei regionale/naționale, fapt ce se oglindește în durata medie a vie*ții mai ridicată.

*În situația în care populația este una cu o pondere substan*țială a persoanelor vârstnice, în special în cazul localități*lor rurale, deși durata vieții este m*ai ridicată față de media regiunii *și cea na*țională, mortalitatea este și ea crescută. În figura următoare se observă că ***rata mortalității*** prezintă valori semnificativ mai mari în județ*ul Hunedoara, atât în context regional, cât și în cel național. Din analiza evolu*țiilor prezentate remarcăm o creștere abruptă a ratei mortalități*i din* județul *Hunedoara în 2020 fa*ță de 2019, creș*tere semnificativ mai* accentuată în rural, deș*i tendin*ța anterioară *din 2015*-2019 era una semnificativ descendentă.

FIGURA 18: RATA MORTALITĂȚII (NUMĂR DE DECESE LA 1.000 LOC.)

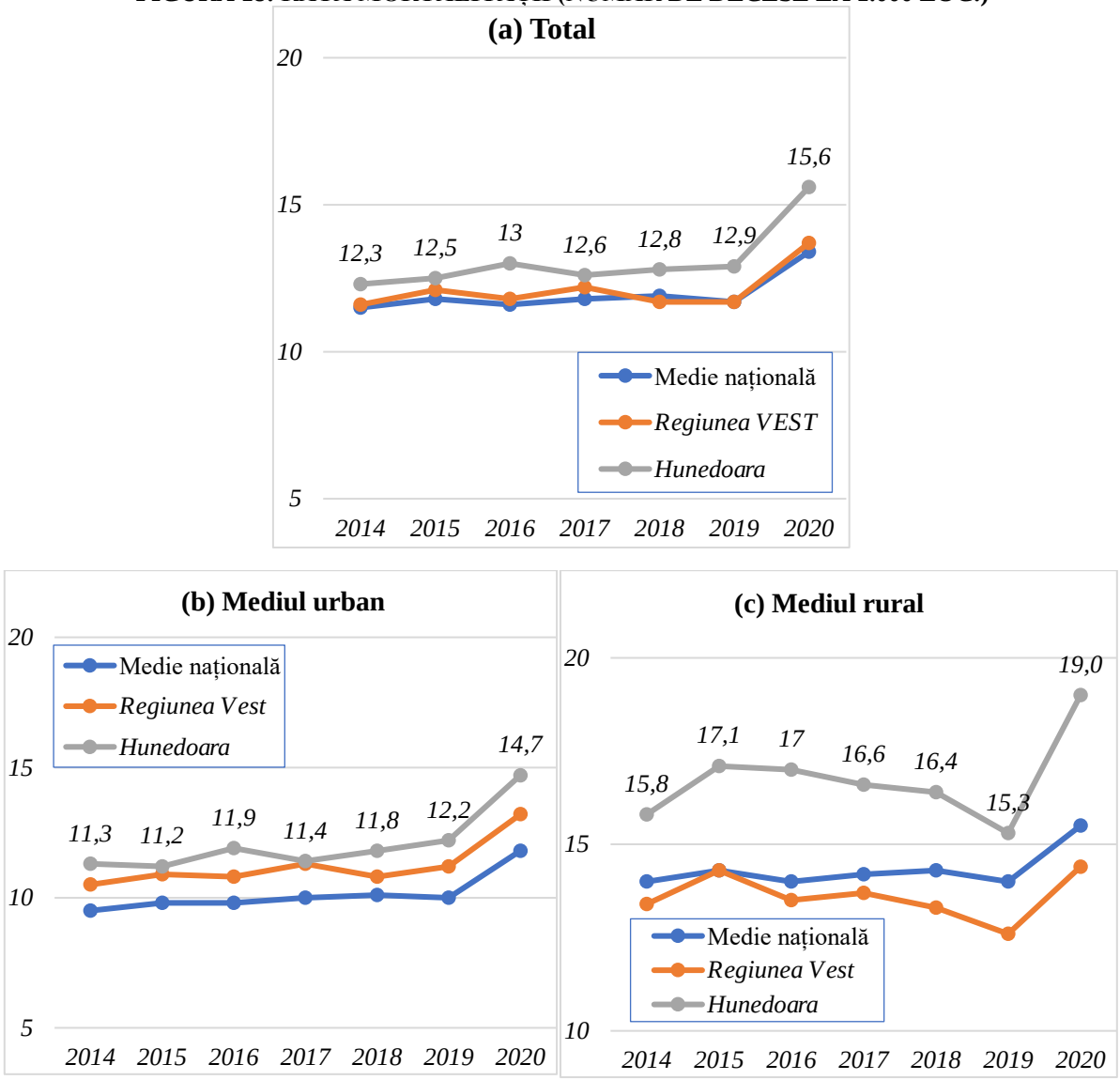

Sursa: Date INS, TEMPO-Online (POP207A), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

Fără îndoială, una dintre cauzele acestei creșteri a mortalității o reprezintă pandemia de *Covid-19. La finalul anului 2020, în județul Hunedoara erau raportate 11.590 de cazuri confirmate*[5]*. La o populație* rezidentă de 376.932 la 1 iulie 2020[6]*, aceste cazuri au reprezentat 3,1% din populație. Comparativ, în România s-au raportat, la aceeași* dată, 623.263 *de cazuri confirmate, reprezentând 3,3% din populația* rezidentă.

Deoarece vârstnicii reprezintă o categorie vulnerabilă în fața *acestui virus, o populație* mai îmbătrânită este susceptibil a fi afectată în mai mare măsură. Analiza pe UAT-*uri a ratei* mortalității *(anexa 3)* arată că localități*le cu creșteri ridicate în 2019-2020 – Buceș (+19,8 p.p.), Gurasada (+17,7 p.p.) și Zam (+12,4 p.p.) –, mult peste media județului (+2,7 p.p.), au și o pondere a populației de peste 60 de ani (anexa 11)* ridicată *– de 35,9%, 35,9%, respectiv 34,4% – comparativ cu media județului (25,6%). Totuși* există localități *cu peste 40% populație peste*

[5] *MAI, 2020, Informare Covid-19,* Grupul de Comunicare Strategică, 31 decembrie, ora 13.00.

[6] *Conform INS TEMPO-Online, Populația rezidentă la 1 iulie pe grupe de vârstă și vârste, sexe, medii de rezidență, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe (POP108A), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages /tables/insse-table.*

60 de ani în care mortalitatea a scăzut în intervalul 2019-*2020 (Lelese, Bunila, Bulzeștii de Sus)*, fapt ce arată că nu vârsta a fost principalul determinat al mortalității *din 2020.*

Pe de altă parte, diferențele *foarte mari de la un an la altul la un indicator demografic ce* se presupune că are o anumită stabilitate în timp necesită analize și *explicații suplimentare. O* ipoteză ce ar fi relevant de testat, eventual prin discuții *de grup cu medici de familie și medici specialiști din spitalele din județ, este aceea a influenței indirecte a pandemiei, prin restricționarea accesului la medic al celor cu afecțiuni cronice, prin prioritizarea pacienților Covid.*

Un astfel de demers explicativ privind impactul direct și cel indirect al pandemiei asupra mortalității poate porni de la analiza comparativă a dinamicii cauzelor de deces în *perioada antepandemie (2019), respectiv în primul an de pandemie (2020).*

FIGURA 19: DINAMICA NUMĂRULUI DECESELOR DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CAUZE, ÎN ANII 2014, 2019 ȘI 2020

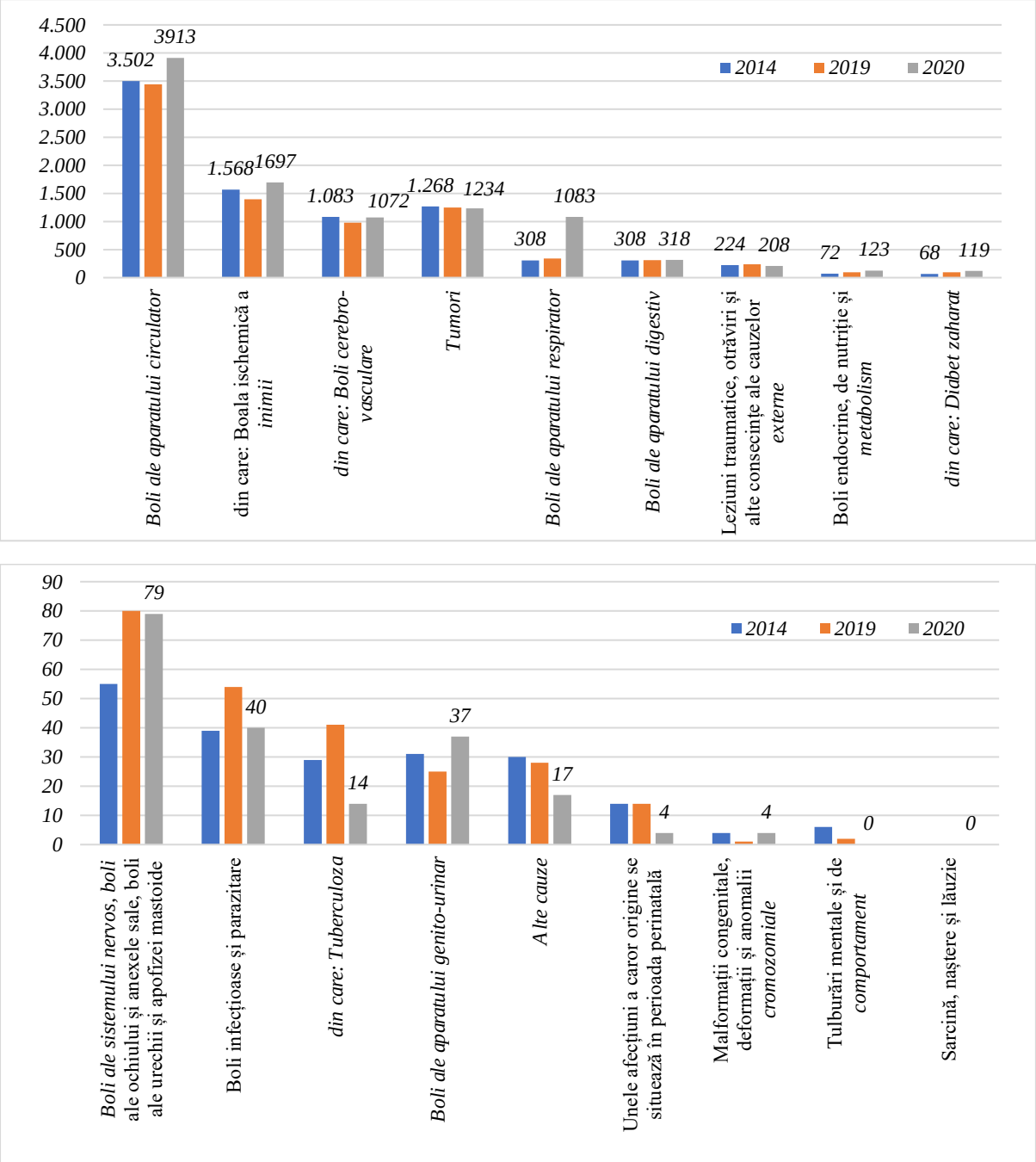

Sursa: Date INS, TEMPO-Online (POP206C), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

După cum putem remarca din datele prezentate în figura anterioară, în intervalul 2019-2020 crește accentuat prevalența bolilor aparatului respirator drept cauză de deces (de la 340 la 1.083 de persoane decedate), ceea ce poate reprezenta un indicator direct al mortalității cauzate de infectarea cu virusul SARS-COV-2. De asemenea, o creștere semnificativă o are în 2020 prevalența bolilor aparatului circulator drept cauză de deces, evoluție ce validează un demers explicativ precum cel prezentat anterior: în cazul acestui tip de afecțiuni, îngrădirea directă sau indirectă a accesului la serviciile medicale de specialitate reprezintă un factor care, în contextul gravității acestui tip de afecțiuni, poate duce, într-o anume măsură, la decese evitabile în perioadele de funcționare normală a sistemului sanitar. Impactul acestei situații, mai mare în ruralul județului Hunedoara, a contribuit și el la o creștere mai abruptă a mortalității în zonele rurale.

Rata mortalității infantile reprezintă un indicator relevant pentru nivelul de dezvoltare socioeconomică la nivel comunitar, inclusiv pentru dezvoltarea serviciilor de sănătate dedicate protecției drepturilor copilului. Este calculată ca raport între numărul deceselor în vârstă de sub un an și numărul de născuți vii din același an și se exprimă în număr de decese la 1.000 de născuți vii.

Analiza pe grupe de vârstă pentru acest indicator face o distincție între:

- *(i)* indicele mortalității precoce (sau timpurii) – exprimă intensitatea deceselor infantile în primele șase zile de la naștere;
- *(ii)* indicele mortalității infantile neonatale – se referă la intensitatea deceselor infantile în primele 27 de zile de la naștere;
- *(iii)* indicele mortalității infantile postneonatale – privind decesele din intervalul de la 28 de zile până la vârsta de un an.

La nivel național, pe cauze de deces, aproximativ 40% dintre decese au avut ca principală cauză afecțiuni a căror origine se află în perioada perinatală, a doua cauză de deces este reprezentată de malformațiile congenitale, deformațiile și anomaliile cromozomiale (25,1%), iar a treia, de bolile aparatului respirator (22,5%)[7].

Analiza ratei mortalității infantile în județul Hunedoara arată o evoluție oscilantă în perioada 2014-2020, după cum arată figura următoare. În 2020, rata mortalității infantile din județul Hunedoara a revenit la o valoare scăzută, apropiată celei înregistrate în 2017 și apropiată de cea de la nivel regional și național, după ce, în 2019, acest indice a avut o valoare considerabil peste rata regională și națională.

În ce privește diferențierea urban-rural, în 2018-2020 există o tendință opusă celei înregistrate la nivel național – o rată a mortalității infantile în județul Hunedoara mai înaltă în mediul urban decât în cel rural: 6,4 față de 4,3 decese la 1.000 de născuți vii în 2020. Este posibil ca discrepanțele urban-rural să fie parțial explicate de creșterea numărului de nașteri premature în zona de urban, fără dotări corespunzătoare din punctul de vedere al infrastructurii spitalicești. Maternitatea Spitalului Județean Deva este singura unitate cu terapie intensivă pentru nou-născuți[8]. Aceeași inversiune urban-rural comparativ cu media națională o întâlnim și la nivelul regiunii Vest în 2019 și 2020. Evoluție opusă celei naționale pentru discrepanțele dintre urban și rural se mai înregistrează în cadrul regiunii și în cazul județului Caraș Severin, cu o rată semnificativ mai mare în urban decât în rural.

[7] *Institutul Național de Statistică, 2021, Evenimente demografice în anul 2020, https://insse.ro/cms/ro/content/evenimente-demografice-%C3%AEn-anul-2020, p. 19.*

[8] *Sursa: https://www.agerpres.ro/sanatate/2021/07/14/hunedoara-un-sistem-de-resuscitare-si-un-incubator-au-fost-donate-maternitatii-deva-de-organizatia-salvati-copiii--747873* (data accesării: 28 august 2021).

FIGURA 20: RATA MORTALITĂȚII INFANTILE (DECESE SUB UN AN LA 1.000 DE NĂSCUȚI VII)

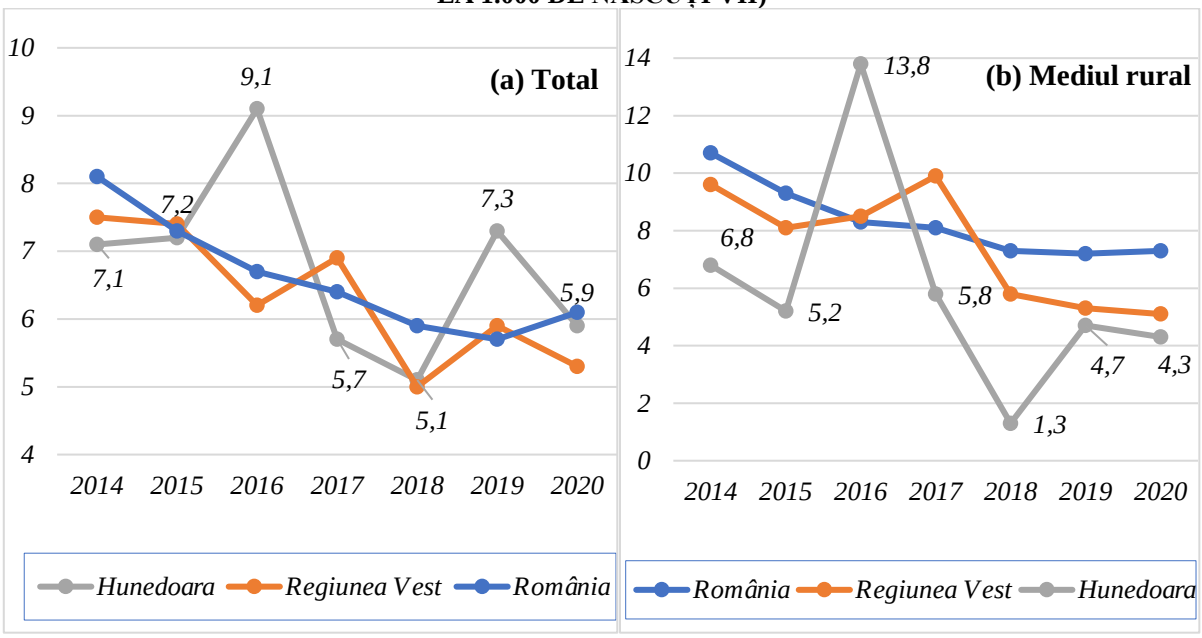

Sursa: INS, TEMPO-Online (POP209A), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

La nivel regional, pentru ultimele date disponibile (2020), regiunea de dezvoltare Vest are o poziție mai bună decât media națională datorită mortalității *mai reduse din mediul rural. Totuși, în cadrul regiunii, în 2020, județul Hunedoara are a doua cea mai mare valoare a* mortalității infantile, după Arad.

Pe grupe de vârstă, indicele mortalității *infantile în județ*ul Hunedoara arată o valoare dublă față de medi*a națională* pentru mortalitatea neonatală precoce (0-*6 zile)* și *aproape la fel* de ridicată în cazul mortalității *neonatale (0-27 zile) în 2019. În contrast, în anul 2018 s-a înregistrat o evoluție* aproximativ similară cu media națională pe grupele de vârstă până în 28 *de zile* și considerabil mai bună pentru mortalitatea post-neonatală (28-*365 de zile). În plus,* ținând cont că în 2020 a scăzut din nou rata mortalității *infantile la nivel județean, este posibil ca situa*ția pe grupe de vârstă din 2020 să fie diferită de cea înregistrată în 2019. Totuși, *valorile* mari din 2019 pentru decesele copiilor survenite până în *șase zile de viață* necesită analize suplimentare legate de starea dotărilor cu echipamente din spitalele unde au avut loc nașterile.

TABELUL 18: RATA MORTALITĂȚII INFANTILE PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ÎN PERIOADA 2014-2016 (DECESE SUB UN AN LA 1.000 DE NĂSCUȚI VII)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Mortalitate neonatală precoce (0-*6 zile*)						
România	*3,2*	*2,9*	*2,6*	*2,4*	*2,3*	*2,4*
Hunedoara	*3,1*	*4,8*	*4,7*	*3,4*	*2,8*	*5,2*
Mortalitate neonatală (0-*27 zile*)						
România	*4,8*	*4,2*	*3,8*	*3,7*	*3,7*	*3,6*
Hunedoara	*4,6*	*5,6*	*6,3*	*4,5*	*4,0*	*5,9*
Mortalitate postneonatală (28-*365 de zile*)						
România	*3,3*	*3,1*	*3,1*	*3,0*	*2,7*	*2,5*
Hunedoara	*2,6*	*1,6*	*3,0*	*1,4*	*1,2*	*2,0*

Sursa: Valori pentru România și județul Hunedoara 2010-2018 din INSP, CNSISP, 2019, valori pentru 2019 România și județul Hunedoara din INSP, 2020.

2.2. Afecțiunile medicale ale populației și cauzele de deces

Analiza datelor, atât în ceea ce privește cazurile noi, cât și cele aflate în evidență, relevă în context național *o prevalență semnificativ mai mare la nivelul județului Hunedoara a unor afecțiuni diverse, de la bolile ischemice ale inimii și cele cerebro*-vasculare până la diabet *și boli pulmo*nare cronice obstructive. Fie că vorbim de diverse tipuri de cancer sau de astm, *prevalența tuturor acestor afecțiuni este mai mare în județul Hunedoara comparativ cu media națională*.

FIGURA 21: INCIDENȚA ȘI PREVALENȚA PRINCIPALELOR CATEGORII DE AFECȚIUNI ALE POPULAȚIEI, ÎN 2019

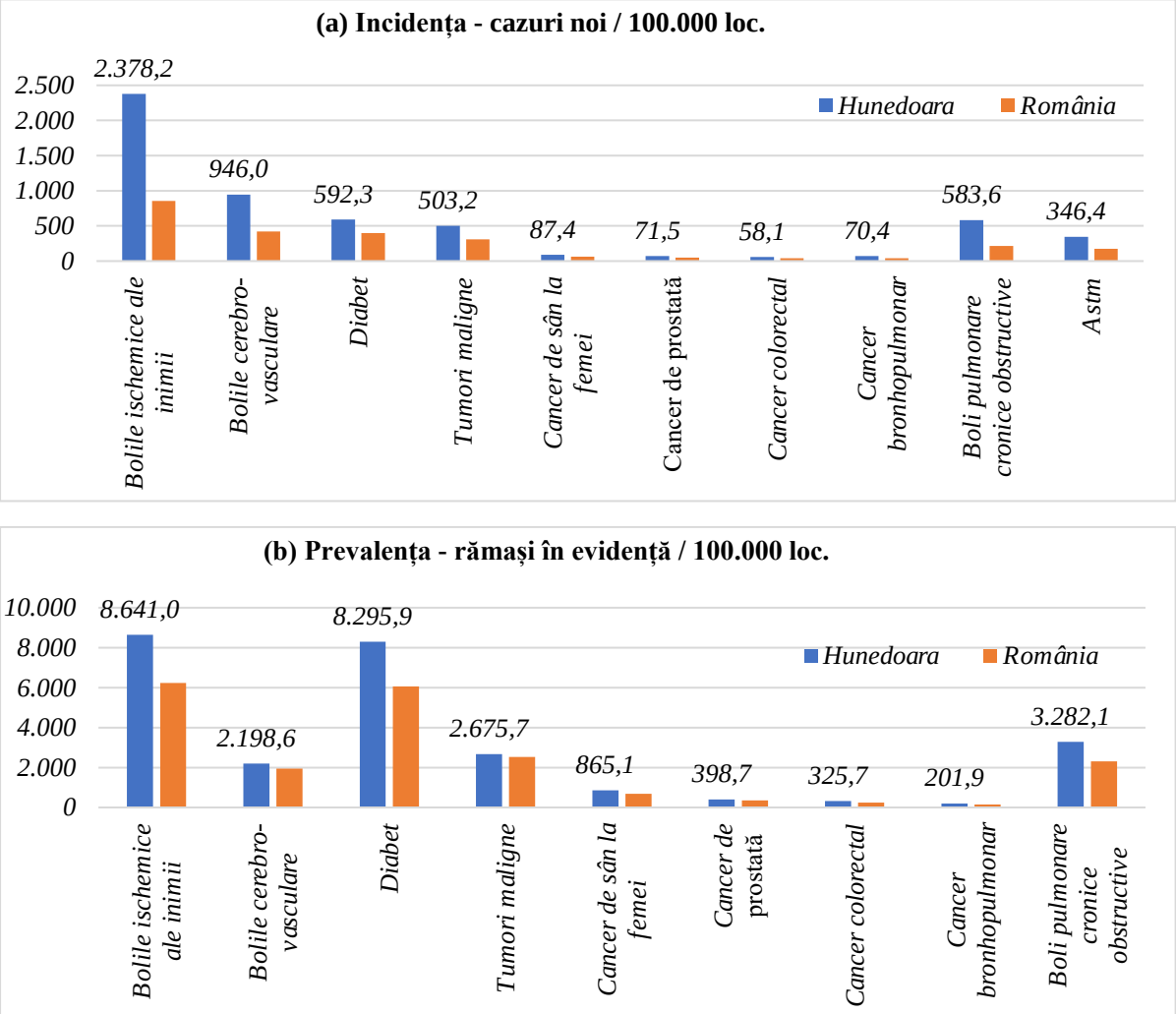

Notă: *Valorile corespund* județului *Hunedoara.*

Sursa: Ministerul Sănătății, *Raportul național al stării de sănătate a populației 2019, p. 226-235.*

Conform raportărilor cabinetelor de oncologie, distribuția *în profil teritorial a cazurilor* noi de cancer bronhopulmonar în anul 2019 nu este uniformă. *Rata cea mai mare a incidenței a fost înregistrată în 2019 în județul Hunedoara* (70,4‰ *loc.), urmat de Constanța* (59,4‰ *loc.)* și Brăila (55,9‰ *loc.). În 22 de județe, rata incidenței a fost peste media pe România* (38,8‰ *loc.), iar în 20 de județe a fost sub valoarea medie*[9].

[9] *MS, INSP, Centrul Național de Evaluare și Promovare a* Stării de Sănătate, *Raportul național al stării de sănătate a populației 2019, p. 233.*

Explicația prevalenței semnificativ mai mari a afecțiunilor grave, precum toate cele prezentate în graficele de mai sus, este una complexă, ce poate fi configurată pe trei dimensiuni *principale:*

- structura demografică a județ*ului* și în special a localități*lor rurale din județ, ponderea mare a persoanelor de peste 60 de ani;*
- *prevalența, în trecutul relativ recent, a anumitor activități economice poluante și generatoare de boli profesionale – mineritul în subteran, ramuri ale industriei grele;*
- *oferta de servicii medicale și accesibilitatea serviciilor medicale.*

Prevalența ridicată din Hunedoara comparativ cu media regională/*națională la principalele categorii de afecțiuni se* regăsește *în numărul deceselor la 100.000 loc. populație* după domiciliu. Se observă că mortalitatea înregistrată în 2020 de județul *Hunedoara este* superioară valorilor regionale/*naționale la numeroase categorii de afecțiuni, precum: boli ale aparatului circulator, bolile aparatului respirator, tumori, boli endocrine, de nutriție și metabolism, bolile aparatului digestiv*.

FIGURA 22: DECEDAȚI LA 100.000 LOC., PE CAUZE, ÎN ANUL 2020

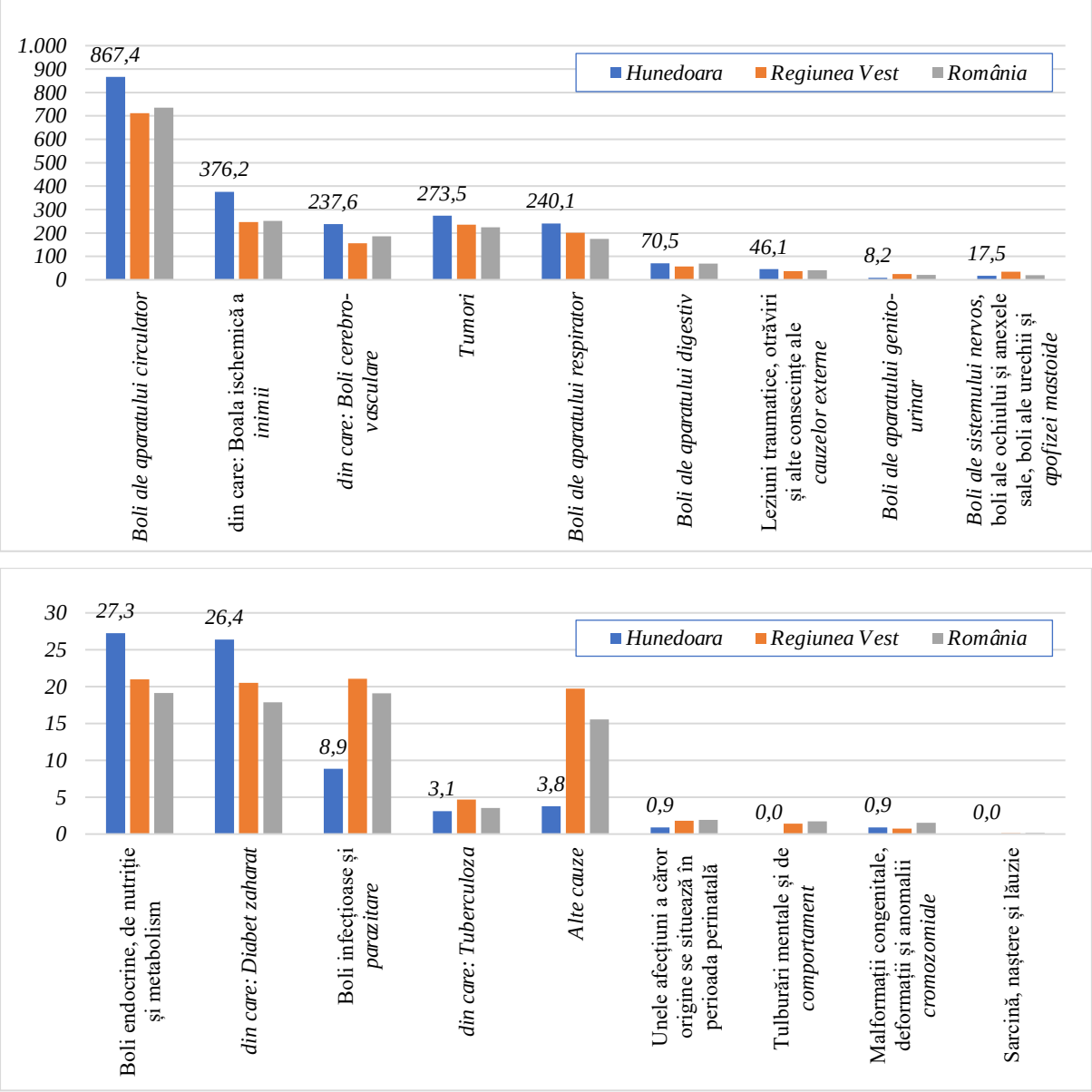

*Sursa: Valori obț*inute prin raportarea numărului deceselor la populația după domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (POP206C, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

Oferta și accesibilitatea serviciilor medicale constituie factorii esențiali ai prevalenței afecțiunilor analizate. În cele ce urmează, analiza se va focaliza pe *una dintre aceste dimensiuni*, și anume infrastructura sanitară a *județului Hunedoara.*

2.3. Infrastructura sanitară

2.3.1. Unitățile sanitare pe categorii

În ceea ce privește numărul de unități *medicale raportat la populație, județul Hunedoara* prezintă o situație mai bună în context *național, în privința unor categorii precum cabinetele medicilor de familie, dispensarele medicale, alte tipuri de cabinete medicale, centrele de* sănătate mintală, sanatorii*le* TBC, unități*le medico-sociale, centrele de diagnostic și tratament, centrele* de dializă *și centrele* de transfuzie. Pe de altă parte, se constată lipsa în 2020 – *ultimul an disponibil* – a unor unități *medicale precum policlinici, centre de diagnostic și tratament și centre medicale de specialitate cu paturi de spital, cabinete stomatologice studențești*, societăți *medicale civile și sanatorii balneare.*

FIGURA 23: UNITĂȚILE MEDICALE LA 100.000 LOC., PE CATEGORII, ÎN 2020

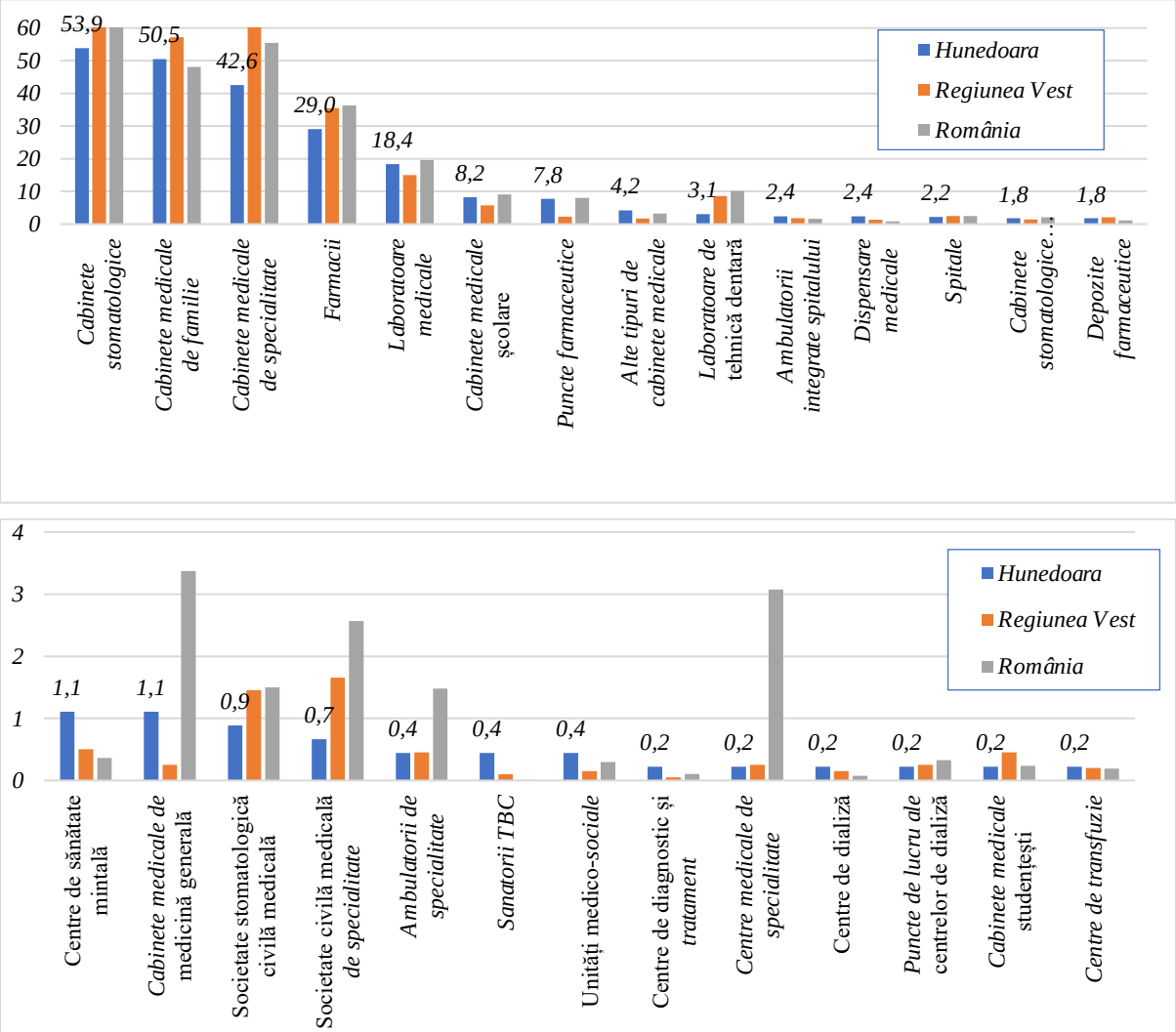

*Note: Valorile corespund jude*țului Hunedoara; categoriile sunt ordonate după valorile județului *Hunedoara;* pentru celelalte categorii de unități *medicale nu au fost disponibile date în anii considerați.*

Sursa: Calculat prin raportarea numărului de unități *medicale la populația* după domiciliu de la 1 iulie 2020, date *furnizate de INS, TEMPO-Online (SAN101A, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

Deși regiunea Vest prezintă o situație semnificativ mai bună comparativ cu nivelul *național*, numărul cabinetelor stomatologice *și al cabinetelor medicale de specialitate raportat la populație* este semnificativ mai scăzut în *județul Hunedoara față* de media națională. *Comparația* altor unități medicale relevă niveluri semnificativ mai reduse în Hunedoara *comparativ cu media* națională; este cazul cabinetelor medicale de medicină generală, al *centrelor medicale și ambulatoriilor de specialitate, precum* și al societăț*ilor civile medicale de specialitate.*

În ceea ce privește evoluția ofertei de servicii medicale în ultimii șase ani, cu excepția numărului de farmacii *și a punctelor farmaceutice, pe de o parte, și a laboratoarelor de analize, a cabinetelor școlare* și a unităț*ilor medico*-sociale, pe de altă parte, pentru celelalte tipuri de servicii medicale, oferta fie a rămas constantă, fie a scăzut semnificativ, după cum se observă în figura următoare.

FIGURA 24: DINAMICA NUMĂRULUI DE UNITĂȚI MEDICALE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CATEGORII

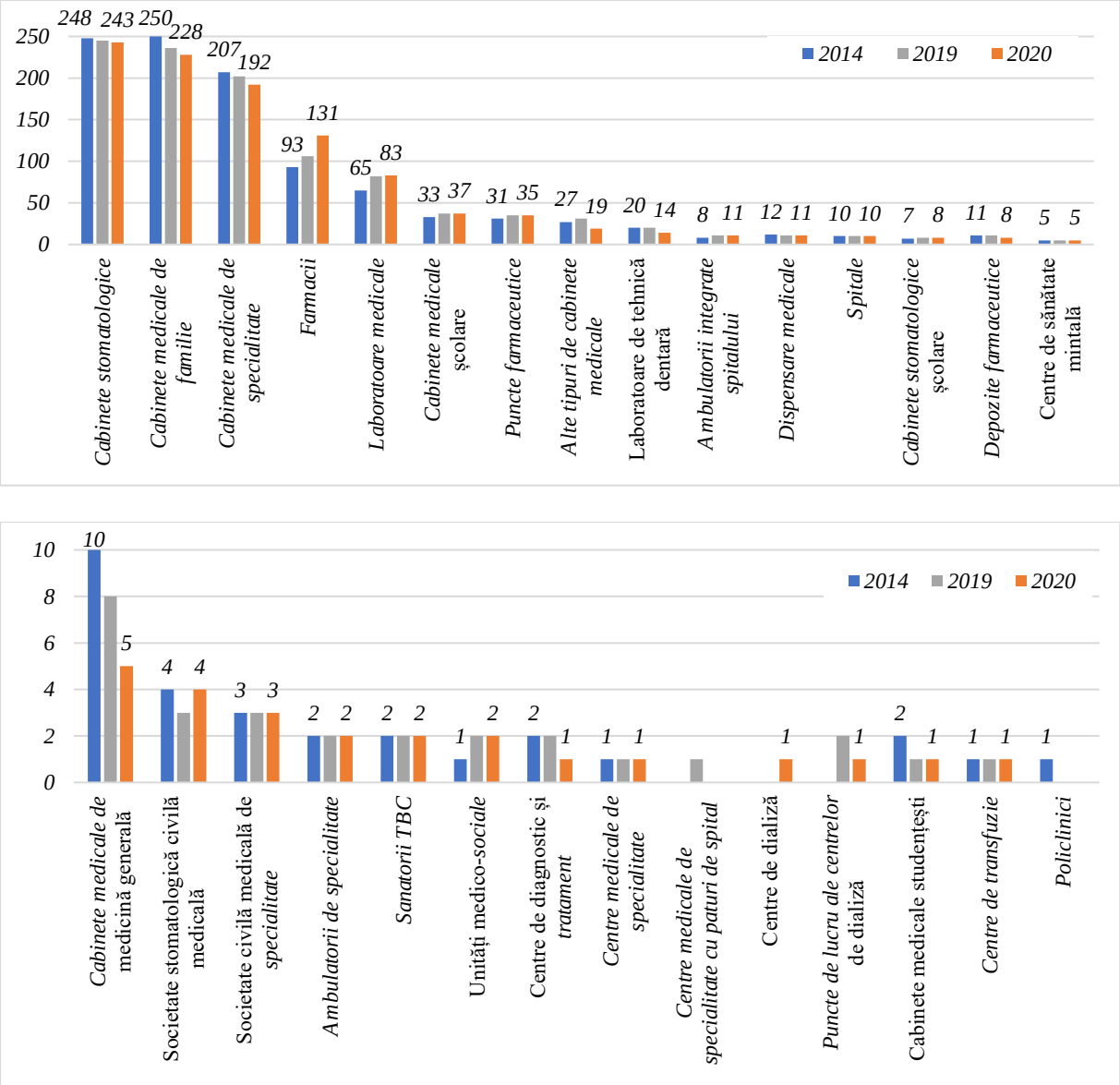

Note: Valorile corespund anilor 2014 și 2020; categoriile sunt ordonate după valorile anului 2020; pentru celelalte categorii de unități *medicale nu au fost disponibile date pentru* județul *Hunedoara, în anii considerați.*

Sursa: INS, TEMPO-Online (SAN101A), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

Pe de altă parte, dinamica unităților *medicale totale din 2014-2020 ascunde un amplu* proces de reducere a unităților *publice, concomitent cu extinderea celor private. Spre exemplu,* pe lângă dispariția totală a celor 118 cabinete publice de familie *și a celor 27 de cabinete de specialitate existente în anul 2014, în 2020 mai apare în statistici un singur cabinet stomatologic public din cele 57 existente în 2014. În aceeași* perioadă, în sectorul privat, numărul cabinetelor *de familie a crescut de la 132 la 228, al celor de specialitate de la 180 la 192, iar al celor stomatologice de la 191 la 242. Extinderea sectorului privat, pe de o parte, contribuie la sporirea* accesului la servicii medicale. Pe de altă parte, constituie un obstacol în calea accesului la *investigații* și tratamente, pentru că implică eforturi financiare suplimentare din partea CAS *pentru acoperirea costurilor în creș*tere ale serviciilor asigurate de unitățile private. Totodată, *prețul* tratamentelor nedecontate din asigurări de stat va *crește și el, fapt ce va reduce accesul populației cu venituri reduse; aceasta, cu atât mai mult în actualul context al scumpirii* alimentelor, utilităților *și a altor produse/servicii.*

FIGURA 25: PONDEREA UNITĂȚILOR SANITARE PUBLICE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CATEGORII (%)

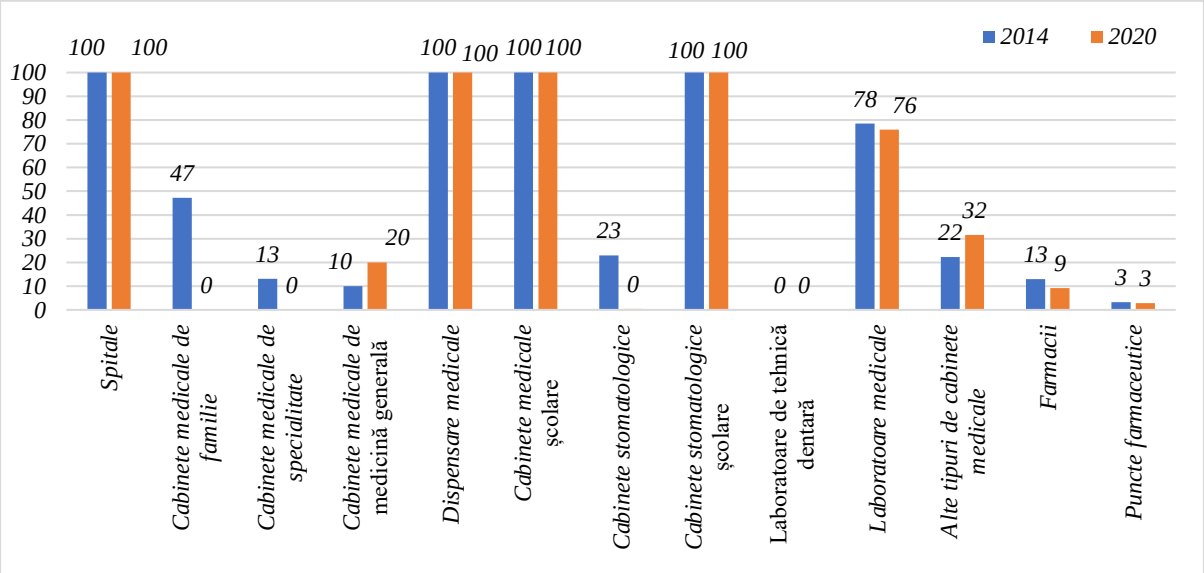

Sursa: Valori calculate pe baza numărului de unități *medicale (SAN101A) furnizat de INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

În cadrul unități*lor medicale, conform unui raport relativ recent*[10]*, indicele de asigurare a populației cu paturi era în 2019 de 6,5 paturi la 1.000 loc. Valori mai reduse ale indicelui de asigurare cu paturi s-au întâlnit în județ*ele Ilfov 2,6‰ loc., Giurgiu 3,0‰ loc. *și Ialomi*ța 3,4‰ *loc., iar valori mai mari întâlnim în Bucureș*ti 11,1‰ loc., Cluj 9,0‰ loc., Covasna 8,9‰ loc., *Ia*și 8,5‰ loc., *Hunedoara 8,5‰ loc., Timi*ș 7,5‰ loc.

În ce privește numărul de paturi pentru internare continuă raportat la populație, județul Hunedoara prezintă o situație relativ bună în context regional *și național. Excep*ția o reprezintă numărul de paturi *din spitale pentru nou*-născuți și pentru specialitatea obstetrică-*ginecologie,* unde ponderea este ceva mai mică în cazul *județului Hunedoara, atât comparativ cu nivelul regional, cât și comparativ cu nivelul na*țional. Numărul de *paturi pentru cazuri de zi raportat la populație este, de asemenea, mai mare în județul Hunedoara, atât comparativ cu regiunea Vest, cât și în context național, cu excep*ția punctelor de lucru ale centrelor de dializă. Evident, datele omit acele categorii corespunzătoare unități*lor inexistente în județ, precum paturi pentru cazuri de zi în centre de diagnostic și tratament, centre medicale de specialitate cu paturi de*

[10] *MS, INSP, Centrul Național de Evaluare și Promovare a* Stării de Sănătate, *Raportul național al stării de sănătate a populației 2019, p. 198.*

spital și unități *medico*-sociale, respectiv paturi pentru internare continuă în centre de sănătate *cu paturi de spital, sanatorii balneare și preventorii.*

Dinamica numărului de paturi din unități pentru internare continuă în perioada 2014-*2020 este una* ușor ascendentă, atât în ce privește *spitalele, cât* și unități*le medico-sociale. Doar* în sanatoriile TBC numărul de paturi a scăzut. În ce *privește* paturile din unități*le de zi, datele sunt, în general, indisponibile în intervalul 2014-2019. Dinamica* numărului de paturi *este una* pozitivă în cazul spitalelor, a*l* centrelor de sănătate multifuncț*ionale și al* centrelor de dializă.

FIGURA 26: NUMĂRUL PATURILOR DIN UNITĂȚILE SANITARE LA 100.000 LOC., PE CATEGORII, ÎN 2020

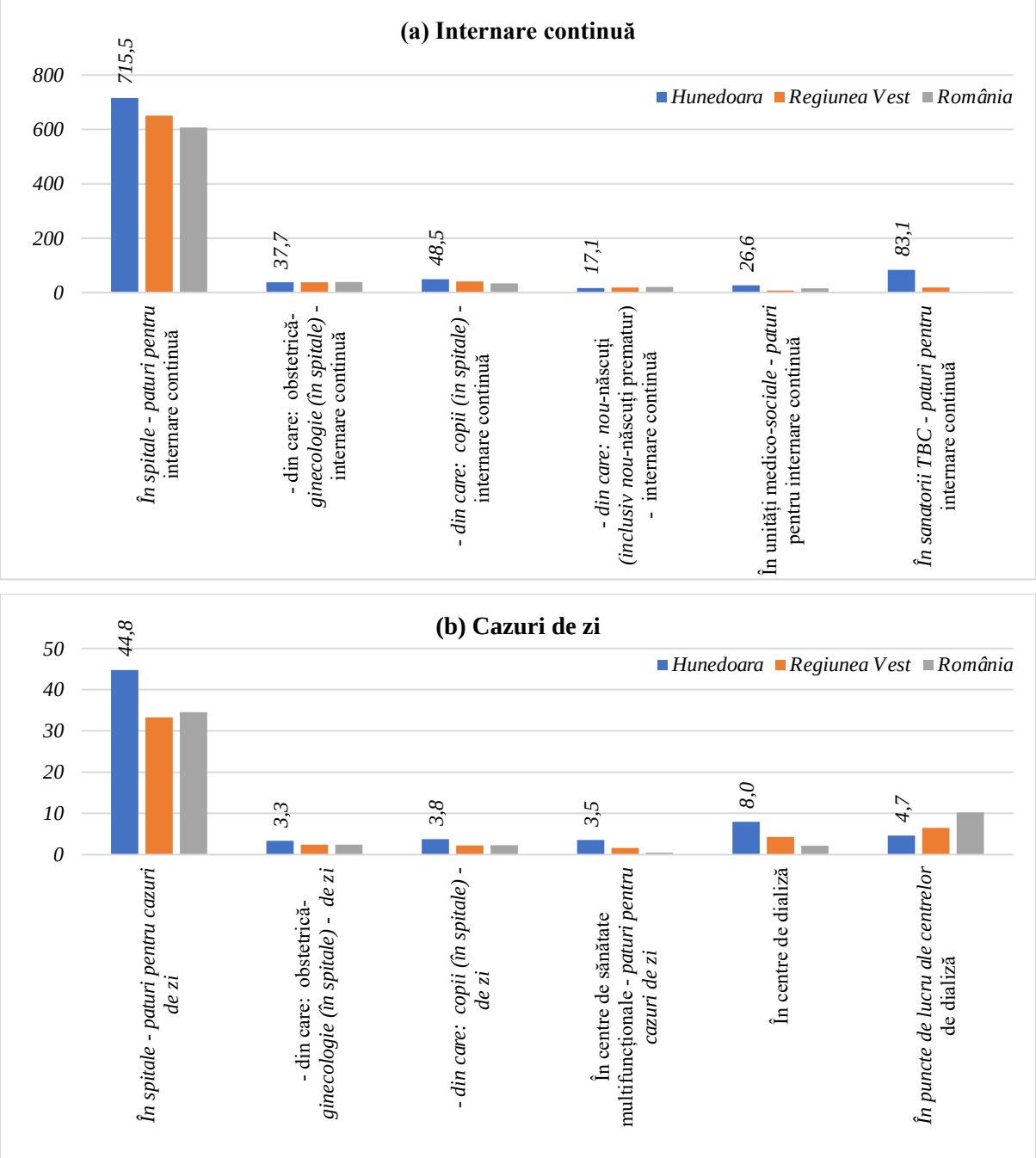

*Note: Valorile corespund jude*țului Hunedoara; pentru celelalte categorii de unități *medicale nu au fost disponibile* date privind numărul de paturi pentru județul *Hunedoara în anii considerați.*

*Sursa: C*alculat prin raportarea numărului de paturi la populația după domiciliu de la 1 iulie 2020, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (SAN102B, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

FIGURA 27: DINAMICA NUMĂRULUI DE PATURI DIN UNITĂȚILE SANITARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE CATEGORII, ÎN PERIOADA 2014-2020

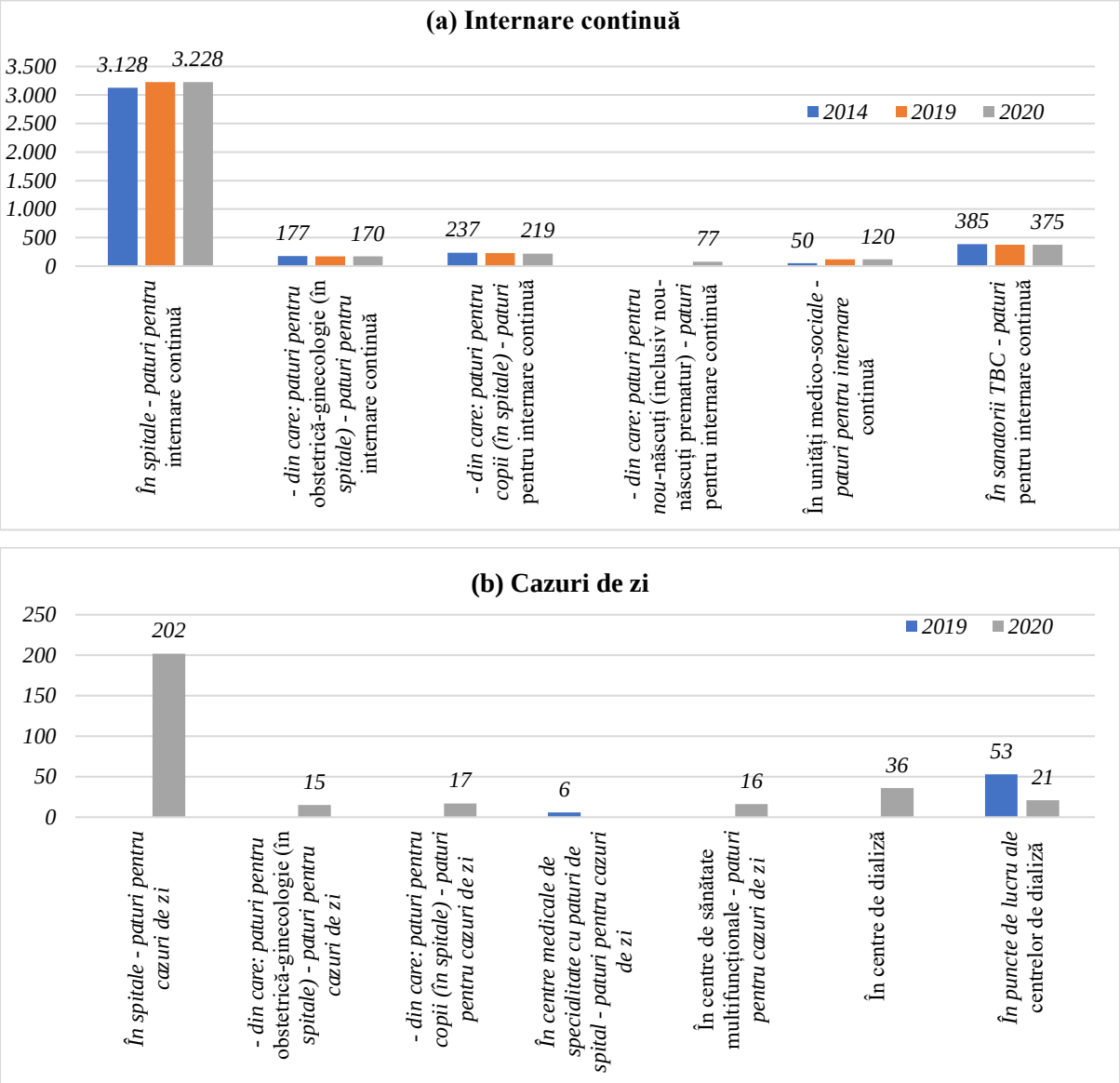

Note: Pentru celelalte categorii de unități medicale nu au fost disponibile date privind numărul de paturi pentru județul *Hunedoara în anii considerați.*

Sursa: Date INS, TEMPO-Online (SAN102B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

2.3.2. Accesul populației la unitățile sanitare

Pe lângă numărul total de unități *medicale din județ, un aspect important îl constituie distribuția* teritorială a acestora, precum *și populația* ce trebuie acoperită de fiecare unitate medicală. În acest scop, în analizele următoare am calculat dinamica numărului de locuitori ce revin unei unități *medicale din fiecare localitate, pe categorii, în perioada 2014-2020 sau în cel* mai recent an disponibil. Valorile ridicate ale acestui raport relevă o situație negativă, mai *precis,* o suprasolicitare a unităților medicale în cauză.

În ce privește cele zece spitale din județ, din datele prezentate în graficele următoare reiese că *numărul de locuitori ce revine unui spital* prezintă fluctuații *destul de mici în perioada 2014-2020. După* o îmbunătățire *a situației (reducerea valorilor indicatorului) în perioada 2014-2017, apare o creș*tere a valorilor în 2019, urmată de o ușoară scădere în 2020, situație similară atât regiunii Vest, *cât și României în ansamblu. Ierarhiile la nivel județean/ regional/na*țional se păstrează. Deși *situa*ția regiunii Vest este superioară în 2020 celei

naționale, nu este și cazul județului Hunedoara. Numărul de locuitori per spital din anul 2020, *deși* în scădere față de anul 2014, rămâne semnificativ mai mare *față* de media regională *și la o distanță* ceva mai mică de cea națională. Se remarcă în mod negativ municipiile Deva *și Hunedoara, cu valori mult peste media județului*, fapt ce relevă o suprasolicitare a spitalelor din aceste localități*.*

În cazul numărului de locuitori la un dispensar, situația se menține semnificativ mai bună în județ*ul* Hunedoara în toată această perioadă, atât în context regional, *cât și național.*

FIGURA 28: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN SPITAL, PE LOCALITĂȚI, 2014-2020

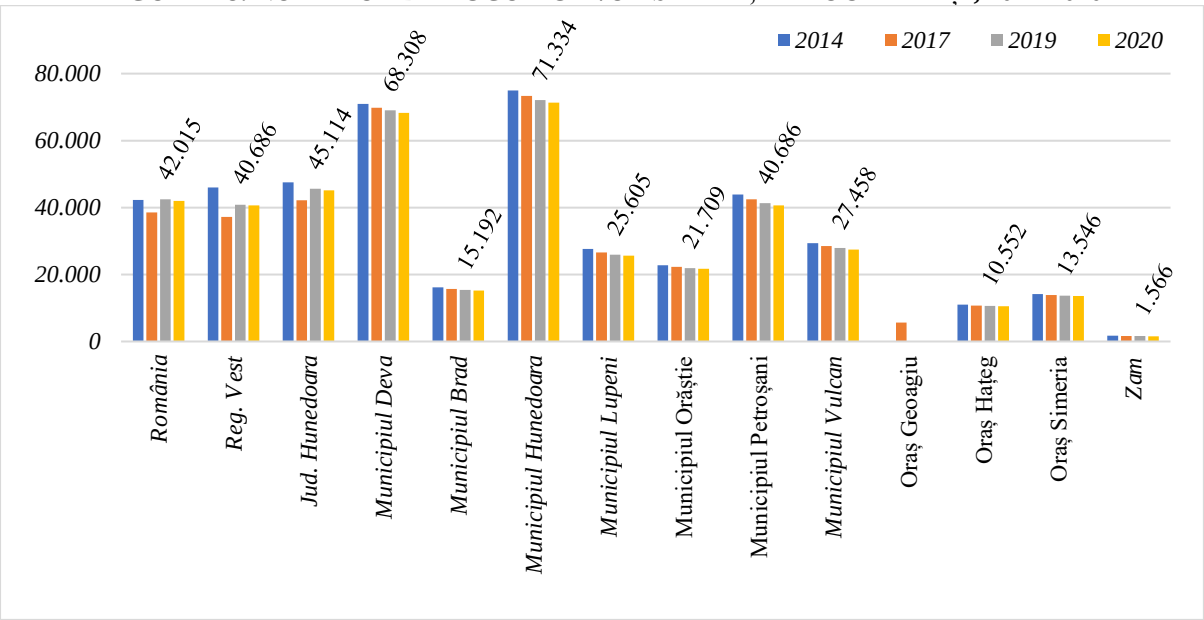

Note: Valorile corespund anului 2020; pentru celelalte localități *din județ nu au existat date privind spitalele.*

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la suma spitalelor publice *și private, date furnizate de INS, TEMPO-Online (POP108D, SAN101B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

FIGURA 29: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN DISPENSAR, PE LOCALITĂȚI, 2014-2019

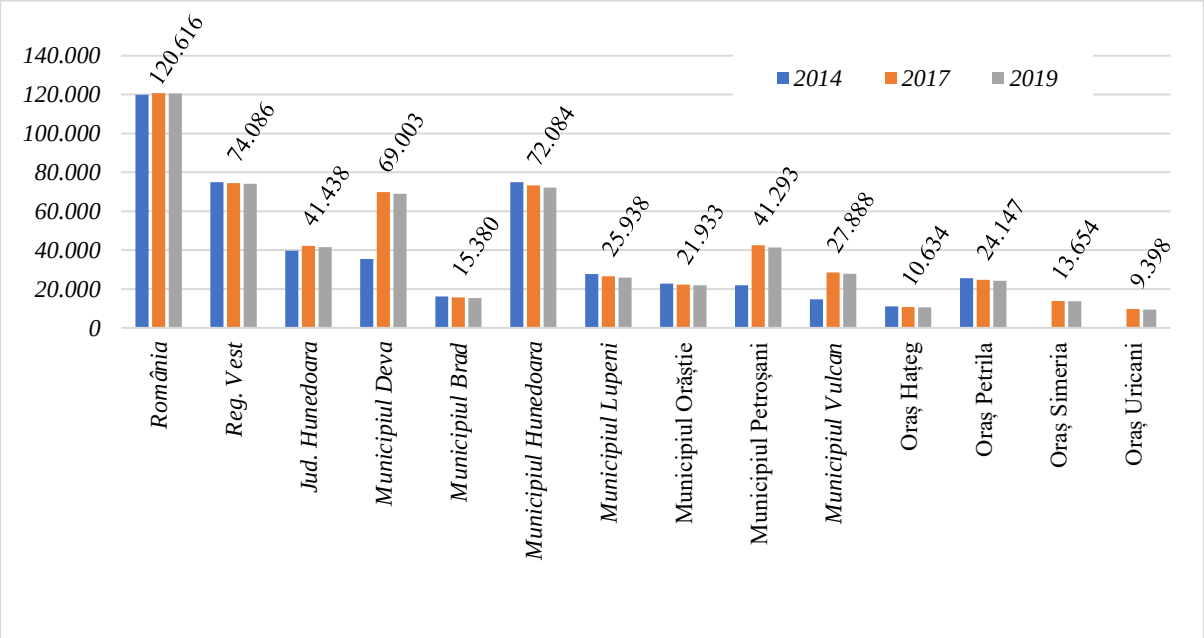

Note: Valorile corespund anului 2019; pentru celelalte localități *din județ nu au existat date privind dispensarele.*

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la numărul dispensarelor, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (POP108D, SAN101B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

În anexele 4 și 5 de la finalul studiului am prezentat numărul de locuitori ce revin unui *cabinet medical de familie, respectiv unui cabinet stomatologic. În privința cabinetelor de familie*, Hunedoara se situează în 2019 ceva mai bine (1.931 loc*./cabinet) comparativ cu media* națională (2.042 loc*./cabinet), dar inferior regiunii Vest (1.721 loc./cabinet). Doar 53 de UAT-uri din cele 69 ale județului beneficiau în 2019 de cabinete de familie, conform datelor INS. Pentru alte patru* localități*, deși existau cabinete în 2014, acestea nu mai apar în 2019:* Bretea Română, Lăpugiu de Jos, Luncoiu de Jos, Turdaș. Pe de altă parte, în Vorț*a situația este* inversată: în 2019 beneficiază de un cabinet de familie, spre deosebire de 2014.

Accesul la cabinetele stomatologice este mai redus în județul *Hunedoara (1.860 loc./*cabinet stomatologic) comparativ cu media regională (1.250 loc*./cabinet) și cea* națională *(1.428 loc./*cabinet). Îngrijorător este faptul că în mai mult de jumătate din cele 69 de localități *ale* județului nu există *cabinete stomatologice (conform datelor INS disponibile pentru 2019).* Mai mult, în unele localități*, deși în 2014 apar cabinete stomatologice, în 2019 acestea au* dispărut: Băcia, Băița, Brănișca, Certeju de Sus, Sălaș*u de Sus* și *Vața de Jos. Astfel, conform datelor statistice INS, în 2014 existau 57 de cabinete stomatologice publice în județ, iar în 2020* a rămas doar unul singur. Și la nivelul regiunii Vest, numărul acestora a scăzut de la 80 la 5 *în* intervalul menționat.

2.3.3. Echipamente medicale și proceduri

În cadrul unități*lor sanitare, un rol tot mai important în diagnosticarea/monitorizarea evoluției diferitor afecțiuni îl au echipamentele de radiologie* și imagistică medicală. Situați*a* disponibilități*i principalelor categorii de astfel de echipam*ente în unități*le medicale din județul* Hunedoara este prezentată în figura următoare:

FIGURA 30: ECHIPAMENTE DE RADIOLOGIE ȘI IMAGISTICĂ[1], ÎN 2021 (NR.)

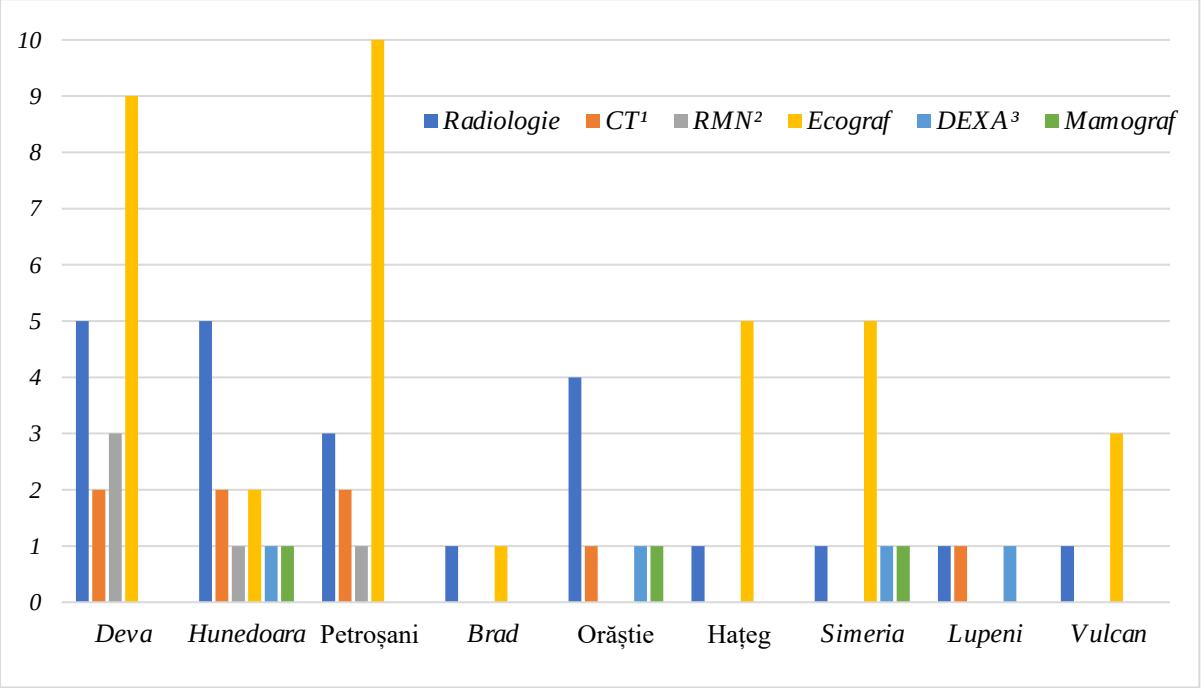

[1] Computer tomograf; [2] rezonanță magnetică nucleară*; [3] osteodensitometrie.*

Sursa: Date furnizate de Casa Județeană de Asigurări de Sănătate Hunedoara.

Raportând populația rezidentă la 1 ianuarie 2021 în Hunedoara la numărul de *echipamente, obț*inem o măsură a accesului populației la acestea, mai precis numărul de *locuitori ce revin la un aparat. Pentru trei categorii de echipamente (CT, RMN și mamograf), am calculat acest raport* și în cazul României, în ultimul an disponibil (2019). Rezultatele arată

un raport favorabil al județului Hunedoara la primele două categorii – *CT și RMN –, în timp ce la aparatele de tip mamograf situația este ușor* inferioară.

Și în privința numărului de proceduri CT *și RMN efectuate raportat la populație,* Hunedoara beneficiază de o poziție mai bună atât *în raport cu media* națională, *cât și față* de județul *Caraș Severin și Arad. Doar* județul *Timiș* înregistrează valori superioare. Situa*ția se* schimbă în privința *implanturilor de stenturi (angioplastii), proceduri la care populația din* județul *Hunedoara și Caraș Severin nu are acces.*

TABELUL 19: ACCESUL POPULAȚIEI LA ECHIPAMENTE DE RADIOLOGIE ȘI IMAGISTICĂ

	CT		RMN		Mamograf	
	Număr	**Locuitori/un aparat**	**Număr**	**Locuitori/un aparat**	**Număr**	**Locuitori/un aparat**
Hunedoara (2021)	*8*	*46.696*	*5*	*74.714*	*3*	*124.523*
România (2019)	*339*	*57.303*	*206*	*94.300*	*164*	*118.450*

Sursa: Date pe județ – CJAS Hunedoara; date România – Eurostat, Medical technology (https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_rs_equip&lang=en); populația rezidentă la 1 ianuarie – *INS, TEMPO-Online (POP105A), calcule ale autorilor.*

FIGURA 31: PROCEDURI EFECTUATE ÎN SPITALELE DIN REȚEAUA PUBLICĂ LA 100.000 LOC., ÎN 2019

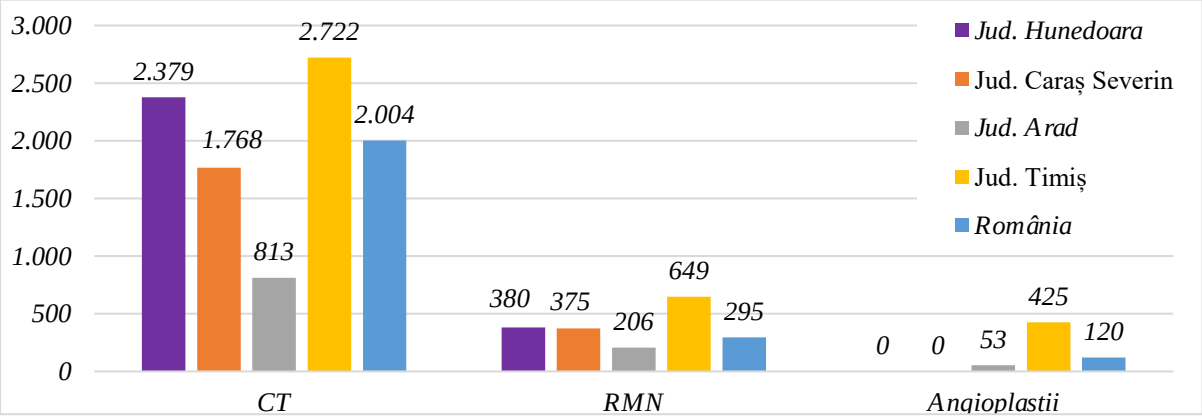

Sursa: Date din Ministerul Sănătății, *Raportul național al stării de sănătate a populației 2019, p. 238.*

2.4. Personalul medico-sanitar

2.4.1. Personalul medico-sanitar pe categorii

Dacă în privința *personalului sanitar mediu, valoarea indicatorului este una relativ* apropiată între nivelul județean, *regional și* național, numărul de medici stomatologi *și de alte categorii (mai puțin cei de familie) raportat la populație este semnificativ mai mic în județul Hunedoara comparativ cu cel înregistrat la nivelul regiunii Vest și, cu un ecart mai redus, raportat la nivel* național. Ierarhia se păstrează *și în privința medicilor de familie.*

Tendința în perioada 2014-2020, în județul Hunedoara, este una de creștere, atât în privința personalului medical mediu și a celui auxiliar, cât și, mai puțin, în cazul medicilor de alte categorii și al celor stomatologi. De altfel, în figurile următoare se poate observa că această *creș*tere vizează majoritatea categoriilor de personal medical, cu *excepția medicilor de familie* al căror număr înregistrează o mică scădere în perioada de raportare.

Dacă analizăm însă evoluția personalului medical pe forme de proprietate a unități*lor medicale din județ*, remarcăm că această *creș*tere *s-a realizat preponderent pe seama* domeniului privat. Mai mult, numărul total al medicilor (exclusiv stomatologi) din *unitățile publice* a înregistrat o reducere în perioada analizată de la 811 la 717, din cauza scăderii drastice

a numărului de medici de familie de la 129 la 8. Și numărul *medicilor* stomatologi din unități*le publice s-a redus de la 73 la 21.*

FIGURA 32: PERSONALUL MEDICO-SANITAR LA 100.000 LOC., PE CATEGORII, ÎN 2020

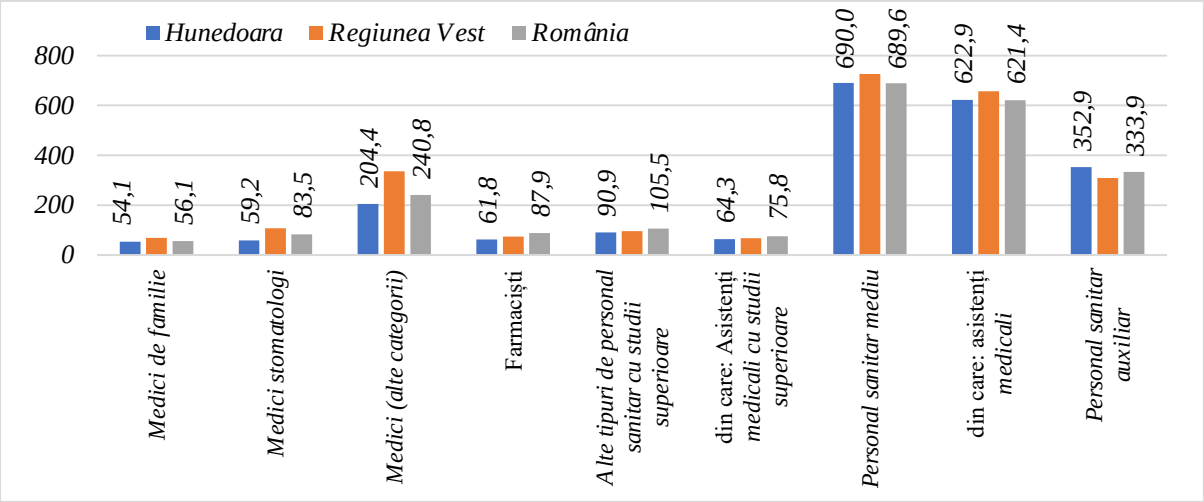

Notă: *Valorile corespund județului Hunedoara și mediei naționale.*

Sursa: Calculat prin raportarea personalului medical la populația după domiciliu de la 1 iulie 2020, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (SAN104A, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

FIGURA 33: EVOLUȚIA PERSONALULUI MEDICAL DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (NR.)

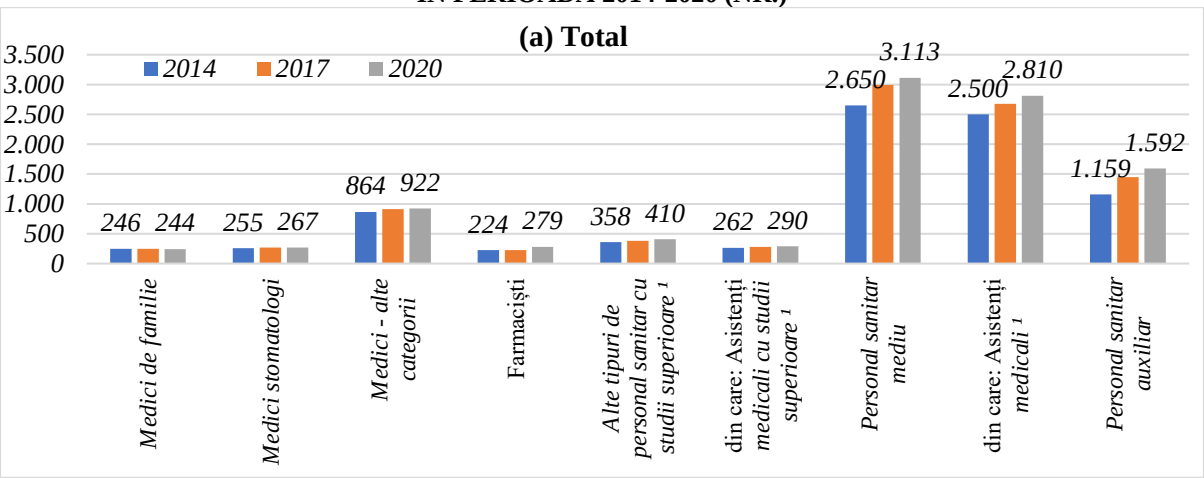

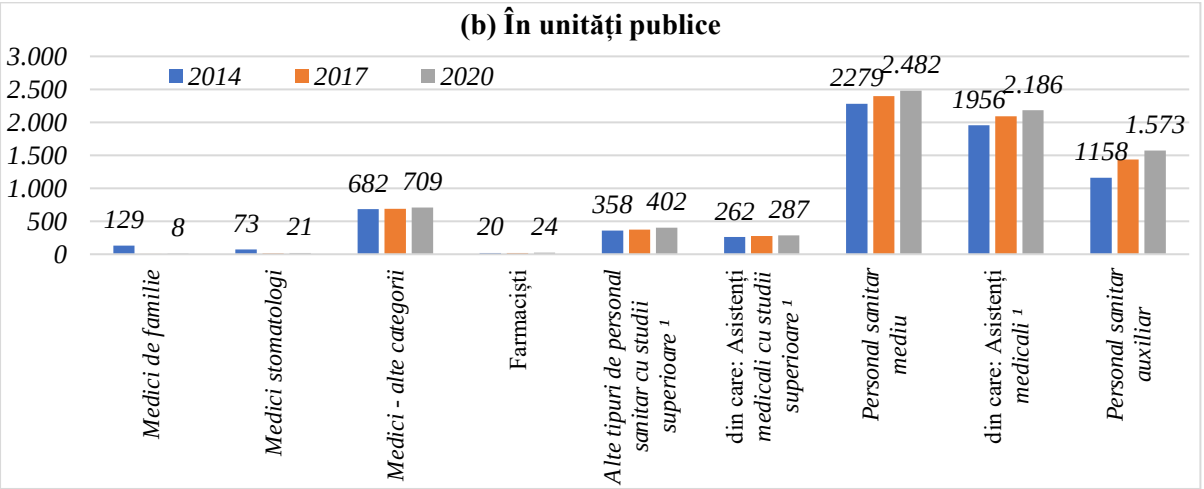

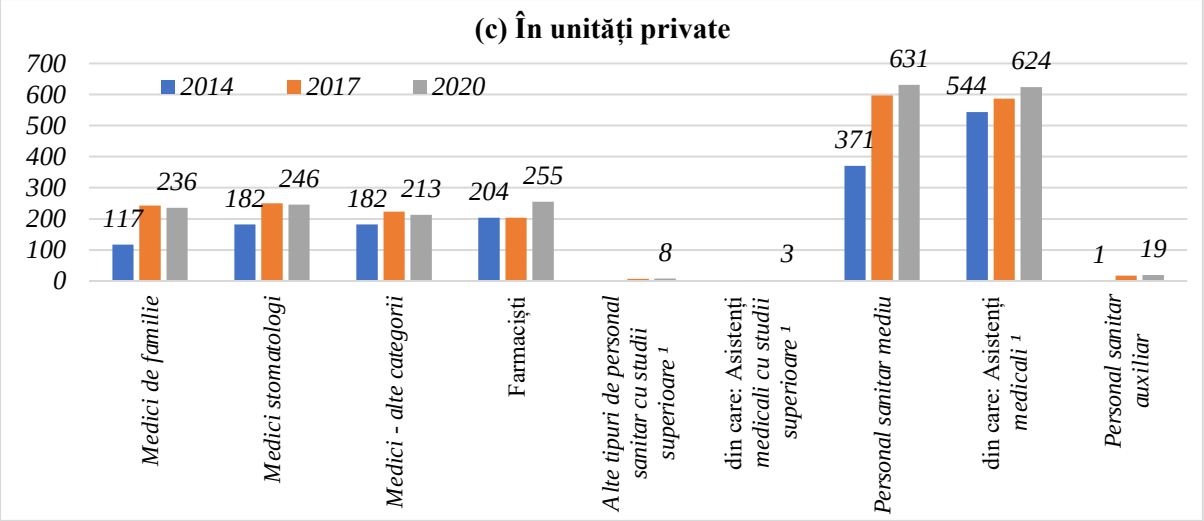

Notă: *Valorile corespund anilor 2014/2015 și 2020.* ¹ *valorile anului 2015 în loc de 2014.*

Sursa: INS, TEMPO-Online (SAN104A), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

Această dinamică pe forme de proprietate a unității*lor a condus la o contracție, în intervalul 2014*-2020, a ponderii medicilor (exclusiv stomatologi) din unități*le publice de la 73,1% la 61,5%, iar a medicilor stomatologi de la* 28,6% la 7,9%, după cum arată graficele din figura următoare. Tendința poate fi interpretată drept o creștere a inegalității *accesului la servicii medicale, prin costurile suplimentare pe care le gen*erează accesul la sectorul medical privat.

FIGURA 34: DINAMICA STRUCTURII PERSONALULUI MEDICAL DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE FORME DE PROPRIETATE A UNITĂȚILOR, ÎN 2014 ȘI 2020 (%)

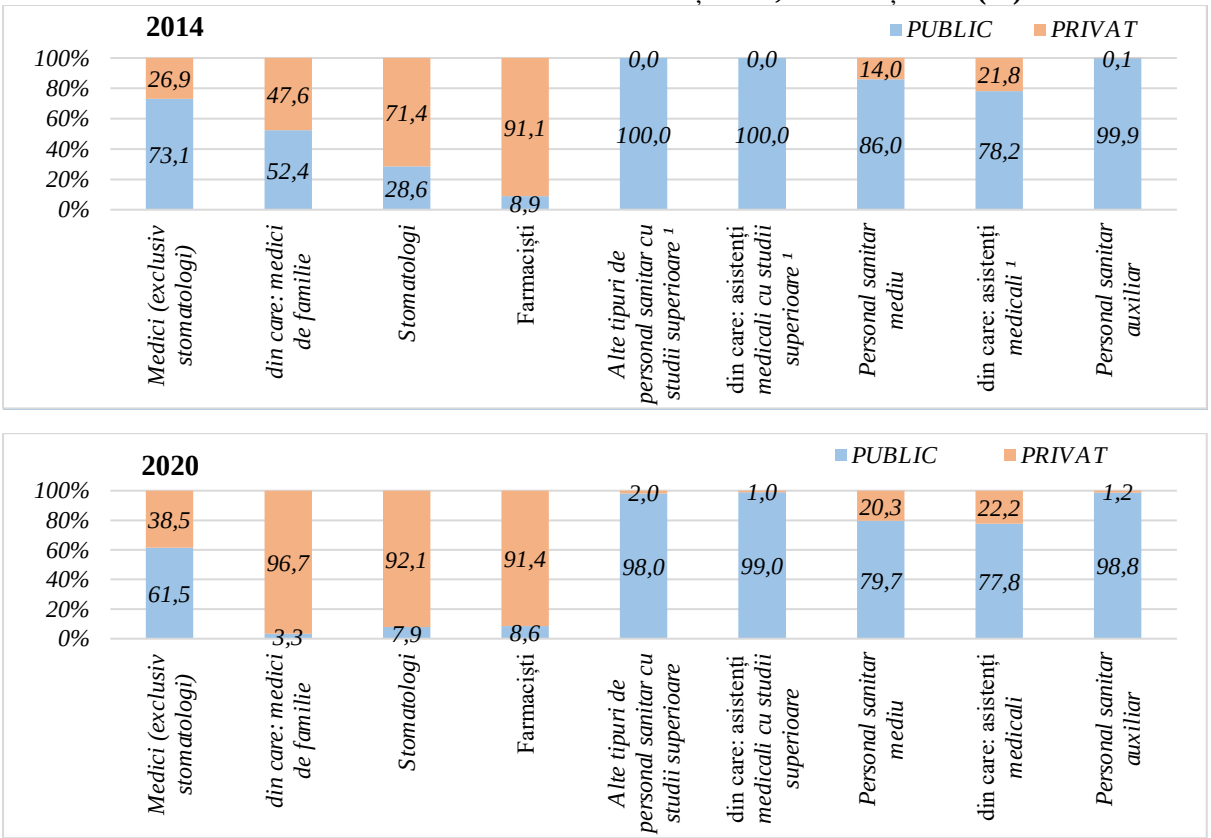

¹ *Valorile anului 2015, în loc de 2014.*

Sursa: Calculat pe baza datelor INS, TEMPO-Online (SAN104A), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

2.4.2. Accesul populației la personalul medical

Pentru a releva accesul populației la medici și alte categorii de personal medical, în anexele 6-9 de la finalul studiului am raportat populația din localitățile *județului Hunedoara la* numărul personalului medical din localitate, pe categorii (evident, în cazul în care există acea categorie de personal în localitatea respectivă), în anii 2014 *și 2019.*

În ce privește numărul de locuitori ce revine la un medic de familie (anexa 6) în 2019, acesta este mai ridicat în județul *Hunedoara (1.853 loc./medic de familie) comparativ cu media* regională/națională, dar prezintă o împrăștiere mult mai redusă a valorilor *în jurul mediei jude*țene. Valoarea extremă înregistrată de *municipiul* Vulcan în anul 2019 este cauzată de reducerea drastică a numărului *medicilor de familie de la 13 la 3 în intervalul 2014-2019, conform INS*.

Se remarcă faptul că pentru 12 localități *nu apar în statisticile INS date privind existența medicilor de familie în anii analiza*ți. Totodată, pentru *trei* localități *dintre cele analizate* (Lăpugiu de Jos, Luncoiu de Jos *și Turdaș) au existat medici în familie în 2014, dar nu mai apar în 2019 (cel puț*in în statistici). Pe de altă parte, în unele localități în care există medic, *chestionarele completate de UAT*-uri arată că p*onderea populației înscrise la medicul de familie este* redusă. Exemple în acest sens sunt localități*le Rapoltu Mare – 40%, Boșorod –* 50%, Sălaș*u de Sus – 65%, Râu de Mori – 70%.*

Numărul de locuitori ce revine la un medic stomatolog (anexa 7) este considerabil mai ridicat în 2019 (1.714 loc./stomatolog), față de media regională (1.027 loc./stomatolog), ecartul *față* de *media na*țională (1.305 loc./stomatolog) fiind mai redus. Situația negativă din mediul rural comparativ cu cel urban este evidentă. Pentru mai mult de jumătate dintre localități*le județului nu apar date privind existența stomatologilor, în timp ce cinci loc*alități *dintre cele prezentate beneficiau de stomatologi în 2014, dar nu* și în 2019 (Băcia, Băița, Brănișca, *Certeju de Sus* și *Cri*șcior). Pe de altă parte, *patru* localități beneficiază de medici stomatologi în 2019, spre deosebire de anul 2014 (Pui, Răchit*ova, Romos, Teliucu Inferior). În 2019, situațiile cele mai nefavorabile din punctul de vedere al accesului la stomatolog le întâlnim, paradoxal, în* localități *urbane precum municipiul Lupeni (3.705 loc./stomatolog), Uricani (3.133 loc./stomatolog), municipiul Vulcan (3.099 loc./stomatolog), dar și în Petrila* și *Simeria. În* mediul rural, valori ridicate ale indicatorului, ceea ce relevă un acces dificil la stomatolog, *întâlnim în Vețel (2.880 loc./stomatolog), Teliucu Inferior (2.492 loc./stomatolog) și Pui (2.054 loc./stomatolog).*

Medicii din celelalte categorii – în afara celor de familie și stomatologi (anexa 8) – constituie grupa cea mai slab reprezentată în teritoriu; doar 20 dintre cele 69 de UAT-*uri din jude*ț mai beneficiază în 2019 de serviciile a*cestor medici – în majoritate medici specialiști. În* 2014, numărul localități*lor beneficiare era de 27, deci în șapte* dintre ele a dispărut această grupă de medici în perioada analizată. Media județ*ului în 2019 (486 loc./medic) este peste cea na*țională (43*4 loc./medic)* și mult peste cea regională (323 loc./medic). Diferențe*le între* localități *sunt foarte ridicate; situații nefavorabile (valori maxime) întâlnim în orașul Uricani (4.699 loc./medic – dintre cei șase medici, patru sunt de familie) și comuna Pui (4.108* loc./medic), în timp ce în mediul urban apar valori mult mai reduse, ceea ce arată o situați*e mai* bună în privinț*a accesului la medici specialiști.*

Numărul de locuitori ce revine la un farmacist (anexa 9) prezintă, *și în acest caz, o medie pe jude*ț superioară celei regionale*/naționale. Diferențe*le între localități*, mai ridicate în 2014, s*-au redus considerabil în 2019, singura valoare extremă înregistrând-*o orașul Aninoasa,* care beneficiază în 2019 de un singur farmacist. De menționat este faptul că *pentru 42 de* localități *nu apar date privind prezen*ța unui farmacist în intervalul considerat, la care se adaugă *trei* localități *în care, deși în 2014 exista un farmacist, acesta nu mai apare și în 2019.*

2.5. Analiza SWOT

Din chestionarele adresate UAT-urilor județului *Hunedoara, grupa problemelor* întâmpinate de serviciul public de sănătate nu apare ca fiind una prioritară în *ceea ce privește importanț*a acordată de către respondenți. Dintre neajunsurile sistemului de sănătate, principala problemă ca importanță este considerată cea a echipamentelor/infrastructurii, urmată de cea *a* numărului insuficient de cadre, respectiv de unități medicale. Cele două din urmă, deși *nu sunt pe primul loc ca importanț*ă, sunt considerate drept cele mai prioritare. O importanță mai redusă *a* fost acordată de către respondenți accesului la servicii de sănătate și facilități*lor pentru* persoane cu dizabilități*.*

Pe lângă problemele semnalate de către reprezentanți*i unor UAT-uri din județ mai sus menționate, analizele realizate în cadrul acestui* capitol relevă o serie de puncte slabe *și riscuri/amenințări* legate de starea sănătăți*i populației și de sistemul medical, chestiuni pe care le*-am sintetizat în următorul tabel:

Puncte tari:

- durata medie a vieții relativ ridicată în mediul rural comparativ cu media regională și națională, cu o evoluție ascendentă inclusiv în intervalul 2019-*2020, dar care ascunde* o populație îmbătrânită;
- valori relativ reduse, în context regional și național, ale mortalității infantile din *mediul rural. Trend descendent al acestui indicator în intervalul 2014-2020, în special în mediul rural;*
- reducerea numărului deceselor (2014-*2020) la unele cauze precum tuberculoza,* tumori, leziuni traumatice/cauze externe și alte cauze. În intervalul 2014-*2019 s-a* redus și numărul decese*lor cauzate de boli ischemice, cerebro*-vasculare și alte boli ale aparatului circulator, alături de cele ale aparatului genito-urinar, însă anul 2020 a adus o creștere substanțială a deceselor, probabil din cauza accesului redus la *tratamente cauzat de epidemia Covid-19;*
- număr relativ ridicat raportat la populație al cabinetelor medicale de familie comparativ cu media națională. Dinamică pozitivă a unor unități sanitare: ambulatorii integrate spitalului, laboratoare medicale, alături de farmacii și puncte f*armaceutice;*
- număr de paturi raportat la populație superior mediei naționale din unele unități medicale pentru internare continuă (spitale, unități medico-*sociale, sanatorii TBC),* dar și de zi (spitale, centre de sănătate multifuncționale, centre de dializă); dinamică ascendentă în 2014-2020 a numărului de paturi din ambele categorii;
- trend ascendent al numărului de medici și alte categorii de personal sanitar (mediu, auxiliar, farmaciști), în special în unitățile private.

Puncte slabe:

- mortalitate relativ ridicată în special în mediul rural, din cauza ponderii ridicate a populației în vârstă, cu un trend ușor ascendent în 2014-2019 și o creștere puternică *2019*-2020 (în trei localități, mortalitatea s-*a triplat în intervalul 2014-2020: Br*ănișca, Cerbăl, Orăștioara de Sus); mortalitate infantilă relativ ridicată în mediul *urban;*
- incidență și prevalență ridicată comparativ cu media națională la majoritatea categoriilor de afecțiuni ale populației. Trend ascendent 2014-2020 al numărului *decese*lor cauzate în special de bolile aparatului circulator și respirator (impactul *Covid*-19) și mai puțin de cele ale aparatului digestiv și boli endocrine/ nutriție/metabolism;

- număr redus, în raport cu populația, al cabinetelor medicale de specialitate, al *celor* stomatologice și al laboratoarelor de tehnică dentară. Lipsa unor categorii de unități medicale (anul 2020): centre de sănătate, sanatorii balneare, cabinete stomatologice studențești;
- dinamică negativă 2014-*2020 a unor categorii de cabinete medicale, precum cele de* familie, stomatologice, de specialitate și de medicină generală;
- număr relativ mare de locuitori ce revin la un spital în Deva și Hunedoara; ar fi oportună construirea unui spital suplimentar (în intervalul 2014-2020 nu a apărut *niciun spital nou);*
- *lipsa cabinetelor de familie în 16 UAT*-uri din cele 69 ale județului în 2019 (conform datelor INS), deși în patru dintre acestea existau cabinete în 2014; localități cu număr mare de locuitori ce revin la un cabinet (Băița, Râu de Mori, Sântămăr*ia*-Orlea, Vețel, *Baru, Geoagiu);*
- *lipsa cabinetelor stomatologice în 45 de UAT*-uri în 2019 (conform datelor INS), deși în șase dintre acestea existau cabinete în 2014; localități cu număr mare de locuitori *ce revin la un cabinet stomatologic (Lupeni, Geoagi*u, Pui, Ilia, Șoimuș);
- *doar 22 de UAT-uri beneficiau de farmacii în anul 2019 (date INS); în trei dintre acestea exista farmacie în 2014;*
- număr de medici raportat la populație inferior mediei naționale la toate cele trei *categorii considerate: medici de f*amilie, stomatologi și alte categorii.

Oportunități:

- posibilități de finanțare din fonduri nerambursabile comunitare și naționale pentru reabilitarea unor clădiri deteriorate sau pentru achiziționarea de echipamente și aparatură medicală (programele PNRR, POR Vest, POEO, POIDS, Horizon Europe);
- *posibilitatea* ameliorării stării de sănătate a populației ca urmare a efectelor trecerii la economia verde (surse de energie regenerabilă, gestionarea resurselor de apă, conservare/protejare a ariilor naturale, managementul deșeurilor, folosirea *combustibililor alternativi);*
- odată cu diminuarea epidemiei Covid-*19, asigurarea accesului la tratamente va relua* trendul descendent al unor afecțiuni – *cauze de deces* – și va tempera evoluția ascendentă a altora.

Riscuri:

- populația îmbătrânită din mediul urban, cu risc ridicat în ce privește incidența și prevalența diferitor afecțiuni, va pune presiune pe sistemul medical public. Mai mult, în contextul actualei epidemii, accesul la medici și posibilitățile de tratament al afecțiunilor cronice sunt mult diminuate. Pe de altă parte, în unele localități cu populație îmbătrânită, accesul la tratamente este împiedicat de faptul că unitățile medicale sunt slab reprezentate (unele nu beneficiază de cabinete de familie sau *stomatologice);*
- dispariția unor categorii de unități publice, pr*ecum cabinete de familie, de specialitate* sau cele stomatologice, concomitent cu sporirea unităților private au două efecte:
- (a) creșterea costurilor suportate de la buget, în cazul serviciilor decontate de stat, astfel încât, deși bugetele CAS cresc, serviciile acoperite sunt tot mai puține;
- *(b) în cazul serviciilor suportate de pacient, se reduce accesul la acestea, în special în* cazul persoanelor cu posibilități financiare reduse (grupuri vulnerabile).

3. NIVELUL DE TRAI ȘI PROTECȚIA SOCIALĂ

3.1. Profilul județului Hunedoara din perspectiva surselor de venit

Din analiza datelor colectate prin întrebări deschise în cadrul proiectului SIPOCA 4 *coordonat de MMJS și INCE în perioada 2016-2018*[11] *a reieșit* că principalele surse de venit în *județul* Hunedoara sunt salariile, pensiile, veniturile din cultivarea pământului *și creșterea animalelor. Pentru 28 dintre reprezentanții UAT-urilor intervievați*, pensiile reprezintă prima sursă de venit, pentru 16 – a doua sursă de venit, în timp ce *patru dintre respondenți* identifică veniturile din pensii drept a treia sursă de venit.

*În cazul salariilor, situa*ția este foarte asemănătoare: 26 de respondenți identifică pentru *UAT*-ul pe care îl reprezintă salariile drept prima sursă de venit, 18 respondenți – *drept a doua* sursă de venit *și trei respondenți* – drept a treia sursă de venit.

A treia sursă importantă de venit identificată de respondenți *este agricultura și creșterea animalelor; în șase UAT*-uri este identificată drept primă sursă de venit, în *opt – drept a doua* sursă de venit *și în alte opt UAT-uri* – a treia sursă de venit.

Beneficiile sociale (VMG, ASF) sunt identificate drept prima sursă de venit într-*un UAT,* drept a doua sursă de venit în două *UAT-uri și drept* a treia sursă de venit în *cinci UAT-uri*[12].

*Având în vedere importanța pensiilor și salariilor în economia surselor de venit în jude*țul Hunedoara, în contextul acestui demers de dezvoltare socioeconomică proiectată, se *impune analiza evoluției dinamicii pensionarilor și a pensiei medii, dar și identificarea tendințelor în domeniul pensiilor, dar mai ales în domeniul salariilor și al salariaților din județ. O particularitate a jude*țului Hunedoara este ponderea relativ mică a pensionarilor agricultori, *în contextul în care ponderea pensionarilor este una relativ mare atât comparativ cu cea a regiunii Vest, cât și în context na*țional. Ponderea pensionarilor de asigurări sociale în județ*ul Hunedoara este de 274,4 la 1.000 loc., în timp ce ponderea pensionarilor agricultori este de* doar 4,2‰, de trei ori mai mică față de cea înregistrată la nivel na*țional.*

După cum se vede în *figura* de mai jos, ponderea pensionarilor din agricultură scade în *ultimii șase ani atât la nivel regional, cât și la nivel na*țional, dar scăderea este mai importantă *în județul Hunedoara.*

FIGURA 35: NUMĂRUL DE PENSIONARI LA 1.000 LOC. – AGRICULTORI

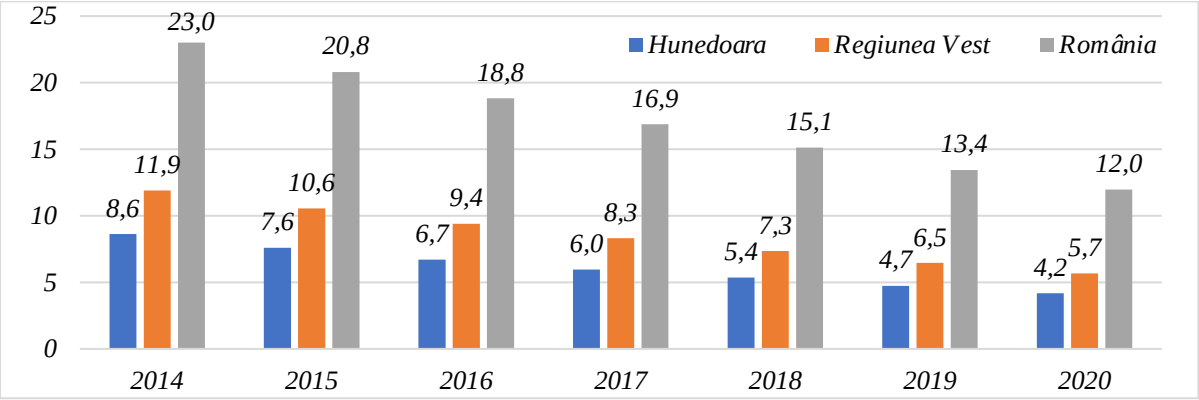

*Sursa: Valori ob*ținute prin raportarea numărului mediu anual al pensionarilor la populația după domiciliu la 1 *iulie, date furnizate de INS, TEMPO-Online (PNS101D, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/ tables/insse-table.*

[11] Ministerul Muncii și Justiției Sociale și Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu", 2016-2018, *Implementarea unui sistem de elaborare de politici publice în domeniul incluziunii sociale la nivelul MMFPSPV, Proiect SIPOCA 4.*

[12] *Ibidem.*

În cazul pensionarilor din categoria asigurărilor sociale de stat, trendul comparativ este *invers, ponderea crește ușor în ultimii patru ani atât la nivel regional, cât și la nivel național, dar creș*terea este mai accentuată la nivelul *județului Hunedoara.*

FIGURA 36: NUMĂRUL DE PENSIONARI LA 1.000 LOC. – ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT

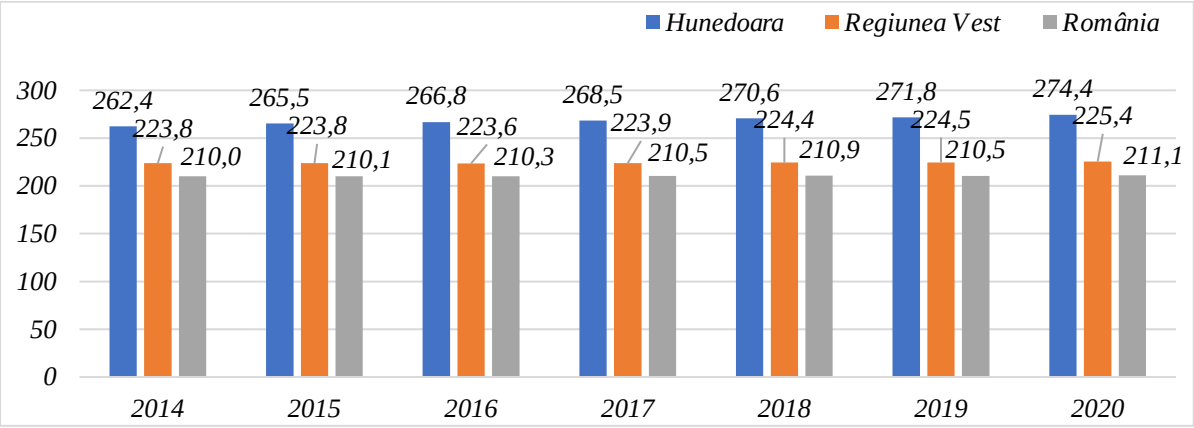

*Sursa: Valori obț*inute prin raportarea numărului mediu anual al pensionarilor la populația după domiciliu la 1 *iulie, date furnizate de INS, TEMPO-Online (PNS101D, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

Implicațiile acestei situații pot fi unele importante în ceea ce privește veniturile populației vârstnice. Diferențele dintre nivelul mediu al pensiei pentru agricultori și cel al pensiei medii de asigurări sociale sunt mari, iar în cazul jude*țului Hunedoara, nivelul pensiei medii este semnificativ mai mare decât cel înregistrat la nivel regional, ecartul fiind și mai important comparativ cu media n*ațională.

FIGURA 37: PENSIA MEDIE LUNARĂ (LEI)

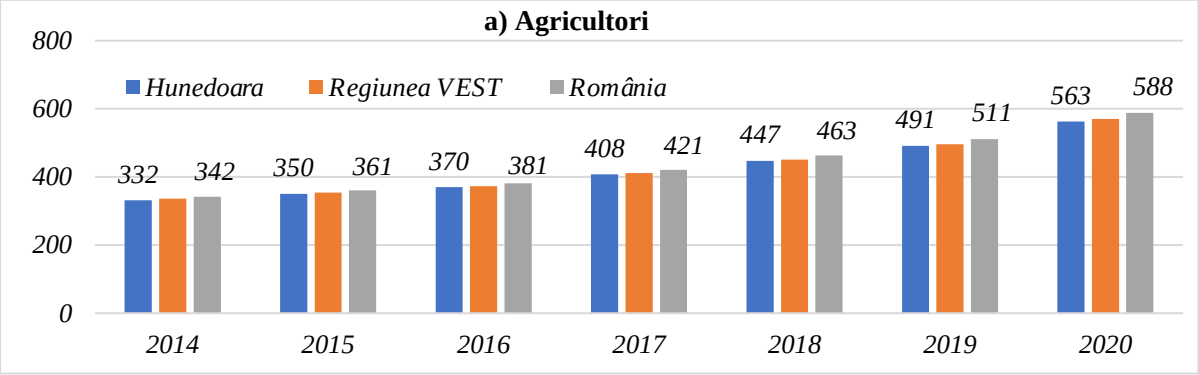

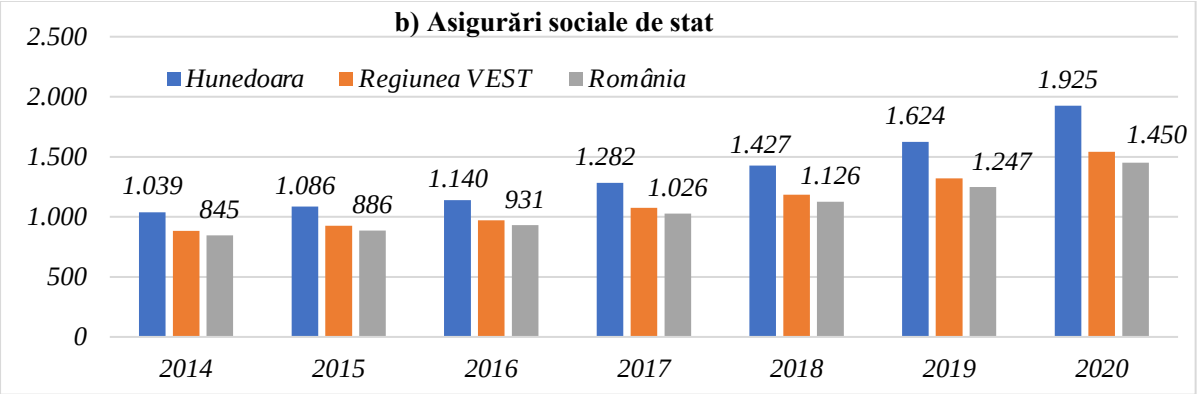

Sursa: INS, TEMPO-Online (PNS102D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

După cum putem remarca din *figurile anterioare, diferența* dintre pensia medie lunară *la nivelul județului Hunedoara și media regiunii Vest, respectiv media națională crește semnificativ în ultimii șase ani. Pensia medie în județul Hunedoara este cu peste o treime mai* mare decât pensia medie de asigurări sociale la nivel *național.*

Profilul industrial al județului, caracterizat în mod tradițional de prevalența unor activități *economice precum cele din domeniul energetic și din domeniul extractiv, domenii ce au înregistrat salarii medii mai mari, a generat venituri medii mai mari din pensii. Un alt factor ce a avut un impact important în creș*terea mai accentuată a pensiei medii *în județul Hunedoara, în contextul regional și național, este schimbarea, în perioada 2018-2019, a legislației în domeniul pensiilor în favoarea celor care au lucrat în grupa întâi* și în grupa a doua de muncă.

Pe de altă *parte, în timp ce pensia medie crește semnificativ, în județul Hunedoara salariul mediu crește într*-un ritm mai scăzut comparativ cu cel al regiunii, dar *și comparativ cu creșterea medie la nivel na*țional. Restrângerea activității *atât în domeniul mineritului, cât și în domeniul energetic și al* industriei grele a dus în ultimii ani la scăderea accentuată a ponderii unor activități *cu salarii medii relativ mari, iar dinamica nivelului veniturilor salariale a fost una mai pu*țin accentuată *față* de nivelul regional *și național.*

În timp ce, în anii '90, județul Hunedoara se afla în topul salariilor la nivel național, restrângerea semnificativă a activității industriale a generat pensionări anticipate *și șomaj, iar* noi locuri de muncă au apărut *în domenii cu salarii medii relativ mici, precum comerțul. Pensia* medie lunară de asigurări sociale reprezenta 73,5% din salariul mediu net *în 2020, în* județul Hunedoara, pondere net superioară celei din reg*iunea Vest (50%) și celei naționale (45,1%).*

Încă din anul 2014, salariul mediu net lunar în județul *Hunedoara înregistra deja niveluri sub media regiunii Vest, iar perioada 2016-2019, una de creș*tere accentuată a *salariilor, a dus la creșterea ecartului și la retrogradarea județului Hunedoara de pe penultimul loc în 2014 pe ultimul loc din regiune în 2020 în privința salariului nominal mediu net*[13]*. Salariul mediu nominal net în județul Hunedoara era în 2020 de 2.617 de lei comparativ cu 3.079 de lei la nivelul regiunii Vest, respectiv 3.217 de lei, la nivel național.*

FIGURA 38: CÂȘTIGUL SALARIAL NOMINAL MEDIU NET LUNAR (LEI)

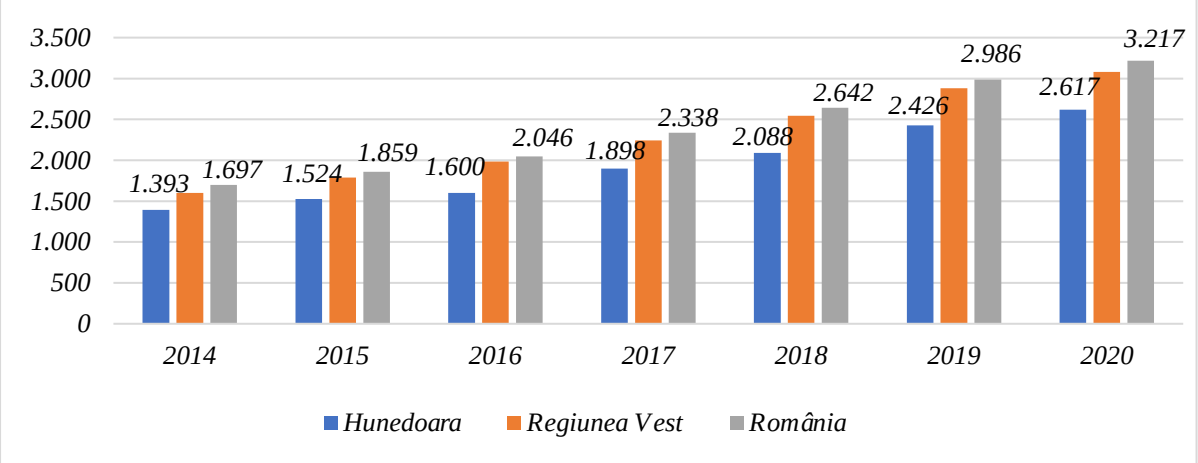

Sursa: INS, TEMPO-Online (FOM106E), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

Pe de altă parte, între 2014 *și 2020, numărul de salariați din jude*țul Hunedoara a scăzut de *la 106.877 la 101.414 (-5,1%), în timp ce, la nivelul regiunii Vest,* numărul de salariați *a crescut în aceea*și perioadă *de la 486.208 la 509.653 de salariați (527.827 în 2019)*[14], adică cu 4,8%.

[13] *INS, TEMPO-Online, Câștigul salarial nominal mediu net lunar pe activități ale economiei naționale (secțiuni și diviziuni) CAEN Rev.2, sexe, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe (FOM106E).*

[14] *INS, TEMPO-Online, Numărul mediu al salariaților pe categorii de salariați, forme de proprietate, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe (FOM104B).*

FIGURA 39: NUMĂRUL DE SALARIAȚI LA 1.000 LOC.

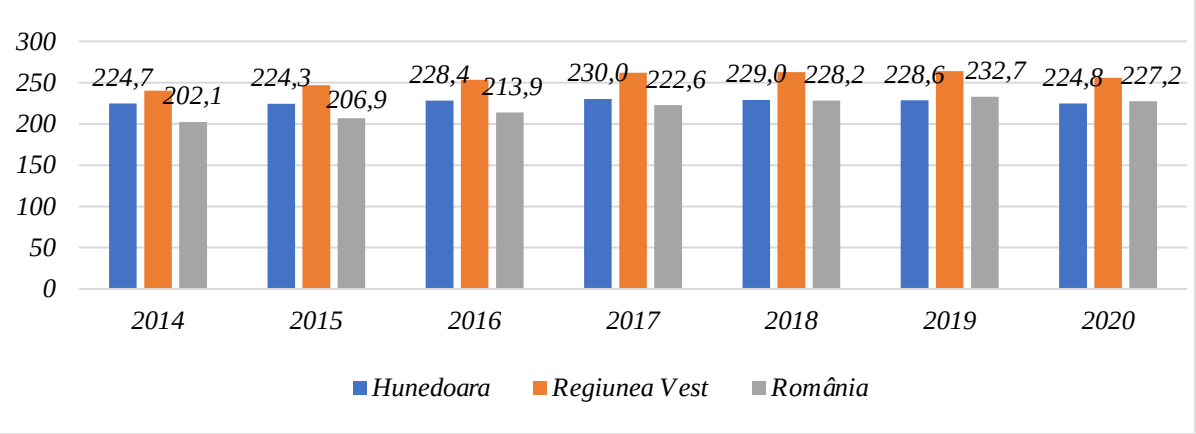

Notă: *N*umărul de salariați se referă la cei care activează în unități*le economice de pe teritoriul județului/regiunii.*

*Sursa: Valori obț*inute prin raportarea numărului mediu de salariați *la popula*ția după domiciliu de la 1 iulie, date *furnizate de INS, TEMPO-Online (FOM104B, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

Chiar dacă zona rurală are o populație îmbătrânită, în localități*le urbane, județul Hunedoara are* încă o pondere importantă a populației de vârstă activă, peste media la nivelul *regiunii Vest, dar și peste cea la nivel național. Comparând datele privind ponderea salariaților în total populație, în context regional și național, cu ponderea persoanelor de vârstă* activă din figura următoare, reiese o pondere mai scăzută a ocupării în forma muncii salariate a populați*ei* de vârstă activă în județ*ul Hunedoara.*

FIGURA 40: PONDEREA POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ DE 15-64 DE ANI ÎN TOTALUL POPULAȚIEI (%)

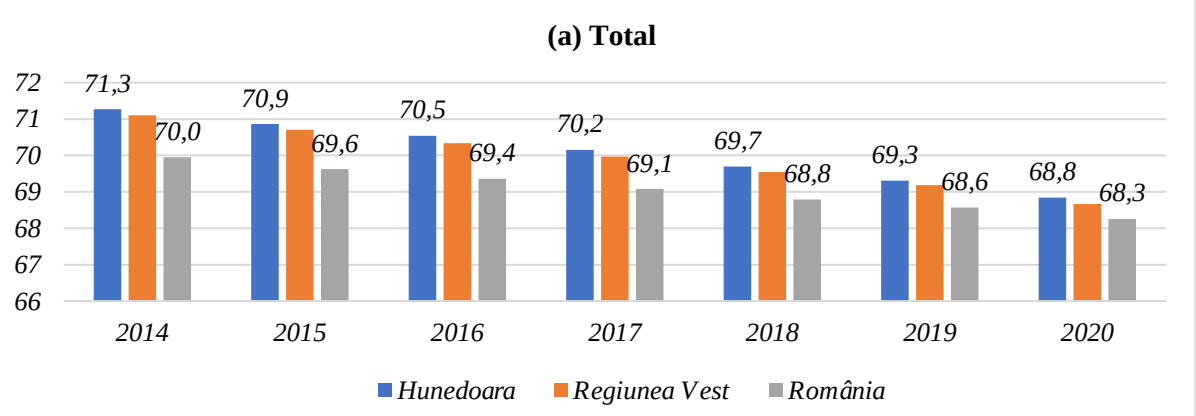

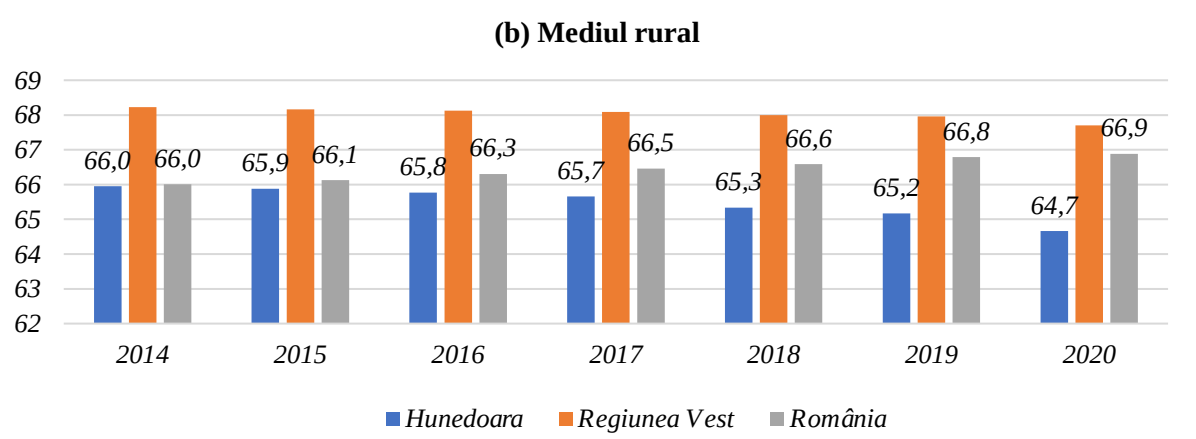

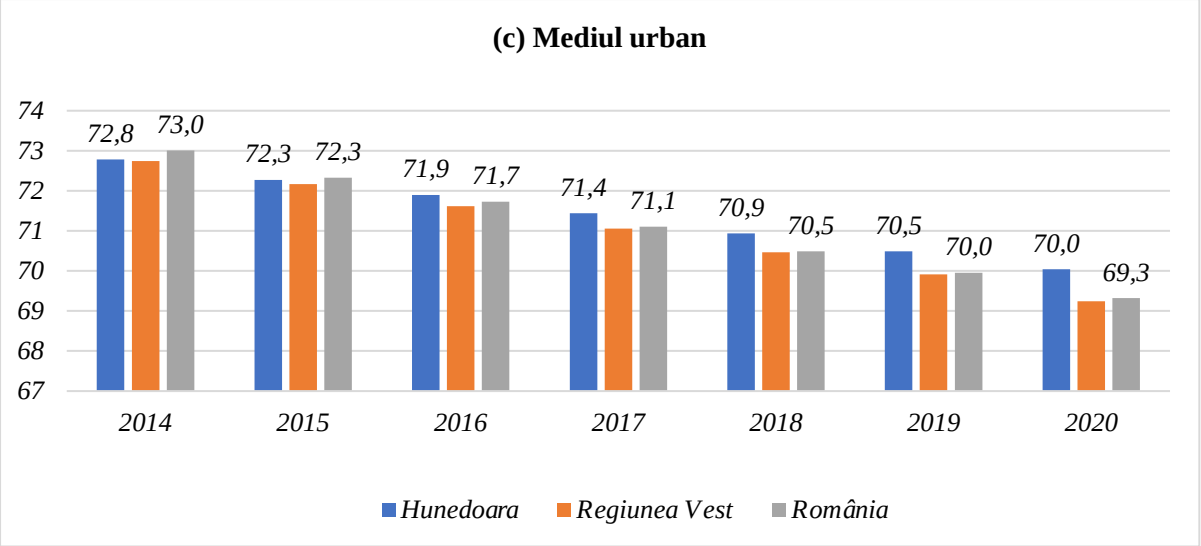

Sursa: Valori calculate pe baza populației după domiciliu de la 1 iulie, pe grupe de vârstă, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (POP108B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

La nivel național, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat scade între 2014 *și 2020 de la 4.682.303 la 4.674.927, în regiunea Vest – de la 452.638 la 449.425, iar în județul Hunedoara – de la 124.776 la 123.786*[15]. Scăderea relativă a numărului de pensionari este mai amplă în regiunea Vest *(-0,71%) comparativ cu cea de la nivel național (-0,16%) și ceva mai* accentuată în județ*ul Hunedoara (-0,79%) față* de regiunea Vest *(figura 41). Cumulând aceste evoluții* cu cele anterioare, putem concluziona că județ*ul Hunedoara este în prezent un județ cu pensii medii relativ mari* și cu salarii medii relativ mici, cu un număr în scădere atât al *salariaților, cât și al pensionarilor.*

FIGURA 41: DINAMICA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI, DE PENSIONARI ȘI A POPULAȚIEI TOTALE, 2020/2014 (%)

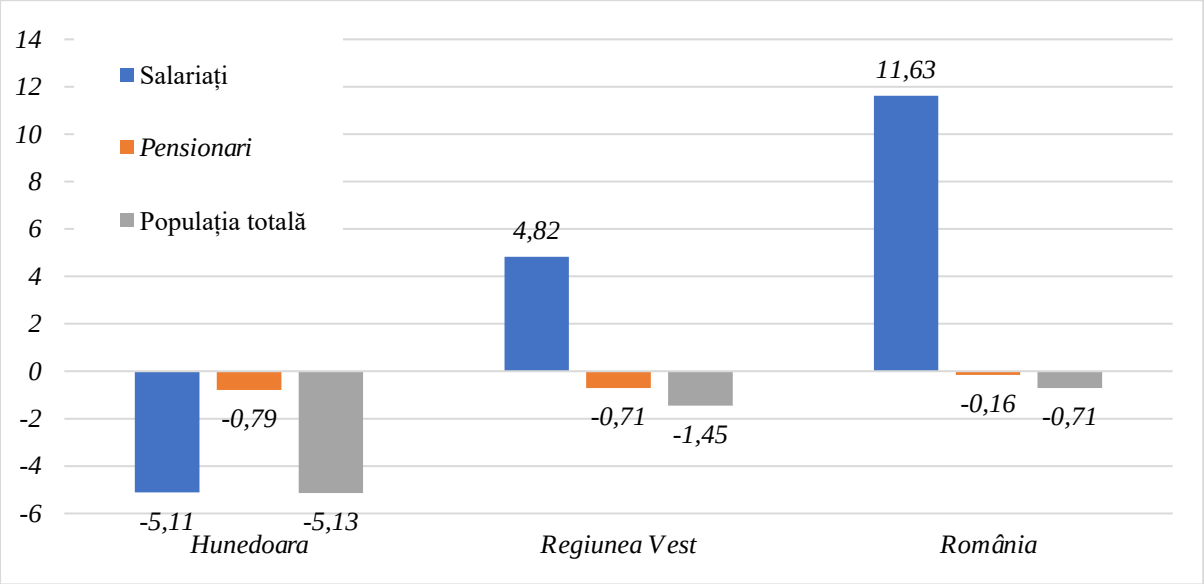

Sursa: Calcule ale autorilor pe baza numărului mediu de salariați, de pensionari de asigurări sociale de stat *și a populației* după domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (FOM104B, PNS101D, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

[15] *INS TEMPO-Online, Numărul mediu trimestrial/anual al pensionarilor pe tipuri de asigurări sociale, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe (PNS101D).*

Raportul salariați/pensionari este și el în scădere în perioada 2014-*2020, în timp ce, la nivel regional și național,* raportul este crescător.

FIGURA 42: RAPORTUL SALARIAȚI/PENSIONARI DE ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT

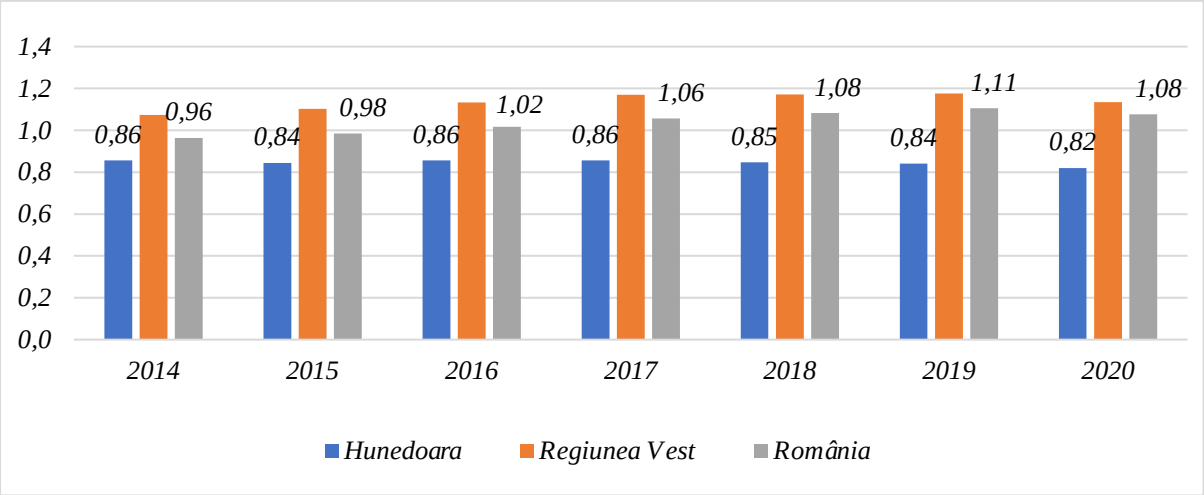

*Sursa: Valori obț*inute prin raportarea numărului mediu de salariați la numărul mediu de pensionari de asigurări *sociale de stat, date furnizate de INS, TEMPO-Online (FOM104B, PNS101D), http://statistici.insse.ro:8077/ tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

În contextul în care salariul mediu nu este semnificativ mai mare comparativ cu pensia medie (raportul este de doar 1,4 comparativ cu 2,0 – media regională *și 2,2 – media na*țională) *și veniturile din agricultura de subzistență și semisubzistență* continuă să aibă în mediul rural o pondere destul de importantă în economia surselor de venit, există premisele frânării dezvoltării sociale și vulnerabilizării unei părți *importante din populația județului.*

3.2. Sărăcie, sărăcie în muncă și marginalizare socială

Conform datelor culese în 2016 în cadrul proiectului SIPOCA 4[16], rata sărăciei în muncă în Hunedoara era sub media la nivel na*țional, dar peste cea a regiunii Vest. Rata* sărăciei în muncă în Hunedoara plasa jude*țul între cele cu rate relativ mici ale acestui indicator (15,1%, fa*ță de media națională de 20%). Deși *situa*ția era una relativ bună în 2016, dinamica *diferen*țiată a numărului de salariați*, pe de o parte, și a nive*lului salariului, pe de altă parte, este *probabil* să ducă *la reconfigurarea ierarhiilor și declasarea jude*țului în topul sărăciei în muncă.

Pe termen mediu și lung, înlocuirea cohortelor de pensionari cu pensii relativ mari cu viitorii pensionari cu pensii mici, corelativ cu salariile relativ mai mici, va duce și la vulnerabilizarea viitoarelor cohorte de vârstnici.

În altă ordine de idei, mediile calculate la nivel jude*țean pot oculta realitatea. Chiar* dacă, atât la nivel regional, cât *și la nivel jude*țean, *și* rata sărăciei, și rata sărăciei în muncă sunt *relativ mici comparativ cu media na*țională, discrepan*țele între rural și urban, dar și cele* intracategoriale sunt unele importante. Graficele din figura următoare (calculate pe baza datelor *din anexa 10)* ilustrează magnitudinea sărăciei la nivel comunitar în localități*le rurale din jude*țul Hunedoara. Peste jumătate dintre localități*le rurale ale jude*țului înregistrează o rată a sărăciei *de* peste 30%. Între aceste localități cu rate ale sărăciei de peste 30% se regăse*ște și unul dintre orașele mici (sub 10.000 loc.) ale județului, orașul Geoagiu.*

[16] Ministerul Muncii și Justiției Sociale și Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu", 2016-*2018, Implementarea unui sistem de elaborare de politici publice în domeniul incluziunii sociale la nivelul MMFPSPV, Proiect SIPOCA 4.*

FIGURA 43: NUMĂRUL DE LOCALITĂȚI PE INTERVALE ALE RATEI SĂRĂCIEI RELATIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

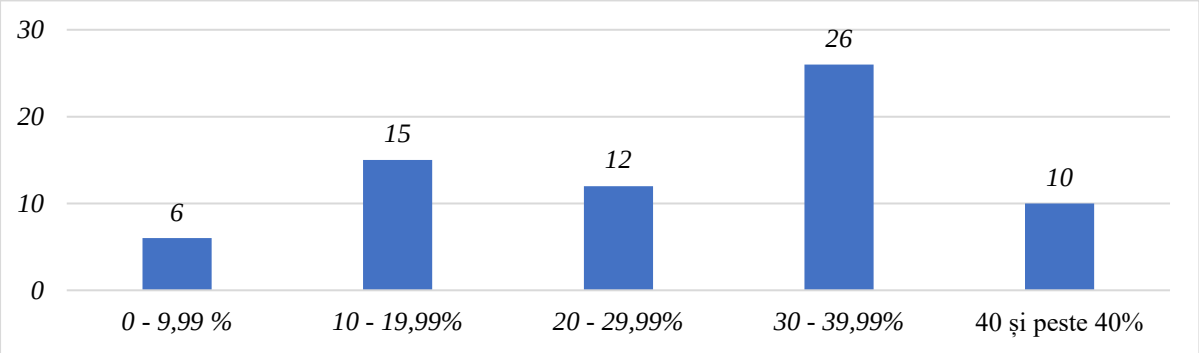

*Sursa: Calcule pe baza rezultatelor proiectului Implementarea unui sistem de elaborare de politici publice în domeniul incluziunii sociale la nivelul MMFPSPV, Proiect SIPOCA 4, Ministerul Muncii și Justiției Sociale și Institutul Na*țional de Cercetări Economice „*Costin C. Kirițescu*", 2016-*2018.*

Dacă mare parte dintre localități*le rurale ale jude*țului înregistrează rate importante ale sărăciei, localitățile urbane cu rate semnificativ mai mici ale sărăciei *și ale* sărăciei în muncă *au* zone ce concentrează aspecte ce definesc marginalizarea socială.

*La nivel național, județul Hunedoara face parte din categoria cu cea mai mare pondere a populației ce locuiește în zone urbane marginalizate, cuprins*ă *între 5,8% și 8,8%, fiind, de asemenea, singurul jude*ț încadrat în această categorie din cadrul *r*egiunii Vest. Totodată, *jude*țul Hunedoara face parte din zona montană defavorizată, definită *conform Programului național de dezvoltare rurală 2014-2020, con*ținând un număr de 45 de unități *administrativ*-teritoriale în această zonă.

TABELUL 20: ZONA URBANĂ DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (ATLASUL ZONELOR URBANE MARGINALIZATE)

Oraș	Populație stabilă	% populație în zone nedezavantajate	% populație în zone dezavantajate pe locuire	% populație în zone dezavantajate pe ocupație	% populație în zone dezavantajate pe capital uman	% populație în zone marginalizate
Brad	*14.495*	*73,52*	*3,40*	*3,97*	*16,39*	*1,52*
Deva	*61.123*	*88,83*	*1,81*	*1,32*	*4,14*	*1,85*
Hunedoara	*60.525*	*71,83*	*0,47*	*2,87*	*17,78*	*5,74*
Lupeni	*23.390*	*39,92*	*2,64*	*23,02*	*17,43*	*16,06*
Orăștie	*18.227*	*78,43*	*2,62*	*0,00*	*12,11*	*6,82*
Petroșani	*37.160*	*61,70*	*0,00*	*7,89*	*23,35*	*5,13*
Vulcan	*24.160*	*45,21*	*3,05*	*10,88*	*21,51*	*19,16*
Aninoasa	*4.360*	*8,56*	*2,71*	*35,28*	*6,31*	*47,16*
Călan	*11.279*	*50,39*	*0,00*	*24,87*	*22,95*	*1,16*
Geoagiu	*5.294*	*56,29*	*0,00*	*2,72*	*26,31*	*13,35*
Hațeg	*9.685*	*67,80*	*1,17*	*9,80*	*17,41*	*3,83*
Petrila	*22.692*	*27,75*	*0,86*	*31,53*	*36,94*	*2,65*
Simeria	*12.556*	*71,71*	*6,00*	*4,09*	*15,25*	*2,95*
Uricani	*8.972*	*6,38*	*1,48*	*21,73*	*55,17*	*15,15*
Total	*313.918*	*62,88*	*1,60*	*9,28*	*18,16*	*6,99*

Sursa: Banca Mondială, 2014, *Atlasul zonelor urbane marginalizate.*

Tabelul de mai sus ilustrează ponderea mare a populați*ei dezavantajate din perspectiva* ocupării în orașe*le unde s*-a produs restrângerea drastică activității industriale, fie că *este vorba* despre industria extractivă în orașele miniere din Valea Jiului, fie că este vorba despre *închiderea unor combinate industriale cu mii de angaja*ți, precum cel de la Călan. În cazul unora *dintre aceste orașe, precum Petrila, Uricani* și Călan, la *ponderea mare de persoane*

dezavantajate pe dimensiunea ocupare, se adaugă ponderea mare de persoane dezavantajate pe *dimensiunea capital uman.*

*Din perspectiva locuirii, orașele din județul Hunedoara par a avea o situa*ție relativ bună, *ponderea persoanelor* dezavantajate din perspectiva locuirii fiind una relativ mică. Graficele de mai jos ilustrează o situație favorabilă *în context național din perspectiva accesului locuințelor la rețeaua de* apă *și canalizare atât la nivelul regiunii Vest, cât și la nivelul județului Hunedoara.*

În ceea ce privește racordarea locuințelor la rețeaua de gaze naturale, localități*le urbane din Hunedoara au o situa*ție semnificativ mai bună *atât comparativ cu regiunea Vest, cât și în context național. Procentul mare al locuințelor urbane racordate la rețeaua de gaze naturale* compensează, la nivelul județ*ului Hunedoara, procentul semnificativ mai mic, în context național* și regional, al celor racordate la sistemul de energie termică.

FIGURA 44: PONDEREA LOCALITĂȚILOR RACORDATE LA UTILITĂȚI ÎN ANUL 2020 (%)

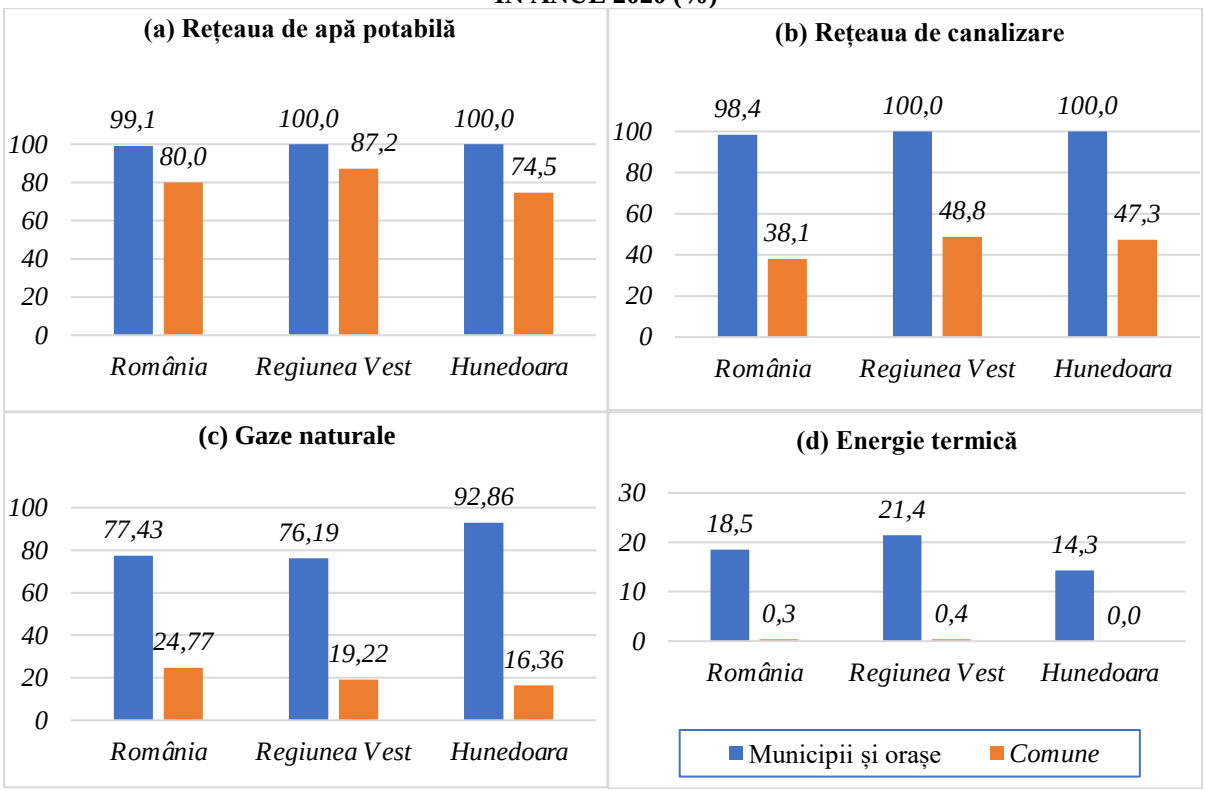

*Sursa: Date obț*inute prin raportarea numărului de localități racordate la utilități *furnizat de INS, 2021, Activitățile privind utilitatea publică de interes local în anul 2020, p. 11*-14, la numărul total de localități *furnizat de INS, TEMPO-Online.*

În ceea ce privește localitățile rurale însă, situa*ția locuințelor racordate la rețeaua de* gaze naturale este semnificativ mai proastă la nivelul regiunii Vest față de nivelul na*țional, respectiv în județul Hunedoara fa*ță de nivelul regional. *Și rețelele* de apă potabilă *și canalizare din județ sunt mai slab reprezentate comparativ cu situa*ția regională.

Totodată, reamintim faptul că racordarea unei localități la utilități nu implică toate gospodăriile din acea localitate. Spre exemplu, din chestionarele completate de UAT-*urile din județ* reiese faptul că, deși localități*le sunt racordate la rețeaua* de apă curentă, ponderea gospodăriilor bran*șate la rețea* este foarte redusă în unele cazuri: *Bănița și Vața de Jos 20%, Râu de Mori 40%, Gurasada 60%.*

Discrepanțele în privința racordării locuințelor la utilități între localități*le urbane și cele rurale sunt mari atât la nivel național, cât și la nivel regional, dar sunt și mai mari la nivelul județului Hunedoara.*

3.3. Grupuri vulnerabile

Atât legislația europeană, cât și cea românească identifică o serie de termeni care vizează grupurile *vulnerabile în relație* cu incluziunea/excluziunea socială: persoane *defavorizate, persoane marginalizate, persoane excluse social sau supuse riscurilor de excluziune socială sau persoane vulnerabile.*

În OUG nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, categoria defavorizată este definită ca fiind „*acea categorie de persoane care fie se află pe o poziție de inegalitate în raport cu majoritatea cetățenilor datorită diferențelor identitare față de majoritate, fie se confruntă cu un comportament de respingere și marginalizare" (art. 4).*

În Legea nr. 116/2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale, *persoanele marginalizate sunt definite ca având „poziția socială periferică, de izolare, cu acces limitat la resursele economice, politice, educaționale și comunicaționale ale colectivității, manifestată prin absența unui minimum de condiții sociale de viață" (p. 162, art. 3).*

Persoanele marginalizate sau excluse social sunt definite ca fiind cele care se confruntă *cu „una sau cu un cumul de privațiuni sociale, cum ar fi: lipsa unui loc de muncă, lipsa unei locuințe sau locuință inadecvată, lipsa accesului la un sistem de furnizare a apei potabile, a căldurii sau a energiei electrice, lipsa accesului la educație sau servicii de sănătate" (idem).*

În privința grupurilor identificate ca fiind vulnerabile în documente oficiale, acestea acoperă o diversitate de categorii socio-*demografice și de probleme sociale, de la copiii aflați în situa*ție de risc la vârstnicii săraci *și* fără sprijin familial *și de la* persoanele fără adăpost la *tinerii postinstituționalizați*[17].

În lipsa unei definiții agreate formal atât la nivelul Uniunii Europene, cât și la nivelul documentelor legislative din România, cel mai adesea sunt utilizate definițiile operaționale ce descriu grupurile vulnerabile cu ajutorul unor indicatori. Indicatorii acoperă o plajă largă de vulnerabilități *– indicatori ai veniturilor/nivelului de trai/*sărăciei, indicatori ai accesului pe *piața muncii, educa*ției, locuirii, stării de sănătate. O categorie specifică de indicatori vizează participarea socială, o altă categorie vizează anumite probleme sociale, *precum instituționalizare, exploatare, trafic, violen*ță domestică sau consum de droguri.

Indicatorii cei mai utilizați la nivelul UE sunt indicatorii ce descriu situația grupurilor vulnerabile din perspectiva gradului de incluziune socială. Între acești indicatori se regăsesc: rata sărăciei relative, rata deprivării materiale, profunzimea sărăciei, rata *șomajului pe termen lung, ponderea persoa*nelor care trăiesc în gospodării în care niciun membru nu este angajat, *abandonul școlar timpuriu, ponderea populației cu nivel de educa*ție scăzut, rata deprivării *privind locuirea, ponderea popula*ției care trăiește în gospodării aglomerate, speranț*a de via*ță *la naștere sau speranța de via*ță la 65 de ani etc.

*Strategia e*uropeană 2020, „*o strategie pentru ocupare și cre*ștere sustenabilă *și* incluzivă"[18]*, folose*ște ca instrumente de monitorizare (pe lângă indicatori la nivel macro *precum PIB-ul pe locuitor sau emisia de gaze, ponderea energiei regenerabile consumate etc.)* și indicatori care circumscriu grupurile vulnerabile precum: rata ocupării în grupa de vârstă 20-*64 de ani (în funcție de sex), abandonul timpuriu din sistemul de educație și formare, ponderea populației cu educa*ție superioară în grupa de vârstă 30-*34 de ani (în funcție de sex), ponderea popula*ției care trăiește în gospodării cu participare scăzută pe piaț*a muncii, ponderea populației* sărace, ponderea populați*ei deprivate material sever.*

---

[17] *O* sinteză a tuturor grupurilor vulnerabile poate fi găsită *în Ministerul Muncii, 2010, Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată, anexa 9 – Analiza statistică a grupurilor vulnerabile în România; Guvernul României, 2005, Planul național de dezvoltare 2007-2013; Guvernul României* și MMFES, 2007, *Programul operațional sectorial Dezvoltarea resurselor umane 2007-2013.*

[18] *Eurostat, 2020, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/ headline_indicators.*

*În continuare vom prezenta câțiva dintre aceș*ti indicatori ai sărăciei/excluziunii sociale și ai ocupării folosiți *în descrierea grupurilor vulnerabile, acestea fiind și domeniile cele mai* abordate în documentele de politică socială naț*ionale* și europene, cu istorie lungă *și cu o* relativă constanță în timp.

Sărăcia poate fi o cauză a vulnerabilități*i crescute, dar și un rezultat al situației* vulnerabile în care se află populația. Astfel, o persoană aflată în sărăcie are o pro*babilitate mai* mare să aibă un nivel de educație scăzut și o calificare necorespunzătoare pe piața muncii, să nu aibă un loc de muncă sau să fie ocupată în slujbe temporare, prost plătite, să aibă o situa*ție* precară a locuirii, o stare de sănătate proastă, o slabă implicare comunitară și socială în general *etc. De asemenea, anumite grupuri,* precum persoanele cu dizabilități*i sociale, persoanele de etnie r*omă, persoanele infectate *cu HIV, persoanele cu probleme psihice etc.,* se confruntă *într-o mai mare* măsură cu situația de sărăcie.

Indiferent de dimensiunea sărăciei în *rândul populației*, profilul persoanelor sărace *și deci vulnerabile este constant*[19]*:*

- *în funcț*ie de vârstă, rata cea mai ridicată a sărăciei o înregistrează copiii *și tinerii sub 24 de ani;*
- *în funcție de educație – persoanele cu educa*ție scăzută;
- *în funcție de statutul ocupațional* – șomerii, casnicele sau lucrătorii pe cont propriu;
- *pe medii de rezidenț*ă, sărăcia este întâlnită mai frecvent în mediul rural;
- *pe regiuni – nivelul este mai ridicat în Nord-Est, Sud-Vest și Sud;*
- *în funcț*ie de etnie, romii se confruntă cu un risc de sărăcie de 6 ori mai mare decât *ansamblul populației.*

*A*șadar, intersectând vulnerabilitățile listate mai sus, cumulul de vulnerabilități *ar fi* regăsit în categoria copiilor și tinerilor până în 24 de ani, din mediul rural, *șomeri, casnici sau* lucrători pe cont propriu.

Pe lângă aceste vulnerabilități sociale, o altă dimensiune a vulnerabilității o reprezintă dizabilități*le fizice și mentale.*

Cele două tipuri de vulnerabilități *principale vor fi adresate din perspectiva situației grupurilor vulnerabile* și a măsurilor*/beneficiilor de protec*ție socială ce le sunt dedicate la nivel *național, regional și județean.*

Tinerii și copiii, ca grupuri vulnerabile

*Într-o comunicare din anul 2018 a Comisiei Europene privind noua s*trategie europeană *pentru tineret*[20] este identificat riscul real ca, pentru prima oară de la al Doilea Război Mondial, tânăra generație de astăzi să cunoască un grad de prosperitate mai redus decât propriii părinți*.* Sunt identificate probleme precum procentul mare al tinerilor cu vârsta cuprinsă între 16 *și 29 de ani expu*și riscului de sărăcie sau de excluziune socială, procentul important al celor din *categoria NEET, rat*a dublă a *șomajului la tineri comparativ cu rata șomajului la populația de* vârstă activă, participarea civică și politică scăzută a tinerilor. Toate aceste probleme persistă*, în pofida* faptului că „*generația actuală beneficiază de cea mai bună pregătire din toate vremurile și este printre cele mai creative în ceea ce privește utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor și a platformelor de comunicare socială*”[21].

Pornind de la premisa că excluziunea socioeconomică *și cea de la participarea democrati*că se implică reciproc, unul dintre obiectivele principale ale *strategiei europene* pentru tineret este evitarea excluziunii sociale a tinerilor. Problematica complexă a vulnerabilități*lor socioeconomice ale* tinerilor traversează toate dimensiunile excluziunii

[19] *Ministerul Muncii, 2010, Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată.*
[20] *CE, 2018, Implicarea, conectarea și responsabilizarea tinerilor: o nouă strategie a UE pentru tineret.*
[21] *Ibidem, p. 1.*

sociale, de la cea economică la cea politică, *și toate domeniile, de la locuire* și sănătate *la ocupare și educație. În acest context, fiecare dintre strategiile sectoriale va aborda și problema tinerilor vulnerabili în raport cu domeniul respectiv*.

O strategie adresată problematicii tinerilor va trebui să încadreze toate aceste *perspective sectoriale într*-o abordare integrată și să propună mijloace și măsuri specifice, *subsumate unor obiective specifice.* Aceste obiective specifice vizează rezolvarea/ameliorarea *problemelor specifice ale tinerilor, în contextul configurat de dinamica unor indicatori-cheie în context național și european. Astfel de indicatori*-cheie sunt cei care măsoară sărăcia *și riscul de* excluziune socială.

Incidența mare a sărăciei în România față de media țărilor UE reprezintă o problemă persistentă, care capătă forme agravante în cazul anumitor categorii, precum tinerii, copiii *și familiile cu mai mult de doi* copii. Chiar dacă rata sărăciei relative la nivelul populației *generale* în România a scăzut constant în ultimii ani, discrepanț*ele față* de media țărilor UE continuă să *fie unele importante. În 2014,* rata sărăciei relative era de 25,1% în România, în timp ce media *UE era de 17,3%.* Decalajul se păstrează aproape constant în 2018, media UE fiind 16,5%, în *timp ce valoarea indicatorului pentru România este de 23,8%*[22].

Datele colectate de INS în cadrul Anchetei calității vieții în gospodării relevă relați*a invers proporț*ională între vârstă și rata sărăciei relative. Pe întreaga perioadă analizată (2014-*2018)*[23], cea mai înaltă incidență a sărăciei s-*a înregistrat în rândul copiilor* și tinerilor în vârstă de până la 18 ani*; circa o treime dintre aceștia s-au aflat sub pragu*l de sărăcie, mult peste nivelurile corespunzătoare adulț*ilor. De*și în toată această perioadă s-*a menținut o tendință* descrescătoare la această grupă de vârstă, scăderea fiind de *peste 7,1% față de începutul* perioadei, această categorie rămâne cea mai afectată de sărăcie[24].

Tinerii din această categorie de vârstă se regăsesc într-o pondere importantă între persoanele cu risc crescut de excluziune socială pe dimensiunile ocupare, locuire, educați*e. Problema accesului la o locuință* decentă pentru tineri este una complicată și autoperceputăca *atare în Barometrul opiniei publice – tineri, 2018*[25]*. Accesul la o locuință* corespunzătoare este considerat ca fiind problematic de către majoritatea *tinerilor (84% – procente cumulate), procentul fiind și mai mare în cazul tinerilor cu vârsta de peste 19 ani.*

*De*și majoritatea tinerilor din grupa de vârstă 14-19 ani locuiesc cu părinț*ii și nu au avut* încă ocazia de a se confrunta *cu aspectele problematice reprezentate de accesul la o locuință*, peste trei sferturi din această categorie identifică, la rândul lor, accesul la o locuință corespunzătoare drept „problematic”[26].

Pe lângă probleme precum rata mare a sărăciei, locuirea precară ce afectează un număr *mare de tineri*, există anumite categorii de tineri vulnerabili într-o măsură semnificativ mai mare la excluziune socială multidimensională. O astfel de categorie este cea a tinerilor instituț*ionalizați care, la împlinirea vârstei de 18 ani,* nu mai beneficiază de servic*iile de tip rezidențial.*

Între 2012 și 2020, numărul tinerilor cu diverse grade de handicap se menț*ine aproape constant. În anul 2020 se* înregistrează 95*.760 de tineri cu diverse grade de handicap. Tinerii cu vârste cuprinse între 15* și *19 ani* reprezintă 2,52%[27] *din* categoria lor de vârstă*, cei cu vârste cuprinse între 20* și 24 ani reprezintă 2%, tinerii între 25 și *29 ani 2,6%, iar cei cu vârste între 30* și *34 de ani 4,3%*[28]*. Dintre cei 95.760 de tineri cu diverse grade de handicap, 5.815 sunt*

[22] *INS, Condițiile de viață ale populației din România în anul 2019.*
[23] *INS, Tendințe sociale 2019.*
[24] *Ibidem*.
[25] *IRES-MTS, 2019, Diagnoza 2018: Situația tineretului și așteptările sale.*
[26] *IRES, 2018, Barometrul de opinie publică – tineret.*
[27] *MMPS, Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor c*u Dizabilități*, Copii și Adopții, 2020, Date statistice, http://andpdca.gov.ro/w/wp-content/uploads/2020/10/BULETIN-STATISTIC-ANDPDCA_adulti-TRIM-I-2020-13-07-20.pdf.*
[28] *Ibidem*.

instituționalizați, restul de 89.945 de tineri cu dizabilități se află în îngrijirea familiilor, „*cei mai mulți* dintre ei, fără a avea un loc de muncă și trăind aproape izolați de societate”[29].

*A*șadar, pornind de la faptul că tinerii și copiii reprezintă categoriile de vârstă cele mai *vulnerabile, analiza la nivelul județului Hunedoara se va focaliza* în cele ce urmează pe situa*ția tinerilor și copiilor aflați în situații de vulnerabilitate. O a treia categorie de persoane vulnerabile ce va fi ad*resată în profunzime la nivelul jude*țului Hunedoara este cea a* persoanelor adulte cu dizabilități*.*

Copii și tineri separați de familie, aflați în servicii de protecție specială

Dintre cei aproape 64.000 de copii (0-17 ani) care locuiesc în județul Hunedoara[30]*, un* număr de *960 de copii erau la 31 decembrie 2020 în sistemul de protec*ție specială (vezi *și tabelul 21). Acești copii pot fi protejați în servicii rezidențiale (centre de plasament, case de tip familial, apartamente, centre de primire în regim de urgen*ță, adăpost de zi *și de noapte) sau în* servicii de tip familial (plasament familial la rude până la gradul IV inclusiv sau la alte familii, *asisten*ță maternală profesionistă).

*La nivel na*țional, numărul *și ponderea copiilor aflați în servicii de tip rezidențial a* scăzut semnificativ *și constant de-a lungul întregii perioade 2013-2020. În România, ponderea copiilor aflați în sistemul rezidențial (din totalul copiilor aflați în sistemul de protec*ție specială) a scăzut de la 37% în perioa*da 2013-2014 la 29-30% în 2019-2020. O evolu*ție asemănătoare se înregistrează *și în cazul regiunii de dezvoltare Vest. Cu toate acestea, nu aceasta este și tendin*ța înregistrată în județul Hunedoara, după cum arată figura următoare. Procesul de *dezinstitu*ționalizare *în protec*ția copilului pare a avea o amplitudine mult mai redusă în jude*țul Hunedoara.*

FIGURA 45*:* DISTRIBUȚIA COPIILOR ÎN PROTECȚIE SPECIALĂ ÎNTRE SERVICII REZIDENȚIALE ȘI SERVICII DE TIP FAMILIAL, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2013-2020 (%)

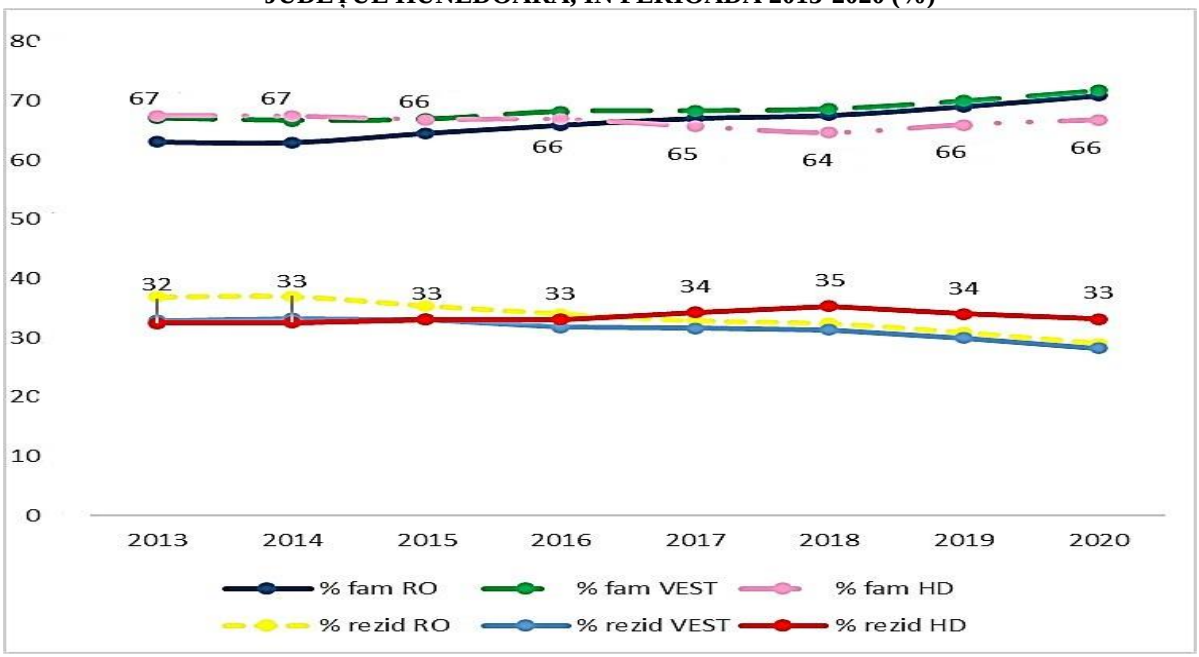

Notă: Valorile afișate în grafic se referă la județul Hunedoara.

*Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor de la Autoritatea Na*țională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități*, Copii și Adopții, Situații defalcate pe județe, Număr copii aflați în sistemul de protecție specială, 2013-2020.*

[29] *Strategia națională în domeniul politicii de tineret 2015-2020, p. 27.*

[30] *Date INS, TEMPO-Online, Populația rezidentă la 1 ianuarie 2020 pe grupe de vârstă și vârste, sexe și medii de rezidență, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe.*

*În cea mai mare parte a perioadei analizate, ponderea copiilor în servicii rezidențiale din totalul copiilor în sistemul de protecț*ie specială se situează în jurul *valorilor de 33-34%, cu un maxim de 35% în 2018. În plus, jude*țul Hunedoara nu urmează evoluț*iile la nivel național și regional nici în privința tipurilor de servicii de tip familial. În Hunedoara, pentru acest tip de serviciu, cea mai mare pondere o dețin plasamentele* la rude până la gradul IV (tabelul următor). *În context național* și regional, cea mai înaltă pondere a copiilor din sistemul de protecț*ie* specială pentru serviciile de tip familial este pentru copiii îngrijiț*i de rețeaua de asistență maternal*ă profesionistă.

TABELUL 21: DISTRIBUȚIA COPIILOR ÎN PROTECȚIE SPECIALĂ ÎNTRE SERVICII REZIDENȚIALE ȘI SERVICII DE TIP FAMILIAL, ÎN ȚARĂ, ÎN REGIUNEA VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN 2020

	Copii în servicii de tip familial			Copii în servicii rezidențiale		TOTAL	Ponderea copiilor în servicii rezidențiale %
	la asistenți maternali profesioniști	la rude până la gradul IV	la alte familii/ persoane	publice	private		
România	*17.873*	*11.872*	*4.325*	*10.968*	*2.993*	*48.031*	*29,1*
Regiune Vest	*1.781*	*1.118*	*392*	*684*	*611*	*4.586*	*28,2*
Hunedoara	*215*	*360*	*66*	*103*	*216*	*960*	*33,2*
% în total							
România	*37,2*	*24,7*	*9,0*	*22,8*	*6,2*	*100*	
Regiunea Vest	*38,8*	*24,4*	*8,5*	*14,9*	*13,3*	*100*	
Hunedoara	*22,4*	*37,5*	*6,9*	*10,7*	*22,5*	*100*	

*Sursa: Autoritatea Na*țională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Copii și Adopții, Situații defalcate pe județe, Număr copii aflați în sistemul de protecție specială, 31 decembrie 2020; calculele autorilor pentru %, pe baza datelor ANDPDCA*.

Există un număr dublu de copii plasați *în servicii rezidențiale private în județul Hunedoara, din nou în mod diferit de situația la nivel regional și național (date 2020). Copiii plasați în servicii rezidențiale private în jude*țul Hunedoara sunt găzduiți *în prezent în 15 case de tip familial, administrate de zece organiza*ții nonguvernamentale. Cu toate că a scăzut numărul copiilor plasați *în servicii rezidențiale private în 2020 fa*ță de 2019, analiza evoluț*iei* în timp arată o scădere mică pentru această categorie de servicii de protecț*ie speci*ală a copilului. În fapt, numărul de copii din servicii rezidențiale private nu a scăzut decât pe *parcursul ultimilor ani în județul Hunedoara.*

În plus, în cele publice a existat o scădere substanțială a numărului de copii plasați *în servicii rezidențiale doar în 2014 și în ultimii doi ani, 2019 și 2020 (tabelul 22). Au fost* reorganizate centrele de plasament de la Brad (închis), Orăș*tie (reorganizat în trei case familiale),* Hunedoara (două case familiale) și *Centrul de plasament pentru copilul cu handicap Vulcan* (două case de tip familial pentru copiii cu dizabilități[31]*). În anul 2021 va fi închis și Centrul de plasament Lupeni, transformat într-*un serviciu pentru persoanele adulte cu dizabilități.

TABELUL 22: NUMĂRUL COPIILOR ÎN SERVICII REZIDENȚIALE (SR) PUBLICE ȘI PRIVATE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020

Anul	SR publice	SR private	SR publice (%)	SR private (%)
2014	*177*	*257*	*40,8*	*59,2*
2015	*169*	*252*	*40,1*	*59,9*
2016	*161*	*253*	*38,9*	*61,1*
2017	*170*	*257*	*39,8*	*60,2*

[31] *DGASPC Hunedoara, 2021, Raport de activitate pe anul 2020, p. 10.*

Anul	SR publice	SR private	SR publice (%)	SR private (%)
2018	*170*	*246*	*40,9*	*59,1*
2019	*127*	*236*	*35,0*	*65,0*
2020	*103*	*216*	*32,3*	*67,7*

*Sursa: Autoritatea Na*țională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități*, Copii și Adopții, Situații defalcate pe jude*țe, Număr copii aflați *în sistemul de protec*ție specială, 2013-*2020 și calcule ale autorilor.*

În anul 2020, dintre cei 103 copii plasați în servicii rezidențiale publice[32]*,* un număr de *99 de copii erau plasați în centre de plasament, apartamente sau case de tip familial (CTF), cu cea mai mare parte a lor plasa*ți în cea din urmă categorie (CTF) – *69 de copii. Din cei 99 de* copii, 57 de copii sunt cu dizabilități*i*[33].

Un alt grup vulnerabil este cel al tinerilor care părăsesc sistemul de protecție specială. Numărul mediu anual de tineri care părăs*esc sistemul de protec*ție specială în județ*ul Hunedoara, în perioada 2014-2017, este de 72 de tineri (fa*ță de un maxim de 275 *de tineri în județul Iași și de valori minime de 36 de tineri în județul Ialomița sau 14 în județul Ilfov)*[34]*. În Hunedoara, în 2020, din cei peste 300 de copii din sistemul rezidențial, 38 de copii au peste 18 ani (18 din sistemul rezidențial public și 20 din cel privat)*[35]*. Un studiu recent atrage atenția* asupra disparităților în dezvoltarea serviciilor furnizate după încetarea măsurii de protecț*ie,* corelate cu o insuficientă reglementare a monitorizării în același moment, după încetarea măsurii de protecție specială. Sunt în acelaș*i timp diferențe semnificative în formarea deprinderilor de via*ță independentă în funcț*ie de plasamentul copilului în sistemul de protec*ție specială, în principal în alternative de tip familial față de sistemul rezidenț*ial (incluzând aici și casele și apartamentele de tip familial)*[36]*.*

Copii cu dizabilități

*Conform datelor ANDPDCA, la 31 decem*brie 2020, un număr de 1.349 *de copii cu încadrare în grad de handicap erau înregistrați în județul Hunedoara. Între aceștia, ANDPDCA nu raporta copii instituționalizați, to*ți trăind în familie. Totuși, am arătat în secțiunea anterioară că dintre *copiii instituționalizați în sistemul rezident*ial public, 57 erau copii cu dizabilități*. În* plus, în alternativele de tip familial (AMP, plasament la rude până la gradul IV, la alte *familii/persoane) au mai fost raportați tot în 2020 ca fiind plasa*ți încă *96 de copii încadrați într-un grad de handicap, din care 54 de* copii cu dizabilități *plasați în rețeaua de asisten*ță maternală profesionistă ș*i 42 de* copii cu dizabilități *aflați în plasament la alte rude/alte familii. Prin urmare, din datele DGASPC reies*e că existau 153 *de* copii cu dizabilități *aflați în sistemul de protec*ție specială în 2020[37]. Nu au fost identificate date care să arate tipul ș*i gradul de* handicap pentru copiii cu măsură de protecție specială similar celor raportate pentru copiii cu dizabilități care trăiesc în familii (fig*ura 46).*

Numărul de copii cu dizabilități care trăiesc în familii ș*i proporția acestora în populația* totală de copii au crescut în perioada 2013-*2020 la nivel național, asemenea distribuției înregistrate în județul Hunedoara. Totuși, cre*șterea nu a fost atât de accentuată la nivel județ*ean comparativ cu cel național (tabelul 23*). Cea mai mare parte a copiilor cu dizabilități *(80%) din județul Hunedoara sunt integra*ți în învățământul de masă.

---

[32] *În cadrul serviciilor rezidențiale sunt incluse și centrele maternale și centrele de primiri în regim de urgență*, dar *acestea func*ționează mai degrabă ca servicii de prevenire.

[33] *DGASPC Hunedoara, 2021, Raport de activitate pe anul 2020, p. 9.*

[34] *Toth, A.; Milita, D., 2020, Studiu privind situația tinerilor care părăsesc sistemul de protecție specială din România, SOS Satele Copiilor din România, p. 19.*

[35] *DGASPC Hunedoara, 2021, Raport de activitate pe anul 2020.*

[36] *Toth, A.; Milita, D., 2020, Studiu privind situația tinerilor care părăsesc sistemul de protecție specială din România, SOS Satele Copiilor din România.*

[37] *DGASPC Hunedoara, 2021, Raport de activitate pe anul 2020.*

TABELUL 23: NUMĂRUL ȘI PROPORȚIA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI CARE TRĂIESC ÎN FAMILII, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ, ÎN PERIOADA 2014-2020

Anul	Număr de copii cu încadrare în grad de handicap		Ponderea copiilor cu grad de handicap în numărul total de copii (0-17 ani) din localitate	
	România	Hunedoara	România (%)	Hunedoara (%)
2014	*59.766*	*1.306*	*1,59*	*0,27*
2015	*60.930*	*1.286*	*1,63*	*0,27*
2016	*62.055*	*1.284*	*1,67*	*0,28*
2017	*62.531*	*1.270*	*1,69*	*0,28*
2018	*65.001*	*1.254*	*1,76*	*0,28*
2019	*67.934*	*1.302*	*1,85*	*0,29*
2020	*73.274*	*1.349*	*2,01*	*0,30*
2020/2014 (%)	*122,6*	*103,3*		

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor referitoare la numărul copiilor cu încadrare în grad de handicap furnizate *de ANDPDCA* și *la populația* rezidentă la 1 ianuarie 2020, pe grupe de vârstă, date *INS, TEMPO-Online.*

În județul Hunedoara, ca și *la nivelul* țării, majoritatea copiilor cu dizabilități *care* trăiesc în familie au un handicap grav, ponderea acestora fiind de 52,8%, comparativ cu 59,2% înregistrată la nivel național[38]. *Din punctul de vedere al tipului de handicap, printre copiii cu* dizabilități predomină handicapul somatic, psihic, asociat și *mental, atât în județul Hunedoara, cât* și *la nivelul* țării, așa cum arată figura următoare. În ultimul raport de activitate al DGASPC *Hunedoara*[39] *este raportat un Centru de recuperare pentru copiii cu* dizabilități *aflat în* subordinea DGASPC, alături de un Centru de recuperare pentru același *grup*-țintă în subordinea *OPA, ambele localizate în Hunedoara. În plus, mai sunt menționate* două centre de zi pentru copiii cu dizabilități*, în subordinea OPA, unul în Hunedoara* și *altul în Petroșani. Pentru o* imagine completă asupra serviciilor disponibile ar trebui analizată harta actualizată a serviciilor *specializate publice* și *private de pe raza județului.*

FIGURA 46: DISTRIBUȚIA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI CARE TRĂIESC ÎN FAMILII, ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE HANDICAP, ÎN TRIM. IV 2020 (%)

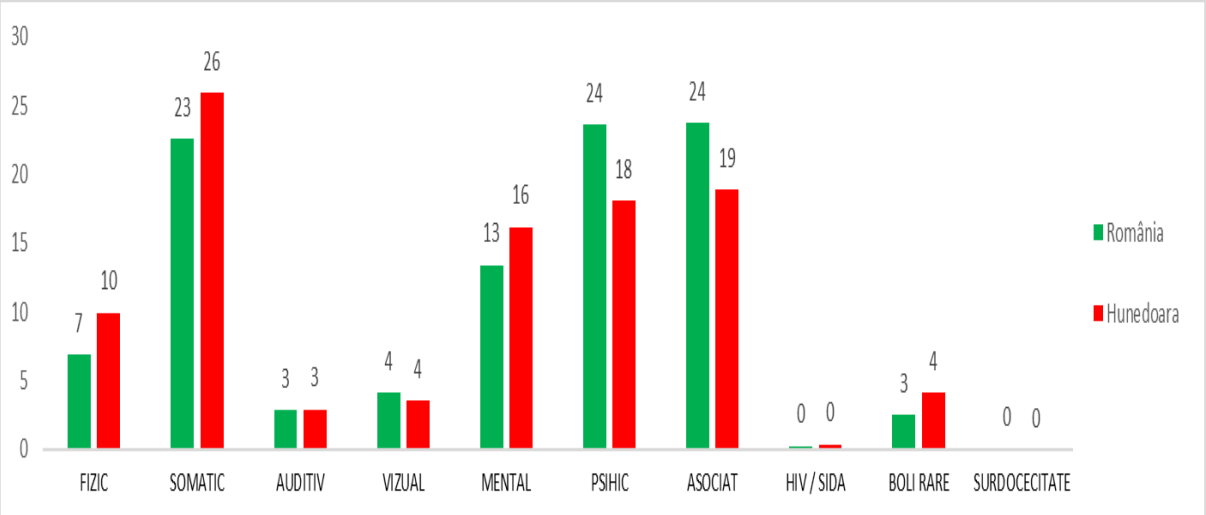

Notă: Valorile de zero din grafic pot indica valori mai mici de 1%.

Sursa: Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități*, Copii* și *Adopții, Numărul persoanelor cu handicap, statistici trimestrul IV 2020*[40].

[38] *Date 31 decembrie 2020, DGASPC Hunedoara, 2021, Raport de activitate pe anul 2020.*
[39] Alături de date statistice la *31 decembrie 2020, disponibile aici: https://www.dgaspchd.ro/index.php/infopublice/datestatistice* (data accesării: 31 august 2021).
[40] *http://andpdca.gov.ro/w/date-statistice-persoane-cu-dizabilitati/* (data accesării: 29 august 2021).

Copii cu părinți plecați la muncă în străinătate

Plecarea părinților la muncă în străinătate poate deveni o cauză a separării copilului de *familie, în situațiile în* care ia forma abuzului sau neglijării copilului de către părinți. *În plus,* plecarea părinților poate avea diverse efecte negative asupra dezvoltării copilului, mai ales dacă lipsesc ambii părinți sau unicul părinte, precum și în cazurile de despărț*ire pe perioade îndelungate*[41].

În perioada 2014-2019, numărul de cazuri de copii cu părinți *plecați* la muncă în străinătate *raportate a crescut u*șor în România, dar a scăzut în 2020, probabil *și ca urmare a contextului global pandemic, marcat de restricții de circulație și de contracții ale economiei în* țările de destinați*e. O situa*ție asemănătoare s-*a înregistrat și la nivel județean și regional, pentru Hunedoara, respectiv pentru regiunea Vest. În 2013,* numărul *copiilor* cu părinți *plecați la* muncă în străinătate *raportat reprezenta 42% din totalul copiilor din Regiunea Vest, pentru ca în 2020 ace*astă *pondere* să scadă la 24%. Ca structură generală, județ*ul Hunedoara este similar distribuției înregistrate la nivel regional* și *național. În anul 2020, aproape 68% dintre acești* copii aveau un singur părinte plecat în străinătate *și 32*% erau fără ambii părinți/părintele unic. Din totalul de 1.472 de copii cu părinți *plecați* la muncă în străinătate, pentru *90 de copii s-a* instituit măsură de protecți*e. Pe grupe* de vârstă, 67% dintre copiii cu părinți *plecați* la muncă în străinătate din județ*ul Hunedoara au peste zece ani. Este util de men*ționat însă că datele sunt centralizate de la autorități*le publice locale din județ, deci sunt dependente de capacitatea* administrativă locală de monitorizare a acestor situați*i.*

FIGURA 47: CAZURILE DE COPII CU UNUL SAU AMBII PĂRINȚI PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE RAPORTATE ÎN ȚARĂ, ÎN REGIUNEA VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (NR.)

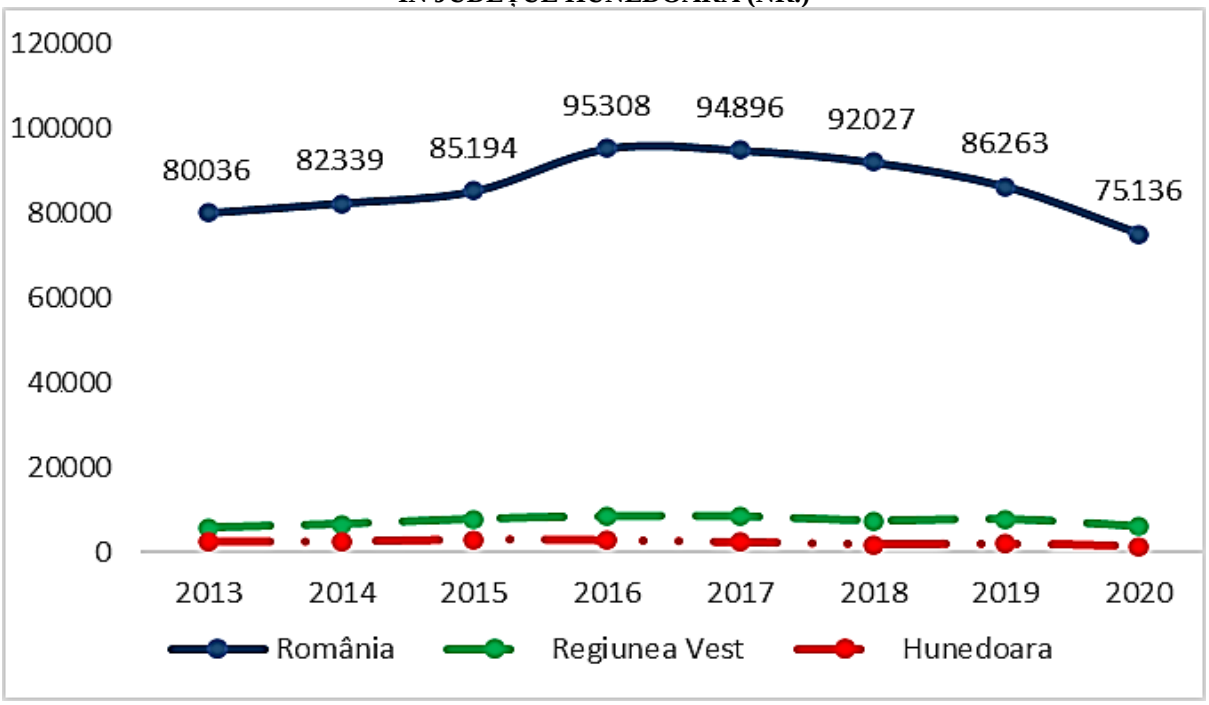

*Sursa: Autoritatea Na*țională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Copii și Adopții, Situații defalcate pe județe, 2013-2020.*

Conform datelor furnizate de DGASPC Hunedoara, trendul descendent înregistrat odată cu aparți*ia situației pandemice s-a men*ținut *și în anul 2021, în privin*ța numărului de

[41] *Toth G. et al., 2007, Efectele migrației: copiii rămași acasă,* Fundația Soros România, *București.*

copii cu părinți *plecați* la muncă în străinătate. Acest număr scade de la 1.472 în 2020 la 1.284 *de copii cu cel puțin* un părinte plecat în străinătate în trimestrul II din 2021.

FIGURA 48: COPII CU PĂRINȚI PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, LA FINALUL TRIM. II 2021

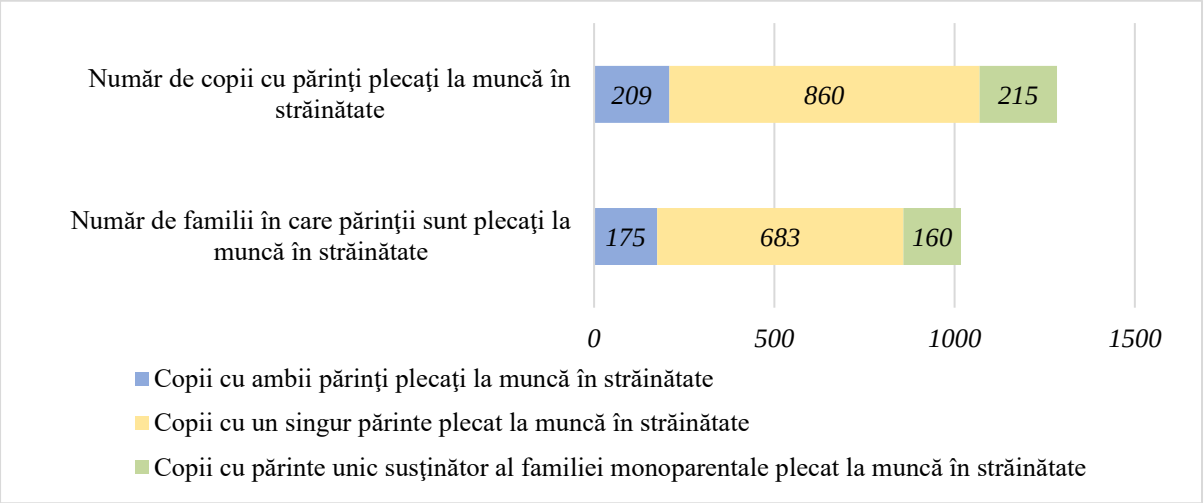

Sursa: Date furnizate de DGASPC Hunedoara.

TABELUL 24: COPII CU PĂRINȚI PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE, DUPĂ LOCUL UNDE SE AFLĂ, LA FINALUL TRIM. II 2021

Categorii copii, după locul unde se află	Copii cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate	Copii cu un singur părinte plecat la muncă în străinătate	Copii cu părinte unic susținător al familiei monoparentale plecat la muncă în străinătate	Total copii
Număr total de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate, din care:	**209**	**860**	**215**	**1284**
A. Număr de copii aflați în îngrijirea rudelor până la gradul IV, fără măsură de protecție	*197*	*798*	*192*	**1187**
B. Număr de copii cu * măsură de protecție *la sfârșitul perioadei raportate, din care:*	*12*	*60*	*18*	**90**
** Copii cu măsură de protecție la AMP*	*0*	*2*	*4*	**6**
** Copii cu măsură de protecție în centre de plasament publice sau private*	*0*	*5*	*0*	**5**
** Copii cu măsură de protecție la rude până la gradul IV*	*11*	*49*	*14*	**74**
** Copii cu măsură de protecție la alte persoane/familii*	*1*	*4*	*0*	**5**
C. Alte situații	*0*	*2*	*5*	**7**

Sursa: Date furnizate de DGASPC Hunedoara.

Ponderile copiilor cu părinți *plecați* în străinătate sunt cam aceleași *ca și în 2020, peste* două treimi dintre *copiii aflați în astfel de situații având peste zece ani.*

TABELUL 25: DISTRIBUȚIA COPIILOR AI CĂROR PĂRINȚI SUNT PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE, PE GRUPE DE VÂRSTĂ, LA FINALUL TRIM. II 2021

Grupa	<1 ani	1-2 ani	3-6 ani	7-9 ani	10-13 ani	14-17 ani	Total
Nr. copii	*1*	*8*	*141*	*248*	*457*	*429*	**1.284**

Sursa: Date furnizate de DGASPC Hunedoara.

Copii abuzați, neglijați sau exploatați

Abuzul, neglijarea sau exploatarea copilului reprezintă cel mai frecvent motiv de *separare a copiilor de familie din România. Deși* interzisă prin lege încă din 2004, violența împotriva copilului este încă răspândită.

Conform statisticilor oficiale ANDPDCA, în ultimii ani se observă o creștere *a cazurilor raportate privind violența împotriva copiilor pentru perioada 2014-2019, cu o descreștere* înregistrată în 2020. Județul Hunedoara prezintă, în schimb, o tendință constantă de scădere a numărului de cazuri confirmate de abuz, neglijare sau exploatare a copilului în perioada 2016-*2020.*

FIGURA 49: CAZURI CONFIRMATE DE ABUZ, NEGLIJARE, EXPLOATARE ASUPRA COPILULUI ÎN ȚARĂ, ÎN REGIUNEA VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (NR.)

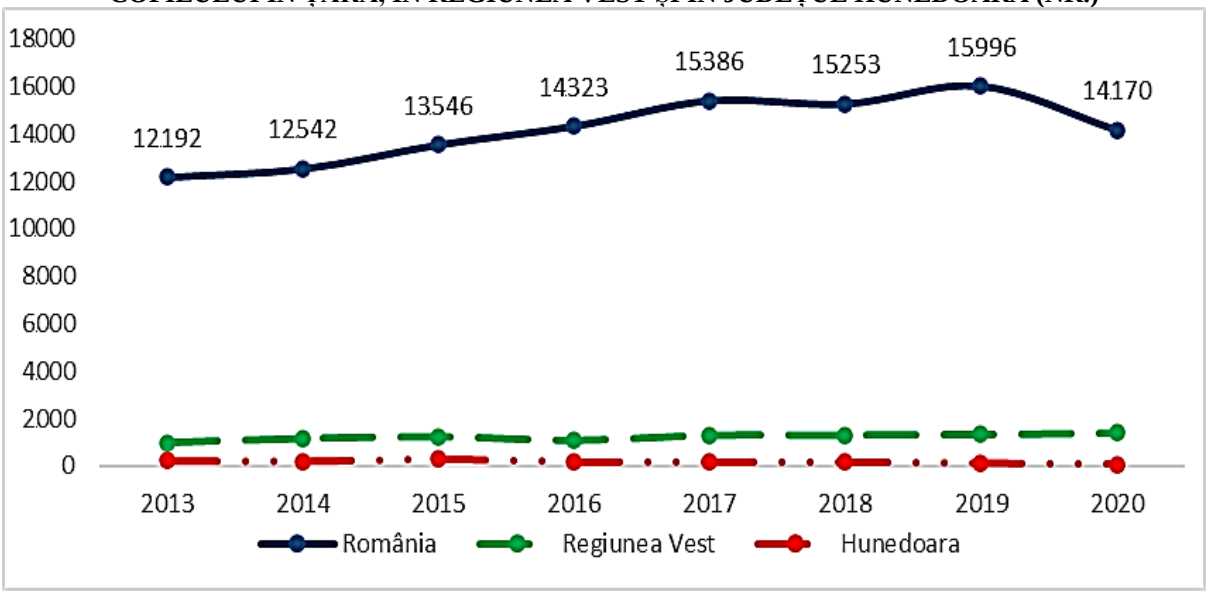

Sursa: Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Copii și Adopții, Situații defalcate pe județe, 2013-2020.*

Numărul scăzut de cazuri confirmate raportat în 2020 (în țară *și în județ)*[42] *poate fi și o consecință* a unei scăderi a activității *de teren a asistenților sociali și/sau a condițiilor de* desfășurare a activități*lor educaționale, în contextul general pandemic. În anul 2020 au fost înregistrate un total de 152 de* sesizări (de abuz/neglijență sau exploatare), din care au fost *confirmate doar 76 de cazuri. Comparativ, în cursul anului 2019 au fost înregistrate 358 de* sesizări *de același tip, din care au fost confirmate 126 (din care pentru 87 s-*a instituit măsura *de protecție de plasament în regim de urgență* în 2019). În 2020, din cele 76 *de cazuri, pentru o pondere substanțială s-a instituit aceeași* măsură de protecți*e de urgență – 65 de cazuri. Pentru restul de 11 copii au fost acordate servicii de consiliere, cu acțiuni de monitorizare din partea DGASPC*[43]. Pe grupe de vârstă, din cele 76 *de cazuri confirmate, 13 cazuri de copii sunt sub un an, iar 38 de copii sunt între 10 și 17 ani. Cele mai multe dintre cazurile confirmate sunt de* neglijare, asemănător cu situați*a la nivel național*[44]*. În același timp, tot serviciul specializat al DGASPC Hunedoara a mai instrumentat în 2020 și 17 cazuri de violență* domestică, iar în trei *cazuri,* victimele împreună cu copiii au fost găzduite în cadrul centrului maternal. În plus, în *cinci cazuri de violență* domestică au fost inițiate *acțiuni în instanță* pentru obținerea *ordinului de protecție*[45].

[42] *La nivel regional au fost raportate 1.390 de cazuri în 2020 față* de 1.*331 în 2019.*
[43] *DGASPC Hunedoara, 2020, 2021, Raport de activitate pe anul 2019, 2020.*
[44] *DGASPC Hunedoara, 2021, Raport de activitate pe anul 2020, p. 13.*
[45] *Ibidem.*

Copii în conflict cu legea

La nivelul României, numărul de copii care au săvârșit o faptă penală a scăzut din 2014 în 2017, după care a reînceput să crească. Totuși *în 2020 s*-a înregistrat o nouă scădere, de la *un total de 2.702 cazuri înregistrate în 2019 la* un număr *de 2.211 în 2020. La nivel național,* există două evoluții *contradictorii, a*șa cum arată figura următoare. În timp ce numărul de copii care au săvârșit o faptă penală ș*i* răspund penal crește până în 2019, cel al copiilor care nu răspund penal scade. Este posibil ca această tendință să fie legată de vârstele celor care au *comis infracțiunile.*

FIGURA 50: COPII CARE AU SĂVÂRȘIT O FAPTĂ PENALĂ ȘI RĂSPUND PENAL SAU NU, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ (NR.)

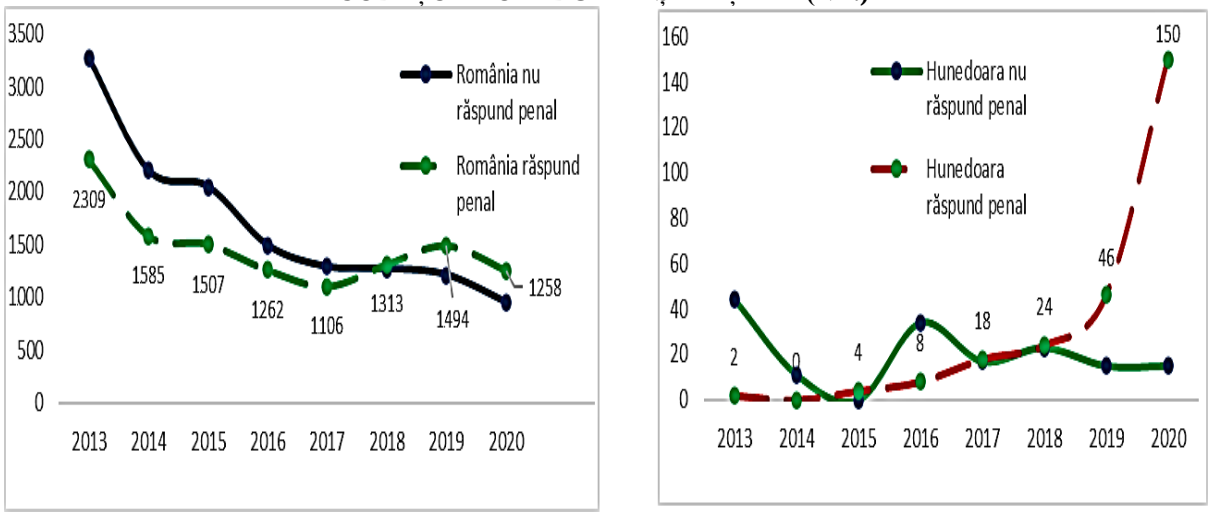

Sursa: Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Copii și Adopții, Situații defalcate pe județe, 2013-2020.*

*Evoluțiile înregistrate în județ*ul Hunedoara înregistrează o curbă ascendentă începând cu 2018. De remarcat, în cadrul perioadei analizate, că în anul 2014 nu s-*a înregistrat niciun* caz de copil care răspunde penal, iar în 2015 nu s-*a înregistrat niciun caz de copil care nu* răspunde penal. Astfel, la nivelul întregului județ *au fost înregistra*ți 47 de copii care au săvârș*it* o faptă penală în 2018, număr care a crescut brusc în 2020 la *165 de cazuri, din care 150* răspund penal. Aceștia din urmă au fost însoț*iți la audieri de reprezentanții DGASPC Hunedoara – la poliție sau la alte instituții implicate. Dintre ei, cei mai mulți au fost implicați în fapte legate de furt (52 de* copii), tâlhărie (33 *de* copii), vătămare corporală (21 *de copii)* ș*i 39 de cazuri în alte tipuri de fapte*[46].

Persoane adulte cu dizabilități

Conform datelor ANDPDCA, la 31 decembrie 2020, un număr de 19.285 *de adulți cu încadrare în grad de handicap erau înregistrați în județul Hunedoara. Marea majoritate (98,3%) a adul*ților cu dizabilități trăiesc în familii. Rata de instituț*ionalizare era în 2020 de doar 1,7% dintre adul*ții cu dizabilități din Hunedoara, o valoare mai mică decât media națională de 2,2%. *La nivel na*țional există o creștere a numărului de persoane adulte cu dizabilități*. În schimb, la nivelul județului Hunedoara, evolu*ția este mai degrabă constantă, după cum arată ș*i rata* calculată ca pondere a persoanelor adulte cu dizabilități *în popula*ția totală a județ*ului:*

[46] *În plus, cinci copii au fost implicați în fapte de viol.*

TABELUL 26: ADULȚII CU DIZABILITĂȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ, ÎN PERIOADA 2014-2020

Anul	România				Hunedoara			
	Total (număr)	Rata de instituționalizare	% în instituții	% în familii	Total (număr)	Rata de instituționalizare	% în instituții	% în familii
2014	*678.110*	*3,47*	*2,5*	*97,5*	*18.628*	*4,45*	*2,1*	*97,9*
2015	*705.211*	*3,44*	*2,5*	*97,5*	*19.052*	*4,29*	*2,2*	*97,8*
2016	*724.480*	*3,54*	*2,5*	*97,5*	*19.288*	*4,38*	*2,1*	*97,9*
2017	*734.573*	*3,59*	*2,5*	*97,5*	*19.496*	*4,46*	*2,0*	*98,0*
2018	*758.955*	*3,71*	*2,4*	*97,6*	*19.894*	*4,54*	*1,8*	*98,2*
2019	*778.420*	*3,82*	*2,3*	*97,7*	*19.830*	*4,62*	*1,7*	*98,3*
2020	*784.364*	*3,87*	*2,2*	*97,8*	*19.285*	*4,51*	*1,7*	*98,3*
2020/2014, %	*115,7*				*103,5*			

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor de la Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Copii și Adopții, date statistice, Numărul total al persoanelor cu handicap, pe tipuri de handicap și județe, 2013-2020.*

În județul Hunedoara, ca și la nivelul țării, peste jumătate dintre adulți*i cu handicap au un grad accentuat și 38-39% au gradul grav. Cu alte cuvinte, distribuția populației de adulți cu handicap în funcț*ie de grad este asemănătoare în județul Hunedoara cu cea înregistrată la nivel *național. Totuși, la nivelul adulților instituționalizați, în județul Hunedoara ponderea adulților cu handicap grav este mai mare decât cea la nivel național (46% față* de 43%), iar a celor cu handicap mediu este mică decât cea înregistrată la nivelul întregii țări.

TABELUL 27: DISTRIBUȚIA ADULȚILOR CU DIZABILITĂȚI PE GRADE DE HANDICAP, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ, ÎN 2020 (%)

	Adulți cu handicap cu grad:	Grav (I)	Accentuat (II)	Mediu (III)	Ușor (IV)	Total (%)	Total (număr)
România	*În familii*	*38,2*	*51,5*	*9,3*	*1,0*	*100*	*767.453*
	Instituționalizați	*43,0*	*47,2*	*8,8*	*0,9*	*100*	*16.911*
	Total	*38,3*	*51,4*	*9,3*	*1,0*	*100*	*784.364*
Hunedoara	*În familii*	*39,7*	*50,8*	*8,7*	*0,8*	*100*	*18.966*
	Instituționalizați	*46,4*	*48,3*	*5,0*	*0,3*	*100*	*319*
	Total	*39,8*	*50,7*	*8,7*	*0,8*	*100*	*19.285*

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor de la Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Copii și Adopții*, date statistice privind numărul total al persoanelor cu handicap, pe grade de handicap *și județe, la 31 decembrie 2020.*

Din punctul de vedere al tipului de handicap, în figura următoare se arată că adulți*i cu un handicap mental au o probabilitate semnificativ mai mare de a fi instituționalizați în județul Hunedoara. Modelul este oarecum similar cu cel la nivel național, unde adulții cu un handicap mental, psihic sau asociat au o probabilitate mai mare de a fi instituționalizați. Adulții cu* dizabilități care trăiesc în familii în județ*ul Hunedoara au preponderent un handicap fizic, somatic sau vizual.*

FIGURA 51: DISTRIBUȚIA ADULȚILOR CU DIZABILITĂȚI CARE TRĂIESC ÎN FAMILII SAU ÎN INSTITUȚII, PE TIPURI DE HANDICAP, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN ȚARĂ (%)

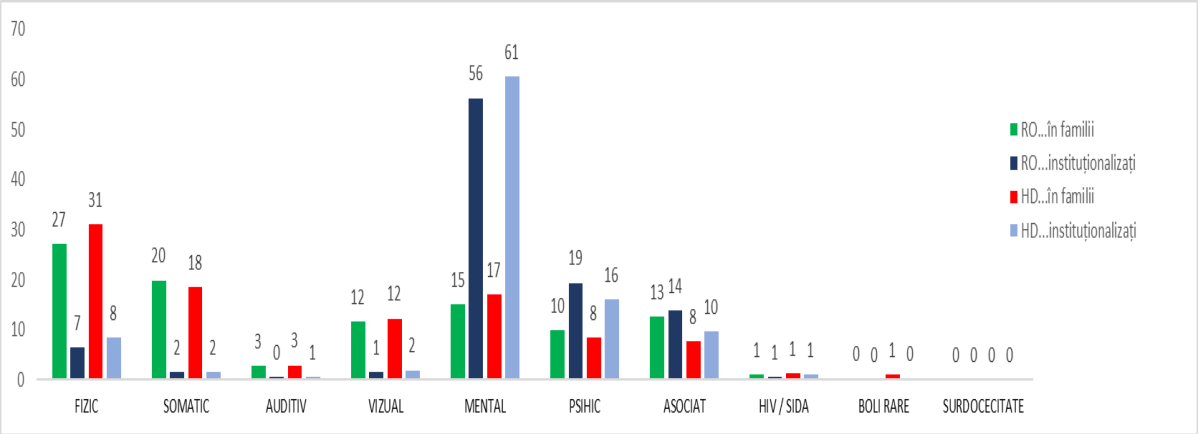

Sursa: Calculele autorilor pe baza datelor de la Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Copii și Adopții, date statistice, Numărul total al persoanelor cu handicap, pe tipuri de handicap și județe, la 31 decembrie 2020, http://andpdca.gov.ro/w/date-statistice-persoane-cu-*dizabilitati/ (data accesării: 30 august 2021).

Intrarea pe piața muncii este deosebit de dificilă pentru persoanele cu dizabilități*. În județul Hunedoara, din totalul de 18.966 de* persoane adulte cu dizabilități *neinstituționalizate raportate în 2020, doar 892 de* persoane erau angajate în muncă (4,7%) *la sfârșitul trimestrului 2020*[47]*. Dintre acestea, cele mai multe au un handicap somatic (40%) sau fizic (32%) și în jur de 70% au un grad accentuat de handicap.*

Cele mai multe dintre serviciile pentru persoane adulte cu dizabilități *din Hunedoara sunt servicii rezidențiale pentru persoane adulte cu* dizabilități*. DGASPC menționează* doar două centre de zi, unul cu profil ocupațional *în Simeria și unul de recuperare pentru adulți în Deva. În plus, sunt menționate 12 servicii rezidențiale* pentru persoanele adulte cu dizabilități*, toate în subordinea DGASPC, dintre care trei sunt locuințe maxim protejate. Dintre serviciile rezidențiale*, există trei centre rezidențiale *localizate la aceeași* adresă în satul Păclișa*, comuna Totești, cu un total de peste 130 de beneficiari. În planul de acțiuni al DGASPC Hunedoara pentru anul 2021, mai este menționat un ONG cu servicii de tip rezidențial și alte trei ONG-uri* care asigură servicii nerezidențiale. Evaluând capacitatea generală a tuturor acestor servicii, rezultă din aceeași sursă insuficienta acoperire a nevoilor *de servicii pentru persoanele adulte* cu dizabilități*. În 2021, DGASPC are în vedere și deschiderea unui centru respiro pentru* persoanele adulte cu dizabilități *(la Petroșani), dar* și deschiderea activității *unui centru de îngrijire și asistență* la Brad, *cu o capacitate de 16 locuri.*

În concluzie, analiza relevă mai multe probleme care necesită intervenție *și corelare cu politicile naționale de dezinstituționalizare atât în domeniul protecției drepturilor copilului, cât și al drepturilor persoanelor adulte* cu dizabilități*. Politica de dezinstituț*ionalizare are însă *nevoie de dezvoltarea serviciilor alternative la nivel local și de consolidarea rolului și* activităților *realizate de serviciile publice de asistență* socială, mai ales în mediul rural *și mai ales în zona de prevenire și identificare timpurie a riscurilor.*

3.4. Beneficii acordate grupurilor vulnerabile în sistemul public de protecție socială

*Sprijinul acordat familiilor cu venituri reduse se materia*lizează în următoarele beneficii de natură financiară:

[47] *Sursa: DGASPC Hunedoara, Numărul persoanelor cu handicap neinstituționalizate angajate în muncă, pe tipuri și grade de handicap* (data accesării: 31 august 2021).

- *ajutorul social;*
- ajutorul de încălzire;
- alocația pentru susținerea familiei;
- ajutoare de urgență.

Politicile familiale vizează acordarea următoarelor beneficii:

- alocația de stat pentru copii;
- alocația de plasament;
- indemnizația lunară pentru creșterea copiilor;
- stimulentul de inserție;
- indemnizația lunară aferentă concediului de acomodare.

Sprijinul acordat persoanelor cu handicap se materializează în acordarea următoarelor *beneficii:*

- *drepturi acordate persoanelor cu handicap în conformitate cu OUG nr. 111/2010;*
- *indemnizați*a lunară de hrană pentru copiii cu handicap de tip HIV/SIDA;
- *drepturi acordate persoanelor cu handicap (Legea nr. 448/2006).*

*Din Raport*ul AJPIS Hunedoara pe anul 2019 rezultă că plata drepturilor de natură socială de 315.279.242 lei s-*a efectuat în anul 2019, la nivelul județului Hunedoara, pentru un* număr mediu lunar de 93.789 *de beneficiari, reprezentând 20,40% din populația județului. În anexele 13-19 de la finalul studiului am prezentat ponderea diferitor categorii de beneficiari ai sistemului de protec*ție socială din județul *Hunedoara în popula*ția după domiciliu, în context *regional și național.*

După cum putem remarca în tabelul următor, numărul beneficiarilor fluctuează într-*o* plajă de valori relativ mică în ceea ce privește *beneficiarii alocației de stat pentru copii, indemnizația de creștere a copilului, stimulentul de inserție, alocația de plasament.*

TABELUL 28: CATEGORII DE BENEFICII ȘI NUMĂR DE BENEFICIARI AI SISTEMULUI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Tip beneficiu de asistență socială	**Nr. beneficiari**	
	2018	**2019**
Alocația de stat copii	*61.267*	*59.801*
ICC – OUG nr. 111/2010	*2.998*	*3.041*
Stimulent de inserție – OUG nr. 111/2010	*1.556*	*1.554*
Alocația de plasament	*1.058*	*995*
Indemnizații și ajutoare – OUG nr. 111/2010, art. 31, art. 32 ș.a.m.d. → protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap	*257*	*249*
Indemnizație HIV/SIDA	*285*	*264*
VMG	*2.837*	*2.272*
ASF	*2.466*	*1.979*
Ajutoare de încălzire cu gaze naturale	*1.337*	*760*
Ajutoare de încălzire cu lemne	*1.571*	*737*
Ajutoare de încălzire cu energie termică	*532*	*327*
Ajutoare de încălzire cu energie electrică	*301*	*162*
Ajutoare de urgență	*38*	*43*
Indemnizație lunară aferentă concediului de acomodare	*10*	*12*
Plata drepturilor pentru persoanele cu handicap (Legea nr. 448/2006)	*21.333*	*20.481*

Sursa: AJPIS Hunedoara, Raport de activitate privind activitatea desfășurată în anul 2019.

În ceea ce privește însă *beneficiile acordate cu testarea mijloacelor, diferențele* 2019/2018 sunt unele semnificative. Scade puternic numărul beneficiarilor de alocați*e de su*ținere a familiei, numărul beneficiarilor de VMG și al celor ce beneficiază de ajutoare de încălzire, indiferent de combustibilul folosit pentru încălzirea locuințelor. *Din discuțiile cu reprezentanții DGASPC Hunedoara a reie*șit că scăderea numărului de beneficiari s-*a datorat,*

în ceea ce privește unele beneficii acordate cu testarea veniturilor, creșterii salariilor – inclusiv a salariului minim și a pensiilor –, evoluția indicelui social de referință nefiind recorelat cu această creș*tere.*

În ceea ce privește VMG adresat celor mai sărace dintre familii, aici ponderea celor *care sunt beneficiari de pensii* și salarii este foarte redusă, cauzele scăderii numărului de beneficiari fiind mai degrabă unele administrative: înăsprirea regulilor de acordare, în speci*al* pentru cei care practică migrația circulatorie la muncă în străinătate.

*Comparând procentul popula*ției ce trăiește sub pragul sărăciei relative cu procentul beneficiarilor de VMG, rezultă că acoperirea popula*ției vulnerabile cu acest tip de beneficiu* este foarte redusă. Fără îndoială că munca în străinătate, munca cu ziua, în regim informal, munca sezonieră reprezintă alternative accesate de persoanele vulnerabile, dar deș*i valoarea* VMG este una foarte redusă în raport cu coș*ul minim de consum, avantajul pe care îl aduce* este asigurarea medicală a beneficiarilor.

În contextul proiectării *Strategiei de dezvoltare a Județului Hunedoara*, este necesară o analiză în profunzime a situa*ției celor care nu mai primesc VMG din perspectiva accesului la* servicii de sănătate.

3.5. Servicii sociale. Furnizori și beneficiari în județul Hunedoara

*Din datele ob*ținute de la DGASPC Hunedoara, reiese că sunt furnizate servicii sociale *în doar 28 de UAT-uri dintre cele 69 ale județului (tabelul și figura* următoare). Tipologia *acestor servicii sociale, în funcție de categoria de beneficiari, cuprinde patru grupe mari de beneficiari: copii, adul*ți cu dizabilități*, persoane aflate în dificultate* și *persoane vârstnice.*

*Acoperirea cu servicii sociale este una m*ai consistentă în orașele mari, unde regăsim peste două treimi din totalul serviciilor sociale. Pe categorii, cele mai multe servicii sociale *sunt adresate copiilor – 53 –* și *persoanelor vârstnice – 30. Pentru adul*ții cu dizabilități *func*ționează 20 de ser*vicii, în timp ce 17 servicii sunt adresate persoanelor aflate în dificultate.*

TABELUL 29: NUMĂRUL SERVICIILOR SOCIALE, PE LOCALITĂȚI ȘI TIPURI DE BENEFICIARI, ÎN 2021

Nr.	Localitatea	Adulți cu dizabilități	Copii	Persoane aflate în dificultate	Persoane vârstnice	Victimele violenței domestice
1.	Băcia				*1*	
2.	*Baia de Criș*				*1*	
3.	*Baru*		*2*	*1*		
4.	*Batiz sat* – Călan				*1*	
5.	*Brad*	*2*		*1*		
6.	Brănișc*a*	*1*				
7.	*Bretea Streiului sat* – Bretea Română	*1*				
8.	Călan			*1*	*1*	
9.	*Certejul de Sus*				*1*	
10.	*Crișcior*		*1*			
11.	*Deva*	*3*	*9*	*3*	*6*	*1*
12.	*Geoagiu*	*1*				
13.	*Ghelari*				*1*	
14.	*Hațeg*			*1*	*1*	

Nr.	Localitatea	Adulți cu dizabilități	Copii	Persoane aflate în dificultate	Persoane vârstnice	Victimele violenței domestice
15.	*Hunedoara*		*12*	*3*	*7*	
16.	*Lupeni*		*4*	*1*	*1*	
17.	*Muncelu Mic sat – Vețel*			*1*		
18.	Orăștie	*1*	*7*	*1*	*3*	
19.	*Petrila*	*1*	*1*	*2*		
20.	*Petroșani*		*9*		*4*	
21.	*Pui*		*1*		*1*	
22.	Sântămărie-*Orlea*	*3*			*1*	
23.	*Săulești sat – Simeria*		*1*			
24.	*Simeria*	*1*	*1*	*1*		
25.	*Totești*	*3*				
26.	*Turdaș*	*2*				
27.	*Uricani*	*1*	*1*			
28.	*Vulcan*		*4*	*1*	*1*	

Sursa: Date furnizate de DGASPC Hunedoara.

FIGURA 52: NUMĂRUL SERVICIILOR SOCIALE PE LOCALITĂȚI ȘI CATEGORII DE BENEFICIARI, ÎN 2021

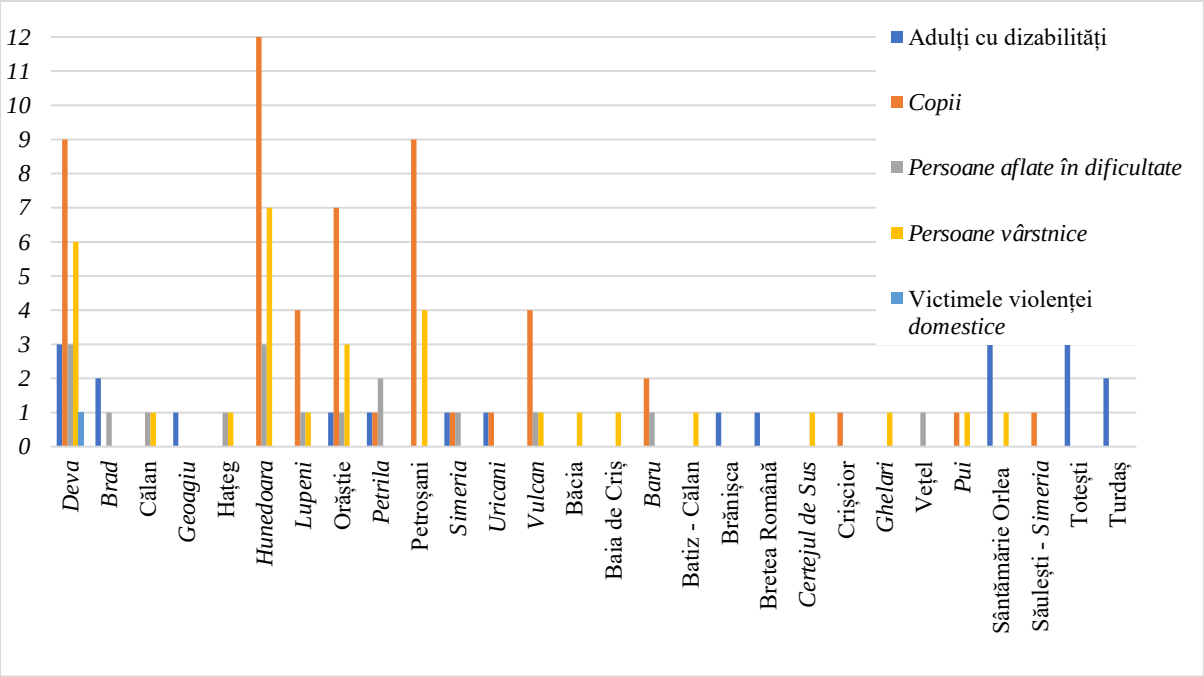

Sursa: Date furnizate de DGASPC Hunedoara.

Unul dintre grupurile vulnerabile ce necesită într-*o pondere mai mare servicii sociale* este cel al vârstnicilor. Pe lângă argumentul statistic al ponderii importante în anumite localități *rurale, un alt argument este cel al creșterii* vulnerabilității din perspectiva stării de sănătate. Din analiza pe care am făcut-o în capitolul dedicat sănătății *populației, prevalența bolilor cronice este una impor*tantă la nivelul județ*ului Hunedoara, atât în context regional, cât și în context na*țional. Deopotrivă, ponderea persoanelor cu dizabilități *cre*ște odată cu vârsta, cre*șterea accentuându*-se după vârsta de 70 de ani:

FIGURA 53: PERSOANE CU HANDICAP NEINSTITUȚIONALIZATE CARE NECESITĂ PROTECȚIE LA 1.000 LOC., PE GRUPE DE VÂRSTĂ, IUNIE 2021

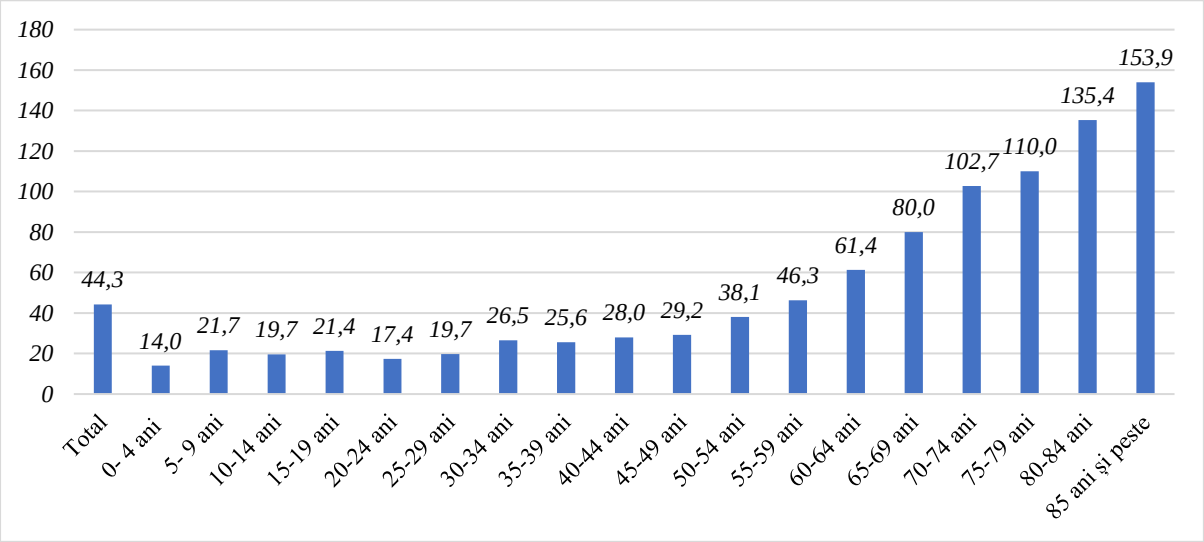

*Sursa: Valori obț*inute prin raportarea numărului de persoane cu handicap neinstituționalizate, pe grupe de vârstă, *din iunie 2021 (date furnizate de DGASPC Hunedoara) la popula*ția după domiciliu de la 1 iulie 2020, pe grupe de vârstă (date furnizate de *INS, TEMPO-Online – POP108B).*

Din perspectiva acoperirii categoriilor vulnerabile cu servicii sociale, este relevantă *analiza gradului de suprapunere a acoperi*rii teritoriale a serviciilor cu cel al numărului *potențialilor beneficiari. În ce privește vârstnicii, conform datelor din anexa 11, distribuția* localități*lor în funcț*ie de ponderea persoanelor de peste 60 de ani este următoarea:

- *comunele cu o proporție de peste 40% persoane de* peste 60 de ani sunt următoarele: *Tome*ști, Lelese, Cerbăl, Bătrâna, Blăjeni, Toplița, *Bulzeștii de Sus, Bunila;*
- *comunele cu o proporție de 33-39% persoane de peste 60 de ani sunt: Baia de Criș, Vorța, Zam, Vața de Jos, Gurasada, Bucești, Burjuc, Cârjiți, Bucureșci, Sarmizegetusa*, Sălașu *de S*us, Răchitova, Lunca Cernii de Jos, Ribița, *Densuș, Peș*tișu Mic, Mărtinești*;*
- *comunele cu o proporție de 30-*33% persoane peste 60 de ani sunt: Băița, *Ghelari, Ilia, Bretea Român*ă, Lunc*oiu de J*os, Lăpugiu de *Jos, General Berthelot, Ghelari,* Vălișoara*.*

Dintre cele 34 de localități *(toate rurale) cu peste 30% populație peste 60 de ani,* servicii pentru vârstnici există în doar două localități*: Baia de Criș și Ghelari. Servicii pentru adul*ți cu dizabilități nu există în niciuna dintre localitățile cu pondere importantă a populației *peste 60 de ani.*

Suprapunând datele prezentate în anexa 12 – privind raportul copii/adulți – cu cele din tabelul furnizorilor de servicii sociale, reiese că, *în privința* adresabilității *serviciilor sociale* către comunitățile locale cu un număr important de copii există o suprapunere parțială: *Geoagiu, Turdaș*, Petrila, Sântămăria-Orlea, Orăștie, Uricani sunt localități *cu pondere a copiilor peste media județului. Totuși*, în localitățile *cu ponderea cea mai mare a copiilor – Rapoltu Mare, Vețel, Turdaș, Râu de M*ori, Lăpugiu de Jos, Dobra, Hărău, Beriu – nu există *servicii adresate copiilor. De asemenea, orașe precum Aninoasa, Vulcan, Hațeg, Petrila, Geoagiu au o pondere a copiilor peste media județului* și nu există servicii adresate acestei *categorii. În aceeași* categorie intră *și municipiul Hunedoara, unde nu funcț*ionează niciun *serviciu social adresat copiilor.*

Discuțiile cu reprezentanții DGASPC Hunedoara au revelat faptul că acoperirea insuficientă cu servicii sociale la nivelul județului reflectă implicarea destul de scăzută a ONG-*urilor și a furnizorilor privați* de servicii sociale în furnizarea de astfel de servicii în localități*le*

județului. Aceste servicii sociale prestate de furnizori privați se concentrează în localități*le urbane* și vizează copiii și *persoanele vârstnice (figura 54*), fără a ținti, după cum am arătat mai sus, localitățile unde există potențialul *cel mai important al* vulnerabilității *acestor categorii.*

FIGURA 54: NUMĂRUL SERVICIILOR SOCIALE PE FORME DE PROPRIETATE ȘI CATEGORII DE BENEFICIARI DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN 2021

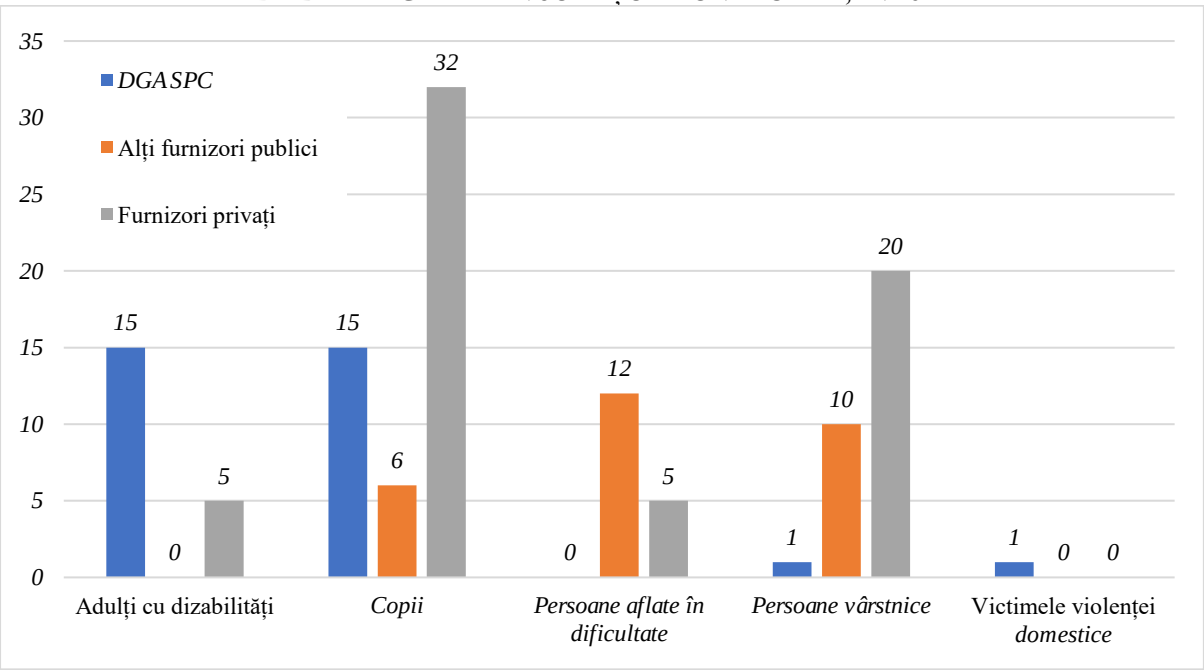

Sursa: Date furnizate de DGASPC Hunedoara.

Un alt aspect ce trebuie luat în considerare în analiza acoperirii cu servicii sociale a zonelor cu nevoie potențială mare de servicii sociale este cel al vulnerabilități*lor sociale* cumulate la nivelul localităților rurale. În cele mai multe localități *rurale cu populație* îmbătrânită, rata sărăciei este una importantă. Astfel, peste două treimi dintre localități*le cu peste 33% populație de* peste 60 de ani au o rată a sărăciei de peste 33%. Există doar câteva *excepții* de localități *cu populație* îmbătrânită și rată a sărăciei de sub 30%: *Lelese, Zam, Vața de Jos, Lunca Cernii de Jos, Ghelari, Peștișu Mic, Densuș, General Berthelot.*

Deși, la nivelul județului, pensia medie este semnificativ mai mare decât media la nivel regional și *național*, astfel de localități concentrează numărul – *relativ mic la nivel județean, dar care poate fi semnificativ la nivel local* – de pensionari din agricultură, dar *și din domenii* economice ce generează pensii mici, sub pensia medie.

3.6. Analiza SWOT

Chestionarul adresat UAT-urilor din județ, în pofida numărului relativ mic de răspunsuri[48]*, a oferit informații relevante privind percepția la nivel local a problemelor sociale și privind importanța* acordată fiecăreia dintre problemele identificate, precum *și urgența* percepută a intervenției *în rezolvarea/ameliorarea problemelor.*

Între problemele identificate, respondenții au acordat o importanță maximă grupei *problemelor sociale și celei a situației accesului la rețelele* de utilități *publice. De asemenea, cu o importanță* ridicată este identificată grupa neajunsurilor legate de oferta de servicii sociale, *precum și cea a drumurilor și spațiilor pietonale.*

[48] *Au completat chestionarul în jur de 30% din totalul UAT-urilor din județ.*

*În cadrul acestor grupe, se deta*șează ca imp*ortan*ță problema lipsei locurilor de muncă, urmată de cea a rețe*lelor incomplete de canalizare* și de alimentare cu apă potabilă ș*i de cea lipsei rețelei de gaze naturale. Alte trei probleme evaluate ca fiind foarte importante* vizează *lipsa serviciilor sociale necesare, calitatea drumurilor și problema migrației populației active.*

*În ceea ce privește urgența interven*ției, se remarcă prioritară problema lipsei locurilor de muncă, urmată de cea a accesului la utilități *(rețea in*completă de canalizare menajeră/pluvială, *distribuție de gaze* și apă potabilă) ș*i de cea a insuficienței serviciilor sociale necesare. O* problemă importantă și urgent de rezolvat este considerată și cea a calități*i drumurilor.*

Cea mai mare parte a acestor probleme au fost identificate ca atare ș*i din analiza datelor statistice, analiza SWOT integrând percepția reprezentanților UAT*-urilor intersectată cu cea a *experților* ș*i cu* cea revelată de datele comparative, în context regional ș*i național.*

Puncte tari:

- pondere relativ mică a pensionarilor din agricultură;
- *nivel ridicat al pensiei medii lunare;*
- procent relativ ridicat al populației de vârstă activă în mediul urban;
- ponderea relativ mică a copiilor cu grad de handicap în numărul total de copii (0-*17 ani) din localitate.*

Puncte slabe:

- raportul relativ mic salariați/pensionari de asigurări sociale de stat;
- nivel scăzut al câștigului salarial nominal net;
- ponderea mare a populației ce locuiește în zone urbane dezavantajate;
- ponderea mică a populației din zonele rurale racordate la rețeaua de gaze naturale;
- acoperirea redusă cu servicii sociale a localităților rurale din județul Hunedoara;
- oferta redusă de servicii sociale reflectă prezența scăzută a ONG-*urilor furnizoare de* servicii sociale în județ;
- *pon*dere mare a localităților rurale cu rate mari ale sărăciei;
- precaritatea ofertei de locuri de muncă.

Oportunități:

- rezervele importante de forță de muncă neutilizate (ponderea relativ mare a populației de vârstă activă și ponderea relativ mică a salariaților în populația activă) – premisă favorabilă pentru atragerea de investitori;
- posibilitatea accesării de fonduri alocate prin mecanismul european de redresare și reziliență, pe axele prioritare:
  – tranziția verde;
  – coeziunea economică, productivitatea și competitivitatea;
  – coeziunea socială și teritorială;
  – reziliența sanitară, economică, socială și instituțională; politicile pentru generația următoare;
- debranșarea cvasitotală a gospodăriilor urbane de la sistemul centralizat și slaba *conec*tivitate a gospodăriilor rurale la rețeaua de gaze naturale pot reprezenta condiții favorabile pentru accesarea soluțiilor alternative precum energia eoliană și energia solară. Politica europeană de încurajare a utilizării *energiilor mai prietenoase cu med*iul este de așteptat să impulsioneze dezvoltarea și replicarea unor programe de *sprijin de tip casa verde.*

Riscuri:

- gradul mai ridicat de dezvoltare a județelor vecine, Arad și Timiș, încurajează migrația interjudețeană a forței de muncă spre ofertele de muncă mai atractive, în special în ceea ce privește forța de muncă cu grad mai înalt de calificare;
- efectele economice ale crizei sanitare asociate situației pandemice pot agrava precaritatea ofertei de locuri de muncă în localitățile rurale și orașele mici din județ;
- creșterea accelerată a prețurilor la energia electrică și la gazele naturale poate genera efecte în lanț asupra gospodăriilor și firmelor din județ:
  – creșterea prețurilor la gaze va afecta în mare măsură gospodăriile urbane, având un *procent* semnificativ mai mare de racordare la rețeaua de gaze în context regional și național. Modul în care este, în prezent, gândită subvenția la gaze va afecta gospodăriile care depășesc plafonul de consum până la care sunt eligibile pentru subvenționarea fact*urii;*
  – creșterea inflației, ce va afecta cu precădere gospodăriile cu venituri mici și medii;
  – creșterea unor cheltuieli inelastice, precum cele cu utilitățile publice, poate duce la scăderea cheltuielilor cu sănătatea, cu educația și a celor asociate activităților recreative, ducând la scăderea calității vieții și pentru clasa de mijloc;
- anumite condiționalități agreate pentru obținerea de finanțare prin mecanismul PNRR pot produce probleme de adaptare la anumite schimbări, în special pentru populația din zonele rurale ale județului – de exemplu: anumite condiționalități asociate procesului tranziției verzi și politicilor de mediu mai restrictive pot duce la reducerea ofertei de lemn de foc și la scumpirea combustibilului fosil.

4. EDUCAȚIE

4.1. Importanța și rolul capitalului intelectual în procesele de schimbare/dezvoltare în județul Hunedoara

O trăsătură din ce în ce mai expresivă a globalizării este *bazarea pe cunoaștere, care se* concretizează în:

- *creșterea rolului* capitalului uman în unitățile de învățământ în județ*ul Hunedoara;*
- *centrarea sporurilor de eficien*ță pe resurse umane înalt educate ș*i specializate;*
- alocarea beneficiilor dezvoltării către cei capabili și bine pregăți*ți;*
- *conexiunea din ce în ce mai* strânsă între cunoaș*tere și competitivitate.*

Economia bazată pe cunoaștere constituie un concept care se referă la utilizarea *cunoștin*țelor pentru a produce beneficii. O componentă importantă a economiei cunoaș*terii este inovarea. Prin implicarea în procesele inovatoare, școlile în jude*țul Hunedoara trebuie să răspundă cerințelor sociale ale realități*i prin cre*șterea accentului pus pe inovare tehnologică ș*i* pe aplicabilitatea accelerată a cercetării.

Capitalul uman reprezintă „*resursele productive concentrate în resurse de muncă, competențe și cunoaștere*" (OCDE, 2009)[49], constând în acele abilități *ale indivizilor care sunt caracteristice acestora* și rămân aceleași *în orice mediu social, putând fi valorificate pe piața muncii în schimbul unor resurse economice de orice tip. Practic, capitalul uman în școlile din județul Hunedoara este format din: a) capital educațional* (abilități *dobândite de indivizi în procesul de instruire* școlară, dar ș*i în afara acestuia); b) capital biologic* (abilități *fizice ale* indivizilor, sintetizate cel mai adesea prin starea fizică de sănătate).

Capitalul intelectual reprezintă „*materialul intelectual – cunoștințe, informații, proprietate intelectuală, experiență – care poate fi pus în folosință pentru a crea bogăție*" *(Stewart, 1999)*[50]*. La baza acestei definiț*ii se află două aspecte semnificative:

i) existența unui potențial intelectual (faptul că într-*o organiza*ție există un material *intelectual constituit din cunoștințe, informa*ții, proprietate intelectuală ș*i experien*ță care nu apare *în bilanțul financiar anual, dar care poate contribui la realizarea produselor și serviciilor acesteia);*

ii) capacitatea potențialului de la pct. i) de a se transforma în cadrul proceselor tehnologice și manageriale din organizație într-o serie de elemente operaționale, creatoare de valoare, care să fie integrate în produsele finale materiale ș*i imateriale ale organizației.*

4.2. Elevii și absolvenții

Analizând numărul de elevi existenț*i în județul Hunedoara, pe niveluri de educație, precum și mediile înregistrate pentru anii* ș*colari 2015/2016*-2019/2020 din tabelul următor, se observă că, în valoare absolută, întâietatea revine categoriei elevilor din învățământul primar, urmată îndeaproape de elevii înrolați în învățământul gimnazial, urmați *de elevii înscriș*i *la* învățământul liceal. Pe acest fond, autorități*le locale/jude*țene, din perspectivă cantitativă/ numerică, este necesar să acorde atenț*ie* prioritară pentru: 1) continuitatea înrolărilor; 2) *finanțare; 3) asigurarea structurii* și numărului specific de cadre didactice; 4) realizarea completă ș*i perfecționarea infrastructurii* școlare (săli de clasă, laboratoare, utilități ș.*a.).*

---

[49] *Frederick, W., 2009, Recent Developments in Intellectual Capital Reporting and Their Policy Implications, OECD Education Working Papers, No. 17, OECD Publishing, Paris.*

[50] *Stewart, Thomas A., 1999, Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations, Amazon's Book.*

TABELUL 30: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ELEVI ȘI ABSOLVENȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2020

Anul școlar	Număr total elevi (studenți)/număr absolvenți												
	Pre-școlar	Primar		Gimnazial		Liceal		Postliceal		Profesional		Studii de licență	
2015-2016	*9.135*	*16.719*	*3.624*	*15.136*	*3.677*	*14.817*	*3.749*	*4.021*	-	*1.330*	*229*	*2.353*	*489*
2016-2017	*8.765*	*15.980*	*2.778*	*14.649*	*3.382*	*13.946*	*3.589*	*3.672*	-	*1.649*	*395*	*2.255*	*486*
2017-2018	*8.567*	*15.990*	*3.235*	*13.848*	*3.256*	*13.568*	*3.465*	*3.618*	-	*1.910*	*526*	*2.293*	*518*
2018-2019	*8.623*	*15.335*	*3.463*	*13.298*	*3.430*	*12.467*	*3.360*	*3.493*	-	*1.876*	*609*	*2.353*	*405*
2019-2020	*7.975*	*14.651*	*3.217*	*13.315*	*3.351*	*12.269*	*2.632*	*3.447*	-	*2.397*	*615*	*2.532*	*461*
Media/an	**6.899,6**	**15.735**	**3.263,4**	**14.049,2**	**3.419,2**	**13.413,4**	**3.359**	**2.930,2**	**-**	**1.832,4**	**474,8**	**2.357,2**	**471,8**
Dinamică 2016-2020 (%)	**-12,7**	**-12,4**	**-11,2**	**-12,0**	**-8,9**	**-17,2**	**-29,8**	**-14,3**	**-**	**80,2**	**168,6**	**7,6**	**-5,7**

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

Faptul că elevii de școală primară din anul 2015-*2016, respectiv din 2016-2017 nu se* regăsesc *în totalitate în absolvenții din acel an* și următorii *trei* ani arată că există elevi care abandonează învățarea *pe parcursul claselor I*-IV. Totodată, se constată că nu toți *elevii absolvenți de școli primare* își continuă și finalizează studiile gimnaziale. *Similar, nu toți absolvenții* de gimnaziu se regăsesc peste *patru ani printre absolvenții de liceu și școli* profesionale. Aceasta denotă că – *în special în rândul categoriilor de locuitori defavorizați (zone defavorizate) – fenomenul abandonului școlar este real, efectiv, marcat de cauze de subzistență* socială și culturală precară.

Chestionarele realizate în rândul UAT-urilor confirmă părăsirea timpurie a *școlii în* unele localități*. Spre exemplu, ponderea absolvenților de gimnaziu care s-au înscris la liceu a fost de 77% în Boșorod, de 75% în Râu de Mori și doar de 27% în Vețel.*

Se menține preocuparea/tendința de aspirare preferențială către învățământul liceal în detrimentul celui profesional. Cel din urmă este mult mai scăzut cantitativ, cu toate că piața *muncii pe teritoriul județului* Hunedoara nu are satisfăcută cererea de lucrători calificați *la acest nivel („lipsa de meserii*și"). Este asumată concluzia că, în fapt, adevărata potențializare *a* dezvoltării județ*ului Hunedoara trebuie/*ar trebui să se bazeze pe contribuț*ia muncii profesionalizate/calificate prin școli profesionale.*

Un decalaj puternic în ce privește populația școlară întâlnim între învățământul liceal *și cel postliceal. Explicația* se cantonează în lipsa de fezabi*litate, potențial* scăzut de inserț*ie pe piața muncii a absolvenților* care demonstrează că au finalizat pregătirea postliceală.

De altfel, este recunoscută, la nivel general, aprecierea că învățământul postliceal aș*a cum este organizat și operaționalizat în România (2021), inclusiv în județul Hunedoara, nu are valențe competitive reale, din cauza* „formalismului" curricular cu privire la competențe *și* abilități *dobândite de absolvenți. Unele statistici (bazate pe chestionare în rândul angajatorilor)* arată că*, adesea, în decizia de alegere între „un absolvent de* școală profesională" *și „un* absolvent de program postliceal"*, întâietatea revine celui dintâi.*

Prin extensie, atunci când tinerii din România emigrează în țările din UE, preferați *de angajatori cu întâietate pe piața muncii sunt absolvenții de* „școală profesională" în raport cu „*absolvenții* de învățământ postliceal".

Dinamica numărului de elevi *și absolvenți între primul și ultimul an școlar analizat este* una majoritar negativă, c*u excepția* învățământului profesional (atât elevi*, cât și absolvenți) și a studiilor universitare de licență.* Se remarcă în mod negativ învățământul liceal, cu o scădere a numărului de elevi de 17,2% *și, mai ales, a absolvenților* de 29,8%. Pe de altă parte, numărul

de elevi din școlile profesionale a crescut cu 80,2%, iar cel al absolvenților are o ascensiune spectaculoasă, de 168,6%.

Apreciem că, în principal, în strategia de dezvoltare a județ*ului Hunedoara este necesar ca efortul operațional/managerial pe termen mediu* și lung să se regăsească în:

- *eradicarea diferenței* și asigurarea continuități*i* școlarizării între învățământul primar ș*i cel gimnazial, precum* și reducerea părăsirii timpurii a ș*colii;*
- *d*ezvoltarea semnificativă a învățământului profesional.

4.3. Înscrieri la liceu/școli profesionale

Totalul înscrierilor la licee și școli profesionale în județul Hunedoara (media/an în intervalul de cercetare de cinci ani școlari) este de 96,6% din rândul absolvenților de program gimnazial. Mai mult, dinamica 2015/2016-2019/2020 este una pozitivă (4 p.p.), ceea ce arată că, în ansamblu, se manifestă dorință*, intenția, preocuparea, aspirațiile pentru continuarea studiilor în rândul tinerei generații. Totu*și nu există date privind po*nderea celor care reușesc* să absolve liceul sau școala profesională dintre cei înscriș*i.*

Rămâne în continuare inadecvat nivelul de înscriere în învățământul profesional, ceea ce demonstrează că în domeniu este necesară ofensiva conjugată de diseminare a in*formațiilor și de conștientizare a tinerilor în privința cererii pe piața for*ței de muncă a categoriilor de *absolven*ți cu pregătire profesională care asigură niveluri atractive de salarizare ș*i stabilitatea* locurilor de muncă. Totuș*i, dinamica înscrierii în* școli profesionale este una considerabilă (15 *p.p.), în detrimentul celor care merg la liceu (-11 p.p.).*

TABELUL 31: RATA ÎNSCRIERII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL LICEAL ȘI PROFESIONAL, ÎN PERIOADA 2015-2020 (% ÎN TOTALUL ABSOLVENȚILOR DE GIMNAZIU)

An școlar	Învățământ liceal	Învățământ profesional	Total
2015-2016	*75%*	*19%*	*94%*
2016-2017	*76%*	*21%*	*97%*
2017-2018	*68%*	*30%*	*98%*
2018-2019	*65%*	*31%*	*96%*
2019-2020	*64%*	*34%*	*98%*
Media/an	*69,6%*	*27%*	*96,6%*
Dinamica 2016-2020	*-11 p.p.*	*15 p.p.*	*4 p.p.*

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

4.4. Rata înrolării școlare pe niveluri de educație

Pe lângă numărul de *elevi/studenți, un indicator reprezentativ îl constituie rata de* cuprindere sau rata înrolării școlare. Aceasta arată ponderea popula*ției școlare cuprinse în* sistemul de învățământ în populația rezidentă din grupa de vârstă aferentă nivelului respectiv *de educație.*

Grupele de vârstă considerate în analiză, conform clasificării ISCED*51 2011, sunt: 3-5* ani pentru învățământul pre*școlar; 6*-10 ani pentru învățământul primar; 11-*14 ani pentru* învățământul gimnazial; 15-18 ani pentru învățământul liceal ș*i profesional; 19-21 de ani* pentru învățământul postliceal. Pentru învățământul universitar de licență, având în vedere că *durata studiilor este de 4*-6 ani, am considerat grupa de vârstă 19-*24 de ani.*

[51] *Clasificarea* internațională standard a educației.

Raportând populația școlară pe niveluri la grupele de vârstă corespunzătoare, s-*au* obținut datele din figura următoare. Rezultatele prezentate arată că rata înrolării *școlare din județ* este inferioară mediei *naționale în special pentru nivelul preșcolar, dar și la nivelurile primar și gimnazial*. De asemenea, înrolarea în învățământul universitar de licență este foarte scăzută atât în context regional, *cât și național.*

Situația se inversează în ce privește învățământul liceal, profesional *și mai ales în* învățământul postliceal *și de maiștri – unde* rata înrolării din județ este superioară atât mediei *regionale, cât și celei naționale.*

Valori inferioare mediei naționale pentru primele trei niveluri de educație apar și în cazul diferențierii rural-urban, cu o singură excepție*: în mediul rural,* înrolarea în învățământul *pre*școlar (ponderea copiilor care merg la grădinițe) din Hunedoara este superioară valorilor regională *și na*țională[52].

FIGURA 55: RATA ÎNROLĂRII ȘCOLARE (% ÎN GRUPA CORESPUNZĂTOARE DE VÂRSTĂ[1]), ÎN 2020

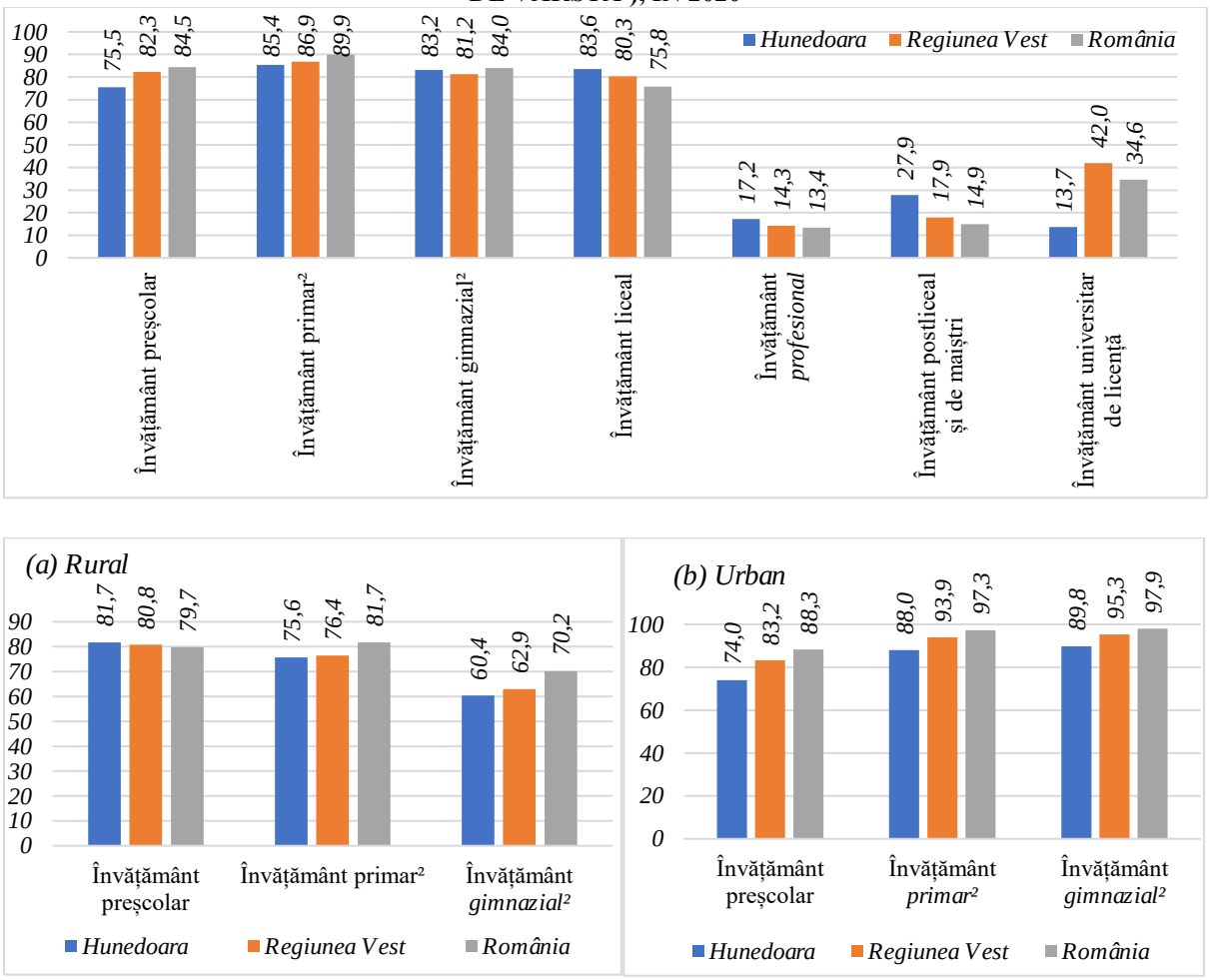

[1] *Populație* rezidentă la 1 iulie; [2] *inclusiv special.*

Sursa: Valori calculate prin raportarea populației școlare pe niveluri de educație (SCL103E) la populația rezidentă de la 1 iulie, pe grupe de vârstă (POP106A), date furnizate de *INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

[52] *Pentru celelalte niveluri de educație (liceal, profesional etc.), calculul ratei de înrolare în rural și urban conduce la rezultate distorsionate, deoarece populația* școlară este înregistrată după unitatea școlară de care aparține, *iar nu* după domiciliu. Ca urmare, populația școlară din urban este supraestimată, deoarece include *și elevii domiciliați în mediul rural care învață* în mediul urban, pe când populația școlară din rural este subestimată, deoarece exclude *elevii din rural care învață* la unități *școlare din urban.*

În ce privește dinamica 2014-2020 a ratei înrolării *școlare din* județul *Hunedoara, trendul este unul descendent în cinci dintre cele șapte niveluri de educație analizate, și anume: preșcolar (-15,9 p.p.), primar (-2,1 p.p.), gimnazial (-12,2 p.p.), liceal (-11,2 p.p.), postliceal și de maiștri (-6,5* p.p.). O dinamică pozitivă întâlnim la învățământul profesional (+11,1% în *județ, +6,2% în rural și +12,7% în urban) și universitar de licență* (+1,8%).

Pe medii de rezidență, dinamica negativă 2014-*2020 pentru primele trei niveluri de educație menționate* se păstrează, doar că reducerea ratei înrolării este mult mai amplă în *mediul urban: preșcolar (-19 p.p.), primar (-2,3 p.p.) și gimnazial (-12,8 p.p.).*

FIGURA 56: DINAMICA RATEI ÎNROLĂRII ȘCOLARE[1] ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2020 (%)

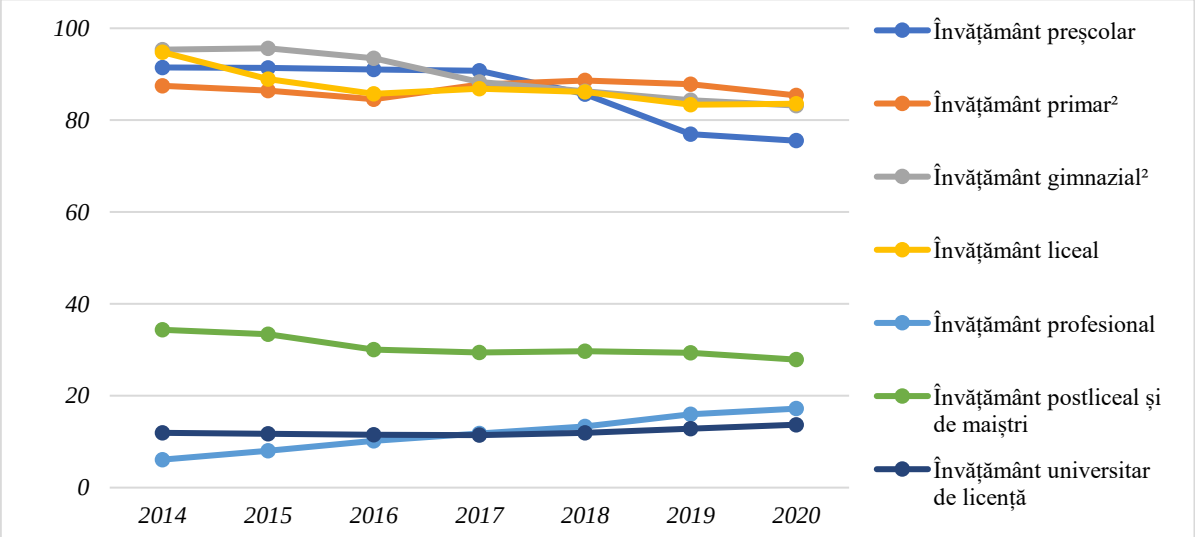

[1] *% în populația* rezidentă de la 1 iulie; [2] inclusiv special.

Sursa: Valori obținute prin raportarea populației școlare (SCL103E) la populația după domiciliu de la 1 iulie, pe grupe de vârstă (POP108B), date furnizate de *INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

4.5. Posturile didactice

În contextul cercetărilor efectuate, se observă că, *pe intervalul de cinci* ani de analiză *(2015-2020), în județul* Hunedoara se înregistrează descreșterea numărului *total de posturi didactice finanțate* din învățământul de masă la toate categoriile de *școlarizare, cu excepția* învățământului profesional.

La cel din urmă, numărul de posturi aproape că s-a dublat în perioada analizată, evoluție corelată de altfel cu cea a numărului de elevi cuprinși în această formă de învățământ, dinamică prezentată anterior. Sensibila creștere a numărului cadrelor didactice în sfera învățământului *profesional este rezultatul presiunii pieței forței* de muncă pentru perspectiva formării de „*meseriași*" calificați *în meserii deficitare.*

Din nou se remarcă în mod negativ, similar cu situația numărului de elevi, evoluția *personalului didactic liceal și postliceal.* Și scăderea posturilor din învățământul universitar *este una substanțială*, deși am văzut anterior că dinamica numărului de studenți *este una* pozitivă. Slaba atractivitate în ocuparea domeniului didactic din cauza salarizării precare, *slaba* pregătire a candidaților pentru titularizări, condițiile *socioculturale neatractive pentru cadre* didactice în mediul rural, degradarea procedurală a învățământului (modificări curriculare frecvente, instabilitatea disciplinară, lipsa de predictibilitate *instrucțională*, dotarea informatică deficitară etc.) influențează inserția/*creșterea și stabilitatea corpului profesoral.*

TABELUL 32: EVOLUȚIA NUMĂRULUI POSTURILOR DIDACTICE ÎN PERIOADA 2015-2020

An școlar	Din care:					
	Preșcolar	Primar	Gimnazial	Liceal + postliceal	Profesional	Universitar
2015/2016	*554,7*	*1.057,9*	*1.150,3*	*1.192,9*	*98,7*	*158*
2016/2017	*537,0*	*1.031,2*	*1.122,3*	*1.160,1*	*143,8*	*152*
2017/2018	*546,0*	*1.030,6*	*1.114,6*	*1.082,4*	*182,3*	*145*
2018/2019	*526,0*	*977,5*	*1.100,7*	*1.043,8*	*190,4*	*144*
2019/2020	*529,0*	*956,0*	*1.091,0*	*984,4*	*196,0*	*138*
Media/an	**538,5**	**1.010,6**	**1.115,8**	**1.092,7**	**162,2**	**147,4**
Dinamica 2016-2020 (%)	**-4,6**	**-9,6**	**-5,2**	**-17,5**	**98,6**	**-12,7**

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

Analizând personalul didactic pe niveluri de educație raportat la populația după domiciliu, observăm că valorile înregistrate de județul *Hunedoara sunt inferioare mediei regionale/naționale la șase dintre cele șapte niveluri de educație analizate. Excepția o constituie* – după cum era de *așteptat, având în vedere evoluțiile prezentate anterior* – învățământul *profesional. Diferența* cea mai ridicată o întâlnim în cazul profesorilor universitari.

FIGURA 57: PERSONALUL DIDACTIC LA 100.000 LOC.[1] PE NIVELURI DE EDUCAȚIE, ÎN 2020

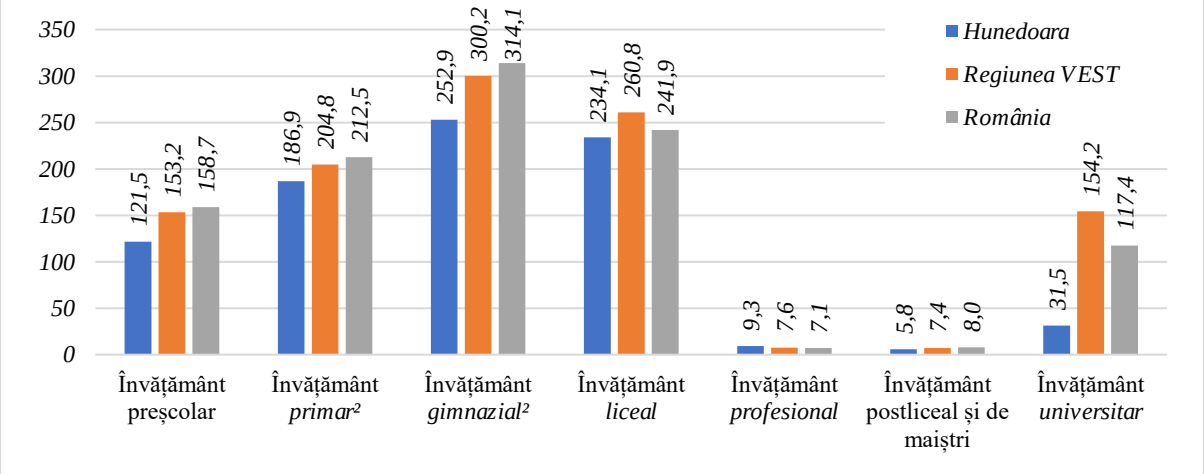

[1] *Populație* după domiciliu la 1 iulie; [2] inclusiv special.

Sursa: Valori obținute prin raportarea personalului didactic pe niveluri de educație (SCL104C) la populația după *domiciliu de la 1 iulie (POP108D), date furnizate de INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

În ce privește dinamica în intervalul 2014-2020, personalul didactic, în valori absolute, din județul Hunedoara a înregistrat o scădere la aceleași *șase niveluri de educație menționate mai sus, și anume: preșcolar (-8,1%), primar (-16,5%), gimnazial (-6,9%), liceal (-19,3%), postliceal și de maiștri (-18,8%)* și, mai ales, în învățământul *universitar (-36,6%). Doar* personalul didactic din învățământul profesional a crescut cu 35,5%, conform datelor INS.

Prezentăm în continuare rata elevi*/profesori din* județul *Hunedoara, în context regional și național, pe niveluri de educație. Mai precis, a*m calculat numărul de elevi înscriși în unități*le* de învățământ, pe niveluri, ce revin unei persoane cu rol didactic (educatoare, învățătoare, *profesor etc.).*

FIGURA 58: RATA ELEVI/PROFESORI PE NIVELURI DE EDUCAȚIE, ÎN 2020

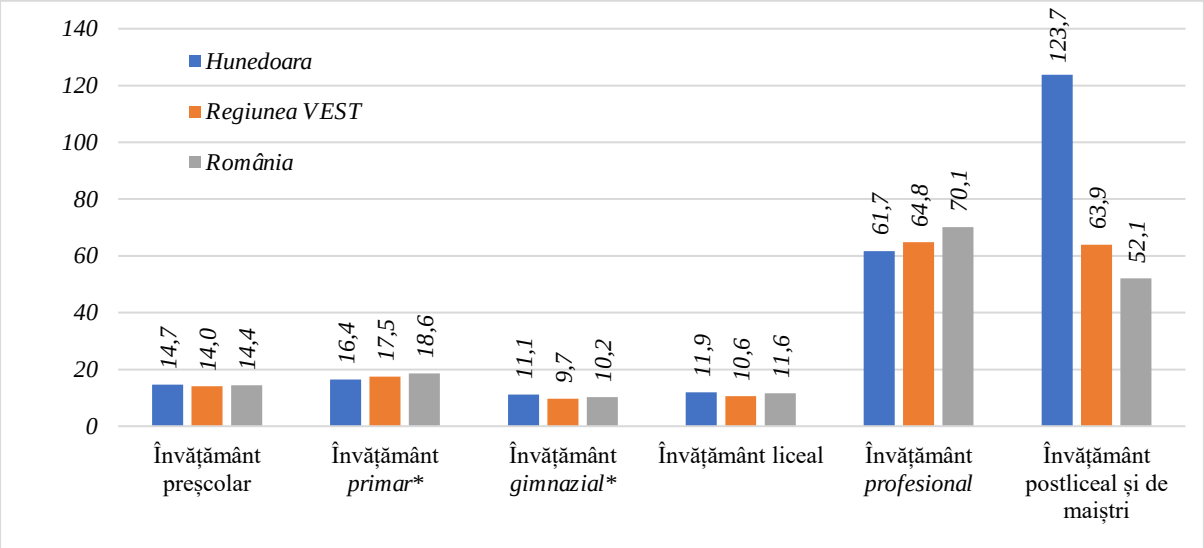

* *Inclusiv special.*

Sursa: Valori obținute prin raportarea populației școlare (SCL103E) la personalul didactic (SCL104C), pe niveluri de educație, date furnizate de INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

Rezultatele redate în figura anterioară arată valori relativ apropiate la primele *patru niveluri de educație. O diferență* ceva mai însemnată întâlnim la învățământul profesional – *în* sens pozitiv (număr mai mic de elevi la un profesor în Hunedoara). În ce privește învățământul *postliceal și de maiș*tri, numărul de elevi alocați *unui profesor este mai mult decât dublu față de media națională*.

Dinamica 2014-2020 a numărului de elevi *alocați unui profesor din județ este una* negativă pentru majoritatea nivelurilor de educație, ceea ce reprezintă un aspect pozitiv, *remarcându*-se învățământul *preș*colar *(-10,4%) și cel postliceal și de maiștri (-19,3%). Excep*ție face învățământul profesional, unde numărul de elevi la un profesor *crește cu 27%.*

*În anexele 21, 22 și 23 de la finalul studiului am prezentat rata elevi/profesori pe localități pentru primele trei niveluri de educație: pre*școlar (grădinițe*), primar și gimnazial. Diferențele* între localități *sunt substan*țiale. De exemplu, în cadrul învățământului primar, valorile din anul 2020 variază de la 4 elevi/învățătoare în Lelese la 24,4 elevi în Ilia. La învățământul gimnazial, *amplitudinea valorilor este, de asemenea,* ridicată, de la *1,7 elevi/profesor în București la 24,4 elevi în Geoagiu. Diferențele urban*-rural la aceste două categorii sunt *și ele notabile. Calculul* valorilor mediane pe localități *conduce la valori mai mari în mediul urban: în cazul* învățământului primar – *18,2 elevi/*învățătoare în urban *și 13,0 elevi în rural* –, iar în învățământul *gimnazial – 13,7 elevi/profesor în urban și doar 6,0 elevi în rural.*

Comparativ, la cele două categorii de mai sus, diferențele înregistrate în învățământul *preș*colar *sunt ceva mai* reduse, dar se păstrează considerabile: de la 7 copii*/educatoare în* Vălișoara *la 22 de copii în Ilia* și Luncoiu de Jos. Aici însă, valoarea mediană din localități*le* urbane (14,4 elevi) este inferioară celei din rural (15,5 elevi).

4.6. Unitățile de învățământ

*În privin*ța unităților de învățământ din județul Hunedoara, constatarea de bază este că numărul acestora nu a suferit modificări semnificative pentru perioada analizată. Această constatare exprimă „stagnarea" la nivel investiț*ional, ceea ce nu este asumabil într-un program*

de largă dezvoltare economico-socială în teritoriul cercetat, respectiv în județul *Hunedoara. De* exemplu, a rămas constant numărul *școlilor profesionale; acelaș*i număr se menține *în cazul școlilor gimnaziale, al liceelor* și *colegiilor. Pe d*e altă parte, școlile postliceale au scăzut *în ultimul an cu o unitate* școlară. În fapt, lipsa de alocări de fonduri pentru noi infrastructuri *școlare evidențiază* stagnarea strategică, tactică și *operațională* în domeniu.

TABELUL 33: INFRASTRUCTURA EDUCAȚIONALĂ ÎN PERIOADA 2015-2020 (NR.)

Anul școlar	Grădinițe	Școli primare	Școli gimnaziale	Licee	Colegii	Școli postliceale	Licee tehnologice/ școli profesionale	Altele: - cluburi - centre de incluziune - palate - inspectorate
2015-2016	*11*	*13*	*49*	*21*	*7*	*7*	*6*	*10*
2016-2017	*12*	*14*	*49*	*21*	*7*	*8*	*6*	*10*
2017-2018	*12*	*14*	*49*	*21*	*7*	*7*	*6*	*10*
2018-2019	*11*	*13*	*49*	*21*	*7*	*9*	*6*	*8*
2019-2020	*11*	*13*	*49*	*21*	*7*	*8*	*6*	*8*
Media/an	**11,4**	**13,4**	**49**	**21**	**7**	**7,8**	**6**	**9,2**

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

FIGURA 59: UNITĂȚI DE ÎNVĂȚĂMÂNT LA 100.000 LOC.[1] PE NIVELURI DE EDUCAȚIE, ÎN 2020

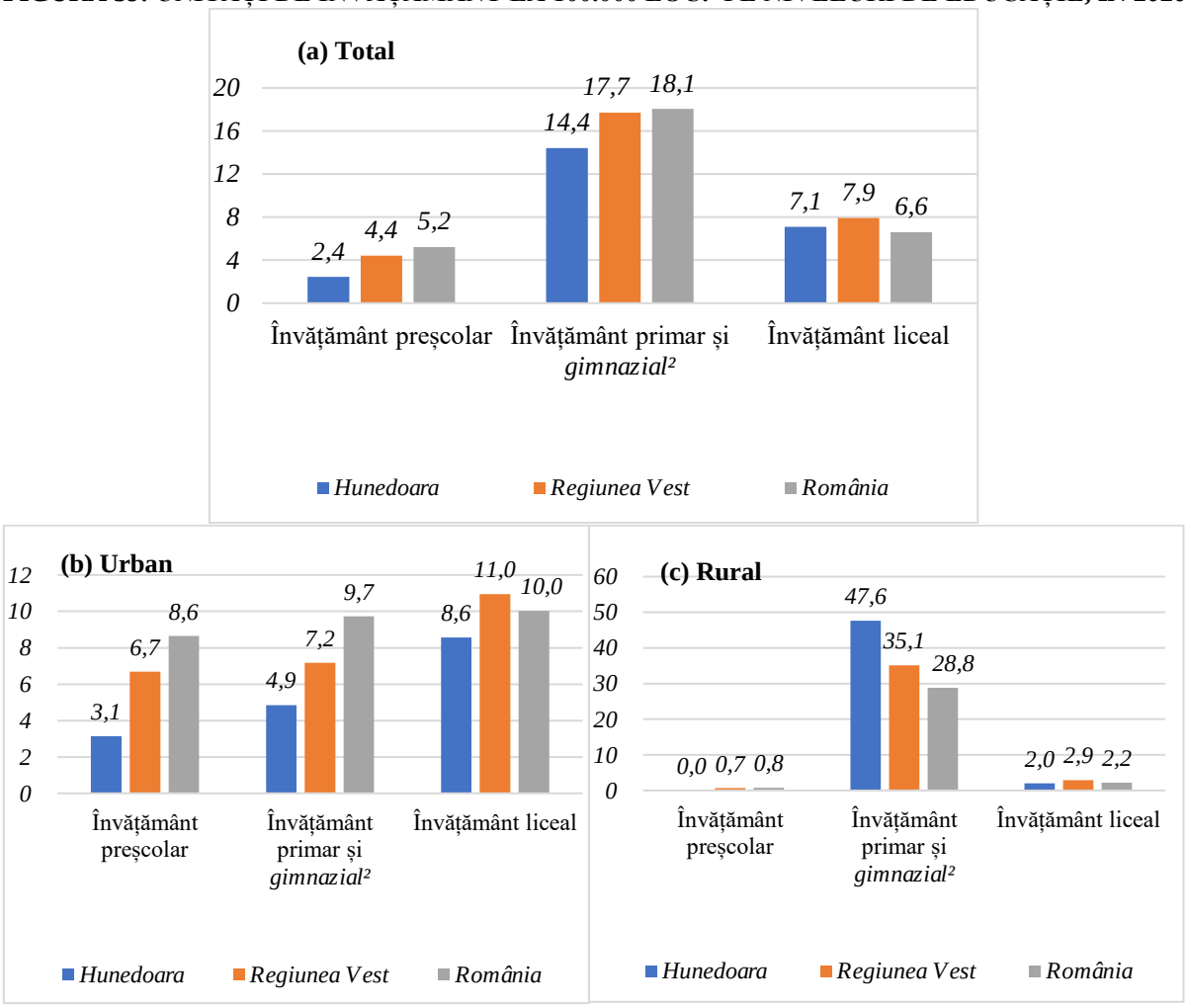

[1] *Populația* după domiciliu la 1 iulie; [2] inclusiv special.

*Sursa: Valori obț*inute prin raportarea unităților de învățământ, pe niveluri de educa*ție (SCL101B), la populația* după domiciliu de la 1 iulie (POP108D), date furnizate de *INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/ tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

Numărul unități*lor de* învățământ preș*colar, primar* și *gimnazial raportat la populația* după domiciliu din anul 2020 este unul relativ inferior în județ*ul Hunedoara, atât în context regional, cât* și *na*țional. Se remarcă în mod negativ nivelul preșcolar (grădinițe*le), cu o valoare* de două ori mai redusă față de media națională. În ce privește *liceele, acestea sunt mai slab reprezentate în jude*ț comparativ cu media regională, dar superior mediei națio*nale. Dinamica 2014*-2020 a numărului de unități de învățământ din județ este negativă la toate cele *trei niveluri analizate.*

În cazul școlilor *primare* și *gimnaziale, situația este puternic diferen*țiată pe medii de *rezidenț*ă: în mediul urban, rata de cuprindere din Hunedoara este de aproape două ori mai redusă față de media națională, în timp ce în mediul rural este substanțial mai ridicată comparativ cu media regională*/na*țională.

*Distribu*ția pe localități arată că doar 58 dintre cele 69 de UAT-*uri ale județului* beneficiau în 2020 de unități de învățământ primar și *gimnazial, dintre care zece orașe, în timp* ce unități de învățământ liceal apar în 16 localități*, dintre care 13 orașe. De asemenea, doar* șapte localități *– toate din mediul urban* – beneficiau de grădinițe*.*

4.7. Infrastructura de învățământ

*Pe teritoriul jude*țului Hunedoara, sistemul de învățământ dispune de 8.179 *de spații cu destinații diverse, specifice. Ponderea* majoritară *este de*ținută *de capitolul* „săli de clasă”. *În esen*ță, în termeni comparabili, se păstrează proporț*iile infrastructurale similare/apropiate de cele înregistrate în regiunea de dezvoltare Vest* și *pe plan național (medie).*

*Aten*ția cuvenită urmează a se acorda aspectului critic care vizează existen*ța grupurilor sanitare (13,5% din totalul grupurilor sanitare sunt neînglobate în spațiile interioare ale* infrastructurilor de învățământ, situație înregistrată specific în mediul rural).

TABELUL 34: INFRASTRUCTURA DIN ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN ANUL 2021 (NR.)

Denumire	Număr
Săli de clasă	*2.732*
Săli de sport	*186*
Grupuri sanitare	*459*
Laboratoare	*403*
Cancelarii	*255*
Săli festive	*80*
Bucătării	*81*
Săli de mese/cantine	*97*
Biblioteci	*121*
Ateliere	*206*
Internate	*835*
Magazii/depozite	*938*
Holuri	*381*
Birouri	*592*
Administrativ	*401*
Cabinete	*412*
Total spații	**8.179**

*Sursa: Direcția Jude*țeană de Statistică Hunedoara.

4.8. Performanțe la bacalaureat

În principal, media anuală a performanț*elor (promovabilitate) la bacalaureat în sistemul* de învățământ liceal din județul Hunedoara (67,4%) pentru perioada analizată arată că acest nivel,

în termeni comparabili, este peste media la nivel național (care este 62,9% în anul 2020). Totuși, în mod obișnuit, o performanță acceptabilă este cea a unei promovabilități *de cel puțin 75-80%.*

În schimb, este îngrijorătoare situația continuu descrescătoare la acest capitol, care culminează cu o reducere substanțială în ultimul an analizat (*-8 p.p.)* și un nivel nesatisfăcător, de doar 61%. În principal, degradarea în cauză poate avea *explicații derivate din situația* pandemică din România, urmare a deciziilor centrale*/la nivel național aleatorii, referitoare la* derularea programelor de învățare *și de evaluare-examinare.*

TABELUL 35: PERFORMANȚA LA BACALAUREAT PERIOADA 2015-2020

An școlar	**Procent**
2015-2016	*69%*
2016-2017	*67%*
2017-2018	*71%*
2018-2019	*69%*
2019-2020	*61%*
Medie/an	**67,4%**

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

4.9. Mediul academic universitar în județul Hunedoara

În Proiectul Strategia de dezvoltare a Județului Hunedoara un loc aparte îl ocupă *descrierea situației academice/*universitare, vizată fiind Universitatea din Petroș*ani. În cadrul acestei instituț*ii de învățământ superior, catalogată cu „*Grad înalt de încredere, de excelență*" *în România, se întâlne*ște numărul de 139 *de spații de studiu* și activități didactice de pregătire superioară.

TABELUL 36: INFRASTRUCTURA UNIVERSITARĂ ÎN PERIOADA 2014-2020 (NR.)

Categorii	**2014-2015**	**2015-2016**	**2016-2017**	**2017-2018**	**2018-2019**	**2019-2020**	**2020-2021**
Amfiteatre, săli de *curs, de seminar*	*32*	*32*	*32*	*32*	*29*	*29*	*27*
Laboratoare	*109*	*102*	*102*	*102*	*107*	*107*	*107*
Săli*/terenuri de sport*	*5*	*5*	*5*	*5*	*5*	*5*	*5*

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

Un număr de 142 *de* cadre didactice universitare (2021) gestionează 3.756 *de studenți (2021) în trei* facultăți *cu 16 domenii de studii și 30 de* specializări*/programe de studii universitare de licență*. La acestea se adaugă 16 *programe de masterat și cinci domenii de doctorat. Dinamica studenților în perioada 2015*-2021 este una pozitivă la toate nivelurile de *studii universitare, dar în special la studiile de doctorat, cu o creștere de 32,5% a* numărului *studenților.*

TABELUL 37: NUMĂRUL STUDENȚILOR PE CATEGORII, ÎN PERIOADA 2014-2021

Nivel studii	**2014-2015**	**2015-2016**	**2016-2017**	**2017-2018**	**2018-2019**	**2019-2020**	**2020-2021**	**Dinamica 2015-2020 (%)**
Studii de licență	*2.428*	*2.353*	*2.255*	*2.293*	*2.353*	*2.532*	*2.693*	**10,9**
Studii de master	*792*	*765*	*733*	*679*	*778*	*872*	*900*	**13,6**
Studii de doctorat	*123*	*130*	*157*	*146*	*153*	*148*	*163*	**32,5**
Total	**3.343**	**3.248**	**3.145**	**3.118**	**3.284**	**3.552**	**3.756**	**12,4**

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

Pe de altă parte, dinamica absolvenților de doctorat este una puternic descendentă, din *cauza evoluției* din ultimul an considerat, după cum se observă în ultima coloană a tabelului următor. La celelalte două categorii de studii, evoluț*ia în intervalul amintit este aproximativ* constantă, deși în ultimul an numărul absolvenț*ilor a crescut considerabil.*

TABELUL 38: NUMĂRUL ABSOLVENȚILOR DE LICENȚĂ, MASTER ȘI DOCTORAT ÎN PERIOADA 2014-2021

Nivel studii	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	Dinamica 2015-2020 (%)
Studii de licență	*534*	*489*	*486*	*518*	*405*	*461*	*527*	**-1,3**
Studii de master	*342*	*252*	*18306*	*298*	*271*	*271*	*346*	**1,2**
Studii de doctorat	*18*	*26*	*17*	*28*	*13*	*15*	*8*	**-55,6**
Total	**894**	**767**	**809**	**844**	**689**	**747**	**881**	**-1,5**

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara.

4.10. Analiza SWOT

Din analiza chestionarelor adresate UAT-urilor reiese că principalele probleme cu care se confruntă localități*le respondente sunt legate de echiparea laboratoarelor* școlare, sălile *și terenurile de sport* și facilitățile pentru persoane cu dizabilități. Deopotrivă, o importanță ridicată o are problema calități*i educației, mai precis* șansele scăzute pentru elevii din localitate de a termina liceul cu o diplomă de bacalaureat, dar *și de a fi admiși la liceu/*facultate. O altă problemă semnalată o reprezintă numărul și/sau capacitatea insuficientă a unități*lor școlare.*

Puncte tari:

- trend ascendent, între anii școlari 2015/2016 și 2019/2020, al numărului de elevi și absolvenți din învățământul profesional, precum și al numărului de studenți;
- *rat*ă ridicată și dinamică ascendentă a înscrierii în învățământul liceal și profesional dintre absolvenții de gimnaziu; pondere în creștere a celor care se înscriu la școli *profesionale;*
- rata înrolării în învățământul liceal, profesional și mai ales în învățământul postliceal și de maiștri este superioară mediilor regională și națională, în anul 2020;
- dinamică pozitivă 2014-2020 a ratei înrolării în învățământul profesional (în special în mediul urban) și universitar de licență;
- creștere puternică a numărului cadrelor didactice din sfera învățământului *profesional* (aproape dublu în anul școlar 2019/2020 față de 2015/2016);
- nivel al personalului didactic din școlile profesionale raportat la populație superior mediei regionale/naționale în 2020;
- scădere a numărului de elevi alocați unui profesor în perioada 2014-*2020 pentru* majoritatea nivelurilor de educație, ceea ce reprezintă un aspect pozitiv, remarcând*u-se* învățământul preșcolar și cel postliceal/de maiștri;
- numărul liceelor raportat la populația din anul 2020 este unul superior mediei naționale;
- ș*colile* primare și gimnaziale din mediul rural relativ la populație sunt mai bine reprezentate în Hunedoara comparativ cu regiunea și cu media națională;
- numărul studenților a crescut cu peste 10 procente între anii școlari 2014/2015 și *2020/2021 la toate categori*ile de studii (de licență, master, doctorat).

Puncte slabe:

- dinamică negativă 2015/2016-2019/2020 a numărului de elevi și absolvenți din învățământul primar, gimnazial și liceal, a elevilor din învățământul postliceal și a absolvenților de studii de licență;
- fenomenul de abandon școlar este prezent pe parcursul învățământului primar, gimnazial și liceal;
- număr redus al elevilor care urmează învățământul postliceal dintre cei care termină liceul, probabil din cauza potențialului scăzut de inserție a absolvenților pe piața *muncii;*
- rata înrolării școlare din județ este inferioară mediei naționale din 2020, în special pentru nivelul preșcolar urban, dar și la nivelurile primar și gimnazial. De asemenea, cuprinderea tinerilor în învățământul universitar de licență este foarte scăzută atât în context regional, cât și național;
- dinamică negativă 2014-2020 a ratei înrolării școlare în învățământul preșcolar, primar, gimnazial, liceal, postliceal și de maiștri, în special în mediul urban;
- descreșterea numărului total de posturi didactice finanțate din învățământul de masă la toate categoriile de școlarizare (în proporție mai ridicată la învățământul liceal și profesional), cu excepția învățământului profesional;
- raportat la populația din 2020, personalul didactic din județ este inferior mediei regionale/naționale la toate nivelurile, cu excepția celui profesional;
- în școlile postliceale și de maiștri, numărul de elevi alocați unui profesor este mai mult decât dublu față de media națională;
- în școlile profesionale, dinamica personalului didactic este inferioară celei a numărului de elevi, astfel că numărul de elevi ce revin unui profesor a crescut în *intervalul 2014-2020;*
- numărul unităților de învățământ preșcolar, primar și gimnazial raportat la populația *din anul* 2020 este unul relativ inferior în județul Hunedoara (în special mediul urban) atât în context regional, cât și național;
- *doar 58 dintre cele 69 de UAT*-uri ale județului beneficiau în 2020 de unități de învățământ primar și gimnazial;
- *promovabilitatea la bacalaureat s*-a redus considerabil, mai cu seamă între anii școlari 2017/2018 și 2019/2020 (cu 10 p.p.).

Oportunități:

- dinamica ascendentă a învățământului profesional va satisface treptat o parte din cererea de lucrători calificați de pe piața muncii;
- *pos*ibilitatea obținerii de finanțări nerambursabile pentru educație/capital uman prin *programele POR Vest, POEO, POIDS, PNRR*.

Riscuri:

- persistența problemelor sociale va afecta negativ, în continuare, înrolarea școlară;
- învățământul online impus de epidemia *Covid*-19 afectează calitatea educației și poate favoriza abandonul școlar;
- lipsa perspectivelor pe piața muncii – amplificată de actualul context epidemiologic – influențează negativ interesul tinerilor pentru licee teoretice și școli postliceale.

HĂRȚI – Indicatori pe localități

HARTA 2: INDICELE DE ÎMBĂTRÂNIRE A POPULAȚIEI (POPULAȚIE DE PESTE 65 DE ANI/POPULAȚIE DE PÂNĂ LA 14 ANI)

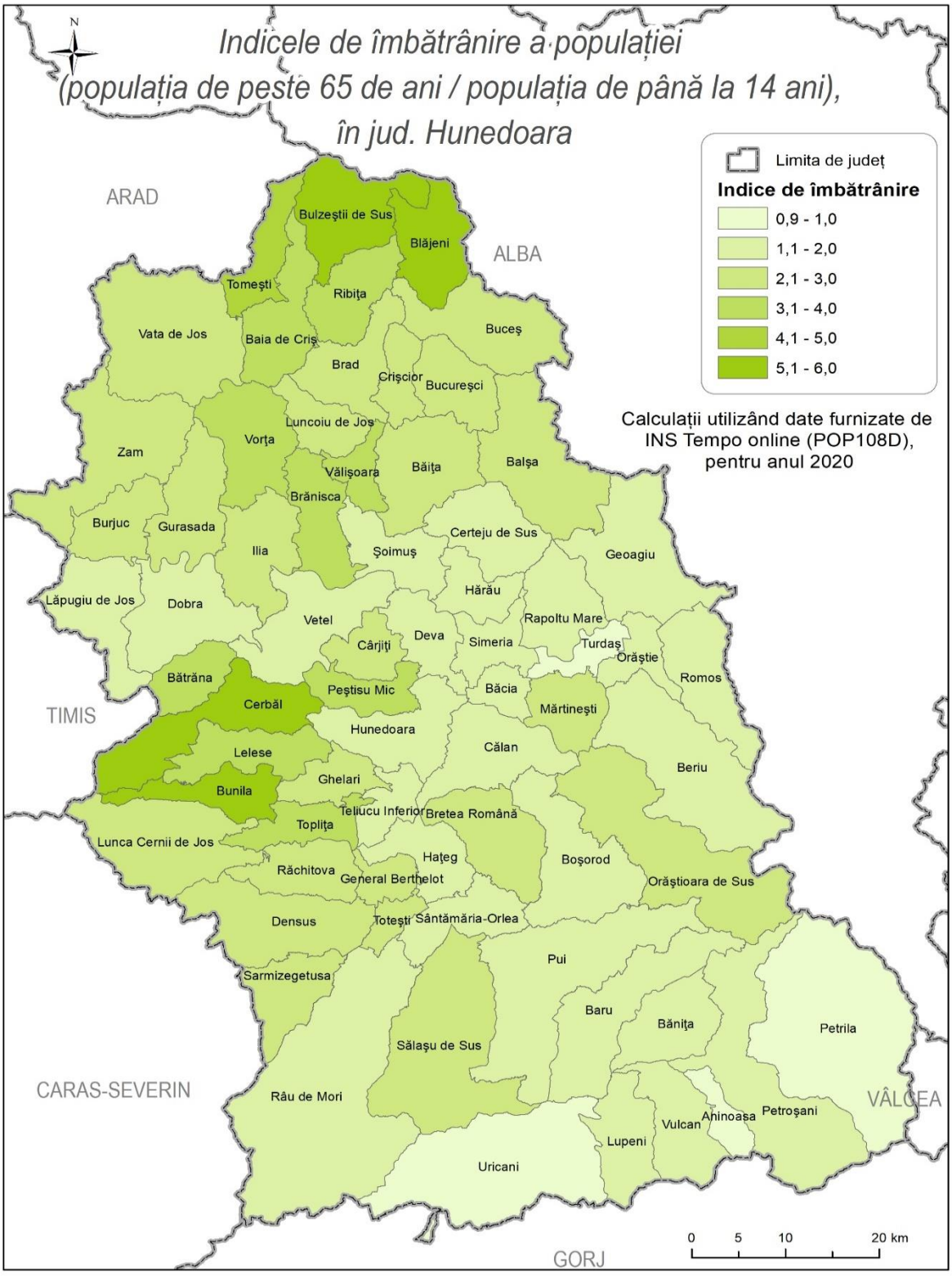

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 3: ACCESUL POPULAȚIEI LA SERVICII DE SĂNĂTATE (LOC./UN MEDIC STOMATOLOG)

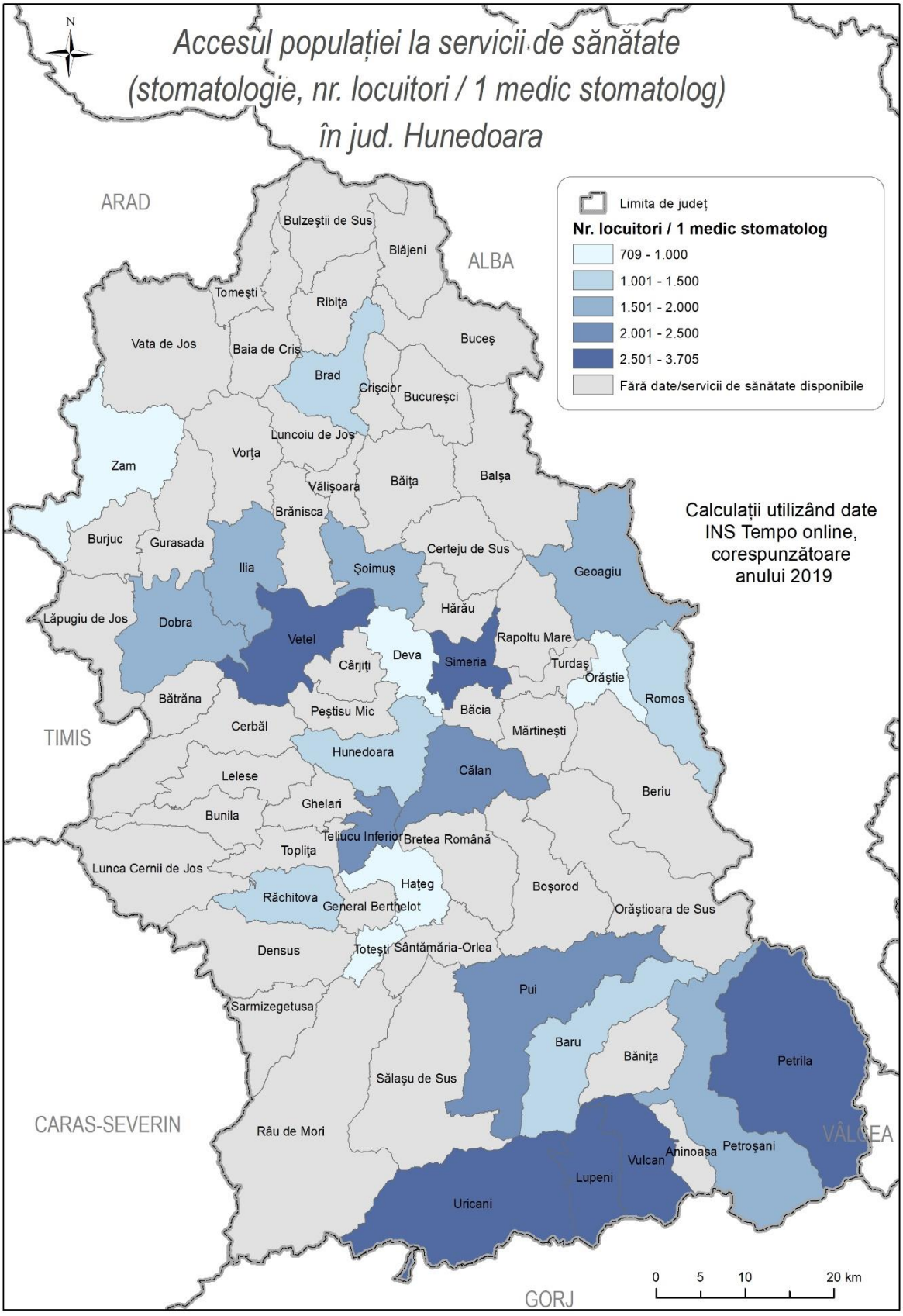

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 4: ACCESUL POPULAȚIEI LA SERVICII DE SĂNĂTATE (LOC./UN MEDIC DE FAMILIE)

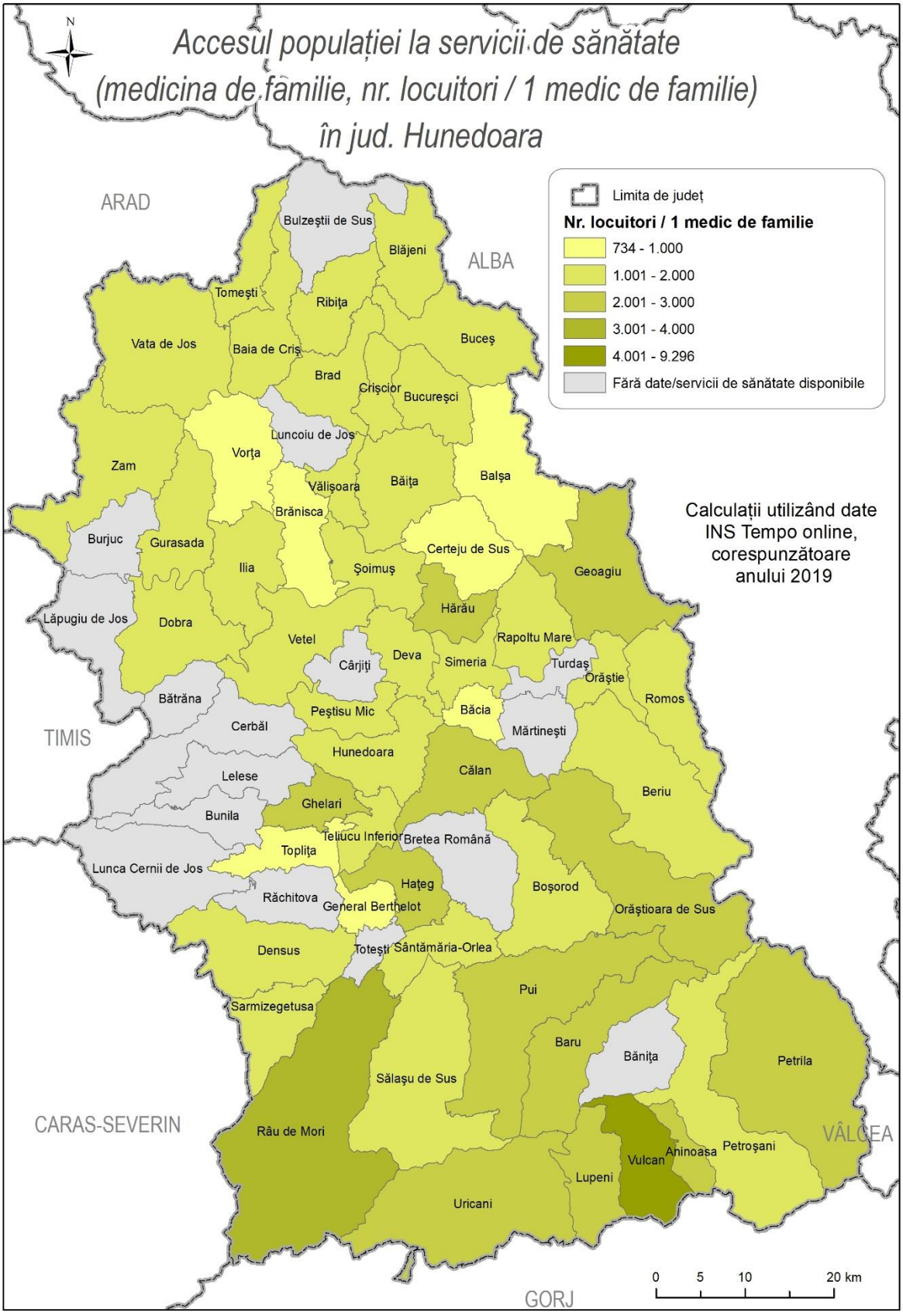

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 5: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A RATEI ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR (ELEVI/PROFESOR)

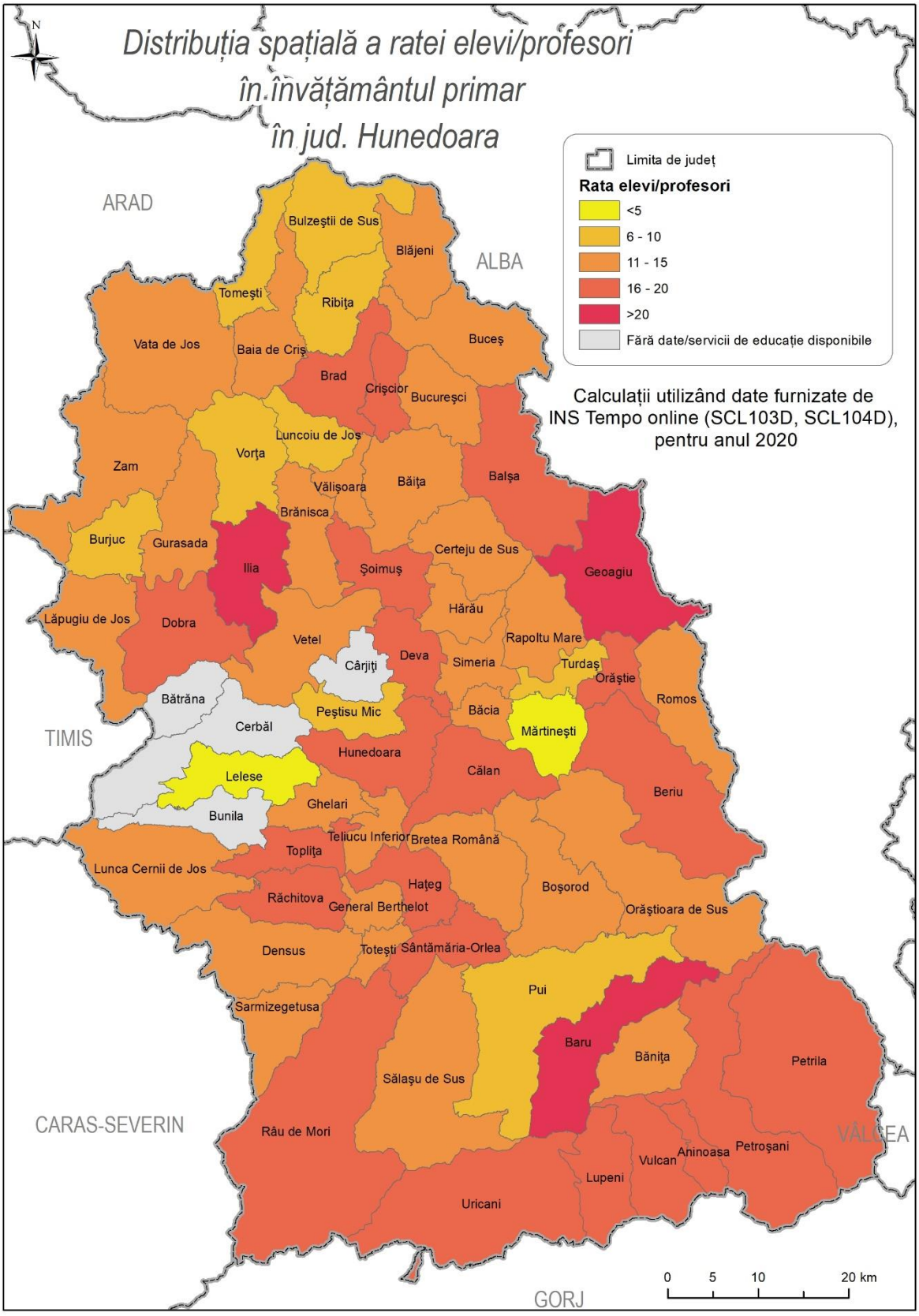

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 6: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A RATEI ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL (ELEVI/PROFESOR)

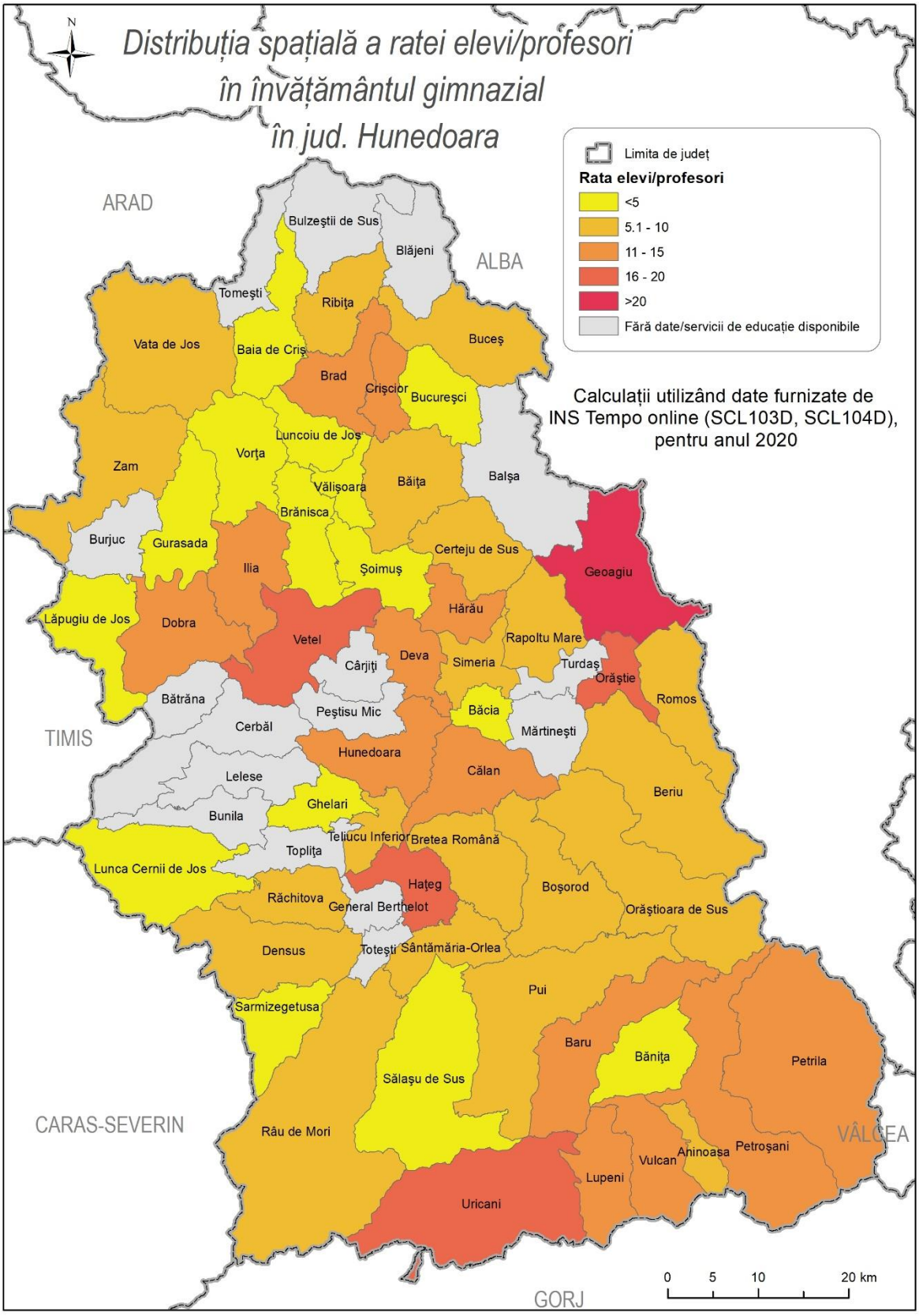

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 7: RATA SĂRĂCIEI RELATIVE (%)

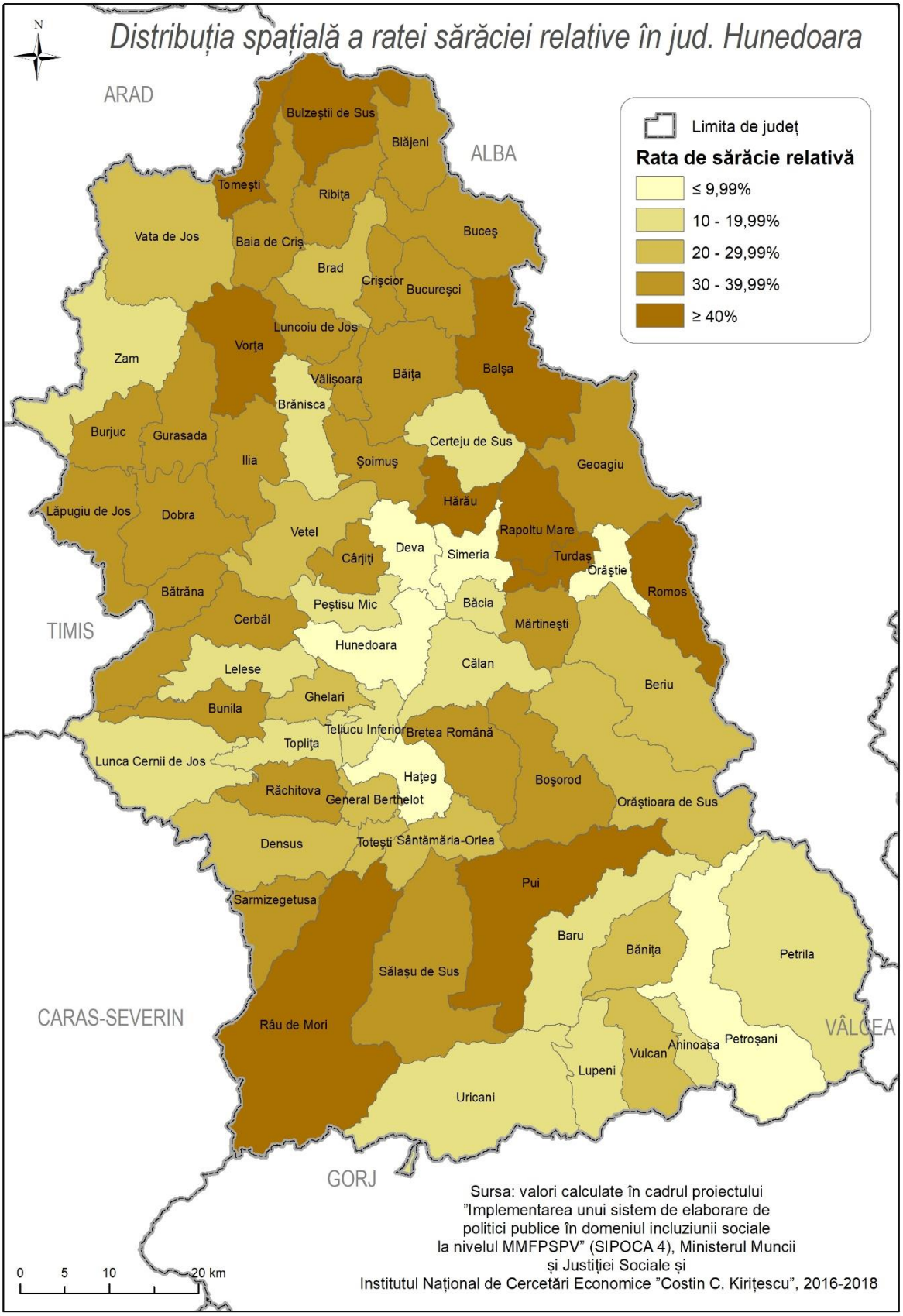

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 8: PONDEREA ŞOMERILOR ÎN POPULAȚIA ACTIVĂ (%)

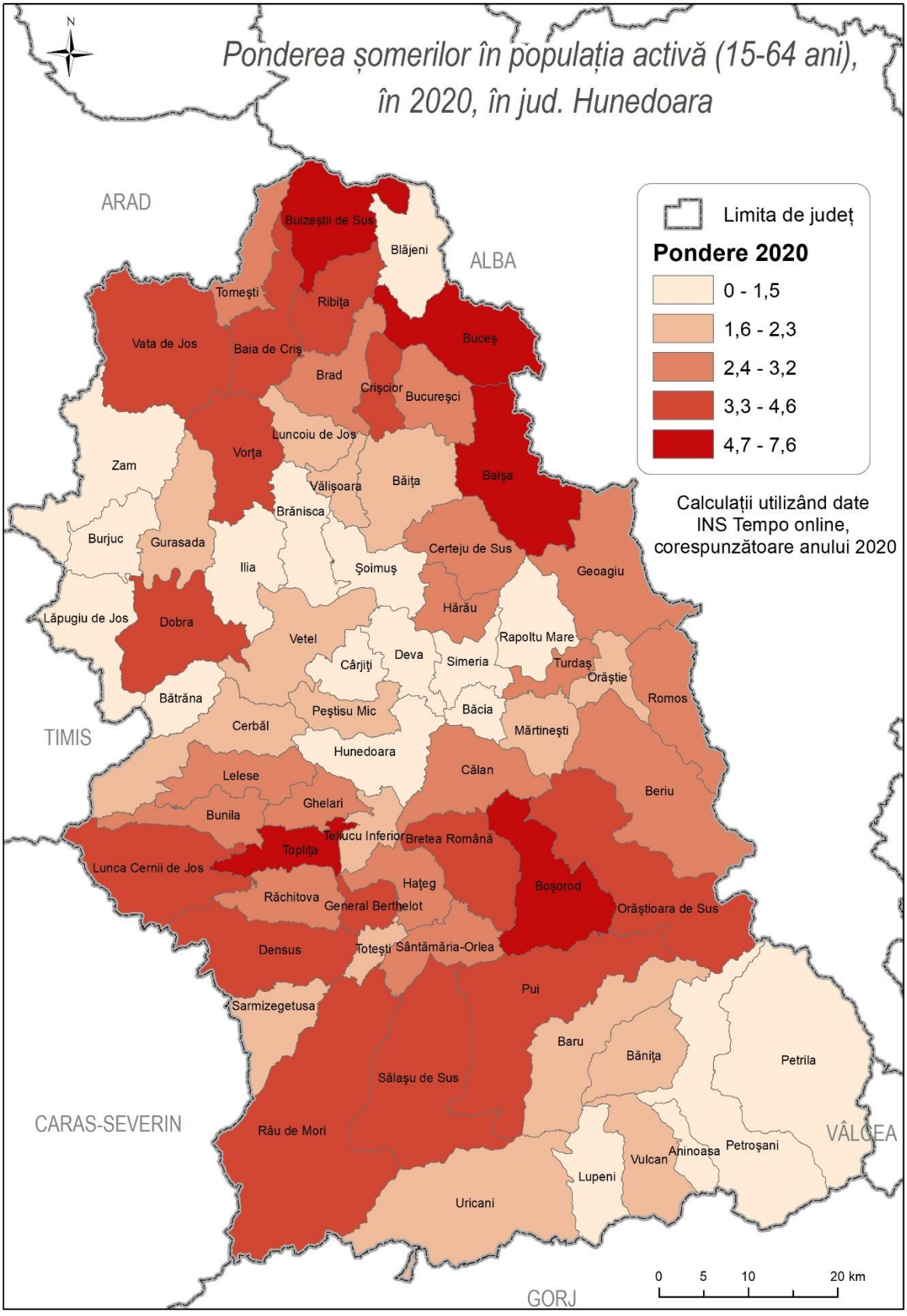

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 9: PONDEREA POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ DE 65 DE ANI ȘI PESTE ÎN POPULAȚIA TOTALĂ DUPĂ DOMICILIU (%)

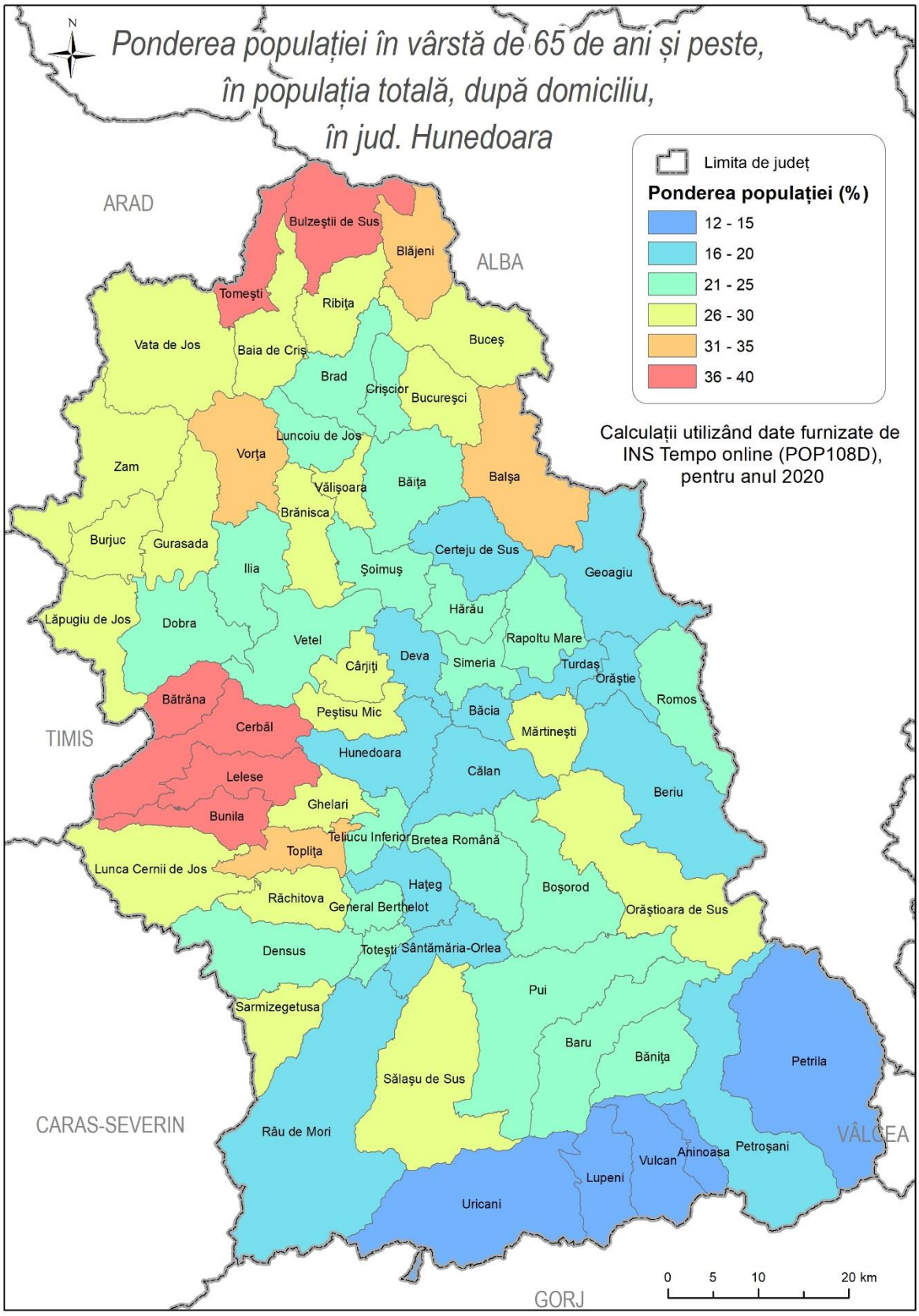

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

HARTA 10: ACCESUL POPULAȚIEI LA SERVICII DE SĂNĂTATE (LOC./UN MEDIC STOMATOLOG)

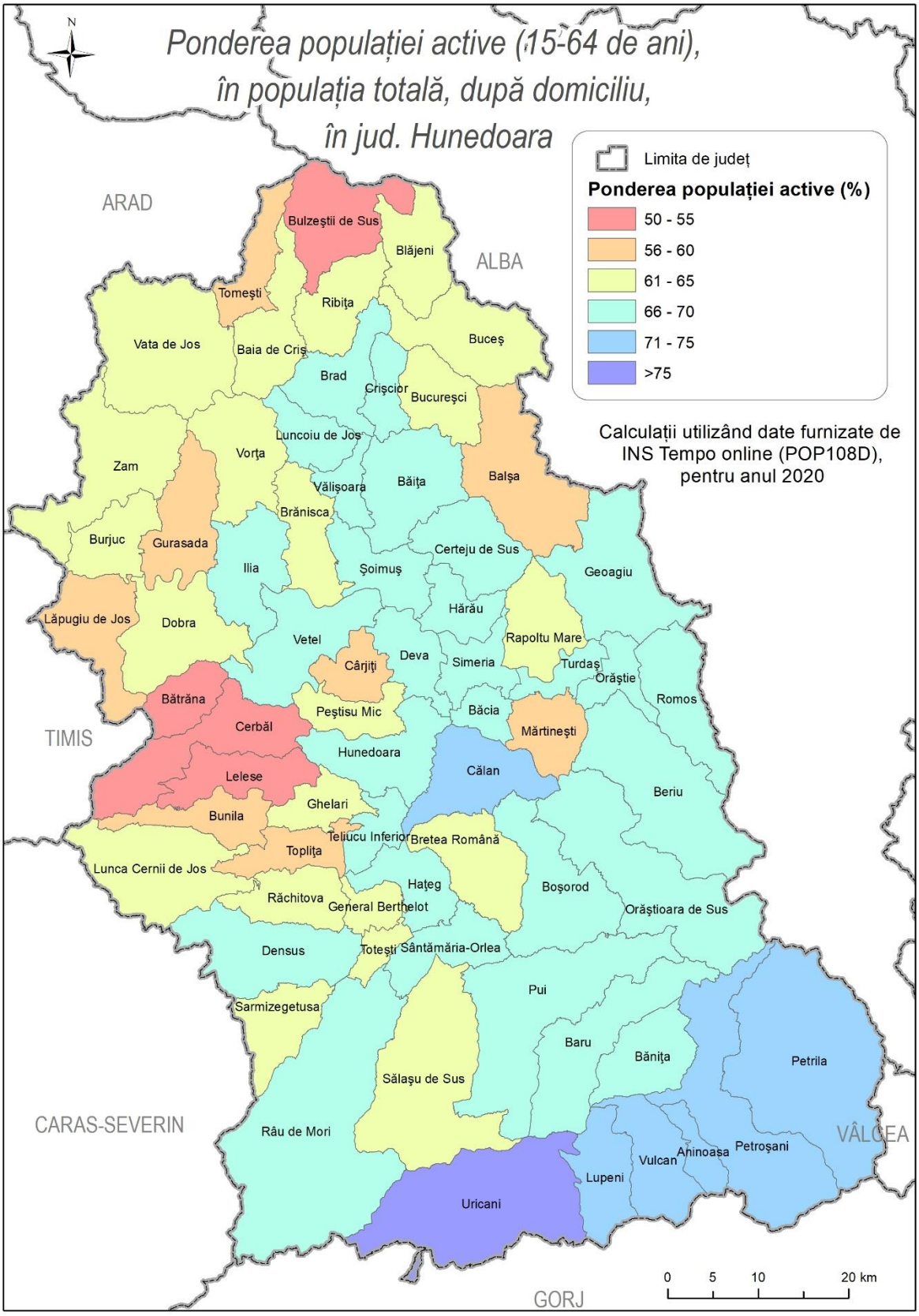

Sursa: Prelucrări ale autorilor.

ANEXE

ANEXA 1: EVOLUȚIA STABILIRILOR DE REȘEDINȚĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2020 VERSUS 2914 (%)

Localități	2014	2020	Dinamica (%)
MUNICIPIUL DEVA	*959*	*777*	*-18,98*
MUNICIPIUL BRAD	*216*	*149*	*-31,02*
MUNICIPIUL HUNEDOARA	*713*	*591*	*-17,11*
MUNICIPIUL LUPENI	*252*	*216*	*-14,29*
MUNICIPIUL ORĂȘTIE	*276*	*210*	*-23,91*
MUNICIPIUL PETROȘANI	*397*	*424*	*6,8*
MUNICIPIUL VULCAN	*279*	*257*	*-7,89*
ORAȘ ANINOASA	*58*	*65*	*12,07*
ORAȘ CĂLAN	*162*	*158*	*-2,47*
ORAȘ GEOAGIU	*99*	*102*	*3,03*
ORAȘ HAȚEG	*145*	*139*	*-4,14*
ORAȘ PETRILA	*248*	*215*	*-13,31*
ORAȘ *SIMERIA*	*178*	*206*	*15,73*
ORAȘ URICANI	*106*	*105*	*-0,94*
BĂCIA	*51*	*55*	*7,84*
BAIA DE CRIȘ	*58*	*45*	*-22,41*
BĂIȚA	*54*	*71*	*31,48*
BALȘA	*21*	*21*	*0*
BĂNIȚA	*13*	*18*	*38,46*
BARU	*43*	*62*	*44,19*
BĂTRÂNA	*4*	*5*	*25*
BERIU	*89*	*147*	*65,17*
BLĂJENI	*13*	*7*	*-46,15*
BOȘOROD	*20*	*20*	*0*
BRĂNIȘCA	*38*	*32*	*-15,79*
BRETEA ROMÂNĂ	*60*	*60*	*0*
BUCEȘ	*22*	*37*	*68,18*
BUCUREȘCI	*33*	*26*	*-21,21*
BULZEȘTII DE SUS	*9*	*16*	*77,78*
BUNILA	*4*	*19*	*375*
BURJUC	*21*	*25*	*19,05*
CÂRJIȚI	*21*	*26*	*23,81*
CERBĂL	*11*	*13*	*18,18*
CERTEJU DE SUS	*43*	*52*	*20,93*
CRIȘCIOR	*76*	*68*	*-10,53*
DENSUȘ	*28*	*34*	*21,43*
DOBRA	*74*	*63*	*-14,86*
GENERAL BERTHELOT	*9*	*16*	*77,78*
GHELARI	*33*	*54*	*63,64*
GURASADA	*17*	*14*	*-17,65*
HĂRĂU	*59*	*41*	*-30,51*
ILIA	*69*	*86*	*24,64*
LĂPUGIU DE JOS	*11*	*36*	*227,27*
LELESE	*7*	*18*	*157,14*
LUNCA CERNII DE JOS	*9*	*9*	*0*
LUNCOIU DE JOS	*29*	*24*	*-17,24*
MĂRTINEȘTI	*30*	*35*	*16,67*
ORĂȘTIOARA DE SUS	*39*	*50*	*28,21*
PEȘTIȘU MIC	*35*	*27*	*-22,86*
PUI	*60*	*72*	*20*

Localități	2014	2020	Dinamica (%)
RĂCHITOVA	*27*	*27*	*0*
RAPOLTU MARE	*39*	*35*	*-10,26*
RÂU DE MORI	*33*	*81*	*145,45*
RIBIȚA	*25*	*31*	*24*
ROMOȘ	*29*	*44*	*51,72*
SĂLAȘU DE SUS	*45*	*61*	*35,56*
SÂNTĂMARIA-ORLEA	*76*	*69*	*-9,21*
SARMIZEGETUSA	*19*	*18*	*-5,26*
ȘOIMUȘ	*88*	*94*	*6,82*
TELIUCU INFERIOR	*65*	*55*	*-15,38*
TOMEȘTI	*8*	*16*	*100*
TOPLIȚA	*18*	*34*	*88,89*
TOTEȘTI	*45*	*38*	*-15,56*
TURDAȘ	*45*	*43*	*-4,44*
VĂLIȘOARA	*21*	*15*	*-28,57*
VAȚA DE JOS	*58*	*53*	*-8,62*
VEȚEL	*86*	*80*	*-6,98*
VORȚA	*4*	*17*	*325*
ZAM	*27*	*33*	*22,22*
TOTAL	*6.059*	*5.862*	*-3,251*

Notă: Procentele sunt calculate cu ajutorul indicelui de dinamică $\mathbf{I}_{2020/2014} = (2020/2014)*100-100$.

Sursa: TEMPO-Online.

ANEXA 2: EVOLUȚIA PĂRĂSIRILOR DE REȘEDINȚĂ DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2020 VERSUS 2014 (%)

Localități	2014	2020	Dinamică (%)
MUNICIPIUL DEVA	*696*	*1.707*	*145,26*
MUNICIPIUL BRAD	*181*	*455*	*151,38*
MUNICIPIUL HUNEDOARA	*663*	*1.059*	*59,73*
MUNICIPIUL LUPENI	*284*	*290*	*2,11*
MUNICIPIUL ORĂȘTIE	*267*	*589*	*120,60*
MUNICIPIUL PETROȘANI	*453*	*704*	*55,41*
MUNICIPIUL VULCAN	*287*	*408*	*42,16*
ORAȘ ANINOASA	*53*	*60*	*13,21*
ORAȘ CĂLAN	*127*	*182*	*43,31*
ORAȘ GEOAGIU	*59*	*74*	*25,42*
ORAȘ HAȚEG	*152*	*313*	*105,92*
ORAȘ PETRILA	*219*	*275*	*25,57*
ORAȘ *SIMERIA*	*153*	*226*	*47,71*
ORAȘ URICANI	*122*	*136*	*11,48*
BĂCIA	*16*	*32*	*100*
BAIA DE CRIȘ	*32*	*60*	*87,50*
BĂIȚA	*36*	*44*	*22,22*
BALȘA	*17*	*16*	*-5,88*
BĂNIȚA	*11*	*12*	*9,09*
BARU	*36*	*29*	*-19,44*
BĂTRÂNA	*:*	*1*	*-*
BERIU	*38*	*31*	*-18,42*
BLĂJENI	*31*	*19*	*-38,71*
BOȘOROD	*19*	*29*	*52,63*
BRĂNIȘCA	*20*	*15*	*-25*
BRETEA ROMÂNĂ	*27*	*41*	*51,85*
BUCEȘ	*31*	*31*	*0*
BUCUREȘCI	*19*	*42*	*121,05*
BULZEȘTII DE SUS	*7*	*10*	*42,86*

Localități	2014	2020	Dinamică (%)
BUNILA	*2*	*2*	*0*
BURJUC	*12*	*5*	*-58,33*
CÂRJIȚI	*6*	*8*	*33,33*
CERBĂL	*9*	*6*	*-33,33*
CERTEJU DE SUS	*25*	*42*	*68*
CRIȘCIOR	*66*	*93*	*40,91*
DENSUȘ	*7*	*24*	*242,86*
DOBRA	*32*	*46*	*43,75*
GENERAL BERTHELOT	*9*	*18*	*100*
GHELARI	*20*	*10*	*-50*
GURASADA	*9*	*21*	*133,33*
HĂRĂU	*13*	*22*	*69,23*
ILIA	*26*	*40*	*53,85*
LĂPUGIU DE JOS	*13*	*14*	*7,69*
LELESE	*2*	*12*	*500*
LUNCA CERNII DE JOS	*7*	*15*	*114,29*
LUNCOIU DE JOS	*25*	*30*	*20*
MĂRTINEȘTI	*12*	*14*	*16,67*
ORĂȘTIOARA DE SUS	*22*	*36*	*63,64*
PEȘTIȘU MIC	*10*	*16*	*60*
PUI	*42*	*36*	*-14,29*
RĂCHITOVA	*6*	*26*	*333,33*
RAPOLTU MARE	*22*	*23*	*4,55*
RÂU DE MORI	*39*	*47*	*20,51*
RIBIȚA	*15*	*18*	*20*
ROMOȘ	*31*	*21*	*-32,26*
SĂLAȘU DE SUS	*35*	*38*	*8,57*
SĂNTĂMARIA-*ORLEA*	*42*	*60*	*42,86*
SARMIZEGETUSA	*13*	*19*	*46,15*
ȘOIMUȘ	*42*	*34*	*-19,05*
TELIUCU INFERIOR	*11*	*22*	*100*
TOMEȘTI	*16*	*25*	*56,25*
TOPLIȚA	*6*	*13*	*116,67*
TOTEȘTI	*29*	*39*	*34,48*
TURDAȘ	*18*	*22*	*22,22*
VĂLIȘOARA	*23*	*15*	*-34,78*
VAȚA DE JOS	*41*	*56*	*36,59*
VEȚEL	*17*	*35*	*105,88*
VORȚA	*4*	*15*	*275*
ZAM	*20*	*19*	*-5*
TOTAL	*4.855*	*7.947*	*63,69*

Notă: Procentele sunt calculate cu ajutorul Indicelui de dinamică $\mathbf{I}_{2020/2014} = (2020/2014)*100-100$.

Sursa: Date TEMPO-Online.

ANEXA 3: RATA MORTALITĂȚII LA 1.000 LOC. ÎN ANII 2019 ȘI 2020

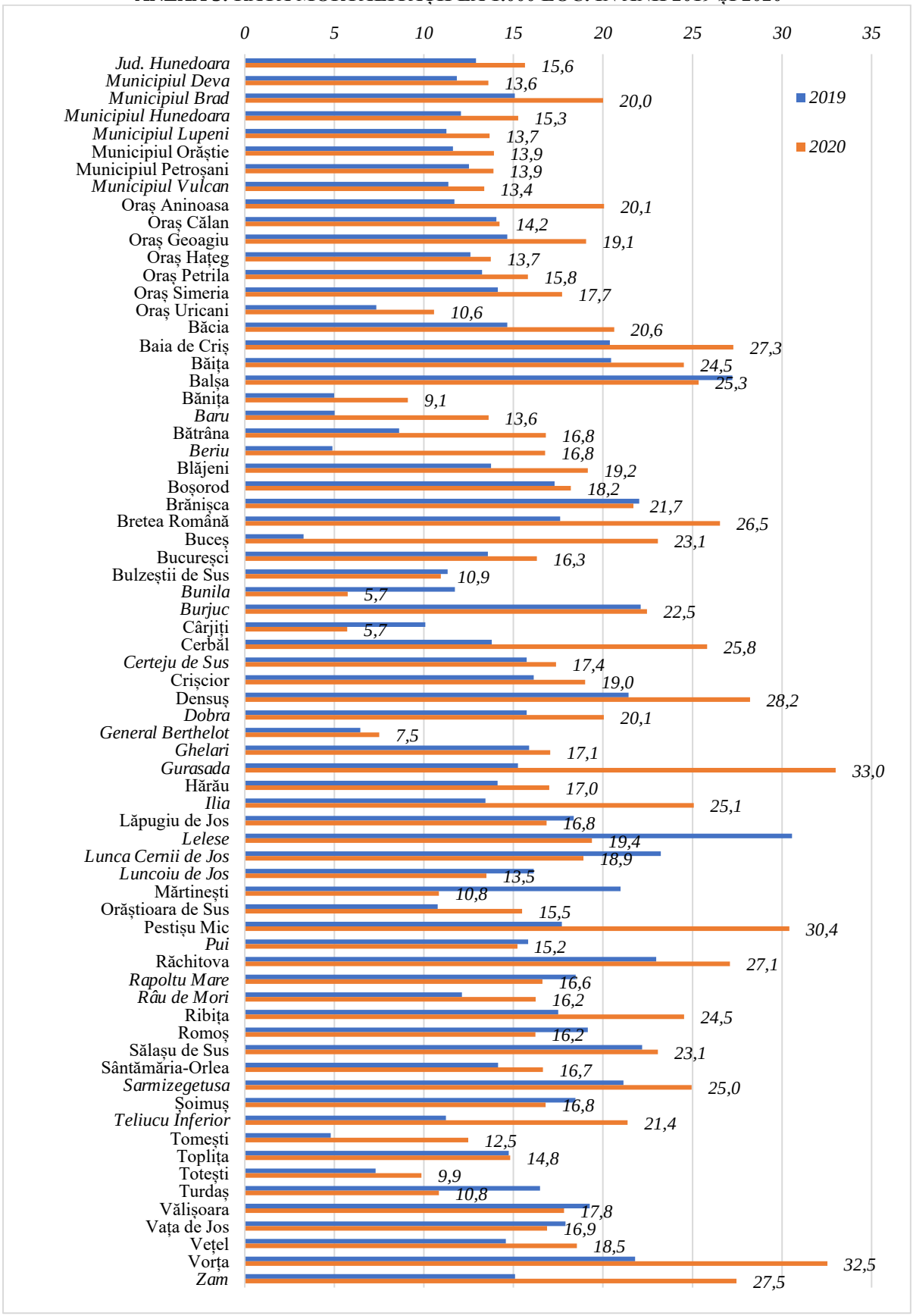

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de decedați *la populația* după domiciliu de la 1 iulie, date *furnizate de INS, TEMPO-Online (cod indicatori POP2016D, POP108D).*

ANEXA 4: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN CABINET MEDICAL DE FAMILIE ÎN ANII 2014 ȘI 2019

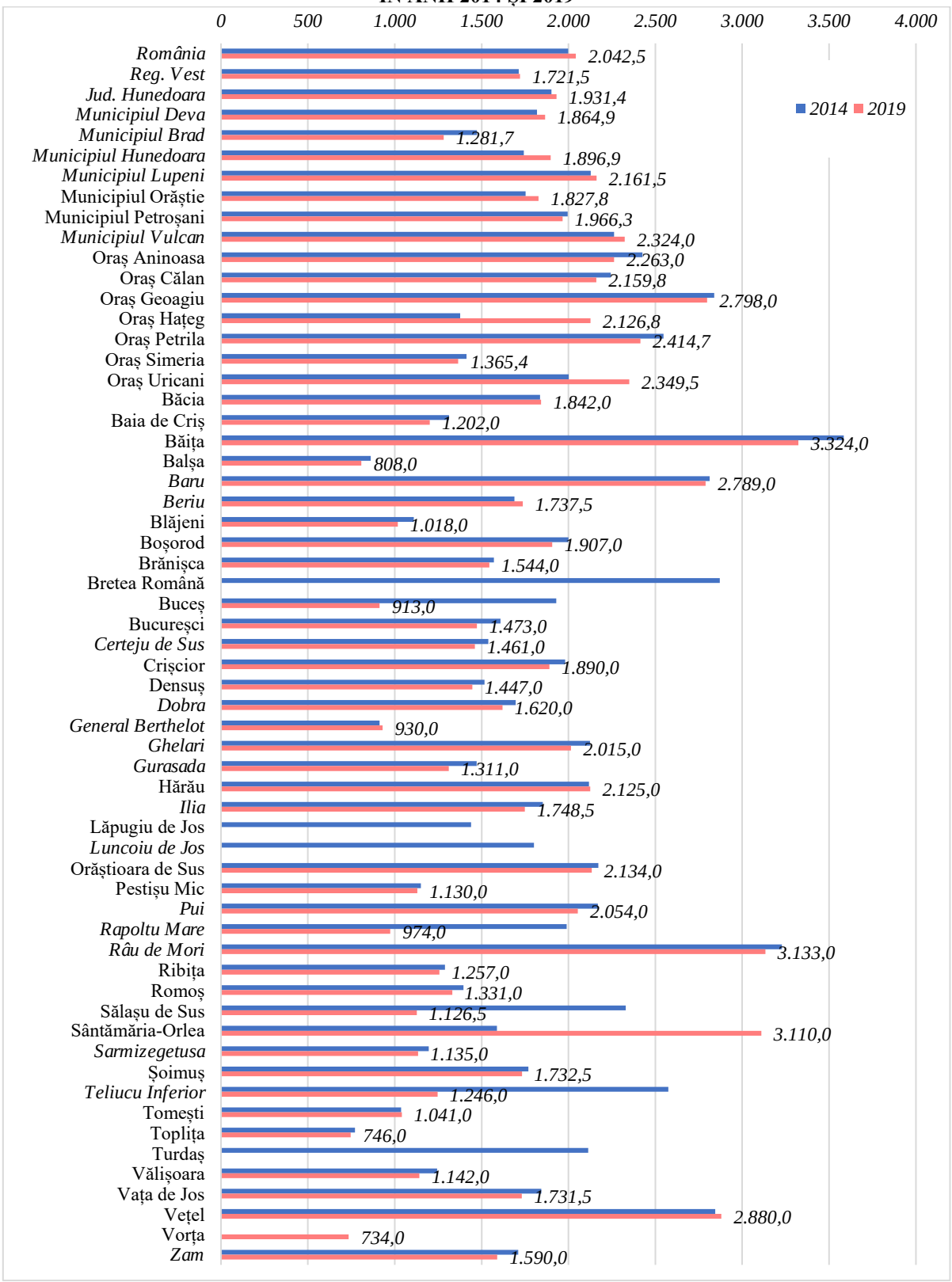

*Note: V*alorile corespund anului 2019; pentru celelalte 12 localități *din județ nu au existat date privind cabinetele de familie în cei doi ani analizați.*

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la suma cabinetelor de familie publice *și private, date furnizate de INS, TEMPO-Online (POP108D, SAN101B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 5: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN CABINET STOMATOLOGIC ÎN ANII 2014 ŞI 2019

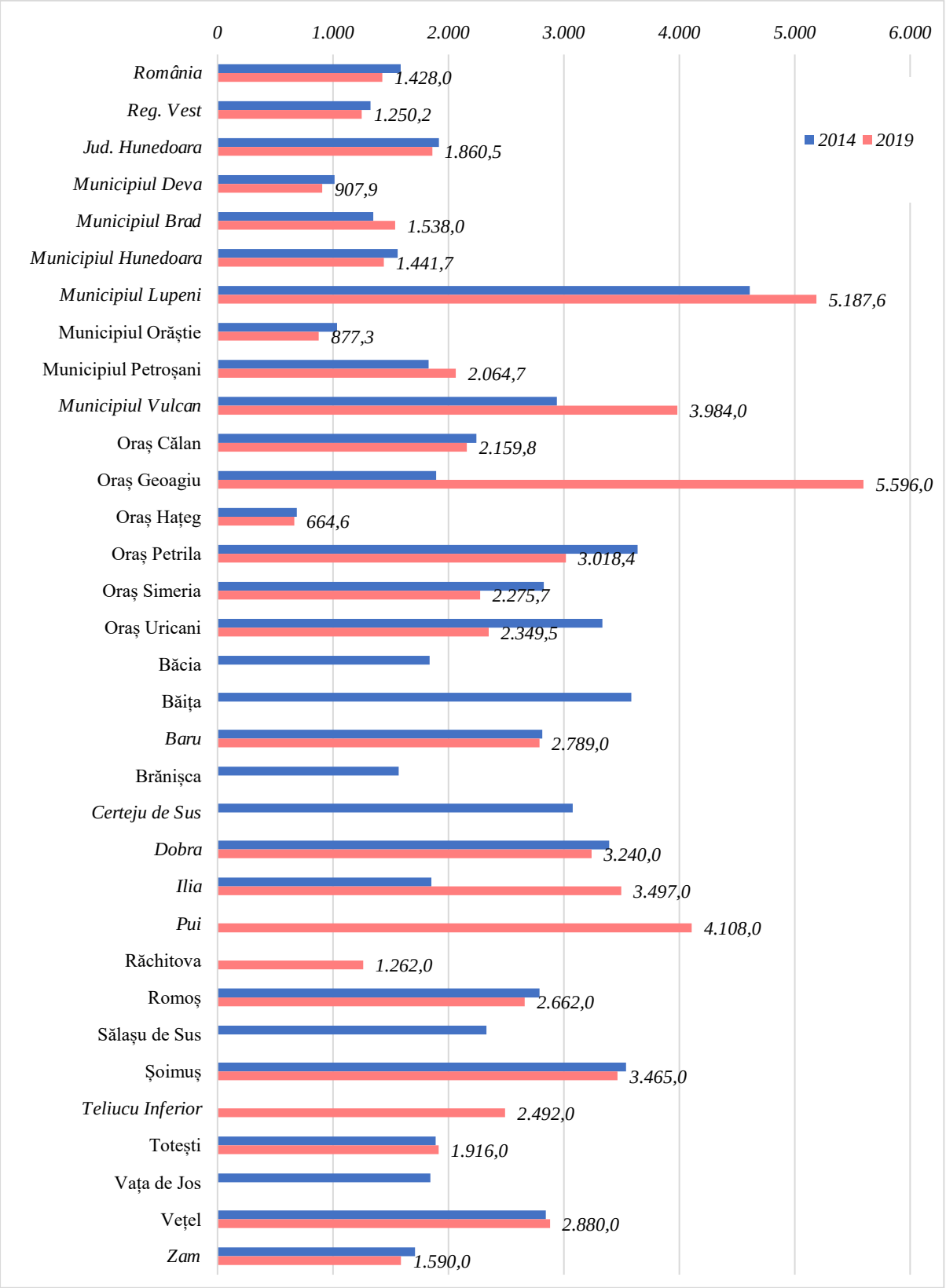

*Note: V*alorile corespund anului 2019; pentru celelalte 39 de localități *din județ nu au existat date privind cabinetele stomatologice în cei doi ani analizați.*

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la suma cabinetelor stomatologice publice *și private, date furnizate de INS, TEMPO-Online (POP108D, SAN101B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 6: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN MEDIC DE FAMILIE ÎN ANII 2014 ŞI 2019

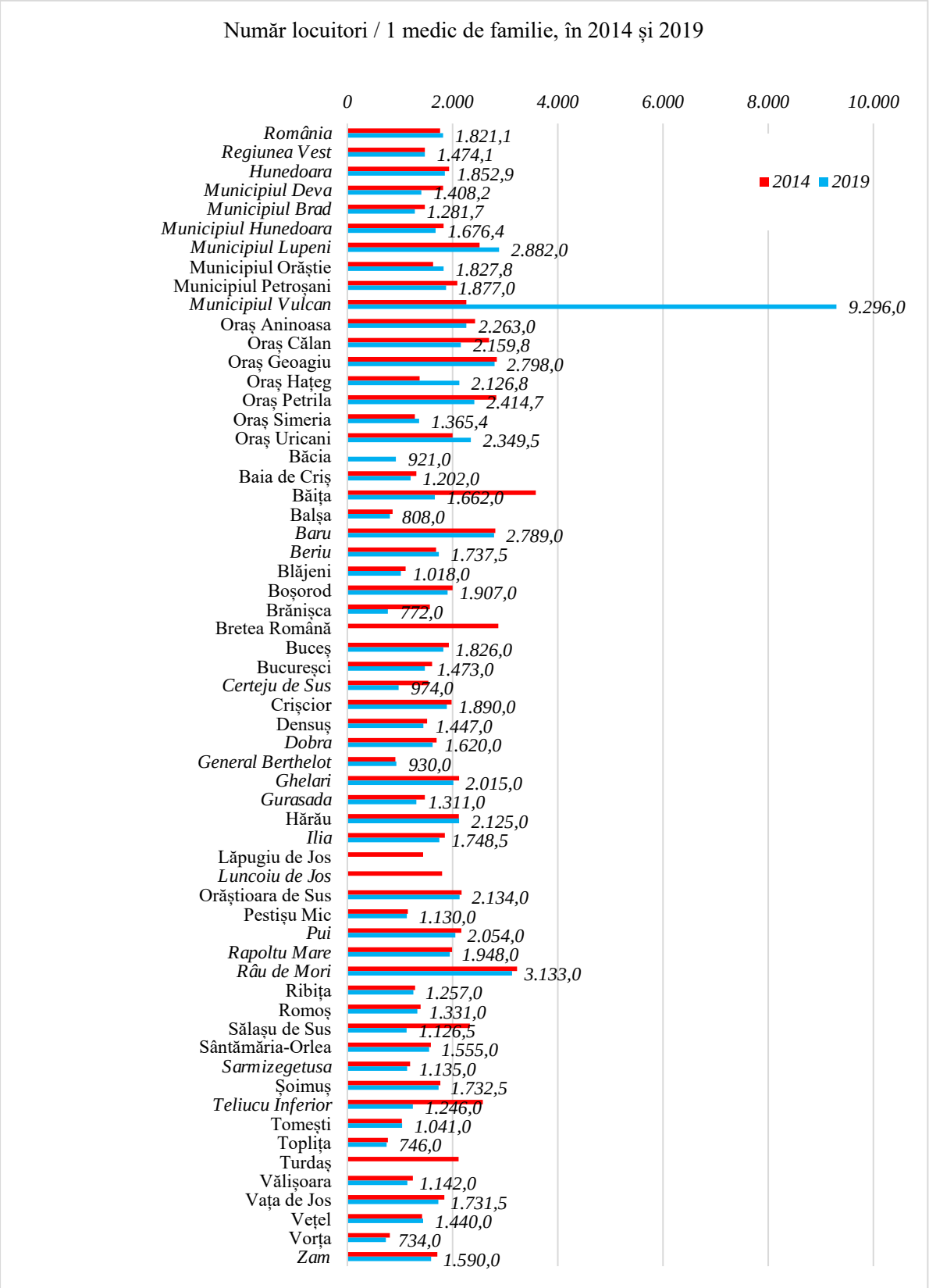

*Note: V*alorile corespund anului 2019. Pentru celelalte 12 localități *din județ* nu au existat date privind numărul *de medici de familie în cei doi ani analizați.*

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la suma medicilor de familie din unități*le publice și private, date furnizate de INS, TEMPO-Online (POP108D, SAN104B), http://statistici.insse.ro:8077/ tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 7: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN MEDIC STOMATOLOG ÎN ANII 2014 ȘI 2019

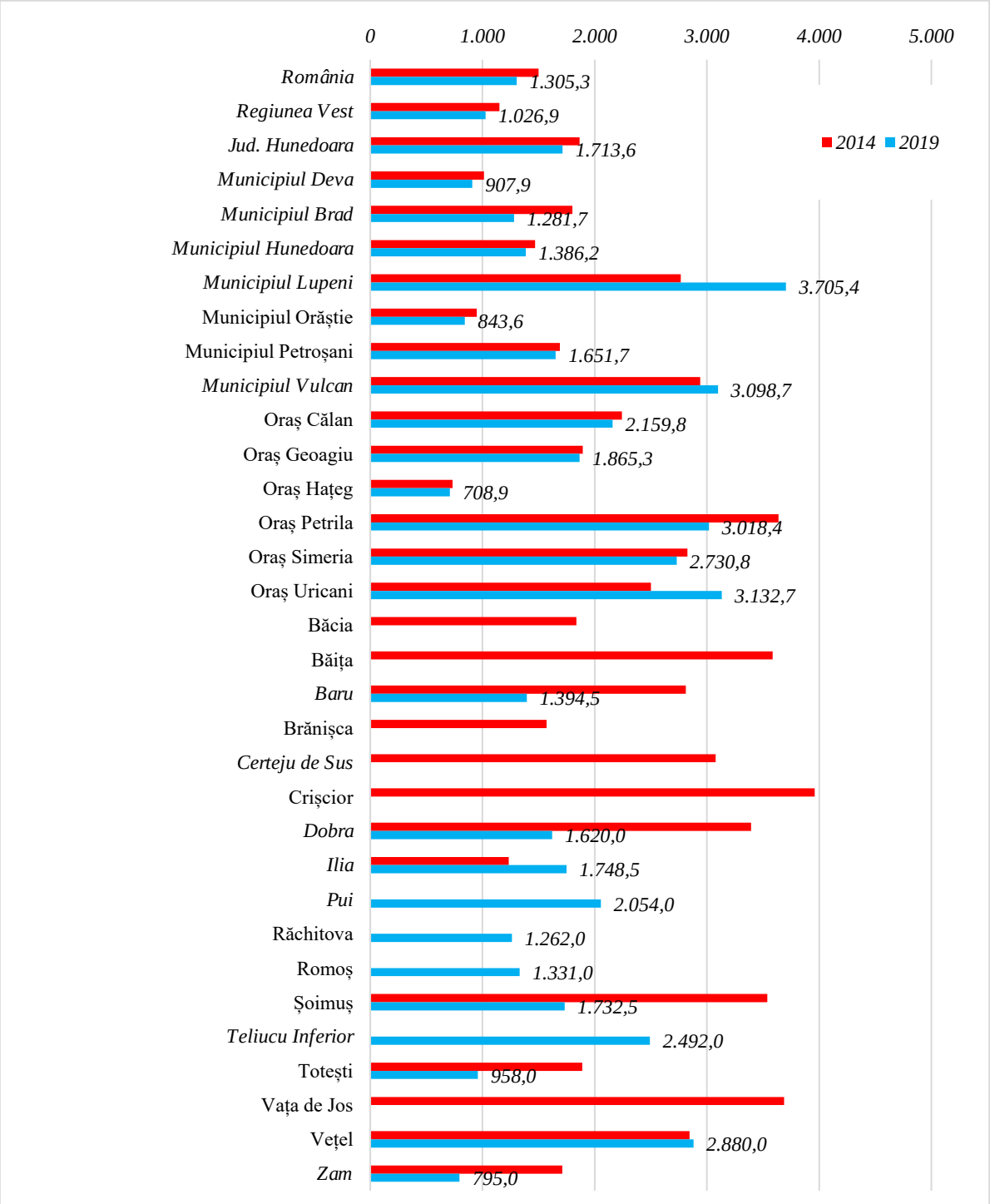

Note: valorile corespund anului 2019. Pentru celelalte 39 de localități din județ nu au existat date privind numărul *de medici* stomatologi, în anii considerați.

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la suma stomatologilor din unități*le publice și private, date furnizate de INS, TEMPO-Online (POP108D, SAN104B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 8: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN MEDIC DIN ALTE CATEGORII (EXCLUSIV DE FAMILIE ȘI STOMATOLOGI) ÎN ANII 2014 ȘI 2019

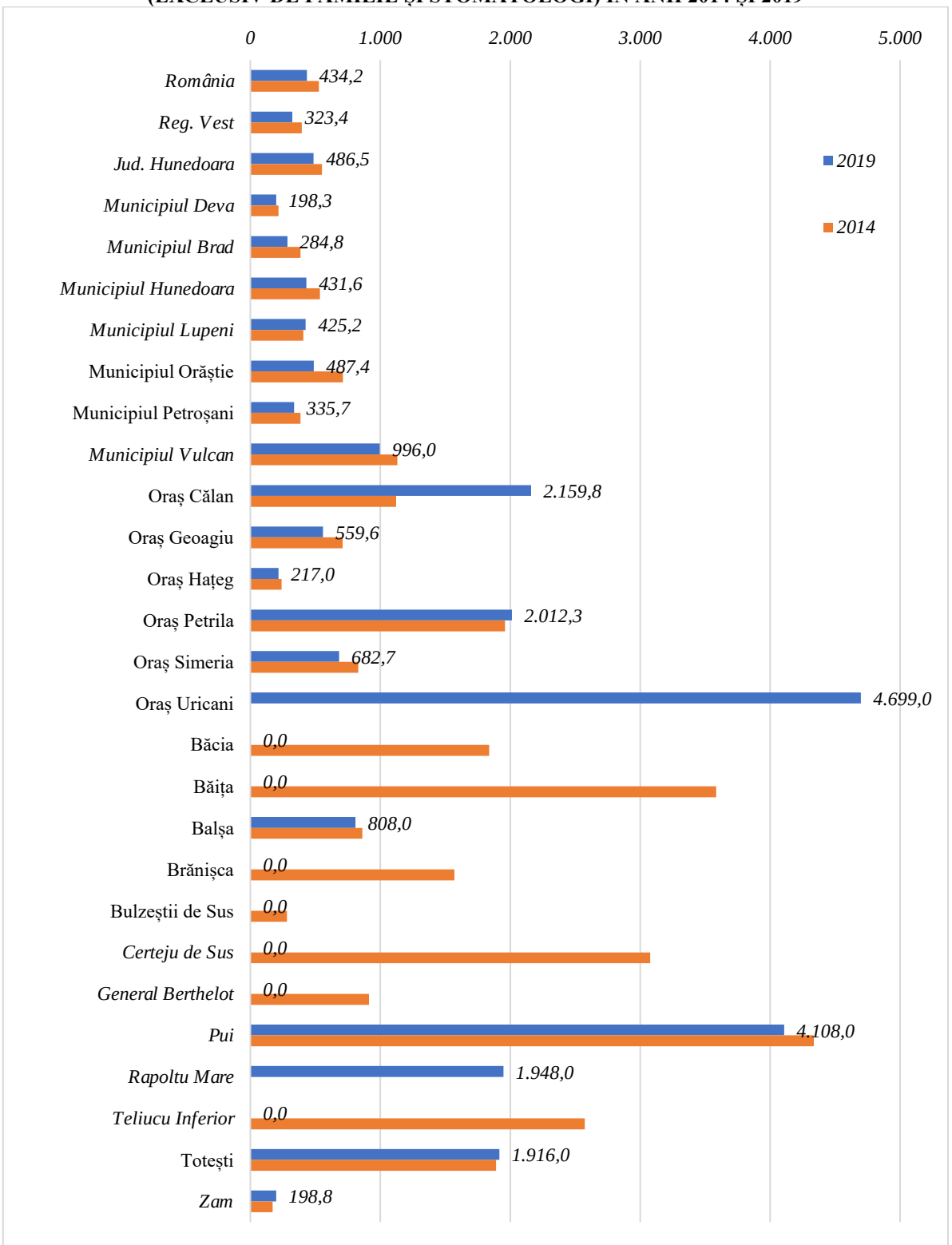

*Note: V*alorile corespund anului 2019; pentru celelalte 42 de localități *din județ, din calcule nu au rezultat medici* din alte categorii (în afară de medici de familie *și stomatologi) în cei doi ani analizați.*

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la diferența dintre numărul total al *medicilor (exclusiv stomatologi)* și numărul medicilor de familie din unități*le publice și private, date furnizate de INS, TEMPO-Online (POP108D, SAN104B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 9: NUMĂRUL DE LOCUITORI/UN FARMACIST ÎN ANII 2014 ŞI 2019

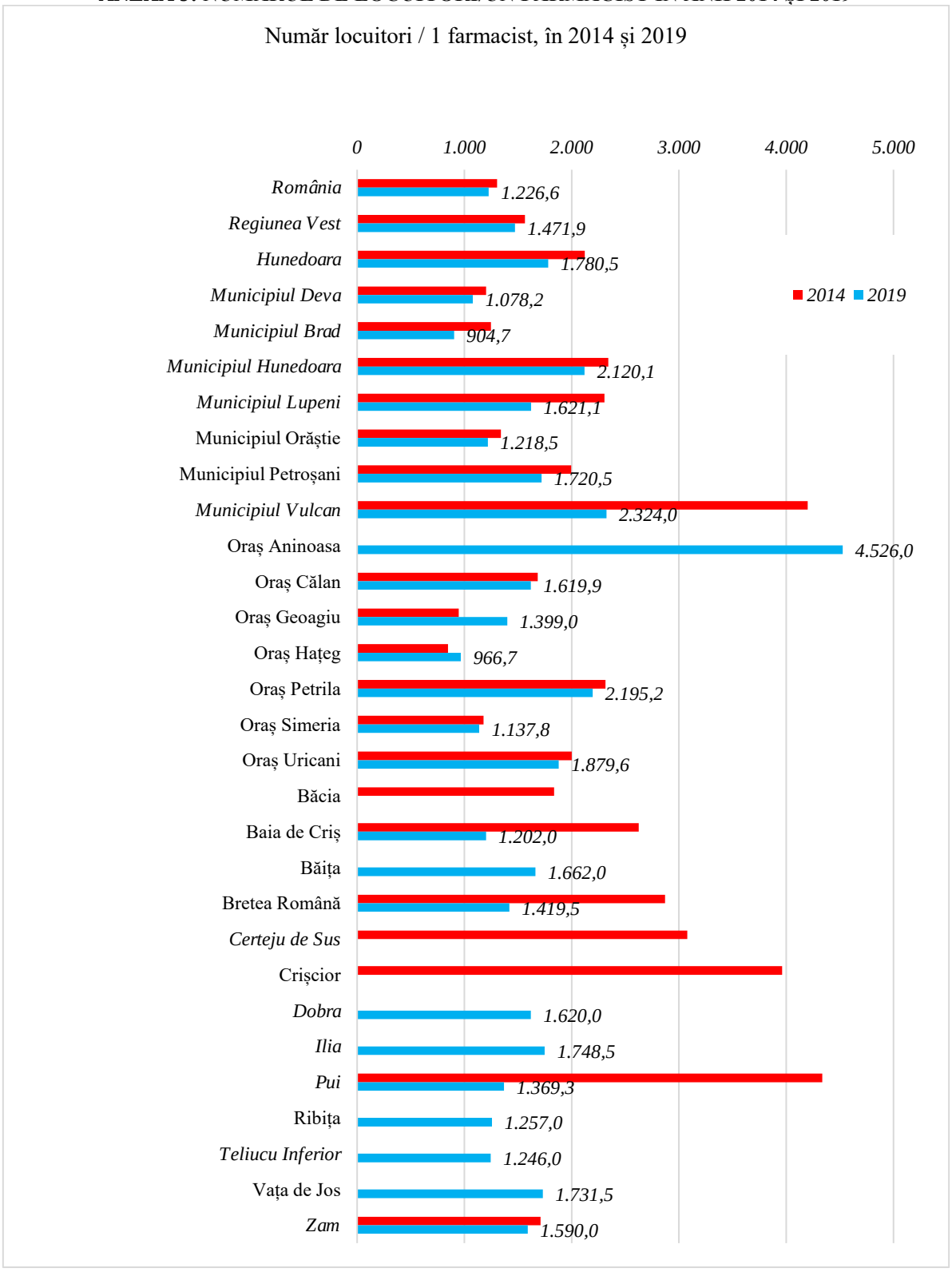

Note: Valorile corespund anului 2019. Pentru celelalte 42 de localități *din județ* nu au existat date privind numărul *de farmaciști în cei doi ani analizați.*

Sursa: Calculat prin raportarea populației după domiciliu de la 1 iulie la suma farmaciștilor din unități*le publice și private, date furnizate de INSSE TEMPO-Online (POP108D, SAN104B), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

.

ANEXA 10: RATA SĂRĂCIEI RELATIVE (%)

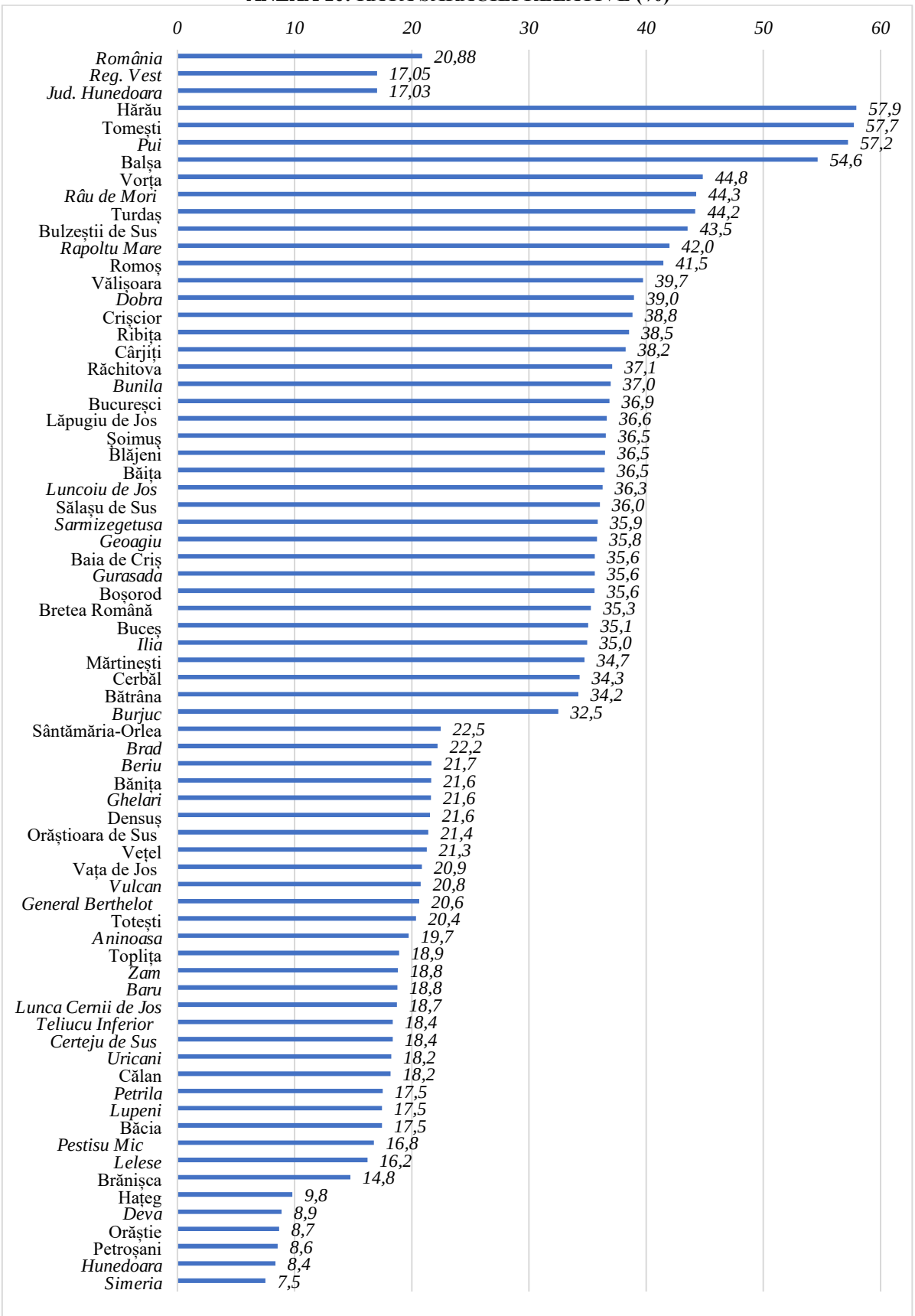

Sursa: Date calculate în cadrul proiectului Implementarea unui sistem de elaborare de politici publice în domeniul incluziunii sociale la nivelul MMFPSPV, Proiect SIPOCA 4, Ministerul Muncii și Justiției Sociale și Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, 2016-2018.

ANEXA 11: PONDEREA POPULAȚIEI DE PESTE 60 DE ANI ÎN ANUL 2020 (%)

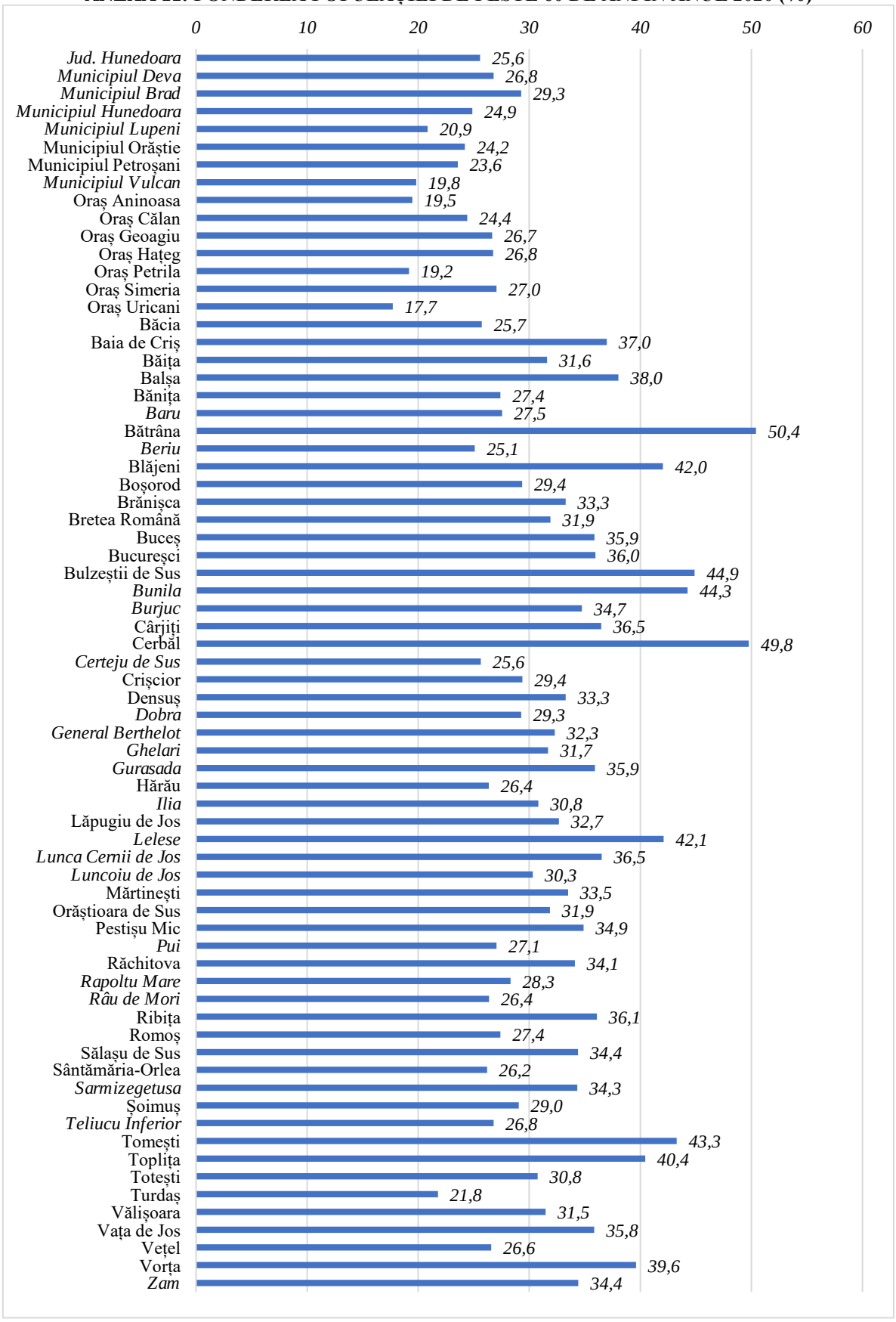

Sursa: Calcule ale autorilor, pe baza populației după domiciliu de la 1 iulie pe grupe de vârstă (POP108D), date *furnizate de INS – TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 12: STRUCTURA POPULAȚIEI COPII/ADULȚI ÎN ANUL 2020 (%)

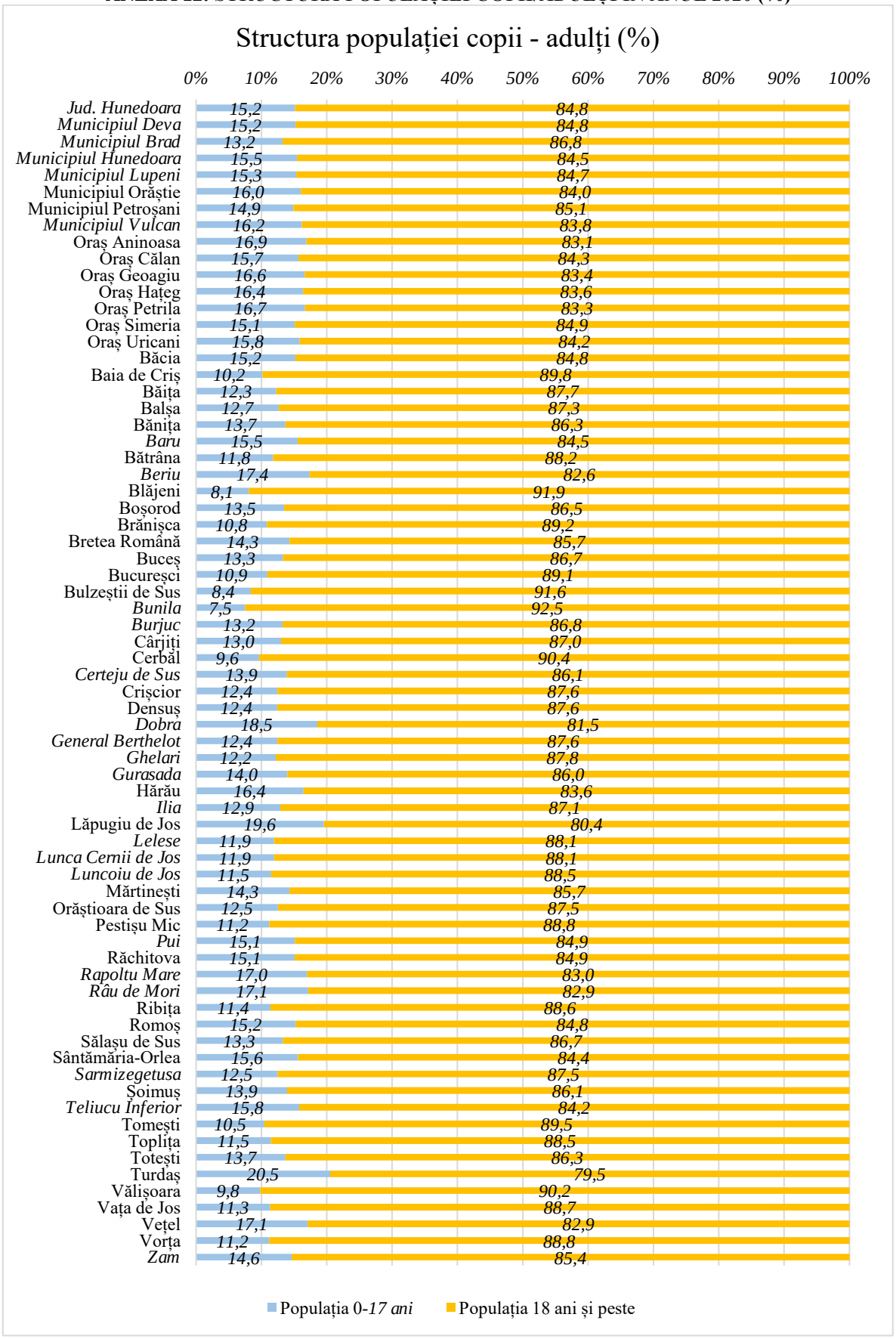

Sursa: Calcule ale autorilor, pe baza populației după domiciliu de la 1 iulie pe grupe de vârstă (POP108D), date *furnizate de INS – TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 13: NUMĂRUL ȘOMERILOR ÎNREGISTRAȚI LA 1.000 LOC.

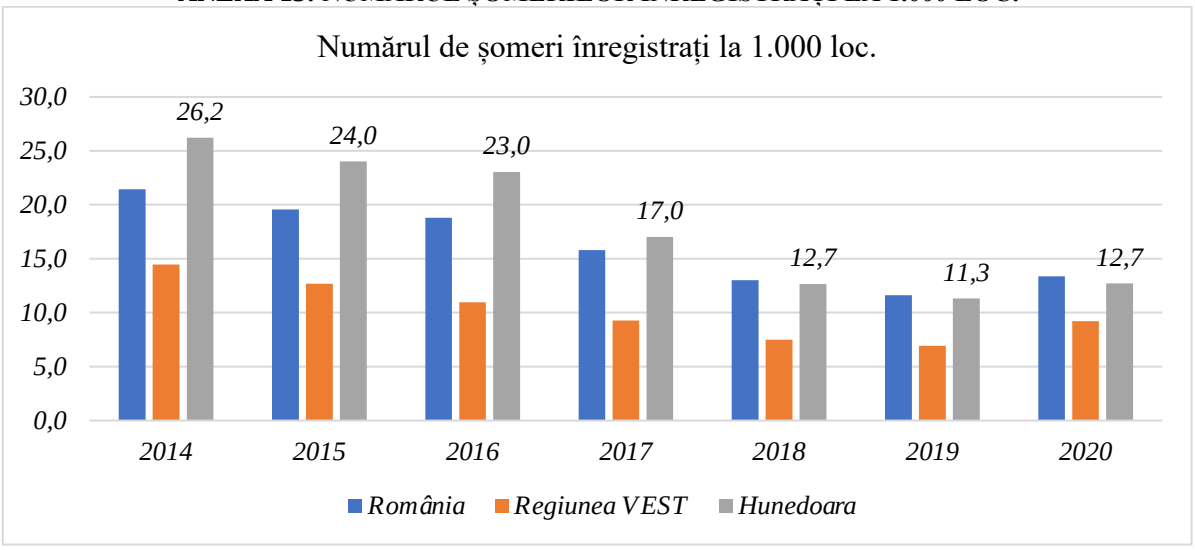

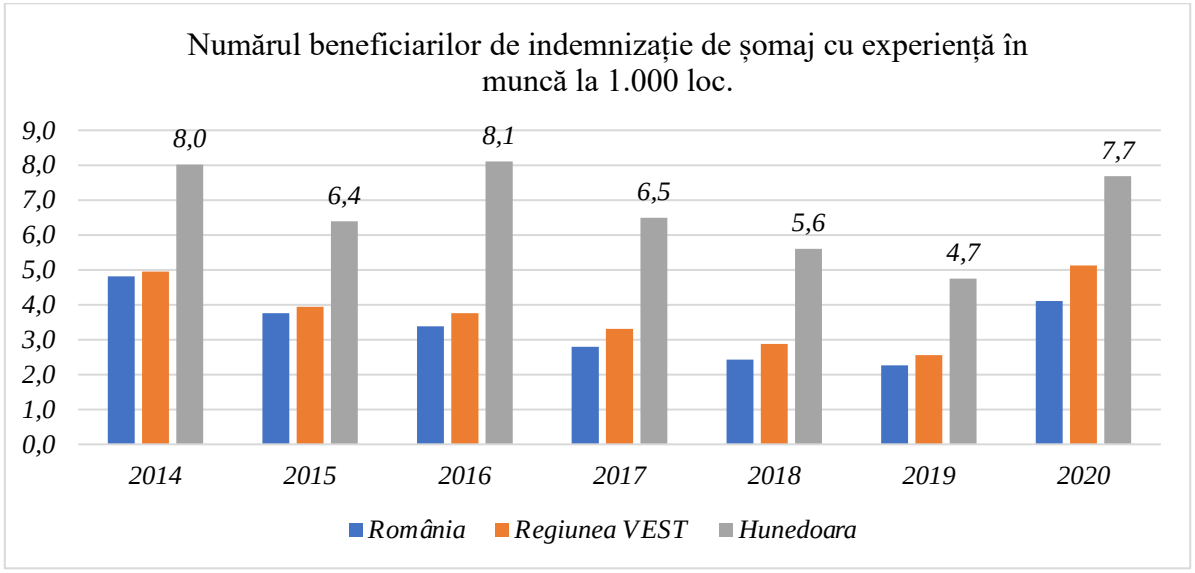

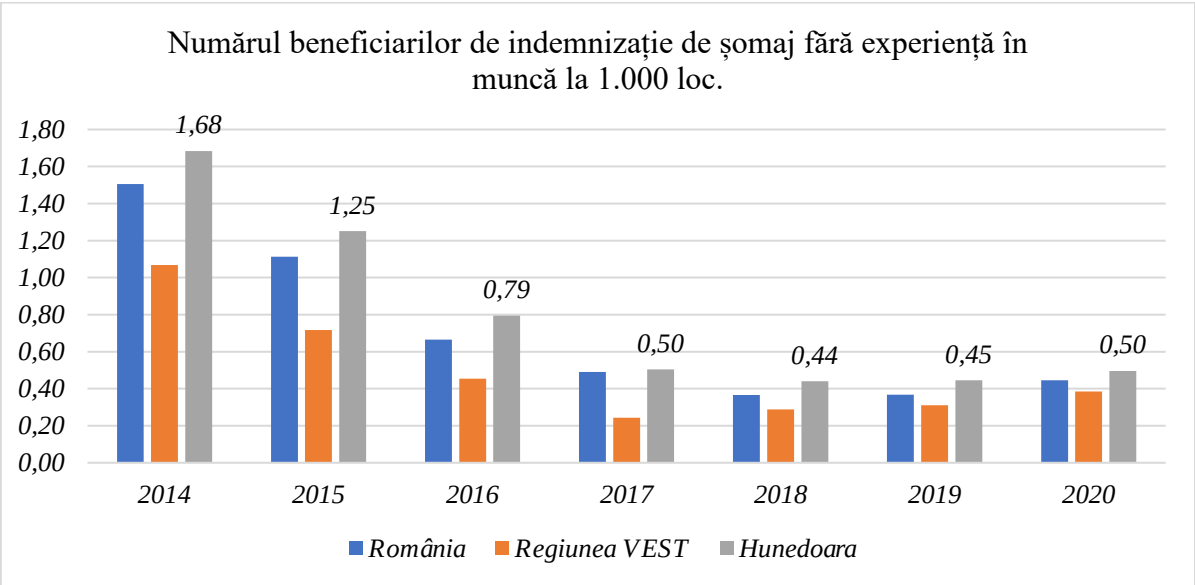

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de șomeri la populația după domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de INS, TEMPO-Online (SOM101B, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

ANEXA 14: BENEFICIARI AI INDEMNIZAȚIEI LUNARE PENTRU PERSOANE CU HANDICAP LA 1.000 LOC.

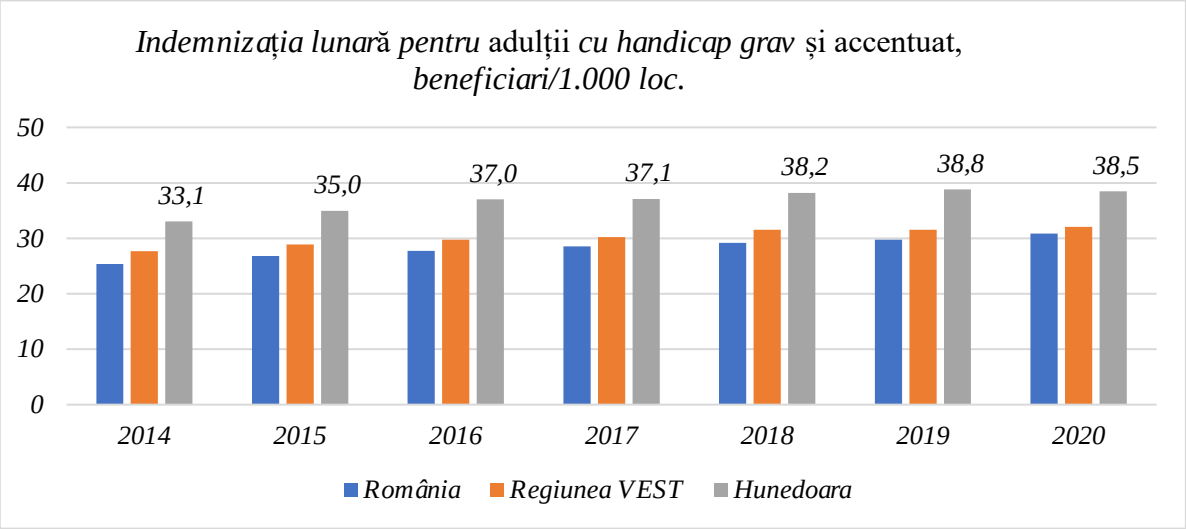

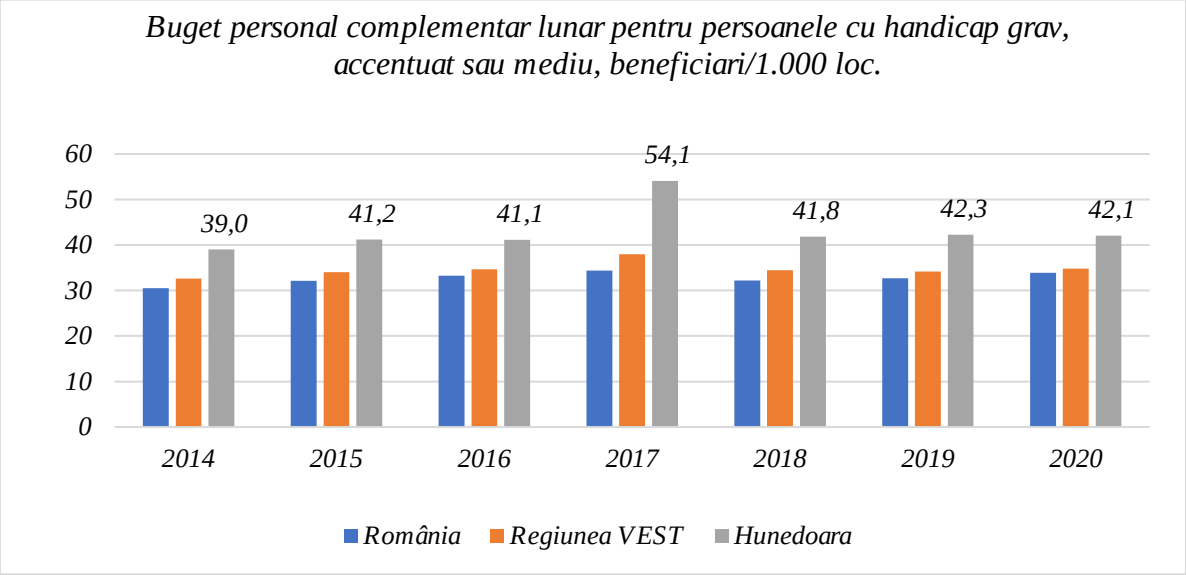

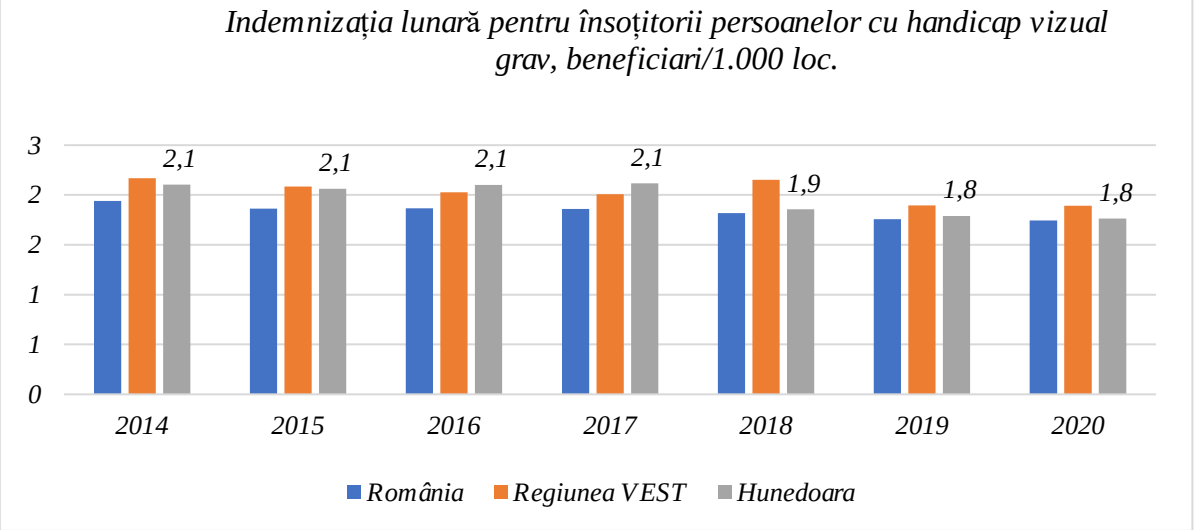

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de beneficiari ai indemnizației pentru handicap la populația după domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de INS, TEMPO-Online (ASS117B, POP108D), http://statistici.insse.ro: 8077/ tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

ANEXA 15: BENEFICIARI AI INDEMNIZAȚIEI LUNARE PENTRU PERSOANE INFECTATE CU HIV/SIDA LA 100.000 LOC.

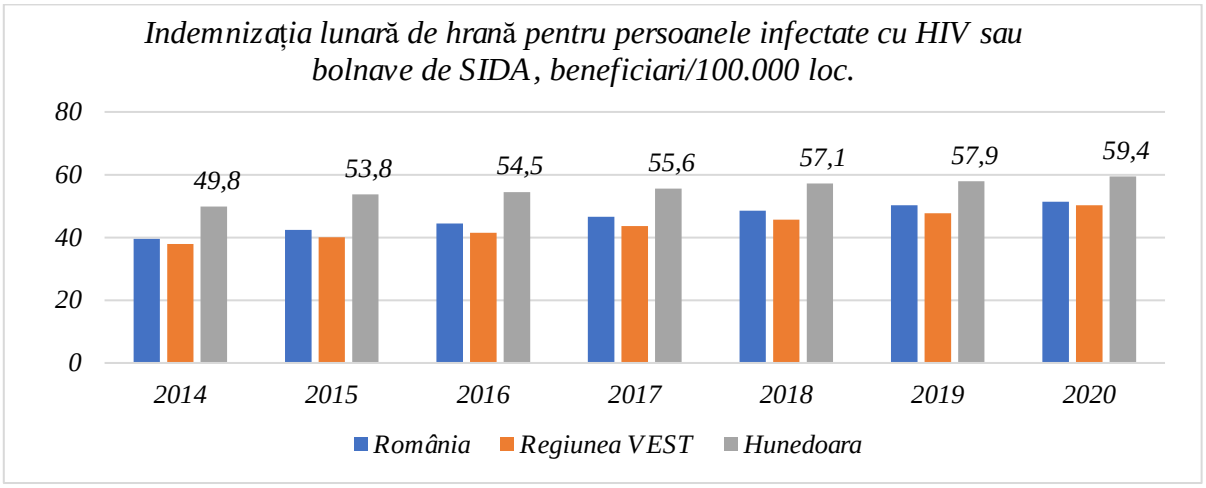

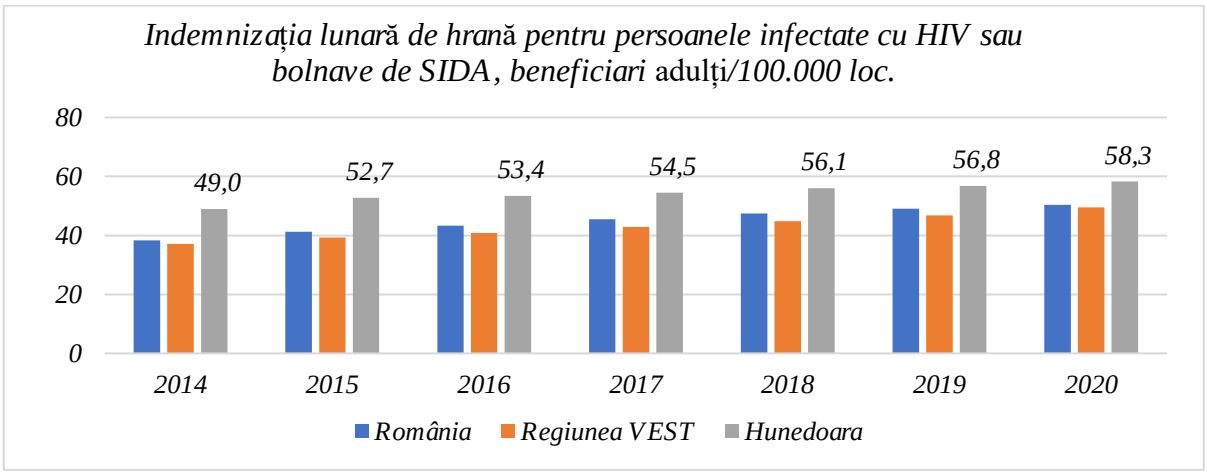

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de beneficiari ai indemnizației *pentru persoanele cu HIV/SIDA la populația* după domiciliu de la 1 iulie, date *furnizate de INS, TEMPO-Online (ASS117C, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 16: BENEFICIARI AI ALOCAȚIEI DE STAT PENTRU COPII LA 1.000 LOC.

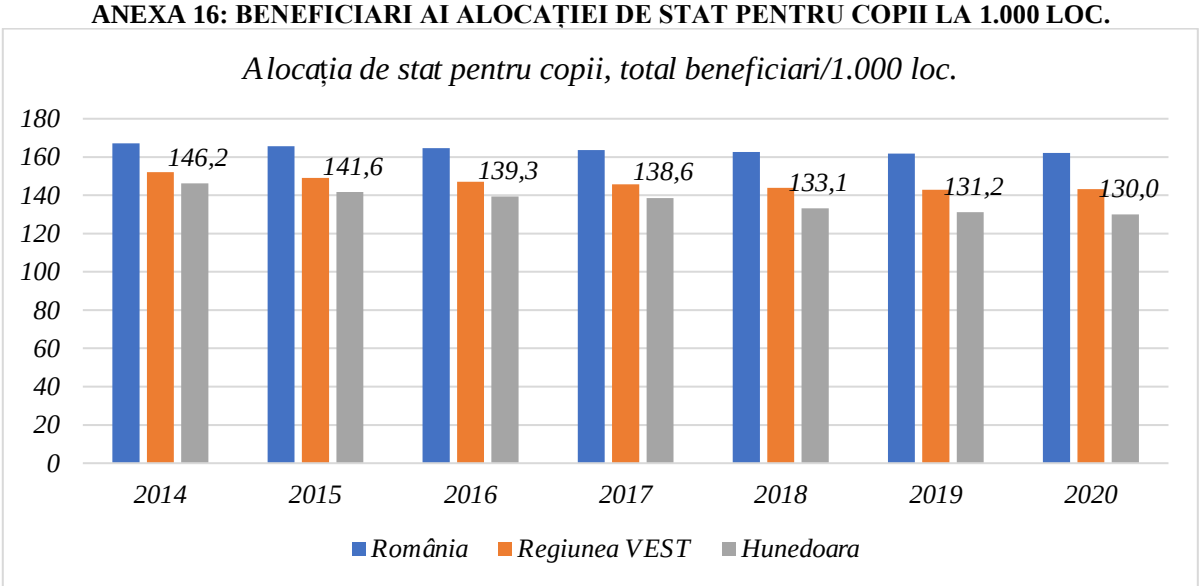

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de beneficiari ai alocației *de stat pentru copii la populația* după *domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de INS, TEMPO-Online (ASS118B, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 17: BENEFICIARI AI INDEMNIZAȚIEI ȘI STIMULENTULUI LUNAR PENTRU CREȘTEREA COPILULUI LA 1.000 LOC.

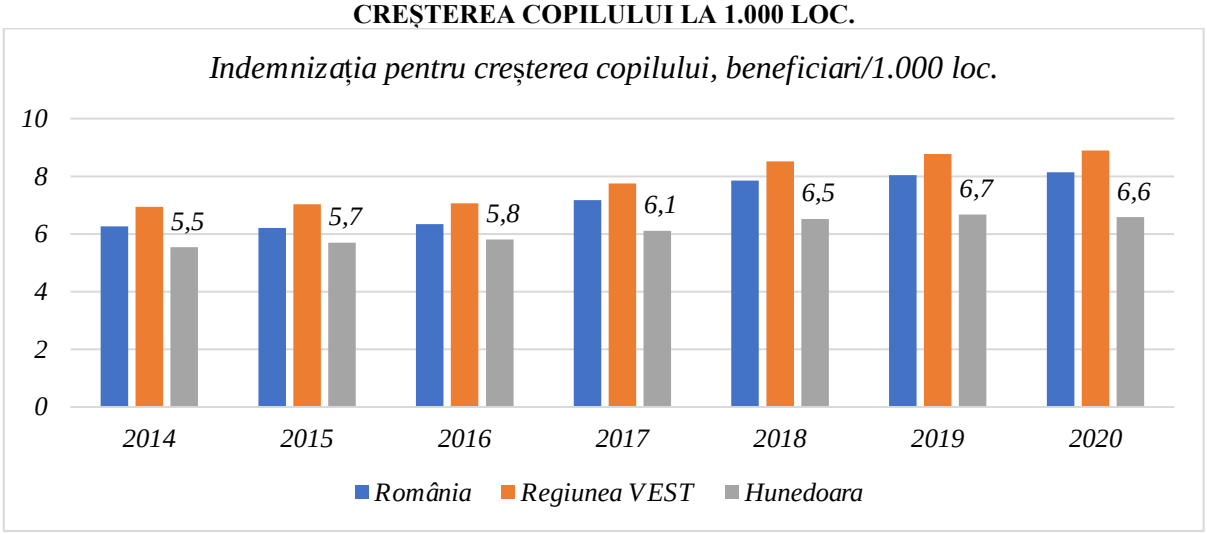

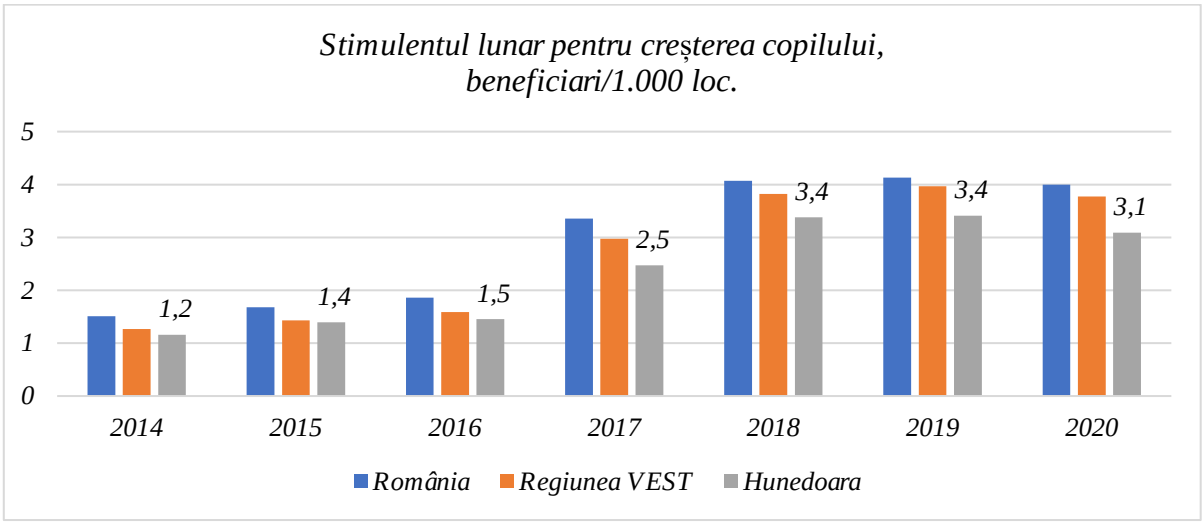

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de beneficiari ai indemnizației și stimulentului lunar pentru creșterea copilului la populația după domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de INS, TEMPO-Online (ASS118C, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

ANEXA 18: BENEFICIARI AI ALOCAȚIEI PENTRU SUSȚINEREA FAMILIEI LA 1.000 LOC.

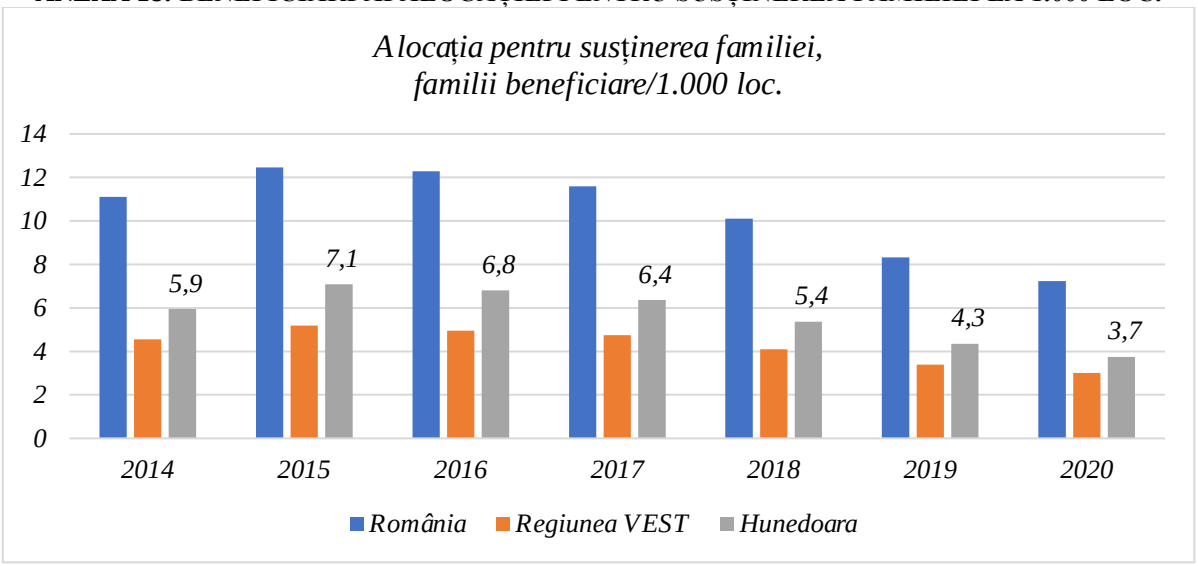

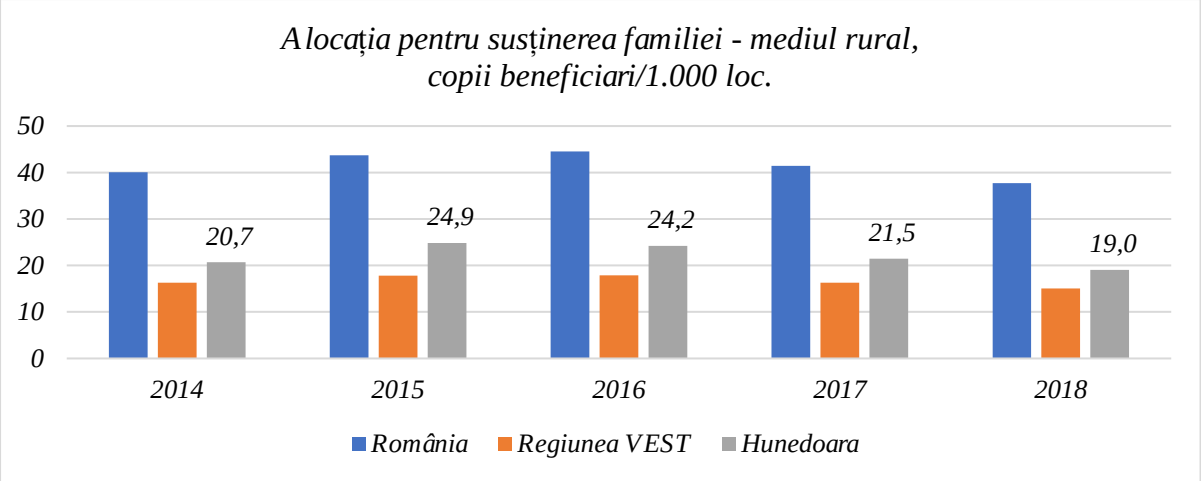

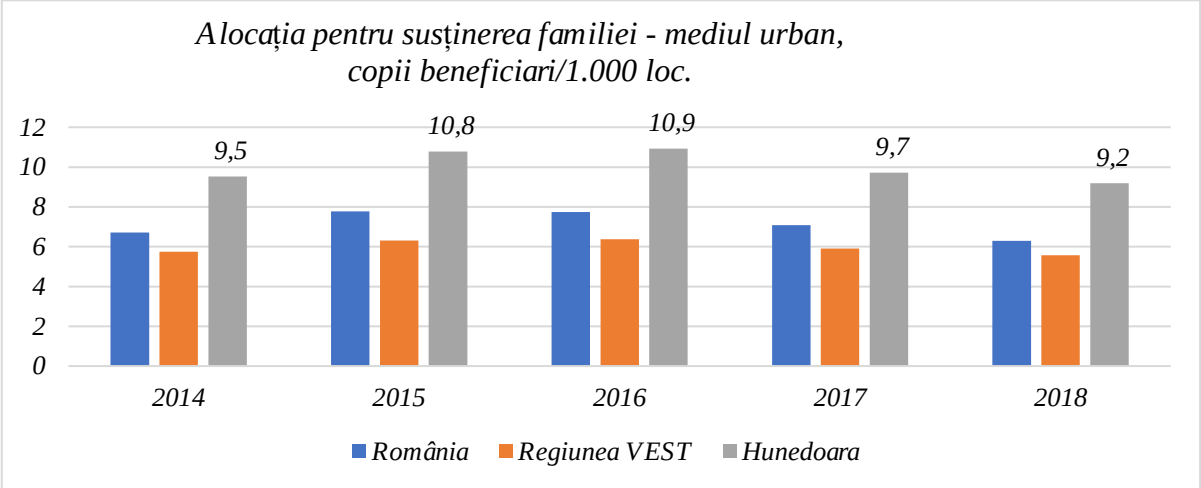

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de beneficiari ai alocației *pentru susținerea familiei la populația* după domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (ASS118D, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 19: BENEFICIARI AI AJUTORULUI SOCIAL PENTRU ASIGURAREA VENITULUI MINIM GARANTAT (VMG) LA 1.000 LOC.

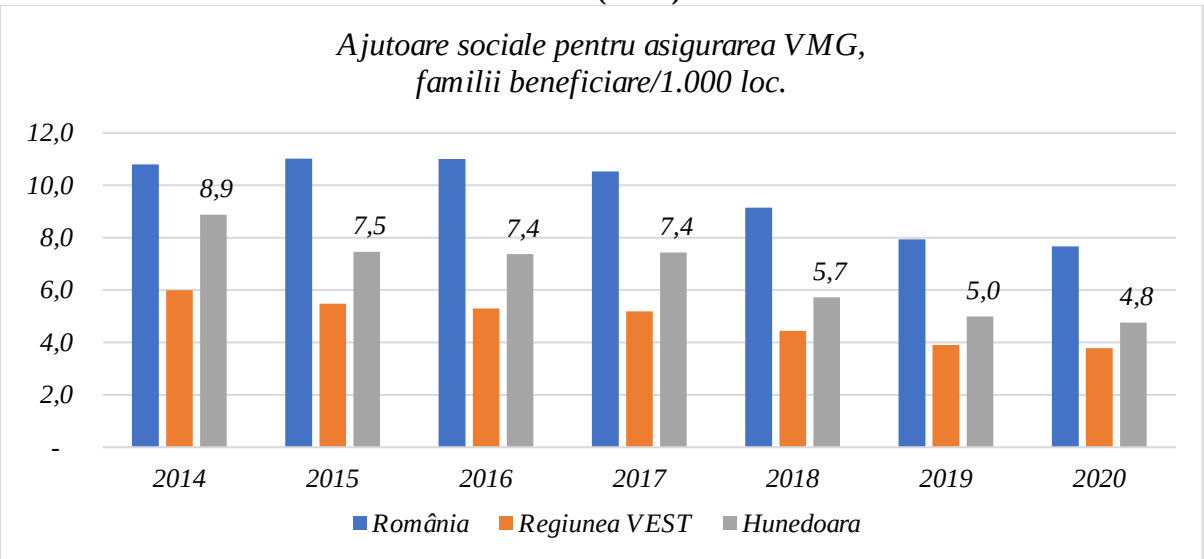

Sursa: Valori obținute prin raportarea numărului de beneficiari ai ajutorului social pentru asigurarea *venitului minim garantat la populația* după domiciliu de la 1 iulie, date furnizate de *INS, TEMPO-Online (ASS118F, POP108D), http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 20: SPORUL NATURAL PE LOCALITĂȚI, ÎN ANUL 2019 (NR.)

LOCALITATE	2019
BERIU	*13*
BUCEȘ	*6*
ORAȘ URICANI, BARU	*4*
GENERAL BERTHELOT	*3*
BUNILA, TOMEȘTI	*2*
BĂNIȚA	*1*
BĂTRÂNA, BULZEȘTII DE SUS	*0*
CERBĂL, TOTEȘTI	*-4*
CÂRJIȚI, TOPLIȚA	*-5*
BLĂJENI, BUCUREȘCI, BURJUC, LELESE, ORĂȘTIOARA DE SUS, RIBIȚA	*-9*
MĂRTINEȘTI, TELIUCU INFERIOR, VORȚA	*-11*
GHELARI, GURASADA, ZAM	*-13*
BĂCIA	*-14*
ORAȘ ANINOASA, LĂPUGIU DE JOS, LUNCA CERNII DE JOS, TURDAȘ	*-15*
HĂRĂU, PEȘTIȘU MIC	*-16*
BALȘA, RÂU DE MORI	*-17*
ORAȘ HAȚEG, VĂLIȘOARA	*-18*
SARMIZEGETUSA	*-20*
BOȘOROD, LUNCOIU DE JOS	*-21*
DOBRA, DENSUȘ	*-23*
RĂCHITOVA	*-24*
SÂNTĂMĂRIA-ORLEA, VEȚEL	*-25*
RAPOLTU MARE	*-26*
BRĂNIȘCA	*-28*
CERTEJU DE SUS	*-32*
SĂLAȘU DE SUS	*-33*
ILIA	*-34*
ROMOȘ	*-35*
PUI	*-36*
BAIA DE CRIȘ, CRIȘCIOR, ȘOIMUȘ	*-37*
BRETEA ROMÂNĂ	*-39*
ORAȘ GEOAGIU	*-43*
VAȚA DE JOS	*-47*
BĂIȚA	*-50*
MUNICIPIUL ORĂȘTIE	*-62*
MUNICIPIUL BRAD	*-90*
ORAȘ CĂLAN	*-92*
ORAȘ SIMERIA	*-94*
ORAȘ PETRILA	*-99*
MUNICIPIUL VULCAN	*-102*
MUNICIPIUL LUPENI	*-127*
MUNICIPIUL PETROȘANI	*-242*
MUNICIPIUL DEVA	*-340*
MUNICIPIUL HUNEDOARA	*-360*

Sursa: TEMPO-Online.

ANEXA 21: RATA ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR (NUMĂR DE COPII/O EDUCATOARE) ÎN ANII 2014 ȘI 2020

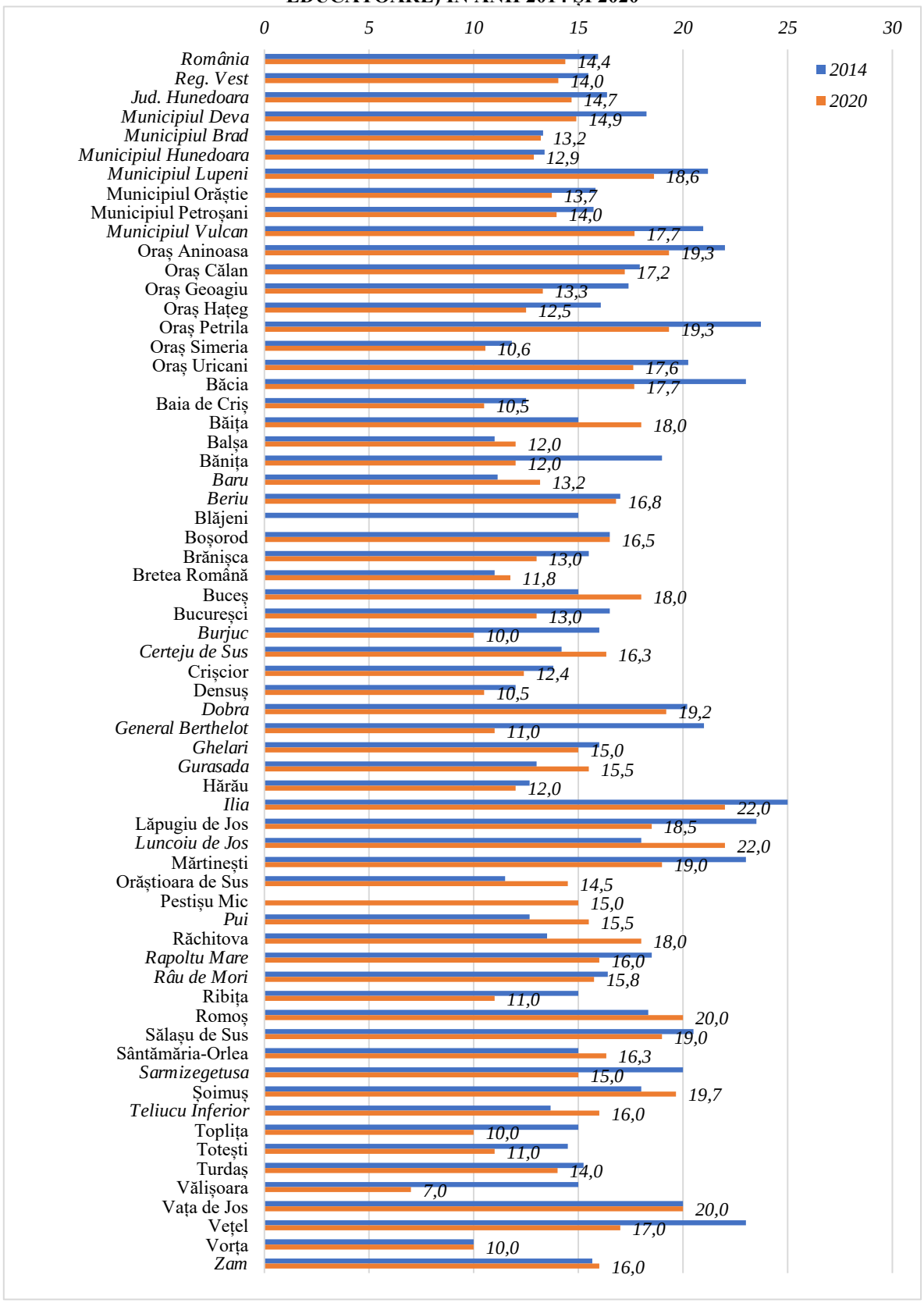

Notă: *Valorile corespund anului 2020.*

Sursa: Valori obținute prin raportarea copiilor înscriși în grădinițe (SCL103D) la personalul didactic din învățământul preșcolar (SCL104D), date furnizate de INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

ANEXA 22: RATA ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR (NUMĂR DE ELEVI/O ÎNVĂȚĂTOARE) ÎN ANII 2014 ȘI 2020

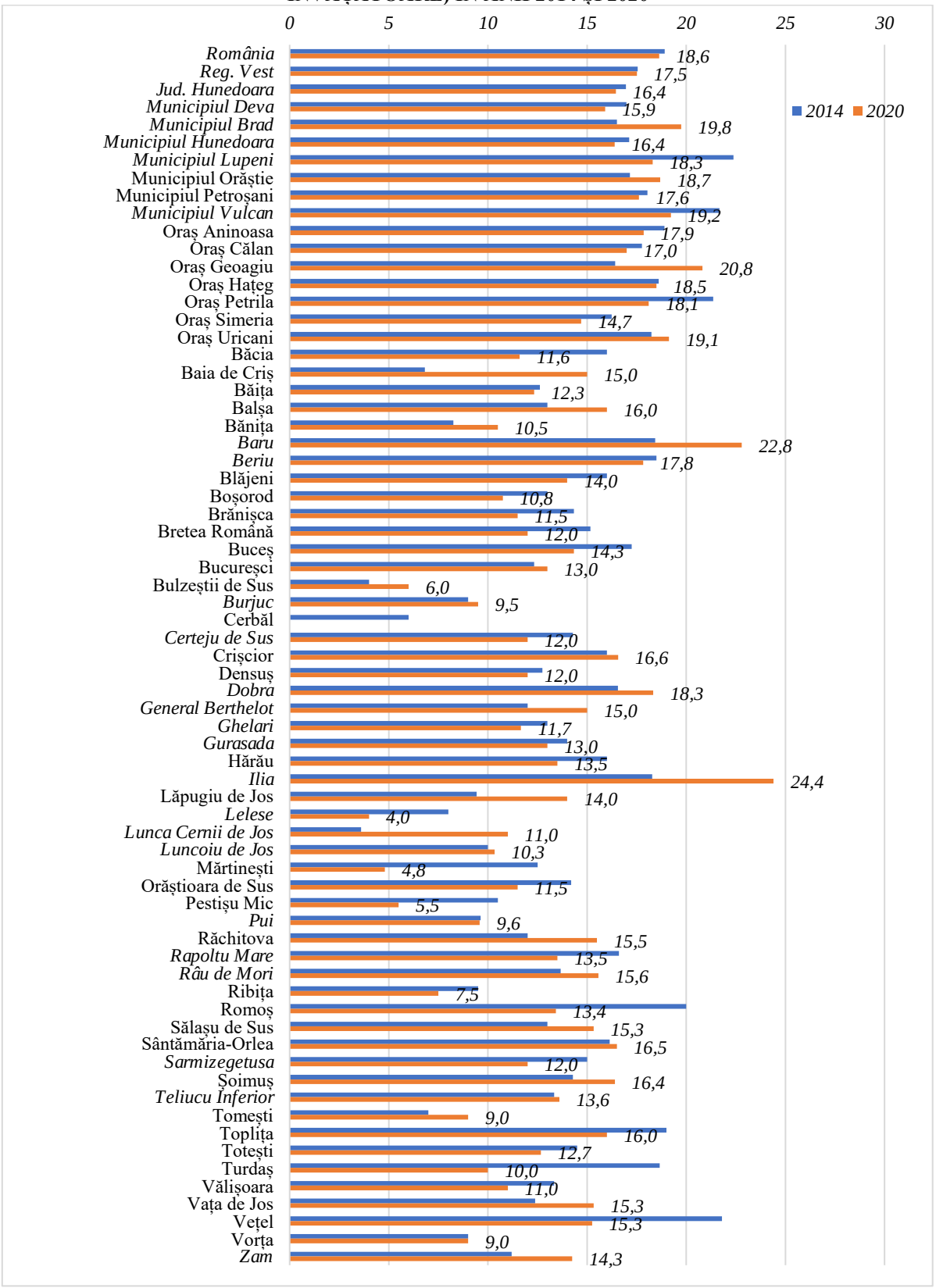

Notă: *Valorile corespund anului 2020.*

Sursa: Valori obținute prin raportarea elevilor înscriși în învățământul primar, inclusiv special (SCL103D), la personalul didactic din învățământul primar, inclusiv special (SCL104D), date furnizate de *INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

ANEXA 23: RATA ELEVI/PROFESORI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL (NUMĂR DE ELEVI/UN PROFESOR DE GIMNAZIU), ÎN ANII 2014 ȘI 2020

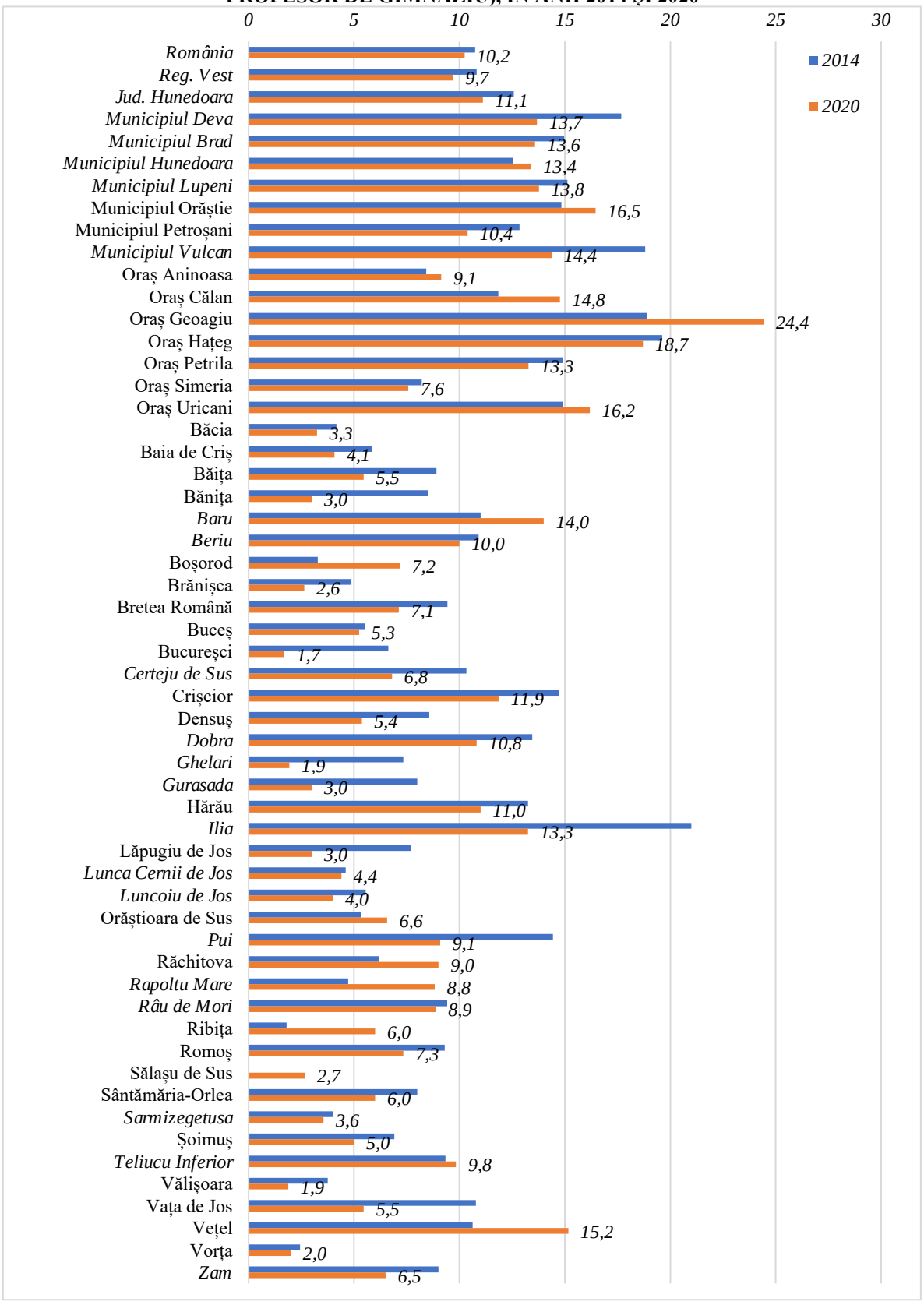

Notă: *Valorile corespund anului 2020.*

Sursa: Valori obținute prin elevilor înscriși în învățământul gimnazial, inclusiv special (SCL103D), la personalul didactic din învățământul gimnazial, inclusiv special (SCL104D), date *furnizate de INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.*

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

PARTEA a II-a

RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ, TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ, AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ, MEDIU ȘI ECOSISTEME

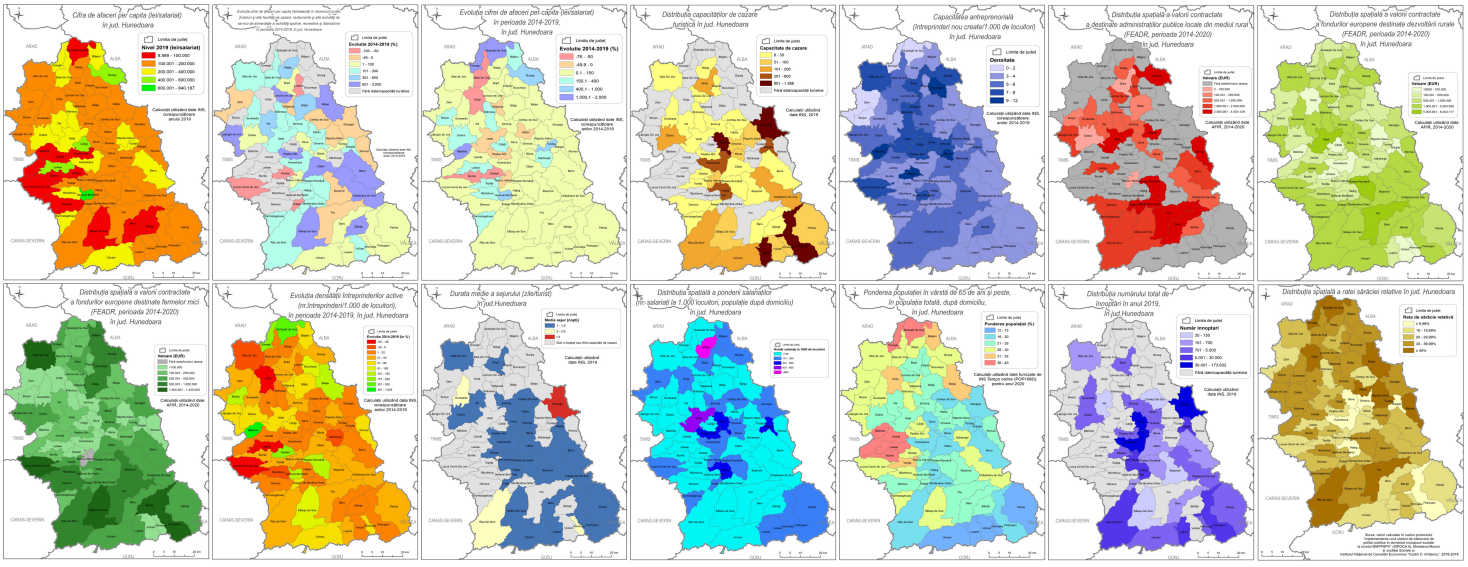

- 2022 -

Elaborator:

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE „COSTIN C. KIRIȚESCU” al ACADEMIEI ROMÂNE

Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, 050711 – București, România
Tel: +4-021.318.81.06/2007; Fax: +4-021.310.01.42
Website: www.ince.ro
E-mail: office@ince.ro

Colectiv de elaborare:

Coordonator: Alexandru Sin-Schneider

Experți: Ada Cristina Albu, Jean Vasile Andrei, Daniela Antonescu, Sorin Avram, Marina Bădileanu, Marius Florian Romeo Bulearcă, Luminița Chivu, Laurențiu Ciornei, Andreea Violeta Constantinescu, Andrei Marius Diamescu, Andrei Silviu Dospinescu, Alina Ligia Dumitrescu, Frantz Daniel Fistung, Ioan Gâf-Deac, George Georgescu, Luminița Izabell Georgescu, Carmen Adriana Gheorghe, Iulian Iancu, Cristina Cornelia Florentina Lixăndroiu, Cristian Valeriu Maloș, Mihai Sabin Muscalu, Cornelia Neagu, Mihăiță Iulian Niculae, Dan Olteanu, Mihaela Georgiana Oprea, Mihnea Tudor Preotesi, Petre Prisecaru, Sorin Mihai Radu, Steliana Rodino, Ștefania Elisabeta Roșu, Cristian Sima, Camelia Surugiu

Administrare baze de date: Raluca-Oana Andone, Livia Barta Filip, Daniel Condrea, Daniela Draica, Andreea Mihaela Manea, Oana Lăcrămioara Sîrbu

Redactor: Paula Neacșu

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

PARTEA a II-a

RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ, TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ, AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ, MEDIU ȘI ECOSISTEME

- 2022 -

CUPRINS

Lista tabelelor ***9***

Lista figurilor ***14***

Lista hărților ***18***

Lista anexelor ***20***

1. ANALIZA ECONOMICĂ ***21***

1.1. Indicatori sintetici ai activității economice ***21***

1.2. Analiza mediului de afaceri județean ***26***

1.3. Analiza forței de muncă ***35***

1.4. Infrastructura și serviciile suport pentru afaceri ***48***

1.5. Sectorul CDI ***49***

1.6. Investițiile străine și comerțul exterior ***50***

1.7. Analiza SWOT ***53***

2. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ ***57***

2.1. Resursele naturale ***57***

2.1.1. Cărbunii *57*

2.1.2. Minereurile neferoase și auro-argintifere *60*

2.2. Industria ***61***

2.2.1. Industria extractivă a cărbunelui *61*

2.2.2. Industria extractivă a minereurilor *72*

2.2.3. Industria prelucrătoare *76*

2.3. Energia ***81***

2.3.1. Producția energiei electrice *81*

2.3.2. Alimentarea centralizată cu energie termică *83*

2.4. Infrastructura în sens larg ***96***

2.4.1. Infrastructura de transport (fără transportul prin conducte) *96*

2.4.2. Infrastructura energiei electrice *109*

2.4.3. Infrastructura transportului de gaze naturale prin conducte *113*

3. TURISMUL ȘI PROMOVAREA CULTURALĂ ***123***

3.1. Potențialul turistic natural și antropic ***123***

3.1.1. Potențialul turistic natural *123*

3.1.2. Potențialul turistic antropic *137*

3.1.3. Evenimente cultural-artistice și sportive *167*

3.1.4. Instituții și evenimente cultural-artistice *169*

3.1.5. Realizări tehnico-economice și științifice contemporane (porturi, poduri, viaducte, baraje și lacuri de acumulare) 175
3.1.6. Stațiuni turistice și zone cu potențial de agrement 176
3.2. Forme de turism practicate și produse turistice existente la nivel județean (programe, pachete, circuite etc.) **179**
3.3. Baza tehnico-materială specific turistică **185**
3.3.1. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de cazare 185
3.3.2. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de alimentație publică 199
3.3.3. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de agrement 201
3.3.4. Lacuri și ștranduri de agrement 202
3.3.5. Centre și parcuri de distracții și aventură 203
3.3.6. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de tratament balnear și wellness 204
3.3.7. Pârtii de schi omologate 205
3.3.8. Instalații de transport pe cablu 208
3.3.9. Trasee turistice montane omologate 210
3.4. Structuri pentru turismul de afaceri **211**
3.5. Structuri de informare turistică **214**
3.6. Instituții și organizații județene și locale cu rol în dezvoltarea și promovarea turismului și a patrimoniului cultural **219**
3.7. Analiza circulației turistice **221**
3.7.1. Distribuția temporală și spațială a interesului de călătorie 233
3.7.2. Evoluția numărului de vizitatori în muzee și colecții publice 235
3.7.3. Bilete pentru tratament balnear și odihnă acordate prin asigurările sociale de stat 236
3.7.4. Sezonalitatea cererii turistice 237
3.8. Analiza raportului cerere-ofertă turistică **240**
3.9. Analiza SWOT **241**
4. AGRICULTURĂ **245**
4.1. Analiza descriptivă a structurii exploatațiilor agricole **245**
4.2. Structura fondului funciar **247**
4.3. Sectorul vegetal **249**
4.4. Sectorul zootehnic **251**
4.5. Mecanizarea agriculturii **253**
4.6. Agricultura ecologică **254**
4.7. Populația ocupată în agricultură **256**
4.8. Valoarea producției ramurii agricole **257**
4.9. Productivitatea muncii în agricultură **258**

5. DEZVOLTARE RURALĂ 261
5.1. Cooperative agricole 261
5.2. Grupuri de producători 261
5.3. Grupurile de acțiune locală (GAL-uri) 261
5.4. Proiecte pentru dezvoltarea agriculturii și spațiului rural 267
5.5. Analiza SWOT – agricultură și dezvoltare rurală 279
6. MEDIU ȘI ECOSISTEME 281
6.1. Componenta de mediu aer 281
6.2. Componenta de mediu apă 287
6.3. Componenta de mediu sol 290
6.4. Biodiversitate și arii protejate 292
6.5. Analiza riscurilor naturale și antropice 306
6.6. Schimbări climatice 313
6.7. Economia circulară 326
6.7.1. Cadrul de reglementare 326
6.7.2. Context de dezvoltare și principii 329
6.7.3. Analiza segmentului economiei circulare în județul Hunedoara 331
6.8. Analiza SWOT 338
ANEXE 343

Lista tabelelor

TABELUL 1: PIB TOTAL ÎN REGIUNEA VEST (MIL. LEI PREȚURI CURENTE, %) ____ 21
TABELUL 2: EVOLUȚIA VAB TOTAL ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018 (MIL. EURO, %) ____ 24
TABELUL 3: EVOLUȚIA VAB PER CAPITA ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018 (MIL. EURO, %) ____ 25
TABELUL 4: POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (MII DE PERSOANE, % ÎN TOTAL, DINAMICĂ) ____ 25
TABELUL 5: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PROFESIONIȘTI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2021 ȘI 2020 ____ 27
TABELUL 6: DENSITATEA PROFESIONIȘTILOR LA NIVEL JUDEȚEAN ȘI REGIONAL, ÎN ANUL 2020 (NR., NR./1.000 LOC.) ____ 28
TABELUL 7: STATISTICA PERSOANELOR JURIDICE ACTIVE ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTA ASOCIAȚILOR/ACȚIONARILOR, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IUNIE 2021 (NR., %) ____ 28
TABELUL 8: SUSPENDĂRI ÎN PERIOADA 01.01.2021-30.06.2021 COMPARATIV CU ACEEAȘI PERIOADĂ A ANULUI TRECUT (NR.) ____ 29
TABELUL 9: DIZOLVĂRI ÎN PERIOADA 01.01.2021-30.06.2021 COMPARATIV CU ACEEAȘI PERIOADĂ A ANULUI TRECUT (NR.) ____ 29
TABELUL 10: ÎNTREPRINDERI DE FAMILIE ȘI PFA-URI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2019 (NR., %) ____ 30
TABELUL 11: ANALIZA SECTORULUI IMM PE CLASE DE MĂRIME, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN PERIOADA 2014-2019 (NR.) ____ 33
TABELUL 12: EVOLUȚIA CIFREI DE AFACERI DIN UNITĂȚILE LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE SECTOARE CAEN, 2014 VS 2019 (MIL. RON) ____ 34
TABELUL 13: CIFRA DE AFACERI DIN UNITĂȚILE LOCALE ACTIVE, PE ACTIVITĂȚI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE LA NIVEL DE SECȚIUNE CAEN REV.2, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (MIL. LEI PREȚURI CURENTE) ____ 35
TABELUL 14: EVOLUȚIA RESURSELOR DE MUNCĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI LA NIVEL REGIONAL, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE, %) ____ 36
TABELUL 15: POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE, %) ____ 37
TABELUL 16: RATA DE OCUPARE A RESURSELOR DE MUNCĂ PE SEXE, JUDEȚE ȘI LA NIVELUL REGIUNII VEST (%) ____ 39
TABELUL 17: EVOLUȚIA POPULAȚIEI ACTIVE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, TOTAL ȘI PE SEXE, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE, %) ____ 39
TABELUL 18: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2016-2019 (LA SFÂRȘITUL ANULUI) (PERSOANE, %) ____ 40
TABELUL 19: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI LA NIVEL REGIONAL, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (NR., %) ____ 42
TABELUL 20: RATA DE OCUPARE, RATA DE ACTIVITATE ȘI RATA ȘOMAJULUI (%) ____ 43
TABELUL 21: TOTAL ȘOMERI ȘI ȘOMERI NEÎNDEMNIZAȚI (MAI 2021) (NR. DE PERSOANE, %) ____ 44
TABELUL 22: ȘOMERI PE CATEGORII, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2020 (NR. DE PERSOANE) ____ 45
TABELUL 23: CHELTUIELI CU PROTECȚIA SOCIALĂ A ȘOMERILOR (LEI, %) ____ 46
TABELUL 24: CÂȘTIGUL SALARIAL NOMINAL MEDIU BRUT LUNAR PE ACTIVITĂȚI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (LEI, %) ____ 47
TABELUL 25: NUMĂRUL MEDIU TRIMESTRIAL AL PENSIONARILOR PE TIPURI DE ASIGURĂRI SOCIALE, LA NIVEL REGIONAL ȘI JUDEȚEAN, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 ____ 47

TABELUL 26: NUMĂRUL MEDIU AL SALARIAȚILOR ÎN DOMENIUL CDI , PE TOTAL ȘI PE SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST (NR.) ____ 49
TABELUL 27: SOCIETĂȚI CU PARTICIPARE STRĂINĂ LA CAPITAL ȘI VALOAREA CAPITALULUI SUBSCRIS, SOLD EXISTENT LA 31 DECEMBRIE, ÎN PERIOADA 1991-2020 ____ 50
TABELUL 28: STRUCTURA EXPORTULUI PE JUDEȚE ALE REGIUNII VEST (MII EURO, %) ____ 50
TABELUL 29: STRUCTURA EXPORTULUI PE DOMENII DE ACTIVITATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (%) ____ 51
TABELUL 30: VOLUMUL REZERVELOR GEOLOGICE DE BILANȚ ȘI INDUSTRIALE ALE MINELOR ÎNCHISE ____ 58
TABELUL 31: EVOLUȚIA PRODUCȚIEI DE CĂRBUNE/HUILĂ ÎN PERIOADA 1990-2019 (MII T) ____ 64
TABELUL 32: POPULAȚIA OCUPATĂ PE ACTIVITĂȚI ȘI SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018 ____ 66
TABELUL 33: FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN EXTRACȚIA HUILEI, PE EXPLOATAȚII, ÎN ANUL 2017 (NR. PERSOANE) ____ 67
TABELUL 34: CÂȘTIGUL SALARIAL NOMINAL MEDIU BRUT ȘI NET LUNAR PE ACTIVITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018 (LEI) ____ 67
TABELUL 35: INVESTIȚIILE PE PRINCIPALELE RAMURI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (MII LEI PREȚURI CURENTE) ____ 68
TABELUL 36: SITUAȚIA SOLURILOR AFECTATE DE ACTIVITĂȚI EXTRACTIVE ALE CĂRBUNILOR, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 68
TABELUL 37: POPULAȚIA OCUPATĂ ÎN INDUSTRIA EXTRACTIVĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (MII DE PERSOANE) ____ 72
TABELUL 38: PROGRAMUL DE ÎNCHIDERE A MINELOR DIN SECTORUL EXTRACȚIEI MINEREURILOR NEFEROASE ____ 73
TABELUL 39: LISTA LUCRĂRILOR MINIERE (CARIERE, MINE ȘI PĂRȚI DE MINE, PREPARAȚII, IAZURI) A CĂROR ÎNCHIDERE A FOST APROBATĂ PRIN HOTĂRÂRI DE GUVERN PÂNĂ ÎN LUNA NOIEMBRIE 2016, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 73
TABELUL 40: PRINCIPALII INDICATORI DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTALUL REGIUNII VEST) ____ 77
TABELUL 41: CLASAMENTUL FIRMELOR DIN JUDEȚUL HUNEDOARA CONFORM CIFREI DE AFACERI, ÎN ANUL 2019 ____ 79
TABELUL 42: PUTERI INSTALATE NETE ȘI DISPONIBILE ALE UNITĂȚILOR DISPECERIZABILE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE SURSE PRIMARE DE ENERGIE, LA 1 IULIE 2021 (MW) ____ 81
TABELUL 43: CARACTERISTICI ALE SACET DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN ANUL 2019 (I) ____ 83
TABELUL 44: CARACTERISTICI ALE SACET DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN ANUL 2019 (II) ____ 84
TABELUL 45: CARACTERISTICI ALE SISTEMULUI PUBLIC DE ALIMENTARE CU ENERGIE TERMICĂ ÎN ANUL 2019 (I) ____ 84
TABELUL 46: CARACTERISTICI ALE SISTEMULUI PUBLIC DE ALIMENTARE CU ENERGIE TERMICĂ, ÎN ANUL 2019 (II) ____ 84
TABELUL 47: SISTEMUL DE ÎNCĂLZIRE FOLOSIT ÎN GOSPODĂRIILE DIN MEDIUL URBAN ȘI RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 88
TABELUL 48: EVOLUȚIA PRINCIPALELOR CARACTERISTICI ALE INFRASTRUCTURII RUTIERE DIN REGIUNEA VEST ȘI JUDEȚELE COMPONENTE ALE ACESTEIA, ÎN PERIOADA 2015-2019 (KM) ____ 100
TABELUL 49: EVOLUȚIA STRUCTURII DRUMURILOR JUDEȚENE ȘI COMUNALE ÎN PERIOADA 2015-2019 (KM) ____ 102
TABELUL 50: CONEXIUNEA DRUMURILOR JUDEȚENE HUNEDORENE CU REȚELELE PRINCIPALE ȘI SECUNDARE ALE TEN-T ____ 103

TABELUL 51: EVOLUȚIA PRINCIPALELOR CARACTERISTICI ALE INFRASTRUCTURII FEROVIARE DIN REGIUNEA VEST ȘI JUDEȚELE COMPONENTE ALE ACESTEIA, ÎN PERIOADA 2015-2019 (KM) 104
TABELUL 52: CARACTERISTICILE PRINCIPALELOR TRASEE DE TRANSPORT PUBLIC DE PERSOANE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA 109
TABELUL 53: SITUAȚIA ABONAȚILOR LA REȚEAUA DE DISTRIBUIRE A GAZELOR NATURALE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 1973 114
TABELUL 54: NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE PE MEDII DE REZIDENȚĂ, REGIUNI DE DEZVOLTARE ȘI JUDEȚE, 1990-2019 (NR.) 116
TABELUL 55: LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ALIMENTATE CU GAZE NATURALE ÎN LUNA AUGUST 2021 116
TABELUL 56: LUNGIMEA TOTALĂ A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE A GAZELOR, PE REGIUNI DE DEZVOLTARE ȘI JUDEȚE (KM) 118
TABELUL 57: GAZE NATURALE DISTRIBUITE, DUPĂ DESTINAȚIE, PE REGIUNI DE DEZVOLTARE ȘI JUDEȚE (MII M^3) 118
TABELUL 58: RÂURILE DIN BAZINUL HIDROGRAFIC MUREȘ, JUDEȚUL HUNEDOARA 126
TABELUL 59: RÂURILE DIN BAZINUL HIDROGRAFIC CRIȘUL ALB, JUDEȚUL HUNEDOARA 127
TABELUL 60: RÂURILE DIN BAZINUL HIDROGRAFIC JIU, JUDEȚUL HUNEDOARA 127
TABELUL 61: EVENIMENTE CULTURAL-ARTISTICE ȘI SPORTIVE ORGANIZATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA 168
TABELUL 62: TÂRGURI ȘI EXPOZIȚII ORGANIZATE ANUAL ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA 173
TABELUL 63: PACHETE TURISTICE OFERITE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA 182
TABELUL 64: EVOLUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 185
TABELUL 65: DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR ȘI A LOCURILOR DE CAZARE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 188
TABELUL 66: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL DEVA, IULIE 2021 189
TABELUL 67: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN ORAȘUL GEOAGIU, IULIE 2021 190
TABELUL 68: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL LUPENI, IULIE 2021 192
TABELUL 69: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL PETROȘANI, IULIE 2021 193
TABELUL 70: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL HUNEDOARA, IULIE 2021 194
TABELUL 71: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN ORAȘUL HAȚEG, IULIE 2021 195
TABELUL 72: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN VAȚA DE JOS, IULIE 2021 196
TABELUL 73: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN ORAȘUL URICANI, IULIE 2021 196
TABELUL 74: SERVICII DE AGREMENT ȘI EVALUAREA STRUCTURILOR DE CAZARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA PREZENTE PE PLATFORMA BOOKING.COM 199
TABELUL 75: DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR ȘI A LOCURILOR LA MESE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021 199
TABELUL 76: DISTRIBUȚIA LOCURILOR LA MESE PE TIPURI DE STRUCTURI DE ALIMENTAȚIE PUBLICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021 201
TABELUL 77: BAZE DE TRATAMENT DIN GEOAGIU-BĂI 204
TABELUL 78: CENTRE DE WELLNESS & SPA 205

TABELUL 79: PÂRTII DE SCHI OMOLOGATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, FEBRUARIE 2021 __ 206
TABELUL 80: PÂRTII DE SCHI DIN STAȚIUNEA STRAJA _____ 206
TABELUL 81: PÂRTII DE SCHI DIN STAȚIUNEA PARÂNG _____ 207
TABELUL 82: ALTE PÂRTII DE SCHI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA _____ 207
TABELUL 83: INSTALAȚII DE TRANSPORT PE CABLU ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA_____ 208
TABELUL 84: TRASEE TURISTICE MONTANE OMOLOGATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, MAI 2021 _____ 210
TABELUL 85: SĂLI DE CONFERINȚĂ PREZENTE ÎN STRUCTURILE DE CAZARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE LOCALITĂȚI _____ 213
TABELUL 86: CENTRE NAȚIONALE DE INFORMARE ȘI PROMOVARE TURISTICĂ ACREDITATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, FEBRUARIE 2021 _____ 214
TABELUL 87: CENTRE LOCALE DE INFORMARE ȘI PROMOVARE TURISTICĂ DIN JUDEȚUL HUNEDOARA _____ 216
TABELUL 88: EVOLUȚIA CIRCULAȚIEI TURISTICE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 _____ 222
TABELUL 89: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI ȘI ÎNNOPTĂRI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 _____ 224
TABELUL 90: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 _____ 225
TABELUL 91: DINAMICA CERERII TURISTICE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA _____ 226
TABELUL 92: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 _____ 227
TABELUL 93: DINAMICA ÎNNOPTĂRILOR PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA _____ 228
TABELUL 94: STRUCTURA SOSIRILOR DE TURIȘTI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 _____ 229
TABELUL 95: STRUCTURA ÎNNOPTĂRILOR TURIȘTILOR PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 _____ 231
TABELUL 96: EVOLUȚIA DURATEI MEDII A SEJURULUI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 (ZILE-TURIST) _____ 232
TABELUL 97: EVOLUȚIA DURATEI MEDII A SEJURULUI PE TIPURI DE STRUCTURI DE CAZARE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020_____ 233
TABELUL 98: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE VIZITATORI ÎN MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2019 _____ 235
TABELUL 99: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BILETE PENTRU TRATAMENT BALNEAR ȘI ODIHNĂ ACORDATE PRIN ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020_____ 236
TABELUL 100: EVOLUȚIA GRADULUI DE OCUPARE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 (%) _____ 241
TABELUL 101: STRUCTURA FONDULUI FUNCIAR DUPĂ MODUL DE FOLOSINȚĂ, ÎN ANUL 2014_____ 247
TABELUL 102: SUPRAFEȚE CULTIVATE CU PRINCIPALELE CULTURI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (HA)_____ 249
TABELUL 103: PRODUCȚIA AGRICOLĂ LA CARNE (T GREUTATE VIE) _____ 252
TABELUL 104: PRODUCȚIA AGRICOLĂ LA LAPTE, OUĂ ȘI MIERE _____ 253
TABELUL 105: SUPRAFAȚA AGRICOLĂ ÎNREGISTRATĂ ÎN AGRICULTURA ECOLOGICĂ, ÎN ANUL 2020 (HA) _____ 254
TABELUL 106: OPERATORI ÎNREGISTRAȚI ÎN AGRICULTURA ECOLOGICĂ, ÎN ANUL 2020 (NR.)_____ 254
TABELUL 107: FAMILII DE ALBINE ÎNREGISTRATE ÎN AGRICULTURA ECOLOGICĂ, ÎN ANUL 2020 (NR.)_____ 255

TABELUL 108: POPULAȚIA OCUPATĂ ÎN AGRICULTURĂ, SILVICULTURĂ ȘI PESCUIT (MII DE PERSOANE) 256
TABELUL 109: VALOAREA PRODUCȚIEI RAMURII AGRICOLE (MII LEI) 257
TABELUL 110: CIFRA DE AFACERI A AGRICULTURII, SILVICULTURII ȘI PISCICULTURII (MII LEI) 259
TABELUL 111: PROIECTE FINALIZATE PRIN INTERMEDIUL SDL ASOCIAȚIA GAL SARGEȚIA 1 263
TABELUL 112: PROIECTE FINALIZATE PRIN INTERMEDIUL SDL A ȚĂRII ZARANDULUI, 2014-2020 264
TABELUL 113: PROIECTE FINALIZATE PRIN INTERMEDIUL SDL GAL ASOCIAȚIA MICROREGIUNEA ȚARA HAȚEGULUI-ȚINUTUL PĂDURENILOR 266
TABELUL 114: VALOAREA PROIECTELOR FINALIZATE DE GAL ASOCIAȚIA MICROREGIUNEA ȚARA HAȚEGULUI-ȚINUTUL PĂDURENILOR 266
TABELUL 115: NUMĂRUL PROIECTELOR DEPUSE, FINANȚATE ȘI MĂSURILE AFERENTE 267
TABELUL 116: VALORILE CONTRACTATE DIN FONDURILE EUROPENE DESTINATE SECTORULUI PRIVAT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (EURO) 272
TABELUL 117: VALORILE CONTRACTATE ȘI VALORILE EFECTIV PLĂTITE DIN FONDURILE EUROPENE DESTINATE DEZVOLTĂRII RURALE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (EURO) 277
TABELUL 118: VALORILE CONTRACTATE ȘI VALORILE EFECTIV PLĂTITE DIN FONDURILE EUROPENE DESTINATE SECTORULUI PRIVAT ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (EURO) 277
TABELUL 119: STAȚIILE DE MONITORIZARE A CALITĂȚII AERULUI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA 281
TABELUL 120: NUMĂRUL DE DEPĂȘIRI ALE VALORII-LIMITĂ ZILNICE PENTRU INDICATORUL PM_{10} LA NIVEL LUNAR, ÎN ANUL 2020 284
TABELUL 121: SITUAȚIA EXPLOATĂRILOR MINIERE DIN VALEA JIULUI, JUDEȚUL HUNEDOARA 286
TABELUL 122: SUPRAFEȚELE UTILIZĂRILOR AGRICOLE ALE TERENURILOR ȘI CLASELE DE CALITATE PENTRU SOLURI ASOCIATE ACESTORA, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA 290
TABELUL 123: PARCURI NAȚIONALE ȘI PARCURI NATURALE LOCALIZATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA 293
TABELUL 124: REZERVAȚII ȘTIINȚIFICE, REZERVAȚII NATURALE ȘI MONUMENTE ALE NATURII ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA 293
TABELUL 125: SITURI NATURA 2000 (SCI ȘI SPA) LOCALIZATE ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA 294
TABELUL 126: LISTA PLANURILOR DE MANAGEMENT ELABORATE PENTRU ARIILE NATURALE PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA 297
TABELUL 127: TIPURI DE HABITATE COMUNITARE IDENTIFICATE ÎN PLANURILE DE MANAGEMENT AFERENTE ARIILOR PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA 302
TABELUL 128: HABITATE COMUNITARE CU OCURENȚA CEA MAI MARE, MENȚIONATE ÎN PLANURILE DE MANAGEMENT ALE ARIILOR PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA 304
TABELUL 129: PLANURILE DE MANAGEMENT ALE ARIILOR PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN CARE SE MENȚIONEAZĂ CELE MAI MULTE TIPURI DE HABITATE COMUNITARE 305
TABELUL 130: ACTIVITATI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE – CLASE CAEN INCLUSE ÎN SFERA ECONOMIEI CIRCULARE 331
TABELUL 131: TABLOU SINTETIC AL INDICATORILOR ANALIZAȚI 333

Lista figurilor

FIGURA 1: STRUCTURA PRODUSULUI INTERN BRUT TOTAL ÎN JUDEȚELE REGIUNII VEST (%) ____ 22
FIGURA 2: EVOLUȚIA PIB PE LOCUITOR (2014-2018) (EURO/LOC., %) ____ 22
FIGURA 3: EVOLUȚIA PIB PE LOCUITOR (2010-2018) (EURO/LOC.) ____ 23
FIGURA 4: EVOLUȚIA PRODUSULUI INTERN BRUT PER CAPITA ÎN JUDEȚELE REGIUNII VEST (% DIN MEDIA UE 27) ____ 23
FIGURA 5: CONTRIBUȚIA JUDEȚELOR LA VAB TOTAL REGIONAL, ÎN ANUL 2018 (%) ____ 24
FIGURA 6: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PROFESIONIȘTI ACTIVI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2009-2021 ____ 27
FIGURA 7: ÎNTREPRINDERI DE FAMILIE ȘI PFA-URI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI LA NIVEL REGIONAL, 2019 (%) ____ 30
FIGURA 8: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNTREPRINDERI ACTIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2008-2019 (NR.) ____ 31
FIGURA 9: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2019 ____ 31
FIGURA 10: STRUCTURA UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANUL 2019 (%) ____ 32
FIGURA 11: DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE SECTOARE ECONOMICE, ÎN ANUL 2019 ____ 33
FIGURA 12: EVOLUȚIA RESURSELOR DE MUNCĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE) ____ 36
FIGURA 13: STRUCTURA POPULAȚIEI OCUPATE CIVILE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (%) ____ 37
FIGURA 14: POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2019 (%) ____ 38
FIGURA 15: EVOLUȚIA EFECTIVULUI DE SALARIAȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2016-2019 (NR. DE PERSOANE) ____ 40
FIGURA 16: NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2019 (%) ____ 41
FIGURA 17: SALARIAȚI PE FORME DE PROPRIETATE, ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTAL JUDEȚ) ____ 42
FIGURA 18: PONDEREA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIE ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTAL CIFRĂ DE AFACERI LA NIVEL NAȚIONAL) ____ 77
FIGURA 19: PONDEREA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIE ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTAL CIFRĂ DE AFACERI REGIUNEA VEST) ____ 77
FIGURA 20: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNTREPRINDERI ACTIVE DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019 ____ 78
FIGURA 21: EVOLUȚIA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019 ____ 78
FIGURA 22: EVOLUȚIA INVESTIȚIILOR NETE DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019 ____ 79
FIGURA 23: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PERSOANE OCUPATE DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019 ____ 79
FIGURA 24: IMPACTUL COVID-19 ASUPRA PRODUCȚIEI INDUSTRIALE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (LUNA CORESPUNZĂTOARE DIN ANUL PRECEDENT = 100) ____ 80
FIGURA 25: IMPACTUL COVID-19 ASUPRA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (LUNA CORESPUNZĂTOARE DIN ANUL PRECEDENT = 100) ____ 80
FIGURA 26 (I): SISTEMUL DE ÎNCĂLZIRE FOLOSIT ÎN GOSPODĂRIILE DIN MEDIUL URBAN, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 90

FIGURA 26 (II): SISTEMUL DE ÎNCĂLZIRE FOLOSIT ÎN GOSPODĂRIILE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ *91*
FIGURA 27 (I): SISTEME DE ÎNCĂLZIRE FOLOSITE ÎN CLĂDIRILE PUBLICE DIN MEDIUL URBAN, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ *91*
FIGURA 27 (II): SISTEME DE ÎNCĂLZIRE FOLOSITE ÎN CLĂDIRILE PUBLICE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ *92*
FIGURA 28: COSTURILE MEDII DE RACORDARE LA ALIMENTAREA DE JT PE ZONE DE CONCESIUNE ȘI PONDEREA ACESTOR COSTURI ÎN VENITURILE BĂNEȘTI ALE POPULAȚIEI ÎN ANUL 2019 ____ *110*
FIGURA 29: NUMĂRUL DE UTILIZATORI RACORDAȚI LA RED DE JOASĂ TENSIUNE (JT) DIN MEDIUL URBAN ȘI DIN MEDIUL RURAL, PE ZONE DE CONCESIUNE, ȘI ENERGIA ELECTRICĂ DISTRIBUITĂ ÎN ANUL 2019 (TWH) ____ *111*
FIGURA 30: FRECVENȚA MEDIE A ÎNTRERUPERILOR NEPLANIFICATE ÎN REȚEA (SAIFI), ÎN FUNCȚIE DE GRADUL DE URBANIZARE, PE ZONE DE CONCESIUNE, ÎN ANUL 2019 (NR.) ____ *112*
FIGURA 31: FRECVENȚA MEDIE A ÎNTRERUPERILOR NEPLANIFICATE ÎN REȚEA (SAIDI), ÎN FUNCȚIE DE GRADUL DE URBANIZARE, PE ZONE DE CONCESIUNE, ÎN ANUL 2019 (NR.) ____ *113*
FIGURA 32: STRUCTURA UNITĂȚILOR ȘI LOCURI DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 ____ *186*
FIGURA 33: STRUCTURA UNITĂȚILOR ȘI LOCURI DE CAZARE PE TIPURI DE STRUCTURI UNITĂȚI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (IULIE 2021) ____ *187*
FIGURA 34: CAPACITATEA DE CAZARE EXISTENTĂ PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 (NUMĂR DE LOCURI) ____ *188*
FIGURA 35: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL DEVA ____ *190*
FIGURA 36: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL DEVA ____ *190*
FIGURA 37: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN ORAȘUL GEOAGIU ____ *191*
FIGURA 38: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN ORAȘUL GEOAGIU ____ *191*
FIGURA 39: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL LUPENI ____ *192*
FIGURA 40: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL LUPENI ____ *192*
FIGURA 41: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL PETROȘANI ____ *193*
FIGURA 42: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL PETROȘANI ____ *193*
FIGURA 43: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL HUNEDOARA ____ *194*
FIGURA 44: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL HUNEDOARA ____ *194*
FIGURA 45: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN ORAȘUL HAȚEG ____ *195*
FIGURA 46: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN ORAȘUL HAȚEG ____ *195*
FIGURA 47: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN VAȚA DE JOS ____ *196*

FIGURA 48: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN VAȚA DE JOS ____ 196
FIGURA 49: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN ORAȘUL URICANI ____ 197
FIGURA 50: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN ORAȘUL URICANI ____ 197
FIGURA 51: DISTRIBUȚIA LOCURILOR DE CAZARE PE LOCALITĂȚI ȘI CATEGORII DE CONFORT ____ 198
FIGURA 52: DISTRIBUȚIA LOCURILOR DE CAZARE PE LOCALITĂȚI ȘI TIPURI DE STRUCTURI DE CAZARE ____ 198
FIGURA 53: DISTRIBUȚIA LOCURILE LA MESE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021 ____ 200
FIGURA 54: DISTRIBUȚIA LOCURILE LA MESE PE CATEGORII DE CLASIFICARE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021 ____ 201
FIGURA 55: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 222
FIGURA 56: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 223
FIGURA 57: PONDEREA TURIȘTILOR ROMÂNI ȘI STRĂINI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 223
FIGURA 58: PONDEREA ÎNNOPTĂRILOR TURIȘTILOR ROMÂNI ȘI STRĂINI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 224
FIGURA 59: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 226
FIGURA 60: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 228
FIGURA 61: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 230
FIGURA 62: DINAMICA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2019/2010, 2020/2010 ____ 230
FIGURA 63: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 ____ 231
FIGURA 64: DINAMICA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2019/2010, 2020/2010 ____ 232
FIGURA 65: DISTRIBUȚIA TEMPORALĂ A INTERESULUI DE CĂLĂTORIE PENTRU HUNEDOARA, DEVA, GEOAGIU, STRAJA ȘI PETROȘANI ____ 234
FIGURA 66: DISTRIBUȚIA NUMĂRULUI DE VIZITATORI LA MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE, PE LOCALITĂȚI, ÎN PERIOADA 2010-2019 ____ 236
FIGURA 67: EVOLUȚIA NUMĂRULUI BILETELOR PENTRU TRATAMENT BALNEAR ȘI ODIHNĂ ACORDATE PRIN ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 1993-2020 ____ 236
FIGURA 68: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021 ____ 237
FIGURA 69: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN LOCALITĂȚILE GEOAGIU ȘI DEVA, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021 ____ 238
FIGURA 70: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN LOCALITĂȚILE HUNEDOARA, LUPENI, HAȚEG ȘI PETROȘANI, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021 ____ 238
FIGURA 71: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN LOCALITĂȚILE ORĂȘTIE, BRAD, ANINOASA, RÂU DE MORI ȘI URICANI, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021 ____ 238

FIGURA 72: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN LOCALITĂȚILE GEOAGIU ȘI DEVA, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021 ____ 239
FIGURA 73: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI ÎN LOCALITĂȚILE HUNEDOARA, LUPENI, PETROȘANI ȘI HAȚEG, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021 __ 240
*FIGURA 74: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI ÎN LOCALITĂȚILE ORĂȘTIE, BRAD, RÂU DE MORI ȘI URICANI, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021*_____ 240
*FIGURA 75: SUPRAFAȚA MEDIE AGRICOLĂ UTILIZATĂ ÎN ROMÂNIA, ÎN JUDEȚELE REGIUNII VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2016 (HA)*_____ 246
*FIGURA 76: PONDEREA NUMĂRULUI DE EXPLOATAȚII AGRICOLE ȘI PONDEREA SUPRAFEȚEI AGRICOLE UTILIZATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (%)*_____ 246
*FIGURA 77: STRUCTURA TERENURILOR AGRICOLE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2014*_____ 248
*FIGURA 78: STRUCTURA TERENURILOR AGRICOLE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020*_____ 248
FIGURA 79: PRODUCȚIA MEDIE LA PORUMB, CARTOFI ȘI GRÂU (KG/HA) _____ 250
FIGURA 80: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE POMI ȘI PRODUCȚIA OBȚINUTĂ _____ 251
*FIGURA 81: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BOVINE, PORCINE, CAPRINE, OVINE ȘI A FAMILIILOR DE ALBINE*_____ 252
FIGURA 82: EVOLUȚIA EFECTIVELOR DE PĂSĂRI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA _____ 252
FIGURA 83: EVOLUȚIA PARCULUI DE TRACTOARE, DE PLUGURI ȘI DE CULTIVATOARE MECANICE _____ 253
*FIGURA 84: EVOLUȚIA PONDERII POPULAȚIEI OCUPATE ÎN AGRICULTURĂ, SILVICULTURĂ ȘI PESCUIT, LA NIVEL REGIONAL, NAȚIONAL ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (%)*_____ 256
FIGURA 85: EVOLUȚIA PONDERII POPULAȚIEI OCUPATE ÎN AGRICULTURĂ, SILVICULTURĂ ȘI PESCUIT, DUPĂ STATUTUL PROFESIONAL AL POPULAȚIEI OCUPATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (%) _____ 257
*FIGURA 86: STRUCTURA VALORII PRODUCȚIEI RAMURII AGRICOLE PE SECTOARE ÎN TOTAL VALOARE A PRODUCȚIEI RAMURII AGRICOLE (%)*_____ 258
FIGURA 87: PRODUCTIVITATEA MUNCII ÎN AGRICULTURĂ (LEI/PERSOANĂ OCUPATĂ) ____ 258
*FIGURA 88: NUMĂRUL DE DEPĂȘIRI PENTRU VALOAREA-LIMITĂ ZILNICĂ ÎN CAZUL INDICATORULUI PM_{10}*_____ 283
FIGURA 89: SUPRAFEȚELE MODURILOR DE UTILIZARE AGRICOLĂ ÎN FUNCȚIE DE CLASELE DE CALITATE _____ 291
*FIGURA 90: PREZENȚA FIECĂRUI TIP DE HABITAT LA NIVELUL PLANURILOR DE MANAGEMENT*_____ 304
FIGURA 91: PONDEREA CATEGORIILOR MARILOR POLUATORI ÎN FUNCȚIE DE TIPUL ACTIVITĂȚILOR _____ 312
FIGURA 92: NUMĂRUL ACTIVITĂȚILOR MARI POLUATOARE ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE ACTIVITATE _____ 312
FIGURA 93: NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE ÎN DOMENIUL RECICLĂRII _____ 332
*FIGURA 94: NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE ÎN DOMENIUL REPARAȚIILOR ȘI REUTILIZĂRII*_____ 332
FIGURA 95: NUMĂRUL ÎNTREPRINDERILOR CARE DESFĂȘOARĂ ACTIVITĂȚI ÎN SFERA ECONOMIEI CIRCULARE, DUPĂ CATEGORIE ȘI LOCALITATE (CELE MAI RELEVANTE LOCALITĂȚI) _____ 333
*FIGURA 96: NUMĂRUL MEDIU DE ANAGAJAȚI ÎN ÎNTREPRINDERILE CARE DESFĂȘOARĂ ACTIVITĂȚI ÎN SFERA ECONOMIEI CIRCULARE, DUPĂ CATEGORIE ȘI LOCALITATE (CELE MAI RELEVANTE LOCALITĂȚI)*_____ 334
FIGURA 97: CIFRA DE AFACERI ÎN ECONOMIA CIRCULARĂ ÎN TOTAL JUDEȚ _____ 335

FIGURA 98: NUMĂRUL MEDIU DE ANGAJAȚI ÎN DOMENIUL ECONOMIEI CIRCULARE ÎN TOTAL JUDEȚ 335
FIGURA 99: EVOLUȚIA ACOPERIRII POPULAȚIEI JUDEȚULUI HUNEDOARA CU SERVICII DE SALUBRITATE 336
FIGURA 100: FLUXURI DE DEȘEURI COLECTATE ȘI FLUXURI DE DEȘEURI VALORIFICATE ÎN ANUL 2019 336
FIGURA 101: FLUXURI DE DEȘEURI MENAJERE ȘI ASIMILABILE COLECTATE SEPARAT ȘI FLUXURI DE DEȘEURI MENAJERE ȘI ASIMILABILE VALORIFICATE ÎN ANUL 2019 337
FIGURA 102: CANTITATEA DE DEȘEURI MENAJERE GENERATĂ LA NIVEL JUDEȚEAN COMPARATIV CU MEDIA NAȚIONALĂ ȘI EUROPEANĂ 337
FIGURA 103: RATA DE RECICLARE A DEȘEURILOR MENAJERE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA COMPARATIV CU SITUAȚIA NAȚIONALĂ 338

Lista hărților

HARTA 1: INSTITUTE, CENTRE DE CERCETARE ȘI UNITĂȚI DE TRANSFER TEHNOLOGIC DIN REGIUNEA VEST 48
HARTA 2: LOCALIZAREA GEOGRAFICĂ A DEPRESIUNII PETROȘANI-VALEA JIULUI 57
HARTA 3: BAZINUL PETROȘANI ȘI GRUPAREA SA PE CÂMPURI MINIERE 58
HARTA 4: JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI POZIȚIONAREA ACESTUIA PE HARTA ROMÂNIEI 97
HARTA 5: HARTA REȚELELOR PRINCIPALE DE TRANSPORT TEN-T (CORE) CARE STRĂBAT ROMÂNIA 97
HARTA 6: STRUCTURA REȚELELOR PRINCIPALE (CORE) ȘI SECUNDARE (COMPREHENSIVE) TEN-T CARE STRĂBAT ROMÂNIA 98
HARTA 7: HARTA RUTIERĂ A JUDEȚULUI HUNEDOARA 99
HARTA 8: TRASEUL AUTOSTRĂZII A1 ȘI STADIUL DE FINALIZARE A LUCRĂRILOR ÎN 2021 101
HARTA 9: STADIUL DE EXPLOATARE A TRASEELOR TEN-T CORE PE TERITORIUL ROMÂNIEI, 2021 102
HARTA 10: REȚEAUA DE CĂI FERATE DIN REGIUNEA VEST 104
HARTA 11: REȚEAUA FEROVIARĂ TEN-T DIN PARTEA DE VEST A ROMÂNIEI (INCLUZÂND JUDEȚUL HUNEDOARA) 105
HARTA 12: TRASEELE FEROVIARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA 106
HARTA 13: SECTORUL FEROVIAR - PROIECTE ȘI INTERVENȚII PROPUSE ÎN PNRR 107
HARTA 14: TRASEUL „MOCĂNIȚEI HUNEDOARA” 107
HARTA 15: TRASEELE DE TRANSPORT RUTIER DE PERSOANE ÎNTRE LOCALITĂȚILE JUDEȚULUI HUNEDOARA 108
HARTA 16: REȚEAUA DE DISTRIBUȚIE A GAZELOR NATURALE 115
HARTA 17: REPREZENTAREA TRASEULUI CONDUCTEI BRUA 120
HARTA 18: ARII PROTEJATE NATURA 2000 STRĂBĂTUTE DE TRASEUL CONDUCTEI BRUA 121
HARTA 19: HARTA UNITĂȚILOR DE RELIEF 123
HARTA 20: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A INTERESULUI DE CĂLĂTORIE PENTRU JUDEȚUL HUNEDOARA 234
HARTA 21: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A INTERESULUI DE CĂLĂTORIE PENTRU HUNEDOARA, DEVA, GEOAGIU, STRAJA ȘI PETROȘANI 234
HARTA 22: ASOCIAȚIA SARGEȚIA GAL 1 262
HARTA 23: ASOCIAȚIA INTERCOMUNITARĂ ȚARA ZARANDULUI GAL 263
HARTA 24: ASOCIAȚIA MICROREGIUNEA ȚARA HAȚEGULUI-ȚINUTUL PĂDURENILOR GAL 265

HARTA 25: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE DEZVOLTĂRII RURALE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 269
HARTA 26: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A ADMINISTRAȚIILOR PUBLICE LOCALE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 270
HARTA 27: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE SECTORULUI PRIVAT DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 271
HARTA 28: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE FERMELOR MICI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 273
HARTA 29: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE ACTIVITĂȚILOR NONAGRICOLE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 274
HARTA 30: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE PROCESĂRII PRODUSELOR AGROALIMENTARE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 276
HARTA 31: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE MEDII ȘI MARI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 278
HARTA 32: LOCALIZAREA STAȚIILOR DE MONITORIZARE A CALITĂȚII AERULUI DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 282
HARTA 33: REȚEAUA HIDROGRAFICĂ ȘI BAZINELE HIDROGRAFICE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 288
HARTA 34: DISTRIBUȚIA ARIILOR NATURALE PROTEJATE DE INTERES NAȚIONAL ȘI INTERNATIONAL, ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA ____ 295
HARTA 35: LOCALIZAREA SITURILOR NATURA 2000 (SCI ȘI SPA) ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA ____ 296
HARTA 36: ARIA DE DISTRIBUȚIE PENTRU URS (URSUS ARCTOS) ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 299
HARTA 37: AREALUL DE DISTRIBUȚIE PENTRU LUP (CANIS LUPUS) ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 300
HARTA 38: AREALUL DE DISTRIBUȚIE PENTRU RÂS (LYNX LINX) ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 301
HARTA 39: DISTRIBUȚIA ECOSISTEMELOR DEGRADATE IDENTIFICATE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA ____ 306
HARTA 40: AREALE SUPUSE RISCULUI NATURAL LA INUNDAȚII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 308
HARTA 41: AREALE CU RISC NATURAL LA ALUNECĂRI DE TEREN ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 310
HARTA 42: DISTRIBUȚIA ACTIVITĂȚILOR MARI POLUATOARE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA ____ 311
HARTA 43 A: DISTRIBUȚIA TEMPERATURILOR MAXIME DIN SEZONUL DE VARĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 314
HARTA 43 B: DISTRIBUȚIA TEMPERATURILOR MINIME DIN SEZONUL DE IARNĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ____ 315
HARTA 44 A: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE PRIMĂVARĂ ____ 316
HARTA 44 B: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE VARĂ ____ 317
HARTA 44 C: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE TOAMNĂ ____ 318
HARTA 44 D: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE IARNĂ ____ 319
HARTA 45 A: TRENDUL TEMPERATURILOR MEDII DIN LUNILE DE IARNĂ ____ 320
HARTA 45 B: TRENDUL TEMPERATURILOR MEDII DIN LUNILE DE PRIMĂVARĂ ____ 321
HARTA 45 C: TRENDUL TEMPERATURILOR MEDII DIN LUNILE DE VARĂ ____ 322
HARTA 46: VALORILE VITEZEI VÂNTULUI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA (M/S) ____ 324
HARTA 47: VALORILE RADIAȚIEI SOLARE DIRECTE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA ____ 325

Lista anexelor

ANEXA 1: TIMPUL LUCRAT ÎN AGRICULTURĂ (UAM) _____ *343*
ANEXA 2: SUPRAFAȚA FONDULUI FORESTIER (MII HA) _____ *343*
*ANEXA 3: VOLUMUL DE LEMN RECOLTAT (MII M^3)*_____ *343*
ANEXA 4: POMICULTURA ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA _____ *343*
ANEXA 5: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ANIMALE, PE PRINCIPALELE CATEGORII _____ *344*
ANEXA 6: ANIMALE CE REVIN LA 100 HA DE TEREN, PE PRINCIPALE CATEGORII DE ANIMALE _____ *345*
ANEXA 7: COOPERATIVELE AGRICOLE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021 _____ *345*
ANEXA 8: CLASIFICAREA MARILOR POLUATORI IDENTIFICAȚI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, CONFORM REGISTRULUI EUROPEAN AL POLUANȚILOR EMIȘI ȘI TRANSFERAȚI (EUROPEAN POLLUTANT RELEASE AND TRANSFER REGISTER/ E-PRTR) _____ *347*

ANALIZA ECONOMICĂ

1.1. Indicatori sintetici ai activității economice

În perioada 2014-2019, produsul intern brut real a cunoscut o creștere accelerată, pe fundalul unui consum privat aflat în plină expansiune, fiind stimulat de creșterile salariale din sectorul public și privat și de reducerile de impozite indirecte.

În anul 2014, valoarea indicatorului PIB la nivelul județului Hunedoara a fost de 10,92 mld. lei (prețuri curente), reprezentând 17,7% din PIB-ul regiunii Vest (61,69 mld. lei) și 1,63% din PIB înregistrat la nivel național (669,7 mld. lei).

În anul 2019, valoarea PIB la nivelul județului Hunedoara a fost de 16,77 mld. lei, reprezentând 16,72% din PIB-ul regiunii Vest (100,3 mld. lei) și 1,58% din PIB național (1.058 mld. lei). Comparativ cu anul 2014, ambele ponderi ale PIB-ului județului Hunedoara în total național și regional au înregistrat scăderi.

Analiza dinamicii indicatorului PIB total în perioada 2014-2019 arată că valoarea indicatorului în județul Hunedoara a înregistrat o creștere de 53,57%, această valoare plasând județul pe ultimul loc din punctul de vedere al dezvoltării economice într-un clasament al județelor din regiunea Vest. De asemenea, județul se plasează sub media regională a dinamicii indicatorului PIB (+62,55%) și sub media națională (+58,13%).

TABELUL 1: PIB TOTAL ÎN REGIUNEA VEST (MIL. LEI PREȚURI CURENTE, %)

	2014	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Dinamică[1] 2019/2014 (%)**
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
TOTAL	669.703,9	711.929,9	763.652,5	857.895,7	951.728,5	1.058.973,2	58,13
Regiunea VEST	61.698,7	67.485,5	74.012,3	80.895,4	89.326,9	100.293,9	62,55
Arad	13.939,2	15.353,5	16.695,6	18.854,7	20.735,6	23.092,1	65,66
Caraș Severin	6.955,4	7.678,6	8.787,7	9.535,2	9.882,6	10.999,5	58,14
Hunedoara	***10.918,1***	***10.822,2***	***12.014,7***	***13.561,7***	***14.784,3***	***16.767,1***	***53,57***
Timiș	29.886	33.631,2	36.514,3	38.943,8	43.924,4	49.435,2	65,41
Ponderea județului în:							
- total țară – %	**1,63**	**1,52**	**1,57**	**1,58**	**1,55**	**1,58**	
- Regiunea VEST – %	**17,70**	**16,04**	**16,23**	**16,76**	**16,55**	**16,72**	

Sursa: Prelucrare date INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

În context regional, județul Hunedoara deținea în anul 2019 circa 16,72% din PIB total, ocupând locul 3 din 4, după județele Timiș (49,29%) și Arad (23,02%) și înaintea județului Caraș Severin (10,97%). O analiză a diferențelor la nivelul regiunii Vest prezintă un tablou similar cu al celorlalte regiuni de dezvoltare din România, și anume un județ puternic dezvoltat (în acest caz, Timiș) şi unul sau mai multe județe relativ sărace. Județul mai dezvoltat polarizează activitățile economice cu valoare adăugată mare și forță de muncă bine pregătită și cu înaltă specializare.

[1] Indicele de dinamică a fost calculat pe următoare formulă = (Coloana 6/Coloana 1)*100-100.

FIGURA 1: STRUCTURA PRODUSULUI INTERN BRUT TOTAL ÎN JUDEȚELE REGIUNII VEST (%)

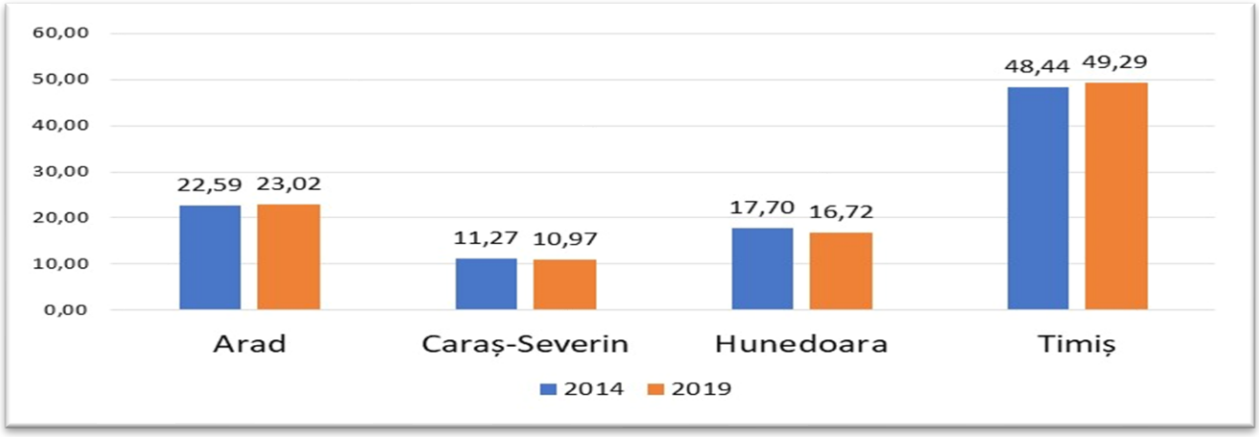

Sursa: Prelucrare date INS, TEMPO-Online, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

În anul 2018, PIB raportat la populația rezidentă din județul Hunedoara era de 15.500 euro/loc., cu 31,36% mai mult decât în anul 2014.

Comparativ cu tendințele indicatorului la nivel național, regional și județean, Hunedoara înregistrează cea mai mică creștere în perioada raportată. Astfel, la nivel național, creșterea a fost de 33,78%, iar la nivel de regiune de 36%. Celelalte județe au înregistrat următoarele dinamici de creștere: Timiș 33,68%, Caraș Severin 38,68% și Arad 39,58%. Totuși, trebuie spus că, la nivel regional, cel mai dezvoltat județ din punctul de vedere al PIB pe locuitor este Timiș, care raportează în anul 2018 valoarea de 25.400 euro/locuitor, fiind la mare distanță de celelalte județe. Județul Hunedoara se plasează pe locul 3 la mărimea valorii indicatorului amintit (anul 2018), fiind înaintea județului Caraș Severin (14.700 euro/loc.).

FIGURA 2: EVOLUȚIA PIB PE LOCUITOR (2014-2018) (EURO/LOC., %)

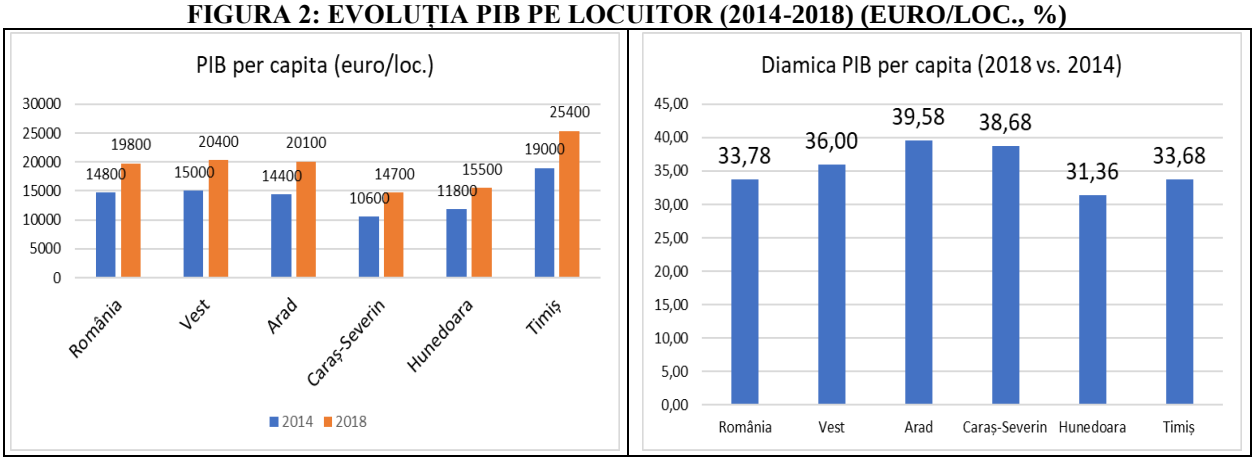

Sursa: Date Eurostat.

În anul 2018, PIB pe locuitor (media) în UE-27 era de 30.200 euro/loc., cu 21,3% mai mare comparativ cu anul 2010. Așa cum se poate observa în figura de mai jos, acest indicator a avut o evoluție crescătoare pe toată perioada analizată (2010-2018). În România, valoarea acestuia a fost de 19.800 euro/loc., reprezentând 65,56% din media UE-27. Regiunea Vest înregistra o medie a PIB per capita de 20.400 euro/loc., reprezentând 67,55% din media comunitară.

FIGURA 3: EVOLUȚIA PIB PE LOCUITOR (2010-2018) (EURO/LOC.)

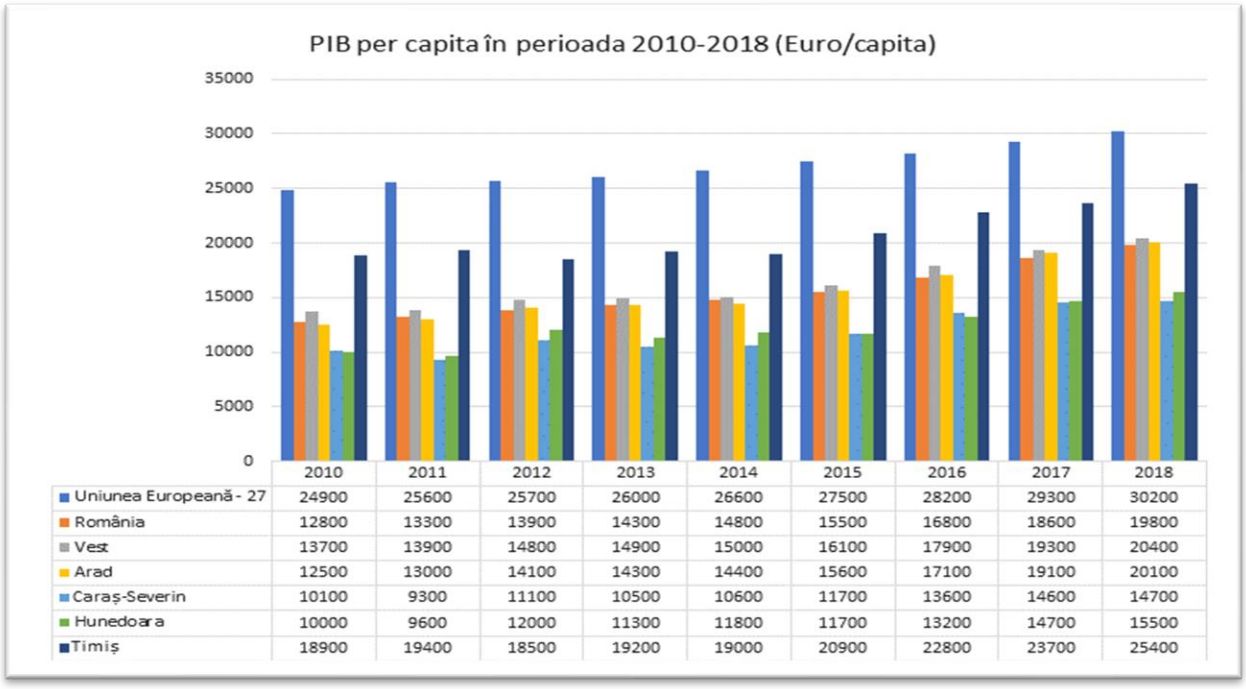

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Uniunea Europeană - 27	24900	25600	25700	26000	26600	27500	28200	29300	30200
România	12800	13300	13900	14300	14800	15500	16800	18600	19800
Vest	13700	13900	14800	14900	15000	16100	17900	19300	20400
Arad	12500	13000	14100	14300	14400	15600	17100	19100	20100
Caraș-Severin	10100	9300	11100	10500	10600	11700	13600	14600	14700
Hunedoara	10000	9600	12000	11300	11800	11700	13200	14700	15500
Timiș	18900	19400	18500	19200	19000	20900	22800	23700	25400

Sursa: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10r_3gdp_custom_1480610/default/table?lang=en.

Județul Hunedoara prezenta o valoare a indicatorului de 15.500 euro/loc. (anul 2018), sub media europeană, națională și regională, reprezentând 76% din media regională, 51,32% din media comunitară și 78,28% din media națională.

Hunedoara a raportat o creștere a valorii acestui indicator de 55% în 2018 față de 2010, celelalte județe având următoarele dinamicii: Arad cu 60,08%, Caraș Severin cu 45,54% și Timiș cu 34,39%. În România, aceasta a fost de 54,69% și la nivel regional, de 48,91%.

FIGURA 4: EVOLUȚIA PRODUSULUI INTERN BRUT PER CAPITA ÎN JUDEȚELE REGIUNII VEST (% DIN MEDIA UE 27)

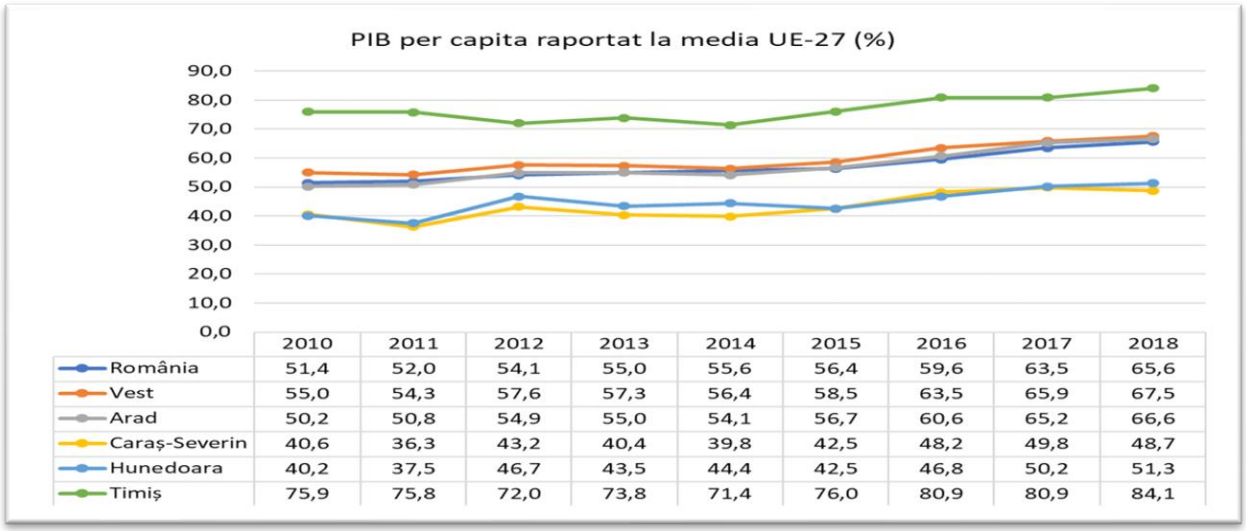

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
România	51,4	52,0	54,1	55,0	55,6	56,4	59,6	63,5	65,6
Vest	55,0	54,3	57,6	57,3	56,4	58,5	63,5	65,9	67,5
Arad	50,2	50,8	54,9	55,0	54,1	56,7	60,6	65,2	66,6
Caraș-Severin	40,6	36,3	43,2	40,4	39,8	42,5	48,2	49,8	48,7
Hunedoara	40,2	37,5	46,7	43,5	44,4	42,5	46,8	50,2	51,3
Timiș	75,9	75,8	72,0	73,8	71,4	76,0	80,9	80,9	84,1

Sursa: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10R_3GDP_custom_1248063/default/table?lang=en.

Județul Hunedoara a înregistrat o evoluție pozitivă a ponderii PIB per capita în media UE 27, de la valoarea de 40,2% înregistrată în anul 2010 la circa 51,3% în anul 2018.

În perioada 2010-2018, toate județele și-au sporit ponderea raportată la media UE-27, cea mai spectaculoasă fiind a județului Arad, care a evoluat de la 50,2% la 66,6%.

Regiunea Vest este considerată o regiune cu disparități importante de dezvoltare teritorială, pe de o parte, între mediul urban și cel rural și, pe de altă parte, între județul Timiș și celelalte județe. Acestea sunt considerate județe industriale, cu foste industrii miniere nerestructurate (industriile siderurgică, metalurgică, energetică și grea), pentru care încă nu s-au identificat soluții economice sustenabile. Singura alternativă de dezvoltare pentru aceste județe mai puțin dezvoltate ar fi cea care îmbină tradiția cu elementele de noutate oferite de specializarea inteligentă, digitalizare etc.

De asemenea, o oportunitate de dezvoltare regională și locală este politica de coeziune economică și socială a Uniunii Europene, care susține, prin finanțări generoase, diferite tipuri de infrastructură, inclusiv recuperarea după perioada pandemică Covid-19.

Un alt indicator analizat care reflectă performanța economică generală a județului este valoarea adăugată brută (VAB). Acesta reprezintă un indicator-cheie de performanță, prezentând contribuția sectoarelor industriale la economia națională, mai precis la produsul intern brut (PIB). Astfel, valoarea adăugată brută reprezintă cuantificarea productivității economice, prezentând contribuția unei companii sau a unei municipalități la economia națională.

TABELUL 2: EVOLUȚIA VAB TOTAL ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018 (MIL. EURO, %)

	2015	2016	2017	2018	2018 vs 2015 (%)
Uniunea Europeană 27	10.934.725,7	11.229.648,2	11.686.623,2	12.080.205,2	10,48
România	140.658,12	152.523,16	169.987,87	184.808,53	31,39
Regiunea VEST	13.337,83	14.790,55	16.035,24	17.349,25	30,08
Arad	3.033,52	3.332,89	3.735,14	4.025,5	32,70
Caraș Severin	1.517,21	1.755,21	1.888,07	1.918,84	26,47
Hunedoara	***2.139,36***	***2.398,83***	***2.685,1***	***2.869,21***	***34,12***
Timiș	6.647,75	7.303,63	7.726,93	8.535,69	28,40

Sursa: Date Eurostat.

FIGURA 5: CONTRIBUȚIA JUDEȚELOR LA VAB TOTAL REGIONAL, ÎN ANUL 2018 (%)

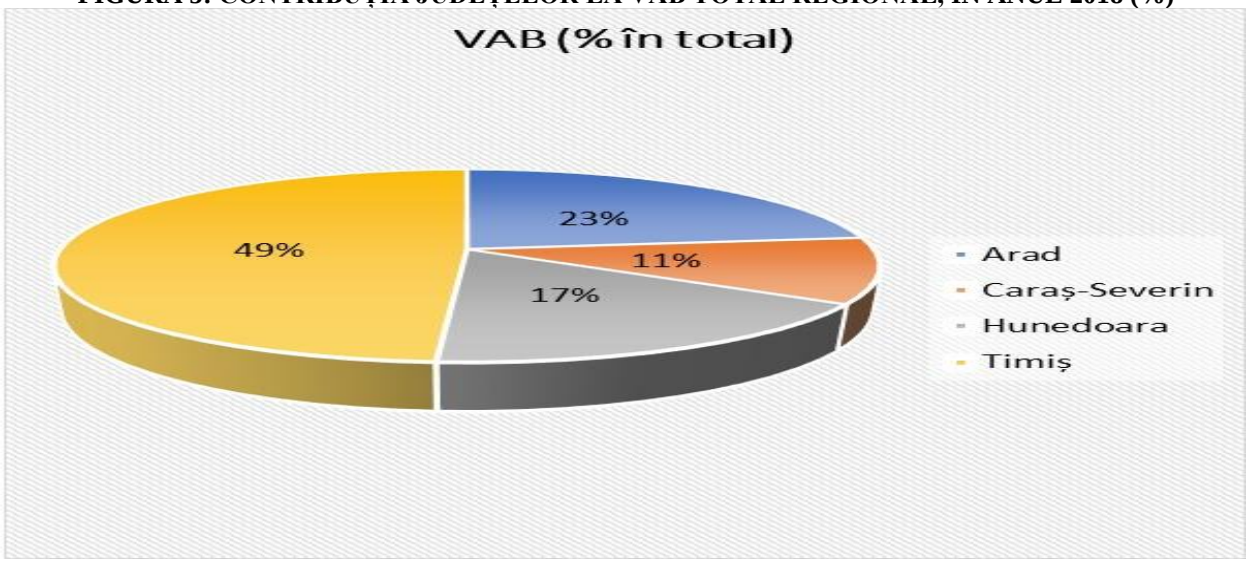

Sursa: Date Eurostat.

În județul Hunedoara, VAB a fost de 2.869 mil. euro (anul 2018), cu 34,12% mai mult comparativ cu anul 2015. Contribuția județului la VAB regional a fost de 17%, ocupând penultimul loc, înaintea județului Caraș Severin (11%). Se mai poate observa din analiza datelor că evoluția acestui indicator a fost superioară celorlalte județe din regiune, inclusiv față de media națională și a UE-27.

VAB raportată la numărul de locuitori în județul Hunedoara este de 7.429,34 euro per capita, reprezentând 76,3% din media regională, cu o tendință importantă de creștere comparativ cu anul 2015 (+39,4%), cea mai mare din regiune.

TABELUL 3: EVOLUȚIA VAB PER CAPITA ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018 (MIL. EURO, %)

VAB per capita	2015	2016	2017	2018	2018 vs 2015 (%)
Regiunea VEST	7.378,75	8.227,03	8.964,14	9.739,11	32,0
Arad	7.130,98	7.877,31	8.879,66	9.618,88	34,9
Caraș Severin	5.334,77	6.248,52	6.811,71	7.021,00	31,6
Hunedoara	***5.329,75***	***6.054,59***	***6.867,26***	***7.429,34***	***39,4***
Timiș	9.547,25	10.469,65	11.038,63	12.134,90	27,1

Sursa: Date Eurostat.

Populația ocupată civilă[2] reprezintă un alt indicator al structurii economice generale la nivel județean**.**

În anul 2019, în județul Hunedoara erau angajate (ocupate) 166.400 de persoane, în scădere cu -5,9% (-10.500 de persoane) de la 176.900 de persoane în anul 2014. Cele mai multe persoane sunt ocupate în industrie 28,7% (industria prelucrătoare cu 22,5%), urmată de agricultură (18,4%), comerț (18%) și construcții (7,9%). De asemenea, se remarcă un procent ridicat al populației în sectorul de sănătate (5,6%) și transport și depozitare (4,7%).

Principalele tendințe înregistrate la nivel de județ în ceea ce privește populația ocupată sunt următoarele (anul 2019 comparativ cu anul 2014):

- Cea mai importantă scădere a populației ocupate s-a remarcat în *sectorul industriei extractive* (-45,6%), iar *producția de energie electrică și termică* a avut o scădere de 32,3%.
- De asemenea, se constată o scădere importantă a populației ocupate din *agricultură* (-22,9%) și a celei din sectorul *tranzacții imobiliare* (-25%).
- S-au înregistrat dinamici de creștere în sectoarele: *sănătate* (+22,1%), *activități profesionale* (+20%), *hoteluri și restaurante* (+7,9%).
- Se remarcă o creștere relativ ușoară a ponderii unor sectoare în totalul economiei județului: *industria prelucrătoare, construcții, comerț, transport*.

TABELUL 4: POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (MII DE PERSOANE, % ÎN TOTAL, DINAMICĂ)

	2014	%	2019	%	2019 vs 2014 (%)
TOTAL	176,9	100,0	166,4	100,0	-5,9
A. Agricultură, silvicultură și pescuit	39,8	22,5	30,7	**18,4**	**-22,9**
Industrie	52,6	29,7	47,7	**28,7**	-9,3
B. Industria extractivă	6,8	3,8	3,7	2,2	**-45,6**
C. Industria prelucrătoare	38,6	21,8	37,5	22,5	-2,8

[2] Populația ocupată civilă cuprinde, potrivit metodologiei balanței forței de muncă, toate persoanele care au o ocupație aducătoare de venit, pe care o exercită în mod obișnuit în una dintre activitățile economiei naționale, fiind încadrate într-o activitate economică sau socială, în baza unui contract de muncă sau în mod independent (pe cont propriu), în scopul obținerii unor venituri sub formă de salarii, plată în natură etc.

	2014	%	2019	%	2019 vs 2014 (%)
D. Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	3,1	1,8	2,1	1,3	**-32,3**
E. Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	4,1	2,3	4,4	2,6	7,3
F. Construcții	11,9	6,7	13,2	7,9	10,9
G. Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	30,3	17,1	30,0	**18,0**	-1,0
H. Transport și depozitare	7,4	4,2	7,9	4,7	6,8
I. Hoteluri și restaurante	3,8	2,1	4,1	2,5	7,9
J. Informații și comunicații	1,2	0,7	1,1	0,7	-8,3
K. Intermedieri financiare și asigurări	1,2	0,7	1,1	0,7	-8,3
L. Tranzacții imobiliare	0,4	0,2	0,3	0,2	**-25,0**
M. Activități profesionale, științifice și tehnice	2,0	1,1	2,4	1,4	**20,0**
N. Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	4,0	2,3	4,0	2,4	0,0
O. Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public	4,0	2,3	4,3	2,6	7,5
P. Învățământ	7,5	4,2	7,3	4,4	-2,7
Q. Sănătate și asistență socială	7,7	4,4	9,4	5,6	**22,1**
R. Activități de spectacole, culturale și recreative	1,0	0,6	0,9	0,5	-10,0
S. Alte activități de servicii	2,1	1,2	2,0	1,2	-4,8

Sursa: Date TEMPO-Online.

1.2. Analiza mediului de afaceri județean

Sectorul antreprenorial (mediul de afaceri sau IMM-urile) joacă un rol important în dezvoltarea economică teritorială, rolul acestuia fiind crucial în ceea ce privește producția, generarea de locuri de muncă, contribuția la exporturi, facilitarea distribuției echitabile a veniturilor etc.

IMM-urile sunt definite și încadrate în funcție de mărimea investiției și a numărului de locuri de muncă create. La nivel local, contribuția specifică a sectorului este dată de: 1. ponderea în PIB și în valoarea adăugată totală; 2. performanțele sale în cadrul sectorului prelucrător; 3. rolul jucat în atenuarea problemei dezechilibrului conturilor balanței de plăți prin promovarea exporturilor. De asemenea, IMM-urile pot avea o contribuție importantă la distribuirea egală a veniturilor și a bogăției, oferind oportunități de dezvoltare în cadrul unei economii locale.

Sectorul IMM are și un impact extern important, susținut de faptul că dezvoltarea nu se limitează doar la sectorul în sine, ci este extins asupra altor firme care nu sunt neapărat din acest sector.

Statisticile oficiale din toate țările europene arată că IMM-urile predomină net economia, ele reprezentând peste 99% din numărul total al companiilor, având influențe substanțiale asupra obținerii produsului intern brut și asupra ofertei de locuri de muncă. Două treimi dintre locurile de muncă nou create sunt în cadrul sectorului IMM. Costurile asociate creării unui loc de muncă într-o IMM sunt mai reduse comparativ cu cele implicate în crearea unui loc de muncă într-o afacere mare. Realizarea de produse și servicii la costuri mai mici este principalul factor care determină această diferență.

Întreprinderile mici și mijlocii reprezintă un factor de echilibru la nivel micro și macroeconomic. Având corespondent în clasa de mijloc din societate, IMM-urile contraechilibrează monopolurile și oligopolurile, reducând capacitatea marilor companii de a controla piața.

Potrivit datelor Oficiului Național al Registrului Comerțului, în județul Hunedoara, la sfârșitul lunii iunie 2021, erau activi un număr de 26.313 profesioniști, reprezentând circa 18,94% din regiunea Vest și 1,77% din totalul național. Comparativ cu perioada similară din anul 2020, în anul 2021 s-a înregistrat o creștere a numărului de profesioniști cu 5,67% (sub media regională de 6,16% și sub cea națională de 6,6%).

Din numărul total de profesioniști, 8.647 erau persoane fizice autorizate (32,86%) și 17.666 erau persoane juridice (67,14%). Comparativ cu anul 2020, se constată creșterea numărului de profesioniști activi cu 5,67%, a PFA-urilor cu 3,8% și a persoanelor juridice cu 6,62%.

TABELUL 5: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PROFESIONIȘTI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2021 ȘI 2020

Județ	Număr profesioniști activi la 30.06.2021		Număr total profesioniști activi la 30.06.2021	Număr profesioniști activi la 30.06.2020		Număr total profesioniști activi la 30.06.2020	Dinamica
	Persoane fizice autorizate	Persoane juridice		Persoane fizice autorizate	Persoane juridice		
Arad	11.462	22.159	**33.621**	10.941	20.849	**31.790**	**5,76%**
Caraș Severin	5.531	9.743	**15.274**	5.327	9.292	**14.619**	**4,48%**
Hunedoara	***8.647***	***17.666***	***26.313***	***8.331***	***16.569***	***24.900***	**5,67%**
Timiș	14.257	49.480	**63.737**	13.413	46.156	**59.569**	**7,00%**
Regiunea VEST	39.897	99.048	138.945	38.012	92.866	130.878	6,16%
Total	**408.246**	**1.074.742**	**1.482.988**	**385.154**	**1.005.993**	**1.391.147**	**6,60%**
Hunedoara % în regiune	21,67	17,84	18,94	21,92	17,84	19,03	21,67%

Sursa: ONRC.

Raportat la anul 2009, primul an pentru care există informații statistice la acest indicator, numărul profesioniștilor activi juridic a crescut cu 35,35% (de la 19.440 la 26.313 profesioniști).

FIGURA 6: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PROFESIONIȘTI ACTIVI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2009-2021

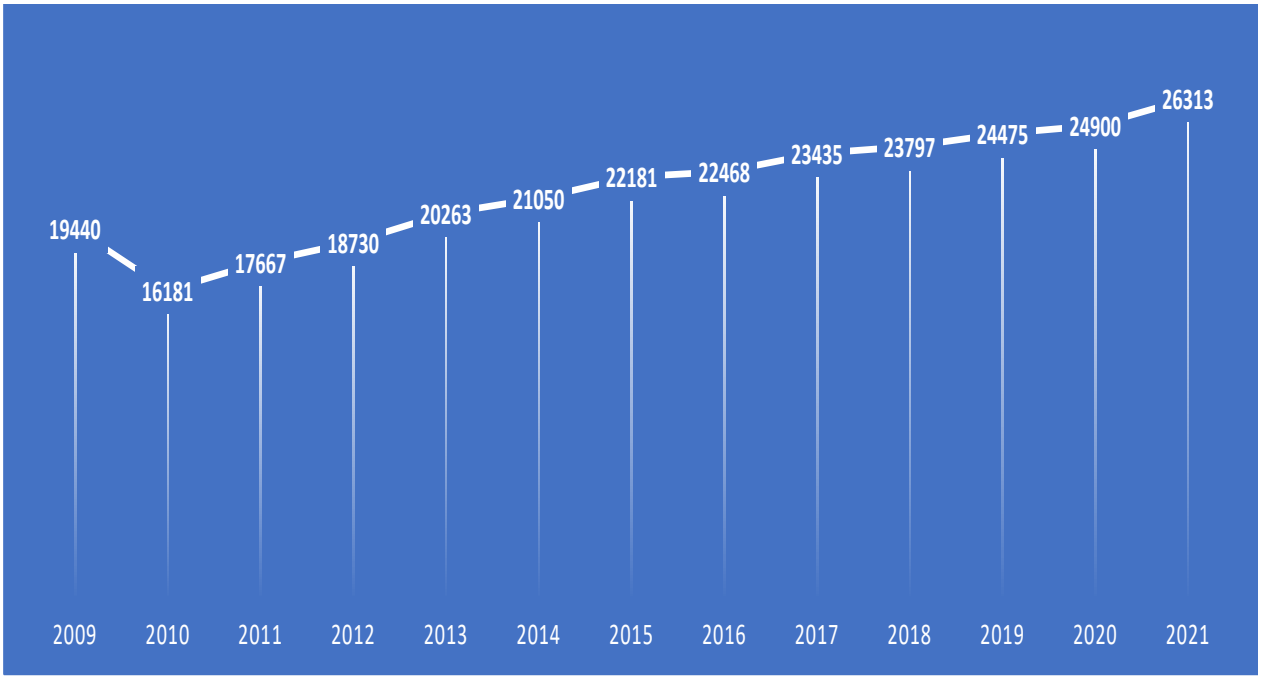

Sursa: Prelucrare date ONRC, https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=242.

Analiza în context regional arată că în județul Hunedoara există o dinamică pozitivă a numărului de profesioniști, de 5,67%, această valoare fiind sub media regională și conferindu-i locul 3, înaintea județului Caraș Severin (4,48%).

Densitatea profesioniștilor activi din punct de vedere juridic în județul Hunedoara era în anul 2020 de 66 de profesioniști/1.000 loc., sub media națională de 71 de profesioniști /1.000 loc. și sub media regională de 74 de profesioniști/1.000 loc. O densitate mai mare de profesioniști raportată la 1.000 loc. este prezentă doar în județele Arad (76 de profesioniști activi/1.000 loc.) și Timiș (84 de profesioniști activi/1.000 loc.). În ceea ce privește densitatea PFA, aceasta era de 23 PFA/1.000 loc., cea mai mare fiind în județul Arad (28 PFA/1.000 loc.).

TABELUL 6: DENSITATEA PROFESIONIȘTILOR LA NIVEL JUDEȚEAN ȘI REGIONAL, ÎN ANUL 2020 (NR., NR./1.000 LOC.)

2020	Populația rezidentă (nr.)	Profesioniști (nr.)	Densitate profesioniști (nr./1.000 loc.)	Densitate PFA (nr./1.000 loc.)	Densitate persoane juridice (nr./1.000 loc.)
Regiunea VEST	1.771.480	130.878	74	23	56
Arad	415.910	31.790	76	28	238
Caraș Severin	269.551	14.619	54	21	36
Hunedoara	***380.105***	***24.900***	***66***	***23***	***46***
Timiș	705.914	59.569	84	20	70

Sursa: Prelucrare date ONRC, https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=242.

Densitatea persoanelor juridice a fost de 46 la 1.000 loc. în județul Hunedoara, sub media regională de 56 la 1.000 loc. (2020). Județul Arad deține cea mai mare densitate de persoane juridice, de 238 la 1.000 loc.

TABELUL 7: STATISTICA PERSOANELOR JURIDICE ACTIVE ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTA ASOCIAȚILOR/ACȚIONARILOR, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IUNIE 2021 (NR., %)

JUDEȚ			Distribuția asociaților/acționarilor după vârstă									
	Persoane juridice active	Asociați/ acționari persoane fizice	Până la 29 ani		30-39 ani		40-49 ani		50-59 ani		Peste 60 ani	
			Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Hune-doara	***17.666***	***24.342***	***2300***	***9,45***	***5586***	***22,95***	***6709***	***27,56***	***5513***	***22,65***	***4234***	***17,4***
Arad	22.159	32.018	2.709	8,46	7.691	24,02	9.230	28,83	6.604	20,63	5.784	18,06
Caraș Severin	9.743	14.042	1.044	7,43	3.293	23,45	3.823	27,23	3.030	21,58	2.852	20,31
Timiș	49.480	70.770	5.745	8,12	18.511	26,16	20.778	29,36	13.901	19,64	11.835	16,72
TOTAL	1.074.742	1.522.795	125.262	8,23	389.444	25,57	446.212	29,30	303.804	19,95	258.073	16,95

Sursa: Prelucrare date ONRC, https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=242.

Din analiza comparativă rezultă că există un interes mediu spre slab al locuitorilor din județul Hunedoara pentru lansarea unei noi afaceri, tendință care se concretizează într-un efect negativ asupra dezvoltării socioeconomice de ansamblu a județului.

Analizând demografia profesioniștilor din județul Hunedoara pe categorii de vârstă, potrivit datelor ONRC, constatăm următoarele aspecte: cei mai mulți asociați/acționari sunt în categoria de vârstă 40-49 de ani (27,56%), urmați de cei din categoria 30-39 de ani (22,95%). Din analiză se poate observa că persoanele tinere (până la 29 de ani) nu sunt foarte interesate să-și înceapă o afacere în județ, ponderea acestora în total fiind de 9,45% (totuși, superioară mediei naționale).

În ceea ce privește numărul de suspendări, acesta a înregistrat în județul Hunedoara 121 de firme, cu o dinamică pozitivă comparativ cu perioada similară din anul 2014. Astfel, dacă în anul 2014 numărul de firme suspendate era de 154, în perioada recentă (2021) procesul de suspendare s-a diminuat cu 21,43%.

TABELUL 8: SUSPENDĂRI ÎN PERIOADA 01.01.2021-30.06.2021 COMPARATIV CU ACEEAȘI PERIOADĂ A ANULUI TRECUT (NR.)

2021	**Nr. suspendări în perioada 01.01.2021-30.06.2021**	**Nr. suspendări în perioada 01.01.2020-30.06.2020**	**Dinamica**
Arad	221	214	3,27
Caraș Severin	63	49	28,57
Hunedoara	***121***	***90***	34,44
Timiș	232	215	7,91
Total	6043	5136	17,66
2014	**Nr. suspendări în perioada 01.01.2014-30.06.2014**	**Nr. suspendări în perioada 01.01.2013-30.06.2013**	
Arad	286	364	-21,43
Hunedoara	***154***	***168***	-8,33
Caraș Severin	90	126	-28,57
Timiș	330	486	-32,10

Sursa: Prelucrări date ONRC, https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=249.

Referitor la numărul de dizolvări de firme, se poate observa că în județul Hunedoara dinamica este cea mai redusă în comparație cu celelalte județe, inclusiv cu nivelul național, numărul cel mai mare de dizolvări înregistrându-se în județul Arad (40%) (comparație cu anul precedent).

TABELUL 9: DIZOLVĂRI ÎN PERIOADA 01.01.2021-30.06.2021 COMPARATIV CU ACEEAȘI PERIOADĂ A ANULUI TRECUT (NR.)

Județ	**Nr. dizolvări în perioada 01.01.2021-30.06.2021**	**Nr. dizolvări în perioada 01.01.2020-30.06.2020**	**Dinamica**	**Nr. dizolvări în perioada 01.06.2021-30.06.2021**
Arad	297	212	40,09%	55
Caraș Severin	117	111	5,41%	27
Hunedoara	***298***	***295***	***1,02%***	***60***
Timiș	681	638	6,74%	147
Total	14.265	12.046	18,42%	2.811

Sursa: Prelucrări date ONRC, https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=24.

În ceea ce privește inițiativa privată, în anul 2019 (întreprinderi de familie și PFA), în județul Hunedoara erau 283 de întreprinderi de familie (14,86% din total regiune) și 5.276 de PFA-uri (20,48% din total regiune).

În perioada analizată, 2014-2019, ambele forme de inițiativă privată au înregistrat scăderi ale dinamicii, întreprinderile de familie cu o scădere -28,5% și PFA-urile cu o scădere de -8,1%. La nivel regional, majoritatea județelor au înregistrat scăderi ale dinamicii la întreprinderi de familie, singurul județ care a înregistrat creșteri fiind Timiș (+16,9%). Referitor la PFA-uri, trei județe au înregistrat creșteri, singurul județ cu scădere fiind Hunedoara.

TABELUL 10: ÎNTREPRINDERI DE FAMILIE ȘI PFA-URI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2019 (NR., %)

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	Dinamica
Întreprinderi familiale	Regiunea VEST	2.139	2.078	2.008	2.007	1.948	1.904	-11,0
	Arad	812	774	730	710	695	665	-18,1
	Caraș Severin	339	316	297	284	270	264	-22,1
	Hunedoara	***396***	***355***	***327***	***307***	***283***	***283***	-28,5
	Timiș	592	633	654	706	700	692	16,9
Persoane fizice autorizate	Regiunea VEST	25.818	26.150	25.503	25.792	25.929	25.765	-0,2
	Arad	7.927	8.067	7.904	8.076	8.109	7.953	0,3
	Caraș Severin	2.578	2.770	2.736	2.788	2.826	2.788	8,1
	Hunedoara	***5.739***	***5.680***	***5.485***	***5.490***	***5.438***	***5.276***	***-8,1***
	Timiș	9.574	9.633	9.378	9.438	9.556	9.748	1,8

Sursa: Prelucrare date TEMPO-Online.

La nivel regional, județele contribuie în mod diferit, discrepanțele fiind relativ mari: Timișul deține primele locuri atât la întreprinderi de familie, cât și la PFA-uri (36,34%, respectiv 37,83%, urmat de județul Arad (34,93%, respectiv 30,87%). Hunedoara se plasează pe locul trei în context regional.

FIGURA 7: ÎNTREPRINDERI DE FAMILIE ȘI PFA-URI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI LA NIVEL REGIONAL, 2019 (%)

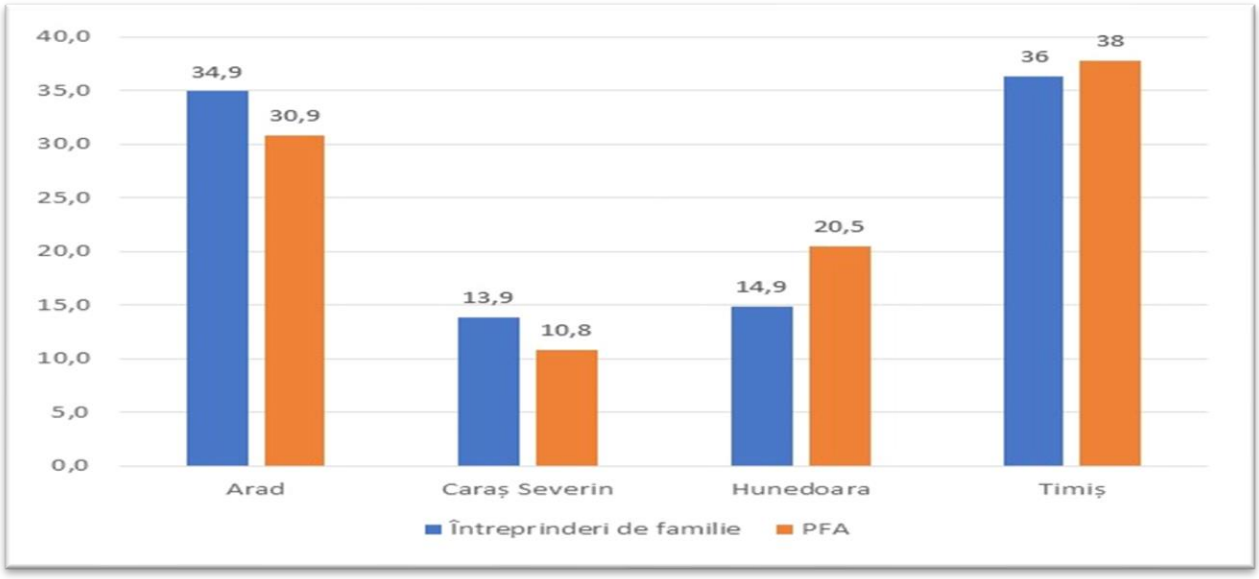

Sursa: Prelucrare date TEMPO-Online.

Numărul de firme și unitățile locale active

Comparativ cu anul 2014, numărul total de întreprinderi active[3] în anul 2019 în județul Hunedoara era de 9.497 de firme, cu 11,7% mai mult comparativ cu anul 2014 (8.755 de firme), dar sub media regională (+16,36%). Raportat la numărul total de întreprinderi active existente la nivel regional (52.216 firme), acesta reprezintă 18,89%, cu tendință de scădere de la 19,51%.

[3] Întreprinderea activă este entitatea care, din punct de vedere economic, este activă în perioada de observare, respectiv realizează bunuri sau servicii, înregistrează cheltuieli și întocmește bilanț contabil.

FIGURA 8: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNTREPRINDERI ACTIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2008-2019 (NR.)

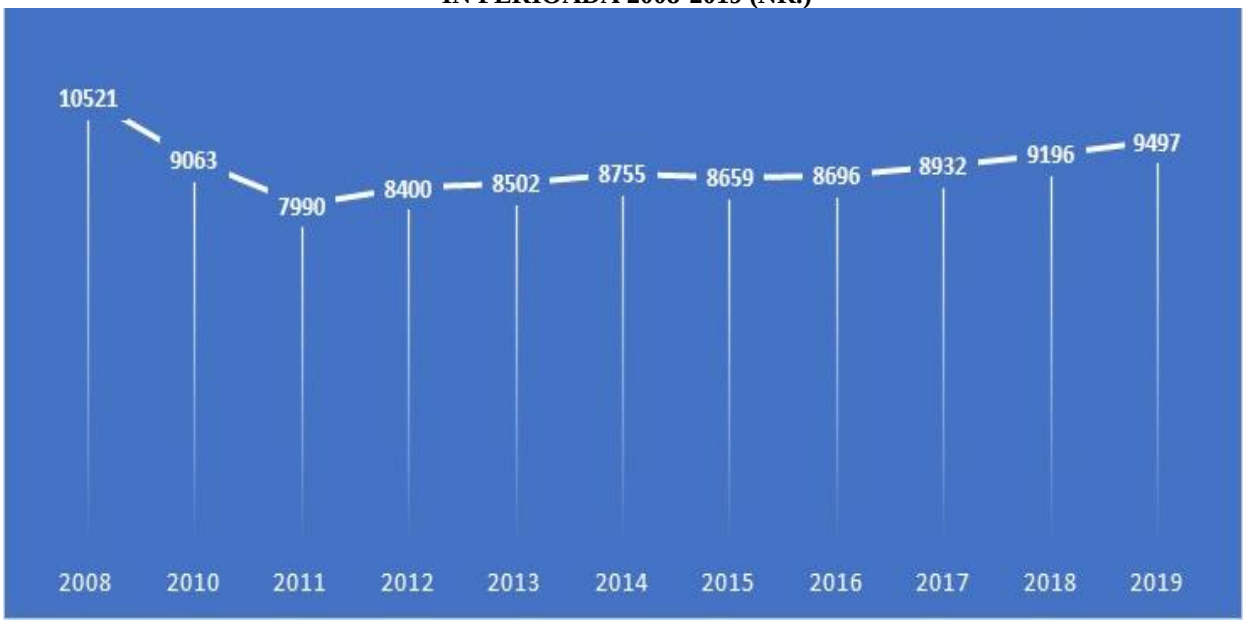

Sursa: Prelucrare date TEMPO-Online.

Analiza datelor statistice existente în baza de date a Institutului Național de Statistică arată că la sfârșitul anului 2019, în județul Hunedoara, erau 9.828 de unități locale active, cu 8,27% mai mult comparativ cu anul 2014 (9.077 de unități active).

FIGURA 9: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2019

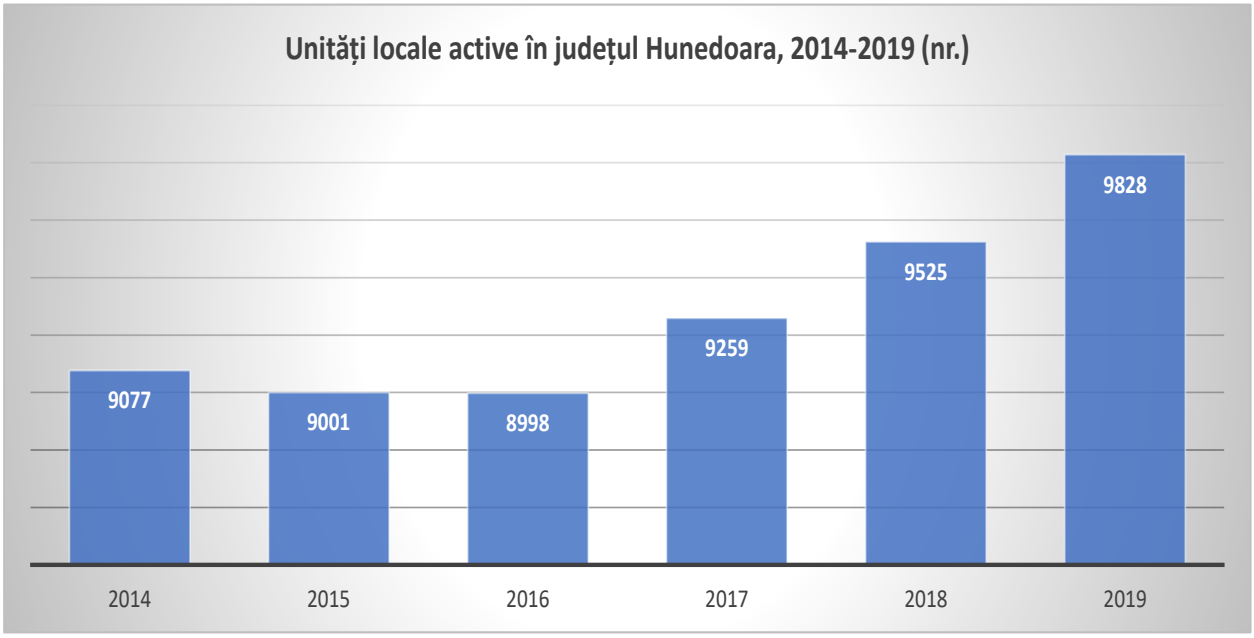

Sursa: Prelucrare date TEMPO-Online.

La nivel regional, cea mai mare concentrare a unităților locale active se află în județul Timiș, care deține 49% din totalul acestora, urmat la mare distanță de Arad (24%) și Hunedoara (18%).

FIGURA 10: STRUCTURA UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANUL 2019 (%)

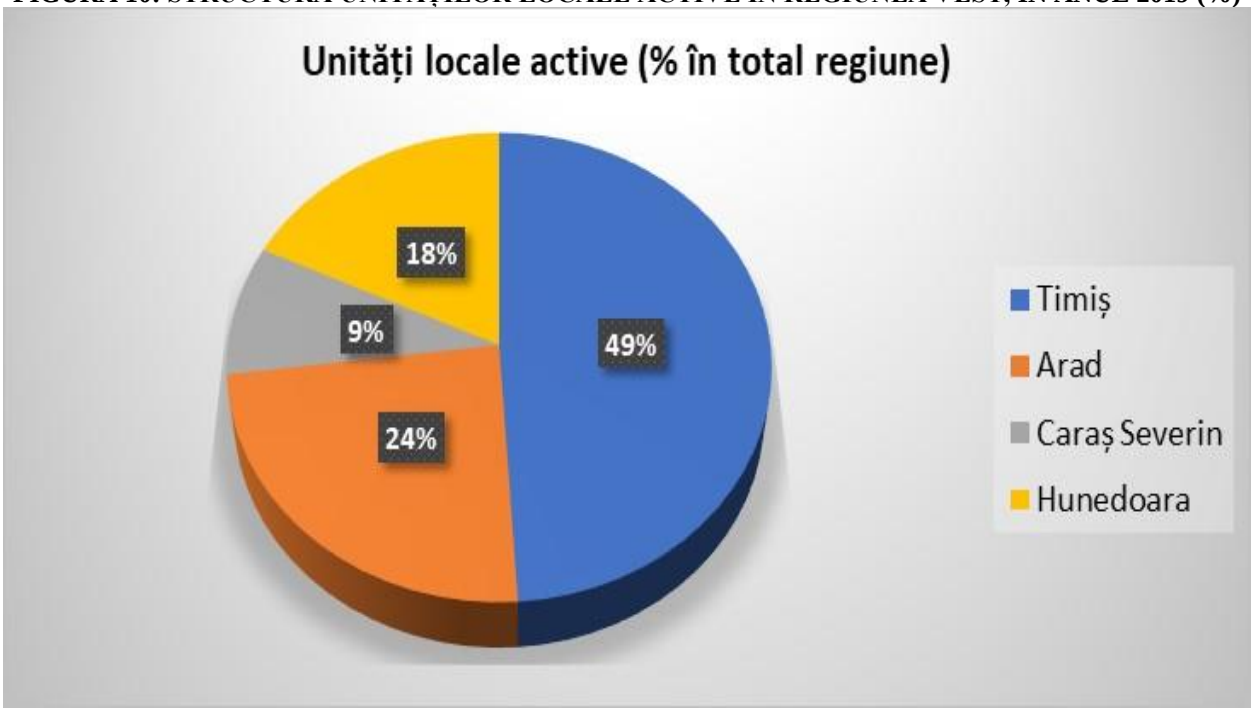

Sursa: Prelucrare date TEMPO-Online.

Densitatea întreprinderilor, exprimată prin numărul de întreprinderi active la 1.000 loc., permite realizarea de comparații cu nivelul județean, fiind considerat un indicator al spiritului antreprenorial al populației şi al unui mediu economic prietenos și atractiv pentru investitori.

În județul Hunedoara, densitatea firmelor raportate la 1.000 loc. (populație rezidentă) a fost în anul 2019 de 26 de firme, cu 15,15% mai multe comparativ cu anul 2014 (22 de firme la 1.000 loc.).

Analiza sectorului IMM la nivelul județean și regional pe clase de mărime prezintă următoarea situație:

- În județul Hunedoara, numărul de microîntreprinderi active (0-9 persoane) a crescut în anul 2019 comparativ cu anul 2014 cu 11,4%, de la 7.832 de firme la 8.722 de firme, creștere sub cea înregistrată la nivel regional, de 16,6%; acestea reprezintă 88,75% din numărul total de unități locale active înregistrate în județ.
- Numărul de întreprinderi mici active (10-49 de persoane) a scăzut în anul 2019 comparativ cu anul 2014 cu 11,9%, de la 1.034 de firme la 911 firme. Comparativ cu nivelul regional, această scădere este net superioară (-0,7% la nivel regional); această categorie deține 9,27% dintre firmele din județ.
- Numărul de întreprinderi mijlocii active (50-249 de persoane) a scăzut în anul 2019 față de anul 2014 cu 6,8%. Comparativ cu nivelul regional, județul Hunedoara a înregistrat o scădere semnificativ mai mare (-6,8% comparativ cu -3,3%); ele reprezintă 1,68% dintre IMM-urile din județ.
- Numărul de întreprinderi mari (250 și peste) active a scăzut în anul 2019 comparativ cu anul 2014 de la 34 la 30 (-11,8%). Astfel, în județul Hunedoara, un număr de patru mari companii și-au redus activitatea.
- La nivel regional, numărul firmelor mari a scăzut de la 194 la 187 (-3,6%).

TABELUL 11: ANALIZA SECTORULUI IMM PE CLASE DE MĂRIME, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN PERIOADA 2014-2019 (NR.)

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	Dinamica (%)
0-9 persoane	Regiunea VEST	42.177	42.510	43.309	45.580	47.715	49.182	16,6
	Arad	9.826	10.008	10.262	10.884	11.430	11.871	20,8
	Caraș Severin	4.320	4.270	4.238	4.393	4.481	4.490	3,9
	Hunedoara	***7.832***	***7.800***	***7.842***	***8.114***	***8.412***	***8.722***	***11,4***
	Timiș	20.199	20.432	20.967	22.189	23.392	24.099	19,3
10-49 de persoane	Regiunea VEST	5.032	4.909	4.889	4.895	4.883	4.997	-0,7
	Arad	1.231	1.149	1.152	1.181	1.212	1.240	0,7
	Caraș Severin	480	465	446	457	457	454	-5,4
	Hunedoara	***1.034***	***986***	***939***	***934***	***904***	***911***	***-11,9***
	Timiș	2.287	2.309	2.352	2.323	2.310	2.392	4,6
50-249 de persoane	Regiunea VEST	899	931	927	923	931	869	-3,3
	Arad	229	232	229	217	214	204	-10,9
	Caraș Severin	84	78	77	76	75	71	-15,5
	Hunedoara	***177***	***183***	***184***	***179***	***179***	***165***	***-6,8***
	Timiș	409	438	437	451	463	429	4,9
250 persoane și peste	Regiunea VEST	194	191	194	191	182	187	-3,6
	Arad	46	46	53	55	57	61	32,6
	Caraș Severin	15	16	18	14	10	7	-53,3
	Hunedoara	***34***	***32***	***33***	***32***	***30***	***30***	***-11,8***
	Timiș	99	97	90	90	85	89	-10,1

Sursa: Prelucrare date TEMPO-Online.

FIGURA 11: DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE SECTOARE ECONOMICE, ÎN ANUL 2019

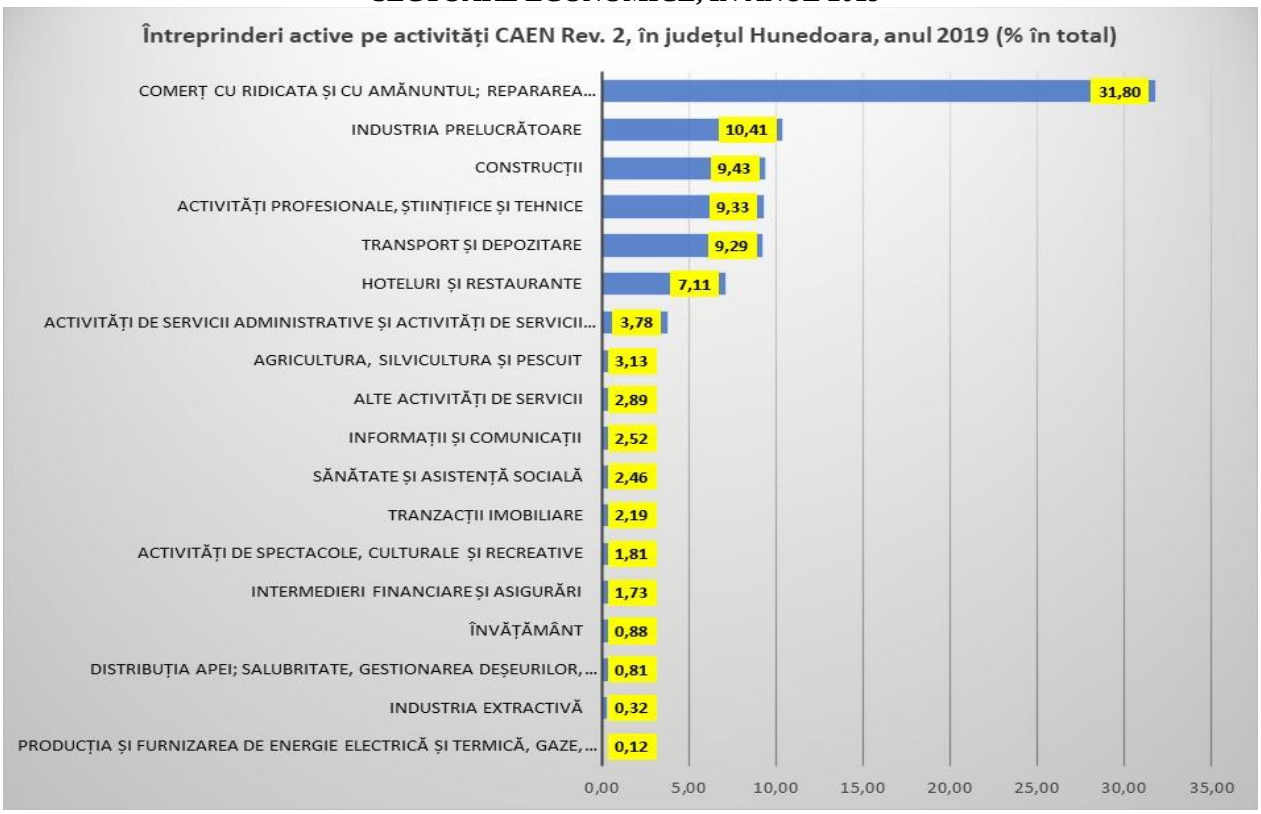

Sursa: INS, TEMPO-Online.

Analiza mediului de afaceri pe domenii de activitate în județul Hunedoara arată că sectorul *comerț cu amănuntul* predomină economia acestuia în proporție de 31,8% (anul 2019). Este urmat la mare distanță de sectoarele *industrie prelucrătoare* (10,41%), *construcții* (9,43%) și *activități profesionale, științifice și tehnice* (9,33%). Sectorul *hoteluri și restaurante*, chiar dacă are un potențial important în județ datorită peisajelor naturale și locurilor istorice, deține o pondere de numai 7,71% din totalul întreprinderilor active.

Rezultatele anuale ale unităților locale active din județul Hunedoara s-au îmbunătățit în perioada 2014-2019, crescând cu aproape 28,3%. Astfel, la finalul anului 2019, totalul înregistrat de acestea a cumulat 17,22 mld. RON, din care cea mai parte, adică 42,23%, se datorează unităților locale active din sectorul *comerț cu ridicata și cu amănuntul*. În același timp, *industria extractivă,* care a contribuit cu doar 0,45%, a înregistrat o scădere de 43,5%. De remarcat creșterea spectaculoasă din sectorul *hoteluri și restaurante,* a cărui cifră de afaceri a crescut cu 98,1%, cu toate că are o contribuție modestă la cifra totală a județului (5,20%). Un alt aspect ce poate fi menționat este ponderea mare și dinamica modestă a sectorului *industrie prelucrătoare*, care deține în structură 30,37% și o creștere de numai 12,4%.

TABELUL 12: EVOLUȚIA CIFREI DE AFACERI DIN UNITĂȚILE LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE SECTOARE CAEN, 2014 VS 2019 (MIL. RON)

Total	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Dinamică	Structura
Total industrie, construcții, comerț și alte servicii	13.415	14.605	14.758	16.022	16.303	17.216	28,3	100,00
B. Industria extractivă	138	128	99	85	51	78	-43,5	0,45
C. Industria prelucrătoare	4.652	5.292	5.578	6.376	5.068	5.229	12,4	30,37
D. Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	814	528	572	609	717	699	-14,1	4,06
E. Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	297	270	248	290	315	283	-4,7	1,64
F. Construcții	1.094	1.297	1.082	1.008	1.049	1.148	4,9	6,67
G. Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	4.917	5.438	5.505	5.909	6.946	7.271	47,9	42,23
H. Transport și depozitare	553	571	642	678	816	896	62	5,2
I. Hoteluri și restaurante	208	285	267	286	321	412	98,1	2,39
J. Informații și comunicații	167	156	161	179	233	249	49,1	1,45
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal întreprinderilor (activități profesionale, științifice și tehnice, activități de servicii administrative și activități de servicii suport)	438	473	429	423	525	610	39,3	3,54
P. Învățământ	6	6	8	8	10	20	233,3	0,12
Q. Sănătate și asistență socială	38	50	49	58	76	95	150,0	0,55
Alte activități de servicii colective, sociale și personale	92	110	120	111	174	227	146,7	1,32

Sursa: Date TEMPO-Online.

Analizând mediul economic privat de la nivelul județului Hunedoara, se observă că, în anul 2019, unitățile locale active au înregistrat o cifră de afaceri de 17.216 mil. lei, cu 28,3% mai mare decât cea înregistrată în anul 2014 (13.415 mil. lei). În anul 2019, structura cifrei de afaceri a fost

dominată de sectorul *comerț cu ridicata și amănuntul, reparații auto și moto*, care deține 42,2% din total, urmat de *industria prelucrătoare* (30,4%) și *construcții* (6,7%). Structura pe sectoare economice arată că există o tendință de creștere a importanței sectorului *comerț* în cifra de afaceri a județului, acesta cunoscând o modificare în sens pozitiv, de la 36,7% în anul 2014 la 42,2% în 2019, în paralel cu reducerea importanței sectorului *industriei prelucrătoare* de la 34,7% la 30,4%.

TABELUL 13: CIFRA DE AFACERI DIN UNITĂȚILE LOCALE ACTIVE, PE ACTIVITĂȚI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE LA NIVEL DE SECȚIUNE CAEN REV.2, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (MIL. LEI PREȚURI CURENTE)

Mil. RON	2014	Structură (%)	2019	Structura (%)	Dinamica (%)
TOTAL INDUSTRIE, CONSTRUCȚII, COMERȚ ȘI ALTE SERVICII	13.415	100,0	17.216	100,0	28,3
Industria extractivă	138	1,0	78	0,5	-43,5
Industria prelucrătoare	4.652	34,7	5.229	30,4	12,4
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	814	6,1	699	4,1	-14,1
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	297	2,2	283	1,6	-4,7
Construcții	1.094	8,2	1.148	6,7	4,9
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	4917	36,7	7271	42,2	47,9
Transport și depozitare	553	4,1	896	5,2	62,0
Hoteluri și restaurante	208	1,6	412	2,4	98,1
Informații și comunicații	167	1,2	249	1,4	49,1
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate în principal întreprinderilor (activități profesionale, științifice și tehnice, activități de servicii administrative și activități de servicii suport)	438	3,3	610	3,5	39,3
Învățământ	6	0,0	20	0,1	233,3
Sănătate și asistență socială	38	0,3	95	0,6	150,0
Alte activități de servicii colective, sociale și personale	92	0,7	227	1,3	146,7

Sursa: Date TEMPO-Online.

1.3. Analiza forței de muncă

Forța de muncă este una dintre cele mai importante resurse ale județului Hunedoara, care contribuie în mod direct la dezvoltarea economică a zonei și la creșterea calității vieții locuitorilor, cu atât mai mult cu cât județul, la fel ca întreaga țară, trebuie să contracareze efectele negative ale îmbătrânirii populației și ale emigrației.

Conform datelor Institutului Național de Statistică, principalii indicatori care caracterizează forța de muncă vor fi analizați în cele ce urmează.

În județul Hunedoara, în anul 2019 se înregistra un volum de resurse de muncă[4] de 236,8 mii de persoane, în timp ce în anul 2014 s-au înregistrat 256,4 mii de persoane (scădere cu 19,6 mii de persoane), așadar o scădere de -7,64% (cea mai mare scădere înregistrată în regiunea Vest).

[4] Resursele de muncă reprezintă acea categorie de populație care dispune de ansamblul capacităților fizice și intelectuale care îi permit să desfășoare o muncă utilă într-una din activitățile economiei naționale. Resursele de muncă includ: populația în vârstă de muncă, aptă de a lucra, precum și persoanele sub și peste vârsta de muncă aflate în activitate.

Raportate la volumul populației rezidente, resursele de muncă reprezintă 70,3%, în creștere de la 69% din anul 2014.

Resursele de muncă din județ reprezintă 20,7% din resursele totale de muncă din regiunea Vest (din acest punct de vedere, ocupând locul 3, înaintea județului Caraș Severin, care deține 14,84%). Cea mai mare contribuție în regiune o are județul Timiș cu 41,4% din total resurse de muncă, urmat de Arad cu 23,06%. Din totalul resurselor de muncă, 53,34% sunt bărbați și 46,66% sunt de gen feminin.

TABELUL 14: EVOLUȚIA RESURSELOR DE MUNCĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI LA NIVEL REGIONAL, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE, %)

Mii de persoane		2014	2015	2016	2017	2018	2019	Dinamică (%)	Structura (%)
Total	Regiunea VEST	1.176,8	1.167,3	1.177,2	1.167,5	1.150,8	1.143,7	-2,81	100,00
	Arad	270,6	268,3	270,9	268,8	265	263,7	-2,55	23,06
	Caraș Severin	176,4	175,3	176,9	174,2	170,5	169,7	-3,80	14,84
	Hunedoara	***256,4***	***251,7***	***250,3***	***245,8***	***239,6***	***236,8***	***-7,64***	***20,70***
	Timiș	473,4	472	479,1	478,7	475,7	473,5	0,02	41,40
Masculin	Regiunea VEST	613,3	607,8	611,2	608,1	594,1	597,8	-2,53	100,00
	Arad	141	139,7	140,9	140,2	136,9	138,1	-2,06	23,10
	Caraș Severin	92,5	92,1	92,7	91,6	88,9	89,5	-3,24	14,97
	Hunedoara	***136,3***	***133,5***	***132,4***	***130,5***	***125,9***	***126,3***	***-7,34***	***21,13***
	Timiș	243,5	242,5	245,2	245,8	242,4	243,9	0,16	40,80
Feminin	Regiunea VEST	563,5	559,5	566	559,4	556,7	545,9	-3,12	100,00
	Arad	129,6	128,6	130	128,6	128,1	125,6	-3,09	23,01
	Caraș Severin	83,9	83,2	84,2	82,6	81,6	80,2	-4,41	14,69
	Hunedoara	***120,1***	***118,2***	***117,9***	***115,3***	***113,7***	***110,5***	***-7,99***	***20,24***
	Timiș	229,9	229,5	233,9	232,9	233,3	229,6	-0,13	42,06

Sursa: Date TEMPO-Online.

FIGURA 12: EVOLUȚIA RESURSELOR DE MUNCĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE)

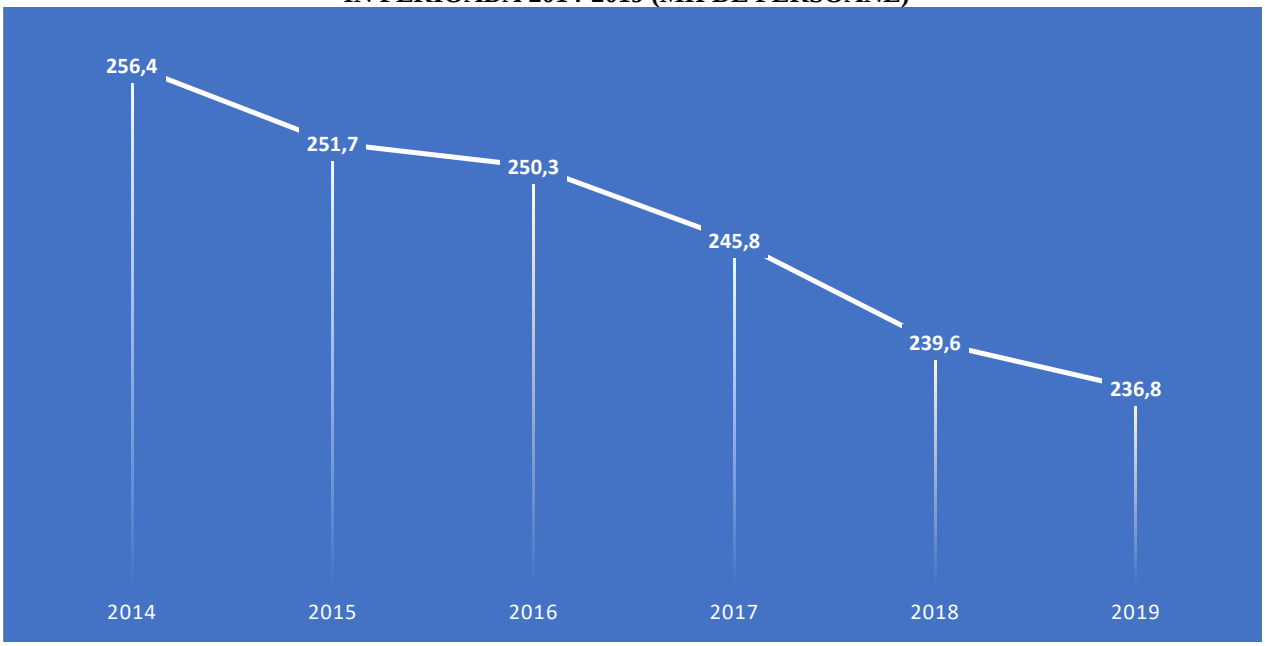

Sursa: Date TEMPO-Online.

Astfel, populația ocupată civilă[5] în județul Hunedoara era în anul 2019 de 166,4 mii de persoane, cu -5,9% mai puțin decât înregistra în anul 2014, cu o scădere mai mare decât cea a județului Arad (-1,3%) și mai mică decât cea din Caraș Severin (-8%). De asemenea, la nivelul regiunii Vest, se înregistra o scădere a populației ocupate civile de -1,3% pentru perioada raportată.

TABELUL 15: POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE, %)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019,0	Dinamica %
Hunedoara	***176,9***	***175,1***	***170,5***	***168,6***	***166,4***	***166,4***	***-5,9***
Arad	212,1	210,8	211,3	210,2	211,3	209,3	-1,3
Caraș Severin	112,1	112,4	108,7	105,4	103,3	103,1	-8,0
Timiș	336,2	341,2	344,1	346,3	348,9	347,8	3,5
Regiunea VEST	**837,3**	**839,5**	**834,6**	**830,5**	**829,9**	**826,6**	**-1,3**

Sursa: INS, TEMPO.

Structura pe județe arată că cea mai mare parte a populației ocupate din regiunea Vest provenea din județul Timiș (42,08% din total), urmat de județul Arad (25,32%) și Hunedoara (20,13% din total). Se poate constata, de asemenea, că județul Hunedoara și-a redus ponderea în total regiune de la 21,13% la 20,13 (scădere de 1 p.p.).

FIGURA 13: STRUCTURA POPULAȚIEI OCUPATE CIVILE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (%)

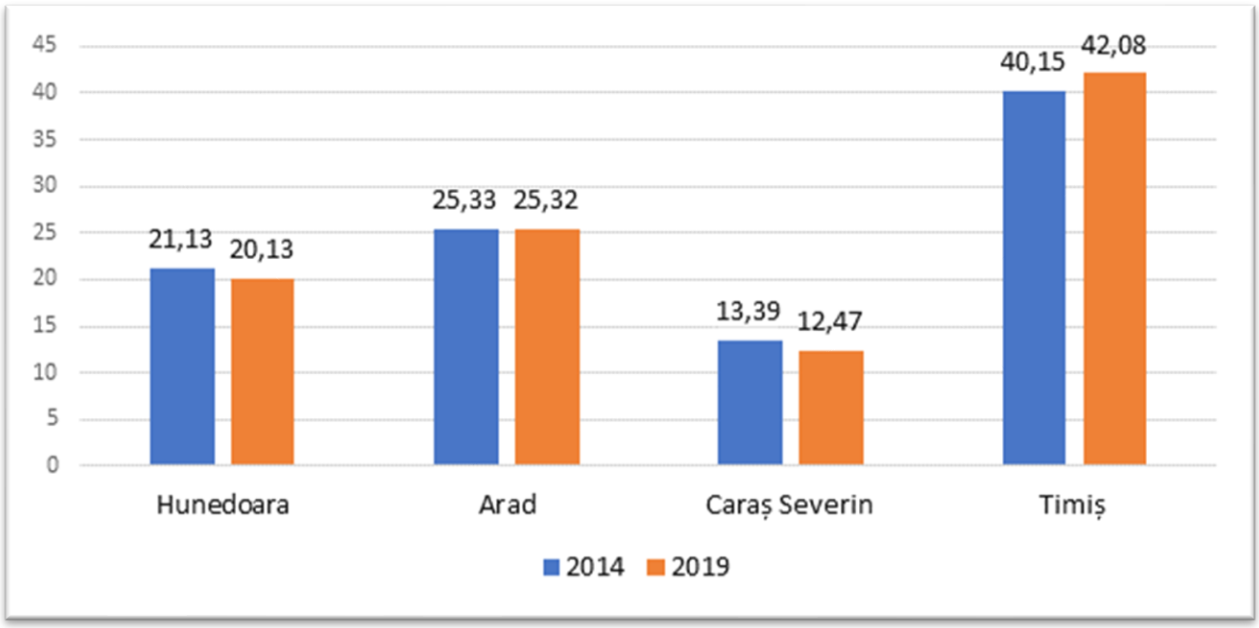

Sursa: INS, TEMPO-Online.

[5] Populația ocupată civilă cuprinde, potrivit metodologiei balanței forței de muncă, toate persoanele care au o ocupație aducătoare de venit, pe care o exercită în mod obișnuit într-una din activitățile economiei naționale, fiind încadrate într-o activitate economică sau socială, în baza unui contract de muncă sau în mod independent (pe cont propriu), în scopul obținerii unor venituri sub formă de salarii, plată în natură etc.

În anul 2019, structura populației ocupate civile în județul Hunedoara arată că există o concentrare mare a acesteia în domeniul industrial (28,7%), urmată de cea din agricultură (18,4%) și comerț (18%).

FIGURA 14: POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2019 (%)

Sursa: Date TEMPO-Online.

Rata de ocupare[6] în județul Hunedoara a fost în anul 2019 de 70,3%, în ușoară creștere față de anul 2014, când înregistra valoarea de 69%, fiind plasată sub media regională (72,3%), după județele Arad (79,4%) și Timiș (73,5%).

[6] Rata de ocupare a resurselor de muncă reprezintă raportul, exprimat procentual, dintre populația ocupată civilă și resursele de muncă.

TABELUL 16: RATA DE OCUPARE A RESURSELOR DE MUNCĂ PE SEXE, JUDEȚE ȘI LA NIVELUL REGIUNII VEST (%)

		2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total	Regiunea VEST	60,4	71,9	70,9	71,1	72,1	72,3
	Arad	78,4	78,6	78	78,2	79,7	79,4
	Caraș Severin	63,5	64,1	61,4	60,5	60,6	60,8
	Hunedoara	***69***	***69,6***	***68,1***	***68,6***	***69,4***	***70,3***
	Timiș	71	72,3	71,8	72,3	73,3	73,5
Masculin	Regiunea VEST	60,8	75,8	76	75,3	77,5	76,7
	Arad	81,5	85,7	83,1	84	85,4	85,2
	Caraș Severin	66,1	65,3	65	63,6	65,8	64,2
	Hunedoara	***70,9***	***70***	***70,2***	***68,8***	***69,4***	***70,3***
	Timiș	75,2	77,4	79,1	78,1	81,5	79,7
Feminin	Regiunea VEST	59,9	67,7	65,4	66,6	66,4	67,5
	Arad	75	70,8	72,5	71,9	73,7	73
	Caraș Severin	60,8	62,9	57,5	57	54,9	56,9
	Hunedoara	***66,8***	***69,1***	***65,7***	***68,3***	***69,5***	***70,2***
	Timiș	66,6	66,9	64,2	66,3	64,9	66,8

Sursa: Date TEMPO-Online.

Raportată la valoarea indicatorului regional, populația activă[7] din județul Hunedoara era de 171,6 mii de persoane, cu -9,4% mai puțin decât în anul 2014 (189,4 mii de persoane). Reducerea numărului de populație activă este mai mare decât cea înregistrată la nivel regional (-3%), fiind similară județului Caraș Severin (-9,3%). Singurul județ care și-a crescut populația activă este județul Timiș (+2,6%). Din punctul de vedere al structurii, județul Hunedoara deține 20,4% din total regiune Vest, primul loc fiind ocupat de județul Timiș, cu 41,7% din total regiune.

TABELUL 17: EVOLUȚIA POPULAȚIEI ACTIVE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, TOTAL ȘI PE SEXE, ÎN PERIOADA 2014-2019 (MII DE PERSOANE, %)

Mii persoane		2014	2015	2016	2017	2018	2019	Dinamică %	Structură %
Total	Regiunea VEST	866,60	865,1	856,6	849,10	844,8	840,6	-3,0	100,0
	Arad	218,20	215,9	216,2	213,40	214,2	211,9	-2,9	25,2
	Caraș Severin	117,40	117,3	111,1	109,40	106,8	106,5	-9,3	12,7
	Hunedoara	***189,40***	***186,4***	***181,3***	***176,50***	***172,2***	***171,6***	***-9,4***	***20,4***
	Timiș	341,60	345,5	348,0	349,80	351,6	350,6	2,6	41,7
Masculin	Regiunea VEST	471,50	474,1	475,8	467,50	467,7	465,3	-1,3	100,0
	Arad	118,20	122,4	119,8	119,50	118,4	118,9	0,6	25,6
	Caraș Severin	64,10	62,9	61,7	60,60	60,4	59,4	-7,3	12,8
	Hunedoara	***103,30***	***99,2***	***98,4***	***93,90***	***90,1***	***91,3***	***-11,6***	***19,6***
	Timiș	185,90	189,6	195,9	193,50	198,8	195,7	5,3	42,1
Feminin	Regiunea VEST	395,10	391	380,8	381,60	377,1	375,3	-5,0	100,0
	Arad	100,00	93,5	96,4	93,90	95,8	93,0	-7,0	24,8
	Caraș Severin	53,30	54,4	49,4	48,80	46,4	47,1	-11,6	12,5
	Hunedoara	***86,10***	***87,2***	***82,9***	***82,60***	***82,1***	***80,3***	***-6,7***	***21,4***
	Timiș	155,70	155,9	152,1	156,30	152,8	154,9	-0,5	41,3

Sursa: Date TEMPO-Online.

[7] Populația activă civilă caracterizează oferta potențială de forță de muncă și gradul de ocupare a populației, cuprinzând populația ocupată civilă și șomerii înregistrați.

În județul Hunedoara, la sfârșitul anului 2019, efectivul de salariați era de 112.239, cu -1,92% mai puțini față de anul 2016, când erau 114.434 de salariați. Dintre aceștia, 50,85% sunt persoane de gen feminin și 49,15% sunt bărbați. De asemenea, se constată că salariații de gen feminin au cunoscut o creștere importantă în perioada analizată, de 4,71%, în timp ce salariați bărbați au înregistrat o scădere de -7,95%.

FIGURA 15: EVOLUȚIA EFECTIVULUI DE SALARIAȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2016-2019 (NR. DE PERSOANE)

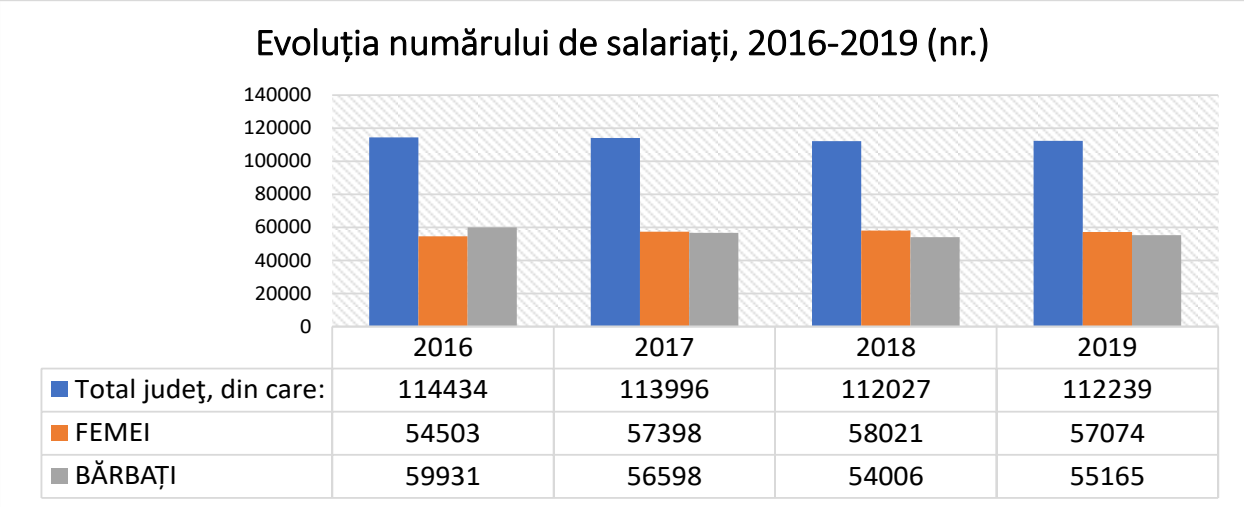

Sursa: Date TEMPO-Online.

Pe sectoare de activitate, repartizarea este următoarea: 34,55% în industrie, 25,37% în industria prelucrătoare, în comerț cu ridicata și amănuntul 19,44% și în construcții cu 8,27%.

TABELUL 18: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2016-2019 (LA SFÂRȘITUL ANULUI) (PERSOANE, %)

	2016	2017	2018	2019	Structura 2019	Dinamica (%)
Total județ	106.944	106.767	105.407	104.195	100,0	-2,6
Agricultură, silvicultură și pescuit	2.752	3.040	2.949	3.137	3,0	14,0
Industrie	40.714	39.261	36.569	35.997	34,5	-11,6
- Industria extractivă	5.507	4.663	3.903	3.712	3,6	-32,6
- Industria prelucrătoare	28.950	28.536	26.936	26.432	25,4	-8,7
- Producția și furnizarea de energie electrică, termică, gaze, apă caldă, aer condiționat	2.740	2.275	2.156	2.120	2,0	-22,6
- Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	3.517	3.787	3.574	3.733	3,6	6,1
Construcții	8.511	8.886	8.705	8.619	8,3	1,3
Comerț cu ridicata și cu amănuntul, reparații de autovehicule și motociclete	20.040	19.572	20.697	20.260	19,4	1,1
Transport și depozitare	3.856	3.707	3.900	3.934	3,8	2,0
Hoteluri și restaurante	2.917	3.354	3.218	3.028	2,9	3,8
Informații și comunicații	726	699	723	732	0,7	0,8
Intermedieri financiare și asigurări	1.059	1.042	1.115	1.046	1,0	-1,2
Tranzacții imobiliare	321	305	279	313	0,3	-2,5
Activități profesionale, științifice și tehnice	1.711	2.054	2.007	1.976	1,9	15,5

	2016	2017	2018	2019	Structura 2019	Dinamica (%)
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	3.885	4.153	4.171	3.749	3,6	-3,5
Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public	4.060	4.159	4.116	4.132	4,0	1,8
Învățământ	6.976	6.828	6.887	6.797	6,5	-2,6
Sănătate și asistență socială	7.872	8.324	8.504	8.839	8,5	12,3
Activități de spectacole, culturale și recreative	793	716	807	843	0,8	6,3
Alte activități ale economiei naționale	751	667	760	793	0,8	5,6

Sursa: Date *Anuarul statistic al județului Hunedoara*, 2020.

FIGURA 16: NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2019 (%)

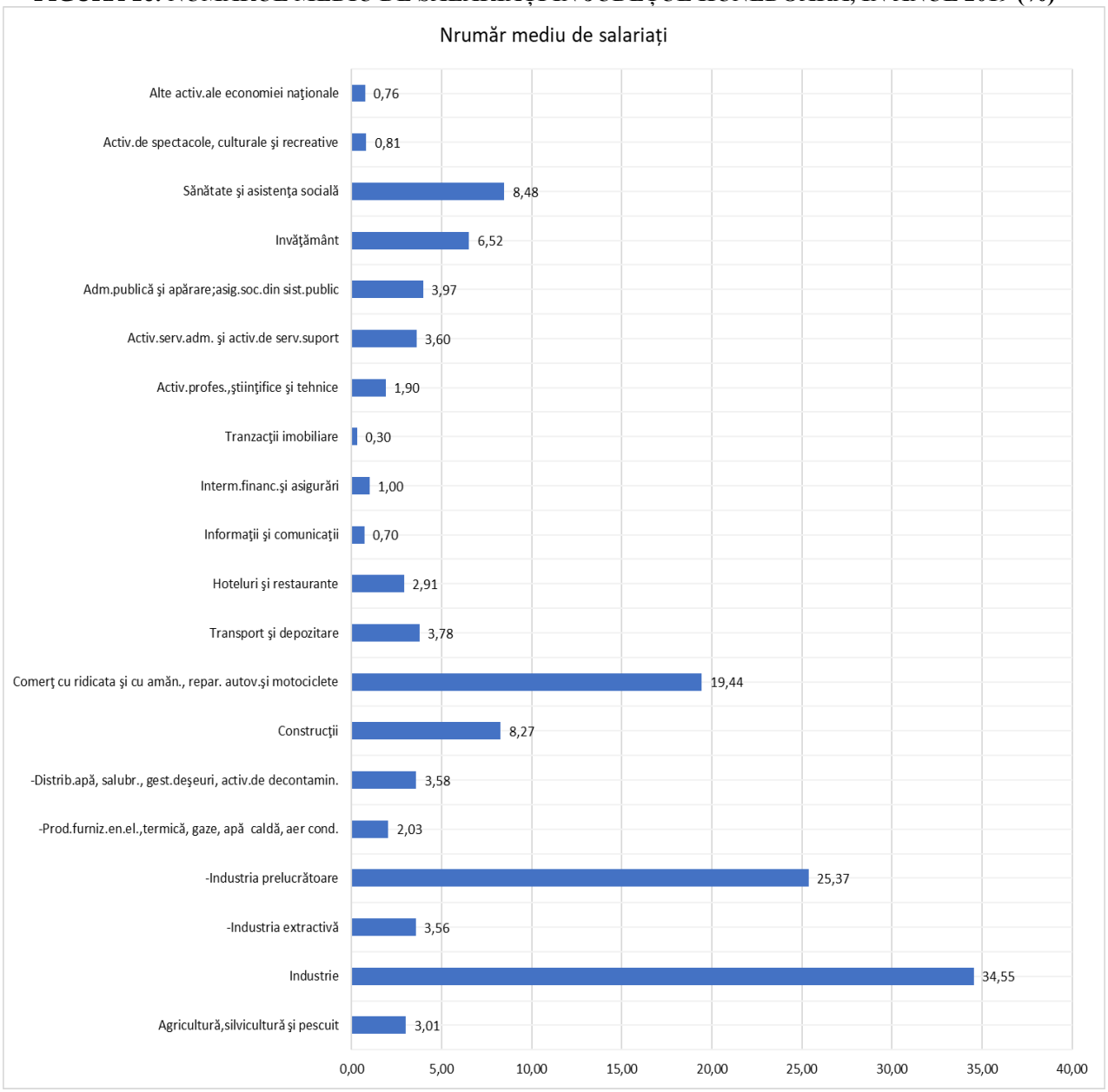

Sursa: Date TEMPO-Online.

O analiză pe forme de proprietate arată că în anul 2019, în județul Hunedoara, cei mai mulți salariați erau înregistrați în sectorul privat (57,81%), urmați de cei din sectorul public (27,91%). Ponderea salariaților care activează în unități cooperatiste este foarte mică (0,78%), cea mai redusă fiind în proprietatea obștească (0,08%). Salariații din unitățile aflate în proprietate integral străină au o pondere de 11,65% la nivel de județ.

FIGURA 17: SALARIAȚI PE FORME DE PROPRIETATE, ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTAL JUDEȚ)

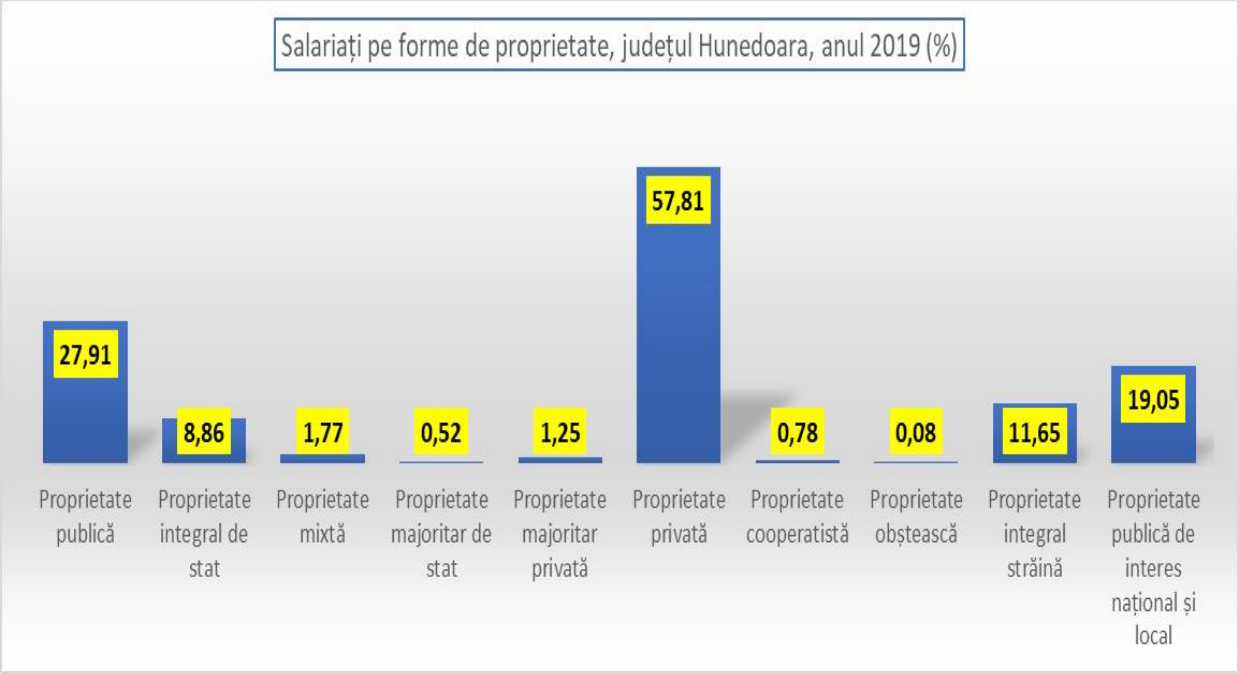

Sursa: Date TEMPO-Online.

În ceea ce privește contextul regional, se poate afirma că județul Hunedoara ocupă locul trei la numărul de salariați (20%), înaintea județului Caraș Severin (9,7%), primul loc fiind deținut de județul Timiș (45,9%). Atât județul Hunedoara, cât și Caraș Severin și-au redus contribuția în total regiune, în timp ce județul Timiș și-a crescut aportul (de la 43,2% la 45,9%), iar Arad s-a menținut relativ constant.

În dinamică, județul Hunedoara a înregistrat o reducere a numărului de salariați (-2,13%), similar județului Caraș Severin (-2,67%), în timp ce celelalte județe și-au sporit contribuția. Pe ansamblu, regiunea Vest a înregistrat o creștere a numărului de salariați cu 5,82% în perioada 2014-2020.

TABELUL 19: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI LA NIVEL REGIONAL, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (NR., %)

	2014	2019	2014	2019	Dinamica (%)
Arad	131.069	136.937	24,7	24,4	4,48
Caraș Severin	55.880	54.388	10,5	9,7	-2,67
Hunedoara	***114.683***	***112.239***	***21,6***	***20,0***	***-2,13***
Timiș	229.025	257.983	43,2	45,9	12,64
Regiunea VEST	530.657	561.547	100,0	100,0	5,82

Sursa: Date TEMPO-Online.

La nivelul județului Hunedoara, o analiză comparativă a ratei de activitate[8] și a ratei de ocupare[9] prezintă următoarea situație:

- Rata de ocupare în anul 2019, în județul Hunedoara, era de 70,3%, în creștere față de anul 2014, când era de 69%; valoarea este mai mică comparativ cu media regională de 72,3%, cea mai mare valoare fiind înregistrată în județul Arad (79,4%); la bărbați, această rată de ocupare este de 70,3%, iar la femei 70,2%.
- În anul 2019, rata de activitate din județul Hunedoara era de 72,5%, în scădere față de anul 2014 (73,9%) și sub media regională (73,5%). Situația din anul 2019 este total diferită de cea din anul 2014, atunci când media pe județ era superioară mediei regionale (73,9% comparativ cu 71,2%). Rata de ocupare la bărbați este sub media regională (72,3% comparativ cu 77,8%) și la femei peste media regiunii Vest (72,7% comparativ cu 68,7%).
- Rata șomajului înregistrată în luna mai 2021 era în județul Hunedoara de 3,2%, în scădere față de anul 2014, când era de 5,2%; 2,6% la bărbați; 3,8% la femei.

TABELUL 20: RATA DE OCUPARE, RATA DE ACTIVITATE ȘI RATA ȘOMAJULUI (%)

	Rata de ocupare	**2014**	**2019**	**Rata de activitate**	**2014**	**2019**	**Rata șomajului**	**Luna mai 2014**	**Luna mai 2021**
Total	Regiunea VEST	60,4	72,3	Total	71,2	73,5	Total	3,0	2,0
	Arad	78,4	79,4		80,6	80,4		2,9	1,9
	Caraș Severin	63,5	60,8		66,6	62,8		4,0	3,3
	Hunedoara	***69,0***	***70,3***		***73,9***	***72,5***		***5,2***	***3,2***
	Timiș	71,0	73,5		72,2	74,0		1,5	1,1
Masculin	Regiunea VEST	60,8	76,7	Masculin	74,3	77,8	Masculin	3,0	1,7
	Arad	81,5	85,2		83,8	86,1		3,0	1,6
	Caraș Severin	66,1	64,2		69,3	66,4		4,2	3,1
	Hunedoara	***70,9***	***70,3***		***75,8***	***72,3***		***5,1***	***2,6***
	Timiș	75,2	79,7		76,3	80,2		1,4	0,8
Feminin	Regiunea VEST	59,9	67,5	Feminin	67,7	68,7	Feminin	3,1	2,4
	Arad	75,0	73,0		77,2	74,0		2,9	2,3
	Caraș Severin	60,8	56,9		63,5	58,7		3,8	3,5
	Hunedoara	***66,8***	***70,2***		***71,7***	***72,7***		***5,3***	***3,8***
	Timiș	66,6	66,8		67,7	67,5		1,7	1,4

Sursa: Date TEMPO-Online.

În tabelul următor este prezentat numărul total de șomeri și al șomerilor neindemnizați, în luna mai 2021 (ultimele date publicate de INS). Astfel, la nivelul regiunii Vest erau înregistrați 16.650 de șomeri (total), pe județe situația fiind următoarea: Hunedoara cu 5.432 de șomeri (32,62%, primul loc la nivel regional), Caraș Severin cu 3.483 de șomeri (20,92%), Arad cu 4.009 șomeri (24,08%) și Timiș cu 3.726 de șomeri (22,38%). La nivel regional, 53,57% sunt persoane de sex feminin, în timp ce, la nivel de județ, ponderea acestora era de 55,6%.

Referitor la șomerii neindemnizați, aceștia erau la nivel regional de 8.301, din care 46,24% sunt persoane de gen feminin. În județul Hunedoara, persoane în șomaj neindemnizate erau 2.585,

[8] Rata de activitate a resurselor de muncă reprezintă raportul, exprimat procentual, dintre populația activă civilă și resursele de muncă.

[9] Rata de ocupare reprezintă raportul dintre populația ocupată și populația totală.

reprezentând 31,14% din numărul înregistrat la nivel de regiune (locul 1 la nivel regional). Persoane de gen feminin încadrate în această categorie erau în proporție de 48,67%.

TABELUL 21: TOTAL ȘOMERI ȘI ȘOMERI NEÎNDEMNIZAȚI (MAI 2021) (NR. DE PERSOANE, %)

Total șomeri înregistrați (indemnizați și neindemnizați)	Total	Regiunea VEST	16.650	100,00
		Arad	4.009	24,08
		Caraș Severin	3.483	20,92
		Hunedoara	***5.432***	***32,62***
		Timiș	3.726	22,38
	Feminin	Regiunea VEST	8.920	100,00
		Arad	2.162	24,24
		Caraș Severin	1.632	18,30
		Hunedoara	***3.020***	***33,86***
		Timiș	2.106	23,61
Șomeri neindemnizați	Total	Regiunea VEST	8.301	100,00
		Arad	1.987	23,94
		Caraș Severin	2.115	25,48
		Hunedoara	***2.585***	***31,14***
		Timiș	1.614	19,44
	Feminin	Regiunea VEST	3.838	100,00
		Arad	908	23,66
		Caraș Severin	935	24,36
		Hunedoara	***1.258***	***32,78***
		Timiș	737	19,20

Sursa: Date TEMPO-Online.

În județul Hunedoara, șomajul reprezintă principala cauză de sărăcie pentru populația aflată în grupa de vârstă activă. Riscul sărăciei pentru șomeri este de peste cinci ori mai mare decât pentru cei care au un loc de muncă.

Ultimele date puse la dispoziție de către AJOFM (iulie-august 2021) arată o valoare a ratei șomajului de 3,07% (31.07.2021), cu un total de locuri de muncă vacante de 744 (04.08.2021). Referitor la protecția socială, în județ există un număr de beneficiari ai indemnizației de șomaj de 2.544 de persoane (31.07.2021) și șomeri de 5.412 persoane (31.07.2021), din care: femei 2.885 de persoane, bărbați 2.527 de persoane.

În tabelul următor sunt prezentați șomerii pe categorii, astfel: din numărul total de șomeri înregistrați în anul 2020, de 5.736 de persoane, 55% (3.156 de persoane) erau de gen feminin.

Pe niveluri de pregătire, din numărul total de șomeri, circa 55% erau cu pregătire gimnazială și profesională, 34,7% aveau studii liceale și postliceale și 10,3% terminaseră stagiul universitar. În ceea ce privește beneficiarii de indemnizații de șomaj în număr total de 3.692 de persoane, 57,8% erau de gen feminin. Pe categorii de studii, circa 46,6% aveau pregătire gimnazială și profesională, 39,9% aveau liceu și studii postliceale și 13,5% studii universitare.

TABELUL 22: ȘOMERI PE CATEGORII, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2020 (NR. DE PERSOANE)

Categorii de șomeri	Sexe	Număr persoane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% din total categorie
Total	total	12.467	11.339	10.789	7.898	5.830	5.157	5.736	100,0
	feminin	5.926	5.479	5.411	3.766	3.081	2.714	3.156	55,0
- Primar, gimnazial și profesional	total	7.855	6.834	5.857	5.077	3.528	3.077	3.156	55,0
	feminin	3.416	2.943	2.801	2.251	1.689	1.463	1.437	25,1
- Liceal și postliceal	total	3.642	3.510	4.631	2.150	1.794	1.554	1.991	34,7
	feminin	1.923	1.896	2.449	1.139	1.069	922	1.326	23,1
- Universitar	total	970	995	301	671	508	526	589	10,3
	feminin	587	640	161	376	323	329	393	6,9
Beneficiari de indemnizație de șomaj (șomeri cu experiență în muncă) și beneficiari de indemnizație de șomaj (șomeri fără experiență în muncă)	total	4.611	3.611	4.170	3.248	2.782	2.368	3.692	100,0
	feminin	2.117	1.871	2.048	1.481	1.544	1.387	2.133	57,8
- Primar, gimnazial și profesional	total	2.077	1.556	1.603	1.475	1.309	1.175	1.720	46,6
	feminin	752	643	785	516	682	557	789	21,4
- Liceal și postliceal	total	1.930	1.519	2.295	1.306	1.141	876	1.474	39,9
	feminin	1.014	882	1.119	701	655	592	1.034	28,0
- Universitar	total	604	536	272	467	332	317	498	13,5
	feminin	351	346	144	264	207	238	310	8,4
Beneficiari de indemnizație de șomaj (șomeri cu experiență în muncă)	total	3.810	3.020	3.798	3.014	2.579	2.165	3.468	100,0
	feminin	1.723	1.549	1.849	1.359	1.419	1.212	1.927	55,6
- Primar, gimnazial și profesional	total	2.041	1.529	1.602	1.461	1.309	1.175	1.720	49,6
	feminin	739	631	785	510	682	557	789	22,8
- Liceal și postliceal	total	1.275	1.052	1.956	1.124	967	675	1.268	36,6
	feminin	703	637	939	610	550	418	841	24,3
- Universitar	total	494	439	240	429	303	315	480	13,8
	feminin	281	281	125	239	187	237	297	8,6
Beneficiari de indemnizație de șomaj (șomeri fără experiență în muncă)	total	801	591	372	234	203	203	224	100,0
	feminin	394	322	199	122	125	175	206	92,0
- Primar, gimnazial și profesional	total	36	27	1	14	0	:	:	
	feminin	13	12	:	6	0	:	:	
- Liceal și postliceal	total	655	467	339	182	174	201	206	92,0
	feminin	311	245	180	91	105	174	193	86,2
- Universitar	total	110	97	32	38	29	2	18	8,0
	feminin	70	65	19	25	20	1	13	5,8
Persoane care nu beneficiază de drepturi bănești	total	7.856	7.728	6.619	4.650	3.048	2.789	2.044	100,0
	feminin	3.809	3.608	3.363	2.285	1.537	1.327	1.023	50,0
- Primar, gimnazial și profesional	total	5.778	5.278	4.254	3.602	2.219	1.902	1.436	70,3
	feminin	2.664	2.300	2.016	1.735	1.007	906	648	31,7
- Liceal și postliceal	total	1.712	1.991	2.336	844	653	678	517	25,3
	feminin	909	1.014	1.330	438	414	330	292	14,3
- Universitar	total	366	459	29	204	176	209	91	4,5
	feminin	236	294	17	112	116	91	83	4,1

Sursa: Date INS.

Cheltuielile cu protecția socială a șomerilor s-au ridicat în anul 2020 la valoarea de 186,74 mil. lei, în creștere comparativ cu anul 2014 cu 256,5% (52,38 mil. lei). Pe structură, 36,7% revine indemnizațiilor acordate pe perioada suspendării temporare a CIM din inițiativa angajatorului, urmate de 20,8% aferent sumelor acordate angajatorilor pentru decontarea unei părți a salariului brut a angajaților menținuți în muncă + sprijin financiar pentru încheierea CIM pe perioadă determinată de până la trei luni.

TABELUL 23: CHELTUIELI CU PROTECȚIA SOCIALĂ A ȘOMERILOR (LEI, %)

Categorii de cheltuieli cu protecția socială a șomerilor	2014	2020	Dinamica	Structura
Hunedoara	52.380.016	186.737.802	256,51	100,0
Indemnizație de șomaj (șomeri cu experiență în muncă)	26.852.213	28.246.630	5,19	15,1
Indemnizație de șomaj (șomeri fără experiență în muncă)	1.742.410	338.041	-80,60	0,2
Cheltuieli pentru formarea profesională	539.210	110.727	-79,46	0,1
Plata absolvenților	681.978	107.326	-84,26	0,1
Plăți pentru stimularea absolvenților	75.882	43.500	-42,67	0,0
Plăți pentru stimularea șomerilor care se angajează înainte de expirarea perioadei de șomaj	701.002	865.716	23,50	0,5
Combaterea marginalizării sociale	389.603	42.000	-89,22	0,0
Plăți pentru stimularea mobilității forței de muncă	84.500	626.410	641,31	0,3
Plăți pentru stimularea angajatorilor care angajează șomeri din categoria defavorizați	2.473.592	9.088.333	267,41	4,9
Sume acordate angajatorilor pentru decontarea unei părți a salariului brut al angajaților menținuți în muncă + Sprijin financiar pentru încheierea CIM pe perioadă determinată de până la trei luni	:	38.871.898		20,8
Indemnizație pentru reducerea timpului de muncă al salariaților cu cel mult 50% din durata prevăzută în CIM	:	127.289		0,1
Sprijin financiar pentru activități în regim de telemuncă	:	35.000		0,0
Indemnizații acordate pe perioada suspendării temporare a CIM din inițiativa angajatorului	:	68.565.224		36,7
Prima de activare	:	182.500		0,1
Prima de relocare	:	204.983		0,1
Sume acordate angajatorilor pentru încadrarea în muncă a unor categorii de persoane	:	340.489		0,2
Alte cheltuieli	18.839.626	38.941.736	106,70	20,9

Sursa: Date TEMPO-Online.

Câștigul salarial mediu brut în anul 2019 a fost în județul Hunedoara de 3.930 lei/persoană, cu 23,35% mai mic decât cel înregistrat la nivelul economiei naționale (5.127 lei/persoană). Analiza câștigului nominal mediu brut pe sectoare ale economiei naționale (CAEN Rev. 2) indică următoarea situație:

- Cel mai mare câștig salarial mediu brut lunar se înregistrează în sectorul *administrație publică și asigurări sociale*, valoarea acestuia ajungând la 6.862 lei, cu o creștere de 130,5% față de anul 2014.
- Locurile 2 și 3 sunt ocupate de sectorul *sănătate și asistență socială* (6.331 lei), sector care a înregistrat și cea mai mare dinamică (anul 2019 comparativ cu 2014) și de sectorul *industriei extractive* (5.391 lei). Ambele sectoare depășesc media națională a câștigului salarial mediu brut.

TABELUL 24: CÂȘTIGUL SALARIAL NOMINAL MEDIU BRUT LUNAR PE ACTIVITĂȚI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANII 2014 ȘI 2019 (LEI, %)

Hunedoara	2014	2019	Dinamica (%)
TOTAL	1.917	3.930	105,01
A. Agricultură, silvicultură și pescuit	1.462	3.433	134,82
Industrie	2.250	3.815	69,56
B. Industria extractivă	3.965	5.391	35,96
C. Industria prelucrătoare	1.748	3.494	99,89
D. Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	3.937	6.136	55,85
E. Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	1.502	3.199	112,98
F. Construcții	1..446	3.489	141,29
G. Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	1.229	2.862	132,87
H. Transport și depozitare	2.059	3.728	81,06
I. Hoteluri și restaurante	1.131	2.544	124,93
J. Informații și comunicații	2.537	3.404	34,17
K. Intermedieri financiare și asigurări	3.101	4.581	47,73
L. Tranzacții imobiliare	1.201	3.347	178,68
M. Activități profesionale, științifice și tehnice	2.217	4.194	89,17
N. Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	1.392	2.920	109,77
O. Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public	2.977	6.862	130,50
P. Învățământ	2.363	5.029	112,82
Q. Sănătate și asistență socială	1.912	6.331	231,12
R. Activități de spectacole, culturale și recreative	1.355	3.517	159,56
S. Alte activități de servicii	1.504	2.502	66,36

Sursa: Date TEMPO-Online.

În județul Hunedoara, numărul mediu de pensionari de asigurări sociale de stat în trimestrul I 2021 a fost de 123.238 de persoane, reprezentând 2,64% din numărul total al pensionarilor de asigurări sociale de stat din România (4.679 mii de persoane) și 27,49% din totalul înregistrat în regiunea Vest. La nivel de județ, numărul acestora a scăzut cu 0,86% în anul 2021 comparativ cu anul 2014. Față de celelalte județe din regiune, Hunedoara a înregistrat o scădere a numărului mediu de pensionari, în timp ce în Timiș acest număr a crescut cu 3,72%, iar în Caraș Severin a scăzut cu 9,47%. Tendința de scădere este apropiată de media regională.

Pensionarii agricultori la nivel de regiune sunt în număr de 10.267 de persoane (trim. I 2021), în scădere cu 59% față de anul 2014.

În județul Hunedoara sunt în evidență 1.183 de pensionari agricultori, cu 60,22% mai puțini în anul 2021 față de anul 2014.

TABELUL 25: NUMĂRUL MEDIU TRIMESTRIAL AL PENSIONARILOR PE TIPURI DE ASIGURĂRI SOCIALE, LA NIVEL REGIONAL ŞI JUDEȚEAN, ÎN ANII 2014 ȘI 2019

		Trimestrul I 2014	Trimestrul I 2021	Trimestrul I 2014	Trimestrul I 2021	Dinamică
De asigurări sociale de stat	Regiunea VEST	452.617	448.265	100,00	100,00	-0,96
	Arad	101.698	100.202	22,47	22,35	-1,47
	Caraș Severin	77.494	70.153	17,12	15,65	-9,47
	Hunedoara	***124.301***	***123.238***	***27,46***	***27,49***	***-0,86***
	Timiș	149.124	154.672	32,95	34,50	3,72

		Trimestrul I 2014	Trimestrul I 2021	Trimestrul I 2014	Trimestrul I 2021	Dinamică
Agricultori	Regiunea VEST	25.060	10.267	100,00	100,00	-59,03
	Arad	9.321	3.700	37,19	36,04	-60,30
	Caraș Severin	2.759	1.183	11,01	11,52	-57,12
	Hunedoara	***4.281***	***1.703***	***17,08***	***16,59***	***-60,22***
	Timiș	8.699	3.681	34,71	35,85	-57,68

Sursa: TEMPO-Online.

1.4. Infrastructura și serviciile suport pentru afaceri

În județul Hunedoara, infrastructura și serviciile-suport pentru afaceri, cercetare-dezvoltare, transfer tehnologic și inovare sunt relativ slab dezvoltate. Din cele 150 de infrastructuri de cercetare existente în regiunea Vest, circa 83,3% sunt în Timiș, 11,3% în Arad, 3,3% în Caraș Severin și 2% în Hunedoara.

Regiunea Vest prezintă o imagine eterogenă. Pe de o parte, sectorul TIC reprezintă un sector economic cu un potențial important, contribuția acestuia la PIB-ul regiunii Vest este de 4,9%, peste media UE de 3,4%, cu diferențe notabile între județele regiunii: dacă în Timiș valoarea indicatorului este de 9%, în Hunedoara aceasta este 1,4%, în Arad 1,1% și în Caraș Severin 0,7%.

Firmele care activează în domeniile de specializare inteligentă din regiunea Vest sunt localizate în mediul urban în proporție de 70%, astfel: 52,83% își au sediul în județul Timiș, 23,58% în județul Arad, 15,89% în județul Hunedoara și 7,70% în județul Caraș Severin. În cadrul acestora își desfășoară activitatea 119.572 de salariați. Cifra de afaceri cumulată a acestor IMM-uri este de 5,6 mld. euro (2019), contribuția celor patru județe din cadrul regiunii fiind similară distribuției numărului de IMM-uri în cadrul județelor: Timiș 57,74%, Arad 23,10%, Hunedoara 12,75% și Caraș Severin 6,42%.

HARTA 1: INSTITUTE, CENTRE DE CERCETARE ȘI UNITĂȚI DE TRANSFER TEHNOLOGIC DIN REGIUNEA VEST

Sursa: ADR Vest.

Și din punctul de vedere al densității IMM-urilor, regiunea Vest are performanțe modeste, cu o valoare de 26 de IMM/1.000 loc., valoare similară cu media națională, dar mult sub media UE, de 56. La nivel local, există diferențe importante între județe: județul Timiș cu 34 de companii/1.000 loc., urmat de județul Arad cu 27, județul Hunedoara cu 20 și județul Caraș Severin cu 15.

În ceea ce privește IMM-urile din domeniile de specializare inteligentă din Regiunea Vest, densitatea acestora a fost de 17,2 /1.000 loc. (23,8 în județul Timiș, 16,5 în județul Arad, 12,3 în județul Hunedoara și 9,5 în județul Caraș Severin).

Regiunea Vest are cu un nivel moderat de antreprenoriat raportat la nivelul național, cu 9% din totalul întreprinderilor din România și 9,5% din total cifră de afaceri națională. Dezvoltarea nu este uniform răspândită în regiune, motorul economic al regiunii fiind preponderent zona Timișoara-Arad.

1.5. Sectorul CDI

În anul 2019, în județul Hunedoara erau înmatriculate în Registrul comerțului un număr de doar 28 de societăți comerciale care au ca obiect principal de activitate cercetarea-dezvoltarea (7219 Cercetare-dezvoltare în alte științe naturale și inginerie, 7220 Cercetare-dezvoltare în științe sociale și umaniste).

Potrivit datelor furnizate de INS, numărul salariaților din activitatea de cercetare-dezvoltare din județul Hunedoara era în anul 2019 de 194 de persoane, reprezentând 18,53% din totalul regional. Din total cercetători, circa 65,5% sunt bărbați. Analiza în evoluție a acestui indicator arată o creștere a numărului de salariați în județ cu 9,6%, cu mult sub media regională de 49,8%.

TABELUL 26: NUMĂRUL MEDIU AL SALARIAȚILOR ÎN DOMENIUL CDI , PE TOTAL ȘI PE SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN REGIUNEA VEST (NR.)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Dinamică (%)
Hunedoara	***177***	***127***	***134***	***188***	***210***	***194***	***9,6***
Masculin	109	78	88	123	132	127	16,5
Feminin	68	49	46	65	78	67	-1,5
Regiunea VEST	699	659	665	840	954	1047	**49,8**
Masculin	376	342	331	458	569	604	60,6
Feminin	323	317	334	382	385	443	37,2
% Hunedoara în regiunea VEST	25,3	19,3	20,2	22,4	22,0	18,5	
Masculin	29,0	22,8	26,6	26,9	23,2	21,0	
Feminin	21,1	15,5	13,8	17,0	20,3	15,1	

Sursa: Date TEMPO-Online.

În ceea ce privește infrastructura de cercetare, putem aminti aici Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Securitatea Minieră și Protecție Antiexplozivă INSEMEX Petroșani[10], care a luat ființă în anul 1949, sub denumirea de „Stația de Cercetări pentru Securitatea Minieră" ca filială a ICEMIN București. Înființarea lui a fost determinată de necesitatea rezolvării problemelor de tehnică a securității în industria minieră din România. Acest institut este cunoscut atât în cadrul industriei miniere, cât și în cadrul altor industrii, cum ar fi cele constructoare de mașini, electrotehnice, chimice sau petrolifere, prin activitatea desfășurată de peste 70 de ani. Activitatea INSEMEX Petroșani se desfășoară în două incinte, în care suprafața amenajată pentru

[10] https://www.insemex.ro/prezentare-institut/.

cercetări în cele patru pavilioane este de circa 6.000 m^2, iar volumul instalațiilor de încercare, compuse din tunele și galerii experimentale, depășește 1.000 m^3. Mai dispune de un poligon de antrenament pentru salvatori, un poligon de încercare a explozivilor de uz civil și a articolelor pirotehnice, situat la circa 5 km de orașul Petroșani, o hală de încercări pentru instalații și echipamente electromecanice. INSEMEX își desfășoară activitatea în patru departamente de cercetare, care cuprind zece laboratoare specializate.

INCD INSEMEX a desfășurat activități de cercetare-dezvoltare și inovare, precum și servicii științifice și tehnologice specifice pentru agenți economici din:

- industria de petrol și gaze și alte industrii cu pericol de atmosfere potențial explozive, pentru evaluarea nivelului de securitate la explozie și a măsurilor de utilizare sigură a instalațiilor tehnice;
- industria minieră – studii privind starea de securitate a unităților miniere din punctul de vedere al aerajului minier, al degajărilor de metan, al fenomenelor de autoaprindere.

1.6. Investițiile străine și comerțul exterior

Din punctul de vedere al numărului de firme, județul Hunedoara deține locul 18 într-un clasament național, iar din punctul de vedere al capitalului social exprimat în valută, locul 22.

TABELUL 27: SOCIETĂȚI CU PARTICIPARE STRĂINĂ LA CAPITAL ȘI VALOAREA CAPITALULUI SUBSCRIS, SOLD EXISTENT LA 31 DECEMBRIE, ÎN PERIOADA 1991-2020

Județ	Număr de societăți		Valoarea capitalului social subscris Total exprimat în monedă națională		Ierarhia în funcție de:	
	Nr.	%	mii lei	%	nr. de firme	capital social în valută
Hunedoara	***2.533***	***1,05***	***1.020.443,5***	***0,57***	***18***	***22***

Sursa: Prelucrare date ONRC, *Societăți cu participare străină la capital, Sinteză statistică a datelor din Registrul Central al Comerțului, la 28 februarie 2021*, https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=254.

Exportul la nivel regional în aprilie 2021 a fost de 1.029.732 mii euro, cu 39,9% mai mare comparativ cu aceeași lună din anul 2014 (735.998 mii euro). Structura pe județe arată că cea mai mare contribuție la această valoare a avut-o județul Timiș (62,1% din total), în creștere față de anul 2014, când era de 53,3% din total. Acesta este urmat de județul Arad, care deține 26,6% din volumul exportului (în scădere de la 36% în anul 2014). Județul Hunedoara contribuie cu 8,9% la exportul regional, în creștere comparativ cu aceeași perioadă din anul 2014. În ceea ce privește dinamica exportului pe județe, cea mai mare creștere a înregistrat-o județul Timiș (+62,93%), urmat pe locul secund de județul Hunedoara (+57,94%), ultimul loc fiind ocupat de județul Arad (+3,2%).

TABELUL 28: STRUCTURA EXPORTULUI PE JUDEȚE ALE REGIUNII VEST (MII EURO, %)

	2014	2021	Dinamica	Structura	
	Mii euro	Mii euro	%	2014 (aprilie)	2021 (aprilie)
Arad	265.219	273.707	3,20	36,0	26,6
Caraș Severin	20.318	25.004	23,06	2,8	2,4
Hunedoara	***58.175***	***91.881***	***57,94***	***7,9***	***8,9***
Timiș	392.286	639.140	62,93	53,3	62,1
Total	735.998	1.029.732	39,91	100,0	100,0

Sursa: Date TEMPO-Online.

Structura exportului pe domenii în județul Hunedoara arată că cele mai exportate produse (pondere în total export) sunt: carne și măruntaie comestibile (40,62%), pește și crustacee (38,63%), lapte și produse lactate (19,09%), produse vegetale (10,11%), plante vii și floricultură (8,75%), legume (8,41%), fructe (6,24%), cafea, ceai și condimente (6,02%). Primele șase produse exportate și-au crescut importanța în context județean, în timp ce legumele, fructele și cafeaua și-au scăzut ponderea în total export. Astfel, se poate constata că profilul exportului este dat de produse considerate materie primă (brute), cu valoare adăugată scăzută.

TABELUL 29: STRUCTURA EXPORTULUI PE DOMENII DE ACTIVITATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (%)

	2014	2021		2014	2021
02. Carne și măruntaie comestibile	37,10	40,62	39. Materiale plastice și articole din material plastic	0,09	0,13
03. Pește și crustacee	35,83	38,63	40. Cauciuc și articole din cauciuc	0,04	0,13
04. Lapte și produse lactate; ouă; miere naturală	13,66	19,09	VIII. Piei crude, piei tăbăcite, blănuri și produse din acestea	0,02	0,12
05. Alte produse de origine animală	13,64	18,93	41. Piei crude și piei tăbăcite (altele decât blănurile)	0,44	0,12
II. Produse vegetale	9,27	10,11	42. Obiecte din piele	0,09	0,11
06. Plante vii și produse de floricultură	7,19	8,75	IX. Produse din lemn, exclusiv mobilier	0,08	0,11
07. Legume, plante, rădăcini și tuberculi	12,94	8,41	44. Lemn brut, cherestea, produse stratificate și alte produse din lemn	0,01	0,11
08. Fructe comestibile	7,56	6,24	X. Hârtie și articole din aceasta	0,05	0,11
09. Cafea, ceai, condimente	7,48	6,02	47. Pastă din lemn	0,00	0,11
10. Cereale	3,55	3,83	48. Hârtie și articole din aceasta	0,45	0,11
11. Produse ale industriei morăritului	3,01	3,69	49. Cărți, ziare	0,21	0,10
12. Semințe și fructe oleaginoase; plante industriale sau medicinale	5,90	3,38	XI. Textile și articole din textile	0,22	0,10
14. Materiale pentru împletit	5,90	3,38	50. Mătase	0,04	0,09
III. Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale	7,73	3,34	51. Lână	0,08	0,07
15. Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale	3,76	3,16	52. Bumbac	0,37	0,07
IV. Produse alimentare, băuturi și tutun	1,39	2,34	54. Filamente sintetice sau artificiale	0,01	0,06
16. Preparate din carne și pește	1,35	2,21	55. Fibre sintetice sau artificiale discontinue	0,05	0,05
17. Zahar și produse zaharoase	1,28	1,99	56. Vată, pâslă, fire speciale	0,16	0,05
18. Cacao și preparate din cacao	1,52	1,96	57. Covoare	0,00	0,05
19. Preparate pe bază de cereale	0,86	1,51	58. Țesături speciale	0,01	0,04
20. Preparate din legume, fructe	3,28	1,35	59. Țesături impregnate	0,02	0,04
21. Preparate alimentare diverse	2,90	1,28	60. Țesături croșetate sau tricotate	0,34	0,04
22. Băuturi alcoolice și nealcoolice	2,22	0,97	61. Articole și accesorii din îmbrăcăminte din tricotaje	0,02	0,04

	2014	2021		2014	2021
23. Reziduuri ale industriei alimentare	0,97	0,78	62. Articole și accesorii din îmbrăcăminte altele decât tricotate sau croșetate	0,02	0,04
24. Tutun și înlocuitori de tutun	0,65	0,73	63. Alte articole textile	0,16	0,04
V. Produse minerale	0,38	0,61	XII. Încălțăminte, pălării, umbrele și articole similare	0,03	0,04
25. Sare, sulf, pietre, ipsos, var și ciment	1,11	0,48	64. Încălțăminte și părți ale acesteia	0,02	0,04
26. Minereuri, zgură și cenușă	0,32	0,44	65. Obiecte de acoperit capul	0,01	0,03
27. Combustibili și uleiuri minerale; materii bituminoase	0,21	0,40	67. Pene și puf prelucrate	1,06	0,03
VI. Produse chimice	0,41	0,33	XIII. Articole din piatră, ipsos, ciment, ceramică, sticlă și din alte materiale similare	0,02	0,02
28. Produse chimice anorganice	0,40	0,33	68. Articole din piatră	0,18	0,02
29. Produse chimice organice	0,19	0,28	69. Produse ceramice	0,18	0,02
30. Produse farmaceutice	0,02	0,28	70. Sticlă și articole din sticlă	0,01	0,02
31. Îngrășăminte	0,14	0,26	XV. Metale comune și articole din acestea	0,01	0,02
32. Extracte tanante sau colorante	0,02	0,24	72. Fontă, fier și oțel	0,01	0,01
33. Uleiuri esențiale	0,08	0,24	73. Produse din fontă, fier și otel	0,03	0,01
34. Săpun; preparate pentru spălat	0,13	0,22	74. Cupru și articole din cupru	0,03	0,01
35. Substanțe albuminoide	0,02	0,17	76. Aluminiu și articole din aluminiu	-	0,01
36. Pulberi și explozivi	0,12	0,16	78. Plumb și articole din plumb	0,00	0,01
37. Produse fotografice sau cinematografice	0,05	0,16	79. Zinc și articole din zinc	0,02	0,01
38. Produse diverse ale industriei chimice	0,10	0,15	80. Cositor și articole din cositor	0,01	0,01
VII. Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea	0,54	0,14	81. Alte metale comune	0,01	0,01
			82. Unelte și scule, tacâmuri din metale comune	0,01	0,01
			83. Articole diverse din metale comune	0,01	0,01
			XVI. Mașini, aparate și echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul și imaginile	0,01	0,01
			84. Reactoare nucleare, boilere, mașini și dispozitive mecanice	0,00	0,01
			85. Mașini, aparate și materiale electrice; aparate de înregistrat și reprodus sunetul și imaginile de televiziune	0,00	0,01
			XVII. Mijloace și materiale de transport	0,00	0,00
			86. Vehicule și echipamente pentru căile ferate și de comunicații	0,03	0,00
			88. Aeronave, nave spațiale	0,06	0,00

Sursa: Date TEMPO-Online.

1.7. Analiza SWOT

Puncte tari:

- județul Hunedoara a înregistrat o evoluție pozitivă a ponderii PIB per capita în media UE 27;
- creșterea ponderii PIB per capita față de media UE;
- tendința de creștere a PIB/loc., creștere mai mare comparativ cu nivelul național, regional și județean;
- VAB are tendință de creștere (cu 34,12% în 2018 față de 2015). Creșterea a fost mai mare decât a celorlalte județe;
- ponderea salariaților din sectorul privat de 57,81%, urmați de cei din sectorul public (27,91%);
- creștere relativă a populației ocupate în sănătate (+22,1%), activități profesionale (+20%), construcții (+10%), hoteluri și restaurante (+7,9%), transport și depozitare (+6,8%);
- rata de ocupare în anul 2019, în județul Hunedoara, era de 70,3%, în creștere față de anul 2014, când era de 69%; valoarea este mai mică comparativ cu media regională de 72,3%;
- rata șomajului înregistrată în luna mai 2021 era în județul Hunedoara de 3,2%, în scădere față de anul 2014, când era de 5,2%; 2,6% la bărbați; 3,8% la femei;
- creșterea numărului de profesioniști activi cu 5,67%, a PFA-urilor cu 3,8% și a persoanelor juridice cu 6,62%;
- creșterea numărului de întreprinderi active (cu 11,7% mai mult în anul 2019 față de 2014); (8.755 de firme), dar sub media regională (+16,36%);
- densitatea firmelor raportate la 1.000 loc. (populație rezidentă) a fost în anul 2019 de 26 de firme, cu 15,15% mai multe comparativ cu anul 2014 (22 de firme la 1.000 loc.);
- numărul microîntreprinderilor active (0-9 persoane) a crescut în anul 2019 comparativ cu anul 2014 cu 11,4%;
- cifra de afaceri în perioada 2014-2019 a crescut cu aproape 28,3%;
- județul Hunedoara contribuie cu 8,9% la exportul regional, în creștere comparativ cu aceeași perioadă din anul 2014.

Puncte slabe:

- scăderea PIB regional mai mare decât cea a județului și cea înregistrată la nivel național;
- scăderea contribuției județului la PIB regional și național;
- scăderea resurselor de muncă cu -7,64%;
- pondere scăzută în PIB și VAB regional;
- populația ocupată civilă în scădere (5,9%, anul 2019 față de 2014);
- cea mai importantă scădere a populației ocupate s-a remarcat în sectorul industriei extractive (-45,6%);
- scăderea populației ocupate în producția de energie electrică și termică (-32,3%);
- scădere importantă a populației ocupate în agricultură (-22,9%) și în tranzacții imobiliare (-25%);
- scăderea numărului de salariați cu -2,51%;
- creșterea numărului de profesioniști sub media regională de 6,16% și sub media națională (6,6%);
- rata de activitate în scădere față de anul 2014;
- creșterea cheltuielilor cu protecția socială a șomerilor (în anul 2020 erau de 186,74 mil. lei, în creștere comparativ cu anul 2014 cu 256,5%);

- câștigul salarial mediu brut în anul 2019 a fost în județul Hunedoara de 3.930 lei/persoană, cu 23,35% mai mic decât cel înregistrat la nivelul economiei naționale (5.127 lei/persoană);
- scăderea numărului de pensionari cu 0,86% în anul 2021 comparativ cu anul 2014;
- densitatea profesioniștilor (66 de profesioniști/1.000 loc.) sub media națională de 71 de profesioniști/1.000 loc. și sub media regională de 74 de profesioniști/1.000 loc.;
- creșterea numărului firmelor active sub media regională de 16,36%;
- numărul de întreprinderi mijlocii active (50-249 de persoane) a scăzut în anul 2019 față de anul 2014 cu 6,8%;
- numărul de întreprinderi mari (250 și peste) active a scăzut în anul 2019 comparativ cu anul 2014 de la 34 la 30 (-11,8%);
- specializarea pe domenii fără valoare adăugată mare. Comerțul cu amănuntul predomină economia în proporție de 31,8% (anul 2019);
- structura pe domenii a exportului în județul Hunedoara arată că cele mai exportate produse (pondere în total export) sunt cu valoare adăugată redusă (materii prime): carne și măruntaie comestibile (40,62%), pește și crustacee (38,63%), lapte și produse lactate (19,09%), produse vegetale (10,11%), plante vii și floricultură (8,75%), legume (8,41%), fructe (6,24%), cafea, ceai și condimente (6,02%).

Oportunități:

- vecinătatea față de județe puternic dezvoltate ale regiunii Vest (Timiș și Arad);
- programele operaționale comunitare și naționale;
- cele 46,4 mld. euro din bugetul multianual 2021-2027 și 33,5 mld. de euro din pachetul de relansare economică (dintre care 16,8 mld. euro sub formă de granturi și 16,7 mld. euro sub formă de împrumuturi);
- Programul operațional regional 2021-2027;
- Programul operațional Tranziție justă (POTJ);
- Programul operațional Dezvoltare durabilă (PODD);
- Programul operațional Transport (POT);
- Programul operațional Creștere inteligentă, digitalizare și instrumente financiare (POCIDIF);
- Programul operațional Sănătate (POS);
- Programul operațional Educație și ocupare (POEO);
- Programul operațional Incluziune și demnitate socială (POIDS);
- Programul operațional Asistență tehnică (POAT);
- Planul național de redresare și reziliență;
- Mecanismul de redresare și reziliență (#NextGenerationEU), instrument financiar temporar sub forma unor împrumuturi și granturi disponibile pentru sprijinirea reformelor și investițiilor la nivel național;
- Programul național de dezvoltare locală (PNDL) – MDLPA;

Riscuri:

- interes mediu spre slab al locuitorilor din județul Hunedoara pentru lansarea unei noi afaceri, tendință care se concretizează ca un efect negativ asupra dezvoltării socioeconomice de ansamblu a județului;
- infrastructura și serviciile-suport pentru afaceri, cercetare-dezvoltare, transfer tehnologic și inovare sunt relativ slab dezvoltate. Din cele 150 de infrastructuri de cercetare existente în

regiunea Vest, circa 83,3% sunt în Timiș, 11,3% în Arad, 3,3% în Caraș Severin și 2% în Hunedoara;

- restricțiile determinate de prezența ariilor protejate limitează oportunitățile pentru agricultură și silvicultură;
- specializarea restrânsă din zonele monoindustriale;
- grad scăzut de atractivitate pentru investitori;
- grad scăzut de înlocuire a forței de muncă;
- exportul de materii prime afectează posibilitatea de a le prelucra și a produce produse cu valoare adăugată mare.

2. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ

2.1. Resursele naturale

2.1.1. Cărbunii

Județul Hunedoara deține (în partea extrem sudică) cele mai mari zăcăminte de huilă ale României, situate în Bazinul Petroșani (Valea Jiului), bazin axat pe depresiunea intramontană drenată de Jiul de Vest și Jiul de Est, pe o lungime de 42 km și cu lățimea variind între 3 și 7 km[11].

HARTA 2: LOCALIZAREA GEOGRAFICĂ A DEPRESIUNII PETROȘANI-VALEA JIULUI

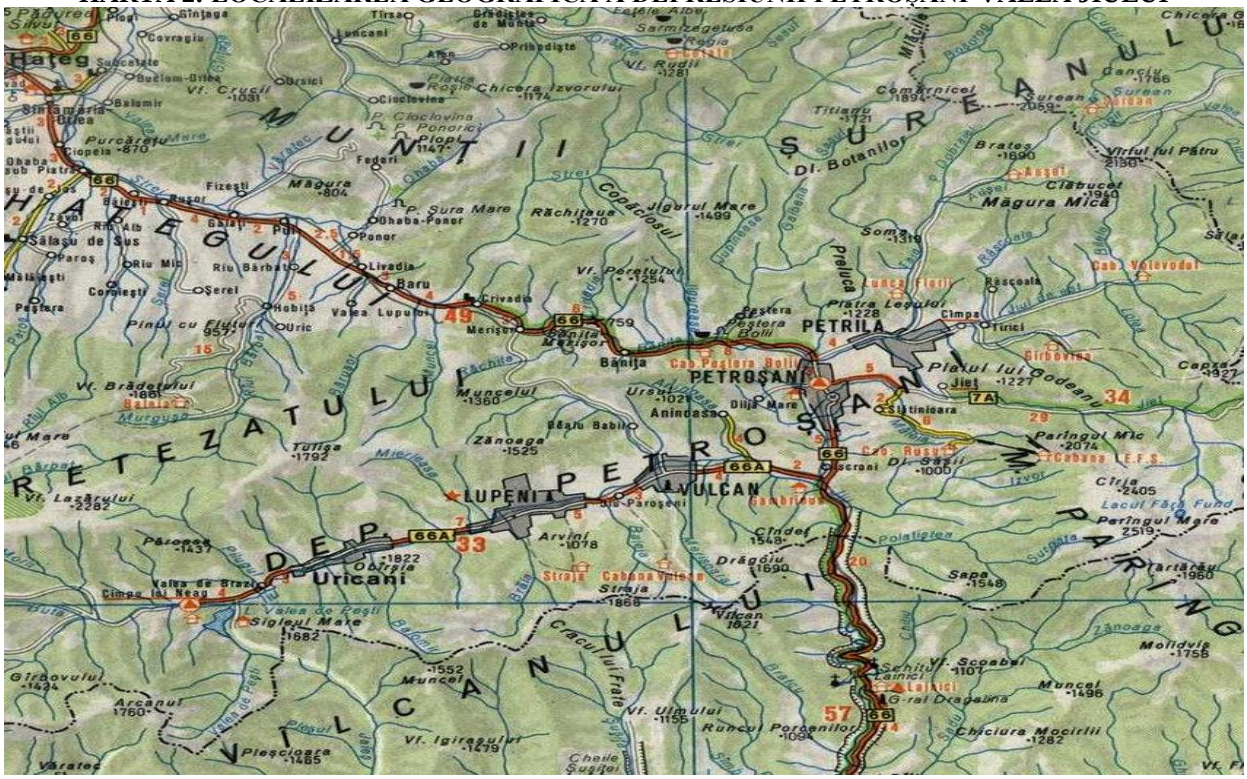
MUNȚII SUREANU
MUNȚII HAȚEGULUI
MUNȚII RETEZATULUI
MUNȚII PARÂNG
DEPRESIUNEA PETROȘANI
PETROȘANI
PETRILA
LUPENI
VULCAN
Uricani
Hațeg
Baru
Livadia
Crivadia
Merișor
Banița
Aninoasa
Dilja Mare
Dâlja Mică
Arvinș
Straja
Cabana Straja
Cabana Vulcan
Cabana Rusu
Cabana E.F.S.
Cabana Parângul Mic
Cabana Gura Zlata
Cabana Valea de Pești
Cabana Gura Zlata
Cabana Cârnicel
Cabana Valea de Brazi
Cabana Cârnicel

anul 2032, conform declarațiilor ministrului energiei, 2021). Mina Petrila a fost închisă în anul 2015, urmată, în anul 2017, de minele Paroșeni și Uricani.

Volumul *resurselor de huilă* la nivelul anului 2016[13] era de 3,9 mld. t.

România dispunea în anul 2014[14] de ***rezerve geologice exploatabile*** cu tehnologiile miniere cunoscute care totalizau 1 mld. t de huilă.

În același timp, ***rezervele exploatabile concesionate de huilă***, la nivelul anului 2016, erau de 100 mil. t, concentrate într-un singur zăcământ cu un grad de asigurare de 60 de ani[15]. În realitate, volumul rezervelor exploatabile de huilă este mult mai mic, deoarece: condițiile miniere de exploatare îngreunează extracția și limitează aplicarea de metode de exploatare modernă; rezervele de calitate superioară și cele situate în centrul bazinului minier sunt epuizate, impunând exploatarea perimetrelor din extremitățile acestuia. Astfel, gradul de asigurare a rezervelor de huilă din Bazinul Văii Jiului este de peste 38,6 ani.

Pentru cele patru mine aflate încă în exploatare, pentru care Complexul Energetic Hunedoara deține licențe de exploatare până în anul 2024, rezervele industriale sunt estimate la cca 53 mil. t, fiind cantonate în patru perimetre cu o suprafață totală[16] de 22,3 km^2.

HARTA 3: BAZINUL PETROȘANI ȘI GRUPAREA SA PE CÂMPURI MINIERE

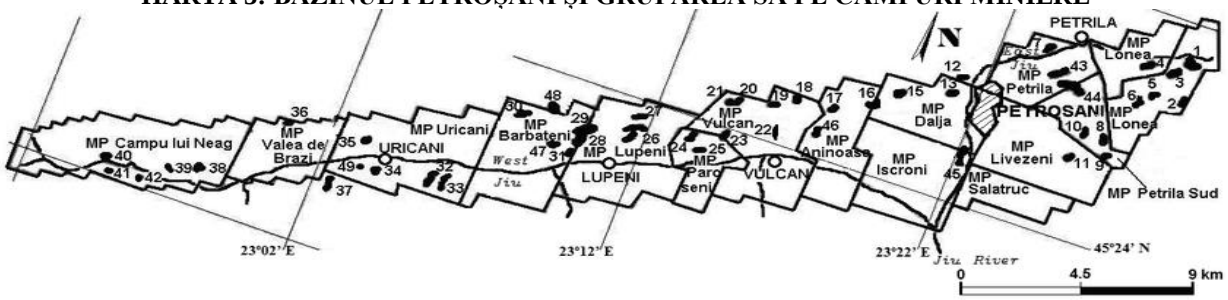

Sursa: Faur, Florin, 2018, *Proiectarea sistemelor de monitorizare a mediului*, Editura Universitas, Petroșani, preluat din Lazăr *et al*., 2015.

Comparativ, rezervele industriale aflate în perimetrele concesionate ale celor trei unități miniere considerate fără perspectivă de viabilizare și care, în consecință, au fost închise sunt de 38,6 mil. t (tabelul 30).

TABELUL 30: VOLUMUL REZERVELOR GEOLOGICE DE BILANȚ ȘI INDUSTRIALE ALE MINELOR ÎNCHISE

Exploatări miniere	Rezerve geologice de bilanț (mil. t)	Rezerve industriale (mil. t)
Petrila	18,9	8,7
Paroșeni	22,7	13,4
Uricani	47,9	16,5
TOTAL	**89,5**	**38,6**

Sursa: *Planul de închidere pentru accesarea ajutorului de stat necesar facilitării închiderii minelor de cărbune necompetitive,* http://www.snimvj.ro/programe.aspx.

[13] Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri, 2016, *Strategia industriei miniere pentru perioada 2017-2035.*

[14] Buliga, Gh.; Fodor, D.; Diță, S., 2014, *Enciclopedia economiei resurselor minerale din România,* Editura AGIR.

[15] Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri, 2016, *Strategia industriei miniere pentru perioada 2017-2035.*

[16] http://energie.gov.ro.

Concluzionând, volumul rezervelor exploatabile economic este redus, cu condiții geo-miniere dificile, situate la adâncimi mari (de 400-850 m), cu o structură tectonică complexă (huila fiind considerată autoinflamabilă), exploatarea acestora impunând procesări complexe și costisitoare.

În ceea ce privește ***calitatea*** **(**crescătoare de la estul la vestul bazinului carbonifer), huila din Valea Jiului prezintă caracteristici de calitate inferioară, exprimate prin: puterea calorifică de 14.200-15.900 kJ/kg (3.400-3.800 kcal/kg), granulație de 0-0,4 mm, conținut de cenușă de 37-44%, umiditate de 5,0-7,4%, conținut de sulf de 0,5-1,8%, conținut de substanțe volatile de 33%[17]. Comparativ, huila importată pentru acoperirea necesarului beneficiarului are o putere calorifică de 6.247 kcal/kg, aproape dublul puterii calorifice a huilei românești.

În România, administrarea resurselor și rezervelor de minerale și concesionarea perimetrelor miniere, în conformitate cu Legea minelor, se realizează de către Agenția Națională de Resurse Minerale.

Referitor la certitudinea potențialului de resurse minerale și, implicit, a celor de huilă, conform opiniei specialiștilor în domeniu, „în prezent, în România nu mai există o politică unitară la nivel național care să ofere o perspectivă asupra rezervelor geologice strategice, nu mai există potențialul instituțional centralizat pentru dezvoltarea unor strategii cu privire la resursele minerale, perspectivele fiind exclusiv tactice și neținând seama de evoluția predictibilă a cercetării geonomice”[18].

Analiza SWOT a resurselor de huilă din județul Hunedoara:

Puncte tari:

- rezerva exploatabilă poate contribui la asigurarea securității energetice a țării în situații de criză a altor resurse energetice;
- concentrarea teritorială a exploatărilor miniere într-o zonă relativ restrânsă;
- parametrii huilei din Valea Jiului, deși inferiori celor ai huilei importate, corespund cerințelor de calitate pentru care au fost proiectate termocentralele beneficiare;
- situarea zăcămintelor de huilă la distanțe mici față de beneficiari;
- existența unei cereri actuale constante, huila din import putând fi utilizată doar în combinație cu cea indigenă.

Puncte slabe:

- puterea calorifică redusă a huilei indigene comparativ cu cea din oferta internațională;
- conținutul crescut de sulf;
- condițiile geologico-miniere dificile.

Oportunități:

- necesarul crescând de surse de energie primară;
- necesitatea menținerii diversității surselor de energie;
- costurile încă ridicate ale producerii energiei electrice din surse regenerabile;
- îmbunătățirea calității cărbunelui vândut prin investiții în retehnologizarea sortării de la fiecare exploatare minieră;
- aplicarea tehnologiilor de gazeificare a cărbunelui.

Amenințări:

- impunerea renunțării treptate, dar certe la utilizarea cărbunilor pentru producerea energiei prin reglementările europene și mondiale;

[17] https://euracoal.eu/info/country-profiles/romania/.

[18] Constantinescu, E.; Anastasiu, N. (coord.) (2015), *Resursele minerale ale României*, Vol. I, *Mineralele industriale și rocile utile*, Editura Academiei Române.

- abundența resurselor energetice regenerabile;
- diversitatea ofertei și a furnizorilor externi de resurse energetice;
- dependența totală a cererii de cărbune de asigurarea funcționării termocentralelor.

2.1.2. Minereurile neferoase și auro-argintifere

Minereurile neferoase. România dispune de o mare diversitate de zăcăminte de minereuri neferoase, dar cu conținut redus de substanță utilă, cu particularități mineralogice specifice și cantonate la o adâncime relativ mare, ceea ce implică dificultăți tehnologice de extracție și preparare.

Zăcămintele de minereuri polimetalice (care conțin în principal Pb+Zn și secundar Cu) sunt cantonate în cea mai mare parte în nordul țării, în bazinele Baia Mare, Baia Borșa și Munții Rodnei. Din punct de vedere calitativ, rezervele se caracterizează prin conținuturi scăzute de substanțe utile (1,94% Zn, 1,01% Pb), fiind la limita inferioară a exploatării față de cele din alte țări. Mai mult, unele zăcăminte prezintă și condiții dificile de exploatare care, alături de conținutul util scăzut, determină ineficiența activității de exploatare. Exploatarea acestor resurse a fost sistată.

În funcție de conținutul de substanță utilă, minereurile cuprifere s-au grupat în minereuri cuprifere comune (cu conținut de peste 0,74% Cu) și minereuri cuprifere sărace (cu un conținut sub 0,4% Cu). Rezervele de minereuri cuprifere comune sunt situate în cea mai mare parte în bazinele Bălan și Moldova Nouă. Din totalul rezervelor geologice existente, cele de bilanț reprezintă cca 15,6%, în timp ce rezervele de perspectivă dețin peste 82%.

Rezervele de perspectivă, deși mari, nu sunt exploatabile (în prezent) din cauza adâncimii mari de cantonare, ele constituind, de fapt, un important potențial care va putea fi atras în circuitul economic atunci când, prin noi metode și aplicarea unor tehnologii de preparare cu randamente superioare, dar cu costuri relativ scăzute, vor putea fi exploatate eficient.

Din punct de vedere calitativ, rezervele de minereuri cuprifere comune au un conținut de cupru de 0,7%, ceea ce le situează la limita inferioară de exploatare a zăcămintelor pe plan mondial.

Zăcămintele de minereuri cuprifere sărace sunt cantonate, în majoritatea cazurilor, în perimetrele Roșia Poieni, Valea Morii și Moldova Nouă, exploatarea lor făcându-se în principal în carieră.

Volumul rezervelor de minereuri cuprifere cu un conținut de sub 0,4% Cu este deosebit de mare (de peste 2 ori față de rezervele de minereuri cuprifere comune). De remarcat este faptul că, deși în cadrul rezervelor totale cele de bilanț reprezintă 42%, totuși ponderea substanțială o dețin rezervele de perspectivă (peste 52%), care nu se exploatează în prezent, dar constituie un important potențial de valorificat.

Toate exploatările miniere ce exploatau minereuri neferoase au fost oficial închise, cu o singură excepție, Cariera Roșia Poieni, care-și continuă activitatea la capacitate redusă.

Minereurile auro-argintifere. În ceea ce privește **rezervele de aur**, România deține resurse totalizând 760 mil. t de minereu. Aceste resurse se află în zona Munților Apuseni, Deva-Brad, zona Baia Mare și mai puțin în zona Moldovei.

După cum se poate observa, materiile prime oferite de producția internă sunt în general slabe calitativ și insuficiente. Funcționarea în condiții de eficiență economică a industriilor prelucrătoare (de prelucrare primară) impun importuri de materii prime în vederea completării cantităților necesare de petrol, gaze naturale, minereuri feroase și neferoase.

Activitatea de extracție a substanțelor minerale, mai ales din subteran, necesită subvenții importante, ceea ce a afectat în mod direct eficiența economică a acestor sectoare de producție.

Rezervele de minereuri de metale neferoase și auro-argintifere din județul Hunedoara, la fel ca cele din România, sunt cantonate în zăcăminte mici și mijlocii sub aspect cantitativ și cu potențial metalic redus. Singurul zăcământ cu potențial metalic mare este cel de minereu cuprifer de la Roșia Poieni, județul Alba, care a făcut parte din CNCAF MINVEST Deva.

În comparație cu zăcămintele de substanțe minerale utile solide care se exploatează pe plan mondial, condițiile geologico-miniere și caracteristicile mineralogice ale zăcămintelor sunt complexe, cu o adâncime de exploatare relativ mare, tectonică complicată, conținuturi reduse de metal în zăcămintele de minereuri.

Conținuturile în metal ale minereurilor sunt reduse, valoarea metalurgică fiind mai mică de 3-4 ori decât la zăcămintele care se exploatează în condiții de rentabilitate pe plan mondial.

În general, aceste condiții geologico-miniere și de zăcământ nu justifică realizarea profilelor mari care ar permite folosirea utilajelor cu randamente ridicate, mărirea lor nefiind rațională din punct de vedere tehnico-economic.

2.2. Industria

2.2.1. Industria extractivă a cărbunelui

De-a lungul timpului, exploatarea rezervelor de cărbune, activitate care presupune volume mari de investiții, a variat în funcție de conjunctura economică[19] și a traversat aceleași etape, cu aceleași probleme ca acelea ale economiei românești.

Scurt istoric al evoluției exploatării huilei în Valea Jiului

Exploatarea industrială a huilei în Valea Jiului a început încă din anii 1840 și s-a intensificat începând cu anul 1854, odată cu promulgarea Legii generale a mineritului[20]. Atât populația, cât și economia regiunii s-au dezvoltat în următorii 140 de ani aproape exclusiv datorită exploatării cărbunelui.

Regimul politic anterior anului 1990 s-a caracterizat prin promovarea unei strategii de dezvoltare economică bazată pe autosusținere în asigurarea cu resurse, printr-o politică menționată explicit de asigurare a securității energetice, ceea ce a determinat exploatarea unor zăcăminte nefezabile din punct de vedere tehnic și economic, indiferent de costuri și consecințe asupra mediului, rezultând un sector al mineritului carbonifer artificial dezvoltat, cu forță de muncă supradimensionată numeric.

Metodele de exploatare a minelor sărace, numeroasele accidente, inundațiile din subteran, insuficienta dotare cu echipamente au fost cauzele principale ale performanțelor reduse ale industriei carbonifere. Producția de cărbune nu a putut ține pasul cu cerințele industriei, aproape 3/4 din producția de cărbune fost arsă de centralele termoelectrice mari, dar cantități mari de cărbune cocsificabil au trebuit să fie importate din Uniunea Sovietică. Folosirea petrolului și a gazelor naturale pentru a genera electricitate trebuia să scadă de la 50% în anul 1981 la 5% în anul 1990, iar din aceste considerente, Nicolae Ceaușescu a lansat o campanie de dezvoltare rapidă a exploatărilor de cărbuni. Pe termen scurt, acest permanent „salt înainte" în domeniul economic s-a resimțit pozitiv pe plan social: debușee pentru forța de muncă, urbanizarea localităților, o bunăstare relativă. Pe termen lung însă, s-a dovedit o politică falimentară, care a provocat specializarea industrială a unor regiuni ca Valea Jiului, fără a oferi însă alternative. În anul 1989, din producția totală de cărbune de 66,46 mil., huila deținea 17,43%[21].

Evenimentele din anul 1989 au schimbat brusc cursul vieții economice, sociale, culturale și politice din așezările miniere, însă guvernul postcomunist nu a fost pregătit să elaboreze o strategie adecvată privind reformarea structurală a industriei miniere.

[19] Gusti, D., 1938, *Enciclopedia economică a României*, vol. I-IV.
[20] http://www.namr.ro.
[21] Comisia Națională de Statistică, *Anuarele statistice ale României*, anii 1992-2019.

Perioada imediat următoare anului 1989 a fost caracterizată[22] prin prezența sechelelor perioadei comunismului, slaba dezvoltare a sectorului fiind cauzată de faptul că strategiile economice și deciziile la nivel microeconomic au fost determinate în mare măsură de vechile practici de planificare centralizată, care au acționat preponderent față de acțiunea forțelor pieței, fiind luate puține măsuri pentru schimbarea situației respective. Colapsul industriei, lipsa unei strategii energetice pe termen lung, mineriadele, prioritatea surselor energetice regenerabile arătată de UE au dus la declinul tot mai accentuat al industriei extractive a cărbunilor. Totuși, după 1990, industria extractivă a continuat să rămână o componentă importantă între industriile României, fapt demonstrat și de acordarea unor importante subvenții de la bugetul de stat către majoritatea exploatărilor miniere, chiar dacă în unele cazuri este cunoscută eficiența economică redusă a zăcămintelor și slaba productivitate a activității extractive.

Prin poziția în cadrul economiei naționale, industria extractivă a cărbunilor a deținut un rol deosebit de important în ceea ce privește utilizarea forței de muncă și veniturile populației, unele orașe din județele cu exploatări carbonifere ființând datorită acestei activități. Exploatările carbonifere au impulsionat și dezvoltarea transporturilor, a telecomunicațiilor, a rețelei de unități comerciale, de învățământ și sanitare. *În situația slabelor rezultate economice, a devenit clar că România nu-și mai putea permite să susțină minele neviabile prin subvenții***.** Astfel, se impunea analiza cauzelor ce determinau pierderile, eliminarea acestora în scopul echilibrării balanței costuri-venituri, oprirea activității dacă aceste lucruri nu puteau fi realizate, continuarea activității fiind în dezavantajul unității, al salariaților, al economiei naționale.

Începând cu anul 1995, din cauza procesului natural de dezindustrializare a unei industrii naționale supradimensionate, principala activitate economică a zonei a intrat în declin. Astfel, după încetarea activității uzinelor de preparare a cărbunelui, a urmat închiderea minelor noi și a celor cu producții mici și condiții geominiere grele.

Prin realizarea acestor disponibilizări s-a urmărit:

- demararea restructurării acestui sector strategic al economiei, fără producerea de convulsii sociale majore;
- dezenclavizarea zonelor miniere și impulsionarea mobilității forței de muncă, personalul disponibilizat contribuind, prin întoarcerea la zonele de origine, la creșterea vitezei de circulație a banilor și la impulsionarea liberei inițiative.

Drept consecință a disponibilizărilor din 1997, productivitatea muncii în Regia Autonomă a Huilei Petroșani a crescut cu 44,2%.

Restructurarea poate fi considerată ca fiind mai degrabă haotică, disponibilizările nu au fost făcute în urma unei analize solide a rentabilității fiecărei exploatări miniere, iar rezultatul nu s-a reflectat nici în redresarea dorită a activității, nici în nivelul de trai al locuitorilor din zonă.

În anul 1998, Valea Jiului se reorganizează, continuându-se procesul de închideri de mine, în condițiile alocării de sume bugetare prin programe naționale (208 mine și cariere închise și 87 ecologizate). Aceste evoluții au influențat cu precădere cantitățile de cărbune preluate de către termocentrale, apărând astfel necesitatea rediscutării solicitărilor, în contextul evoluției economiei și al resurselor financiare disponibile.

Necesitatea îndeplinirii cerințelor aderării la Uniunea Europeană au determinat executivul ca în anul 2004 să elaboreze *Strategia sectorului minier,* prin care se urmărea elaborarea unui plan de închidere a minelor, penalizarea exploatărilor ineficiente economic și reducerea locurilor de muncă. Se urmărea stabilirea atât a limitei economice și energetice de exploatare a zăcămintelor atrase în circuitul economic, cât și a limitei până la care se pot utiliza pentru producerea energiei electrice și termice. Întrucât cererea internă de cărbune energetic era asigurată integral din producția internă, industria extractivă a cărbunelui necesita un proces de restructurare radicală,

[22] Marer, P., 1998, *Economic Transformation, 1990-98,* în *Dilemmas of Transition,* Rowman and Littlefield, New York.

pentru a corespunde cerințelor pieței, restructurare continuată în timpului Guvernului Tăriceanu, care, în anul 2007, solicită Comisiei Europene menținerea acordării ajutoarelor de stat exploatărilor din Valea Jiului dincolo de data limită (2011), primind derogare până în 2018.

Producția de huilă a cunoscut o scădere continuă. Întreaga producție de cărbune din această perioadă a fost realizată în condițiile unei reduceri importante și continue a personalului angajat. În anul 2012, Guvernul Boc reorganizează activitatea minieră din Valea Jiului, astfel încât, în urma unor analize, au fost identificate și separate unitățile miniere viabile de cele neviabile, CNH intrând în procedură de lichidare.

Sintetizând, odată cu trecerea la economia de piață, s-au produs importante *modificări ale modului de organizare* a activității de exploatare a huilei, astfel:

- 1991 – Combinatul Minier Valea Jiului se transformă în Regia Autonomă a Huilei din România;
- 1998 – Regia Autonomă a Huilei devine Compania Națională a Huilei SA;
- noiembrie 2012 – din CNH se desprind EM Petrila, Paroșeni, Uricani, creându-se SN Închideri Mine Valea Jiului;
- decembrie 2012 – din CNH se desprind EH Lonea, Livezeni, Vulcan, Lupeni, Prepararea Cărbunelui Valea Jiului, formând Societatea Națională a Huilei SA;
- februarie 2013 – se creează Complexul Energetic Hunedoara. Înființarea CE Hunedoara (prin Hotărârea de Guvern nr. 1023/2011) a fost impusă de faptul că în România nu exista o companie de electricitate pe bază de huilă, suficient de mare pentru a putea participa la proiecte internaționale, în beneficiul pieței din România. Avantajele înființării complexului energetic erau multiple: acces direct la rezervele de huilă în scopul eficientizării activității, optimizarea fluxurilor tehnologice, reducerea structurii administrative, asigurarea managementului integrat.

Complexul Energetic Hunedoara este cel mai mare producător de energie electrică din zona de centru și nord-vest a țării, asigurând aproximativ 5% din producția României.

Societatea cuprinde următoarele sucursale:

- Sucursala Divizia Minieră Petroșani împreună cu Sucursala Prestserv Petroșani, care asigură extragerea cărbunelui superior, respectiv a huilei, din câmpurile miniere Lonea, Livezeni, Vulcan și Lupeni. Se estimează că resursele din Valea Jiului asigură, cu o producție medie anuală de aproximativ 1,5 mil. t huilă pe an, posibilitatea producerii energiei electrice timp de peste 38 de ani.
- Sucursala Electrocentrale Deva are în componență patru grupuri energetice de 210 MW fiecare și unul de 235 MW, toate utilizând drept combustibil huila.
- Sucursala Electrocentrale Paroșeni are în componență un grup energetic de 150 MW care utilizează, de asemenea, cărbune superior, respectiv huilă.

Ca urmare a restructurărilor succesive produse în sectoarele minier și energetic după anul 1990, și-au încetat activitatea numeroase exploatări de huilă, astfel:

- 1999 – Exploatările Miniere Câmpu lui Neag și Petrila Sud;
- 2003 – Exploatarea Minieră Dâlja;
- 2004 – Exploatarea Minieră Valea de Brazi;
- 2006 – Exploatarea Minieră Aninoasa.

În anul 2012, la 26 noiembrie, s-a înființat Societatea Națională de Închideri Mine Valea Jiului SA, persoană juridică română cu capital integral de stat care-și desfășoară activitatea în conformitate cu legile române. În componența sa au intrat Exploatarea Minieră Petrila (închisă în anul 2015) și Exploatările Miniere Paroșeni și Uricani (închise în anul 2017).

În anul 2021, la 28 aprilie, termocentrala de la Mintia, parte a Complexului Energetic Hunedoara aflat în insolvență, a intrat oficial în conservare.

La baza restrângerii activității de extracție a huilei au stat criterii de natură tehnică și economică:

- ponderea rezervelor de huilă exploatabilă, conținutul energetic al rezervelor exploatabile, gradul de asigurare a ritmului de exploatare programat;
- eficiența lucrărilor de deschidere;
- eficiența lucrărilor miniere active;
- nivelul prognozat al producției;
- nivelul productivității muncii;
- nivelul cheltuielilor de producție;
- costul unitar de producție.

Astfel, au fost identificate exploatațiile miniere fără perspective de viabilizare a activității, fiind trecute în program de închidere.

Ca urmare a pierderilor acumulate de la înființare, Complexul Energetic Hunedoara (CEH) se află în insolvență, sub povara unor datorii de peste 6 mld. lei. Din acestea, circa 3 mld. lei, adică 48% din creanțe, reprezintă amenzi aplicate pentru lipsa certificatelor de carbon necesare CEH, pentru neîndeplinirea condițiilor de mediu impuse de Uniunea Europeană și datorate Administrației Fondului pentru Mediu[23].

Producția de huilă

Producția de huilă în România depinde direct de cererea națională de resurse energetice primare în sectorul energetic (producția proprie de cărbune este utilizată integral pentru producerea energiei electrice și termice) și de resursele/rezervele de care dispune România. O lungă perioadă de timp, statul a sprijinit prin subvenții bugetare producția de huilă extrasă prin lucrări subterane.

Producția de huilă din exploatările carbonifere din Valea Jiului a cunoscut o scădere continuă după anul 1990 (scădere accentuată după restructurările și disponibilizările de personal din anul 2007).

TABELUL 31: EVOLUȚIA PRODUCȚIEI DE CĂRBUNE/HUILĂ ÎN PERIOADA 1990-2019 (MII T)

	1990	1997	1998	2000	2004	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Producția totală de cărbune	40.847	36.246	28.105	30.924	32.963	31.120	26.726	23.225	26.017	23.858	21.827
Huilă	5.950	5.642	4.331	4.042	3.016	2.283	1.301	1.069	784	538	411

Sursa: Comisia Națională de Statistică, *Anuarele statistice ale României*, anii 1992-2019 și INS, TEMPO-Online.

Se poate observa că producția de huilă extrasă s-a redus în anul 2017 cu 26,6% față de 2016. Trendul se menține, în anul 2019 fiind înregistrată o diminuare de 23,6% față de 2018.

În prezent, întreaga producție de huilă se obține de Divizia Minieră a Complexului Energetic Hunedoara, în cele patru exploatații miniere active: Lupeni, Lonea, Vulcan și Livezeni (primele două aflându-se în program de închidere, celelalte două urmând să fie închise până în anul 2032).

După extracție, huila este supusă unui proces de sortare, iar cantitatea care corespunde parametrilor ceruți prin contract se livrează beneficiarilor ca huilă sortată (din aprilie 2021, unicul beneficiar este Sucursala Electrocentrale Paroșeni). Restul huilei extrase este supusă preparării, la punctul de lucru Prepararea Cărbunelui Valea Jiului (componentă a CEH), fiind apoi livrată termocentralelor. Transportul cărbunelui extras de la punctele de lucru spre termocentrale se face cu vagoane pe calea ferată existentă, cu o dotare de zece locomotive și 43 km de cale ferată[24].

[23] *Raport amănunțit asupra cauzelor și împrejurărilor care au dus la apariția stării de insolvență la Societatea Complexul Energetic Hunedoara SA*, http://cigmc.ro›insolventa.

[24] *Raport amănunțit asupra cauzelor și împrejurărilor care au dus la apariția stării de insolvență la Societatea Complexul Energetic Hunedoara SA*, http://cigmc.ro›insolventa.

Prețul de vânzare al huilei autohtone, după ce a fost adusă la parametrii de calitate corespunzători utilizării pentru producerea energiei electrice și termice, este superior huilei importate de calitate superioară. Totodată, termocentralele beneficiare care au fost construite să funcționeze pe bază de huilă cu parametrii calitativi ai celei autohtone pot folosi huila din import doar în amestec cu cea românească, de unde rezultă necesitatea menținerii activității de extracție a huilei autohtone atât timp cât România va produce energie pe bază de cărbune.

Cererea pentru huila din Valea Jiului

De-a lungul anilor, cărbunele a reprezentat între 30 și 40% din structura resurselor de energie primară în România.

În prezent, cărbunele joacă un rol esențial în producerea electricității. Conform ANRE, cărbunele a reprezentat aproximativ 27,5% din mixul de energie în anul 2017 (1/5 pe bază de huilă și restul pe bază de lignit, la nivelul anului 2013[25]), energia hidro 23%, urmată de energia nucleară cu aproximativ 18,3% și energia pe bază de gaz natural cu aproximativ 17%.

Ca urmare a Deciziei Consiliului UE 2010/787 privind ajutorul de stat pentru industria cărbunelui, s-a permis subvenționarea exploatării huilei până în anul 2018, condiționând-o de aplicarea unui program strict de închidere a minelor nerentabile. Odată cu majorarea costurilor de producție, costurile suplimentare cu emisiile de CO_2 și eliminarea subvențiilor au determinat reducerea competitivității huilei din producția internă și restrângerea producției. Din punct de vedere economic și energetic, pentru producția de energie electrică, huila indigenă fără subvenții a devenit o sursă marginală.

Cu o putere instalată de 150 MW și o putere netă de 130 MW, centrala Paroșeni (singura care mai funcționează pe huilă) asigură în prezent sub 0,5% din necesarul național, CEH livrând în SEN sub 1,5% din energia produsă de centralele electrice dispecerizabile în primele trei luni ale anului 2020.

Infrastructura de exploatare a huilei din Valea Jiului

Sucursala Divizia Minieră are în exploatare două abataje cu complex mecanizat (EM Livezeni și EM Lupeni), zece abataje cu banc subminat și două abataje frontale echipate cu stâlpi și grinzi; de asemenea, dispune de peste 87.927 m de lucrări miniere subterane, precum și de construcțiile de suprafață la toate cele patru exploatări miniere.

Exploatările miniere dețin echipamente vechi, cu grad de uzură ridicat și randamente în scădere. Astfel Mina Lupeni încă funcționează cu echipamente puse în funcțiune din perioada 1964-1988, Mina Livezeni cu echipamente din 1975-1988, Mina Lonea cu echipamente din 1964-1989, Mina Vulcan cu echipamente din 1956-1989[26]. Această situație se reflectă în consumuri crescute de materii prime, costuri mari de producție, productivitate redusă (< 250 t/persoană/an, sub nivelul mondial), pericole în exploatare, fiabilitate redusă a echipamentelor, cu impact nefavorabil direct asupra performanțelor financiare.

Trebuie relevat un aspect extrem de important, respectiv că, pe lângă costurile mari de producție, lipsa echipamentelor necesare sau vechimea considerabilă a celor existente pot conduce la apariția unor accidente de muncă, caz în care consecințele sociale ar fi dezastruoase și ar antrena noi cheltuieli pentru societate.

Forța de muncă ocupată

La începutul anilor 90, Valea Jiului avea o populație de aproximativ 140.000 loc. și peste 45.000 de angajați în 15 unități miniere.

[25] www.anre.ro.

[26] *Raport amănunțit asupra cauzelor și împrejurărilor care au dus la apariția stării de insolvență la Societatea Complexul Energetic Hunedoara SA,* http://cigmc.ro›insolventa.

Schimbările multiple și rapide, disponibilizările și restructurarea mineritului huilei în Valea Jiului produse în ultimii 20 de ani au contribuit la un declin demografic susținut al județului Hunedoara, doar în anii 2016-2019 populația rezidentă scăzând cu 15.300 loc.[27]

Programele de restructurare au dus la pierderea a numeroase locuri de muncă, s-a înregistrat un declin al forței de muncă a județului Hunedoara, a sectorului extracției și preparării cărbunelui (care avea numărul cel mai mare de angajați în 1996), au dus la dispariția a peste jumătate din numărul locurilor de muncă până în anul 2000.

La recensământul din 2011, activitățile miniere dețineau un loc important în localitățile Vulcan, Petrila și Lupeni (asigurând ocuparea a 17% din populația acestor localități), cel mai slab reprezentate ca pondere fiind în Petroșani (10,3%).

Dată fiind evoluția acestei ramuri, forța de muncă ocupată în extracția huilei din județul Hunedoara a cunoscut o scădere continuă și în perioada 2015-2018, în timp ce în celelalte activități nivelul ocupării a înregistrat scăderi ușoare sau chiar a crescut (transport, sănătate și asistență socială).

TABELUL 32: POPULAȚIA OCUPATĂ PE ACTIVITĂȚI ȘI SEXE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018

	2015		2016		2017		2018	
	mii pers.	%	mii pers.	%	mii pers.	%	mii pers.	%
Total	**175,1**	**100,0**	**170,5**	**100,0**	**168,6**	**100,0**	**166,4**	**100,0**
- femei	**81,7**	**46,6**	**77,5**	**45,4**	**78,8**	**46,7**	**79,0**	**47,5**
Agricultură, silvicultură, pescuit	34,9	19,9	30,2	17,7	30,4	18,0	30,9	18,6
- femei	17,2	9,8	14,7	8,6	14,6	8,7	15,2	9,1
Industrie	53,6	30,6	53,7	31,5	51,0	30,2	48,8	29,3
- femei	21,2	12,1	19,8	11,6	20,6	12,2	20,5	12,3
Industria extractivă	5,9	3,4	5,1	3,0	4,0	2,4	3,6	2,2
- femei	1,2	0,7	1,0	0,6	0,9	0,5	0,8	0,5
Industria prelucrătoare	40,5	23,1	41,8	24,5	40,2	23,8	38,5	23,1
- femei	18,2	10,4	17,2	10,0	18,0	10,7	18,0	10,8
Producerea și furnizarea energiei electrice, termice, gaze	3,0	1,7	2,3	1,3	2,3	1,4	2,2	1,3
- femei	0,7	0,4	0,5	0,3	0,5	0,3	0,4	0,2
Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor	4,2	2,4	4,2	2,5	4,2	2,5	4,2	2,5
- femei	1,1	0,6	1,1	0,6	1,2	0,7	1,3	0,8
Construcții	12,2	7,0	12,6	7,4	12,7	7,5	12,5	7,5
- femei	1,8	1,0	1,4	0,8	1,6	0,9	1,2	0,7
Comerț	30,7	17,5	29,6	17,4	29,6	17,6	29,2	17,5
- femei	17,3	9,9	17,2	10,0	17,3	10,3	18,0	10,8
Transport	7,0	4,0	7,2	4,2	7,4	4,4	7,7	4,6
- femei	1,1	0,6	1,2	0,7	1,1	0,6	1,1	0,7
Învățământ	7,5	4,3	7,5	4,4	7,5	4,4	7,4	4,4
- femei	5,5	3,1	5,4	3,2	5,4	3,2	5,2	3,1
Sănătate și asistență socială	7,8	4,5	8,3	4,9	8,9	5,3	9,0	5,4
- femei	6,3	3,6	6,6	3,9	7,1	4,2	7,2	4,3

Sursa: INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, http://www.hunedoara.insse.ro.

Situația forței de muncă ocupate în extracția huilei, pe exploatații active, în anul 2017, se prezintă în tabelul următor.

[27] INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică, http://www.hu nedoara.insse.ro.

TABELUL 33: FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN EXTRACȚIA HUILEI, PE EXPLOATAȚII, ÎN ANUL 2017 (NR. PERSOANE)

EM Lonea	EM Livezeni	EM Vulcan	EM Lupeni	Prestări servicii	TOTAL
777	799	675	1.152	185	3.588

Sursa: CEROPE, 2019, *Tranziție justă în Hunedoara*. *Diversificare economică echitabilă și durabilă*.

În ceea ce privește nivelul de salarizare a forței de muncă din domeniul extractiv (situat în general în partea superioară a grilei de salarizare la nivelul economiei naționale), în județul Hunedoara se poate remarca o creștere a cuantumului acestuia după anul 2016, menținându-se (cu excepția anului 2015) pe locul doi, după cel din „Producția, furnizarea energiei electrice, termice, gaze".

TABELUL 34: CÂȘTIGUL SALARIAL NOMINAL MEDIU BRUT ȘI NET LUNAR PE ACTIVITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2015-2018 (LEI)

Anul	**2015**		**2016**		**2017**		**2018**	
Indicatorul	**Brut**	**Net**	**Brut**	**Net**	**Brut**	**Net**	**Brut**	**Net**
Total	**2.101**	**1.524**	**2.206**	**1.600**	**2.618**	**1.898**	**3.446**	**2.088**
Agricultură, silvicultură, pescuit	1.701	1.234	1.902	1.386	2.147	1.562	2.929	1.786
Industrie	2.319	1.686	2.381	1.728	2.726	1.981	3.479	2.121
Industria extractivă	**4.064**	**2.911**	**3.662**	**2.624**	**4.099**	**2.991**	**5.062**	**3.076**
Industria prelucrătoare	1.872	1.373	2.071	1.512	2.465	1.790	3.158	1.928
Producerea și furnizarea energiei electrice, termice, gaze	3.896	2.786	3.788	2.704	4.277	3.077	5.646	3.400
Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor	1.655	1.216	1.831	1.342	2.072	1.514	2.861	1.754
Construcții	1.741	1.270	1.704	1.238	2.045	1.487	2.543	1.549
Comerț	1.508	1.098	1.652	1.204	2.059	1.496	2.547	1.558
Transport	2.128	1.534	2.317	1.684	2.506	1.822	3.266	1.972
Învățământ	2.839	2.031	2.530	1.830	2.921	2.077	4.145	2.462
Sănătate și asistență socială	2.183	1.581	2.787	2.011	3.732	2.706	5.718	3.423

Sursa: INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, http://www.hunedoara.insse.ro.

Închiderea minelor de huilă a determinat și va determina trecerea în șomaj a unui număr mare din totalul mic de angajați din zonă, cei mai mulți dintre aceștia având competențe nerelevante pe piața muncii actuale, mai ales în contextul tehnologizării și digitalizării accentuate a economiei.

Investiții

Pentru a atenua dezechilibrele sociale și economice din bazinele miniere, dar și pentru a încuraja investițiile și inițiativele antreprenoriale locale, în decembrie 1998, Guvernul a declarat Valea Jiului, alături de alte 25 de zone miniere, ca fiind zonă minieră defavorizată (la data declarării, rata șomajului în zonă era de 26,9%).

În anul 2002, Guvernul finalizează *Strategia de dezvoltare socioeconomică a Văii Jiului,* prin care se căutau soluții economice alternative pentru dezvoltarea zonei.

În perioada 1997-2006, alocațiile de capital pentru investiții au asigurat în medie 35% din necesarul solicitat de CNH Petroșani.

Ținând cont de prognozele cu privire la rolul pe care huila urmează să-l joace în mixul energetic național, ultimul an în care au mai fost alocate fonduri pentru investiții în industria extractivă a huilei a fost 2015.

TABELUL 35: INVESTIȚIILE PE PRINCIPALELE RAMURI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (MII LEI PREȚURI CURENTE)

	2015	2016	2017	2018
Total	763.885	358.515	323.266	421.563
Industria extractivă	290	-	-	-
- cărbune	290	-	-	-
Industria prelucrătoare	105.338	75.591	73.355	81.890
Energie electrică și termică	79.023	21.009	10.318	18.884
Transporturi și telecomunicații	450	490	180	214
Învățământ	919	1.652	1.890	809
Sănătate	3.102	851	1.176	2.422

Sursa: INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, http://www.hunedoara.insse.ro.

Deși procesul de restructurare are o componentă importantă de modernizare, volumul investițiilor s-a redus treptat în toate ramurile industriei extractive, dat fiind efortul bugetar foarte mare cerut de menținerea în funcțiune a exploatărilor miniere și de păstrarea forței de muncă.

Contextul și structura CEH, starea tehnică necorespunzătoare și gradul ridicat de uzură al anumitor active energetice și miniere ca urmare a lipsei investițiilor, precum și situația financiară dificilă în care se află societatea limitează implementarea unor măsuri viabile de redresare, singura posibilitate, în opinia CEH, de continuare a activității de producere a energiei electrice pentru sistemul electroenergetic național (SEN), precum și de asigurare a energiei termice pentru orașele din Valea Jiului fiind aplicarea procedurii de dare în plată a activelor funcționale.

Deși România continuă să se bazeze pe termocentralele existente pentru a menține funcționarea în siguranță a sistemului energetic național și pentru asigurarea unui nivel rezonabil de independență energetică, conform versiunii în lucru a *Strategiei energetice a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050*, în mixul energetic în următorii zece ani va rămâne lignitul exploatat din zona Olteniei, și nu huila din Valea Jiului.

Aspecte de mediu determinate de extracția huilei din Valea Jiului

Extracția cărbunelui în Valea Jiului produce *efecte negative multiple și variate asupra mediului,* efecte care persistă și după încetarea activității de exploatare, implicând daune materiale directe și indirecte, care vor fi suportate de întreaga comunitate timp îndelungat.

În tabelul următor este prezentată situația solurilor afectate de activități miniere din industria carboniferă în județul Hunedoara.

TABELUL 36: SITUAȚIA SOLURILOR AFECTATE DE ACTIVITĂȚI EXTRACTIVE ALE CĂRBUNILOR, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Localizarea sitului	Numele proprietarului/ administratorului/ deținătorului sitului	Tipul de proprietate asupra terenului	Tipul de conta-minare	Suprafața (ha)
1	Uricani	Primăria orașului Uricani/EM Uricani	de stat	actuală	11
2	Petroșani	CNH SA Petroșani/EM Livezeni	de stat	actuală	2,3
5	Lupeni	CNH SA Petroșani/EM Bărbăteni	de stat	actuală	2
6	Petroșani	CNH SA Petroșani/EM Livezeni	de stat	actuală	3,6
7	Petrila	CNH SA Petroșani/ EM Lonea	de stat	actuală	2,3
8	Petrila	CNH SA Petroșani/ EM Lonea	de stat	actuală	1
9	Lupeni	CNH SA Petroșani/ EM Lupeni	de stat	actuală	9,5
10	Petrila	CNH SA Petroșani/ EM Petrila	de stat	actuală	20

Nr. crt.	Localizarea sitului	Numele proprietarului/ administratorului/ deținătorului sitului	Tipul de proprietate asupra terenului	Tipul de conta-minare	Suprafața (ha)
11	Uricani	CNH SA Petroșani/ EM Uricani	de stat	actuală	27
12	Aninoasa	Primăria Aninoasa/ CNH SA Petroșani	de stat	actuală	6,5
13	Petroșani	Primăria Petroșani/ EM Livezeni	de stat	actuală	1
14	Petrila	Primăria Petrila/ EM Lonea	de stat	actuală	7,2
15	Petrila	Primăria Petrila/ EM Lonea	de stat	actuală	12,7
18	Petrila	Primăria Petrila/EM Petrila	de stat	actuală	1,6
19	Petrila	Primăria Petrila/EPCVJ Vulcan UP Petrila	de stat	actuală	32

Sursa: Ministerul Mediului, Agenția Națională pentru Protecția Mediului, 2018, *Raport anual privind starea mediului în România pentru anul 2018,* www.anpm.ro.

Referitor la efectele poluării asupra organismului uman, incidența îmbolnăvirilor prin diverse boli ale aparatului respirator în rândul populației din Valea Jiului se situează frecvent peste valorile medii înregistrate pe plan național, iar principalele victime sunt copiii; unele boli respiratorii acute ale acestora se cronicizează, putând duce la instalarea unor modificări patologice cu urmări grave. Efectul indirect al prezenței poluanților atmosferici asupra colectivității infantile din Valea Jiului este rahitismul, boală caracterizată prin tulburări ale metabolismului fosfocalcic, prin deficit de vitamina D2, una dintre fazele metabolismului normal al acestei vitamine având loc sub influența radiațiilor solare la nivelul pielii. În condițiile existente în Valea Jiului, din punctul de vedere al concentrațiilor și duratei îndelungate la care aceștia acționează, agenții poluanți contribuie la agravarea bolilor respiratorii acute și favorizează apariția unui număr crescut de îmbolnăviri prin bronșită cronică, emfizem pulmonar și astm bronșic[28].

În ceea ce privește *bolile profesionale*, se înregistrează un număr mare de silicoze, tuberculoze, pneumoconioze, sindrom Raynaud, hipoacuzie și surditate prin zgomot, dermatite și fibroze. Minerii sunt tot mai bolnavi și, de la an la an, numărul celor care sunt diagnosticați cu o boală profesională se dublează. Minerii se îmbolnăvesc cronic din cauza muncii grele, a greutăților pe care le ridică și le poartă prin mină, dar și din cauza stresului de zi cu zi, generat de lipsa unui loc de muncă sigur. Dacă până nu de mult minerii sufereau de silicoză, acum balanța este inclinată spre bolile coloanei vertebrale, rezultate în urma ridicării de greutăți. Acest fapt este cauzat de lipsa mecanizării, de munca preponderent manuală, de transportul de materiale grele în mină, câteodată cu parcurgerea unor trasee aproape la orizontală cu greutăți în spinare (Serviciul de Sănătate și Securitate în Muncă din cadrul ITM Valea Jiului).

Ca o dovadă a recunoașterii gravității consecințelor pentru sănătate a activității din industria minieră, Camera Deputaților a adoptat decizional reducerea vârstei standard de pensionare cu doi ani a persoanelor care au locuit cel puțin 30 de ani în unele zone afectate de poluarea remanentă (precum și pe o rază de 8 km în jurul acestora) cauzată, printre altele, și de extracția, prepararea și arderea cărbunelui. Printre localitățile menționate, figurează și Aninoasa, Deva, Hunedoara, Lupeni, Petrila, Petroșani, Uricani, Vulcan. Există critici ale acestei legi, în sensul că reducerea este mult prea mică comparativ cu efectele pe care le are poluarea asupra organismului uman[29].

[28] Ministerul Mediului, Agenția Națională pentru Protecția Mediului, 2018, *Raport anual privind starea mediului în România pentru anul 2018,* www.anpm.ro.
[29] https://www.green-report.ro/legislatie-protectia-mediului.

Aspecte sociale determinate de dezvoltarea mineritului huilei în Valea Jiului

Exploatarea cărbunelui în România a schimbat radical fizionomia unor vaste zone geografice. Dincolo de transformările de natură economică, transformările de natură socială nu sunt mai puțin semnificative. Datorită amplorii și duratei, această activitate și-a pus amprenta asupra tuturor componentelor vieții celor care lucrează în acest domeniu. Impactul sociouman al activității miniere impune luarea în considerare a unor aspecte de natură economică și socială, cum sunt: standardul economic, nivelul veniturilor, dotarea cu locuințe, evaluarea condițiilor de muncă, percepția conflictelor sociale în zonă. De asemenea, poate oferi o imagine, din perspectivă socioumană, a oportunității continuării exploatării în diferite bazine carbonifere, realizarea unei balanțe sociale și umane care, pe lângă cea economică, să confirme sau să infirme această oportunitate.

Prezența exploatării cărbunelui sprijină economiile în diferite feluri:

- În primul rând, exploatările miniere de cărbune oferă locuri de muncă pentru comunitățile locale. Pe lângă locurile de muncă din exploatarea huilei (Complexul Energetic Hunedoara, Societatea Națională de Închideri Mine Valea Jiului, Apa Serv Valea Jiului (total 4.863 de persoane), Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Securitatea Minieră și Protecție Antiexplozivă INSEMEX (121 de persoane), s-au creat locuri de muncă în industriile conexe furnizoare de utilaje, piese și alte produse necesare acesteia (de ex., la Lupeni, Petroșani, Vulcan), în prepararea huilei (Coroești) și utilizarea acesteia (Paroșeni). Angajatorii investesc adesea în îmbunătățirea abilităților forței lor de muncă – abilități care pot fi transferate la alți angajatori și alte industrii (de ex., producția de mobilă, ateliere meșteșugărești). De locurile de muncă generate de industria extractivă a cărbunelui beneficiază nu numai cei angajați în mină, ci și familiile lor (fabrica de vâscoză și mătase artificială de la Lupeni (356 de angajați), fabrica textilă de la Vulcan)[30]. Aceste locuri de muncă sprijină întreaga comunitate atunci când veniturile angajaților sunt cheltuite pe bunuri și servicii.
- Extracția cărbunelui se dezvoltă, de obicei, în zone rurale și izolate, necesitând o dezvoltare semnificativă a infrastructurii – extinderea rețelei electrice, dezvoltarea transporturilor, a telecomunicațiilor, a rețelei de unități comerciale, de învățământ, sanitare etc.
- Dezvoltarea infrastructurii ca urmare a dezvoltării activității de minerit sprijină dezvoltarea economică a regiunii. Unele orașe din județele care dețin exploatări carbonifere ființează datorită acestei activități. Ca urmare a strămutărilor din anumite perimetre, au fost demolate unele case vechi, cu confort redus, și s-a realizat împroprietărirea familiilor strămutate cu locuințe noi. Însăși localizarea geografică a orașelor în cadrul Văii Jiului, de la est la vest, corespunde succesiunii etapelor de exploatare a resurselor carbonifere și de dezvoltare a acestora. Astfel, Petrila, Petroșani, Aninoasa, Vulcan, Lupeni, Uricani s-au dezvoltat în vecinătatea minelor, unde au fost construite coloniile muncitorești organizate de proprietarii minelor sau de către stat, ocupate de muncitori aduși sau veniți din Imperiul Austro-Ungar sau din Regatul României la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea.
- Exploatările miniere aduc, de asemenea, venituri la bugetul de stat. Companiile plătesc taxe atât la nivel local, cât și la nivel național și pot contribui cu redevențe care sprijină cu fonduri alte servicii ca sănătate, educație, bunăstare și securitate. Aceste beneficii pot fi adesea critice pentru economiile în curs de dezvoltare, adesea fragile.
- Aceste aspecte pozitive au avut un rol important asupra nivelului de viață al populației zonelor respective, reflectându-se și asupra economiei naționale în ansamblul său, precum și asupra nivelului de trai al întregii populații.

[30] CEROPE, 2019, *Tranziție justă în Hunedoara. Diversificare economică echitabilă și durabilă*.

- Restrângerea sau încetarea activității miniere în aceste zone au avut consecințe negative deosebite, punând o parte din populație în situația de a nu avea resurse necesare traiului. S-au desființat locuri de muncă inclusiv la agenții economici care asigurau produse, lucrări și servicii specifice activității (raportul mediu între locurile de muncă în serviciile conexe și cele din activitatea minieră a fost de cca 3/1). Procesul de restructurare a constat cu predilecție în închiderea activității și disponibilizarea în masă a personalului, cu plăți compensatorii, dar fără asigurarea de alternative viabile pentru crearea de noi locuri de muncă pentru absorbția personalului disponibilizat. Mobilitatea forței de muncă, posibilitatea redusă de a găsi ușor un alt loc de muncă corespunzător exigențelor personale au determinat mulți locuitori să se reîntoarcă în zonele de origine.
- Pe plan individual, lipsa oportunităților de angajare pentru cea mai mare parte a populației din zonele cu exploatări miniere are semnificația nesatisfacerii unei necesități de bază a existenței și implică importante consecințe psihologice și comportamentale. În Valea Jiului, viața socială este exclusiv sau preponderent legată de activitatea minieră. Marea majoritate a forței de muncă este calificată în meserii specifice industriei miniere. O caracteristică distinctă a zonei o reprezintă existența forței de muncă ieftine, dar necalificate, rezultate din disponibilizările masive din minerit.
- Lipsa acută a locurilor de muncă și a alternativelor reale în zonele miniere determină creșterea presiunii sociale. A crescut numărul familiilor și al persoanelor care beneficiază de venitul minim garantat, crescând gradul de dependență al populației de serviciile sociale existente, ceea ce se traduce în cheltuieli tot mai mari din bugetele locale pentru servicii de asistență socială. Serviciile publice locale de asistență socială care desfășoară activitate de informare, consiliere și monitorizare, prestații sociale, indemnizații, ajutoare sociale, salarii pentru asistenții personali, alocații de susținere au ca scop reducerea sau limitarea unor situații de dificultate sau vulnerabilitate care pot duce la marginalizare sau excluziune socială.
- Zonele miniere au fost și sunt zone monoindustriale afectate de procesul de restructurare. Aceste zone și-au diminuat sever potențialul economic și, ca rezultat, acum se confruntă cu numeroase procese de dezagregare socială.

Analiza SWOT a industriei extractive a resurselor de huilă din județul Hunedoara:

Puncte tari:

- integrarea în centrele de producție a energiei;
- existența personalului calificat în activitatea minieră, tradiție și expertiză profesională la toate nivelurile;
- tehnologiile de extracție adecvate condițiilor geologice;
- termocentralele sunt proiectate pentru parametrii huilei din Valea Jiului;
- distanțele mici până la beneficiari;
- cererea constantă.

Puncte slabe:

- extracția ineficientă și necompetitivă;
- creșterea costurilor de producție generată de obligativitatea respectării condițiilor suplimentare de protecție a mediului;
- exploatarea are un puternic impact asupra mediului, fiind generatoare de poluare;
- problemele de securitate a muncii la exploatările subterane;
- productivitatea mică, situată sub nivelul mondial;
- posibilități limitate de îmbunătățire a calității cărbunilor;
- concentrarea în zone monoindustriale, generând probleme sociale grave.

Oportunități:

- introducerea tehnologiilor moderne poate determina creșterea eficienței și scăderea costurilor;
- necesarul crescând de surse de energie primară;
- piața de desfacere relativ stabilă;
- menținerea diversității surselor de energie;
- costurile încă ridicate ale producerii energiei electrice din surse regenerabile;
- îmbunătățirea calității cărbunelui vândut, cu mici investiții în retehnologizarea sortării de la fiecare exploatare minieră;
- posibilitatea implementării proiectelor de captare a metanului din cărbune și a emisiilor de metan din zăcămintele aflate în exploatare;
- gazeificarea cărbunelui.

Amenințări:

- impunerea renunțării treptate, dar certe la utilizarea cărbunilor pentru producerea energiei, prin reglementările europene și mondiale;
- diversitatea ofertei și a furnizorilor externi de resurse energetice;
- abundența resurselor energetice regenerabile;
- costurile medii mai mari în Europa decât în SUA, Australia, Africa de Sud;
- dependența totală a cererii de cărbune de asigurarea funcționării termocentralelor.

2.2.2. Industria extractivă a minereurilor

Din cele prezentate rezultă că evoluția producției industriei extractive nu trebuie analizată separat, în sine, ci în strânsă legătură cu evoluția industriei de prelucrare primară în care se regăsesc efectele economice ale primei grupe de ramuri.

În anul 2008, în județul Hunedoara, cifra de afaceri realizată de industria extractivă reprezenta aproape 4% din cifra totală realizată în industrie, construcții și comerț. În anul 2014, această pondere a ajuns să fie în jur de 1,03%, iar în anul 2018, aceasta să scadă sub 1%. Descreșterea rolului industriei extractive este pusă în evidență și de scăderea numărului angajaților din această industrie.

TABELUL 37: POPULAȚIA OCUPATĂ ÎN INDUSTRIA EXTRACTIVĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (MII DE PERSOANE)

Anii	Economie, total	Industrie	Industrie extractivă
2015	175,1	53,6	5,9
2016	170,5	53,7	5,1
2017	168,6	51	4,0
2018	166,4	48,8	3,6

Sursa: INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, http://www.hunedoara.insse.ro.

Această situație a fost generată de închiderea minelor din județ ca urmare a programului de restrângere a activității miniere la nivel național. Extragerea minereurilor neferoase în județ era reprezentată de Regia Autonomă a Cuprului Aurului și Fierului MINVEST Deva, ce avea în subordine exploatări miniere și cariere din mai multe județe din țară. Falimentul mineritului în domeniul metalelor feroase și neferoase la nivel național a fost determinat de calitatea slabă a minereurilor extrase, lipsa tehnologiilor performante, lipsa finanțării sectorului, desființarea industriilor ce prelucrau minereurile neferoase, lipsa unei viziuni clare a sectorului și, nu în ultimul rând, incoerența politică în luarea deciziilor.

Programul de închidere a minelor a fost luat în discuție încă din anul 1995, dar a fost pus în aplicare în anul 1998, ca o condiție a continuării programului de asistență încheiat cu FMI.

Printr-un număr de 11 hotărâri de guvern s-a aprobat închiderea definitivă pentru 556 de mine și cariere, în limita fondurilor alocate. Începând cu anul 1998, s-au contractat lucrări de închidere și ecologizare pentru un număr de 295 de mine și cariere.

Astfel, până la sfârșitul anului 2011, s-au încheiat lucrările de închidere și ecologizare a 192 de obiective miniere, la care se adaugă 53 cu recepții parțiale. Dintre acestea, 167 de obiective miniere sunt din sectorul extracției minereurilor neferoase, din care 41 aparțineau CNCAF MINVEST Deva.

TABELUL 38: PROGRAMUL DE ÎNCHIDERE A MINELOR DIN SECTORUL EXTRACȚIEI MINEREURILOR NEFEROASE

Nr crt.	Compania/ societatea	Total mine închise	Hotărârea de guvern care a aprobat închiderea										
			816/ 1998	17/ 1999	720/ 1999	493/ 2000	602/ 2001	898/ 2002	926/ 2003	1854/ 2004	1008/ 2006	644/ 2007	997/ 2010
	TOTAL	167	28	7	11	13	7	23	4	17	24	31	2
1	CN REMIN Baia Mare	69	22	5	1	4	-	11	-	4	7	15	-
2	**CNCAF MINVEST Deva**	**41**	**6**	**-**	**7**	**1**	**1**	**4**	**4**	**5**	**6**	**7**	**-**
3	CNU București	25	-	2	3	5	1	4	-	1	2	5	2
4	SC Miniera Anina	19	-	-	-	3	5	4	-	1	2	4	-
5	SC MIN-BUCOVINA SA	13	-	-	-	-	-	-	-	6	7	-	-

Sursa: Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri, 2016, *Strategia industriei miniere pentru perioada 2017-2035*.

Ținând cont de faptul că extracția minereurilor a fost oficial sistată, marea majoritate a personalului minier este angajat pentru activități de închidere sau conservare a exploatărilor din zona județului Hunedoara. Pentru efectuarea acestor lucrări, Guvernul a aprobat alocarea de fonduri prin adoptarea unor hotărâri de guvern (tabelul 39).

TABELUL 39: LISTA LUCRĂRILOR MINIERE (CARIERE, MINE ȘI PĂRȚI DE MINE, PREPARAȚII, IAZURI) A CĂROR ÎNCHIDERE A FOST APROBATĂ PRIN HOTĂRÂRI DE GUVERN PÂNĂ ÎN LUNA NOIEMBRIE 2016, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Obiectivul minier închis	H.G.
1	Mina BOIȚA HAȚEG-Iaz Lupeni	816/1998 1008/2006
2	Mina BĂLAN CENTRAL	720/1999
3	Mina FAGU CETĂȚII	720/1999
4	Mina GHELARI CENTRAL	720/1999
5	Mina GHELARI VEST	720/1999
6	Mina MUNCEL	898/2002
7	Mina BRAD PARȚIAL	1846/2004
8	Mina DEVA – Iazul Herepea + Valea Mureșului	1846/2004
9	Mina BÂRZA	1008/2006
10	Mina GHELARI	1008/2006
11	Mina TELIUC	1008/2006
12	Mina VEȚEL	1008/2006
13	Mina ZLATNA – Iazul nr. 3	1008/2006
14	Mina CERTEJ – Iazurile Valea Mealu și Valea Mireșului	644/2007 și 1030/2010
15	Mina DEVA-BOLCANA – Iazul Valea Devei	644/2007
16	Mina VORȚA	644/2007
17	Mina BRAD – Iazurile Rivița și Rovina	644/2007
18	Mina BOIȚA HAȚEG postînchidere	997/2010
19	Cariera OHABA PONOR postînchidere	997/2010

Nr. crt.	Obiectivul minier închis	H.G.
20	Mina BĂLAN CENTRAL postînchidere	997/2010
21	Mina RUDA BRAD postînchidere	997/2010
22	Mina MUNCEL postînchidere	997/2010
23	Mina GHELARI Est postînchidere	977/2010

Sursa: Ministerul Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri, 2016, *Strategia industriei miniere pentru perioada 2017-2035*.

În acest scop, în perioada 1998-2011, pentru activitățile specifice programelor de închidere a minelor, la nivelul întregului sector minier, inclusiv prin programele finanțate în cadrul acordurilor de împrumut convenite cu organisme financiare externe, s-au cheltuit fonduri în valoare totală de 1.330.553.614 lei (echivalentul a 350.145.688 euro), din care fonduri alocate direct de la bugetul de stat de 1.171.568.836 lei, fonduri atrase de la Banca Mondială de 137.768.130 lei și fonduri atrase de la BIRD de 21.216.648 lei.

Pentru continuarea activității miniere în domeniul minereurilor feroase și neferoase, trebuie luate în considerare o serie de elemente esențiale, cum ar fi:

- cerințele impuse de legislația națională;
- cerințele și orientările UE;
- analizarea și reconsiderarea compoziției mineralogice a zăcămintelor din zonă;
- orientarea strategică a zonei Hunedoara și a activității miniere în general.

Din evaluarea situației actuale putem identifica, pentru fiecare tip de resursă, punctele slabe și punctele forte, precum și oportunitățile și amenințările mediului exterior, astfel:

Analiza SWOT pentru minereurile neferoase polimetalice:

Puncte tari:

- resurse cu termene de epuizare relativ îndelungate, constând în resurse variate, dispersate la nivel național în 145 de zăcăminte, cu 28 mil. t de rezerve posibil de exploatat;
- personal calificat, cu experiență în minerit;
- infrastructură încă existentă pentru minele închise;
- sunt mine ale căror metode de deschidere și pregătire se pot adapta pentru introducerea tehnologiilor moderne de exploatare;
- există posibilitatea realizării unor concentrări tehnologice de tipul o uzină de preparare – mai multe mine;
- există încă infrastructura de învățământ capabilă să pregătească personal calificat pentru activitatea minieră;
- minele sunt situate în zone monoindustriale favorabile activităților de exploatare minieră;
- sunt zone punctuale ce pot fi exploatate rentabil, pe durate determinate.

Puncte slabe:

- conținut scăzut de substanță utilă în zăcământ;
- condiții de extracție dificile: adâncimi mari, grosimea straturilor variabilă, infiltrații de apă etc.;
- se creează probleme mari de mediu, prin poluarea apei, solului și aerului;
- tehnologii și echipamente uzate fizic și moral;
- închiderea combinatelor metalurgice din zonă care prelucrau minereurile neferoase;
- în prezent nu există mine cu utilități în funcțiune (stații de ventilație, rețele de alimentare, stații de pompare a apelor de mină).

Oportunități:

- piața minereurilor neferoase înregistrează un trend crescător;
- reluarea activității miniere are consecințe pozitive asupra comunităților din zonele monoindustriale;

- menținerea funcțională a unei infrastructuri pentru exploatarea minereurilor polimetalice, adaptabilă noilor tehnologii și măsurilor de protecție a mediului.

Amenințări:

- sistarea definitivă a producției în mine de mare adâncime;
- calitatea superioară a concentratelor de pe piața mondială a minereurilor, abundența și diversitatea ofertei;
- apariția pe piață a unor materiale sintetice care înlocuiesc produsele tradiționale;
- creșterea gradului de reciclare.

Analiza SWOT pentru minereurile auro-argintifere:

Puncte tari:

- existența unor resurse totalizând 760 mil. t de minereu la nivel național;
- infrastructura de prelucrare prin procedeul CIP-CIL;
- posibilitatea dezvoltării unor exploatări la suprafață;
- există mine ale căror lucrări de deschidere și pregătire se pretează tehnologiilor moderne de exploatare;
- există posibilitatea realizării unor concentrări tehnologice de tipul o uzină de preparare – mai multe exploatări;
- există infrastructura de învățământ capabilă să pregătească personal calificat pentru activitatea minieră.

Puncte slabe:

- minele subterane se află în proces de închidere;
- nu există instalații tehnologice de mare capacitate pentru prelucrarea minereului (concentratului) aurifer;
- industria metalurgică și-a restrâns sau sistat activitatea;
- reluarea exploatării subterane necesită aport investițional mare.

Oportunități:

- prețul minereurilor aurifere este crescător în ultimii ani;
- prelucrarea deșeurilor din iazurile vechi de decantare și a stocurilor de pirite aurifere arsenioase conduce deopotrivă la ecologizarea unor mari suprafețe ocupate de acestea;
- reluarea activității are consecințe sociale pozitive în zone monoindustriale.

Amenințări:

- riscul închiderii definitive a unor mine de adâncime;
- percepția ostilă cauzată de utilizarea cianurii în procesul de prelucrare.

Analiza SWOT pentru minereurile cuprifere:

Puncte tari:

- există resurse apreciabile de minereu, aproximativ 443 mil. t;
- există posibilitatea dezvoltării unor exploatări în carieră;
- exploatările în carieră existente se pretează tehnologiilor moderne de exploatare;
- posibilitatea realizării unor concentrări tehnologice de tipul o uzină – mai multe exploatări.

Puncte slabe:

- instalațiile tehnologice pentru prelucrarea minereului cuprifer au fost demolate;
- rentabilizarea minelor viabile necesită investiții mari pentru redeschidere și retehnologizare.

Oportunități:

- prețul minereurilor cuprifere, ca și al cuprului de altfel, a crescut constant în ultimii ani;
- reanalizarea, la nivel european, a surselor interne de producere a materiilor prime minerale;
- reluarea activității are consecințe sociale pozitive în zonele monoindustriale.

Amenințări:

- riscul unei percepții ostile din cauza impactului de mediu;
- realizarea producției miniere la limita de profitabilitate este dependentă de fluctuațiile pieței.

Concluzii

Declinul rezervelor de minereuri neferoase și sărăcia acestora în substanță utilă au condus la închiderea majorității exploatărilor miniere. De asemenea, lipsa de implicare a statului în proiecte majore, cum ar fi exploatarea aurului, a avut ca rezultat abandonarea activității miniere în acest sector. În acest context, direcțiile strategice de exploatare a resurselor de minereuri neferoase ar trebui să aibă în vedere, în principal, conservarea minelor închise, concesionarea perimetrelor ce pot fi exploatate firmelor interesate, valorificarea elementelor utile din halde și iazuri de decantare, precum și ecologizarea perimetrelor miniere afectate de procesele productive.

2.3.3. Industria prelucrătoare

Regiunea Vest se caracterizează prin diferențe semnificative de dezvoltare între Hunedoara și Caraș Severin, pe de o parte, și Arad și Timiș, pe de altă parte. Aceste diferențe conduc la caracteristici și probleme structurale distincte între cele două subregiuni, din perspectiva activității industriale.

Industria din Hunedoara și Caraș Severin este dominată de industria grea. În cazul Hunedoarei, industriile cele mai reprezentative sunt extractivă, siderurgică și metalurgică. Reprezentative ca volum al producției sunt și industria textilă, piele și blănuri, precum și industria alimentară și a băuturilor.

Diferențele de dezvoltare dintre cele două subregiuni sunt explicabile parțial prin ponderea diferită a industriilor care angajează forță de muncă înalt calificată. În acest sens, industriile reprezentative pentru Timiș și Arad sunt industria ușoară, construcțiile de mașini și electrotehnică. Aceste ramuri industriale atrag cu preponderență forță de muncă înalt calificată, precum și investiții străine productive în regiunea Vest.

O caracteristică suplimentară care explică diferențele de dezvoltare la nivelul regiunii Vest este infrastructura. Județele din regiunea Vest necesită noi investiții în infrastructură, care să mărească atractivitatea regiunii. Decalajele cele mai ridicate se înregistrează în zona Hunedoara. În acest sens, zona Hunedoara-Deva, Valea Jiului, zonele miniere din nordul județului Hunedoara și sudul județului Caraș Severin necesită lucrări semnificative de infrastructură care să genereze oportunități de dezvoltare economică și să permită reintroducerea unor areale vulnerabile în circuitul economic. Din acest punct de vedere, zone cu un profil preponderent monoindustrial, precum Valea Jiului, se caracterizează printr-o pondere ridicată a forței de muncă din minerit, forță de muncă ce trebuie absorbită de alte sectoare. Probleme suplimentare sunt generate de dificultatea reconversiei profesionale a personalului din minerit.

FIGURA 18: PONDEREA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIE ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTAL CIFRĂ DE AFACERI LA NIVEL NAȚIONAL)

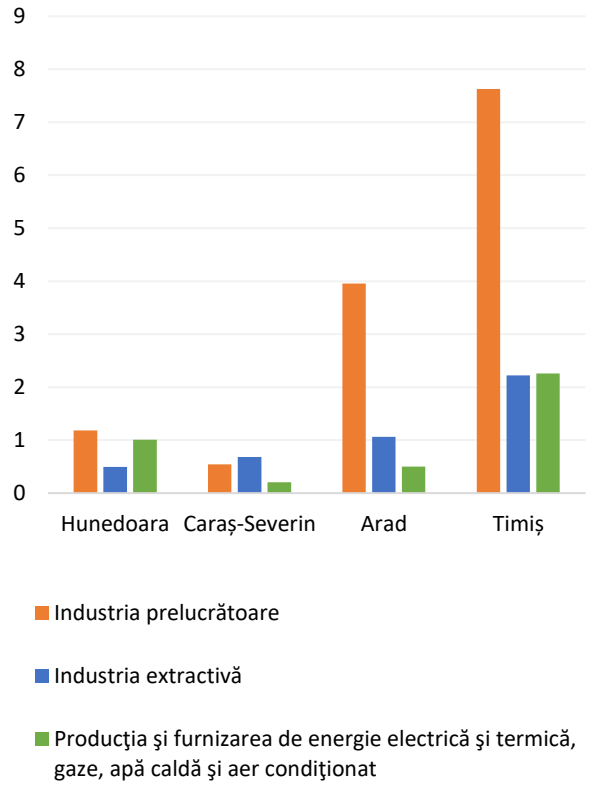

FIGURA 19: PONDEREA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIE ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTAL CIFRĂ DE AFACERI REGIUNEA VEST)

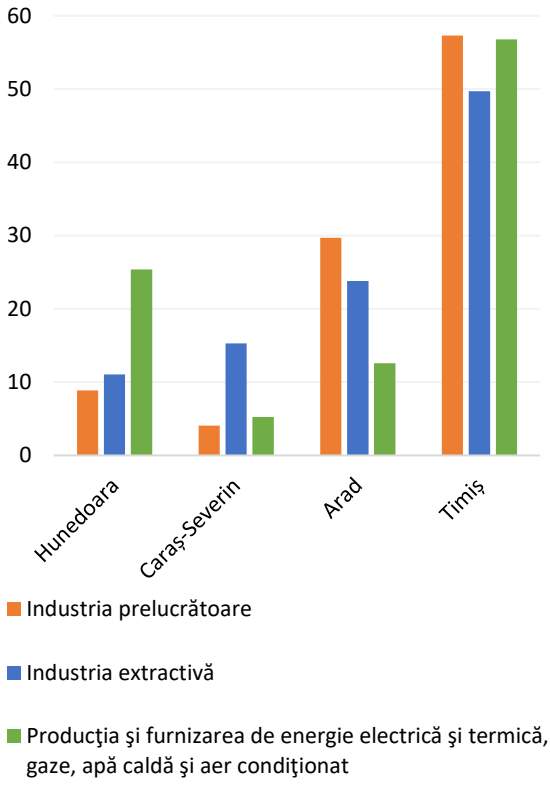

Sursa: Comisia Națională de Statistică, *Anuarele statistice ale României*, anii 1992-2019.

Diferențele de dezvoltare între județele din regiunea Vest sunt reflectate în ponderea cifrei de afaceri din industrie. În acest sens, la nivelul lui 2019, industria din Timiș genera peste 55% din cifra de afaceri din regiunea Vest în cazul industriei prelucrătoare și al producției și furnizării de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat și 49,7% în cazul industriei extractive. Hunedoara și Caraș Severin înregistrau cele mai slabe performanțe din regiunea Vest, în special în ceea ce privește industria prelucrătoare.

Analiza principalilor indicatori din industria prelucrătoare în cazul județelor din regiunea Vest evidențiază dificultatea industriei din Hunedoara de a atrage investiții. Deși numărul de întreprinderi active reprezenta 19,5% din totalul regiunii Vest, angajând 13,1% dintre persoanele ocupate din regiunea Vest, industria prelucrătoare hunedoreană a reușit să atragă doar 4,8% din investiții.

TABELUL 40: PRINCIPALII INDICATORI DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE ÎN ANUL 2019 (% DIN TOTALUL REGIUNII VEST)

Județul	Număr de întreprinderi active	Cifra de afaceri	Investiții nete	Număr de persoane ocupate
Hunedoara	19,5	8,9	4,8	13,1
Caraș Severin	10,8	4,1	3,2	5,9
Arad	25,9	29,7	15,9	29,1
Timiș	43,8	57,3	76,1	51,9

Sursa: Comisia Națională de Statistică, *Anuarele statistice ale României*, anii 1992-2019.

Din perspectiva evoluției istorice pe termen mediu, industria prelucrătoare din Hunedoara este pe o traiectorie descendentă. Numărul de întreprinderi în 2019 era cu aproximativ 20% mai mic comparativ cu 2008, anterior marii crize financiare. Cifra de afaceri a înregistrat o revigorare în perioada 2014-2017, dar ulterior, în 2018-2019, a înregistrat un recul puternic.

FIGURA 20: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNTREPRINDERI ACTIVE DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019

FIGURA 21: EVOLUȚIA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019

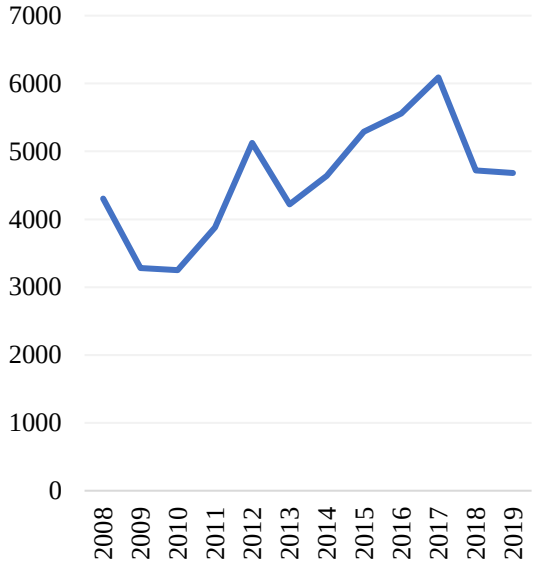

Notă: Cifra de afaceri în prețuri constante 2015 (deflator utilizat: Indicii prețurilor producției industriale specifici industriei prelucrătoare).

Sursa: Calculele autorului pe baza datelor din *Anuarele statistice ale României*, anii 1992-2019.

Reculul cifrei de afaceri este reflectat de evoluția investițiilor (figura 22) și în special de evoluția personalului ocupat (figura 23). Personalul ocupat în unitățile active, din industria prelucrătoare din Hunedoara a cunoscut un recul de 35% în 2019 comparativ cu 2008, în contextul în care, în cazul județului Timiș, personalul ocupat în industria prelucrătoare a crescut cu 12% în aceeași perioadă analizată. Aceasta reflectă procesul de declin al industriei prelucrătoare din Hunedoara, în sensul închiderii unor capacități productive sau trecerii unor firme în inactivitate, concomitent cu migrația internă a forței de muncă la nivel regional către județele cu deficit de forță de muncă și salarii mai atractive.

Ramurile industriei prelucrătoare reprezentative în județul Hunedoara sunt industria siderurgică, industria de exploatare și prelucrare a lemnului, precum și industria ușoară, în special textile și încălțăminte, pielărie și covoare.

Județul Hunedoara are o tradiție îndelungată în domeniul siderurgiei. Combinatul Siderurgic Hunedoara, cel mai mare combinat din România, a fost înființat în 1884. Actualmente, combinatul este deținut de ArcelorMittal, al doilea producător mondial de oțel. Combinatul a cunoscut un declin semnificativ după 1990. În perioada 1993-1999 au fost închise Oțelăria nr. 1 și Oțelăria nr. 2. Numărul de angajați a scăzut de la 20.000 în 1993 la 1.200 în 2008, respectiv la 568 în 2020. Cifra de afaceri a combinatului a fost de 354,8 mil. lei în 2020, în scădere de la 486,7 mil. lei în 2019, pe fondul contracției cererii la export datorate Covid-19.

FIGURA 22: EVOLUȚIA INVESTIȚIILOR NETE DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019

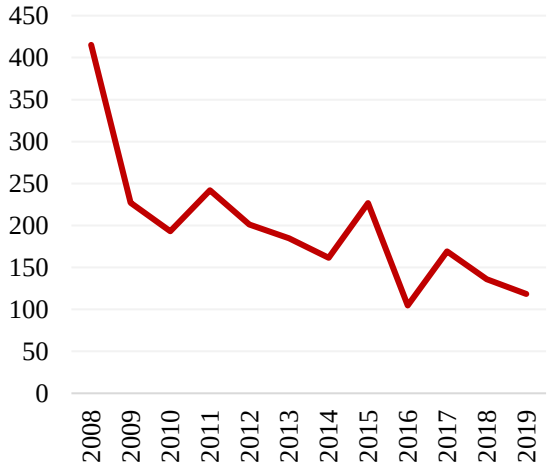

FIGURA 23: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PERSOANE OCUPATE DIN INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, 2008-2019

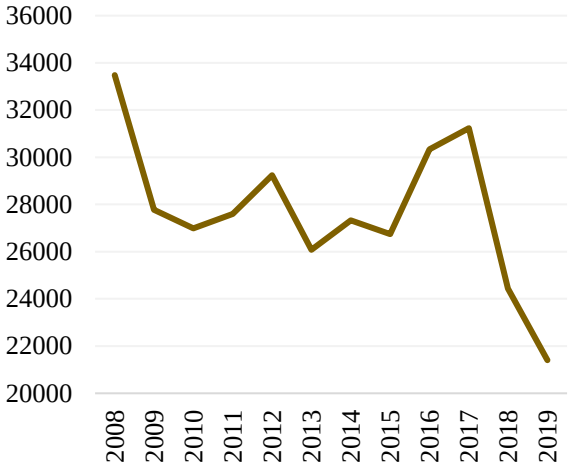

Notă: Investițiile nete în prețuri constante 2015 (deflator utilizat Indicii prețurilor producției industriale specifici industriei prelucrătoare).

Sursa: Calculele autorului pe baza datelor din *Anuarele statistice ale României, anii 1992-2019.*

O altă industrie cu tradiție în Hunedoara este reprezentată de exploatarea și prelucrarea lemnului. Cea mai importantă companie din domeniu este SC Ameritech SA, societate înființată în 2003, cu capital mixt româno-american. Compania și-a diversificat activitatea de la prelucrarea lemnului de buștean până la realizarea de produse finite. Principalele grupe de produse realizate sunt: construcții din lemn, mobilier de grădină, mobilier casnic, paleți și ambalaje din lemn. În 2020, cifra de afaceri a companiei a fost de 173,7 mii lei, cu 10% mai mică comparativ cu 2019.

Industria ușoară din Hunedoara este reprezentată în principal de industria textilă, articole de îmbrăcăminte, respectiv pielărie și încălțăminte. Aceste ramuri industriale au fost afectate de liberalizarea comerțului cu textile începând cu 2005 și de concurența puternică a produselor din China.

Firmele din industria prelucrătoare ocupă primele trei locuri în topul firmelor din județul Hunedoara, ceea ce reflectă tradiția industrială a județului. Primul loc este ocupat de Philips Orăștie SRL, un exemplu de investiție productivă de succes din județ. Investiția realizată de olandezii de la Philips este una dintre cele mai semnificative la nivel județean din România. În contextul dinamicii negative a investițiilor totale în industria prelucrătoare din județ, atragerea investitorilor de calibru poate reprezenta o soluție pentru Hunedoara.

TABELUL 41: CLASAMENTUL FIRMELOR DIN JUDEȚUL HUNEDOARA CONFORM CIFREI DE AFACERI, ÎN ANUL 2019

Denumire firmă	Cifră de afaceri 2019 (mil. lei)	Δ 2019/2018 (%)	Domeniul principal de activitate
Philips Orăștie SRL	905,4	-19,2	Fabricarea de aparate electrocasnice
Sews Romania SRL	876,4	-2,6	Fabricarea articolelor din fire metalice; fabricarea de lanțuri și arcuri
ArcelorMittal Hunedoara SA	486,6	43,2	Producția de metale feroase sub forme primare și de feroaliaje

Denumire firmă	Cifră de afaceri 2019 (mil. lei)	Δ 2019/2018 (%)	Domeniul principal de activitate
Farmaceutica Remedia Distribution & Logistics SRL	415,6	4,9	Comerț cu ridicata al produselor farmaceutice
Assa Abloy Entrance Systems Production Romania SRL	186	10,5	Fabricarea de construcții metalice și părți componente ale structurilor metalice
T & O Prodcom SRL	176,4	-3,9	Comerț cu ridicata nespecializat de produse alimentare, băuturi și tutun
Macon SRL	141,1	37,4	Fabricarea produselor din beton pentru construcții
Confezioni Andrea Romania SRL	135,3	27,4	Fabricarea de articole confecționate din textile (cu excepția îmbrăcămintei și lenjeriei de corp)
Geraico Prod Com SRL	113,9	-5,9	Comerț cu ridicata al băuturilor
Fares Trading SRL	113,1	-8,5	Comerț cu ridicata cu cafea, ceai, cacao și condimente

Sursa: Camera de Comerț și Industrie Hunedoara, 2019, *Top 2019 firme din Județul Hunedoara*, Ediția XXVI.

Impactul Covid-19 asupra industriei prelucrătoare din județul Hunedoara a fost resimțit în special în perioada martie-aprilie 2020.

FIGURA 24: IMPACTUL COVID-19 ASUPRA PRODUCȚIEI INDUSTRIALE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (LUNA CORESPUNZĂTOARE DIN ANUL PRECEDENT = 100)

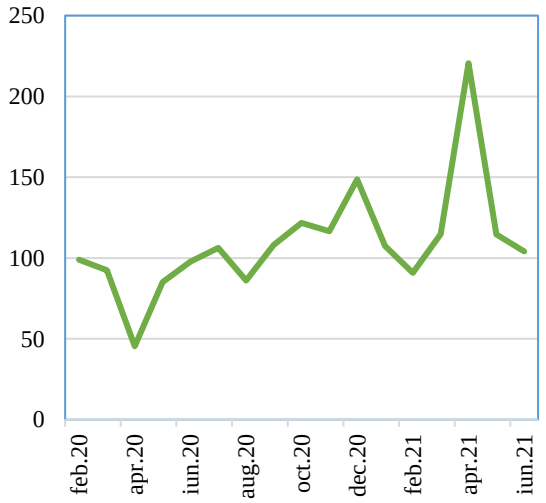

FIGURA 25: IMPACTUL COVID-19 ASUPRA CIFREI DE AFACERI DIN INDUSTRIE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (LUNA CORESPUNZĂTOARE DIN ANUL PRECEDENT = 100)

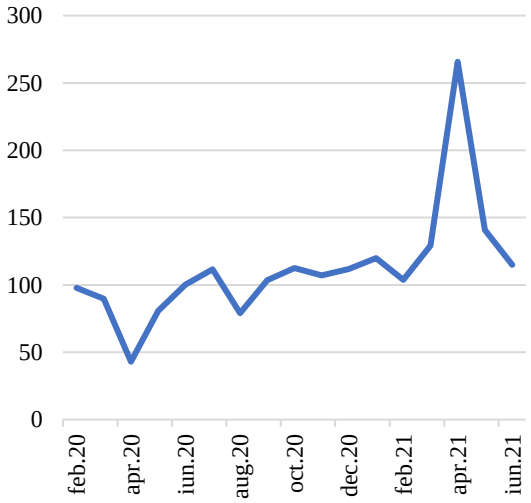

Sursa: INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, http://www.hunedoara.insse.ro.

Dinamica cifrei de afaceri și a producției din sector a coincis cu evoluția pandemiei și a restricțiilor. Evoluția puternic pozitivă în perioada martie-aprilie 2021 se datorează efectului statistic de bază. În termeni de volum, se poate observa o revenire a industriei prelucrătoare la valori comparabile perioadei anterioare crizei declanșate de Covid-19.

2.3. Energia

2.3.1. Producția energiei electrice

Schimbările structurale preconizate a avea loc în următorii ani (închiderea a numeroase capacități de producție cu funcționare pe combustibili fosili ca urmare a depășirii duratei normate de viață și a lipsei fondurilor investiționale, creșterea ponderii centralelor eoliene și fotovoltaice în structura sistemului energetic, eventuala extindere a grupurilor nucleare) vor dezechilibra și mai mult structura regională a sistemului. În regiunile Sud-Vest și Vest ale țării funcționează grupuri energetice pe cărbune, regiunea Centru se bazează pe hidrocarburi și hidroenergie, iar regiunile Nord-Vest și Nord-Est, pe centrale hidroelectrice. Potențialul eolian al regiunii Sud-Est a determinat, în ultimii ani, înclinarea balanței energetice a zonei spre acest tip de capacități de producție. Suplimentarea capacităților de producție ale regiunii Sud-Est cu circa 1.500 MW în centrale eoliene și 1.400 MW în două grupuri nucleare ar conduce, *caeteris paribus,* la o pondere a acestei regiuni de peste 30% în totalul capacității instalate la nivel național. Împreună, regiunile Sud-Est și Sud-Vest vor ajunge la peste 70% din total. Această situație presupune efectuarea unor investiții semnificative în rețelele de transport al energiei pentru a surmonta inevitabilele congestii.

Conform *Strategiei energetice a României 2016-2030, cu perspectiva anului 2050,* se estimează că până în anul 2030 va fi retrasă din funcțiune capacitatea de producție de 1.800 MW pe bază de gaz natural din totalul de circa 3.650 MW (din care 1.750 MW în centrale de cogenerare de energie termică și electrică). „În locul capacităților vechi (...) sunt necesare investiții în noi capacități, o parte fiind destinate funcționării în cogenerare în localitățile cu SACET funcțional..." Se menționează în *Strategia energetică* faptul că proximitatea traseului gazoductului BRUA față de grupurile energetice din cadrul Complexului Energetic Oltenia și al Complexului Energetic Hunedoara poate atrage investiții în centrale pe bază de gaze naturale, inclusiv pe bază de gaz metan obținut prin gazeificarea lignitului. Conform *Planului național de redresare și reziliență* (PNRR), o capacitate instalată totală de 3.780 MW de producție de energie electrică pe bază de cărbune va fi dezafectată până la 31 decembrie 2025. Prin PNRR se prevede renunțarea la acest tip de centralele electrice până în anul 2032[31].

Principala componentă a capacităților de producere a energiei electrice din județul Hunedoara, **Complexul Energetic Hunedoara (CEH)**, a rămas cu o putere instalată de numai 150 MW (la Paroșeni), după închiderea grupurilor de la Mintia Deva în anul 2021. Cele șase blocuri energetice cu funcționare pe huilă de la **Mintia** au fost dezafectate din cauza lipsei conformării la cerințele de protecție a mediului (tabelul 42). Centrala de la **Paroșeni**, modernizată în anul 2007, prin transformarea blocului energetic 4 din grup de condensație pură în grup de cogenerare, a închis trei blocuri energetice uzate[32]. În prezent, această investiție nu mai este valorificată, întrucât centrala de la Paroșeni a încetat să mai furnizeze energie termică.

TABELUL 42: PUTERI INSTALATE NETE ȘI DISPONIBILE ALE UNITĂȚILOR DISPECERIZABILE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE SURSE PRIMARE DE ENERGIE, LA 1 IULIE 2021 (MW)

	Centrala	Unitatea dispecerizabilă	Putere instalată	Putere netă	Putere disponibilă	Obs.
CĂRBUNE						
	Paroșeni	Paroșeni	150	130	147	
	Mintia	Mintia 2	210	0	0	

[31] Guvernul României, 2021, *Planul național de redresare și reziliență.*

[32] Consiliul Județean Hunedoara, *Planul teritorial pentru tranziție justă al județului Hunedoara,* https://www.cjhunedoara.ro/documente/ANEXA_II_%C8%99i_Articolul_11_revizuit_25_mai_CJHunedoara_complet_compressed.pdf, p. 7.

	Centrala	Unitatea dispecerizabilă	Putere instalată	Putere netă	Putere disponibilă	Obs.
	Mintia	Mintia 3	210	0	0	Conser-vare
	Mintia	Mintia 4	210	0	0	
	Mintia	Mintia 5	210	0	0	
	Mintia	Mintia 6	210	0	0	
	Total CEH		**1.200**	**130**	**147**	
	Total România		**3.945**	**2.562**	**2.796**	
HIDRO						
	Râul Mare	Râul Mare 1	167,5	109,86	110,0	
	Râul Mare	Râul Mare 2	167,5	99,86	100,0	
	Clopotiva	Râul Mare Aval	14,0	9,974	10,0	
	Ostrovu Mic	Râul Mare Aval	15,9	9,974	10,0	
	Ostrovu Mare	Râul Mare Aval	15,9	15,874	15,9	
	Cârnești I	Râul Mare Aval	15,9	15,874	15,9	
	Cârnești II	Râul Mare Aval	11,5	11,487	11,5	
	Păclișa	Râul Mare Aval	15,9	12,934	13,0	
	Totești I	Râul Mare Aval	15,9	15,874	15,9	
	Totești II	Râul Mare Aval	15,9	15,874	15,9	
	Hațeg	Râul Mare Aval	15,9	12,974	13,0	
	Orlea	Râul Mare Aval	11,5	11,474	11,5	
	Subcetate	Râul Mare Aval	12,215	12,149	12,215	
	Plopi	Râul Mare Aval	12,0	12,0	12,0	
	Bretea	Râul Mare Aval	12,564	12,0	12,564	
	Total Hunedoara		**520,079**			
	Total România		**6.158,605**	**5.866,011**	**5.920,589**	
FOTO-VOLTAICĂ						
	Hunedoara*		0,035			
	Călan*		0,06			
	Deva**		0,07			
	Deva*		0,179			
	Bretea Mureșană***		0,86			
	Bălata***		9,9			
	Ilia***		10			
	Ghelari***		6,4			
	Tuștea*		0,44			
	Baru*		0,499			
	Orăștie*		0,0192			
	Total Hunedoara		**28,4622**			
	Total România		**612,304**	**557,443**	**559,093**	

Note:

* Centrale electrice fotovoltaice puse în funcțiune conform datelor Dispecerului Energetic Național (DEN).

** Centrale electrice fotovoltaice puse în funcțiune conform datelor emitenților, dar care nu sunt pe lista societăților autorizate ANRE (fie nu au obținut încă licența, fie producția realizată este destinată consumului propriu autoproducător).

*** Centrale electrice fotovoltaice aflate la 01.01.2014 în diferite faze (cu aviz tehnic de racordare sau cu contract).

Surse: https://www.transelectrica.ro/ro/web/tel/productie, august 2021; *Harta RET a centralelor fotovoltaice*, https://www.transelectrica.ro/documents/10179/45094/7productie20.pdf/.

Județul Hunedoara deține aproximativ 30% din puterea instalată pe bază de cărbune a țării, 8,5% din cea hidroelectrică, respectiv 4,5% din cea fotovoltaică. În ceea ce privește puterea

disponibilă, în noile condiții generate de intrarea în conservare a grupurilor energetice cu funcționare pe huilă (în baza Adresei Ministerului Energiei nr. 12155/28.04.2021), aceasta se ridică la numai 5,3% din cea înregistrată la nivel național.

Incoerența perpetuă a politicilor energetice a generat situația actuală a CEH, cu multiple efecte de antrenare în plan socioeconomic și nu numai. Se iau în considerare diferite soluții, în principal de natură organizatorică și mai puțin tehnologică, precum transferul centralei Mintia către Consiliul Județean Hunedoara sau divizarea CEH în două companii – una în subordinea Consiliului Județean, iar cealaltă în administrarea Ministerului Energiei[33], niciuna de natură să aducă rezolvarea problemei de fond.

2.3.2. Alimentarea centralizată cu energie termică

Dezafectarea grupurilor energetice de la Mintia presupune acțiuni ample de reconfigurare a sistemului public de alimentare cu energie termică a orașului Deva. În anul 2019, capacitatea termică instalată în centrale de cogenerare la nivelul județului Hunedoara se ridica la 9% din capacitatea existentă la nivel național, lungimea rețelei de termoficare la 3%, iar numărul de branșamente termice de apă caldă și încălzire la aproximativ 3% din totalul național (tabelele 43 și 44). Un fapt pozitiv din perspectiva situației actuale este că numai 18% din populația orașului Deva era conectată la rețeaua de termoficare.

TABELUL 43: CARACTERISTICI ALE SACET DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN ANUL 2019 (I)

	Nr. branșamente termice de apă fierbinte (din rețeaua de transport)		**Nr. branșamente termice de încălzire**		**Nr. branșamente termice de apă caldă de consum**		**Gradul de contorizare a branșamentelor termice (%)**			**Rata de branșare la SACET a consumatorilor de energie termică din localitate (%)**		
	Existente	**În funcțiune**	**Existente**	**În funcțiune**	**Existente**	**În funcțiune**	**Apă fierbinte**	**Încălzire**	**Apă caldă de consum**	**Populație**	**Instituții publice**	**Operatori economici**
CEH Deva	31	29	1.686	1.686	1.621	1.621	100	100	99	18	95	65
Termica Brad	9	9	215	215	0	0	11	100	0	99	0,43	0,79
Termoficare SA Petroșani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Total Hunedoara	**40**	**38**	**1.901**	**1.901**	**1.621**	**1.621**						
Total România	**2.517**	**2.499**	**53.440**	**50.410**	**54.108**	**47.413**						

Notă: * SC Termoficare SA Petroșani și-a încetat activitatea.

Sursa: Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energiei (ANRE), 2020, *Raport privind starea serviciului public de alimentare cu energie termică în sistem centralizat pentru anul 2020*, www.anre.ro.

Numărul locuințelor alimentate din sistemele centralizate de producere a energiei termice se ridica în anul 2019 la numai 0,7% din numărul celor branșate la astfel de sisteme la nivel național. Pe de altă parte, numărul debranșărilor era de 1,2% (tabelul 45). Populația orașului Deva cumpăra peste jumătate din energia termică livrată de CEH, care, la rândul său, reprezenta peste 65% din energia termică furnizată la nivelul județului Hunedoara.

[33] http://energie.gov.ro.

TABELUL 44: CARACTERISTICI ALE SACET DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN ANUL 2019 (II)

	Nr. centrale cogenerare proprii (CET)	Nr. centrale termice proprii (CT):				Capacitate termică instalată în centrale proprii (MW)			Lungime trasee/circuite din rețele (km)		
		Total	Zonă	Cvartal	bloc/ scară	Total	Cogenerare	Termice	Total	Subterane	Supraterane
CEH Deva	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	372,0	372,0	0,0	212,8	169,4	43,4
Termica Brad	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	16,3	0,0	16,3	15,5	11,0	4,5
Termoficare SA Petroșani*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Total Hunedoara	**1,0**	**1,0**	**1,0**	**0,0**	**0,0**	**388,3**	**372,0**	**16,3**	**228,3**	**180,4**	**47,9**
Total România	**15,00**	**633,0**	**81,0**	**290,0**	**262,0**	**7.737,2**	**4.058,0**	**3.679,2**	**7.249,3**	**6.904,1**	**345,2**

Notă: * SC Termoficare SA Petroșani și-a încetat activitatea.

Sursa: Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energiei (ANRE), 2020, *Raport privind starea serviciului public de alimentare cu energie termică în sistem centralizat pentru anul 2020*, www.anre.ro.

TABELUL 45: CARACTERISTICI ALE SISTEMULUI PUBLIC DE ALIMENTARE CU ENERGIE TERMICĂ ÎN ANUL 2019 (I)

	Valoarea reviziilor și reparațiilor planificate (mii lei)	Valoarea reviziilor și reparațiilor realizate la sfârșitul perioadei de raportare (mii lei)	Nr. operatori economici alimentați din SACET la sfârșitul perioadei de raportare	Nr. instituții publice alimentate din SACET la sfârșitul perioadei de raportare	Nr. locuințe (apartamente și/sau case) alimentate din SACET la sfârșitul perioadei de raportare	Nr. locuințe debranșate	Prețul local pentru populație, fără TVA (lei/MWh)
CEH Deva	644	562	168	24	4.014	343	126,24; 126,24/ 154,3 din RD; 129,01 din RT
Termica Brad	178	178	22	12	2.746	0	161.68
Termoficare SA Petroșani	0	2	176	17	1.439	25	139.08
Total Hunedoara	**822**	**742**	**366**	**53**	**8.199**	**368**	
Total România	**137.835**	**75.318**	**13.520**	**2.361**	**1.140.321**	**28.507**	

Sursa: Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energiei (ANRE), 2020, *Raport privind starea serviciului public de alimentare cu energie termică în sistem centralizat pentru anul 2020*, www.anre.ro.

TABELUL 46: CARACTERISTICI ALE SISTEMULUI PUBLIC DE ALIMENTARE CU ENERGIE TERMICĂ, ÎN ANUL 2019 (II)

	Energie termică produsă și/sau cumpărată (MWh)			Energie termică vândută la consumatori (MWh)				Nr. angajați la sfârșitul perioadei de raportare	Chelt. dezv./ modernizare SACET
	Total	din prod. proprie	cumpărată	Total	populație	instituții publice	operatori economici		(mii lei)
CEH Deva	127.820	127.820	0	44.642	23.603	10.420	10.618	39	0
Termica Brad	28.320	28.320	0	17.970	16.267	1.516	187	72	0

	Energie termică produsă și/sau cumpărată (MWh)			Energie termică vândută la consumatori (MWh)				Nr. angajați la sfârșitul perioadei de raportare	Chelt. dezv./ moder-nizare SACET
	Total	**din prod. proprie**	**cumpărată**	**Total**	**populație**	**instituții publice**	**operatori economici**		**(mii lei)**
Termofi-care SA Petroșani	9.423	0	9.423	6.065	2.606	2.635	824	6	0
Total Hune-doara	**165.563**	**156.140**	**9.423**	**68.677**	**42.476**	**14.572**	**11.629**		
Total România	**14.080.217**	**7.086.113**	**6.994.104**	**9.887.516**	**7.346.434**	**780.727**	**1.760.356**	**-**	**68.652**

Sursa: Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energiei (ANRE), 2020, *Raport privind starea serviciului public de alimentare cu energie termică în sistem centralizat pentru anul 2020,* www.anre.ro.

Se poate remarca faptul că, în anul 2019, în județul Hunedoara nu s-au efectuat cheltuieli pentru dezvoltarea/modernizarea sistemului centralizat de alimentare cu energie termică.

Drept rezultat, în anul 2021, numai una dintre localitățile județului Hunedoara – municipiul Brad – mai beneficiază de alimentare cu energie termică din sisteme centralizate.

În municipiul Brad, primăria și-a propus creșterea eficienței energetice în sistemul centralizat de transport și distribuție a energiei termice atât prin modernizarea acestuia, cât și prin construirea unei noi centrale termice. De remarcat este preocuparea pentru „*campanii de conștientizare privind avantajele utilizării sistemului centralizat de energie termică*".

În prezent, există în România mai mult de 2,2 mil. de gospodării cu centrale termice individuale, majoritatea în mediul urban. În anul 2030, prognozele arată că aproape 3,2 mil. de gospodării vor utiliza în principal gazul natural pentru încălzire. În acest fel, „consumul total de gaz natural pentru încălzirea directă a locuințelor este de așteptat să crească ușor în următorii ani".

Prețurile energiei termice destinate populației provenind din surse centralizate de alimentare sunt aprobate prin hotărâri ale consiliilor locale, diferența dintre prețuri și costurile de producție, distribuție și furnizare fiind subvenționată în majoritatea localităților racordate la SACET. Subvențiile sunt însă transferate cu mari dificultăți către producători, deoarece autoritățile locale, care asigură o cotă însemnată din aceste ajutoare, nu dispun de resursele financiare necesare pentru a efectua la timp plățile. Astfel, valoarea subvențiilor care ajunge efectiv în bugetele producătorilor (în măsura în care ajung) este diminuată semnificativ de rata inflației. Rezultă că o parte a costurilor nu poate fi acoperită prin subvenția inițial prevăzută. Nivelul subvențiilor nu ține seama, așa cum ar trebui, de puterea de cumpărare a populației, ci, mai degrabă, de bugetul consiliilor locale, de considerente politice etc. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm faptul că, în costurile care stau la baza formării prețurilor, sunt incluse, în anumite cazuri, și *pierderile energiei termice la transport și distribuție,* la capitolul cheltuieli variabile.

Aproximativ 90% dintre gospodăriile din *mediul rural* și 15% dintre cele din mediul urban se încălzesc preponderent cu lemn de foc. *Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050* menționează că „În mediul rural, fără măsuri suplimentare de sprijin, tranziția către încălzirea cu gaz va avea loc mult mai încet", chiar și în localitățile racordate la rețeaua de distribuție a gazului. Mai mult, „consumul de lemn de foc este de așteptat să crească ușor în următorii ani..." Se recunoaște că „progresul în asigurarea accesului la combustibili alternativi pentru încălzire este lent, în special în mediul rural". Nu se prevede explicit în strategie extinderea rețelelor de gaze naturale în următorii 15 ani, dar se spune că reducerea consumului de lemn pentru încălzire se va face prin „izolarea termică a locuințelor și prin derularea de programe de conversie către sobe eficiente, cu ardere completă și emisii scăzute".

Principalele concluzii sunt sintetizate în analiza SWOT a sistemului de producere a energiei electrice și termice din județul Hunedoara.

Analiza SWOT

Puncte forte:

- condiții optime de amplasare și acces la utilități în cazul centralei Mintia, din perspectiva unei noi investiții similare cu impact mai redus asupra mediului – racord la rețeaua de înaltă tensiune, existența infrastructurii de termoficare, acces la apă de răcire, la infrastructură de transport (feroviară și rutieră), caracteristici geografice favorabile etc.;
- perspective de creștere a consumului de energie electrică și termică generate de posibilitățile reale de dezvoltare economică a județului Hunedoara, având în vedere capitalul natural de care dispune, capitalul uman, apropierea geografică de țările dezvoltate ale Europei etc.

Puncte slabe:

- închiderea termocentralei Mintia, cel mai mare producător de energie electrică din vestul țării;
- nevalorificarea investiției de la centrala Paroșeni (a blocului energetic 4 de cogenerare), prin sistarea activității de furnizare a energiei termice;
- intermitențele în funcționarea centralei de la Paroșeni, cauzate de dificultățile de aprovizionare cu cărbune;
- renunțarea la SACET. O singură localitate a județului Hunedoara – municipiul Brad – mai este alimentată de la SACET (în anul 1999 erau alimentate cu energie termică 14 localități, 13 orașe și o comună);
- numărul foarte redus de lucrări noi și lucrări de retehnologizare efectuate de E-Distribuție Banat;
- cele mai mari valori ale indicelui frecvență medie a întreruperilor în rețea (SAIFI), în anul 2019, pentru E-Distribuție Banat;
- diminuarea populației ocupate în domeniul industriei energetice din cauza problemelor întâmpinate de CEH;
- oportunități limitate de angajare a personalului disponibilizat de la CEH la nivelul județului, cu precădere în zonele rurale;
- izolarea termică inadecvată a clădirilor publice și private;
- numărul redus al localităților în care se distribuie gaze naturale;
- ponderea mare a gospodăriilor care se încălzesc cu lemn de foc.

Oportunități:

- sporirea adecvanței SEN prin construcția unei noi centrale electrice dispecerizabile – înlocuirea grupurilor energetice cu funcționare pe cărbune de la Mintia cu grupuri în ciclu combinat alimentate cu gaze naturale (cu o capacitate de aproximativ 1.000 MW) – proiect de cogenerare de înaltă eficiență. Includerea acestui proiect la capitolul Dezvoltarea capacităților în regim de cogenerare de înaltă eficiență/integrarea SRE în producția de energie termică pentru sistemele centralizate de încălzire din *Planul național integrat în domeniul energiei și schimbărilor climatice*, p. 108 și p. 117;
- promovarea programului de instalare a centralelor fotovoltaice și a altor SRE, producția de hidrogen verde[34];

[34] Guvernul României, 2021, *Planul național de redresare și reziliență.*

- repunerea în funcțiune/reabilitarea/modernizarea/adaptarea sistemelor de transport și distribuție a energiei termice, în condiții de funcționare eficientă și încadrare în normele de protecție a mediului;
- stimularea rebranșărilor la SACET și extinderea SACET la clădirile noi, în condițiile creșterii gradului de implicare a autorităților administrației publice locale;
- reabilitarea termică a locuințelor și instituțiilor publice, prin care se poate reduce consumul anual de energie termică cu aproximativ 20% pentru fiecare apartament reabilitat, cu prioritate pentru comunitățile afectate de sărăcie (finanțare din fondul pentru valul renovării prevăzut în PNRR);
- recalificarea forței de muncă din sectorul energetic, prin programe de instruire și perfecționare, inclusiv pentru profesiile și disciplinele-cheie în renovarea și reabilitarea clădirilor;
- creșterea numărului de clădiri care folosesc tehnologiile SRE pentru încălzire/răcire neconvențională (panouri solare termice, panouri fotovoltaice și pompe de căldură), prin implementarea proiectului *Strategiei de renovare pe termen lung* (SRTL);
- atragerea și utilizarea surselor de finanțare din mecanismele EU-ETS (Fondul de modernizare), din fondurile structurale aferente noului Cadru financiar multianual 2021-2027, ale mecanismului Just Transition pentru proiectele în domeniul SRE și al eficienței energetice, Fondul de inovare etc.[35];
- stimularea simbiozelor dintre sursele energetice/SACET și industriile din proximitate;
- electrificarea consumului de energie, prin promovarea utilizării energiei electrice în încălzire, în special în locuințele din mediul semiurban și rural;
- implementarea măsurilor de consum dispecerizabil (*Demand Response*) pentru integrarea SRE în SEN – reducerea/mutarea consumului din orele de vârf spre orele de gol de sarcină, precum și posibilitatea participării consumatorului final (ca prosumer) la piața de producție de energie electrică;
- introducerea contoarelor inteligente pentru consumatorii finali, conform Calendarului de implementare a sistemelor de măsurare inteligentă (SMI) a energiei electrice la nivel național pentru perioada 2019-2028 aprobat de ANRE în anul 2019.

Riscuri:

- creșterea deficitului de putere în SEN, prin retragerile din funcțiune ale centralelor cu funcționare pe cărbune;
- insuficiența capacităților disponibile în SEN pentru a prelua fluctuațiile surselor intermitente de energie;
- creșterea prețurilor energiei electrice și gazelor naturale – obstacol major pentru tranziția la energie curată;
- problemele pe care le pot întâmpina autoritățile publice locale în asigurarea fondurilor de finanțare a investițiilor necesare reabilitării SACET;
- reticența gospodăriilor în a reveni la sistemul centralizat de alimentare cu energie termică;
- migrația populației către județe cu grad mai ridicat de dezvoltare sau chiar spre alte țări.

În cadrul *Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara* se vor determina variantele posibile de dezvoltare a sistemelor de alimentare cu energie termică, pe baza informațiilor obținute de la primăriile celor 14 localități urbane, respectiv 45 rurale din județ (tabelul 47, figurile 26 și 27).

[35] *Planul național integrat în domeniul energiei și schimbărilor climatice 2021-2030*, p. 75.

TABELUL 47. SISTEMUL DE ÎNCĂLZIRE FOLOSIT ÎN GOSPODĂRIILE DIN MEDIUL URBAN ŞI RURAL, ÎN JUDEŢUL HUNEDOARA

	Clădiri rezidențiale (case)	din care, cu încălzire:					Clădiri publice	din care, cu încălzire:				
		Sobe cu lemn de foc	Centrale termice pe lemn, peleți etc.	Centrale termice pe energie electrică	Sobă sau centrală termică cu gaz natural	Racord la sistemul de încălzire centralizată		Sobe cu lemn de foc	Centrale termice pe lemn, peleți etc.	Sobă sau centrală termică cu gaz natural	Centrale termice cu energie electrică	Racord la sistemul de încălzire centralizată
Municipii												
Brad	3.109	3.075		0	0	34	22	5	4	0	1	12
Deva	8.549	137	0	0	8.412	0	10					0
Hunedoara	3.100	0	0	0	3.100	0	79	0	0	79	0	0
Lupeni	1.636	1.050	286	0	300	0	22	0	1	21	0	0
Orăștie	4.080	621	406	0	3.054	0	8	0	0	8	0	0
Petroșani	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Vulcan	1.736	1.213	0	0	523	0	10	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Orașe												
Aninoasa	832	522	223	77	10	0	4	1	0	3	0	0
Geoagiu	2.434	1.651	166	0	617	0	1	0	0	1	0	0
Hațeg	4.730	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	24	7	0	17	0	0
Petrila	8.384	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	19	0	5	14	0	0
Simeria	2.106	151	25	11	1.919	0	19	0	0	17	0	0
Uricani	834	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	10	2	0	8	0	0
Comune												
Baia de Criș	1.311	1.101	210	0	0	0	11	0	11	0	0	0
Bănița	504	424	80	0	0	0	5	5	0	0	0	0
Băcia	586	80	30	1	475	0	8	0	0	8	0	0
Băița	2.467	1.842	625	0	0	0	13	0	13	0	0	0
Bătrâna	90	90	0	0	0	0	4	1	1	0	0	0
Beriu	1.275	1.000	155	0	120	0	11	6	4	0	1	0
Boșorod	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Brănișca	913	860	53	0	0	0	11	4	6	0	1	0
Buceș	1.072	872	200	0	0	0	10	4	3	0	3	0
Bulzeștii de Sus	180	180	0	0	0	0	10	4	n/a	0	0	0
Bunila	385	385	0	0	0	0	10	1	2			
Cerbăl	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Crișcior	1.358	1.048	300	10	0	0	11	0	11	0	0	0
Densuș	1.015	870	100	0	0	0	18	5	9	0	4	0
General Berthelot	350	260	87	2	1	0	8	5	2	0	1	0
Ghelari	802	750	0	52	0	0	5	1	3	0	1	0
Hărău	1.233	80%	20%	0	0	0	13	7	6	0	0	0
Lăpugiu de Jos	737	712	25	0	0	0	12	4	3	0	6	0
Mărtinești	589	500	89	0	0	0	10	0	10	0	0	0
Romoș	1.213	676	416	0	121	0	9	0	7	2	0	0
Orăștioara de Sus	895	895	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
Peștișu Mic	587	387	200	0	0	0	13	2	11	0	0	0
Pui	1.840	1.674	110	1	0	0	15	5	10	0	0	0
Răchitova	650	600	50	0	0	0	10	5	4	0	1	0
Ribița	457	329	128	0	0	0	10	0	10	0	0	0
Râu de Mori	1.070	810	260	0	0	0	13		9			0
Sarmizegetusa	510	416	92	2	0	0	5	3	2	0	0	0
Sălașu de Sus	1.035	600	250	0	0	0	15	13	2	0	0	0

	Clădiri rezidențiale (case)	din care, cu încălzire:					Clădiri publice	din care, cu încălzire:				
		Sobe cu lemn de foc	Centrale termice pe lemn, peleți etc.	Centrale termice pe energie electrică	Sobă sau centrală termică cu gaz natural	Racord la sistemul de încălzire centralizată		Sobe cu lemn de foc	Centrale termice pe lemn, peleți etc.	Sobă sau centrală termică cu gaz natural	Centrale termice cu energie electrică	Racord la sistemul de încălzire centralizată
Sântămăria-Orlea	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	12	6	6	0	0	0
Tomești	468	401	67	0	0	0	5	0	5	0	0	0
Toplița	325	280	45	0	0	0	9	6	3	0	0	0
Turdaș	654			0		0	n/a				0	0
Vălișoara	601	523	78	0	0	0	7	5	2	0	0	0
Vețel	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Vorța	468	461	7	0	0	0	11	4	7	0	0	0

(*continuare tabel 50)*

	Blocuri	Nr. apartamente	din care, cu încălzire:						Alte clădiri (hoteluri, spații comerciale etc.)	din care, cu încălzire:				
			Sobe sau centrale termice (lemn de foc etc.)	Sobe cu gaz natural	Centrale termice cu gaz natural	Centrale termice de bloc	Centrale termice cu energie electrică	Racord la sistemul de încălzire centralizată		Sobe sau centrale termice cu gaz natural	Centrale termice cu energie electrică	Centrale termice de bloc	Sobe sau centrale pe lemn de foc	Racord la sistemul de încălzire
Municipii														
Brad	144	4.163	1.417	0	0	0	0	2.746	22	0	0	0	0	22
Deva	614	28.088	0	0	28.088	0	0		1.923					
Hunedoara	530	23.513	0	0	23.313	5	0	0	646	646	0	0	0	0
Lupeni	207	9.539	5 blocuri	0	200 blocuri	2	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Orăștie	105	5.357	1 bloc	0	104 blocuri	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Petroșani	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Vulcan	217	9.545					1.128	0	44	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Orașe														
Aninoasa	57	1.148	207	0	641	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Geoagiu	19	351	16	0	333	2	0	0	124	101	0	11	12	0
Hațeg	62	2.257	0	0	97%*	0	3%*	0%	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Petrila	192	9.790	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Simeria	76	2.558	0	2400	158	0	0	0	28	25	3	0	0	0
Uricani	114	3.381	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Comune														
Baia de Criș	2	18	18	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Bănița	2	12	12	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Băcia		131	30	54	46	1	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Băița	3	36	36	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Bătrâna	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Beriu	2	33	33	0	0	0	0	0	12	3	0	0	9	0
Boșorod	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Brănișca	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Buceș	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	6	0
Bulzeștii de Sus	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Bunila	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

	Blocuri	Nr. apartamente	din care, cu încălzire:						Alte clădiri (hoteluri, spații comerciale etc.)	din care, cu încălzire:				
			Sobe sau centrale termice (lemn de foc etc.)	Sobe cu gaz natural	Centrale termice cu gaz natural	Centrale termice de bloc	Centrale termice cu energie electrică	Racord la sistemul de încălzire centralizată		Sobe sau centrale termice cu gaz natural	Centrale termice cu energie electrică	Centrale termice de bloc	Sobe sau centrale pe lemn de foc	Racord la sistemul de încălzire
Cerbăl	1	2	2	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Crișcior	14	434	394	0	0	0	40	0	20	0	0	0	20	0
Densuș	1	16	16	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
General Berthelot	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Ghelari	17	386	386	0	0	0	0	0	15	0	2	0	13	0
Hărău	1	18	18	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Lăpugiu de Jos	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	5	0
Mărtinești	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Romoș	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Orăștioara de Sus	2	16	16	0	0	0	0	0	53	0	0	0	53	0
Pestișu Mic	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Pui	5	56	56	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Răchitova	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Ribița	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Râu de Mori	0	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Sarmizegetusa	1	12	12	0	0	0	0	0	11	0	0	0	11	0
Sălașu de Sus	1	21	21	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Sântămăria-Orlea	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Tomești	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Toplița	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0	10	0
Turdaș	0	0	0	0	0	0	0	0	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Vălișoara	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Vețel	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Vorța	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Sursa: Date preluate de la UAT-urile din județul Hunedoara.

FIGURA 26 (I): SISTEMUL DE ÎNCĂLZIRE FOLOSIT ÎN GOSPODĂRIILE DIN MEDIUL URBAN, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

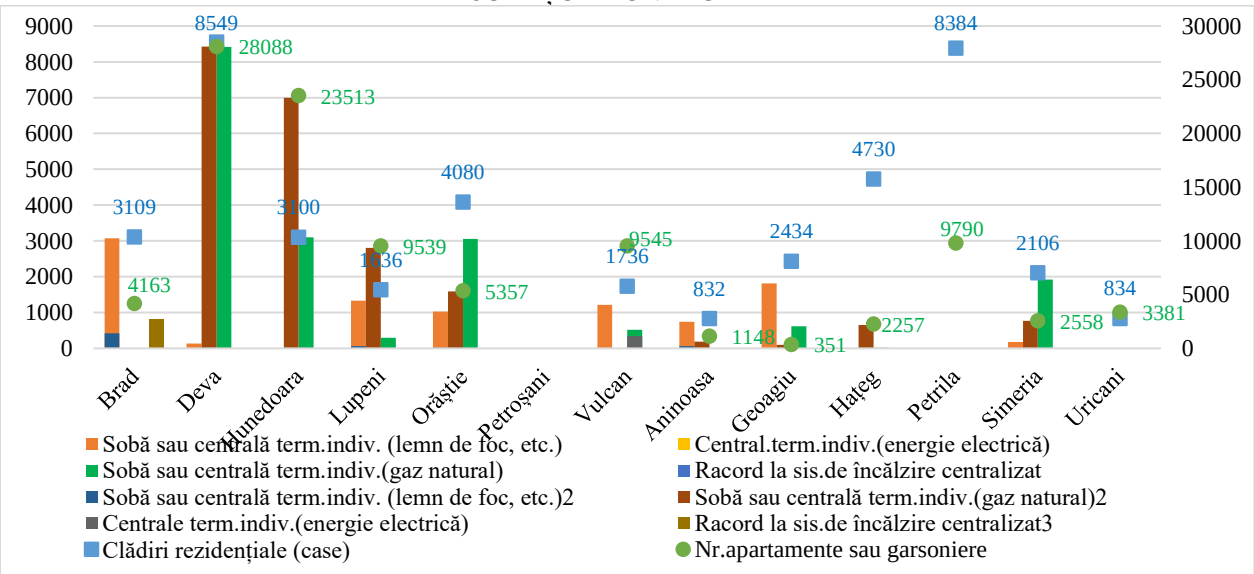

FIGURA 26 (II): SISTEMUL DE ÎNCĂLZIRE FOLOSIT ÎN GOSPODĂRIILE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

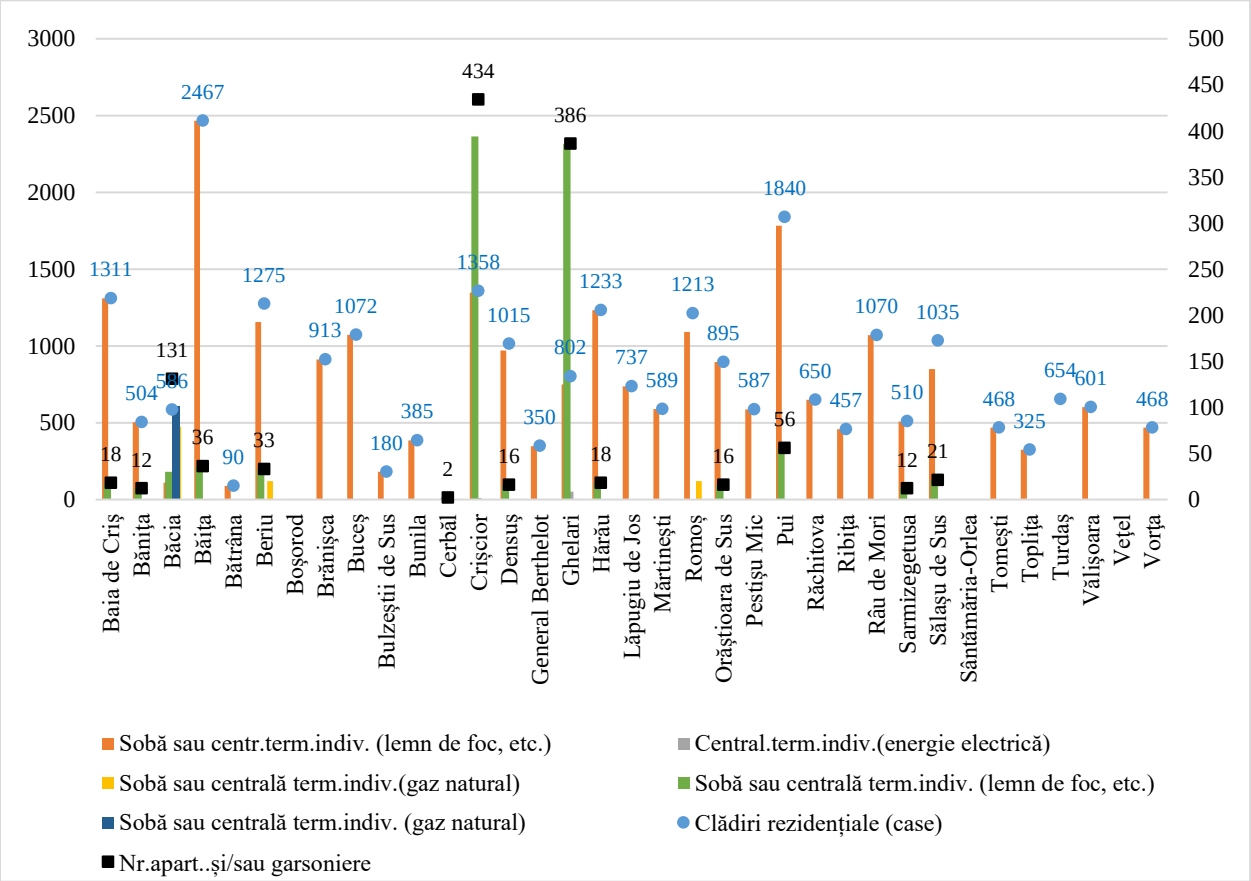

Sursa: Date preluate de la UAT-urile din județul Hunedoara.

FIGURA 27 (I): SISTEME DE ÎNCĂLZIRE FOLOSITE ÎN CLĂDIRILE PUBLICE DIN MEDIUL URBAN, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

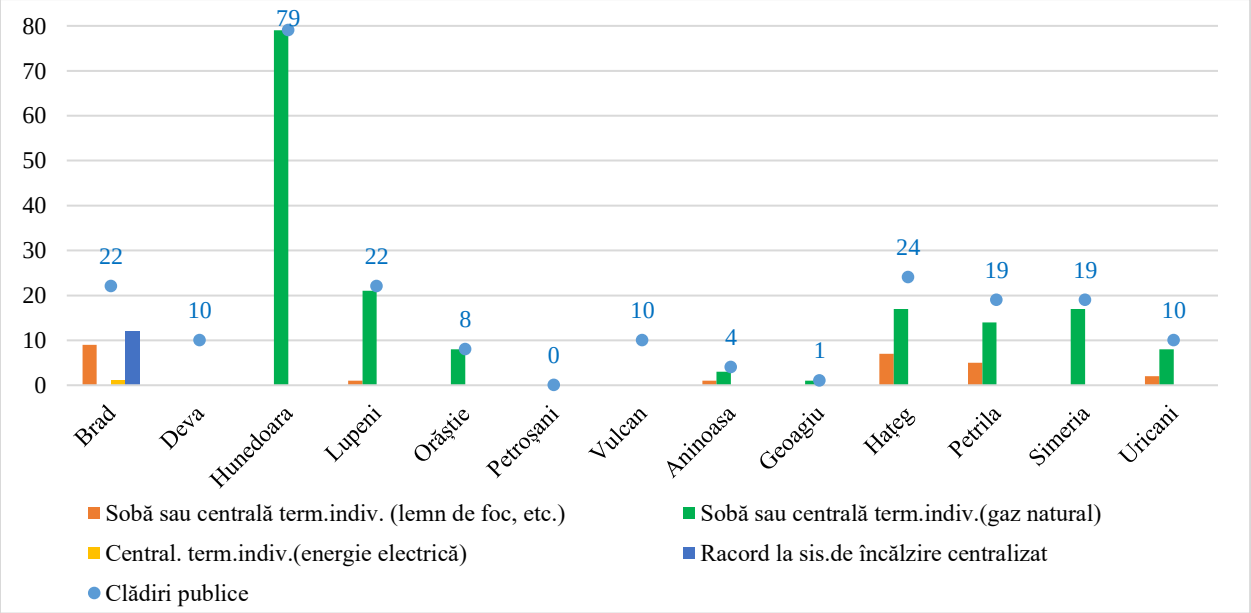

Sursa: UAT-uri din județul Hunedoara.

FIGURA 27 (II): SISTEME DE ÎNCĂLZIRE FOLOSITE ÎN CLĂDIRILE PUBLICE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

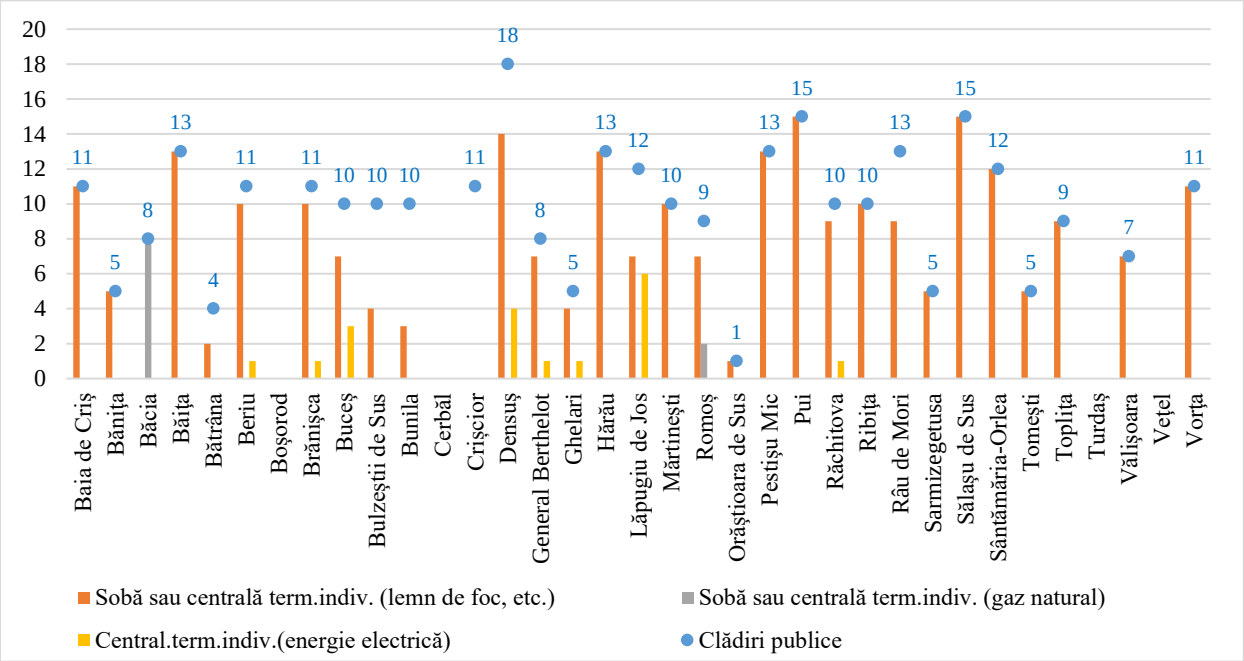

Sursa: UAT-uri din județul Hunedoara.

În acest context, am considerat oportună analiza direcțiilor de concentrare a investițiilor efectuate de unitățile administrativ teritoriale (UAT) din județul Hunedoara. Astfel, principalele programe cu finanțare națională, locală sau prin fonduri europene accesate au fost:

- PNDL – Programul național de dezvoltare locală;
- PNI – Programul național de investiții „Anghel Saligny”;
- PNRR – Planul național de redresare și reziliență;
- POCIDIF – Programul operațional Creștere inteligentă, digitalizare și instrumente financiare;
- PODD – Programul operațional Dezvoltare durabilă;
- POEO – Programul operațional Educație și ocupare;
- POIDS – Programul operațional Incluziune și demnitate socială;
- POIM – Programul operațional Infrastructură mare;
- POR – Programul operațional regional;
- POS – Programul operațional Sănătate;
- POT – Programul operațional Transport;
- POTJ – Programul operațional Tranziție justă.

Instituții finanțatoare:

- AFIR – Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale;
- AFM – Agenția Fondului de Mediu;
- ANL – Agenția Națională pentru Locuințe;
- CNI – Compania Națională de Investiții;
- FEDR – Fondul european de dezvoltare regională;
- ITI – Investiții teritoriale integrate;
- MDLPA – Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației;
- MIFE – Ministerul Investițiilor și Fondurilor Europene.

Prezentăm în continuare domeniile în care există proiecte în derulare și de perspectivă, în **mediul urban:**

1. Proiecte în derulare:

- **Utilități publice:**

- creșterea eficienței energetice a blocurilor de locuințe din municipii și orașe;
- reabilitarea clădirilor publice din municipii și orașe pentru creșterea eficienței energetice;
- modernizarea sistemului de transport public local prin reabilitarea infrastructurii aferente;
- amenajări de zone pietonale în centre istorice;
- modernizarea sistemului de transport public local prin achiziționarea de vehicule ecologice;
- stații de reîncărcare a acumulatorilor pentru vehicule electrice;
- reabilitarea drumurilor de interes local;
- înființarea/reabilitarea/modernizarea rețelei de apă potabilă și canalizare.

- **Alte domenii:**

- reabilitarea, modernizarea clădirilor și echiparea infrastructurii educaționale a școlilor primare, gimnaziale și a liceelor din municipii și orașe;
- optimizarea proceselor în concordanță cu strategia pentru consolidarea administrației publice;
- acorduri de parteneriat între Ministerul Educației Naționale și grădinițe, școli și/sau licee din localități;
- amenajarea grădinilor publice;
- regenerarea fizică, economică și socială a comunităților marginalizate din zone defavorizate și crearea de centre de zi pentru servicii de asistență comunitară;
- reabilitarea, modernizarea și echiparea infrastructurii educaționale ante-preșcolare;
- reabilitarea și echiparea infrastructurii educaționale a școlilor primare, gimnaziale, a liceelor și colegiilor;
- reabilitarea zonelor urbane monument al naturii și istoric cu valoare turistică ridicată;
- restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural;
- construirea de trasee pentru bicicliști;
- planificare strategică în municipii și orașe pe termen mediu și lung și acces mai facil al cetățenilor la servicii publice gestionate partajat de către UAT;
- parteneriate ADR cu UAT „Sprijin la nivelul regiunii de dezvoltare pentru pregătirea de proiecte finanțate din perioada de programare 2021-2027” pe domeniile: mobilitate urbană, regenerare urbană, centre de agrement/baze turistice (tabere școlare), infrastructură și servicii publice de turism, inclusiv obiectivele de patrimoniu cu potențial turistic și infrastructură rutieră de interes județean, variante ocolitoare și/sau drumuri de legătură;
- modernizarea serviciilor medicale, prin dotarea cu echipamente performante și reabilitarea spațiilor aferente;
- soluții informatice integrate pentru simplificarea procedurilor administrative și reducerea birocrației;
- extinderea și dotarea ATI la spitale-suport Covid;
- înființarea de muzee, reabilitarea și modernizarea străzilor de acces la acestea;
- modernizarea și extinderea creșelor;
- construirea de locuințe sociale cu centru educațional și îmbunătățirea infrastructurii publice urbane;
- reabilitarea și modernizarea caselor de cultură;
- restaurarea, consolidarea și conservarea monumentelor istorice.

2. Proiecte în perspectivă

- **Utilități publice:**

- îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor publice, rezidențiale și sociale;
- proiecte de ecologizare a depozitelor de deșeuri menajere;
- reabilitarea spațiului public și a infrastructurilor edilitare, a instalațiilor de suprafață și subterane, prin înlocuiri, extinderi, modernizări, modificări de trasee ale rețelelor de apă, canalizare, electricitate, pavaje, ale spațiilor verzi, ale căilor de rulare etc.:
  - proiecte integrate pentru revitalizarea municipiilor, orașelor și localităților aparținătoare;
  - extinderea rețelei de gaz;
  - extinderea și dotarea rețelei de iluminat public, inclusiv a sistemului de telegestiune;
  - reabilitarea albiilor unor pâraie;
  - extinderea rețelelor de apă potabilă și canalizare;
- proiecte de dezvoltare a mobilității urbane:
  - extinderea șoselelor de centură și crearea coridorului nemotorizat și dedicat transportului public de persoane;
  - reabilitarea de străzi, alei, amenajarea de piste de biciclete, amenajarea parcărilor rezidențiale;
  - achiziționarea de mijloace de transport electrice și reabilitarea căilor de rulare, crearea unei rețele de stații electrice, extinderea traseului de transport local;
  - reabilitarea/amenajarea podurilor și podețelor pietonale;
  - amenajarea de parcări de tip *park and ride* la intrările în localități;
  - reabilitarea drumurilor naționale, inclusiv reabilitarea stațiilor pentru autobuze etc.

- **Alte domenii:**

- identificarea de surse alternative de energie;
- înființarea de stații de sortare/reciclare a deșeurilor valorificabile și platforme pentru colectarea deșeurilor rezultate din construcții;
- înființarea unei stații de compost pentru tratarea deșeurilor organice biodegradabile colectate selectiv din UAT-uri;
- amenajarea de platforme de colectare selective a deșeurilor menajere cu acces pe bază de cartelă;
- amenajare de hale industriale pentru a fi puse la dispoziția mediului privat și/sau public;
- proiecte pentru regenerarea urbană a cartierelor din municipii și orașe;
- restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural;
- proiecte de digitalizare a administrației publice locale;
- proiecte de înființare a unor grădini urbane;
- proiecte de reabilitare, modernizare și dotare a grădinițelor, școlilor și liceelor;
- reabilitarea terenurilor degradate ca urmare a exploatărilor sau a desființării unităților industriale; reabilitarea, consolidarea și modernizarea clădirilor și a altor edificii de utilitate publică degradate, pentru a fi utilizate în scopul desfășurării unor activități de interes public (parc industrial, parc de distracții etc.);
- investiții în infrastructura educațională la toate nivelurile, inclusiv învățământ special;
- dezvoltarea infrastructurii turistice:
  - realizarea unui punct de sprijin pentru turism (sediu salvamont, sediu jandarmerie, sediu de management al domeniului schiabil – echipamente smart), inclusiv dotarea cu echipamente pentru salvamont;

- realizarea unui punct logistic ce va asigura spațiile de instruire, odihnă, recreere și alte activități pentru personalul salvamont, jandarmerie, ISU;
- achiziția de utilaje, echipamente pentru întreținerea și buna funcționare a domeniului schiabil;
- amenajare de pârtii de schi;
- amenajarea unei parcări etajate;
- amenajarea unei pârtii de sanie/bob;
- amenajare de trasee turistice, inclusiv amenajarea obiectivelor turistice de interes local, a traseelor de biciclete;
- amenajarea unui complex sportiv;
- amenajarea unei parcări intermodale;
- mărirea spațiului de stocare a lacurilor de acumulare pe domeniile schiabile pentru extinderea sezonului de schi;
- înființarea/amenajarea în stațiuni de centre de recuperare pentru copii cu dizabilități, supraponderali, afectați de boli pulmonare etc.;
- amenajarea unei pârtii de schi pentru sezonul de vară (iarbă artificială);
- amenajarea unor muzee interactive (după încetarea activității miniere sau industriale) și obținerea finanțării;
- studii pentru posibilitatea exploatării izvoarelor de ape termale pentru crearea de noi facilități turistice și de petrecere a timpului liber etc.

În ceea ce privește **mediul rural,** am identificat următoarele direcții esențiale de realizare a investițiilor:

1. Proiecte în derulare

➢ **Utilități publice:**

- racorduri de canalizare pentru apele menajere și epurarea acestora în sate;
- îmbunătățirea rețelei de drumuri vicinale;
- modernizarea rețelelor de drumuri de interes local;
- reabilitarea trotuarelor și rigolelor aferente străzilor;
- modernizarea și extinderea sistemului de iluminat public;
- înființarea/extinderea rețelei de alimentare cu apă;
- înființarea/extinderea rețelei de canalizare pentru ape menajere și epurarea acestora;
- construirea de drumuri de acces la locuințe;
- modernizarea ulițelor (asfaltare).

➢ **Alte domenii:**

- amenajarea de târguri;
- extinderea, modernizarea și dotarea unităților de învățământ preuniversitar;
- amenajări de baze sportive;
- reabilitarea, extinderea și dotarea școlilor primare;
- reabilitarea, modernizarea și dotarea școlilor gimnaziale;
- reabilitarea, modernizarea și dotarea liceelor;
- construirea de poduri;
- construirea de podețe;
- reparații/modernizări ale căminelor culturale;
- construirea/reabilitarea/modernizarea și dotarea dispensarelor umane;
- modernizarea drumurilor vicinale;
- extinderea, modernizarea și reabilitarea sediilor primăriilor;
- construirea și dotarea cabinetelor medicale etc.

2. Proiecte în perspectivă

- **Utilități publice:**
  - proiecte de eficiență energetică și gestionare inteligentă a energiei în clădirile publice;
  - platforme subterane pentru colectarea selectivă a deșeurilor;
  - modernizarea/reabilitarea drumurilor comunale și vicinale;
  - înființarea/dezvoltarea rețelelor inteligente de distribuție a gazelor naturale;
  - înființarea/extinderea rețelei de apă potabilă și canalizare a satelor aparținătoare;
  - construirea de poduri și podețe.
- **Alte domenii:**
  - implementarea unui sistem de supraveghere video a traficului rutier și pietonal;
  - crearea/amenajarea de spații de joacă pentru copii;
  - înființarea de centre de zi pentru persoane vârstnice;
  - realizarea de stații de încărcare electrice;
  - reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea așezămintelor culturale;
  - achiziționarea de autobuze școlare electrice;
  - înființarea de piste de bicicletă și dezvoltarea cicloturismului, prin crearea de piste speciale care să asigure inclusiv accesul la obiectivele turistice;
  - înființarea de baze de agrement;
  - înființarea de trasee turistice și promovarea rezervațiilor naturale;
  - achiziția de utilaje multifuncționale;
  - construirea de ziduri de sprijin în zonele cu alunecări de teren;
  - construirea/modernizarea halelor/piețelor agroalimentare etc.

Din cele prezentate se poate ajunge la concluzia că principalele preocupări investiționale atât la nivel urban, cât și rural sunt direcționate către recuperarea unor rămâneri în urmă din perspectiva accesului la utilități publice (și nu numai). Cu foarte mici excepții, nu am identificat proiecte inovatoare de perspectivă.

2.4. Infrastructura în sens larg

2.4.1. Infrastructura de transport (fără transportul prin conducte)

Generalități și conexiuni europene

Județul Hunedoara face parte din regiunea Vest a României, alături de județele Arad, Timiș și Caraș Severin. Aceasta are în componență patru județe cu suprafețe aproximativ echilibrate, fiecare reprezentând între 22 și 27% din teritoriul regiunii, și anume: județele Arad (7.754 km^2, respectiv 24,2% din teritoriul regiunii); Caraș Severin (8.520 km^2 adică 26,6%); Hunedoara (7.063 km^2, respectiv 22%) și Timiș, cel mai mare județ (8.697 km^2, adică 27,2%).

Județul Hunedoara se învecinează cu județele Timiș (în vest), Arad (în nord-vest), Alba (în nord și est), Vâlcea (în sud-est), Gorj (în sud) și Caraș Severin (în sud-vest).

Lungimea totală a perimetrului administrativ este de 529,53 km, din care 184,67 km cu județul Alba, 94,22 km cu județul Gorj, 91,21 km cu județul Arad, 78,63 km cu județul Caraș Severin, 63,83 km cu județul Timiș și 16,97 km cu județul Vâlcea.

Județul Hunedoara are o suprafață de 7.062,67 km^2 (706.267 ha), ceea ce reprezintă 3% din teritoriul țării, ocupând locul nouă ca mărime între județele țării. În județul Hunedoara există un număr de 14 orașe, dintre care șapte municipii, 55 de comune și 457 de sate[36].

Din perspectiva infrastructurii de transport, regiunea Vest, din care face parte și județul Hunedoara, are o însemnătate majoră în structura europeană a axelor majore de mobilitate.

[36] INS, 2020, *Anuarul de statistică teritorială.*

HARTA 4: JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI POZIȚIONAREA ACESTUIA PE HARTA ROMÂNIEI

Sursa: https://apaprod.ro/wp-content/uploads/2019/01/Master-Plan-pentru-jud.-HD-2014-2020.pdf, accesat în august 2021.

HARTA 5: HARTA REȚELELOR PRINCIPALE DE TRANSPORT TEN-T (CORE) CARE STRĂBAT ROMÂNIA

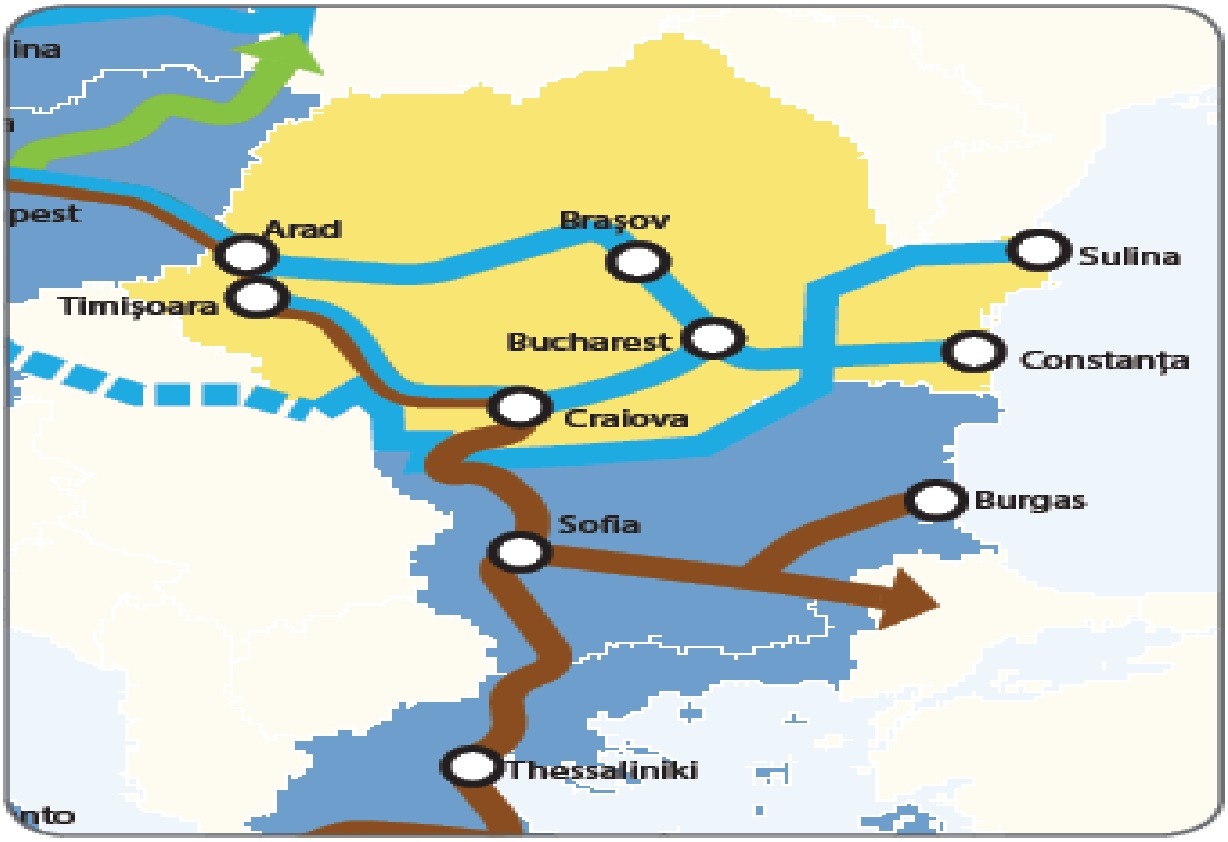

Legendă: Cu albastru este Coridorul Rin-Dunăre, iar cu maro Coridorul Orient/Mediterana de Est.

Sursa: https://ec.europa.eu/transport/sites/default/files/tent_ro.pdf, accesat în august 2021.

Dacă România este străbătută de două coridoare ale rețelei principale TENT-T (CORE), și anume Coridorul Orient/Mediterana de Est și Coridorul Rin-Dunăre[37], regiunea Vest are un statut unic la nivel național, având acces la ambele rețele.

Conectivitatea județului Hunedoara la nivel european este asigurată preponderent de Culoarul TEN-T Rin-Dunăre. Acesta străbate județul de la est la vest, stabilind legătura cu județele învecinate: Arad, Timișoara, Alba, dar și cu centre economice majore, cum ar fi Sibiu, Brașov, Ploiești, București și Constanța.

Rețeaua TEN-T secundară (COMPREHENSIVE) este reprezentată în județul Hunedoara prin DN 66, care leagă municipiul Deva de orașul Hațeg și municipiul Petroșani, urmând să treacă limita județului către Târgu Jiu.

Conectivitatea județului Hunedoara pe cale aeriană este asigurată de aeroporturile amplasate în județele învecinate, cum ar fi cele din Timișoara, Sibiu și Arad.

HARTA 6: STRUCTURA REȚELELOR PRINCIPALE (CORE) ȘI SECUNDARE (COMPREHENSIVE) TEN-T CARE STRĂBAT ROMÂNIA

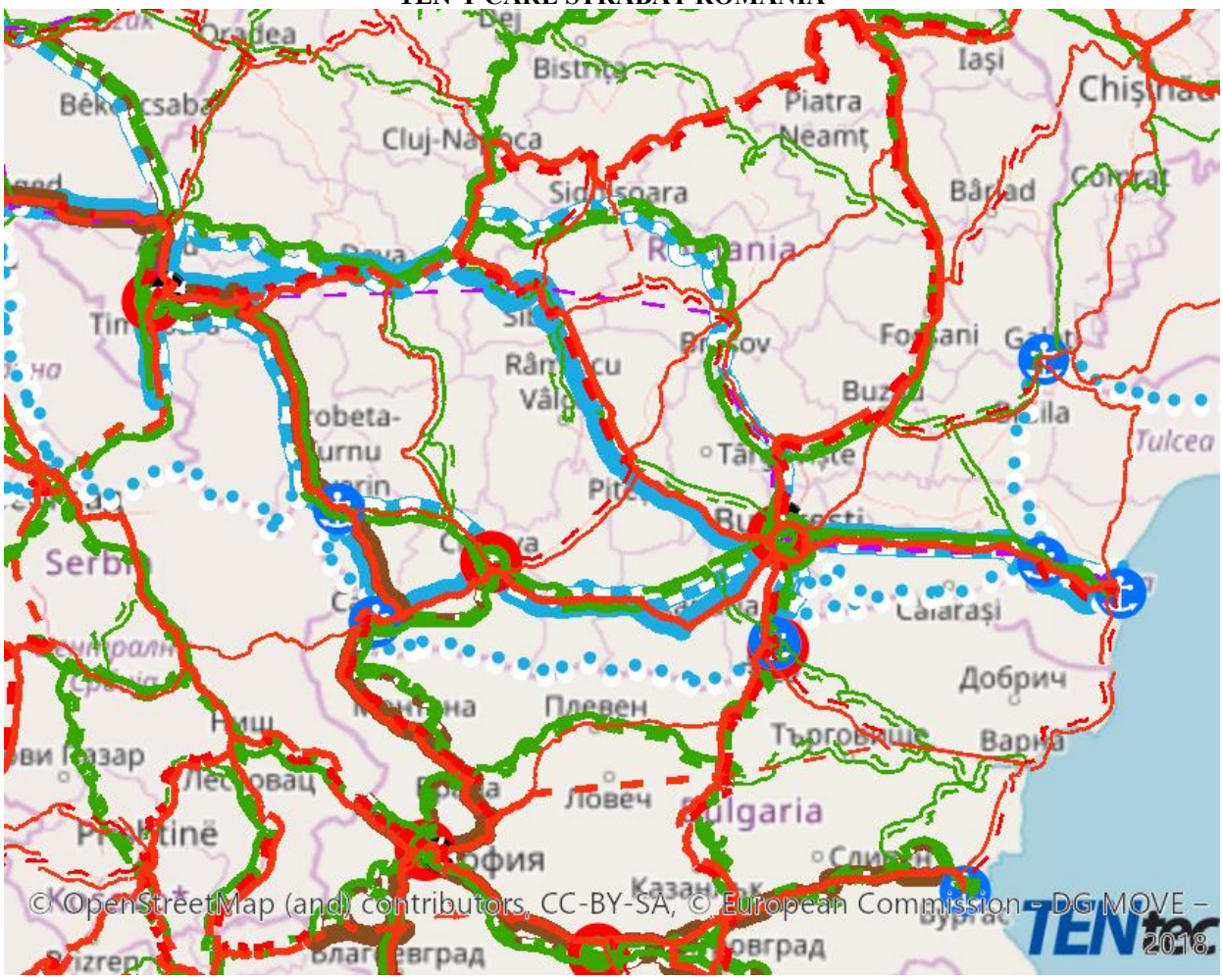

Legendă: Cu albastru și maro sunt prezentate rețelele principale, iar cu verde și roșu cele secundare.

Sursa: https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html#&ui-state=dialog, accesat în august 2021.

[37] Conform CE, *Conectând România*, https://ec.europa.eu/transport/sites/default/files/ten-t-countryfiches/ten-t-country-fiches-ro_ro.pdf, accesat în august 2021.

Caracteristicile infrastructurilor de transport județene

Infrastructura de transport a județului Hunedoara are două mari componente: rutieră și feroviară. Totodată, din punct de vedere spațial, infrastructura de transport are componente urbane și interurbane.

Referitor la *infrastructura rutieră*, la nivelul anului 2019, județul Hunedoara avea un total 3.425 km de drumuri publice dintre care 47,6% erau modernizate, procesul de modernizare a drumurilor fiind cel mai semnificativ din întreaga regiune Vest (o creștere cu peste 59% în perioada 2015-2019). De altfel, în cadrul regiunii Vest, județul Hunedoara avea, în anul 2019, cea mai vastă rețea de drumuri publice (peste 30% din totalul regiunii) și cea mai mare creștere a rețelei în ultimii cinci ani. Totodată, județul Hunedoara are și cea mai densă rețea de drumuri publice raportată la 100 km^2 de teritoriu din regiunea Vest, în creștere și aceasta cu aproape 3% în perioada 2015-2019.

HARTA 7: HARTA RUTIERĂ A JUDEȚULUI HUNEDOARA

Sursa: http://www.profudegeogra.eu/wp-content/uploads/2011/05/Harta-rutiera-a-judetului-Hunedoara.gif, accesat în august 2021.

TABELUL 48: EVOLUȚIA PRINCIPALELOR CARACTERISTICI ALE INFRASTRUCTURII RUTIERE DIN REGIUNEA VEST ȘI JUDEȚELE COMPONENTE ALE ACESTEIA, ÎN PERIOADA 2015-2019 (KM)

Regiune/județ	Anul	Drumuri publice, TOTAL	Drumuri modernizate	Densitatea drumurilor publice la 100 km^2 de teritoriu (%)
REGIUNEA VEST	2015	11.001	4.884	34,3
	2019	11.104	5.685	34,7
	2019/2015 (%)	100,9	116,4	101,2
Arad	2015	2.533	1.334	32,7
	2019	2.509	1.404	32,4
	2019/2015 (%)	99,1	105,2	99,1
Caraș Severin	2015	1.976	1.080	23,2
	2019	1.970	1.088	23,1
	2019/2015 (%)	99,7	100,7	99,6
Hunedoara	**2015**	**3.332**	**1.024**	**47,1**
	2019	**3.425**	**1.631**	**48,4**
	2019/2015 (%)	**102,8**	**159,3**	**102,8**
Timiș	2015	3.160	1.446	36,4
	2019	3.200	1.562	36,8
	2019/2015 (%)	101,3	108,0	101,1

Sursa: INS, 2021, *Anuarul de statistică teritorială.*

Din totalul drumurilor publice, la nivelul anului 2018, 464 km erau în categoria rețelelor naționale, dintre care 452 km erau modernizați și doar 12 km aveau îmbrăcăminți ușoare rutiere (în scădere cu circa 15% față de anul 2015[38]).

Punctual, județul Hunedoara este deservit de opt drumuri naționale și de o autostradă (A1), loturile care străbat județul Hunedoara fiind: III) Sibiu-Orăștie, IV) Orăștie-Deva și V) Deva-Lugoj.

Drumurile naționale care asigură legătura între centrele urbane din interiorul județului Hunedoara și cele din județele învecinate sunt:

- DN 66A Petroșani-Vulcan-Lupeni-Uricani; stare: parțial bună. După ieșirea din satul Câmpul lui Neag, drumul nu mai este asfaltat și preia forma unui drum forestier.
- DN 7A Petroșani-Petrila-Obârșia Lotrului-Voineasa; stare: degradat.
- DN 66 Simeria-Călan-Hațeg-Petroșani-Târgu Jiu; stare: bună. Pe segmentul Petroșani-Târgu Jiu (Defileul Jiului), drumul se află în proces de modernizare.
- DN 68 Hațeg-Oțelu Roșu-Caransebeș; stare: bună, cu un segment recent modernizat.
- DN 7 Deva-Simeria-Orăștie-Sebeș; stare: bună.
- DN 76 Deva-Brad-Beiuș-Oradea; stare: degradat, aflat în proces de modernizare.
- DN 74 Brad-Abrud-Zlatna-Alba Iulia; stare: degradat.
- DN 68A Ilia-Făget-Lugoj; stare: parțial degradat.

Conform acestei scurte prezentări, putem concluziona că starea drumurilor naționale este în cea mai mare parte bună, excepție făcând doar DN 74, DN 66A și DN 7A. Astfel, după finalizarea procesului de modernizare a DN 76 (Deva-Brad) și DN 66 (Petroșani-Târgu Jiu), și axa de transport rutier nord-sud va putea funcționa în condiții normale, județul atingând o pondere de aproximativ 75% a drumurilor naționale aflate într-o stare bună.

Cele trei loturi ale autostrăzii A1 care traversează județul Hunedoara se aflau nivelul anului 2021 în următoarea situație[39]:

a) *Tronsonul III (Sibiu-Orăștie),* în lungime de 82,2 km, a fost în totalitate dat în exploatare începând cu octombrie 2016. Tronsonul a fost împărțit în patru loturi:
- Lot 1 Vințișoara-Orăștie, 24,11 km;

[38] INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, http://www.hunedoara.insse.ro.

[39] Sursa: *Autostrada A1 București-Nădlac*, http://www.130km.ro/a1.html#trei, accesat în august 2021.

- Lot 2 Cunța-Vințișoara, 19,75 km;
- Lot 3 Sălișteː-Cunța, 22,10 km;
- Lot 4 Sibiu-Sălișteː, 16,24 km.

b) *Tronsonul IV (Orăștie-Deva),* în lungime de 32,5 km, a fost dat în întregime în exploatare în mai 2013.

c) *Tronsonul V (Deva-Lugoj),* în lungime de 99,5 km, este parțial dat în exploatare. Tronsonul a fost împărțit în patru loturi, după cum urmează:
- Lot 1 Traian Vuia-Sanovița, 27,62 km;
- Lot 2 Coșevița-Traian Vuia, 28,60 km;
- Lot 3 Ilia-Coșevița, 21,14 km;
- Lot 4 Șoimuș-Ilia, 22,14 km.

Dacă pentru loturile 1, 3 și 4 lucrările au fost finalizate etapizat, în anii 2013, 2015 și 2019, probleme au rămas pentru construcția lotului 2, pentru segmentul cuprins între localitățile Margina și Holdea (9 km).

Pentru realizarea acestui segment, Guvernul României a solicitat finanțare de la UE prin propunerea inclusă în *Programul național de redresare și reziliență* (PNRR). Restul de 15,08 km din lotul 2 au fost dați în exploatare în anul 2021.

Odată cu finalizarea A1, județul Hunedoara (mai ales sistemul urban Deva-Hunedoara-Simeria-Călan) va putea beneficia de o conectivitate către țările europene din vest.

HARTA 8: TRASEUL AUTOSTRĂZII A1 ȘI STADIUL DE FINALIZARE A LUCRĂRILOR ÎN 2021

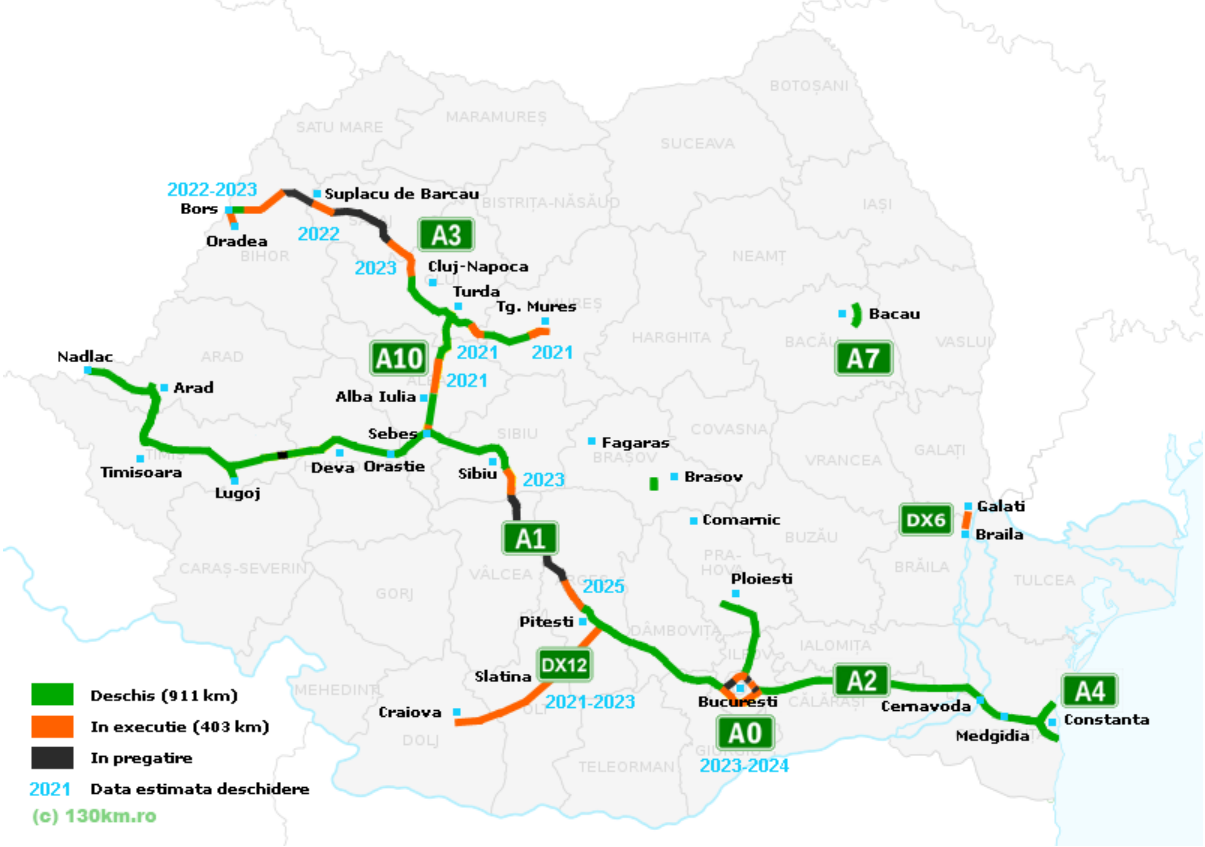

Sursa: http://www.130km.ro/romanianhighwaymap.gif.

În momentul de față, prin intermediul A1, există câteva conexiuni care asigură racordarea la așezări urbane importante: o ieșire înainte de municipiul Orăștie, o ieșire înainte de municipiul Simeria și o ieșire după Deva.

HARTA 9: STADIUL DE EXPLOATARE A TRASEELOR TEN-T CORE PE TERITORIUL ROMÂNIEI, 2021

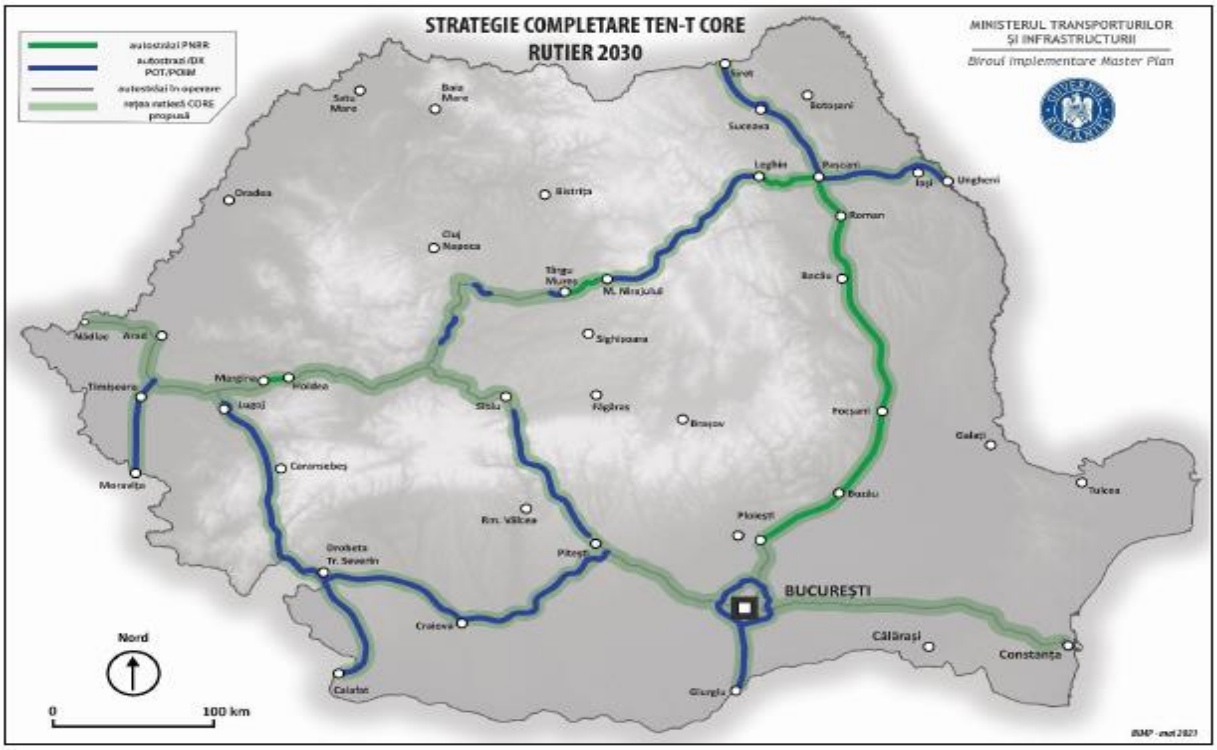

Sursa: Guvernul României, 2021, *Planul național de redresare și reziliență*, p. 232.

Suplimentar față de aceste drumuri naționale, mai există și un număr total de 76 de drumuri județene, a căror evoluție, în perioada 2015-2018, este redată în tabelul de mai jos.

TABELUL 49: EVOLUȚIA STRUCTURII DRUMURILOR JUDEȚENE ȘI COMUNALE ÎN PERIOADA 2015-2018 (KM)

Tip drum	2015	2016	2017	2018	Evoluția în perioada 2018/2015 (%)
Drumuri județene și comunale – total	2.868	2.908	2.897	2.876	100,3
− pietruite	1.097	1.111	1.060	637	58,1
− de pământ	601	593	605	617	102,7
− modernizate	574	608	776	1.082	188,5
− cu îmbrăcăminți ușoare rutiere	596	596	456	540	90,6

Sursa: INS, 2019, *Anuarul statistic al Județului Hunedoara*, Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, http://www.hunedoara.insse.ro, p. 68.

Datele prezintă o puternică activitate de modernizare a drumurilor județene și comunale în perioada analizată, concomitent cu o reducere substanțială a drumurilor pietruite și cu îmbrăcăminți ușoare rutiere.

Cele mai importante drumuri județene sunt: DJ 687 (mai ales sectoarele DJ 687E și DJ 687A) și DJ 107A. Ambele drumuri sunt amplasate în paralel cu drumuri naționale. Totuși, DJ 107A are un rol foarte important, dat fiind faptul că leagă așezările pe partea nordică a râului Mureș (direcția est-vest), separate de sistemul urban Deva-Hunedoara-Călan-Simeria prin autostrada A1 și râul Mureș.

Sintetic, conexiunile drumurilor județene cu rețelele CORE și COMPREHENSIVE ale TEN-T sunt prezentate în tabelul următor.

Cu toate eforturile făcute în ultimii ani la nivelul drumurilor județene și comunale, aproape jumătate din total au nevoie de reabilitare sau modernizare pentru a asigura condiții de deplasare decente.

TABELUL 50: CONEXIUNEA DRUMURILOR JUDEȚENE HUNEDORENE CU REȚELELE PRINCIPALE ȘI SECUNDARE ALE TEN-T

Conectivitate	Denumirea drumului județean	RUTA
Cu TEN-T CORE	*DJ 107 A*	Bârsău-Hărău-Chimindia-Uroi-Rapoltu Mare-Bobâlna-Cigmău-Geoagiu-Homorod-Limită jud. Alba (DN66)
	DJ 700A	Simeria (DN7)-Uroi
	DJ 705	Limită jud. Alba-Alunișu Mic de Munte-Galbina-Balșa-Ardeu-Bozeș-Geoagiu-Gelmar
	DJ 706	Țebea-Vișca-Vorța-Valea Lungă-Sârbi-Ilia-DN7
	DJ 706A	Ilia-Sârbi-Brănișca-Mintia-Păuliș-Fizeș-Băița-Ormindea-Vălișoara (DN 76)
	DJ 707A	Limită jud. Arad-Pojoga-Lăsău-DN68A (Grind)
	DJ 707G	Dănulești-Cărmăzănești-Gurasada-DN7
	DJ 707L	Orăștie (DN7)-Pricaz-Folt
	DJ 709G	DN7-Turdaș-DN7
	DJ 761	Șoimuș-Bârsău-Certeju de Sus-Hondol-Săcărâmb-DJ705
Cu TEN-T COMPREHENSIVE	*DJ 666*	Merișor-Vulcan
	DJ 667	Pui-Hobița-Cabana Baleia
	DJ 667A	DN66-Nucșoara-Cabana Pietrele
	DJ 668	DN 66-Bucium Orlea-Bretea Română-Strei-Sângeorgiu-Dâncu Mare-Tămășasa-DN 7
	DJ 668C	Bretea Română-Vâlcelele Bune-Bățălari-Boșorod
	DJ 668D	Simeria-Băcia
	DJ 686	Subcetate-Sântămăria-Orlea-Râu de Mori-Suseni-Cabana Râușor
	DJ 687	Sântuhalm-Cristur-Peștișu Mare-Hunedoara-Hășdat-Călan
	DJ 687C	Hațeg-Unirea-Ciula Mare-Ciula Mică-Răchitova-DJ687G
	DJ 687K	Bretea Streiului-Silvașu de Jos-Mănăstirea Prislop
	DJ 687E	Hunedoara-Bunila-Vadu Dobrii
	DJ 687D	Teliucu Inferior-Lacul Cinciș-Lunca Cernii

Sursa: Primăria Municipiului Hunedoara, 2015, *PMUD Hunedoara*, https://www.primariahunedoara.ro/files/news_files/PMUD%20HD%20vol%20I%20Analiza.pdf, accesat în august 2021.

Cele mai numeroase drumuri județene care au nevoie de modernizare se grupează în partea vestică (Ținutul Pădurenilor), partea estică (Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina) și în extremitatea sudică a județului (Munții Vâlcan). Aceste zone montane prezintă o varietate amplă de obiective turistice, alături de un peisaj cultural deosebit, iar creșterea accesibilității ar avea o contribuție decisivă asupra economiei locale. De asemenea, o importantă axă de transport degradată este formată din DJ 706A și DJ 107A. Cele două drumuri județene unesc așezările din zona de nord a Mureșului. Deși aceste așezări se află în apropierea unui drum național și a unei autostrăzi, ele nu pot beneficia de acestea, în lipsa unor treceri peste râu sau a nodurilor de descărcare a autostrăzii. În consecință, autostrada A1, DN7 și râul Mureș se transformă în bariere care îngreunează legăturile între centrele urbane de pe axa nord-sud.

În ceea ce privește *infrastructura feroviară* (harta 10), la nivelul anului 2019, județul Hunedoara era străbătut de 289 km de rețea de căi ferate, dintre care 220 km (76%) erau electrificate[40].

HARTA 10: REȚEAUA DE CĂI FERATE DIN REGIUNEA VEST

Sursa: https://www.adrvest.ro/attach_files/analiza%20date%20regionale.pdf.

Spre deosebire de infrastructura rutieră unde, așa cum am precizat anterior, județul Hunedoara deținea cea mai vastă rețea din regiunea Vest, la capitolul infrastructură feroviară situația era opusă la nivelul anului 2019.

Mai exact, din totalul de 1.888 km ce străbăteau regiunea Vest, doar 289 km erau în județul Hunedoara (15,3%). Cu toate acestea, ponderea liniilor de cale ferată electrificate în total era mult mai mare (76%) în județul Hunedoara față de regiunea Vest, unde aceasta atingea doar 34,4%. Densitatea rețelelor feroviare la 100 km^2 era însă redusă (40,9%), depășind la acest capitol, în cadrul regiunii Vest, doar județul Caraș Severin.

TABELUL 51: EVOLUȚIA PRINCIPALELOR CARACTERISTICI ALE INFRASTRUCTURII FEROVIARE DIN REGIUNEA VEST ȘI JUDEȚELE COMPONENTE ALE ACESTEIA, ÎN PERIOADA 2015-2019 (KM)

REGIUNE/JUDEȚ	ANUL	Lungimea liniilor de cale ferată în exploatare, TOTAL	Electrificate	Densitatea liniilor de cale ferată la 100 km^2 de teritoriu (%)
REGIUNEA VEST	2015	1.888	650	58,9
	2019	1.888	650	58,9
Arad	2015	463	167	59,8
	2019	463	167	59,8
Caraș Severin	2015	341	150	40,0
	2019	341	150	40,0

[40] INS, 2021, *Anuarul de statistică teritorială,* p. 561.

REGIUNE/JUDEȚ	ANUL	Lungimea liniilor de cale ferată în exploatare, TOTAL	Electrificate	Densitatea liniilor de cale ferată la 100 km^2 de teritoriu (%)
Hunedoara	**2015**	**289**	**220**	**40,9**
	2019	**289**	**220**	**40,9**
Timiș	2015	795	113	91,5
	2019	795	113	91,5

Sursa: INS, 2021, *Anuarul de statistică teritorială*, p. 561.

Pe teritoriul județului Hunedoara trece doar un singur segment de cale ferată major, pe relația Orăștie-Deva-Simeria-Ilia, care face parte din rețeaua principală a TEN-T, culoarul Rin-Dunăre.

Pe acest traseu, ca de fapt în întreg județul Hunedoara, principalul nod feroviar este la Simeria. Prin această locație trec toate rețelele feroviare existente în județ, unele utilizate, unele abandonate.

Având în vedere clasificarea oficială a traseelor făcută de CFR Infrastructură, traseul feroviar principal ce străbate județul Hunedoara are numărul „200”, iar din punctul nodal Simeria mai pleacă două trasee feroviare secundare electrificate, și anume:

- Simeria-Hunedoara (Linia 207);
- Simeria-Petroșani-Valea Jiului (Linia 202);

În afara acestora, mai există linii de cale ferată neelectrificate pe relațiile:

- Subcetate-Oțelu Roșu (Caransebeș) (Linia 211);
- Deva-Brad (Linia 209);
- Brad-Sebiș (Ineu) (317).

HARTA 11: REȚEAUA FEROVIARĂ TEN-T DIN PARTEA DE VEST A ROMÂNIEI (INCLUZÂND JUDEȚUL HUNEDOARA)

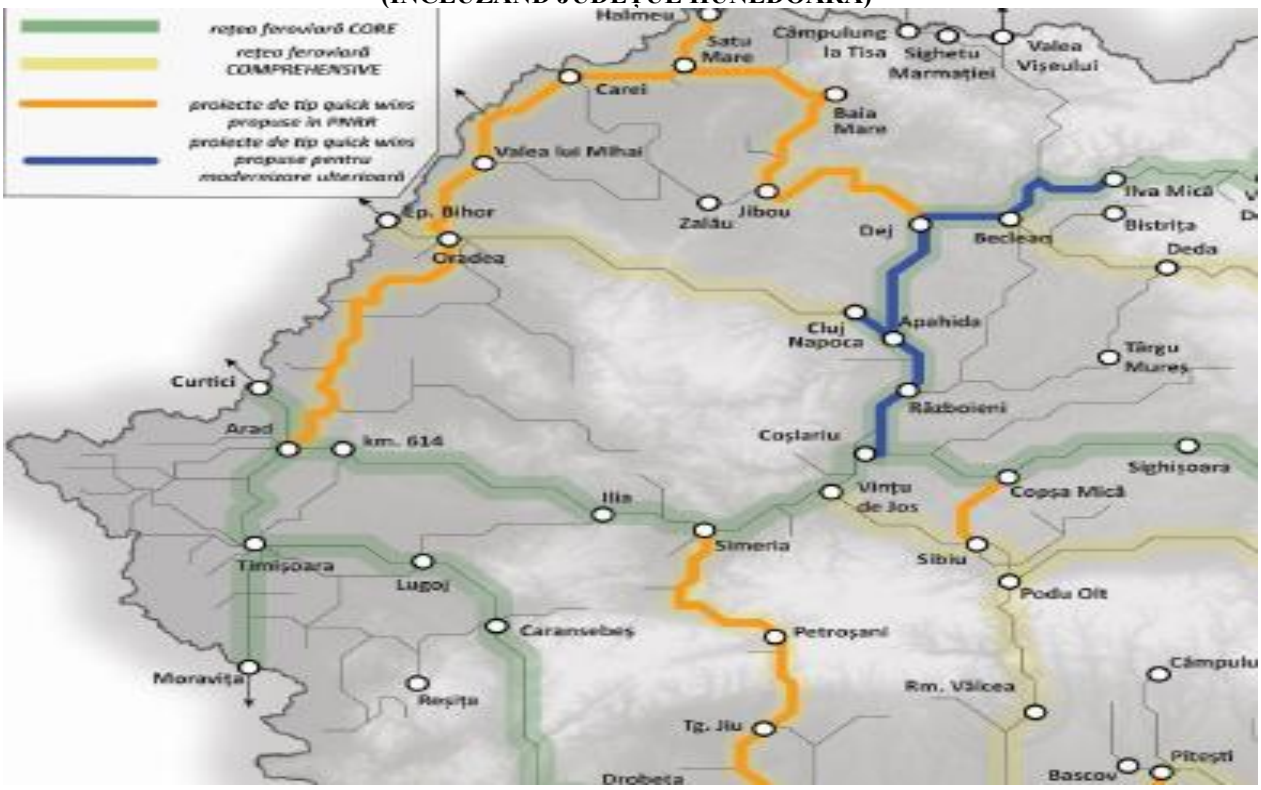

Sursa: Guvernul României, 2021, *Planul național de redresare și reziliență*, p. 246.

HARTA 12: TRASEELE FEROVIARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

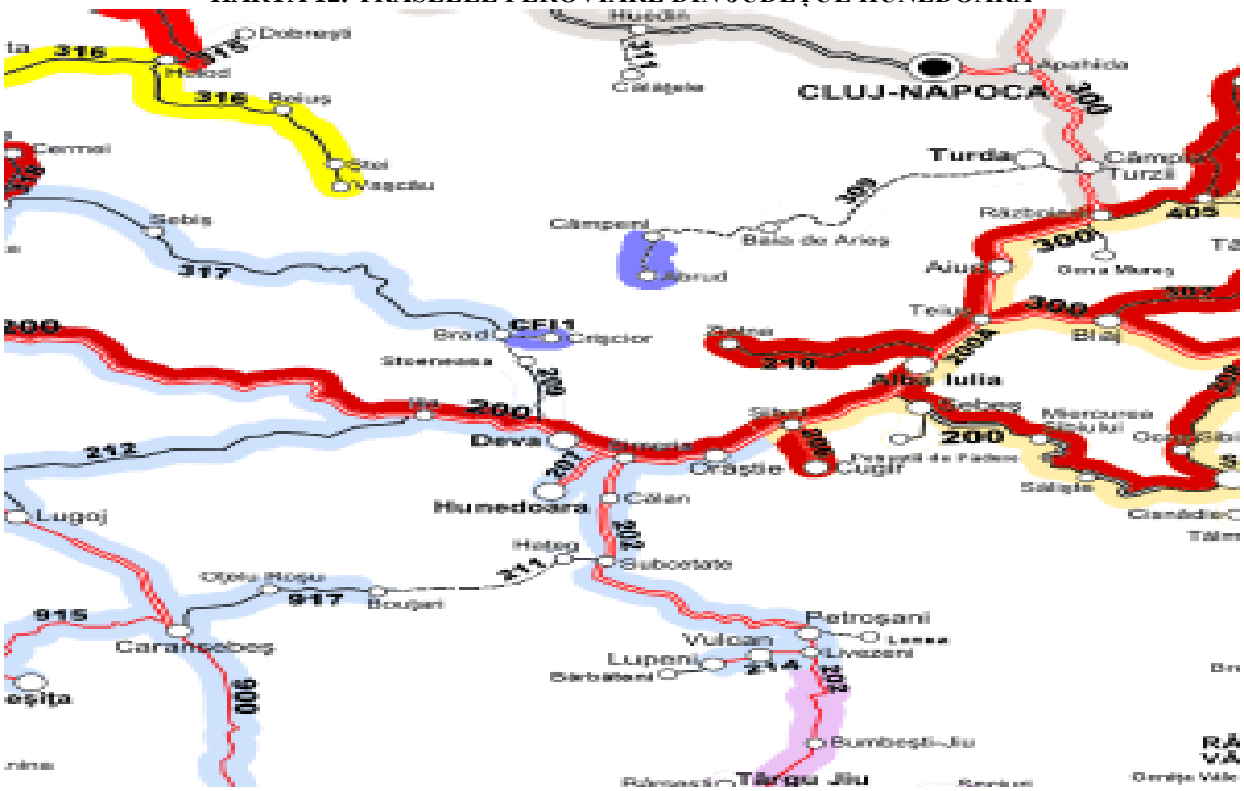

Sursa: http://www.interferente.ro/, accesat în august 2021.

De precizat faptul că, pe relația Deva-Brad (209), infrastructura a fost grav afectată, din cauză că linia nu a fost niciodată finalizată, chiar dacă proiectul a demarat cu aproape un secol în urmă (în anul 1939). De altfel, pe această linie, la ora actuală, au mai rămas câteva segmente disparate din fosta infrastructură, precum viaductul peste DN 76 din comuna Lincoiu de Jos. Nici gara din Brad, monument istoric, nu mai este funcțională, iar linia 317 care asigura legătura municipiului Deva cu Ineu nu mai este utilizată.

Nici pe linia 207, pe relația Simeria-Hunedoara, situația nu este mai bună. Dată în folosință în anul 1884 și electrificată în anul 1984, linia a devenit neatractivă. Traficul feroviar s-a redus treptat, până când, în anul 2018, CFR a decis scoaterea din folosință a traseului Hunedoara-Simeria[41]. Operatorii privați nu s-au arătat nici ei interesați pentru a prelua această rută. Calea ferată mai este utilizată doar pentru transportul de mărfuri, însă garniturile feroviare, care circulă rar, nu mai ajung la Hunedoara, ci doar până la Peștișul Mare.

Modernizarea principalei rețele care traversează județul Hunedoara, proiect prioritar pentru autoritățile din România, se afla la începutul anului 2021 în următoarea situație[42]:

- Tronsonul de 160,7 km între Sighișoara și Simeria era modernizat. Cele mai importante construcții noi realizate între Simeria și Sighișoara sunt: podul în formă de arc (134,6 m) peste râul Târnava Mare, Tunelul Sighișoara (401 m), Tunelul Daneș (969 m), cel mai lung tunel de cale ferată construit în România după anul 1989, pasajul superior rutier peste DN 13 și Tunelul Turdaș (780 m).

[41] Club Feroviar, 2021, *Aniversare tristă. Linia Hunedoara-Simeria, 137 de ani de la realizare, 37 de ani de la electrificare și trei de la închidere*, https://clubferoviar.ro/aniversare-trista-linia-hunedoara-simeria-137-de-ani-de-la-realizare-37-de-ani-de-la-electrificare-si-trei-de-la-inchidere/, accesat în august 2021.

[42] Hotnews.ro, 2020, https://economie.hotnews.ro/stiri-industrie_feroviara-24325504-care-este-stadiul-lucrarilor-feroviare intre-arad-simeria-cati-kilometri-mai-sunt-modernizat-intre-constanta-curtici.htm, accesat în august 2021.

- Km 614-Gurasada-Simeria, un traseu reconfigurat pe o distanță de 141,17 km, care include construcția a nouă poduri noi peste râul Mureș, două tuneluri, dar și modernizarea stațiilor de cale ferată. Pe întreaga relație se executau lucrări de modernizare.

HARTA 13: SECTORUL FEROVIAR – PROIECTE ȘI INTERVENȚII PROPUSE ÎN PNRR

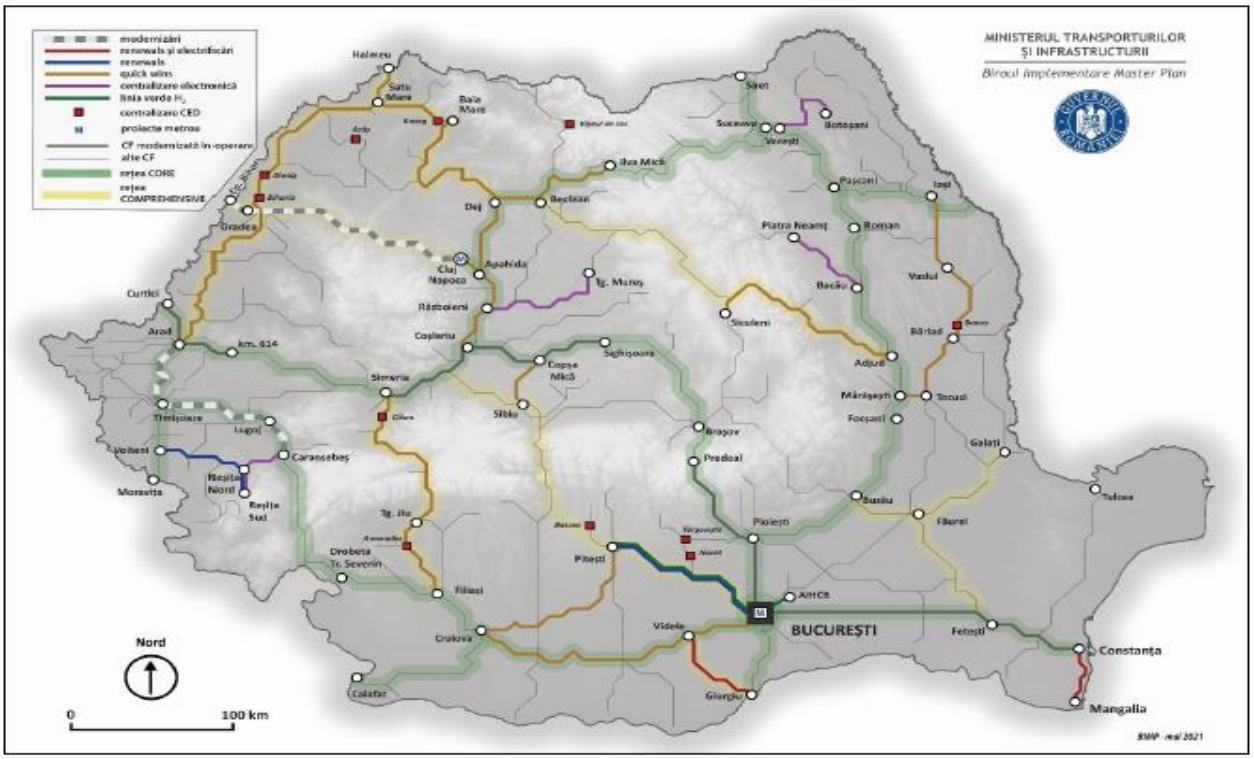

Sursa: Guvernul României, 2021, *Planul național de redresare și reziliență*, p. 246.

Lucrările de modernizare, alături de alte proiecte de refacere/extindere a infrastructurii feroviare românești, fac parte din planul de acțiuni propus prin PNRR în anul 2021.

HARTA 14: TRASEUL „MOCĂNIȚEI HUNEDOARA"

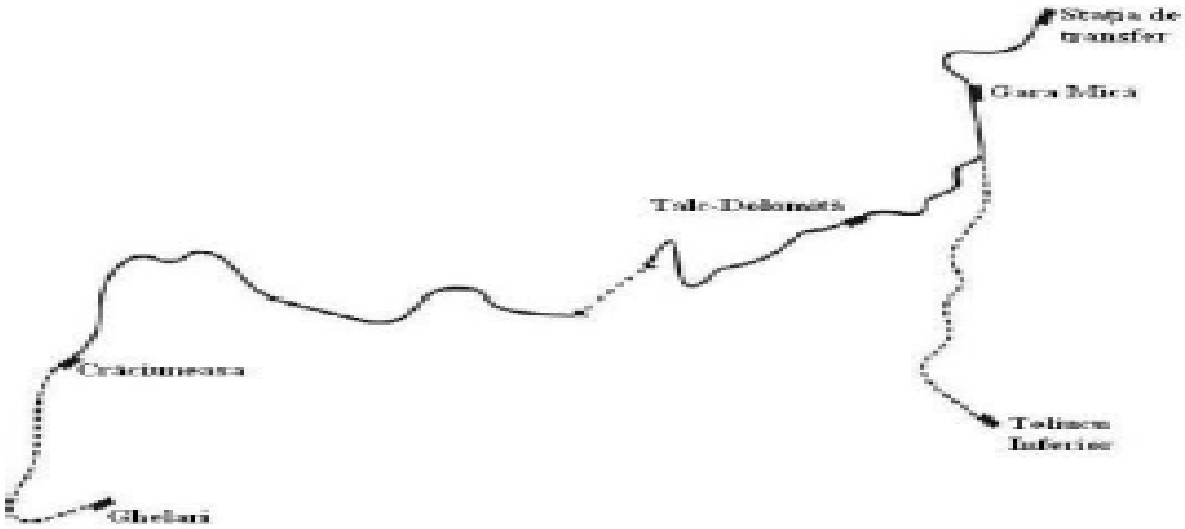

Sursa: Primăria Municipiului Hunedoara, 2015, *PMUD Hunedoara*, https://www.primariahunedoara.ro/files/news_files/PMUD%20HD%20vol%20I%20Analiza.pdf, accesat în august 2021.

Calea ferată cu ecartament îngust (CFI) Hunedoara, numită și „prima cale ferată minieră din Ardeal”, a funcționat în perioada 1871-1990. Drumul inițial al trenului, dat în folosință în 1871, avea 16 km și lega Hunedoara de Crăciuneasa și Ghelari. Din doi în doi kilometri era un punct de oprire pentru turiști. Linia îngustă se conecta cu linia de ecartament normal Hunedoara-Simeria printr-o stație de transfer, fiind, de asemenea, conectată la o altă linie îngustă care făcea legătura între Hunedoara și Călan prin Teliucu Inferior.

Din „CFI Hunedoara” au rămas în prezent numai terasamentul și podurile de piatră, dezmembrarea liniei fiind făcută la începutul anilor 2000 de către Talc Dolomită Zlești, ultimul proprietar al linei ferate înguste, odată cu expirarea termenului de garanție de 100 de ani a podurilor și podețelor. De atunci au existat mai multe inițiative locale de reabilitare și revitalizare a liniei, vizând realizarea unui traseu turistic între Castelul Corvinilor și furnalul de la Govăjdia, declarat monument istoric de arhitectură industrială, traseu care ar crește fluxul de turiști din zonă.

Din perspectiva *infrastructurilor aeriene, navale sau multimodale,* județul Hunedoara nu deține aeroporturi, porturi navale și nici centre logistice multimodale.

Transportul public județean de persoane realizat prin curse regulate are o serie de linii de transport rutier care leagă Hunedoara de orașele și satele învecinate. Traseele sunt atribuite operatorilor privați specializați în acest tip de transport.

Traseele principale însumează un total de 469 km, municipiul Hunedoara fiind deservit de curse regulate pe distanțe de până la 50 km către principalele destinații urbane și rurale din împrejurimi.

HARTA 15: TRASEELE DE TRANSPORT RUTIER DE PERSOANE ÎNTRE LOCALITĂȚILE JUDEȚULUI HUNEDOARA

Sursa: Primăria Municipiului Hunedoara, 2015, *PMUD Hunedoara*, https://www.primariahunedoara.ro/files/news_files/PMUD%20HD%20vol%20I%20Analiza.pdf, accesat în august 2021.

TABELUL 52: CARACTERISTICILE PRINCIPALELOR TRASEE DE TRANSPORT PUBLIC DE PERSOANE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

INDICATIV TRASEU	RUTA	Lungime (km)	Stații deservite (număr)
32; 33	Deva-Hunedoara	20	12
34	Hunedoara-Mănerău	8	2
35	Hunedoara-Nandru	19	7
67	Hunedoara-Lunca Cernii	46	9
68	Hunedoara-Cerbăl	24	6
69	Hunedoara-Ghelari	22	7
70	Hunedoara-Cinciș Sat	10	4
71	Hunedoara-Hășdău	34	8
72	Hunedoara-Silvașu de Sus	22	6
74	Hunedoara-Hațeg	38	16
75	Hunedoara-Nădăștia de Sus	14	6
76	Hunedoara-Călan	14	8
77	Hunedoara-Călan	18	9
78	Hunedoara-Orăștie	47	13
81	Hunedoara-Ocolișu Mic	28	12
83	Hunedoara-Boșorod	25	11
105	Hunedoara-Lelese	34	7
106	Hunedoara-Runcu Mare	46	9

Sursa: Primăria Municipiului Hunedoara, 2015, *PMUD Hunedoara*, https://www.primariahunedoara.ro/files/news_files/PMUD%20HD%20vol%20I%20Analiza.pdf, accesat în august 2021.

2.4.2. Infrastructura energiei electrice

Sistemele de transport și distribuție a energiei electrice

În ceea ce privește rețeaua de transport al energiei electrice, principalul proiect avut în vedere de Transelectrica în județul Hunedoara este reconductorarea axului 220 kV Urechești-Târgu Jiu Nord-Paroșeni-Baru Mare-Hășdat. Realizarea acestui proiect va contribui la creșterea capacității de interconexiune, la integrarea producției din centralele fotovoltaice în zona de sud-vest a țării (Banat) și la sporirea siguranței alimentării cu energie electrică a zonelor deficitare[43]. Un alt proiect avut în vedere este modernizarea sistemului de comandă/control/protecție în stația de 220/110 kV de la Paroșeni.

Conform datelor INS, din totalul locuințelor din România, 98,85% erau conectate la rețeaua de distribuție a energiei electrice. Printre județele deficitare în privința racordării la energia electrică se află și Hunedoara[44].

În județul Hunedoara, cei mai mulți consumatori sunt racordați direct la rețelele electrice de distribuție (RED) de interes public din patrimoniul operatorului de distribuție (OD) E-Distribuție Banat SA (parte a grupului Enel). Rețeaua administrată de E-Distribuție Banat include 96 de stații de transformare, 8.406 posturi de transformare cu o putere de 6.549 MVA. Pentru județul Hunedoara, compania își propune: modernizarea a trei stații de transformare la Orăștie, Deva și Simeria; modernizarea unor linii de medie tensiune la Orăștie, Peștera și Brad; modernizarea unor linii de joasă tensiune la Orăștie, Petrila și Sântămăria-Orlea[45].

O mare parte a liniilor electrice de distribuție de 110 kV și medie tensiune (MT) au fost puse în funcțiune înainte de anul 2000 (99% dintre liniile de IT, respectiv cca 94% dintre liniile de

[43] Transelectrica, 2020, *Planul de dezvoltare a RET perioada 2020-2029,* www.transelectrica.ro.

[44] Academia Română (AR), Institutul Național de Cercetări Economice (INCE) „Costin C. Kirițescu", 2019, *Proiectul prioritar Convergența economică și monetară a României cu Uniunea Europeană – un demers necesar,* etapa I, 2018, Studiul 12 – *Repere privind situația actuală a infrastructurilor de energie și de transport ale României. Perspective de evoluție integrată la nivel european*, Editura Centrului de Informare și Documentare Economică, București, p. 483-542.

[45] https://www.e-distributie.com.

MT). Cca 78% din liniile electrice de distribuție de JT/branșamente au fost puse în funcțiune înainte de anul 2000. Pentru compania E-Distribuție Banat, Agenția Națională de Reglementare în domeniul Energiei constată că se înregistrează un grad foarte scăzut de lucrări noi și lucrări de retehnologizare (aproximativ 0,3% din totalul liniilor electrice). De asemenea, în anul 2020, retehnologizările în stațiile de transformare s-au realizat într-o proporție de cca 7% din numărul total al acestora, iar în cazul posturilor de transformare, retehnologizările și capacitățile noi reprezintă cca 1,2% din total[46].

Conform ANRE, în anul 2019, durata medie a procesului de racordare la JT a fost de 96 de zile la nivelul întregii țări, situându-se între 45 de zile la SDEE Transilvania Nord și 143 de zile la E-Distribuție Banat[47]. Pe de altă parte, costul mediu de racordare la JT a fost de 2.415 lei la nivelul întregii țări, cu o valoare minimă de 870 lei la E-Distribuție Muntenia și o valoare maximă de 5.764 lei la SDEE Transilvania Sud.

Se observă că ponderea cea mai mare de utilizatori din mediul rural aparține Delgaz Grid (care deservește județele Cluj, Bistrița Năsăud, Maramureș, Satu Mare, Sălaj, Timiș, Arad, Bihor, Caraș Severin, **Hunedoara**, Mureș, Sibiu, Alba, Harghita, Iași, Botoșani, Vaslui, Suceava, Neamț, Bacău), în timp ce ponderea cea mai mare de consumatori din mediul urban este deservită de E-Distribuție Muntenia.

FIGURA 28: COSTURILE MEDII DE RACORDARE LA ALIMENTAREA DE JT PE ZONE DE CONCESIUNE ȘI PONDEREA ACESTOR COSTURI ÎN VENITURILE BĂNEȘTI ALE POPULAȚIEI ÎN ANUL 2019

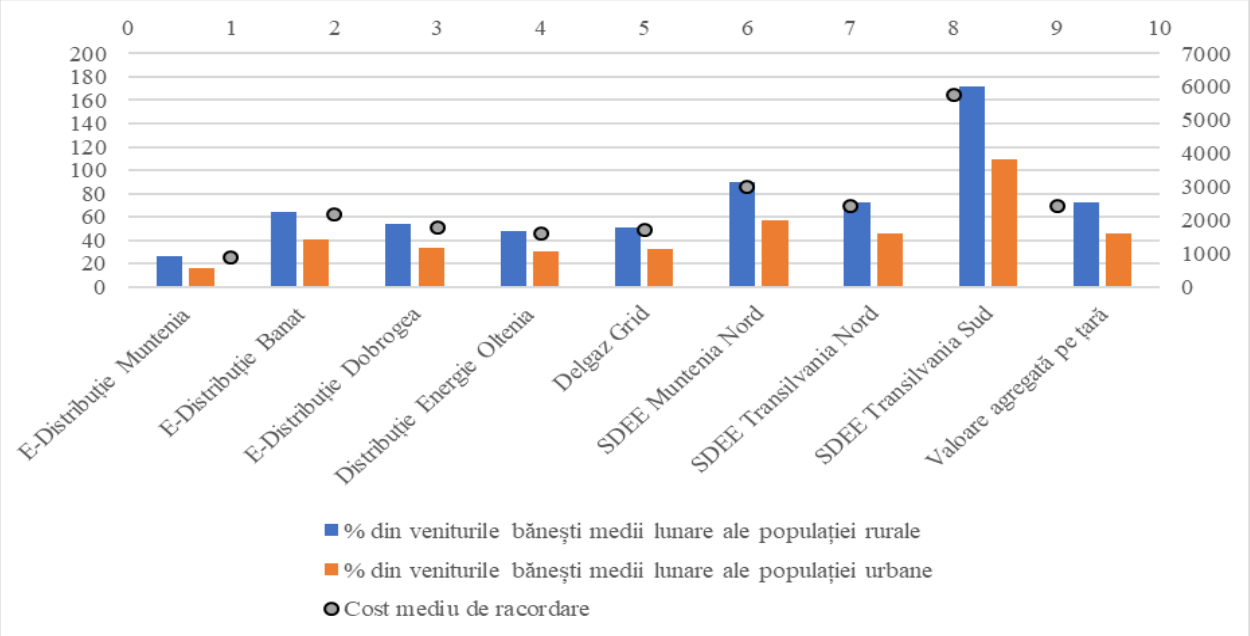

Surse: ANRE, 2020, *Raport privind realizarea indicatorilor de performanță pentru serviciile de transport, de sistem și de distribuție a energiei electrice și starea tehnică a rețelelor electrice de transport și de distribuție – 2020*, www.anre.ro; INS, BUF104I – ABF.

În același timp, cea mai mare pondere a consumului este înregistrată, de regulă, la OD care au o pondere mai mare de utilizatori din mediul urban.

[46] ANRE, 2020, *Raport privind realizarea indicatorilor de performanță pentru serviciile de transport, de sistem și de distribuție a energiei electrice și starea tehnică a rețelelor electrice de transport și de distribuție – 2020*, www.anre.ro, p. 81-83.
[47] Ibidem, p. 49.

FIGURA 29: NUMĂRUL DE UTILIZATORI RACORDAȚI LA RED DE JOASĂ TENSIUNE (JT) DIN MEDIUL URBAN ȘI DIN MEDIUL RURAL, PE ZONE DE CONCESIUNE, ȘI ENERGIA ELECTRICĂ DISTRIBUITĂ ÎN ANUL 2019 (TWH)

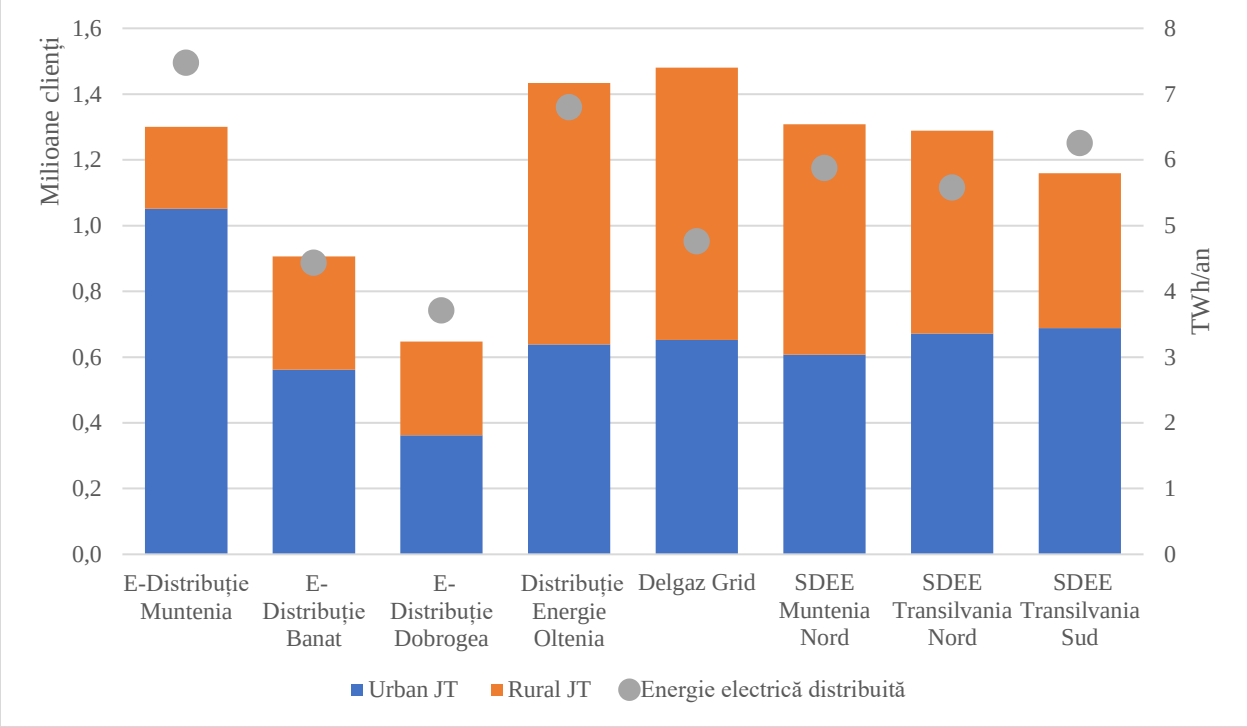

Sursa: ANRE, 2020, *Raport privind realizarea indicatorilor de performanță pentru serviciile de transport, de sistem și de distribuție a energiei electrice și starea tehnică a rețelelor electrice de transport și de distribuție – 2020*, www.anre.ro.

Situația indicelui frecvență medie a întreruperilor în rețea (SAIFI – *System Average Interruption Frequency Index* – reprezintă numărul mediu de întreruperi suportate de utilizatorii racordați la rețeaua OD. Se calculează împărțind numărul total de utilizatori care au suferit o întrerupere cu o durată mai mare de 3 minute la numărul total de utilizatori deserviți) aferent OD în anul 2019 arată cele mai mari valori pentru E-Distribuție Banat.

$$SAIFI = \frac{\sum_{i=1}^{n} N_i}{N_t}$$

unde:

N_i – numărul utilizatorilor care au suferit o întrerupere cu o durată de peste 3 minute la întreruperea *i*;

N_t – numărul total al utilizatorilor deserviți[48].

ANRE enumeră cauzele care pot explica această situație prin „caracteristicile rețelelor de alimentare rurale: alimentare radială prin linii electrice aeriene de JT sau de MT, lungimi mai mari ale rețelelor, lipsa unor alimentări de rezervă în multe cazuri, dar și a planificării și a realizării mentenanței preventive”[49].

[48] *Monitorul oficial al României,* Partea I, nr. 291, din 8.04.2016, p. 19.

[49] ANRE, 2020, *Raport privind realizarea indicatorilor de performanță pentru serviciile de transport, de sistem și de distribuție a energiei electrice și starea tehnică a rețelelor electrice de transport și de distribuție – 2020*, www.anre.ro.

FIGURA 30: FRECVENȚA MEDIE A ÎNTRERUPERILOR NEPLANIFICATE ÎN REȚEA (SAIFI), ÎN FUNCȚIE DE GRADUL DE URBANIZARE, PE ZONE DE CONCESIUNE, ÎN ANUL 2019 (NR.)

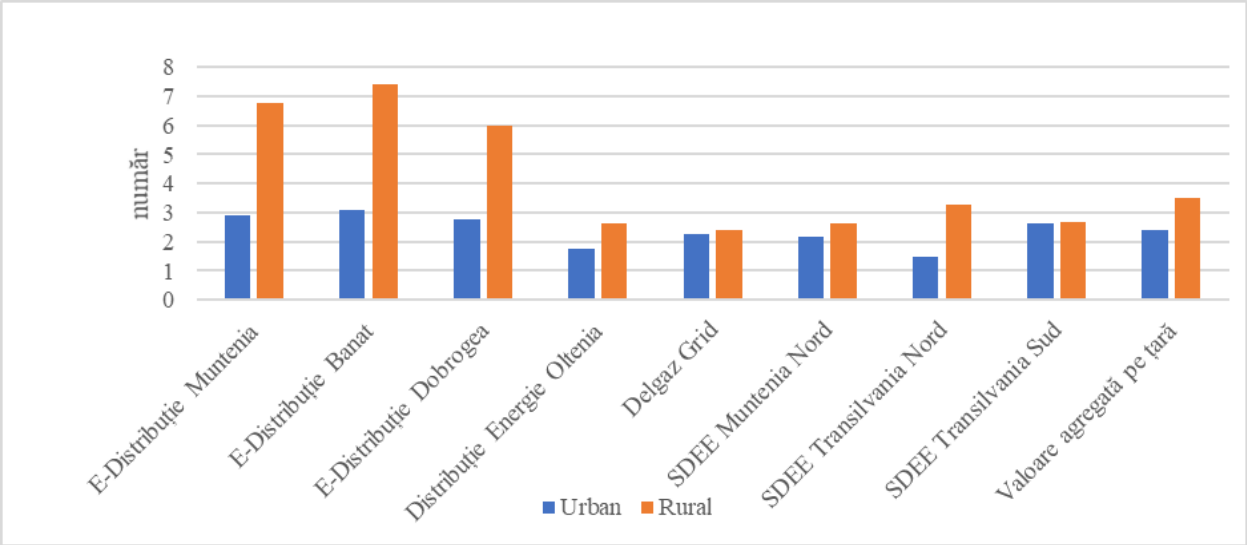

Sursa: ANRE, 2020, *Raport privind realizarea indicatorilor de performanță pentru serviciile de transport, de sistem și de distribuție a energiei electrice și starea tehnică a rețelelor electrice de transport și de distribuție – 2020*, www.anre.ro.

Aceeași situație se regăsește și în cazul întreruperilor de alimentare cu energie ce depășesc trei minute, măsurate prin indicatorul SAIDI (*System Average Interruption Duration Index* – indicele pentru durata medie a întreruperilor în rețea (sistem)). Practic, arată pe ce durată de timp a fost întreruptă alimentarea la un consumator, în medie, pe parcursul unui interval de timp (de regulă, se calculează pentru un an):

$$SAIDI = \frac{\sum_{i=1}^{n}(N_i \times D_i)}{N_t},$$

iar în cazul în care reconectarea utilizatorilor se face treptat, în mai multe etape, nu simultan pentru toți utilizatorii, se aplică următoarea formulă:

$$SAIDI = \frac{\sum_{i=1}^{n}\sum_{j=1}^{k_i}(N_{ij} \times D_{ij})}{N_t} \quad [\text{min/an}];$$

unde:

N_i – numărul utilizatorilor care au suferit o întrerupere cu o durată de peste 3 minute la întreruperea i;

N_t – numărul total al utilizatorilor deserviți;

D_i – durata (timpul) de întrerupere a utilizatorilor din momentul dispariției tensiunii până la reconectare pentru întreruperea i;

D_{ij} – durata (timpul) de întrerupere a utilizatorilor din momentul dispariției tensiunii până la reconectare pentru etapa j a întreruperii i[50].

Din acest punct de vedere, mediul rural a suferit de aproape 2,5 ori mai mult decât cel urban, E-Distribuție Banat înregistrând din nou cele mai mari valori.

[50] *Monitorul oficial al României*, Partea I, nr. 291, din 8.04.2016, p. 19.

FIGURA 31: FRECVENȚA MEDIE A ÎNTRERUPERILOR NEPLANIFICATE ÎN REȚEA (SAIDI), ÎN FUNCȚIE DE GRADUL DE URBANIZARE, PE ZONE DE CONCESIUNE, ÎN ANUL 2019 (NR.)

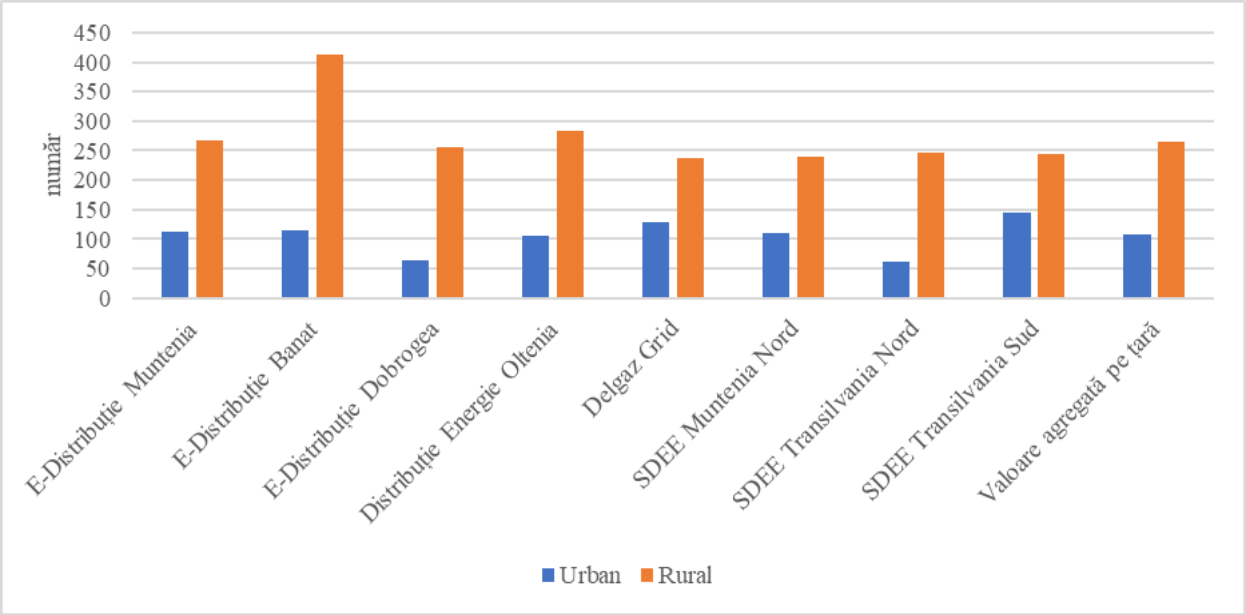

Sursa: ANRE, 2020, *Raport privind realizarea indicatorilor de performanță pentru serviciile de transport, de sistem și de distribuție a energiei electrice și starea tehnică a rețelelor electrice de transport și de distribuție – 2020*, www.anre.ro.

Cele mai mari decalaje au fost generate de E-Distribuție Dobrogea, SDEE Transilvania Nord și E-Distribuție Banat, iar cele mai reduse de SDEE Transilvania Sud și Delgaz Grid.

2.4.3. Infrastructura transportului de gaze naturale prin conducte

Prima conductă din cadrul Sistemului Național de Transport Gaze Naturale (SNTGN) a fost pusă în funcțiune în anul 1914, între Uzinele Solvay Uioara (transformată ulterior în UPSON Ocna Mureș) și Fabrica de Ciment Turda, prin construirea unei conducte de transport gaz metan în lungime de 55 km și diametrul de 153 mm pentru livrarea gazelor naturale la poarta celor două societăți acționare, unde gazul era folosit exclusiv pentru ardere. Conducta a fost terminată în 3 aprilie 1914[51].

SNTGN a fost conceput ca un sistem radial-inelar interconectat, fiind dezvoltat în jurul și având drept puncte de plecare marile zăcăminte de gaze naturale din Bazinul Transilvaniei (centrul țării), Oltenia și ulterior Muntenia de Est (sudul țării). Drept destinație au fost marii consumatori din zona Ploiești-București, Moldova, Oltenia, precum și cei din zona centrală (Transilvania) și de nord a țării. Ulterior, fluxurile de gaze naturale au suferit modificări importante din cauza declinului surselor din Bazinul Transilvaniei, Moldova, Oltenia și a apariției altor surse (import, OMV Petrom, concesionări realizate de terți etc.), în condițiile în care infrastructura de transport a gazelor naturale a rămas aceeași.

Utilizarea gazelor naturale s-a realizat în diferite sectoare de activitate: industrie, aprovizionarea populației, producerea energiei electrice. Dacă până în anul 1950 utilizarea lor era cu precădere pentru producerea energiei electrice în diferite centrale electrice amplasate în întreprinderi, după acest an, industrializarea României, caracterizată prin dezvoltarea industriei chimice, metalurgiei etc., a determinat creșterea consumului de gaze de la 0,823 mld. m^3 în anul 1950 la 19,372 mld. m^3 în anul 1973 (o creștere de 23 de ori)[52].

[51] Motaș, C.I., 1940, *Zăcămintele de gaz metan din România*, în *Enciclopedia României*, vol. III, *Economia națională*, București.
[52] Chisăliță, D., 2009, *O istorie a gazelor naturale din România*, Editura AGIR, București, p. 465.

În acest context, trebuie să remarcăm faptul că orașul Hunedoara a fost racordat la rețeaua națională de distribuție de gaze naturale încă din anul 1958 (fiind la acel moment a 26-a localitate din țară alimentată cu gaz metan), iar orașul Deva ceva mai târziu, în anul 1974[53].

De altfel, în anul 1973, la preluarea inventarului de la Centrala Gazului Metan Mediaș de către întreprinderile comunale de distribuire a gazelor naturale, situația indicatorilor fizici în județul Hunedoara se prezenta conform datelor din tabelul de mai jos.

TABELUL 53: SITUAȚIA ABONAȚILOR LA REȚEAUA DE DISTRIBUIRE A GAZELOR NATURALE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 1973

Indicatorul	Abonați total	Abonați casnici	Abonați industriali	Lungime rețea (km)	Lungime branșamente (km)
Total țară, din care:	600.920	587.016	2.004	6.821,3	4.925,8
Județul Hunedoara	13.921	13.524	21	81,8	29,7

Sursa: Chisăliță, D., 2009, *O istorie a gazelor naturale din România*, Editura AGIR, București, tabelul 8.4, p. 462-463.

Consumul de gaze naturale la nivelul țării s-a menținut relativ constant și în ultimii ani, la nivelul de 13-14 mld. m^3, în ușoară scădere totuși în ultima perioadă. Astfel, în luna decembrie 2020, producția internă de gaze naturale care a fost livrată spre consum a fost de 13.926.299,272 MWh[54] și a reprezentat 83,06% din totalul surselor consumate. Aceasta cuprinde, pe lângă producția internă a lunii curente, și extracția de gaze naturale din producția internă din depozitele de înmagazinare subterană.

În același timp, importul livrat spre consum în luna decembrie 2020 a fost de 2.840.379,757 MWh[55] și a reprezentat 16,94% din totalul surselor consumate. Acesta cuprinde, pe lângă importul lunii curente, și extracția de gaze naturale din surse externe din depozitele de înmagazinare subterană.

În calculul cantităților livrate spre consum au fost luate în considerare și schimburile efectuate între surse, respectiv între surse curente (producție internă/import) și cele aflate în depozitele de înmagazinare subterană (import/producție internă). Aceste cantități au condus la surse consumate de 16.766.679,029 MWh.

Din totalul surselor livrate intrate în consum în luna decembrie 2020, consumul total al clienților finali de gaze naturale a fost de 15.575.265,769 MWh, din care 9.828.064,661 MWh a reprezentat consumul noncasnic (63,10%) și 5.747.201,108 MWh a reprezentat consumul casnic (36,90%). Tot în luna decembrie 2020, numărul total de consumatori de gaze naturale a fost de 4.171.782, din care 228.854 de consumatori noncasnici (5,49%) și 3.942.928 de consumatori casnici (94,51%)[56].

După anul 1990 și până în prezent, numărul consumatorilor racordați la conductele de gaze naturale (sistemul național de transport și sistemele de distribuție) și lungimea acestor conducte au crescut în permanență.

Având în vedere gradul de conectivitate al localităților la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, la sfârșitul anului 2019, la nivel național existau 955 de localități conectate, dintre care 247 în mediul urban și 708 în mediul rural. Regiunea Vest deține 9,36% din totalul localităților

[53] Chisăliță, D., 2004, *Momente în istoria gazelor naturale din România*, Editura Academprint, Tg. Mureș, tabelul de la p. 63-66.
[54] Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energiei (ANRE), 2020, *Raport monitorizare piață de gaze naturale – luna decembrie 2020*, https://www.anre.ro/ro/gaze-naturale/rapoarte/rapoarte-piata-gaze-naturale/rapoarte-lunare-de-monitorizare-pentru-piata-interna-de-gaze-naturale-2020.
[55] Ibidem.
[56] Ibidem.

conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, având un număr de 86 de localități conectate, dintre are 32 în mediul urban și 54 în mediul rural. Regiunea se află pe locul 5 în România în ceea ce privește numărul localităților conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, pe locul 3 în ceea ce privește numărul de zone urbane conectate și pe locul 5 în ceea ce privește numărul zonelor rurale conectate.

La nivel regional, situația este următoarea:

- Județul Arad se află pe locul 3, având la sfârșitul anului 2019 un număr de 21 de localități conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, dintre care opt urbane și 13 rurale. Comparativ cu anul 2010, numărul total al localităților conectate la rețeaua de distribuție gazelor naturale a crescut cu zece.
- Județul Caraș Severin este pe ultimul loc, având doar nouă localități conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, dintre care patru zone urbane și cinci zone rurale. Comparativ cu anul 2010, numărul total al localităților conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale a crescut doar cu una.
- Județul Hunedoara se află pe locul 2, cu 22 de UAT-uri conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale, dintre care 13 zone urbane și nouă zone rurale. Comparativ cu anul 2010, numărul total al localităților conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale a rămas același, creșterea cea mai semnificativă înregistrându-se în perioada 2000-2010, când a crescut de la 18 localități la 22.
- Județul Timiș este cel mai bine clasat în ceea ce privește numărul localităților în care se distribuie gaze naturale, având un număr total de 34 de localități, din care șapte în mediul urban și 27 în mediul rural. Comparativ cu anul 2010, numărul total al localităților conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale a crescut cu două.

HARTA 16*:* REȚEAUA DE DISTRIBUȚIE A GAZELOR NATURALE

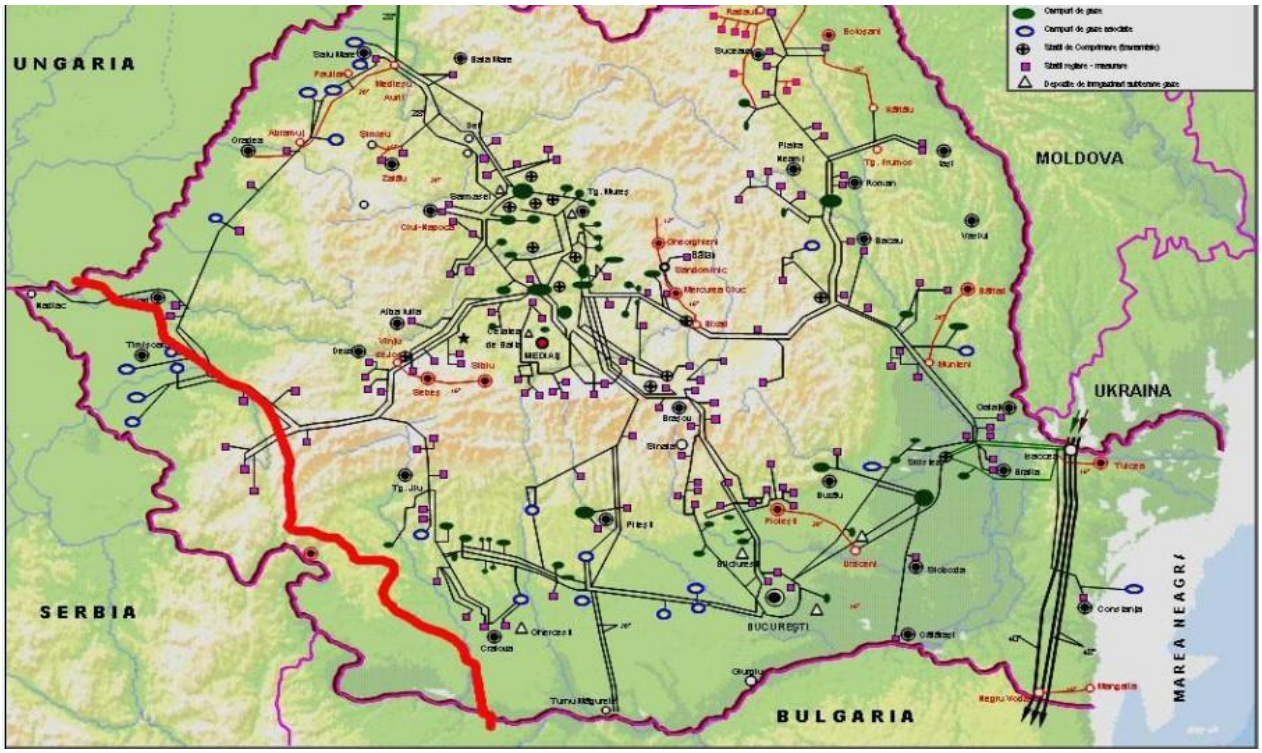

Sursa: Distrigaz.

TABELUL 54: NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE PE MEDII DE REZIDENȚĂ, REGIUNI DE DEZVOLTARE ȘI JUDEȚE, 1990-2019 (NR.)

Medii de rezidență	Regiuni de dezvoltare și județe	Anul							
		1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Total	TOTAL	522	542	866	908	913	921	945	955
	Regiunea VEST	41	49	82	83	83	85	85	86
	Arad	7	11	20	21	21	21	21	21
	Caraș Severin	5	9	8	8	8	8	8	9
	Hunedoara	***18***	***18***	***22***	***22***	***22***	***22***	***22***	***22***
	Timiș	11	11	32	32	32	34	34	34
Urban	TOTAL	150	169	239	245	245	246	248	247
	Regiunea VEST	23	24	32	32	32	32	32	32
	Arad	3	3	8	8	8	8	8	8
	Caraș Severin	5	5	4	4	4	4	4	4
	Hunedoara	***10***	***11***	***13***	***13***	***13***	***13***	***13***	***13***
	Timiș	5	5	7	7	7	7	7	7
Rural	TOTAL	:	373	627	663	668	675	697	708
	Regiunea VEST	:	25	50	51	51	53	53	54
	Arad	:	8	12	13	13	13	13	13
	Caraș Severin	:	4	4	4	4	4	4	5
	Hunedoara	***:***	***7***	***9***	***9***	***9***	***9***	***9***	***9***
	Timiș	:	6	25	25	25	27	27	27

Sursa: INS, TEMPO-Online.

De altfel, la nivelul județului Hunedoara, în luna august 2021, rețeaua de distribuție a gazului metan deservește 53 de localități (inclusiv sate), din care 13 municipii și orașe.

TABELUL 55: LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ALIMENTATE CU GAZE NATURALE ÎN LUNA AUGUST 2021

Nr. crt.	Localitatea aparținătoare	Operatorul	Siruta[1]	ZCG[2]	PCS[3] mediu
1	Archia	E.ON Gaz Distribuție	86712	50	10,48
2	Aurel Vlaicu	E.ON Gaz Distribuție	89589	49	10,48
3	Băcia	E.ON Gaz Distribuție	88056	50	10,48
4	Bălata	E.ON Gaz Distribuție	91358	50	10,48
5	Baru	E.ON Gaz Distribuție	88001	51,1	10,5
6	Bejan	E.ON Gaz Distribuție	91376	50	10,48
7	Bârcea Mare	E.ON Gaz Distribuție	87683	50	10,48
8	Boholt	E.ON Gaz Distribuție	91367	50	10,48
9	Bos	E.ON Gaz Distribuție	86847	50	10,48
10	Călan	E.ON Gaz Distribuție	87433	51,2	10,49
11	Cărpiniș	E.ON Gaz Distribuție	87692	50	10,48
12	Căstău	E.ON Gaz Distribuție	88289	49	10,48
13	Chișcădaga	E.ON Gaz Distribuție	91401	50	10,48
14	Cristur	E.ON Gaz Distribuție	86730	50	10,48
15	Deva	E.ON Gaz Distribuție	86696	50	10,48
16	Gelmar	E.ON Gaz Distribuție	89623	49	10,48
17	Geoagiu	E.ON Gaz Distribuție	89570	49	10,48
18	Geoagiu-Bai	E.ON Gaz Distribuție	89632	49	10,48
19	Hășdat	E.ON Gaz Distribuție	86865	50	10,48
20	Hațeg	E.ON Gaz Distribuție	87585	51,2	10,49
21	Herepeia	E.ON Gaz Distribuție	92033	50	10,48
22	Hunedoara	E.ON Gaz Distribuție	86829	50	10,48

Nr. crt.	Localitatea aparținătoare	Operatorul	Siruta[1]	ZCG[2]	PCS[3] mediu
23	Iscroni	E.ON Gaz Distribuție	87237	51,1	10,5
24	Leșnic	E.ON Gaz Distribuție	92042	50	10,48
25	Lupeni	E.ON Gaz Distribuție	87068	51,1	10,5
26	Mintia	E.ON Gaz Distribuție	92051	50	10,48
27	Ohaba Streiului	E.ON Gaz Distribuție	87503	51,2	10,49
28	Orăștie	E.ON Gaz Distribuție	87647	49	10,48
29	Peștișu Mare	E.ON Gaz Distribuție	86874	50	10,48
30	Petreni	E.ON Gaz Distribuție	88065	50	10,48
31	Petrila	E.ON Gaz Distribuție	87086	51,1	10,5
32	Petros	E.ON Gaz Distribuție	88029	51,1	10,5
33	Petroșani	E.ON Gaz Distribuție	87004	51,1	10,5
34	Pricaz	E.ON Gaz Distribuție	91704	49	10,48
35	Râpaș	E.ON Gaz Distribuție	91713	49	10,48
36	Romoș	E.ON Gaz Distribuție	91009	49	10,48
37	Sântandrei	E.ON Gaz Distribuție	87718	50	10,48
38	Sântuhalm	E.ON Gaz Distribuție	86703	50	10,48
39	Șăulești	E.ON Gaz Distribuție	87727	50	10,48
40	Simeria	E.ON Gaz Distribuție	87674	50	10,48
41	Simeria Veche	E.ON Gaz Distribuție	87709	50	10,48
42	Șoimuș	E.ON Gaz Distribuție	91349	50	10,48
43	Spini	E.ON Gaz Distribuție	91722	49	10,48
44	Strei-Săcel	E.ON Gaz Distribuție	87549	51,2	10,49
45	Streisângeorgiu	E.ON Gaz Distribuție	87442	51,2	10,49
46	Tâmpa	E.ON Gaz Distribuție	88074	50	10,48
47	Teliucu inferior	E.ON Gaz Distribuție	86945	50	10,48
48	Totia	E.ON Gaz Distribuție	88083	50	10,48
49	Turdaș	E.ON Gaz Distribuție	91697	49	10,48
50	Uricani	E.ON Gaz Distribuție	87148	51,1	10,5
51	Uroi	E.ON Gaz Distribuție	87736	50	10,48
52	Vețel	E.ON Gaz Distribuție	91991	50	10,48
53	Vulcan	E.ON Gaz Distribuție	87184	51,1	10,5

Notă: Valoarea puterii calorifice superioare (PCS) are un caracter informativ și nu poate fi folosită drept reper pentru tranzacții comerciale.

Legendă:1 - Sistemul Informatic al Registrului Unităților Teritorial-Administrative din România.

2 - Puterea calorifică superioară alocată zilnic.

3 - Puterea calorifică superioară.

Sursa: SNTGN TRANSGAZ SA Mediaș, 2021, *Raportul anual consolidat al administratorilor 2020*, 27.04.2021, https://www.transgaz.ro/sites/default/files/users/user360/Raportul%20anual%20consolidat%20al%20administratorilor%202020%20.pdf.

În ceea ce privește SNTGN, în anul 2020, 76% din totalul lungimii conductelor de transport erau mai vechi de 20 de ani. De asemenea, 29% dintre stațiile de reglare-măsurare au depășit durata de viață normată. Rețelele de distribuție operate de principalele companii de distribuție (Distrigaz Sud București și Distrigaz Nord Târgu Mureș) se găsesc în aceeași situație dificilă: 46% din rețelele de distribuție sunt mai vechi de 15 ani[57].

[57] SNTGN TRANSGAZ SA MEDIAȘ, 2021, *Raportul anual consolidat al administratorilor 2020*, 27.04.2021, https://www.transgaz.ro/sites/default/files/users/user360/Raportul%20anual%20consolidat%20al%20administratorilor%202020%20.pdf.

Datele statistice disponibile la finele anului 2019 referitoare la infrastructura energetică de transport și distribuție a gazelor naturale (tabelul 56) evidențiază faptul că regiunea Vest nu este foarte bine poziționată în contextul național, deținând doar 4.648,6 km (adică 10,99%) din lungimea totală a conductelor de distribuție, ***în timp ce județul Hunedoara deținea doar 868,7 km (adică 2,05%) din totalul conductelor.*** Oricum, situația regiunii s-a îmbunătățit constant, crescând de la 859,4 km în anul 1990, la 2164,8 km în anul 2000 și la 3.764,7 km în anul 2010.

TABELUL 56: LUNGIMEA TOTALĂ A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE A GAZELOR, PE REGIUNI DE DEZVOLTARE ȘI JUDEȚE (KM)

Regiuni de dezvoltare și județe	Anul							
	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019
TOTAL	10.777,6	21.597,9	34.725,7	39.240,7	39.668,8	40.255,9	41.413,3	42.287,4
Regiunea VEST	859,4	2.164,8	3.764,7	4.416,5	4.280,2	4.392,3	4.517,2	4.648,6
Arad	183,9	511	1.064,6	1.274,3	1.265,8	1.278,5	1.299,5	1.323
Caraș Severin	154,5	467,1	476,4	632,9	496,1	492,1	512,8	515,5
Hunedoara	***282,6***	***576,8***	***760,1***	***847,7***	***846,5***	***843,4***	***857,2***	***868,7***
Timiș	238,4	609,9	1.463,6	1.661,6	1.671,8	1.778,3	1.847,7	1.941,4

Sursa: INS, TEMPO-Online.

La nivel județean, situația este următoarea:

- Județul Arad se află pe locul 2 în regiune, cu o lungime totală a conductelor de distribuție a gazelor naturale de 1.323 km la sfârșitul anului 2019.
- Județul Caraș Severin se află pe ultimul loc, cu o lungime totală a conductelor de 515,5 km la sfârșitul anului 2019.
- Județul Hunedoara este situat pe locul 3, cu o lungime a conductelor de distribuție a gazelor ce însuma 868,7 km la sfârșitul anului 2019, cu creșteri importante înregistrate în perioada 1990-2000 (de la 282,6 km la 576,8), respectiv în intervalul 2000-2010 (de la 576,8 km la 760,1 km).
- Județul Timiș se clasează pe primul loc, cu o lungime a conductelor de 1.941,4 km la sfârșitul anului 2019.

Din punctul de vedere al cantității de gaze naturale distribuite (tabelul 57), regiunea Vest se situează pe penultimul loc în România, cu o cantitate de 618,207 mil. m^3, ultima clasată fiind regiunea Sud-Vest Oltenia, cu o cantitate de 458,882 mil. m^3 de gaze distribuite în anul 2019. Cantitatea de gaze naturale distribuite în regiunea Vest reprezintă doar 6,85% din totalul României, cantitate totală care este de 9.028,225 mil. m^3. Din totalul gazelor distribuite la nivel național, doar 3.079,696 mil. m^3 au fost distribuiți pentru uz casnic, respectiv 34,11%. La nivelul regiunii Vest, situația este diferită, în condițiile în care 315,559 mil. m^3 de gaze au fost distribuiți pentru uz casnic, ceea ce reprezintă 51,4% din cantitatea totală distribuită la nivelul regiunii.

TABELUL 57: GAZE NATURALE DISTRIBUITE, DUPĂ DESTINAȚIE, PE REGIUNI DE DEZVOLTARE ȘI JUDEȚE (MII M^3)

Destinația gazelor naturale distribuite	Regiuni de dezvoltare si județe	Anul							
		1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Total	TOTAL	30.921.040	9.193.681	9.639.054	8.282.991	8.390.670	9.179.150	9.042.775	9.028.225
	Regiunea Vest	3.240.284	524.103	558.109	544.090	592.299	606.421	603.444	618.207
	Arad	592.302	83.679	80.362	91.610	98.777	104.441	114.391	133.169
	Caraș Severin	5163.39	89.663	85.980	55.500	57.817	59.216	54.901	52.395
	Hunedoara	***1.516.112***	***162.179***	***191.106***	***136.994***	***140.911***	***156.420***	***140.806***	***135.647***
	Timiș	615.531	188.582	200.661	259.986	294.794	286.344	293.346	296.996

Destinația gazelor naturale distribuite	Regiuni de dezvoltare si județe	Anul							
		1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019
din care: pentru uz casnic	TOTAL	2.713.188	3.742.058	2.822.605	2.802.975	2.917.100	3.156.056	3.144.235	3.079.696
	Regiunea Vest	171.514	252.090	255.270	276.937	305.165	315.356	306.353	315.559
	Arad	8.699	48.645	46.979	52.085	58.292	63.354	62.358	65.426
	Caraș Severin	28.252	48.453	40.080	34.620	36.877	36.718	34.326	33.942
	Hunedoara	***40.908***	***82.097***	***70.271***	***71.027***	***76.981***	***76.714***	***73.734***	***73.561***
	Timiș	93.655	72.895	97.940	119.205	133.015	138.570	135.935	142.630

Sursa: INS, TEMPO-Online.

Situația la nivel județean este următoarea:

- Județul Arad se situează pe locul 3 în regiunea Vest atât în ceea ce privește cantitatea totală de gaze naturale distribuită, cât și în ceea ce privește cantitatea distribuită pentru uz casnic. Astfel, din totalul de 133,169 mil. m^3 distribuiți în anul 2019, cantitatea de 65,426 mil. m^3 a fost pentru uz casnic, respectiv 49,13% din total.
- Județul Caraș Severin este situat pe ultimul loc în regiunea Vest, cu o cantitate totală de gaz distribuită de 52,395 mil. m^3 în anul 2019, din care 33,942 mil. m^3 (adică 47,79% din total) au fost destinați pentru uz casnic.
- Județul Hunedoara este situat pe locul 2, cu o cantitate totală de gaze naturale distribuită în anul 2019 de 135,647 mil. m^3, din care 73,561 mil. m^3 pentru uz casnic (adică 54,23% din total).
- Județul Timiș se află pe primul loc, cu 296,996 mil. m^3 de gaze distribuite în 2011, din care 142,630 mil. m^3 pentru uz casnic, respectiv 48,02% din total.

Nu vom încheia acest subcapitol înainte de a aminti despre una dintre lucrările de infrastructură de transport al gazelor naturale prin conductă de interes național, și anume conducta BRUA, care, deși nu deservește direct județul Hunedoara, totuși este importantă pentru analiza noastră, deoarece această conductă străbate județul (harta 17), iar construcția ei a implicat un impact semnificativ asupra mediului.

Astfel, Proiectul BRUA – faza 1 – a constat în realizarea următoarelor obiective:

- conductă Podișor-Recaș 32” x 63 bar în lungime de 481,92 km:
  - LOT 1 executat de la km 0 (în zona localității Podișor, județul Giurgiu) la km 180,62 (în zona localității Văleni, comuna Zătreni, județul Vâlcea);
  - LOT 2 executat de la km 180,62 (în zona localității Văleni, comuna Zătreni, județul Vâlcea) la km 322,01 (în zona localității Pui, județul Hunedoara);
  - LOT 3 executat de la km 322,01 (în zona localității Pui, județul Hunedoara) la km 481,92 (în zona localității Recaș, județul Timiș).
- trei stații de comprimare gaze (SC Podișor, SC Bibești și SC Jupa), fiecare stație fiind echipată cu două agregate de comprimare (unul în funcțiune și unul în rezervă), cu posibilitatea de asigurare a fluxului bidirecțional de gaze.

Finalizarea proiectului BRUA – faza 1 – reprezintă o etapă esențială în dezvoltarea SNTGN. Odată cu punerea lui în funcțiune, România se conectează la culoarele regionale de transport și va putea să-și asigure aprovizionarea cu gaze naturale din noi surse, ceea ce va satisface într-o măsură mai mare cererea existentă pe piața internă și va conduce la un nivel mai ridicat de predictibilitate și securitate energetică pentru consumatorul român, casnic sau noncasnic. În același timp, BRUA – faza 1 – înseamnă și o cale de acces la piețele europene pentru potențiala producție de gaze naturale extrase de țara noastră din Marea Neagră.

În aceste condiții, ***principalele direcții de urmat prin decizii de dezvoltare a infrastructurii de transport al gazelor naturale prin conducte la nivelul județului Hunedoara considerăm că ar putea fi următoarele:***

- creșterea gradului de conectivitate a localităților din județ la rețeaua de distribuție a gazelor naturale;
- creșterea numărului de locuințe din mediul urban sau rural conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale;
- creșterea gradului de acoperire a rețelei de distribuție a gazelor naturale și energiei electrice în zonele rurale;
- investiții în infrastructura energetică de transport a gazelor naturale.

HARTA 17*:* REPREZENTAREA TRASEULUI CONDUCTEI BRUA

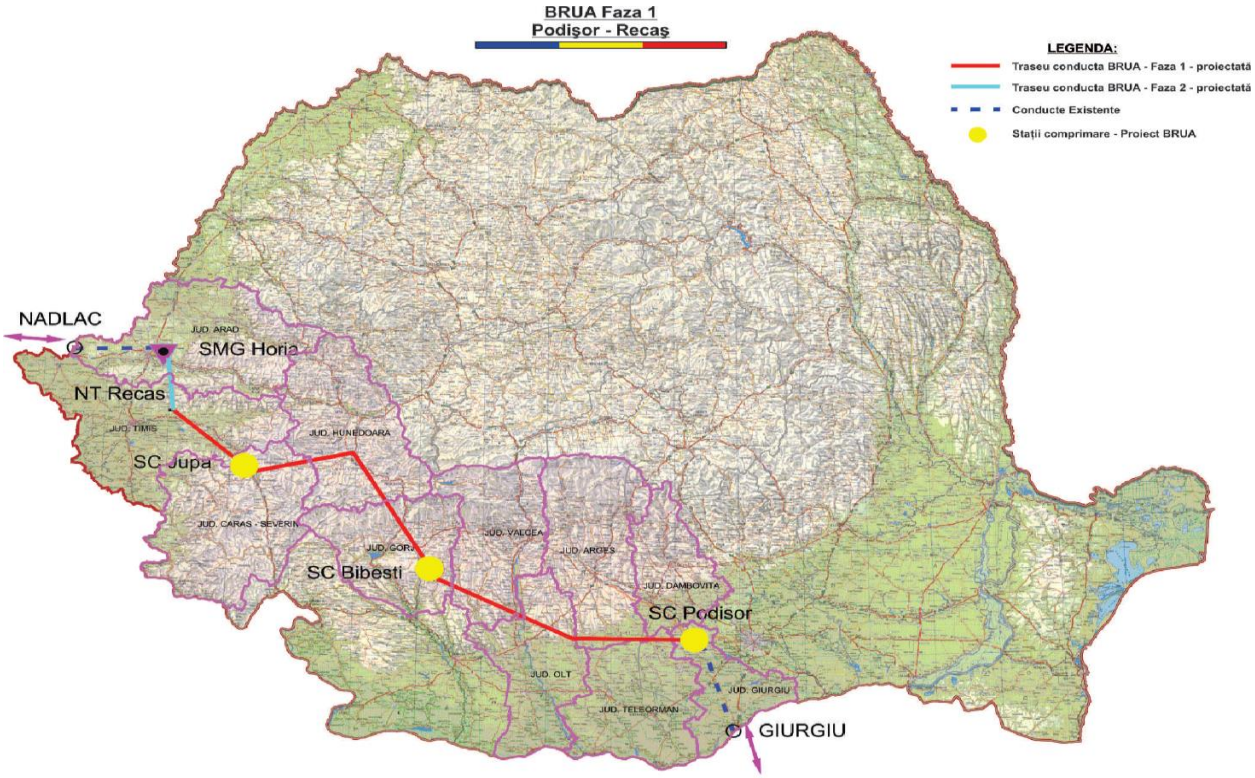

Sursa: SNTGN TRANSGAZ SA Mediaș, 2016, *BRUA, un proiect TRANSGAZ pentru România și Europa*, Broșura informativă, https://www.transgaz.ro/sites/default/files/ brosura_transgaz_varianta_finala.pdf, p. 4.

Conform art. 28 din OUG nr. 57/2007 privind regimul ariilor protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și a faunei sălbatice, cu modificările și completările ulterioare, așa cum precizam și anterior, *amplasarea conductei BRUA – faza I străbate perimetrul mai multor arii protejate Natura 2000, numărul celor din județul Hunedoara fiind cel mai mare, și anume*:

- Parcul Național Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului, cod național V5 nr. 15 Tip natural (lungimea conductei care traversează această arie protejată este de aproximativ 51,84 km).
- Situl de importanță comunitară ROSCI0236 – Strei-Hațeg (lungimea conductei care traversează această arie protejată este de aproximativ 3,61 km).
- Conducta trece la o distanță de aproximativ 63 m față de situl de importanță comunitară ROSCI0087 – Grădiștea Muncelului-Cioclovina.
- Conducta trece la o distanță de aproximativ 109 m față de aria de protecție specială acvifaunistică ROSPA0045 – Grădiștea Muncelului-Cioclovina.

HARTA 18*:* ARII PROTEJATE NATURA 2000 STRĂBĂTUTE DE TRASEUL CONDUCTEI BRUA

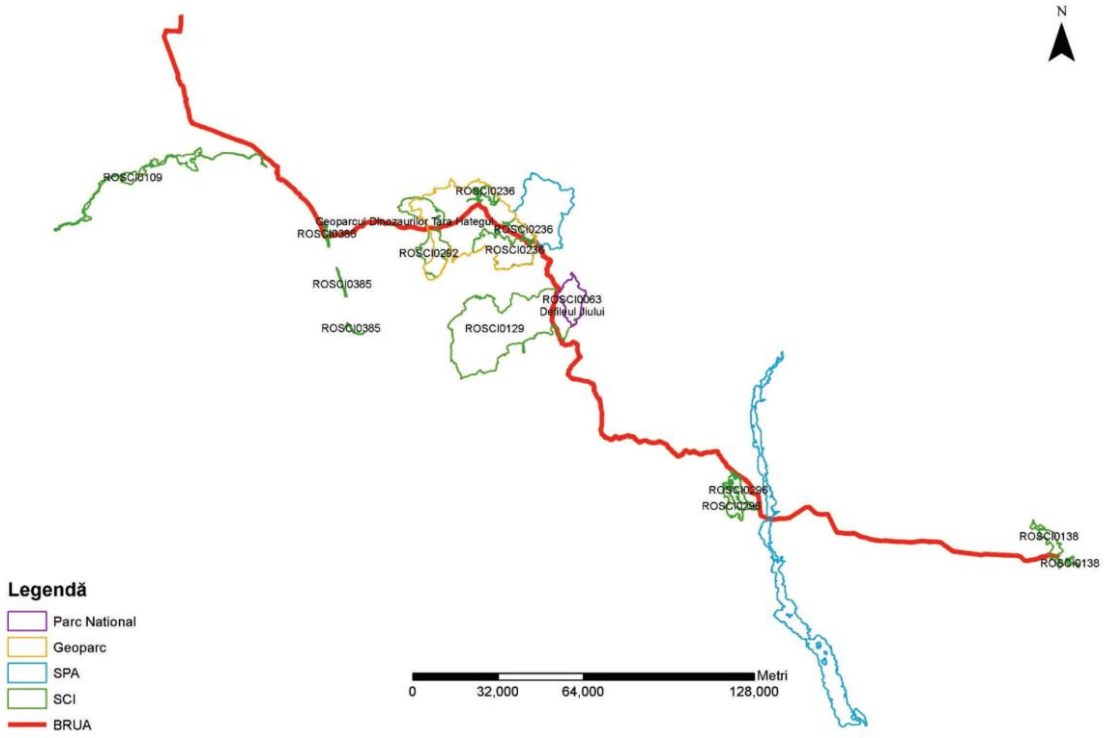

Sursa: SNTGN TRANSGAZ SA Mediaș, 2016, *BRUA, un proiect TRANSGZ pentru România și Europa*, Broșura informativă, https://www.transgaz.ro/sites/default/files/ brosura_transgaz_varianta_finala.pdf, p. 9.

Așa cum precizam și anterior, dezvoltarea infrastructurii SNTGN se poate realiza prin implementarea de proiecte de anvergură menite să reconfigureze rețeaua de transport a gazelor naturale, care, deși extinsă și complexă, a fost concepută într-o perioadă în care accentul se punea pe aprovizionarea cu gaze naturale a marilor consumatori industriali și crearea accesului acestora la resursele concentrate în centrul țării și în Oltenia, precum și la unica sursă de import.

Pentru sporirea accesului populației la o sursă sigură, ieftină și nepoluantă, în scopul îmbunătățirii condițiilor de viață în primul rând, dar și al agenților economici din diverse ramuri de activitate, pentru mărirea numărului localităților în care se distribuie gaze naturale, pe medii de rezidență (urbane sau rurale), pentru creșterea lungimii totale a conductelor de distribuție a gazelor, cât și pentru sporirea cantităților de gaze naturale distribuite, după destinație (în special pentru uz casnic), ***dezvoltarea infrastructurii de transport a gazelor naturale prin conducte la nivelul județului Hunedoara se poate realiza prin demararea și aplicarea unor proiecte de investiții în acest domeniu.***

3. TURISMUL ȘI PROMOVAREA CULTURALĂ

3.1. Potențialul turistic natural și antropic

Potenţialul turistic al unui teritoriu reprezintă condiţia esenţială a dezvoltării turismului, iar din punctul de vedere al conţinutului, poate fi definit ca un ansamblu diversificat de elemente ce se constituie în atracţii turistice care se pot amenaja pentru vizitare şi pot constitui motive de călătorie.

3.1.1. Potențialul turistic natural

Potenţialul turistic natural cuprinde ansamblul condiţiilor pe care le oferă cadrul natural – prin componentele sale: relief, climă, hidrografie, vegetaţie, faună, monumente naturale, rezervaţii – pentru petrecerea vacanţei şi, respectiv, pentru atragerea unor fluxuri turistice. Fiecare dintre componentele menţionate îşi exercită influenţa asupra activităţii turistice printr-o serie de aspecte specifice, determinând, la rândul lor, forme particulare de manifestare a turismului.

Harta 19: HARTA UNITĂȚILOR DE RELIEF

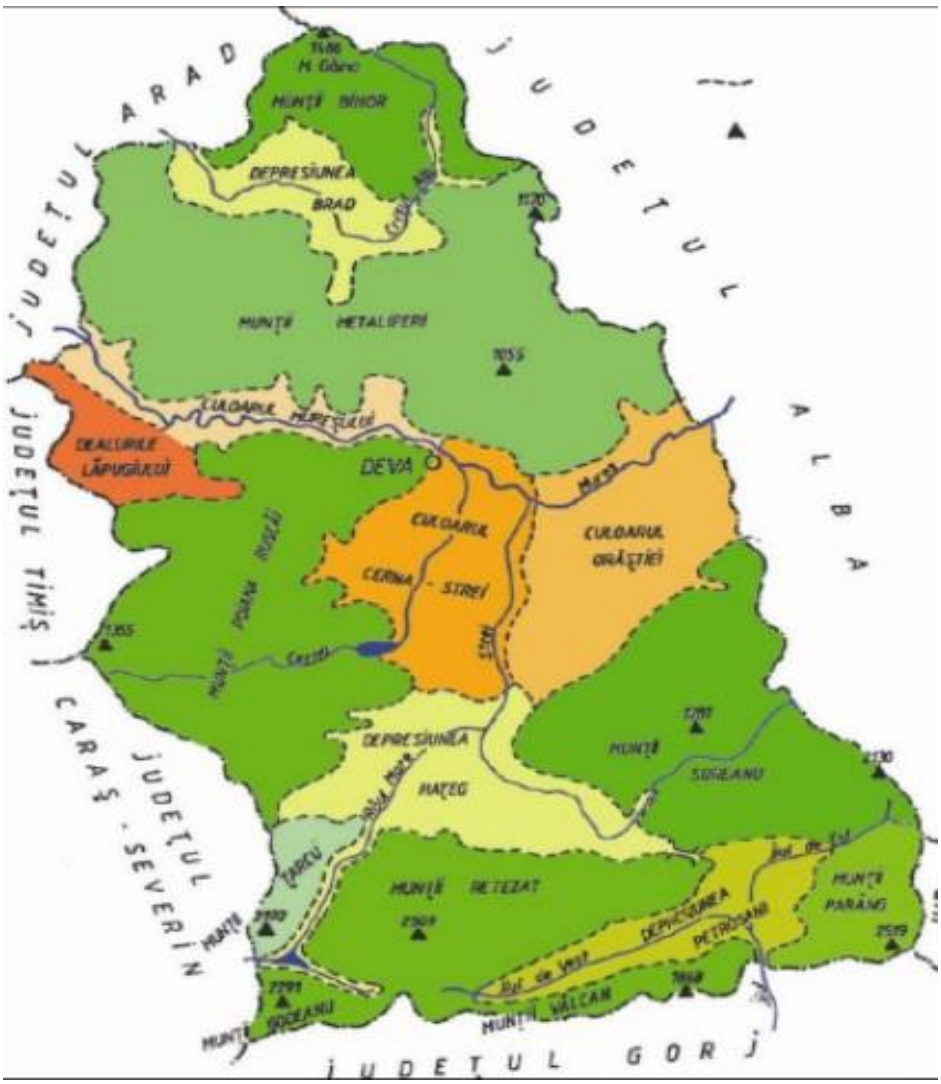

A. Relieful

Structura reliefului din județul Hunedoara este definită de unități de relief distincte; ponderea cea mai mare este deținută de ***munți***, iar restul de depresiunile intramontane și colinare, zonele depresionare și defileurile[58]. Din punctul de vedere al treptelor de altitudine, etajul montan este compus din subetajele alpine (zone întinse din Munții Retezat, Godeanu, Parâng și, parțial, Țarcu) și cele de pădure (zonele medii și joase din Munții Retezat, Godeanu, Țarcu, Parâng, așa-numitul Podiș Dacic din Munții Șureanu, Poiana Ruscă, Munții Metaliferi și Masivul Găina).

Județul Hunedoara dispune, de asemenea, și de un relief carstic diversificat (endocarst și exocarst), marea majoritate a acestor forme dezvoltându-se în roci calcaroase, excepție făcând așa-numitul pseudocarst (forme carstice dezvoltate în alte roci decât cele calcaroase: gresii, gipsuri, tufuri, sare etc.).

- ✓ *Masivul Godeanu* este dominat de structuri magmatice și cristaline de vârstă jurasică. Acest masiv are suprafețe întinse de eroziune (nivelare), între care cea superioară (Borăscu), netedă ca un podiș, este individualizată în jurul altitudinii de 2.000 m. Acest aspect, completat de faptul că acest masiv este alcătuit din roci mai puțin gelive, a motivat apariția unui ansamblu bogat de forme glaciare (văi, circuri etc.)[59].
- ✓ *Munții Țarcu* sunt alcătuiți din structuri sedimentare și magmatice și ocupă o suprafață extrem de restrânsă pe teritoriul județului, prin versantul care coboară spre Poarta de Fier a Transilvaniei.
- ✓ *Munții Vâlcan* sunt alcătuiți în principal din roci cristaline și magmatice. Acest masiv muntos este unul cu înălțimi medii și prezintă o culme largă, excepție făcând depresiunea Petroșani, unde există o serie de culmi scurte și versanți abrupți.
- ✓ *Munții Retezat* sunt alcătuiți, din punct de vedere structural, din șisturi cristaline, granituri, granodiorite, gnaise și, subordonat, calcare. Acest masiv concentrează în zona centrală, între 2.200 și 1.400-1.300 m, cele mai complexe forme glaciare (custuri, văi glaciare, praguri, lacuri, morene etc.) din Carpații Meridionali.
- ✓ *Munții Parâng* sunt constituiți din roci metamorfice specifice pânzei getice și unității danubiene (paragnaise, micașisturi, gnaise, calcare cristaline, șisturi sericitoase) sau mai slab metamorfozate (calcare), la care se mai adaugă depozitele terțiare. Partea superioară a masivului are aspectul unei suprafețe înalte (1.800-2.000 m), dominate de vârfuri de peste 2.200 m. Rețeaua hidrografică a condus la apariția unor culmi dispuse în trepte, la conturarea acestui aspect fiind de notat și acțiunea ghețarilor.
- ✓ *Munții Șureanu* sunt constituiți la sud și vest din calcare cristaline și sunt caracterizați de existența unor suprafețe de eroziune, între care menționăm Râu-Șes, ce ocupă o suprafață extinsă, fiind tăiată de văi adânci. În comparație cu Munții Retezat, glaciațiunea a avut o extensie mai redusă. Elementul reprezentativ este dat de prezența calcarelor pe care se dezvoltă relieful carstic, cu forme dintre cele mai cunoscute: peșteri, chei, abrupturi spectaculoase, importante puncte de interes pentru turiști.
- ✓ *Munții Poiana Ruscă* (sectorul hunedorean) sunt delimitați la nord de culoarul Mureșului, iar la vest de depresiunea Hațegului. Din punctul de vedere al constituției geologice, acești munți sunt alcătuiți din formațiuni metamorfice, magmatice și sedimentare. Structural, masivul are în centru aspectul unui platou înalt, ferestruit adânc de ape, deosebindu-se mai multe trepte de nivelare ale reliefului.

[58] https://primariehateg.ro/images/doc/Strategia%20Locala/SDL%20Orasul%20HATEG.compressed.pdf.
[59] http://arheologie.ulbsibiu.ro/publicatii/bibliotheca/chunedoara/cadru%20geografic.htm#_ftn3.

- ✓ *Munții Apuseni* cuprind pe teritoriul județului Hunedoara partea estică a *Munților Zarandului, Munții Metaliferi* și versanții sudici ai masivului *Găina* din cadrul Munților Bihorului. Munții Metaliferi, dispuși între culoarul Deva-Ormindea și Ampoi, între valea Mureșului și depresiunea Brad, sunt formați din nuclee cristaline prealpine, sedimentar mezozoic, fliș cretacic, magmatite și subvulcanice neogene. Izvoarele minerale existente (Păuliș, Boholt, Hărțăgani, Banpotoc, Rapolt, Bobâlna, Geoagiu, Bozeș, Băcâia) sunt rezultatul unor complexe fenomene postvulcanice.
- ✓ *Munții Zarand* se prezintă ca un conglomerat de structuri geologice aparținând sedimentarului (calcare) și cristalinului (roci vulcanice). Arealul carstic de pe teritoriul județului relevă trăsături interesante (peșteri, avene), la care se adaugă culoare transversale joase, bazine și mici depresiuni de eroziune.
- ✓ *Masivul Găina* este constituit din formațiuni cristaline și sedimentare, la care se adaugă un relief carstic, în cuprinsul căruia apar fenomene diverse (chei, peșteri, doline etc.).

Depresiunile. Cea mai joasă treaptă de relief din cadrul județului este cea formată de depresiunile intramontane, având aspectul unor golfuri. Acestea constituie un motiv de călătorii pentru turiști prin faptul că oferă peisaje deosebite, ascund povești și tradiții locale specifice zonei.

Depresiunea Petroșani are o formă triunghiulară și este străbătută de Jiul de Vest și de Jiul de Est. Depresiunea, de origine tectonică, s-a format în paleogen, iar umplutura este alcătuită din depozit de diverse vârste (paleogen, neogen, cuaternar). Sub aspect morfologic, marginea depresiunii este foarte fragmentată de văi adânci și înguste. Această depresiune se remarcă prin peisajele de vis oferite de stațiunea Straja, dar și prin tradițiile din casele momârlănești[60].

Depresiunea Hațegului are ca limite Munții Șureanu, pasul Merișor, Munții Retezat și Țarcu și Munții Poiana Ruscă. Această unitate geo-morfologică, alcătuită dintr-un relief deluros (zona nordică) și munți și dealuri (zona sudică), se prezintă ca un golf depresionar. Din punct de vedere turistic, aceasta se remarcă prin bogăția sa naturală și istorică.

Depresiunea Strei-Cerna (a Hunedoarei) este delimitată de Munții Poiana Ruscă și Șureanu, Valea Mureșului și sectorul ocupat de localitatea Subcetate. Această unitate reprezintă o depresiune colinară, cu o serie de piemonturi de eroziune spre bordura montană și de acumulare spre interiorul depresiunii. Pe această structură s-au individualizat terase propice habitatului uman și, în același timp, importante căi de comunicație în marginile depresiunii și în zonele de contact cu structurile montane, apărând bazinete de eroziune, chei și defileuri. Aceasta se recomandă pentru turiștii care îndrăgesc tradițiile culturale și industriale[61].

Luncile Mureșului, Streiului și Cernei inferioare oferă condiții propice practicării agriculturii. Culoarul Orăștiei este mărginit de Munții Metaliferi și Munții Șureanu și are un caracter deluros spre sud, iar spre nord este alcătuit din terase și lunci.

Defileul Mureșului reprezintă un culoar depresionar format dintr-o succesiune de defileuri și bazine.

Depresiunea Brad, ce se dezvoltă în bazinul Crișului Alb, este dominată de un relief colinar, spre sud fiind legată de depresiunea Ormindea-Băița, dezvoltată pe formațiuni sedimentar-tortoniene și înconjurată de măguri calcaroase sau vulcanice și culmi.

B. Clima

Clima este specifică munţilor înalţi. Temperatura medie anuală variază între 6,8°C şi 9,6°C. Conform staţiei meteorologice Parâng, la circa 1.600 m, media anuală este de 3,6°C, în lunile iulie-

[60] https://primariehateg.ro/images/doc/Strategia%20Locala/SDL%20Orasul%20HATEG.compressed.pdf.
[61] http://arheologie.ulbsibiu.ro/publicatii/bibliotheca/chunedoara/cadru%20geografic.htm.

august se înregistrează 12-14°C, iar în decembrie-martie, între -3,2°C și -6,5°C. În Lunca Mureşului[62], media anuală a temperaturii este de 10°C. Maxima absolută a fost înregistrată în 2007 la Deva, valoarea sa fiind de 39,7°C, iar minima absolută a fost înregistrată la Petroşani în 1954, fiind de -29°C.

Precipitaţiile atmosferice sunt repartizate neuniform, fiind cuprinse între 530 mm în depresiuni şi 1.000-1.200 mm în zona alpină, unde zăpada şi chiciura reprezintă 50% din cantitate; lunile septembrie şi octombrie sunt cele mai „uscate", iar vara este în general ploioasă.

În munţii înalţi (Godeanu, Ţarcu, Parâng, Şureanu), zăpada cade în medie 80 de zile pe an şi se menţine circa 150 de zile/an, acest lucru fiind favorabil pentru schi, în timp ce pe culoarul Mureşului se înregistrează circa 20-25 de zile cu ninsoare.

Vântul predominant în judeţul Hunedoara suflă în timpul iernii pe direcţia vest-nord-vest, cu o viteză foarte mare pe înălțimi (10-13 m/s), dar scade la 1.500 m (4-6 m/s), iar în timpul verii, pe direcţia est-sud-est şi prezintă o serie de diferenţieri datorate particularităţilor reliefului. Procentual, frecvenţa vânturilor vestice este de circa 14-15%, iar a celor din nord-vest şi nord este de 12-14%.

Climatul de munte specific zonei alpine din județ acţionează prin presiunea atmosferică scăzută, temperatura şi umiditatea absolută din ce în ce mai scăzute, odată cu creşterea altitudinii (deci aer rece şi uscat) şi radiaţia globală, mai ales prin cea ultravioletă cu acţiune biologică, condiţii ce se realizează în toate masivele menţionate mai sus. La acestea se adaugă şi aeroionizarea negativă, puritatea aerului şi aerosolii din pădurile de conifere[63].

Din această sumară prezentare rezultă că, în județul Hunedoara, clima poate fi considerată un factor favorabil pentru practicarea turismului de iarnă pentru sporturile de sezon, pentru drumeţie, odihnă şi recreere, mai ales către sfârşitul verii şi toamna.

C. Hidrografia

Reţeaua hidrografică este bogată și complexă, alcătuită din râuri care, în cea mai mare parte, se alimentează din lacurile glaciare cantonate în zona alpină, din lacuri alpine, bălți și zăcăminte subterane. Din punctul de vedere al gestionării resurselor de apă, județul Hunedoara este împărțit pe trei ***bazine hidrografice***[64]:

- ✓ *bazinul hidrografic Mureș* – cu o suprafață de 5.260 km^2;
- ✓ *bazinul hidrografic Crișul Alb* – cu o suprafață de 987 km^2;
- ✓ *bazinul hidrografic Jiu* – cu o suprafață de 1.106 km^2;

TABELUL 58: RÂURILE DIN BAZINUL HIDROGRAFIC MUREȘ, JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Denumire	Lungime, km	Debit mediu multianual, m^3/s
1.	Mureș	114	149,00
2.	Geoagiu	41	2,29
3.	Orăștie	51	5,24
4.	Sibișel	28	1,95
5.	Strei	93	26,40
6.	Râul Bărbat	30	1,66
7.	Văratec	7	0,18
8.	Râul Alb	22	1,08

[62] http://apmhd-old.anpm.ro/Mediu/raport_privind_starea_mediului_in_romania-15.
[63] https://www.cjhunedoara.ro/documente/noutati/PMCA%20Hunedoara%20-%20forma%20reviziuta%202.pdf.
[64] Ibidem.

Nr. crt.	Denumire	Lungime, km	Debit mediu multianual, m^3/s
9.	Râul Mare	64	3,86
10.	Zlata	8	1,06
11.	Râușor	16	0,86
12.	Galbena	35	3,11
13.	Valea Luncanilor	27	1,10
14.	Govăjdie	37	1,19
15.	Dobra	44	2,07
16.	Cerna	73	3,10

Sursa: PATJ Hunedoara, iunie 2020.

TABELUL 59: RÂURILE DIN BAZINUL HIDROGRAFIC CRIȘUL ALB, JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Denumire	Lungime (km)	Debit mediu multianual, m^3/s
1.	Crișul Alb	71	4.47
2.	Valea Satului	18	1.20
3.	București	17	0.44
4.	Luncoiu	11	0.48
5.	Vața	24	0.79
6.	Obârșia	23	0.57

Sursa: PATJ Hunedoara, iunie 2020.

TABELUL 60: RÂURILE DIN BAZINUL HIDROGRAFIC JIU, JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Denumire	Lungime km	Debit mediu multianual m^3/s
1.	Jiul de Vest	54	5,74
2.	Jiul de Est	20	8,31
3.	Buta	8	0,515
4.	Lazăr	8	0,824
5.	Merișoara	9	0,328
6.	Valea de Pești	11	0,795
7.	Tala	21	1,72
8.	Jleț	27	2,00
9.	Bănița	17	1,42
10.	Jupâneasa	13	0,615
11.	Măleia	13	0,211
12.	Izvor	11	0,797
13.	Polatiștea	13	1,60

Sursa PATJ Hunedoara, iunie 2020.

Râurile au văi pitorești, cu o mare varietate de peisaje, şi deţin un fond piscicol apreciabil (păstrăv, scobar, clean etc.).

Lacurile naturale îmbogățesc aspectul peisagistic al zonei și sunt deosebit de importante pentru agrement. Acestea sunt în marea lor majoritate de origine glaciară și se concentrează în Munții Retezat, Godeanu, Țarcu și Parâng, cea mai mare densitate regăsindu-se în Munții Retezat (peste 80 de lacuri), demne de menționat fiind:

- ✓ *Lacul Bucura* este cel mai mare lac glaciar din România, cu suprafaţa de 9 ha, cu o lungime de aproximativ 550 m şi o lățime maximă de 225 m; adâncimea maximă a lacului este de

15,7 m. Alimentarea lacului cu apă se face prin cele cinci izvoare principale, dar și datorită topirii zăpezilor și precipitațiilor bogate. Zona în care se află lacul se numește Căldarea Bucurei, chiar sub vârful Peleaga. În lac există pește, dar pescuitul este interzis.

- ✓ *Lacul Zănoaga* este cel mai adânc lac de acest tip din țară, adâncimea lui maximă fiind de 29 m. Este un lac format într-un circ glaciar, se află la altitudinea de 2.010 m, având lungimea maximă de 360 m și lățimea maximă de 260 m. Alimentarea lacului se face de la cele șase pâraie din împrejurimi, apele revărsându-se din toate direcțiile, mai puțin în partea sudică, unde deversează pârâul Zănoaga.
- ✓ *Lacul Custurii* se află la cea mai mare altitudine, de 2.270 m, suprafața lacului este de 2,8 ha, iar adâncimea maximă de 9 m. Lacul este înconjurat de un prag glaciar. De-a lungul zilei se poate admira un fenomen interesant: apa își schimbă culoarea în diferite nuanţe.

Se mai pot aminti: lacurile *Gâlcescu, Mândra, Iezerul Mare* şi *Iezerul Mic*, acestea contribuind la pitorescul alpin al judeţului Hunedoara.

Importanța pentru turism a lacurilor glaciare este dată de aspectele peisagistice atractive, dar și de apartenența la Rețeaua Natura 2000, având și o componentă științifică, prin unicitatea elementelor de biodiversitate.

Dintre ***bazinele de retenţie şi amenajările hidrotehnice*** cu suprafaţă mare, se pot aminti amenajarea lacurilor de acumulare:

- ✓ *Lacul de acumulare Gura Apelor* (Râul Mare-Retezat) realizat pe cursul superior al Râului Mare, în bazinetul Gura Apelor, prin construirea celui mai mare baraj de pe râurile interioare ale ţării (1980-1986). Apele lacului de acumulare constituie sursa de alimentare şi punere în mişcare a turbinelor hidrocentralei Retezat (335 MW), intrată în funcţiune în anul 1986. Acesta este situat în partea de sud a Depresiunii Haţeg, la poalele de nord ale Munţilor Retezat, în arealul localităţii Râu de Mori.
- ✓ *Lacul Teliuc-Cinciș* este realizat (1963-1964) pe cursul mijlociu al râului, în amonte de municipiul Hunedoara, pentru regularizarea debitelor râului Cerna şi pentru alimentarea cu apă a municipiului Hunedoara. Lacul de acumulare Cinciș are o suprafață de peste 200 ha. Pentru construcția lui a fost necesară strămutarea a nu mai puțin de 800 de familii – acesta fiind de altfel și motivul pentru care lacul ar fi devenit „blestemat”. De asemenea, aici există o biserică foarte veche, atestată documentar din anul 1360. Din păcate, aceasta a fost înghițită de ape atunci când au început lucrările de amenajare a lacului, însă ruinele ei încă se pot vedea când nivelul apelor scade, priveliștea fiind absolut impresionantă. În timpul lucrărilor de executare a lacului au fost descoperite o villa rustică şi o necropolă datând din secolele II-III d.Hr., cu morminte dacice în care s-au găsit două statui de calcar cristalin, ceramică romană, podoabe (fibule, inel de aur), opaiţe etc. Acesta este în Munţii Poiana Ruscă, județul Hunedoara, la 7 km sud de Hunedoara, în arealul comunei Teliucu Inferior, sat Cinciş-Cerna. Astăzi, lacul este recunoscut ca zonă de agrement în special în timpul verii, printre casele localnicilor cocoțate pe dealurile din împrejurimi existând multe pensiuni și hoteluri.
- ✓ *Lacul de acumulare Valea de Pești* a fost creat în 1970 pe râul cu acelaşi nume (afluent al Jiului de Vest), pe versantul nordic al munţilor Vâlcan, în apropierea oraşului Uricani (3 km) (respectiv în arealul localităţii componente Câmpul lui Neag). Apele lacului sunt folosite pentru alimentarea centrelor miniere din zonă.

Cascade. *Cascada Clocota* se află la marginea stațiunii balneare Geoagiu-Băi, la o distanță de aproximativ 55 km de Deva, fiind locul unde se întâlnesc mai multe izvoare termale. Accesul se poate face pe două căi, respectiv pe poteca ce coboară din drumul ce duce spre orașul Geoagiu sau prin stațiune, pe o străduță îngustă ce se desprinde de drumul din centrul civic al stațiunii. Căderea de apă are aproximativ 38-43 m înălțime și o lățime de 22 m. Interesant este faptul că apa

Clocotei nu îngheață niciodată, și asta pentru că ea colectează toate cele 16 izvoare termominerale din zonă, dar și un râuleț[65].

Cascada Lolaia se află situată în partea nordică a munților Retezat, la o altitudine de 1.050 m, în partea de nord a Parcului Național Retezat, în Valea Nucșoara. Această vale a colectat apele pâraielor Pietrele, Stânișoara, Galeșu și Valea Rea. Accesul la această minunată atracție naturală se poate face foarte ușor, din Cârnic, deoarece accesul auto este permis aici pe tot parcursul anului. Înălțimea cascadei este de aproximativ 13-15 m[66].

Cascada Sterminos se află în apropierea orașului Uricani, la capătul piemontului de sub muntele Tulișa, la o distanță de 2,5 km pe valea pârâului Sterminos. Cascada are o înălțime de 12 m și un debit constant, pârâul adunându-și apele din căldarea periglaciară Cracii Sterminosului.

Cascada Firizoni se află în satul Valea de Brazi, accesul în zonă este ușor, prin Cheile Firizoni. Cascada are o înălțime de 12 m și o cădere spectaculoasă de apă, mai ales că la jumătate apa este împrăștiată de o bârnă și dispersată în formă de evantai[67].

Cascada Lazăru se află pe pârâul cu același nume. Accesul se face pe drumul forestier care duce la Cabana Buta. După 2 km se continuă pe drumul forestier de-a lungul pârâului Lazăru și trece peste un podeț de beton, loc în care există două indicatoare, îndrumând turiștii spre cascada Lazăru și cascadele din Valea Mării; de aici se înaintează circa 2 km prin vegetația bogată, până la Cascada Lazăru[68].

*Cascadele din Valea Mării***.** Accesul se face pe drumul forestier care duce la Cabana Buta. După 2 km se continuă pe drumul forestier de-a lungul pârâului Lazăru, se trece peste un podeț de beton, iar de aici se urmează traseul din stânga.

Alte cascade care pot constitui principalul scop al unei vizite în județul Hunedoara sunt:

- *cascada Șipot* – un obiectiv turistic mai puțin cunoscut pentru amatorii de drumeții, localizat în Munții Șureanu, pe Valea Streiului;
- *cascada Curcubeu,* Cheile Crivadiei, sat Crivadia;
- *cascada Râușor* este localizată în aproprierea localității Râușor din Munții Retezat.

D. Vegetația

Vegetația este caracterizată printr-o varietate mare, cu o repartiție altitudinală condiționată de relief și condiții topoclimatice specifice. Vegetația alpină este extinsă în zonele înalte, se caracterizează prin prezența pajiștilor de: rogoz de munte, rugină, părușcă, tufișuri pitice de merișor, afin, argintică. Vegetația subalpină este susținută de prezența unor plante ierboase: iarba stâncilor, păiușul pestriț, tăpoșica, la care se adaugă: ienupărul, jneapănul, sălciile pitice și smârdanul. Județul Hunedoara se remarcă prin existența unor specii declarate monumente ale naturii: floarea de colț, ghințura galbenă, papucul doamnei, orhideea, arginția și angelica.

Prezența pădurilor de conifere este importantă. Arbori precum: fag, gorun, brad, pin, pic silvestru, zâmbru, ulm, paltin, stejar, cor, lemn câinesc, sânger, soc, cer, garniță etc. formează deseori asociații forestiere cu valoare științifică deosebită și declarate drept „rezervații naturale" (Pădurea Bejan, Rezervația Naturală Măgura Uroiului, Rezervația Naturală Boholt, Dealul Colț, Dealul Zănoaga, Rezervația Naturală Tufurile Calcaroase). Pe lângă însemnătatea științifică, acestea au și o importantă valoare pentru turism, acestea reprezentând locuri de recreere și odihnă, dar și peisaje atractive.

[65] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/geoagiu-bai/cascada-clocota-din-geoagiu-bai/.
[66] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/hateg/cascada-lolaia-parcul-national-retezat/.
[67] http://cnipturicani.ro/wp-content/uploads/2020/01/monografie-uricani-pt-site.pdf, p. 70.
[68] Ibidem, p. 71.

F. Fauna

În strânsă legătura cu formele de relief și cu vegetația, fauna este foarte variată și bine reprezentată. Repartiția, densitatea și bogăția faunei de pe teritoriul județului Hunedoara sunt dezvoltate direct cu altitudinea reliefului, specificul florei și impactul factorului antropic asupra arealelor de dezvoltare ale acesteia. În zona montană se întâlnesc: capra neagră, ursul carpatin, râsul, vulpea, cerbul, mistreţul, căpriorul, marmota, vidra şi jderul. Dintre păsări, acvila, vulturul pleșuv sur și brun, cocoşul de munte şi ierunca sunt cele mai importante[69].

Fauna ihtiologică este reprezentată de salmonide, unele aclimatizate, de exemplu, păstrăvul curcubeu, lipani, scobari, cleni, crapi, mrene, știuci, șoimi.

F. Factori naturali terapeutici

Conform *HG nr. 1154/2004 privind aprobarea Normelor tehnice unitare pentru realizarea documentaţiilor complexe de atestare a funcţionării staţiunilor climatice şi balneoclimatice şi de organizare a întregii activităţi de utilizare a factorilor naturali*, în categoria factorilor naturali terapeutici (art. 43) sunt incluși[70]:

- apele minerale terapeutice;
- lacurile terapeutice;
- nămolurile terapeutice;
- gazele terapeutice;
- ansamblul elementelor fizico-chimice ale litoralului marin;
- ansamblul elementelor climatice ale litoralului marin;
- factorii sanogeni ai principalelor tipuri de bioclimă ai României, inclusiv de la nivelul peşterilor şi salinelor.

Apele minerale de pe teritoriul județului provin atât din zonele calcaroase, cât și din zonele apropiate în care se manifestă fenomene postvulcanice, în urma cărora apele de adâncime se mineralizează[71].

Apele minerale și termale sunt următoarele: Băcâia, Boholt, Brețelin, Căoi, Călan, Chimindia, Geoagiu, Rapolțel, Roșcani, Șoimuș, Vața de jos, Veţel, Șoimuș și Sărata-Deva.

- *Boholt* oferă apă carbogazoasă care provine din două izvoare de mare adâncime şi, probabil, este cea mai mineralizată apă din România. Principalele caracteristici ale acesteia sunt: HCO_3 2.897,50 mg/l; Ca_2+ 715,80 mg/l; Mg_2+ 110,10 mg/l; CO_2 minimum 2.500 mg/l[72].
- *Băcâia* era foarte apreciată încă din Evul Mediu: în secolele XVII-XVIII era consumată la Curtea Imperială din Viena. În 1977 a fost construită o uzină de îmbuteliere, care în prezent nu mai funcționează. Acest izvor oferă ape bicarbonatate, sodice, calcice, carbogazoase.
- *Brețelin* oferă ape carbogazoase.
- *Călan* are ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, hipotone, sodice, bioclimat sedativ, de cruțare. Se recomandă pentru afecțiuni reumatismale, degenerative și abarticulare, afecțiuni posttraumatice, unele boli de piele, afecțiuni neurologice.
- *Căoi* prezintă ape feruginoase, bicarbonatate, mixte, carbogazoase.
- *Chimindia* se caracterizează prin ape bicarbonatate, calcice, magneziene, carbogazoase.

[69] https://administrare.info/economie/7052-con%c5%a3inutul-%c5%9fi-structura-poten%c5%a3ialului-turistic.

[70] Teodoreanu, Elena; Dacos-Swoboda, Mariana; Voiculescu, Camelia; Enache, L., 1984, *Bioclima staţiunilor balneoclimatice din România*, Editura Sport-Turism, Bucureşti.

[71] Pricăjan, A., 1972, *Ape minerale şi termale din România*, Editura Tehnică, Bucureşti.

[72] https://www.mesagerulhunedorean.ro/fabrica-de-ape-minerale-boholt/.

- *Geoagiu* oferă ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, mezotermale, hipotone și slab radioactive, care sunt utilizate atât pentru cura internă, cât și în cură externă. Sunt recomandate pentru afecțiuni reumatismale degenerative, inflamatorii și abarticulare, afecțiuni posttraumatice, afecțiuni neurologice periferice, ginecologice, afecțiuni asociate (boli endocrine, metabolice și de nutriție, dermatologice, nevroză astenică, boli profesionale)[73].
- *Vața de Jos* are ape minerale sulfuroase, sodice, calcice, termale (35-38,50C), care sunt recomandate pentru afecțiuni reumatismale degenerative și abarticulare, afecțiuni neurologice, nevroză astenică, afecțiuni periferice, hepatice, biliare, cardiovasculare, boli metabolice și de nutriție, boli profesionale.
- *Sărata-Deva* oferă ape minerale concentrate clorurate, sodice; bioclimat sedativ, de cruțare.
- *Rapolțel* prezintă ape calcice, bicarbonatate, magnezice, carbogazoase.
- *Roșcani* prezintă ape oligominerale.
- *Șoimuș* oferă ape bicarbonatate, calcice, magneziene, carbogazoase.
- *Vețel* oferă ape feruginoase, bicarbonatate, mixte, carbogazoase.

Elemente de climatoterapie și bioclimat

Sunt dependente de condițiile locale de relief, altitudine, parametri climatici și vegetație (temperatura şi umiditatea aerului, dinamica atmosferică şi cantitatea de precipitaţii, durata de strălucire a soarelui, presiunea atmosferică), de complexul meteorologic al electricității aerului și al aerosolilor, determinând condiţii favorabile practicării activităţii de turism, cu influenţe benefice (profilactice şi curative) asupra organismului uman[74].

Prin poziţia sa geografică, județul Hunedoara se încadrează în climatul de munte și în climatul continental moderat de deal, caracterizat prin ierni relativ umede și veri însorite, cu regim pluviometric echilibrat, fără valori extreme ale elementelor climatice de referinţă, prin creșterea umezelii aerului, a vitezei vântului și a insolației.

Caracteristici climatice ale zonei de munte:

- climat de munte cu ierni aspre și reci;
- nebulozitatea medie anuală este de circa 6,5 zecimi, numărul mediu anual de zile cu cer senin este de 40, iar cel al zilelor cu cer acoperit variază între 110 și 140;
- durata medie anuală de strălucire a soarelui însumează o valoare de 1.800 de ore;
- media anuală a precipitaţiilor[75] atmosferice este repartizată neuniform, fiind cuprinse între 530 mm în depresiuni și 1.000-1.200 mm în zonele alpine înalte. Mai mult de 80% din suprafața județului primește în medie peste 1.000 mm de precipitații anual. Vântul bate predominant din nord-vest. Zona montană este expusă vânturilor intense dinspre vest, sud-vest, nord și nord-vest[76].

Caracteristici bioclimatice

Bioclimatul este un factor de cură dependent în principal de temperatură, presiunea atmosferică, mișcarea aerului și radiația solară.

La nivelul județului Hunedoara, bioclimatul se caracterizează prin:

- numărul mediu de zile cu confort termic în luna iulie, la amiază, este cel mult de o zi, în toată luna înregistrându-se numai inconfort prin răcire;

[73] https://www.tbrcm.ro/statiunea-de-tratament-balnear-geoagiu-bai.php.

[74] Teodoreanu, Elena; Dacos-Swoboda, Mariana; Voiculescu, Camelia; Enache L., 1984, *Bioclima staţiunilor balneoclimatice din România*, Editura Sport-Turism, Bucureşti.

[75] http://apmhd-old.anpm.ro/mediu/raport_privind_starea_mediului_in_romania-15.

[76] https://www.bnr.ro/documentinformation.aspx?idinfoclass=13567&iddocument=17760&directlink=1.

- stresul bioclimatic cutanat mediu anual prezintă un indice mediu anual ridicat, 55, lunile relaxante fiind cele din perioada iunie-septembrie;
- indicele de stres bioclimatic pulmonar mediu anual este de 28, lunile echilibrate fiind: mai, iunie, septembrie și octombrie;
- indicele stresului bioclimatic total mediu anual este 83, indicând un bioclimat de munte tonic, stimulent, de antrenare și călire pentru organism.

Indicațiile terapeutice pentru județul Hunedoara sunt: îmbunătăţirea activităţii cardio-circulatorii, respiratorii, echilibrarea sistemului nervos central, metabolismul celular şi tisular, creșterea capacităţii imunologice de apărare a organismului.

G. Arii naturale protejate

Județul Hunedoara deține peisaje şi obiective naturale de valoare științifică deosebită, care, pentru a fi protejate şi conservate, au fost declarate arii naturale protejate. Pe teritoriul județului analizat există 46 de arii naturale protejate de interes național, în suprafață totală de 179.976 ha, din care[77]:

- ***o rezervație științifică***

Rezervația științifică Gemenele adăpostește multe dintre cele 1.190 de specii de plante superioare din Munții Retezat, lăsate să se dezvolte liber în habitatul lor natural. În centrul rezervaţiei, la 1.770 m altitudine, se găsește Casa Laborator construită de către Academia Română, unde în trecut se desfășurau diverse cercetări științifice realizate de specialiștii veniţi să observe habitatele aflate în afara oricărui impact uman[78].

- ***patru rezervații speologice***

Peștera cu Corali prezintă urme ale numeroaselor concreţiuni (clusterite, stalactite, draperii şi cruste). Peştera este formată de un vechi drenaj de versant, care a lărgit prin dizolvare o litoclază locală. Este o galerie unică, lungă de 83 m, fără ramificaţii[79].

Peștera Zeicului este o zonă protejată datorită varietății de formațiuni stalagmitice și bogatului material paleontologic existent aici. Se spune că peștera a fost folosită și ca ascunzătoare pentru haiducii lui Zeicu, de unde şi numele peşterii, fapt întărit prin descoperirea în peşteră a unor flinte ruginite, de către brigadierul silvic din Câmpul lui Neag[80].

Peștera Șura Mare este o peșteră activă (râul subteran coincide cu galeria peșterii) cu o lungime de aproximativ 10 km, adăpostește un imens dom stalagmitic, un impresionant sistem de gururi (bazine carstice) și multe alte formațiuni spectaculoase. Mai este cunoscută și sub numele de Ohaba Ponor; în interiorul acesteia găsim o galerie impresionantă care cuprinde cascade, un lac interior, precum și cea mai mare colonie de lilieci din România[81].

Peştera Tecuri este inclusă în cea de-a patra categorie a Uniunii Internaţionale pentru Conservarea Naturii, fiind declarată arie protejată datorită formaţiunilor spectaculoase, este recunoscută pentru formaţiunile coraliene şi stalagmitice, dar şi pentru microcristale. În această peşteră se află una dintre cele mai interesante şi mai spectaculoase stalagmite de pe teritoriul ţării noastre. Aceasta are o înălţime de şapte metri şi o culoare albă, cu reflexii roz[82].

- ***patru rezervații paleontologice***

Depozitul fosilifer de la Lăpugiu de Sus are o suprafaţă de 5 ha; în depozitele badeniene au fost identificate peste 1.400 de specii fosile de gasteropode, osteropode și lamelibranhiate[83].

---

[77] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.
[78] https://www.retezat.ro/arii-naturale-protejate/6/rezervatia-stintifica-gemenele.
[79] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.
[80] Ibidem.
[81] https://www.hvp.ro/obiective-turistice-hunedoara-ponor/rezervatia-naturala-pestera-sura-mare.
[82] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/turism-montan/petrosani/pestera-tecuri/.
[83] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.

Depozitele continentale cu dinozaurieni de la Sânpetru se întind pe o suprafaţă de 5 ha, se caracterizează prin paleofauna reptiliană reprezentată de specii de dinozauri, crocodili, broaşte ţestoase[84].

Punctul fosilifer Ohaba-Ponor face parte din Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina și se întinde pe o suprafață de 10 ha. Aici se găsesc moluște fosile de vârstă mezozoică și terțiară[85].

Depozitele continentale cu ouă de dinozaurieni Tustea sunt o rezervaţie paleontologică în suprafaţă de 0,6 ha, care adăpostește ouă de dinozaurieni, oase de embrioni și oase de dinozaurieni adulţi[86].

➢ ***două rezervații geologice***

Măgura Uroiului este localizată pe teritoriul satelor Uroi și Rapoltu Mare. Rezervația are o suprafaţă de 10 ha și este alcătuită din andezite cuarţifere însoţite de coloane explozive de breccii, fiind rezultatul activităţii vulcanice neogene[87]. Arheologii au găsit urme de locuire umană încă din neolitic. Unii cercetători susțin ideea că aici ar fi existat o cetate dacică.

Tufurile calcaroase din Valea Bobâlna sunt rezultatul miraculos al întâlnirii dintre calcare şi complexul cristalinului de Rapolt. Izvoarele petrifiante care dau naştere tufurilor calcaroase sunt foarte rare în Europa, ceea ce face ca „zestrea" de la Bobâlna să fie şi mai valoroasă[88].

➢ ***16 rezervații mixte***

Complexul carstic Ponorici-Cioclovina este una dintre cele mai importante zone carstice din România, care se remarcă prin aspectul peisagistic, valoarea ştiinţifică şi potenţialul turistic. Arealul are o mare diversitate speologică (peșterile Cioclovina Uscată; Ponorici-Cioclovina cu Apă – una dintre cele mai importante peșteri ale bazinului pentru descoperirile excepție: cel mai vechi craniu de *Homo Sapiens Fosilis* din România, un nou mineral fosfatic, ardealitul (aici au fost descoperite patru straturi paleolitice suprapuse), depozitele de guano. Arealul are o mare valoare paleontologică (Peștera Cioclovina Uscată), speologică (Peștera din Valea Călianului, Cioclovina Uscată, Cioclovina cu Apă), dar și una floristică, faunistică, peisagistică și științifică[89].

Măgurile Săcărâmbului are o suprafaţă de 13 ha și reprezintă o zonă împădurită ce protejează fagul alb. De aici se trage și denumirea dată de către localnici: „pădurea de argint". La nivelul ierburilor vegetează speciile floristice, printre care laleaua pestriță (*Fritillaria meleagris*) și o specie cunoscută sub denumirea populară de pedicuță (*Lycopodium clavatum*)[90].

Muntele Vulcan are o suprafaţă de 5 ha, rezervaţia apare ca un masiv izolat foarte spectaculos (o klippă calcaroasă alcătuită din calcare recifale jurasice şi cretacice inferioare). Stâncăriile masivului adăpostesc 18 specii de plante alpine şi montane de interes ştiinţific deosebit şi specii de păsări de importanţă comunitară[91].

Calcarele din Dealul Măgura se întind pe o suprafaţă de 120 ha. Rezervația prezintă un interes peisagistic, speologic, floristic şi faunistic deosebit, datorat în mare parte formaţiunilor carstice pe care se află (peșteri cu faună cavernicolă specifică, grote şi doline cu numeroase vestigii paleolitice). Vegetaţia stâncăriilor cuprinde numeroase elemente termofile rare[92].

---

[84] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.
[85] Ibidem.
[86] https://tarahategului.ro/place/situl-cu-oua-de-dinozauri-tustea/.
[87] https://www.hvp.ro/obiective-turistice-hunedoara-simeria/rezervatia-naturala-magura-uroiului.
[88] https://statiunibalneare.com/obiective-turistice/tufurile-calcaroase-din-valea-bobalna-hunedoara/.
[89] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.
[90] Ibidem.
[91] Ibidem.
[92] Ibidem.

Dealul Cetății Deva are o suprafață de 30 ha; pe lângă importanţa istorică (prezenţa cetăţii medievale în partea superioară a dealului), conul vulcanic format din andezite adăpostește o vegetație de un interes excepțional fitogeografic[93].

Cheile Madei au o suprafață de 10 ha, rezervația având o valoare peisagistică, floristică și speologică deosebită. Aceste chei sunt formate pe calcare jurasice. Flora rezervației este bogată în elemente termofile sudice și endemice[94].

Cheile Crivadiei au o suprafață de 10 ha și se remarcă prin frumusețea peisajului, dar și prin flora bogată și variată, o adevărată „oază" termofilă cu numeroase elemente dacice, conservate la adăpostul abruptului cheilor, pe substrat calcaros[95].

Dealul și Peștera Bolii se întind pe o suprafață de 10 ha. Dealul Bolii este un pinten calcaros izolat, cu pereți abrupți, care domină prin altitudine peisajul din jur. Aici se dezvoltă o floră care include numeroase endemisme și specii sudice; pe vârful dealului se mai păstrează zidurile de apărare ale cetății Bănița – o importantă verigă în lanțul de cetăți ale Munților Orăștiei. Peștera Bolii este cea mai vizitată peșteră din județ, datorită cavernamentului de mari dimensiuni[96]. Peștera Bolii a fost dată în administrare Asociației Ecologice PetroAqua Petroșani. Numele peșterii vine probabil de la familia Bolia, care a avut încă din secolul al XV-lea proprietăți de pământ și păduri în zonă. Peștera începe acolo unde Pârâul Jupâneasa se pierde în pachetul de calcare jurasice printr-un portal spectaculos de 20 m la bază și 10 m înălțime.

Calcarele de la Godinești au o suprafață de 6 ha și prezintă o formă de relief formată pe calcare, având formațiuni carstice tipice, cu habitate dominate de floră termofilă și faună alcătuită din specii de păsări și lilieci[97].

Cheile Jiețului sunt asaltate de alpiniști și de turiștii amatori de drumeții, deși versanții sălbatici se pot lăuda că ascund încă multe trasee montane nebătătorite și peșteri neexplorate[98].

Cheile Ribicioarei și Uibăreștilor: prezența calcarelor a favorizat adâncirea pâraielor Ribicioara și Uibărești (Bulzești), cu formarea sectoarelor de chei și a unor peșteri. Altitudinea variază în Cheile Uibăreștilor între 230 și 590 m și în Cheile Ribicioarei între 320 și 550 m. Rezervația naturală este formată din două sectoare de chei distincte: Cheile Ribicioarei și Cheile Uibăreștilor[99].

Cheile Cernei au o suprafață de 2 ha, prezintă un peisaj de o deosebită varietate și frumusețe, nealterat de intervenția antropică. Acestea sunt săpate adânc în roci metamorfice dure, în care se disting cu ochiul liber noduli albi de feldspat cu diametrul de până la câțiva centimetri (gnaise oculare). Valea urmărește un aspect sinuos între pereții stâncoși care, în special în jumătatea sudică, coboară uneori până în firul apei, nelăsând loc pentru poteci[100].

Cheile Taia au o suprafață de 2 ha, prezintă un peisaj spectaculos datorat văii înguste cu versanți de calcare albe și cenușii, înalți și abrupți, acoperiți doar parțial cu vegetație termofilă, cu multe elemente submediteraneene care, în perioada înfloririi, adaugă culori vii arealului[101].

Apele mezotermale Geoagiu-Băi au o suprafață de 8 ha; rezervația este situată în nordul stațiunii balneoclimaterice Geoagiu-Băi, prezentând un complex forestier cu valoare de protecție a izvoarelor de apă termală din zonă[102].

---

[93] https://www.devacity.ro/guide/index.php/obiective-turistice-deva/40-divertisment-si-agrement/278-dealul-cetatii-deva.
[94] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.
[95] Ibidem.
[96] https://www.hvp.ro/obiective-turistice-hunedoara-petrosani/rezervatia-naturala-dealul-si-pestera-bolii.
[97] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.
[98] Ibidem.
[99] Ibidem.
[100] Ibidem.
[101] Ibidem.
[102] Ibidem.

Rezervația Boholt se întinde pe o suprafață de numai un hectar, a fost declarată la început pentru protecția izvoarelor de apă minerală din zonă. În prezent, obiectul protecției s-a restrâns doar la un sector scurt de chei de pe Valea Teiului, cu aspect de canion, mărginit de vegetație forestieră cu asociații vegetale termofile, dezvoltate pe calcare[103].

Calcarele de la Boiu de Sus au o suprafață de 50 ha, relieful rezervației fiind dezvoltat pe calcare. Endocarstul este reprezentat prin 27 de peșteri, unele dintre ele fiind populate cu specii de lilieci strict protejate. Vegetația termofilă și speciile de reptile tipice zonelor cu climat submediteranean completează obiectivele protejate în această rezervație[104].

➢ **nouă rezervații botanice**

Piatra Crinului are o suprafață de 0,5 ha; rezervația este renumită datorită prezenței plantei de stâncă, specia balcano-dacică *Potentilla haynaldiana*[105].

Dealul Colț și Dealul Zănoaga se întind pe o suprafață de 78,4 ha; rezervația este situată în apropierea municipiului Deva. Substratul andezitic al dealurilor este acoperit de o vegetație abundentă în care s-au identificat 533 de specii, un procent ridicat dintre acestea fiind elemente de floră submediteraneană, balcanică și endemică.

Fânețele cu Narcise Nucșoara se întind pe o suprafață de 20 ha; rezervația reprezintă vestigiul unor străvechi asociații hidrofile în care apare planta endemică *Peucedanum rochelianum.* Aspectul peisagistic deosebit îl conferă prezența populațiilor de narcise (*Narcissus stellaris*)[106].

*Mlaștina Pești*eana se întinde pe o suprafață de 2 ha, este una dintre cele mai sudice mlaștini oligotrofe din România, în flora căreia s-au identificat populații de *Drosera rotundifolia* (roua cerului), un adevărat relict glaciar[107].

Calcarele de la Fața Fetii au o suprafață de 3 ha; rezervația adăpostește specii de plante de interes științific excepțional[108].

Vârful Poieni, în suprafață de 0,8 ha, are o vegetație xerică, cu elemente floristice remarcabile: specialiștii care au cercetat arealul (N. Boșcaiu *et al.*) declarând că aici este singura stațiune certă din țară pentru specia *Plantago holosteum*[109].

Pădurea Chizid are o suprafață de 50 ha; rezervația reprezintă un valoros document fitogeografic privitor la etajarea forestieră a regiunii, un vestigiu al diversității ecosistemelor inițiale[110].

Pădurea Slivuț se întinde pe o suprafață de 40 ha, reprezintă un ecosistem natural cu quercinee xeroterme, rest al unor întinse suprafețe de pădure inițială de stejari, dar care au fost defrișate din cauza extinderii activităților agricole specifice pentru zonele colinare de pe rama depresiunii Hațegului[111].

Pădurea Pojoga se întinde pe o suprafață de 20 ha; rezervația prezintă o mare diversitate de specii forestiere, având în etajul subarboretului și arbuști xerotermi, calcifili, cum ar fi: *Ruscus aculeatus* (ghimpele)[112].

➢ ***două monumente ale naturii***

Peștera Cizmei, situată în Cheile Ribicioarei, este apreciată în mod deosebit pentru desenele rupestre (atribuite neoliticului) descoperite în galeria superioară și pentru numeroase fragmente ale ursului de peșteră din sala de la baza cavernamentului[113].

---

[103] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.
[104] Ibidem.
[105] Ibidem.
[106] Ibidem.
[107] Ibidem.
[108] Ibidem.
[109] Ibidem.
[110] Ibidem.
[111] Ibidem.
[112] Ibidem.
[113] https://www.hvp.ro/obiective-turistice-hunedoara-brad/pestera-cizmei.

Podul Natural de la Grohot reprezintă un imens bloc de stâncă în care s-a format podul, a căpătat forma șeii unei creaturi uriașe, iar unul dintre capetele tunelului a fost cioplit de apă asemenea solzilor unei cozi de dragon. Aceste asemănări alimentează legendele bătrânilor locului, care povestesc despre uriașii care păzeau aici drumul spre minele de aur ale dacilor. Geologii spun că podul ar fi rezultatul surpării unei peșteri aflate în zonă cu mult timp în urmă. Locul impresionează prin frumusețea lucrării create de natură[114].

➢ ***două rezervații forestiere***

Pădurea Bejan: rezervația ocupă o suprafață de 70 ha și are o deosebită valoare științifică datorată faptului că, pe suprafața sa (restrânsă la doar câteva zeci de hectare), coabitează opt din cei nouă reprezentanți indigeni ai genului *Quercus*. Conviețuirea îndelungată a acestora a facilitat apariția naturală a unor hibrizi ai speciilor de quercinee, prezența lor dând valoare de unicat rezervației[115].

Codrii seculari de pe Valea Dobrișoarei și Prisloapei se întind pe o suprafață de 139,3 ha, inclusă în prezent într-un sit de interes comunitar pentru protecția habitatelor naturale ale speciilor de floră și faună sălbatică. Codrii adăpostesc o rezervație naturală de tip forestier în care timpul s-a oprit, constituind o lume veche de două veacuri. Arborii au structuri cvasivirgine și pluriene, cu elemente de arboret în vârstă de până la 180-200 de ani și cu dimensiuni impresionante[116].

➢ ***o rezervație peisagistică***

Arboretum Simeria este unul dintre cele mai frumoase și mai impresionante parcuri dendrologice din România, al treilea ca mărime din Europa. Este o rezervație dendrologică și peisajeră unicat pentru patrimoniul național, cuprinzând cea mai veche și valoroasă colecție de plante exotice și autohtone din România[117]. Arboretumul din Simeria are 67 ha, importanța sa dendrologică, forestieră, peisagistică, didactică și recreativă fiind confirmată prin plasarea pe locul al treilea ca frumusețe și număr de specii de arbori din Europa și pe locul al 11-lea pe plan internațional, potrivit *Enciclopediei britanice*.

➢ ***două parcuri naționale***

Parcul Național Retezat este unul dintre cele mai importante parcuri naționale din România, fondat în anul 1935, la inițiativa marelui naturalist român Alexandru Borza. Întins pe 38.000 ha (incluzând rezervațiile 2.494 Gemenele, 2.496 Peștera Zeicului), la altitudini între 800 și 2.509 m, parcul este un loc unic atât din punct de vedere fizico-geografic, cât și din punctul de vedere al florei sau faunei[118]. În anul 1979, Parcul Național Retezat a fost desemnat ca *rezervație a biosferei* de către Comitetul UNESCO „Omul și Biosfera" (*Man and the Biosphere*).

Parcul Național Defileul Jiului este una dintre cele mai tinere arii protejate din România. Acesta este amplasat într-un peisaj de legendă. Turiștii sunt atrași de sălbăticia și frumusețea peisajelor, prin bogăția florei, faunei și, nu în ultimul rând, de liniștea și aerul curat pe care le oferă. Au fost inventariate 701 specii de plante și 441 de specii de animale, dintre care unele ocrotite de lege. Aici trăiesc cinci specii de liliac, dispărute cu ani buni în urmă pe restul continentului nostru, exemplare de vipere cu corn și scorpioni mici pe cale de dispariție[119].

➢ ***un parc natural***

Parcul Natural Grădiştea Muncelului-Cioclovina este localizat în Munții Șureanu și este administrat de către Regia Națională a Pădurilor Romsilva. Parcul a fost înființat cu scopul

[114] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/brad/podul-natural-grohot-un-monument-al-naturii/.
[115] https://www.hvp.ro/obiective-turistice-hunedoara-deva/rezervatia-naturala-padurea-bejan.
[116] https://www.tinutulpadurenilor.eu/2019/05/codrii-seculari-de-pe-valea-dobrisoarei.html.
[117] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/simeria/parcul-dendrologic-de-la-simeria/.
[118] https://www.retezat.ro/.
[119] https://www.defileuljiului.ro/.

protejării și conservării unor ansambluri peisagistice în care interacțiunea activităților umane cu natura, de-a lungul timpului, a creat o zonă distinctă, cu valoare semnificativă peisagistică și culturală, cu o mare diversitate biologică[120]. Se remarcă prin peisajul aparte creat în mii de ani de interacțiunea omului cu natura. Aici se regăsesc numeroase specii protejate de floră și faună, sate în care tradițiile se păstrează încă vii, precum și monumente istorice de o valoare deosebită. Specificul zonei este dat și de prezența fenomenelor carstice de suprafață și din subteran. Acolo unde apa a modelat stânca s-au format chei, doline, peșteri și avene, unele dintre ele deosebit de importante din punct de vedere științific.

➢ ***un geoparc***

Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului (zona Țara Hațegului-Retezat) este unul dintre cele mai fascinante obiective turistice din Țara Hațegului; Geoparcul Dinozaurilor are opt rezervații naturale, este un geoparc internațional UNESCO, membru în Rețeaua Globală a Geoparcurilor și în Rețeaua Europeană a Geoparcurilor. O vizită în geoparc înseamnă o călătorie în timp și explorarea istoriei pământului și a istoriei omului. Există șapte puncte de vizitare și interpretare: Expoziția „Balauri, dragoni, dinozauri" de la sediul geoparcului din orașul Hațeg, Centrul de Știință și Artă din comuna General Berthelot, Casa Vulcanilor din comuna Densuș, Casa Miniaturilor din comuna Totești, Casa Dinozaurilor Pitici și Casa Tradițiilor din satul Sânpetru, comuna Sântămăria-Orlea, Poteca tematică „Muzica naturii interpretată de piatră, lemn și apă", Peștera, comuna Sălașu de Sus[121]. Universitatea din București este cea care a inițiat și a coordonat acest proiect de dezvoltare. De asemenea, și-a asumat administrarea statutului de geoparc internațional și de sit UNESCO. Geoparcul Țara Hațegului este recunoscut pentru modul creativ de valorificare turistică, educațională și științifică a unui patrimoniu geologic și cultural deosebit. Geoparcul cuprinde un teritoriu cu un farmec aparte, la întretăierea unor rute culturale și comerciale străvechi ce făceau legătura între Transilvania, Banat și Oltenia.

Parcurile (naturale și naționale) sunt în administrarea Regiei Naționale a Pădurilor, împreună cu alte 23 de arii naturale protejate.

Ariile naturale din rețeaua ecologică europeană Natura 2000 care se desfășoară pe teritoriul județului Hunedoara au fost declarate pentru 13 specii de plante din flora sălbatică și 94 de specii de faună sălbatică, toate de interes comunitar. Pe lângă acestea, pe suprafețele hunedorene ale ariilor naturale protejate se conservă 166 de specii din flora sălbatică și 135 de specii din fauna sălbatică de interes național. Pentru implementarea rețelei ecologice europene Natura 2000, în județul Hunedoara au fost desemnate ca arii naturale protejate 28 de situri de interes comunitar (prin Ordinul MMP nr. 2387/2011) care ocupă 176.760,36 ha (în jur de 25% din suprafața județului).

3.1.2. Potențialul turistic antropic

Potențialul turistic antropic cuprinde creațiile elaborate de om de-a lungul timpului, concretizate în elemente de cultură, istorie, artă și civilizație, care, prin caracteristicile lor, motivează turiștii să le descopere. Elementele potențialului antropic au o serie de însușiri care dau caracterul de *atractivitate*, dintre care:

- *unicitatea* este caracteristica acelui produs turistic care, datorită menținerii în timp, a ajuns unicat;
- *dimensiunea* – unele obiective impresionează prin mărimea lor;
- *ineditul* – este dat de materialul din care este fabricat sau construit, de culoarea specifică, de amplasarea obiectivelor, de arhitectura specifică;

[120] https://www.gradiste.ro/.
[121] http://apmhd.anpm.ro/-/arii-naturale-protejate.

- *vechimea* este însușirea care trezește interes pentru turiști, prin prezența unor obiective de rezonanță istorică sau a unor podoabe foarte vechi;
- și *funcția pe care o îndeplinește* poate deveni un motiv de interes.

Potențialul antropic este structurat astfel:

- vestigii arheologice și monumente de artă (cetăți, castele, statui, biserici);
- *etnografie și folclor* (obiceiuri și tradiții, port popular, muzică și dansuri populare);
- *instituții și evenimente cultural-artistice* (muzee, case memoriale, târguri și expoziții);
- *realizări tehnico-economice și științifice contemporane* (porturi, poduri, viaducte, baraje și lacuri de acumulare);
- *așezări umane* (orașe și sate turistice).

Vestigii arheologice și monumente de artă

În ceea privește vestigiile istorice și arheologice, județul Hunedoara este unul dintre cele mai bogate unități administrative ale României[122]. Locul în care se află județul a constituit „poarta" Transilvaniei; bogățiile naturale variate și abundente, regimul pluviometric stabil și consistent, solurile valoroase și pădurile dese l-au consacrat ca pe o țintă a diferitor populații de-a lungul vremurilor. Având în vedere datele înregistrate în *Repertoriul arheologic național*, pe teritoriul județului Hunedoara au fost înregistrate 485 de vestigii arheologice, ultima actualizare a registrului fiind elaborată în anul 2005[123].

Din datele Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Hunedoara rezultă că în județ sunt înscrise în lista monumentelor istorice un număr de 518 obiective. Dintre acestea, cinci sunt incluse pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO sub denumirea generică „Cetățile dacice din Munții Orăștiei", care cuprinde: Sarmizegetusa Regia-Grădiștea de Munte, Cetățuia Costești, Cetatea dacică de la Blidaru, Cetatea dacică Piatra Roșie de la Luncani-Alun și Cetatea dacică de la Bănița.

Cetăți, palate și castele

Dintre cele mai atractive și cu un impact puternic asupra vizitatorilor, menționăm:

- *Sarmizegetusa Regia-Grădiștea de Munte* face parte din ansamblul de cetăți dacice din Munții Orăștiei care a fost inclus pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO în anul 1999. Situl este cea mai mare așezare cunoscută pentru spațiul dacic, fiind întins pe o suprafață de cca 4,5 km^2. Vreme de aproape un secol și jumătate, Grădiștea de Munte-Sarmizegetusa Regia a fost capitala regatului dac, principalul centru politic, religios, economic și militar al lumii dacice. Partea centrală a sitului este ocupată de fortificație și zona sacră. Legătura dintre fortificație și zona sacră se făcea prin intermediul unui drum pavat cu lespezi de calcar, cu o lungime totală de aproximativ 200 m. Aici au fost identificate vestigiile a șapte temple, un altar monumental, precum și sisteme de distribuire/evacuare a apei. Elementele păstrate aici, precum plintele, tamburii, pilaștrii din calcar sau din andezit din structura templelor, vorbesc de la sine despre o arhitectură religioasă monumentală, unică prin proporțiile sale în Dacia[124].
- *Cetățuia dacică de la Costești* ocupă partea superioară a dealului Cetățuia (Costești, comuna Orăștioara de Sus), care are o altitudine de 561 m. Dealul domină peisajul, oferind o bună vizibilitate spre Valea Mureșului. Cel mai probabil, prima capitală a regatului înființat de Burebista a fost la Costești-Cetățuie. Cetatea avea un sistem complex de fortificație și construcții cu utilități diverse. Cele mai multe dintre acestea sunt vizibile și astăzi, trecând

[122] http://arheologie.ulbsibiu.ro/publicatii/bibliotheca/chunedoara/cuvantinainte.htm.
[123] http://arheologie.ulbsibiu.ro/publicatii/bibliotheca/xvi/repertoriu%20arheologic%20hunedoara%20mic.pdf.
[124] https://cetateasarmizegetusa.ro/sarmizegetusa-regia/prezentare-sit-arheologic/.

printr-un proces de conservare primară. Pe pantele dealului au fost amenajate mai multe terase, unele dintre ele în afara zonei fortificate. Zidurile cetății de la Costești respectă cel mai fidel tehnica originală de construcție, fiind considerate mai degrabă ziduri elenistice decât ziduri dacice (*murus dacicus*)[125]. Fortificația cetății de pe Dealul Cetățuia constă din valuri de pământ dispuse la altitudini diferite, un zid din piatră și turnuri patrulatere. Elementele de fortificație au fost ridicate pe parcursul mai multor etape. Alături de celelalte cetăți din Munții Orăștiei, se află pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

- *Cetatea dacică de la Blidaru* este amplasată pe un deal cu altitudinea de 705 m; drumul de acces este dificil, dar eforturile sunt răsplătite de frumusețea peisajului oferit. Cetatea a fost ridicată în două etape. Întâi s-a ridicat incinta estică, de forma unui trapez neregulat, ce avea la colțuri patru turnuri patrulatere, intrarea făcându-se prin turnul de sud-vest. Tot în această etapă, cel mai probabil din a doua jumătate a secolului I î.Hr. sau chiar de la sfârșitul secolului I î.Hr., au fost ridicate două turnuri, unul în interiorul fortificației și altul în exterior. În etapa a doua, pe parcursul secolului I d.Hr., cetatea a fost lărgită spre vest, înglobând turnul izolat din exterior. Distrugerea cetății a avut loc în timpul celui de-al doilea război cu Traian, din anii 105-106 d.Hr. Cetatea avea, potrivit istoricilor, și un rol de a proteja Sarmizegetusa Regia împotriva cuceririi romane, fiind una dintre cele mai puternice fortărețe militare ale dacilor. Vizitatorii pot vedea cum arăta una dintre marile cisterne de alimentare cu apă păstrate din vremea dacilor. Construcția – în formă paralelipipedică, cu pereții tencuiți cu cărămidă, nisip și var – avea o capacitate de aproape 200 m^3 și era alimentată cu apa unui izvor printr-o conductă de lut ars. În prezent, ruinele-monument istoric aflate în patrimoniul UNESCO, alături de celelalte cetăți din Munții Orăștiei, sunt o destinație pentru turiștii pasionați de excursii pe munte, dar și pentru cei care practică yoga și alte astfel de activități[126].
- *Cetatea dacică Piatra Roșie de la Luncani-Alun* (comuna Boșorod). Rămășițele cetății Piatra Roșie sunt puțin vizibile, iar singurul indicator din situl UNESCO a rămas cel de pe marginea „drumului pavat" antic. Cetatea de la Piatra Roșie se află în sectorul de vest al Munților Orăștiei și face parte din ansamblul de fortificații și așezări care formează zona centrală al Regatului Dac din secolele I î.Hr.-I d.Hr. De asemenea, cetatea se află pe teritoriul Parcului Natural Grădiștea de Munte-Cioclovina. Alături de celelalte cetăți din Munții Orăștiei, se află pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO. Ruinele așezării sunt acoperite cu vegetație, iar rădăcinile copacilor crescuți în ultimele decenii au dislocat blocurile din calcar ale vechilor ziduri și au contribuit la prăvălirea lor. Cetatea a fost construită în vremea regelui Burebista și a dominat Platoul Luncanilor timp de un secol și jumătate, fiind distrusă apoi de legiunile romane, în drumul lor spre Sarmizegetusa Regia. Potrivit istoricilor, cetatea Piatra Roșie avea două incinte fortificate, ridicate în perioade diferite și întinse pe o suprafață de 1,2 ha. A fost intens locuită în antichitate, iar pentru o scurtă perioadă în Evul Mediu, ruinele ei au mai oferit adăpost unor localnici[127].
- *Cetatea geto-dacică de la Bănița* este amplasată pe teritoriul localității Bănița, în limita de vest a bazinului Văii Jiului, în zona cea mai înaltă a Dealului Bolii. Datorită amplasamentului, cetatea oferea siguranță: avea rolul de a apăra dinspre sud accesul spre Grădiștea de Munte-Sarmizegetusa Regia. Poziția dominantă a locului ales, o stâncă de formă aproape conică (Piatra Cetății sau Dealul Bolii) și cu o altitudine maximă de 904 m asigurau o vizibilitate foarte bună spre depresiunile din apropiere. Pantele de sud, est și vest ale stâncii sunt deosebit

[125] https://www.cetati-dacice.ro/ro/situri/costesti-cetatuie/organizarea-teritoriului.
[126] https://www.cetati-dacice.ro/ro/situri/costesti-blidaru/organizarea-teritoriului.
[127] http://piatra-rosie.ro/.

de abrupte, astfel că elementele de fortificații dacice au fost dispuse doar pe versantul nordic. Este una dintre cele mai spectaculoase cetăți dacice, datând din timpul lui Burebista. Fortificația cuprinde mai multe construcții cu caracter militar: ziduri de incintă, turnuri, platforme de luptă, val de apărare din piatră, lemn și pământ, construite pe terasele și pe culmea dealului. Tehnica de construcție este cea cunoscută sub numele de *murus dacicus*. Cetatea a fost refăcută în timpul domniei lui Decebal, dar, în urma războaielor daco-romane, a fost distrusă. Aflată între trei dealuri, aceasta bloca accesul spre Sarmizegetusa Regia în sud, fiind apropiată de ruta care trecea din Carpați spre Pasul Vâlcan și Merișor. Datorită acestui fapt, constructorii au făcut lucrări pentru nivelarea zonei[128]. Alături de celelalte cetăți din Munții Orăștiei, se află pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

- *Băile Romane Geoagiu* se află în stațiunea Geoagiu-Băi. Din punctul de vedere al modului de amenajare și al obiectelor descoperite, aceste băi sunt unicat. Drumul de acces se face printr-o groapă imensă cu o lățime de 90-95 m, printr-un tunel îngust și apoi pe scări. Aici s-au descoperit plăcuțe votive din aur cu mesaje de mulțumire pentru vindecările miraculoase produse de apa termală. Antica „Germisara" este cunoscută mai ales datorită apelor termale utilizate, probabil încă din epoca dacică. Băile romane sunt identificate în punctul „Dâmbul romanilor". Din întregul complex termal antic, astăzi mai pot fi văzute bazinele cu banchete pe toate laturile, rețeaua de canale săpate în stâncă prin care se dirija apa, precum și urme ale lăcașelor de cult închinate divinităților care patronau aceste ape curative. Bazinele săpate direct în stâncă, pe firul vechiului izvor termal, se pot vizita și pe deasupra și pe interior, printr-un tunel de acces construit la baza colinei calcaroase[129].
- *Cetatea Mălăiești* se află amplasată în comuna Sălașu de Sus, satul Mălăiești. Cetatea Mălăiești a fost ridicată de cnejii din Sălașu de Sus la sfârșitul secolului al XIV-lea. A fost o fortificație de apărare împotriva familiilor rivale din zonă și putea ține piept unor atacuri mai ușoare. La început a fost ridicată ca un turn-locuință pe patru niveluri, apoi i s-au adăugat și ziduri de apărare în formă eliptică. Specialiștii o descriu ca pe o cetate cu donjon și incintă inelară din piatră, la care au fost adăugate ulterior patru turnuri poligonale. Astăzi, Cetatea de la Mălăiești adăpostește armuri, arme, scuturi și blazoane, inclusiv stema Corvinilor. Legenda spune că familia Sărăcin era considerată de Ioan Corvin una dintre familiile cele mai de încredere[130].
- *Cetatea Colț*, comuna Râu de Mori, satul Suseni, datează de la începutul secolului al XIV-lea, când a fost ctitorită de cneazul Cândea. Numele cetății provine de la „colțul de stâncă" pe care a fost construită, dar ar putea avea legătură și cu colțul uriaș de piatră care pătrunde în interiorul donjonului. Turnul cetății, ridicat pe patru niveluri, era folosit drept turn de apărare și control, dar și ca refugiu în caz de atac. Două sau trei persoane serveau familia în caz de extremă urgență, iar turnul avea rezerve minimale de apă și alimente. Construcția a avut rol în apărare, fiind cea mai puternică cetate cnezială din Transilvania. La poalele cetății se află turnul bisericii mănăstirii Colț, una dintre cele mai vechi din România și din Europa[131].
- *Cetatea Devei* este una dintre cele mai importante cetăți medievale din județul Hunedoara și mai ales din Transilvania. A fost construită pentru a apăra Valea Mureșului de invazia tătarilor. Documentele o atestă prima dată în 1269. Iancu de Hunedoara o primește în stăpânire în 1444 și o transformă din cetate de apărare în cetate nobiliară. A fost distrusă de mai multe ori de-a

[128] https://cniptpetrosani.ro/cetatea-banita-art/.
[129] https://www.discoverhunedoara.com/baile-romane-geoagiu.
[130] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/castele-cetati-hunedoara/hateg/cetatea-malaiesti/.
[131] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/hateg/cetatea-colt/.

lungul istoriei. Acum este restaurată, amenajată și iluminată pe timp de noapte[132]. Cetatea dispune de o telecabină care este și ea în sine un obiectiv, fiind primul ascensor pe plan înclinat din România, iar lungimea traseului este de 278 m.

- *Cetatea Orăștie* este un ansamblu de monumente istorice aflat chiar în centrul municipiului cu același nume. Zidul de apărare ce constituia un sistem de fortificații medievale specifice proteja cetatea. Cetatea a fost construită în jurul anului 1300, însă a fost atestată documentar în anul 1544 de către Sebastian Munster, iar prin anul 1560, de către Giovanandrea Gromo. Fortăreața era foarte bine proiectată și solidă, iar aici se retrăgeau localnicii orașului cu ocazia invaziilor tătare și, mai târziu, ale turcilor. Cetatea cuprinde un spațiu restrâns, fiind considerată mai mult o biserică fortificată decât o incintă orășenească[133]. În prezent, cetatea se află în plin proces de restaurare.
- *Castelul Ianza*[134] se află amplasat în municipiul Deva. A fost construit în anul 1903, iar alături îi stă colonia Ianza. Castelul și casele din colonia Ianza au fost retrocedate artistului plastic Cristian Ianza, care a transformat castelul într-o galerie de artă.
- *Castelul Corvinilor* este amplasat în municipiul Hunedoara, fiind unul dintre castelele medievale de top din Europa, construit de Iancu de Hunedoara în apropierea dealului Sânpetru (unde s-au descoperit două fortărețe dacice și una medievală). A fost reședința familiei Corvinilor, iar acum este muzeu, spațiu de artă și cultură, frecventat de turiști din întreaga lume. Este un simbol veritabil pentru județul Hunedoara. Ridicat în secolul al XIV-lea, pe locul unei vechi întăriturи, pe o stâncă la picioarele căreia curge pârâul Zlești, castelul este o construcție măreață, cu acoperișuri înalte și divers colorate, cu turnuri și turnulețe, ferestre și balcoane împodobite cu piatră cioplită dantelată. Fiind una dintre cele mai mari și vestite proprietăți ale lui Iancu de Hunedoara, castelul cunoaște în timpul acestuia însemnate transformări. El devine astfel o somptuoasă locuință, nu numai un punct strategic întărit. Cu trecerea anilor, diverșii stăpâni ai castelului i-au modificat înfățișarea, îmbogățindu-l cu turnuri, săli și camere de onoare[135].
- Galeria și donjonul – ultimul, turn de apărare (turnul „Ne boisa" = Nu te teme) – rămase neschimbate de pe timpul lui Iancu de Hunedoara, precum și Turnul Capistrano (după numele unui vestit călugăr de la curtea castelului) reprezintă câteva dintre cele mai semnificative părți ale construcției.
- Mai pot fi amintite Sala cavalerilor (o mare încăpere de recepții), Turnul buzduganelor și Bastionul alb, care servea drept depozit de bucate, Sala dietei, având medalioane pictate pe pereți (printre ele se găsesc și portretele domnilor Matei Basarab din Țara Românească și Vasile Lupu din Moldova). În aripa castelului numită Matia se mai deslușește destul de vag o pictură referitoare la legenda cu corbul de la care se zice ca își trag numele urmașii lui Iancu de Hunedoara (Corvinii).
- În curtea castelului, alături de capela zidită tot în timpul lui Iancu de Hunedoara, se află o fântână adâncă de 30 m. Castelul a fost restaurat și transformat în muzeu.
- *Palatul Magna Curia* se mai numește și Castelul Bethlen. Este cea mai veche clădire monument-istoric din municipiul Deva și, în prezent, găzduiește sediul Muzeul Civilizației Dacice și Romane. Palatul se află amplasat sub dealul cetății, a fost construit în secolul al XVI-lea, în plan dreptunghiular ușor alungit, prevăzut la coturi cu câte un decros cu aspect de

[132] http://www.pensiunea-retezat.ro/cetatea_deva.html.
[133] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/castele-cetati-hunedoara/orastie/cetatea-orastiei/.
[134] https://cniptpetrosani.ro/castelul-ianza/.
[135] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/hunedoara/castelul-corvinilor/.

bastion. Transformat de Gabriel Bethlen în anul 1621, Magna Curia a dobândit o înfățișare prevalent barocă în secolul al XVIII-lea, când i se adaugă o scară monumentală dinspre parc și un balcon polilobat. Clădirea este o bijuterie arhitecturală în stil baroc[136].

- *Castelul generalului francez Henri Mathieu Berthelot* (Conacul General Berthelot) este amplasat în comuna General Berthelot, lângă Hațeg. Castelul a fost donat de statul român generalului francez Henri Mathias Berthelot, care a jucat un rol însemnat în victoriile răsunătoare ale armatelor române în bătăliile de la Mărăști și Mărășești. Zona este un loc de mare importanță paleontologică, unde se scot la lumină schelete și ouă de dinozauri mici. Comuna face parte din Asociația Geoparcurilor Dinozaurilor Țara Hațegului[137].
- *Castelul Nopcsa Săcel*. Arhitectura lui sobră poate fi văzută și astăzi în satul Săcel, comuna Sântămăria-Orlea. Clădirea este într-o stare avansată de degradare. Castelul și domeniul Nopcsa, construit la începutul secolului al XIX-lea, reprezintă un complex de patrimoniu aflat în prezent în plin proces de restaurare. A fost declarat monument istoric și este înscris în lista monumentelor istorice. Castelul nu are mai mult de 200 de ani, dar familia Nopcsa, care și-a avut aici ultima reședință, este atestată documentar de la 1367. Castelul de la Săcel amintește de o lume astăzi trecută[138].

Monumente istorice de arhitectură reprezentative

Printre cele mai reprezentative monumente istorice din județul Hunedoara se numără:

- *Teatrul Orășenesc*, azi Teatrul de Artă Dramatică Deva, este instituție publică de spectacole de proiecte, de interes județean, cu personalitate juridică, sub autoritatea Consiliului Județean Hunedoara și are ca scop principal promovarea și reprezentarea pe scenă a creației dramatice din patrimoniul național și universal, continuarea tradiției teatrale locale, contribuind la permanentizarea unei vieți culturale comunitare active și bogate în mesaje educative. Clădirea teatrului este monument de arhitectură ce datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea, un obiectiv cultural edificat în stilul „Secession vienez", care a suferit în secolul al XX-lea intervenții menite să diversifice funcțiunea inițială exclusivă de teatru[139].
- *Palatul Administrativ* din municipiul Hunedoara a fost construit în stil eclectic, proiectat de Ignác Alpár. Clădirea a funcționat ca prefectură până în anul 1920, după care a fost preluată de către diferite instituții ale statului român, în timpul comunismului fiind sediul Consiliului Județean al PCR. Clădirea prefecturii este un monument istoric. Odată cu ridicarea clădirii prefecturii, începe dezvoltarea propriu-zisă a orașului Deva[140].
- *Gara municipiului Brad*, o clădire emblematică a Țării Zarandului, a fost ridicată în anul 1896 de austro-ungari, reprezentând o copie fidelă a unei stații din Tirol, Austria, și semănând foarte mult cu impozanta gară din Milano[141]. Gara este declarată monument istoric, fiind considerată una dintre cele mai frumoase din vestul țării.
- *Complexul de monumente de la Țebea-Panteonul Moților* (sat Țebea, comuna Baia de Criș). Complexul adăpostește în cimitirul său rămășițele celor mai importanți eroi ai revoluției române din Transilvania, din anii 1848-1849, în frunte cu Avram Iancu, Ioan Buteanu și Simion Groza, lor adăugându-li-se și alți luptători pentru drepturile naționale.

[136] https://www.primariadeva.ro/pagina/muzeul-civilizatiei-dacice-si-romane-deva-palatul-magna-curia.
[137] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/hateg/conacul-general-berthelot/.
[138] http://www.monumenteromania.ro/index.php/monumente/detalii/ro/Castelul%20contelui%20Nopcsa/11473/11472.
[139] https://teatruldeartadeva.ro/deva/.
[140] https://www.devacity.ro/guide/index.php/obiective-turistice-deva/39-cultura-si-istorie/298-palatul-administrativ.
[141] https://primariabrad.ro/istoria-orasului/.

- *Biblioteca municipală „Gheorghe Pârvu”* este o bibliotecă din Brad care funcționează într-o clădire monument istoric. A fost înființată în 1951 și dispunea de un fond de carte de 1.500 de volume, care în timp a crescut, în prezent biblioteca având peste 60.000 de volume. Actuala clădire a bibliotecii a fost construită în anii 1920, fiind casa profesorului Gheorghe Pârvu. Anual, Biblioteca „Gheorghe Pârvu” are în jur de 3.000 de utilizatori, care consultă aproximativ 5.500 de documente[142].
- *Calea ferată cu ecartament îngust Brad-Crișcior* a fost repusă pe picioare de către austriacul Georg Hocevar, în scop turistic. Această cale ferată îngustă din Hunedoara pornește din vecinătatea gării Brad. Trenul austriacului circulă cu vagoane de epocă tractate de o locomotivă cu abur. Omul de afaceri a preluat Atelierele Centrale din Crișcior și linia industrială cu o lungime de aproape 10 km, veche de peste 110 ani, și a inițiat procedura de clasare a acesteia pe lista monumentelor istorice, demers finalizat cu succes[143].
- *Exploatarea Minieră Petrila*. Consiliul Județean Hunedoara intenționează punerea în valoare a imobilelor care alcătuiesc ansamblul monument istoric, prin realizarea de proiecte în scopul diversificării și reconversiei economice a Văii Jiului prin accesarea de sume din bugetul alocat Fondului de tranziție justă.
- *Furnalul de la Govăjdia* (sat Govăjdia, comuna Ghelari). Construit la începutul secolului al XIX-lea, a fost primul furnal cu flux continuu din Europa. Este înscris în lista monumentelor istorice.
- *Colegiul Național „Avram Iancu” din Brad* a fost fondat în anul 1869 ca gimnaziu, sub conducerea protopopului Moise Lazăr. Din 1920 își desfășoară activitatea într-o clădire nouă, monument istoric[144].
- *Hotelul Ferdinand din Hațeg* a fost amenajat în interiorul unei foste vile boierești, pe două niveluri, construcția fiind restaurată la modul cel mai serios. În prezent, hotelul Ferdinand are aspectul unui hotel regal, inspirat de numele celui de-al doilea monarh al României[145].
- *Cazinoul Muncitoresc din Petroșani* a început să fie construit în anul 1923, având în dotare o sală de spectacole cu 500 de locuri, o bibliotecă cu 1.400 de volume, un restaurant și o sufragerie. În prezent, cazinoul este reabilitat și funcționează[146].
- *Gara Simeria*[147] a fost construită în 1868 pentru a fi o stație pe linia Arad-Alba Iulia[148].

Edificii religioase

Edificiile religioase sunt realizări tehnice și artistice remarcabile, constituind obiective turistice antropice reprezentative pentru comunitățile din perimetrul analizat și nu numai. Aceste edificii se impun prin dimensiuni, iconografie, colecții de obiecte religioase, dar și printr-un stil arhitectonic aparte, propriu etapei istorice în care au fost ridicate. Multitudinea edificiilor religioase ne-a determinat să ne oprim la un număr limitat față de numărul total existent, fiind luate în considerare elementele inedite, unice, care pot duce la apariția unor obiective turistice de sine stătătoare sau introduse în circuite.

[142] https://primariabrad.ro/blioteca-municipala-gheorghe-parvu-brad-este-online/.
[143] http://www.cfi.ro/index.php?p=1_11.
[144] http://www.cnaibrad.ro/.
[145] http://www.hotelferdinandhateg.ro/.
[146] https://cniptpetrosani.ro/cazinoul-muncitores/.
[147] http://www.primariasimeria.ro/Documente/strategie.pdf.
[148] Jula, S., 1935, *Monografia comunei și a școlii primare Simeria, Hunedoara*, Târgu Jiu, text preluat de Lazăr, Ioachim, 2008, *Monografia oraşului Simeria*, Editura Emia, p. 25.

Importanța turistică a edificiilor religioase derivă din vechime, arhitectură, conservarea unor picturi valoroase, icoanele pe sticlă, precum și din unele evenimente specifice conexate cu acestea. Cele mai valoroase așezăminte monastice vechi cu valoare religioasă, artistică, arhitecturală deosebită din sud-vestul Transilvaniei sunt reprezentate de mănăstirile Prislop și Râmeț, cunoscute de credincioși pentru încărcătura spirituală și atmosfera deosebită. Lăcașele de cult medievale (ortodoxe: Strei, Sângiorgiu, Hunedoara, Densuș, Ostrov, Sânpetru, Nucșoara, Gurasada, Roșcani și Leșnic, catolice, evanghelice, reformate), alături de mănăstirile și schiturile cu valoare religioasă, artistică, arhitecturală deosebită și cele de importanță locală sau zonală reprezintă unul dintre motivele de călătorie pentru turiștii care aleg ca destinație județul Hunedoara.

Mănăstiri

Mănăstirea Prislop[149] se află în comuna Silvașu de Sus, este un așezământ monahal întemeiat la începutul secolului al XV-lea de Sfântul Nicodim de la Tismana, care a copiat aici, în anii 1405-1406, un Tetraevangheliar slavon. Biserica-monument istoric a chinoviei, cu hramurile „Sfântul Evanghelist Ioan" și „Înălțarea Sfintei Cruci", a fost rectitorită și pictată în anul 1564; este un edificiu de plan triconc, cu o turlă centrală elevată deasupra navei. În incinta mănăstirii se păstrează peștera în care s-a nevoit duhovnicește Sfântul Ioan de la Prislop, precum și mormântul marelui duhovnic ardelean Arsenie Boca, supranumit în popor „Sfântul Ardealului". Mormântul a devenit unul dintre cele mai căutate locuri de pelerinaj pentru creștinii ortodocși din România, fiind unul dintre centrele turismului ecumenic/spiritual din România.

Mănăstirea Crișan[150] este cunoscută și sub denumirea de Mănăstirea „Vaca". Acest așezământ monahal ortodox cu obște de călugări a fost ctitorit în cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea de românii ortodocși din satele Vaca (numit din anul 1930 satul Crișan) și Ribița. Ansamblul monahal este situat pe deal, cu diferență de nivel, și de aceea, pentru construcția clădirilor, a fost necesar să se spargă și să se niveleze malul dealului. Mănăstirea poartă hramurile „Nașterea Maicii Domnului" și „Izvorul Tămăduirii". În incinta mănăstirii se află și un lac artificial, unde vara pot fi admirați zeci de nuferi de diferite culori.

Mănăstirea Franciscană din Baia de Criș[151] este cea mai impunătoare clădire medievală-gotică de pe Valea Crișului Alb. A fost construită la sfârșitul secolului al XIV-lea. Mănăstirea are ferestrele înalte, gotice, prevăzute cu rozete. Zidurile sunt de piatră și cărămidă. Din clădirea medievală s-au păstrat zidurile și arcul triumfal, precum și pilaștrii masivi externi de sprijin al zidurilor. Partea centrală (tabernacolul) al marelui altar baroc demontat se păstrează și astăzi în biserica greco-catolică din Baia de Criș, iar tabloul altarului principal vechi se poate vedea pe peretele bisericii (în partea dreaptă), care este o pictură în ulei, reprezentând vizita Fecioarei Maria la vara sa, Elisabeta.

Biserici

Biserici ortodoxe

- La nivel național, Biserica Ortodoxă Română are cel mai mic număr de biserici, un lăcaș de cult revine unui număr de 994 de credincioși. Bisericile ortodoxe reprezintă 60% din totalul bisericilor existente, în condițiile în care, conform recensământului din 2011, 87% dintre românii care și-au declarat afilierea religioasă sunt ortodocși. La nivel de județ, numărul bisericilor ortodoxe este foarte mic în comparație cu cel al credincioșilor; din totalul de 418.565 de locuitori ai județului, 337.780 sunt creștini ortodocși (2011), reprezentând 80,7%[152].

[149] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/biserici-manastiri/hateg/manastirea-prislop/.
[150] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/biserici-manastiri/brad/manastirea-crisan-vaca/.
[151] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/biserici-manastiri/brad/manastirea-franciscana-din-baia-de-cris/.
[152] http://culte.gov.ro/fg-content/BookRO.pdf

- *Catedrala „Sfinții Împărați Constantin și Elena”*[153] este un monument istoric aflat în municipiul Hunedoara. Lăcaș de cult din piatră, în plan de „cruce greacă înscrisă”, prevăzut cu o turlă-cupolă centrală, încadrată de patru turnulețe octogonale, construit după schițele arhitectului Patriarhiei Române, Dumitru Ionescu-Berechet, între anii 1939 și 1944, pe cheltuiala deputatului Constantin Bursan, cel mai mare ctitor de biserici românești din perioada contemporană. Lăcașul, placat cu marmură, este împodobit la interior cu o frumoasă frescă realizată de pictorul Ștefan Constantinescu.
- *Biserica „Schimbarea la Față”*[154] este un monument istoric aflat pe teritoriul municipiului Hunedoara. Este un lăcaș de cult din piatră, de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală decroșată, construit între anii 1797 și 1800, din inițiativa protopopului ortodox Nicolae Huțovici al Hunedoarei, ajuns vicar al „Diecezei Greco-Române Neunite” a Transilvaniei (1805-1810). Peste decorul mural inițial executat în anul 1928 de pictorul Nicolae Kabadaeff din Sibiu, s-a suprapus în anul 1983 actuala zestre iconografică în frescă.
- *Biserica Ortodoxă din Ghelari* este considerată Catedrala pădurenilor. Construcția a fost inițiată de părintele Nerva Florea în urma unei revelații și ridicată în plin comunism (între anii 1939 și 1973). Este construită din cărămidă, având zidurile de peste 1 m grosime, stilul de construcție fiind cel de „cruce cerească”. Arhitectura îmbină mai multe stiluri, specialiștii neputându-se pronunța. Este un stil propriu. Biserica are șapte turle, două în față cu o înălțime de 47 m, cel mai impunător fiind cel din mijlocul bisericii-cupolă. Sacrificiile localnicilor pentru construcția bisericii au fost multe. Materialele se aduceau cu trenul până la baza dealului pe care este așezat Ghelariul, iar de acolo cu carul cu boi. Alteori se trăgeau cu un plan înclinat, erau transportate cu trenul prin galeriile de mină, apoi cu un funicular (construit special) până aproape de biserică, apoi cu căruța până la locul construcției, pentru că singura cale de comunicație cu orașul Hunedoara (aflat la 18 km) era cea menționată. Ulterior s-a construit o șosea ce leagă Ghelariul de Hunedoara (în 1958).

Biserici de lemn

- *Biserica de lemn din Abucea*[155], comuna Dobra, a fost construită în secolul al XVIII-lea. Aceasta se remarcă prin iscusita îmbinare în „coadă de rândunică” a celor cinci grinzi masive de gorun care o compun. Lăcașul, cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”, păstrează tipologia edificiilor dreptunghiulare de lemn, cu absida nedecroșată, poligonală cu trei laturi.
- *Biserica de lemn din Almaș-Sălișt*e[156], comuna Zam, a fost ridicată în secolul al XVIII-lea. Are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Construită din lemn, forma pereților imaginează o corabie, cu capul răsăritean semicircular, iar cel de vest, terminat într-un poligon cu trei laturi. Pictura interioară constituie, în studiul artei moderne din Transilvania, o lucrare de referință dintre cele mai importante.
- *Biserica de lemn „Sfântul Nicolae”*[157] din comuna Peștișu Mic se află într-un stadiu avansat de ruină; ridicată în anul 1624, este una dintre cele mai vechi biserici de lemn din Transilvania.
- *Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli”*[158] din comuna Balșa este concepută cu trei compartimente – altarul, biserica bărbaților și biserica femeilor (sau altar, naos și pronaos) – structură specifică bisericilor construite la începuturile creștinismului (structură care s-a menținut o foarte lungă perioadă de timp), când credincioșilor

[153] http://episcopiadevei.ro/.
[154] http://arhiva.cultura.ro/Files/GenericFiles/LMI-2010.pdf.
[155] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[156] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3440-1.
[157] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3438-1.
[158] http://www.monumenteromania.ro/index.php/monumente/detalii/ro/Biserica%20de%20lemn%20Sf.%20Arhangheli%20/1128.

nebotezați încă le era rezervată ultima încăpere din biserică (pronaosul). Odată cu proliferarea creștinismului, pronaosul a devenit biserica femeilor.

- *Biserica de lemn din satul Alun*[159], comuna Bunila, este închinată praznicului „Adormirii Maicii Domnului". După sistemul constructiv și dimensiunile reduse, se apreciază că nucleul originar al bisericii actuale, și anume absida patrulateră decroșată, îmbinată în ax, și naosul dreptunghiular ar data din secolul al XVII-lea.
- *Biserica de lemn din Basarabasa*[160], comuna Vața de Jos, a fost ridicată la sfârșitul secolului al XVII-lea. Are hramul „Sfântul Nicolae", a fost împodobită cu pictură murală. Până în 1948, lăcașul a deservit obștea locală unită (greco-catolică), unde figura ca filie la parohia din Baru Mare.
- *Biserica de lemn din Bărăștii Iliei*[161], comuna Brănișca, datează din anul 1778 și are hramul „Întâmpinarea Domnului". Este un edificiu pe plan dreptunghiular, cu absida nedecroșată, poligonală cu trei laturi; naosul și altarul sunt boltite semicilindric. Deasupra pronaosului tăvănit se înalță un turn-clopotniță robust, cu foișor deschis și coif amplu. În timp, lăcașul a fost supus mai multor renovări; unele i-au alterat aspectul original și bogatul decor iconografic.
- *Biserica de lemn din Boiu de Jos*[162], comuna Gurasada, a fost construită la mijlocul secolului al XVII-lea și are hramul „Sfânta Cuvioasă Paraschiva". Eventuala zestre picturală nu poate fi identificată astăzi, din pricina stratului interior și exterior de tencuială; căptușeala de scânduri a bolții a fost, de asemenea, văruită. Se păstrează, în schimb, mai multe piese sculpturale, între care se remarcă un sfeșnic cu cinci brațe, realizat în 1813.
- *Biserica de lemn din Boz*[163] din comuna Brănișca a fost ridicată în secolul al XVIII-lea și are hramul „Sfântul Gheorghe". În prezent se mai păstrează registrul icoanelor împărătești, asemănătoare celor de la Târnava, și un tetrapod cu o luminoasă figură a lui Simeon Stâlpnicul. În pofida repetatelor intervenții, lăcașul din Boz degajă un caracter unitar, grație acoperișului pitoresc.
- *Biserica de lemn din Brădățel*[164], comuna Burjuc, a fost construită în secolul al XVII-lea. Are hramul „Adormirea Maicii Domnului". Pereții săi de stejar înscriu un dreptunghi cu capetele nedecroșate, poligonale cu trei laturi. În partea apuseană, deasupra pronaosului spațios, se înalță o clopotniță zveltă, cu un foișor deschis și un coif de factură barocă, învelit în tablă. Corpul turnului, dimpreună cu pantele line ale acoperișului au fost îmbrăcate în șiță; cu prilejul reînnoirii acesteia, în anul 2007, au fost descoperite zece straturi suprapuse de „prăștilă", echivalentul a peste trei secole de istorie.
- *Biserica de lemn din Brâznic*[165], comuna Ilia, a fost ctitorită între 1650 și 1700 și are hramul „Sfânta Cuvioasă Paraschiva". Zestrea picturală originară, de factură post-brâncovenească, a fost executată după mijlocul secolului al XVIII-lea, finanțatorii acesteia fiind enumerați parțial în pisania peretelui nordic al altarului.
- *Biserica de lemn din Bretea Mureșană*[166], comuna Ilia, a fost ridicată în secolul al XVII-lea. Are hramul „Sfântul Dumitru – Izvorâtorul de mir". Biserica face parte din categoria

[159] https://zhd.ro/eveniment/cultura/biserica-de-lemn-din-alun/.
[160] https://biserici.org/index.php?menu=BI&code=2494.
[161] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/BazaDate.htm.
[162]http://www.monumenteromania.ro/index.php/monumente/detalii/ro/Biserica%20de%20lemn%20Cuvioasa%20Paraschiva%20/11233.
[163] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[164] http://arhiva.cultura.ro/Files/GenericFiles/LMI-2010.pdf.
[165] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[166] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3471-1.

„bisericilor călătoare”, pe actualul loc fiind postată doar din anul 1914, când a fost achiziționată de săteni. O inscripție pe clopotul original, aflat acum în clopotnița bisericii noi, dezvăluie faptul că a fost construită în anul 1665 prin părțile Bradului, unde a și servit multă vreme ca lăcaș de cult. Din păcate, cu noul domiciliu, biserica a primit și o altă „identitate” arhitectonică.

- *Biserica de lemn din Bulzeștii de Jos*[167], comuna Bulzeștii de Sus, a fost ridicată în secolul al XIX-lea (1852) și are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. Este construită cu cheltuiala obștii, în stil ardelenesc, din lemn de stejar, pe fundație de piatră uscată. Biserica are absidă, naos și pronaos, două pridvoare, unul în față și unul lateral, în partea de miazăzi, ambele deschise pe stâlpi cu parapeți din scânduri. Turla este înaltă și ascuțită. Învelitoarea de pe corpul bisericii a fost la început de șindrilă, iar în anul 1908, biserica a fost reparată, înlocuindu-se șindrila cu țiglă.
- *Biserica de lemn din Bulzeștii de Sus*[168], comuna Bulzeștii de Sus, a fost ridicată în secolul al XIX-lea (1853) și are hramul „Sfântul Ioan Gură de Aur”. Biserica este înscrisă pe lista monumentelor istorice românești, este rezultatul a trei șantiere constructive distincte. Astfel, un prim edificiu, de dimensiuni medii, pare să fi fost ridicat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pe locul unei ctitorii medievale din bârne, consemnată de catagrafiile din 1733 și 1750.
- *Biserica de lemn din Căraci*[169], comuna Baia de Criș, a fost ridicată în secolul al XVII-lea și are hramul „Sfântul Nicolae”. Este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală decroșată, boltită în trunchi de con; naosul spațios prezintă o boltire în semicilindru. Biserica beneficiază de un valoros decor pictural, rod al colaborării dintre un zugrav ardelean, Simion Silaghi din Abrud, și un artist peregrin, Dimitrie Dimitriu din București.
- *Biserica de lemn din Căbești*[170], comuna Brănișca, a fost ridicată în 1673 și refăcută în 1864. Are hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Este un edificiu de plan dreptunghiular, cu terminațiile altarului și ale pronaosului nedecroșate, poligonale cu trei laturi; lăcașul este supraînălțat printr-un turn-clopotniță scund, cu foișor deschis în console și coif piramidal. La exterior, sub stratul actual de tencuială, aplicat în anul 1864, se poate ascunde o parte din decorul sculptural al intrării și al ferestrelor; la interior pot dăinui, de asemenea, eventuale fragmente picturale, degradate de scurgerea timpului. În secolul al XX-lea, în cadrul altui șantier de renovare, a fost înlocuită învelitoarea de șiță a lăcașului cu alta, inestetică, din tablă.
- *Biserica de lemn din Cărmăzănești*[171], comuna Gurasada, a fost ridicată în secolul al XVIII-lea (1725). Are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Biserica are un plan dreptunghiular, cu capetele de est și vest nedrecoșate, poligonale, cu trei laturi. Deasupra pronaosului se ridică clopotnița înaltă, suplă, cu foișor pe arcade și fleșă zveltă. Clopotul cel mic, „făcut în 1741 de George Nemeș”, poate constitui astfel un element de datare *ante quem*, ca și antimisul de la Dionisie Novacovici, din 1762.
- *Biserica de lemn din Căzănești*[172], comuna Vața de Jos, a fost ridicată în secolul al XVII-lea, mărită în secolul al XIX-lea. Are hramul „Pogorârea Sfântului Duh”. Este una dintre

[167] http://arhiva.cultura.ro/Files/GenericFiles/LMI-2010.pdf.
[168] Ibidem.
[169] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3484-1.
[170] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[171] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3485-1.
[172] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.

bisericile de lemn hunedorene cele mai valoroase, prin vechimea ei, stilul arhitectural și pictura murală, atât cât s-a mai păstrat din ea.

- *Biserica de lemn din Cherghеș*[173], comuna Cârjiți, a fost construită la sfârșitul secolului al XVII-lea. Are hramul „Sfânta Cuvioasă Paraschiva". Este compus dintr-un altar nedecroșat, poligonal în trei laturi și un naos de proporții reduse, ambele boltite semicilindric, cărora li se adaugă un pronaos tăvănit, suprapus de un turn-clopotniță scund, cu foișor deschis și coif piramidal, învelit în tablă. Lăcașul, acoperit cu eternită, a fost supus de-a lungul timpului mai multor reparații. Cea mai însemnată s-a desfășurat pe la mijlocul secolului al XIX-lea, fiind pusă în legătură cu un antimis dăruit de marele ierarh Andrei Șaguna în anul 1855.
- *Biserica de lemn din Ciungani*[174], comuna Vața de Jos, a fost ridicată în jurul anului 1600 și are hramul „Buna Vestire". Lăcașul înfățișează o planimetrie arhaică, anume cea a unui dreptunghi cu absida pentagonală decroșată, prevăzut, în partea opusă, cu o terminație poligonală în trei laturi. Acoperișul cu pante repezi, precum și fleșa înaltă a turnului-clopotniță impunător sunt învelite în șiță. Accesul în sfântul lăcaș se face prin două uși amplasate pe laturile de sud și de vest.
- *Biserica de lemn „Sfântul Nicolae"*[175] din satul Curechiu, comuna Bucureșci, a fost construită în jurul anului 1785. Este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală decroșată și un turn-clopotniță impunător, ridicat deasupra pronaosului.
- *Biserica de lemn din Dănulești*[176], comuna Gurasada, a fost ridicată în secolul al XVIII-lea. Edificiul este acoperit cu șiță și respectă, din punct de vedere planimetric, tipologia lăcașurilor de cult învecinate: un dreptunghi cu terminații apusene și răsăritene nedecroșate, poligonale cu trei laturi. Deasupra pronaosului se înalță un turn-clopotniță zvelt, cu foișor în console și fleșă ascuțită. Suprafața interioară a bârnelor este tencuită și văruită, dar poate ascunde urme ale unui vechi decor pictural executat de același cunoscut meșter zugrav devean, „popa Ioan", frecvent întâlnit în zonă.
- *Biserica de lemn din satul Dumbrava de Jos*[177], comuna Ribița, a fost construită în secolul al XIX-lea (1840). Are hramul „Adormirea Maicii Domnului". Edificiul, de dimensiuni ample, înfățișează un dreptunghi cu absida pentagonală decroșată, supraînălțat în partea apuseană printr-un turn-clopotniță robust, cu foișor în console, înfundat cu obloane și fleșă neobarocă învelită în tablă. La acoperișul propriu-zis s-a folosit țigla. În dreptul celor două intrări, de nord și de vest, se află câte un pridvor deschis, cu gărduleț și portițe.
- *Biserica de lemn din satul Dumbrava de Sus*[178], comuna Ribița, a fost construită în secolul al XIX-lea (1844). Are hramul „Nașterea Domnului". Este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală decroșată, prevăzut cu un turn-clopotniță robust, cu două foișoare închise suprapuse și o fleșă ascuțită, învelit integral în tablă. Cele două intrări aflate pe laturile de sud și de vest sunt precedate de pridvoare deschise.
- *Biserica de lemn din satul Dumbrăvița*[179], comuna Ilia, a fost construită la începutul secolului al XVII-lea. Are hramul „Sfântul Ierarh Nicolae". Arhitectura arhaică, îmbinarea

[173] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3489-1.
[174] http://arhiva.cultura.ro/Files/GenericFiles/LMI-2010.pdf.
[175] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3501-1.
[176] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[177] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3506-1.
[178] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3507.
[179] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3508-1.

bârnelor de stejar în cepuri și în coadă de rândunică, păstrarea peretelui despărțitor plin dintre naos și pronaos, precum și existența unei singure bolți inițiale semicilindrice sunt elemente care fixează începuturile lăcașului la răscrucea secolelor XVI-XVII. În acest caz, prezența prestolului de piatră, cu însemnarea „1723 eu Mariș popa Avram", trebuie legată de una dintre multiplele reparații la care a fost supus, în timp, lăcașul.

- *Biserica de lemn din Furcșoara*[180], comuna Brănișca, a fost ridicată în anul 1808. Are hramul „Pogorârea Sfântului Duh". În pronaos și mai ales în naos se păstrează bine conservată pictura originală de mare valoare. Lăcașul, renovat în anul 1974, păstrează aceeași planimetrie dreptunghiulară arhaică, ale cărei caracteristici le constituie terminațiile nedecroșate, poligonale cu trei laturi, ale altarului și ale pronaosului. În fața bisericii, străvechiul „scaun de judecată" își mai așteaptă încă „împricinații".
- *Biserica de lemn din Gialacuta*[181], comuna Brănișca, a fost ridicată la mijlocul secolului al XVII-lea. Are hramul „Momentul înălțării". Dimensiunile bisericii sunt modeste: laturile lungi de 8 m, înălțimea de 1,7 m, formă arhaică: o navă dreptunghiulară cu partea de vest și est nedecroșate, poligonale cu trei laturi. Clopotnița de peste pronaos, cu foișor în console și coif, a fost adăugată târziu (secolul al XIX-lea), ca și șopronul de formă poligonală, înconjurat cu palanc, rostuit pentru mărirea spațiului. În elevația interiorului s-a folosit modelul obișnuit pentru pronaos (tavan drept) și naos (boltă în leagăn), mai aparte fiind cel al altarului – o boltă joasă, puțin curbată, tangentă la laturile poligonului.
- *Biserica de lemn din Godinești*[182], comuna Zam, a fost ridicată în 1847. Are hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe". Locașul este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida nedecroșată, poligonală cu trei laturi, prevăzută cu un turn-clopotniță zvelt, învelit în tablă din 1997; la acoperișul propriu-zis s-a ales varianta țiglei. În dreptul unicei intrări apusene se găsește un pridvor deschis de scânduri.
- *Biserica de lemn din Gothatea*[183], comuna Gurasada, a fost construită în secolul al XVII-lea. Are hramul „Intrarea Domnului în Ierusalim". Pe baza elementelor de planimetrie și tehnică, i se poate stabili înălțarea în secolul al XVII-lea. În ea s-a păstrat un exemplar din *Evanghelia* învățătoare de la Dealu-Târgoviște, din 1644. În decursul timpului, biserica a fost înnoită, o etapă desfășurându-se la mijlocul secolului al XVIII-lea, iar alta la 1835, când s-a renunțat și la cadrele originale ale intrărilor.
- *Biserica de lemn din Hărțăgani*[184], comuna Băița, a fost ridicată la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Are hramul „Buna Vestire". Biserica a preluat modelul unei biserici mai vechi, care s-a aflat pe același amplasament. Are o formă dreptunghiulară, cu absida răsăriteană decroșată, rectangulară. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, edificiul a fost amplificat spre vest, slujind ca lăcaș de cult pentru o comunitate numeroasă. Tâmpla bisericii din Hărțăgani este o frumoasă realizare în stil baroc, ce cuprinde și ușile împărătești. Elemente ale aceluiași stil baroc se regăsesc și la turnul clopotniței, ridicat deasupra pronaosului, cu un foișor viguros.
- *Biserica de lemn din Lăpugiu de Jos*[185] a fost ridicată în anul 1765. Are hramul „Adormirea Maicii Domnului". Biserica de lemn, monument istoric, se numără printre puținele exemplare hunedorene semnalate în bibliografia de specialitate. Drept moment al

[180] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[181] Ibidem.
[182] https://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri-harta/biserica-lemn-sf-gheorghe-godinesti-zam-27659.html.
[183] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3516-1.
[184] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[185] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3548-1.

existenței sale se poate lua anul 1765, aflat pe clopotul cel mic, vreme căreia îi corespunde și grafia pisaniei de pictură, ea înlocuind, în acel deceniu al VII-lea, bătrâna ctitorie semnalată de conscripțiile anterioare. Iconografia prezentă în biserică reprezintă scene din ciclul hristologic, așternute pe registrul de la nașterea bolții, separate prin benzi colorate.

- *Biserica de lemn din Lunca*[186], comuna Baia de Criș, a fost ridicată în secolul al XVII-lea. Are hramul „Adormirea Maicii Domnului". Biserica fost construită spre sfârșitul secolului al XVII-lea, pe dealul numit „Gorgon", de credincioșii ortodocși din satul Țebea. Materialul de construcție folosit este exclusiv lemn de stejar și brad. Cu semnificație istorică deosebită sunt atât vechimea ei, cât și pictura. Pictura interioară, într-un grad avansat de deteriorare, în special pronaosul, nu permite decât identificarea câtorva scene din *Vechiul* și *Noul Testament*.
- *Biserica de lemn din Luncani*[187], comuna Boșorod, a fost ridicată în anul 1803. Are hramul „Adormirea Maicii Domnului". Lăcașul deservește liturgic și cătunele Alun, Cioclovina și Urșici. Accesul în sfântul lăcaș se face prin două uși amplasate pe laturile de sud și de vest. Aceasta a fost probabil cea dintâi ctitorie a localității, de vreme ce atât recensămintele ecleziastice ale secolului al XVIII-lea, cât și harta iosefină omit localitatea.
- *Biserica de lemn din Bărbățenii de Sus*[188], orașul Lupeni, are hramul „Pogorârea Sfântului Duh". Edificiul, de plan dreptunghiular, cu absida ușor decroșată, poligonală cu patru laturi (prezintă particularitatea arhaică a îmbinării bârnelor în ax), conservă la interior panouri din vechea pictură realizată în 1851. Deasupra pronaosului se înalță un turn-clopotniță scund, cu foișor deschis și coif piramidal. O singură intrare, practicată pe latura vestică, asigură accesul în sfântul lăcaș. La acoperiș s-a folosit integral șița.
- *Biserica de lemn din Micănești,* comuna Zam, a fost ridicată în anul 1761. Are hramul „Înălțarea Domnului". Tradiția locală transmite informația că edificiul ar fi deservit inițial, dar de pe un alt amplasament, și satul Pogănești; așa s-ar explica, poate, menționarea unui singur lăcaș de cult în dreptul acestor sate în tabelele conscripției din anii 1761-1762.
- *Biserica de lemn din Ocișor*[189], comuna Vața de Jos, a fost ridicată în anul 1802. Are hramul „Adormirea Maicii Domnului". Potrivit tradiției, biserica ar fi fost înălțată în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, în satul Mermești (județul Arad), de unde s-ar fi mutat pe amplasamentul actual în anul 1804. Această etapă este atribuită lui Mihail Borșoș, cel care a revenit la Ocișor în 1820 pentru zugrăvirea tâmplei și a ușilor împărătești. Diferit, naosul fusese pictat în ultimul pătrar al secolului al XVIII-lea de cunoscutul meșter zărăndean, Constantin din Rișca.
- *Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli" din Ociu*[190], comuna Vața de Jos, a fost ridicată în cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, luând locul lăcașului anterior de pe dealul de deasupra Crișului; pictura datează din 1821. A fost model, în ceea ce privește forma de plan, pentru noua ctitorie dreptunghiulară, cu absida nedecroșată în prelungirea navei, formă căreia i-a dat dimensiunile cerute de sporul demografic al veacului.
- *Biserica de lemn a Sânionilor din Lunca Jiului*[191] (actualul cartier Livezeni), orașul Petroșani, a fost ridicată în 1790. Are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil".

[186] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3552-1.
[187] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3553-1.
[188] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3554-1.
[189] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3566-1.
[190] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3567-1.
[191] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3602-1.

Biserica este cea mai veche construcție din Petroșani care a rezistat trecerii timpului. În această străveche biserică, se mai păstrează și astăzi clopotul original (inscripționat cu anul montării în biserică, 1790), câteva icoane din aceeași perioadă și câteva cărți religioase tipărite în secolele XVII-XVIII.

- *Biserica de lemn din Pogăneşti*[192], comuna Zam, a fost ridicată în secolul al XVIII-lea. Are hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel". Biserica se distinge prin portalul spre tinda femeilor, pe care este cioplită o reprezentare foarte rar întâlnită a femeii: între doi șerpi. Pe bârne, sub căptușeala de scânduri, dăinuie doar fragmente de pictură, artă din care lăcașului i-au rămas unele mărturii: o icoană împărătească a lui Iisus Învățător de la mijlocul secolului al XVIII-lea; ușile împărătești, cu chipurile apostolilor Petru și Pavel, realizate spre finele aceluiași veac, posibil de Nicolae din Lupșa Mare; icoane pe sticlă, din 1805. În 1984, biserica a fost renovată, lucrările alterând însă valoarea monumentului. Cele două polate prelungite din învelitoarea de șiță și sprijinite pe stâlpi cu rostul intrărilor au fost înlocuite prin pridvoare închise, inestetice.
- *Biserica de lemn din Răduleşti*[193], comuna Dobra, a fost construită în 1733 și refăcută în secolul al XIX-lea. Are hramul „Sfânta Cuvioasă Paraschiva". Biserica-monument istoric al satului Rădulești, a fost construită, potrivit tradiției, în anul 1747. Turnul este înzestrat cu un foișor în console și cu o elegantă poală de „prăștilă".
- *Biserica de lemn din Ribicioara*[194], comuna Ribița, a fost ctitorită în 1763. Are hramul „Cuvioasa Paraschiva", fiind ridicată probabil în secolul al XVIII-lea; are o navă dreptunghiulară, cu altarul decroșat, pătrat. Turnul-clopotniță, cu foișorul în arcade, se prelungește cu un coif înalt, ascuțit. Acoperișul naosului este mult mai înalt decât al altarului și are învelitoare din șiță, fiind reparat recent cu fonduri provenind din contribuția enoriașilor. Pe latura de sud a bisericii a fost adăugat un mic pridvor, probabil cu prilejul renovării bisericii, când lăcașul a fost tencuit la interior și exterior, a fost înălțată bolta semicilindrică a naosului, a fost executat corul, pe balustrada căruia s-a consemnat: „Această sfântă biserică s-au înnoit în anul 1865 de Ioan Cuc Zugrav din Valea Lupșii, prin îndemnarea parohului din Junc, fiind administrator la Ribicioara". Pictura tâmplei, ca și cea din altar, a fost realizată de penelul unui zugrav din secolul al XVIII-lea.
- *Biserica de lemn din Rovina*[195], comuna Bucureșci, a fost construită în anul 1780. Are hramul „Înălțarea Sfintei Cruci". Biserica a fost construită în anul 1780, din bârne de stejar. Este de tip sală, având o împărțire tipică: pronaos, naos, altar; a fost inițial acoperită cu șindrilă care, treptat, s-a deteriorat; în anul 1927, turnul a fost acoperit cu tablă, iar în 1965, și navei i-a fost schimbată învelitoarea. Mobilierul este original, precum și o serie de obiecte de cult valoroase.
- *Biserica de lemn din Runcșor*[196], comuna Gurasada, a fost ctitorită în secolul al XVII-lea. Are hramul „Sfânta Cuvioasă Paraschiva". În preajma anului 1765, biserica a fost supusă unei ample renovări, căreia i se datorează adosarea clopotniței actuale și pictarea integrală a interiorului de „popa Ioan din Deva". Icoanele împărătești, datorate aceluiași pictor, sunt păstrate actualmente la depozitul de artă veche al Protopopiatului Ortodox Orăștie.

[192] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[193] Ibidem.
[194] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3615-1.
[195] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3622-1.
[196] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3626-1.

- *Biserica de lemn din Stănija*[197], comuna Buceș, a fost construită în anul 1792. Are hramul „Adormirea Maicii Domnului". Este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală, decroșată, prevăzut cu un turn-clopotniță zvelt, cu foișor înfundat cu scânduri și fleșă înaltă, îmbrăcat în tablă în 1968 (la acoperiș s-a folosit, la aceeași dată, țigla).
- *Biserica de lemn din Stânceşti*[198], comuna Dobra, a fost ctitorită în secolul al XVIII-lea, refăcută în secolul al XIX-lea. Are hramul „Sfânta Cuvioasă Paraschiva". Aspectul actual i l-a conferit reparația capitală din anii 1939-1940, în cadrul căreia învelitoarea de șiță a fost înlocuită cu alta din țiglă, iar turnul inițial, cu foișor deschis și fleșă zveltă, a fost înlocuit cu o clopotniță scundă, cu un coif piramidal; forma poligonală cu trei laturi, nedecroșată, a altarului, precum și compartimentarea spațiului interior al navei au rămas neschimbate.
- *Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din satul Sulighete*[199], comuna Șoimuș, a fost construită, conform specialiștilor, cândva anterior secolului al XVIII-lea. Monumentul are dimensiuni apreciabile, datorate atât lărgirii pereților laterali, rezultând astfel o absidă decroșată, poligonală cu cinci laturi, cât și lungirii edificiului, prin intercalarea unei travee. Lăcașul de cult beneficiază de două intrări amplasate pe laturile de sud și de vest. Înfățișarea actuală a primit-o în urma amplei renovări din anul 1880; lucrările s-au efectuat în timpul păstoririi preotului Tovie Popa. Șantierul, având caracter de rectitorire, a presupus nu doar lărgirea pereților laterali, ci și o ușoară strămutare spre nord-vest a edificiului; masa vechiului altar s-a păstrat până astăzi.
- *Biserica de lemn din Șoimuș*[200] a fost ridicată în 1705. Are hramul „Sfântul Nicolae". Lăcașul de cult este construit din bârne de stejar; are un plan dreptunghiular, cu absida în prelungire, poligonală cu trei laturi. Se remarcă ancadramentul intrării de pe latura sudică, bogat ornamentat, cu un chenar din cruci piezișe și trei chenare cu motivul „dinte de lup", precum și cu rozete. Merită menționat și iconostasul, care este alcătuit din icoane realizate pe sticlă în anul 1830.
- *Biserica de lemn din Târnava*[201]*, comuna Brănișca*, a fost ctitorită în secolul al XVIII-lea. Are hramul „Sfântul Nicolae". Planul bisericii este de mici dimensiuni, dreptunghiular, cu terminațiile altarului și ale pronaosului nedecroșate, poligonale cu trei laturi; la construcția șarpantei, predilecte au fost traseele curbe. Turnul robust, lipsit de foișor, și-a făcut apariția în forma actuală abia după un secol, în cadrul unei ample renovări; acel șantier desfășurat prin 1765 a fost urmat de pictura întregii suprafețe interioare a bârnelor.
- *Biserica de lemn din Tisa*[202], comuna Burjuc, a fost ridicată în secolul al XVIII-lea și are hramul „Pogorârea Sfântului Duh". Construită în anul 1748 în satul Chelmac din județul Arad, biserica a fost strămutată în satul Tisa cu ajutorul plutelor. Aceasta păstrează proporțiile interioare și exterioare ale bisericii din Cizer, fiind construită, la fel ca și aceasta, fără a fi folosit alt material în afara lemnului. Toate îmbinările sunt făcute deosebit de precis și, acolo unde a fost necesar, s-au folosit cuie din lemn. În anul 1793, biserica este pictată, iar pe bolta interioară este expusă scena tragerii lui Horea pe roată, element unic în România. Tocmai secretizarea motivului strămutării și a pictării lui Horea în timp ce este tras pe roată a făcut ca biserica să fie sfințită abia în anul 2010.

---

[197] http://www.monumenteromania.ro/index.php/monumente/detalii/ro/Biserica%20Adormirea%20Maicii%20Domnului/20230.

[198] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3639-1.

[199] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3645-1.

[200] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3649-1.

[201] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.

[202] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3650-1.

- *Biserica de lemn din Tomnatecu de Jos*[203], comuna Bulzeștii de Sus, a fost ridicată în secolul al XIX-lea. Are hramul „Sfântul Ierarh Nicolae". Biserica are o construcție de plan dreptunghiular, cu absidă decroșată, poligonală cu patru laturi, îmbinată în ax. Lăcașul s-a prăbușit definitiv în 2006, din falnicul edificiu de altădată rămânând doar un morman diform de bârne; turnul său impunător zace culcat la pământ.
- *Biserica de lemn din Vălari*[204] este datată dendrocronologic din anul 1677. Ceea ce surprinde vizitatorii și specialiștii este tehnica de construcție, cu stâlpi prinși în tălpi și grinzi de stejar și cu fundătură din scânduri de brad bătută pe interior. Această mică biserică de țară este un relict în arhitectura de lemn sacrală, unica de acest fel cunoscută în țară.
- *Biserica de lemn din satul Vălișoara*[205], comuna Balșa, a fost construită în secolul al XVIII-lea. Are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil". Pereții lăcașului, de dimensiuni impresionante, înscriu o navă dreptunghiulară și o absidă răsăriteană decroșată, poligonală cu cinci laturi. Clopotnița este înaltă și suplă, cu foișor pe două niveluri.
- *Biserica de lemn din Vețel-Vulcez*[206], comuna Vețel, a fost construită în secolul al XVIII-lea. Edificiul are hramul „Cuvioasa Paraschiva", este unul scund, de plan dreptunghiular, cu absida nedecroșată, poligonală cu trei laturi, supraînălțată printr-un turn-clopotniță zvelt, cu foișor deschis și coif piramidal. Este singurul lăcaș hunedorean construit din „grădele" (împletitură de nuiele, pe un schelet din pari îmbrăcați în spoială de argilă, cu amestec de pleavă și tocătură de paie). Edificiul a fost consolidat în anul 1979, prin ridicarea tălpoaiei sale solide pe un postament din piatră. Învelitoarea de șiță a fost reînnoită în anul 2002.
- *Biserica de lemn din Zam*[207] a fost ridicată probabil în secolul al XVIII-lea. Biserica a fost adusă, potrivit tradiției, dintr-o vatră mai veche a satului, numită „Șuhai", unde ar fi fost ctitorită în secolul al XV-lea. Documentar, această vechime nu poate fi confirmată, dar planimetria arhaică (un dreptunghi, inițial boltit semicilindric, cu capetele poligonale nedecroșate, cu cinci laturi la răsărit și trei la apus) îi coboară începuturile mai jos de anul 1717, dată înscrisă pe unul din clopote.

Biserici reformate

- *Biserica Reformată Calvină din Sântămăria-Orlea*[208] este printre cele mai vechi biserici din spațiul românesc, fiind ridicată către sfârșitul secolului al XIII-lea. Aceasta găzduiește unul dintre cele mai impunătoare monumente istorice din județul Hunedoara, aparține acum cultului reformat, după ce odinioară a fost catolică. Alcătuită dintr-o navă tăvănită, cu un turn pe fațada de vest și un altar dreptunghiular boltit în cruce pe ogive, prezintă forme arhitectonice specifice tranziției de la romanic la goticul timpuriu.
- *Biserica Luterană din Orăștie* și *Biserica Reformată din Orăștie* [209] sunt monumente istorice. În evul mediu, întreaga comunitate folosea aceeași biserică, actuala biserică reformată. După reforma protestantă, maghiarii din oraș au adoptat reforma după Jean Calvin, iar sașii – reforma după Martin Luther. După ce timp de trei secole au folosit alternativ cu maghiarii fosta biserică romano-catolică, la începutul secolului al XIX-lea, sașii și-au construit un nou lăcaș de cult în imediata vecinătate a bisericii vechi.

[203] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[204] http://www.cimec.ro/scripts/Monumente/Culte/detaliu.asp?k=3659-1.
[205] http://www.cultura.ro/sectiuni/Patrimoniu/Monumente/lista/hunedoara.pdf.
[206] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=13076-1.
[207] http://www.cimec.ro/scripts/Monumente/Biserici/sel.asp?nr=124&Lang=RO&NrSel=2&ID=3661.
[208] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/biserici-manastiri/hateg/biserica-de-la-santamarie-orlea-monumentul-secular-care-atrage-de-veacuri-prin-aura-de-mister/.
[209] http://arhiva.cultura.ro/Files/GenericFiles/LMI-2010.pdf.

Biserici de zid

- *Capela Romanică Rotonda*[210], amplasată în Geoagiu, este singura biserica rotondă din țară încă în picioare. Se estimează că a fost construită în secolul al XI-lea, fiind considerată astfel cea mai veche construcție de cult din România. Este singurul edificiu de acest tip care s-a păstrat de când a fost ridicat și până acum într-o formă extrem de apropiată de cea originală, de la fundație până la acoperiș. Săpăturile efectuate au scos la iveală morminte vechi de aproape un mileniu. Se pare că mai ales copiii erau înmormântați în interiorul bisericii, iar adulții în imediata ei apropiere.
- *Biserica din Densuș*[211] este o construcție fascinantă și misterioasă care a devenit subiectul a numeroase legende, interpretări și povești interesante. Atât originea, cât și data construcției bisericii sunt controversate. Nucleul bisericii este turnul pătrat construit din pietre funerare romane, în jurul căruia s-au construit celelalte încăperi în diverse perioade istorice. Interiorul bisericii este la fel de impresionant ca și exteriorul. Din vechiul înveliș de pictură se păstrează icoana de hram de la intrare și cele de pe stâlpi – Sfânta Mariana, Sfântul Bartolomeu și Sfânta Treime. Aceasta din urmă este foarte interesantă, deoarece îl înfățișează pe Iisus Hristos îmbrăcat în cămașă tradițională românească. Biserica a fost ridicată în secolele XII-XIII, pe ruinele unei construcții din secolul al IX-lea d.Hr.; mare parte a materialului de construcție provine de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, noua capitală a Daciei cucerite de romani, situată la câțiva kilometri distanță. Pictura ei, extrem de veche, se pare că datează din secolul al XV-lea; biserica din Densuș figurează pe lista de monumente propuse pentru a intra în patrimoniul UNESCO.
- *Biserica „Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul" din satul Baru*[212], comuna Baru, este o biserică țărănească construită în stil medieval. Deși a fost ridicată mai târziu, în epoca modernă, meșterii care au clădit-o au păstrat tradiția bisericilor medievale din zonă; ea a fost construită ca biserică greco-catolică. Masivitatea zidurilor, coroborată cu existența unei bolte semicilindrice din piatră, ar sugera apartenența lăcașului la categoria edificiilor cneziale hațegane. Săpăturile arheologice întreprinse în anul 1986 nu au relevat însă prezența vreunui element arhitectonic medieval, îngăduind formularea ipotezei că predecesoarea acesteia a fost o bisericuță de lemn.
- *Biserica de zid cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil"*[213] *din Băcâia*, orașul Geoagiu, a fost construită în secolul al XVIII-lea. Biserica, monument istoric, poartă hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril". Construcția este de tip corabie, având ca părți componente altarul, naosul și pronaosul, acesta fiind, de fapt, tinda bisericii. Turla este acoperită cu tablă și este asemănătoare bisericilor din Țara Moților, cu turn foarte ascuțit. Biserica este acoperită acum cu țiglă, interiorul e pictat parțial.
- *Biserica „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe"*[214] este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Băcia; este realizat din piatră, având un plan dreptunghiular, rezultat a două șantiere de construcție distincte. Din edificiul inițial s-a păstrat doar turnul-clopotniță masiv, ridicat în secolul al XVIII-lea; nava și altarul semicircular nedecroșat s-au reconstruit în anii 1873-1876. Interiorul a fost împodobit iconografic în anul 2001 de către pictorii Camelia Cibian și Antonie Susan din Deva.

[210] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/geoagiu/biserica-rotonda-din-geoagiu/.
[211] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/biserici-manastiri/hateg/biserica-din-densus/.
[212] https://biserici.org/index.php?menu=BI&code=2493.
[213] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/BazaDate.htm.
[214] Ibidem.

- *Biserica „Buna Vestire”*[215] este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Băița. Este un edificiu din piatră, de plan dreptunghiular, cu absida nedecroșată, poligonală cu trei laturi, prevăzut cu un turn etajat, consolidat prin doi contraforți. Cu excepția coifului evazat al clopotniței, învelit în tablă, la acoperișul propriu-zis s-a utilizat țigla. Accesul la interior se realizează prin două uși amplasate pe laturile de vest și de sud. Lăcașul a fost renovat în anii 1887, 1939, 1952 și 1985; ultimului șantier îi corespunde și împodobirea lăcașului cu un bogat decor pictural.
- *Biserica „Sfântul Nicolae” din Bârsău*[216] este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Bârsău, comuna Hărău. Lăcaș de cult medieval din piatră, este compus dintr-un altar pentagonal îngust, cu muchie în ax, o navă dreptunghiulară boltită semicilindric și un turn-clopotniță masiv, cu foișor deschis, din lemn. Tipul de plan este cel clasic, cu altarul și pronaosul în prelungirea navei. Bârnele masive ale pereților, așezate direct pe pământ, fără tălpoaie, se îmbină în coadă de rândunică, cele de sus intersectându-se în console ale căror crestături în unghi drept se sting într-un lob. Pe înălțimea a două bârne din peretele de sud este străpunsă o fereastră.
- *Biserica „Sfinții Arhangheli” din Bozeș*[217] este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Bozeș, aparținător de orașul Geoagiu. Lăcaș de cult din piatră, de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală decroșată, a fost ridicat la începutul secolului al XVI-lea, de unul dintre domnitorii sau boierii români de la sud de Carpați, posesorii domeniului Geoagiului de Jos, din care făcea parte, la acea dată, și satul Bozeș. Biserica, având destinația inițială de capelă de curte, a fost împodobită iconografic la sfârșitul secolului al XVIII-lea de un artist popular rămas anonim.
- *Biserica „Adormirea Maicii Domnului”*[218] este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Chitid, comuna Boșorod. Lăcaș de cult din piatră, de plan dreptunghiular, cu absida semicirculară nedecroșată, este rezultatul mai multor etape constructive diferite. Deși tradiția îi fixează începuturile în anul 1470, din acea ctitorie cnezială medievală nu par să fi ajuns până la noi decât eventual părți din navă și din turnul-clopotniță robust; alungirea lăcașului spre răsărit și reconstrucția părții superioare a clopotniței aparțin secolului al XVIII-lea. Biserica a fost împodobită iconografic în anul 2005 de pictorul Lucian Mara din Deva.
- *Biserica de zid cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” din Clopotiva*[219], comuna Râu de Mori, a fost construită în 1880. Lăcașul de cult reformat este asemănător din punct de vedere planimetric: absidă semicirculară nedecroșată, navă dreptunghiulară, consolidată prin patru contraforți scunzi, și un turn-clopotniță etajat, cu un coif piramidal învelit în tablă (la acoperișul propriu-zis s-a utilizat țigla), ridicat deasupra unicei intrări răsăritene. Edificiul prezintă o orientare inversată, prin amplasarea altarului spre vest.
- *Biserica de zid cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” din Clopotiva*[220], comuna Râu de Mori, a fost construită în 1768. Este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida semicirculară nedecroșată. Deasupra celor trei intrări precedate de un pridvor deschis, se

[215] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/BazaDate.htm.
[216] http://arhiva.cultura.ro/Files/GenericFiles/LMI-2010.pdf.
[217] Ibidem.
[218] Ibidem.
[219] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3495-1.
[220] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3496-1.

înalță o clopotniță centrală robustă, flancată de două turnulețe scunde, toate acoperite cu tablă; în rest, s-a preferat țigla.

- *Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Crișcior*[221], comuna Crișcior, este monument istoric. Este o biserică ortodoxă ridicată în secolele XIV-XV, pe locul uneia de lemn din secolele XIII-XIV, din zidărie de piatră, lărgită ulterior, cu o deosebit de valoroasă pictură din secolul al XV-lea, reprezentând pe cneazul român Bâlea și familia sa, ctitori. Biserica conservă pe pereții pronaosului importante fragmente de pictură murală din epoca fundației (tabloul votiv cu familia ctitorului, scene biblice, sfinți militari etc.), operă a unui maestru român de școală locală, și a suferit modificări de-a lungul anilor. Este construită într-un stil de sinteză, rezultând din îmbinarea unor elemente de tradiție bizantină și gotică, filtrate printr-o viziune populară.
- *Biserica „Sfântul Ierarh Nicolae" din Dobroț*[222], comuna Tomești, a fost construită în anul 1946, pe locul unei biserici de lemn mai vechi. Este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală, decroșată, prevăzut cu o clopotniță robustă. În dreptul celor două intrări amplasate pe laturile de sud și de vest au fost adăugate pridvoare deschise din țevi metalice.
- *Biserica „Sfântul Nicolae" din Geoagiu*[223] este monument istoric. Lăcaș de cult medieval din piatră, cu o navă dreptunghiulară, cu absida heptagonală ușor decroșată, a fost ridicat în anul 1528; începută probabil din inițiativa domnitorului Radu cel Mare sau Neagoe Basarab al Țării Românești, posesori ai domeniului Geoagiu de Jos, construcția va fi fost finalizată de unul dintre boierii români refugiați în Ardeal. Fresca actuală, executată în anii 1977-1980, poartă semnătura pictoriței Maria Chelsoi-Popescu din București.
- *Biserica „Sfinții Arhangheli"*[224] este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Ghelari. Biserica veche, monument istoric, conform pisaniei, „s-a înălțat și pictat în anul 1770 iunie 17", cu sprijinul „chtitorului celui mare, a dumnealui marele armin Berencz Gheorghe", un nobil român calvinizat, care, prin aceasta, aducea mulțumire lui Dumnezeu pentru vindecarea soției sale prin taina ortodoxă a Sfântului Maslu. Compusă inițial dintr-un altar nedecroșat, poligonal cu trei laturi, și un naos dreptunghiular spațios, biserica a suferit de-a lungul timpului mai multe modificări și reparații.
- *Biserica de zid cu hramul „Arhanghelul Mihail" din Gurasada*[225] este un vechi monument românesc zidit din piatră în secolul al XIII-lea, cu adăugiri ulterioare. Este una dintre cele mai vechi și mai valoroase ctitorii ortodoxe românești, inclusă, de peste un secol, pe lista monumentelor istorice transilvănene.
- *Biserica „Sfântul Nicolae"*[226] se află pe teritoriul municipiului Hunedoara, fiind unul dintre puținele edificii ecleziastice ortodoxe din perioada medievală ridicate în mediul urban. Lăcașul, construit din piatră brută, amestecată cu cărămidă arsă și legată cu mortar din nisip de râu și var nestins, figurează pe lista monumentelor istorice românești. Edificiul este rezultatul mai multor etape de construcție. Partea veche a bisericii prezintă o inedită îmbinare a două categorii de elemente, unele de factură bizantină (nava în cruce

[221] http://ran.cimec.ro/.
[222] https://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=7797.
[223] http://arhiva.cultura.ro/Files/GenericFiles/LMI-2010.pdf.
[224] Ibidem.
[225] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3518-1.
[226] http://www.monumenteromania.ro/index.php/monumente/detalii/ro/Biserica%20Sf.%20Nicolae/11344.

greacă înscrisă), altele aparținătoare sferei goticului (absida, constând dintr-un poligon cu unghiul în ax).

- *Biserica de zid cu hramul „Cuvioasa Paraschiva" din Lăpuşnic*[227], comuna Dobra, este un vechi monument românesc zidit din piatră în secolul al XVII-lea. Edificiul actual, de plan dreptunghiular, cu o absidă semicirculară nedecroșată și un turn-clopotniță masiv, este rezultatul a trei etape constructive distincte, trădate și de grosimea diferită a zidurilor. Din faza inițială, corespunzătoare mijlocului secolului al XVII-lea, datează doar o parte a naosului, la origine clădire civilă, donată de văduva Maria de Lazar. Etapei secunde, din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, îi aparține adosarea altarului actual și alungirea navei; pe boltă este însemnat „1726 martie 26", iar pe clopotul mic anul 1728.
- *Biserica „Sfinții Arhangheli" din Leauț*[228], comuna Tomești, a fost construită în anul 1938, pe locul unei vechi bisericuțe de lemn. Biserica este un edificiu de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală, decroșată, prevăzut cu o clopotniță robustă, încadrată de două turnulețe zvelte, cu fleșe etajate, învelite în tablă; în rest, s-a folosit țigla.
- *Biserica de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" din Leşnic*[229], comuna Vețel, a fost construită la sfârșitul secolului al XIV-lea. Lăcașul are un plan simplu, de tip „sală", cuprinzând un naos dreptunghiular ce măsoară în interior 5,6 x 5 m și un altar acoperit cu o boltă semicilindrică dispusă longitudinal, cărora li s-a adăugat un pronaos tăvănit, ca și naosul, având deasupra o clopotniță de lemn, iar la intrare, amenajat târziu, un mic pridvor de lemn.
- *Biserica „Înălțarea Domnului" din Nucşoara*[230] a fost construită în secolul al XVIII-lea. Construcție masivă din piatră brută și bolovani de râu, cu ziduri groase de 1,40-1,50 m, străvechea biserică închinată praznicului „Înălțării Domnului" este alcătuită dintr-o navă dreptunghiulară (7,90 x 5,10 m), boltită semicilindric, și un altar decroșat, prevăzut cu o calotă sferică. Pe baza planimetriei, edificiul a fost inclus în categoria monumentelor eclezi-astice în stil romanic; portalul vestic, în arc frânt, face trimitere însă la arhitectura gotică.
- *Biserica „Sfântul Ierarh Nicolae" din Obârşa*[231], comuna Tomești, a fost construită în anul 1944, pe locul unei biserici de lemn mai vechi, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului". Înfățișând aceeași planimetrie dreptunghiulară des întâlnită în părțile zărăndene, anume un altar pentagonal decroșat, un naos cu doi umeri laterali rectangulari și o clopotniță centrală, încadrată de două turnulețe, toate beneficiind de coifuri ample, de factură barocă, lăcașul, acoperit cu țiglă, a fost împodobit iconografic în anii 1946-1947 de Ileana Hui din Arad.
- *Biserica „Pogorârea Sfântului Duh" din Ostrov* [232] se numără printre cele mai vechi monumente românești de zid păstrate în Transilvania. Biserica a fost construită în secolul al XIV-lea de cnezii locali. Imaginea de astăzi a bisericii este rezultatul unor ample transformări care au avut loc în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea. După ce a trecut prin faza greco-catolică, după 1948, comunitatea și lăcașul sunt ortodoxe. Un program parțial de restaurare (cercetări arheologice și reamenajări de paramente și pardoseli) s-a derulat acolo la începutul anilor '90. Biserica

[227] https://www.biserici.org/index.php?menu=CU&code=10156.
[228] https://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=10180.
[229] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3616-1.
[230] https://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=11664.
[231] https://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=11686 anul 1804.
[232] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3495-1.

este înconjurată de 208 pietre romane cu epigrafe latine, deliberat rânduite într-o veritabilă colecție în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Lăcașul, fostă capelă de curte, are aspectul unei construcții dreptunghiulare alungite. Nava (4,5 x 5,2 m) boltită cu scânduri este prelungită spre răsărit printr-o absidă semicirculară nedecroșată; la apus este mărginită de un turn suplu.

- *Biserica de zid cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh" din Paroș*[233], comuna Sălașu de Sus, a fost ridicată în secolul al XV-lea. Începuturile acestui edificiu ecleziastic sunt greu de stabilit; istoriografia le fixează în secolul al XV-lea; menționarea preoților locali Dumitru și Marcu într-o listă de martori din 26 iunie 1640 reprezintă dovada certă a existenței bisericii în secolul al XVII-lea. Și mai veche este atestarea nobilului român Mihail „Kuluger" (Călugărul) de la Paroș la 5 decembrie 1559, legat poate de ctitorirea lăcașului.
- *Biserica de zid cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh" din Peșteana*[234], comuna Densuș, este un vechi monument românesc zidit din piatră în secolul al XIII-lea. Începuturile lăcașului sunt greu de stabilit. Prezența blocurilor masive de piatră, recuperate din zidurile unor clădiri romane ruinate, folosite ca material de construcție, a dus la formularea concluziei că monumentul a fost, la origine, un edificiu destinat cultului păgân, transformat în biserică la o dată ulterioară. Pe cale arheologică, s-au constatat două faze diferite de construcție, trădate de diferența de grosime a pereților și dispunerea navei, deviată cu 5-6 grade spre sud față de axul altarului.
- *Biserica „Pogorârea Sfântului Duh" din Ponor*[235] se numără printre vechile monumente românești de zid păstrate în Transilvania. Biserica a fost construită în secolul al XVIII-lea. În 1883 a avut loc un amplu șantier de restaurare, grație căruia lăcașul de închinare, acoperit integral cu tablă, s-a păstrat în condiții bune până astăzi; ultima reparație s-a desfășurat în 1991. Pereții săi au plan dreptunghiular, cu absida semicirculară decroșată. Pronaosului dreptunghiular, precedat de un turn-clopotniță suplu, cu un foișor deschis de lemn și fleșă evazată, i-a fost adosat, pe latura nordică, o mică încăpere pătrată. Interiorul a fost pictat în anul 1846.
- *Biserica de zid cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților" din Râu de Mori*[236] este un vechi monument românesc zidit din piatră în secolul al XV-lea de către cnezii din familia Cândea. Aceasta este o construcție greoaie, cu turnul-clopotniță robust, sprijinit de patru contraforți masivi, prevăzut cu un foișor închis de lemn și cu un coif piramidal, învelit din 1907 în tablă; la acoperișul propriu-zis a fost utilizată țigla. Din edificiul inițial s-au păstrat doar câteva fragmente, părți ale zidului vestic al naosului fiind înglobate, la o dată neprecizabilă, într-o navă prelungă, cu un altar semicircular nedecroșat. Din descrierile secolului al XVIII-lea rezultă că atât la interiorul, cât și în afara lăcașului se găseau numeroase piese sculpturale romane cu inscripții latine, aduse din fosta capitală Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Pictura lipsește.
- *Biserica de zid cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae" din Ribița*[237] a fost construită la începutul secolului al XV-lea, din blocuri de piatră fățuite la muchii; edificiul este alcătuit dintr-un altar rectangular decroșat, boltit în semicilindru, o navă cu pereți masivi

[233] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3495-1.
[234] https://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=2617.
[235] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[236] Ibidem.
[237] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3616-1.

și un turn-clopotniță, precedat de un pridvor deschis din lemn. Planimetria originară a bisericii nu a suferit mari modificări, fapt dovedit de reprezentarea machetei acesteia în tabloul votiv; o stampă din 1868, executată înaintea restaurării menționate, confirmă aceeași realitate.

- *Biserica de zid cu hramul „Buna Vestire" din Roșcani*[238], comuna Dobra, este un vechi monument românesc zidit din piatră în secolul al XV-lea de către cnezii din familia Caba. Lăcașul, tip „sală", este compus dintr-un altar semicircular decroșat, un naos dreptunghiular spațios și un pronaos similar ca formă, precedate la apus de un coridor, deasupra căruia se înalță un turn-clopotniță masiv (23,19 m înălțime), cu intrarea pe latura sa nordică, ușor dezaxat în raport cu corpul navei. Încă din vechime, zidul sudic al navei a fost consolidat prin doi contraforți, pentru ca ulterior numărul acestora să crească; în prezent, doar pereții altarului sunt flancați de patru piloni masivi, de dimensiuni inegale.
- *Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din Sălașu de Sus*[239] a fost construită în secolul al XVI-lea. Biserica, mai cunoscută sub numele de „biserica iobagilor" sau „biserica de peste apă", se prezintă ca o construcție necompartimentată, cu o absidă semicirculară decroșată (13,5 x 4,4 m) și un turn simplu (3,9 x 2,8 m), cu foișor deschis de lemn și un coif amplu, învelit în tablă, sprijinit de doi stâlpi masivi de zidărie. Accesul la interior se face printr-o singură ușă amplasată pe latura de vest. Edificiul trădează cel puțin două etape distincte de construcție.
- *Biserica de zid „Sfinții Atanasie și Chiril" din Sălașu de Sus*[240] a fost construită în secolul al XVII-lea. Biserica a aparținut până în anul 1948 obștii locale unite; amplasată în mijlocul satului, aceasta este cunoscută sub numele de „biserica din ulița mare". Planimetria arhaică, de tipul unui dreptunghi cu terminația răsăriteană a absidei heptagonală, precum și ferestre poziționate la joasă înălțime, confirmă tradiția locală a ctitoririi lăcașului în secolul al XVII-lea. În timpul marii invazii turcești din anul 1788, biserica a fost incendiată, acoperișul prăbușit fiind refăcut abia în 1791. Turnul actual, cu fleșă zveltă, s-a adosat în anul 1853; în cadrul altui șantier de renovare din anul 1904, zidurile lăcașului au fost supraînălțate cu circa un metru.
- *Biserica „Sfântul Gheorghe" din Sânpetru*[241] este unul dintre cele mai vechi monumente de zid ale românilor din Transilvania. A fost construită în secolul al XIV-lea. Ca material de construcție s-a folosit piatra brută, tencuită la exterior. Pe fațada apuseană, constructorii au încastrat ca elemente ornamentale câteva piese litice romane și un frumos bust antic, elemente care conferă lăcașului o înfățișare stranie și neașteptată. Prin dispoziția planimetrică și sistemul de boltire al altarului, edificiul se înscrie în sfera arhitecturii romane; portalul vestic, cu arc frânt și trei retrageri, aparține însă stilului gotic. Așadar, aspectul actual este rezultatul numeroaselor transformări pe care le-a suferit lăcașul de-a lungul timpului.
- *Biserica Adormirea Maicii Domnului din Strei*[242] este o biserică ortodoxă aflată în vecinătatea orașului Călan. De mici dimensiuni, construită din piatră brută, prezintă un turn-clopotniță pe fațada vestică, o navă scurtă cu boltă de scânduri și un altar

[238] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3621-1.
[239] http://www.cultura.ro/sectiuni/Patrimoniu/Monumente/lista/hunedoara.pdf.
[240] https://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=13963.
[241] https://www.biserici.org/index.php?menu=CU&code=2618.
[242] https://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/biserica-strei-68025.html.

dreptunghiular, boltit în cruce pe ogive masive de piatră. Odinioară pictată și la exterior, ea păstrează un valoros ansamblu de picturi murale la interior, executate de maestrul Grozie: în altar, „Iisus în glorie" și cortegiul apostolilor; în navă, „Buna Vestire", Sfântul Nicolae și alți sfinți.

- *Biserica „Sfântul Gheorghe" din Streisângeorgiu*[243] este o biserică ortodoxă aflată în localitatea omonimă, în marginea orașului Călan. Construită în stilul romanic, în 1313-1314, pe locul unei biserici de lemn datate la 1130-1140, biserica din Streisângeorgiu este una dintre cele mai vechi construcții medievale din Transilvania și România cunoscute până în prezent și păstrate în funcțiune. Nu numai vechimea, ci și arhitectura ei bine conservată, pictura valoroasă din trei perioade diferite: 1313-1314, 1409 și 1743, și nu mai puțin situl arheologic fac din această biserică una dintre cele mai prețioase monumente de arhitectură medievală transilvană.
- *Biserica cnezilor Cândea*[244] se află la marginea satului hunedorean Suseni. A fost ridicată în secolul al XIV-lea și este monument istoric de importanță națională. Construit din piatră brută, legată cu mortar amestecat cu cărămidă pisată, lăcașul, parte a unui complex monahal mai amplu care a dispărut, a fost ridicat probabil la începutul secolului al XIV-lea, cu câteva decenii înaintea cetății învecinate. Alcătuită dintr-o navă dreptunghiulară scurtă, biserica se particularizează prin faptul că deasupra altarului se înalță un puternic turn fortificat din piatră, cu trei niveluri, în vechime fiind parte integrantă a sistemului defensiv al cetății alăturate. Aflată în paragină, biserica a fost transformată în perioada comunistă în grajd pentru animale. În anul 1994, tradiția monahală a fost reînviată, noul așezământ închinat „Duminicii Tuturor Sfinților" (vechiul hram a rămas până astăzi necunoscut) având în prezent statutul de schit.
- *Biserica „Buna Vestire"*[245] este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Trestia, comuna Băița. Lăcaș de cult din piatră, de plan dreptunghiular, cu absida pentagonală decroșată, a fost ridicat în anul 1674 de nobilul Francisc Gyulay, mare proprietar de mine. Valorosul registru împărătesc al tâmplei este atribuit pictorului Simion Silaghi din Abrud, iar icoana de hram și cele douăsprezece icoane-prăznicar, meșterului Iacob din Rășinari; pictura murală, realizată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea de un zugrav anonim, înveșmântează doar pronaosul și exonarthexul.

Turnuri

- *Turnul vechii biserici ortodoxe din Deva*[246] se numără printre cele mai vechi monumente istorice din municipiu. A fost ridicat în jurul anului 1640, când credincioșilor români li s-a permis ridicarea unei biserici de zid, după ce fiecare familie a donat câte 50 de dinari pentru viitoarea construcție și ar fi prestat câte două zile de coasă în favoarea parohiei reformate, susțin istoricii vremii. Credincioșii au păstrat intact doar turnul clopotniță al fostei biserici ortodoxe, ce poate fi văzut și astăzi în cimitirul de pe Strada Călugăreni.

Alte tipuri de monumente istorice

Statuia regelui Decebal din parcul de sub Cetate este opera profesorului Radu Moga (1905-1950) de la liceul „Avram Iancu" din Brad.

[243] http://www.cimec.ro/Monumente/LacaseCult/RO/Documente/lemnBazaDate.htm.
[244] http://www.cimec.ro/monumente/lacasecult/RO/Documente/ASP/detaliu.asp?k=3648-1.
[245] http://ran.cimec.ro/.
[246] https://www.devacity.ro/guide/index.php/obiective-turistice-deva/22-biserici/146-turnul-vechii-biserici-ortodoxe.

Statuile Gimnastelor. Colegiul Național Sportiv Cetate Deva este renumit pentru generațiile de gimnaste: Nadia Comăneci, Ecaterina Szabo sau Daniela Silivaș. În oraș se găsesc mai multe statui dedicate gimnastelor, dar și antrenorilor.

Crucea Eroilor este simbolul stațiunii Straja (aparține administrativ de Lupeni). De aici se vede o panoramă impresionantă a Văii Jiului. Aceasta este iluminată noaptea și poate fi văzută din orașele din Valea Jiului.

Gorunul lui Horea[247] este un monument istoric, un arbore (gorun) vechi de circa 400 de ani, cu circumferința de 9 m, aflat în Cimitirul Eroilor (Panteonul Moților) din satul Țebea. Din punct de vedere istoric, în anul 1784, Horea i-a chemat la luptă pe moții adunați, îndemnându-i la răscoală. În apropierea gorunului la circa 15 m mai la nord este îngropat Avram Iancu. În luna septembrie 2021 a fost identificată apariția unei mlădițe la baza rădăcinii gorunului.

Etnografie și folclor

Județul Hunedoara prezintă un excepțional interes nu doar istoric, ci și etnofolcloric; aici există mai multe zone etnografice, unele îndelung studiate și precis delimitate, cum ar fi: Ținutul Pădurenilor, Țara Hațegului, Valea Jiului – Momârlanii, altele mai puțin cercetate și cu limite mai puțin fixate: Țara Zarandului, Orăștie, Valea Streiului, Munții Metaliferi, Valea Mureșului de la Simeria la Zam, unele dintre acestea din urmă întinzându-se în ținuturile învecinate din Alba (Munții Metaliferi) sau Arad (Țara Zarandului). Importanța spațiului hunedorean din punct de vedere etnografic reiese și din această simplă enumerare a zonelor aparținătoare.

Fiecare zonă se identifică prin caracteristici etnografice unitare, determinate de tradiția istorico-socială, cristalizate în așezări, locuințe, biserici, ocupații, port, artă populară, folclor, obiceiuri și bucate tradiționale[248]. Județul Hunedoara este recunoscut la nivel internațional nu numai prin Cetățile dacice din Munții Orăștiei, ci și prin „obiceiul Călușerului", care a fost înscris pe Lista Patrimoniului Mondial Intangibil UNESCO în anul 2005.

Valorile satului hunedorean care se mai păstrează și astăzi sunt creații ale localnicilor și merită să fie menționate:

- *șurele cu paie* din Țara Zarandului și Ținutul Pădurenilor;
- *casele de lemn* din Clopotiva, Voia, Blăjeni, Bulzești, Bunila sau de pe Platforma Luncanilor;
- *ansamblurile rurale* din Romoș, Turdaș, Dobra, Pui, Rapoltu Mare;
- *olarii* din Obârșa;
- *dogarii* din Dobrovăț;
- *complexul de instalații tehnice populare* din Ludeștii de Jos;
- *stânele de oi* din Retezat.

Folclorul muzical este prezentat de formații de gen cum sunt:

- *orchestre de muzică populară*: „Hațegana" a Casei de Cultură Hunedoara; „Doina Mureșului" a Casei de Cultură Orăștie; „Doina Crișului" a Casei de Cultură Brad; „Parâng" a Casei de Cultură Petroșani;
- *tarafurile de muzică populară ale căminelor culturale*: Vața, Căstău, „Getusa" al Centrului Județean al Creației Populare, „Bucura" al Casei de Cultură Hațeg, Geoagiu, Luncoiu de Jos, Bucureșci, Ilia, Ghelari, Certej, Vălișoara;
- *formații de instrumente populare*: fluierași (căminele culturale Costești, Uricani, Ohaba-Ponor), tulnicărese (căminele culturale Bulzeștii de Sus, Blăjeni);

[247] http://www.tebea.mcdr.ro/

[248] http://greenstone.bjc.ro/greenstone/collect/deva/index/assoc/J145.dir/ZoneEtnograficeHD.pdf.

– *soliști vocali de muzică populară*: Mariana Anghel, Lenuța Evsei, Mariana Deac, Ana Almășana Ciontea, Viorica Brândușan, Valerica Ianoș, Eugen Pistol, Lidia Benea Matei etc.;
– *instrumentiști și rapsozi populari*: Pera Bulz, Domin Corcheș, Mihăilă Vulsan, Ioan Stroia, Ionel Coza, Dorel Benea, Ionel Urs, Ioan Vlad, deveniți nume de referință în muzica populară românească;
– *artiști consacrați* ai scenelor muzicale românești, precum și tinerii deosebit de talentați: Ciprian Roman, Valentin Crainic, Cosmina Muntean, Alisa Toma, Cristian Fodor, Mihai Mihăilă și alții.

În domeniul folclorului coregrafic menționăm:

– *ansambluri folclorice de cântece și dansuri*: „Getusa" al Centrului Județean al Creației Populare; „Silvana" al Casei de Cultură Deva; „Doina Mureșului" al Casei de Cultură Orăștie; „Doina Crișului" al Casei de Cultură Brad; „Hațegana" al Casei de Cultură Hunedoara; „Fluierul Iancului" al Căminului Cultural Baia de Criș;
– *formații de dansuri populare tradiționale* ale căminelor culturale din Ferenci, Ruda, Lelese, Bătrâna, Crișan, Păucinești, Baru Mare, Ponor, Geoagiu, Orăștioara, Romoș, Mărtinești Boșorog, Grid, Turdaș, Balșa, Bretea Română;
– *formații de datini și obiceiuri* ale căminelor culturale din Pojoga, Almaș-Sălișteː Godinești, Brădățel, Tătărăști, Bătrâna, Poienița-Voinea, Feregi, Stâncești-Ohaba, Rădulești, Băcia, Bretea Mureșană, Micănești, Lăpugiu de Sus, Hărțăgani, Dealul Mare, Bugești, Toplița.

Pentru a le stimula activitatea artistică, Centrul Județean al Creației Populare organizează periodic ***mari manifestări culturale*** cum sunt: „Călușarul transilvănean"; Sărbătoarea obiceiurilor de iarnă „Colinzi pe prispa casei"; „Comori folclorice"; Festivalul tarafurilor și grupurilor instrumentale de muzică populară; Festivalul soliștilor vocali de muzică populară „Felician Fărcașu"; „Sărbătoarea pădurenilor"; Festivalul de muzică sacră „Cu noi este Dumnezeu".

Județul Hunedoara este, de asemenea, puternic individualizat în domeniul artei populare păstrătoare a unor tradiții de viață materială, concretizate în meșteșuguri tradiționale de înaltă valoare spirituală.

De altfel, fiecare zonă etnografică se individualizează pregnant:

– Portul din Ținutul Pădurenilor este considerat mai arhaic și mai bine conservat în întreaga țară, în special costumul femeiesc. Felul în care își încing mijlocul femeile din Ținutul Pădurenilor este unul dintre cele mai complicate și mai interesante, cu semnificații care merg până în perioada neolitică.
– Portul popular din Orăștie se remarcă prin rafinamentul artistic ce dă o notă aparte celor din această zonă. În Țara Hațegului, portul popular păstrează numeroase elemente legate de vechiul costum dacic, așa cum se vede pe columna lui Traian, cum ar fi: șuba înfundată, opinca cu gurgui și gluga.
– Costumele din Țara Zarandului (moții) și Valea Jiului (momârlanii) și cele de pe Valea Mureșului au o cromatică plăcută, armonioasă.

Arta populară hunedoreană este deosebit de bogată și diversă, cuprinzând *încrustări în lemn, furci de tors, țesături* (*îndeosebi pricoițe, covoare, ștergare, măsălărițe, capeți de pernă, straițe)* etc.

Olăritul este reprezentat prin centrul ceramic de la Obârșa (Țara Zarandului), existând astăzi zece meșteri care mai practică acest străvechi meșteșug, prezenți la principalele târguri din Țara Zarandului, Țara Moților, Valea Mureșului, zona Banatului, Sibiu etc.

O notă aparte o reprezintă și confecționarea de *instrumente populare*: cimpoi (în Ținutul Pădurenilor), fluiere (Dumbrava de Sus).

Pentru valorificarea patrimoniului acumulat până în prezent, s-au organizat ***manifestări specifice*** față de cele arătate, ca „Târgul meșterilor populari" (ediția a XXI-a), „Sărbătoarea poeților populari" (ediția a XXIV-a), lansări de publicații (reviste, albume etnografice, cărți), precum și derularea unui ciclul de „serbări etnografice" în principalele comune ale județului. Județul Hunedoara are o autonomie culturală largă, întreține în mod independent relații culturale cu instituții culturale din țară și străinătate.

Țara Zarandului cuprinde satele de la Gurahonț în amonte până la poalele Munții Zarandului și cei Metaliferi la sud, zona cuprinzând partea nordică a județului Hunedoara și estul județului Arad. Țara Zarandului este o regiune bogată în tradiții arhaice, care se întinde pe versantul vestic al Munților Apuseni, de o parte și de alta a Crișului Alb. Aceste locuri au o însemnătate aparte în istoria poporului român, cunoscut fiind Panteonul Moților de la Țebea, locul în care sunt comemorați eroii neamului. Deosebit este și modul de construire a bisericilor de lemn de aici, care formează un grup valoros pentru patrimoniul cultural românesc. Zona se mai distinge și prin trecutul său minier, dar și prin existența izvoarelor de apă termală.

Locuitorii satelor din această zonă sunt cunoscuți cu numele de moți crișeni. Această zonă se identifică prin:

- așezări fie de tip risipit, cu colibe și șure răspândite pe înălțimi, fie de tip răsfirat, situate de-a lungul drumurilor ce merg paralel cu văile și râurile;
- arhitectură veche; materialul dominant este lemnul, casele erau construite din bârne cioplite și încheiate la capete prin îmbinări; acoperișul, la început din paie și apoi șindrilă, este foarte înalt;
- planul arhaic al locuinței era compus din camera de locuit și cămara alăturată, mai apoi planul a fost modificat, avea două încăperi așezate pe de-o parte și alta a unei tinde centrale;
- principalele ocupații ale moților crișeni au fost: agricultura, creșterea vitelor, mineritul, pomicultura, meșteșugurile țărănești, prelucrarea pietrei, cărbunăritul, vărăritul. Lemnul, fiind cea mai abundentă bogăție, i-a transformat în bărdași, dulgheri, tâmplari, văsari, spătari, rotari;
- cei mai renumiți dulgheri (constructori de case) erau din satele: Bulzeștii de Sus, Tomnatec, Stănija, Dumbrava, Curechiu, Mihăileni, Mesteacăn. Văsăritul se practica în special în localitățile: Dupăpiatră, Buceș, Blăjeni, Mihăileni, Vața. Pe cioplitorii de piatră îi găsim în satele Dupăpiatră și Stănija. Meșterii renumiți pentru obiectele de mobilier îi găsim în Blăjeni și Bulzești;
- ingeniozitatea tehnică este recunoscută prin prezența unor instalații tehnice populare și ateliere țărănești aflate în aer liber: mori, pive (vâltori), teascuri, oloinițe, ateliere de olărit, fierărit, dogărit;
- portul popular: pantalonii largi, împodobiți cu broderii albe, catrințele au cusătura buciumărească, femeile au cămașa ornamentată cu „pui" sau brăduți peste umăr și cureluțe peste crețuri, catrința roșie foarte îngustă, cu vărgi orizontale la spate și șorț încrețit în față;
- arta populară cuprinde piese de ceramică, furci de tors, fuse, cauce, tocuri de coasă, juguri, codiriști de bici, linguri, cupe, împletituri din paie, nuiele, cergi, covoare, chindii, fețe de masă, desagi, straițe, păretare, lăicere;
- folclorul muzical este reprezentat de numeroasele variante ale „țarinei" – tipul cel mai rafinat al jocului de perechi –, obiceiuri de Crăciun, obiceiuri de naștere, botez, nuntă și înmormântare;
- cel mai cunoscut este taraful din Vața de Jos, coordonat de Pera Bulz. O valoare adăugată este dată și de tulnicăresele din Blăjeni, Bulzeștii de Sus și Buceș;

– cea mai importantă sărbătoare tradițională în aer liber în Munții Apuseni este „Târgul de fete” de pe muntele Găina, care se ține în fiecare an de Sfântul Ilie (20 iulie).

Valea Jiului constituie o unitate geografică bine individualizată, fiind așezată într-o zonă depresionară pe cele două brațe ale Jiului superior, de la care a și primit numele: Jiul de Vest sau Jiul Românesc, cum se mai numea, și Jiul de Est sau Jiul Transilvănean. Depresiunea formată de Jiul de Vest desparte Munții Retezat de Munții Vulcan, iar cea formată de Jiul de Est desparte Munții Parângului de Munții Sebeșului. În sud, Valea Jiului formează o zonă etnografică proprie, în care cultura culinară este influențată de ocupația de bază a jienilor, păstoritul, preparatele din lapte și carnea de oaie fiind preferate. Această zonă se caracterizează prin:

– satele din zonă au fost exclusiv de păstori, care stăpâneau turme de oi și pășuni;
– oamenii de aici erau renumiți prin starea lor de izolare, fiind numiți și „momârlani”;
– zona era recunoscută pentru culturile de mei și cartofi, până s-a ajuns la dezvoltarea mineritului, principala ocupație a locuitorilor din Valea Jiului; alte ocupații secundare specifice zonei au fost: lucrul la pădure, culesul din natură, albinăritul, vânătoarea, pescuitul;
– așezările erau răsfirate paralel cu apa, dar urcau și pe coaste, unde se transformau în așezări risipite;
– aspectul arhitectonic inițial al zonei, caracterizat prin izolarea așezărilor, s-a schimbat datorită dezvoltării industriale și populației noi sosite. O trăsătură specifică zonei este casa cu ocol întărit din gospodăriile pastorale izolate, construite din lemn.
– ansamblul arhitectonic se compune din: casă, adăpostul pentru animale, cămara construită deasupra gropii de cartofi, poarta și portița de acces în interiorul ocolului. Se remarcă și un alt stil al arhitecturii locale în localitățile Câmpul lui Neag și Lupeni – gospodării construite de piatră sau cărămidă și acoperite cu țiglă;
– instalațiile tehnice populare acționate de apă în această zonă au fost foarte numeroase; conform inventarului de la 1957, în zonă aceasta existau 37 de mori (din care 20 cu ciutură), patru pive, două darace și două joagăre;
– portul popular al momârlanului prezintă pronunțate afinități cu costumul mărginenilor din zonele subcarpatice: costumul femeiesc se compune din îmbrăcămintea capului, cămașa, opreg, șorț, brăciră și încălțăminte. Femeile se pieptănau cu una sau două cozi împletite. Cămașa era încrețită la gât, cu mânecile terminate în fodori, ornamentată cu umeraș pe umăr, de la care pornesc în sens vertical rândurile pe braț. Pânza în vărgi roșii și negre este nelipsită la cămășile vechi. Catrința se poartă la spate, iar în față șorțul compus din două sau trei foi de țesătură din lână;
– costumul bărbătesc se compune din căciulă/pălărie, cămașă, cioareci, chimir și încălțăminte. Căciula are formă mocănească, pălăria veche avea borul larg, pânza pentru cămăși are vărgi roșii și negre, distingându-se cămașa cu barburi; pieptarele întregesc costumul din această zonă. Femeile purtau: „șubă înfundată”, iar bărbații pieptarul despicat;
– arta populară este strâns legată de ocupațiile localnicilor, păstoritul era cea mai importantă sursă de venit. Bâtele ciobănești și căucele erau ornamentate cu motive geometrice, care demonstrează simțul artistic al momârlanilor. Piesele textile întregesc domeniul artei populare: pricoițe, covoare, desagi, țoale, ștergare, fețe de masă, perne;
– folclorul specific este reprezentat de cântecele și dansurile momârlănești, care reflectă un mod specific de viață. Un rol important pentru economie și socializare l-au avut nedeile, care se țineau pe munți sau în sate. Amintim: nedeia din Poiana Miresii;
– portul și horele formau latura artistică cea mai vie a nedeilor.

Valea Mureșului. Zonă etnofolclorică de mare interes istoric, geografic, economic, social și cultural, Valea Mureșului se întinde de-a lungul Mureșului, între Simeria și Zam, până la granița județelor Arad și Timiș. În județul Hunedoara se delimitează convențional cu alte zone etnografice, cum sunt: Ținutul Pădurenilor, Țara Zarandului, Ținutul Orăștiei și Banatul. Se caracterizează prin:

- satele sunt amplasate pe văile apelor, de-a lungul drumurilor, iar uneori urcă pe înălțimi. Așezările de tip adunat sunt dominante;
- stilul arhitectural al construcțiilor ce formează gospodării țărănești este reprezentat de case vechi, cu una sau două camere, o cămară, un târnaț cu stâlpi așezat pe lungimea casei. Camera dinspre drum era de sărbătoare, iar în interiorul curții se întindeau celelalte anexe: bucătăria de vară, grajdul și șura;
- casele vechi erau construite din bârne, cu împletituri de nuiele și lipite cu pământ argilos amestecat cu pleavă, iar șurile foarte mari erau construite din lemn și apoi acoperite cu paie. La casele mai noi, prispa se închidea către stradă întâi printr-o simplă arcadă, apoi printr-o fereastră;
- agricultura și creșterea animalelor reprezentau principalele activități: cultivau porumb, grâu, ovăz, secară și floarea-soarelui, cânepă și legume. Prunul ocupa locul întâi la pomii fructiferi. Localitățile din apropierea Mureșului erau renumite pentru plutărit sau podărit, vânătoarea și pescuitul completau ocupațiile locuitorilor din zonă. Localitățile Ilia și Dobra au avut statut de oraș, jucând un rol important în economia socială și culturală a zonei. Menționăm printre activitățile profitabile: negustoria, comerțul, arendășia, meșteșugurile – croitorie, cizmărie, pantofari, brutari, frânghieri. Moara de hârtie de la Roșcani a fost una dintre puținele manufacturi de acest gen ridicate în Transilvania;
- instalații tehnice țărănești acționate de apă se aflau la: Vorța, Visca, Brădețel, Goldghidești, Almaș-Sălișteț, Dobra, Lăpugiu;
- portul popular se remarcă prin materialele de bază, cânepa și bumbacul, cu o bogată ornamentație a mânecilor, în special în Rădulești, Lăpușnic, Săcămaș, Micănești, Almaș-Sălișteț;
- arta populară cuprinde diferite piese de lemn, țesături, covoare, desagi, împletituri de nuiele.
- folclorul muzical și coregrafic este reprezentat de „line” și „învârtite”. Cel mai cunoscut obicei este „colindatul cu duba” la Crăciun. Cele mai cunoscute cete de dubași din această zonă sunt din: Vețel, Lesnic, Ilia, Săcămaș, Bacea, Almaș-Sălișteț, Godinești, Glodghilești, Micănești, Pojoga, Gothatea, Gurasada, Boiu, Cărmăzănești, Rădulești, Mihăilești, Dobra, Pânc, Roșcani, Stâncești-Ohaba, Brădețel, Tătărăști, Burjuc, Valea Poienii, Lăpugiu, Fintoag.

Ținutul Orăștiei. Din punct de vedere geografic Ținutul Orăștiei se situează în Culoarul Orăștiei, o depresiune de formă alungită, asimetrică, ce se deschide la nord spre Valea Mureșului, fiind mărginită de Munții Metaliferi și spre sud de Munții Șureanu. În componența acestei zone intră satele aparținătoare comunelor: Mărtinești, Turdaș, Beriu, Orăștioara, Romoș, Balșa, dar și cele care sunt în administrația orașului Geoagiu și a municipiului Orăștie. Caracteristicile zonei sunt:

- așezările sunt formate din sate adunate, cu străzi bine ordonate; sus pe munte sunt sate risipite, cu pometuri și pășuni;
- piatra, lemnul și cărămida sunt principalele materiale de construcție din zonă;
- tipul dominant de casă este casa cu planul compus din două încăperi mari locuite, între care este o tindă, unde se află vatra pentru gătit;
- culoarea predominantă la casele mai vechi era albastru. La clădirile așezate pe văi se folosesc ca material de construcție țigla și cărămida. Se observă influența arhitecturii săsești, cu front mic la stradă, închis complet cu zid puternic și poartă masivă. Planul satelor cu populație săsească se aseamănă cu cel românesc;

- arhitectura tradițională se caracterizează prin construcție concentrică și staurul poligonal cu funcții pastorale;
- ocupațiile tradiționale au fost: agricultura, viticultura, plutăritul, cărbunăritul;
- instalațiile tehnice populare acționate de apă: 11 mori, două pive, un darac și două joagăre;
- portul popular: se remarcă costumul femeiesc cu catrința la spate și șorț încrețit în față. Costumul bărbătesc se remarcă prin ornamentele cu șuvițe verzi. Un aspect aparte este dat de cojoacele specifice zonei, purtate atât de bărbați, cât și de femei. Cojoacele din zona Orăștiei rămân până astăzi printre cele mai valoroase realizări ale cojocăriei din țara noastră;
- arta populară cuprinde țesături de casă, covoare, chindii, fețe de masă și pernă, păretare, la care se adăugă obiectele de lemn, furci de tors, fuse, cauce, tipare de caș, sărărițe din coaja de mesteacăn, linguri;
- în domeniul tradițiilor și obiceiurilor, al folclorului muzical și coregrafic, zona Orăștiei se remarcă prin „învârtite" și „bătute", renumite fiind tarafurile din Căstău și Geoagiu sau fluierașii de la Ciungu Mare și Grădiștea de Munte;
- obiceiul călușarului este un adevărat tezaur pentru cultura populară românească. Cele mai renumite cete de călușari din această zonă sunt: în comunele Romoș, Orăștioara de Sus, Beriu, Mărtinești, Balșa, Turdaș, Rapolt, Boșorod, Bretea Română și în satele care aparțin de Geoagiu;
- sărbătorile tradiționale cele mai importante sunt nedeile de la stâne sau târgurile de produse.

Țara Hațegului se află în sud-vestul Transilvaniei, fiind o străveche zonă de etnogeneză românească, un ținut care a adăpostit capitala Daciei romane, Ulpia Traiana Sarmizegetusa. O altă mărturie a acestui ținut istoric o formează „ohabele", foste stăpâniri feudale care se bucurau de imunitate fiscală, administrativă, judiciară și militară. În Țara Hațegului au fost amintite opt ohabe: Ohaba, Ohaba de sub Piatră, Ohaba Stâncești, Ohaba Streiului, Ohaba Ponorului și altele. Țara Hațegului este menționată în cele mai vechi documente cu privire la formarea primelor voievodate românești (1247). Zona etno-folclorică este importantă sub aspectul meșteșugurilor tradiționale, al costumelor populare, al tradițiilor și obiceiurilor. Zona se caracterizează prin:

- satele se înșiră pe marginea depresiunii, la zona de contact cu înălțimile dealurilor și cele de munte;
- principala activitate este agricultura și creșterea vitelor; și pomicultura ocupă un loc aparte;
- arhitectura veche este una românească, din lemn cu cununi orizontale, cu acoperiș de paie înalt, apoi cu țiglă și mai apoi ceramică. Tipurile de case erau formate din două camere, o odaie și o cămară sau o tindă. Apar pereții exteriori colorați și ornamentele în tencuială așezate pe ziduri deasupra intrărilor. Specifice zonei sunt porțile de lemn cu porumbar;
- instalați tehnice populare acționate cu apă în zonă: 33 de mori cu apă, cinci pive, două joagăre;
- portul popular păstrează unele elemente cum ar fi șuba înfundată femeiască, gluga și opincile cu gurgui. Peste părul împletit se punea ceapsa cu coarne. Cămășile erau ornamentate cu lână, apoi cu arnică, cu negru, alb și roșu. Cele mai frecvente podoabe pentru femei erau lătițele din mărgele care se puneau pe cap. Portul bărbătesc se caracterizează prin cusături la gulerul cămășii sub forma literei M, cojoacele sub forma de pieptar cu gură;
- în Țara Hațegului s-a prelucrat lutul, renumite fiind centrele de la Baru Mare, Baru Mic, Livadia de Câmp, Livadia de Coastă, Hațeg și Silvaș. Renumită este fabrica de ceramică fină, care producea din argila de Săndulești vase de culoare galbenă, roșie și albă de o calitate superioară;
- arta populară este întregită de mobilierul confecționat prin dulgherie de lemn de fag; renumite sunt furcile de tors din Clopotiva;
- folclorul muzical este reprezentat de „hațegane" și „line", de obiceiurile de iarnă călușerul și cerbul, la care se adaugă „strigarea peste sat", ca obicei de primăvară, sau „încununarea

boului", ca obicei de vară. În Densuș se păstrează două datini: „împușcarea cocoșului" și „alergatul prescurii". Fiecare sat din Țara Hațegului are aproape câte o nedeie proprie. Unul dintre obiceiurile transmise și azi este „măsuratul oilor".

Ținutul Pădurenilor se întinde pe versantul estic al Munților Poiana Ruscă, între Valea Cernei și Valea Mureșului, cuprinde 40 de sate și cătune, dintre care 33 sunt așezate pe culmile dealurilor netede și despădurite, între altitudinea de 600 m și 1.100 m, iar celelalte șapte, pe văile unor râuri: Cerna, Vălărița, Florese, Runcu și Zlești. Locuitorii au fost numiți „pădureni" de vecinii lor din Țara Hațegului și din celelalte zone limitrofe pentru faptul că întreg ținutul este înconjurat de păduri; nu poți ajunge aici, din orice parte ai veni, fără să traversezi o pădure. Ținutul Pădurenilor se remarcă prin portul său tradițional, bogat în ornamente.

Această zonă are un caracter distinct, granițe precis delimitate și o personalitate pronunțat diferențiată față de zonele etnografice învecinate. Cele peste 30 de sate care compun zona sunt amplasate în mare majoritate pe înălțimi:

- satele sunt de tip „adunat";
- ocupațiile principale au fost creșterea vitelor și agricultura, pomicultura, lucrul la pădure, bucșeritul, cărăușia, vânătoarea, pescuitul, albinăritul, culesul din pădure;
- instalațiile tehnice populare acționate de apă era formate din: 44 de mori, opt dube, 14 vâltori, șapte pive, un darac, un joagăr;
- gospodăria tradițională era formată din casă, șură, grajd, cocină, șopron pentru car, sanie. Gospodăriile erau împrejmuite cu garduri din nuiele acoperite cu paie, garduri din răzlogi și din scânduri, șura era așezată la drum, iar casa în fundul curții;
- arhitectura tradițională este formată din case din cununi orizontale de bârne, cu acoperișuri înalte de paie;
- portul popular impresionează prin silueta dreaptă, cu cămașă robustă, prin ceapsă și prin podoabele de chei și inele prinse pe lanțuri. Portul popular femeiesc era diferențiat pentru fete, neveste și femei în vârstă. Fetele umblau cu capul descoperit sau batic roșu, femeile măritate sau văduve purtau batic alb. Un element aparte este modul de împodobire al mijlocului cu „brâul în bâte", un sistem de țesut de tradiție străveche. Costumul bărbătesc se remarcă prin tipul de broderie punctată cu nasturi policromi din sticlă;
- arta populară a Ținutului Pădurenilor se remarcă prin prelucrarea artistică a metalelor neferoase. Între piesele de lemn create de meșteri se disting troițele;
- folclorul este deosebit de bogat, dansurile specifice zonei sunt: „jocul de doi", „barul", „spicul de grâu" și „ardeleana". Dansul a rămas marea pasiune a pădurenilor. După o statistică, pădurenii participau la joc aproximativ 90 de zile pe an. Jocul duminical era cel mai frecvent obicei tradițional. Nedeia se numără printre cele mai mari sărbători din acest ținut. Nedeile se țineau eșalonat în fiecare sat, în duminicile lunilor de vară. Numeroase sunt și sărbătorile creștine, un adevărat tezaur îl constituie obiceiurile de familie referitoare la naștere, nuntă și înmormântare, care se manifestă într-un registru impresionant. Nunta în Ținutul Pădurenilor dura două-trei zile, iar de aici nu lipseau fluierul și cimpoiul. Un cimpoier primea ca plată din partea nuntașilor un colac, o coșarcă și un litru de vinars. Înmormântarea se identifică prin ceremonialul legat de cântecul bradului.

3.1.3. Evenimente cultural-artistice și sportive

Turismul este susținut prin organizarea unor evenimente cultural-artistice și sportive care au devenit o tradiție, unele având rolul de a oferi noi motive de călătorie potențialilor turiști, în timp ce altele reprezintă un factor suplimentar de atracție pentru turiștii deja sosiți în cadrul destinației.

TABELUL 61: EVENIMENTE CULTURAL-ARTISTICE ȘI SPORTIVE ORGANIZATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Localitate	Data/luna	Eveniment	Profil
Castelul Corvinilor	august	Carnavalul medieval	Cultură generală
Municipiul Brad	mai	Festivalul-concurs interjudețean „Comori folclorice”	Revitalizarea grupurilor instrumentale și a tarafurilor tradiționale, precum și a unor acțiuni culturale prestigioase, promovarea folclorului românesc
	septembrie	Festivalul-concurs interjudețean „Felician Fărcașiu”	Promovarea unor valori autentice ale folclorului muzical, dar și omagierea personalității lui Felician Fărcașiu
Straja	februarie	Festivalul oamenilor de zăpadă	Originalitate, imaginație
Parâng	februarie	Parângul Night Challenge	Competiție sportivă ce implică două probe – alergare și schi de tură
Straja	februarie	Cupa Baloo	Competiție de schi
Cheile Buții, Masivul Oslea	februarie	Red Bull Oslea Hiride	Competiția de free ride ski și snowboard este singurul eveniment anual de hike & ride
Domeniul Schiabil Parâng	februarie	Cupa Pro Parâng – schi de tură	Competiție de schi
Stațiunea Straja	martie	Cupa Veteranilor	Competiție de schi pentru veterani
Domeniul Schiabil Parâng	martie	Cupa Pro Parâng – schi alpin	Competiție de schi alpin
Domeniul Schiabil Parâng	martie	Serbările zăpezii Pro Parâng	Concurs de săniuțe
Castelul Corvinilor	martie	Ora Pământului	Eveniment de conștientizare
Stațiunea Straja	martie	Carnavalul zăpezii	Concurs
Lupeni și Straja	aprilie	Drumul Crucii	Pelerinaj
Hațeg	aprilie	Lupeni și stațiunea Straja	Concurs de alergare
Comuna Ghelari	mai	Enduro Panorama Ghelari	Concurs enduro – moto hard
Castelul Corvinilor, Muzeul de Arheologie, Istorie și Etnografie Hunedoara	mai	Noaptea muzeelor	Cultură generală
Castelul Corvinilor	mai	Târgul european al castelelor	Cultură generală
Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului	iunie	Săptămâna europeană a geoparcurilor și zilele geoparcului	Activități turistice, istorice și culturale
Cheile Buții, Uricani – Valea Jiului	iunie	Retezat Sky Race Intersport	Competiție sportivă, alegat la înălțime
Cooperativa Hațegana, orașul Hațeg	iunie	Ziua universală a iei	Etnografie

Localitate	Data/luna	Eveniment	Profil
Teatrul de Artă Deva, Castelul Corvinilor, Teatrul „I.D Sîrbu” Petroșani, Castelul „Magna Curia” Deva	iulie	Festivalul internațional de operă și muzică clasică „Hunedoara Lirică”	Cultură generală
Pasul Vâlcan	iulie	Transylvania Downhill Pasul Vâlcan Freeride 2K19	Competiție sportivă de skating
Pasul Vâlcan	iulie	Transylvania Downhill Pasul Vâlcan IDF World Cup 2K19	Competiție sportivă de skating
Cetatea Devei	iulie	„Sus la înălțime, în județul Hunedoara!”	Muzică electronică, dar și peisaje superbe
Măgura Uroiului	iulie	Dac Fest	Cultură, istorie
Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului	iulie	Festivalul dinozaurilor	Patrimoniu cultural, istoric și natural
Deva	iulie	Festivalul virșlilor din Deva sau Zilele Devei	Cultură
Centrul orașului Hațeg și Ulpia Traiana Sarmizegetusa	august	Festivalul roman Dacia Felix „Sub Semnul Acvilei”	Cultură, istorie, ateliere de lucru meșteșugărești felurite și jocuri
Câmpușel	august	Oslea Night Ridge	Competiție de alergare montană
Măgura Uroiului	august	Măgura Rocks	Cultură, muzică rock
Comuna Ghelari	august	Panorama Blues Festival	Cultură, muzică blues
Munții Retezat	iulie-august	Muzica munților	Cultură, promovarea turistică a zonei
Căsuța Vulcanilor, Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului	august	Ziua vulcanilor	Cultură
Orăștie, Costești, Blidari, Cetatea Sarmizegetusa Regia	august	Maratonul dacilor	Cultură, competiție sportivă
Comuna Țebea, în zona turistică Țara Zarandului	septembrie	Serbările naționale „Țebea”	Cultură
Munții Vulcan, județul Hunedoara	septembrie	Campionatul național de turism sportiv „Ștafeta Munților”; Trofeul Pro Parâng:	Cultură
Cetatea Mălăiești, comuna Sălașu de Sus	septembrie	Festivalul Cetății Mălăiești	Cultură
Comuna Băița, județul Hunedoara	octombrie	Golden Mountain Enduro Băița	Competiție sportivă enduro
Straja, municipiul Lupeni, județul Hunedoara	octombrie	Straja MTB Enduro	Competiție sportivă enduro
Deva	decembrie	Târgul de Crăciun	Cultură

Sursa: https://www.gohunedoara.com/lists/evenimente/.

3.1.4. Instituții și evenimente cultural-artistice

Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva este administrat de către Consiliul Județean Hunedoara. Înființat în anul 1880, funcționează începând cu anul 1938 în Palatul „Magna

Curia", situat la poalele Cetății Deva. Instituția administrează și următoarele puncte de lucru din teritoriu: Muzeul de Arheologie Sarmizegetusa cu situl orașului roman, Muzeul de Etnografie și Artă Populară Orăștie, Muzeul de Istorie locală și Etnografie Brad, Complexul Memorial „Aurel Vlaicu", Casa-Muzeu „Avram Iancu", complexul de monumente de la Țebea.

Muzeul Aurului de la Brad[249] pune în valoare exponatele, zona fiind una dintre cele mai frumoase zone montane ale Transilvaniei, bogată în valori materiale și spirituale. Colecția începe prin prezentarea unor obiecte arheologice descoperite în zona Brad-Crișcior, care dovedesc existența omului în urma cu 5.000 de ani și a activității de extragere a aurului de 2.000 de ani. Sunt expuse unelte și obiecte vechi folosite la extragerea și prelucrarea minereului aurifer, specifice ultimelor două secole, precum și imagini fotografice sugestive privind aceste activități.

Muzeul de Etnografie de la Brad[250] cuprinde exponate reprezentative pentru etnografia Țării Zărandului. Acesta numără aproximativ 1.800 de piese din lemn, metal, textile, ceramică, foto și peste 120 de piese de patrimoniu cultural național. Expoziția de bază este structurată în două registre: profan (așezări, ocupații, sate specializate, interior țărănesc, port popular) și sacru (colțul sacru al locuinței, icoane, produse artistice cu însemne creștine). Periodic, găzduiește expoziții temporare (arheologie, artă, carte veche, fotografie din colecții muzeale sau particulare).

Muzeul de Arheologie „Sarmizegetusa Ulpia Traiana"[251] oferă o colecție de artefacte și reconstituiri istorice ce oferă o viziune completă asupra lumii stăpânite de romani de acum 2.000 de ani. În antichitate, romanii au construit aici capitala provinciei Dacia, „Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa". Zidurile orașului aveau o lungime de 500 x 600 m și închideau în interior o suprafață de aproximativ 33 ha. Pe o suprafață de 60-80 ha în afara zidurilor de incintă ale orașului, romanii au construit numeroase monumente publice, case particulare, morminte etc. Una dintre sălile muzeului prezintă începuturile Sarmizegetusei, cu primii romani care s-au stabilit aici: soldații Legiunii a III-a Flavia Felix. Folosind tehnici de arheologie experimentală, printr-o machetă realizată la scară, muzeul propune vizitatorilor săi o variantă de reconstituire a amfiteatrului descoperit în incinta sitului Sarmizegetusa Ulpia Traiana, din care s-a mai păstrat doar nivelul cel mai de jos al zidurilor. Noua expoziție de bază se dorește o îmbinare între vechi și nou, între trecut și prezent. Pe lângă piesele originale descoperite în timpul cercetărilor și expuse în muzeu, prin intermediul arheologiei experimentale, vizitatorului îi este oferită o imagine a cum trebuie să fi arătat acestea în urmă cu aproape 2.000 de ani.

Muzeul Mineral „Toda"[252] este un muzeu privat în localitatea Crișcior. Petru Toda a reușit să ordoneze aici o parte din ceea ce a strâns în peste 40 de ani de căutări. A adunat mai bine de 800 de piese excepționale în colecția sa, constând în pietre semiprețioase descoperite și șlefuite de proprietar, roci și alte minerale, dar nu are expuse nici măcar jumătate dintre ele. La o simplă plimbare printre minunățiile de roci, se descoperă o lume aparte: culori, țesături rotunde, ovale sau ascuțite prinse în arhitectura divină. Toda a reușit să aducă în țară și o bucată de rocă cu aur de la Roșia Montană, recuperând-o dintr-un târg de la München. Are și câteva unelte vechi de lemn folosite de vechii aurari la căutarea prețiosului metal în albiile râurilor. Vizitatorii pot achiziționa mici piese de agat, aventurin, calcedonie albastră, jasp, malahit, ametist, carneol, onix.

Muzeul Mineritului din Petroșani[253] a fost deschis în anii 1961-1962, la Petroșani, ca un omagiu adus muncii minerilor. Aici sunt expuse imagini din zona Văii Jiului, unelte de lucru foarte vechi folosite încă de la începuturile industriei miniere, dar și o serie de eșantioane fosiliere și

[249] http://primariabrad.ro/muzeul-aurului-din-brad/.
[250] http://primariabrad.ro/muzeul-de-etnografie-brad/.
[251] http://www.sarmizegetusa.mcdr.ro/.
[252] https://www.discoverhunedoara.com/muzeul-mineral-toda.
[253] http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=383.

fotografii de epocă. Exponatele muzeului creionează istoria evoluției tehnicii miniere din Valea Jiului, în funcție de uneltele, mașinăriile și aparatele utilizate în diferite perioade de timp. Muzeul Mineritului a fost complet restaurat și modernizat în anul 2020. La mansarda muzeului a fost amenajată o expoziție unică în țara noastră, dedicată muntelui. Aceasta cuprinde o serie de exponate folosite de către temerari și turiști, dar și de către echipele de salvare montană.

Muzeul Satului Hațegan[254] este așezat în partea de vest a depresiunii Hațegului, în satul Peșteana. Muzeul este reprezentat de o gospodărie hațegană tipică, o casă bătrânească restaurată, piese reprezentând fierăritul local, unelte agricole și ceramică, piese de port, țesături, mobilier, cărți și documente vechi, fotografie etnografică, monede și bancnote, obiecte din gospodării domnești, unele de origine austro-ungară, pietre de moară, fosile și un frumos sarcofag roman.

Muzeul Textilelor din Băița[255] este un obiectiv unic în România (primul de acest tip din țară) și chiar din estul Europei. Acesta a fost inaugurat oficial în anul 2018, în centrul comunei, fiind un muzeu privat ce aparține familiei Zaharia. Colecția include textile și instrumentar folosit în producția textilă tradițională de-a lungul istoriei în toată lumea, o bogată colecție de referință alcătuită din fibre, coloranți și structuri textile și o bibliotecă de specialitate. Colecția cuprinde piese textile bidimensionale, costume, accesorii și instrumentar textil din România, estul și centrul Europei, vestul Europei, Orientul Apropiat, India, Asia Centrală, Japonia, China, sud-estul Asiei, Africa, Oceania și America. Forța și unicitatea colecției FARZ (Florica, Ana și Romulus Zaharia) este faptul că a fost sistematic și profesional formată, cu atenție la aspectele tehnice ale textilelor.

Muzeul Trenulețelor „Valentin Banciu”[256]. Amenajat într-un spațiu din apropierea centrului vechi al orașului Hunedoara, muzeul privat a fost înființat în amintirea fostului pilot de automobilism hunedorean, Valentin Banciu, care a participat la peste o sută de raliuri automobilistice, câștigând o mulțime de trofee, inclusiv pe cel de campion național. Valentin Banciu a colecționat de-a lungul vieții sute de machete de tren și de mașini, iar soția sa, Delia Silvia Banciu, a decis, cu ajutorul unor apropiați, să înființeze un muzeu în care să expună impresionanta colecție care cuprinde piese în miniatură din diferite epoci, achiziționate din România și din străinătate. Muzeul oferă vizitatorilor o lume în miniatură, cu garnituri de tren, locomotive și mașini din colecția lui Valentin Banciu expuse într-un decor de poveste, care reproduce în cele mai mici detalii peroane cu călători, pasarele, tuneluri sau viaducte înconjurate de peisaje fermecătoare. Tot în miniatură sunt reproduse Castelul Corvinilor, traseul mocăniței și un traseu de telegondolă.

Muzeul „Casa Breslelor” din Hunedoara[257]. Casa Breslelor din curtea exterioară a Castelului Corvinilor este de fapt o aripă de secol al XVII-lea, ridicată ca urmare a dorinței principelui Gabriel Bethlen de a impulsiona dezvoltarea breslelor de meseriași. Expoziția cuprinde o serie de ateliere ale câtorva bresle istorice: breasla cojocarilor, a cizmarilor, a tăbăcarilor și a țesătorilor.

Panteonul Moților de la Țebea[258] este de fapt un cimitir al eroilor, situat lângă drumul european E79. Complexul cuprinde mai multe obiective legate de lupta moților pentru libertate și echitate socială. În cimitir, pe lângă biserica satului Țebea, se află mormintele lui Avram Iancu, Ioan Buteanu și Simeon Groza, revoluționari de la 1848, Gorunul lui Horea, Gorunul lui Iancu, dar și morminte și cruci comemorative ale eroilor din Războiul de Independență al României și din cele două Războaie Mondiale, precum și două tunuri din războiul de la 1877.

---

[254] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/muzee/hateg/muzeul-satului-hategan/.

[255] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/muzee/brad/muzeul-textilelor-din-baita/.

[256] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/muzee/hunedoara/muzeul-trenuletelor-valentin-banciu-o-lume-magica-a-miniaturilor/.

[257] http://casabreslelor.ro/muzeu/.

[258] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/monumente/brad/panteonul-motilor-de-la-tebea/.

Muzeul memorial „Aurel Vlaicu”[259]. Din complexul memorial fac parte casa natală a lui Aurel Vlaicu și muzeul amenajat în imediata apropiere a locuinței, însă doar muzeul poate fi vizitat. Este o locație modestă, dar plină de istorie. Aici pot fi admirate o parte dintre schițele lui Aurel Vlaicu, din corespondența sa, dar și un costum de aviator pe care acesta l-ar purtat atunci când s-a prăbușit cu avionul, în anul 1913. Tot aici se află și câteva unelte și scule folosite de Vlaicu, un gramofon, un patefon, fotografii, fragmente din ziarele în care a apărut în acele vremuri și piese componente ale avionului Vlaicu II, cu care s-a prăbușit. Sunt expuse, de asemenea, și o bicicletă, o motocicletă și machete realizate după avioanele construite de marele inventator. În muzeul amenajat se poate admira și strungul la care Aurel Vlaicu și-a confecționat diferite piese ale invențiilor sale de-a lungul timpului. De asemenea, mai poate fi admirat și un aparat de proiecție construit de Vlaicu.

Muzeul de Etnografie și Artă Populară Orăștie. Începând cu anul 1991, muzeul orăștian trece în subordinea Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva, ca secție a acestuia. Patrimoniul muzeului s-a va îmbogățit considerabil atât prin achiziții, cât și prin donații de bunuri cu caracter preponderent etnografic, astfel încât, în prezent, colecția etnografică, cea de istorie și arheologie, cea numismatică și cea de icoane însumează cca 8.000 de bunuri culturale, printre care există câteva zeci de piese clasate în categoria *tezaur* și în categoria *fond,* la care se adaugă o bibliotecă documentară cu 5.000 de cărți și periodice.

Pe teritoriul județului Hunedoara se află o serie de case memoriale, unde personalități ale vieții culturale ori ale istoriei și-au trăit o mare parte din viață. Din păcate, sunt prea puțin promovate, fie că sunt în administrarea Direcției Județene pentru Cultură sau a urmașilor vechilor proprietari ori a administrațiilor publice locale; cel mai adesea este invocată lipsa fondurilor.

Casa Memorială „Crișan”[260] se află în satul Crișan (numit în antichitate Vaca). Horia și Cloșca și Crișan sunt cunoscuți în istorie drept conducătorii răscoalei țăranilor români din Transilvania din anul 1784. Casa Memorială „Crișan” a fost reconstruită în anul 1979, după o fotografie publicată de către istoricul Ioan Lupaș în anul 1934. Respectând arhitectura specifică a începutului de secol al XVIII-lea, clădirea are fundația din piatră, iar cele două camere și cămara sunt din bârne de lemn, casa fiind acoperită cu paie. Târnațul cu stâlpi cu arcade și acoperișul cu paie îi dau acestei case un farmec deosebit.

Casa Memorială „Dr. Petru Groza”[261] se află în municipiul Deva. Casa în care a locuit Doctor Petru Groza (1884-1958), avocat, personalitate politică controversată, fondator și președinte al Frontului Plugarilor (1933-1952), prim-ministru al României (1945-1952) și președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale (1952-1958), figurează pe lista monumentelor arhitectonice de interes național. Clădirea este concepută pe trei niveluri, în stil cubist, a fost ridicată între anii 1926-1929 (arhitect Horia Creangă) și adăpostește bunurile familiei, o colecție de artă, o bibliotecă și o arhivă impresionantă.

Casa-Muzeu „Avram Iancu”[262] este amplasată în Baia de Criș. Eroul național a fost găsit fără suflare chiar pe prispa acestei căsuțe, tocmai de aceea locuința este una muzeu, și nu memorială. Practic, acest loc păstrează în memoria tuturor locul morții Crăișorului, împletindu-se aici istoria locală cu faptele și evenimentele ce au contribuit practic la întregirea istoriei naționale. Casa este formată din două săli interioare și o prispă. În sala de istorie se prezintă activitatea revoluționară a lui Avram Iancu, iar cea de etnografie înfățișează un interior țărănesc-moțesc.

[259] http://www.aurelvlaicu.mcdr.ro/.
[260] https://inforibita.ro/casa-memoriala-crisan/.
[261] http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=1970&-Casa-Memoriala-Dr.-Petru-Groza-DEVA-Hunedoara.
[262] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/muzee/brad/casa-muzeu-avram-iancu-din-baia-de-cris/.

Casa Memorială „Drăgan Muntean” din Poienița Voinii este de fapt un veritabil muzeu al pădurenilor. Este un imobil aflat în domeniul public al județului Hunedoara și în administrarea Direcției Generale de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara. Aici se găsesc obiecte de etnografie și artă populară, atracția principală fiind reprezentată de portul pădurenilor, despre care se spune că este identic cu cel purtat de daci. Se poate admira costumul popular original al lui Drăgan Muntean, precum și alte veșminte tradiționale și obiecte locale.

Casa Căutătorului de Aur din satul Stănija, comuna Buceș. Aceasta se află în proprietatea privată a Dulgheru Georgeta – Asociația Căutătorului de Aur. Complexul privat oferă spațiu de cazare, organizare de excursii și demonstrații de extragere a aurului aluvionar.

Pe teritoriul județului Hunedoara se mai pot vizita și alte case memoriale care au o arhitectură aparte, reprezentând construcții cu o valoare artistică și arhitectonică, dar și memorială, și care au îmbunătățit zestrea edilitară regională, respectiv: *Casa Memorială „Ion D. Sîrbu” (Petrila), Casa „Dr. Cornel David” (Orăștie), Casa Farmacistului „Nicolae Vlad” (Orăștie), Casa Întreprinzătorului de Construcții „Nicolae Pârâu” (Orăștie), Casa „Dr. Ioan Mihu” (Orăștie), Casa „Dr. Aurel Vlad” (Orăștie), Casa Învățătorului „Ioan Branga” (Orăștie), Casa „Vulcu” (Orăștie).*

Biblioteca Municipală „Gheorghe Pârvu” din Brad este o bibliotecă publică cu caracter enciclopedic, satisface nevoile informaționale, educaționale, culturale, de lectura și de petrecere a timpului liber al membrilor comunității municipiului Brad, găzduind o serie de evenimente culturale și artistice.

Expoziția „Zestrea Apusenilor” din comuna Vața de Jos reprezintă o colecție personală a familiei taragotistului Pera Bulz, amenajată în spațiul Consiliului Județean Hunedoara și administrată prin Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara. Colecția reunește o serie de costume populare și obiecte gospodărești specifice Țării Zarandului. La momentul de față, documentația pentru acreditarea expoziției se află în lucru la Direcția Județeană pentru Cultură.

În județul Hunedoara sunt organizate o serie de târguri și festivaluri care atrag vizitatorii, atât de pe raza județului, cât și din alte localități din alte județe. Aceste evenimente diversifică oferta de agrement și de petrecere a timpului liber al vizitatorilor la nivel local și susțin comunitățile locale.

TABELUL 62: TÂRGURI ȘI EXPOZIȚII ORGANIZATE ANUAL ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Localitatea	Luna	Târgul
Deva	decembrie	Târgul de iarnă
	februarie-martie	Târgul mărțișorului
	aprilie-mai	Târgul de Florii și de Paste
	iunie-iulie	Festivalul Zilele Devei
	septembrie	Festivalul Zilei Recoltei
	în fiecare vineri și sâmbăta	Producători tradiționali locali
	iulie, august, septembrie 2021	Cruciada culturală
	septembrie	Festivalul de folclor al Cetății Deva
	5-8 august	Festivalul de film
	20-22 august	Festivalul Deva Magic Summer
	29 august	Atelier de inițiere în arme medievale și gastronomie medievală
		Târgurile colecționarilor (filatelie, numismatică, cartofilie, artă, antichități, bibliografie)
	19 septembrie	Ziua Sântulhalmului

Localitatea	Luna	Târgul
Brad	săptămânal, în zilele de joi	Târg de produse industriale, animale
	28 august	Festivalul SpeoArta și marcarea a 50 de ani de speologie brădeană
	15 august	Zilele municipiului Brad
	10 iunie	Ziua eroilor
Ghelari	în fiecare sâmbătă și duminică	Târg de mărfuri
Hunedoara	în fiecare sâmbătă a lunii	Târg de animale
	septembrie	Fotbal Centenar Corvinul
	12 iunie	Festivalul luminii
	29 mai	Evenimentul History Run
	29 mai	Competiția „Ioan Corvin” – Tir cu arcul
	iulie	Târg de adopții de animale
	21 iulie	Stradivarius Music Nights
	1 octombrie	Ziua internațională a persoanelor vârstnice
	21-25 iulie	Zilele municipiului Hunedoarei
Petroșani	în fiecare duminică 15-17 octombrie 15-31 decembrie	Târg de produse industriale Târg de produse tradiționale Târg de Crăciun
	29-30 noiembrie	Zilele municipiului Petroșani
	1 iunie	Ziua internațională a copilului
	ajunul Crăciunului	Pițărăii – produse tradiționale
Vața de Jos	în fiecare zi de vineri 23 mai 2021	Piață Expo-Târg
Vulcan	în fiecare sâmbătă	Târg săptămânal de mărfuri industriale
Cerbăl	7-8 august	Festivalul plăcintelor pădurenești
Petrila	3-5 septembrie	Zilele orașului Petrila
	4 septembrie	Expoziția de ovine – Jieț, Petrila
	20 iulie	Nedeia din Poiana Muierii
	1 iunie	Ziua copilului
Orăștie	ultima duminică din luna mai	Maialul orăștian
	septembrie	Ziua recoltei
	octombrie	Festivalul folcloric „Tudorică Muntean”
	decembrie	Festivalul de muzică sacră „Cu noi este Dumnezeu”
	decembrie	Festivalul interjudețean „Călușerul transilvănean”
Lupeni	iulie-august	Zilele municipiului Lupeni
	august	Festivalul „Ursul din Carpați”
	august	Ziua minerului
	decembrie	Festivalul crailor
	septembrie	Festivalul berii
	octombrie	Toamna lupeană/Ziua recoltei
	octombrie	Festivalul de artă „Lupul de argint”
Hațeg	august	Zilele orașului Hațeg
	24 august	Ziua vulcanilor
	mijlocul lunii august	Festivalul roman „Dacia Felix. Sub semnul acvilei”
	septembrie	Târg tradițional de mărfuri

Localitatea	Luna	Târgul
Uricani	zilnic săptămânal în fiecare miercuri	Târg săptămânal de produse agroalimentare Târg de mărfuri, târg de animale
	august	Zilele orașului Uricani
	noiembrie	Festivalul de interpretare „Floare de Colț”
Geoagiu	august	Zilele orașului
	iulie	Zilele daco-romane la Geoagiu
	octombrie	Ziua recoltei
	decembrie	Datini de Crăciun – umblatul colindătorilor și călușarii

Sursa: Compilație proprie.

3.1.5. Realizări tehnico-economice și științifice contemporane (porturi, poduri, viaducte, baraje și lacuri de acumulare)

Viaductul Luncoiu, ridicat la intrarea în municipiul Brad, a rămas una dintre construcțiile emblematice ale fostei căi ferate Deva-Brad din Munții Metaliferi. Vechi de aproape opt decenii, viaductul a fost clădit din opt bolți de beton armat în centru, are 20 m deschidere, 217 m lungime și este construit în curbă și contracurbă cu raza de 300 m. El servește ca pasaj inferior pentru șoseaua Deva-Brad, deasupra căreia se ridică la circa 25 m.

Barajul de la Gura Apei (sau Gura Apelor) este un baraj artificial construit între anii 1975 și 1986 pe valea Râului Mare, la aproximativ 40 de km de Hațeg, la intrarea în Parcul Național Retezat din Munții Retezat (Carpații Meridionali). Este cel mai mare baraj de anrocamente și miez de argilă din Europa. Dimensiunile lui sunt impresionante: 168 m înălțime, 225 mil. m^3 de apă în lacul de acumulare; dimensiunile întregului baraj le întrec de trei ori pe cele ale piramidei lui Keops. Pe cursul Râului Mare a fost construită o salbă de zece hidrocentrale. Amenajarea hidroenergetică Râul Mare-Retezat are ca rol atât producerea de energie electrică, cât și regularizarea cursului râului și atenuarea undelor de viitură. Ultima verigă finalizată este formată din lacul de acumulare, barajul și hidrocentrala de la Sântămăria-Orlea.

Lacul de acumulare de la Orlea asigură alimentarea cu apă a aproape jumătate din județul Hunedoara, a orașelor Hațeg, Călan, Simeria și Deva.

Lacul Cinciș este unul dintre cele mai mari lacuri de acumulare din Transilvania, având o suprafață de cca 867 ha și o adâncime de 48 m.

Lacul de acumulare Călan. Barajul primului lac de acumulare, înființat pe râul Strei pentru a alimenta Uzinele de Fier de la Călan, se numără printre cele mai vechi din România. Prima instalație de pe Strei, dispărută în prezent, are o istorie de peste 120 de ani. Actualul baraj de pe Strei și lacul său de acumulare și-au păstrat rolul de regularizare a râului, neavând utilitate industrială.

Lacul de acumulare Covragiu-Subcetate, unul dintre cele mai întinse din Hunedoara, a fost amenajat pe râul Strei în anii 2000, iar cu timpul a devenit un habitat preferat de numeroase specii de păsări. Malurile sale sunt însă poluate de localnici.

Satul Alun, comuna Bunila, este locuit permanent doar de câteva persoane. Pentru a ajunge la Alun, se parcurge un drum realizat din bucăți de marmură extrasă din cariera de la intrarea în sat. Este cel mai scump drum rural din țară. L-au făcut pădurenii din satul Alun, prin anii 1963-1964. În prezent, cariera nu este exploatată, deși în trecut marmura extrasă de la Alun era foarte apreciată pentru calitățile sale. Gospodăriile sunt construite din marmură, unele integral, altele au doar temelia și grajdurile din această rocă prețioasă. Drumul din satul Alun are o lungime de aproape 10 km și este în întregime pavat cu marmură. Este unicat în România.

3.1.6. Stațiuni turistice și zone cu potențial de agrement

Atestarea stațiunilor turistice se face de Ministerul pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Comerț, Turism și Profesii Liberale, la solicitarea autorităților administrației publice locale, și se aprobă prin hotărâre a Guvernului. Conform actului legislativ în vigoare, HG nr. 852/2008, la nivelul județului Hunedoara există atestate patru stațiuni, respectiv două de interes național: Georgiu Băi și Zona Parâng-Petroșani și două de interes local: Straja și Vața de Jos. În prezent se află în curs de certificare documentația aferentă orașului Uricani privind atestarea ca stațiune de interes local. Ca zone cu potențial de agrement, menționăm: Râu de Mori, Râușor și Pasul Vâlcan.

Stațiuni de interes național

Stațiunea Geoagiu-Băi aparține orașului Geoagiu din județul Hunedoara, aflat la intersecția paralelei 45°56′10″ latitudine nordică cu meridianul 23°10′07″ longitudine estică. Stațiunea se află într-o zonă deluroasă, la o altitudine de cca 350 m, în depresiunea cu același nume de la poalele Munților Metaliferi, la confluența râurilor Geoagiu și Mureș. Clima este continentală moderată. Temperatura medie anuală este de 9,8°C.

Stațiunea se află la o distanță de 45 km de municipiul Deva și la 42 km de municipiul Sebeș.

- ✓ *Acces rutier:* dinspre centre urbane reprezentative, prin intermediul unor drumuri de importanță națională sau județeană: DJ 705: Geoagiu (HD)-Zlatna (AB).
- ✓ *Acces feroviar:* stațiunea Geoagiu-Băi nu are stație proprie de cale ferată, cea mai apropiată gară fiind la 15 km, în orașul Orăștie, pe magistrala feroviară principală 200 Brașov-Arad.
- ✓ *Acces aerian:* cel mai apropiat aeroport care poate deservi stațiunea Geoagiu-Băi este Aeroportul Internațional Sibiu, situat la 98 km.

Stațiunea Geoagiu-Băi este o veche exploatare balneară ce datează din perioada colonizării romane și dispune de opt izvoare termale care au proprietăți curative și terapeutice deosebite, datorită compoziției calcaroase, feruginoase și slab radioactive.

Forme de turism practicate:

- ✓ *turism balnear* – stațiunea balneoclimaterică are ape mezotermale, termominerale, bicarbonatate, calcice, magneziene, hipotermale, hipotone și nămol terapeutic;
- ✓ *turism cultural* – așezarea romană de la Germisara (epoca romană), complexul de băi termale (epoca romană), Biserica ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” (1932), Biserica tip „Rotondă” (capelă romanică), Castrul Roman, Băile Romane Termale (Germisara), Drumul Roman, Cascada Clocota, Cheile Madei;
- ✓ *turism speologic* – Peștera Prăbușită, Grota Haiducilor.

Zona Parâng-Petroșani. Stațiunea Parâng-Petroșani se află în sud-estul județului Hunedoara, la cca 10 km de Petroșani, coordonatele geografice ale municipiului fiind 45°24′44″ latitudine nordică și 23°22′24″ longitudine estică. Domeniul schiabil Petroșani-Parâng și stațiunea Parâng se găsesc în Munții Parâng, sub vârful Parângul Mic (altitudine 2074 m). Clima este montană, cu veri reci și ierni geroase care favorizează sporturile de iarnă. Media temperaturii anuale este de cca 6,8 °C, iar media precipitațiilor este de 7-800 mm. Stațiunea se află la o distanță de 58 km de municipiul Târgu Jiu și la 48 km de orașul Hațeg.

- ✓ *Acces rutier:* dinspre centre urbane reprezentative, prin intermediul unor drumuri de importanță națională sau județeană: E79 Borș (BH)-Calafat (DJ).
- ✓ *Acces feroviar:* zona Parâng-Petroșani se află pe magistrala feroviară principală 202 Filiaș-Simeria, având stație proprie de cale ferată.

- ✓ *Acces aerian:* cel mai apropiat aeroport care poate deservi zona Parâng-Petroșani este Aeroportul Internațional „Traian Vuia” Timișoara, situat la 188 km.

Forme de turism practicate:

- ✓ *turism montan* – drumeție montană, sporturi de iarnă (schi alpin, schi fond, snowboarding, sanie); în domeniul schiabil Petroșani-Parâng există șase pârtii de schi omologate;
- ✓ *turism de odihnă și recreere* – favorizat de cadrul natural al zonei;
- ✓ *turism pentru sporturi extreme* – schiul extrem, zborul cu parapanta, rafting, mountain bike, alpinism, escaladă;
- ✓ *turism ecologic și științific* – situri de importanță comunitară și acvifaunistică (Parâng, Defileul Jiului, Grădiștea Muncelului-Cioclovina, Frumoasa, nordul Gorjului de Est) și arii protejate (Piatra Crinului, Peștera Bolii);
- ✓ *turism de vânătoare și pescuit sportiv*;
- ✓ *turism de afaceri* – săli de conferință (Hotel Rusu, Pensiunea Bujor de Munte, Vila Parâng, La Belle Epoque etc.);
- ✓ *turism cultural* – centrul istoric al orașului (sfârșitul secolului al XIX-lea), Dispensarul „Principele Mircea”, azi Casa de Cultură a Studenților (1925), Primul sediu al SAR Petroșani, azi Muzeul Mineritului (1920), fostul sediu al Sindicatului Minier (1921-1946), Cazinoul Muncitoresc (1925), Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli” (secolul al XVIII-lea), Cazinoul Funcționarilor, azi Teatrul „I.D. Sîrbu” (1905), Muzeul Momârlanului;
- ✓ *turism de tranzit și de week-end*.

Stațiuni de interes local

Stațiunea Straja se află în sudul județului Hunedoara, la cca 20 km de Petroșani, coordonatele geografice ale stațiunii fiind 46°06′71″ latitudine nordică și 23°68′48″ longitudine estică. Stațiunea Straja este o stațiune montană în inima Munților Vâlcan, în zona Valea Jiului, la aproximativ 8 km de municipiul Lupeni, la o altitudine de 1.445 m, accesul făcându-se din orașul Lupeni pe un drum montan asfaltat, cu o lungime de 8 km, sau cu ajutorul telegondolei. Clima este montană, cu veri reci și ierni geroase care favorizează sporturile de iarnă. Media temperaturii anuale este de cca 6,5 °C, iar media precipitațiilor este de 900 mm.

Stațiunea Straja aparține de municipiul Lupeni. Stațiunea se află la o distanță de 26 km de orașul Petroșani.

- ✓ *Acces rutier*: dinspre centre urbane reprezentative, prin intermediul unor drumuri de importanță națională sau județeană: DN 66A: Petroșani (HU)-Valea Cernei (MH).
- ✓ *Acces feroviar:* este asigurat din zona Filiași-Zona Parâng-Petroșani, pe magistrala feroviară principală 202 Filiași-Simeria, apoi se continuă pe cale rutieră, DN 66A Petroșani-Lupeni, Lupeni-Straja pe DJ 664A.
- ✓ *Acces aerian:* cel mai apropiat aeroport care poate deservi stațiunea Straja este Aeroportul Internațional „Traian Vuia” din Timișoara, situat la 261 km.

Forme de turism practicate:

- ✓ *turism montan* – drumeție montană, sporturi de iarnă (schi alpin, schi fond, snowboarding, sanie); în domeniul schiabil Straja există nouă pârtii de schi omologate;
- ✓ *turism de odihnă și recreere* – favorizat de cadrul natural al zonei;
- ✓ *turism pentru sporturi extreme* – zborul cu parapanta, mountain bike; există două trasee de MTB: Traseul Lupilor – primul traseu de mountain bike, cu o lungime totală de ~ 4 km;

traseul Baloo – al doilea traseu de mountain bike, cu o lungime totală de 3,2 km, cu un profil fluid, fără obstacole naturale și cu un grad de dificultate mediu pe toată lungimea lui.

- ✓ *turism de vânătoare și pescuit sportiv*;
- ✓ *turism de afaceri* – săli de conferință (Vila Straja, Vila Alpin Straja);
- ✓ *turism cultural* – schitul Straja (organizarea pelerinajului ortodox Drumul Crucii – 10,5 km);
- ✓ *turism de tranzit și de week-end*.

Stațiunea Vața de Jos se află în valea Crișului Alb, pe clina nordică a Munților Zarandului, în depresiunea cu același nume, la o distanță de 19 km de orașul Brad, la 58 km de municipiul Deva, la 142 km de municipiul Oradea, respectiv la 139 km de municipiul Arad, coordonatele geografice ale stațiunii fiind 46°18′06″ latitudine nordică și 22°60′14″ longitudine estică, accesul făcându-se din orașul Brad.

Clima este continental moderată, de dealuri și coline. Temperatura medie anuală este de 9,5°C, a lunii iulie este de 20°C, iar a lunii ianuarie de -2°C. Precipitațiile anuale ajung în medie la 750 mm.

Centrul de Sănătate din stațiunea Vața de Jos, proprietate a Telekom Romania Communications SA, deține cele trei surse de izvoare termale: F1 – sursă aflată în exploatare, F2 – sursă de rezervă, F3 – sursă aflată în conservare. Având în vedere perioada lungă în care complexul nu a fost folosit, pentru atingerea potențialului maxim de exploatare sunt necesare investiții mari. Complexul a fost scos la licitație.

- ✓ *Acces rutier:* dinspre centre urbane reprezentative, prin intermediul unor drumuri de importanță națională sau județeană: E 79: Borș (BH)-Calafat (DJ), se continuă pe DJ 707.
- ✓ *Acces feroviar:* este asigurat pe magistrala feroviară principală 200 Brad-Arad.
- ✓ *Acces aerian:* cel mai apropiat aeroport care poate deservi stațiunea Vața de Jos este Aeroportul Internațional Arad, situat la 147 km.

Forme de turism practicate:

- ✓ *turism de odihnă și recreere* – favorizat de cadrul natural al zonei;
- ✓ *turism cultural;*
- ✓ *turism de tranzit și de week-end;*
- ✓ *turism balnear* – stațiunea balneoclimaterică are izvoare bogate în calciu, sulf, sodiu și magneziu, cu temperatura de 36-37°C.

Zona de agrement Râușor/ Râu de Mori. Una dintre cele mai atractive zone turistice din județul Hunedoara, datorită poziției apropiate de masivul Retezat, este comuna Râu de Mori; această așezare din Țara Hațegului cuprinde satele Râu de Mori – satul de reședință, satul Brazi, Clopotiva, Ohaba-Sibișel, Ostrov, Ostrovel, Ostrovu Mic, Sibișel, Suseni, Unciuc și Valea Dâljii. Localitatea este situată la 500 m altitudine, la poalele masivului Retezat[263].

Această zonă turistică montană oferă posibilități multiple de cazare în cabane rustice sau pensiuni cochete. Drumul de acces spre zona de agrement este bun, asigurând un acces facil cu autoturismul în orice anotimp. Pe timpul verii, din baza de la Râușor se pot urma trasee de explorare a Masivului Retezat spre Vârful Lolaia Nord sau Ciurila, spre cascade și alte creste alpine. De asemenea, cei activi pot opta pentru câteva ore de distracție în parcul de aventură din zonă. În anotimpul rece, pârtia de la Râușor devine un punct de atracție pentru cei care practică schiul, dar și pentru cei care doresc să se inițieze în acest sport, aici funcționând școli de schi cu monitori autorizați.

[263] https://www.salvamonthd.ro/trasee-retezat.php.

Pasul Vâlcan, o veche trecătoare din Carpați, situată la altitudinea de peste 1.600 m, face legătura dintre Depresiunea Petroșani și Oltenia. Domeniul schiabil Pasul Vâlcan se află la o distanță de aproximativ 15 km față de municipiul Petroșani. Zona a fost în trecut, până la construcția șoselei prin Defileul Jiului, o importantă cale de acces a Țării Hațegului și a Transilvaniei spre nordul Olteniei. În prezent, Pasul Vâlcan tinde să devină o stațiune turistică, prin frumusețea peisajelor montane. Zona este amintită și de scriitorul Jules Verne, în romanul său „Castelul din Carpați". În anul 2011, zona a fost dotată cu o telegondolă.

3.2. Forme de turism practicate și produse turistice existente la nivel județean (programe, pachete, circuite etc.)

Județul Hunedoara, prin poziția sa geografică și datorită existenței în proporții variate a resurselor atractive naturale și antropice, prezintă condiții favorabile practicării unor forme diverse de turism. Circulația turistică presupune deplasarea turiștilor dinspre locul de reședință către orice altă destinație turistică, în scopul satisfacerii unor nevoi de relaxare, odihnă și recreere. Având la bază unul dintre cele mai importante criterii de departajare a formelor de turism, putem menționa că **motivația de deplasare** în scop turistic este cel mai important criteriu la nivel regional.

Turismul de agreement este o formă frecvent întâlnită și se caracterizează prin faptul că oferă un bun prilej de a cunoaște locuri noi, istoria și obiceiurile lor. Din acest punct de vedere, el se interferează cu așa-numitul turism cultural. Scopul fundamental al practicării sale este satisfacerea nevoilor recreative ale populației antrenate în munci solicitante, cu mare consum de energie fizică și psihică, sau locuind în habitate recunoscute prin stresul lor cotidian. Această formă de turism se practică în toate stațiunile turistice, în localități cu bază de agreement, pe malurile apelor, la marginea poienilor pădurilor, la sfârșit de săptămână sau în vacanțe și concedii.

Turismul de odihnă și recreere se caracterizează printr-o eficiență economică ridicată, deoarece turistul ține să-și satisfacă cerințele recreative prin utilizarea tuturor elementelor infrastructurii destinate acestui scop. Nu este mai puțin adevărat că există un mare număr de turiști cu venituri reduse, în special tineri, la care recreerea se realizează în urma unei minime solicitări a produsului turistic; realizarea unei infrastructuri proprii, în care elementelor comune tuturor tipurilor de turism (baze de cazare și alimentație) li se asociază dotări specifice, este menită să amplifice și să satisfacă polivalent cerințele de agrement (piscine, săli de jocuri diverse, terenuri de sport, discoteci). Această formă de turism se poate practica sub forma turismului la sfârșit de săptămână, în special pe valea Crișului Alb, pe Muntele Găina sau spre alte zone care în acest moment nu sunt puse în valoare, la poalele Vâlcanului, la izvoarele Crișului Alb. O categorie specială de turism se practică în satul Stănija, unde Ioan Cătălina, căutător de aur autorizat, însoțește și inițiază grupuri de turiști în expediții de căutare a aurului în albia râurilor.

Turismul de sănătate este condiționat de existența unor zăcăminte bogate exploatabile de ape termale și termominerale cu proprietăți curative ridicate. Această formă de turism poate constitui una dintre formele de turism cele mai pretabile pentru județul Hunedoara. Turismul balneoclimateric (tratament și cură balneară) reprezintă un punct de interes turistic prin izvoarele minerale și termale ale căror calități curative sunt valorificate printr-o rețea satisfăcătoare de stațiuni balneare. La nivelul județului există *stațiunea balneoclimaterică Geoagiu-Băi*, dar și prezența numeroaselor izvoare (stațiuni balneoclimaterice de interes local: *Călan-Băi, Sărata-Deva, localități cu factori balneari: Băcâia, Banpotoc, Boholt, Breţelin, Căoi, Chisindia, Rapolţel, Roșcani, Șoimuș, Veţel*).

Turismul religios și de pelerinaj este acea formă de turism care are ca scop vizitarea edificiilor religioase cu implicații de ordin spiritual. Turismul religios implică din partea turiștilor un anumit nivel de cultură pentru a putea aprecia obiectivele din punctul de vedere al arhitecturii, al valorii și semnificațiilor spirituale. La nivel județean, putem afirma că această formă de turism este susținută de prezența a numeroase unități religioase de diferite tipuri (de piatră – renumitele biserici din piatră din Țara Hațegului –, de lemn), ortodoxe, reformate, catolice. Mai trebuie amintit că acest județ se bucură de unele dintre cele mai vizitate și cunoscute așezăminte religioase ortodoxe din Transilvania, *Mănăstirea Prislop, Mănăstirea Colț* și *Mănăstirea Crișan*. Un pelerinaj important care este organizat pe teritoriul județului este Pelerinajul Drumul Crucii, care presupune parcurgerea unui traseu de 10 km între Lupeni și schitul din Vârful Straja, situat la 1.440 m altitudine.

Turismul de afaceri este acea formă de turism practicată de angajați sau de alte categorii de persoane în interes de serviciu, în interiorul sau în afara țării de reședință, incluzând: participarea la întâlniri de afaceri, târguri și expoziții, conferințe și reuniuni. Această formă de turism se practică în special în municipiile Deva, Hunedoara, Petroșani etc. și mai ales în destinațiile unde există infrastructură specifică pentru organizarea de conferințe (săli de conferințe) și reuniuni.

Turismul cultural se caracterizează prin motivația turistului de a ajunge la obiectivele culturale, precum călătorii pentru festivaluri de artă sau alte situri culturale sau evenimente, dar și trasee pentru studiu. Județul Hunedoara prezintă elementele necesare desfășurării turismului cultural pe teritoriul său, ceea ce constituie o oportunitate de dezvoltare generală a zonei. Principalul element care conferă județului unicitate din punctul de vedere al turismului cultural este muzeul unicat în Europa, *Muzeul Aurului de la Brad*. Pe teritoriul județului Hunedoara există, de asemenea, o bogată rețea de situri istorice și arheologice, monumente istorice și de arhitectură. Obiectivele turistice de importanță istorică cuprind: *Complexul dacic din Munții Orăștiei și colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Cetatea Medievală Deva, Cetatea de Colț, Castelul Corvinești*lor.

Turismul științific reprezintă o activitate turistică cu o largă pretabilitate pentru județul Hunedoara, deoarece aici sunt prezente un număr impresionant de peșteri (*Cheile Barului, Peștera Tecuri, Peștera Bolii, Peștera Zeicului*) și *rezervații științifice*, precum și organizarea unor congrese, simpozioane, colocvii, reuniuni.

Turismul industrial se caracterizează prin posibilitatea de a valorifica o serie de obiective economice care se constituie ca produse turistice veritabile și atractive pentru o anumită categorie de turiști; această formă particulară de turism reprezintă un mod diferit de valorificare a obiectivelor economice care nu mai sunt operaționale în perioada actuală, postindustrială. Această formă de turism este susținută prin exploatările auro-argintifere din zona Munților Metaliferi și cele de cărbune din bazinul Petroșanilor. Acest județ s-a afirmat ca una dintre cele mai industrializate zone la nivel național, cu o tradiție îndelungată în tratarea resurselor subsolului.

Turismul rural și agroturismul se desfășoară în mediul rural, valorifică resursele turistice locale (naturale, culturale și economice), ca și dotările și echipamentele turistice, inclusiv pensiunile turistice și pensiunile agroturistice, și oferă posibilitatea cunoașterii obiceiurilor și tradițiilor din zonă, a manifestărilor cultural-artistice, a unor ocupații locale, a meșteșugurilor, a ritualurilor tradiționale. Este o formă de turism care îmbracă forme variate de sejur, cu un spectru larg de motivații: odihnă și recreere, tranzit, cultură, cunoaștere, religie, practicarea unor sporturi. La nivelul județului, zona Țara Hațegului este renumită pentru această formă de turism, prin prezența destinației ecoturistice *Țara Hațegului;* și zona *Ținutul Pădurenilor* oferă condiții favorabile desfășurării acestei forme de turism.

Turismul climateric este o formă a turismului curativ și este favorizat de existența unui climat montan cu atribute curative (ionizare și oxigenare puternică, radiație solară cu valori ridicate, umiditatea relativă ridicată) prezent în zona montană, precum și de condițiile meteorologice deosebite ale județului Hunedoara (municipiul Hunedoara, Straja, Hațeg, Orăștie).

Turismul recreativ montan poate profita de varietatea resurselor disponibile, oferind posibilitatea practicării unor forme diverse de turism, și anume: *turismul de agrement hibernal* (pentru sporturi de iarnă – schi, bob, săniuțe, patinaj), *alpinismul, turismul de drumeție, turismul cinegetic, turismul de agrement piscicol* etc.

Turismul de drumeție[264] este stimulat de valoarea peisagistică a masivelor montane, a căror constituție petrografică variată (șisturi cristaline, calcare, roci vulcanice) impune în peisaj forme variate de relief, generând peisaje pitorești. Turismul de drumeție se poate realiza fie pe potecile care urcă la vârfurile de pe culmea principală a masivelor montane, fie pe drumurile forestiere care pătrund adânc pe văile care le străbat, unele fiind extrem de dificile, fapt ce impune evitarea parcurgerii lor în sezonul rece. Drumețiile montane pot fi realizate având ca puncte de plecare stațiunile Parâng și Straja, spre masivele Parâng și Vulcan.

Turismul cinegetic este o formă de turism sportiv care se intercondiționează cu celelalte activități recreaționale. Această formă de turism se poate practica datorită faunei cinegetice valoroase (cervidee, urside), din care, fără a se afecta echilibrul ecologic la nivelul speciilor, se pot recolta, într-un cadru perfect controlat și organizat, exemplare de excepție. Această formă de turism impune sejururi scurte, de două-trei zile, necesare desfășurării acestei activități sportive, favorizate și de existența cabanelor de vânătoare și a cabanelor montane (Valea Lungă, comuna Luncoiu de Jos; Țara Hațegului).

Turismul urban are rolul de a pune în valoare obiectivele turistice ale orașelor din cadrul județului. Ca urmare a diversității resurselor turistice, în cadrul județului Hunedoara poate fi creată o gamă variată de oferte turistice cu rolul de a facilita descoperirea elementelor de patrimoniu turistic existente la nivel urban.

Turismul sportiv se caracterizează prin faptul că oferă satisfacții prin multitudinea de posibilități de recreere: drumeții montane, alpinism, speologie, sporturi extreme, vânătoare și pescuit, sporturi de iarnă (Parâng, Straja, Pasul Vâlcan).

Turismul pentru sporturi extreme. Pe lângă alpinism, relieful județului Hunedoara este propice practicării și altor sporturi din categoria celor considerate „extreme". În acest context se poate practica cicloturismul montan și se pot efectua coborâri în viteză cu bicicletele de pe pantele munților. Tot atât de bine pot fi făcute zboruri cu parapanta de pe culmile muntoase. Pe muntele Vulcan se pot face escalade și alpinism. Ascensiunile pe masivul Vulcan sunt deja incluse în traseele cluburilor de alpinism. Pe teritoriul județului se organizează competiții off-road pe drumuri forestiere și de folosință agricolă – drumuri de care și căruțe. Sunt organizate competiții sportive de anduranță; asemenea trasee sunt străbătute și pentru că turiștii pot avea posibilitatea să întâlnească o lume arhaică, pot găsi adăpost în case rustice, în sălașuri sau la stâne de oi, pot face degustări de mâncăruri tradiționale și pot cunoaște unele îndeletniciri ale locuitorilor din zonele mai izolate.

Turismul de cumpărături este determinat de deplasările ocazionale în alte localități, în vederea achiziționării unor produse în condiții mai avantajoase decât cele oferite pe plan local sau a unor produse pe care nu le oferă piața locală. Această formă de turism este susținută la nivel județean de industria locală, de gastronomie, dar și de faimoasele cojoace fabricate la Orăștie.

Turismul de tranzit se caracterizează prin posibilitatea turiștilor de a tranzita teritoriul județului atât pe cale rutieră, fiind amplasat în partea central-vestică a României și străbătut de

[264] https://www.cjhunedoara.ro/documente/dezvoltare%20regionala/SDJ_HD_rev_15.09.pdf.

numeroase artere importante: două drumuri europene principale (E 68 si E 79) și unul secundar (E 673), prezența autostrăzii A1 Sibiu-Deva, dar și pe cale feroviară, fiind prezentă magistrala 200 Brașov-Nădlag, cu ramificații spre Alba Iulia și Craiova.

Pachete turistice

Pachetul turistic este o combinație de servicii pentru o vacanță sau o călătorie care durează mai mult de 24 de ore sau include o noapte de cazare. În cazul în care este prestabilit, pachetul trebuie să includă cel puțin două dintre următoarele servicii: transport, cazare și alte servicii care reprezintă o parte importantă a pachetului (de exemplu, acces la pârtia de schi pe durata vacanței, organizarea de circuite turistice).

La nivelul județului Hunedoara, pachetele turistice sunt elaborate de către agențiile de turism licențiate de către Ministrul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului. Conform ultimei actualizări din data de 20.08.2021, la nivelul județului Hunedoara existau un număr de 40 de unități intermediare și organizatoare.

Având la bază principiul de a nu se repeta informația sau pachetul vândut de mai multe agenții, am considerat corectă informația oferită de centrele de informare și promovare turistică.

TABELUL 63: **PACHETE TURISTICE OFERITE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA**

Centrul de informare	Denumirea pachetului	Localitățile
Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Romoș[265]	- drumeții - turism cultural-istoric - turism etnografic - turism religios - agrement, petrecerea timpului liber	Romoș, Șibot, Cerul Băcăinți
Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Luncoiu de Jos[266]	- drumeții - turism etnografic/meșteșuguri și tradiții (ateliere de meșteșuguri cu meșterii populari locali) - turism sportiv – sporturi extreme - turism feroviar – calea ferată Brad-Deva	Luncoiu de Jos
Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Hațeg[267]	- ecoturism – rezervația de zimbri - turism religios - Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului - turism etnografic – Muzeul Țării Hațegului	Hațeg
Centrul National de Informare și Promovare Turistică Stațiunea Geogiu-Băi[268]	- ecoturism – resurse și atracții naturale - turism cultural – case memoriale și muzee - turism religios – patrimoniul religios - turism cultural-istoric – vestigii arheologice - drumeții – trasee turistice	Geoagiu-Băi
Centru Local de Informare și Promovare Turistică Costești[269]	- drumeții – trasee turistice - turism religios – biserici - turism cultural-istoric - turism etnografic – mori de apă - turism speologic – Peștera Bolii - turism rural	Orăștioara de Sus, Costești

[265] https://www.infoturism-romos.ro/?page_id=1680.
[266] https://www.infoturism-luncoiu.ro/bun-venit/obiective-turistice/harta-interactiva/#top.
[267] http://www.hateg-turism.ro/muzeul-tarii-hategului/.
[268] https://www.cniptgeoagiubai.ro/.
[269] http://www.comuna-orastioaradesus.ro/index.php?np=centrudeinformareturistica.

Centrul de informare	Denumirea pachetului	Localitățile
Centrul Național de Informare și Promovare Turistică din Municipiul Petroșani[270]	- drumeții - turism montan – stațiunea Parâng-Petroșani - ecoturism – lacuri, cascade, chei - turism speologic – Peștera Bolii - turism cultural – muzee, cetăți, castele - turism religios	Petroșani
Centrul de Informare și Promovare Locală Uricani[271]	- turism etnografic – tradiții și obiceiuri, zona etnografică a momârlanilor, gastronomia locală - turul bisericilor - ecoturism – „3,2,1 – un sejur în natură” - Jiu Vally City Break - cascade pe două roți - pescuit sportiv - ecoturism – arii protejate, lacuri, poduri naturale, carieră de cuarț - turism religios – biserici, legendele locului	Uricani
Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Deva[272]	- turism cultural – epoca dacică și romană - turismul religios – biserici/mănăstiri - turism științific – situri geologice - turism etnografic – tradiții și obiceiuri - turism montan – trasee turistice montane	Deva
Centrul Local de Promovare și Informare turistică Râu de Mori[273]	- turism cultural – cetăți, muzee - turism religios – biserici - ecoturism – Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului - turism etnografic – de la morile de apă la hidrocentrale - drumeții - povești și legende	Râu de Mori

Sursa:https://www.discoverhunedoara.com/centre-de-informare-turistica.

Centrele de informare și promovare au o structură asemănătoare, cu detalierea obiectivelor turistice naturale și antropice. În funcție gradul de accesibilitate al paginii web, căci majoritatea nu funcționează, informațiile oferite sunt structurate pe principalele forme de turism practicabile la nivel local. Oportunitățile oferite de existența acestor obiective turistice pot fi fructificate prin organizarea de ***trasee sau circuite la nivel zonal și regional***, care pot include obiective religioase, culturale și istorice.

Conform *Planului tematic de dezvoltare regional al județului Hunedoara 2014-2020*, au fost propuse a fi dezvoltate următoarele **trasee tematice**: *Traseul tematic al bisericilor de piatră, Drumul cărbunelui, Drumul aurului, Pe drumul băieșilor.*

Traseul tematic al bisericilor de piatră din județul Hunedoara poate fi început din Țara Hațegului. Circuitul propus include: biserica din Sântămaria-Orlea, biserica de piatră din Sânpetru, biserica Colț, mănăstirea Colț din satul Suseni (comuna Râu de Mori), biserica „Maica Domnului” „Hodighitria” din Ostrov, biserica „Sfântul Nicolae” din Densuș, biserica reformată din Pești̦eana (comuna Densuș) din secolele XVI-XVII, monument istoric; din Ținutul Pădurenilor: biserica din Strei din perioada medievală (început de secol al XIV-lea), cu dimensiuni reduse, fapt ce o recomandă drept o capelă cnezială; biserica de piatră cu hramul „Sfântul Gheorghe” din Streisângeorgiu; acestora se adaugă Capela Romanică din Geoagiu, biserica de zid din Criscior, biserica din piatră din satul Gurasada (Țara Zarandului).

[270] https://cniptpetrosani.ro/.
[271] http://cnipturicani.ro/jiu-valley-city-break/.
[272] http://devaturism.ro/category/cultura-si-istorie/epoca-dacica-si-romana/.
[273] http://www.inforetezat.ro/?cat_id=1.

Pentru obiectivele de patrimoniu industrial (cu specific minier) a fost propus un **traseu tematic: „drumul cărbunelui”.** Traseul începe din municipiul Petroșani (unde se pot vizita muzeul mineritului și vechea colonie), se continuă în localitatea Petrila, unde se vizitează Mina Petrila Sud. Ulterior, traseul se va continua cu vizitarea Minei Aninoasa, iar ultimul obiectiv vizitat este reprezentat de fosta carieră de exploatare de la Câmpul lui Neag.

Un alt circuit care ar putea valorifica obiectivele relaționate patrimoniului industrial este **„drumul aurului”.** Acest traseu este propus a începe din Geoagiu, ca urmare a faptului că în limitele acestuia, în perioada romană, exista un drum construit pentru a face legătura cu exploatările de aur din Munții Apuseni.

În localitatea Ghelari[274] există un traseu tematic **„pe drumul băieșilor”**, care parcurge potecile minerilor pentru a le afla poveștile. De la Hunedoara la Ghelari, pe o distanță de aproape 20 km, drumul de asfalt urcă sinuos pe Valea Cernei. Acest traseu urmărește refacerea traseului zilnic parcurs de minerii din satele Ruda, Florese, Vălari, Toplița și Goleș, care veneau să lucreze la Mina din Ghelari. Turiștii parcurg un peisaj splendid, cu locuri în care vreme de sute de ani s-au desfășurat activități legate de minerit și topirea fierului. Drumul băieșilor se întinde pe o distanță de 15 km, are o dificultate medie, iar timpul necesar pentru parcurgerea acestuia este estimat la șase ore.

Rutele culturale atestate/acreditate la nivel național de către Ministerul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului pentru județul Hunedoara sunt următoarele:

- ruta „Ținutul momârlanilor” – rută cultural-turistică dezvoltată pe plan local în orașul Uricani[275];
- ruta cultural-turistică la nivel regional „Drumul haiducului Neag”[276];
- ruta „Din inima Daciei până în vatra străveche a pământului românesc”[277]. Crearea acestei rute are ca scop punerea în valoare a obiectivelor culturale și istorice ale județului Hunedoara și evidențierea acestui patrimoniu bogat, dintr-o perspectivă atractivă din punct de vedere turistic. Ruta include șapte obiective istorice și se întinde pe o distanță de 198 km, trecând prin 18 localități din județul Hunedoara;
- ruta „Biserici de lemn din Țara Aurului” – Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara. Ordinea bisericilor de lemn incluse în rută este următoarea: biserica de lemn din Ocișor, comuna Vața de Jos; biserica de lemn din Ociu, comuna Vața de Jos; biserica de lemn din Brotuna, comuna Vața de Jos; biserica de lemn din Basarabasa, comuna Vața de Jos; biserica de lemn din Ciungani, comuna Vața de Jos; Biserica de lemn din Căzănești, comuna Vața de Jos; biserica de lemn din Târnava de Criș, comuna Vața de Jos; biserica de lemn din Birtin, comuna Vața de Jos; biserica de lemn din Lunca, comuna Baia de Criș; biserica de lemn din Ribicioara, comuna Ribița; biserica de lemn „Sfântul Nicolae” din satul Curechiu, comuna Bucureșci. Ruta a fost concepută de DGAMPT Hunedoara, a primit recunoașterea din partea Ministerului Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, Direcția Generală Afaceri Europene, Serviciul Relații Internaționale și Afaceri Europene în domeniul turismului drept rută cultural-turistică regională și a intrat în *Ruta bisericilor de lemn din România,* precum și în *Ruta transfrontalieră a bisericilor de lemn din Romania și Republica Moldova*[278];

[274] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/hunedoara/drumul-baiesilor-din-tinutul-padurenilor/.
[275] http://visituricani.eu/pdf/Fi%C8%99a%20tehnic%C4%83%20%C8%9Ainutul%20Mom%C3%A2rlanilor.pdf.
[276] http://visituricani.eu/pdf/Fi%C8%99a%20tehnic%C4%83%20Drumul%20haiducului%20Neag.pdf.
[277] http://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2021/08/REGIONALE.30.08.2021.pdf.
[278] https://www.discoverhunedoara.com/ruta-biserici-lemn-tara-zarandului.

- ruta bisericilor de lemn din România, rută cultural-turistică la nivel național, unde, din partea județului Hunedoara, face parte în calitate de administrator Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara[279];
- ruta orașelor și stațiunilor balneare istorice din România – cuprinde și stațiunea balneoclimaterică Geoagiu-Băi;
- ruta Patrimoniului material UNESCO în România – cu satul transilvănean Dârjiu, împreună cu Cetățile dacice de la Sarmizegetusa Regia, Costești-Cetățuie, Costești-Blidaru, Luncani-Piatra Roșie, Bănița (Hunedoara);
- ruta „Moștenirea Imperiului Roman în România" cuprinde obiective turistice din județele: Olt, Mehedinți, Caraș Severin, Hunedoara, Alba, Cluj, Sălaj, Tulcea și Constanța;
- ruta „Moștenirea Regatului Dacilor în România" cuprinde obiective turistice din județele: Olt, Hunedoara, Alba, Sibiu și Brașov.

3.3. Baza tehnico-materială specific turistică

3.3.1. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de cazare

Capacitatea de cazare la nivelul județului Hunedoara este un indicator important care arată posibilitatea susținerii fluxurilor turistice la nivel local și județean. Prin urmare, vor fi investigați indicatori referitori la: numărul unităților de cazare, capacitatea existentă exprimată în locuri și capacitatea de cazare în funcțiune exprimată în locuri-zile.

În perioada 2010-2020 au fost date în funcțiune un număr important de structuri de cazare. Astfel, conform datelor furnizate de către Institutul Național de Statistică, la nivelul anului 2010 existau în județul Hunedoara 94 de unități, respectiv *1,8% din structurile existente la nivel național*, insuficient dacă ne raportăm la potențialul turistic județean. **În anul 2020** funcționau **313 unități**, respectiv 3,64% din structurile de cazare din România (o creștere cu 233% în perioada analizată).

În privința capacității de cazare existente la nivel județean, în anul 2020 funcționau 8.531 de locuri de cazare, în creștere cu 130,1% comparativ cu anul 2010, ceea ce reprezenta 2,38% din capacitatea de cazare existentă la nivel național, în creștere de la 1,19% în anul 2010. Creșterea capacității de cazare la nivel județean în perioada analizată 2010-2020, respectiv +130,1%, depășește cu mult media națională, respectiv +14,9%, ceea ce subliniază dinamica dezvoltării ofertei turistice din județul Hunedoara.

În anul 2010, capacitatea de cazare în funcțiune din județ era de 933.333 de locuri-zile. Aceasta a crescut cu 7,3%, ajungând la nivelul anului 2020, la **1.001.781 de locuri-zile**. Ponderea capacității de cazare în funcțiune din județ în totalul național a scăzut de la 2,4% în anul 2010 la 1,34% în anul 2020.

TABELUL 64: EVOLUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

Anul	România			Județul Hunedoara			% în total România		
	Unități	Capacitate existentă (locuri)	Capacitate în funcțiune (locuri-zile)	Unități	Capacitate existentă (locuri)	Capacitate în funcțiune (locuri-zile)	Unități	Capacitate existentă (locuri)	Capacitate în funcțiune (locuri-zile)
2010	5.222	311.698	63.808.286	94	3.707	933.333	1,80	1,19	2,40
2011	5.003	278.503	68.417.259	94	3.946	915.463	1,88	1,42	2,10
2012	5.821	301.109	74.135.614	96	4.072	966.713	1,65	1,35	2,05

[279] http://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2021/08/NA%C8%9AIONALE.30.08.2021.pdf.

Anul	România			Județul Hunedoara			% în total România		
	Unități	Capacitate existentă (locuri)	Capacitate în funcțiune (locuri-zile)	Unități	Capacitate existentă (locuri)	Capacitate în funcțiune (locuri-zile)	Unități	Capacitate existentă (locuri)	Capacitate în funcțiune (locuri-zile)
2013	6.009	305.707	77.028.488	93	4.186	103.0567	1,55	1,37	1,80
2014	6.130	311.288	77.676.817	99	4.468	1.180.383	1,62	1,44	1,64
2015	6.821	328.313	81.872.539	108	4.942	1.293.654	1,58	1,51	1,45
2016	6.946	328.888	83.323.220	125	5.490	1.310.703	1,80	1,67	1,61
2017	7.905	343.720	87.655.762	217	7.337	1653.772	2,75	2,13	1,57
2018	8.453	353.835	89.075.891	243	7.719	1.696.125	2,87	2,18	1,48
2019	8.402	356.562	88.789.656	274	8.075	1.723.402	3,26	2,26	1,46
2020	8.610	358.119	64.040.595	313	8.531	1.001.781	3,64	2,38	1,34
Evoluție 2020/ 2010	**+64,9%**	**+14,9%**	**+0,36%**	**+233%**	**+130,1%**	**+7,3%**			

Sursa: http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

Conform datelor guvernamentale, distribuția unităților de cazare pe categorii de confort la nivelul anului 2020 arăta că 8% sunt clasificate la o stea; 29,7% la două stele; 55,7% la trei stele; 6,1% la patru stele și 0,6% la cinci stele. În privința distribuției numărului de locuri pe categorii de confort, distribuția este relativ similară, respectiv 6,4% clasificate la o stea; 28,4% la două stele; 56,1% la trei stele; 8,6% la patru stele și 0,4% la cinci stele. Majoritatea structurilor de cazare sunt clasificate la una-trei stele, doar 9% dintre acestea fiind încadrate la o categorie superioară, respectiv patru și cinci stele.

La nivelul anului 2020, distribuția numărului structurilor de cazare autorizate conform legislației în vigoare indica faptul că majoritatea sunt de tip pensiuni turistice și agroturistice (51,8%), apoi cabane turistice (16,3%), vile turistice (14,7%), hoteluri (8,6%), moteluri (3,2%), hosteluri (2,9%), alte unități – bungalouri, camping, popasuri, căsuțe turistice, tabere (2,6%). Distribuția numărului de locuri este diferită de cea a unităților; astfel, pensiunile turistice și agroturistice dețin doar 32,1% din capacitatea de cazare existentă, urmate de hoteluri (27,8%), cabane turistice (14,5%), vile turistice (12,5%), hosteluri (3,6%), moteluri (3,3%), alte unități (6,2%).

FIGURA 32: STRUCTURA UNITĂȚILOR ȘI LOCURI DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020

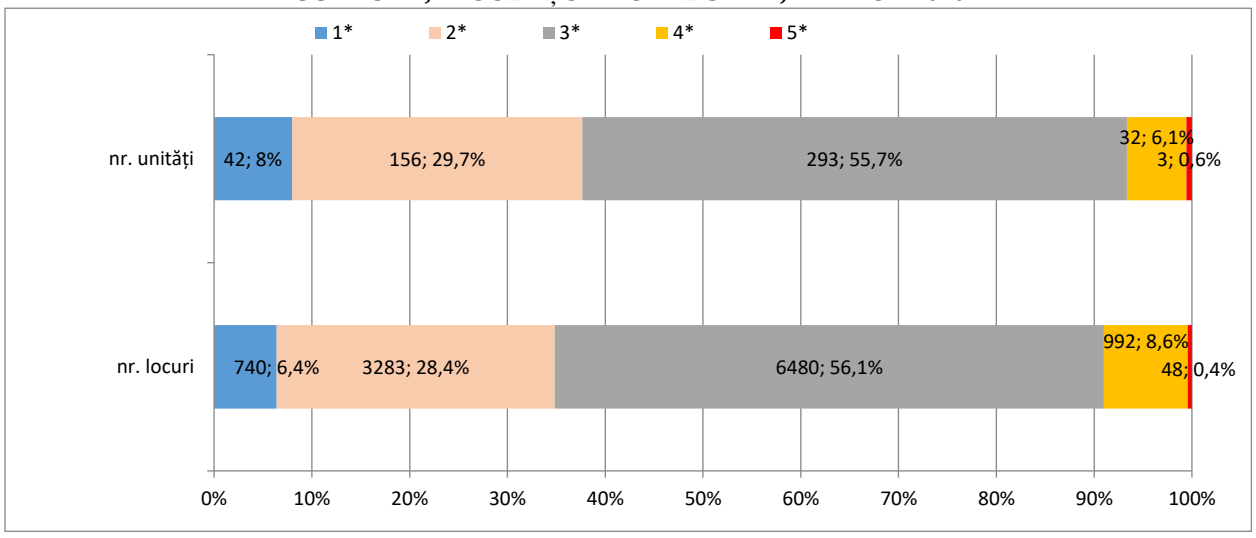

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 33: STRUCTURA UNITĂȚILOR ȘI LOCURI DE CAZARE PE TIPURI DE STRUCTURI UNITĂȚI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (IULIE 2021)

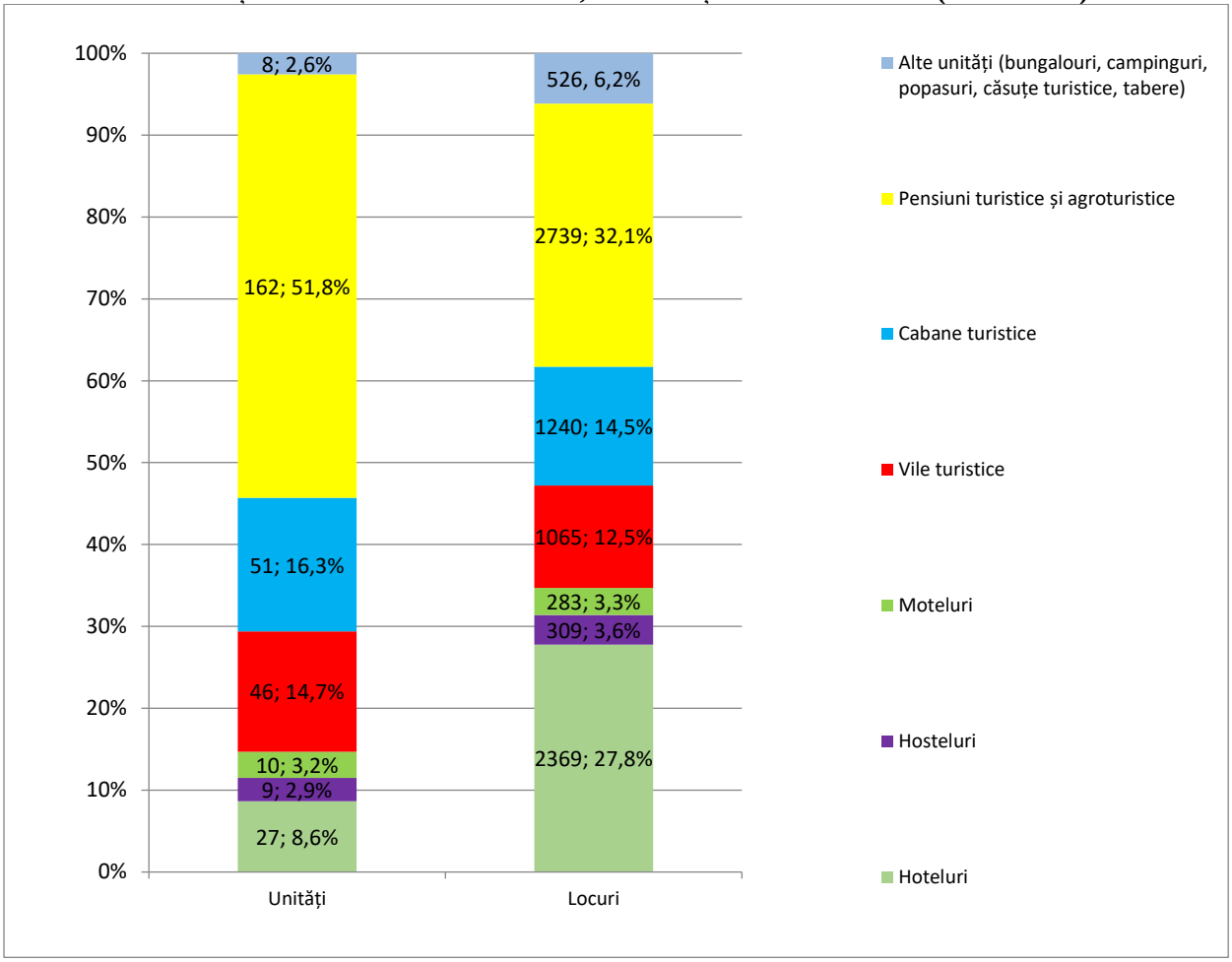

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Distribuția capacității de cazare pe localități

Conform datelor furnizate de către Institutul Național de Statistică, din cele 313 unități de cazare, cele mai multe structuri figurau în municipiul Lupeni (inclusiv stațiunea Straja), respectiv 18,8%, urmat de municipiul Deva (12,5%), municipiul Petroșani (8,6%), orașul Hațeg (6,7%), municipiul Hunedoara (6,4%), orașul Geoagiu (6,1%), comuna Orăștioara de Sus (3,2%), orașul Uricani (2,9%), comuna Râu de Mori (2,9%), comuna Șoimuș (2,6%), municipiul Orăștie (2,2%), municipiul Brad (1,9%), comuna Sălașu de Sus (1,9%), stațiunea Vața de Jos (1,9%), comuna Teliucu Inferior (1,9%), municipiul Vulcan (1,3%), orașul Aninoasa (1%), orașul Simeria (0,6%), alte localități (16,6%).

Distribuția numărului de locuri de cazare pe localități este diferită de cea a numărului de unități, pentru că în anumite destinații sunt prezente unități de cazare de mari dimensiuni, precum hotelurile, în timp ce în altele predomină pensiunile turistice și agroturistice.

Astfel, orașul Geoagiu, inclusiv stațiunea Geoagiu-Băi, concentrează 17,8% din locurile de cazare din județ, urmat de municipiul Lupeni (15,7%), municipiul Deva (12,9%), municipiul Petroșani (10,6%), municipiul Hunedoara (5,9%), orașul Hațeg (5,8%), municipiul Orăștie (3,7%), comuna Teliucu Inferior (3,3%), orașul Uricani (3,1%), comuna Orăștioara de Sus (2,4%), comuna Râu de Mori (1,7%), orașul Aninoasa (1,5%), municipiul Brad (1,4%), comuna Sălașu de Sus

(1,1%), Șoimuș (1,1%), municipiul Vulcan (1%), orașul Simeria (0,9%), stațiunea Vața de Jos (0,8%), alte localități (9,3%).

FIGURA 34: CAPACITATEA DE CAZARE EXISTENTĂ PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020 (NUMĂR DE LOCURI)

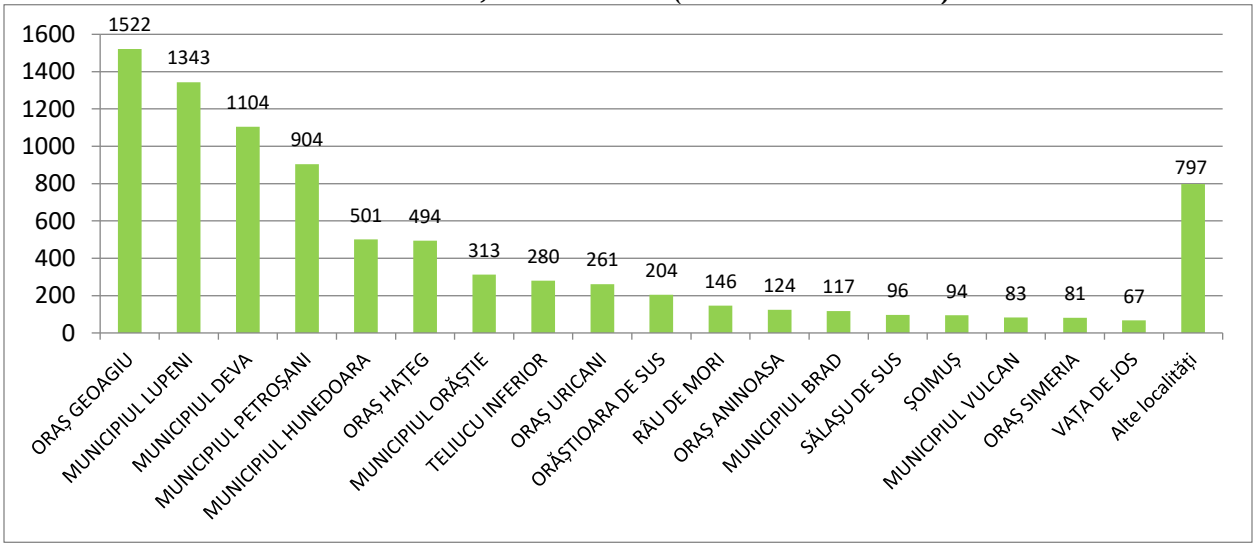

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

TABELUL 65: DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR ȘI A LOCURILOR DE CAZARE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020

Localități	Structuri de cazare		Locuri de cazare	
	număr	% în total	număr	% în total
Total	313	100	8.531	100
Municipiul Deva	39	12,5	1.104	12,9
Oraș Geoagiu	19	6,1	1.522	17,8
Municipiul Lupeni	59	18,8	1.343	15,7
Municipiul Petroșani	27	8,6	904	10,6
Municipiul Hunedoara	20	6,4	501	5,9
Oraș Hațeg	21	6,7	494	5,8
Municipiul Orăștie	7	2,2	313	3,7
Teliucu Inferior	6	1,9	280	3,3
Oraș Uricani	9	2,9	261	3,1
Orăștioara de Sus	10	3,2	204	2,4
Râu de Mori	9	2,9	146	1,7
Oraș Aninoasa	3	1,0	124	1,5
Municipiul Brad	6	1,9	117	1,4
Sălașu de Sus	6	1,9	96	1,1
Șoimuș	8	2,6	94	1,1
Municipiul Vulcan	4	1,3	83	1,0
Oraș Simeria	2	0,6	81	0,9
Vața de Jos	6	1,9	67	0,8
Alte localități	52	16,6	797	9,3
Certeju de Sus	6	1,9	59	0,7
Rapoltu Mare	1	0,3	58	0,7
Băcia	2	0,6	56	0,7
Oraș Călan	2	0,6	50	0,6
Bănița	3	1,0	47	0,6

Localități	Structuri de cazare		Locuri de cazare	
	număr	% în total	număr	% în total
Dobra	2	0,6	44	0,5
Sarmizegetusa	3	1,0	44	0,5
Beriu	3	1,0	42	0,5
Boșorod	2	0,6	36	0,4
Gurasada	3	1,0	30	0,4
Toplița	1	0,3	30	0,4
Bretea Română	2	0,6	29	0,3
Hărău	2	0,6	28	0,3
Oraș Petrila	1	0,3	27	0,3
Densuș	2	0,6	26	0,3
Ilia	2	0,6	26	0,3
Peștișu Mic	2	0,6	26	0,3
Ghelari	2	0,6	24	0,3
Baru	1	0,3	20	0,2
Vețel	1	0,3	12	0,1
Zam	1	0,3	12	0,1
Luncoiu de Jos	1	0,3	10	0,1
Ribița	1	0,3	10	0,1
Totești	1	0,3	10	0,1
Lelese	1	0,3	9	0,1
Brănișca	1	0,3	8	0,1
Crișcior	1	0,3	8	0,1
Baia de Criș	1	0,3	8	0,1
Sântămaria-Orlea	1	0,3	8	0,1

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

Municipiul Deva

La nivelul municipiului Deva, în anul 2021, funcționează 68 de structuri de primire turistică care oferă 1.317 locuri de cazare, din care clasificate la trei stele 837 de locuri (63%), la două stele 272 de locuri (21%), la patru stele 166 de locuri (13%), la cinci stele 42 de locuri (3%). Nu există nicio unitate de cazare clasificată la o stea. Distribuția locurilor de cazare pe tipuri de unități indică faptul că cele mai multe dintre acestea se află în cadrul pensiunilor turistice și agroturistice: 376 de locuri (28%) și al hotelurilor: 316 locuri (24%), urmate de camere și apartamente de închiriat: 210 locuri (16%), vile turistice: 207 locuri (16%), moteluri: 166 locuri (13%), hosteluri: 42 de locuri (3%). În cadrul pensiunilor turistice, majoritatea locurilor de cazare sunt clasificate la categorie inferioară, două-trei stele: 282 de locuri (75%), în timp ce în cadrul hotelurilor 268 de locuri (84,8%) sunt clasificate doar la trei stele și 48 de locuri (15,2%) la patru stele.

TABELUL 66: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL DEVA, IULIE 2021

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Pensiune turistică/agroturistică	Unități	-	12	9	4	1	26
	Locuri	-	138	144	66	28	376
Camere/apartamente de închiriat	Unități	-	4	16	-	-	20
	Locuri	-	39	171	-	-	210
Vilă turistică	Unități	-	1	5	5	1	12
	Locuri	-	43	98	52	14	207
Motel	Unități	-	1	4	-	-	5
	Locuri	-	52	114	-	-	166

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Hotel	Unități	-	-	2	1	-	3
	Locuri	-	-	268	48	-	316
Hostel	Unități	-	-	2	-	-	2
	Locuri	-	-	42	-	-	42
Total	**Unități**	**-**	**18**	**38**	**10**	**2**	**68**
	Locuri	**-**	**272**	**837**	**166**	**42**	**1.317**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 35: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL DEVA

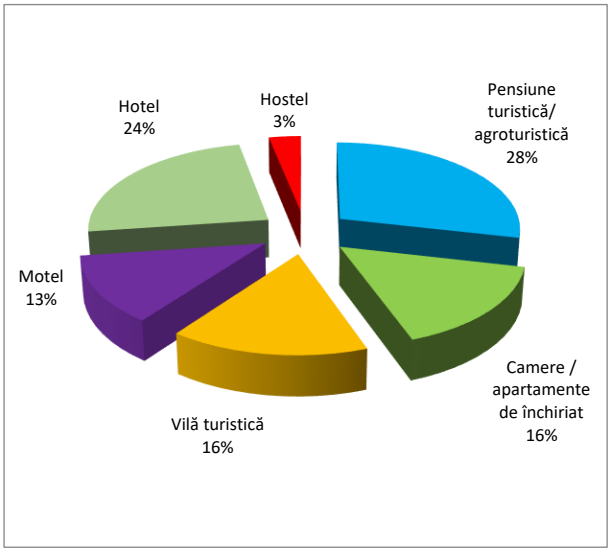

FIGURA 36: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL DEVA

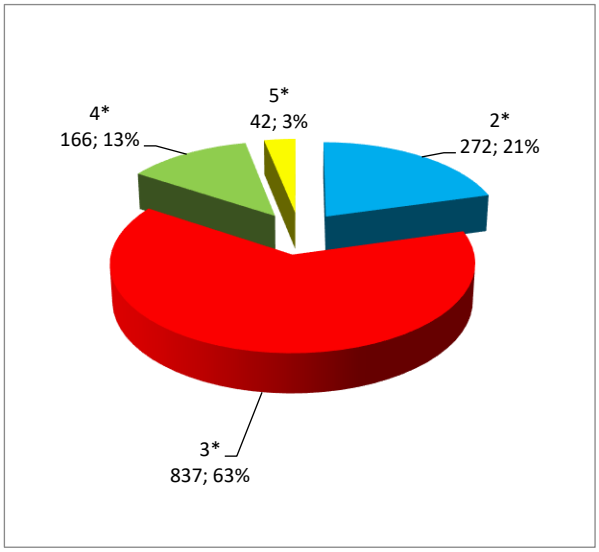

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Orașul Geoagiu

În cadrul orașului Geoagiu, inclusiv stațiunea Geoagiu-Băi, funcționau 22 de structuri de primire turistică care ofereau 1.532 de locuri de cazare, din care clasificate la trei stele 744 de locuri (48%), la două stele 432 de locuri (28%), la patru stele 316 locuri (21%), la o stea 40 de locuri (3%). Nu exisă unități de cazare clasificate la cinci stele. Distribuția locurilor de cazare pe tipuri de unități indică faptul că majoritatea sunt autorizate în cadrul hotelurilor: 1.039 de locuri (68%), urmate de cele din campinguri: 180 de locuri (12%), vile turistice: 114 locuri (7%), hosteluri: 57 de locuri (4%), pensiuni turistice: 38 de locuri (3%), camere de închiriat: 38 de locuri (2%), moteluri: 38 de locuri (2%), bungalowuri: 28 de locuri (2%).

În cadrul hotelurilor, 623 de locuri (60%) sunt clasificate la trei stele, 288 de locuri (27,7%) sunt clasificate la patru stele, 88 de locuri (8,5%) la două stele și 40 de locuri (3,8%) la o stea.

TABELUL 67: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN ORAȘUL GEOAGIU, IULIE 2021

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Hotel	Unități	1	1	4	1	-	**7**
	Locuri	40	88	623	288	-	**1.039**
Pensiune turistică	Unități	-	1	1	-	-	**2**
	Locuri	-	18	20	-	-	**38**

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Vilă turistică	Unități	-	2	2	2	-	**6**
	Locuri	-	43	43	28	-	**114**
Camere de închiriat	Unități	-	1	1	-	-	**2**
	Locuri	-	8	30	-	-	**38**
Hostel	Unități	-	1	-	-	-	**1**
	Locuri	-	57	-	-	-	**57**
Motel	Unități	-	1	-	-	-	**1**
	Locuri	-	38	-	-	-	**38**
Bungalowuri	Unități	-	-	2	-	-	**2**
	Locuri	-	-	28	-	-	**28**
Camping	Unități	-	1	-	-	-	**1**
	Locuri	-	180	-	-	-	**180**
Total	**Unități**	**1**	**8**	**10**	**3**	**0**	**22**
	Locuri	**40**	**432**	**744**	**316**	**0**	**1.532**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 37: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN ORAȘUL GEOAGIU

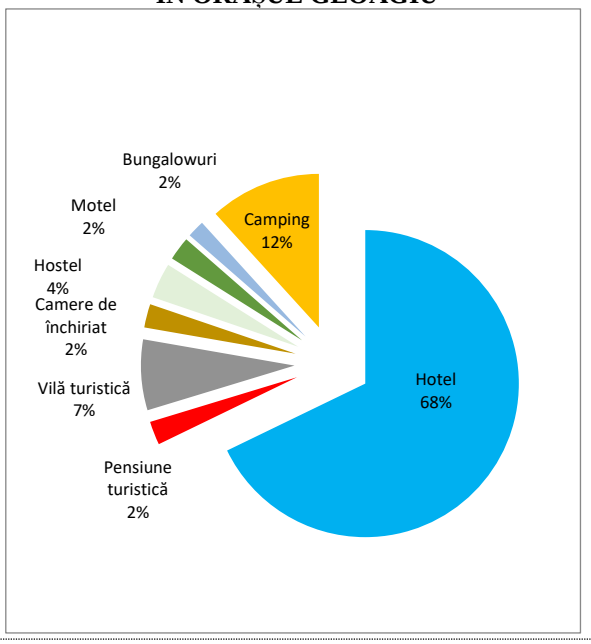

FIGURA 38: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN ORAȘUL GEOAGIU

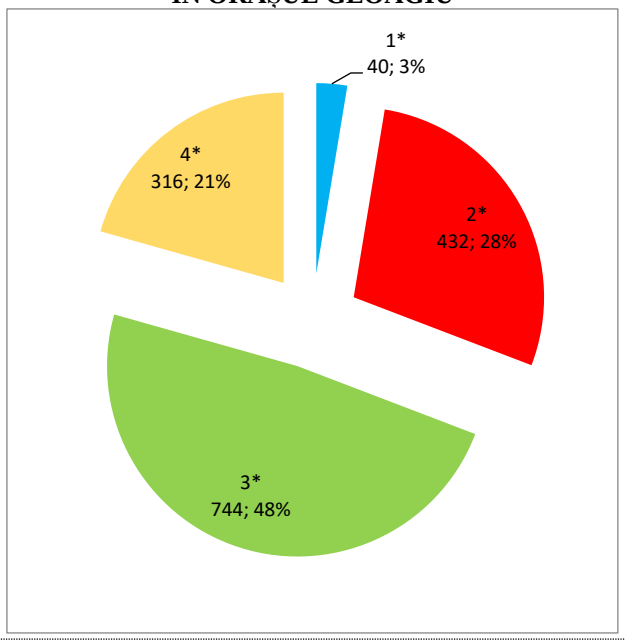

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Municipiul Lupeni

În municipiul Lupeni, inclusiv stațiunea Straja, cele 74 de unități de cazare ofereau 1.574 de locuri de cazare, clasificate astfel: 694 de locuri (44%) la trei stele, 567 de locuri (36%) la două stele, 264 de locuri (17%) la o stea, 49 de locuri (3%) la patru stele. Nu există unități de cazare clasificate la cinci stele. Distribuția locurilor de cazare pe tipuri de unități indică o concentrare a acestora în cadrul cabanelor turistice: 593 de locuri (38%), urmate de pensiuni turistice: 426 de locuri (27%), vile turistice: 313 locuri (20%), camere de închiriat: 226 de locuri (14%), hosteluri: 16 locuri (1%). Cabanele turistice, pensiunile turistice și camerele de închiriat sunt clasificate la categorii inferioare, respectiv una-trei stele.

TABELUL 68: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL LUPENI, IULIE 2021

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Pensiune turistică	Unități	4	10	8	-	-	**22**
	Locuri	92	181	153	-		**426**
Camere de închiriat	Unități	3	4	3	-	-	**10**
	Locuri	76	102	48	-		**226**
Cabană turistică	Unități	6	11	8	-	-	**25**
	Locuri	90	207	296	-	-	**593**
Vilă turistică	Unități	1	4	7	3	-	**16**
	Locuri	6	61	197	49	-	**313**
Hostel	Unități	-	1	-	-	-	**1**
	Locuri	-	16	-	-	-	**16**
Total	**Unități**	**14**	**30**	**26**	**0**	**0**	**74**
	Locuri	**264**	**567**	**694**	**49**	**0**	**1.574**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 39: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL LUPENI

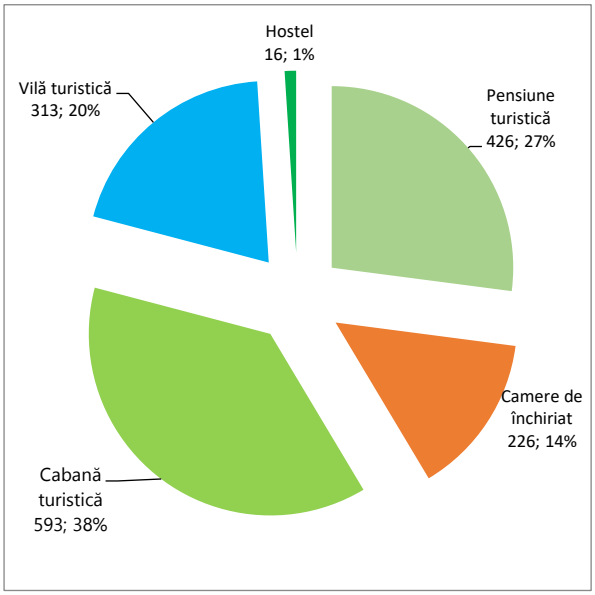

FIGURA 40: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL LUPENI

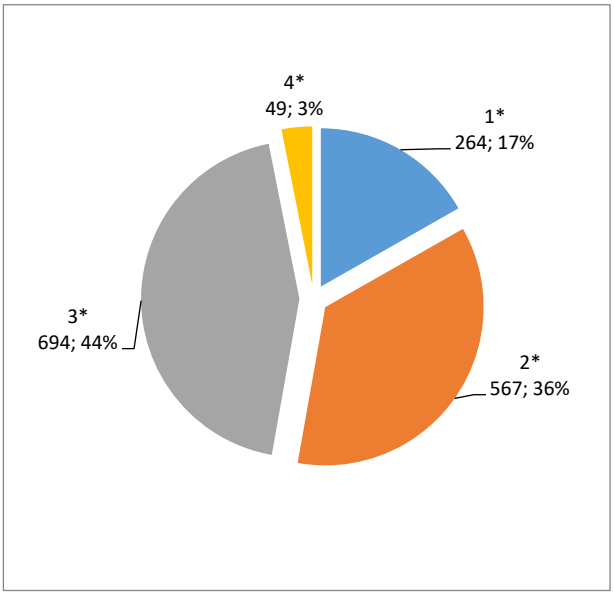

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Municipiul Petroșani

În municipiul Petroșani, incluzând și stațiunea turistică de interes național Parâng-Petroșani, funcționau 41 de unități de cazare autorizate care oferă 1.002 locuri. Majoritatea locurilor de cazare sunt clasificate la trei stele: 525 de locuri (53%), urmate de cele clasificate la două stele: 393 de locuri (39%), la o stea: 52 de locuri (5%), la patru stele: 32 de locuri (3%). Distribuția locurilor de cazare pe tipuri de structuri de primire indică următoarele: în hoteluri se regăsește 41% din capacitatea de primire (414 locuri), urmate de cabane turistice cu 39% (388 de locuri), pensiuni turistice cu 10% (98 de locuri), camere și apartamente de închiriat cu 8% (80 de locuri), vile turistice cu 2% (18 locuri), căsuță tip camping cu 0,004% (patru locuri).

TABELUL 69: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL PETROȘANI, IULIE 2021

Tip unitate cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Cabană turistică	Unități	2	9	7	-	-	**18**
	Locuri	30	138	220		-	**388**
Pensiune turistică	Unități	-	1	3	-	-	**4**
	Locuri	-	31	67	-	-	**98**
Camere/apartament de închiriat	Unități	2	-	8	-	-	**10**
	Locuri	22	-	58	-	-	**80**
Hotel	Unități	-	2	3	1	-	**6**
	Locuri	-	216	166	32	-	**414**
Vilă	Unități		1	1	-	-	**2**
	Locuri	-	8	10	-	-	**18**
Căsuță tip camping	Unități	-	-	1	-	-	**1**
	Locuri	-	-	4	-	-	**4**
Total	**Unități**	**4**	**13**	**23**	**1**	**0**	**41**
	Locuri	**52**	**393**	**525**	**32**	**0**	**1002**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 41: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL PETROȘANI

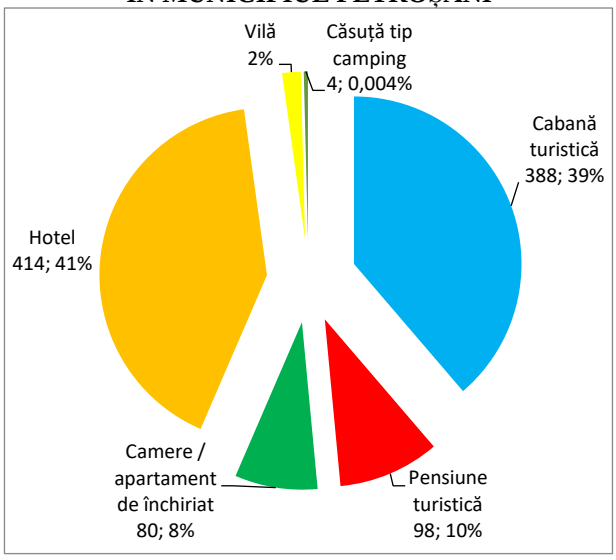

FIGURA 42: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL PETROȘANI

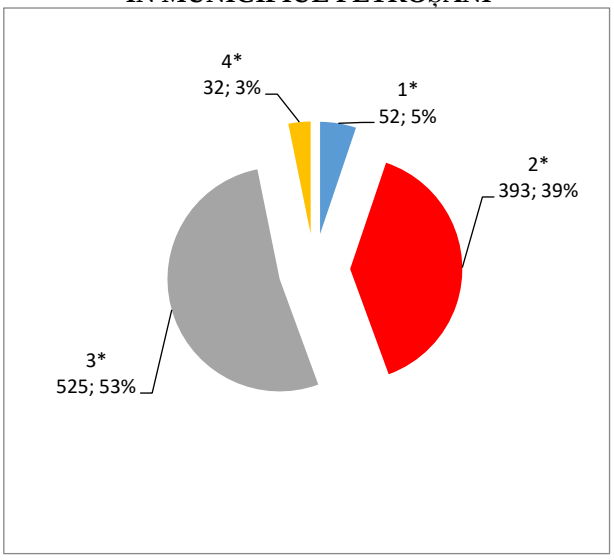

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Municipiul Hunedoara

În municipiul Hunedoara funcționează 32 de structuri de primire turistică care oferă 877 de locuri de cazare. Majoritatea locurilor de cazare sunt clasificate la trei stele: 678 de locuri (77%), urmate de cele la patru stele: 184 de locuri (21%), la două stele: 15 locuri (2%). Nu există structuri de cazare clasificate la o stea și la cinci stele.

Distribuția locurilor de cazare pe tipuri de structuri arată că majoritatea se află în hoteluri: 455 de locuri (52%), urmate de vile turistice: 192 de locuri (22%), pensiuni turistice: 126 de locuri

(14%), camere și apartamente de închiriat: 80 de locuri (9%), hosteluri: 24 de locuri (3%). Hotelurile sunt clasificate în majoritate la trei stele și doar un hotel la o categorie superioară, respectiv la patru stele. Vilele turistice sunt clasificate la trei și patru stele, majoritatea locurilor (71,9%) fiind autorizate la patru stele.

TABELUL 70: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN MUNICIPIUL HUNEDOARA, IULIE 2021

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Pensiune turistică	Unități	-	1	7	-	-	**8**
	Locuri	-	9	117	-	-	**126**
Vilă turistică	Unități	-	-	4	5	-	**9**
	Locuri	-	-	54	138	-	**192**
Camere/apartamente de închiriat	Unități	-	1	6	-	-	**7**
	Locuri	-	6	74		-	**80**
Hotel	Unități	-	-	6	1	-	**7**
	Locuri	-	-	409	46	-	**455**
Hostel	Unități	-	-	1	-	-	**1**
	Locuri	-	-	24	-	-	**24**
Total	**Unități**	**0**	**2**	**24**	**6**	**0**	**32**
	Locuri	**0**	**15**	**678**	**184**	**0**	**877**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 43: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN MUNICIPIUL HUNEDOARA

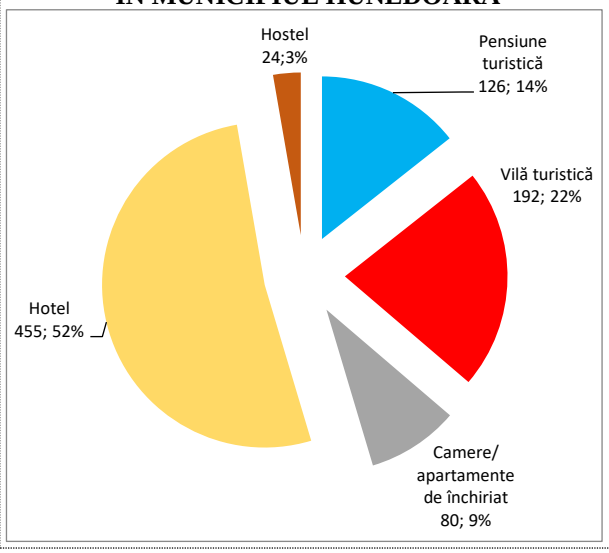

FIGURA 44: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN MUNICIPIUL HUNEDOARA

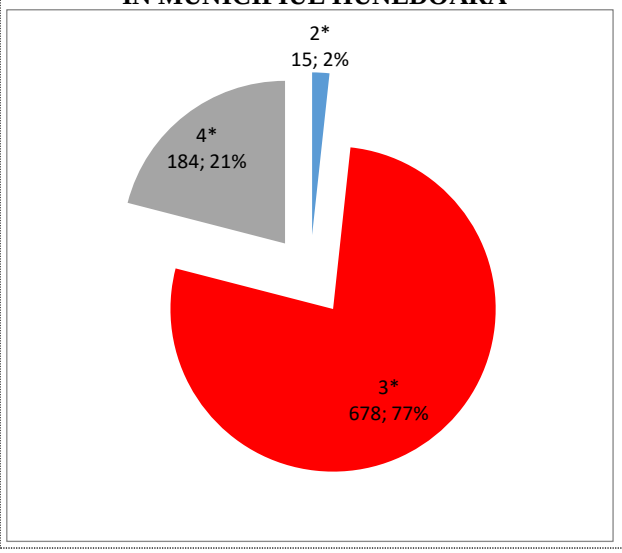

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Orașul Hațeg

În orașul Hațeg funcționează 60 de structuri de cazare care oferă 1.034 de locuri de cazare, clasificate în majoritatea lor la trei stele: 698 de locuri (68%), urmate de cele clasificate la două stele: 269 de locuri (26%), la o stea: 45 de locuri (4%) și la patru stele: 22 de locuri (2%). Nu există structuri de cazare clasificate la cinci stele. Distribuția locurilor de cazare pe tipuri de structuri de

cazare este echilibrată; astfel, camerele și apartamentele de închiriat oferă 292 de locuri (28%), pensiunile turistice: 230 de locuri (22%), motelurile: 154 de locuri (15%), vilele turistice: 152 de locuri (15%), hostelurile: 120 de locuri (12%), hotelurile: 86 de locuri (8%).

TABELUL 71: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN ORAȘUL HAȚEG, IULIE 2021

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Camere/apartamente de închiriat	Unități	2	11	19	-	-	**32**
	Locuri	6	82	204		-	**292**
Pensiune turistică	Unități	-	4	13	-	-	**17**
	Locuri	-	44	186	-	-	**230**
Hotel	Unități	-	-	2	-	-	**2**
	Locuri	-	-	86	-	-	**86**
Vilă turistică	Unități	-	1	2	1	-	**4**
	Locuri	-	52	78	22	-	**152**
Motel	Unități	1	1	1	-	-	**3**
	Locuri	39	91	24	-	-	**154**
Hostel	Unități	-	-	2	-	-	**2**
	Locuri	-		120	-	-	**120**
Total	**Unități**	**3**	**17**	**39**	**1**	**-**	**60**
	Locuri	**45**	**269**	**698**	**22**	**-**	**1.034**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 45: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN ORAȘUL HAȚEG

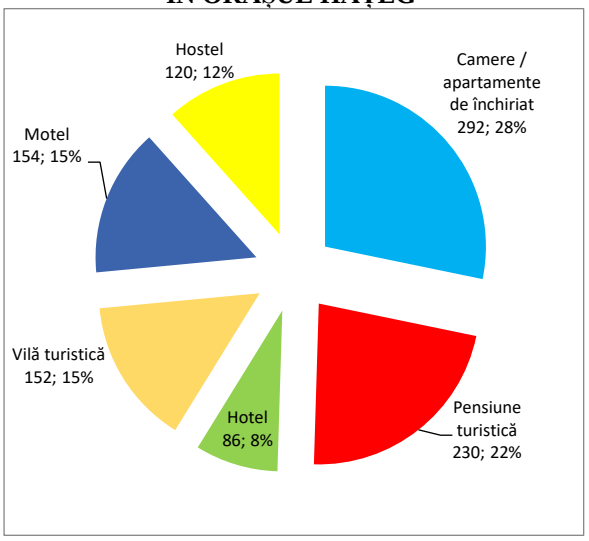

FIGURA 46: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN ORAȘUL HAȚEG

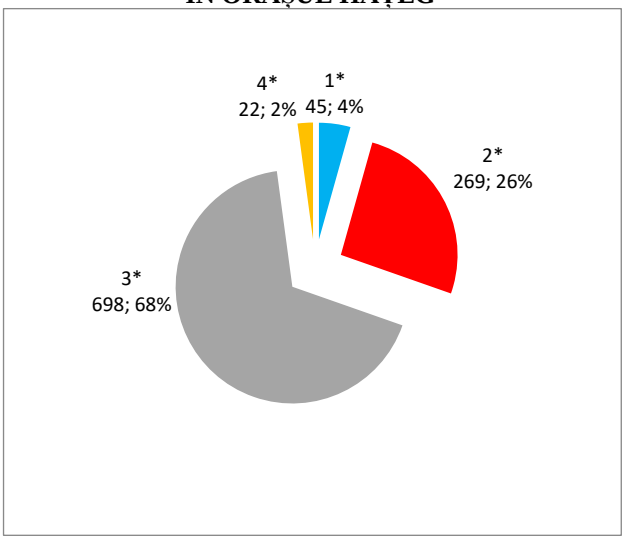

Sursa: Prelucrări proprii.

Vața de Jos

Stațiunea turistică de interes local Vața de Jos oferă 14 unități de primire cu 369 de locuri de cazare. Distribuția locurilor de cazare pe categorii de confort indică o concentrare a acestora la trei stele: 256 de locuri (70%), urmate de cele la patru stele: 86 de locuri (23%), la o stea: 19 locuri (5%), la două stele: 8 locuri (2%). La nivelul stațiunii există doar două tipuri de structuri de cazare,

respectiv pensiuni turistice: 126 de locuri (34%) și hoteluri: 243 de locuri de cazare (66%). Hotelurile sunt clasificate la trei stele (64,6%) și patru stele (35,4%), în timp ce pensiunile turistice sunt clasificate la o categorie inferioară, de una-trei stele.

TABELUL 72: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN VAȚA DE JOS, IULIE 2021

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Pensiune turistică	Unități	1	1	9	-	-	**11**
	Locuri	19	8	99	-	-	**126**
Hotel	Unități	-	-	2	1	-	**3**
	Locuri	-	-	157	86	-	**243**
Total	**Unități**	**1**	**1**	**11**	**1**	**0**	**14**
	Locuri	**19**	**8**	**256**	**86**	**0**	**369**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 47: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN VAȚA DE JOS

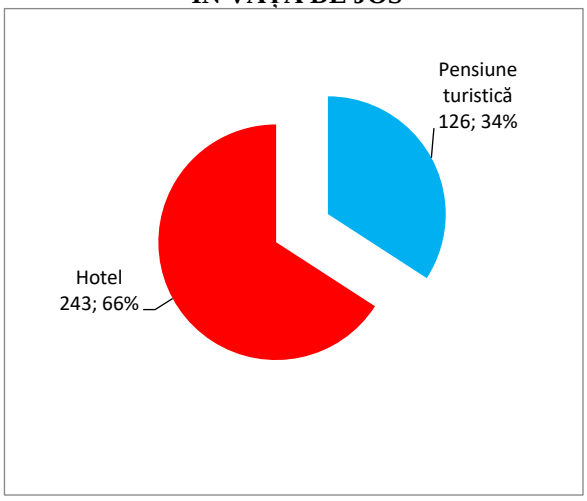

FIGURA 48: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN VAȚA DE JOS

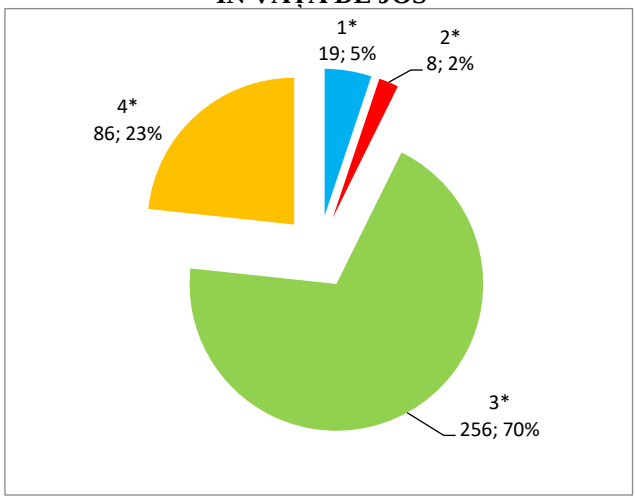

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Orașul Uricani

În stațiunea Uricani există șapte structuri de cazare care oferă 178 de locuri de cazare, clasificate la trei stele: 146 de locuri (82%), la patru stele: 32 de locuri (18%). Majoritatea locurilor de cazare se regăsesc în cadrul cabanelor turistice: 100 de locuri (56%), în pensiuni turistice: 70 de locuri (39%) și camere de închiriat: opt locuri (5%).

TABELUL 73: DISTRIBUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE CLASIFICATE ÎN ORAȘUL URICANI, IULIE 2021

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Cabană turistică	Unități	-	-	3			**3**
	Locuri	-	-	100			**100**
Pensiune turistică	Unități	-		2	1		**3**
	Locuri		-	38	32		**70**

Tip structură de cazare		Categorie de confort					Total
		1*	2*	3*	4*	5*	
Cameră de închiriat	Unități	-	-	1			**1**
	Locuri	-	-	8			**8**
Total	**Unități**	**-**	**-**	**6**	**1**		**7**
	Locuri	**-**	**-**	**146**	**32**		**178**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 49: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE TIPURI DE UNITĂȚI, ÎN ORAȘUL URICANI

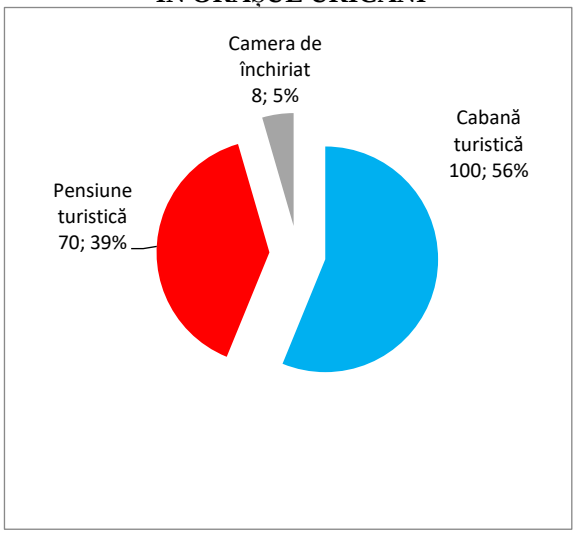

FIGURA 50: STRUCTURA LOCURILOR DE CAZARE PE CATEGORII DE CONFORT, ÎN ORAȘUL URICANI

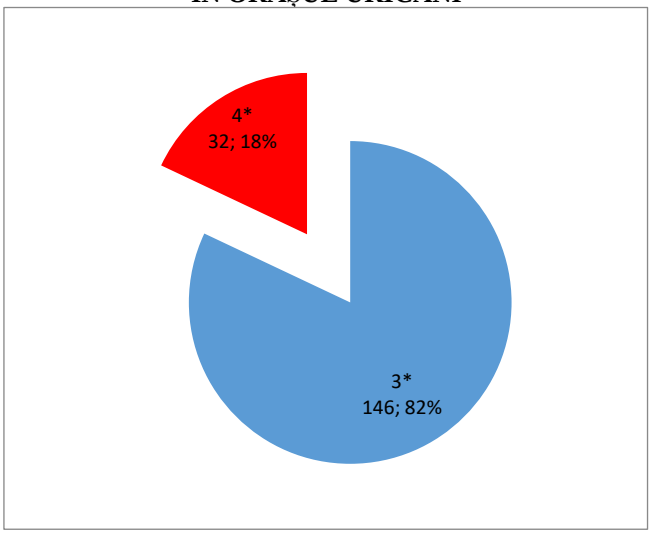

Sursa: Prelucrări pe baza http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Concluzii

În urma analizei distribuției locurilor de cazare pe localități, pot fi extrase următoarele concluzii:

- Structurile de cazare sunt clasificate în special la categorii inferioare, respectiv la una-trei stele, majoritatea fiind localizate în unitățile de trei stele: 4.578 de locuri (58,1%), urmate de cele de două stele: 1.956 de locuri (24,8%).
- Singura localitate în care există structuri de primire de cinci stele este municipiul Deva.
- În orașul Uricani există doar structuri de cazare clasificate la 3 și 4 stele.
- În localitățile din județul Hunedoara există o paletă variată de structuri de cazare, de la hoteluri, moteluri și hosteluri la pensiuni turistice și agroturistice, vile turistice, cabane turistice, camere și apartamente de închiriat, campinguri, bungalowuri.
- În localitățile Vața de Jos și Hunedoara, numărul structurilor de cazare de patru stele este superior celor de una și, respectiv, două stele.
- În localitățile Geoagiu, Petroșani, Hunedoara, Deva, Vața de Jos predomină locurile de cazare din cadrul hotelurilor.
- Există un număr important de locuri de cazare în cabane turistice în cadrul localităților Lupeni, Petroșani și Uricani.
- Locurile de cazare în pensiuni turistice sunt prezente cu precădere în Uricani, Vața de Jos, Deva și Lupeni.

FIGURA 51: DISTRIBUȚIA LOCURILOR DE CAZARE PE LOCALITĂȚI ȘI CATEGORII DE CONFORT

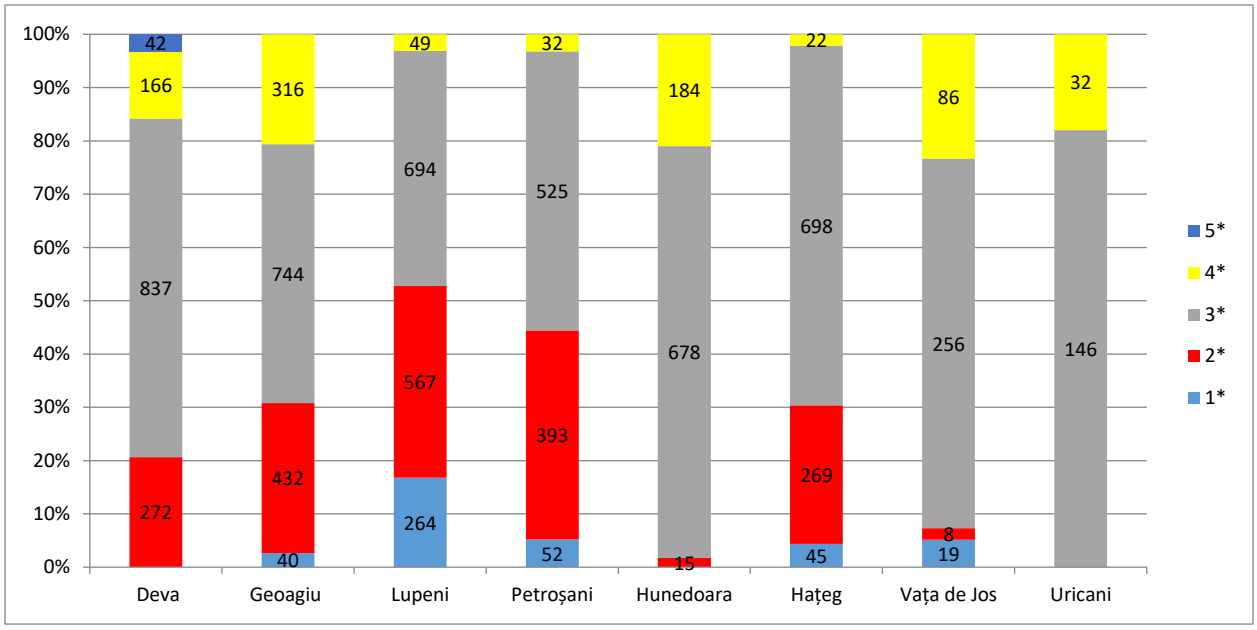

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 52: DISTRIBUȚIA LOCURILOR DE CAZARE PE LOCALITĂȚI ȘI TIPURI DE STRUCTURI DE CAZARE

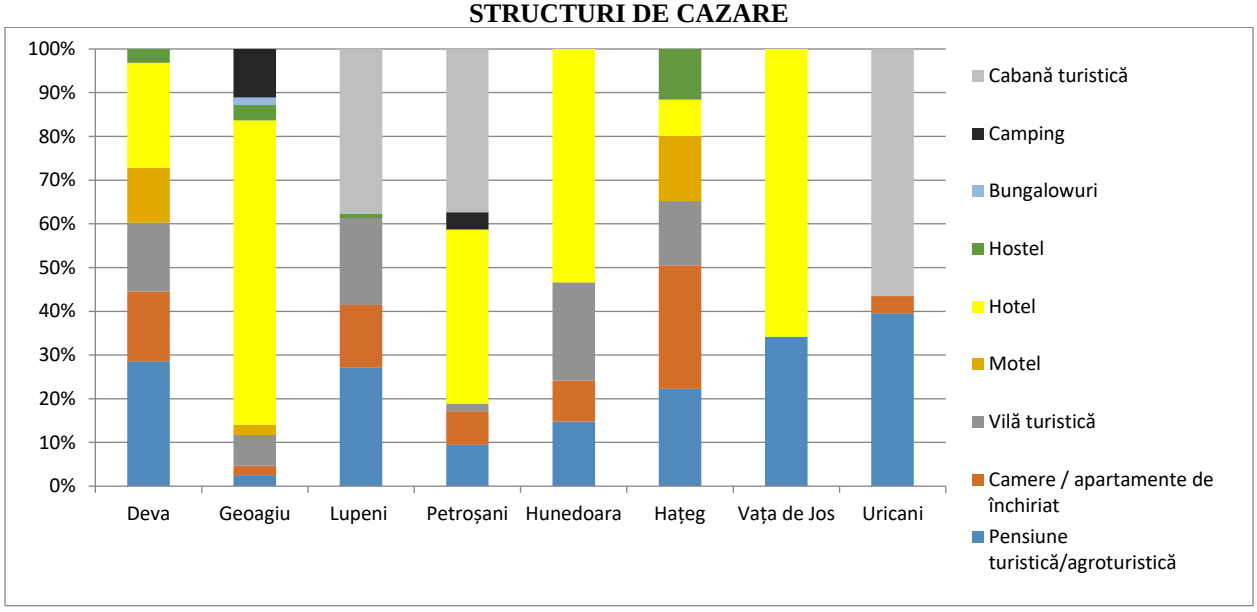

Sursa: Prelucrări pe baza datelor http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

În prezent, numeroase rezervări se fac online, pe platforme de rezervare. O astfel de platformă este **booking.com,** de unde pot fi culese informații valoroase cu privire la oferta existentă la nivel județean, calificările, activitățile, comentariile postate de către turiști. Pe platforma booking.com erau înregistrate un număr de 236 de unități, astfel: Deva 52, Petroșani 37, Hunedoara 35, Lupeni 20, Hațeg 19, Râu de Mori 13, Vulcan 6, Teliucu Inferior 5, Sarmizegetusa 5, Orăștie 5, Petrila 4, Archia 4, Râușor 4, Uricani 3, Simeria 3, Râu Bărbat 3, Nucșoara 3, Straja 3, Silvașu de Jos 2, Costești 2, Clopotiva 2, Brad 2, Boșorod 2, Vața de Jos 1, Vărmaga 1.

Din structurile de primire prezente pe platformă, 147 de unități oferă drumeții, 78 de unități – schi, 73 de unități – teren de joacă pentru copii, 72 de unități – pescuit, 51 de unități – tururi de mers pe jos, 45 de unități – ciclism. Comentariile turiștilor cu privire la serviciile de cazare indică faptul că majoritatea se plasează în zona de „plăcute" (scor 6+): 392 de comentarii, urmate de cele în care se apreciază ca fiind „bune" (scor 7): 384 de comentarii, „foarte bune" (scor 8): 367 de comentarii, „superbe" (scor 9+): 291 de comentarii.

TABELUL 74: SERVICII DE AGREMENT ȘI EVALUAREA STRUCTURILOR DE CAZARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA PREZENTE PE PLATFORMA BOOKING.COM

Clasificare după nr. de stele		Activități distractive		Scor din comentarii	
2 stele	10	- drumeții	147	Superb: 9+	291
3 stele	202	- schi	78	Foarte bine: 8	367
4 stele	22	- teren de joacă pentru copii	73	Bine: 7	384
5 stele	2	- pescuit	72	Plăcut: 6+	392
neclasificate	232	- tururi de mers pe jos	51		
		- ciclism	45		

Sursa: https://www.booking.com/.

3.3.2. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de alimentație publică

Oferta de alimentație publică a structurilor de primire turistică prezente în județul Hunedoara o completează pe cea de cazare, dând posibilitatea turiștilor să își îmbunătățească experiența de vacanță. Conform datelor furnizate de către Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, în județul Hunedoara (la data de 22 iulie 2021) funcționau 214 structuri de alimentație publică ce ofereau 19.829 de locuri la mese. Repartiția pe localități indică faptul că cele mai multe unități de alimentație (45) și locuri la mese (13,49% din total) se află în municipiul Lupeni, urmat de municipiul Petroșani (22 de unități și, respectiv, 12,58% din totalul locurilor la mese), orașul Geoagiu (18 unități și, respectiv, 10,92% din totalul locurilor la mese), municipiul Hunedoara (12 unități și, respectiv, 8,57% din totalul locurilor la mese), municipiul Deva (23 de unități și, respectiv, 7,84% din totalul locurilor la mese), orașul Hațeg (15 unități și, respectiv, 7,42% din totalul locurilor la mese). Aceste localități concentrează majoritatea locurilor la mese din județ.

În privința distribuției locurilor la mese pe categorii de clasificare, jumătate sunt clasificate la două stele (9.826 de locuri, 50% din total), urmate de cele de trei stele (8.921 de locuri, 45%), restul fiind clasificate la o stea (686 de locuri, 3% din total), respectiv patru stele (396 de locuri, 2% din total). Din punctul de vedere al tipologiei unităților de alimentație, predomină în mod evident restaurantul clasic (15.707 locuri, respectiv 79,21% din total), urmat de restaurantul pensiune (1.430 de locuri, respectiv 7,21% din total), bar de zi (654 de locuri, respectiv 3,30 % din total), disco bar (630 de locuri, respectiv 3,18% din total), bufet bar (488 de locuri, respectiv 2,46% din total), restaurant cu autoservire (286 de locuri, respectiv 1,44% din total).

TABELUL 75: DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR ȘI A LOCURILOR LA MESE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021

Localități	Structuri de alimentație publică		Locuri la mese	
	număr	% în total	număr	% în total
Total	**214**	**100**	**19.829**	**100**
Municipiul Lupeni	45	21,03	2.675	13,49
Municipiul Petroșani	22	10,28	2.494	12,58
Oraș Geoagiu	18	8,41	2.166	10,92
Municipiul Hunedoara	14	6,54	1.700	8,57
Municipiul Deva	23	10,75	1.554	7,84

Localități	Structuri de alimentație publică		Locuri la mese	
	număr	% în total	număr	% în total
Oraș Hațeg	15	7,01	1.472	7,42
Râu de Mori	13	6,07	888	4,48
Oraș Uricani	5	2,34	884	4,46
Orăștioara de Sus	7	3,27	862	4,35
Municipiul Orăștie	10	4,67	833	4,20
Oraș Aninoasa	5	2,34	532	2,68
Băcia	3	1,40	474	2,39
Municipiul Vulcan	4	1,87	390	1,97
Aurel Vlaicu	1	0,47	380	1,92
Șoimuș	2	0,93	370	1,87
Alte localități				
Oraș Călan	2	0,93	354	1,79
Municipiul Brad	2	0,93	266	1,34
Vața de Jos	3	1,40	240	1,21
Ilia	3	1,40	180	0,91
Teliucu Inferior	2	0,93	172	0,87
Rapoltu Mare	1	0,47	150	0,76
Bretea Română	2	0,93	146	0,74
Bănița	1	0,47	124	0,63
Oraș Petrila	2	0,93	98	0,49
Hărău	1	0,47	78	0,39
Cristur	1	0,47	64	0,32
Sălașu de Sus	1	0,47	62	0,31
Beriu	1	0,47	50	0,25
Peștișu Mic	1	0,47	50	0,25
Gurasada	1	0,47	48	0,24
Certeju de Sus	1	0,47	31	0,16
Ghelari	1	0,47	30	0,15
Densuș	1	0,47	12	0,06

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 53: DISTRIBUȚIA LOCURILE LA MESE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021

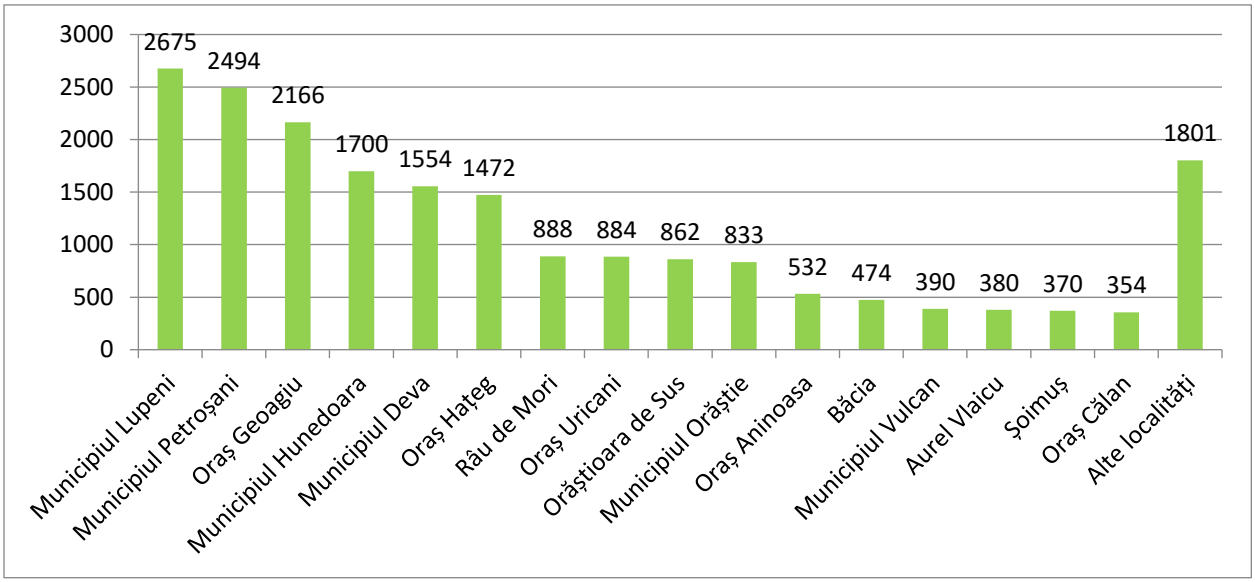

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

FIGURA 54: DISTRIBUȚIA LOCURILE LA MESE PE CATEGORII DE CLASIFICARE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021

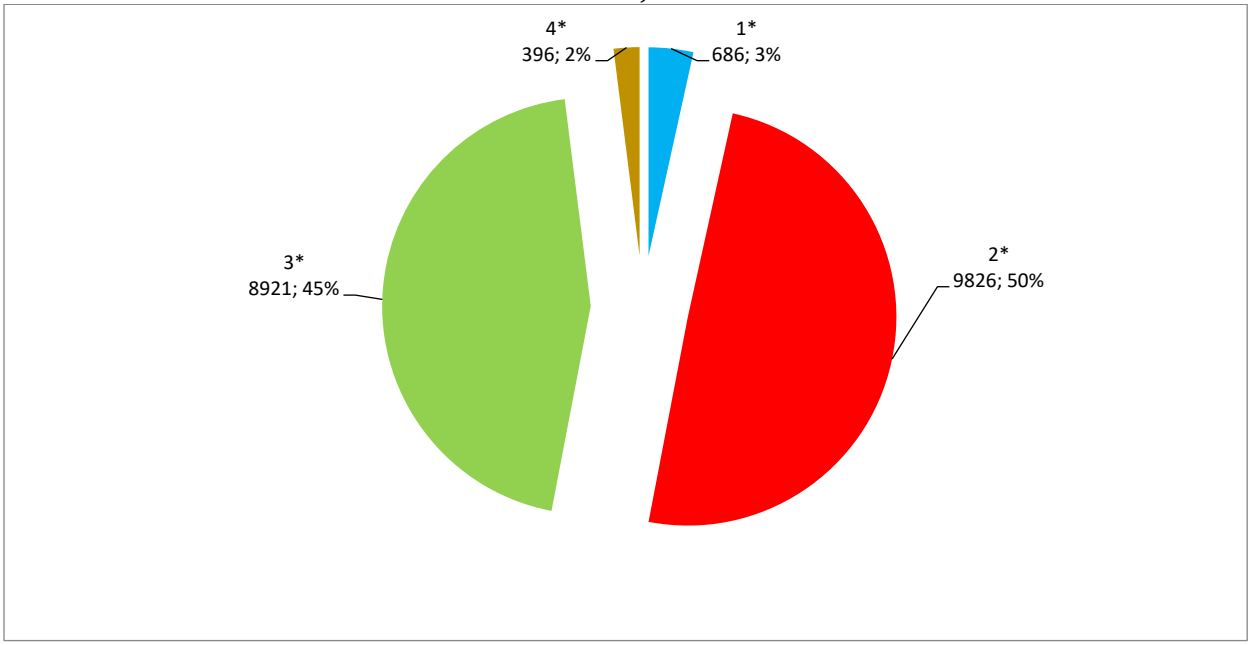

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

TABELUL 76: DISTRIBUȚIA LOCURILOR LA MESE PE TIPURI DE STRUCTURI DE ALIMENTAȚIE PUBLICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021

Nr. crt.	Tip structură alimentație	Număr		Pondere	
		Unități	Locuri	Unități	Locuri
1.	Restaurant clasic	140	15.707	65,42	79,21
2.	Restaurant pensiune	22	1.430	10,28	7,21
3.	Restaurant cu autoservire	3	286	1,40	1,44
4.	Restaurant cu specific	1	85	0,47	0,43
5.	Bufet bar	10	488	4,67	2,46
6.	Bufet tip expres	1	27	0,47	0,14
7.	Bar de zi	22	654	10,28	3,30
8.	Cafe bar	2	90	0,93	0,45
9.	Disco bar	5	630	2,34	3,18
10.	Snack bar	3	266	1,40	1,34
11.	Fast food	3	108	1,40	0,54
12.	Bistrou	1	46	0,47	0,23
13.	Pizzerie	1	12	0,47	0,06
14.	**Total**	**214**	**19.829**	**100**	**100**

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

3.3.3. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de agrement

Grădina Zoologică Hunedoara este amplasată în municipiul Hunedoara și funcționează ca expoziție permanentă, în aer liber. În cadrul grădinii zoologice există păsări, mamifere și reptile. Activitatea grădinii zoologice se întinde pe o suprafață de 29.000 m^2.[280, 281]

[280] https://www.primariahunedoara.ro/ro//obiective-turistice/va-asteptam-la-gradina-zoologica-hunedoara.
[281] http://devaturism.ro/2015/10/09/gradina-zoologica-hunedoara/.

Rezervația de zimbri „Slivuț" Hațeg (la 3 km de orașul Hațeg, pe DN 66) este prima locație de pe teritoriul României în care a fost reintrodus zimbrul european (*Bison bonasus*), dispărut din fauna țării după anul 1852[282]. Rezervația este administrată de Direcția Silvică Hunedoara prin Ocolul Silvic Hațeg. În rezervația naturală din Pădurea Slivuț-Hațeg trăiește un grup de zimbri europeni, urmași ai celor două exemplare aduse din Polonia în urmă cu 61 de ani. Zimbrul este cel mai solid mamifer ierbivor terestru care trăiește în Europa. În ciuda aspectului amenințător, această specie este una vulnerabilă.

Dinosaur World Transylvania este situat în satul Sibișel, comuna Râu de Mori, și este proprietatea privată a familiei Ianc. Deschis în luna august 2021, este un parc tematic cu replici de dinozauri pitici și giganți, fermă de bizoni, locuri de joacă și petrecere a timpului liber.

Parcul Cetate (parcul municipiului Deva). În centrul parcului există chioșcul orchestrei sau Filigoria, loc de întâlnire și popas, unde se găsește și statuia lui Mihai Eminescu. În parc se mai găsesc: un loc de joacă pentru copii, o fântână arteziană pietonală, locuri de petrecere a timpului liber (pergolă de șah, pergola locului de joacă) și un grup sanitar[283].

Pădurea Bejan-Deva este o arie protejată de interes național (rezervație naturală de tip forestier). În Pădurea Bejan există locuri amenajate pentru grătare și picnic, un parc cu o mică grădină zoologică[284].

Centrul de agrement Căprioara este situat la 10 km de municipiul Deva, la o altitudine de 380 m. Facilitățile oferite în cadrul centrului sunt următoarele: paintball, teren de sport (handbal, baschet, volei, fotbal), discotecă, sală de mese[285].

Parcul central Geoagiu-Băi este recomandat pentru practicarea terapiei cu ioni negativi. În teritoriul parcului se poate stabili un raport natural optim între concentrația de ioni pozitivi și negativi[286].

I Giardini di Zoe, sat Banpotoc, adăpostește arbori și arbuști ornamentali, fântâni arteziene, numeroase alei[287]. Grădina este amenajată după principiile arhitecturale ale grădinilor renascentiste italiene.

Hodinarium este situat la 24 km de Brad, în localitatea Buceș-Vulcan din comuna hunedoreană Buceș. Acesta este un camping care oferă cinci corturi spațioase. Locația mai dispune și de o minibucătărie complet echipată, grătar și disc, ciubăr[288].

Zona de agrement Brădet este situată în apropierea municipiului Petroșani.

Zona de agrement Râușor este situată în comuna Râu de Mori.

3.3.4. Lacuri șiștranduri de agrement

Băile Daco-Romane din stațiunea Geoagiu-Băi oferă următoarele facilități: patru bazine cu apă termală (un bazin pentru copii de 40 cm adâncime; un bazin cu adâncime între 70 cm și 1,8 m; un bazin cu adâncime de 1,70 m până la 3,5 m, care dispune de o trambulină pentru sărituri; un

[282] http://www.hateg-turism.ro/rezervatia-de-zimbrii-slivut/.
[283] http://devaturism.ro/2015/11/09/parcul-cetate-parcul-orasului/.
[284] http://devaturism.ro/2015/11/05/padurea-bejan-deva/.
[285] https://djsthunedoara.ro/tabere-djst-hd/centrul-de-agrement-caprioara/.
[286] http://www.statiunibalneo.ro/index.php/localitati/geoagiu-bai.
[287] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/relaxare-aventura/deva/i-giardini-di-zoe-paradisul-creat-de-un-italian-pentru-nepoata-sa-in-inima-hunedoarei/.
[288] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/relaxare-aventura/brad/hodinarium-oaza-de-hodina-din-apuseni-departe-de-agitatia-orasului-glamping-de-lux-la-poalele-muntelui-vulcan/.

bazin olimpic cu dimensiunile de 50 m lungime, 25 m lățime și 1,9 m adâncime); loc de joacă pentru copii; patru terase pentru plajă[289].

Ștrandul Corvina Hunedoara oferă trei bazine de diferite dimensiuni. Ștrandul are o suprafață totală al luciului de apă de 2.000 m^2. Bazinul mare are o suprafață de 1.284 m^2 și o adâncime de 1,65 m, include o zonă de jacuzzi. Bazinul mediu are o suprafață de 742 m^2 și o adâncime de 1,45 m, fiind dotat cu trei tobogane și un sistem generator de valuri. Bazinul pentru copii este alcătuit din trei spații circulare cu diametre diferite, cu o suprafață de 110 m^2, fiind construit în formă de Mickey Mouse. Acest bazin este în trepte și are trei adâncimi, respectiv 90 cm, 70 cm și 50 cm. Aici mai este amplasată și o ciupercă din care curge apă, iar cei mici pot sta sub ea. În cadrul ștrandului este amenajat un bar cu terasă și un restaurant tip autoservire. Pot fi desfășurate activități conexe tip alimentație publică, spectacole în aer liber, concursuri sportive și alte activități[290].

Complexul Aqualand Deva pune la dispoziția vizitatorilor un număr de șapte bazine de agrement cu diferite suprafețe și adâncimi, pentru copii și adulți, și o suprafață de 1.500 m^2 cu șezlonguri și pardoseală încălzită. Temperatura din cadrul complexului este de 35°C, iar temperatura apei este între 32 si 35°C. În bazin se creează valuri de 70 cm înălțime. Bazinul vârtej este un bazin circular. Mai există două bazine pentru adulți care oferă paturile cu jeturi și un tobogan, două bazine cu jacuzzi cu o capacitate de 15 persoane și bazinul pentru copii[291].

Lacul de agrement de la Cinciș (15 km de municipiul Hunedoara) este o zonă specială pentru practicarea de sporturi nautice. Principalele atracții turistice sunt reprezentate de pescuit, sporturi nautice, vizitarea obiectivelor turistice din zonă. În jurul lacului sunt două campinguri, trei moteluri și mai multe pensiuni, numeroase vile (particulare sau destinate turiștilor), o sală de popice etc.[292]

3.3.5. Centre și parcuri de distracții și aventură

Arsenal Park este singurul cu tematică militară din Europa și este situat la marginea municipiului Orăștie. Teritoriul Arsenal Park are o puternică încărcătură militară. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, aici a fost cel de-al doilea producător de muniție din Europa, iar în perioada comunistă, se spunea că este cel mai bine păzit loc din România. După revoluție a fost transformat în singurul parc de distracție cu tematică militară din Europa. Arsenal Park se întinde pe o suprafață de 88 ha. Complexul turistic găzduiește 70 de tunuri, TAB-uri, transportoare șenilate, dispozitive antirachetă, mitraliere și tunuri antiaeriene, lansatoare de rachete, camioane militare, o ambulanță militară, o locomotivă, un avion IAR 93, un elicopter Kamov Ka 26. Vizitatorii au la dispoziție terenuri pentru diverse activități: instrucție militară, lupte de airsoft și paintball, tir cu arme de foc, tir cu arcul, plimbări cu transportorul șenilat, concursuri de drezină, închiriere de mașini de golf, biciclete, go-kart bikes, segway etc.[293]

Retezat Adventure Park conține un traseu suspendat, cu diferite obstacole: butuci suspendați, șarpele format din bucăți de lemn puse în zig-zag, „plimbarea" pe plasa de pescar, inele, leagăne, două cabluri puse paralel, o tiroliană de 85 m. Parcul are și un perete de cățărat[294].

---

[289] https://aqua-romana.ro/.

[290] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/relaxare-aventura/hunedoara/strandul-corvina-din-municipiul-hunedoara/.

[291] https://www.gohunedoara.com/list/viziteaza-in-hunedoara/locuri-frumoase/deva/aqualand-deva/.

[292] https://www.primariahunedoara.ro/ro//obiective-turistice/lacul-de-agrement-de-la-cincis-sporturi-nautice-sezon-turistic-lunile-mai-septembie.

[293] http://devaturism.ro/2015/11/11/arsenal-park/.

[294] http://www.rausor.ro/retezat-adventure-park.html.

Gurasada Park (localitatea Gothatea) este un parc de escaladă, ciclism și sporturi extreme. Activitățile puse la dispoziția publicului sunt numeroase, de la tiroliană, tree-climbing, dirt park și tir cu arcul la piscină și teren de sport. Fostă unitate militară și depozit de muniție, complexul de la Gurasada este în prezent o locație de agrement, sporturi și evenimente, dotată cu pensiune, restaurant, dar și zonă de camping[295]. Gurasada-Park deține două trasee de escaladă în copaci, de diverse grade de dificultate, potrivite atât copiilor, cât și adulților, și un panou de cățărare[296].

3.3.6. Structuri de primire turistică cu funcțiuni de tratament balnear și wellness

Structuri de primire turistică cu funcțiuni de tratament balnear există la nivelul stațiunii Geoagiu-Băi, în număr de patru (Centrul de Tratament & Spa Hotel Aida***, Centrul de Tratament & Spa Hotel Germisara****, Baza de Tratament Hotel Vacanța***, Hotel Ceres***), unde sunt aplicate numeroase proceduri medicale.

TABELUL 77: BAZE DE TRATAMENT DIN GEOAGIU-BĂI

Nr. crt.	Denumirea bazei de tratament	Factorul natural de cură	Indicații terapeutice	Proceduri aplicate
1.	Centrul de Tratament & Spa Hotel Aida***, Geoagiu-Băi	Ape minerale alcaline, ușor sulfuroase, bicarbonate, magneziene, mezotermale (29-32 ºC) și mineralizații de 1-1,5 g/l, nămol de turbă feruginos. Climat reconfortant, ionizare negativă pronunțată	Afecțiuni reumatismale, degenerative postinflamatorii, abarticulare, posttraumatice; afecțiuni ginecologice; afecțiuni ale sistemului nervos periferic; boli dermatologice; nevroze astenice; boli profesionale; afecțiuni ale aparatului renal; afecțiuni asociate endocrine, de nutriție, metabolice[297]	Balneație; crenoterapie; hidrokinetoterapie; baie de cadă; baie galvanică; kinetoterapie; curenți dinamici; curenți TENS; curenți de medie frecvență; unde scurte; ultrasonoterapie; magnetoterapie; aplicații cu parafină; masaj reflexogen plantar; laserterapie; aerosoli cu apă sulfuroasă; hidromasaj
2.	Centrul de Tratament & Spa Hotel Germisara****, Geoagiu-Băi	Ape minerale termale. Climat reconfortant, ionizare negativă pronunțată	Afecțiunile aparatului locomotor de natură reumatismală, neurologică și posttraumatică ca, de exemplu: spondiloze cervico-dorso-lombare, coxartroze, gonartroze, artroze ale mâinii și piciorului, periartrite scapulo-humerale, stări după fracturi ale oaselor membrelor fără sechele funcționale, pareze ușoare de nervi periferici, hemipareze vechi, sechele vechi de poliomielita, anumite boli endocrine, boli de nutriție și metabolism, nevroze astenice etc.	Balneație; hidrokinetoterapie; kinetoterapie; curenți dinamici; curenți Trabert; curenți interferențiali; unde scurte; ultrasonoterapie; magnetoterapie; aplicații cu parafină; masaj medical total sau parțial; masaj reflexogen plantar; baie galvanică; laserterapie; aerosoli cu apă sărată; hidromasaj; curenți TENS; laser MLS
3.	Baza de tratament Hotel Vacanța***, Geoagiu-Băi	Ape minerale termale. Climat reconfortant, ionizare negativă pronunțată	Afecțiuni reumatismale degenerative cronice; afecțiuni inflamatorii cronice; afecțiuni de neuron motor central și periferic; recuperări posttraumatice; nevroze astenice; afecțiuni gastro-duodenale și hepatobiliare; colopatii cronice; afecțiuni renale; boli de nutriție și metabolism	Hidrokinetoterapie; masaj regional, segmentar și reflex; kinetoterapie; termoterapie; electroterapie; aerosoli

[295] http://devaturism.ro/2015/11/06/gurasada-park/.
[296] http://gurasada-park.ro/.
[297] https://hotelaida.ro/baza-de-tratament/.

Nr. crt.	Denumirea bazei de tratament	Factorul natural de cură	Indicații terapeutice	Proceduri aplicate
4.	Hotel Ceres***, Geoagiu-Băi	Ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene mezotermale, hipotone și slab radioactive, care sunt utilizate atât pentru cură internă, cât și în cură externă; nămolul de turbă ioduros-feruginos este deosebit de eficient în tratarea unor afecțiuni reumatismale abarticulare; bioclimat blând, de cruțare[298]	Afecțiuni reumatismale degenerative (spondiloza cervicală, dorsală și lombară, artroze, poliartroze); afecțiuni reumatismale abarticulare (tendinoze, tendomioze, tendoperiartroze, periartrita); afecțiuni posttraumatice (redori articulare posttraumatice, stări după operații pe articulații, după fracturi, entorse, luxații); afecțiuni neurologice periferice (pareze ușoare, sechele după polineuropatii); afecțiuni ginecologice (tulburări minore de pubertate și menopauză); afecțiuni asociate (endocrine, metabolice, de nutriție, dermatologice, boli cardiovasculare, nevroză astenică, boli profesionale)	Băi cu ape minerale în căzi și în bazin; băi galvanice; împachetări cu nămol și cu parafină; duș subacval integral și parțial; electroterapie (curenți diadinamici, ultrasunete, unde scurte, curenți TENS, curenți interferențiali etc.); solux; laserterapie; masaj; aerosoli

Sursa: Prelucrări proprii.

Conform informațiilor culese, la nivel județean există aproximativ zece centre spa și wellness prezente în localitățile Geoagiu-Băi (4), Vața de Jos (2), Râu Bărbat (1), Rapoltu Mare (1), Ciulpăz (1), Certeju de Sus (1), care oferă diverse facilități și proceduri.

TABELUL 78: CENTRE DE WELLNESS & SPA

Nr. crt.	Denumire centru	Facilități și proceduri
1.	Welness & Spa Hotel Aida***, Geoagiu-Băi	Piscină, saună, salină, aromoterapie, dar și o gamă largă de masaje și împachetări[299]
2.	Centru Tratament & Spa Hotel Germisara****, Geoagiu-Băi	Piscină de agrement cu hidromasaj, saune, aromoterapie, masaje și împachetări, „piele de mătase”, baie cu săruri și arome, masaj reflexogen, masaj de relaxare[300]
3.	Hotel Termal***, Geoagiu-Băi	Centru spa
4.	Hotel BTT, Geoagiu-Băi	Bazine cu apă termală
5.	Pensiunea Marmis***, Râu Bărbat	Centru spa & welness
6.	Centrul SPA Steaua Mureșului****, Rapoltu Mare	Masaj, saună și o piscină interioară
7.	Hotel Phoenix****, Vața de Jos	Centru spa-welness, piscină cu apă termală
8.	Hotel Ponor***, Vața de Jos	Centru spa & wellness
9.	Pensiunea Casiana***, Ciulpăz	Centru spa
10.	Pensiunea Doina****, Certeju de Sus	Centru spa

Sursa: Prelucrări proprii.

3.3.7. Pârtii de schi omologate

La nivelul județului Hunedoara există 17 pârtii de schi omologate, cu o lungime totală de 12.500 m. Dintre acestea, opt sunt de dificultate medie, două pârtii de schi sunt dificile, o pârtie

[298] https://www.tbrcm.ro/hotel-ceres-din-statiunea-de-tratament-geoagiu-bai.php.
[299] https://hotelaida.ro/wellness-spa/.
[300] https://hotelgermisara.ro/tratament-spa/proceduri-wellness/.

de schi este ușoară, restul nefiind clasificate, conform datelor furnizate de către Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri. Dintre acestea, opt pârtii de schi omologate sunt localizate în Lupeni-stațiunea Straja (7.050 m), șase pârtii de schi omologate funcționează în stațiunea turistică Zona Parâng-Petroșani (2.865 m), două pârtii de schi omologate în Pasul Vâlcan (705 m) și o pârtie de schi omologată în Râușor, Masivul Retezat.

TABELUL 79: PÂRTII DE SCHI OMOLOGATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, FEBRUARIE 2021

Nr. crt.	Denumirea pârtiei de schi	Amplasare	Lungime (m)	Grad de dificultate	Alte informații[301]
1.	Platoul Soarelui	Straja	465	ușoară	Diferență de nivel 102 m (alt. plecare 1462 m, alt. sosire 1360 m)
2.	Pârtia Lupului	Lupeni	519	dificilă	Diferență de nivel 163 m (alt. plecare 1610 m, alt. sosire 1447 m), iluminată nocturn
3.	Platoul Constantinescu	Lupeni	1.740	ușoară	Diferență de nivel 366 m (alt. plecare 1726 m, alt. sosire 1360 m)
4.	Pârtia Mutu	Lupeni	540	ușoară, medie	Diferență de nivel 200 m
5.	Pârtia Sfântu Gheorghe	Lupeni	700	ușoară	Diferență de nivel 144 m (alt. plecare 1343 m, alt. sosire 1198 m)
6.	Pârtia Straja	Vf. Straja	1.100	medie	
7.	Pârtia Canal	Șaua Mutu	1.000	dificilă	Diferență de nivel 180 m
8.	Pârtia Telegondolă	Sfântu Gheorghe	2.086	medie	Diferență de nivel 593 m
9.	Pârtia Râușor	M. Retezat	780	medie	
10.	Pârtia Pasul Vâlcan	Vulcan	395		
11.	Pârtia 1	Vulcan	310,3	ușoară	
12.	Pârtia EuroParâng	Petroșani	350	dificilă	
13.	Pârtia A	M. Parâng	320	medie	
14.	Pârtia Telescaun	M. Parâng	320	medie	
15.	Pârtia Poiana	M. Parâng	425	medie	
16.	Pârtia B	M. Parâng	1.200	medie	
17.	Pârtia C	M. Parâng	250	medie	Diferență de nivel 70 m
	Total		**12.500**		

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Conform Primăriei Lupeni, la nivelul stațiunii Straja, domeniul schiabil se întinde pe aproximativ 26 km, distribuit pe aproximativ 12 pârtii de schi deservite de instalații de transport pe cablu și de zăpadă artificială[302].

TABELUL 80: PÂRTII DE SCHI DIN STAȚIUNEA STRAJA

Nr. crt.	Denumirea pârtiei de schi	Lungime (m)	Dificultate	Diferență de nivel (m)	Alte informații
1.	Pârtia Straja	8.100	mediu	1.118 m (alt. plecare 1.868 m, alt. sosire 750 m)	Iluminată parțial, zăpadă artificială
2.	Pârtia Lupului	519	dificil	163 m (alt. plecare 1.610 m, alt. sosire 1.447 m)	Iluminată, zăpadă artificială
3.	Pârtia Lupului II	750	mediu	163 m (alt. plecare 1.610 m, alt. sosire 1.447 m)	Iluminată, zăpadă artificială
4.	Pârtia Canal	1.400	dificil	180 m	

[301] https://www.travelguideromania.com/ro/domeniul-schiabil-si-statiunea-straja/.
[302] https://primarialupeni.ro/turism/.

Nr. crt.	Denumirea pârtiei de schi	Lungime (m)	Dificultate	Diferență de nivel (m)	Alte informații
5.	Pârtia Canal II	1.200	mediu	180 m	Zăpadă artificială
6.	Platoul Constantinescu	1.741,50	ușor	366 m (alt. plecare 1.726,2 m, alt. sosire 1.360 m)	Iluminată, zăpadă artificială
7.	Pârtia Sfântu Gheorghe	700	ușor	144,5 m (alt. plecare 1.343 m, alt. sosire 1.198,50 m)	Iluminată, zăpadă artificială
8.	Pârtia Mutu	1.269	mediu	200 m (alt. plecare 1.697,6 m, alt. sosire 1.497,6 m)	Iluminată, zăpadă artificială
9.	Pârtia Platoul Soarelui	405	ușor	102 m (alt. plecare 1.462 m, alt. sosire 1.360 m)	Iluminată, zăpadă artificială
10.	Pârtia Telegondolă	3.200	mediu	593	Zăpadă artificială
11.	Pârtia Vf. Straja	1.000	mediu		Zăpadă artificială
12.	Pârtia pentru începători	400	ușor		
13.	Snowtubing	300			Instalație de tractare
14.	Bandă transportoare	30			Iluminată

Sursa: www.schistraja.ro/; www.platoulsoarelui.ro/; https://cnipturicani.ro/structuri-turistice/harta-domeniului-schiabil/straja/.

Datele furnizate de către Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Petroșani indică faptul că în zona Parâng există șase pârtii de schi cu o lungime totală de 5.517 m.

TABELUL 81: PÂRTII DE SCHI DIN STAȚIUNEA PARÂNG

Nr. crt.	Denumire pârtie de schi	Lungime (m)	Dificultate	Diferență de nivel (m)
1.	Pârtia B	3.200	avansați și începători	
2.	Pârtia A	350	începători	
3.	Pârtia EuroParâng	600	medie	180 m
4.	Pârtia Sub Telescaun	367	medie	103 m
5.	Pârtia C	250	medie	70 m
6.	Pârtia Culoarul Porcului	750	medie	
	Total	**5.517**		

Sursa: https://cniptpetrosani.ro/schi/.

Pârtia de schi din Râușor dispune de iluminat nocturn și de tunuri de zăpadă. Conform Centrului Local de Informare și Promovare Turistică Râu de Mori, pârtia de schi Râușor dispune de trei trasee diferențiate pe grade de dificultate: traseul clasic (aprox. 1.300 m lungime) – primii 300 m sunt de dificultate ridicată; traseul prin pădure (aprox. 1.500 m lungime) de dificultate medie; traseul pe la releu (aprox. 1.200 m lungime) de dificultate medie[303].

TABELUL 82: ALTE PÂRTII DE SCHI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

Nr. crt.	Denumire pârtie de schi	Amplasare	Lungime (m)	Grad de dificultate	Alte informații
1.	Pârtia Lupului II	Lupeni-Straja	750	medie	Diferență de nivel 163 m (alt. plecare 1.610 m, alt. sosire 1.447 m)
2.	Pârtia Canal II	Lupeni-Straja	1.200	medie	Diferență de nivel 180 m
3.	Pârtia Vf. Straja	Lupeni-Straja	100	medie	
4.	Pârtia pentru începători	Lupeni-Straja	400	începători	

[303] http://www.inforetezat.ro/?cat_id=3&article=13.

Nr. crt.	Denumire pârtie de schi	Amplasare	Lungime (m)	Grad de dificultate	Alte informații
5.	Pârtia Sub Telescaun	Petroșani-Parâng	367	medie	Diferență de nivel 103 m
6.	Pârtia Saivane	Petroșani-Parâng	900	medie	Diferență de nivel 250 m
7.	Pârtia Culoarul Porcului	Petroșani-Parâng	750	medie	
8.	Pârtia Zidul Morții	Petroșani-Parâng		avansați	
9.	Pârtia Cheile Buții	Retezat	400	ușoară	Diferența de nivel de 60 m (alt. plecare 1.099 m, alt. sosire 1.039 m). Nu are nocturnă și nici tunuri de zăpadă artificială.

Sursa: https://www.travelguideromania.com/ro/domeniul-schiabil-si-statiunea-straja/; https://cniptpetrosani.ro/schi/; http://www.hateg-turism.ro/domeniu-schiabil/.

Pârtii de schi neamenajate mai există în apropierea orașului Uricani, respectiv domeniul schiabil Ionașcu. Pârtiile sunt neamenajate, nu dețin instalații pe cablu, au lungimi diferite și un grad variat de dificultate, de la ușoare și la medii[304].

3.3.8. Instalații de transport pe cablu

Conform datelor furnizate de către Primăria Lupeni, la nivelul stațiunii Straja funcționează următoarele dotări și facilități pentru practicarea schiului: o telegondolă, cinci teleschiuri, patru telescaune, șase pârtii cu instalație de nocturnă, patru ratrack-uri (din care două aflate în proprietatea UAT Lupeni), 25 de tunuri de zăpadă artificială (din care zece aflate în proprietatea UAT Lupeni), două benzi rulante pentru transportul schiorilor începători, un snow-park, o pârtie pentru săniuș, două pârtii pentru snowtubing, două școli de schi, mai multe centre de închiriere a echipamentelor sportive[305].

Pârtiile de schi din stațiunea Parâng-Petroșani sunt deservite de două telescaune cu o capacitate totală de transport de 1.360 de persoane/oră. Pârtia de schi Râușor are în funcțiune și două teleschiuri. În Pasul Vâlcan, unde a fost construit un alt domeniu schiabil atrăgător, turiștii pot utiliza telegondola și teleschiul. Pârtiile de schi Râușor dispun de două teleschiuri, de respectiv 340 m și 450 m lungime. Pârtia de schi de la Cheile Buții este deservită de un teleschi.

În municipiul Deva există o instalație de transport pe cablu – telecabină care oferă accesul la Cetatea Devei.

TABELUL 83: INSTALAȚII DE TRANSPORT PE CABLU ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Localitate	Tipul instalației de transport	Capacitate de transport	Lungime traseu (m)	Diferență de nivel (m)	Informații
1.	Lupeni-Straja	telegondola Straja	1.524 de persoane/oră	2.536	593	Viteză de deplasare: 5 m/s. Durată aproximativă a călătoriei: 9 min. și 10 sec. Deservește pârtiile Telegondolă și Sfântu Gheorghe.
2.	Lupeni-Straja	teleschiul nr. 1	675 de persoane/oră	519	163	Deservește pârtiile Constantinescu, Mutu, Lupului, Platoul Soarelui. Durata transportului: 4 min.

[304] https://cnipturicani.ro/structuri-turistice-harta-domeniului-schiabil-domeniul-schiabil-ionascu/.
[305] https://primarialupeni.ro/turism/.

Nr. crt.	Localitate	Tipul instalației de transport	Capacitate de transport	Lungime traseu (m)	Diferență de nivel (m)	Informații
3.	Lupeni-Straja	telescaunul nr. 2	1.000 de pasageri/oră	905	260	Viteză de deplasare: 2,5 m/s. Durata aproximativă a călătoriei: 6 min. și 40 sec. Deservește pârtiile Canal, Mutu și Lupului.
4.	Lupeni-Straja	telescaunul nr. 4	4 persoane	1200	200	Deservește pârtiile Constantinescu, Mutu, Platoul Soarelui.
5.	Lupeni-Straja	telescaunul nr. 1 Constanti-nescu	800 de persoane/oră	1.200	300	Viteză maximă: 2,5m/s. Capacitatea scaunului: două persoane. Durata transportului: 8,1 min. Deservește pârtiile Constantinescu, Lupului, Platoul Soarelui.
6.	Lupeni-Straja	teleschiul nr. 4	424 de persoane/oră	1.200	200	Viteză de deplasare: 4 m/s. Durata transportului: 5 min. Deservește pârtiile Telegondolă și Sfântu Gheorghe.
7.	Lupeni-Straja	teleschiul nr. 5	600 de persoane/oră	1.260	198,6	Durata transportului: 4 min. Deservește pârtiile Mutu, Platoul Soarelui, Constantinescu.
8.	Lupeni-Straja	teleschiul nr. 6	520 de persoane/oră	385	102	Durata transportului: 4 min. Deservește pârtiile Platoul Soarelui, Constantinescu.
9.	Lupeni-Straja	teleschiul nr. 7	500 de persoane/oră	350	90	Durata transportului: 3 min. Deservește pârtiile Platoul Soarelui, Constantinescu.
10.	Lupeni-Straja	telescaunul nr. 3, Vf. Straja	1.200 de pasageri/oră	1.000	189	Viteză de deplasare: 5 m/s. Durata aproximativă a călătoriei: 5 min. Deservește pârtiile Vf. Straja și Canal.
11.	Lupeni-Straja	bandă pentru începători		60		Folosit doar de către elevii Școlii de Schi și Snowboard Straja. Deservește pârtia de începători Baloo, aflată lângă teleschiul nr. 4.
12.	Deva	telecabină	16 persoane	278	158	Viteză de deplasare 2m/s. Durata medie a unei curse cca 2,5 min.
13.	Petroșani-Parâng	telescaun vechi	160 de persoane/oră	2.240	612	Viteză de deplasare: 2 m/s. Durata aproximativă a călătoriei: 20 min. inferioară-intermediară; 22-23 min. tot traseul.
14.	Petroșani-Parâng	telescaun nou TS3	1.200 de persoane/oră	2.200	420	Tip instalație: debraiabilă. Viteză de deplasare: 6 m/s. Durata aproximativă a călătoriei: 7-8 min.
15.	Râușor-Râu de Mori	teleschi	700 de persoane/oră	340	92	
16.	Râușor-Râu de Mori	teleschi		450		
17.	Pasul Vâlcan	telegondolă	1.800 de pasageri/oră	3.100	528	Viteza de deplasare: 6 m/s. Durata aproximativă a călătoriei: 8 min. și 40 sec.
18	Pasul Vâlcan-Vulcan	teleschi				
19.	Cheile Buții	teleschi				Grad scăzut de dificultate, destinat schiorilor începători.

Sursa: https://www.schistraja.ro/transportul_pe_cablu.html; https://orasuldeva.ro/orasuldeva/index.php/telecabina**;** http://rausor.ro/schi.html.

3.3.9. Trasee turistice montane omologate

Pe raza județului Hunedoara există 55 de trasee turistice montane omologate de către Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, aflate în administrarea Consiliului Județean Hunedoara. Dintre acestea, 24 de trasee sunt în Munții Retezat, 10 în Țara Hațegului,6 în Masivul Șureanu, 6 în Munții Parâng și 3 în Munții Poiana Ruscă.

TABELUL 84: TRASEE TURISTICE MONTANE OMOLOGATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, MAI 2021

Nr. crt.	Denumire traseu	Amplasare
1.	Stâna Roșiile-Lacul Verde-Muntele Slivei-Stâna Roșiile	Munții Parâng
2.	Lacul Câlcescu-Piatra Tăiată-Vf. Mohorul-Cabana Rânca	Munții Parâng
3.	Petroșani-V. Maleia-Dl. Mosic-Dl. Slătinioara-Cabana Rusu	Munții Parâng
4.	Cabana Obârșia Lotrului-Lac Câlcescu-Vf. Parângul Mare-Cabana Rusu	Munții Parâng
5.	Cabana Obârșia Lotrului-Muntele Cărbunele-Vf. Mohorul-Lacul Câlcescu	Munții Parâng
6.	Cabana Rânca-Muntele Urdele-Valea Iezerul-Cabana Obârșia Lotrului	Munții Parâng
7.	Ohaba de sub Piatră-Lacul Bucura-Cabana Buta-Cheile Buții-Câmpu lui Neag	Munții Retezat
8.	Pui-Hobița-Vf. Păpușa-Vf. Bucura I-Vf. Retezat-Lacul Ștevia-Pârtia Râușor-Baza Salvamont Râușor	Munții Retezat
9.	Uricani-Curmătura Tulișa-Vf. Custura-Șaua Paltina-Vf. Galbena-Vf. Godeanu	Munții Retezat
10.	Cabana Pietrele-Valea Galeș-Lacul Galeș-Șaua Vf. Mare-Vf. Mare	Munții Retezat
11.	Cabana Pietrele-Valea Rea-Tăurile din Valea Rea-Șaua Pelegii	Munții Retezat
12.	Cabana Pietrele-Valea Stânișoare-Lacul Stânișoarei-Șaua Retezatului-Vf. Retezat	Munții Retezat
13.	Cabana Pietrele-Culmea Lolaia-Șaua Ciurila-Vf. Lolaia-Șaua Lolaia-Vf. Retezat-Poarta Bucurei-Tăul Porții-Lacul Bucura	Munții Retezat
14.	Lacul Galeș-Șaua Zănoagele-Tăurile din Valea Rea-Șaua Pelegii	Munții Retezat
15.	Valea Nucșoara-Cetatea Colț	Munții Retezat
16.	Râu de Mori-Suseni-Valea Râușor-Baza Salvamont Râușor-Pârtia Râușor-Valea Valereasca-Șaua Muncelul-Culmea Prelucele-Retezat-Vf. Retezat	Munții Retezat
17.	Brazi-Cabana Gura Zlata-Lacul Gura Apei-Cabana Rotunda-Poiana Pelegii-Valea Peleaga-Șaua Pelegii	Munții Retezat
18.	Cabana Gura Zlata-Casa Academiei-Valea Radeșu Mare-Cioaca Porumbelului-Platoul Radeș-Zlata-Lacul Zănoaga-Șaua Judele-Lacul Bucura	Masivul Retezat
19.	Lacul Gura Apei-Culmea Zlata-Vf. Zlata-Platoul Radeș-Zlata-Lacul Zănoaga-Crucea Trăznitului-Culmea Slăveiu-Lacul Bucura	Masivul Retezat
20.	Lacul Berhina-Crucea Trăznitului-Culmea Slăveiu-Lacul Bucura	Masivul Retezat
22.	Refugiul Baleia-Culmea Cozma-Baleia-Șaua Gorova-Refugiul Stâna de Râu-Șaua Custurii-Valea Peleaga-Poiana Pelegii	Masivul Retezat
22.	Pui-Hobița-Valea Râu Bărbat-Stâna de Râu-Tăul Țapului-Porțile Închise	Masivul Retezat
23.	Lacul Bucura-Lacul Lia-Lacul Ana-Lacul Viorica-Lacul Florica-Tăul Agățat-Tăul Porții-Lacul Bucurelu-Lacul Bucura	Masivul Retezat
24.	Lacul Bucura-Valea Berbecilor-Piciorul Pelegii-Vf. Peleaga-Șaua Pelegii-Vf. Păpușa-Șaua Custurii-Vf. Custura	Masivul Retezat
25.	Câmpul lui Neag-Cantonul Silvic Câmpușel-Piatra Iorgovanului-Șaua Paltina-Lacul Berhina	Masivul Retezat
26.	Complex Turistic Cheile Buții-Dâlma Mare-Vf. Pleșa-Vf. Piule-Șaua Scorota-Cabana Buta	Masivul Retezatul Mic
27.	Uricani-Dealul Șerpilor-Șaua Tulișa-Șaua Bilugu-Vf. Bilugu-Vf. Văcarea-Vf. Lazărul-Vf. Custura-Vf. Păpușa-Vf. Peleaga-Căldarea Berbecilor-Lacul Bucura	Masivul Retezat
28.	Câmpușel-Scocul Scorotei-Stâna Scorota-Buta Mica-Cabana Buta	Masivul Retezat
29.	Câmpușel-Pasul Jiu-Cerna (Tăul Rății)-Ciuceava Neagră-Valea Sturului-Cheile Cernișoarei-Izbucul Cernei	Masivul Retezat
30.	Gambrinus-Drăgoiu-Pasul Vâlcan-Vf. Straja-Vf. Mutu-Vf. Muncel-Vf. Siglaul Mic-Vf. Siglăul Mare-Valea de Pești-Vf. Arcanu-Vf. Nedeița-Coada Oslei-Oslea-Câmpușel	Masivul Retezat

Nr. crt.	Denumire traseu	Amplasare
31.	Centrul Local de Informare Turistică Baru-Valea Barișor-refugiul turistic Vf. Tulisa	Masivul Retezat
32.	Ohaba Ponor-Cheile Șura Mare-Peștera Ponorici-Peștera Cioclovina-Luncani-Boșorod	Masivul Șureanu
33.	Baru-Valea Streiului-Vârful Lola-Vârful Bulzu-Vârful Porumbelul Mare	Masivul Șureanu
34.	Costești-Valea Grădiștei-Dealul Grădiștei-Cetatea Sarmizegetusa Regia-Muncel-Vf. Godeanu	Masivul Șureanu
35.	Costești-Cetatea Blidaru-Leurdana-Târsa-Poiana Omului-Vf. Rudii-Culmea Meleia-Vf. Tâmpu-Șaua Steaua Mare-Vf. Godeanu	Masivul Șureanu
36.	Podul Gerosu-Dealul Muncelului-Cetatea Fețele Albe-Valea Albă	Masivul Șureanu
37.	Grădiștea de Munte-Prihodiște-Poiana Omului-Cetatea Piatra Roșie-Valea Roșia-Cioclovina-Peștera Cioclovina	Masivul Șureanu
38.	Lacul Gura Apei-Culmea Zlata-Vf. Zlata-Platoul Radeș-Zlata-Lacul Zănoaga-Tăul Răsucit-Culmea Slăveiu-Lacul Bucura	Munții Retezat
39.	Lacul Gura Apei-Culmea Branu-Refugiul Branu-Vârful Gugu-Vârful Moraru-Șaua Mâțului-Plaiul Bulgului-Pârâul Iovanu-Lacul lui Iovan	Munții Retezat-Godeanu
40.	Centrul de Informare Turistică Hunedoara-Castelul Corvinilor-Tăul Teliucului-Lacul Cinciș-Toplița-Hășdău-(Bolta Apei-Cheile Cernei)-Lunca Cernii-Gura Bordului-Rusca Montană-Voislova-Oțelu Roșu	Munții Poiana Ruscă
41.	Centrul de Informare Turistică Hunedoara-Castelul Corvinilor-Tăul Teliucului-Barajul Cinciș-Pensiunea Panorama Ghelari-Casa Muzeu „Drăgan Muntean”-Poienița Voinii-Bunila-Vadu Dobrii-Poiana Crivina-Vârful Rusca	Munții Poiana Ruscă
42.	Centrul de Informare Turistică Hunedoara-Castelul Corvinilor-Tăul Teliucului-Barajul Cinciș-Centrala Hidroelectrică Cătănaș-Furnalul Govăjdia-Crăciuneasa-Cerișor-Lelese-Runcu Mare-Vadu Dobrii-Roșcani-Dobra	Munții Poiana Ruscă
43.	Situl la Scoabă-Dealul Gomodiu-Dealul Ciurila-Dealul Săreanu-Valea Sibișelului-Gaterul de apă-Casa Pietrelor-Ohaba-Sibișel-Vâltoare-Moară de apă-Muzeul Sătesc Ohaba-Sibișel-Sibișel-Situl la Scoabă-Sânpetru	Țara Hațegului
44.	Hațeg-Dealul Hațegului-Pădurea Hațegului-Cetatea Regală a Hațegului-Pădurea Hațegului-Hațeg	Dealul Hațegului
45.	Sălașu de Sus-Bărăștii Hațegului-Săcel-Sânpetru-Sibișel-Ohaba Sibișel-Nucșoara-Mălăiești-Sălașu de Sus	Țara Hațegului
46.	Sarmizegetusa-Breazova-Pești eana-Densuș-Hățăgel-Totești-Păclișa-Sânpetru-Unciuc-Cârnești-Ostrov-Ostrovu Mic-Clopotiva-Sarmizegetusa	Retezat
47.	Sarmizegetusa-pe lângă satul Păucinești-Culmea Cepașului-DF Valea Hobiței-Hobița-Grădiște-Sarmizegetusa	Țara Hațegului
48.	Hațeg-General Berthelot (Unirea)-Fărcădin-Tuștea-Densuș-Hățăgel-Totești-Păclișa-Reea-Nălaț Vad-Hațeg	Țara Hațegului
49.	Sălașu de Sus-Mălăiești-Cetatea Mălăiești-Piatra Mâței-Coroiești-Paroș-Zăvoi-Sălașu de Sus	Țara Hațegului
50.	Sarmizegetusa-Poieni-Valea Criva-Densuș-Pești eana-Breazova-Sarmizegetusa	Țara Hațegului
51.	Râușor-Suseni-Râu de Mori-Brazi-Clopotiva-Sarmizegetusa	Retezat
52.	Sălașu de Sus-Paroș-Coroiești-Râul Alb-Zăvoi-Sălașu de Jos-Sălașu de Sus	Țara Hațegului
53.	Centrul de Vizitare al PNR-Nucșoara-Viaduct Nucșoara-Ohaba Sibișel-Sibișel-Valea Dâljii lângă barajul Ostrov-Unciuc-Sânpetru-Sibișel-Ohaba-Sibișel-Nucșoara-Centrul de Vizitare al PNR	Țara Hațegului
54.	Densuș-Răchitova-Valea Ștei-Vf. Vărătecu-Mesteacăn-Vălioara-Ciula Mare-Densuș	Țara Hațegului

Sursa: http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/

3.4. Structuri pentru turismul de afaceri

Mediul de afaceri, încă insuficient de puternic la nivel județean, a făcut ca cererea pentru turismul de afaceri să fie limitată comparativ cu alte județe ale țării. Oferta de săli de conferințe,

săli de congrese, complexe expoziționale etc. este limitată și insuficient diversificată. Astfel, la nivel județean, există Parcul de Afaceri Simeria, Centrul de Afaceri Hunedoara și o serie de săli de conferințe prezente în cadrul structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare.

Parcul de Afaceri Simeria, administrat de către Agenția de Dezvoltare Economico-Socială a Județului Hunedoara, oferă spre închiriere: sală de conferințe (540 m^2, 321 de locuri) care se închiriază pe oră, spații de birouri, spații expoziționale interioare (aprox. 1.633 m^2); standuri expoziționale exterioare (suprafață: 128 m^2, 2×162 mp^2 și 2×170 m^2)[306].

Centrul de Afaceri Hunedoara este disponibil din anul 2016. Acesta funcționează ca o structură de sprijinire a afacerilor și deține un număr de 27 de birouri, restaurant cu autoservire și o sală de conferințe cu o capacitate de 200 de locuri[307].

Camera de Comerț și Industrie Hunedoara oferă o largă gamă de evenimente, respectiv: târguri și expoziții, seminare, conferințe, simpozioane, forumuri, workshop-uri, mese rotunde, paneluri, parteneriate de afaceri, burse de contact, brokeraj, cursuri, misiuni economice, prezentări de firme și lansări de produse[308].

Dezvoltarea turismului de afaceri poate fi susținută și de structurile de cazare care oferă spre închiriere săli de conferințe, majoritatea dintre acestea fiind localizate în:

- municipiul Deva (cinci structuri de cazare care oferă 11 săli de conferințe cu peste 480 de locuri de cazare);
- stațiunea Geoagiu-Băi (patru hoteluri care oferă patru săli de conferințe cu peste 365 de locuri);
- municipiul Hunedoara (trei structuri de cazare care oferă trei săli de conferințe cu peste 115 locuri);
- municipiul Petroșani (două hoteluri care oferă patru săli de conferințe cu peste 90 de locuri);
- comuna Râu de Mori (două structuri de cazare care oferă patru săli de conferințe cu peste 300 de locuri);
- stațiunea Vața de Jos (două hoteluri care oferă două săli de conferințe);
- orașul Hațeg (două structuri de cazare care oferă două săli de conferințe);
- orașele Simeria și Lupeni (câte o structură de cazare cu câte o sală de conferințe).

În prezent, oferta de structuri pentru susținerea turismului de afaceri este limitată. Numărul sălilor de conferințe este limitat. Totodată, în plan regional, lipsesc sălile de congrese și complexele expoziționale. Anticipăm că, pe măsură ce mediul de afaceri județean se dinamizează, oferta pentru astfel de spații va crește și se va diversifica, atât din inițiative private, cât și publice. Totodată, ar fi benefică pentru regiune realizarea din fonduri mixte (publice și private) a unui complex expozițional de mari dimensiuni care să găzduiască un număr mai mare de expozanți din mediul de afaceri și care să permită organizarea unor manifestări de afaceri de amploare. Turismul de afaceri se poate îmbina armonios cu turismul de recreere și loisir, mai ales că județul Hunedoara dispune de numeroase atracții turistice naturale și culturale.

[306] http://www.adeh.ro/parc-de-afaceri-simeria.
[307] https://www.infoturismhd.ro/.
[308] http://ccihunedoara.ro/.

TABELUL 85: SĂLI DE CONFERINȚĂ PREZENTE ÎN STRUCTURILE DE CAZARE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, PE LOCALITĂȚI

Nr. crt.	Denumire structură	Caracteristici, dotări și capacitate
Geoagiu-Băi		
1.	Hotel Diana***	o sală de conferințe cu 80 de locuri; sistem de climatizare și sonorizare profesionale, videoproiector cu ecran de proiecție, flipchart și conexiune internet wireless
2.	Hotel Termal***	o sală de conferințe cu 40-45 de locuri; sistem de sonorizare, laptop, aer condiționat, videoproiector, retroproiector, ecran de proiecție
3.	Hotel Vacanța***	o sală de conferințe cu 200 de locuri; sistem audio și proiector sau ecran plat
4.	Hotel Aquae Dacice***	o sală de conferințe cu 42 de locuri
Deva		
5.	Hotel Sarmis ***	două săli cu 55 de locuri în aranjament teatru; o sală cu 35 de locuri în aranjament classroom; o sală cu zece locuri în aranjament teatru; videoproiector, flipchart, ecran și acces internet
6.	Villa Venus*****	o sală de conferințe cu 30 de locuri; acces wireless la internet, proiector video full HD, home-cinema Blu-ray, tv-tuner, ecran multimedia, CD player, microfon wireless, suport microfon, mixer, flipchart, pupitru vorbitor, lumini
7.	Hotel Wien ****	o sală de conferințe cu 40 de locuri; videoproiector, ecran de proiecție, flipchart, video, TV, aer condiționat
8.	Hostel Elveția***	o sală de conferințe cu 100 de locuri; aer condiționat, lumină naturală, flipchart, acces internet (cablu si wireless)
9.	Pensiunea Sarmis ***	patru săli de conferință: sala 1 parter cu capacitate maximă de 55 de locuri în aranjament teatru; sala 2 mezanin cu capacitate maximă de 55 de locuri în aranjament teatru; sala 3 mezanin cu capacitatea maximă de 35 de persoane în aranjament classroom (cele trei săli sunt dotate cu videoproiector, flipchart, ecran și acces internet); sala 4 mezanin cu capacitatea maximă de zece persoane în aranjament teatru
Hunedoara		
10.	Hotel Best ***	o sală de conferințe; flipchart, televizor 3D
11.	Hotel Rusca***	o sală de conferințe cu 75 de locuri; videoproiector, ecran proiecție, flipchart, DVD player, aer condiționat, acces internet wireless
12.	Pensiunea Stadion***	o sală de conferințe cu 40 de locuri
Petroșani		
13.	Hotel Petroșani**	o sală de conferințe; flipchart, videoproiector
14.	Hotel Rusu***	sala Panoramic (prevăzută cu aer condiționat): 30 de locuri; sala Consiliu: 16 locuri; posibilitatea amenajării a unei săli suplimentare pentru conferințe cu un număr de 40 de locuri; videoproiector, flipchart, instalație de sonorizare cu microfon fără fir
Râu de Mori		
15.	Hotel Brazi***	trei săli de conferințe care au 200, 70 și, respectiv, 18 locuri; instalații profesionale audio-video, cabine de traducere
16.	Pensiunea Iris***	o sală de conferințe (parterul se poate transforma în sală pentru conferințe)
Vața de Jos		
17.	Hotel Ponor***	o sală de conferințe
18.	Hotel Phoenix****	o sală de conferințe cu 60 de locuri; sistem de traducere simultană în trei limbi, sistem de sonorizare, sistem de proiecție, acces gratuit la internet wireless
Hațeg		
19.	Pensiunea Vila Veche***	o sală de conferințe cu 30 de locuri
20.	Hotel Hoha Boutique***	o sală de conferințe
Simeria		
21.	Pensiunea Phoenix***	o sală de conferințe; sistem audio-video.
Lupeni / Straja		
22.	Vila Alpin***	o sală de conferințe

Sursa: Date prelucrate.

3.5. Structuri de informare turistică

Conform datelor oficiale, la nivelul județului Hunedoara există șapte **Centre Naționale de Informare și Promovare Turistică acreditate de către Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri**[309]. Acestea sunt localizate în orașele Hațeg, Uricani, Geoagiu-Băi, Deva, Petroșani, Hunedoara, Lupeni-stațiunea Straja și se află în administrarea consiliilor locale. Realizarea acestor centre a fost finanțată prin POR, Axa prioritară 5, Domeniul major de intervenție 5.3, operațiunea Crearea centrelor naționale de informare și promovare turistică (CNIPT) și dotarea acestora.

TABELUL 86: CENTRE NAȚIONALE DE INFORMARE ȘI PROMOVARE TURISTICĂ ACREDITATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, FEBRUARIE 2021

Nr. crt.	Denumire centru și adresă	Pagina web	Informații oferite pe website
1.	Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Hațeg (Str. Florilor nr. 1b)	www.hateg-turism.ro	Sunt prezentate: - Hațeg-Țara Hațegului: descriere, activități culturale, galerie foto/video, hărți - adrese utile: shopping, închiriere de mașini, domeniu schiabil, trasee turistice; tratament balnear; nightlife - atracții turistice: Rezervația de Zimbri Silvuț; Mănăstirea Prislop; Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului; Muzeul Țării Hațegului; monumente istorice - restaurante, hoteluri Informațiile sunt disponibile în limbile română, engleză, franceză, germană
2.	Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Uricani (Str. Muncii)	www.cnipturicani.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - date geografice, climă, istoricul Uricaniului, hărți - informații utile: evenimente, evenimente sportive, ghizi, agenții de turism, salvamont, biblioteci și librării, obiceiuri și tradiții, instituții de spectacole, timp liber, pescuit sportiv, vizitatori celebri, info - resurse turistice: naturale, antropice, obiective turistice - structuri turistice: trasee turistice, agrement, cazare, harta domeniului schiabil, transport pe cablu, alpinism și escaladă, mountain biking, restaurant și cafenele - căi de acces - adrese utile Informațiile sunt disponibile în limba română
3.	Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Geoagiu-Băi (Str. Vilelor nr. 2A)	www.cniptgeoagiubai.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - așezare, climă, istoric - prezentarea stațiunii - noutăți, evenimente - obiective turistice: resurse și atracții naturale, case memoriale și muzee, patrimoniu religios, vestigii arheologice - relaxare și agrement: zone de agrement, tratament balnear, unități de cazare, restaurante și baruri, viața de noapte - informații utile: trasee turistice, închiriere mașini, complexe comerciale, căi de acces, instituții și servicii publice, transport public, servicii medicale, telefoane de urgență Informațiile sunt disponibile în limba română.

[309] http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/.

Nr. crt.	Denumire centru și adresă	Pagina web	Informații oferite pe website
4.	Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Deva (Piața Victoria nr. 7)	www.devaturism.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - municipiul Deva: istoric, originea numelui, orașe înfrățite în județ/regiune, Deva turistică, galerie foto - Cetatea Deva – despre cetate, galerie foto, aria protejată Natura 2000, evenimente - cultură și istorie: epoca dacică și romană, muzee, castele, palate, case, cetăți, biserici, mănăstiri, situri geologice, tradiții și obiceiuri etnografice - atracții naturale: parcuri naționale, rezervații naturale, chei, defileuri, văi, peșteri, cascade, ținuturi pitorești, lacuri - timp liber: restaurante, cafenele, nightlife, shopping, cinematografe, parcuri, grădini, locuri de joacă, parcuri de aventură, zbor de agrement, pârtii de schi, spectacole, manifestări artistice, târguri, zile tematice, activități sportive, piste de biciclete - turism: stațiuni turistice, unități de cazare, agenții de turism, trasee turistice montane - informații utile: Deva – smart city, centre naționale de informare și promovare turistică, spitale, unități administrativ-teritoriale, instituții publice, farmacii - Strategia integrată pentru dezvoltare urbană Deva Informațiile sunt disponibile în limba română. Websiteul este parțial funcțional.
5.	Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Petroșani (Str. Mihai Viteazul, nr. 8)	www.cniptpetrosani.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - harta CNIP - date geografice, climă și istoricul Petroșaniului - meteo, curs BNR, carburanți - hărți: Petroșani, zonă, regiune, hărți naționale - resurse turistice: naturale, antropice, obiective turistice - structuri turistice: cazare turistică, restaurante, cafenele, agrement, transport pe cablu, trasee turistice, domeniu schiabil - căi de acces - adrese utile - informații utile: program și tarife la obiective turistice, calendarul evenimentelor culturale, instituții de spectacole, recreere, info călătorie, centre comerciale, nightlife, agenții de turism, stații de carburant, biblioteci și librării Informațiile sunt disponibile în limbile română, engleză, franceză, germană
6.	Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Hunedoara (Bdul. Republicii nr. 1)	www.infoturismhd.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - Castelul Corvinilor - obiective turistice în municipiul Hunedoara - repere economice - repere turistice Informațiile sunt disponibile în limbile română, engleză Nu este în totalitate funcțional.
7.	Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Lupeni-Stațiunea Straja (Calea Brăii nr. 110)	www.infostraja.ro	Nu este funcțional.

Sursa: Prelucrări proprii.

Din analiza informațiilor prezente pe site-urile web ale centrelor naționale de informare și promovare turistică pot fi extrase următoarele concluzii:

- majoritatea informațiilor sunt concentrate pe descrierea potențialului turistic al zonei și/ sau a arealului deservit;
- există informații cu privire la oferta de agrement și timp liber, deși uneori incompletă;
- portalurile web pun la dispoziție poze ale destinațiilor, obiectivelor turistice, elementelor de atractivitate locală, dar galeriile video sunt încă limitate sau absente;
- nu există o ofertă turistică integrată sub forma unor programe turistice puse la dispoziția turiștilor prin intermediul diferiților operatori de turism;
- nu există un sistem de rezervare al locurilor de cazare, al locurilor la restaurant, al biletelor la muzee, centre de agrement etc.;
- în anumite cazuri, există legături și cu alte platforme de social media (ex., Facebook);
- informațiile sunt disponibile în special în limba română, doar câteva pagini web oferă informații și în limbile engleză, franceză sau germană.

La nivel județean mai există alte 18 centre locale de informare și promovare turistică în localitățile Romoș, Ghelari, Ribița, Luncoiu de Jos, Balșa, Buceș, Costești, Băița, Râu de Mori, Densuș, Sălașul de Sus, Baru, Vorța, Ilia, Gurasada, Boșorod, Ohaba-Lăpugiu, Brănișca. Centrele au fost finanțate din PNDR, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală.

TABELUL 87: CENTRE LOCALE DE INFORMARE ȘI PROMOVARE TURISTICĂ DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Denumire centru	Pagina web	Informații oferite pe website
1.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Romoș (Str. Principală nr.114)	www.infoturism-romos.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - zona turistică, accesul, harta interactivă - recreere - cazare Informațiile sunt disponibile în limbile română, engleză
2.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Ghelari (Str. Rusca nr. 5)	www.infoturism-ghelari.ro	Nu este funcțional
3.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Ribița (Sat Crișan nr. 33A)	http://www.inforibita.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - obiective de vizitat - folclor, datini și obiceiuri, obiceiuri locale și legende, ultimul meșter fluierar din Zarand - informații utile: despre comună, cazare, telefoane și adrese utile Informațiile sunt disponibile în limbile română, engleză
4.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Luncoiu de Jos (Str. Principală, nr. 80B)	www.infoturism-luncoiu.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - atracții turistice din comună - mâncăruri tradiționale din comună - obiceiuri și tradiții - harta interactivă a comunei - structuri de cazare - alte obiective turistice din județul Hunedoara Informațiile sunt disponibile în limbile română, engleză

Nr. crt.	Denumire centru	Pagina web	Informații oferite pe website
5.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Balșa (Comuna Balșa nr. 175)	www.infoturismbalsa.ro	Nu este funcțional
6.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Buceș (Sat Buceș, Str. Principală)	-	-
7.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Costești	www.comuna-orastioara desus.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - comuna Orăștioara de Sus - Centrul de Informare Turistică - galerie - turism: agroturism, turism și obiective turistice Informațiile sunt disponibile în limba română
8.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Băița (Sat Băița, Str. Principală)	http://www.infoturismbaita.ro	Nu este funcțional
9.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Râu de Mori	http://www.inforetezat.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - structuri de cazare - biserici monument, castele monument, obiective turistice, destinații turistice, trasee - tradiții - povestiri și legende Informațiile sunt disponibile în limba română
10.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Densuș	www.infoturismdensus.ro	Nu este funcționa
11.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Sălașu de Sus (Sat Sălașu de Sus, Str. Principală)	www.informaresalas.ro	Nu este funcțional
12.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Baru	www.turismbaru.ro	Nu este funcțional
13.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Vorța	www.infoturism-vorta.ro	Nu este funcțional
14.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Ilia		
15.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Gurasada	www.http.infoturism gurasada.ro	Nu este funcțional
16.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Boșorod (Sat Chitid nr. 131A)	www.infoturismbosorod.ro	Nu este funcțional
17.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Ohaba-Lăpugiu	www.infoturismlapugiu dejos.ro	Sunt prezentate informații cu privire la: - obiective turistice; - obiceiuri și tradiții moștenite; - albume foto. Informațiile sunt disponibile în limba română. Nu este funcțional.
18.	Centrul Local de Informare și Promovare Turistică Brănișca	www.infoturismbranisca.ro	Nu este funcțional.

Sursa: Date prelucrate.

În baza informațiilor analizate de pe site-urile web ale centrelor locale de informare și promovare turistică au putut fi extrase următoarele concluzii:

- informațiile turistice sunt în cea mai mare parte sumare, insuficiente și incomplete;
- informațiile sunt disponibile în limba română, uneori și în engleză;
- nu există o legătură cu alte centre de informare la nivel național care să le sporească vizibilitatea;
- galeriile foto sunt prezente, deși în unele cazuri sunt insuficiente, în timp ce prezența galeriilor video este redusă sau inexistentă;
- în anumite cazuri există legături și cu alte platforme de social media (ex., Facebook).

Un alt instrument util de promovare a obiectivelor de patrimoniu natural și cultural la nivel județean este *platforma online Go Hunedoara (https://www.gohunedoara.com/)* cu legături și către conturile sociale Facebook, Instagram, Twitter, Youtube etc. Pe site-ul web, turiștii regăsesc informații cu privire la obiectivele care pot fi vizitate (castele și cetăți, stațiuni turistice, parcuri și rezervații, muzee, biserici și mănăstiri, turism montan, ecoturism, relaxare și aventură, locuri frumoase, unicate, monumente naturale); cazare (hoteluri, pensiuni, moteluri); alimentație (restaurante, pizzerii, bar și coffee, cofetării, fast food); evenimente viitoare (sportive, muzicale, culturale, istorice, tradiționale); informații utile (puncte de informare turistică, servicii, timp liber). Informațiile sunt disponibile în limbile română și engleză. Site-ul web conține o galerie foto generoasă, dar și hărți turistice. Proiectul a fost finanțat prin fonduri europene.

O altă platformă online de promovare a turismului regional este *http://tarahategului.ro,* proiect finanțat prin Fondul european agricol de dezvoltare rurală; măsura Încurajarea activităților turistice. Acest portal de informare conține date turistice despre Țara Hațegului cu privire la: obiective turistice (biserici și mănăstiri, centre informare turistică, muzee, situri istorice, geologie); evenimente (cooperare, festival, film, sport); cazare (motel, pensiuni, agroturism); știri.

Platforma online *https://www.hunedoararturism.ro* conține informații cu privire la județul Hunedoara (Țara Zarandului, Valea Mureșului, Ținutul Orăștiei, Ținutul Pădurenilor, Țara Hațegului, Valea Jiului); obiective turistice (castele, situri și cetăți, biserici și mănăstiri, rezervații și parcuri, muzee și monumente, obiective naturale, turism de aventură, turism montan, turism de sănătate); calendar de evenimente; cazare; link către situl *produsdehunedoara.ro*; jurnal de călătorie. Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică (DGAMPT) Hunedoara administrează site-ul de promovare turistică *www.hunedoararturism.ro* și pagina de Facebook *Enjoy Hunedoara*, cu o expunere de peste 170 k de urmăritori. Prin intermediul acestei platforme, județul Hunedoara se bucură de o bună vizibilitate în mediul online.

La nivelul DGAMPT a fost dezvoltat conceptul „Produs de Hunedoara", prin crearea unei pagini web dedicate meșterilor și producătorilor locali din județ, *www.produsdehunedoara.ro.* De asemenea, la nivel instituțional există parteneriate de colaborare cu Asociația Producătorilor de Produse Tradiționale și Ecologice Hunedoara, în baza cărora producătorii tradiționali sunt sprijiniți prin diferite acțiuni de promovare.

DGAMPT Hunedoara a dezvoltat produsul turistic „Discover Hunedoara", o aplicație mobilă pentru dispozitivele electronice prin care vizitatorilor le este pus la dispoziție un ghid turistic digital cuprinzător. Platforma *https://www.discoverhunedoara.com/vacantainhunedoara* conține informații despre județul Hunedoara, fiind prezentate regiunile Țara Zarandului, Valea Mureșului, Ținutul Orăștiei, Ținutul Pădurenilor, Țara Hațegului, Valea Jiului. Totodată, pot fi regăsite informații utile despre locurile de vizitat din județ (castele, situri și cetăți; biserici și mănăstiri; rezervații și parcuri; muzee și monumente; obiective naturale; turism de aventură; turism montan; turism de sănătate). Călătorii se pot informa și cu privire la activitățile care pot fi

desfășurate în regiune (calendar de evenimente), cazare etc. Aceștia au acces la un jurnal de călătorie, cu locații inedite care trebuie vizitate în regiune, produse locale specifice județului Hunedoara (link către web site-ul *produsdehunedoara.ro*) și alte informații utile (hărți turistice; hărți și ghiduri; rute și trasee; aplicație mobilă; centre de informare turistică). Interfața paginii web este foarte prietenoasă și ușor de navigat. Există și numeroase fotografii ale zonei. Din păcate, informațiile sunt disponibile doar în limba română.

DGAMPT Hunedoara are capacitatea de a produce în regie proprie materiale printate de promovare turistică, prin personalul de specialitate din cadrul Serviciului de Dezvoltare și Promovare Turistică a Județului Hunedoara.

3.6. Instituții și organizații județene și locale cu rol în dezvoltarea și promovarea turismului și a patrimoniului cultural

La nivel județean funcționează o serie direcții și departamente aflate în subordinea autorităților județene și naționale (Consiliul Județean, Ministerul Culturii), care susțin dezvoltarea și promovarea turismului și a patrimoniului cultural: *Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara, Direcția Județeană pentru Cultură Hunedoara, Centrul de Cultură și Artă al Județului Hunedoara*.

Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara din cadrul Consiliului Județean Hunedoara are ca scop protejarea și punerea în valoare a Cetăților dacice din Munții Orăștiei, a altor monumente istorice și case memoriale de interes județean date în administrarea Direcției Generale, precum și promovarea turistică și contribuția prin mijloace specifice de dezvoltare durabilă a județului Hunedoara. Dintre obiectivele Direcției Generale fac parte administrarea, protejarea, întreținerea și punerea în valoare a monumentelor istorice și a altor obiective de interes județean care vor fi date în administrarea Direcției Generale de către Consiliul Județean Hunedoara; promovarea turistică a județului Hunedoara, a ecoturismului, a turismului rural, a produselor și a meșteșugurilor tradiționale din județului Hunedoara[310].

Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică are atribuții în domeniul promovării turistice a județului prin Serviciul de Promovare și Dezvoltare a Turismului. Pe lângă atribuțiile de promovare a imaginii turistice a județului Hunedoara, DGAMPT are în momentul de față atribuții directe de administrare a unor monumente istorice aflate în proprietatea domeniului public al județului Hunedoara, respectiv Cetățile dacice din Munții Orăștie – monumente istorice de patrimoniu UNESCO –, dar și obiective culturale, cum ar fi Casa Memorială „Drăgan Muntean" și Galeriile de Artă „Forma". Pe lângă acestea, există intenții de preluare în administrare și a altor obiective importante pentru dezvoltarea turismului hunedorean. Prin intermediul DGAMPT sunt derulate o serie de activități care urmăresc creșterea gradului de expunere a imaginii turistice a județului Hunedoara.

Direcția Județeană pentru Cultură Hunedoara, aflată în subordinea Ministerului Culturii, are ca scop realizarea prerogativelor specifice domeniului culturii, implementarea strategiei și politicilor elaborate de minister la nivelul județului Hunedoara. Direcția Județeană de Cultură are ca obiect de activitate protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național, verificarea respectării legislației specifice, precum și promovarea și dezvoltarea creației contemporane, potrivit legii. Direcția Județeană pentru Cultură Hunedoara colaborează, în principal, cu instituțiile și așezămintele de cultură (muzee, biblioteci, teatre, case de cultură, centre culturale, Centrul Județean de Cultură și Artă, cămine culturale), precum și cu asociații, ligi, fundații, uniuni de creație, societăți culturale, edituri[311].

[310] https://www.cjhunedoara.ro/documente/2021/Sedinte/03%20SEDINTA%20ORDINARA%2029%20IANUARIE%202021/SUPLIMENTARI/02%20SUPLIMENTAR%20DIRECTIE.pdf.
[311] https://djchd.ro/prezentare-djc-hd/.

Centrul de Cultură și Artă al Județului Hunedoara din Deva. Centrul funcționează ca instituție publică de cultură, de interes județean, sub autoritatea Consiliului Județean Hunedoara; are ca scop valorificarea, transmiterea și dezvoltarea dimensiunii interculturale în domeniul educației și culturii, prin programele și activitățile desfășurate. Obiectivele centrului sunt următoarele: promovarea obiceiurilor și tradițiilor populare, precum și a creației populare specifice fiecărei zone etnofolclorice din județ; oferirea de produse și servicii culturale diverse, în scopul creșterii gradului de acces și de participare a cetățenilor la viața culturală; dezvoltarea cooperării și schimburilor culturale pe plan zonal, național și internațional; învățarea și promovarea meșteșugurilor și a îndeletnicirilor tradiționale[312].

Din analiza scopului și a obiectului de activitate ale acestor organisme reiese faptul că acțiunea lor este concentrată fie în domeniul cultural, dar fără o implicare substanțială în derularea unor proiecte de anvergură județene sau zonale pentru susținerea valorificării și dezvoltării patrimoniului cultural, fie în domeniul cultural și al promovării și dezvoltării turistice, fiind vorba despre DGAMPT. Această direcție, recent înființată, are prerogativele necesare inițierii și dezvoltării unor proiecte de dezvoltare turistică de mare amploare la nivel județean, prin accesarea de fonduri europene sau inițierea unor parteneriate publice sau public-private.

La nivel regional și local își derulează activitatea organizații nonguvernamentale care au ca scop dezvoltarea turistică și culturală a anumitor areale: *Asociația pentru Dezvoltarea și Promovarea Turismului Geoagiu-Băi, Asociația Pro Straja Lupeni, Asociația de Turism Retezat, Organizația Patronală din Turism Deva-Hunedoara, Asociația de Turism Montan Via-Retezat, Asociația Schi-Turism Montan Pro-Parâng Petroșani, Asociația de Turism Montan Kogaion Orăștie, Asociația Intercomunală Țara Hațegului* etc. Aceste asociații au inițiative locale de promovare a turismului și culturii, de valorificare a potențialului turistic, de dezvoltare economică și turistică, de protejare a mediului etc.

Asociația pentru Dezvoltarea și Promovarea Turismului Geoagiu-Băi a fost înființată în anul 2010 și din ea fac parte 11 întreprinzători locali. Scopul asociației este de a susține dezvoltarea turistică și culturală a stațiunii. Pe de altă parte, își propune să întărească relațiile de colaborare între membrii săi, în vederea unei mai bune promovări a activităților turistice și a valorificării superioare a potențialului turistic și uman din zonă[313]. Asociația a implementat o serie de proiecte interne și internaționale de sprijinire a dezvoltării turistice în zonă.

Asociația Pro Straja Lupeni se implică în dezvoltarea turistică și economică a stațiunii Straja. În cadrul asociației activează aprox. 200 de membri, proprietari de structuri de cazare, dar și alți investitori din stațiune. Asociația participă la târgurile de turism pentru promovarea regiunii, dar se implică și în diverse inițiative de sprijinire a activităților economice și de turism din stațiunea Straja.

Asociația de Turism Retezat a fost înființată în anul 2007 și are ca scop dezvoltarea și promovarea destinației ecoturistice Țara Hațegului-Retezat. Din cadrul asociației fac parte instituții publice, administrații publice locale și centrale, unități private implicate în dezvoltarea turismului[314].

Organizația Patronală din Turism Deva-Hunedoara este membră a Federației Patronatelor din Turismul Românesc. Această organizație reunește investitori din industria turismului (agenții de turism, structuri de cazare, structuri de alimentație publică) din județul Hunedoara.

Asociația de Turism Montan Via-Retezat are ca scop: dezvoltarea turismului montan românesc, punerea în valoare a frumuseților naturii, ocrotirea și conservarea faunei și florei montane, educarea copiilor și tinerilor în spiritul respectării și conservării mediului înconjurător, dezvoltarea practicării sporturilor montane, organizarea de excursii, tabere și sejururi în zona montană, amenajarea și întreținerea traseelor montane, ecologizarea masivelor muntoase, marcarea și remarcarea traseelor montane[315].

---

[312] http://ccajhd.ro/despre-noi/.
[313] https://www.geoagiu.ro/index.php/146-ong/ong/292-ong.
[314] https://turismretezat.ro/asociatia-de-turism-retezat/.
[315] https://www.stafetamuntilor.ro/cluburi-afiliate/asociatia-de-turism-montan-via-retezat-puR.

Asociația Schi-Turism Montan Pro-Parâng Petroșani are ca scop promovarea turismului montan în masivul Parâng, protejarea mediului înconjurător, atragerea tineretului spre mișcare în aer liber. Asociația derulează diferite activități, precum: expoziții foto, video-proiecții, muzeul muntelui, proiecte comune cu instituții de învățământ și ONG-uri, competiții sportive etc.[316]

Asociația de Turism Montan Kogaion Orăștie este o organizație nonprofit care desfășoară activități de turism montan și protecția mediului.

Asociația Intercomunală Țara Hațegului a fost înființată în anul 2006 și își are sediul în comuna Densuș. Organizația a fost creată din inițiativa a 12 consilii locale din Țara Hațegului, Consiliul Județean Hunedoara, Universitățile din București și Petroșani[317].

Mai sunt și alte asociații de turism care operează la nivel județean și sunt implicate în dezvoltarea și promovarea turismului și a patrimoniului cultural (ex., Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului „Descoperă Straja").

La nivel județean nu funcționează o organizație de management al destinației (OMD) care să funcționeze ca o instituție de interes public și din cadrul căreia să facă parte atât organizații publice, cât și private, organizații nonguvernamentale, instituții de învățământ, de protecție a mediului, cu drepturi egale și implicare în dezvoltarea și promovarea turismului și a patrimoniului cultural din cadrul stațiunilor și localităților turistice din județul Hunedoara. Realizarea unui OMD va permite coalizarea părților interesate în susținerea dezvoltării turismului și a patrimoniului cultural, în vederea unei mai bune gestionări și coordonări a activităților de valorificare și promovare a potențialului turistic natural și antropic din județ.

3.7. Analiza circulației turistice

Evoluția și structura cererii turistice

Analiza evoluției și structurii cererii turistice presupune investigarea indicatorilor privind numărul de turiști, numărul de înnoptări și durata medie a sejurului pentru perioada 2010-2020. Datele analizate sunt cele înregistrate de către Institutul Național de Statistică și nu includ turiștii cazați în cadrul structurilor de cazare neomologate.

Numărul de turiști a înregistrat o evoluție oscilantă în perioada analizată, cu o creștere susținută în perioadele 2010-2015, respectiv 2017-2019. Scăderile înregistrate la nivelul anului 2020 sunt datorate crizei sanitare Covid-19, când au fost aplicate numeroase restricții în sectorul HoReCa. În perioada 2010-2019, numărul de turiști a crescut de 2,7 ori, ceea ce subliniază sporirea semnificativă a interesului turiștilor față de atracțiile naturale și culturale existente la nivel județean. Numărul maxim de turiști a fost consemnat în anul 2019, respectiv 194.245 de persoane cazate în structurile de cazare din județ. Cea mai importantă dinamică în evoluția numărului de turiști a fost consemnată în anul 2015 (în creștere cu +36,7% față de anul 2014), iar cea mai pronunțată scădere, așa cum era de așteptat în baza celor afirmate anterior, în anul 2020 (în scădere cu -63,1% față de anul 2019).

Creșterile sosirilor de turiști români au fost mai semnificative comparativ cu cele ale turiștilor străini, astfel încât, în perioada 2010-2019, acestea au fost de 2,8 ori și, respectiv, de 2,2 ori. Cele mai importante evoluții atât ale numărului de turiști români, cât și a numărului de turiști străini au fost semnalate în 2015 și 2017, cu +39,1% și, respectiv, +30,2%. Important de remarcat este faptul că scăderea fluxurilor turistice în anul 2020, datorată crizei sanitare Covid-19, a făcut ca numărul turiștilor români cazați în structurile de primire turistică omologate la nivel județean să atingă 67.703 persoane, superior nivelului înregistrat în anul 2010, respectiv 62.621 de persoane.

[316] http://www.proparang.ro/
[317] https://tarahategului.ro/despre-noi/

TABELUL 88: EVOLUȚIA CIRCULAȚIEI TURISTICE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total turiști	71.996	82.023	86.540	88.306	110.536	151.060	143.870	168.346	189.526	194.245	71.723
% față de anul anterior		*13,9*	*5,5*	*2,0*	*25,2*	*36,7*	*-4,8*	*17,0*	*12,6*	*2,5*	*-63,1*
Turiști români	62.621	72.928	77.537	79.202	100.866	140.286	130.778	151.302	171.363	174.075	67.703
% față de anul anterior		*16,5*	*6,3*	*2,1*	*27,4*	*39,1*	*-6,8*	*15,7*	*13,3*	*1,6*	*-61,1*
Turiști străini	9.375	9.095	9.003	9.104	9.670	10.774	13.092	17.044	18.163	20.170	4.020
% față de anul anterior		-3,0	-1,0	1,1	6,2	11,4	21,5	30,2	6,6	11,0	-80,1
Total înnoptări	222.679	230.935	232.024	237.875	272.133	343.788	323.446	336.962	369.286	383.496	126.412
% față de anul anterior		*3,7*	*0,5*	*2,5*	*14,4*	*26,3*	*-5,9*	*4,2*	*9,6*	*3,8*	*-67,0*
Înnoptări români	205.625	209.916	214.881	221.841	255.698	325.422	303.699	312.852	343.717	353.566	119.966
% față de anul anterior		*2,1*	*2,4*	*3,2*	*15,3*	*27,3*	*-6,7*	*3,0*	*9,9*	*2,9*	*-66,1*
Înnoptări străini	17.054	21.019	17.143	16.034	16.435	18.366	19.747	24.110	25.569	29.930	6.446
% față de anul anterior		*23,2*	*-18,4*	*-6,5*	*2,5*	*11,7*	*7,5*	*22,1*	*6,1*	*17,1*	*-78,5*
Durata medie a sejurului (zile-turist)	3,1	2,8	2,7	2,7	2,5	2,3	2,2	2,0	1,9	2,0	1,8
Români	3,3	2,9	2,8	2,8	2,5	2,3	2,3	2,1	2,0	2,0	1,8
Străini	1,8	2,3	1,9	1,8	1,7	1,7	1,5	1,4	1,4	1,5	1,6

Sursa: Date prelucrate; https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

FIGURA 55: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

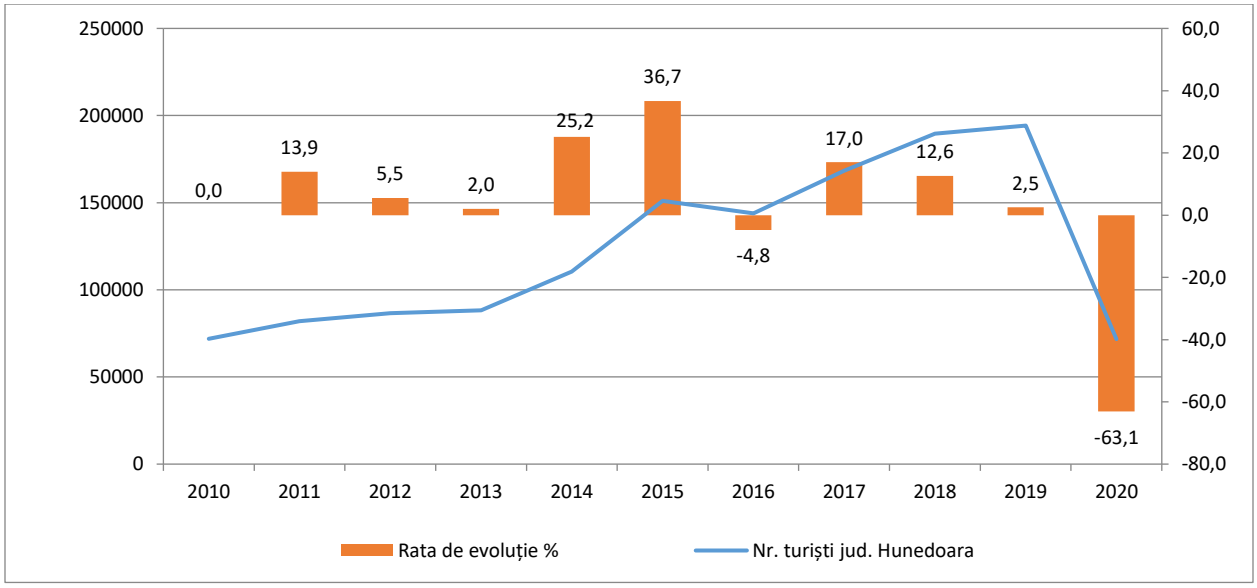

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

În privința **numărului de înnoptări,** evoluțiile în perioada analizată au fost similare cu cele ale numărului de turiști. Cu toate acestea, creșterile anuale au fost în medie mai scăzute decât cele ale numărului de turiști. Trendul general a fost unul pozitiv, singurii ani cu scăderi în evoluție fiind

2016 (-5,9% comparativ cu anul 2015) și 2020 (-67% comparativ cu anul 2019). Cel mai ridicat număr de înnoptări a fost înregistrat în anul 2019, respectiv 383.496 de zile-turist, din care 353.566 de zile-turist pentru români și 29.930 de zile-turist pentru străini. Anii cu cea mai pronunțată dinamică au fost 2015 (+26,3%) și, respectiv, 2020 (-67%).

FIGURA 56: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

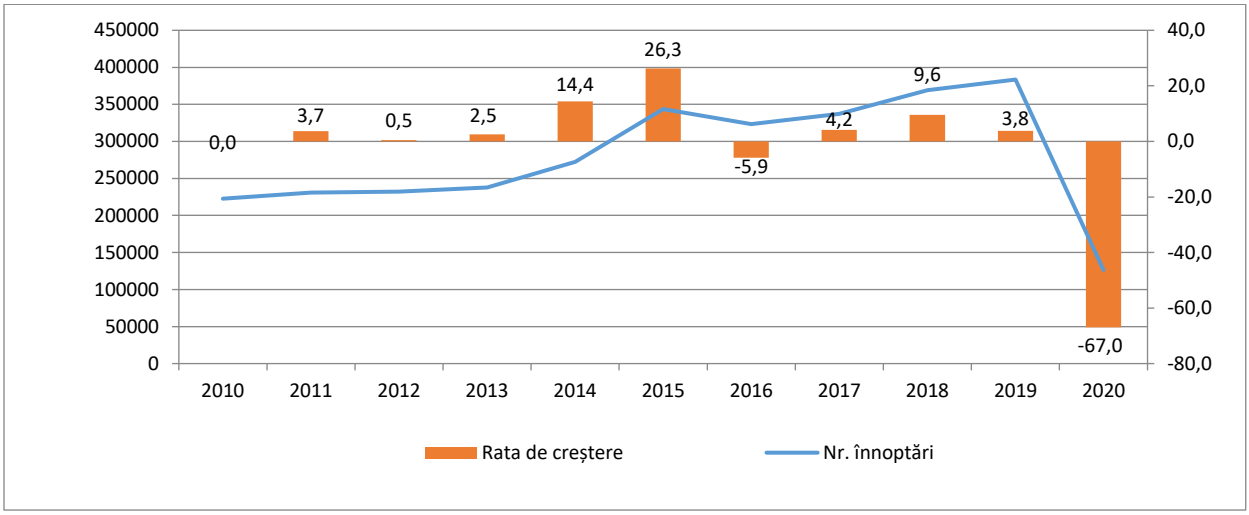

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

În ceea ce privește **durata medie a sejurului**, aceasta se situează pe un trend descendent accentuat, scăzând de la 3,1 zile-turist în anul 2010 la 1,8 zile-turist în 2020. Acest trend negativ este unul îngrijorător, mai ales că, în cazul turiștilor străini, durata medie a sejurului este și mai scăzută, de 1,6 zile-turist în anul 2020, în scădere de la 1,8 zile-turist în anul 2010.

FIGURA 57: PONDEREA TURIȘTILOR ROMÂNI ȘI STRĂINI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

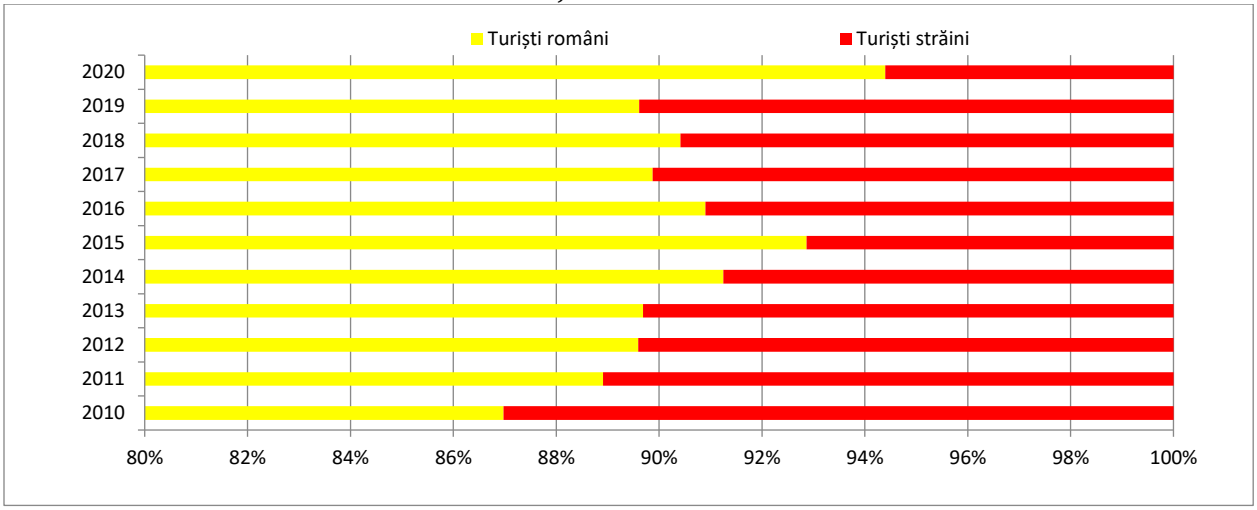

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

Ponderea turiștilor străini cazați în structurile de cazare din județul Hunedoara a scăzut de la 13% în anul 2010 la 10,4% în anul 2019, atingând un minim de 5,6% în anul 2020 când restricțiile

de circulație peste hotare au fost pronunțate, ca urmare a crizei sanitare Covid-19. În cazul ponderii înnoptărilor efectuate de turiștii străini, evoluția acesteia în perioada analizată este una oscilantă, astfel încât un maxim a fost atins în anul 2011 (9,1%), iar un minim în anul 2020 (5,1%). Acest lucru se datorează faptului că ritmul de creștere a înnoptărilor a fost mai scăzut decât cel înregistrat de numărul turiștilor.

FIGURA 58: PONDEREA ÎNNOPTĂRILOR TURIȘTILOR ROMÂNI ȘI STRĂINI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

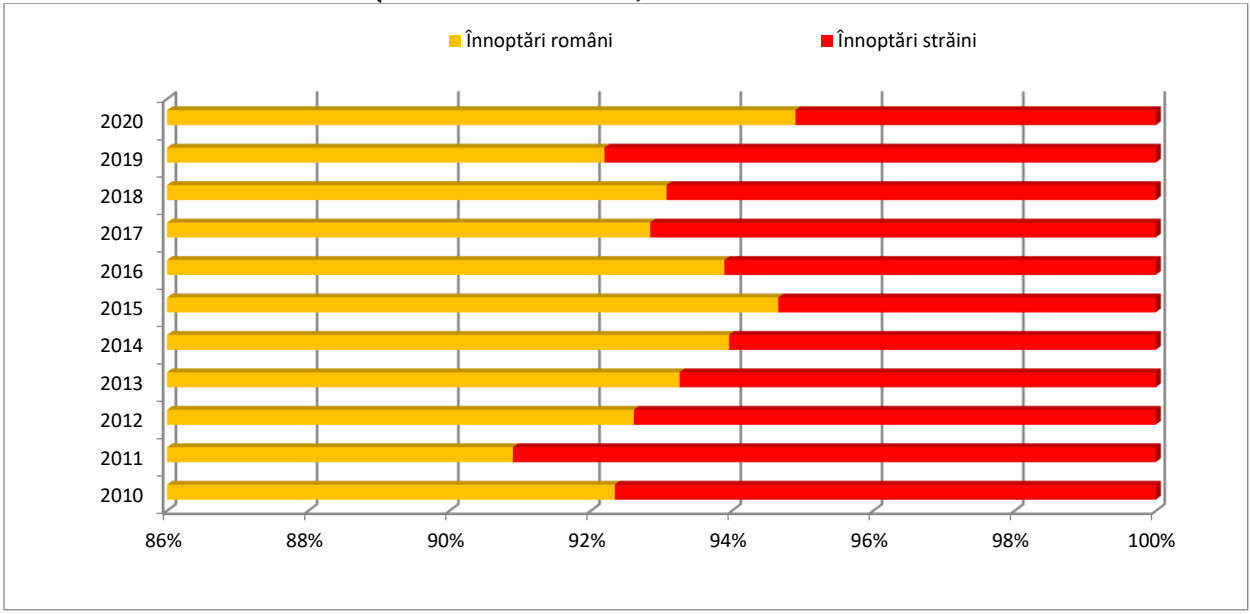

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

În cazul turiștilor cazați în structurile de primire din județul Hunedoara, ponderea lor în totalul turiștilor cazați la nivel național a crescut în perioada 2010-2019 de la 1,19% la 1,45%, în timp ce în anul 2020 aceasta a atins 1,12%. Această tendință ascendentă denotă reorientarea fluxurilor turistice interne către un județ cu un potențial turistic extrem de atractiv, dar insuficient valorificat, și care a oferit pachete turistice interesante vizitatorilor în ultima decadă. Chiar dacă trendul în evoluția numărului de înnoptări este unul pozitiv, ponderea indicatorului în totalul înnoptărilor turiștilor cazați la nivel național este în scădere. Astfel, în anul 2010, ponderea înnoptărilor efectuate de către turiștii cazați în județul Hunedoara a fost de 1,39%, iar în anii 2019 și 2020, a fost respectiv de 1,27% și 0,87%.

TABELUL 89: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI ȘI ÎNNOPTĂRI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nr. turiști	71.996	82.023	86.540	88.306	110.536	151.060	143.870	168.346	189.526	194.245	71.723
% în total România	*1,19*	*1,17*	*1,13*	*1,11*	*1,31*	*1,52*	*1,31*	*1,39*	*1,47*	*1,45*	*1,12*
Nr. înnoptări	222.679	230.935	232.024	237.875	272.133	343.788	323.446	336.962	369.286	383.496	126.412
% în total România	*1,39*	*1,28*	*1,21*	*1,23*	*1,34*	*1,46*	*1,27*	*1,24*	*1,29*	*1,27*	*0,87*

Sursa: Date prelucrate; https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

Evoluția **cererii turistice pe localități** la nivelul județului Hunedoara indică o dinamică accentuată, majoritatea localităților înregistrând o creștere a sosirilor de turiști în structurile de cazare în perioada de dinaintea pandemiei Covid-19. În ciuda faptului că datele Institutului Național de Statistică sunt incomplete, pot fi extrase o seriei de concluzii importante cu privire la dinamica fluxurilor turistice județene.

TABELUL 90: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

Localități	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	**71.996**	**82.023**	**86.540**	**88.306**	**110.536**	**151.060**	**143.870**	**168.346**	**189.526**	**194.245**	**71.723**
Deva	22.153	22.165	21.253	23.398	31.907	41.372	37.447	38.557	40.693	39.138	15.765
Geoagiu	18.505	24.934	29.491	28.712	29.764	32.155	35.709	44.218	53.140	52.584	12.615
Hunedoara	8.552	7.966	8.469	9.315	13.697	26.325	20.418	23.962	25.660	26.232	8.019
Lupeni	1.763	2.288	2.929	3.193	3.482	5.359	6.787	12.916	14.862	16.488	6.594
Hațeg	3.122	3.519	3.133	2.575	7.461	10.369	5.813	5.877	7.219	9.403	6.379
Petroșani	11.009	10.989	10.118	11.041	9.026	11.020	11.710	15.152	15.404	14.746	6.237
Orăștie	934	1.287	1.316	1.463	2.914	10.495	13.168	8.730	9.252	9.072	2.698
Râu de Mori	1.210	883	751	782	1.497	1.030	839	1.873	2.651	2.697	2.298
Brad	174	88	1.303	1.256	2.276	2.695	2.275	2.490	2.794	3.535	2.095
Dobra	-	-	-	-	1.313	1.769	1.559	2.226	2.628	2.962	1.120
Orăștioara de Sus	942	630	404	-	-	497	435	1.074	1.466	1.757	1.103
Simeria	725	854	707	739	598	1.267	1.128	1.130	1.578	1.654	1.045
Uricani	-	14	301	539	513	292	-	753	1.863	2.745	1.004
Teliucu Inferior	578	506	939	1157	680	1.437	1.091	1.630	2.167	2.769	983
Ghelari	-	-	-	-	-	-	28	513	580	706	460
Călan	340	3.860	3.229	2.551	836	80	-	-	-	140	447
Șoimuș	-	-	20	20	15	20	74	423	685	629	418
Hărău	19	24	21	21	50	335	461	380	513	602	396
Peștișu Mic	-	-	-	-	-	-	203	399	614	657	373
Gurasada	-	-	-	-	-	341	444	376	558	459	291
Aninoasa	1.049	785	599	-	727	847	1.229	1.721	1.452	1.918	235
Baru	192	169	182	155	184	233	242	286	319	389	203
Băcia	699	470	337	445	1.859	1.953	1.702	1.112	511	468	187
Bretea Română	-	-	-	-	-	199	42	364	420	467	173
Petrila	-	577	1.018	835	1.096	651	621	533	724	847	162
Beriu	-	-	-	-	231	224	304	299	424	521	142
Totești	-	-	-	-	-	-	-	344	351	359	94
Vața de Jos	-	-	-	-	-	-	44	121	131	136	78
Certeju de Sus	-	-	-	-	-	-	30	64	73	50	37
Ilia	-	-	-	-	-	-	42	50	44	47	37
Sălașu de Sus	-	-	-	-	-	-	25	184	52	38	35
Vulcan	-	-	-	-	-	-	-	514	698	-	-
Sântămăria-Orlea	15	-	-	52	398	62	-	-	-	-	-
Zam	15	15	10	-	12	16	-	-	-	-	-

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

La nivelul anului 2010, sosirile de turiști se concentrau în majoritate în două localități, respectiv municipiul Deva (30,8%) și stațiunea Geoagiu-Băi (25,7%). În rândul localităților care înregistrau o pondere importantă a numărului de turiști se aflau municipiul Petroșani (15,3% din

fluxurile turistice județene), municipiul Hunedoara (11,9% din fluxurile turistice județene). În anul 2019 se observă o modificare a fluxurilor turistice; chiar dacă Deva (22%) și Geoagiu-Băi (17,6%) rămân în topul preferințelor turiștilor ca destinații de vacanță, alte localități au câștigat teren datorită ofertei culturale, de agrement și de sporturi de iarnă, cum ar fi: Hunedoara (13,5%), Lupeni-Straja (8,5%), Orăștie (4,7%), Brad (1,8%). La nivelul anului 2020, structura cererii turistice pe localități indică faptul că turiștii s-au orientat către următoarele destinații: Deva (22%), Geoagiu (17,6%), Hunedoara (11,2%), Lupeni-Straja (9,2%), Hațeg (8,9%), Petroșani (8,7%), Orăștie (3,8%), Râu de Mori (3,2%), Brad (2,9%).

Din punctul de vedere al dinamicii, în perioada 2010-2019, creșterile sosirilor de turiști au fost semnificative pentru toate localitățile, remarcându-se în special: Hărău (+3.068%), Brad (+1.932%), Orăștie (+871%), Lupeni (+835%), Hunedoara (+206%), Hațeg (+201%).

FIGURA 59: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

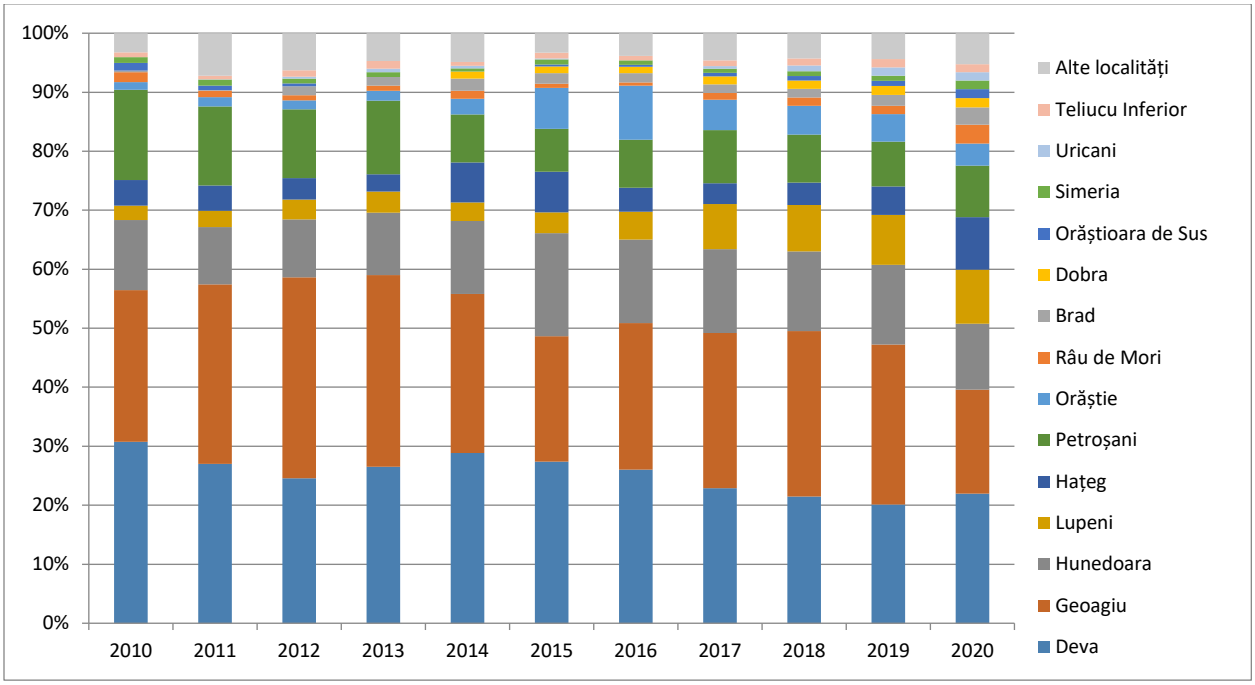

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

TABELUL 91: DINAMICA CERERII TURISTICE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Localitate	2010	%	2019	%	2019/2010	2020	%	2020/2010
Total	**71.996**	**100**	**194.245**	**100**	*169,8*	71.723	**100**	*-0,4*
Deva	22.153	30,8	39.138	20,1	*76,7*	15.765	22,0	*-28,8*
Geoagiu	18.505	25,7	52.584	27,1	*184,2*	12.615	17,6	*-31,8*
Hunedoara	8.552	11,9	26.232	13,5	*206,7*	8.019	11,2	*-6,2*
Lupeni	1.763	2,4	16.488	8,5	*835,2*	6.594	9,2	*274,0*
Hațeg	3.122	4,3	9.403	4,8	*201,2*	6.379	8,9	*104,3*
Petroșani	11.009	15,3	14.746	7,6	*33,9*	6.237	8,7	*-43,3*
Orăștie	934	1,3	9.072	4,7	*871,3*	2.698	3,8	*188,9*
Râu de Mori	1.210	1,7	2.697	1,4	*122,9*	2.298	3,2	*89,9*
Brad	174	0,2	3.535	1,8	*1.931,6*	2.095	2,9	*1.104,0*
Orăștioara de Sus	942	1,3	1.757	0,9	*86,5*	1.103	1,5	*17,1*
Simeria	725	1,0	1.654	0,9	*128,1*	1.045	1,5	*44,1*

Localitate	2010	%	2019	%	2019/2010	2020	%	2020/2010
Uricani	-	-	2.745	1,4	-	1.004	1,4	-
Teliucu Inferior	578	0,8	2.769	1,4	*379,1*	983	1,4	*70,1*
Călan	340	0,5	140	0,1	*-58,8*	447	0,6	*31,5*
Hărău	19	0,0	602	0,3	*3.068,4*	396	0,6	*1.984,2*
Aninoasa	1.049	1,5	1.918	1,0	*82,8*	235	0,3	*-77,6*
Baru	192	0,3	389	0,2	*102,6*	203	0,3	*5,7*
Alte localități		1,0		5,7			6,4	

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

La nivelul anului 2010, înnoptările turiștilor erau concentrate în majoritate în Geoagiu-Băi (54,1%), stațiune balneară în care durata tratamentului este mai lungă și prelungește șederea vizitatorilor. Ponderi importante ale înnoptărilor efectuate de turiști mai sunt concentrate și în localitățile Deva (19,1%), Petroșani (9,3%), Hunedoara (7%), urmate de Hațeg (2,5%), Aninoasa (1,9%), Orăștioara de Sus (1,3%), Lupeni (1,3%). În anul 2020, distribuția înnoptărilor a fost mai echilibrată pe localități, deși Geoagiu-Băi (35,4%) încă domină profilul turistic al județului, urmat de Deva (17,3%), Hunedoara (8,6%), Petroșani (7%), Hațeg (6,8%), Lupeni (6,6%), Râu de Mori (4%), Orăștie (3%).

În perioada 2010-2019, numărul de înnoptări efectuate de turiști în localitățile din județul Hunedoara au înregistrat creșteri importante mai ales în Hațeg (+123%), Hunedoara (+128%), Râu de Mori (178%), Lupeni (+663%), Orăștie (+763%), Brad (+2.273%).

TABELUL 92: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

Localități	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TOTAL	222.679	230.935	232.024	237.875	272.133	343.788	323.446	336.962	369.286	383.496	126.412
Geoagiu	120.513	131.703	133.965	137.324	133.658	142.809	143.931	147.979	177.857	173.632	44.805
Deva	42.433	39.533	36.236	37.513	57.078	72.445	59.242	59.963	65.313	62.440	21.823
Hunedoara	15.493	14.465	16.494	14.798	20.238	39.542	28.294	33.735	30.946	35.344	10.907
Petroșani	20.698	18.844	19.963	23.933	18.575	20.004	21.499	23.929	21.943	22.191	8.851
Hațeg	5.621	5.704	4.605	4.235	10.341	12.486	6.687	7.309	8.491	12.567	8.632
Lupeni	2.818	3.748	3.754	4.940	5.864	8.881	10.366	18.193	18.028	21.496	8.393
Râu de Mori	2.299	1.619	1.310	2.234	3.305	3.708	3.065	4.700	5.634	6.388	5.074
Orăștie	1.667	2.513	2.252	2.408	5.378	19.563	27.912	14.986	12.783	14.384	3.766
Brad	198	88	1.822	1.772	3.901	4.142	4.558	4.445	3.818	4.699	2.772
Teliucu Inferior	995	999	1.680	1.973	1.138	2.164	1.739	2.510	3.707	5.086	1.484
Dobra	-	-	-	-	1.670	3.988	2.952	2.746	3.121	4.491	1.386
Simeria	1.051	1.145	930	902	781	1.628	1.343	1.391	1.880	2.106	1.338
Orăștioara de Sus	2.788	1.856	1.020	-	-	681	516	1.381	1.719	2.155	1.337
Uricani	-	42	455	688	878	379	-	847	2.106	3.365	1.205
Ghelari	-	-	-	-	-	-	42	635	676	898	570
Peștișu Mic	-	-	-	-	-	-	314	519	777	879	563
Călan	496	4.911	4.105	3.000	836	80	-	-	-	254	525
Șoimuș	-	-	20	60	15	20	101	518	821	831	499
Hărău	32	43	31	29	74	382	540	490	654	774	482
Gurasada	-	-	-	-	-	2.827	1.613	556	749	937	334
Aninoasa	4.303	1.911	990	-	2.565	3.778	5.111	5.474	3.961	4.631	324
Baru	192	169	182	155	184	234	253	308	338	423	221
Bretea Română	-	-	-	-	-	218	52	432	507	558	203

Localități	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Băcia	1.052	871	589	606	1.919	2.121	1.848	1.141	580	487	196
Petrila	-	756	1.601	1.028	1.975	745	700	595	809	1.037	190
Beriu	-	-	-	-	581	552	530	390	506	639	182
Toteşti	-	-	-	-	-	-	-	422	415	441	110
Vaţa de Jos	-	-	-	-	-	-	68	171	161	171	104
Certeju de Sus	-	-	-	-	-	-	56	86	78	54	46
Ilia	-	-	-	-	-	-	66	74	54	66	45
Sălaşu de Sus	-	-	-	-	-	-	48	277	61	42	45
Sântămăria-Orlea	15	-	-	220	1.167	356	-	-	-	-	-
Zam	15	15	10	-	12	16	-	-	-	-	-

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

FIGURA 60: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

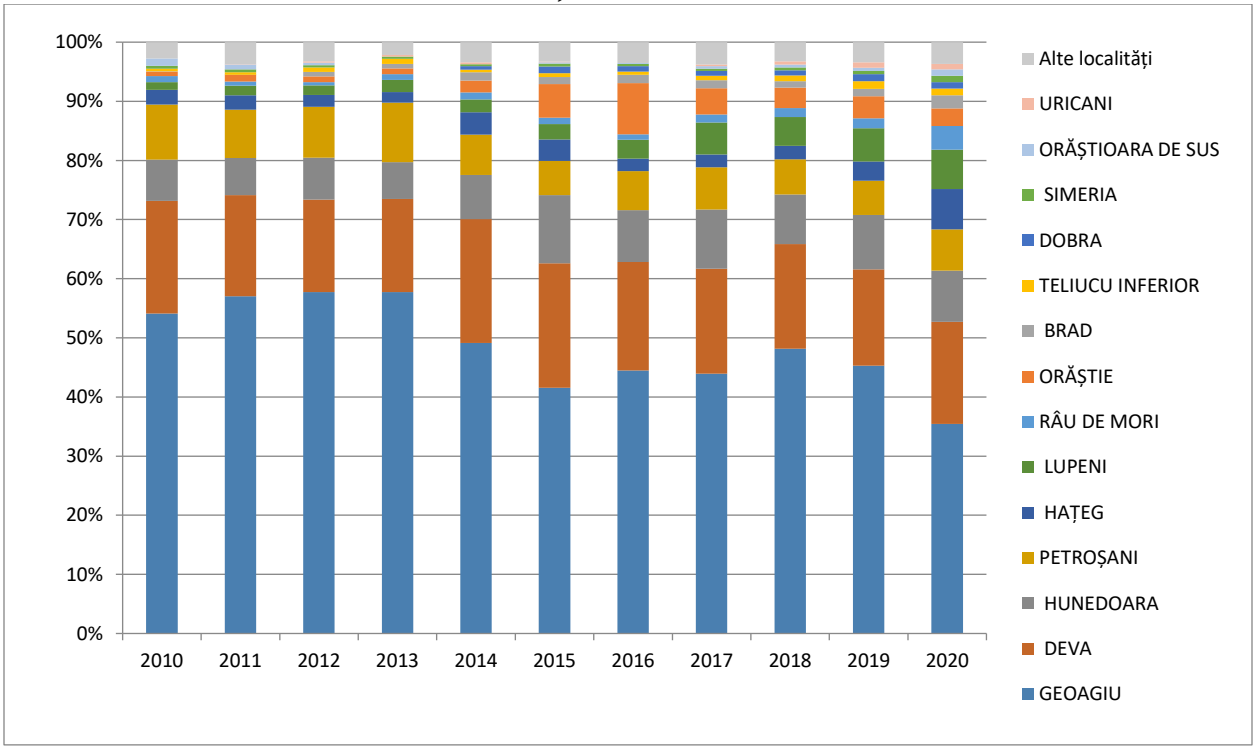

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

TABELUL 93: DINAMICA ÎNNOPTĂRILOR PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

	2010	% în total	2019	% în total	2019/2010	2020	% în total	2020/2010
TOTAL	**222.679**	**100**	**383.496**	**100**	**72,2**	**126.412**	**100**	**-43,2**
Geoagiu	120.513	*54,1*	173.632	*45,3*	44,1	44.805	*35,4*	-62,8
Deva	42.433	*19,1*	62.440	*16,3*	47,1	21.823	*17,3*	-48,6
Hunedoara	15.493	*7,0*	35.344	*9,2*	128,1	10.907	*8,6*	-29,6
Petroșani	20.698	*9,3*	22.191	*5,8*	7,2	8.851	*7,0*	-57,2
Hațeg	5.621	*2,5*	12.567	*3,3*	123,6	8.632	*6,8*	53,6
Lupeni	2.818	*1,3*	21.496	*5,6*	662,8	8.393	*6,6*	197,8
Râu de Mori	2.299	*1,0*	6.388	*1,7*	177,9	5.074	*4,0*	120,7

	2010	% în total	2019	% în total	2019/2010	2020	% în total	2020/2010
Orăștie	1.667	*0,7*	14.384	*3,8*	762,9	3.766	*3,0*	125,9
Brad	198	*0,1*	4.699	*1,2*	2.273,2	2.772	*2,2*	1.300,0
Teliucu Inferior	995	*0,4*	5.086	*1,3*	411,2	1.484	*1,2*	49,1
Simeria	1.051	*0,5*	2.106	*0,5*	100,4	1.338	*1,1*	27,3
Orăștioara de Sus	2.788	*1,3*	2.155	*0,6*	-22,7	1.337	*1,1*	-52,0
Uricani	-		3.365	*0,9*		1.205	*1,0*	
Aninoasa	4.303	*1,9*	4.631	*1,2*	7,6	324	*0,3*	-92,5
Baru	192	*0,1*	423	*0,1*	120,3	221	*0,2*	15,1
Băcia	1.052	*0,5*	487	*0,1*	-53,7	196	*0,2*	-81,4
Alte localități		*0,3*		*3,2*			*4,2*	

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

Distribuția cererii turistice pe tipuri de structuri de primire turistică indică o reorientare a fluxurilor turistice dinspre hoteluri către unități de cazare de mai mici dimensiuni. Dacă la nivelul anului 2010, hotelurile găzduiau majoritatea turiștilor (67,5%), deschiderea de noi tipuri de unități de cazare a făcut ca preferințele turiștilor să se reorienteze, la nivelul anului 2020, și către pensiuni turistice (20,5%), vile turistice (14,2%), pensiuni agroturistice (9,7%), cabane turistice (6%), moteluri (4,4%).

În perioada 2010-2019, numărul turiștilor cazați în cabane turistice a crescut de 5,4 ori (+439,1%), iar cel din hosteluri de 5,3 ori (+430,9%), în timp ce numărul celor cazați în pensiuni turistice și agroturistice a crescut de 3,1 (+209,3%) și, respectiv, 8,3 ori (+728,9%). În perioada 2010-2020, creșterile au fost de 2,3 ori (+127,8%) pentru hosteluri; 2,5 ori (+145,7%) pentru cabane turistice; 4,9 ori (+391,2%) pentru pensiuni turistice.

TABELUL 94: STRUCTURA SOSIRILOR DE TURIȘTI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hoteluri	48.618	57.514	58.692	63.372	78.842	91.985	90.037	106.812	110.477	111.903	30.898
% în total	*67,5*	*70,1*	*67,8*	*71,8*	*71,3*	*60,9*	*62,6*	*63,4*	*58,3*	*57,6*	*43,1*
Hosteluri	663	389	30	0	0	4.622	3.463	3.068	4.570	3.520	1.510
% în total	*0,9*	*0,5*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*3,1*	*2,4*	*1,8*	*2,4*	*1,8*	*2,1*
Moteluri	2.112	990	831	1.892	3.530	5.087	3.934	2.857	4.609	5.271	3.187
% în total	*2,9*	*1,2*	*1,0*	*2,1*	*3,2*	*3,4*	*2,7*	*1,7*	*2,4*	*2,7*	*4,4*
Vile turistice	7.055	7.743	11.431	10.287	9.372	22.673	27.108	20.903	23.543	24.772	10.156
% în total	*9,8*	*9,4*	*13,2*	*11,6*	*8,5*	*15,0*	*18,8*	*12,4*	*12,4*	*12,8*	*14,2*
Cabane turistice	1.763	2.865	3.088	2.700	2.097	2.425	2.542	5.263	6.905	9.505	4.331
% în total	*2,4*	*3,5*	*3,6*	*3,1*	*1,9*	*1,6*	*1,8*	*3,1*	*3,6*	*4,9*	*6,0*
Tabere de elevi și preșcolari	1.830	1.313	967	382	1.393	547	319	1405	2.360	978	0
% în total	*2,5*	*1,6*	*1,1*	*0,4*	*1,3*	*0,4*	*0,2*	*0,8*	*1,2*	*0,5*	*0,0*
Pensiuni turistice	8.538	10.122	10.083	7.906	12.577	16.178	10.752	19.164	25.669	26.411	14.680
% în total	*11,9*	*12,3*	*11,7*	*9,0*	*11,4*	*10,7*	*7,5*	*11,4*	*13,5*	*13,6*	*20,5*
Pensiuni agroturistice	1.417	1.087	1.379	1.767	2.725	7.543	5.715	8.874	11.393	11.745	6.961
% în total	*2,0*	*1,3*	*1,6*	*2,0*	*2,5*	*5,0*	*4,0*	*5,3*	*6,0*	*6,0*	*9,7*
TOTAL	**71.996**	**82.023**	**86.540**	**88.306**	**110.536**	**151.060**	**143.870**	**168.346**	**189.526**	**194.245**	**71.723**

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

FIGURA 61: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

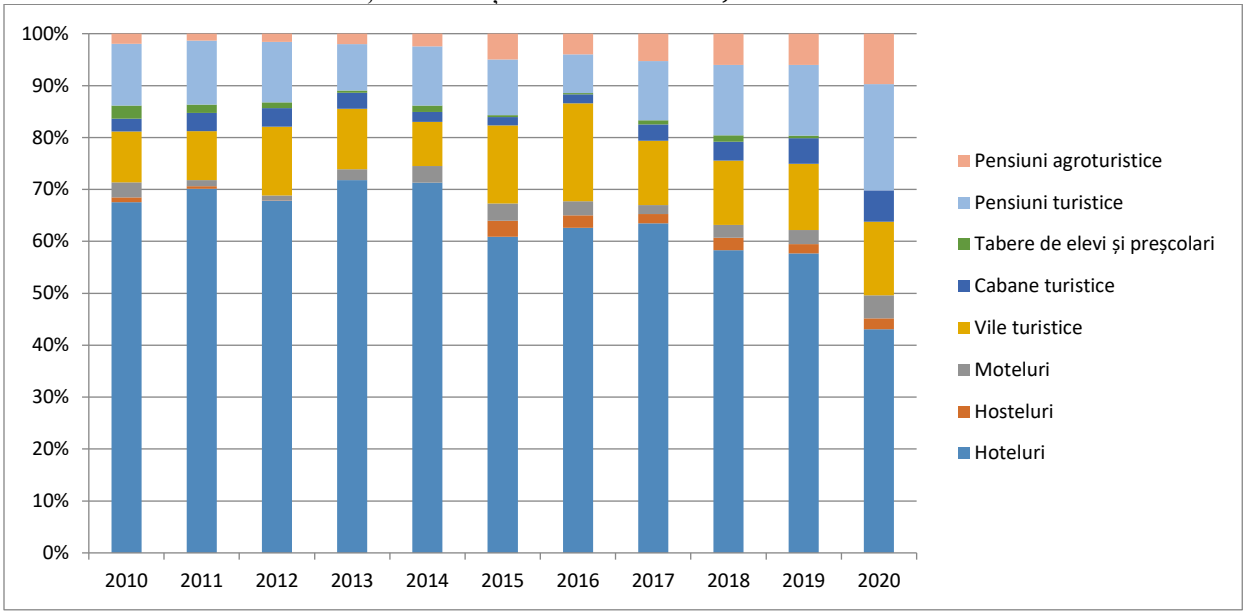

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

În privința înnoptărilor efectuate de către turiști, majoritatea acestora se orientau, la nivelul anului 2010, către hoteluri (68%), urmate de vile turistice (17,6%) și pensiuni turistice și agroturistice (8,6%). Pe măsură ce au crescut investițiile în noi tipuri de structuri de cazare, turiștii și-au modificat preferințele. Astfel, în anul 2020, în cadrul hotelurilor erau efectuate 56,4% dintre înnoptări, al pensiunilor turistice 15,5%, al pensiunilor agroturistice 8,2%, al cabanelor turistice 4,5%, al motelurilor (3,3%).

FIGURA 62: DINAMICA NUMĂRULUI DE TURIȘTI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2019/2010, 2020/2010

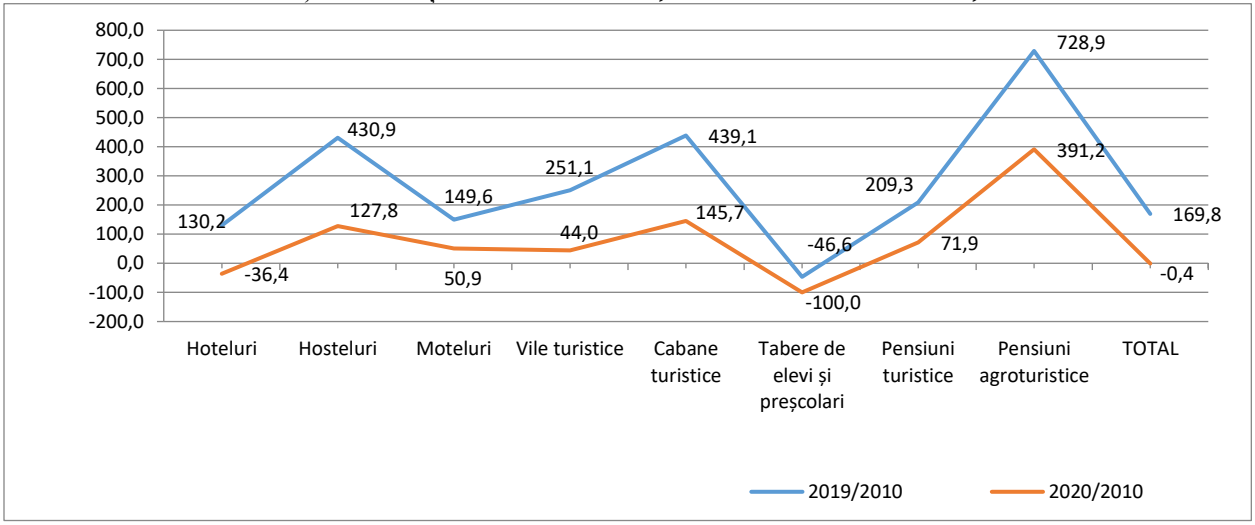

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

Din punctul de vedere al dinamicii numărului de înnoptări efectuate de turiști în structurile de cazare, în perioada 2019 față de anul 2010, evoluții notabile au fost consemnate în cadrul

pensiunilor agroturistice (+662,6%), al cabanelor turistice (+332,0%), al hostelurilor (+248,1%), al motelurilor (+168,2%), în timp ce în cadrul vilelor turistice numărul înnoptărilor a scăzut (-11,3%). La nivelul anului 2020, pe fondul crizei sanitare Covid-19 și al limitării activității turistice, numărul înnoptărilor efectuate de turiști în structurile de cazare rămâne însă, în majoritatea cazurilor, superior celui înregistrat în anul 2010, cu creșteri pentru pensiuni agroturistice (+314,4%), cabane turistice (+103,8%), hosteluri (+42,4%).

TABELUL 95: STRUCTURA ÎNNOPTĂRILOR TURIȘTILOR PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Hoteluri	151.483	165.348	154.383	178.640	216.220	240.433	232.062	245.247	260.719	264.960	71.273
% în total	*68,0*	*71,6*	*66,5*	*75,1*	*79,5*	*69,9*	*71,7*	*72,8*	*70,6*	*69,1*	*56,4*
Hosteluri	1.388	675	90	0	0	9.424	6.762	4.903	8.068	4.832	1.977
% în total	*0,6*	*0,3*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*2,7*	*2,1*	*1,5*	*2,2*	*1,3*	*1,6*
Moteluri	2.989	1.844	1.510	3.088	8.295	8.906	7.504	3.976	6.518	8.016	4.161
% în total	*1,3*	*0,8*	*0,7*	*1,3*	*3,0*	*2,6*	*2,3*	*1,2*	*1,8*	*2,1*	*3,3*
Vile turistice	39.269	36.014	47.933	33.498	15.105	38.798	44.768	31.212	29.841	34.812	13.314
% în total	*17,6*	*15,6*	*20,7*	*14,1*	*5,6*	*11,3*	*13,8*	*9,3*	*8,1*	*9,1*	*10,5*
Cabane turistice	2.818	4.504	4.187	3.953	3.868	3.995	4.078	7.300	8.354	12.174	5.742
% în total	*1,3*	*2,0*	*1,8*	*1,7*	*1,4*	*1,2*	*1,3*	*2,2*	*2,3*	*3,2*	*4,5*
Tabere de elevi și preșcolari	5.493	3.802	2.219	760	4.152	1.718	406	4.161	6.739	3.885	0
% în total	*2,5*	*1,6*	*1,0*	*0,3*	*1,5*	*0,5*	*0,1*	*1,2*	*1,8*	*1,0*	*0,0*
Pensiuni turistice	16.733	16.885	19.411	14.237	19.412	22.495	16.564	26.669	32.737	35.451	19.559
% în total	*7,5*	*7,3*	*8,4*	*6,0*	*7,1*	*6,5*	*5,1*	*7,9*	*8,9*	*9,2*	*15,5*
Pensiuni agroturistice	2.506	1.863	2.252	3.699	5.081	18.019	11.302	13.494	16.310	19.112	10.386
% în total	*1,1*	*0,8*	*1,0*	*1,6*	*1,9*	*5,2*	*3,5*	*4,0*	*4,4*	*5,0*	*8,2*
TOTAL	**222.679**	**230.935**	**232.024**	**237.875**	**272.133**	**343.788**	**323.446**	**336.962**	**369.286**	**383.496**	**126.412**

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

FIGURA 63: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

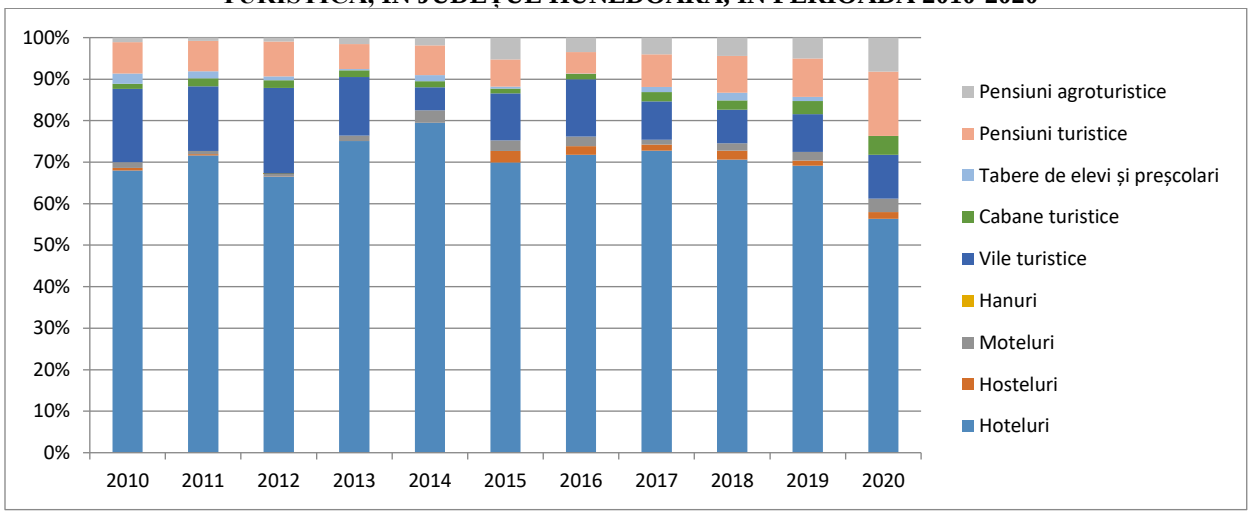

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

FIGURA 64: DINAMICA NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI PE TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2019/2010, 2020/2010

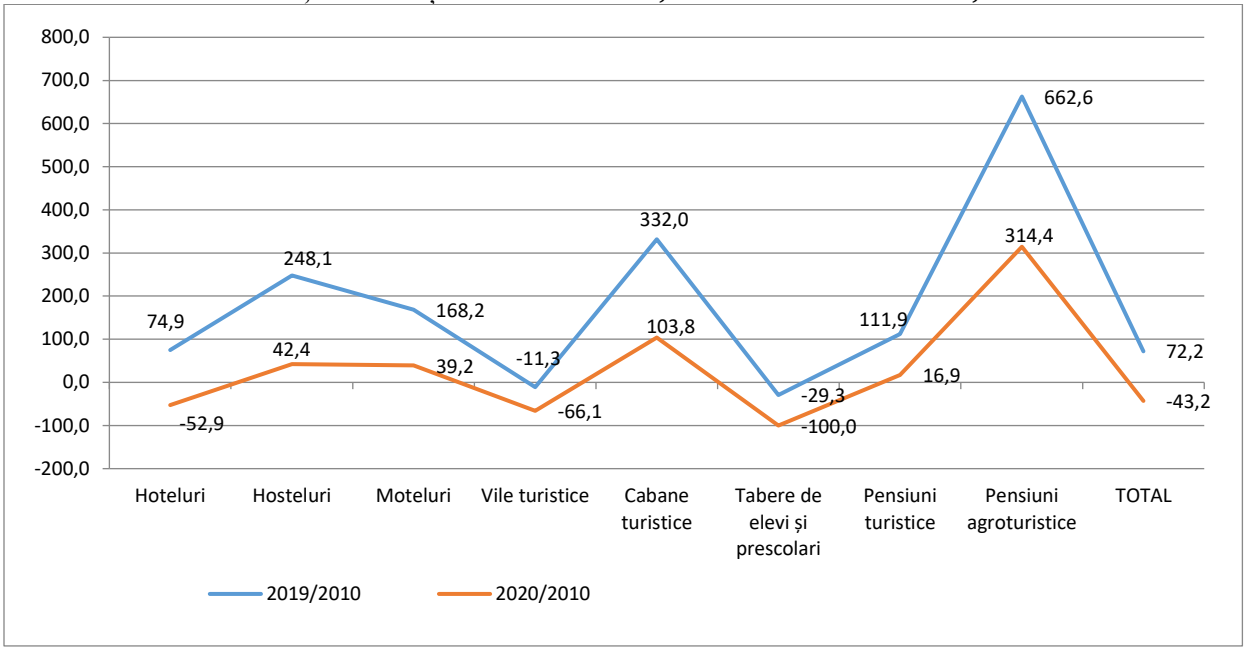

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

În cei zece ani analizați, **durata medie a sejurului** a scăzut anual substanțial, de la 3,1 zile-turist în anul 2010 la două zile-turist și 1,8 zile-turist în anul 2019 și, respectiv, în anul 2020. Evoluția acestui indicator pe localități indică scăderi pronunțate mai ales pentru stațiunea balneară Geoagiu-Băi (de la 6,5 zile-turist în anul 2010 la 3,6 zile-turist în anul 2020); Hunedoara (de la 1,8 zile-turist în anul 2010 la 1,4 zile-turist în anul 2020); Petroșani (de la 1,9 zile-turist în anul 2010 la 1,4 zile-turist în anul 2020); Hațeg (de la 1,8 zile-turist în anul 2010 la 1,4 zile-turist în anul 2020); Orăștioara de Sus (de la 3,0 zile-turist în anul 2010 la 1,2 zile-turist în anul 2020). Pe de altă parte, creșteri ale duratei medii a sejurului au fost consemnate în localitățile Râu de Mori (de la 1,9 zile-turist în anul 2010 la 2,2 zile-turist în anul 2020); Brad (de la 1,1 zile-turist în anul 2010 la 1,3 zile-turist în anul 2020).

Durata medie a sejurului pe tipuri de structuri de primire turistică indică scăderi accentuate în perioada analizată pentru: hoteluri de la 6,5 zile-turist la 3,6 zile-turist, hosteluri de la 2,1 zile-turist la 1,4 zile-turist, vile turistice de la 5,6 zile-turist la 1,3 zile-turist, cabane turistice de la 1,6 zile-turist la 1,3 zile-turist, pensiuni turistice de la 2 zile-turist la 1,3 zile-turist, pensiuni agroturistice de la 1,8 zile-turist la 1,5 zile-turist. La nivelul anului 2020, turiștii efectuau șederi mai mici de două zile, acest lucru indicând o fragmentare accentuată a călătoriilor, respectiv deplasări mai multe, cu o ședere mai redusă.

TABELUL 96: EVOLUȚIA DURATEI MEDII A SEJURULUI PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 (ZILE-TURIST)

Localități	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Geoagiu	6,5	5,3	4,5	4,8	4,5	4,4	4,0	3,3	3,3	3,3	3,6
Deva	1,9	1,8	1,7	1,6	1,8	1,8	1,6	1,6	1,6	1,6	1,4
Hunedoara	1,8	1,8	1,9	1,6	1,5	1,5	1,4	1,4	1,2	1,3	1,4
Petroșani	1,9	1,7	2,0	2,2	2,1	1,8	1,8	1,6	1,4	1,5	1,4

Localități	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hațeg	1,8	1,6	1,5	1,6	1,4	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4
Lupeni	1,6	1,6	1,3	1,5	1,7	1,7	1,5	1,4	1,2	1,3	1,3
Râu de Mori	1,9	1,8	1,7	2,9	2,2	3,6	3,7	2,5	2,1	2,4	2,2
Orăștie	1,8	2,0	1,7	1,6	1,8	1,9	2,1	1,7	1,4	1,6	1,4
Brad	1,1	1,0	1,4	1,4	1,7	1,5	2,0	1,8	1,4	1,3	1,3
Teliucu Inferior	1,7	2,0	1,8	1,7	1,7	1,5	1,6	1,5	1,7	1,8	1,5
Dobra	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	2,3	1,9	1,2	1,2	1,5	1,2
Simeria	1,4	1,3	1,3	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3
Orăștioara de Sus	3,0	2,9	2,5	0,0	0,0	1,4	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2
Uricani	0,0	3,0	1,5	1,3	1,7	1,3	0,0	1,1	1,1	1,2	1,2
Alte localități	2,6	1,5	1,4	1,2	1,7	2,3	2,1	1,7	1,5	1,6	1,2
Total	**3,1**	**2,8**	**2,7**	**2,7**	**2,5**	**2,3**	**2,2**	**2,0**	**1,9**	**2,0**	**1,8**

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

TABELUL 97: EVOLUȚIA DURATEI MEDII A SEJURULUI PE TIPURI DE STRUCTURI DE CAZARE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hoteluri	3,1	2,9	2,6	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3	2,4	2,4	2,3
Hosteluri	2,1	1,7	3,0	0,0	0,0	2,0	2,0	1,6	1,8	1,4	1,3
Moteluri	1,4	1,9	1,8	1,6	2,3	1,8	1,9	1,4	1,4	1,5	1,3
Vile turistice	5,6	4,7	4,2	3,3	1,6	1,7	1,7	1,5	1,3	1,4	1,3
Cabane turistice	1,6	1,6	1,4	1,5	1,8	1,6	1,6	1,4	1,2	1,3	1,3
Tabere de elevi și preșcolari	3,0	2,9	2,3	2,0	3,0	3,1	1,3	3,0	2,9	4,0	0,0
Pensiuni turistice	2,0	1,7	1,9	1,8	1,5	1,4	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3
Pensiuni agroturistice	1,8	1,7	1,6	2,1	1,9	2,4	2,0	1,5	1,4	1,6	1,5
TOTAL	**3,1**	**2,8**	**2,7**	**2,7**	**2,5**	**2,3**	**2,2**	**2,0**	**1,9**	**2,0**	**1,8**

Sursa: https://insse.ro/cms/, Baza de date TEMPO.

3.7.1. Distribuția temporală și spațială a interesului de călătorie

Cu ajutorul aplicației Google Trends a fost identificat interesul de călătorie pentru locațiile Hunedoara, Deva, Geoagiu-Băi, Straja și Petroșani în ultimii cinci ani. Se observă din figura de mai jos că interesul de călătorie crește în lunile de vară, în special în august (Hunedoara, Deva, Geoagiu-Băi), respectiv în lunile de iarnă, decembrie-ianuarie (stațiunea Straja). În ceea ce privește căutarea „județul Hunedoara", popularitatea sa este ridicată în județele învecinate, respectiv Alba, Timiș, Sibiu, Arad.

Analiza comparativă a preferințelor de călătorie indică faptul că, în ultimii cinci, au fost înregistrate diferențe importante între destinații, astfel: municipiul Hunedoara (regăsit în căutări în județele Brăila, Satu Mare, Neamț, Vaslui, Constanța), Deva (regăsit în căutări în județele Sibiu, Brăila, Alba, Buzău, Caraș Severin), Geoagiu (regăsit în căutări în județele Sibiu, Cluj, Brașov, Hunedoara, Alba), stațiunea Straja (regăsit în căutări în județele Dolj, Mehedinți, Vrancea, Gorj, Olt), Petroșani (regăsit în căutări în județele Covasna, Argeș, Bacău, Olt, Tulcea).

FIGURA 65: DISTRIBUȚIA TEMPORALĂ A INTERESULUI DE CĂLĂTORIE PENTRU HUNEDOARA, DEVA, GEOAGIU, STRAJA ȘI PETROȘANI

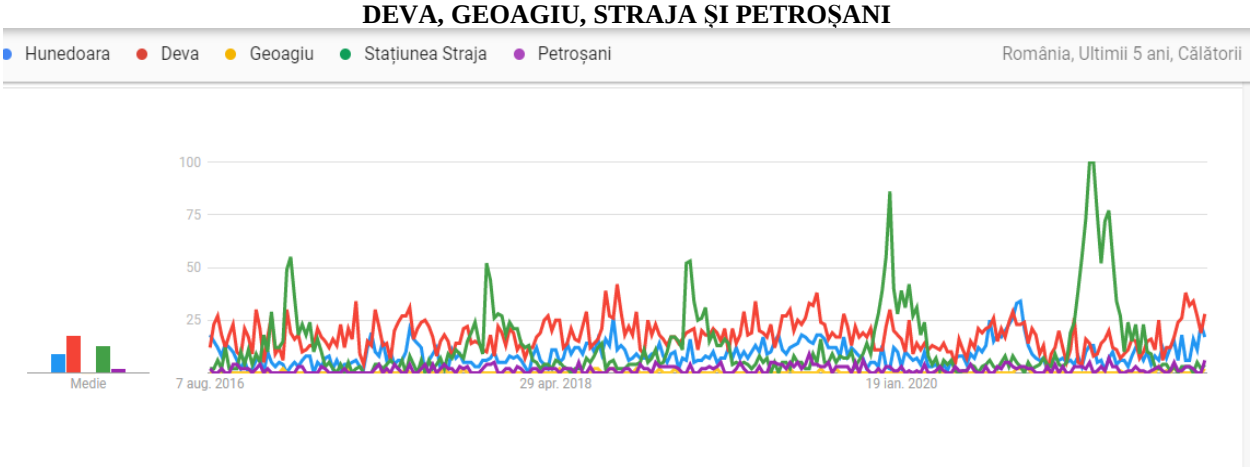

Sursa: https://trends.google.com/trends.

HARTA 20: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A INTERESULUI DE CĂLĂTORIE PENTRU JUDEȚUL HUNEDOARA

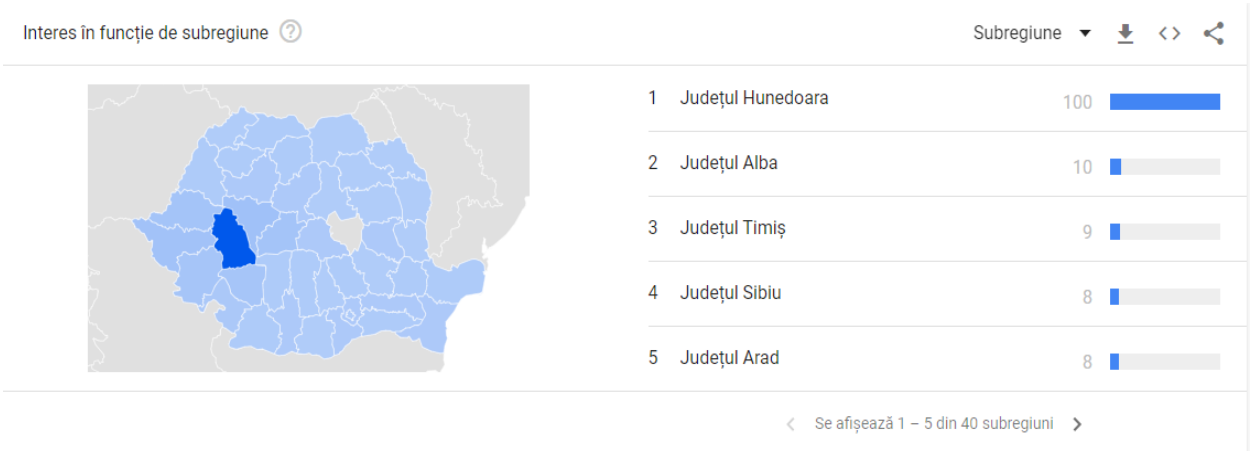

Sursa: https://trends.google.com/trends.

HARTA 21: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A INTERESULUI DE CĂLĂTORIE PENTRU HUNEDOARA, DEVA, GEOAGIU, STRAJA ȘI PETROȘANI

Sursa: https://trends.google.com/trends.

3.7.2. Evoluția numărului de vizitatori în muzee și colecții publice

Interesul turiștilor pentru vizitarea unor muzee și colecții publice a crescut considerabil în perioada 2010-2019 la nivelul județului Hunedoara, respectiv de 4,5 ori. Astfel, la nivelul anului 2019 au fost înregistrați 644.454 de vizitatori, comparativ cu 141.503 vizitatori în anul 2010.

Muzeele și colecțiile publice din municipiul Hunedoara atrag cel mai mare număr de vizitatori din județ, respectiv 59% din total, urmate de cele din Deva (16,8%), Sarmizegetusa (10,2%), Baia de Criș (7,1%), Simeria (2,9%). Ponderea vizitatorilor din cadrul muzeelor și colecțiilor publice din Deva în totalul vizitatorilor la nivel județean a scăzut de la 26,9% în anul 2010 la 16,8% în anul 2019. Noi colecții publice și muzee au atras vizitatorii în cadrul destinațiilor Sălașu de Sus, Densuș, Baru, Orăștioara de Sus, Bunila.

Cele mai dinamice evoluții ale numărului de vizitatori în cadrul muzeelor și colecțiilor publice au fost consemnate în municipiul Baia de Criș (+293,5%), Deva (+183,4%), Simeria (+162,2%). În perioada 2011-2019, numărul vizitatorilor a crescut cu 321,8% în Brad și cu 100,2% în Orăștie. În perioada 2013-2019, numărul de vizitatori a crescut cu 248% în Orăștioara de Sus și cu 149,3% în Densuș.

TABELUL 98: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE VIZITATORI ÎN MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2019

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**Rată de evoluție %**
TOTAL	**141.503**	**213.409**	**254.214**	**367.149**	**434.058**	**515.944**	**613.127**	**756.619**	**582.031**	**644.454**	**355,4**
Hunedoara	82.100	67.000	114.000	175.777	230.211	287.001	308.371	364.074	380.828	380.546	363,5
% în total	*58,0*	*31,4*	*44,8*	*47,9*	*53,0*	*55,6*	*50,3*	*48,1*	*65,4*	*59,0*	
Deva	38.123	80.834	84.499	22.157	93.827	126.957	202.149	236.571	73.730	108.023	183,4
% în total	*26,9*	*37,9*	*33,2*	*6,0*	*21,6*	*24,6*	*33,0*	*31,3*	*12,7*	*16,8*	
Sarmizegetusa	-	35.143	29.351	100.672	55.182	62.197	51.624	93.320	58.254	65.729	87,03
% în total	*-*	*16,5*	*11,5*	*27,4*	*12,7*	*12,1*	*8,4*	*12,3*	*10,0*	*10,2*	
Baia de Criș	11.577	8.070	9.350	27.739	18.742	5.240	10.399	31.090	35.660	45.558	293,5
% în total	*8,2*	*3,8*	*3,7*	*7,6*	*4,3*	*1,0*	*1,7*	*4,1*	*6,1*	*7,1*	
Simeria	7.219	11.687	9.675	16.400	21.320	19.107	13.579	18.636	18.864	18.930	162,2
% în total	*5,1*	*5,5*	*3,8*	*4,5*	*4,9*	*3,7*	*2,2*	*2,5*	*3,2*	*2,9*	
Alte localități											
Sălașu de Sus	-	-	-	-	-	-	-	-	6.000	10.000	
Orăștie	-	2.751	1.579	3.188	1.308	1.620	2.520	3.060	1.979	5.508	100,2
Brad	-	949	236	12997	8.820	8.672	17.103	2.690	1.382	4.003	321,8
Geoagiu	-	2.220	1.493	4.241	830	1.258	2.803	2.520	2.211	2.346	56,7
Petroșani	2.484	3.747	3.272	2.868	2.518	2.797	2.900	2.813	720	810	-67,4
Ribița	-	1.008	759	760	750	485	996	1.165	1.418	1.501	48,9
Densuș	-	-	-	300	480	530	588	560	622	748	149,3
Baru	-	-	-	-	-	-	-	-	203	446	
Orăștioara de Sus	-	-	-	50	70	80	95	120	160	174	248
Bunila	-	-	-	-	-	-	-	-	-	132	

Sursa: http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table.

FIGURA 66: DISTRIBUȚIA NUMĂRULUI DE VIZITATORI LA MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE, PE LOCALITĂȚI, ÎN PERIOADA 2010-2019

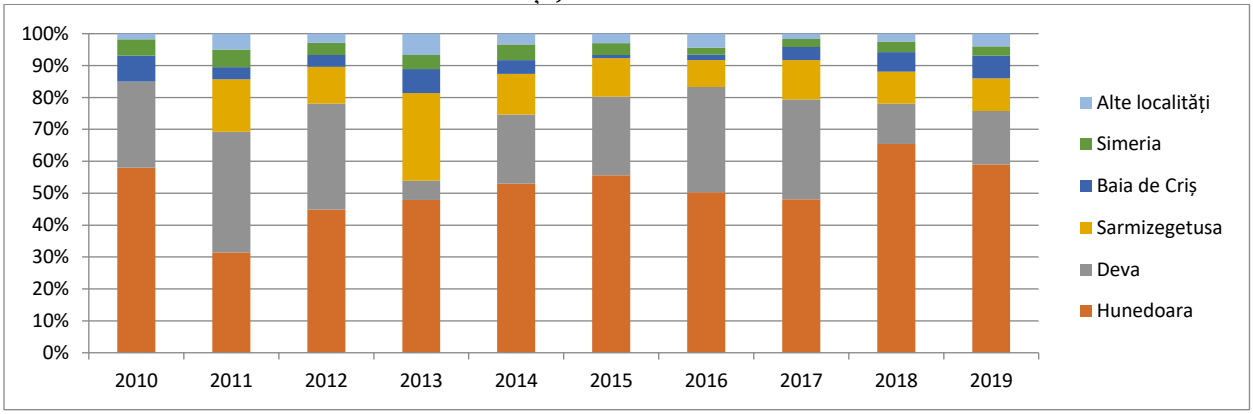

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

3.7.3. Bilete pentru tratament balnear și odihnă acordate prin asigurările sociale de stat

Singura localitate la nivelul județului Hunedoara care a beneficiat de bilete pentru tratament balnear și odihnă prin asigurările sociale de stat a fost stațiunea Geoagiu-Băi. În perioada 2010-2020, numărul biletelor acordate la nivelul stațiunii a scăzut cu 63,9%, de la 5.312 la 1.919 bilete. Totodată, ponderea biletelor pentru tratament balnear și odihnă în cadrul stațiunii Geoagiu-Băi a scăzut de la 3,1% în anul 2010 la 2,9% în anul 2020.

Cel mai mare număr de bilete pentru tratament balnear și odihnă acordate prin asigurările sociale de stat la nivelul stațiunii Geoagiu-Băi au fost în anul 2014, respectiv 7.504, iar ponderea acestora a atins 3,6% din totalul național.

TABELUL 99: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BILETE PENTRU TRATAMENT BALNEAR ȘI ODIHNĂ ACORDATE PRIN ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Rată de evoluție 2020/2010
Geoagiu	5.312	6.316	6.281	6.071	7.504	7.422	7.166	4.899	5.598	5.558	1.919	-63,9%
% în total România	*3,1*	*3,2*	*3,1*	*3,2*	*3,6*	*3,6*	*3,4*	*2,7*	*3,3*	*3,4*	*2,9*	

Sursa: http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/.

FIGURA 67: EVOLUȚIA NUMĂRULUI BILETELOR PENTRU TRATAMENT BALNEAR ȘI ODIHNĂ ACORDATE PRIN ASIGURĂRILE SOCIALE DE STAT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 1993-2020

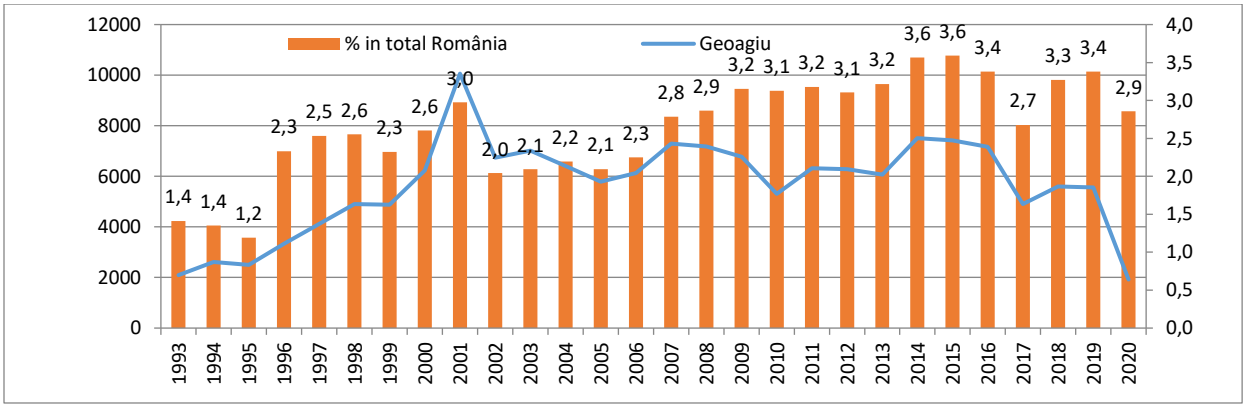

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

3.7.4. Sezonalitatea cererii turistice

Analiza sezonalității activității turistice este importantă pentru a putea identifica eventualele probleme care ar putea decurge din ocuparea insuficientă a camerelor în anumite perioade, generând repercusiuni negative asupra rezultatelor financiare și a ocupării forței de muncă. La nivelul județului Hunedoara se observă că, în anul 2019, sezonul turistic a fost perioada iulie-septembrie, cu un vârf în luna septembrie, când au fost înregistrați 22.153 de turiști cazați în structurile de primire turistică. În perioada lunilor noiembrie-decembrie se înregistrează cel mai redus număr al sosirilor de turiști, respectiv 10.916 și 9.208 turiști.

La nivelul anului 2020, închiderea sau suspendarea activităților prin intermediul ordonanțelor militare și a ordonanțelor de guvern din perioada crizei sanitare Covid-19 au determinat o reducere semnificativă a activităților turistice, cu un minim al sosirilor de turiști consemnat în luna aprilie. Vârful de sezon al anului 2020 a fost luna august, când au fost înregistrați 10.858 de turiști în unitățile de cazare.

La nivelul destinațiilor turistice, vârful de sezon diferă în funcție profilul locației. Astfel, în anul 2019, pentru municipiul Deva și stațiunea balneară Geoagiu-Băi, sezonul turistic este specific perioadei iulie-septembrie, cu un maxim în septembrie, respectiv 5.535 de turiști cazați în municipiul Deva și 6.495 de turiști cazați în stațiunea Geoagiu-Băi. În anul 2020, vârful de sezon a fost înregistrat în luna august.

Municipiul Hunedoara consemnează în anul 2019 o evoluție atipică a sezonului turistic, cu un maxim în lunile iulie (3.210 turiști) și septembrie (3.270 de turiști) și o scădere pronunțată a numărului de turiști în luna august (2.527 de turiști). În anul 2020, vârful de sezon rămâne luna august, cu 1.275 de turiști.

Pentru Lupeni, stațiunea de schi Straja, cererea turistică este concentrată în lunile de iarnă decembrie-ianuarie; pentru Petroșani, zona Parâng, distribuția cererii turistice este mai echilibrată pe durata unui an, respectiv cu creșteri ale sosirilor de turiști în perioada ianuarie-martie, dar și iunie-iulie.

În Hațeg, numărul de turiști este relativ uniform distribuit pe durata unui an, creșteri mai pronunțate fiind înregistrate în lunile mai și septembrie.

Pentru Orăștie, Brad, Aninoasa, perioada din an în care numărul de turiști crește în mod substanțial este cea a lunilor iunie-septembrie.

FIGURA 68: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021

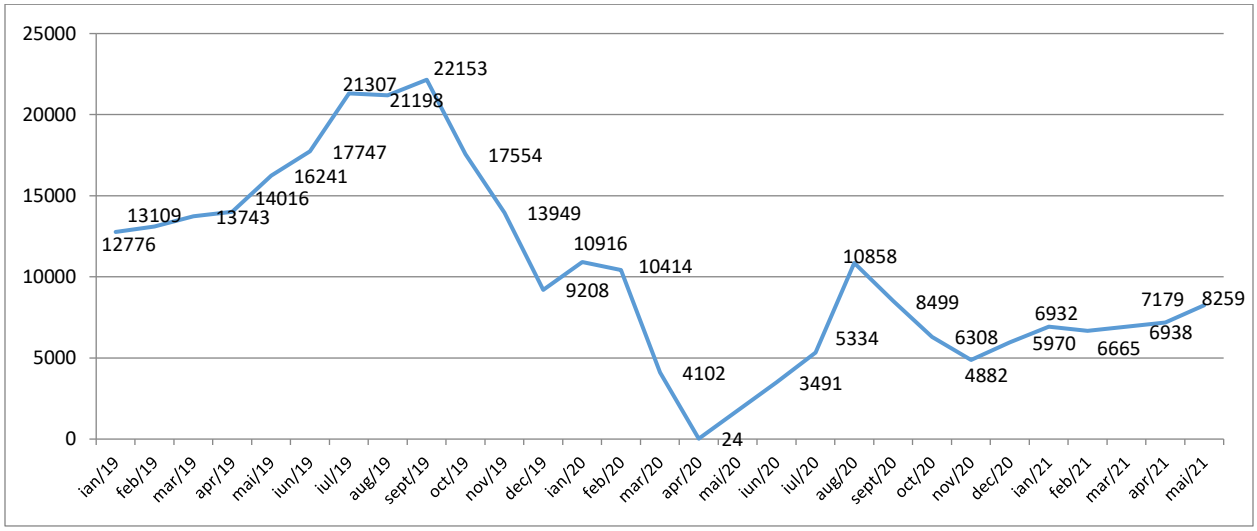

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

FIGURA 69: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN LOCALITĂȚILE GEOAGIU ȘI DEVA, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021

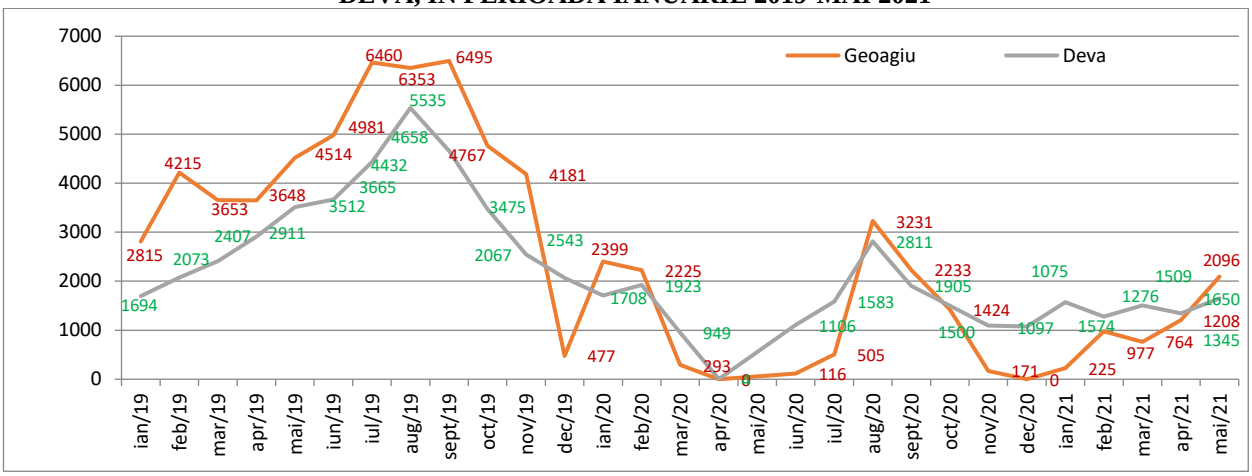

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

FIGURA 70: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN LOCALITĂȚILE HUNEDOARA, LUPENI, HAȚEG ȘI PETROȘANI, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021

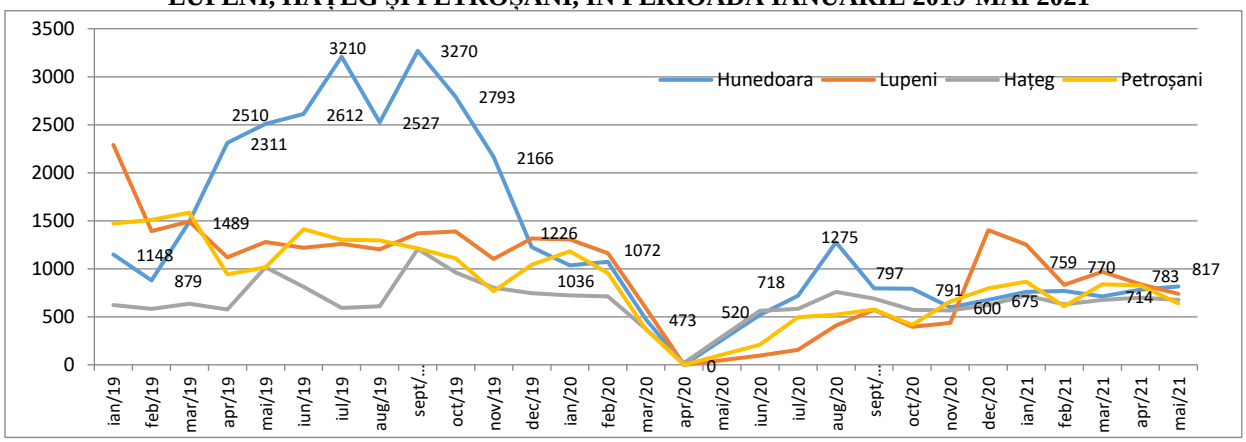

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

FIGURA 71: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE TURIȘTI ÎN LOCALITĂȚILE ORĂȘTIE, BRAD, ANINOASA, RÂU DE MORI ȘI URICANI, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021

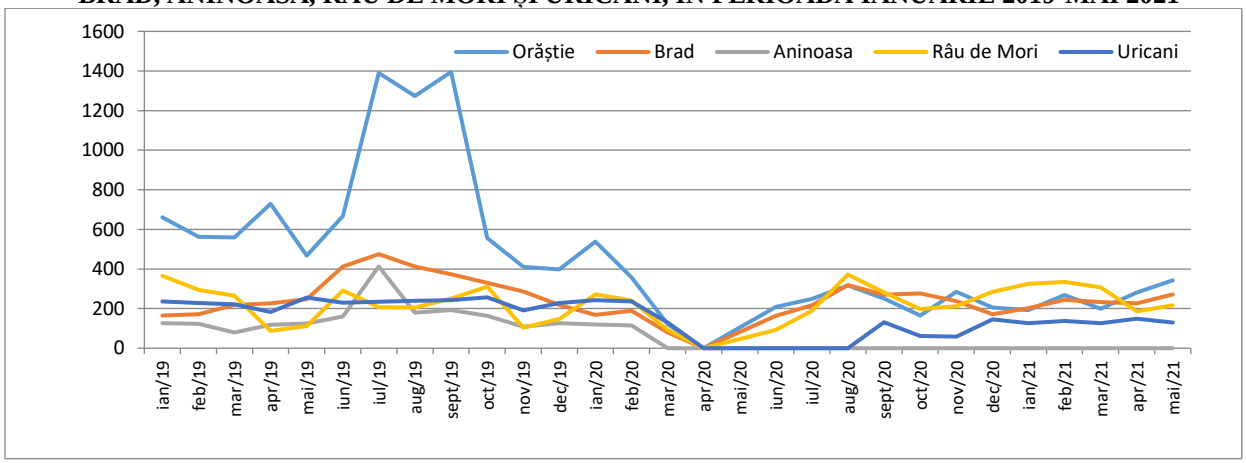

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

În privința numărului de înnoptări pot fi observate următoarele aspecte legate de sezonalitatea cererii turistice:

- La nivel județean, în anul 2019, sezonul turistic este specific perioadei lunilor iulie-septembrie, cu un vârf în luna august (47.362 de înnoptări); o situație similară a fost consemnată și în anul 2020, dar cu o scădere pronunțată a numărului de înnoptări din aceeași perioadă.
- În stațiunea balneară Geoagiu-Băi, sezonul turistic este specific perioadei iulie-septembrie, cu un vârf în luna august.
- Municipiul Deva, municipiul Hunedoara și municipiul Orăștie înregistrează un vârf al înnoptărilor efectuate de turiști în cadrul structurilor de primire turistică în lunile septembrie și iulie pentru anul 2019, respectiv luna august pentru anul 2020.
- Pentru destinația Hațeg, cererea turistică, exprimată prin numărul de înnoptări, este relativ uniform distribuită, cu un vârf în lunile mai și septembrie.
- În Lupeni-stațiunea Straja, numărul de înnoptări crește substanțial în lunile de iarnă decembrie-ianuarie; o concentrare a activității turistice poate fi semnalată și în lunile septembrie-octombrie.
- Comuna Râu de Mori înregistrează două vârfuri de sezon: unul vara, iar celălalt iarna.
- În Uricani, distribuția numărului de înnoptări este relativ uniformă.

FIGURA 72: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ȘI ÎN LOCALITĂȚILE GEOAGIU ȘI DEVA, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021

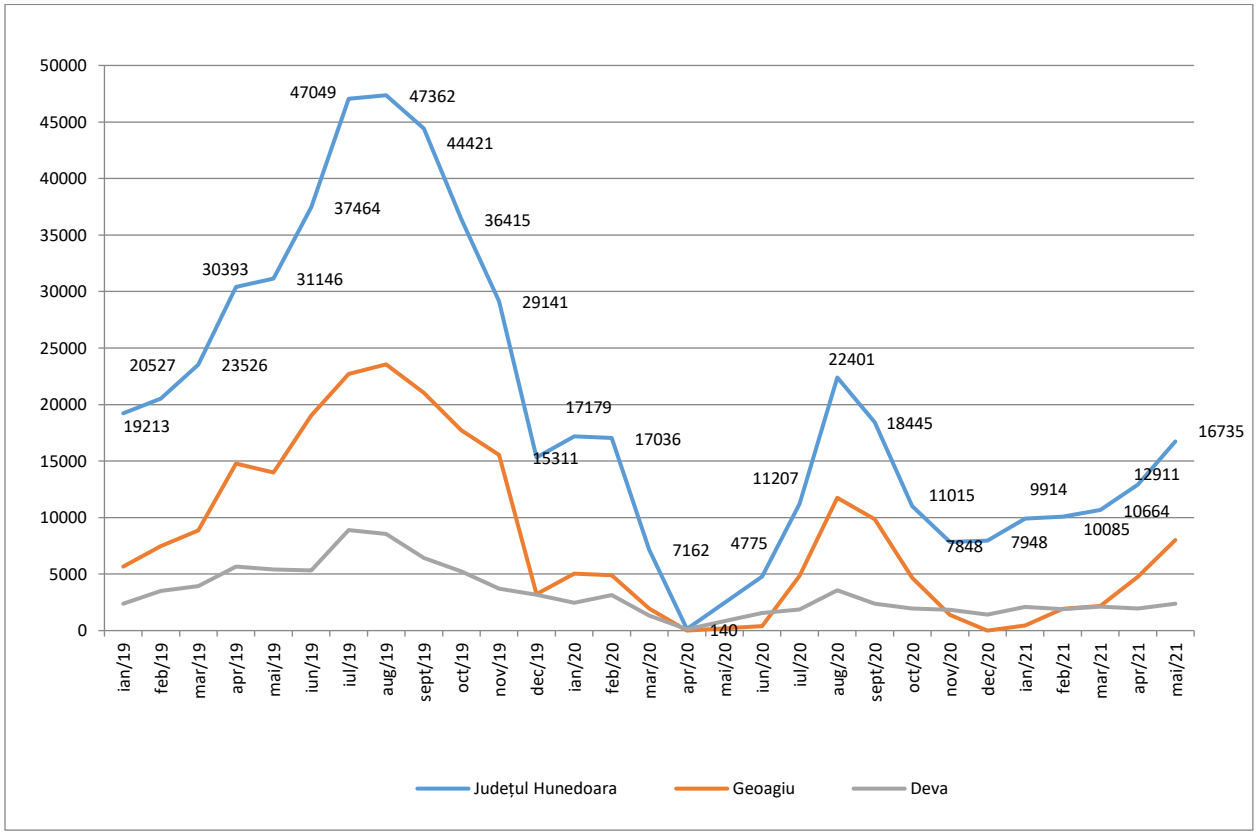

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

FIGURA 73: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI ÎN LOCALITĂȚILE HUNEDOARA, LUPENI, PETROȘANI ȘI HAȚEG, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021

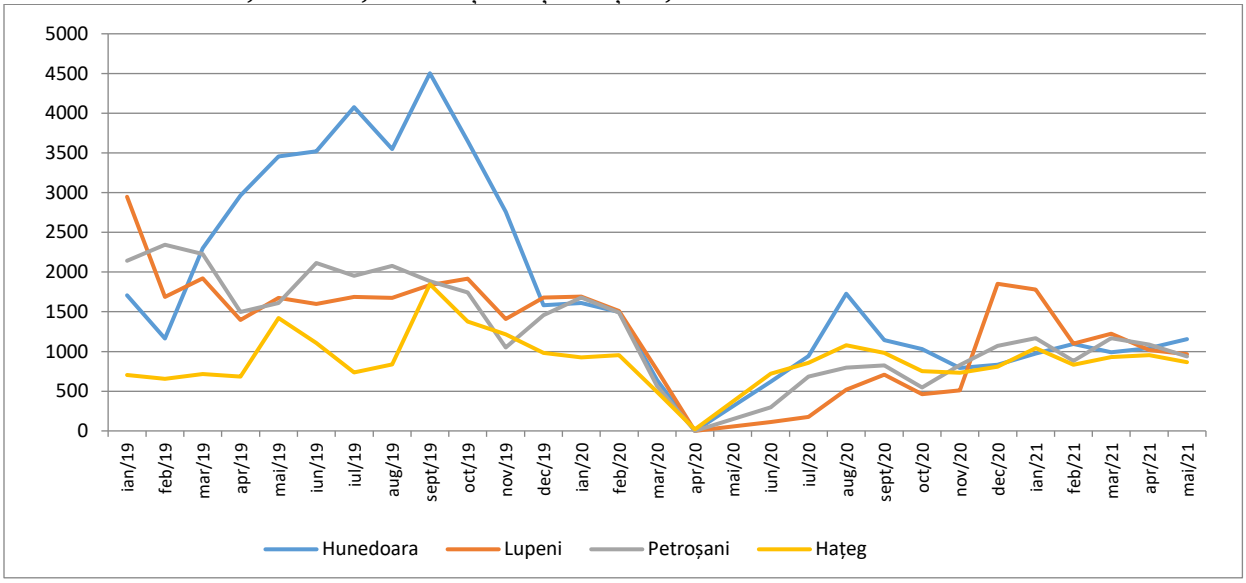

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

FIGURA 74: EVOLUȚIA LUNARĂ A NUMĂRULUI DE ÎNNOPTĂRI ÎN LOCALITĂȚILE ORĂȘTIE, BRAD, RÂU DE MORI ȘI URICANI, ÎN PERIOADA IANUARIE 2019-MAI 2021

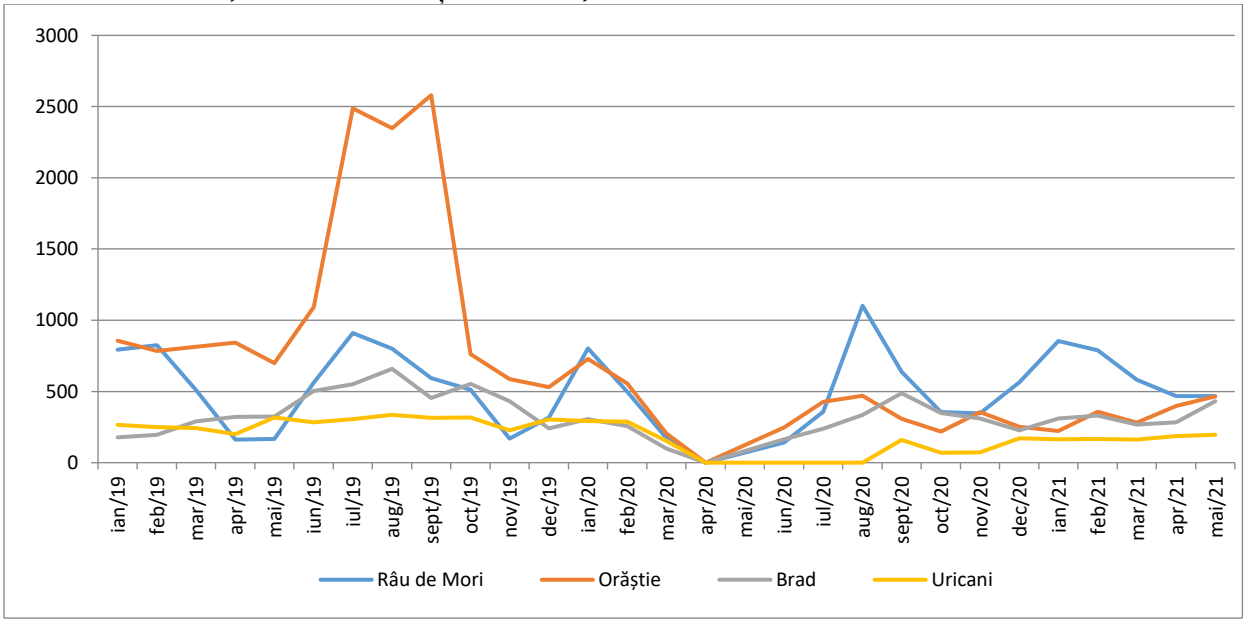

Sursa: Prelucrări pe baza datelor INS.

3.8. Analiza raportului cerere-ofertă turistică

Indicele de utilizare netă a locurilor de cazare la nivelul județului Hunedoara se plasează pe o pantă oscilantă în perioada analizată, dar cu tendință de scădere, respectiv de la 23,9% în anul 2010 la 22,3% în anul 2019. Există o serie de localități în care gradul de ocupare a crescut în perioada 2010-2019, respectiv:

– stațiunea Geoagiu: indicele de utilizare a capacității a crescut de la 48% la 59,5%;

- municipiul Deva: indicele de utilizare a capacității a crescut de la 16,35 la 19,4%;
- municipiul Hunedoara: indicele de utilizare a capacității a crescut de la 14,7% la 18,4%;
- stațiunea Lupeni-Straja: indicele de utilizare a capacității a crescut de la 9,9% la 10,1%;
- orașul Orăștie: indicele de utilizare a capacității a crescut de la 11,3% la 17,6%;
- municipiul Brad: indicele de utilizare a capacității a crescut de la 6,8% la 14,8%;
- comuna Teliucu Inferior: indicele de utilizare a capacității a crescut de la 7,6% la 23,2%.

Aceste evoluții prezentate anterior indică o sporire a eficienței utilizării capacității de cazare. Cele mai ridicate valori ale indicelui de utilizare a capacității au fost înregistrate în: stațiunea Geoagiu-Băi (fapt datorat curelor balneare care pot fi efectuate pe întreaga durată a anului, dar și biletelor de tratament balnear și odihnă acordate prin asigurările sociale de stat) cu un maxim de 59,5% în anul 2019; localitățile Râu de Mori cu un maxim de 39,3% în anul 2015 și Teliucu Inferior cu un maxim de 23,2% în anul 2019. În perioada 2010-2019, destinațiile cu cele mai dinamice evoluții ale indicelui de utilizare a capacității au fost Teliucu Inferior (+205%), Brad (+117,6%), Orăștie (55,8%), Hațeg (+43,6%).

În anul 2020, gradul de ocupare la nivelul localităților analizate este mai redus decât în anii precedenți, pe fondul reducerii fluxurilor turistice ca urmare a limitării deplasărilor în afara reședinței și a altor restricții impuse activităților turistice în spațiile de cazare și alimentație. Cele mai drastice scăderi ale gradului de ocupare în anul 2020 comparativ cu anul anterior au fost observate în următoarele destinații: Orăștie (-55,1%), Geoagiu (-51,3%), Hunedoara (-46,2%), Teliucu Inferior (-45,3%), Deva (-44,8%).

TABELUL 100: EVOLUȚIA GRADULUI DE OCUPARE PE LOCALITĂȚI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN PERIOADA 2010-2020 (%)

Localități	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Rată de evoluție 2019/2010 (%)	Rată de evoluție 2020/2019 (%)
Geoagiu	48,0	54,4	52,1	52,1	48,0	50,3	52,3	49,1	57,8	59,5	29,0	*23,9*	*-51,3*
Deva	16,3	15,8	14,5	14,2	21,4	25,4	20,4	19,5	20,6	19,4	10,7	*19*	*-44,8*
Hunedoara	14,7	15,0	17,2	12,6	14,3	20,6	13,8	18,5	17,0	18,4	9,9	*25,2*	*-46,2*
Petroșani	14,7	13,1	13,1	14,4	16,2	16,9	18,7	11,8	10,8	11,0	7,3	*-25,2*	*-33,6*
Hațeg	25,7	24,2	18,7	19,3	17,5	16,7	8,9	7,9	8,3	11,2	9,4	*43,6*	*-16,1*
Lupeni	9,9	12,3	6,9	7,9	8,6	11,6	15,2	9,5	9,3	10,1	9,1	*2*	*-9,9*
Râu de Mori	28,6	20,2	17,7	30,3	24,4	39,3	36,7	23,5	23,7	26,7	24,4	*-6,6*	*-8,6*
Orăștie	11,3	16,3	14,3	9,0	12,5	37,5	35,9	18,4	15,3	17,6	7,9	*55,8*	*-55,1*
Brad	6,8	4,1	17,6	9,2	15,7	14,8	15,1	14,3	12,2	14,8	11,2	*117,6*	*-24,3*
Teliucu Inferior	7,6	8,6	10,0	9,3	8,7	15,9	13,2	11,5	18,1	23,2	12,7	*205*	*-45,3*
Dobra	-	-	-	-	6,4	12,3	8,0	6,5	7,4	10,7	8,2		*-23,4*
Simeria	8,0	8,7	7,1	6,9	5,9	9,8	7,3	7,3	6,5	7,4	5,9	*-7,5*	*-20,2*
Orăștioara de Sus	31,9	50,9	17,6	-	-	14,5	6,4	4,5	5,5	6,9	6,2	*-78,4*	*-10,1*
Uricani	-	7,5	6,9	9,2	8,0	4,4	-	9,2	8,7	10,7	10,0		*-6,5*
Alte localități	9,5	11,7	13,5	13,7	8,7	11,6	12,7	10,6	11,4	13,3	9,3	*40*	*-30,1*
TOTAL	**23,9**	**25,2**	**24,0**	**23,1**	**23,1**	**26,6**	**24,7**	**20,4**	**21,8**	**22,3**	**12,6**	***-6,7***	***-43,5***

Sursa: Adaptat după http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/.

3.9. Analiza SWOT

Puncte tari:

- existența unor obiective turistice renumite la nivel național și internațional, cum ar fi: Cetățile dacice din Munții Orăștiei, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Geoparcul Internațional

UNESCO Țara Hațegului, stațiunea Geoagiu-Băi, Castelul Corvinilor, Mănăstirea Prislop sau Cetatea Devei;
- prezența unor obiective turistice din patrimoniul universal UNESCO;
- gruparea de obiective turistice reprezentative pentru majoritatea perioadelor istorice importante (dinozaurii pitici din Hațeg, Cetățile dacice, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Castelul Corvinilor etc.);
- existența unor zone naturale protejate de interes turistic, deosebit de valoroase, cum ar fi: Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina, Parcul Național Retezat, situri Natura 2000 și alte rezervații naturale. Aproximativ 40% din suprafața județului este reprezentată de zone naturale protejate;
- diversitatea cadrului natural (forme de relief, hidrografie, floră, faună, factori naturali terapeutici) de interes pentru vizitatori, care sporește potențialul pentru turismul natural (mai ales în partea sudică a județului, unde sunt prezente numeroase masive montane);
- varietatea patrimoniului cultural, prin prezența vestigiilor arheologice, a monumentelor istorice, a edificiilor religioase, a elementelor de etnografie și folclor, a muzeelor și caselor memoriale etc.;
- existența mai multor zone cu o concentrare ridicată a obiectivelor turistice: Hațeg, Sântămăria-Orlea și Râu de Mori pentru zona turistică Geoparcul Internațional UNESCO Țara Hațegului-Prislop-Sarmizegetusa Ulpia Traiana; Orăștie și Beriu pentru zona Cetăților dacice; Deva-Hunedoara; Geoagiu pentru Geoagiu-Băi; Brad pentru obiectivele turistice din Țara Zarandului; Petroșani, Petrila, Lupeni și Aninoasa pentru Munții Parâng și Vâlcan; Lupeni pentru zona Retezat;
- dispersarea în teritoriu a obiectivelor turistice, oferind posibilitatea unei dezvoltări turistice echilibrate;
- posibilitatea practicării a unor forme variate de turism datorită diversității potențialului turistic natural și antropic;
- existența parcului dendrologic în orașul Simeria;
- existența stațiunilor montane sau a zonelor dotate cu infrastructură pe cablu pentru sporturi de iarnă și nu numai (Parâng, Straja, Pasul Vâlcan sau Râușor);
- existența apelor termale în Geoagiu-Băi, Vața de Jos și Călan;
- existența Direcției Generale de Administrare Monumente și Promovare Turistică, cu atribuții în domeniul promovării turistice și al administrării monumentelor istorice;
- inițiativele DGAMPT de promovare unitară a județului Hunedoara în mediul online și offline;
- creșterea numărului locurilor de cazare în perioada 2010-2019 pentru majoritatea localităților analizate de pe teritoriul județului;
- creșterea semnificativă a numărului de turiști și vizitatori în structurile de primire turistică din județ în perioada 2010-2019;
- apartenența regiunii la Euroregiunea DKMT.

Puncte slabe:
- degradarea unor obiective de patrimoniu cultural;
- zonele turistice cu un potențial deosebit nu sunt deservite de infrastructură de transport adecvată (ex., Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina-Cetățile Dacice sau zona Munților Poiana Ruscă);

- drumurile de acces sunt în stare avansată de degradare, trebuind reabilitate pentru integrarea în circuitul european al Cetăților dacice din Munții Orăștiei;
- slaba diversificare a facilităților pentru organizarea de evenimente de afaceri și inexistența unor elemente de infrastructură mare pentru turismul de afaceri;
- evenimente și programe reduse numeric pentru întărirea identității locale prin evenimente specifice: zilele moților, zilele momârlanilor, zilele pădurenilor etc.;
- infrastructura de cazare insuficientă față de potențialul turistic al județului;
- număr insuficient de locuri de cazare în destinațiile care dețin numeroase resurse turistice naturale și/sau de patrimoniu cultural;
- majoritatea locurilor de cazare sunt clasificate la categorie inferioară, respectiv două stele și trei stele, neexistând o ofertă suficientă de unități de cazare din categoria patru și cinci stele;
- oferta de structuri de primire turistică cu funcțiuni de alimentație publică insuficient diversificată;
- insuficienta diversificare a structurilor de agrement din stațiunile și destinațiile turistice din județ;
- lipsa semnalizării principalelor puncte de atracții turistice cu panouri informative și de direcționare a fluxului auto;
- activitatea ONG-urilor din județ pentru susținerea dezvoltării turistice este insuficientă;
- lipsa spațiilor de parcare corespunzătoare în proximitatea zonelor turistice importante;
- infrastructura de amenajare/marcare a principalelor intrări în parcurile și rezervațiile naturale insuficient dezvoltată;
- lipsa proiectelor de extindere și marcare de trasee turistice;
- scăderea continuă a duratei medii a sejurului efectuat de turiști în destinațiile turistice din județ, stațiunea Geoagiu-Băi fiind singura localitate din județul Hunedoara în care durata sejurului este mai mare de trei zile-turist;
- concentrarea capacității de cazare și a circulației turistice cu precădere în localitățile Geoagiu, Deva, Petroșani, Lupeni, Hunedoara și Hațeg;
- pentru majoritatea localităților, indicele de utilizare a capacității este scăzut, situându-se sub media națională;
- sezonalitatea accentuată în anumite locații, pe fondul slabei diversificări a ofertei turistice de agrement locale;
- promovarea insuficientă a resurselor turistice la nivel județean și național;
- prezența online a destinațiilor turistice este insuficientă și totodată neadecvată atragerii turiștilor străini;
- unele stațiuni turistice din județ se confruntă cu probleme legate de nivelul de dezvoltare a infrastructurii generale (drumuri, canalizare, alimentare cu apă etc.);
- insuficiente centre de spa și wellness dezvoltate la nivelul destinațiilor turistice;
- număr redus de facilități de acces oferit persoanelor cu deficiențe de deplasare la obiectivele turistice semnificative (locuri de parcare rezervate, rampe de acces, borduri corespunzătoare);
- insuficiente pachete și programe turistice destinate persoanelor interesate de zonele rurale liniștite, cu elemente de cadru natural deosebit (ex., Munții Poiana Ruscă);
- puține programe și evenimente sportive în zonele montane (mountain bike, schi, snowboard, parapantă etc.) sau pe apă (river, rafting, kitesurfing etc.);
- oferta turistică slab reprezentată, coroborată cu prețurile mari practicate de către operatorii

turistici, determină un interes scăzut din partea turiștilor;
- ponderea sosirilor de turiști străini este scăzută;
- inexistența unei baze de date comune cu principalii factori și furnizori de servicii turistice din județ;
- puține programe de reabilitare și reintroducere în circuitul turistic a obiectivelor de patrimoniu de interes județean.

Oportunități:
- creșterea interesului vizitatorilor pentru destinații culturale și de agrement din județul Hunedoara, evidențiată prin sporirea fluxurilor turistice din cadrul structurilor de primire turistice (de ex., zonelor Parâng, Retezat, Țara Hațegului, Munții Orăștiei);
- inițiativele europene și naționale de dezvoltare și implementare a unor rute culturale, inclusiv în arealul județului Hunedoara, cu posibilitatea aderării la trasee turistice tematice de interes (ex., Drumul Împăraților Romani, rute cultural-turistice regionale și naționale);
- interesul unor autorități publice, organizații și investitori în dezvoltarea infrastructurii turistice specifice la nivel local (ex., proiecte privind extinderea traseelor de drumeție, reabilitarea cabanelor montane);
- tendința de îmbătrânire a populației și creșterea cererii pentru servicii de îngrijire și întreținere a sănătății;
- expansiunea tehnologiei informației și comunicării în domeniul turistic ce permite brandurilor turistice reprezentative pentru județ să devină din ce în ce mai vizibile în mediul online, prin realizarea unor videoclipuri de promovare;
- interesul altor destinații turistice complementare celor din Hunedoara pentru încheierea unor parteneriate tematice (de ex., parteneriat între Geoparcul Țara Hațegului Disnosaur World Transylvania și Dino Parc Râșnov);
- existența fondurilor europene care oferă posibilitatea implementării relativ simple de proiecte cu investiții pentru dezvoltarea și promovarea potențialului turistic și cultural din județ.

Amenințări:
- schimbările climatice cu efecte negative asupra grosimii și persistenței stratului de zăpadă pe pârtiile de schi (mai ales cele la altitudini sub 1.500 m) din stațiunile turistice pentru practicarea sporturilor de iarnă;
- fragmentarea vacanțelor, pe fondul vieții tot mai aglomerate și trepidante a persoanelor care trăiesc în marile aglomerări urbane;
- ridicarea gradului de protecție/conservare a parcurilor naturale impune unele limitări în ceea ce privește dezvoltarea economică, inclusiv cea turistică;
- concurența altor destinații turistice din țară și din străinătate, cu pachete turistice atractive;
- lipsa forței de muncă calificate în raport cu serviciul prestat.

4. AGRICULTURĂ

Noua *Politică agricolă comună* oferă, prin obiectivele specifice, un alt profil al dezvoltării agriculturii și a spațiului rural, și anume:

- sprijinirea unor venituri fiabile ale fermelor și a rezilienței fermelor pe întregul teritoriu al UE, în vederea îmbunătățirii securității alimentare;
- îmbunătățirea orientării spre piață și sporirea competitivității, inclusiv punerea unui accent mai puternic asupra cercetării, tehnologiei și digitalizării;
- îmbunătățirea poziției fermierilor în cadrul lanțului valoric;
- contribuția la energia sustenabilă, precum și la atenuarea schimbărilor climatice și la adaptarea la acestea;
- promovarea dezvoltării sustenabile și a gospodăririi eficiente a unor resurse naturale precum apa, solul și aerul;
- contribuția la protejarea biodiversității, îmbunătățirea serviciilor ecosistemice și conservarea habitatelor și a peisajelor;
- atragerea tinerilor fermieri și facilitarea dezvoltării întreprinderilor din zonele rurale;
- promovarea ocupării forței de muncă, a creșterii economice, a incluziunii sociale și a dezvoltării locale în zonele rurale, inclusiv a bioeconomiei și a silviculturii sustenabile;
- îmbunătățirea răspunsului dat de agricultura UE exigențelor societale referitoare la hrană și la sănătate, inclusiv la alimentele sigure, hrănitoare și produse prin metode sustenabile, precum și la bunăstarea animalelor.

4.1. Analiza descriptivă a structurii exploatațiilor agricole

În agricultura României erau în anul 2016[318] un număr de 3.422 mil. de exploatații agricole, care utilizau o suprafață agricolă de 12.503 mil. ha, suprafața medie a unei exploatații fiind de 3,74 ha.

În județul Hunedoara, în anul 2016, numărul exploatațiilor agricole era de 54.756 (din care 54.177 exploatații fără personalitate juridică și 579 cu personalitate juridică). Din totalul exploatațiilor, un număr de 34.880 erau exploatații agricole mixte, 19.139 erau exploatații agricole vegetale și 737 erau exploatații agricole numai cu efective de animale. Acestea utilizau o suprafață medie de 4,41 ha/exploatație, superioară celei înregistrate la nivel național, dar mult inferioară celei a județelor componente ale regiunii Vest.

În ceea ce privește modul de deținere a suprafeței agricole utilizate a județului Hunedoara, cea mai mare pondere era deținută în proprietate (71,1%), urmată de cea a terenurilor deținute în comun (17,4%) și a celor în arendă (8,2%), restul reprezentând terenuri deținute în diverse alte moduri.

Exploatațiile agricole fără personalitate juridică utilizau o proporție covârșitoare (68,5%) din suprafața agricolă a județului, în cadrul cărora exploatațiile agricole individuale utilizau cea mai mare suprafață agricolă, tendință existentă atât la nivel regional, cât și la nivel național.

[318] INSE, 2016, *Ancheta structurală în agricultură*, https://insse.ro/cms/files/Publicatii_2017/28.Ancheta_ structurala _ in_agricultura_2016/ancheta_structurala_in_agricultura_2016_vol2_2.pdf.

FIGURA 75: SUPRAFAȚA MEDIE AGRICOLĂ UTILIZATĂ ÎN ROMÂNIA, ÎN JUDEȚELE REGIUNII VEST ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2016 (HA)

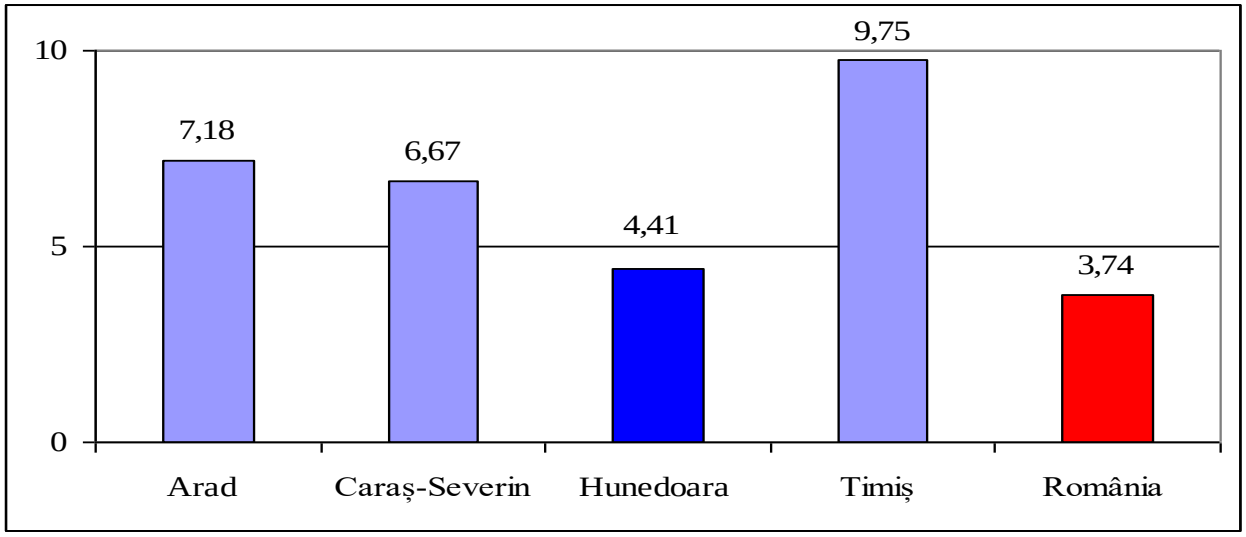

Sursa: INSE, 2016, *Ancheta structurală în agricultură*, https://insse.ro/cms/files/Publicatii_2017/28.Ancheta_structu rala _ in_agricultura_2016/ancheta_structurala_in_agricultura_2016_vol2_2.pdf.

Exploatațiile agricole care aveau suprafețe sub 1 ha reprezentau 35% din numărul total de exploatații, iar cele cu suprafețe de 50-100 ha și peste 100 ha reprezentau 0,5% din total.

Din punctul de vedere al suprafeței agricole utilizate, exploatațiile cu mai mult de 100 ha foloseau 30,6% din suprafața agricolă utilizată a județului.

FIGURA 76: PONDEREA NUMĂRULUI DE EXPLOATAȚII AGRICOLE ȘI PONDEREA SUPRAFEȚEI AGRICOLE UTILIZATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (%)

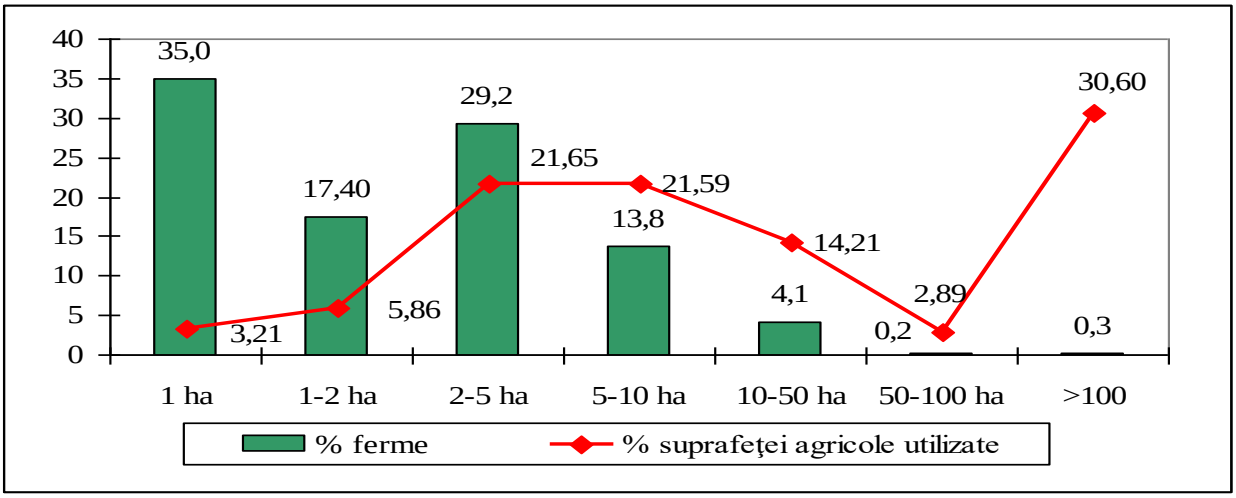

Sursa: Prelucrări după INS, 2016, *Ancheta structurală în agricultură*, https://insse.ro/cms/files/Publicatii_2017/28. Ancheta_structurala _in_agricultura_2016/ancheta_structurala_in_agricultura_2016_vol2_2.pdf.

În concluzie, 35% din numărul total al exploatațiilor utilizau 3,2% din suprafața agricolă a județului, în timp ce 0,3% din numărul total de exploatații utilizau 30,6% din suprafața agricolă a județului.

Dimensiunea exploatațiilor agricole are o serie de efecte și sociale, și economice importante:

- veniturile obținute afectează negativ nivelul de trai al fermierilor, membrii familiei fiind nevoiți să caute alte surse de venit, în alte sectoare economice din localitățile rurale sau din orașele din apropiere;
- precaritatea veniturilor nu permite o dotare tehnică modernă și o utilizare eficientă a resurselor;
- eligibilitatea pentru subvenții depinde de mărimea exploatației – dimensiunea fizică trebuie să fie de cel puțin 1 ha, iar suprafața parcelei trebuie să fie de cel puțin 0,3 ha pentru suprafețele arabile și pajiștile naturale.

În anul 2016, în exploatațiile agricole fără personalitate juridică au lucrat un număr de 96.522 de persoane, iar în exploatațiile agricole cu personalitate juridică un număr de 1.073 de persoane, totalizând un număr de 97.595 de persoane, valori apropiate de cele înregistrate în județele componente ale regiunii Vest.

În județul Hunedoara, ca și în celelalte județe componente ale regiunii Vest, cele mai numeroase persoane au lucrat efectiv în agricultură doar un sfert din timp, ceea ce înseamnă că nu agricultura a fost principala lor activitate, ci au lucrat efectiv în alt domeniu (anexa 1, *Timpul lucrat în agricultură*).

În ceea ce privește pregătirea profesională a șefilor de exploatație, la toate grupele de vârstă, la peste 95% a fost pe baza experienței și a practicii agricole, iar la restul, pe baza unei minime pregătiri sau a unei pregătiri complete în domeniul agricol.

4.2. Structura fondului funciar

În anul 2014, fondul funciar al județului Hunedoara reprezenta 22% din fondul funciar al regiunii Vest și aproximativ 3% din cel național. În proprietate privată se afla 67,7% din suprafața totală a fondului funciar.

TABELUL 101: STRUCTURA FONDULUI FUNCIAR DUPĂ MODUL DE FOLOSINȚĂ, ÎN ANUL 2014

Specificare	Suprafața – ha	din care: proprietate privată	%
Total	706.267	477.814	67,7
Agricolă, din care:	281.235	276.775	98,4
- arabil	78.956	78.070	98,9
- pășuni	118.349	115.248	97,4
- fânețe	82.868	82.405	99,4
- vii și pepiniere viticole	4	4	100
- livezi și pepiniere pomicole	1.058	1.048	99,1
Terenuri neagricole	425.032	201.039	47,3
- păduri și altă vegetație forestieră	365.592	159.249	43,6
- ocupate cu ape și bălți	5.795	669	11,5
- ocupate cu construcții	16.549	13.382	80,9
- căi de comunicații și căi ferate	9.457	1.673	17,7
- terenuri degradate și neproductive	27.639	26.066	94,3

Sursa: Prelucrări după INS, baza de date TEMPO-Online, AGR101A.

Structura fondului funciar al județului Hunedoara era alcătuită din 40% terenuri agricole (aflate în proporție de 98,4% în proprietate privată) și 60% terenuri neagricole (din care 47,3% în proprietate privată).

Datorită reliefului predominat de dealuri și zone muntoase, structura suprafețelor agricole era alcătuită din pășuni (41,2%), urmate de fânețe (29,4%) și de terenuri arabile (28,1%). Ponderea viilor și livezilor era una destul de modestă în structura terenurilor agricole.

FIGURA 77: STRUCTURA TERENURILOR AGRICOLE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2014

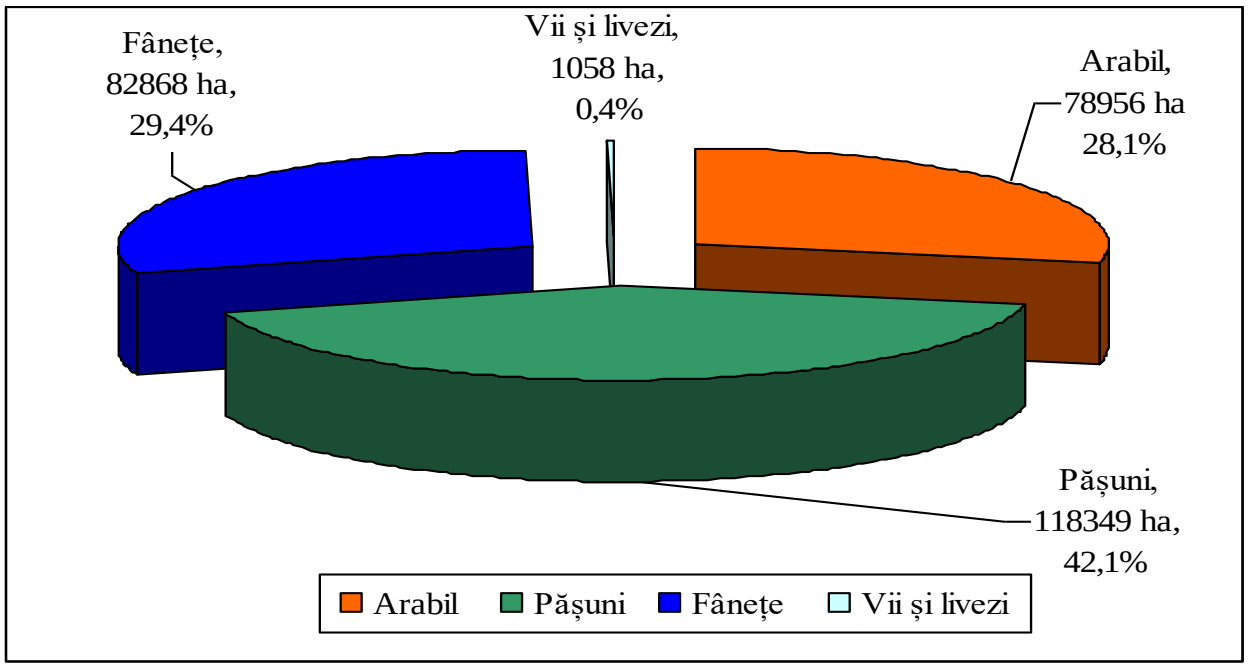

Sursa: Prelucrări după INS, baza de date TEMPO-Online, AGR101A.

În anul 2014, structura terenurilor neagricole era predominată de terenurile ocupate cu păduri și altă vegetație forestieră (86%), din care 43,6% se aflau în proprietate privată.

În anul 2020, suprafața agricolă era de 273.139 ha, având următoarea structură: 40,8% pășuni, 30,2% fânețe, 28,5% terenuri arabile, iar restul vii și livezi (date furnizate de Direcția pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală a Județului Hunedoara).

FIGURA 78: STRUCTURA TERENURILOR AGRICOLE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA, ÎN ANUL 2020

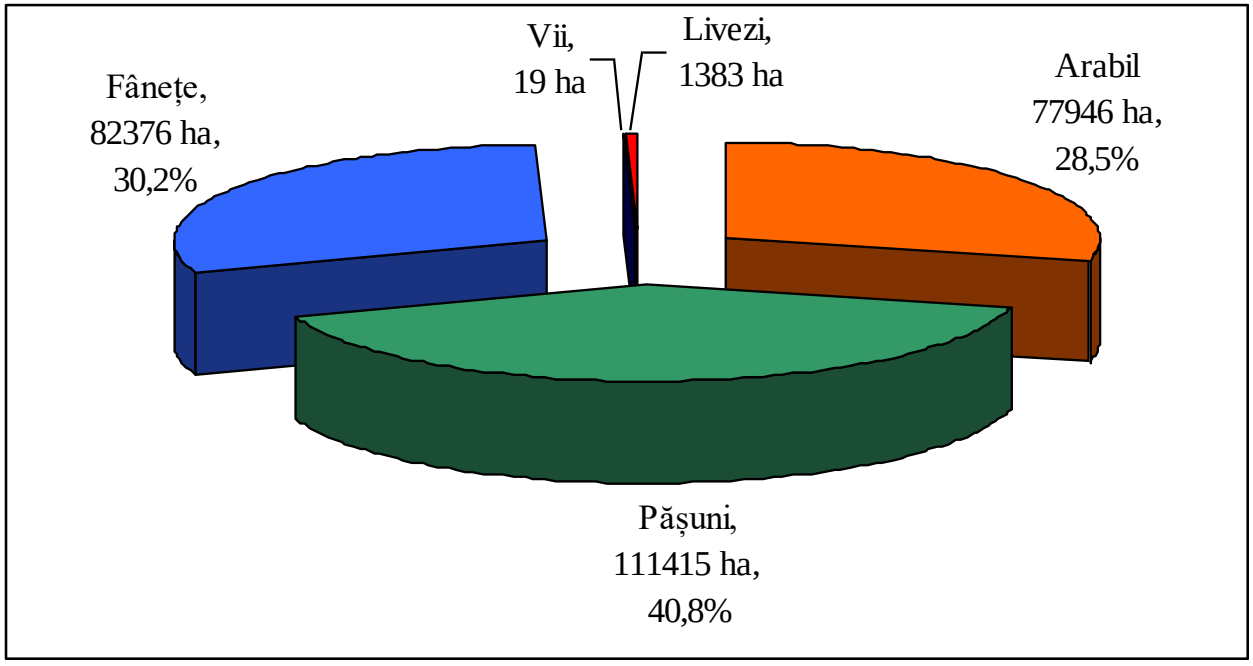

Sursa: Prelucrări după datele furnizate de DADR Hunedoara.

Analiza statistică indică o diminuare a suprafeței agricole cu 8.096 ha, implicit reducându-se și celelalte componente structurale: pășunile, fânețele și suprafața arabilă. Reducerea suprafeței agricole se poate explica prin scoaterea din circuitul agricol a acestora, cu destinația, în principal, către sectorul construcțiilor.

Județul Hunedoara deține peste 30% din suprafața fondului forestier regional și 4,8% din fondul forestier național. În topul județelor cu cele mai mari suprafețe ocupate cu păduri și vegetație forestieră, județul Hunedoara se situează pe locul al treilea, după județele Suceava și Caraș Severin.

Fondul forestier de care dispune județul Hunedoara reprezintă o oportunitate semnificativă pentru dezvoltarea durabilă a spațiului rural (anexa 2, *Suprafața fondului forestier*).

Volumul de lemn recoltat a înregistrat fluctuații ale exploatărilor atât la nivelul județului Hunedoara, cât și la nivel regional și național.

Volumul de lemn recoltat din fondul forestier al județului Hunedoara reprezenta o treime din volumul de lemn recoltat la nivelul regiunii Vest în anul 2020 (anexa 3, *Volumul de lemn recoltat*).

În contextul regenerărilor artificiale relativ lente și al amplificării exploatărilor de lemn, este importantă o planificare și o valorificare rațională a acestei resurse extrem de importante.

4.3. Sectorul vegetal

În structura suprafețelor destinate produselor vegetale, cele mai importante au fost cultivate cu cereale pentru boabe, pe primul loc situându-se porumbul, urmat de grâu. În anul 2014, suprafața cultivată cu cereale pentru boabe reprezenta 57,9% din suprafața cultivată totală a județului Hunedoara, iar în anul 2020, aceasta reprezenta 51%.

TABELUL 102: SUPRAFEȚE CULTIVATE CU PRINCIPALELE CULTURI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (HA)

Specificare	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total Hunedoara	52.534	53.741	52.101	47.424	49.760	49.785	53.045
Cereale pentru boabe, din care:	30.428	32.939	29.464	25.914	26.308	25.412	27.079
- grâu	6.349	7.549	8.342	8.084	79.23	7.539	8.755
- orz + orzoaică	1.648	1.700	698	588	592	584	594
- porumb	20.687	21.734	20.399	17.188	17.742	17.245	17.167
- ovăz	1.744	1.956	25	54	51	44	563
Cartofi	7.126	5.963	7.969	7.962	7.961	7.960	7.999
Legume	3.778	3.815	3.938	3.914	3.944	3.899	3.880
Furaje verzi din teren arabil	9.956	9.339	9.590	8.615	10.523	10.901	11.665

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR108A.

Importante suprafețe cultivate au fost ocupate cu furaje verzi destinate sectorului zootehnic. Ponderea suprafețelor cultivate cu furaje verzi în total suprafață cultivată a sporit de la 19% în anul 2014 la 22% în anul 2020.

FIGURA 79: PRODUCȚIA MEDIE LA PORUMB, CARTOFI ȘI GRÂU (KG/HA)

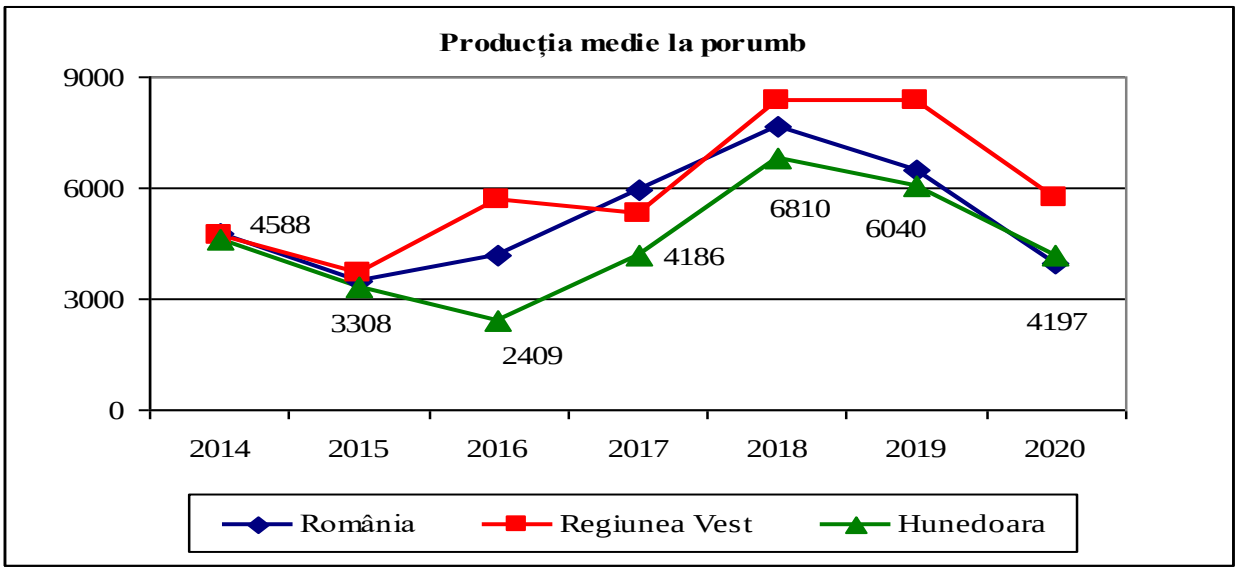

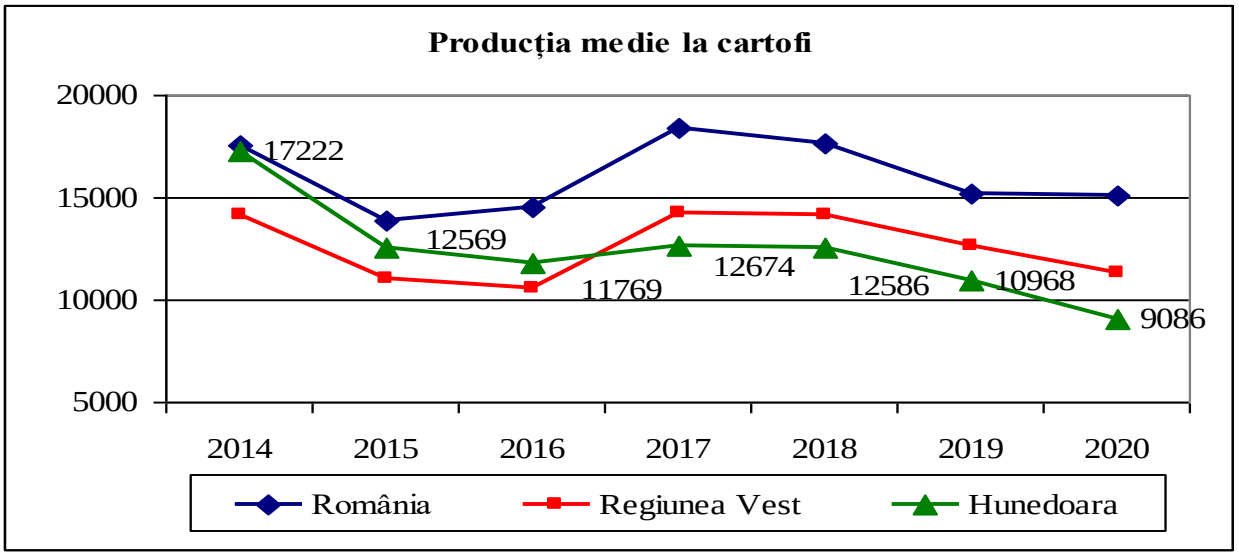

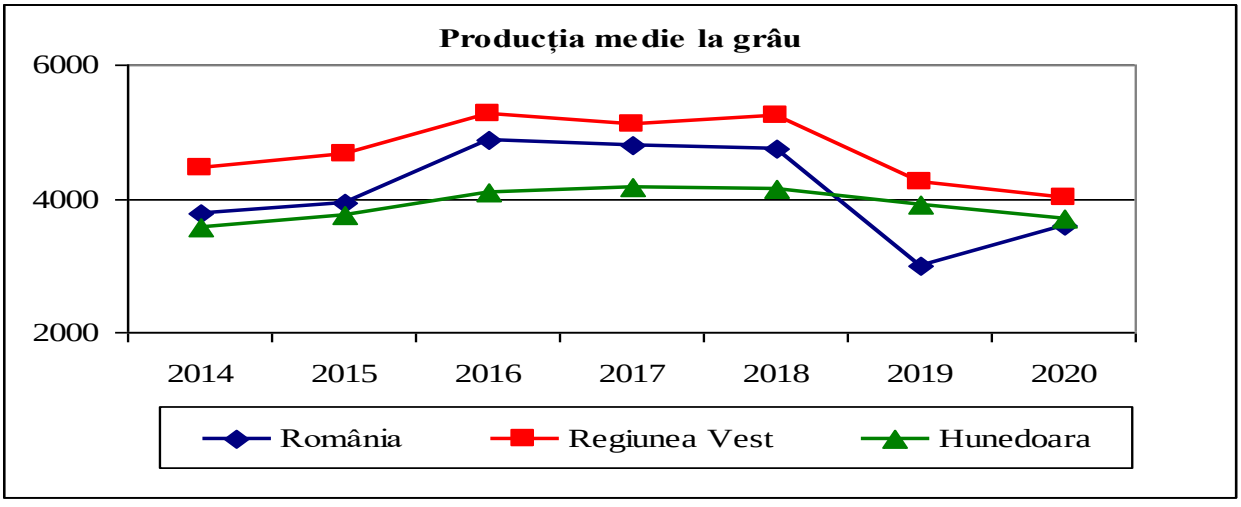

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR110A.

Producțiile medii obținute la porumb, cartofi și grâu s-au situat sub nivelul celor obținute pe plan regional și pe plan național.

Pomicultura

În perioada 2014-2020, județul Hunedoara a deținut o treime din numărul total al pomilor fructiferi existenți la nivel regional. În categoria pomilor fructiferi, cei mai numeroși au fost prunii, urmați de meri, cireși, vișini și nuci. Producția de fructe a județului a reprezentat peste 32% din nivelul producției regionale. În anul 2018 s-a obținut o producție totală de fructe de 63.641 t, ceea ce a reprezentat 3,5% din producția națională de fructe, situând județul Hunedoara pe locul 9 în topul județelor.

FIGURA 80: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE POMI ȘI PRODUCȚIA OBȚINUTĂ

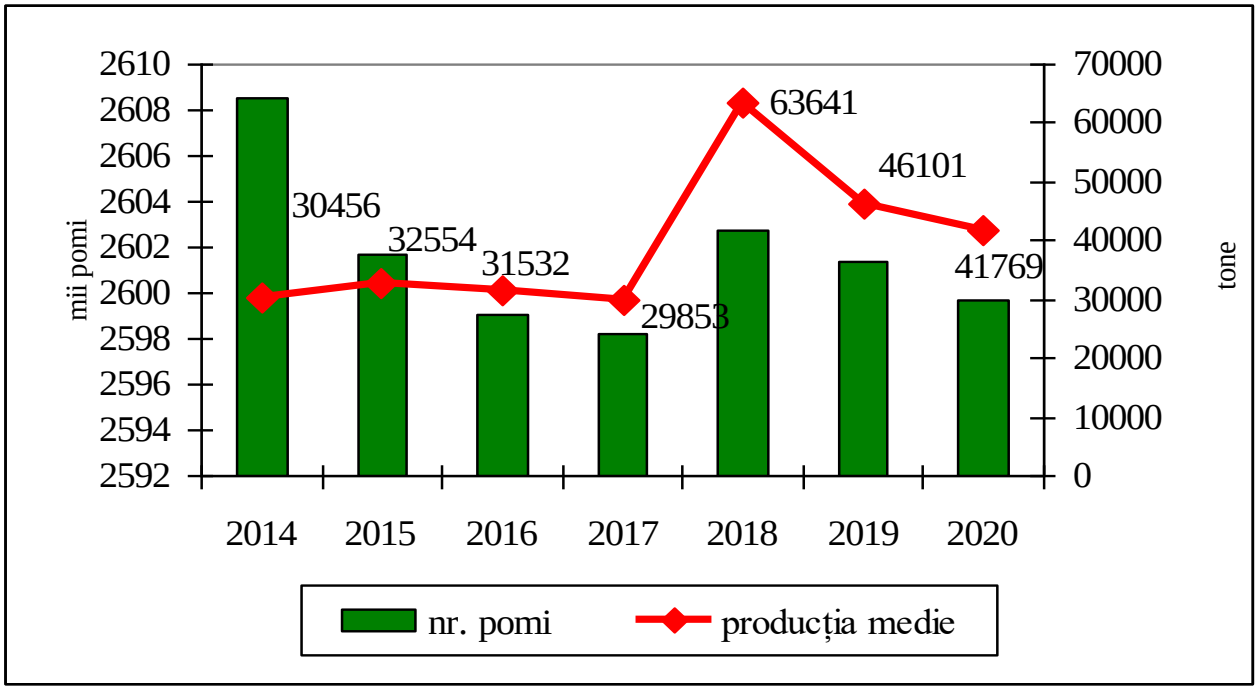

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR114A și AGR115A.

Producția medie totală de fructe a fost, în toată perioada supusă analizei, fie egală, fie superioară celei înregistrate la nivel regional (anexa 4, *Pomicultura în județul Hunedoara*).

4.4. Sectorul zootehnic

Creșterea animalelor are o pondere importantă în agricultura județului Hunedoara, reprezentând una dintre activitățile de bază din mediul rural. Cele mai numeroase efective de animale s-au înregistrat la ovine și caprine.

În perioada 2014-2020, în județul Hunedoara, numărul de bovine s-a menținut constant, în timp ce la nivel regional și național tendința a fost de scădere.

Efectivele de porcine au înregistrat un ușor trend crescător, având în vedere că trendul regional și național a fost de scădere, iar efectivele de ovine, caprine și familiile de albine au înregistrat creșteri, urmând trendul regional și național (anexa 5, *Evoluția numărului de animale, pe principalele categorii*).

FIGURA 81: EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BOVINE, PORCINE, CAPRINE, OVINE ȘI A FAMILIILOR DE ALBINE

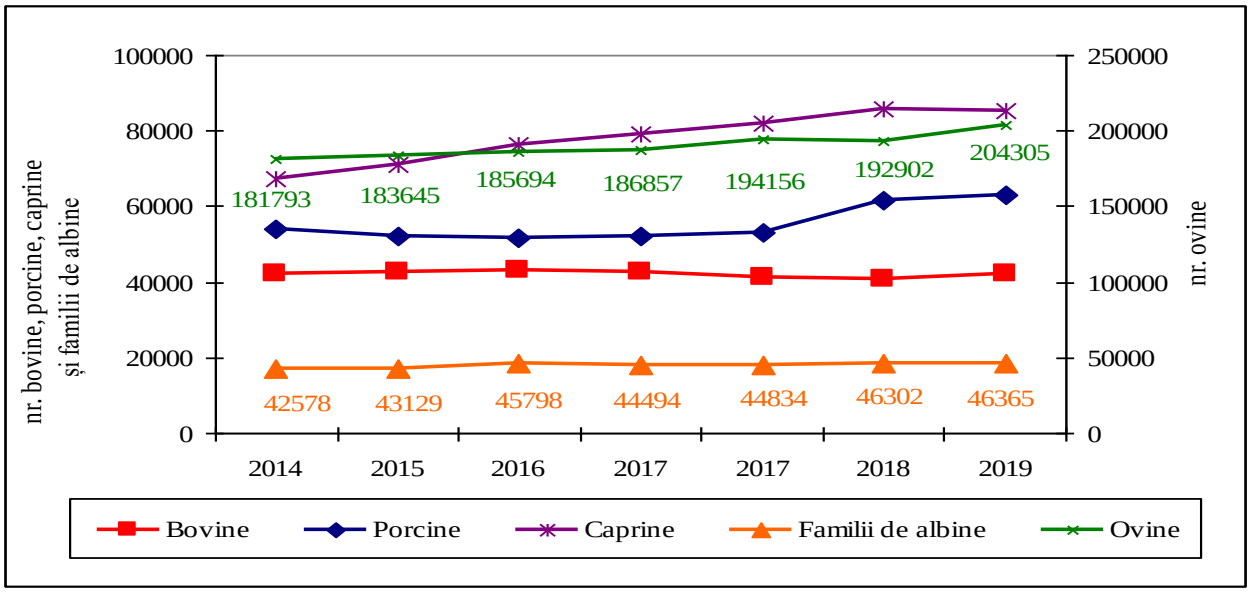

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR201A.

Excepție de la aceste evoluții favorabile s-au înregistrat în cadrul efectivelor de păsări atât la nivelul județului Hunedoara, cât și la nivel regional și național.

FIGURA 82: EVOLUȚIA EFECTIVELOR DE PĂSĂRI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

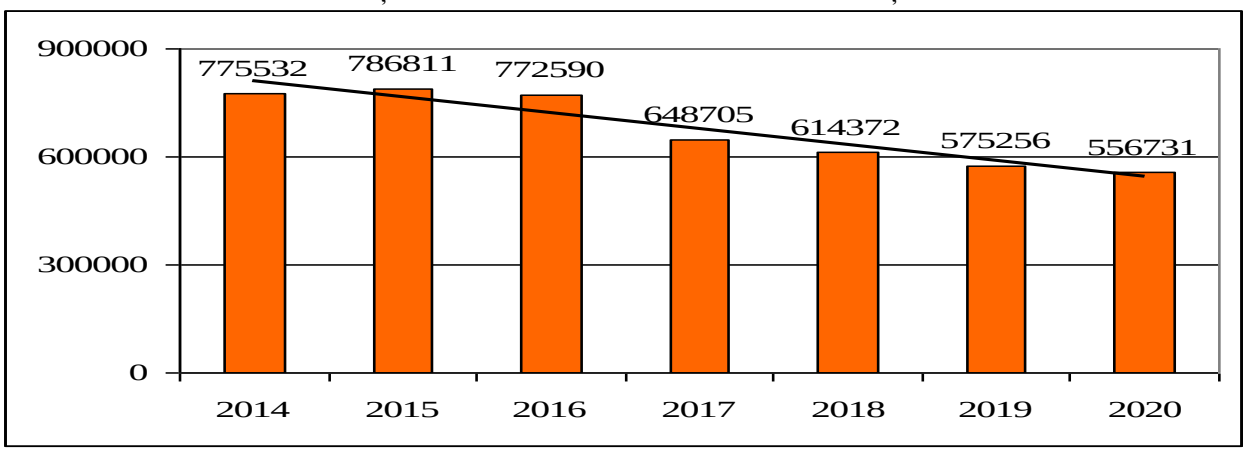

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR201A.

Producția animală reprezintă a doua ramură a producției agricole în județul Hunedoara, dar și în regiune.

TABELUL 103: PRODUCȚIA AGRICOLĂ LA CARNE (T GREUTATE VIE)

Specificare	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Carne bovine	4.916	5.104	4.087	3.297	3.150	2.692	2.811
Carne porcine	8.265	8.525	9.732	9.823	11.519	9.025	11.187
Carne de ovine și caprine	2.011	1.816	1.832	2.064	1.817	1.147	1.310
Carne de pasăre	14.708	4.690	4.333	12.735	11.796	11.630	9.941

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR202A.

Producția de carne la principalele specii de animale a înregistrat fluctuații asemănătoare cu cele înregistrate la nivel regional și național.

Producțiile de lapte și de ouă s-au menținut la un nivel relativ constant, având în vedere că trendul a fost în scădere atât la nivel regional, cât și național.

TABELUL 104: PRODUCȚIA AGRICOLĂ LA LAPTE, OUĂ ȘI MIERE

Specificare	UM	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Producția de lapte – total	mii hl	1.206	1.111	1.161	1.121	1.105	1.098	1.161
Producția de ouă	mil. buc.	115	114	109	107	108	103	108
Producția de miere extrasă	t	658	916	700	890	830	808	810

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR202A.

Producția de miere extrasă a crescut la nivelul județului Hunedoara, fenomen înregistrat și la nivel regional și național.

În ceea ce privește animalele ce revin la 100 ha de teren în județul Hunedoara, numărul de bovine și de porcine este superior față de cel înregistrat la nivel regional și național. Numărul de ovine și caprine ce revin la 100 ha teren înregistrează o creștere de la 76,4% în anul 2014 la 91,1% în anul 2019, an în care a depășit nivelul înregistrat pe plan național (anexa 6, *Animale ce revin la 100 ha teren, pe principale categorii de animale*).

În ceea ce privește zootehnia, județul Hunedoara are toate premisele dezvoltării, în primul rând, pentru că există o veche tradiție a creșterii animalelor. Potențialul de creștere a efectivelor de animale și a producției animale este dat de suprafețele întinse de pășuni și fânețe existente în județul Hunedoara.

4.5. Mecanizarea agriculturii

Agricultura județului Hunedoara dispune de un important parc de tractoare și mașini agricole. În perioada 2014-2020, numărul de tractoare a sporit de 4,5 ori, iar numărul de pluguri de 2,6 ori. O creștere semnificativă s-a înregistrat și la numărul semănătorilor mecanice, de la 316 în anul 2014 la 1074 în anul 2020. De asemenea, numărul combinelor și mașinilor pentru recoltat cartofi s-a dublat în perioada analizată.

FIGURA 83: EVOLUȚIA PARCULUI DE TRACTOARE, DE PLUGURI ȘI DE CULTIVATOARE MECANICE

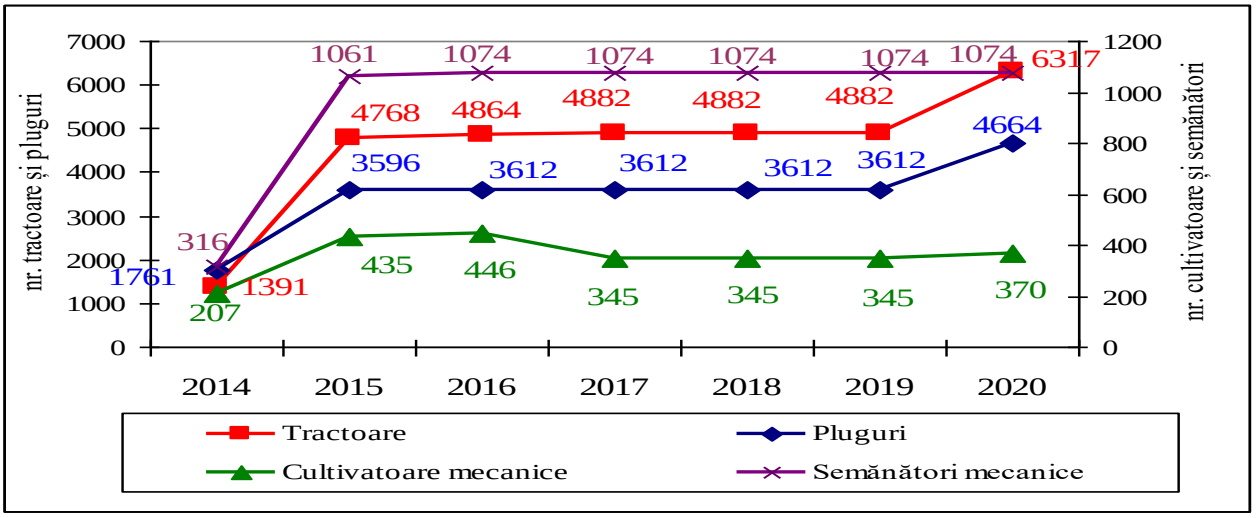

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR103A.

Infrastructura specifică desfășurării activității în agricultură în județul Hunedoara, formată din parcul de tractoare și mașini agricole, poate să asigure modernizarea și dezvoltarea acestei activități.

4.6. Agricultura ecologică

Agricultura ecologică este un sistem de producție care se concentrează pe protecția mediului și a animalelor, prin reducerea sau eliminarea organismelor modificate genetic și a substanțelor chimice sintetice, precum îngrășăminte, pesticide și regulatori de creștere.

În anul 2020, ponderea suprafeței agricole înregistrate în agricultura ecologică în total suprafață agricolă a județului Hunedoara era de 0,98%, valoare superioară celei înregistrate la nivel regional (0,75%), dar situată cu mult sub media națională (3,3%).

TABELUL 105: SUPRAFAȚA AGRICOLĂ ÎNREGISTRATĂ ÎN AGRICULTURA ECOLOGICĂ, ÎN ANUL 2020 (HA)

Specificare	Suprafața agricolă totală înregistrată în agricultura ecologică	din care:			
		Conversie 1	Conversie 2	Conversie 3	Certificată
România	471.927,8	102.232,3	90.613,7	8.425,1	270.656,7
Regiunea Vest	93.870,8	17.673,7	19.185,8	2.665,1	54.346,2
Hunedoara	2.687,0	214,9	692,1	34,2	1.745,8

Sursa: MADR, *Centralizator agricultura ecologică pe județe pe anul 2020*, https://www.madr.ro/docs/agricultura/agricultura-ecologica/2021/centralizator-AE-judete-2020.pdf.

În anul 2020, din totalul suprafeței agricole înregistrate în agricultura ecologică a județului Hunedoara, peste 65% era deja certificată, ceea ce înseamnă că deja trecuseră cei trei ani de conversie necesari.

La nivelul județului Hunedoara erau înregistrați 190 de operatori în agricultura ecologică, reprezentând 14,3% din totalul operatorilor înregistrați în agricultura ecologică regională.

TABELUL 106: OPERATORI ÎNREGISTRAȚI ÎN AGRICULTURA ECOLOGICĂ, ÎN ANUL 2020 (NR.)

Specificare	Operatori în agricultura ecologică, total	Din care:					
		Producători	Procesatori	Operatori	Importatori	Exportatori	Comercianți
România	10.405	9.815	402	47	71	74	578
Regiunea Vest	1.327	1.275	55	4	10	10	73
Hunedoara	190	184	6	0	1	1	6

Sursa: MADR, *Centralizator agricultura ecologică pe județe pe anul 2020*, https://www.madr.ro/docs/agricultura/agricultura-ecologica/2021/centralizator-AE-judete-2020.pdf.

De remarcat este faptul că principala categorie a operatorilor în agricultura ecologică din Hunedoara era reprezentată de producătorii de produse ecologice.

Preocuparea fermierilor pentru apicultură, cu precădere pentru cea ecologică, se reflectă în numărul mare de familii de albine certificate înregistrate în agricultura ecologică.

Agricultura ecologică este un sector cu potențial ridicat în județul Hunedoara, dar care se confruntă cu o serie de probleme, cum ar fi: schimbările legislative, subvențiile modice acordate sectorului, sistem neadecvat de formare, slabă pregătire profesională a fermierilor necesară pentru adoptarea practicilor ecologice.

TABELUL 107: FAMILII DE ALBINE ÎNREGISTRATE ÎN AGRICULTURA ECOLOGICĂ, ÎN ANUL 2020 (NR.)

Specificare	Familii de albine înregistrate în agricultura ecologică	din care:	
		În conversie	Certificate
România	203.167	22.913	180.254
Regiunea Vest	19.727	2.163	17.564
Hunedoara	8.671	365	8.306

Sursa: MADR, *Centralizator agricultura ecologică pe județe pe anul 2020*, https://www.madr.ro/docs/agricultura/agricultura-ecologica/2021/centralizator-AE-judete-2020.pdf.

Toate acestea s-au concretizat în numărul redus al fermierilor care s-au orientat spre acest tip de agricultură atât la nivelul județului Hunedoara, cât și la nivel regional și național.

Produse tradiționale

În județul Hunedoara, în anul 2021 au primit atestat și au fost înregistrate în Registrul național al produselor tradiționale (RNPT) un număr de 11 produse tradiționale[319], iar altele se află în proces de a primi această garanție a calității și originalității:

1. Lașca de la buna Romanița – produsă de Rotariu Georgeta Agroturism II (Lașca este produsul tăiței de casă, utilizându-se o rețetă veche din anul 1890. Lașca se face numai din ouă de casă și făină. Cel mai des se utilizează sub formă de desert, cu nucă și miere).
2. Magiun de Hațeg Predoni – preparat de Predoni Ioan PFA.
3. Caș de oi momârlănesc – fabricat de SC Ted Internațional 2000 SRL.
4. Cârnațul afumat de Săcărâmb – Țurcanu – fabricat de Țurcanu Constantin II (este un mezel ușor picant, se face din carne de porc și carne de mânzat cu condimente naturale, piper și boabe de mușțar. Rețeta are peste 100 de ani, are în compoziție un condiment secret și se afumă cu lemn de fag).
5. Virșli de Sălașu de Sus de la Neluța – preparați de Stoica Ileana Larisa IF.
6. Virșli de Sălașu de Sus de la Florin Iovănescu – preparați de Iovănescu Florin II.
7. Brânză tradițională Pești Pești – preparată de SC Ferma Denis SRL.
8. Cârnați țărănești afumați EDY-URSU – produși de SC Edy Ursu Comimpex SRL.
9. Cârnăciori proaspeți EDY-URSU – produși de SC Edy Ursu Comimpex SRL.
10. Cârnați afumați EDY-URSU – produși de SC Edy Ursu Comimpex SRL.
11. Brânză de oaie Burebista – preparată de SC Comimpex SRL (se face la Lupeni, cu cheag natural).

Există un număr de patru produse alimentare din județul Hunedoara, preparate conform unor rețete consacrate românești, care au primit atestat și sunt înregistrate în Registrul național al produselor tradiționale:

1. Salam Torpedo – obținut de SC Edy Ursu Comimpex SRL.
2. Mușchi file – obținut de SC Edy Ursu Comimpex SRL.
3. Franzela București – obținută de SC Ted Internațional 2000 SRL.
4. Cașcaval Râmnic – obținut de SC Edy Ursu Comimpex SRL.

La nivelul județului Hunedoara există 54 de produse tradiționale, dar noile reglementări legislative[320] stricte și costurile ridicate pe care producătorii trebuie să le plătească pentru analizele necesare pentru întocmirea dosarelor au făcut ca acestea să nu fie atestate.

Oferta produselor tradiționale este bogată, o serie de produse tradiționale așteaptă reatestarea după noile norme legiferate: plăcinta înfuriată de Mălăiești Hațeg, magiunul de măceșe

[319] Date furnizate de DADR Hunedoara, septembrie 2021.

[320] Ordinul nr. 112/2020 privind modificarea și completarea Ordinului ministrului agriculturii și dezvoltării rurale, al ministrului sănătății și al președintelui Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor nr.724/1082/360 din 2013 privind atestarea produselor tradiționale.

hunedorean Casa Maria, păsatul momârlănesc, cârnatul afumat de oaie Straja, zacusca de fructe, diferite dulcețuri și produse apicole, alături de dulciuri care fac parte din gastronomia autentică a județului Hunedoara.

Un rol important în promovarea produselor tradiționale și ecologice ale județului îl are Agenția de Dezvoltare Economică și Socială Hunedoara (ADEH), care, cu sprijinul autorităților locale, realizează acțiuni de promovare a producătorilor tradiționali locali în cadrul diferitelor evenimente și târguri din țară sau târguri de turism naționale și internaționale.

4.7. Populația ocupată în agricultură

Agricultura și silvicultura sunt ocupații tradiționale în județul Hunedoara, ocupând un rol secundar în structura economică a acestuia. În anul 2014, populația ocupată în acest domeniu reprezenta 20,6% din populația ocupată în agricultură înregistrată la nivel regional și 1,7% din cea la nivel național. În anul 2019, aceste ponderi au rămas neschimbate, chiar dacă numeric s-a înregistrat o diminuare a populației ocupate în acest domeniu atât la nivel național, regional, cât și la nivelul județului Hunedoara.

TABELUL 108: POPULAȚIA OCUPATĂ ÎN AGRICULTURĂ, SILVICULTURĂ ȘI PESCUIT (MII DE PERSOANE)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
România	2.304,1	2.003,1	1.726,1	1.741,7	1.759,5	1.747
Regiunea Vest	193,4	169,1	146,4	147,9	149,1	148,5
Hunedoara	39,8	34,9	30,2	30,4	30,9	30,7

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, FOM103D.

Populația ocupată în agricultură înregistrează un trend descrescător: de la 39,8 mii de persoane (2014) la 30,7 mii de persoane (2019), urmând trendul existent atât la nivel național, cât și regional.

FIGURA 84: EVOLUȚIA PONDERII POPULAȚIEI OCUPATE ÎN AGRICULTURĂ, SILVICULTURĂ ȘI PESCUIT, LA NIVEL REGIONAL, NAȚIONAL ȘI ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (%)

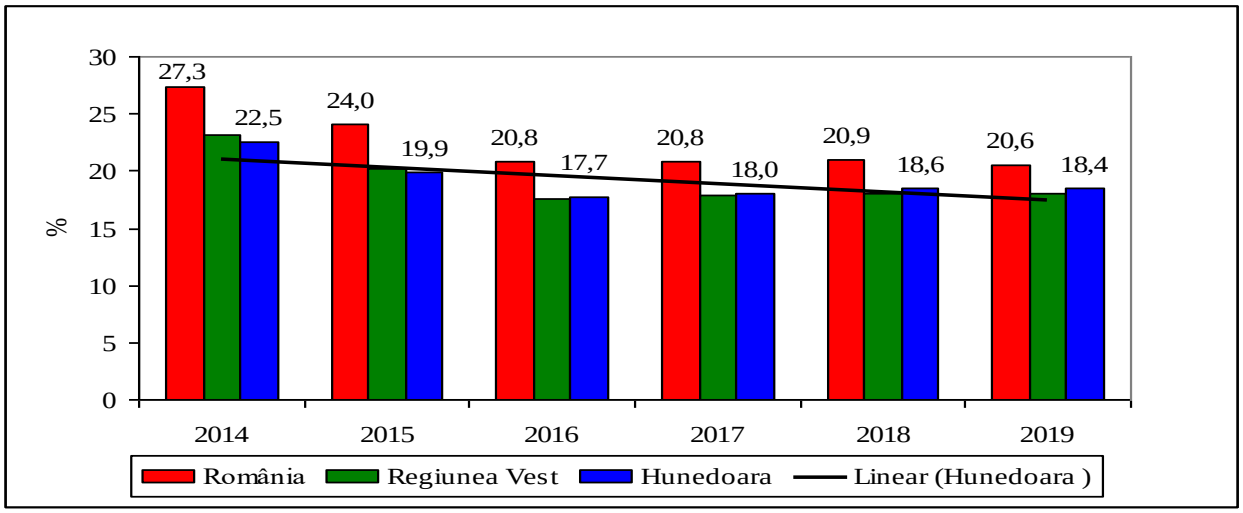

Sursa: Prelucrări după INS, baza de date TEMPO-Online, FOM103D.

În anul 2014, ponderea populației ocupate în agricultură în totalul populației ocupate din județul Hunedoara reprezenta 22,5% – valoare situată sub cea pe care acest indicator o avea la nivel

regional (23,1%) și național (27,5%). În anul 2019, la nivelul județului Hunedoara, această pondere era de 18,4% – valoare apropiată de cele înregistrate la nivel regional (18,0%) și național (20,6%).

Printre cauzele scăderii ponderii populației ocupate în agricultură, se pot enumera: retragerea persoanelor vârstnice din agricultură, veniturile mici realizate din acest sector economic, acestea nefiind atractive pentru tineri, investițiile rurale încă reduse care să absoarbă forță de muncă tânără.

FIGURA 85: EVOLUȚIA PONDERII POPULAȚIEI OCUPATE ÎN AGRICULTURĂ, SILVICULTURĂ ȘI PESCUIT, DUPĂ STATUTUL PROFESIONAL AL POPULAȚIEI OCUPATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (%)

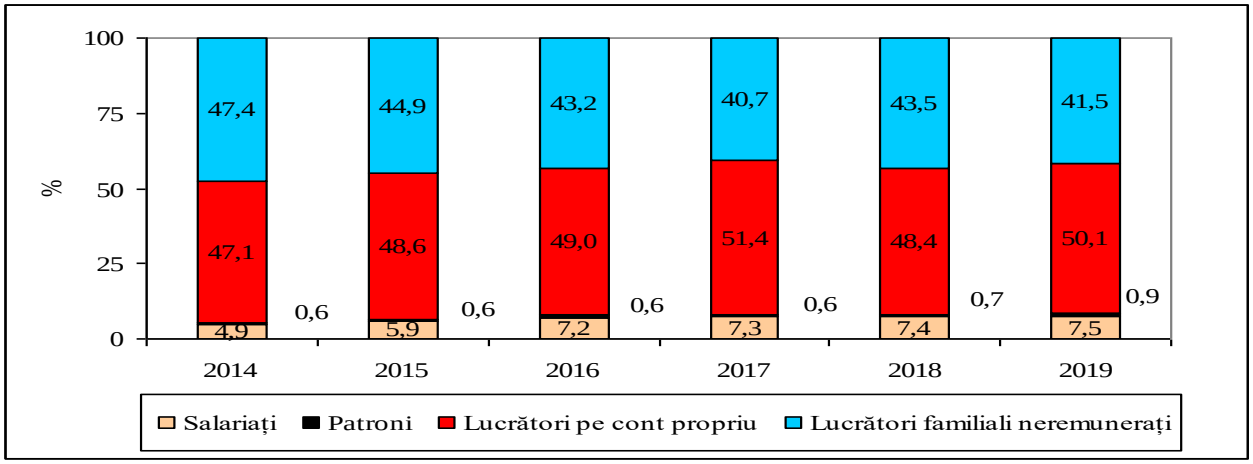

Sursa: Prelucrări după INS, baza de date TEMPO-Online, FOM103E.

După statutul profesional al populației ocupate în agricultura județului Hunedoara, cei mai puțin numeroși sunt patronii, urmați de salariații din acest sector. În anul 2014, „patronii" reprezentau 0,6% din populația ocupată în agricultura județului și 0,9% în anul 2019, iar „salariații" 4,9% și, respectiv, 7,5%.

În totalul populației ocupate în agricultură, ponderea cea mai numeroasă a fost deținută de „lucrătorii pe cont propriu" și „lucrătorii familiali neremunerați". Astfel, ponderea „lucrătorilor pe cont propriu" și a „lucrătorilor familiali neremunerați" în total populație ocupată în agricultură reprezenta 91,6% în anul 2019.

Jumătate dintre cei care lucrau în agricultura județului Hunedoara erau cei care-și desfășurau activitatea în mod individual, fără a avea niciun angajat, și 41,5% erau lucrători familiali neremunerați.

4.8. Valoarea producției ramurii agricole

În cifre absolute, valoarea producției agricole a județului Hunedoara a înregistrat un trend crescător (excepție făcând anul 2015). Ponderea valorii producției agricole din județul Hunedoara în total valoare producție agricolă regională a scăzut cu 4,5 puncte procentuale (de la 14,8% în anul 2014 la 10,3% în anul 2019).

TABELUL 109: VALOAREA PRODUCȚIEI RAMURII AGRICOLE (MII LEI)

Specificare	2014	2015	2016	2017	2018	2019
România	74.524.454	68.749.578	69.348.614	78.494.105	86.349.291	89.989.063
Regiunea Vest	8.010.946	7.031.688	7.617.252	8.486.837	9.762.169	11.667.662
Județul Hunedoara	1.183.022	639.538	1.014.616	1.062.255	1.203.226	1.203.538

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR206A.

În structura producției ramurii agricole a județului Hunedoara, preponderent a fost sectorul vegetal care, în anul 2014, deținea 56,2% din total, ajungând la 61% în anul 2019, urmat de sectorul animal cu o pondere de 43,1% și, respectiv, 38,9% din total, restul revenind sectorului servicii.

FIGURA 86: STRUCTURA VALORII PRODUCȚIEI RAMURII AGRICOLE PE SECTOARE ÎN TOTAL VALOARE A PRODUCȚIEI RAMURII AGRICOLE (%)

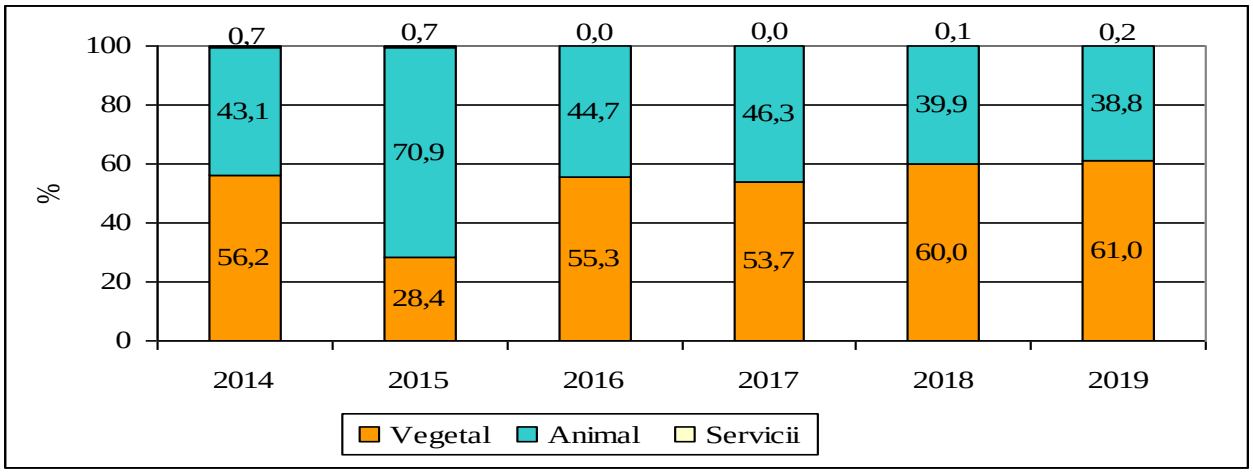

Sursa: Prelucrări după INS, baza de date TEMPO-Online, AGR206A.

Această structură a producției ramurii agricole a fost similară cu cea națională, în timp ce la nivel regional sectorul vegetal a avut o pondere superioară (65,8% în anul 2014 și, respectiv, 72,3% în anul 2019).

4.9. Productivitatea muncii în agricultură

Pentru o apreciere mai exactă a performanței agriculturii la nivelul județului Hunedoara, de mare utilitate este productivitatea muncii în agricultură, calculată ca raport între cei doi indicatori anterior analizați, și anume valoarea producției ramurii agricole și populația ocupată în agricultură.

FIGURA 87: PRODUCTIVITATEA MUNCII ÎN AGRICULTURĂ (LEI/PERSOANĂ OCUPATĂ)

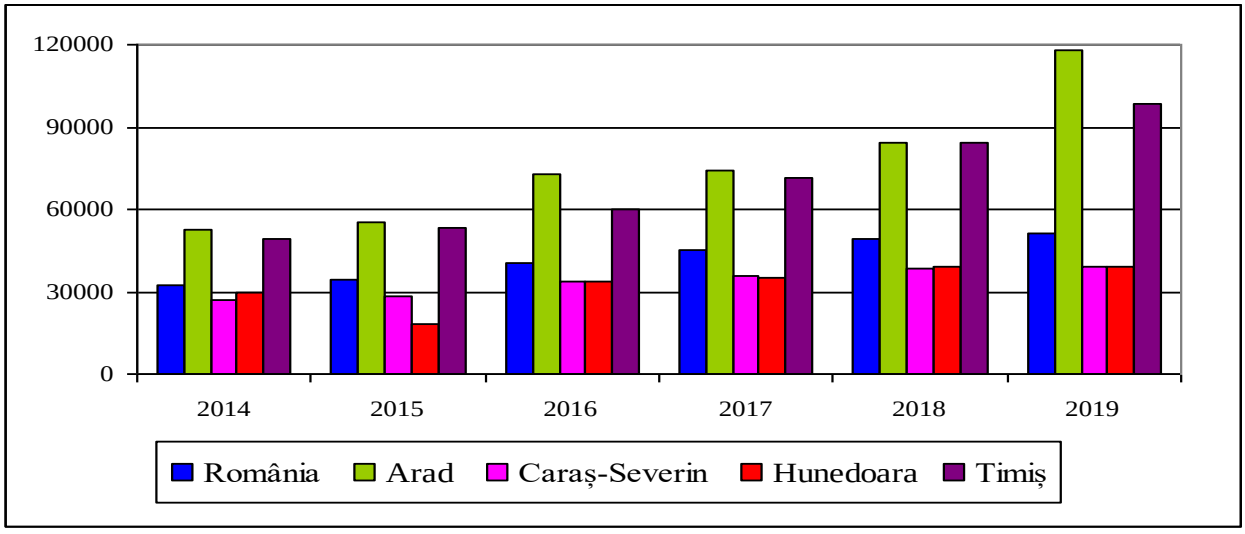

Sursa: Prelucrările autorului după INS, baza de date TEMPO-Online, AGR206A/FOM103D.

Productivitatea muncii în agricultura județului Hunedoara a fost, în toată perioada analizată, inferioară celei înregistrate la nivel național. În raport cu celelalte județe componente ale regiunii Vest, productivitatea muncii în agricultura județului Hunedoara s-a situat cu mult sub cea înregistrată în județele Arad și Timiș, dar la egalitate cu cea înregistrată în județul Caraș Severin.

Cifra de afaceri a întreprinderilor active în agricultură, silvicultură și piscicultură

Evaluarea ponderii financiare a agriculturii în structura economică a județului se poate realiza cu ajutorul cifrei de afaceri a întreprinderilor active în agricultură, silvicultură și piscicultură[321].

Numeric, cifra de afaceri a agriculturii, silviculturii și pisciculturii în județul Hunedoara a înregistrat un trend crescător, similar cu cel înregistrat atât la nivel regional, cât și național.

TABELUL 110: CIFRA DE AFACERI A AGRICULTURII, SILVICULTURII ȘI PISCICULTURII[322] (MII LEI)

Specificare	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total	35.916.422,4	33.272.380,1	36.057.791,8	39.141.850,1	41.662.980,1	43.875.258,5
Regiunea Vest	3.761.640,1	3.908.424,9	4.304.506,4	4.373.837,6	4.844.526,0	5.210.746,0
Hunedoara	391.422,8	398.238,8	387.683,8	447.000,7	555.900,4	465.833,7

Sursa: Prelucrări după INS, *Statistică în profil teritorial*, baza de date www.e-demos.

.

Ponderea financiară a agriculturii, silviculturii și pisciculturii județului Hunedoara în cea înregistrată la nivel regional a fost în scădere, de la 10,4% în anul 2014 la 8,9% în anul 2019, astfel că, în structura economică regională, agricultura județului Hunedoara a înregistrat un declin.

Ponderea pe care cifra de afaceri a întreprinderilor active în agricultură, silvicultură și piscicultură din județul Hunedoara în total cifră de afaceri a întreprinderilor active a fost și ea în scădere, de 3,7% în anul 2014 la 3,5% în anul 2019.

Astfel, ponderea financiară pe care agricultura o are în structura economică a județului Hunedoara este foarte redusă și în scădere.

[321] Conform cod CAEN Rev.2, sunt incluse aici categoriile: agricultură, vânătoare și servicii anexe; silvicultură și exploatare forestieră; pescuit și acvacultură.

[322] Acest indicator reprezintă veniturile obținute de acestor sector al economiei și este expresia valorică a volumului tuturor produselor agricole, vegetale și animale obținute într-un an, a cheltuielilor efectuate, a tuturor serviciilor realizate pentru obținerea lor, la care se adaugă și activitățile secundare neagricole.

5. DEZVOLTARE RURALĂ

5.1. Cooperative agricole

Diversificarea și specializarea producției agricole sunt dependente de dezvoltarea relațiilor de asociere și cooperare în procesul de producere a materiilor prime agricole, în cel de prelucrare și valorificare a produselor obținute.

Cooperativele agricole joacă un rol important în sprijinirea producătorilor agricoli. Prin cooperare, producătorii au acces la piață, informații, tehnologie, credite, activități de instruire și sunt sprijiniți în negocierea contractelor din punct de vedere juridic.

La jumătatea anului 2021 erau înregistrate la nivelul județului un număr de 22 de cooperative agricole[323] (ceea ce reprezenta 1% din numărul cooperativelor înregistrate la nivel național), din care 20 erau funcționale (două fiind radiate). Din numărul cooperativelor funcționale, 14 erau cooperative de gradul 1 (compuse din persoane fizice, persoane fizice autorizate, întreprinderi individuale și întreprinderi familiale) și șase cooperative de gradul 2 (compuse fie numai din persoane juridice, fie din persoane fizice și juridice). Peste 50% din numărul acestora erau cooperative agricole înființate în anii 2020 și 2021.

Din cele 20 de cooperative agricole funcționale în anul 2021, doar opt au avut declarată activitatea principală, preponderent fiind „comerțul cu ridicata al legumelor și fructelor" (anexa 7, *Cooperativele agricole din județul Hunedoara, iulie 2021*).

Numărul relativ mic al cooperativelor agricole existente la nivelul județului Hunedoara se poate explica prin faptul că această formă de asociere nu este suficient abordată în structurile educaționale, are încă nevoie de sprijin legislativ și, cel mai important, trebuie finanțată.

5.2. Grupuri de producători

Conform datelor furnizate de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, în septembrie 2021, la nivelul județului Hunedoara există trei grupuri de producători (județele din componența regiunii Vest aveau: Aradul 10 și Timișul 9, în timp ce județul Caraș Severin nu avea niciunul, iar la nivel național erau recunoscute un număr de 247 de grupuri de producători):

1. SC Grop Prod Corvinia SRL, care a obținut recunoașterea legală în anul 2017 pentru legume.
2. Afin de la Munte, cooperativă agricolă care a obținut recunoașterea legală în anul 2020 pentru mai multe grupe de produse: alte fructe proaspete, sucuri de fructe, fructe și legume congelate, conserve de legume și fructe.
3. SC Montain View Growers SRL, care a obținut recunoașterea legală în anul 2020 pentru mai multe grupe de produse: fructe, material de înmulțire (semințe, răsaduri, butași, stoloni, puieți, altoi etc).

5.3. Grupurile de acțiune locală (GAL-uri)

La nivelul județului Hunedoara își desfășoară activitatea un număr de șase GAL-uri, din care trei sunt urbane, iar trei sunt rurale.

Cele dedicate mediului urban au ca scop îmbunătățirea abilităților organizatorice ale comunităților locale prin stimularea implicării acestora în procesul de dezbateri publice pentru dezvoltarea locală, prin formarea unor parteneriate pentru identificarea nevoilor cât mai reale ale

[323] MADR, *Registrul național al cooperativelor agricole* (RNCA), construit pe baza datelor și informațiilor furnizate de Oficiul Național al Registrului Comerțului (ONRC) în luna iulie 2021.

comunităților-țintă vizate aflate în risc de sărăcie și excluziune socială, în vederea implementării *Strategiei de dezvoltare locală*, cu accent pe zonele urbane marginalizate.

Cele dedicate mediului rural au ca scop principal dezvoltarea mediului rural din punct de vedere economic, educațional, cultural și social. Cele 3 GAL-uri sunt:

1. Asociația Sargeția GAL 1, înființată în 2015, are în componență 18 comune (17 din județul Hunedoara și una din județul Arad) și orașul Geoagiu, 74 de parteneri privați și din societatea civilă și trei parteneri persoane fizice. Teritoriul GAL-ului ocupă o suprafață de 1.893,85 km^2, cu o populație de 37.600 loc.

HARTA 22: ASOCIAȚIA SARGEȚIA GAL 1

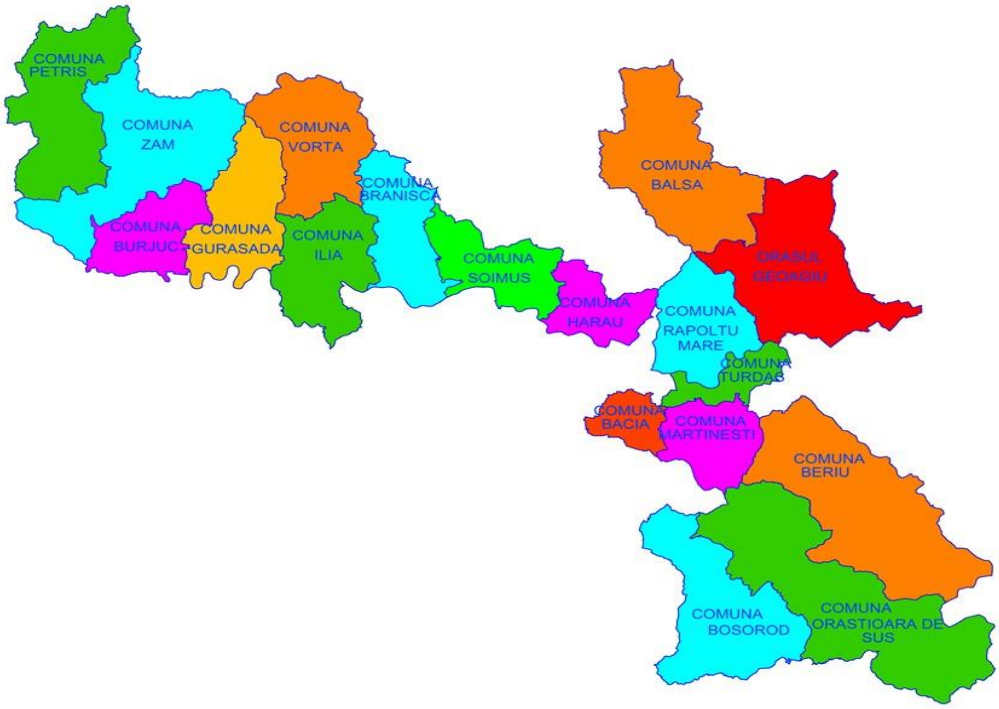

Sursa: http://www.galsargetia.ro/index.php/prezentare/teritoriu.

Din punct de vedere geografic „teritoriul pornește din centrul județului Hunedoara spre centru est (comuna Orăștioara de Sus), continuând spre nord-estul și nord-vestul județului, întinzându-se și în județul Arad până în comuna Petriș. Se întinde de la limita cu județul Alba, cuprinzând în această zonă partea nordică a Munților Șureanu, coboară în Câmpul Pâinii (denumirea Luncii Mureșului) și trece în partea de nord a Munților Metaliferi, până în depresiunea Balșa Ardeu și de aici continuă pe culoarul Mureșului, pe întregul său parcurs prin centrul județului Hunedoara până în județul Arad în comuna Petriș" (*Strategia de dezvoltare locală*, *2021*).

Prin intermediul *Strategiei de dezvoltare locală* (SDL), Asociația GAL Sargeția 1 a finalizat un număr de zece proiecte, din care patru pentru instalarea tinerilor fermieri, trei pentru modernizare și dezvoltare exploatație agricolă/fermă și trei proiecte publice pentru achiziționare de utilaje pentru nevoi comunale și modernizare drum.

TABELUL 111: PROIECTE FINALIZATE PRIN INTERMEDIUL SDL ASOCIAȚIA GAL SARGEȚIA 1

Nr. crt.	Tip proiect	Perioada implementare	Valoarea euro	Comuna
Public				
1	Achiziționare utilaje	2018-2019	83.222	Brănișca
2	Achiziție autoutilitară multifuncțională	2018-2021	84.000	Vorța
3	Modernizare drum	2018-2021	81.237,38	Orăștioara de Sus
Total public			248.459,4	
Privat				
4	Modernizare exploatație agricolă	2018-2019	31.617	Brănișca
5	Dezvoltare exploatație agricolă	2018-2019	49.611	Hărău
6	Modernizare fermă/întreprindere individuală	2018	31.864	Șoimuș
7	Instalare tânăr fermier	2018-2019	40.000	Hărău
8	Instalare tânăr fermier	2018-2019	40.000	Petriș
9	Instalare tânăr fermier	2018-2020	40.000	Orăștioara de Sus
10	Instalare tânăr fermier	2018-2020	40.000	Rapoltu Mare
Total privat			273.092	
TOTAL VALOARE PROIECTE: 521.551,38 EURO				

Sursa: Prelucrări după site-ul Asociația Sargeția GAL 1, disponibil la http://www.galsargetia.ro/index.php/prezentare/proiecte-finalizate.

Valoarea finanțării nerambursabile a proiectelor s-a ridicat la 521.551,38 euro, din care 47,6% a reprezentat valoarea pentru proiectele publice, iar 52,4% pentru cele private.

2. Asociația Intercomunitară Țara Zarandului GAL, înființată în anul 2011, are în componență 13 comune cu 93 de sate. Suprafața totală este de 1.135,6 km^2, cu o populație de 27.429 loc.

HARTA 23: ASOCIAȚIA INTERCOMUNITARĂ ȚARA ZARANDULUI GAL

Sursa: https://tara-zarandului.ro/prezentare-video-gal-tara-zarandului/.

„Microregiunea Țara Zarandului reprezintă un teritoriu rural, coerent geografic și teritorial, care se învecinează cu județul Alba prin comunele Blăjeni, Buceș și Bulzeștii de Sus, iar cu județul Arad prin comunele Vața de Jos și Tomești. Teritoriul microregiunii este concentrat în jurul municipiul Brad, care se află la o distanță de 37 km de centrul de județ, municipiul Deva" (*Strategia de dezvoltare Țara Zarandului, 2014-2020*).

Prin intermediul *Strategiei de dezvoltare locală 2014-2020,* Asociația Intercomunitară Țara Zarandului GAL a finalizat un număr de 13 proiecte, din care șapte pentru mediul public și șase pentru mediul privat. Proiectele finalizate pentru mediul public (prin măsura 6.3 – Dezvoltarea satelor) au fost pentru achiziționarea diverselor utilaje pentru comunitățile locale și pentru dotarea asociațiilor culturale. Proiectele finalizate pentru mediul privat au fost cu preponderență pentru dezvoltarea exploatațiilor agricole.

TABELUL 112: PROIECTE FINALIZATE PRIN INTERMEDIUL SDL A ȚĂRII ZARANDULUI, 2014-2020

Nr. crt.	Tip proiect	Valoarea euro	Comuna
Public			
	Măsura 6.3 – Dezvoltarea satelor		
1.	Achiziție de utilaj multifuncțional	78.744,44	Baia de Criș
2.	Achiziție de utilaj multifuncțional	74.799,42	Certeju de Sus
3.	Achiziție de utilitară multifuncțională	72.255	Ribița
4.	Achiziție de scenă modulară – Asociația Culturală Ritmuri Zărăndene	14.586,24	Băița
5.	Achiziționare de costume populare și de sistem de sonorizare – Asociația Social-Culturală Țara de Piatră	10.770,95	Băița
6.	Dotare spații asociație/muzeu în scop cultural educativ – Asociația Textile Heritage Preservation	11.695,40	Băița
7.	Dotarea cu echipamente a Asociației Tinerii Zărăndeni Băița	14.533,78	Băița
Total public		277.385,23	
Privat			
	Măsura 6.1/6A – Înființare de activități neagricole		
8.	Echipare atelier tricotaje și marochinărie	70.000	Crișcior
Măsura 2.2/2B – Ferme mici și mijlocii			
9.	Dezvoltare exploatație agricolă	15.000	Băița
10	Dezvoltare exploatație agricolă	15.000	Vața de Jos
11.	Dezvoltare exploatație agricolă	15.000	Vața de Jos
12.	Dezvoltare exploatație agricolă	15.000	Buceș
13.	Dezvoltare exploatație agricolă	15.000	Vața de Jos
Total privat		145.000	
TOTAL VALOARE PROIECTE : 422.385,23 EURO			

Sursa: Prelucrări după site-ul GAL Țara Zarandului, https://tara-zarandului.ro/sdl-2014-2020/#more-2806.

Valoarea finanțării nerambursabile a proiectelor s-a ridicat la 422.385,23 euro, din care 65,7% a reprezentat valoarea pentru proiectele publice, iar 34,3% pentru cele private.

3. Asociația Microregiunea Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor GAL, constituită informal în anul 2006 și juridic în anul 2009, are în componență 26 de comune, 43 de parteneri din mediul de afaceri, 33 de ONG-uri și cinci persoane fizice (un total de 107 membri).

HARTA 24: ASOCIAȚIA MICROREGIUNEA ȚARA HAȚEGULUI-ȚINUTUL PĂDURENILOR GAL

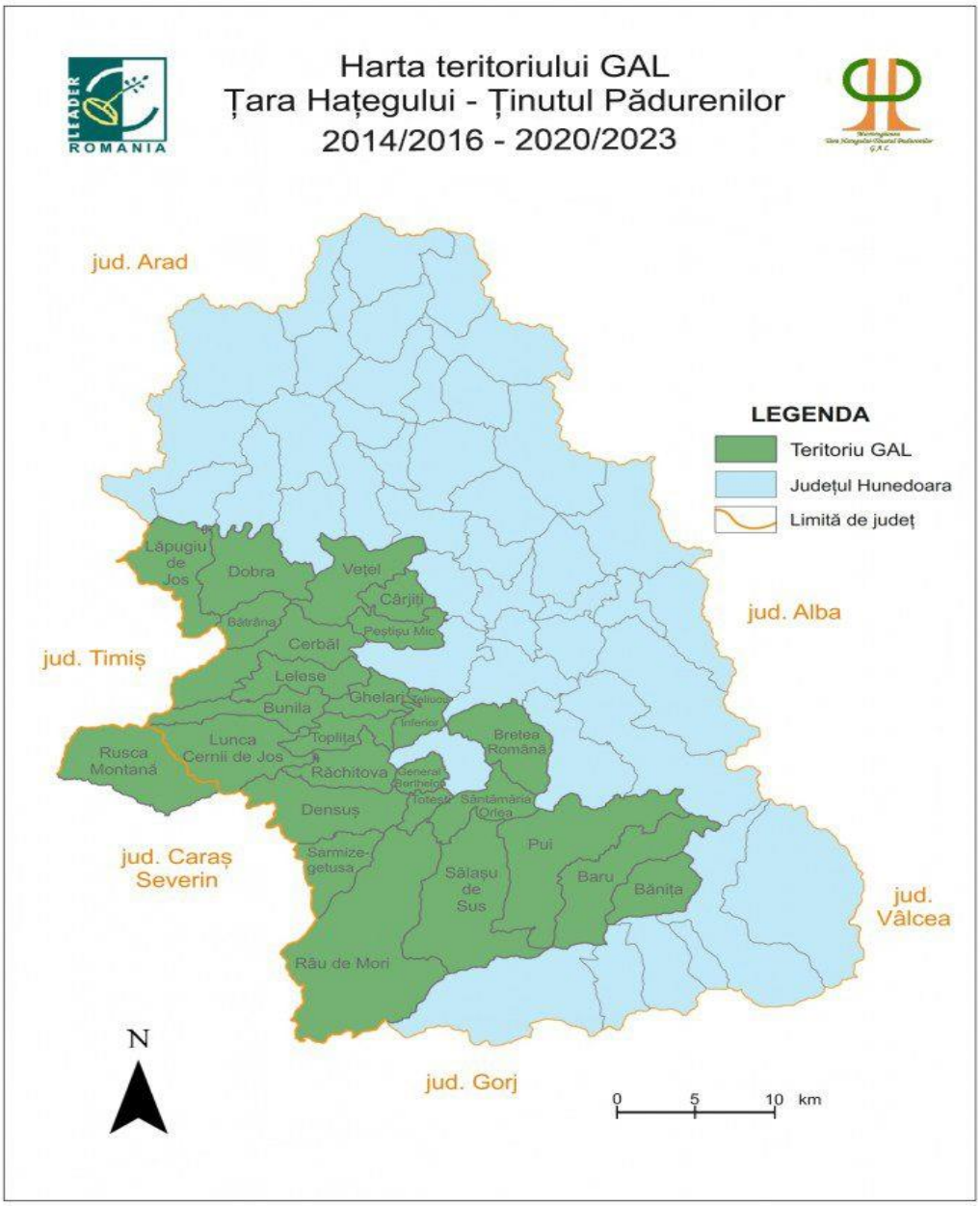

Sursa: https://tarahategului-tinutulpadurenilor-gal.ro/wp-content/uploads/2019/08/harta_001-724x1024_mod-724x1024.jpg.

Teritoriul Asociației Microregiunea Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor GAL este format exclusiv din mediul rural, având o suprafață de 2.770,59 km^2 și o populație de 45.607 loc. Din punct de vedere geografic, se învecinează la nord cu Valea Mureșului, la est cu Valea Cernei, municipiile Deva și Hunedoara și orașele Hațeg și Călan, la vest cu Munții Poiana Ruscă, Munții Țarcu și frontiera județelor Caraș Severin și Timiș și la sud cu Munții Retezat, Valea Jiului, frontiera cu județul Gorj (*Strategia de dezvoltare locală a Asociației Microregiunea Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor GAL, 2016-2023*).

În perioada 2012-2015 au fost depuse la GAL 148 de proiecte cu o valoare totală de 3.322.173 euro, iar în urma proceselor de evaluare și selecție, pentru 96 de proiecte ale beneficiarilor publici și privați (45 publici și 51 privați) s-au semnat contrate de finanțare cu AFIR, valoarea acestora fiind de 2.258.500 euro[324].

În exercițiul financiar 2014-2020, GAL TH-TP a elaborat o strategie de dezvoltare locală în valoare de 4.313.449 euro (al doilea buget ca mărime la nivel național dintr-un număr de 239 de GAL-uri), fondurile fiind destinate solicitanților publici și privați.

Prin intermediul *Strategiei de dezvoltare locală*, GAL Asociația Microregiunea Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor a finalizat în trei ani un număr de 43 de proiecte, din care 28 pentru sectorul public și restul pentru persoane fizice.

TABELUL 113: PROIECTE FINALIZATE PRIN INTERMEDIUL SDL GAL ASOCIAȚIA MICROREGIUNEA ȚARA HAȚEGULUI-ȚINUTUL PĂDURENILOR

Specificare	Număr de proiecte	Din care:		
		2021	2020	2019
Public				
Măsura 6.3 – Dezvoltarea satelor	28	9	11	8
Privat				
Măsura 2.2 – Ferme mici și mijlocii	1	-	1	-
Măsura 2.1 – Modernizarea exploatațiilor agricole și pomicole	7	1	3	3
Măsura 6.1 – Înființarea de activități neagricole	4	3	-	1
Măsura 2.3 – Tineri fermieri	3	2	1	-

Sursa: Prelucrări după site-ul GAL Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor, https://tarahategului-tinutulpadurenilor-gal.ro/proiecte-finalizate/.

Proiectele pentru sectorul public au avut ca scop achiziționarea diverselor utilaje pentru nevoile comunale, iar din numărul total al proiectelor pentru persoane fizice, cele mai numeroase au avut ca scop modernizarea exploatațiilor agricole și pomicole. Au fost comune care au avut și câte trei proiecte finanțate (Sântămăria-Orlea) și comune cu câte două proiecte (General Berthelot, Lelese, Totești, Vețel, Cerbăl, Bretea Română, Densuș, Pui, Peștișu Mic).

TABELUL 114: VALOAREA PROIECTELOR FINALIZATE DE GAL ASOCIAȚIA MICROREGIUNEA ȚARA HAȚEGULUI-ȚINUTUL PĂDURENILOR

Specificare	Comuna	Valoarea (euro)
Măsura 6.3 – Dezvoltarea satelor	2 General Berthelot, 2 Lelese, 1 Baru, 2 Totești, 2 Vețel, 1 Rusca Montană, 2 Cerbăl, 2 Bretea Română, 2 Densuș, 3 Sântămăria-Orlea, 2 Pui, 1 Lunca Cernii de Jos, 1 Bunila, 1 Dobra, 1 Sarmizegetusa, 1 Sălașu de Sus, 2 Peștișu Mic	1.418.379
Măsura 2.2 – Ferme mici și mijlocii	1 Bunila	15.000
Măsura 2.1 – Modernizarea exploataților agricole și pomicole	1 Vețel, 1 Peștișu Mic, 2 Bretea Română, 1 Râu de Mori, 1 Totești, 1 Dobra	246.883
Măsura 6.1 – Înființarea de activități neagricole	2 Sălașu de Sus, 1 Sântămăria-Orlea, 1 Vețel	140.000
Măsura 2.3 – Tineri fermieri	1 Sălașu de Jos, 1 Pui, 1 Bătrâna	60.000
TOTAL VALOARE PROIECTE: 1.880.262 EURO		

Sursa: Prelucrări după site-ul GAL Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor, https://tarahategului-tinutulpadurenilor-gal.ro/proiecte-finalizate/.

[324] INFO GAL Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor, http://tarahategului-tinutulpadurenilor-gal.ro/wp-content/uploads/2017/03/Brosura-GAL-2012-2015.pdf.

Valoarea finanțării nerambursabile a acestor proiecte, din ultimii trei ani este de 1.880.262 euro, din care 75,4% a reprezentat valoarea pentru proiectele publice și 24,6% pentru cele private.

Cele trei GAL-uri rurale (Asociația Sargeția GAL 1, Asociația Intercomunitară Țara Zarandului GAL și Asociația Microregiunea Țara Hațegului-Ținutul Pădurenilor GAL) ocupă integral teritoriul celor 55 de comune ale județului Hunedoara.

5.4. Proiecte pentru dezvoltarea agriculturii și spațiului rural

Conform datelor oficiale de la Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale (AFIR), prin PNDR 2014-2020, în județul Hunedoara s-au depus un număr de 1.542 de proiecte (2,8% din numărul de proiecte depuse la nivel național), din care 116 pentru sectorul public și 1.426 pentru sectorul privat.

Un număr de 384 de proiecte nu au fost selectate, nu au contractele încheiate sau sunt încă în proces de evaluare, astfel că, din numărul total de proiecte depuse, au primit finanțare 1.158 de proiecte, din care 81 de proiecte pentru sectorul public și 1077 de proiecte pentru sectorul privat.

TABELUL 115: NUMĂRUL PROIECTELOR DEPUSE, FINANȚATE ȘI MĂSURILE AFERENTE

Nr. proiecte depuse	Nr. proiecte finanțate	Măsura	Descrierea măsurii
10	9	M 16.4	Sprijin acordat pentru cooperare orizontală și verticală între actorii din lanțul de aprovizionare în sectoarele agricol și pomicol
2		M 16.4a	
1	1	M 9.1	Înființarea grupurilor de producători în sectorul agricol/pomicol
1		M 9.1a	
35	27	M 7.6	Investiții asociate cu protejarea patrimoniului cultural
45	36	M 7.2	Investiții în crearea și modernizarea infrastructurii de bază la scară mică
13	4	M 5.1	Sprijin pentru investiții în măsuri de prevenire pentru reducerea efectelor dezastrelor naturale, ale evenimentelor adverse și catastrofale
9	4	M 4.3	Investiții pentru dezvoltarea, modernizarea sau adaptarea infrastructurii agricole și silvice
116	**81**	**Total proiecte sector public**	
25	9	M 4.1	Investiții în exploatații agricole/pomicole
23	10	M 4.1a	
15	6	M 4.2	Sprijin pentru investiții în procesarea/marketingul produselor agricole/pomicole
3	1	M 4.2a	
389	326	M 6.1	Instalarea tinerilor fermieri
171	71	M 6.2	Sprijin pentru înființarea de activități neagricole în zone rurale
742	629	M 6.3	Sprijin pentru dezvoltarea fermelor mici
58	25	M 6.4	Investiții în crearea și dezvoltarea de activități neagricole
1.426	**1.077**	**Total proiecte sector privat**	

Sursa: AFIR, Baza de date, http://opendata.afir.info/DataBrowser/APDRPData/ProiectePNDR2020.

În sectorul public, cele mai numeroase proiecte care primesc finanțare sunt cele aferente submăsurii 7.2 – Investiții în crearea și modernizarea infrastructurii de bază la scară mică (55,6% din total proiecte finanțate pentru sectorul public), urmate de cele pe măsura 7.6 – Investiții asociate cu protejarea patrimoniului cultural (43,2% din total proiecte finanțate pentru sectorul public).

În sectorul privat, cele mai numeroase proiecte care primesc finanțare sunt aferente submăsurii 6.3 – Sprijin pentru dezvoltarea fermelor mici (629 de proiecte, ceea ce reprezintă 58,4% din numărul proiectelor finanțate) și submăsurii 6.1 – Instalarea tinerilor fermieri (326 de proiecte, ceea ce reprezintă 30,3% din numărul proiectelor finanțate).

Până la jumătatea anului 2021, situația proiectelor PNDR 2014-2020 se prezintă astfel: valoarea totală a contractelor de finanțare este de 143.171.347 euro, valoarea contractată este de 93.192.130 euro, iar valoarea efectiv plătită este de 62.544.225 euro. Diferența între valoarea totală a contractelor de finanțare și valoarea contractată se explică prin faptul că există cele 384 de proiecte nefinanțate, iar diferența dintre valoarea contractată și valoarea efectiv plătită se datorează în primul rând întârzierilor la plată.

În perioada 2014-2020, fiecare unitate administrativ-teritorială din județul Hunedoara a beneficiat de sume destinate dezvoltării rurale finanțate prin măsurile aferente din PNDR 2014-2020. În continuare prezentăm o analiză a valorilor contractate a fondurilor europene destinate dezvoltării rurale în județul Hunedoara.

Comuna Bretea Română a reușit să atragă cei mai mulți bani din fondurile europene destinate dezvoltării rurale (8.043.117 euro), urmată, pe locul secund, de comuna Vețel (7.231.793 euro), pe locul al treilea situându-se comuna Pui (5.325.617 euro). Pe ultimul loc, cu cea mai mică sumă destinată dezvoltării rurale se situează municipiul Hunedoara. Un număr de 28 de unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume pentru dezvoltarea rurală cuprinse între 1.000.001 și 5.000.000 euro, nouă unități administrativ-teritoriale din județul Hunedoara beneficiază de sume pentru dezvoltarea rurală cuprinse între 500.001 și 1.000.000 euro, 20 de unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 100.001 și 500.000 euro și nouă unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 15.000 și 100.000 euro, astfel: municipiul Vulcan 95.000 euro, comuna Rapoltu Mare 80.000 euro, orașul Aninoasa 70.000 euro, municipiul Orăștie și comuna Cârjiți fiecare cu câte 60.000 euro, comuna Bătrâna cu 55.000 euro, comuna Vorța cu 45.000 euro, comuna Ghelari cu 40.000 euro și, pe ultimul loc, *municipiul Hunedoara cu 15.000 euro.*

Peste 40% dintre unitățile administrativ-teritoriale ale județului beneficiază de sume cuprinse între 1.000.001-5.000.000 euro pentru dezvoltare rurală, la care se adaugă faptul că fiecare unitate administrativ-teritorială beneficiază de fonduri europene destinate acesteia, ceea ce arată că dezvoltarea rurală reprezintă o prioritate în județul Hunedoara.

La nivelul județului Hunedoara, suma totală contractată pentru dezvoltare rurală este de 93.192.130 euro, din care suma destinată administrațiilor publice locale este de 47.038.744 euro, iar cea destinată sectorului privat este de 46.153.386 euro, fiind o distribuție uniformă a sumelor între cele două sectoare.

Din cele 69 de unități administrativ-teritoriale ale județului Hunedoara, un număr de 37 (reprezentând 53,6% din total) nu au reușit să atragă fonduri europene destinate sectorului public. În topul celor care beneficiază de fonduri europene destinate administrației publice, comuna Pui este pe primul loc (4.054.129 euro), urmată de comuna Bretea Română (3.735.990 euro) și de comuna Romoș (3.459.130 euro).

Pe ultimele locuri ale clasamentului în ceea ce privește absorbția de fonduri europene destinate administrațiilor publice locale s-au situat comuna Dobra și municipiul Brad, fiecare cu câte 15.280 euro.

Din cele 32 de unități administrativ-teritoriale care beneficiază de fonduri europene pentru administrațiile publice locale, nouă unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 2.000.001 și 4.054.129 euro, nouă unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 1.000.001 și 2.000.000 euro, nouă unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 500.001 și 1.000.000 euro, restul de cinci beneficiind de sume mai mici (comuna Burjuc 161.374 euro, comuna Băița 122.685 euro, comuna Teliucu Inferior 80.450 euro și comuna Dobra și municipiul Brad).

HARTA 25: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE DEZVOLTĂRII RURALE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

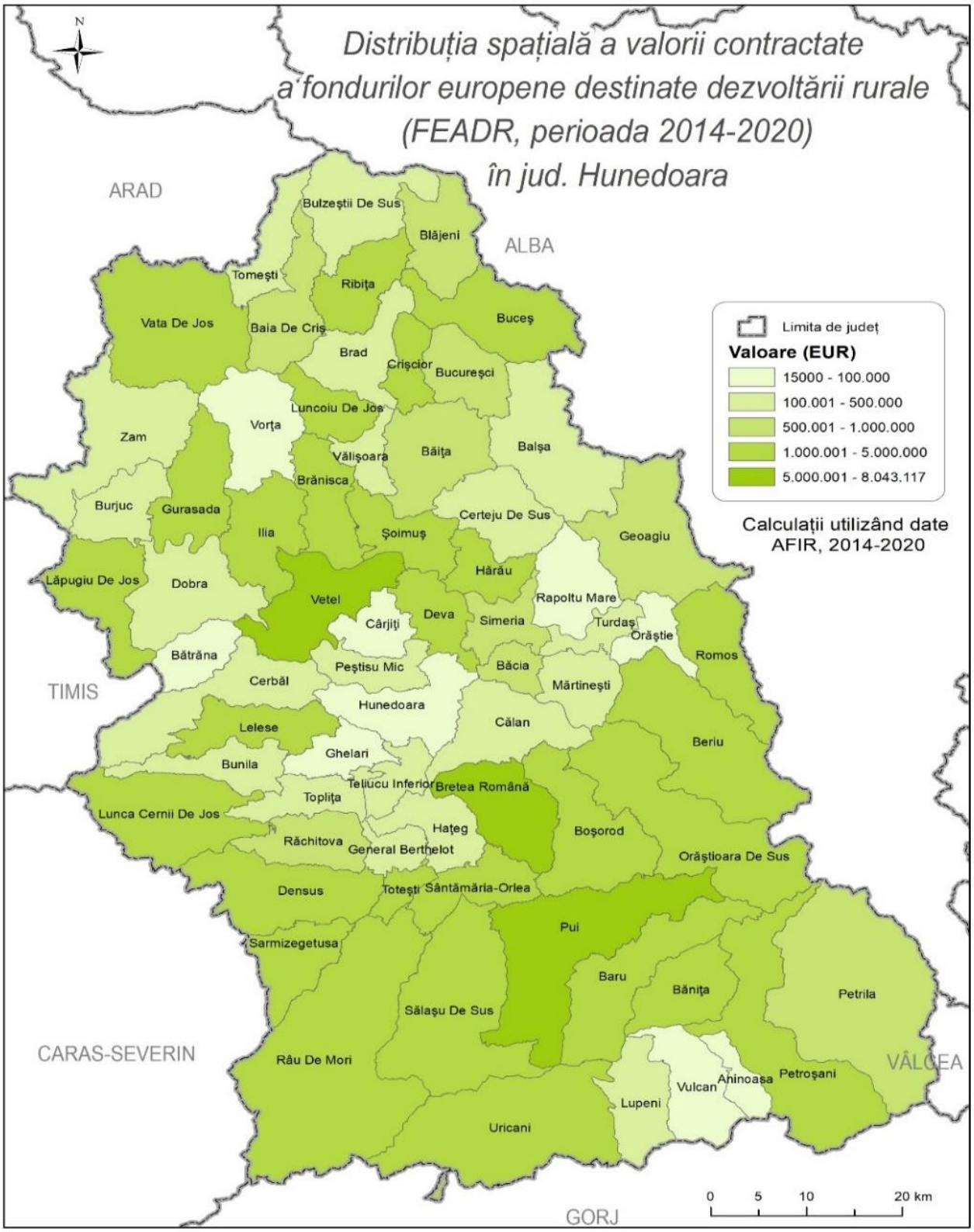

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR și reprezentare spațială – GIS.

HARTA 26: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A ADMINISTRAȚIILOR PUBLICE LOCALE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

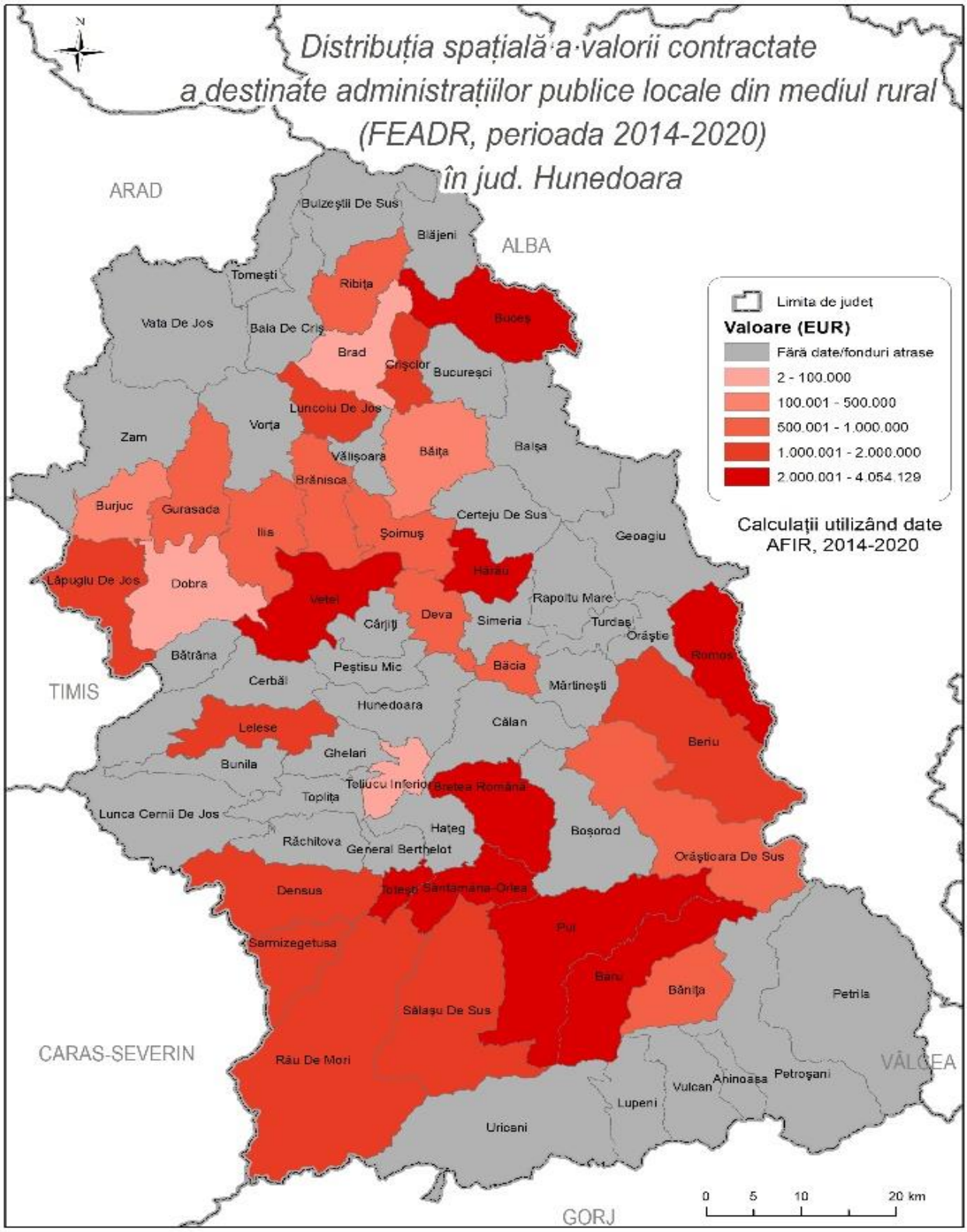

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR și reprezentare spațială – GIS.

Toate unitățile administrativ-teritoriale din județul Hunedoara beneficiază de fonduri europene destinate sectorului privat, dezvoltării fermelor mici și activităților nonagricole, dar și procesării și dezvoltării fermelor medii și mari.

HARTA 27: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE SECTORULUI PRIVAT DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

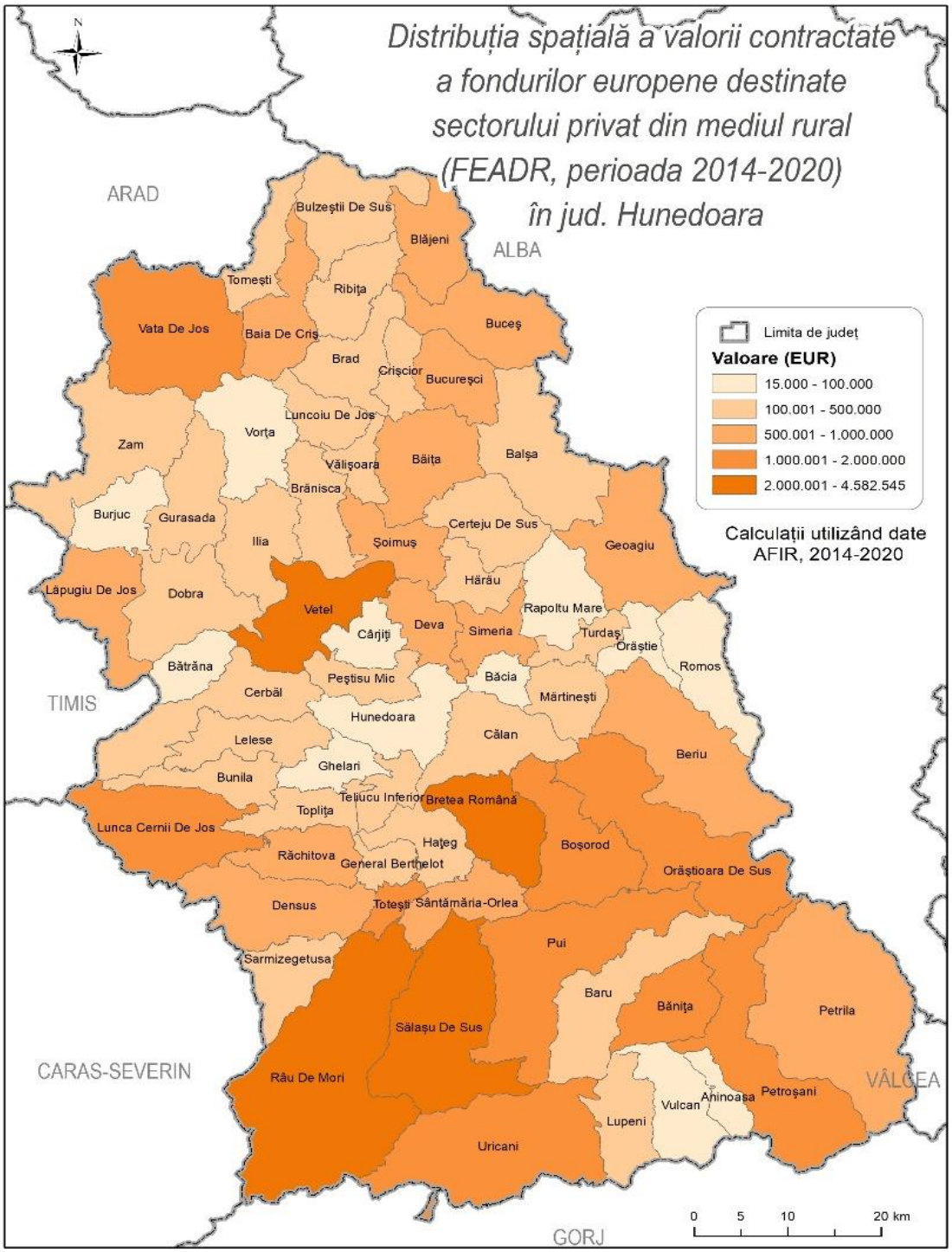

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR și reprezentare spațială – GIS.

Comuna Vețel, cu o sumă destinată sectorului privat de 4.582.545 euro, se situează pe primul loc, urmată de comuna Bretea Română (4.307.127 euro). Pe locurile următoare se situează comuna Sălașu de Sus (2.435.724 euro) și comuna Râu de Mori (2.052.929 euro), aceste patru comune încadrându-se în categoria celor care beneficiază de fonduri europene destinate sectorului privat cu sume cuprinse între 2.000.001 și 4.582.545 euro.

Un număr de nouă unități administrativ-teritoriale beneficiază de fonduri europene destinate sectorului privat cu sume cuprinse între 1.000.001 și 2.000.000 euro (Lunca Cernii de Jos, Boșorod, municipiul Petroșani, Pui, Vața de Jos, Orăștioara de Sus, Banița, Totești și orașul Uricani), un număr de 15 unități administrativ-teritoriale beneficiază de fonduri europene destinate sectorului privat cu sume cuprinse între 500.001 și 1.000.000 euro, cel mai mare număr, 29 de unități administrativ-teritoriale, beneficiind de sume cuprinse între 100.001 și 500.000 euro.

Unitățile administrativ-teritoriale care au absorbit cele mai mici fonduri europene destinate sectorului privat sunt comuna Burjuc și municipiul Hunedoara, ambele cu câte 15.000 euro, urmate de comuna Ghelari (40.000 euro).

TABELUL 116: VALORILE CONTRACTATE DIN FONDURILE EUROPENE DESTINATE SECTORULUI PRIVAT, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (EURO)

Specificare	**din care:**			
Fonduri destinate sectorului privat	**Ferme mici**	**Activități nonagricole**	**Procesare**	**Exploatații agricole medii și mari/investiții**
46.153.386	22.805.000	9.142.316	4.152.655	10.053.415
100%	49,4%	19,8%	9,0%	21,8%

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR, http://opendata.afir.info/DataBrowser/APDRPData/ProiectePNDR2020.

În județul Hunedoara, cele mai numeroase proiecte sunt destinate dezvoltării fermelor mici; astfel, în cadrul submăsurii 6.1 – Instalarea tinerilor fermieri, sunt finanțate un număr de 326 de proiecte, în cadrul submăsurii 6.3 – Sprijin pentru dezvoltarea fermelor mici, sunt finanțate un număr de 629 de proiecte, iar fondurile europene absorbite sunt în valoare totală de 22.805.000 euro, reprezentând aproape jumătate din fondurile europene destinate sectorului privat din județul Hunedoara.

Fondurile europene destinate dezvoltării fermelor mici au adus sume de peste 1 milion euro unui număr de cinci unități administrativ-teritoriale din județul Hunedoara, astfel: comuna Vața de Jos (1.430.000 euro), comuna Bănița (1.325.000 euro), comuna Sălașu de Sus (1.265.000 euro), municipiul Petroșani (1.160.000 euro) și comuna Lunca Cernii de Jos (1.130.000 euro).

De asemenea, există un număr de nouă unități administrativ-teritoriale care beneficiază de fonduri europene destinate dezvoltări fermelor mici, cu sume cuprinse între 500.001 și 1.000.000 euro (Boșorod, Pui, Buceș, Bucureșci, Râu de Mori, Răchitova, Băița, Densuș și Blăjeni), un număr de 20 de unități administrativ-teritoriale care beneficiază de sume cuprinse între 250.001 și 500.000 euro, un număr de 16 unități administrativ-teritoriale care beneficiază de sume cuprinse între 100.001 și 250.000 euro și 18 unități administrativ-teritoriale care beneficiază de sume sub 100.000 euro.

Există o comună care nu a beneficiat de sume destinate dezvoltării fermelor mici, și anume Teliucu Inferior.

În concluzie, în județul Hunedoara există un interes sporit pentru lansarea afacerilor agricole, având în vedere că atât cel mai mare număr de proiecte, cât și cea mai mare valoare a fondurilor europene contractate sunt în această direcție.

HARTA 28: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE FERMELOR MICI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

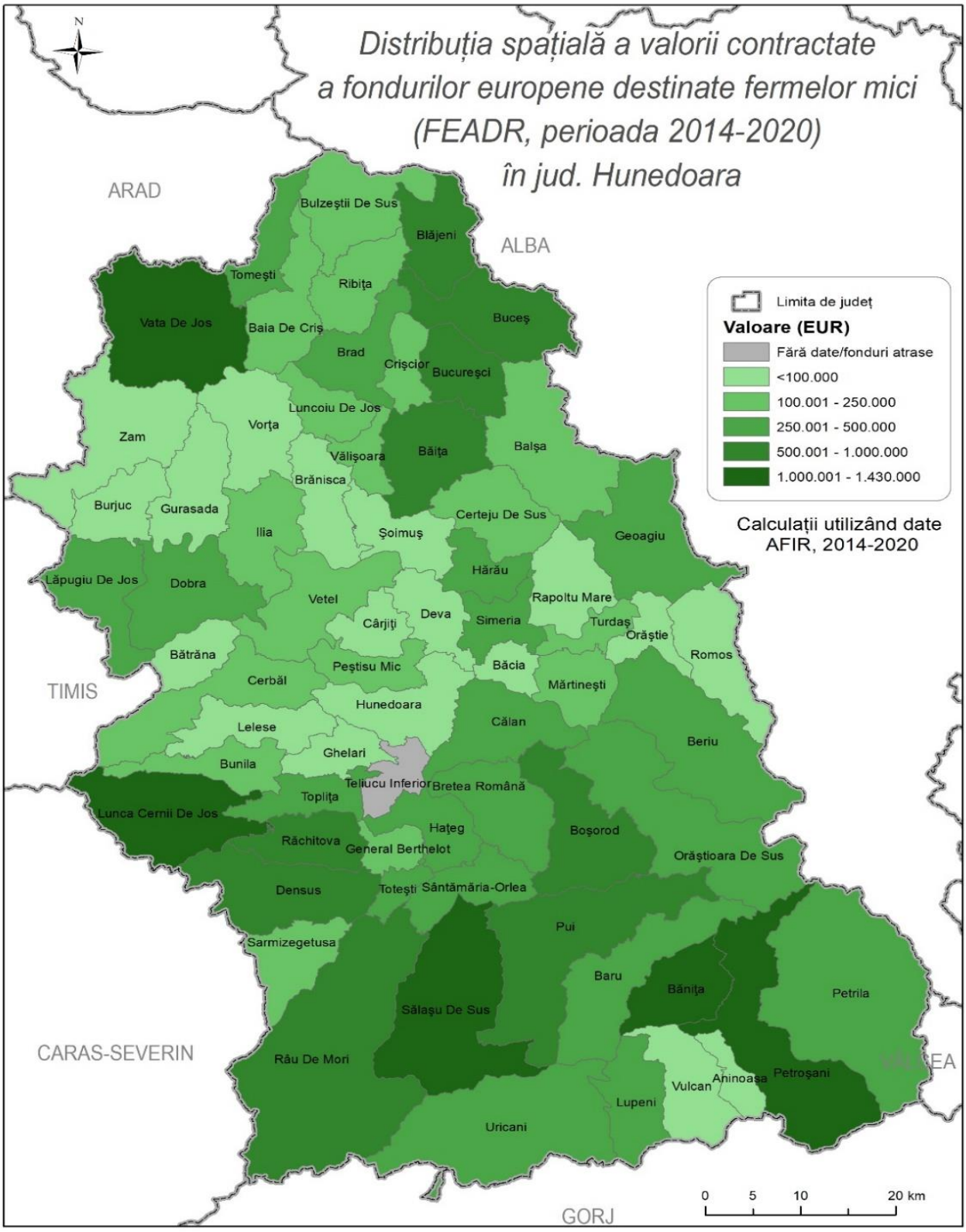

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR și reprezentare spațială – GIS.

HARTA 29: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE ACTIVITĂȚILOR NONAGRICOLE DIN MEDIUL RURAL, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

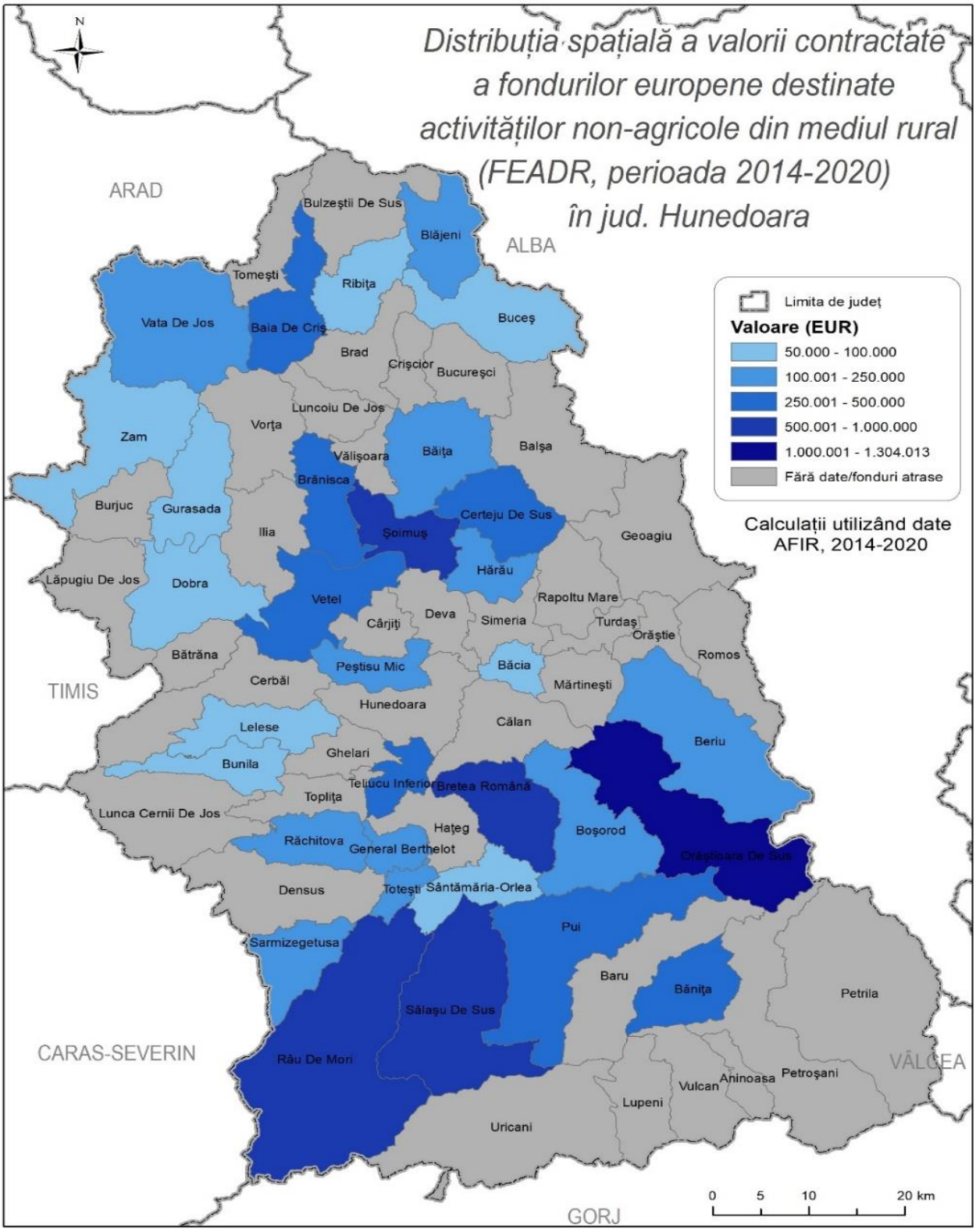

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR și reprezentare spațială – GIS.

În județul Hunedoara sunt finanțate proiecte destinate dezvoltării activităților nonagricole, astfel: în cadrul submăsurii 6.2 – Sprijin pentru înființarea de activități neagricole în zone rurale, un număr de 71 de proiecte, și în cadrul submăsurii 6.4 – Investiții în crearea și dezvoltarea de activități neagricole, un număr de 25 de proiecte, cu o valoare totală de 9.142.316 euro. De aceste fonduri beneficiază mai puțin de jumătate din unitățile administrativ-teritoriale ale județului, și anume 46,4%.

Comuna Orțișoara de Sus beneficiază de cea mai mare sumă destinată dezvoltării activităților nonagricole, și anume de 1.304.013 euro.

Din cele 32 de unități administrativ-teritoriale care beneficiază de fonduri pentru dezvoltarea activităților nonagricole, un număr de patru unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 500.001 și 1.000.000 euro, și anume: Bretea Română (998.089 euro), Râu de Mori (647.611 euro), Șoimuș (590.403 euro) și Sălașu de Sus (570.396 euro); alte șapte unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 250.001 și 500.000 euro, și anume: Brănișca (406.821 euro), Bănița (389.999 euro), Vețel (388.544 euro), Baia de Criș (387.979 euro), Certeju de Sus (338.984 euro), Pui (336.313 euro) și Teliucu Inferior (280.000 euro); alte 12 unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 100.001 și 250.000 euro și opt unități administrativ-teritoriale beneficiază de sume cuprinse între 50.000 și 100.000 euro, și anume: comunele Zam, Sântămăria-Orlea, Ribița, Gurasada, Băcia (câte 70.000 euro fiecare) și comunele Dobra, Bunila și Buceș (câte 50.000 euro fiecare).

În județul Hunedoara, diversificarea activității în mediul rural prin activități nonagricole nu reprezintă o prioritate pentru locuitorii spațiului rural.

În județul Hunedoara sunt finanțate un număr de șapte proiecte destinate unităților de procesare a produselor agroalimentare (submăsurile 4.2 și 4.2a – Sprijin pentru investiții în procesarea/marketingul produselor agricole /pomicole) cu o valoare totală de 4.152.655 euro.

Astfel, sunt finanțate proiecte în:

- comuna Bretea Română – un proiect pentru înființarea unei unități de procesare a cărnii, cu o valoare de 1.000.000 euro;
- municipiul Deva – un proiect de dezvoltare și modernizare a activității de morărit, cu o valoare de 974.634 euro;
- orașul Uricani – un proiect pentru o secție de procesare și depozitare legume-fructe, în valoare de 894.432 euro;
- orașul Petrila – două proiecte pentru extinderea capacității de producție și de panificație și patiserie, cu o valoare totală de 561.683 euro;
- comuna Totești – un proiect pentru o bază de recepție, condiționare și depozitare a cerealelor, cu o valoare de 530.816 euro;
- orașul Simeria – un proiect pentru construirea unui depozit de cereale, cu o valoare de 191.090 euro.

Având în vedere atât numărul scăzut de proiecte, cât și valoarea totală redusă a fondurilor europene destinate procesării produselor agroalimentare, se poate afirma că județul Hunedoara nu deține un sector important de procesare a produselor. Există nevoia de investiții mai mari în sectorul de procesare, în special la nivelul producției mici din fermele individuale, pentru a crește ponderea de produse procesate cu valoare adăugată mare pe piața județului și nu numai.

HARTA 30: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A VALORII CONTRACTATE A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE PROCESĂRII PRODUSELOR AGROALIMENTARE, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

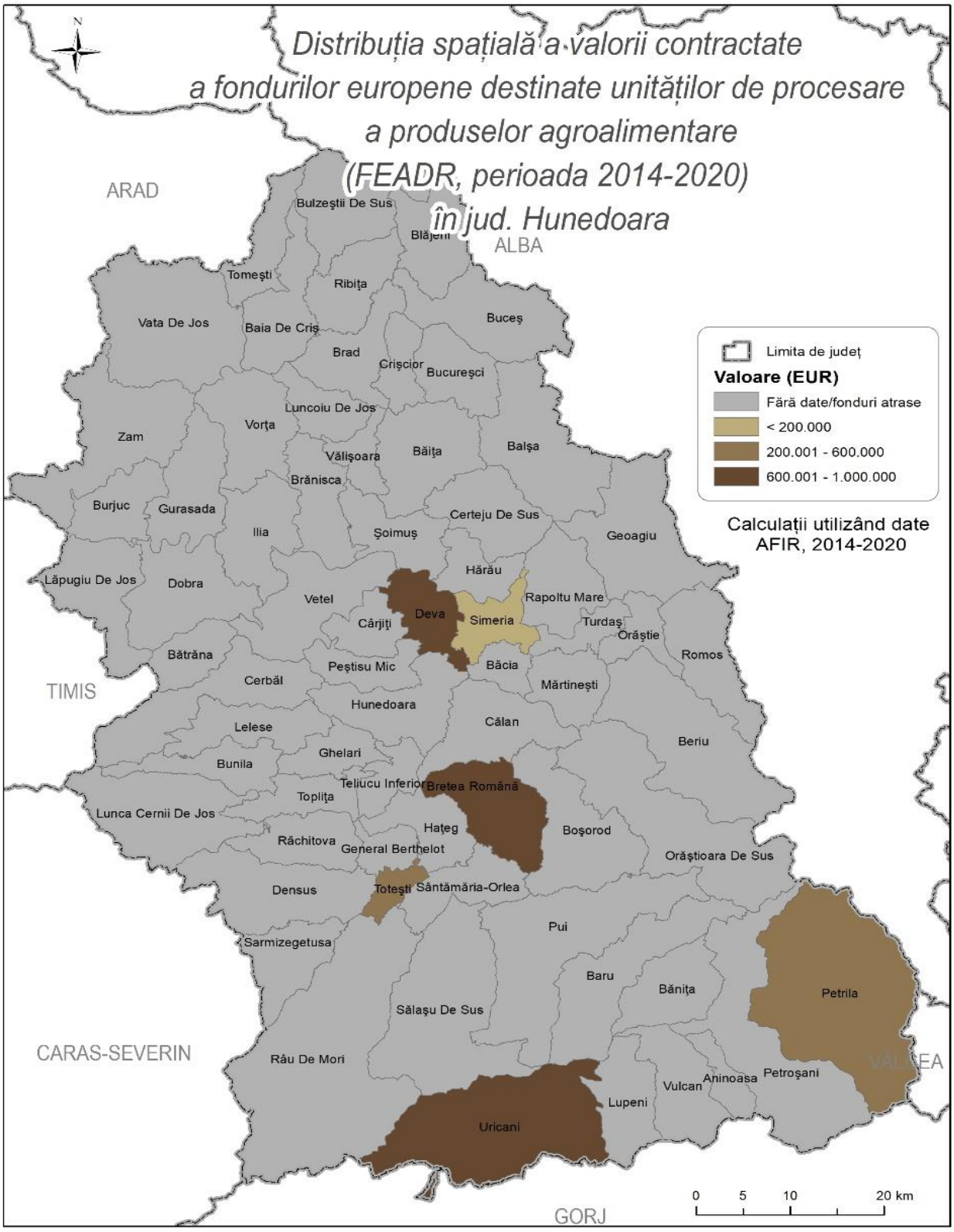

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR și reprezentare spațială – GIS.

În județul Hunedoara, doar în 13 unități administrativ-teritoriale sunt finanțate un număr de 19 proiecte destinate exploatațiilor agricole medii și mari (submăsurile 4.1 și 4.1a – Investiții în exploatații agricole/pomicole), cu o valoare totală de 10.053.415 euro.

Comuna Totești are finanțate prin aceste măsuri trei proiecte, comunele Beriu, Lăpugiu de Jos, Sălașu de Sus și Vețel câte două proiecte și comunele: Bretea Română, Ilia, Pui, Râu de Mori, Sântămăria-Orlea și Vața de Jos câte un proiect, alături de orașele Geoagiu și Uricani, tot cu câte un proiect fiecare. Cea mai mare sumă din fonduri europene destinate exploatațiilor agricole medii și mari este obținută de comuna Vețel (3.999.001 euro) pentru cele două proiecte, unul pentru construirea unei sere de legume și a unui depozit logistic și celălalt pentru o seră de legume, urmată de comuna Bretea Română (1.819.038 euro) pentru un proiect de modernizare și extindere a unei ferme zootehnice.

Un număr de cinci unități administrativ-teritoriale beneficiază de fonduri europene destinate exploatațiilor agricole medii și mari, cu sume cuprinse între 500.001 și 1.000.000 euro, și anume: Comuna Totești (784.598 euro în total pentru cele trei proiecte, din care cea mai mare sumă pentru modernizarea unei ferme vegetale prin achiziție de utilaje și echipamente), comuna Râu de Mori (770.318 euro pentru o fabrică de nutrețuri concentrate), orașul Uricani (688.704 euro pentru înființarea unei ciupercării), comuna Sălașu de Sus (600.328 euro pentru ambele proiecte destinate înființării de plantații de afin), comuna Lăpugiu de Jos (525.930 euro pentru ambele proiecte de înființare de plantații de afin și pentru o anexă agricolă la plantația de afin).

Un număr de patru unități administrativ-teritoriale beneficiază de fonduri europene destinate exploatațiilor agricole medii și mari, cu sume cuprinse între 250.001 și 500.000 euro, și anume: comuna Sântămăria-Orlea (284.221 euro), comuna Beriu (258.421 euro), orașul Geoagiu (145.260 euro) și comuna Ilia (104.644 euro).

Comuna Pui (50.175 euro pentru dotarea unei exploatații zootehnice) și comuna Vața de Jos (22.777 euro pentru modernizarea unei ferme de porci) beneficiază de cele mai mici fonduri europene destinate exploatațiilor medii și mari.

Numărul redus de proiecte și valoarea totală contractată a fondurilor europene pe cele două submăsuri (4.1 și 4.1a) prin care se asigură dotarea cu utilaje și echipamente a exploatațiilor agricole nu susțin o competitivitate ridicată a exploatațiilor agricole din județul Hunedoara.

La jumătatea anului 2021, valoarea totală efectiv plătită a fondurilor europene pentru proiectele de dezvoltare rurală din județul Hunedoara era de 67,1% din valoarea contractată.

TABELUL 117: VALORILE CONTRACTATE ȘI VALORILE EFECTIV PLĂTITE DIN FONDURILE EUROPENE DESTINATE DEZVOLTĂRII RURALE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (EURO)

Specificare	Total	din care:	
		Public	Privat
Valoarea contractată	93.192.130	47.038.744	46.153.386
Valoarea efectiv plătită	62.544.225	30.959.483	31.584.742
% valoarea plătită din valoare contractată	67,1	65,8	68,4

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR, http://opendata.afir.info/DataBrowser/APDRPData/ProiectePNDR2020.

La jumătatea anului 2021, în sectorul privat, 68,4% din valorile contractate destinate dezvoltării rurale erau efectiv plătite.

TABELUL 118: VALORILE CONTRACTATE ȘI VALORILE EFECTIV PLĂTITE DIN FONDURILE EUROPENE DESTINATE SECTORULUI PRIVAT ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA (EURO)

Specificare	din care:			
Fonduri destinate sectorului privat	Ferme mici	Activități nonagricole	Procesare	Exploatații agricole medii și mari/investiții
46.153.386	22.805.000	9.142.316	4.152.655	10.053.415
31.584.742	22.213.397	5.746.931	1.311.085	2.313.330

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR, http://opendata.afir.info/DataBrowser/APDRPData/ProiectePNDR2020.

HARTA 31: DISTRIBUȚIA SPAȚIALĂ A FONDURILOR EUROPENE DESTINATE EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE MEDII ȘI MARI, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

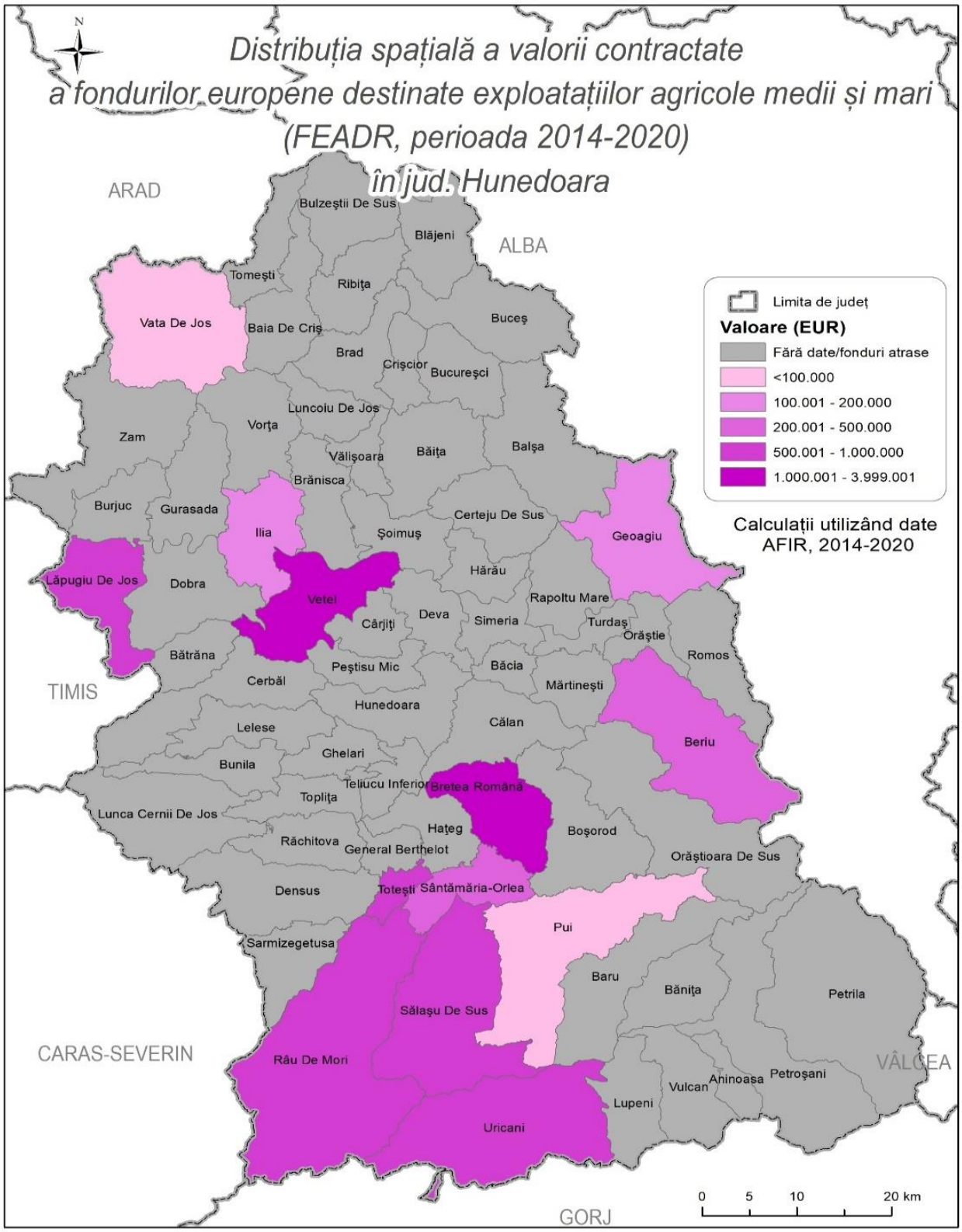

Sursa: Prelucrări după baza de date AFIR și reprezentare spațială – GIS.

În cadrul sectorului privat, cel mai mare procent al proiectelor efectiv plătite erau cele destinate dezvoltării fermelor mici (97,4%), urmate de cele destinate activităților nonagricole (62,6%). Plățile pentru proiectele destinate procesării și dezvoltării fermelor medii și mari erau plătite în proporție de 31,6% și, respectiv, 23% din valoarea contractată.

Decalajele existente între valorile efectiv plătite ale proiectelor contractate în sectorul privat în județul Hunedoara conduc la întârzieri în lansarea afacerilor agricole de către tinerii fermieri, la un ritm redus de dezvoltare a activităților nonagricole în mediul rural, la scăderea competitivității exploatațiilor agricole medii și mari și la un grad scăzut de procesare a produselor agroalimentare.

5.5. Analiza SWOT – agricultură și dezvoltare rurală

Puncte tari:

- existența unui fond funciar valoros;
- tradiție ocupațională în creșterea animalelor;
- suprafețe importante ocupate cu pășuni și fânețe;
- existența de suprafețe importante ocupate cu pădure și vegetație forestieră;
- suprafața fondului forestier constituie un important potențial economic și de mediu;
- resurse cinegetice existente în fondul forestier;
- surse importante de fructe de pădure și ciuperci;
- potențial pentru dezvoltarea sectorului pomicol;
- efective de ovine și caprine în creștere;
- încărcătură peste media pe țară a efectivelor de animale (bovine, porcine);
- existența unui important parc de tractoare și mașini agricole;
- suprafețe cultivate în agricultura ecologică peste media națională;
- existența unui număr însemnat de produse tradiționale în județul Hunedoara;
- existența a trei GAL-uri rurale care acoperă toată suprafața și populația județului;
- număr însemnat de proiecte finanțate pentru dezvoltarea agriculturii și a spațului rural, atât pentru sectorul public, cât și pentru cel privat;
- implementarea prin PNDR a unui număr însemnat de proiecte destinate fermelor mici;
- implementarea prin PNDR de proiecte destinate dezvoltării activităților nonagricole;
- proiecte destinate procesării produselor agroalimentare;
- proiecte destinate dezvoltării fermelor medii și mari.

Puncte slabe:

- lipsa unor structuri asociative funcționale privind exploatațiile agricole;
- centre insuficiente de colectare și prelucrare a produselor de origine animală;
- infrastructura precară de comercializare a produselor;
- exploatarea haotică a fondului forestier;
- lipsa unor programe educaționale cu privire la rolul fondului forestier;
- exploatarea resurselor cinegetice existente în fondul forestier peste efectivele optime;
- lipsa filierelor de depozitare și valorificare;
- lipsa centrelor de colectare și prelucrare a produselor pomicole;
- slaba tendință de asociere (în cooperative/grupuri de producători);
- productivitatea muncii în agricultură sub nivelul regional și național;
- potențial încă nevalorificat pentru agricultura ecologică;
- atestarea și înregistrarea doar a 15 produse tradiționale;
- diferențe între sumele contractate și sumele efectiv plătite;
- foarte puține centre de procesare a produselor agroalimentare;
- interes scăzut pentru investiții.

Oportunități:

- potențial pentru dezvoltarea agriculturii;
- sprijinirea micilor fermieri;
- diversificarea activității în mediul rural;
- păstrarea tradițiilor legate de creșterea animalelor;
- pretabilitate pentru dezvoltarea sectorului zootehnic;
- proiecte care vizează protecția fondului forestier;
- dezvoltarea activităților de prelucrare și comercializare a produselor lemnoase;
- posibilități de vânătoare și de obținere de surse de venit suplimentare din vânătoare;
- dezvoltarea sectorului de valorificare a fructelor de pădure și ciupercilor;
- surse suplimentare de venit din valorificarea produselor pădurii;
- programe de susținere a activității pomicole;
- programe de dezvoltare a agriculturii și de modernizare rurală;
- implementarea unor tehnici agricole moderne și performante pentru creșterea competitivității produselor agricole;
- programe destinate dezvoltării și consolidării agriculturii ecologice;
- activitate susținută a Agenției de Dezvoltare Economică și Socială Hunedoara și a autorităților locale în promovarea produselor tradiționale;
- derulare de proiecte de dezvoltare atât pentru sectorul public, cât și pentru cel privat;
- toate unitățile administrativ-teritoriale beneficiază de sume pentru dezvoltarea rurală prin PNDR 2014-2020;
- 32 de unități administrativ-teritoriale beneficiază de fonduri destinate diversificării activității în mediul rural;
- obținerea de valoare adăugată;
- achiziționarea de echipamente și utilaje.

Constrângeri:

- menținerea practicării unei agriculturi de subzistență;
- pierderea unor rase tradiționale de animale;
- lipsa rețelelor de instruire și formare în activități de prelucrare și valorificare a materialului lemnos;
- dispariția unor specii de animale sălbatice ca urmare a vânatului excesiv;
- dificultate de a intra pe piață cu cantități mici;
- pregătirea profesională precară a deținătorilor de suprafețe pomicole;
- fluctuații în evoluția valorii producției agricole;
- pregătirea profesională insuficientă a șefilor de exploatații;
- fluiditate legislativă;
- cadru legal strict și costisitor pentru înregistrarea produselor tradiționale sub marca de origine locală/regională;
- nerespectarea termenelor în demararea și derularea proiectelor de dezvoltare rurală;
- mediul rural caracterizat de preponderența activităților agricole;
- slaba procesare a produselor agroalimentare;
- competitivitate scăzută a fermelor.

6. MEDIU ȘI ECOSISTEME

6.1. Componenta de mediu aer

Poluarea atmosferei reprezintă o problemă globală, prin prisma efectelor negative pe care le induce asupra mediului: efecte (acute sau cronice) asupra sănătății populației, efecte negative asupra vegetației și speciilor de animale, asupra stării clădirilor din mediul urban sau rural, fiind direct legată de schimbările climatice.

Pentru a evalua starea calității aerului la nivelul județului Hunedoara se impune analizarea distribuției stațiilor de monitorizare a calității aerului, a depășirilor înregistrate în cazul poluanților monitorizați, precum și a tendințelor valorilor în ultimii ani. Identificarea principalelor surse care produc emisii reprezintă o etapă importantă în vederea elaborării viitoarei strategii de dezvoltare a județului.

La nivelul județului Hunedoara, există cinci stații de monitorizare a calității aerului incluse în cadrul Rețelei Naționale de Monitorizare a Calității Aerului (RNMCA), situate la diferite altitudini (tabelul 119):

TABELUL 119: STAȚIILE DE MONITORIZARE A CALITĂȚII AERULUI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

Indicativ stație	Tip emisii	Tip zonă	Localizare	Altitudinea amplasării
HD-1	Fond	Urban	Deva, str. Carpați	191 m
HD-2	Industrial	Suburban	Deva, Calea Zarandului	183 m
HD-3	Industrial	Suburban	Hunedoara, str. Parcul Industrial	219 m
HD-4	Industrial	Suburban	Călan, str. Furnalistului	239 m
HD-5	Industrial	Suburban	Vulcan, bd. Mihai Viteazu	617 m

Sursa: www.calitateaer.ro.

Se observă faptul că aceste stații sunt localizate în proximitatea centrelor urbane mari, în zone cu intense activități industriale (harta 32).

Stația de tip fond urban (HD-1) evaluează influența localității/așezării umane asupra calității aerului, având o rază a ariei de reprezentativitate de 1-5 km. Acest tip de stație monitorizează următorii parametri: NO_x, CO, O_3, COV, particule în suspensie (PM_{10} și $PM_{2,5}$) și o serie de parametri meteorologici (direcția și viteza vântului, presiunea, temperatura, radiația solară, umiditatea relativă, precipitațiile).

Stațiile de tip industrial (HD-2, HD-3, HD-4, HD-5) evaluează influența activităților industriale asupra calității aerului, având raza ariei de reprezentativitate cuprinsă între 100 m și 1 km. Acest tip de stație monitorizează următorii parametri: SO_2, NO_x, CO, O_3, COV, particule în suspensie (PM_{10} și $PM_{2,5}$), precum și o serie de parametri meteorologici (direcția și viteza vântului, presiunea, temperatura, radiația solară, umiditatea relativă, precipitațiile).

Analizând valorile înregistrate de aceste stații de monitorizare a calității aerului la nivelul anului 2020, au fost evidențiate numeroase depășiri ale valorilor-limită.

Astfel, pentru stația HD-1 (Deva, str. Carpați) s-au înregistrat depășiri ale limitelor zilnice pentru PM_{10} automat (12 depășiri) și pentru PM_{10} gravimetric (opt depășiri). Pentru stația de monitorizare HD-2 (Deva, Calea Zarandului) s-au înregistrat depășiri ale limitelor zilnice pentru aceiași poluanți: PM_{10} automat (șase depășiri) și pentru PM_{10} gravimetric (nouă depășiri).

În cazul stației HD-3 (Hunedoara) s-au înregistrat depășiri la mai mulți poluanți. Astfel, în anul 2020 s-au înregistrat șapte depășiri ale valorii-țintă pentru O_3, 15 depășiri ale limitei zilnice pentru PM_{10} automat și 13 depășiri ale limitei zilnice pentru PM_{10} gravimetric.

Cele mai puține depășiri în anul 2020 s-au înregistrat la stația HD-4 (Călan), respectiv două depășiri ale limitei orare pentru NO_2 și două depășiri ale limitei zilnice pentru PM_{10} gravimetric.

HARTA 32: LOCALIZAREA STAȚIILOR DE MONITORIZARE A CALITĂȚII AERULUI DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

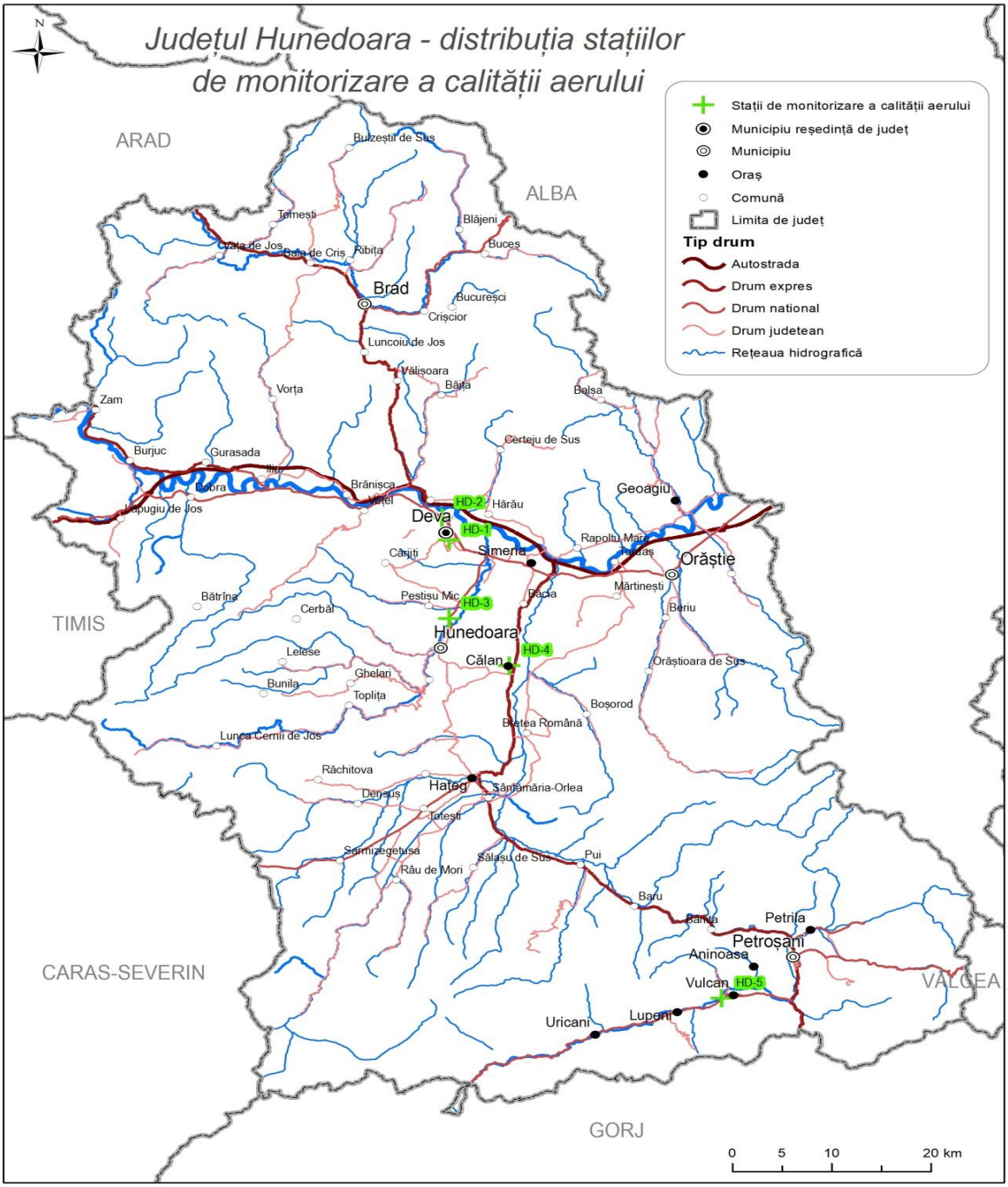

La stația HD-5 (Vulcan) s-au înregistrat cele mai multe depășiri la nivelul anului 2020 comparativ cu celelalte patru stații. Este vorba de depășiri ale limitelor zilnice pentru poluantul PM_{10}: 30 de depășiri pentru PM_{10} automat și 19 depășiri ale limitelor pentru PM_{10} gravimetric[325].

[325] APM Hunedoara, 2021, *Raport anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*, disponibil la http://www.anpm.ro/web/apm-hunedoara/rapoarte-anuale1. Accesat la data de 3.09.2021.

Analizând numărul depășirilor valorilor-limită din anul 2020 înregistrate la nivelul celor cinci stații de monitorizare din județul Hunedoara, se pot evidenția două areale critice din acest punct de vedere, respectiv poluarea cu particule sedimentabile și cu O_3: arealul municipiului Hunedoara și arealul orașului Vulcan. De asemenea, depășirile în cazul NO_2 pot să indice o serie de probleme în ceea ce privește activitatea principalelor surse emitente de dioxid de azot din arealul orașului Călan.

În ceea ce privește concentrațiile medii anuale ale principalilor poluanți atmosferici din aer, analiza realizată la nivelul fiecărui poluant a evidențiat următoarele aspecte[326]:

- **Dioxidul de azot (NO_2).** Pentru acest indicator nu s-au înregistrat depășiri ale pragului de alertă (400 µg/m^3) în anul 2020 și nici pentru valoarea-limită anuală (40 µg/m^3), praguri stabilite prin Legea nr. 104/2011 privind calitatea aerului înconjurător.

Singurele depășiri au fost ale valorii-limită orare (200 µg/m^3), și anume două depășiri înregistrate la stația HD-4 Călan. Cu toate acestea, nu s-au înregistrat mai mult de 18 depășiri într-un an, conform prevederilor Legii nr. 104/2011. Depășirile s-au înregistrat în lunile ianuarie și februarie, în jurul orelor 9-10, cauza principală identificată de autoritățile locale de mediu fiind staționarea autovehiculelor cu motoarele pornite în arealul stației de monitorizare[327].

- **Dioxidul de sulf (SO_2).** Valorile înregistrate la stațiile de monitorizare din județ pentru acest indicator nu arată depășiri ale valorii-limită orare (350 µg/m^3), ale valorii medii zilnice (125 µg/m^3) sau pentru pragul de alertă (500 µg/m^3).

- **Particulele sedimentabile (PM_{10}).** Acest indicator a înregistrat cele mai multe depășiri la stațiile de monitorizare a calității aerului din județ raportate la valoarea-limită zilnică (50 µg/m^3), respectiv 51 de depășiri în total, valorile fiind determinate prin metoda gravimetrică. Cu toate acestea, nu s-au înregistrat mai mult de 35 de depășiri la fiecare stație, așa cum este prevăzut în Legea nr. 104/ 2011.

De asemenea, în anul 2020 nu s-au înregistrat depășiri ale valorii-limită anuale de 40 µg/m^3 la nicio stație de monitorizare.

În ceea ce privește depășirile valorii-limită zilnice ale indicatorului PM_{10}, datele evidențiază faptul că cele mai multe depășiri s-au înregistrat la stația HD-5 Vulcan și HD-3 Hunedoara (19 depășiri, respectiv 13 depășiri) (figura 88).

FIGURA 88: NUMĂRUL DE DEPĂȘIRI PENTRU VALOAREA-LIMITĂ ZILNICĂ ÎN CAZUL INDICATORULUI PM_{10}

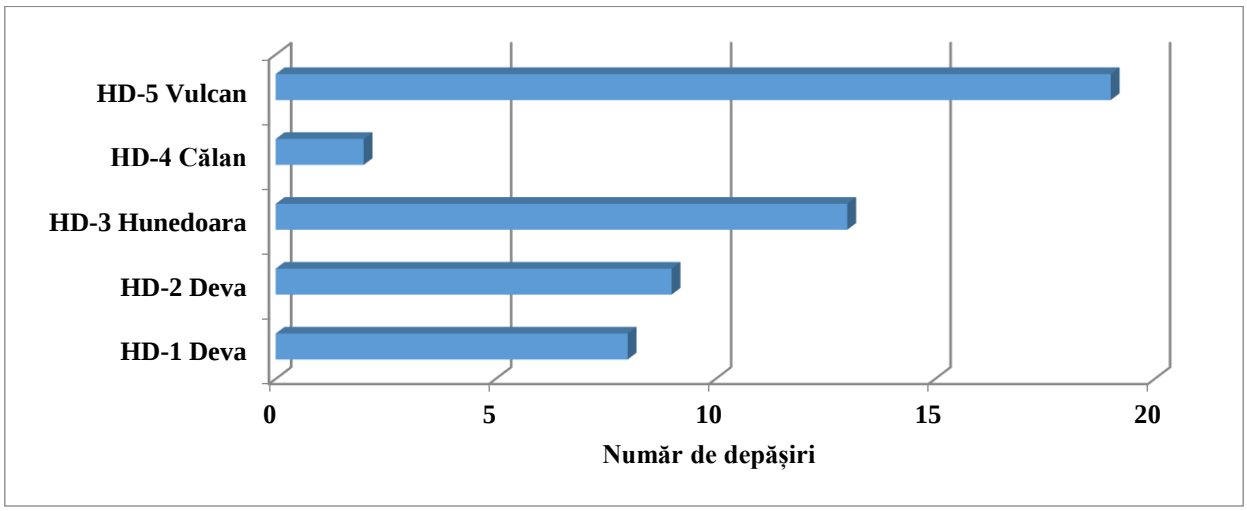

[326] APM Hunedoara, 2021, *Raport anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*, disponibil la http://www.anpm.ro/web/apm-hunedoara/rapoarte-anuale1. Accesat la data de 3.09.2021.
[327] Ibidem.

De asemenea, s-a constatat faptul că în lunile ianuarie și februarie au avut loc cele mai multe depășiri la nivelul celor cinci stații de monitorizare: 27 de depășiri în luna ianuarie, respectiv zece în luna februarie (tabelul 120).

TABELUL 120: NUMĂRUL DE DEPĂȘIRI ALE VALORII-LIMITĂ ZILNICE PENTRU INDICATORUL PM_{10} LA NIVEL LUNAR, ÎN ANUL 2020

Stația/ Lunile	Ianuarie	Februarie	Aprilie	Octombrie	Noiembrie	Decembrie
HD-1 Deva	6	2	0	0	0	0
HD-2 Deva	6	1	1	1	0	0
HD-3 Hunedoara	7	3	1	0	1	1
HD-4 Călan	0	2	0	0	0	0
HD-5 Vulcan	8	2	1	3	3	2
Total	27	10	3	4	4	3

Conform Agenției pentru Protecția Mediului Hunedoara, principalele surse de poluare care au dus la un nivel ridicat de particule sedimentabile (PM_{10}) în anul 2020 au fost identificate ca fiind activitățile industriale localizate în arealul stațiilor de monitorizare, cea mai importantă fiind producerea de energie termoelectrică[328]. Utilizarea combustibililor fosili la încălzirea locuințelor reprezintă o altă sursă importantă. Acestora li se adaugă traficul rutier, care poate atinge valori ridicate în anumite zile din săptămână sau în unele intervale orare din timpul zilei.

- **Monoxidul de carbon (CO).** Acest indicator nu a înregistrat depășiri ale valorii-limită date de valoarea maximă zilnică a mediilor pe opt ore (10 mg/m^3). Valorile cele mai ridicate pe parcursul anului au fost înregistrate la stația HD-5.

- **Ozonul (O_3).** Valorile înregistrate la stațiile de monitorizare din Hunedoara nu au evidențiat depășiri ale pragului de informare (180 $\mu g/m^3$, medie orară), însă, așa cum s-a specificat anterior, au existat șapte depășiri ale valorii-țintă pentru sănătatea umană, în cursul anului 2020, la stația HD-3 (120 $\mu g/m^3$, maxima zilnică a mediilor pe opt ore). Depășirile s-au înregistrat în cursul lunii aprilie, șase depășiri, și septembrie, o singură depășire. Dintre cauzele menționate de către autoritățile locale de mediu, pot fi amintite creșterea temperaturilor și durata cu lumină naturală din timpul zilei, ceea ce a determinat amplificarea reacțiilor fotochimice care duc la formarea ozonului, coroborat cu radiația ultravioletă intensă din acele zile[329].

În ceea ce privește ***tendințele*** concentrațiilor medii anuale ale principalilor poluanți înregistrați la stațiile de monitorizare din județul Hunedoara, se constată atât creșteri, cât și scăderi ale valorilor medii anuale ale poluanților înregistrate la cele cinci stații de monitorizare.

În cazul **NO_2**, se înregistrează diminuări ale concentrațiilor medii anuale în anul 2020 comparativ cu anul 2019 la două dintre stații: HD-1 Deva și HD-2 Deva. La stația HD-1 Deva valoarea medie a scăzut de la 43,97 $\mu g/m^3$ în anul 2019 la 23,25 $\mu g/m^3$ în anul 2020, iar la stația HD-2 Deva a scăzut de la 23,26 $\mu g/m^3$ la 17,25 $\mu g/m^3$ în același interval.

În cazul celorlalte trei stații de monitorizare, concentrațiile medii anuale de NO_2 au crescut, valorile cele mai ridicate înregistrându-se la stația HD-4 Călan (23,65 $\mu g/m^3$ în anul 2020 comparativ cu 17,15 $\mu g/m^3$ în anul 2019).

Pentru **SO_2** valorile medii anuale au înregistrat scăderi în anul 2020 comparativ cu 2019 la stația HD-2 Deva, de la 16,88 $\mu g/m^3$ la 13,41 $\mu g/m^3$, dar și la stația HD-5 Vulcan, de la 11,92 $\mu g/m^3$ la 11,36 $\mu g/m^3$. La stația Vulcan, trendul descendent s-a menținut în fiecare an, începând cu anul 2012 (cu excepția anului 2018, când s-a înregistrat o ușoară creștere).

[328] APM Hunedoara, 2021, *Raport anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*, disponibil la http://www.anpm.ro/web/apm-hunedoara/rapoarte-anuale1. Accesat la data de 3.09.2021.
[329] Ibidem.

La stațiile HD-1 Deva, HD-3 Hunedoara și HD-4 Călan s-au înregistrat creșteri ale concentrațiilor medii anuale pentru SO_2, valorile din anul 2020 la aceste stații fiind mult mai ridicate comparativ cu anii precedenți, evidențiind această tendință de creștere (cele mai ridicate valori sunt pentru anul 2020: 14,07 μg/m^3 la stația HD-1 Deva, 12,68 μg/m^3 pentru HD-3 Hunedoara și 11,47 μg/m^3 la stația HD-4 Călan).

În cazul **PM_{10}**, analiza datelor a evidențiat scăderi ale valorilor medii anuale ale indicatorului în cazul a trei stații de monitorizare: HD-1 Deva, HD-2 Deva și HD-4 Călan. Cea mai evidentă scădere a valorilor se înregistrează la stația HD-2 Deva, valorile diminuându-se de la 32,84 μg/m^3 în anul 2019 la 24,28 μg/m^3 în anul 2020. Cu toate acestea, valorile medii anuale la această stație rămân ridicate în continuare.

La stația HD-1 Deva, valorile au scăzut de la 25,58 μg/m^3 în anul 2018 la 21,08 μg/m^3 în anul 2019, ajungând la o valoare de 20,36 μg/m^3 în anul 2020. Și la stația HD-4 Călan s-a înregistrat o scădere evidentă, de la 20,87 μg/m^3 în anul 2018 la 14,63 μg/m^3 în 2019 și 14,52 μg/m^3 în anul 2020.

Creșteri pentru acest parametru s-au înregistrat la stațiile HD-3 Hunedoara și HD-5 Vulcan. În primul caz, creșterea a fost evidentă începând cu anul 2018, când valoarea medie anuală a fost de 22,08 μg/m^3, ajungând în anul 2019 la o valoare de 24,73 μg/m^3, iar în anul 2020 la o valoare 25,43 μg/m^3. Pentru a doua stație, s-a înregistrat o ușoară creștere de la 21,18 μg/m^3 în anul 2019 la 22,9 μg/m^3 în anul 2020.

Având în vedere creșterile înregistrate la cele două stații pentru PM_{10}, trebuie revăzute măsuri concrete de diminuare a emisiilor surselor antropice care amplifică valorile concentrațiilor în arealele celor două stații, precum și în arealele celorlalte trei stații din județul Hunedoara.

Valorile medii anuale pentru **CO** au fost și ele analizate. Valorile medii anuale cele mai ridicate s-au înregistrat la stația HD-5 Vulcan, la nivelul anilor 2010 și 2011 (1,49 mg/m^3, respectiv 2,06 mg/m^3). La această stație de monitorizare valorile medii anuale pentru CO, deși au scăzut comparativ cu anii 2010 și 2011, prezintă o tendință de creștere în ultimii trei ani, înregistrându-se următoarele valori: 0,5 mg/m^3 pentru anul 2018, 0,61 mg/m^3 în anul 2019 și 0,76 mg/m^3 în anul 2020. O ușoară creștere a valorilor medii s-a înregistrat și la stația HD-4 Călan în anul 2020, valoarea ajungând la 0,2 mg/m^3 comparativ cu 0,18 mg/m^3 în anul 2018 și 0,19 mg/m^3 în anul 2019.

La celelalte trei stații, valorile medii anuale sunt în ușoară scădere sau se mențin la fel, așa cum este cazul stației HD-2 Deva, unde valoarea în anul 2020 este aceeași cu cea din 2019, respectiv 0,16 mg/m^3. La stația HD-1 Deva, valoarea medie anuală pentru CO a scăzut de la 0,22 mg/m^3 în anii 2018 și 2019 la 0,21 mg/m^3 în anul 2020, în timp ce la stația HD-3 Hunedoara s-a diminuat de la 0,47 mg/m^3 în anii 2018 și 2019 la 0,44 mg/m^3 în anul 2020.

Pentru **O_3** a fost analizat trendul valorilor medii anuale de la patru stații de monitorizare (fără HD-5 Vulcan). La stația HD-1 Deva se înregistrează o ușoară diminuare, de la 35,32 μg/m^3 în anul 2019 la o valoare de 35,26 μg/m^3 în anul 2020. La stația HD-3 Hunedoara, scăderea a fost de la o valoare medie de 43,29 μg/m^3 în 2019 la 40,85 μg/m^3 în anul 2020. Cea mai mare scădere a valorii medii anuale pentru O_3 s-a înregistrat la stația HD-4 Călan, de la 49,66 μg/m^3 în anul 2019 la 28,16 μg/m^3 în anul 2020.

O ușoară creștere a valorii medii anuale s-a înregistrat la stația HD-2 Deva, de la 30,3 μg/m^3 în anul 2019 la 31,44 μg/m^3 în anul 2020. Cu toate acestea, valoarea este mai redusă comparativ cu intervalul 2012-2017, când valorile medii anuale au depășit valoarea de 40 μg/m^3.

Având în vedere analiza efectuată, au putut fi ***identificate și prioritizate principalele surse antropice de poluare*** din cadrul județului Hunedoara care amplifică creșterea concentrațiilor poluanților din atmosferă și care trebuie să fie cuprinse în viitoarea strategie de dezvoltare a județului.

Activitățile industriale

Cele mai importante sunt cele asociate *mineritului*, *industriei cimentului*, activitățile din *siderurgie* și activitățile de *producere a energiei*.

1. Activitățile din *industria minieră* sunt în principal reprezentate de activitățile de *extragere și prelucrare a cărbunelui* din Valea Jiului. Aceste activități miniere s-au redus în ultimii ani, majoritatea fiind chiar închise.

La momentul actual, în Valea Jiului mai sunt funcționale doar patru mine de cărbune: EM Vulcan, EM Livezeni, EM Lonea și EM Lupeni. Trebuie menționat faptul că două dintre acestea, EM Lonea și EM Lupeni, se află în procedură de închidere, procedură care trebuie să funcționeze până în anul 2024 (tabelul 121)[330].

Conform analizei efectuate, procesul de închidere a minelor a început în anul 1994, an în care a fost închisă EM Lonea Pilier. Recent au mai fost închise minele: EM Petrila, EM Paroșeni și EM Uricani.

TABELUL 121: SITUAȚIA EXPLOATĂRILOR MINIERE DIN VALEA JIULUI, JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Denumire exploatare minieră	Situație actuală	Anul închiderii
1	EM Vulcan	Activă	
2	EM Livezeni	Activă	
3	EM Lonea	Activă/ în curs de închidere	Termen închidere 2024
4	EM Lupeni	Activă/ în curs de închidere	Termen închidere 2024
5	EM Petrila	Închisă	2015
6	EM Paroșeni	Închisă	2017
7	EM Uricani	Închisă	2017
8	EM Câmpu lui Neag	Închisă	1999
9	EM Valea de Brazi	Închisă	2004
10	EM Bărbăteni	Închisă	2007
11	EM Aninoasa	Închisă	2006
12	EM Iscroni (Livezeni Sud)	Închisă	2001
13	EM Dâlja	Închisă	2003
14	EM Petrila Sud	Închisă	1999
15	EM Lonea Pilier	Închisă	1994

Alături de extragerea cărbunelui, activitățile miniere mai cuprind exploatările diferitelor roci pentru construcții (piatră, roci ornamentale), precum și extragerea nisipului și pietrișului din albiile principalelor râuri din județ. Marea majoritate se desfășoară tot în cariere.

2. În ceea ce privește *industria cimentului*, principalii poluatori sunt identificați ca fiind:

- Fabrica de ciment Chișcădaga (HeidelbergCement România SA), localizată în satul Chișcădaga, comuna Șoimuș, în apropierea municipiului Deva. Fabrica este în funcțiune din anul 1976, fiind preluată de către HeidelbergCement în anul 2000.

Fabrica de ciment deține autorizație integrată de mediu și autorizație de gospodărire a apelor, ambele din anul 2018. Conform *Informării trimestriale a publicului privind impactul asupra mediului, trimestrul II din anul 2021*, în intervalul aprilie-iunie 2021, pentru factorii de mediu monitorizați, nu au fost înregistrate depășiri ale valorilor-limită de emisie prevăzute în cele două autorizații amintite.

- Cariera de exploatare a calcarului se află localizată la Măgura Feredeului (Băița-Crăciunești), comuna Băița, la o distanță de aproximativ 1 km de situl Natura 2000 ROSCI0110 –

[330] Ministerul Fondurilor Europene, 2020, *Strategia pentru tranziția de la cărbune a Văii Jiului. Strategia pentru dezvoltarea economică, socială și de mediu a Văii Jiului*, disponibil la https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2020/10/988b355552fd2bbe3f5ec1416868ef90.pdf. Accesat la data de 1.09.2021.

Măgurile Băiței. Argila se exploatează de la cariera Chișcădaga, iar gipsul de la Cariera Călanu Mic-Sâncrai. Pentru toate aceste cariere, HeidelbergCement deține autorizație de mediu și autorizație de gospodărire a apelor, în perioada menționată neînregistrându-se depășiri pentru factorii de mediu monitorizați (pulberi în suspensie, pulberi sedimentabile și zgomot).

- Carmeuse Holding SRL Brașov – Punct de lucru Chișcădaga, comuna Șoimuș, având ca principală activitate fabricarea varului. Unitatea deține autorizație integrată de mediu eliberată în anul 2017. Punctul de lucru se află pe aceeași platformă industrială pe care se găsește și SC HeidelbergCement România SA – Punct de lucru Chișcădaga.

- SC Talc Dolomită SA, localizată în Hunedoara, are ca obiect de activitate exploatarea, prelucrarea și comercializarea produselor de carieră. Aceasta se află în procedură de insolvență, fiind întocmit un plan de reorganizare prin administrator special.

Carierele exploatate sunt: cariera de dolomită Teliuc III, utilizată în special în siderurgie, și cariera Zlaști. Pe lângă dolomită, se mai exploatează piatră spartă, cribluri, nisip de concasaj etc.

3. *Industria siderurgică* la nivelul județului Hunedoara este reprezentată de activitatea combinatului ArcelorMittal Hunedoara, combinat care a preluat în anul 2004 fostul Combinat Siderurgic Hunedoara – Siderurgica SA. Combinatul deține numeroase certificări ale sistemului de management al calității și ale sistemului de management de mediu, ceea ce asigură un grad ridicat de protecție a mediului. Cu toate acestea, pot exista emisii ce pot degrada calitatea aerului, acestea necesitând o monitorizare continuă.

4. Industria energetică. Principala unitate industrială din acest domeniu din județul Hunedoara este reprezentată de Societatea Complexul Energetic Hunedoara SA. Complexul energetic deține două sucursale localizate la Deva și Paroșeni, pe teritoriul administrativ al municipiului Vulcan.

Analizând producția de energie electrică de la Sucursala Electrocentrale Deva, în intervalul 2016-2020 se constată o diminuare a producției cu aproximativ 41%, ajungând la o valoare de 590.394 MWh. În cazul Sucursalei Electrocentrale Paroșeni, în același interval de timp, producția de energie electrică s-a diminuat cu aproximativ 75%, având o valoare de 107.414 MWh.

Acest lucru evidențiază o scădere a activității în cadrul Complexului Energetic Hunedoara SA, ceea ce înseamnă că și concentrațiile poluanților din atmosferă din această sursă sunt în scădere.

Traficul rutier

Traficul rutier reprezintă, alături de activitățile industriale, o sursă importantă de poluare a aerului, în special în localitățile urbane (cum ar fi Hunedoara, Deva, Petroșani, Brad etc.) unde numărul foarte ridicat de autovehicule emit cantități mari de poluanți (SO_2, NO_x, CO, COV etc.).

Agricultura

Activitățile agricole reprezintă, de asemenea, o importantă sursă de degradare a calității aerului, în special prin emisiile de amoniac provenite de la fermele agricole din județ (ferme pentru creșterea păsărilor și ferme pentru creșterea porcilor).

6.2. Componenta de mediu apă

Rețeaua hidrografică din județul Hunedoara este densă și aparține următoarelor bazine hidrografice: bazinul Mureșului (partea centrală), bazinul Crișurilor (partea nordică a județului) și Bazinul Jiului (în partea de sud). Cea mai mare suprafață a județului este inclusă în bazinul Mureșului. Resursele de apă cuprind atât ape de suprafață (râuri și lacuri), cât și ape subterane (ape freatice și de adâncime) (harta 33).

HARTA 33: REȚEAUA HIDROGRAFICĂ ȘI BAZINELE HIDROGRAFICE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

Conform datelor cuprinse în *Raportul privind starea mediului în județul Hunedoara*[331], la nivelul anului 2020 nu s-au identificat zone de îmbăiere în zone naturale. Prin urmare, nu s-a stabilit calitatea acestora.

În România, identificarea presiunilor și evaluarea impacturilor asupra corpurilor de apă de suprafață se face conform noilor cerințe din *Ghidul de raportare a Planului de management 2021*, prevăzut în *Strategia comună de implementare a Directivei-cadru Apă (2000/60/CE).*

Presiunile au fost identificate ținând cont de acele tipuri de presiuni recomandate de *Ghidul Uniunii Europene de raportare a Planului de management 2021*. Cele mai importante tipuri de presiuni au fost selectate ca fiind:

- *surse punctiforme*, respectiv evacuările de ape uzate în apele de suprafață: aglomerările umane (apele uzate evacuate de la de colectare și epurare), activitățile industriale și cele agricole;
- *surse difuze*: localități fără sisteme de colectare a apelor uzate, precum și cele cu depozite neconforme de deșeuri; ferme zootehnice fără sisteme de stocare a dejecțiilor, depozite, situri industriale abandonate etc.

Aceste categorii de surse sunt prezente și la nivelul județului Hunedoara, viitoarea *Strategie de dezvoltare a județului* trebuind să prevadă activități de monitorizare a acestora, în scopul îmbunătățirii calității apelor.

Conform *Raportului anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*[332], sistemul de colectare și epurare a apelor uzate la nivel de județ prezintă următoarele caracteristici:

SC ApaProd SA Deva administrează sistemul de colectare și epurare a apelor uzate pentru localitățile:

- Deva (sistem mixt de colectare a apelor uzate, separativ și unitar; prezintă stație de epurare și 17 stații de pompare);
- Hunedoara (sistem mixt de colectare a apelor uzate; prezintă stație de epurare și 14 stații de pompare);
- Brad (sistem de canalizare în sistem separativ; deține stație de epurare, nouă stații de repompare și două stații de pompare);
- Simeria (sistemul de canalizare este în sistem unitar; deține stație de epurare);
- Hațeg (sistem de canalizare mixt; deține stație de epurare și opt stații de pompare);
- Călan (rețea de canalizare în sistem mixt și separativ; deține stație de epurare);
- Ilia-Dobra (rețea de canalizare în sistem unitar; deține stație de epurare, dar este nefuncțională);
- Geoagiu (sistem de canalizare mixt; deține stație de epurare);
- Certej (sistem de canalizare gravitațional; există stație de epurare, dar nefuncțională);
- Băcia (rețea de canalizare de tip separativ; prezintă stație de epurare și patru stații de pompare);
- Sălaș (prezintă rețea de canalizare, stație de epurare și două stații de pompare);
- Romoș (rețea de canalizare de tip separativ; prezintă stații de epurare și stații de pompare);
- Băița (rețea de canalizare în sistem separativ; prezintă stație de epurare);
- Silvaș (rețea de canalizare în sistem separativ; prezintă stație de epurare și trei stații de pompare);
- Nălaț (sistem centralizat de colectare; deține stație de epurare);
- Răchitova (rețea de canalizare de tip separativ; prezintă stație de epurare și patru stații de pompare);

[331] APM Hunedoara, 2021, *Raport anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*, disponibil la http://www.anpm.ro/web/apm-hunedoara/rapoarte-anuale1. Accesat la data de 3.09.2021.
[332] Ibidem.

- Șoimuș (rețea de canalizare de tip separativ; stație de epurare și 13 stații de pompare);
- Teliuc (rețea de canalizare de tip separativ; prezintă stație de epurare și șapte stații de pompare);
- Vețel și Leșnic (rețea de canalizare de tip separativ; prezintă stații de epurare și 13 stații de pompare).

SC Apa Serv Valea Jiului SA. Această companie administrează sistemul de colectare din partea de sud a județului, din bazinul râului Jiu, fiind un sistem mixt, format din două colectoare principale, și anume: colectorul de est și colectorul de vest. Prezintă două stații de epurare: o stație aferentă orașului Uricani și o stație pentru Petrila, Petroșani, Aninoasa, Vulcan și Lupeni.

Analizând datele existente la nivelul Agenției de Protecție a Mediului Hunedoara, s-a concluzionat faptul că lungimea rețelei de canalizare din județul Hunedoara la nivelul anului 2020 este egală cu **1.046,6 km**[333], iar populația deservită a fost de **280.492 de locuitori**, ceea ce reprezintă 61,96% din numărul total de locuitori ai județului (numărul total de locuitori din județul Hunedoara la 1 ianuarie 2020 a fost de 453.431 de locuitori, conform datelor obținute de la Direcția Județeană de Statistică Hunedoara, 2021[334]).

Existența unui număr ridicat de locuitori care nu sunt încă racordați la rețeaua de canalizare, inclusiv prezența stațiilor de tratare nefuncționale existente constituie vectori de degradare a calității apelor de suprafață și subterane prin apele uzate deversate fără a fi epurate.

6.3. Componenta de mediu sol

Conform datelor furnizate de către APM Hunedoara, în 2021, din totalul suprafeței agricole, pășunile și fânețele ocupă cea mai mare suprafață la nivelul județului Hunedoara, ~71%. Terenurile arabile ocupă și ele un procent ridicat, respectiv ~28,5%. Cele mai mici suprafețe sunt ocupate de livezi, 0,5%, precum și de suprafețe viticole, 0,006% (16 ha) (tabelul 122).

Din totalul terenurilor agricole existente în județul Hunedoara, solurile asociate diferitelor moduri de utilizare agricolă a terenurilor sunt încadrate în clasa a IV-a de calitate (~43%) și în clasa a V-a de calitate (~36%) (tabelul 122).

Trebuie remarcat faptul că în clasa I de calitate, conform evaluărilor făcute de către Oficiul de Studii Pedologice și Agrochimice Hunedoara, nu se încadrează nicio suprafață aferentă diferitelor moduri de utilizare agricolă a terenurilor.

TABELUL 122: SUPRAFEȚELE UTILIZĂRILOR AGRICOLE ALE TERENURILOR ȘI CLASELE DE CALITATE PENTRU SOLURI ASOCIATE ACESTORA, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Mod de utilizare agricolă	Suprafața (ha)	Clasa I	Clasa a II-a	Clasa a III-a	Clasa a IV-a	Clasa a V-a
		ha	ha	ha	ha	ha
Arabil	78.033	-	1.517	20.048	38.004	18.464
Pășuni, fânețe	193.572	-	7.210	29.119	78.553	78.690
Vii	16	-	-	16	-	-
Livezi	1.372	-	26	308	410	628
TOTAL	**272.993**	**-**	**8.753**	**49.491**	**116.967**	**97.782**

Sursa: APM Hunedoara, 2021, *Raport anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*, disponibil la http://www.anpm.ro/web/apm-hunedoara/rapoarte-anuale1. Accesat la data de 3.09.2021.

[333] APM Hunedoara, 2021, *Raport anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*, disponibil la http://www.anpm.ro/web/apm-hunedoara/rapoarte-anuale1. Accesat la data de 3.09.2021.
[334] https://hunedoara.insse.ro/produse-si-servicii/statistici-judetene/populatia/.

Încadrarea în clase de calitate evidențiază faptul că, în cele mai multe suprafețe arabile, solurile aferente acestui mod de utilizare sunt încadrate în clasa a IV-a de calitate și în clasa a III-a de calitate. Pășunile și fânețele din județul Hunedoara au fost evaluate și încadrate în cea mai mare parte în clasa a V-a și în clasa a IV-a de calitate. Solurile aferente livezilor au fost încadrate în mare parte în clasa a V-a și în clasa a IV-a de calitate (figura 89), în timp ce suprafețele viticole sunt încadrate în clasa a III-a de calitate.

FIGURA 89: SUPRAFEȚELE MODURILOR DE UTILIZARE AGRICOLĂ ÎN FUNCȚIE DE CLASELE DE CALITATE

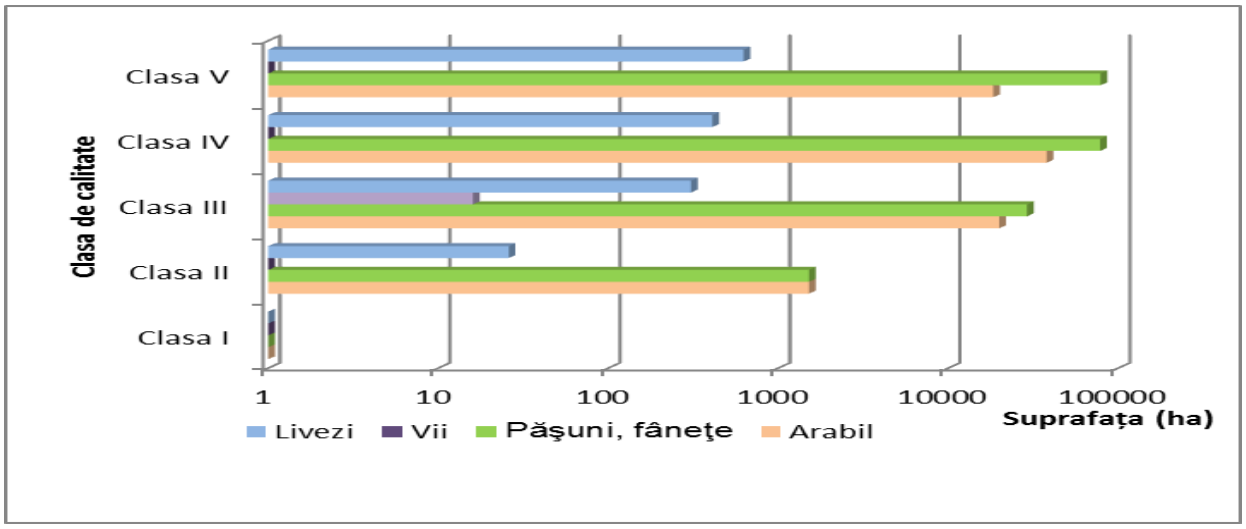

Coroborând aceste informații cu datele evidențiate în cadrul *Planului de dezvoltare regională al Județului Hunedoara 2014-2020*, Partea a III-a, *Analiză socioeconomică*[335], se constată faptul că terenurile ocupate cu pășuni și fânețe încadrate în clasa a V-a și a III-a de calitate dețin acum o suprafață mai redusă, fapt ce denotă o îmbunătățire a clasei de calitate (în cazul clasei a V-a de calitate, suprafețele au scăzut de la peste 100.000 ha la sub 80.000 ha în anul 2020). O valoare ridicată comparativ cu perioada anterioară o ocupă suprafețele terenurilor cu pășuni și fânețe încadrate în clasa a IV-a de calitate.

În același timp și terenurile arabile încadrate în clasa a II-a de calitate și-au redus suprafața, crescând în special în anul 2020 suprafața terenurilor arabile încadrate în clasa a III-a de calitate.

Cu toate că în anumite cazuri terenurile agricole și-au îmbunătățit clasa de calitate, reducându-se în special suprafețele incluse în clasa a V-a de calitate, degradarea și poluarea solurilor prezintă valori ridicate la nivelul județului.

Poluarea solurilor este evidențiată de prezența haldelor de steril, a depozitării deșeurilor din industrie și de consumul de îngrășăminte chimice (N, P_2O_5, K_2O) în activitățile agricole.

Analizând datele din *Raportul anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*[336], respectiv consumul de îngrășăminte chimice la nivel de județ, se constată o creștere a cantităților de N de la 1.333 t substanță activă în anul 2016 la 1.678 t în anul 2020. Și în cazul P_2O_5, cantitățile au crescut în intervalul 2016-2021 de la 123 t la 795 t substanță activă. În cazul K_2O, creșterile sunt cele mai mari, de la 12 t substanță activă în anul 2016 la 403 t substanță activă în anul 2020.

[335] Consiliul Județean Hunedoara, 2014, *Planul de dezvoltare regional al județului Hunedoara*, Partea a III-a, *Analiza socioeconomică.*

[336] APM Hunedoara, 2021, *Raport anual privind starea mediului în județul Hunedoara, anul 2020*, disponibil la http://www.anpm.ro/web/apm-hunedoara/rapoarte-anuale1. Accesat la data de 3.09.2021.

Solurile nu sunt afectate doar de utilizarea acestor îngrășăminte pe suprafețele agricole, ci și de depozitarea neadecvată a acestora.

Pe lângă utilizarea îngrășămintelor chimice în agricultură, un element important în ceea ce privește poluarea solului îl reprezintă depozitarea deșeurilor din activitățile industriale (în special prin prezența metalelor grele), precum și a deșeurilor municipale.

Analizând siturile potențial contaminate și contaminate identificate la nivelul anului 2020 în județul Hunedoara, informațiile deținute de APM Hunedoara au evidențiat existența a trei situri potențial contaminate (materiale periculoase cu plumb) localizate la Hunedoara, Mintia-Vețel și Șoimuș. De asemenea, au fost identificate și localizate opt situri contaminate la Vulcan (două situri cu zgură și cenușă), satul Bejan, comuna Șoimuș (două situri cu zgură și cenușă), Hunedoara (trei situri pentru depozitarea de zgură, oțelărie etc.) și în comuna Baru (fabricarea de cărămizi refractare).

Situația prezentată este provizorie, inventarul acestor situri contaminate și potențial contaminate fiind în curs de actualizare, în baza adreselor trimise unităților administrativ-teritoriale și agenților economici din județ.

Cu toate acestea, datele furnizate au arătat faptul că în ultimii ani nu s-au efectuat lucrări de îmbunătățiri funciare, acestea fiind absolut necesare pentru îmbunătățirea calității solurilor.

Degradarea solurilor la nivelul județului Hunedoara este determinată și de alți factori, cum ar fi eroziunea, gleizarea și stanogleizarea, inundațiile etc.

Cercetările efectuate de către Oficiul de Studii Pedologice și Agrochimice Hunedoara au evidențiat faptul că în anul 2020, la nivelul județului Hunedoara, suprafața de teren afectată de eroziune în suprafață a fost de 87.060 ha, iar cea afectată de eroziune în adâncime de 8.687 ha. Alături de aceste forme de eroziune, la nivelul județului au fost inventariate 653 ha ca fiind colmatate, 4,5 ha de terenuri decopertate și 51 ha deranjate antropic.

Terenurile afectate de gleizare sunt prezente pe suprafețe întinse, 33.833 ha, iar cele afectate de stanogleizare cuprind 78.826 ha.

Și inundațiile au afectat o suprafață întinsă cu terenuri, respectiv 14.112 ha. Dintre cele afectate de inundații, studiile au arătat faptul că 1.158 ha sunt foarte afectate de inundații de cel puțin o dată pe an.

6.4. Biodiversitate și arii protejate

La nivel național, administrarea ariilor naturale protejate se realizează de către Agenția Națională pentru Arii Naturale Protejate (ANANP). Agenția a fost înființată în anul 2016, prin Legea nr. 95/2016, fiind în subordinea Ministerului Mediului.

Administrarea ariilor naturale protejate din țară, inclusiv din județul Hunedoara, se realizează direct de către ANANP, dar și de către diferite structuri de administrare cu care ANANP a încheiat contracte.

La nivelul județului Hunedoara, Agenția Națională pentru Arii Naturale Protejate a elaborat o listă cu denumirile ariilor naturale protejate propuse pentru administrare în parteneriat (rezervații naturale/monumente ale naturii):

- Locul fosilifer cu dinozauri de la Sânpetru;
- Pădurea Slivuț;
- Dealul Cetății Deva;
- Măgura Uroiului;
- Arboretumul Simeria.

În cadrul județului Hunedoara, rețeaua de arii naturale protejate însumează un număr de 76 de arii naturale protejate (incluzând aici și Rezervația Biosferei Retezat), fiind încadrate în următoarele categorii (ANANP, 2021):

- arii naturale protejate de interes național;

- arii naturale de interes internațional;
- arii naturale protejate de interes comunitar – situri Natura 2000.

Ariile naturale protejate sunt incluse total în suprafața județului sau parțial, întinzându-se pe suprafața a mai multor județe.

În arealul județului Hunedoara au fost înființate două parcuri naționale și un parc natural (tabelul 123).

TABELUL 123: PARCURI NAȚIONALE ȘI PARCURI NATURALE LOCALIZATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Cod național	Cod INSPIRE	Denumirea ariei protejate	Categorie IUCN	Județ
A.1.	RONPA0933	Parcul Național Defileul Jiului	II	HD; GJ
C.	RONPA0002	Parcul Național Retezat	II	HD; CS; GJ
N.	RONPA0015	Parcul Natural Grădiștea Muncelului-Cioclovina	V	HD

Numărul *ariilor naturale protejate de interes național* este completat de 42 de rezervații științifice, rezervații naturale și monumente ale naturii (tabelul 124), multe dintre acestea fiind rezervații naturale mixte, botanice, paleontologice etc.

TABELUL 124: REZERVAȚII ȘTIINȚIFICE, REZERVAȚII NATURALE ȘI MONUMENTE ALE NATURII ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

Cod național	Cod INSPIRE	Denumirea ariei protejate	Categorie IUCN	Județ
2494	RONPA0511	Gemenele	I	HD
2495	RONPA0512	Peștera cu Corali	IV	HD; GJ
2496	RONPA0513	Peștera Zeicului	IV	HD
2497	RONPA0514	Complexul carstic Ponorici-Cioclovina	IV	HD
2498	RONPA0515	Piatra Crinului	IV	HD
2499	RONPA0516	Peștera Șura Mare	IV	HD
2500	RONPA0517	Peștera Tecuri	IV	HD
2501	RONPA0518	Locul fosilifer Lăpugiu de Sus	IV	HD
2502	RONPA0519	Locul fosilifer cu dinozauri de la Sânpetru	IV	HD
2503	RONPA0520	Peștera Cizmei	III	HD
2504	RONPA0521	Dealul Colț și Dealul Zănoaga	IV	HD
2505	RONPA0522	Fânațele Pui	IV	HD
2506	RONPA0523	Fânațele cu narcise Nucșoara	IV	HD
2507	RONPA0524	Mlaștina Pesteana	IV	HD
2508	RONPA0525	Calcarele de la Fața Fetii	IV	HD
2509	RONPA0526	Vârful Poieni	IV	HD
2510	RONPA0527	Măgurile Săcărâmbului	IV	HD
2511	RONPA0528	Pădurea Chizid	IV	HD
2512	RONPA0529	Pădurea Bejan	IV	HD
2513	RONPA0530	Locul fosilifer Ohaba-Ponor	IV	HD
2514	RONPA0531	Muntele Vulcan	IV	HD; AB
2515	RONPA0532	Podul natural de la Grohot	III	HD
2516	RONPA0533	Pădurea Slivuț	IV	HD
2517	RONPA0534	Calcarele din Dealul Măgura	IV	HD
2518	RONPA0535	Dealul Cetății Deva	IV	HD
2519	RONPA0536	Măgura Uroiului	IV	HD
2520	RONPA0537	Tufurile calcaroase din Valea Bobâlna	IV	HD
2521	RONPA0538	Cheile Madei	IV	HD

Cod național	Cod INSPIRE	Denumirea ariei protejate	Categorie IUCN	Județ
2522	RONPA0539	Cheile Crivadiei	IV	HD
2523	RONPA0540	Dealul și Peștera Bolii	IV	HD
2524	RONPA0541	Arboretumul Simeria	IV	HD
2525	RONPA0542	Codrii seculari de pe valea Dobrișoarei și Prisloapei	IV	HD
2526	RONPA0543	Pădurea Pojoga	IV	HD
2527	RONPA0544	Calcarele de la Godinești	IV	HD
2528	RONPA0545	Cheile Jiețului	IV	HD
2529	RONPA0546	Cheile Ribicioarei și Uibărești lor	IV	HD
2530	RONPA0547	Cheile Cernei	IV	HD
2531	RONPA0548	Cheile Tăii	IV	HD
2532	RONPA0549	Apele mezotermale de la Geoagiu-Băi	IV	HD
2533	RONPA0550	Boholt	IV	HD
2534	RONPA0551	Calcarele de la Boiul de Sus	IV	HD
2535	RONPA0552	Paleofauna reptiliană Țuștea	IV	HD

În ceea ce privește *ariile naturale protejate de interes internațional*, la nivelul județului Hunedoara există un geoparc și o rezervație a biosferei: Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului (Cod INSPIRE: RONPA0929) și Rezervația Biosferei Retezat (Cod INSPIRE: ROMAB0001). Menționăm că, în anumite documente, Geoparcul Dinozaurilor Țara Hațegului este inclus în categoria parcurilor naturale.

Analizând distribuția spațială a acestor tipuri de arii protejate (harta 34), se observă localizarea parcurilor naturale și naționale în sudul județului, suprapuse peste principalele unități montane.

Rețeaua Natura 2000 cuprinde un număr de 23 de situri de importanță comunitară (SCI) și șase arii de protecție specială avifaunistică (SPA) (tabelul 125).

TABELUL 125: SITURI NATURA 2000 (SCI ȘI SPA) LOCALIZATE ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

Cod INSPIRE	Denumirea ariei protejate	Tip	Județ
ROSCI0028	Cheile Cernei	SCI	HD
ROSCI0029	Cheile Glodului, Cibului și Măzii	SCI	HD; AB
ROSCI0054	Dealul Cetății Deva	SCI	HD
ROSCI0063	Defileul Jiului	SCI	HD; GJ
ROSCI0064	Defileul Mureșului	SCI	HD; AR; TM
ROSCI0085	Frumoasa	SCI	HD; AB; SB; VL
ROSCI0087	Grădiștea Muncelului-Cioclovina	SCI	HD
ROSCI0110	Măgurile Băiței	SCI	HD
ROSCI0121	Muntele Vulcan	SCI	HD; AB
ROSCI0129	Nordul Gorjului de Vest	SCI	HD; GJ
ROSCI0136	Pădurea Bejan	SCI	HD
ROSCI0188	Parâng	SCI	HD; GJ; VL
ROSCI0217	Retezat	SCI	HD; CS; GJ
ROSCI0236	Strei-Hațeg	SCI	HD
ROSCI0250	Ținutul Pădurenilor	SCI	HD; TM
ROSCI0254	Tufurile calcaroase din Valea Bobâlna	SCI	HD
ROSCI0292	Coridorul Rusca Montană-Țarcu-Retezat	SCI	HD; CS
ROSCI0324	Munții Bihor	SCI	HD; AB; AR; BH
ROSCI0325	Munții Metaliferi	SCI	HD
ROSCI0339	Pădurea Povernii-Valea Cernița	SCI	HD; AB
ROSCI0355	Podișul Lipovei-Poiana Ruscă	SCI	HD; AR; CS; TM

Cod INSPIRE	Denumirea ariei protejate	Tip	Județ
ROSCI0373	Râul Mureș între Brănișca și Ilia	SCI	HD
ROSCI0406	Zarandul de Est	SCI	HD; AR
ROSPA0029	Defileul Mureșului Inferior-Dealurile Lipovei	SPA	HD; AR; TM
ROSPA0035	Domogled-Valea Cernei	SPA	HD; CS; GJ; MH
ROSPA0045	Grădiștea Muncelului-Cioclovina	SPA	HD
ROSPA0084	Munții Retezat	SPA	HD; CS; GJ
ROSPA0132	Munții Metaliferi	SPA	HD; AB
ROSPA0139	Piemontul Munților Metaliferi-Vințu	SPA	HD; AB

HARTA 34: DISTRIBUȚIA ARIILOR NATURALE PROTEJATE DE INTERES NAȚIONAL ȘI INTERNATIONAL, ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

În ceea ce privește distribuția spațială a siturilor Natura 2000 la nivelul județului Hunedoara (harta 35), se observă dominanța acestora în zonele montane, unde ocupă și suprafețele cele mai mari. Se poate observa și existența suprafețelor incluse în ambele tipuri de situri.

HARTA 35: LOCALIZAREA SITURILOR NATURA 2000 (SCI ȘI SPA) ÎN CADRUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

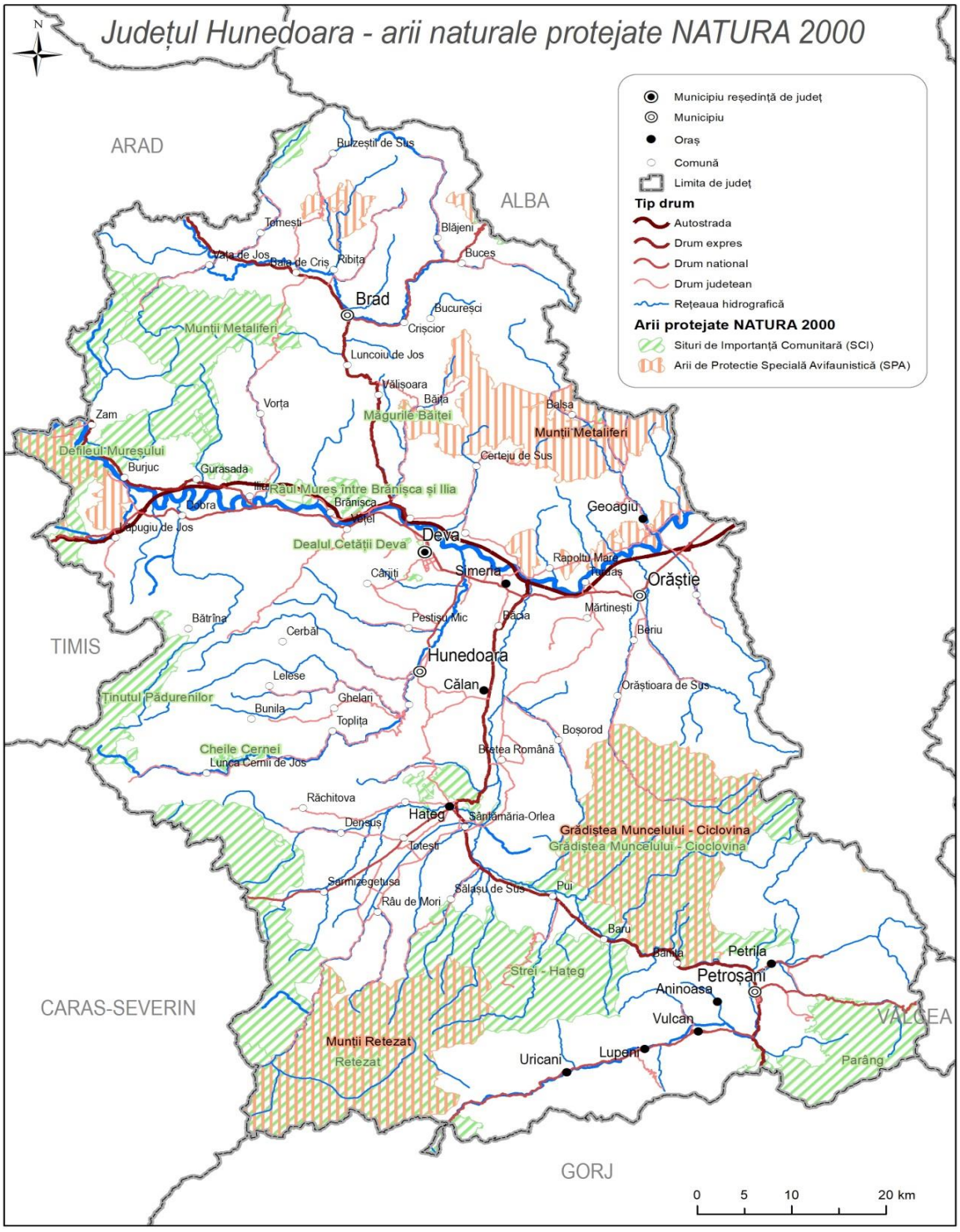

În ceea ce privește administrarea ariilor protejate localizate în cadrul județului Hunedoara, analiza a evidențiat faptul că 43 de arii naturale protejate dețin un plan de management elaborat și aprobat prin OM sau HG. În cazul unor arii protejate există planuri de management elaborate cu mult timp în urmă, făcând acum obiectul unor acțiuni de modificare și actualizare, așa cum este cazul Parcului Național Retezat, al cărui plan datează din anul 2003.

De asemenea, există o serie de planuri de management elaborate și care sunt în curs de aprobare, fapt ce va duce la creșterea numărului de arii naturale protejate care dețin un plan de management aprobat prin act guvernamental. Un exemplu în acest sens îl constituie *Planul de management elaborat pentru ROSPA0139 Piemontul Munților Metaliferi-Vințu* și *RONPA0536 Măgura Uroiului*.

Sunt și numeroase arii protejate care vor beneficia de planuri de management ce vor fi elaborate în urma implementării unor proiecte aflate în faza de finanțare prin *Programul operațional Infrastructură mare*, cum ar fi:

- *Elaborarea planurilor de management ale siturilor Natura 2000 ROSCI0028 Cheile Cernei, ROSCI0054 Dealul Cetății Deva, ROSCI0136 Pădurea Bejan și ROSCI0254 Tufurile calcaroase din Valea Bobâlna și a ariilor protejate de interes național care se suprapun cu acestea (2512 Pădurea Bejan, 2518 Dealul Cetății Deva, 2504 Dealul Colț-Dealul Zănoaga, 2520 Tufurile calcaroase din Valea Bobâlna și 2530 Cheile Cernei)* (contractat în anul 2018).

- *Elaborarea planului de management pentru ROSCI0373 Râul Mureș între Brănișca și Ilia și a planului de management pentru ROSPA0132 Munții Metaliferi și ariile naturale protejate conexe* (contractat în anul 2017).

- *Managementul și conservarea biodiversității în aria naturală protejată ROSCI0325 Munții Metaliferi* (contractat în anul 2017).

- *Întărirea capacității pentru managementul adaptativ al capitalului natural din Parcul Național Retezat (incluzând rezervațiile 2494 Gemenele, 2496 Peștera Zeicului), împreună cu siturile Natura 2000 suprapuse parțial – ROSCI0217 Retezat și ROSPA0084 Munții Retezat* (contractat în anul 2018).

În același timp, la nivelul județului au fost identificate 16 arii naturale protejate care nu dețin un plan de management, cinci dintre acestea fiind situri de importanță comunitară: ROSCI0029 Cheile Glodului, Cibului și Măzii, ROSCI0110 Măgurile Băiței, ROSCI0292 Coridorul Rusca Montană-Țarcu-Retezat, ROSCI0339 Pădurea Povernii-Valea Cernița și ROSCI0355 Podișul Lipovei-Poiana Ruscă.

La nivelul ariilor naturale protejate existente în județul Hunedoara au fost elaborate 15 planuri de management, aprobate sau în curs de aprobare la nivel guvernamental (tabelul 126). Menționăm că unele planuri de management sunt vechi, întocmite în anul 2003 sau 2015.

TABELUL 126: LISTA PLANURILOR DE MANAGEMENT ELABORATE PENTRU ARIILE NATURALE PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Denumirea planului de management	Act aprobare
1	Plan de management al Parcului Național Domogled-Valea Cernei și al siturilor Natura 2000 ROSCI0069 și ROSPA0035	OM nr. 1121/2016
2	Plan de management al Parcului Natural Grădiștea-Muncelului-Cioclovina	HG nr. 1049/2013
3	Plan de management al sitului de importanță comunitară ROSCI0406 Zarandul de Est	Lipsă date
4	Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0064 Defileul Mureșului și al ariilor naturale protejate conexe	OM nr. 1155/2016
5	Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0121 Muntele Vulcan	OM nr. 1242/2016
6	Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0129 Nordul Gorjului de Vest	OM nr. 1251/2016

Nr. crt.	Denumirea planului de management	Act aprobare
7	Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0188 Parâng și al ariilor protejate de interes național 2800 Miru Bora, 2803 Iezerul Latorița, 2799 Căldarea Gâlcescu, 2528 Cheile Jiețului și 2498 Piatra Crinului	OM nr. 1218/2016
8	Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0250 Ținutul Pădurenilor	OM nr. 1178/2016
9	Plan de management al siturilor Natura 2000 ROSCI0085 Frumoasa și ROSPA0043 Frumoasa	OM nr. 1158/2016
10	Plan de management integrat al Parcului Național Defileul Jiului și al sitului Natura 2000 ROSCI 0063 Defileul Jiului	Lipsă date
11	Planul de management al Parcului Național Retezat	Elaborat în anul 2003/ Revizuire
12	Plan de management al Arboretumului Simeria 2015-2025	Lipsă date
13	Plan de management al Geoparcului Dinozaurilor	Neaprobat/expirat în anul 2015
14	Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0324 Munții Bihor	Lipsă date
15	Planului de management al siturilor Natura 2000 ROSPA0139 Piemontul Munților Metaliferi-Vințu (incluzând rezervația naturală 2519 Măgura Uroiului) și ROSCI0419 Mureșul Mijlociu-Cugir	Lipsă date

Sursa: ANANP, 2021.

Planurile de management întocmite propun măsuri active de conservare pentru o serie de specii și habitate de interes comunitar. Menționăm aici specii de plante, mamifere, reptile, amfibieni, pești, nevertebrate și păsări, enumerate în anexele Directivei Habitate și ale Directivei Păsări.

Pe lângă acestea, elementele de biodiversitate sunt completate de un număr ridicat de alte specii de importanță națională care trebuie conservate, răspunzând astfel demersurilor întreprinse la nivel global pentru conservarea diversității biologice.

Analizând planurile de management aprobate, coroborat cu cele aflate în procedură de aprobare sau care sunt în curs de actualizare, s-a evidențiat existența unui număr ridicat de specii de interes comunitar identificate în cadrul ariilor naturale protejate respective.

Pentru acest studiu au fost analizate datele privind speciile de *carnivore mari, vidra și câteva specii de nevertebrate (insecte)*, toate acestea fiind incluse în anexele Directivei Habitate sau făcând obiectul prevederilor unor convenții internaționale, cum ar fi *Convenția CITES, Convenția de la Berna* etc.

Analizând datele din planurile de management referitoare la prezența speciilor în ariile protejate aferente acestora, s-a constatat faptul că cele trei specii de carnivore mari de interes conservativ menționate în Directiva Habitate sunt prezente în 11 planuri de management, deci într-un număr ridicat de arii protejate. Este vorba despre urs (*Ursus arctos*), lup (*Canis lupus*) și râs (*Lynx linx*).

Relieful județului Hunedoara este dominat de unități montane, fapt ce a reprezentat un factor de favorabilitate pentru includerea acestor unități în cadrul ariilor naturale protejate. Astfel se justifică menționarea carnivorelor mari într-un număr mare de planuri de management elaborate la nivelul ariilor protejate din județ.

Distribuția celor trei specii – realizată la nivel de județ utilizând sistemul de griduri 10 km x 10 km – evidențiază prezența acestora pe suprafețe mari (hărțile 36-38), acoperind în totalitate unitățile montane. Modul de reprezentare a distribuției acestor specii utilizând sistemul de griduri 10 km x 10 km nu reprezintă totuși o metodă optimă pentru a evidenția prezența lor. Prin urmare, se impune realizarea hărților de distribuție utilizând o scară diferită, respectiv griduri de 1 km x 1 km.

HARTA 36: ARIA DE DISTRIBUȚIE PENTRU URS (*URSUS ARCTOS*) ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

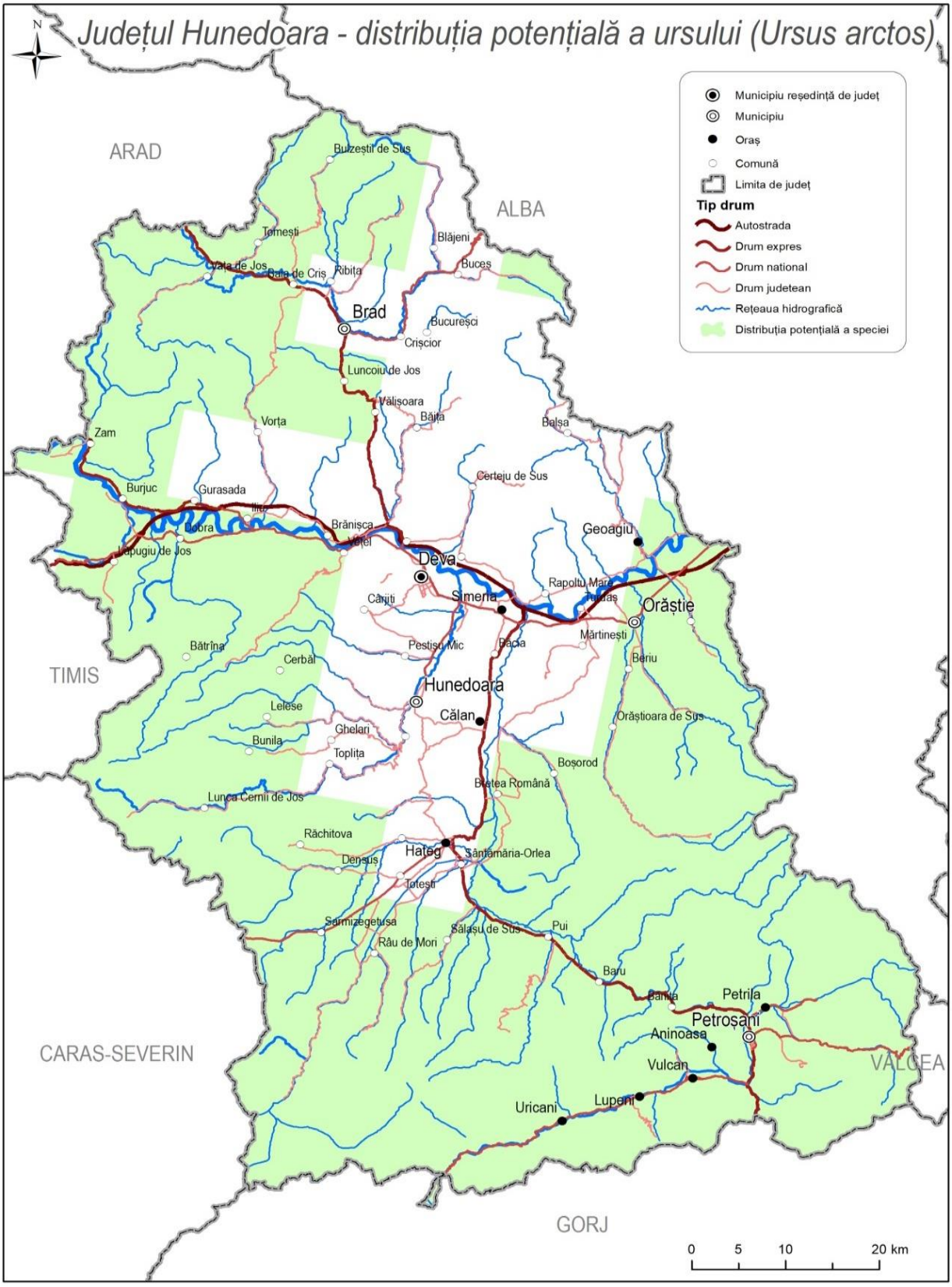

HARTA 37: AREALUL DE DISTRIBUȚIE PENTRU LUP (*CANIS LUPUS*) ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

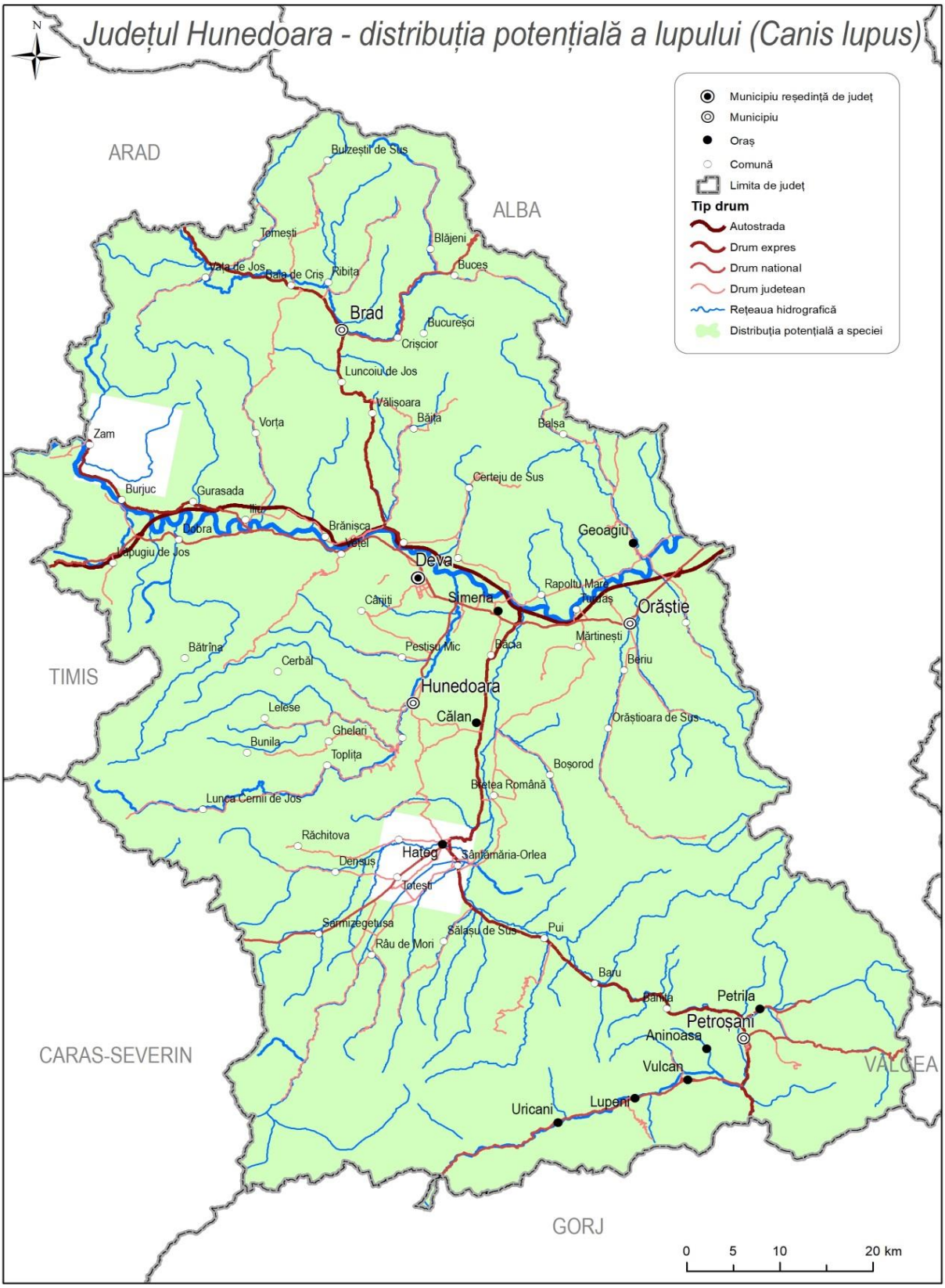

HARTA 38: AREALUL DE DISTRIBUȚIE PENTRU RÂS (*LYNX LINX*) ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

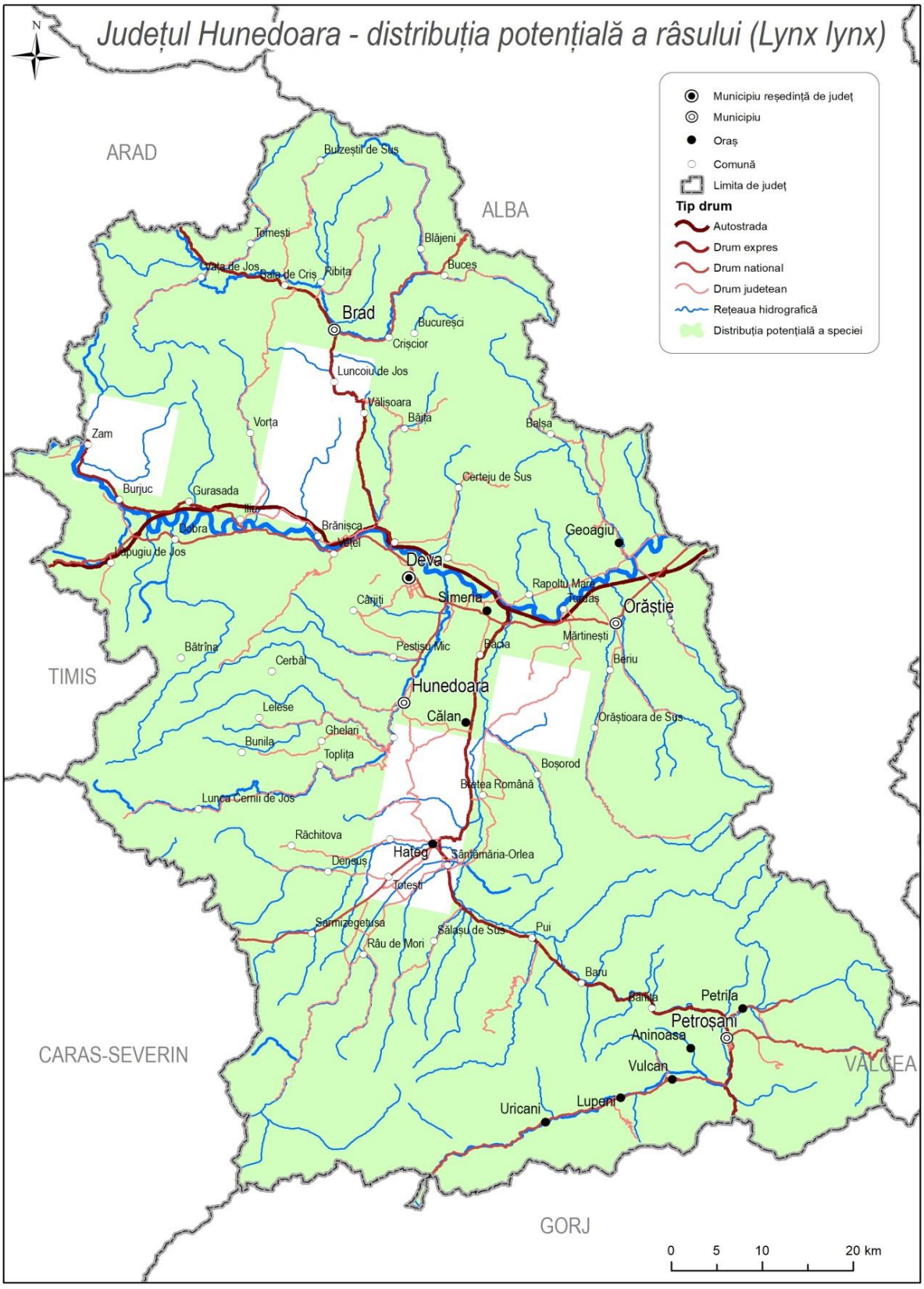

În același timp, vidra (*Lutra lutra*), o altă specie de interes conservativ, este menționată în opt planuri de management din totalul celor analizate, fapt ce indică o distribuție ridicată la nivelul ariilor protejate din județ.

În ceea ce privește nevertebratele, s-au luat în calcul cinci specii de nevertebrate (insecte), fiind analizate datele de prezență în cele 15 planuri de management: *Cerambyx cerdo, Lucanus cervus, Rosalia alpina, Morimus funereus* și *Osmoderma eremita*.

Cele mai multe prezențe s-au înregistrat în cazul speciei *Rosalia alpina* cu opt mențiuni în planurile de management din cele 15 analizate, *Cerambyx cerdo* cu cinci mențiuni, *Lucanus cervus* și *Osmoderma eremita* cu câte patru mențiuni și *Morimus funereus* cu trei mențiuni. Prin urmare, se constată faptul că suprafața județului deține habitate optime pentru aceste specii de insecte importante la nivel comunitar.

Analizând datele centralizate, s-a concluzionat faptul că ariile protejate în care au fost semnalate cele mai multe specii din cele nouă specii de interes comunitar analizate sunt: Parcul Național Valea Cernei și siturile Natura 2000 ROSCI0069 și ROSPA0035 aferente (nouă specii), ROSCI0406 Zarandul de Est (șapte specii), ROSCI0129 Nordul Gorjului de Vest (opt specii) și Parcului Național Defileul Jiului și al sitului Natura 2000 ROSCI 0063 Defileul Jiului (nouă specii).

În cazul tuturor ariilor protejate din județ, numărul speciilor este mult mai mare, număr ridicat înregistrându-se în parcurile naționale și naționale, precum și în siturile Natura 2000 cu suprafețe mari.

În România au fost derulate sau sunt în derulare numeroase proiecte de cercetare care au drept scop îmbunătățirea stării de conservare a acestor specii la nivel național și comunitar. Astfel, se poate concluziona faptul că se pot depune proiecte în acest sens și la nivelul județului Hunedoara, în parteneriat cu instituțiile din alte județe sau Ministerul Mediului, iar atragerea fondurilor trebuie să fie o prioritate în acest sens la nivel de județ.

Pe lângă analiza speciilor importante la nivel comunitar, a fost analizată și distribuția habitatelor comunitare menționate în planurile de management aprobate sau în curs de aprobare. Au fost analizate 11 planuri de management întocmite pentru ariile protejate din județul Hunedoara. Au fost identificate în total 52 de tipuri de habitate comunitare menționate în anexa I din Directiva Habitate, dintre care 16 au fost clasificate ca fiind habitate prioritare la nivel comunitar, notate cu * în tabel (tabelul 127).

TABELUL 127: TIPURI DE HABITATE COMUNITARE IDENTIFICATE ÎN PLANURILE DE MANAGEMENT AFERENTE ARIILOR PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

Nr. crt.	Cod habitat	Denumirea habitatului
1	3220	Vegetație herbacee de pe malurile râurilor montane
2	3230	Vegetație lemnoasă cu *Myricaria germanica* de-a lungul râurilor montane
3	3240	Vegetație lemnoasă cu *Salix eleagnos* de-a lungul râurilor montane
4	4060	Tufărișuri alpine si boreale
5	4070*	Tufărișuri cu *Pinus mugo* și *Rhododendron myrtifolium*
6	4080	Tufărișuri cu specii subarctice de *Salix*
7	40A0*	Tufărișuri subcontinentale peri-panonice
8	5130	Formațiuni de *Juniperus communis* pe tufărișuri sau pășuni calcaroase
9	6110*	Comunități rupicole calcifile sau pajiști bazifite din *Alysso-Sedion albi*
10	6120*	Pajiști xerice și calcifile pe nisipuri
11	6150	Pajiști boreale și alpine pe substrat silicios
12	6170	Pajiști calcifile alpine și subalpine
13	6190	Pajiști panonice de stâncării
14	6210*	Pajiști uscate seminaturale și faciesuri cu tufărișuri pe substrat calcaros (*Festuco-Brometalia*)
15	6230*	Pajiști montane de *Nardus* bogate în specii pe substraturi silicioase

Nr. crt.	Cod habitat	Denumirea habitatului
16	6240*	Pajiști stepice subpanonice
17	6410	Pajiști cu *Molinia* pe soluri calcaroase, turboase sau argiloase
18	6430	Comunități de lizieră cu ierburi înalte higrofile de la nivelul câmpiilor până la cel montan și alpin
19	6440	Pajiști aluviale ale văilor râurilor cu *Cnidion dubii*
20	6510	Fânețe de joasă altitudine cu *Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*
21	6520	Fânețe montane
22	7110*	Turbării acide cu *Sphagnum*
23	7140	Mlaștini turboase de tranziție și turbării mișcătoare
24	7220*	Izvoare petrifiante cu formare de travertin
25	7230	Mlaștini alcaline
26	7240*	Formațiuni pioniere alpine din *Caricion bicoloris atrofuscae*
27	8110	Grohotișuri silicioase din etajul montan până în cel alpin
28	8120	Grohotișuri calcaroase și de șisturi calcaroase din etajul montan până în cel alpin
29	8160*	Comunități daco-balcanice pioniere pe grohotișuri mobile cu *Achnatherum calamagrostis*
30	8210	Versanți stâncoși cu vegetație chasmofitică pe roci calcaroase
31	8220	Versanți stâncoși cu vegetație chasmofitică pe roci silicioase
32	8230	Comunități pioniere din *Sedo-Scleranthion* sau din *Sedo albi-Veronicion dilleni* pe stâncării silicioase
33	8310	Peșteri în care accesul publicului este interzis
34	9110	Păduri de fag de tip *Luzulo-Fagetum*
35	9130	Păduri de fag de tip *Asperulo-Fagetum*
36	9150	Păduri medio-europene de fag din *Cephalanthero-Fagion*
37	9170	Păduri de stejar cu carpen de tip *Galio-Carpinetum*
38	9180*	Păduri din *Tilio-Acerion* pe versanți abrupți, grohotișuri și ravene
39	91D0*	Turbării cu vegetație forestieră
40	91E0*	Păduri aluviale de *Alnus glutinosa* și *Fraxinus excelsior: Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*.
41	91F0	Păduri mixte de luncă de *Quercus robur, Ulmus laevis* și *Ulmus minor, Fraxinus excelsior* sau *Fraxinus angustifolia* din lungul marilor râuri*, Ulmenion minoris*
42	91H0*	Vegetatie forestieră panonică cu *Quercus pubescens*
43	91K0	Păduri ilirice de *Fagus sylvatica* (*Aremonio-Fagion*)
44	91L0	Păduri ilirice de stejar cu carpen (*Erythronio-Carpiniorn)*
45	91M0	Păduri balcano-panonice de cer și gorun
46	91Q0	Păduri relictare de *Pinus sylvestris* pe substrat calcaros
47	91V0	Păduri dacice de fag
48	91Y0	Păduri dacice de stejar și carpen
49	9260	Vegetație forestieră cu *Castanea sativa*
50	9410	Păduri acidofile de *Picea abies* din regiunea montană
51	9420	Păduri de *Larix decidua* și/sau *Pinus cembra* din regiunea montană
52	9530*	Păduri-rariști sud-est carpatice de pin negru (*Pinus nigra ssp. banatica*) cu *Genista radiata*

S-a evidențiat faptul că din cele 52 de tipuri de habitate comunitare, un număr de nouă habitate au ocurența cea mai ridicată, cuprinsă între șase și nouă planuri de management, șase dintre ele fiind habitate de pădure (tabelul 128; figura 90).

TABELUL 128: HABITATE COMUNITARE CU OCURENȚA CEA MAI MARE, MENȚIONATE ÎN PLANURILE DE MANAGEMENT ALE ARIILOR PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA

Cod habitat	Denumirea habitatului	Număr PM
4060	Tufărișuri alpine și boreale	6
6430	Comunități de lizieră cu ierburi înalte higrofile de la nivelul câmpiilor, până la cel montan și alpin	6
6520	Fânețe montane	6
9130	Păduri de fag de tip *Asperulo-Fagetum*	7
9180*	Păduri din *Tilio-Acerion* pe versanți abrupți, grohotișuri și ravene	7
91E0*	Păduri aluviale de *Alnus glutinosa* și *Fraxinus excelsior: Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*	7
9410	Păduri acidofile de *Picea abies* din regiunea montană	7
9110	Păduri de fag de tipul *Luzulo-Fagetum*	8
91V0	Păduri dacice de fag	9

În același timp, 17 habitate comunitare au fost menționate doar în câte un singur plan de management din cele 11 analizate, rezultând o ocurență scăzută (figura 90). Acest fapt este determinat în principal de diversitatea tipurilor ariilor naturale protejate analizate.

FIGURA 90: PREZENȚA FIECĂRUI TIP DE HABITAT LA NIVELUL PLANURILOR DE MANAGEMENT

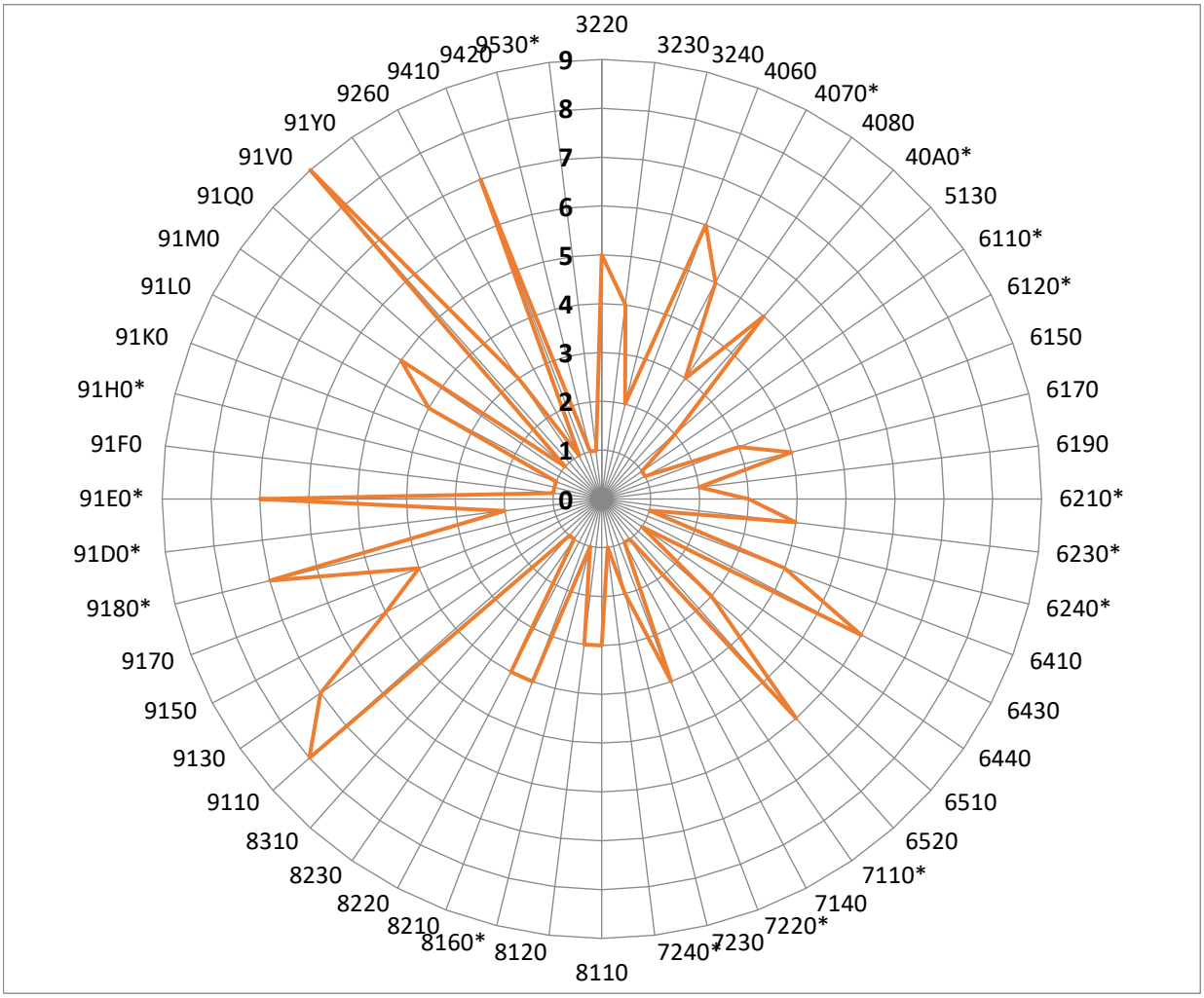

Bogăția în habitate de interes comunitar a fost evaluată, rezultând faptul că în cazul a patru planuri de management au fost menționate și descrise între 21-37 de habitate de interes comunitar, multe dintre acestea fiind prioritare la nivel comunitar (tabelul 129).

TABELUL 129: PLANURILE DE MANAGEMENT ALE ARIILOR PROTEJATE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN CARE SE MENȚIONEAZĂ CELE MAI MULTE TIPURI DE HABITATE COMUNITARE

Nr. crt.	Denumirea planului de management	Număr de habitate comunitare
1	Plan de management al Parcului Național Domogled-Valea Cernei și al siturilor Natura 2000 ROSCI0069 și ROSPA0035	37
2	Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0129 Nordul Gorjului de Vest	25
3	Plan de management al siturilor Natura 2000 ROSCI0085 Frumoasa și ROSPA0043 Frumoasa	22
4	Plan de management integrat al Parcului Național Defileul Jiului și al sitului Natura 2000 ROSCI 0063 Defileul Jiului	21

Cele mai puține tipuri de habitate comunitare sunt menționate în următoarele planuri de management: Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0250 Ținutul Pădurenilor – două habitate comunitare; Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0064 Defileul Mureșului și al ariilor naturale protejate conexe – patru habitate comunitare; Plan de management al sitului Natura 2000 ROSCI0324 Munții Bihor – șase habitate comunitare.

Sursele antropice și naturale de degradare și-au pus amprenta asupra stării ecosistemelor identificate la nivelul județului Hunedoara: ecosistemele forestiere, ecosistemele de râuri, ecosistemele de lacuri, ecosistemele de pajiști și ecosistemele de peșteri. Marea majoritate a acestora sunt incluse în diferite categorii de arii naturale protejate. Prin urmare, reținatenția ecosistemele situate în afara acestora.

Analizând distribuția ecosistemelor degradate din afara ariilor naturale protejate în județul Hunedoara[337], se evidențiază că ecosistemele forestiere degradate reprezintă 7% din totalul suprafeței ocupate de păduri în afara ariilor (harta 39). Cauza principală este reprezentată de activitățile industriale și de defrișările pentru extragerea masei lemnoase. Sunt dominante în zonele montane din sudul județului și din nord. De asemenea, au fost identificate și nouă peșteri care au fost evaluate ca fiind degradate.

Ecosistemele de pajiști degradate ocupă 44% din totalul suprafeței cu pajiști din afara ariilor protejate, fiind localizate în zonele depresionare, Munții Metaliferi și Munții Poiana-Ruscă, precum și în arealul cuprins între Uricani și Petrila[338].

Ecosistemele de ape curgătoare au fost și ele evaluate, rezultând 110 ecosisteme degradate localizate în bazinul Mureșului, al Crișului Alb și al afluenților acestora, asupra cărora și-au pus amprenta în general exploatările miniere și deversările de ape uzate. Ecosistemele lacustre degradate reprezintă 35% din totalul suprafețelor cu lacuri din afara ariilor protejate, localizate în Lunca Mureșului, în arealul localităților Simeria, Bejan etc.[339]

[337] Avram, S.; Croitoru, A.; Gheorghe, C., 2021, *Atlasul ecosistemelor degradate din România*, Editura Academiei Române, București.
[338] Ibidem.
[339] Ibidem.

HARTA 39: DISTRIBUȚIA ECOSISTEMELOR DEGRADATE IDENTIFICATE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

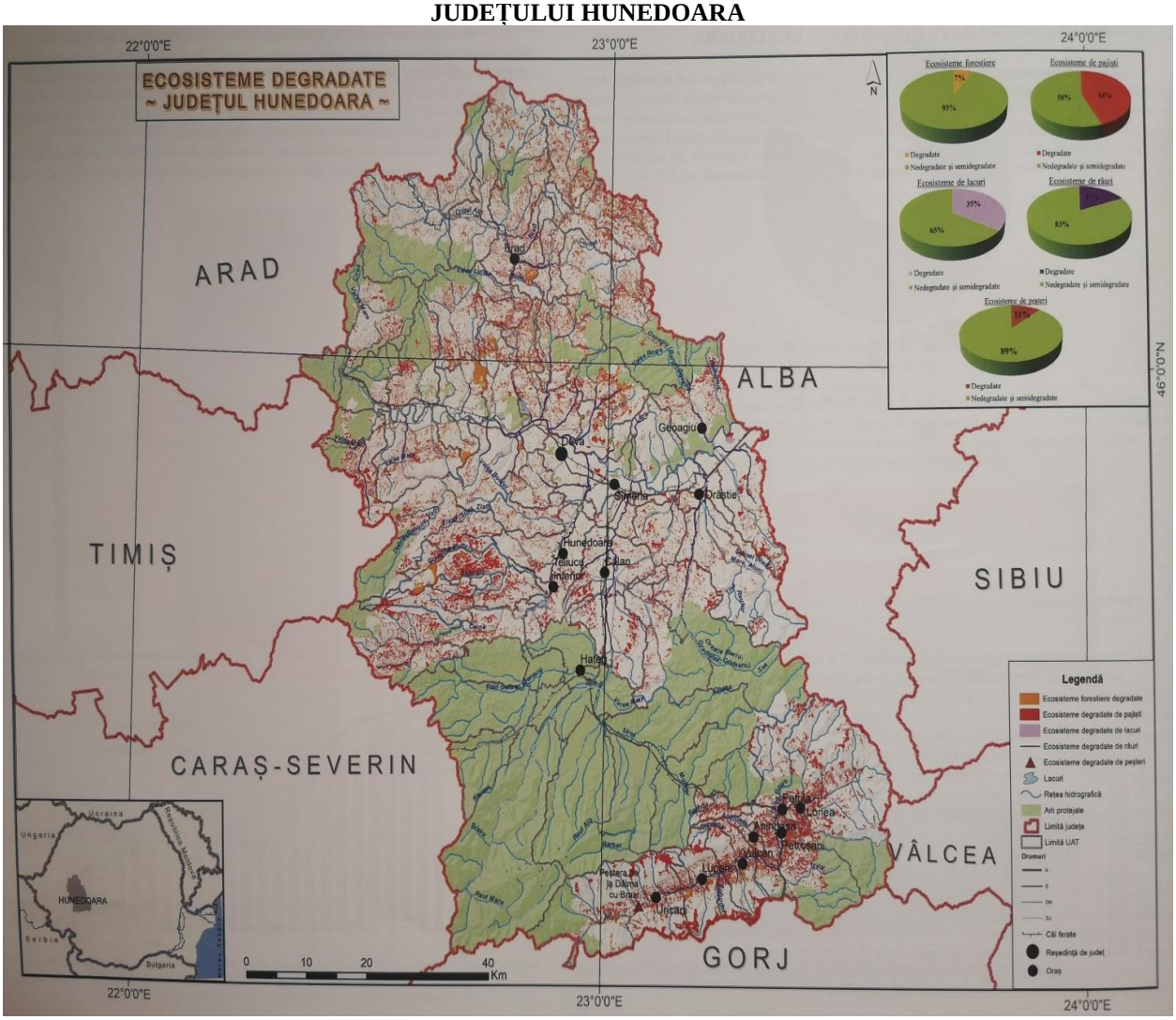

Sursa: Prelucrare după Avram, S.; Croitoru, A.; Gheorghe, C., 2021, *Atlasul ecosistemelor degradate din România*, Editura Academiei Române, București.

6.5. Analiza riscurilor naturale și antropice

Riscul este definit ca fiind un posibil pericol sau probabilitatea de a suferi o daună[340] (Grecu, 1997). Astfel, o serie de evenimente naturale pot să reprezinte riscuri pentru populație, fiind identificate cu evenimente care depășesc capacitatea imediată de absorbție sau contracarare din partea comunităților umane, așa-numitele evenimente extreme.

Având în vedere aceste aspecte, s-a concluzionat că riscul reprezintă un produs între probabilitatea apariției unui eveniment extrem și măsura consecințelor care apar în urma manifestării acestuia[341].

[340] Grecu, F., 1997, *Fenomene naturale de risc. Geologie și geomorfologie*, Editura Universității București.

[341] Armaș, I.; Damian, R.; Sandric, I.; Osaci-Costache, G., 2003, *Vulnerabilitatea versanților la alunecări de teren în sectorul subcarpatic al văii Prahova,* Editura Fundației „România de Mâine", București.

Județul Hunedoara este expus unor tipuri de riscuri diverse, atât din categoria celor naturale, cât și din categoria celor antropice (după sursă), episodice sau permanente (după manifestarea temporală). Din categoria celor naturale predomină riscul la inundații și alunecări de teren, fiind cele mai importante, coroborat cu riscul seismic. Cu toate acestea, suprafețele expuse riscului nu sunt foarte mari comparativ cu alte județe.

Riscul la inundații

Analizând harta riscului la inundații întocmită pentru județul Hunedoara, se constată faptul că zonele principale supuse riscului la inundații sunt prezente în lunca Mureșului și afluenții principali, însă se pot identifica și suprafețe reduse în lunca Crișului Repede și a Jiului (harta 40).

În cadrul județului, în bazinul Mureșului, numeroase zone și sectoare de râu au fost afectate de inundații istorice semnificative: lunca Mureșului, pe toată lungimea sa inclusă în teritoriul județului, râul Strei, râul Orăștie (sectorul inferior) și afluentul Sibișel, râul Cerna (sectorul inferior) și afluentul Valerița și în câteva areale izolate pe afluenții de pe partea dreaptă în aval de municipiul Deva.

Zonele cu risc potențial semnificativ la inundații identificate în bazinul Mureșului, sectorul din județul Hunedoara, sunt[342]:

- râul Mureș – av. loc. Neagra;
- râul Orăștie – av. confl. Feierag;
- râul Strei – av. loc. Petros;
- râul Râul Galben – av. confl. Valea Mare, sect. îndig.;
- râul Cerna – av. confl. Zlești;
- râul Cerna – av. confl. Zlești; sect. îndig.

Analizând *Planul de management al riscului la inundații* al Administrației Bazinale de Apă Mureș, a fost identificată o nouă zonă cu risc la inundații în spațiul hidrografic Mureș din județul Hunedoara. Este vorba de comuna Gurasada, inundația fiind de tip *flash-flood* (inundație produsă în 2012)[343].

În ceea ce privește principalele localități din zonele inundabile declarate ca APSFR (zone cu risc potențial semnificativ la inundații) din județul Hunedoara (bazinul Mureșului) au fost identificate: Orăștie, cu o populație potențial afectată cuprinsă în ecartul 3.001-70.000, inclusiv localitățile adiacente; Hațeg, cu o populație potențial afectată cuprinsă în ecartul 501-3.000; arealul localității Hărău, cu o populație potențial afectată cuprinsă în ecartul 251-500[344].

Localitățile cele mai expuse la inundații din bazinul Mureșului, sectorul din județul Hunedoara sunt: Teliucu Inferior, Căstău, Orăștioara de Sus, Densuș, Orăștioara de Jos, Beriu, Sereca, Sântămăria-Orlea, Simeria, Pui, Chimindia, Hărău, Balșa, Hunedoara, Toplița, Turdaș, Șoimuș, Brănișca, Ilia, Vețel, Sibișel, Dobra, Burjuc, Râu de Mori, Ghelari, Lelese, Bretea Română, Bucium, Gurasada etc.

[342] Institutul Național de Hidrologie și Gospodărire a Apelor, 2021a, *Planul de management al riscului la inundații*, Administrația Bazinală de Apă Mureș.
[343] Ibidem.
[344] Ibidem.

HARTA 40: AREALE SUPUSE RISCULUI NATURAL LA INUNDAȚII ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

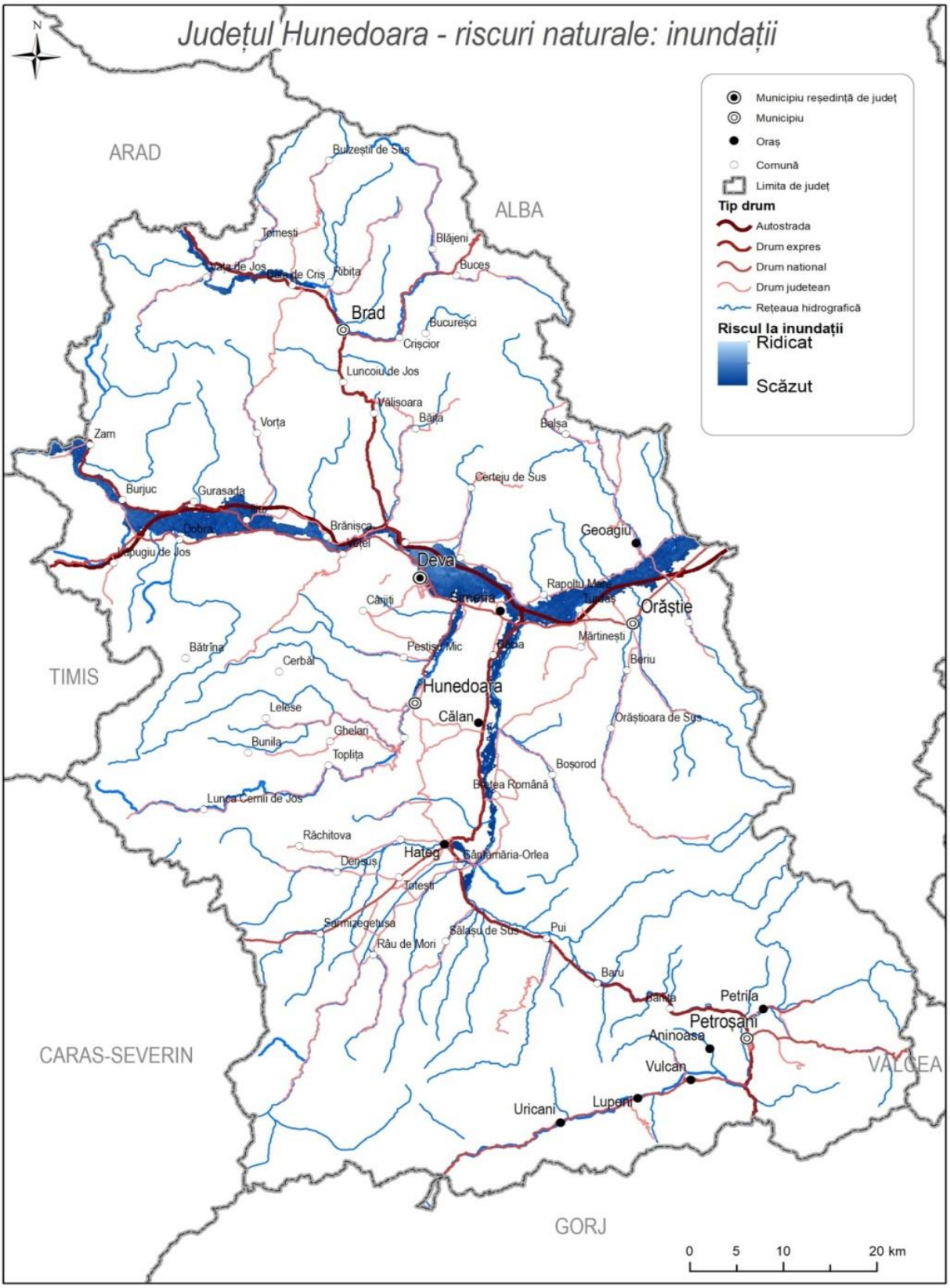

În ceea ce privește bazinul Jiului, sectorul cu risc potențial semnificativ la inundații este reprezentat de râul Jiul de Est – av. loc. Câmpa, sect. îndig.[345]

În această zonă, conform *Planului de management al riscului la inundații* al Administrației Bazinale de Apă Jiu, există propuneri de proiecte integrate majore, cum ar fi amenajarea complexă a râurilor Jiul de Vest și Jiul de Est, populația potențial afectată în cazul unor inundații fiind de peste 500 de locuitori, în arealul localităților Petroșani și Petrila[346].

Localitățile cele mai expuse la inundații din bazinul Jiului, sectorul suprapus județului Hunedoara sunt: Petrila, Aninoasa, Câmpul lui Neag, Strâmbuța, Bănița, Iscroni etc.

În bazinul Crișului Alb, conform *Planului de management al riscului la inundații* al Administrației Bazinale de Apă Crișuri, au fost identificate sectoare de râu afectate de inundații istorice semnificative pe râul Crișul Alb, în aval și amonte de orașul Brad, precum și pe afluenții principali (Obârșa)[347].

În ceea ce privește bazinul Crișului Alb, conform aceluiași plan, sectorul cu risc potențial semnificativ la inundații este reprezentat de râul Crișul Alb – av. confl. Valea Satului, râul Valea Satului și râul Obârșa, av. loc. Obârșa.

Localitățile cele mai expuse la inundații din bazinul Crișului Alb, sectorul suprapus județului Hunedoara sunt: Brad, Blăjeni, Valea Luncoiului, Birtin, Valea Mică, Baia de Criș, Buceș, Crișcior, Tomești, Bucureșci, Vălișoara, Vața de Jos etc.

Riscul la alunecări

Județul Hunedoara prezintă areale în care riscul de producere a alunecărilor este ridicat (harta 41), individualizându-se astfel câteva areale importante:

- arealul municipiului Deva;
- arealul orașului Geoagiu;
- arealul municipiului Hunedoara;
- arealul orașului Brad;
- arealul orașului Aninoasa;
- arealul orașului Petrila;
- arealul municipiului Lupeni etc.

Alunecările de teren sunt influențate de o serie de factori atât naturali, cât și antropici. Amploarea acestor alunecări poate fi influențată de către precipitațiile abundente, substratul litologic, cutremure, eroziunea în adâncime etc., dar și de activitățile antropice diverse (modificarea echilibrului versantului, diferite construcții, defrișări etc.

Aceste tipuri de riscuri naturale, respectiv riscul la inundații și riscul la alunecări, sunt completate de riscurile antropice identificate la nivelul județului Hunedoara.

Analiza efectuată a identificat următoarele elemente de natură antropică ce se pot constitui în factor de risc, în concordanță cu principalele activități desfășurate la nivelul județului:

- prezența haldelor de steril și a siturilor contaminate active sau inactive, cele mai multe fiind localizate în zonele miniere din bazinul Petroșani, Hunedoara, Deva, Brad etc.;

- activități industriale ce se constituie în riscuri tehnogene: industria de producere a energiei, industria siderurgică, unități de producere a materialelor de construcții etc. Aceste unități industriale au fost analizate în capitolele anterioare;

- rampele de deșeuri și depozitele necontrolate de deșeuri.

---

[345] Institutul Național de Hidrologie și Gospodărire a Apelor, 2021b, *Planul de management al riscului la inundații*, Administrația Bazinală de Apă Jiu.

[346] Ibidem.

[347] Institutul Național de Hidrologie și Gospodărire a Apelor, 2021c, *Planul de management al riscului la inundații,* Administrația Bazinală de Apă Crișuri.

HARTA 41: AREALE CU RISC NATURAL LA ALUNECĂRI DE TEREN ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

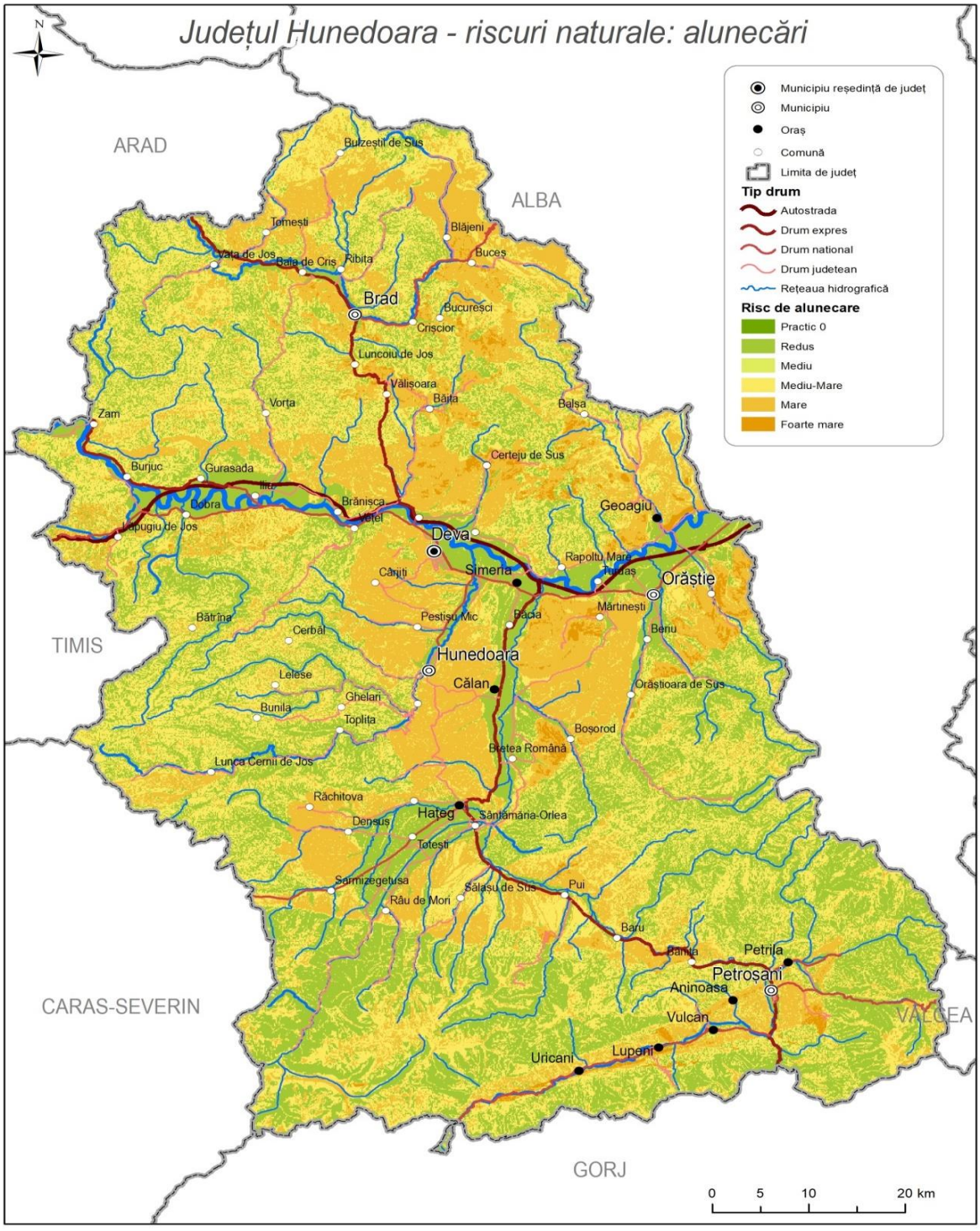

A fost analizată situația marilor poluatori din județul Hunedoara, mare parte din aceste unități constituindu-se în surse de degradare a componentelor mediului (apă, aer, sol, biodiversitate), dar și în posibile surse de risc antropic, prin activitățile desfășurate (harta 42).

HARTA 42: DISTRIBUȚIA ACTIVITĂȚILOR MARI POLUATOARE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

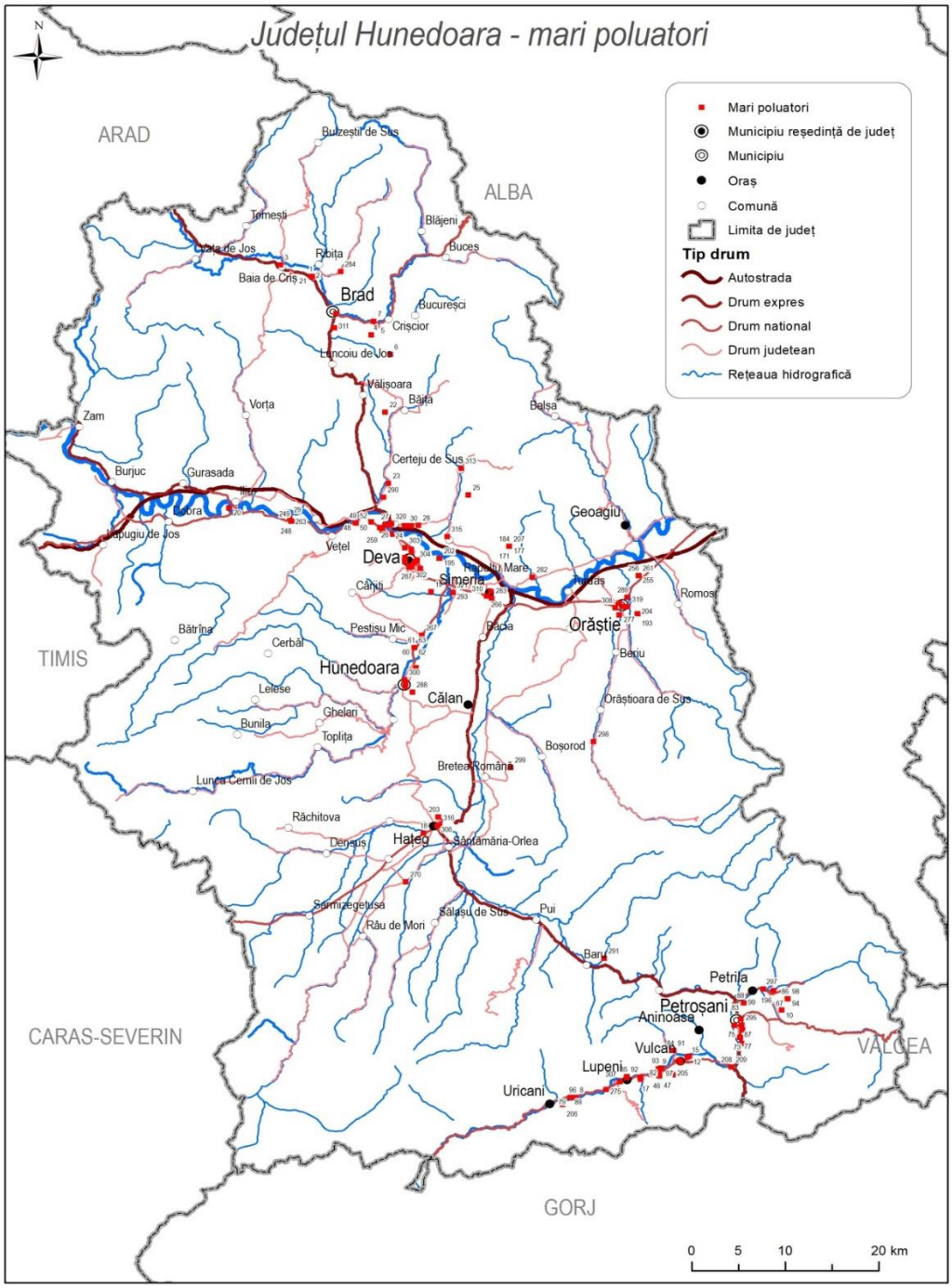

Pentru această analiză a fost utilizată baza de date privind activitatea complexelor industriale (marii poluatori) din cadrul *Registrului european al poluanților emiși și transferați* (European Pollutant Release and Transfer Register/E-PRTR)[348].

[348] European Environment Agency, 202, *Industrial Emission Portal*, disponibil la: https://industry.eea.europa.eu/. Accesat: 9.09.2021.

Analizând datele, au fost identificate 323 de *activități mari poluatoare* la nivelul județului Hunedoara, încadrate în 23 de *categorii de sectoare de activitate*, opt *tipuri de activități poluatoare* și 18 *subtipuri de activități*, conform clasificării *Registrului European al Poluanților Emiși și Transferați*.

Analiza distribuției spațiale a marilor poluatori în județul Hunedoara evidențiază concentrarea marilor surse poluatoare în proximitatea localităților: Vulcan, Vețel, Uricani, Șoimuș, Simeria, Petroșani, Petrila, Deva, Hunedoara, Orăștie, Lupeni, Hațeg, Beriu etc.

Ponderea cea mai ridicată o reprezintă sursele poluatoare clasificate după tip în categoria *producție*, 54,8% (figura 91), numărul total de surse identificate fiind de 177 (figura 92).

FIGURA 91: PONDEREA CATEGORIILOR MARILOR POLUATORI ÎN FUNCȚIE DE TIPUL ACTIVITĂȚILOR

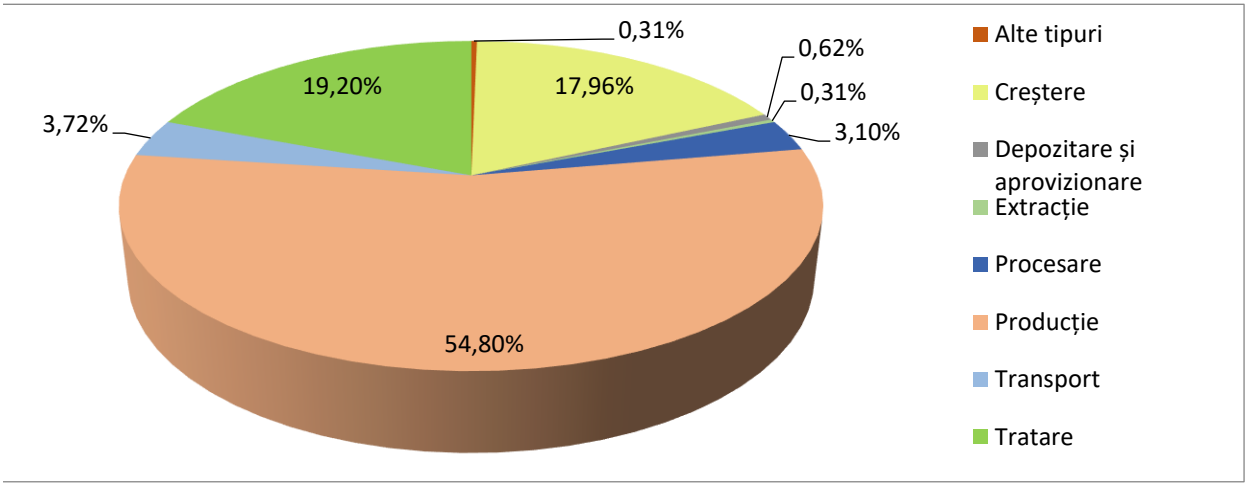

O pondere destul de ridicată o reprezintă și sursele mari poluatoare din categoria *tratare*, respectiv 19,2% , ceea ce înseamnă 62 de surse mari poluatoare (figura 91, figura 92).

La polul opus, ponderile cele mai scăzute sunt ocupate de acele mari surse poluatoare din categoriile extracție (0,31%), *aprovizionare* (0,62%) etc.

FIGURA 92: NUMĂRUL ACTIVITĂȚILOR MARI POLUATOARE ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE ACTIVITATE

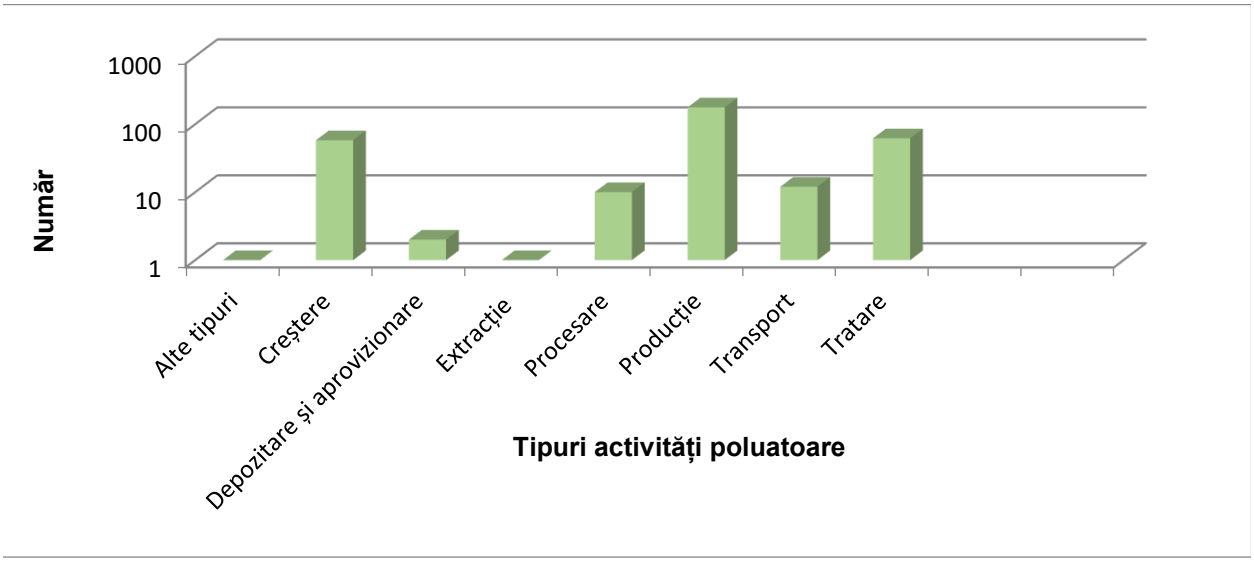

În anexa 8 au fost descrise aceste unități mari poluatoare de la nivelul județului, specificându-se sectorul activității, tipul și subtipul activității și unitatea administrativ-teritorială pe teritoriul căreia este localizată activitatea respectivă.

6.6. Schimbări climatice

Abordarea problematicii schimbărilor climatice la nivelul județului Hunedoara presupune în primul rând analiza valorilor parametrilor climatici și a activității de monitorizare a acestora prin stațiile meteorologice, în scopul evaluării trendului valorilor de temperatură.

De asemenea, o altă direcție se axează pe analiza emisiilor de gaze cu efect de seră, identificarea și caracterizarea surselor existente la nivelul județului și propunerea de măsuri de diminuare a acestor emisii în atmosferă, inclusiv soluții alternative la producerea de energie.

a. La nivelul județului Hunedoara se află localizate **patru stații meteorologice**: Deva, Țebea, Petroșani și Parâng. Stațiile meteorologice Deva și Țebea sunt administrate de Centrul Meteorologic Regional Banat-Crișana, în timp ce stațiile Petroșani și Parâng se află în administrarea Centrului Meteorologic Regional Oltenia[349].

Stația meteorologică Deva este o stație meteorologică esențială în fuxul internațional RBSN (*Rețeaua regională sinoptică de bază*).

În ceea ce privește temperatura maximă înregistrată la nivelul județului, s-a calculat temperatura maximă pentru sezonul de vară (lunile iunie, iulie, august), valorile fiind cuprinse între 29°C și 10°C. Referitor la temperaturile minime din sezonul de iarnă, valorile înregistrate la nivelul județului sunt cuprinse între -1°C și -11°C.

Cele mai ridicate sunt înregistrate în lungul văii Mureșului și al afluentului Strei, sectorul inferior, precum și în lungul văii Crișului Alb, în aval de localitatea Brad. Cele mai reduse valori maxime în sezonul de vară sunt localizate în zonele montane înalte din cadrul județului (hărțile 43 A, B). Pentru valorile minime, distribuția este aceeași ca și în cazul valorilor maxime.

Au fost analizate valorile temperaturilor medii lunare multianuale din sezonul de primăvară, vară, toamnă și din sezonul de iarnă, pentru a vedea valorile înregistrate și dinamica lor spațială (hărțile 44 A, B, C, D).

Astfel, temperatura medie a sezonului de primăvară este cuprinsă între 12°C, înregistrată în special în zona central-nordică a județului, respectiv culoarul Mureșului și al Crișului Alb, și -2°C predominant în zonele montane din sudul și sud-estul județului.

Sezonul de vară se caracterizează prin temperaturi medii cuprinse între 22,6°C și 6,8°C, mai reduse în zonele montane înalte.

Pentru sezonul de toamnă temperaturile medii sunt situate între 13°C și 0,5°C, valorile cele mai ridicate înregistrându-se în nordul și centrul județului, în zonele joase din culoarul Mureșului, în timp ce valorile cele mai reduse se înregistrează în zonele montane.

Sezonul de iarnă se caracterizează prin temperaturi medii cuprinse între 2°C și -8°C, cu valori mai ridicate în zonele joase din culoarul Mureșului.

[349] Administrația Națională de Meteorologie, 2021, *Centre meteorologice regionale*, disponibil la: https://www.meteoromania.ro/despre-noi/contact/. Accesat la data de 9.09.2021.

HARTA 43 A: DISTRIBUȚIA TEMPERATURILOR MAXIME DIN SEZONUL DE VARĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

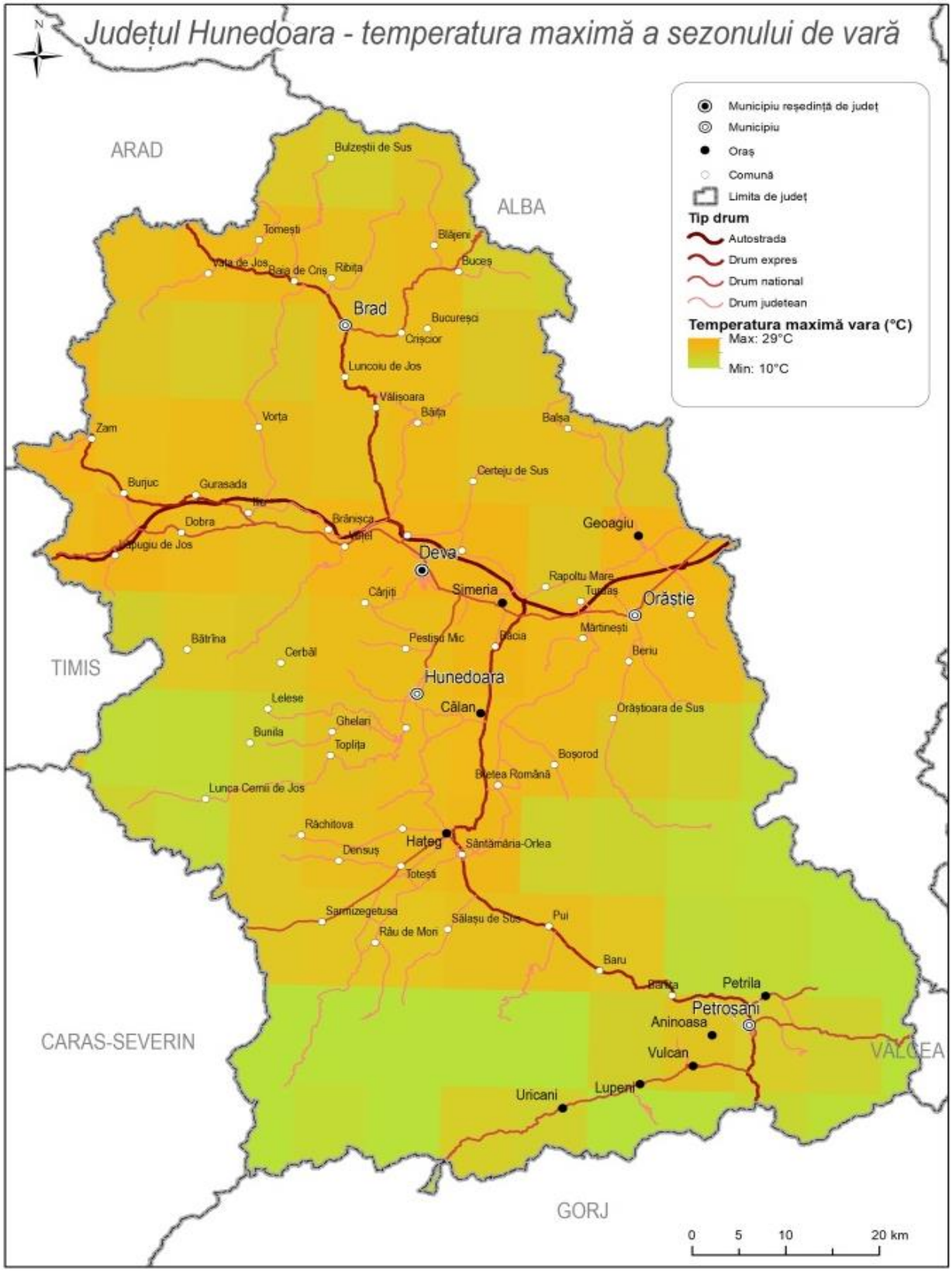

HARTA 43 B: DISTRIBUȚIA TEMPERATURILOR MINIME DIN SEZONUL DE IARNĂ, ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

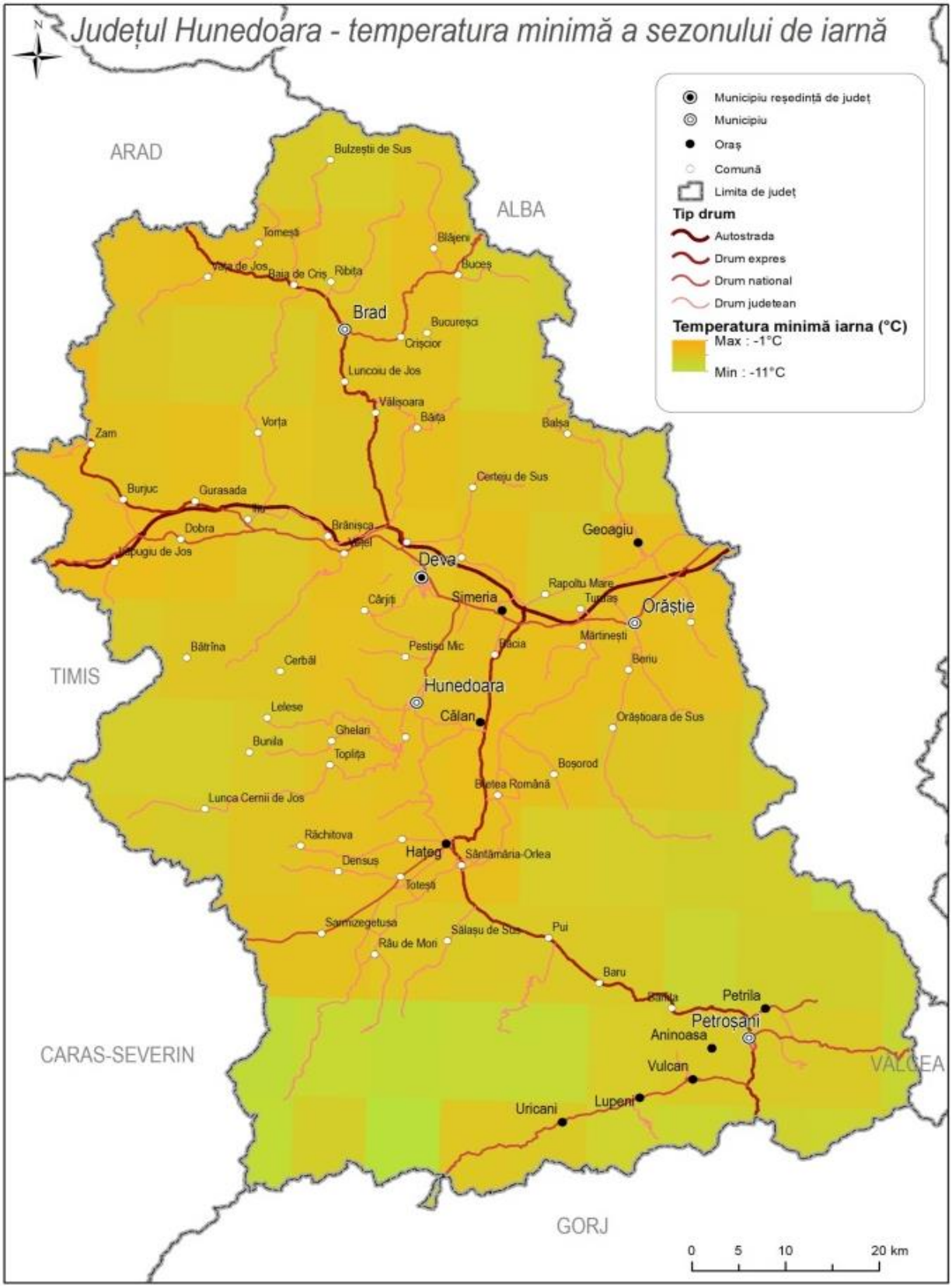

HARTA 44 A: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE PRIMĂVARĂ

HARTA 44 B: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE VARĂ

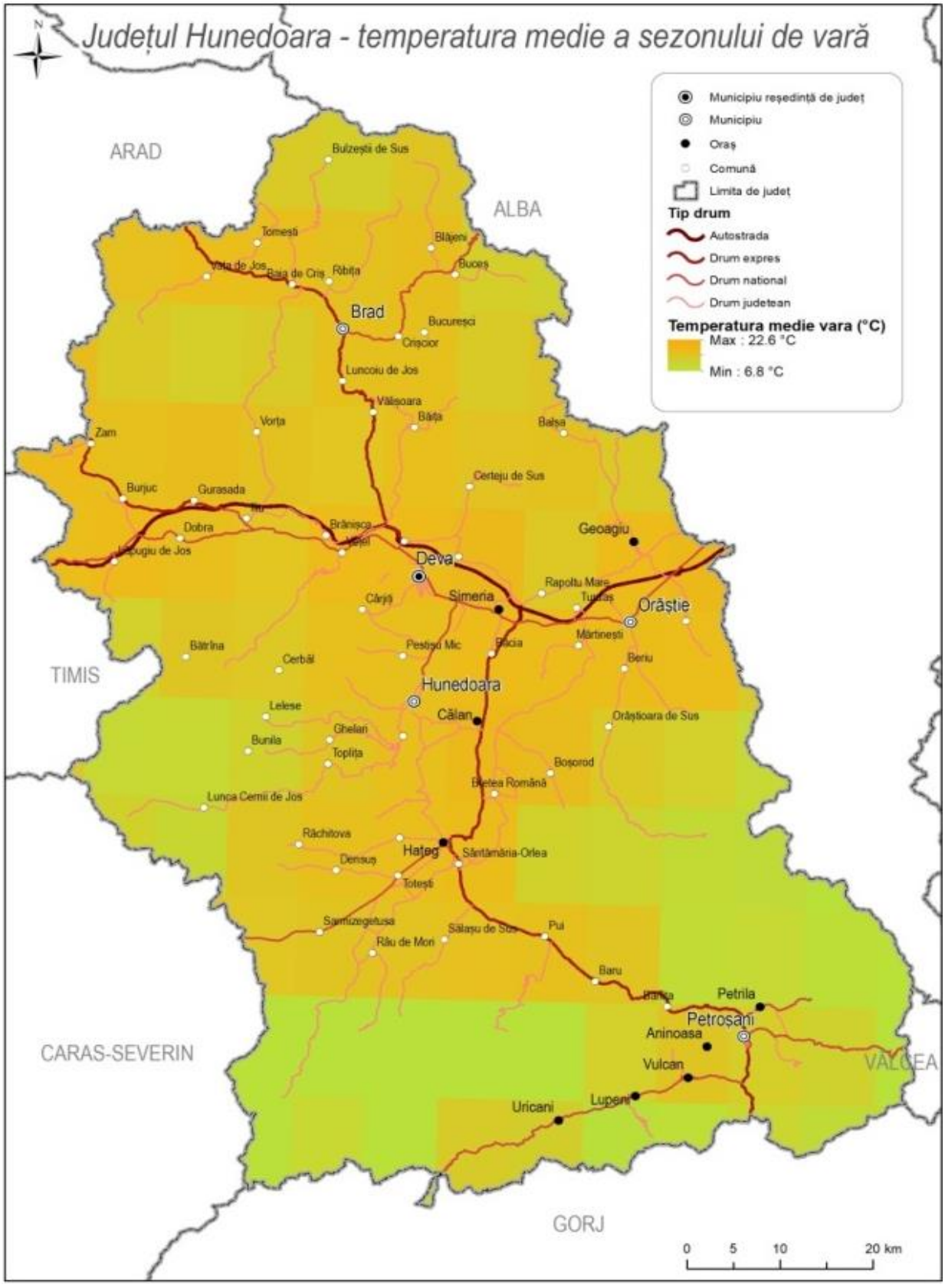

HARTA 44 C: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE TOAMNĂ

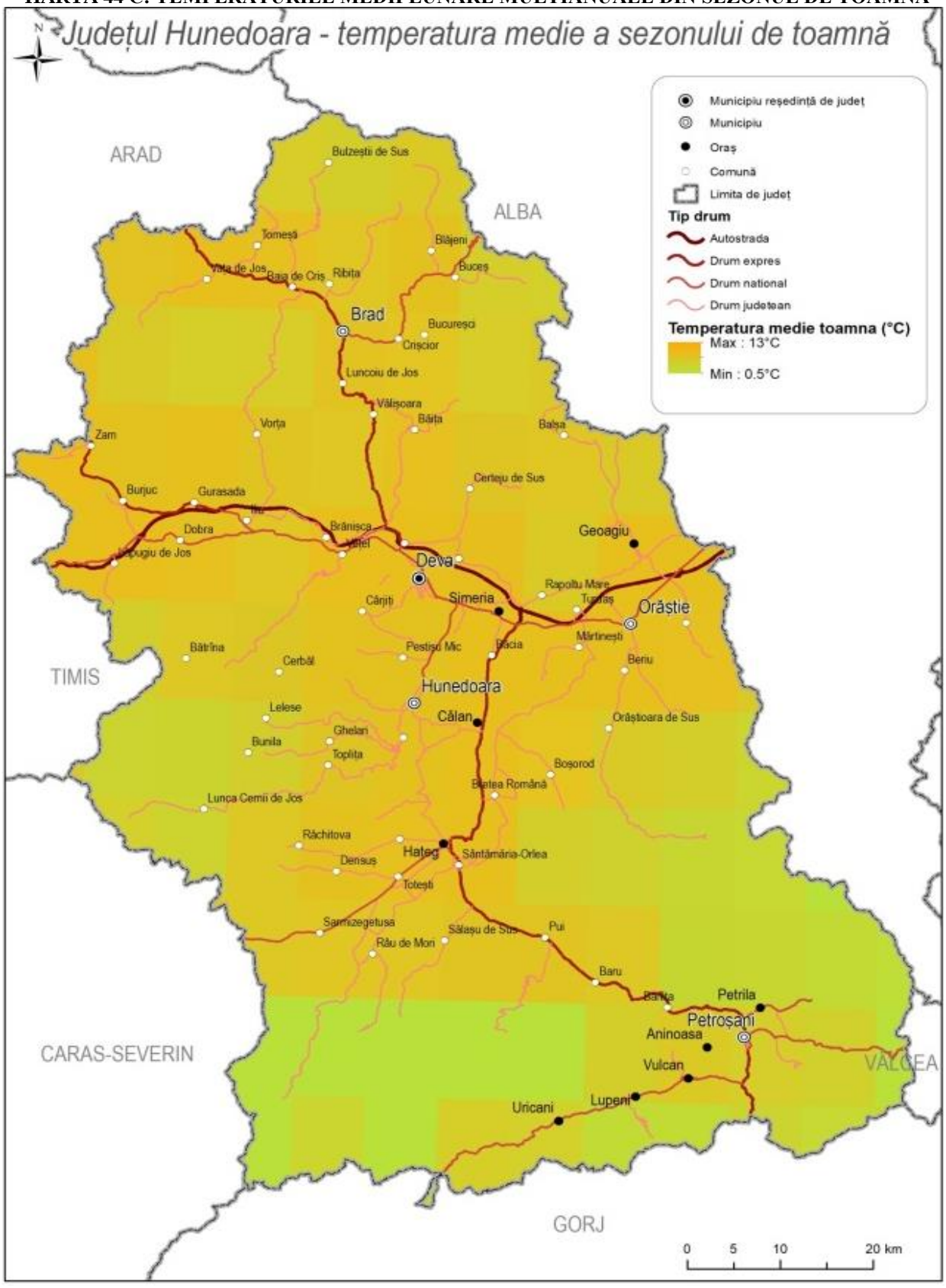

HARTA 44 D: TEMPERATURILE MEDII LUNARE MULTIANUALE DIN SEZONUL DE IARNĂ

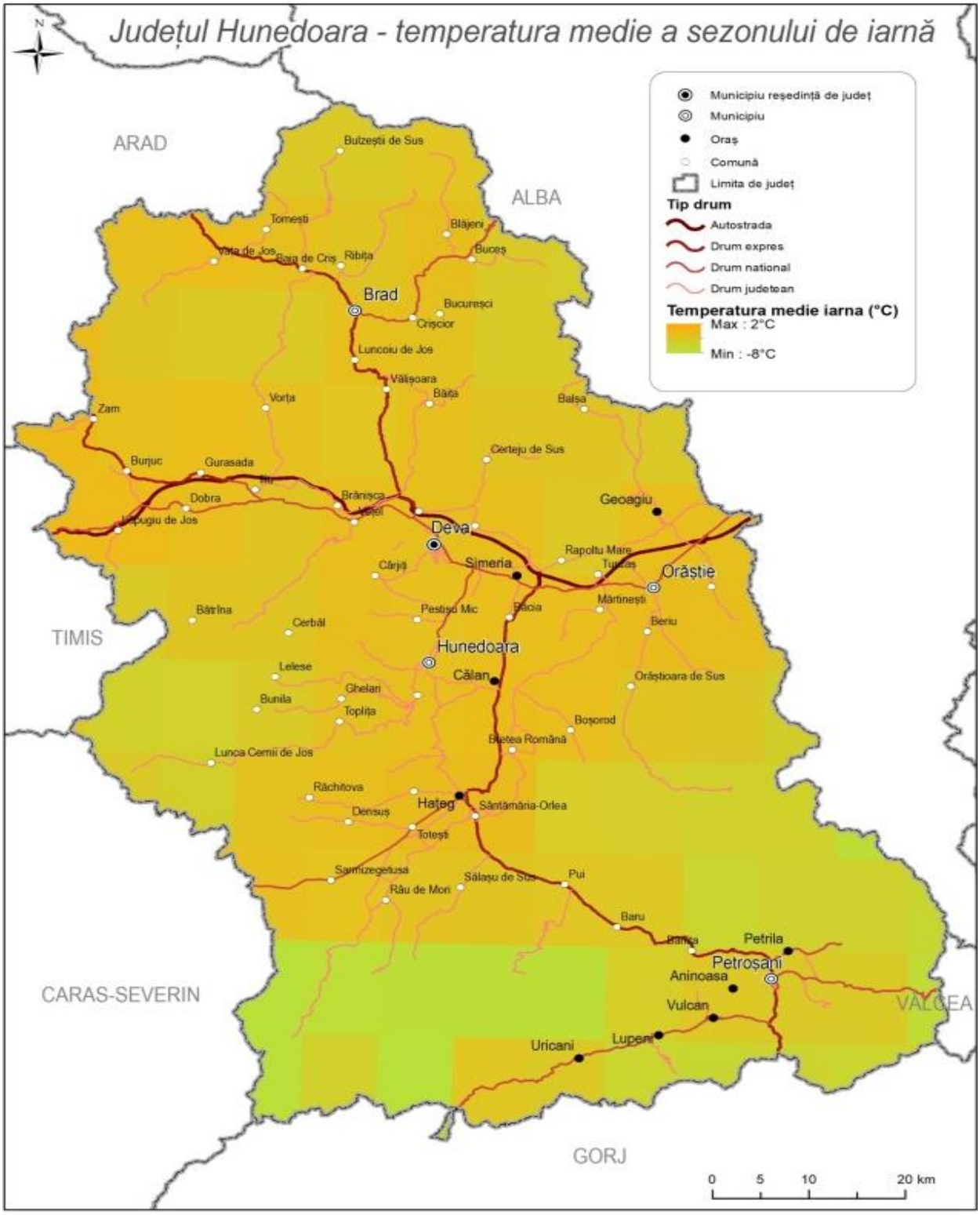

Analizând valorile de temperatură disponibile, s-a putut calcula trendul temperaturilor medii din lunile de iarnă (hărțile 45 A, B, C), înregistrându-se creșteri cu valori cuprinse între 0,02°C și 0,05°C.

HARTA 45 A: TRENDUL TEMPERATURILOR MEDII DIN LUNILE DE IARNĂ

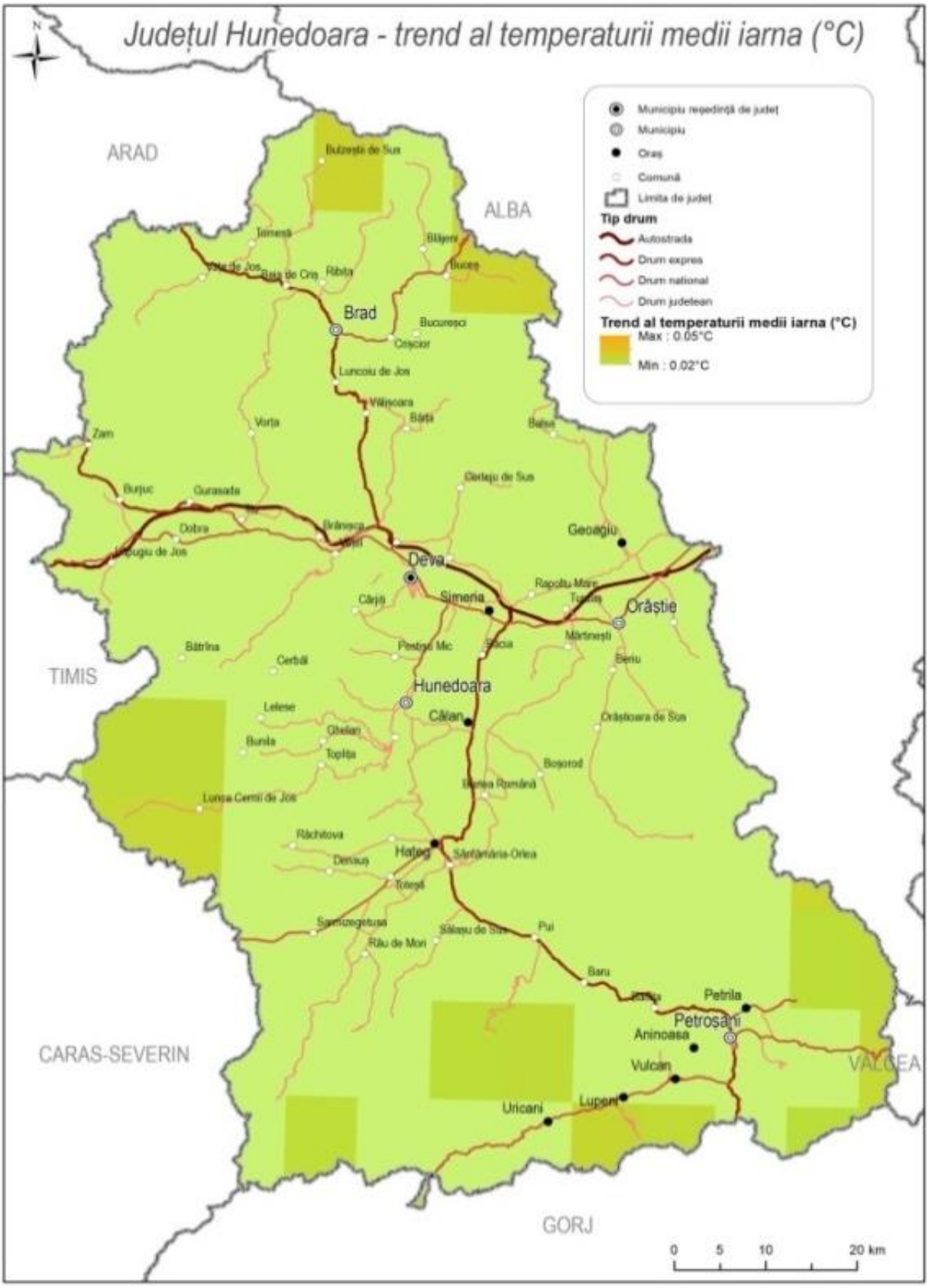

HARTA 45 B: TRENDUL TEMPERATURILOR MEDII DIN LUNILE DE PRIMĂVARĂ

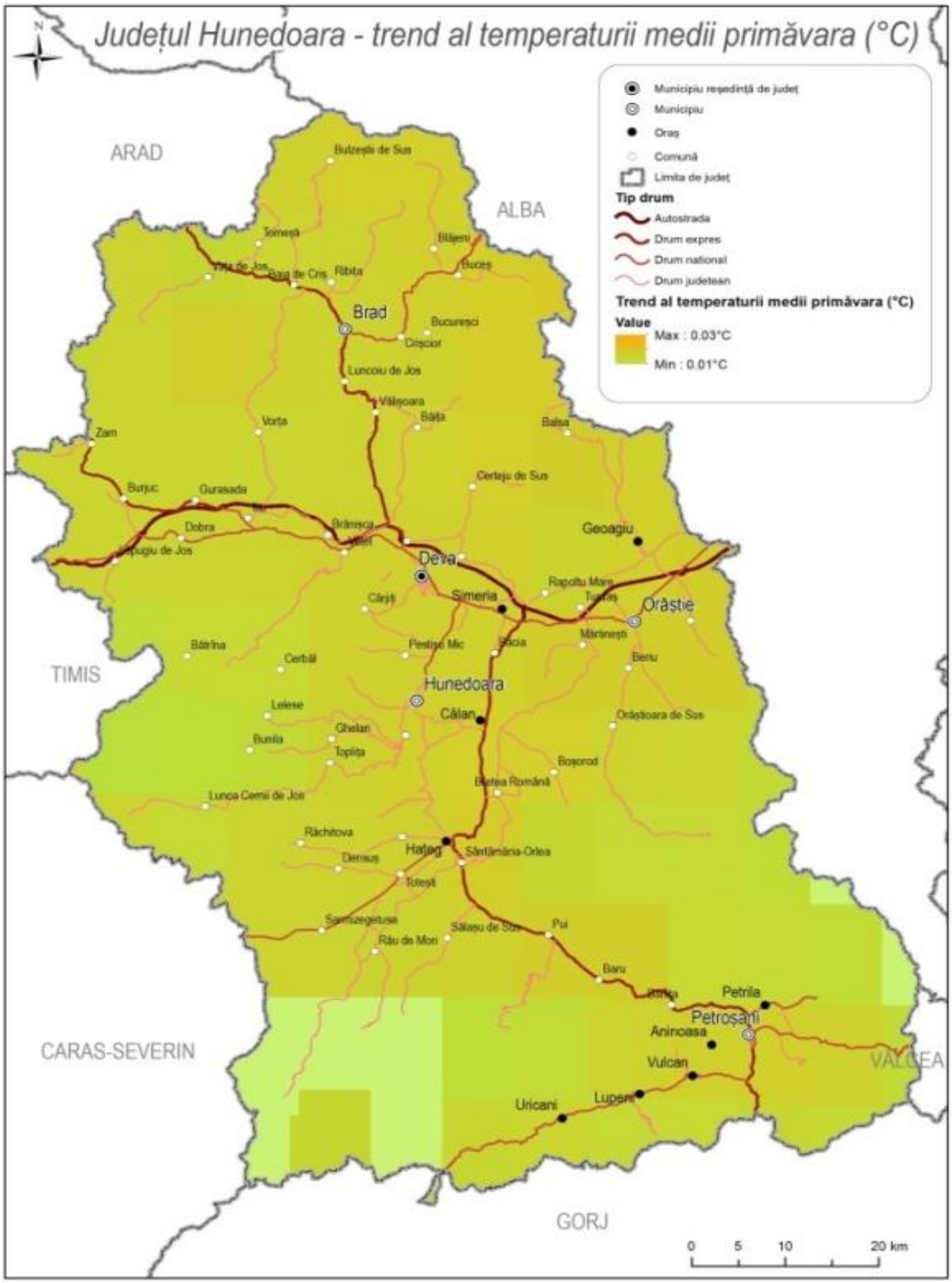

HARTA 45 C: TRENDUL TEMPERATURILOR MEDII DIN LUNILE DE VARĂ

Pentru lunile din sezonul de primăvară, analiza a evidențiat creșteri între 0,01°C și 0,03°C, iar pentru sezonul de vară, creșteri cu valori între 0,03°C și 0,05°C.

Se poate concluziona faptul că, în afară de lunile din sezonul de toamnă, se înregistrează un trend pozitiv, cu creșteri ale valorilor cuprinse între 0,01°C și 0,05°C. Acest lucru poate justifica necesitatea implementării măsurilor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră la nivelul județului Hunedoara și a celorlalte măsuri propuse pentru combaterea efectelor schimbărilor climatice de la nivel global.

b. **Emisiile gazelor cu efect de seră**

Din postura de semnatară a Convenției Națiunilor Unite pentru schimbări climatice, România se obligă să reducă emisiile de gaze cu efect de seră în atmosferă, respectiv concentrațiile de dioxid de carbon (CO_2), metan (CH_4), protoxid de azot (N_2O), hidrofluorocarburi (HFC), perfluorocarburi (PFC), hexafluorură de sulf (SF6) și trifluorură de azot (NF_3).

Un tratat important în domeniul schimbărilor climatice este *Acordul de la Paris*, adoptat în 2015, semnat și ratificat de către Uniunea Europeană în anul 2016. Prin intermediul său se instituie un mecanism prin care se contribuie la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră la nivel global, respectiv reducerea emisiilor de dioxid de carbon începând cu anul 2020. Prin intermediul său, s-a stabilit limitarea încălzirii globale la un nivel sub 2°C, făcându-se eforturi pentru a o limita la 1,5°C.

Pactul ecologic european, prezentat în 2019, reprezintă o nouă provocare la nivel european, Uniunea Europeană luându-și angajamentul de a participa activ la combaterea schimbărilor climatice la nivel mondial, prin realizarea neutralității climatice până în anul 2050.

Prin *Pactul ecologic european* se asigură o tranziție energetică echitabilă, stabilindu-se *un mecanism* și *un fond pentru o tranziție echitabilă,* orientate spre acele regiuni și sectoare ce depind de combustibilii fosili sau de alte procese ce emit cantități mari de CO_2[350].

În România s-au identificat în primă fază un număr de șase județe ca fiind posibile zone de intervenție a acelui fond, printre care se numără și județul Hunedoara[351].

La nivelul județului Hunedoara au fost identificate principalele surse care emit în atmosferă cantități mari de CO_2: industria minieră din principalele bazine carbonifere, componentă descrisă în capitolele anterioare, transporturile, fermele zootehnice etc.

În județul Hunedoara, datele au evidențiat faptul că cele mai mari emisii s-au înregistrat în cazul dioxidului de carbon, protoxidului de azot și metan, cele trei gaze cu efect de seră importante la nivel global. Județul este considerat un mare poluator la nivel național, doar sursele industriale producând anual între 5.000 și 10.000 t CO_2[352].

c. Pentru combaterea schimbărilor climatice sunt prevăzute o serie de măsuri la nivel global. Una dintre acestea prevede **creșterea ponderii energiei regenerabile** din totalul celei consumate. Pe lângă aceasta, este necesar a se pune accent pe reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră, în special CO_2.

Țara noastră deține numeroase tipuri de resurse de energie regenerabilă, cum ar fi: hidroenergie, ape geotermale, energie eoliană și fotovoltaică.

Potențialul județului Hunedoara pentru producerea energiei cu ajutorul surselor alternative este prezentat în cele ce urmează.

Energia eoliană. La nivelul județului, viteza vântului are valori între 0,07 m/s și 14 m/s (harta 46). Studiile existente și literatura de specialitate oferă numeroase informații privind

---

350 Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, 2020, *Studiu de evaluare adecvată pentru Strategia energetică a României 2020-2030, cu perspectiva anului 2050,* disponibil la http://economie.gov.ro/images/ Energie/20200805_EA_SER_rev06_ROl.pdf. Accesat la data de 12.09.2021.

351 Ibidem.

352 Consiliul Județean Hunedoara, 2014, *Planul de dezvoltare regional al județului Hunedoara*, Partea a III-a, *Analiza socioeconomică.*

condițiile climatice necesare. Astfel, pentru eoliene cu ax orizontal cu rotorul de tip elice, cu o putere de 3.000 kW, este necesară o viteză a vântului pentru pornire în jurul valorii de 3 m/s, iar viteza nominală în jur de 14 m/s.

HARTA 46: VALORILE VITEZEI VÂNTULUI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA (M/S)

HARTA 47: VALORILE RADIAȚIEI SOLARE DIRECTE LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

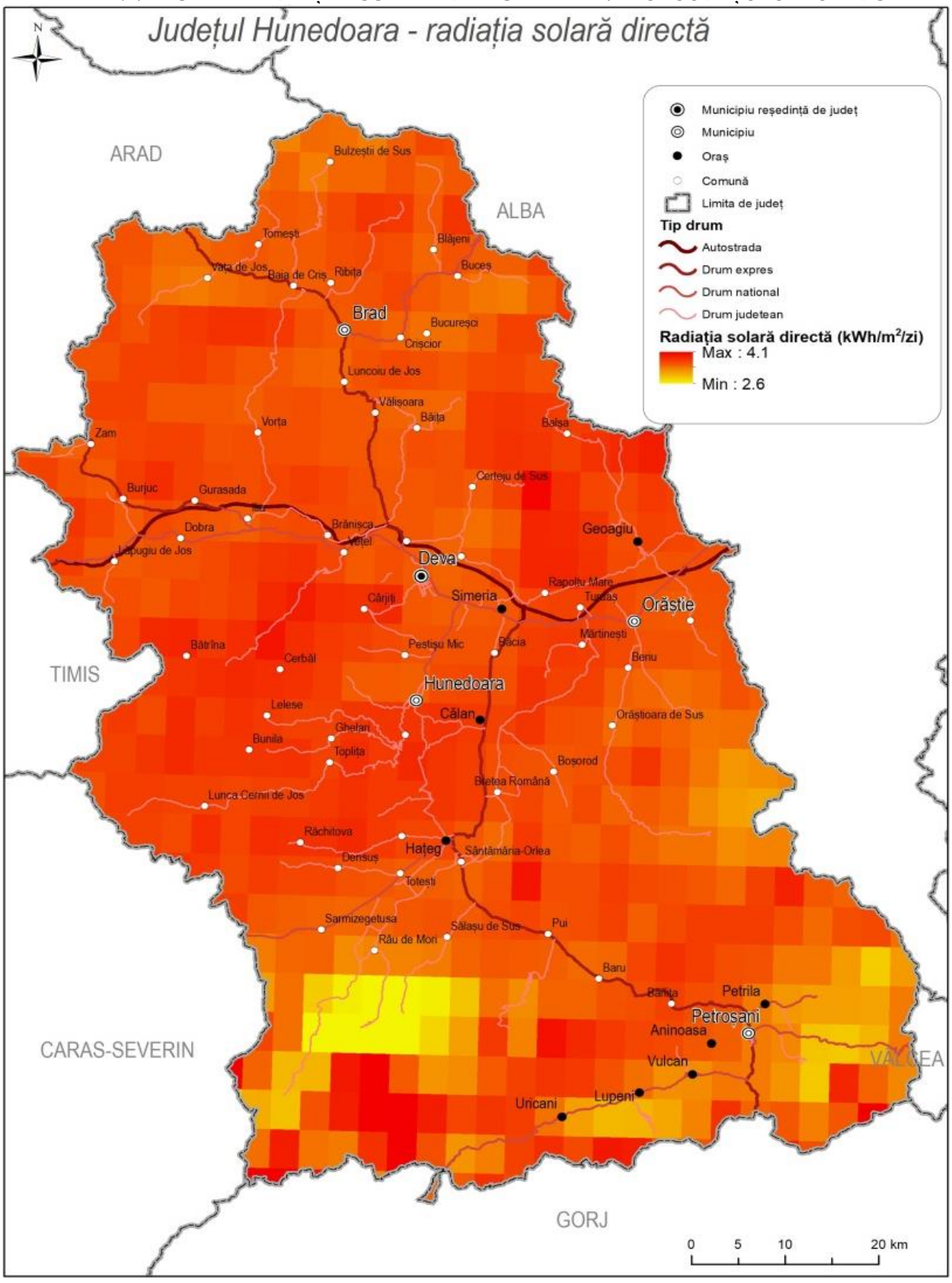

Există, astfel, un potențial pentru instalarea centralelor eoliene și producerea energiei verde utilizând ca resursă regenerabilă vântul (conform hărții întocmite), însă acest lucru trebuie validat prin studii de fezabilitate și, în urma efectuării studiilor necesare conform legii în vigoare, luând în calcul și durata perioadei de manifestare a vântului cu anumite viteze.

Există un potențial ridicat în special în zona montană, pe crestele montane din județ, aflate sub influența circulației atmosferice din zona Atlanticului de Nord[353].

Energia solară se poate valorifica energetic pentru producerea energiei electrice în sisteme fotovoltaice[354].

Energia solară, respectiv intensitatea radiației solare, reprezintă o altă sursă regenerabilă de energie din țara noastră. Prezintă valori cuprinse între 2,6 și 4,1 kWh/m^2/zi în județul Hunedoara. Valorile ridicate sunt înregistrate cu precădere în partea centrală și nordică a județului, iar în proporții mai reduse în rest (harta 47).

Ținând cont de valorile anuale, pentru arealul județului sunt caracteristice valori cuprinse între 1.200-1.250 kWh/m^2/an, precum și sub 1.200 kWh/m^2/an în zonele înalte montane din partea de sud. În aceste zone, înălțimile mari și fragmentarea reliefului favorizează persistența ceții și creșterea nebulozității (ceea ce duce la scăderea duratei de strălucire a soarelui).

6.7. Economia circulară

6.7.1. Cadrul de reglementare

Sfârșitul secolului al XX-lea a reprezentat perioada în care au fost recunoscute problemele de mediu reflectate în creșterea și dezvoltarea economică intensivă. În această perioadă a fost inițiată ideea reevaluării riscului de a epuiza resursele naturale. Astfel, în cadrul Clubului de la Roma, prin Raportul „Limitele creșterii", au fost puse bazele modelelor unei economii circulare și s-a dat un semnal de alarmă cu privire la modul în care au fost gestionate resursele oferite de mediu. Astfel, s-a lansat conceptul de economie circulară, în vederea economisirii resurselor, evitării epuizării acestora, reciclării deșeurilor și consumului responsabil.

Forumul Economic Mondial definește economia circulară ca un sistem industrial care urmărește utilizarea energiei regenerabile, elimină utilizarea substanțelor chimice toxice care afectează reutilizarea și revenirea în biosferă a produselor și vizează eliminarea deșeurilor prin proiectarea superioară a materialelor, produselor, sistemelor și modelelor de afaceri.

Una dintre cele mai cunoscute definiții este dată de Fundația Ellen MacArthur: un sistem industrial care este restaurator sau regenerator prin intenție și proiectare. Astfel, privind dincolo de modelul industrial extractiv actual, o economie circulară își propune să redefinească creșterea economică, concentrându-se pe beneficii pozitive la nivelul întregii societăți.

Pactul ecologic european este un set de inițiative politice ale Comisiei Europene, cu scopul general de a conduce Europa către neutralitate din punct de vedere climatic până în anul 2050. Acesta prezintă o foaie de parcurs pentru ca economia UE să devină durabilă, transformând provocările climatice și de mediu în oportunități, în toate domeniile și sectoarele economiei, urmărind să stimuleze utilizarea eficientă a resurselor, prin trecerea la o economie curată și circulară.

În martie 2020, Comisia Europeană a prezentat în cadrul Pactului ecologic european (***Green Deal***) și în conformitate cu o nouă strategie industrială propusă, noul ***Plan de acțiune***

[353] Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, 2020, *Studiu de evaluare adecvată pentru Strategia energetică a României 2020-2030, cu perspectiva anului 2050*, disponibil la http://economie.gov.ro/images/ Energie/20200805_EA_SER_rev06_ROl.pdf. Accesat la data de 12.09.2021.
[354] Ibidem.

privind economia circulară, care include propuneri privind proiectarea mai durabilă a produselor, reducerea deșeurilor și capacitarea consumatorilor către consumul durabil. Acesta cuprinde măsuri care acoperă întregul ciclu de viață al produselor: de la producție și consum la gestionarea deșeurilor și piața materiilor prime secundare. ***Planul de acțiune privind economia circulară*** se concentrează asupra sectoarelor cu utilizare intensivă a resurselor, în care potențialul de circularitate este ridicat. Cu scopul de a menține resursele în cicluri economice cât mai mult timp posibil, planul abordează principalele lanțuri valorice ale produselor: electronică și TIC, baterii și vehicule, ambalaje, materiale plastice, textile și alimente.

În februarie 2021, Parlamentul European a adoptat o rezoluție referitoare la noul plan de acțiune privind economia circulară, solicitând măsuri suplimentare pentru a realiza o economie neutră din punctul de vedere al emisiilor de dioxid de carbon, durabilă din punctul de vedere al mediului, fără substanțe toxice și complet circulară până în 2050, inclusiv norme mai stricte privind reciclarea și obiective obligatorii pentru utilizarea și consumul de materiale până în 2030.

Astfel, planul cuprinde măsuri care vizează:

- propuneri legislative privind deșeurile;
- achiziții publice ecologice;
- protocol de reciclare pentru construcții și deșeuri de demolare;
- propunere legislativă privind îngrășămintele;
- cele mai bune practici de refolosire a apei;
- „oferte de inovare” și apeluri de proiecte H2020 și Horizon Europe;
- platforma colaborativă a stakeholderilor privind risipa alimentară.

În domeniul ***managementului deșeurilor***, pachetul pentru economie circulară a fost pus în aplicare începând din 2018, prin adoptarea următoarelor directive:

- Directiva (UE) 2018/851 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 2008/98/CE privind deșeurile;
- Directiva (UE) 2018/852 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 94/62/CE privind ambalajele și deșeurile de ambalaje;
- Directiva (UE) 2018/850 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 1999/31/CE privind depozitele de deșeuri;
- Directiva (UE) 2018/849 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 2000/53/CE privind vehiculele scoase din uz, a Directivei 2006/66/CE privind bateriile și acumulatorii și deșeurile de baterii și acumulatori și a Directivei 2012/19/UE privind deșeurile de echipamente electrice și electronice.

Mecanismul pentru o tranziție justă (JTM) este un instrument esențial pentru a se asigura că tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic are loc într-un mod echitabil, nelăsând pe nimeni în urmă. Acesta oferă sprijin specific pentru a contribui la mobilizarea a cel puțin 65-75 de mld. euro în perioada 2021-2027 în regiunile cele mai afectate, pentru a atenua impactul socioeconomic al tranziției. Sprijinul va fi disponibil pentru toate statele membre, axat pe regiunile care prezintă cea mai mare intensitate a emisiilor de dioxid de carbon sau cu cele mai multe persoane care lucrează în sectorul combustibililor fosili. Statele membre pot avea acces prin pregătirea planurilor teritoriale pentru o tranziție justă care acoperă perioada de până în 2030, identificând teritoriile care ar trebui să obțină cel mai mare sprijin. Planurile ar trebui, de asemenea, să stabilească modalități de a aborda cel mai bine provocările sociale, economice și de mediu, conform legislației în vigoare în domeniul managementului deșeurilor:

- Legea nr. 211/2011 din 15 noiembrie 2011 privind regimul deșeurilor, cu modificările și completările ulterioare;

- OUG nr. 74/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 211/2011 privind regimul deșeurilor, a Legii nr. 249/2015 privind modalitatea de gestionare a ambalajelor și a deșeurilor de ambalaje și a OUG nr. 196/2005 privind Fondul de mediu;
- Legea nr. 31/2019 privind aprobarea OUG nr. 74/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 211/2011 privind regimul deșeurilor, a Legii nr. 249/2015 privind modalitatea de gestionare a ambalajelor și a deșeurilor de ambalaje și a OUG nr. 196/2005 privind Fondul de mediu;
- Legea nr. 181/2020 privind gestionarea deșeurilor nepericuloase compostabile;
- HG nr. 870/2013 din 6 noiembrie 2013 privind aprobarea Strategiei naționale de gestionare a deșeurilor 2014-2020;
- Hotărârea nr. 942 din 20 decembrie 2017 privind aprobarea Planului de gestionare a deșeurilor;
- Ordinul nr. 140/2019 privind aprobarea Metodologiei pentru elaborarea, monitorizarea și revizuirea planurilor de gestionare a deșeurilor;
- Ordinul nr. 739/2017 privind aprobarea procedurii de înregistrare a operatorilor economici care nu se supun autorizării de mediu conform Legii nr. 211/2011 privind regimul deșeurilor;
- ***Ordonanța de urgență nr. 92 din 19 august 2021 privind regimul deșeurilor,*** care transpune în legislația națională Directiva 2008/98/CE, cu modificările și completările ulterioare, a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile. Aceasta stabilește inclusiv obligațiile autorităților administrației publice județene și locale ale UAT/ADI cu privire la regimul deșeurilor și măsurile prevăzute în programele de prevenire a generării deșeurilor;
- În data de 5 ianuarie 2018 a fost publicat în *Monitorul oficial al României*, Partea I, nr. 11 bis, ***Planul național de gestionare a deșeurilor***, aprobat prin HG nr. 942/20.12.2017. Acest plan conține și Programul național de prevenire a generării deșeurilor.

Strategia pentru dezvoltare durabilă a României 2030, adoptată prin HG nr. 877/9 noiembrie 2018, specifică faptul că tranziția către economia circulară este o oportunitate de a transforma economia de acum într-una mai durabilă, contribuind la îndeplinirea obiectivelor Agendei 2030. În economia circulară, valoarea produselor, a materialelor și a resurselor trebuie menținută cât mai mult timp posibil, iar generarea de deșeuri trebuie redusă la minimum.

Economia circulară trebuie să reprezinte aportul românesc la efortul UE de dezvoltare a unei economii durabile. Trecerea la economia circulară implică o coordonare a politicilor economice cu cele referitoare la creșterea locurilor de muncă în sectoarele economiei circulare, creșterea investițiilor în sectoare specifice, dezvoltarea politicilor sociale și a inovării în economie, combaterea schimbărilor climatice și a efectelor acestora.

Astfel, în cadrul obiectivului 12, consum și producție responsabile, strategia propune trecerea etapizată la un nou model de dezvoltare, prin introducerea unor elemente ale economiei circulare, creșterea productivității resurselor, reducerea risipei de alimente și a deșeurilor, prin:

- diminuarea generării de consumuri la toate nivelurile sale;
- reciclare și reutilizare;
- încurajarea companiilor să adopte practici durabile și să integreze informațiile privind durabilitatea activităților lor în ciclul de raportare;
- promovarea practicilor durabile de achiziții publice;
- conștientizarea cetățenilor asupra a ce înseamnă un stil de viață în armonie cu natura.

6.7.2. Context de dezvoltare și principii

Strategia regională pentru dezvoltare 2021-2027 – Regiunea Vest include în cadrul priorității 1 „Extinderea și modernizarea infrastructurii de mediu", un obiectiv specific referitor la accesul crescut la servicii edilitare de calitate, prin investiții în infrastructura de alimentare cu apă, apă uzată, reciclarea și valorificarea deșeurilor. Astfel, se identifică nevoia de investiții cu un rang înalt de prioritate pentru a finaliza sistemul de gestionare a deșeurilor, pentru a promova tranziția la o economie circulară și, în special, pentru a extinde sistemele de gestionare a deșeurilor la nivel județean, în vederea creșterii gradului de reutilizare și reciclare, a prevenirii generării de deșeuri și a evitării depozitării deșeurilor.

Strategia de specializare inteligentă a Regiunii Vest (RIS3) 2021-2027 a identificat ca domeniu de intervenție în cadrul axei prioritare „Creșterea competitivității companiilor prin inovare" impulsionarea competitivității IMM-urilor.

Astfel, în zonele defavorizate/în tranziție, o măsură poate fi stimularea cooperării dintre industrie (deseori poate să fie un singur sector dominant) și mediul de cercetare, în vederea creșterii și diversificării economiei. Pentru diversificarea economiei se poate avea în vedere recalificarea și incluziunea activă a lucrătorilor și a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și, totodată, transformarea proceselor industriale pentru tranziția spre o economie neutră.

Planul de amenajare a teritoriului județean Hunedoara constituie documentul care transpune în planuri de măsuri programul de dezvoltare socioeconomică a județului Hunedoara. În cadrul documentului este prezentată analiza situației existente și identificarea elementelor care condiționează dezvoltarea, urmată de un diagnostic prospectiv și general, încheindu-se cu proiectarea strategiei de dezvoltare teritorială a județului, încadrată pe obiective și direcții de dezvoltare.

Comisia Europeană pune la dispoziție, prin Fondul pentru o tranziție justă, aproximativ 2,2 mld. euro (pentru șase județe, inclusiv Hunedoara) pentru finanțarea de proiecte menite să atenueze impactul economic și social generat de tranziția către neutralitatea climatică a activităților de extracție a combustibililor fosili solizi. ***Planul teritorial pentru tranziție justă al Județului Hunedoara*** este în acord cu obiectivele Fondului pentru o tranziție justă (FTJ), care vizează atenuarea efectelor negative ale tranziției climatice, prin acordarea de sprijin celor mai afectate teritorii și lucrătorilor vizați, precum și prin promovarea unei tranziții socioeconomice echilibrate. **Planul teritorial pentru tranziție justă al Județului Hunedoara** are ca obiective:

- dezvoltarea ecosistemului de cercetare, dezvoltare și inovare, care să susțină și să stimuleze o creștere economică sustenabilă;
- creșterea capacității de adaptare a economiei locale și crearea de noi oportunități pentru forța de muncă, prin dezvoltarea antreprenoriatului;
- creșterea gradului de digitalizare a întreprinderilor și a serviciilor publice, pentru susținerea transformării durabile a economiei județului Hunedoara;
- îmbunătățirea confortului termic și scăderea costurilor cu energia, prin creșterea eficienței energetice și prin valorificarea resurselor regenerabile de energie;
- creșterea calității vieții, prin decontaminarea și regenerarea siturilor poluate și integrarea acestora în economia locală și prin promovarea unei abordări verzi și sănătoase pentru regenerarea orașelor;
- consolidarea economiei circulare, prin stimularea unor tipare noi de consum care să prevină generarea de deșeuri, reducerea cantității, reutilizarea eficientă și reciclarea acestora;
- reducerea poluării, prin îmbunătățirea eficienței energetice a sistemelor de termoficare și a sistemelor de căldură și reducerea costurilor pentru populație;
- decarbonizarea sistemului de transport local prin promovarea unei mobilități verzi;
- promovarea și dezvoltarea potențialului turistic al județului, prin investiții integrate în infrastructura și serviciile turistice și transformarea acestuia într-o alternativă viabilă și durabilă de tranziție socioeconomică;

- dezvoltarea și creșterea calității serviciilor medicale și sociale pentru atenuarea efectelor tranziției economice și a declinului demografic;
- recalificarea, diversificarea și perfecționarea competențelor și abilităților resurselor umane pentru susținerea tranziției economice și promovarea unor măsuri active pentru ocuparea forței de muncă.

Una dintre problemele identificate în cadrul acestui document strategic este reprezentată de existența unor tipare de consum neadaptate economiei circulare, care afectează mediul înconjurător și calitatea vieții.

Managementul integrat al deșeurilor reprezintă materializarea conceptului economiei circulare bazate pe reciclare și conservare.

Realizarea ***Planului județean de gestionare a deșeurilor (PJGD***) reprezintă o obligativitate care decurge din Legea nr. 211/2011 (republicată) privind regimul deșeurilor, cu modificările și completările ulterioare. Potrivit acestui act normativ, Planul județean de gestionare a deșeurilor a fost elaborat de către Consiliul Județean în colaborare cu Agenția Județeană pentru Protecția Mediului, în baza principiilor și obiectivelor din PNGD și a cadrului general descris de Ordinul Ministerului Mediului nr. 140/2019 privind aprobarea Metodologiei pentru elaborarea, monitorizarea, evaluarea și revizuirea planurilor județene de gestionare a deșeurilor.

Planul județean de gestionare a deșeurilor pentru Județul Hunedoara 2020-2025 a fost finalizat în iulie 2021 și are ca obiective:

- prezentarea situației actuale în domeniul gestionării deșeurilor la nivelul județului Hunedoara: cantități de deșeuri generate și gestionate, instalații existente, identificarea problemelor care cauzează un management ineficient al deșeurilor;
- prognoza generării deșeurilor, alternative de gestionare a deșeurilor (doar pentru deșeurile municipale), stabilirea, pe baza prevederilor legale și a obiectivelor stabilite prin PNGD și SNGD, a obiectivelor și țintelor pentru categoriile de deșeuri care fac obiectul planificării la nivel județean;
- stabilirea unor măsuri de prevenire a generării deșeurilor în baza măsurilor propuse în Programul național de prevenire a generării deșeurilor (PNPGD);
- identificarea necesităților investiționale în domeniul gestionării deșeurilor municipale.

Documentul strategic tratează în capitole distincte fiecare categorie de deșeuri, concluzionând pentru acestea diverse aspecte care necesită îmbunătățire.

Economia circulară este un model de producție și consum care implică partajarea, împrumutul, reutilizarea, repararea, recondiționarea și reciclarea materialelor și produselor existente cât mai mult timp posibil. În acest fel, ciclul de viață al produselor este extins. Economia circulară se bazează pe o serie de principii, după cum urmează:

Principiul 1: Reutilizarea materiilor prime care sunt în prezent eliminate ca deșeuri. În acest fel se conservă și dezvoltă capitalul natural, prin controlul stocurilor și prin echilibrarea fluxurilor de resurse regenerabile.

Principiul 2: Optimizarea utilizării resurselor prin circularea produselor, a componentelor și materialelor în ciclurile tehnice și biologice ale economiei.

Principiul 3: Eficacitatea sistemului, prin relevarea și eliminarea externalităților negative și reducerea pagubelor pentru populație în ceea privește:

- risipa alimentară;
- mobilitatea persoanei, transportul, habitatul, educația, sănătatea;
- managementul externalităților (beneficiile sau pierderile care revin unei terțe părți ca rezultat al unor acțiuni inițiate de producători sau consumatori, fără a exista o compensație pentru acestea);

- managementul utilizării terenurilor;
- managementul poluării aerului, apei și solului;
- managementul emisiilor de gaze și substanțelor toxice/otrăvitoare;
- managementul gazelor cu efect de seră;
- managementul schimbărilor climatice.

6.7.3. Analiza segmentului economiei circulare în județul Hunedoara

Pentru analiza sectorului economiei circulare la nivelul județului Hunedoara au fost selectate activități referitoare la reciclare, reparare și reutilizare aferente codurilor CAEN Rev. 2 specificate în tabelul 130.

TABELUL 130: ACTIVITATI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE – CLASE CAEN INCLUSE ÎN SFERA ECONOMIEI CIRCULARE

CAEN REV. 2	Denumire
Reciclare	
3700	Colectarea și epurarea apelor uzate
3811	Colectarea deșeurilor nepericuloase
3812	Colectarea deșeurilor periculoase
3831	Demontarea (dezasamblarea) mașinilor și echipamentelor scoase din uz pentru recuperarea materialelor
3832	Recuperarea materialelor reciclabile sortate
3900	Activități și servicii de decontaminare
4677	Comerț cu ridicata al deșeurilor și resturilor
Reparare și reutilizare	
3311	Repararea articolelor fabricate din metal
3312	Repararea mașinilor
3314	Repararea echipamentelor electrice
3317	Repararea și întreținerea altor echipamente de transport n.c.a.
3319	Repararea altor echipamente
4520	Întreținerea și repararea autovehiculelor
4540	Comerț cu motociclete, piese și accesorii aferente; întreținerea și repararea motocicletelor
4779	Comerț cu amănuntul al bunurilor de ocazie vândute prin magazine, comerț cu amănuntul al cărților second hand, comerț cu amănuntul al altor bunuri second hand, comerț cu amănuntul al antichităților, activități ale caselor de licitație (cu amănuntul)
9511	Repararea calculatoarelor și a echipamentelor periferice
9512	Repararea echipamentelor de comunicații
9521	Repararea aparatelor electrocasnice
9522	Repararea dispozitivelor de uz gospodăresc și a echipamentelor pentru casă și grădină
9523	Repararea încălțămintei și a articolelor din piele
9524	Repararea mobilei și a furniturilor casnice
9525	Repararea ceasurilor și a bijuteriilor
9529	Repararea articolelor de uz personal și gospodăresc n.c.a.

Astfel, analizând indicatorii economici aferenți întreprinderilor înregistrate ca desfășurând activități care se înscriu în sfera economiei circulare, se constantă faptul că acest sector este modest reprezentat la nivelul județului Hunedoara. În perioada 2008-2019, numărul întreprinderilor active din acest domeniu nu depășește 550 (figura 93, figura 94).

FIGURA 93: NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE ÎN DOMENIUL RECICLĂRII

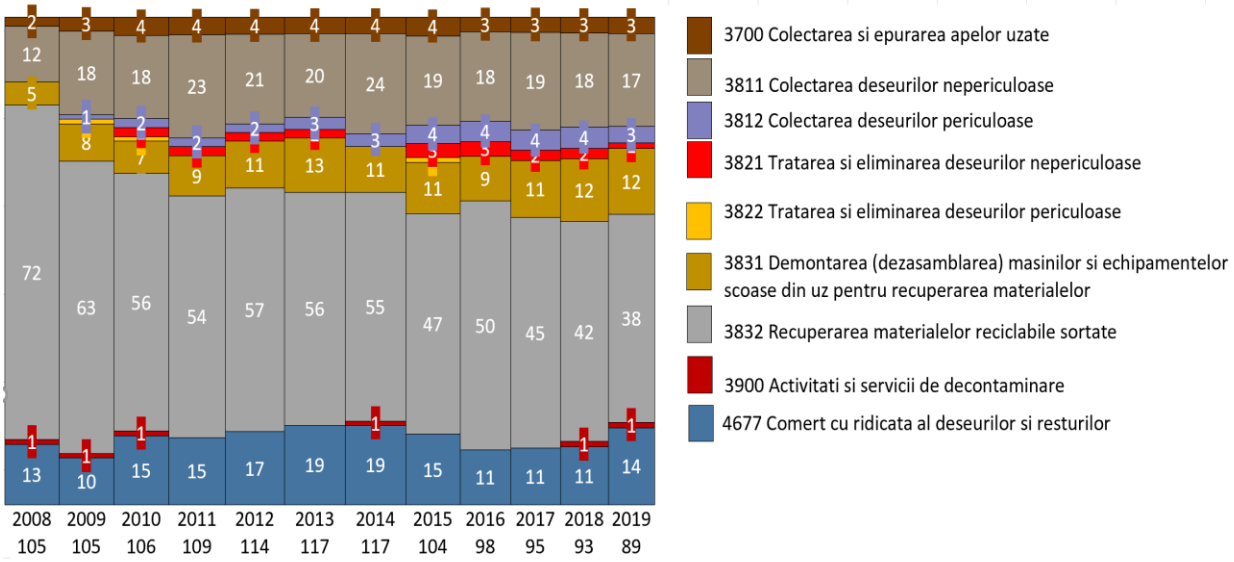

FIGURA 94: NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE ÎN DOMENIUL REPARAȚIILOR ȘI REUTILIZĂRII

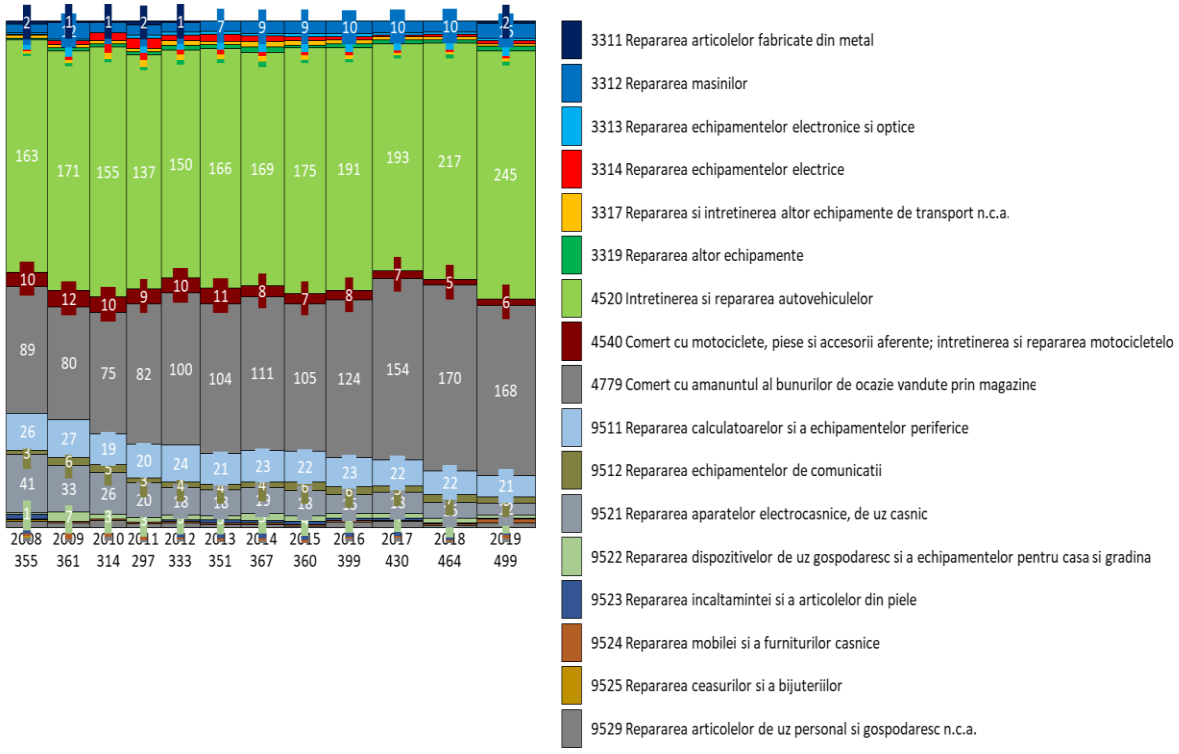

În anul 2020 erau înregistrate un număr total de 753 de întreprinderi în sfera economiei circulare, dintre care 97 desfășoară activități în domeniul reciclării și un număr de 656 desfășoară activități în domeniul reparațiilor. O ilustrare descrescătoare în funcție de numărul întreprinderilor care desfășoară acest gen de activități, pe localități, este prezentată în figura 95.

FIGURA 95: NUMĂRUL ÎNTREPRINDERILOR CARE DESFĂȘOARĂ ACTIVITĂȚI ÎN SFERA ECONOMIEI CIRCULARE, DUPĂ CATEGORIE ȘI LOCALITATE (CELE MAI RELEVANTE LOCALITĂȚI)

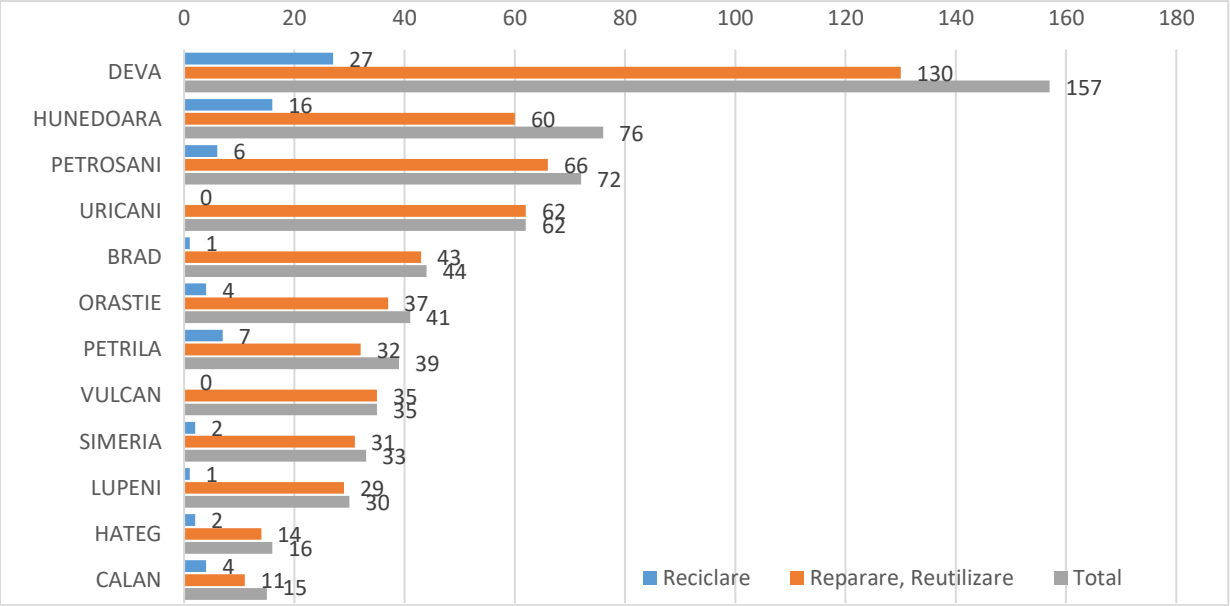

Numărul mediu de angajați este, de asemenea, redus, doar 2.530 de persoane fiind încadrate în aceste întreprinderi, cu o concentrare a activității în Deva, Petroșani, Uricani și Hunedoara (tabelul 131, figura 96).

TABELUL 131: TABLOU SINTETIC AL INDICATORILOR ANALIZAȚI

Cod CAEN	Descriere	Nr. de între-prinderi	Cifra de afaceri (lei)	Nr. mediu de salariați
	Reciclare			
3700	Colectarea și epurarea apelor uzate	3	581.041	6
3811	Colectarea deșeurilor nepericuloase	17	47.542.879	370
3812	Colectarea deșeurilor periculoase	2	1.631.719	7
3831	Demontarea (dezasamblarea) mașinilor și echipamentelor scoase din uz pentru recuperarea materialelor	19	7.368.230	35
3832	Recuperarea materialelor reciclabile sortate	44	141.155.718	314
3900	Activități și servicii de decontaminare	2	3.729.160	27
4677	Comerț cu ridicata al deșeurilor și resturilor	10	3.949.251	21
Subtotal reciclare		***97***	***205.957.998***	***780***
	Reparații, reutilizare			
3311	Repararea articolelor fabricate din metal	2	191.078	0
3312	Repararea mașinilor	15	4.769.378	46
3314	Repararea echipamentelor electrice	2	198.839	1
3317	Repararea și întreținerea altor echipamente de transport n.c.a.	1	58.500	1
3319	Repararea altor echipamente	3	459.091	4
4520	Întreținerea și repararea autovehiculelor	352	76.319.105	697
4540	Comerț cu motociclete, piese și accesorii aferente; întreținerea și repararea motocicletelor	7	5.657.745	15

Cod CAEN	Descriere	Nr. de între-prinderi	Cifra de afaceri (lei)	Nr. mediu de salariați
4779	Comerț cu amănuntul al bunurilor de ocazie vândute prin magazine, comerț cu amănuntul al cărților second hand, comerț cu amănuntul al altor bunuri second hand, comerț cu amănuntul al antichităților, activități ale caselor de licitație (cu amănuntul)	219	53.691.124	795
9511	Repararea calculatoarelor și a echipamentelor periferice	19	59.074.647	127
9512	Repararea echipamentelor de comunicații	7	1.229.996	11
9521	Repararea aparatelor electrocasnice	12	1.358.701	24
9522	Repararea dispozitivelor de uz gospodăresc și a echipamentelor pentru casă și gradină	4	276.409	3
9523	Repararea încălțămintei și a articolelor din piele	1	0	0
9524	Repararea mobilei și a furniturilor casnice	5	1.366.916	25
9525	Repararea ceasurilor și a bijuteriilor	1	4.321	0
9529	Repararea articolelor de uz personal și gospodăresc n.c.a.	6	128.311	1
Subtotal reparații, reutilizare		***656***	***204.784.161***	***1750***
Total		**753**	**410.742.159**	**2530**

FIGURA 96: NUMĂRUL MEDIU DE ANAGAJAȚI ÎN ÎNTREPRINDERILE CARE DESFĂȘOARĂ ACTIVITĂȚI ÎN SFERA ECONOMIEI CIRCULARE, DUPĂ CATEGORIE ȘI LOCALITATE (CELE MAI RELEVANTE LOCALITĂȚI)

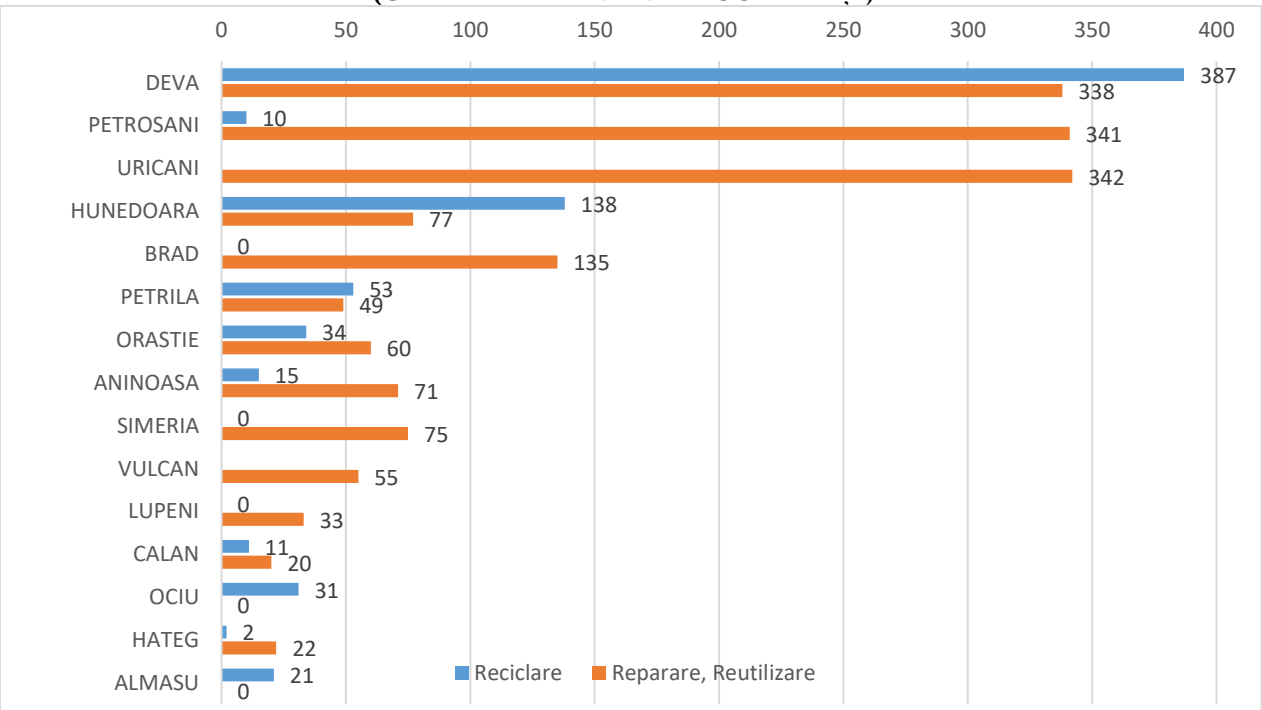

Cifra de afaceri generată de către întreprinderile analizate se ridică la aproximativ 410 mil. lei, reprezentând în jur de 3% din cifra de afaceri înregistrată la nivelul județului Hunedoara.

Prin urmare, ponderea economiei circulare în economia județului Hunedoara este minoră. Cele peste 750 de întreprinderi reprezintă de 6% din total și generează în jur de 3% din totalul cifrei de afaceri, însumând 4% din totalul forței de muncă (figura 97, figura 98).

FIGURA 97: CIFRA DE AFACERI ÎN ECONOMIA CIRCULARĂ ÎN TOTAL JUDEȚ

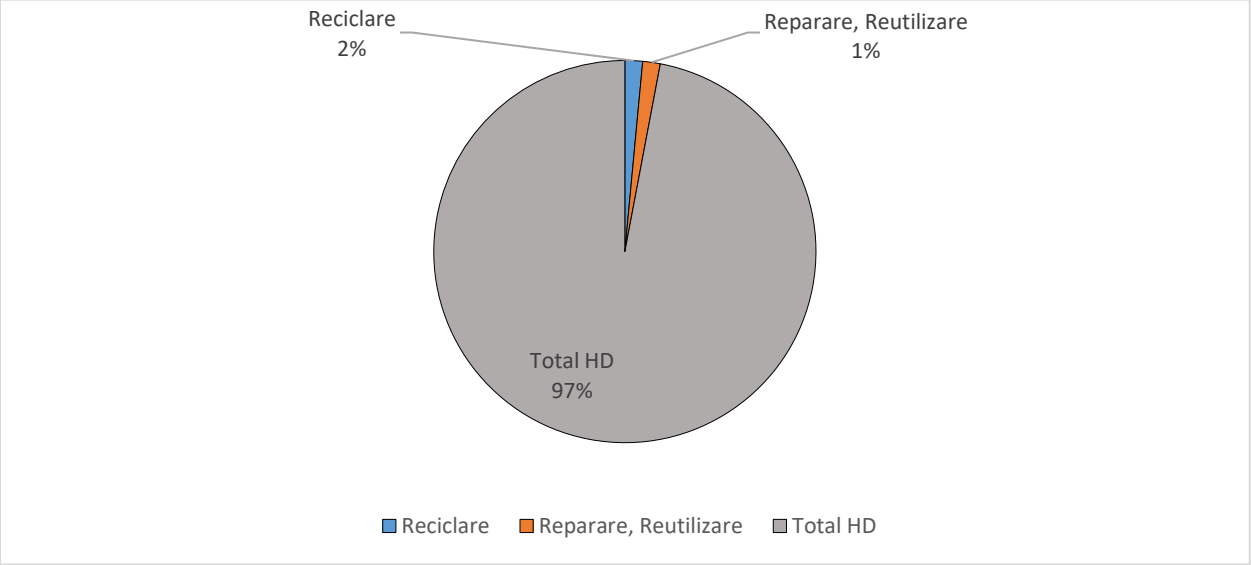

FIGURA 98: NUMĂRUL MEDIU DE ANGAJAȚI ÎN DOMENIUL ECONOMIEI CIRCULARE ÎN TOTAL JUDEȚ

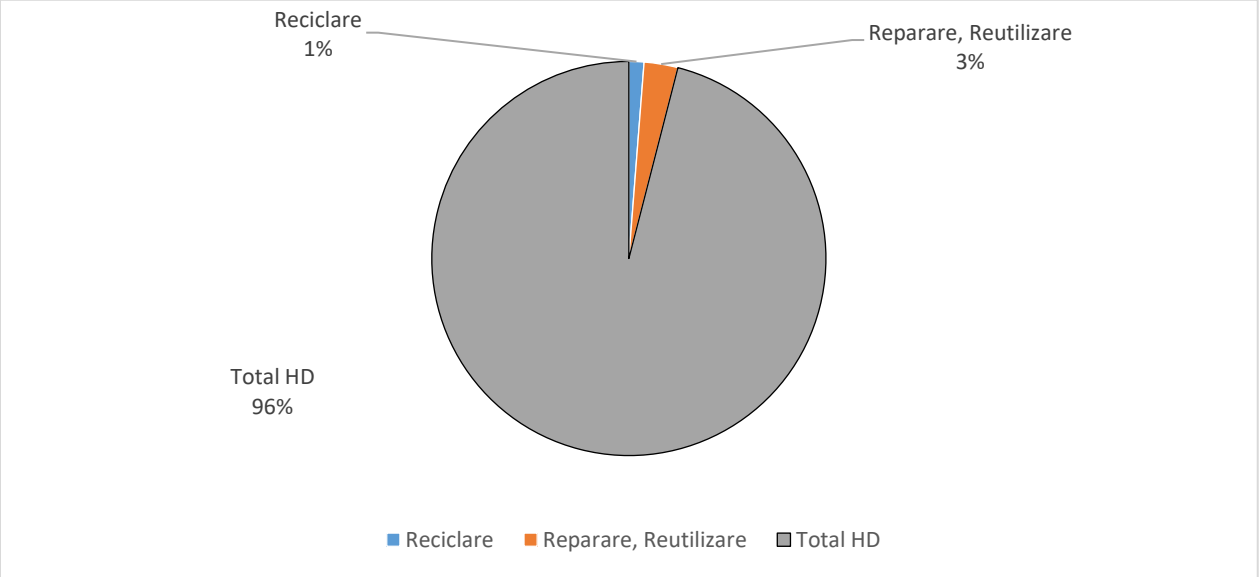

Politica UE în domeniul deșeurilor vizează instituirea unei economii circulare în care materialele și resursele să fie menținute în economie cât mai mult timp posibil și în care eliminarea deșeurilor este ultima opțiune de gestionare a deșeurilor. Astfel, managementul deșeurilor reprezintă o componentă importantă a economiei circulare, în vederea planificării unei strategii durabile de dezvoltare locală.

În perioada 2014-2019 se observă o îmbunătățire considerabilă a gradului de acoperire a populației rezidente a județului cu servicii de salubrizare (figura 99).

În anul 2019, gradul de acoperire cu servicii de salubritate la nivelul județului Hunedoara a fost de 99,42%. Conform datelor prezentate în PJGD, toate unitățile administrativ-teritoriale din județ au încheiate contracte de salubrizare, însă există unele localități rurale din componența unor UAT-uri cu acces dificil, astfel încât mașinile de colectare a deșeurilor nu au posibilitatea de le a colecta.

La nivelul marilor orașe, Consiliul Județean desfășoară în mod regulat campanii de colectare a deșeurilor voluminoase pentru a veni în sprijinul populației.

FIGURA 99: EVOLUȚIA ACOPERIRII POPULAȚIEI JUDEȚULUI HUNEDOARA CU SERVICII DE SALUBRITATE

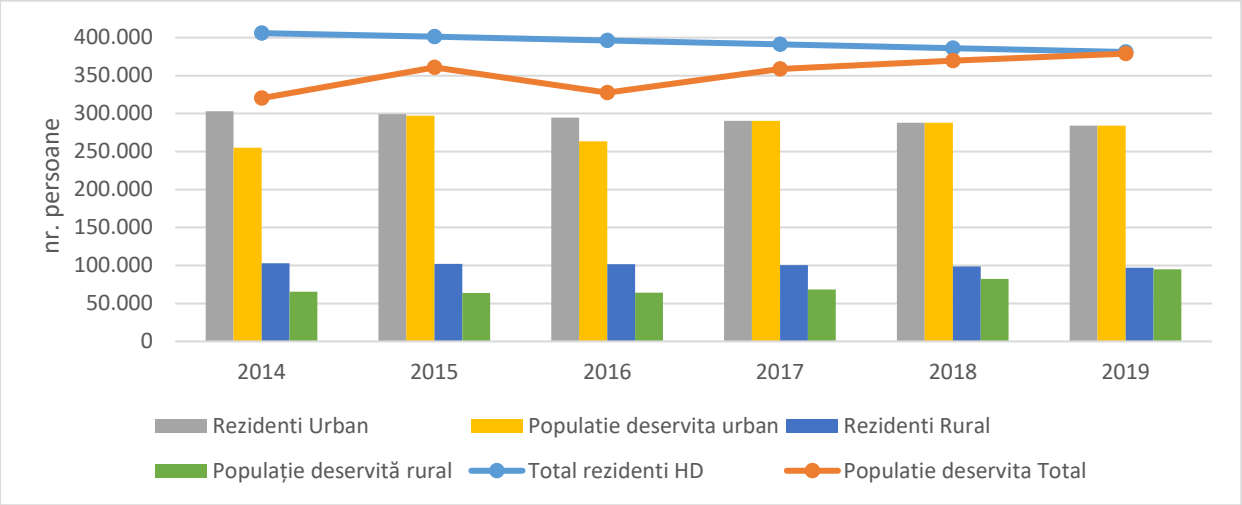

Din punctul de vedere al colectării separate, în anul 2019, o cantitate destul de scăzută de deșeuri menajere a fost colectată separat: 33 mii t față de 165 mii t colectate în amestec de la populație și peste 34 mii t colectate de la unitățile economice de pe teritoriul județului (figura 100).

FIGURA 100: FLUXURI DE DEȘEURI COLECTATE ȘI FLUXURI DE DEȘEURI VALORIFICATE ÎN ANUL 2019

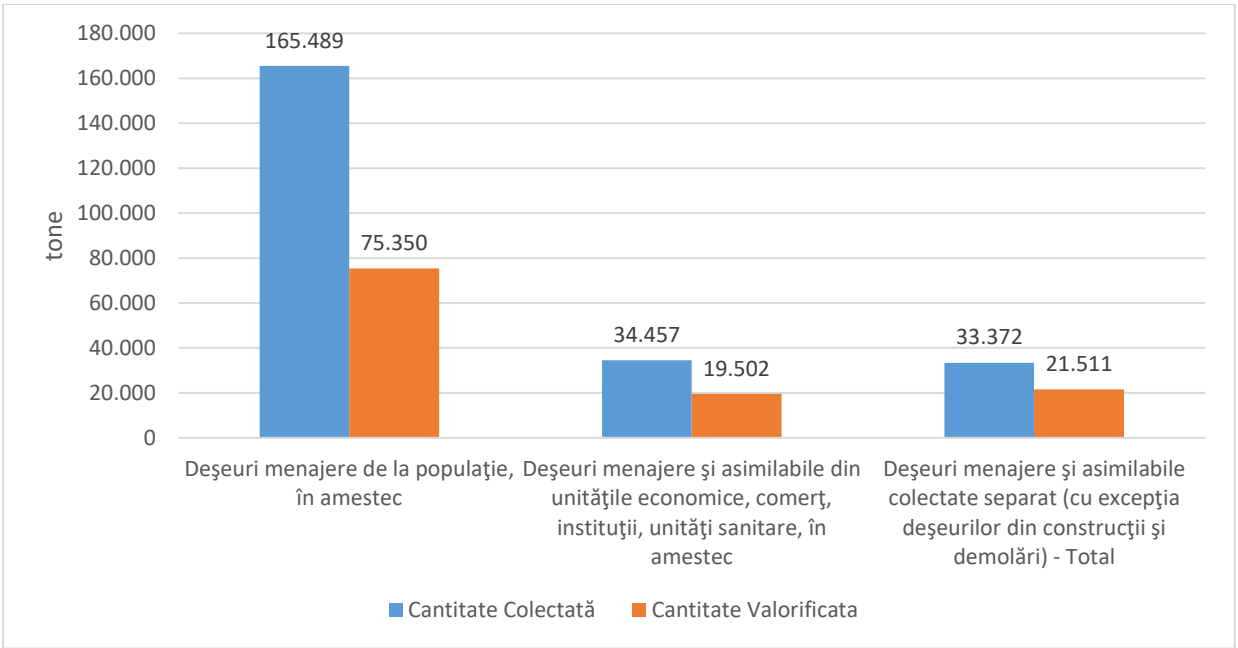

În ceea ce privește cantitatea de deșeuri menajere și asimilabile colectate în funcție de categorii, se poate observa ponderea ridicată a deșeurilor inerte, altele decât cele din construcții și demolări (7.798 t). O cantitate considerabilă de metale (6.716 t) și deșeuri biodegradabile au fost

colectate în decursul anului 2019. Un tablou sintetic al cantităților colectate și al celor valorificate, grupate după categorii, este prezentat în figura 101.

FIGURA 101: FLUXURI DE DEȘEURI MENAJERE ȘI ASIMILABILE COLECTATE SEPARAT ȘI FLUXURI DE DEȘEURI MENAJERE ȘI ASIMILABILE VALORIFICATE ÎN ANUL 2019

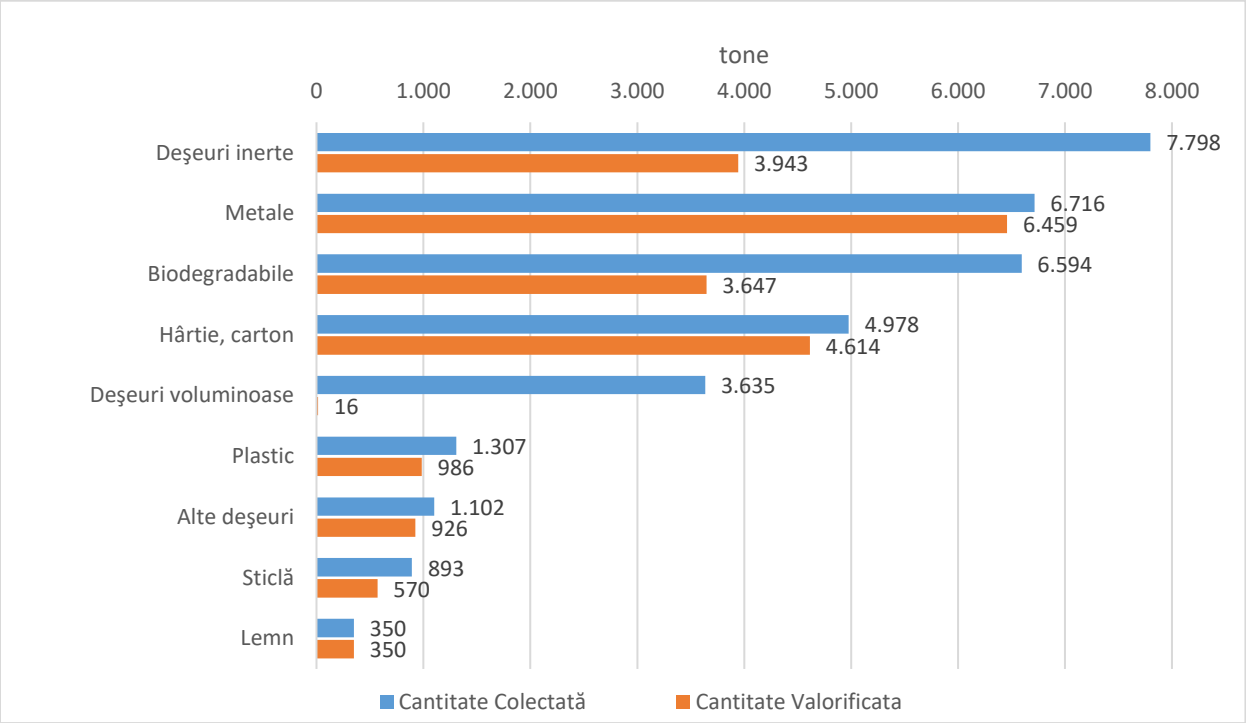

Cantitatea de deșeuri menajere generate pe cap de locuitor la nivelul județului Hunedoara are o evoluție fluctuantă în perioada 2015-2019, situându-se peste nivelul raportat la nivelul întregii țări, însă sub media europeană (figura 102).

FIGURA 102: CANTITATEA DE DEȘEURI MENAJERE GENERATĂ LA NIVEL JUDEȚEAN COMPARATIV CU MEDIA NAȚIONALĂ ȘI EUROPEANĂ

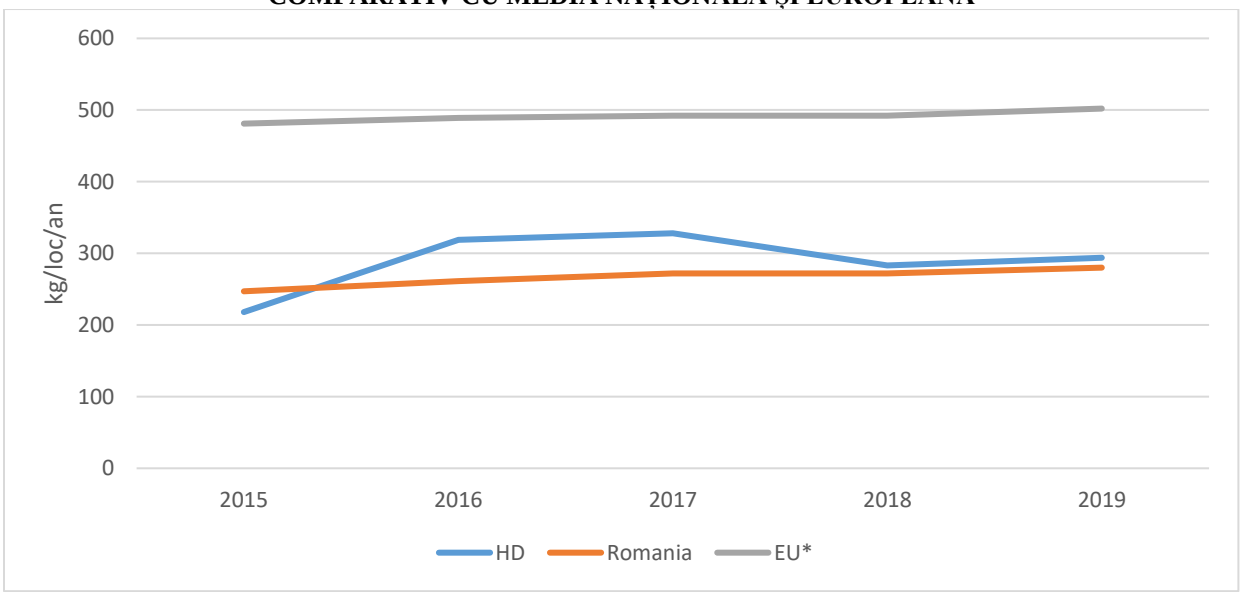

Până în 2020, România trebuia să ajungă la 50% rată de reciclare pentru a nu fi penalizată de către Uniunea Europeană. Această țintă a fost ratată, având în vedere că doar aproximativ 11% din deșeurile municipale sunt reciclate. La nivelul Uniunii Europene, în anul 2019, s-au reciclat 48% din deșeurile municipale (reciclarea materiilor prime și compostare). Acest indicator măsoară ponderea deșeurilor municipale reciclate în totalul generării de deșeuri municipale, incluzând aici reciclarea materialelor, compostarea și digestia anaerobă. Raportul este exprimat în procente (%). În județul Hunedoara, se observă o îmbunătățire a ratei de reciclare a deșeurilor menajere în anul 2019 (figura 103).

FIGURA 103: RATA DE RECICLARE A DEȘEURILOR MENAJERE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA COMPARATIV CU SITUAȚIA NAȚIONALĂ

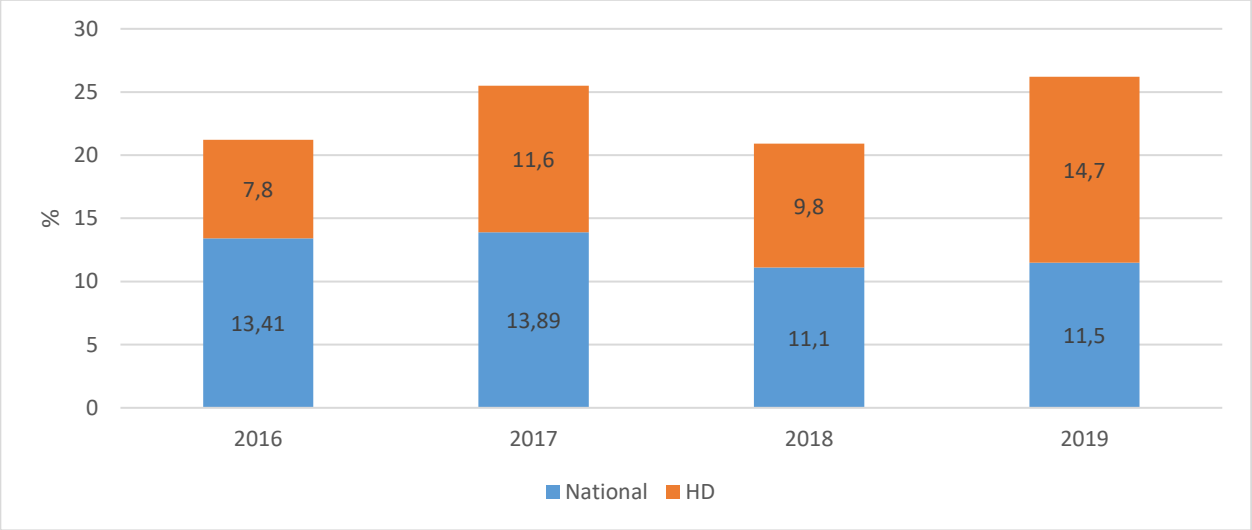

6.8. Analiza SWOT

În scopul stabilirii direcției prioritare de dezvoltare strategică, al fixării obiectivelor de dezvoltare și a axelor prioritare pentru secțiunea *Mediu și ecosisteme*, a fost realizată o analiză SWOT în care au fost menționate aspectele relevante din fiecare categorie.

Puncte tari:

- prezența a cinci stații de monitorizare a calității aerului incluse în RNMCA și disponibilitatea datelor pentru public;
- existența Planului de menținere a calității aerului în județul Hunedoara (2016-2021);
- închiderea a 11 mine de cărbune, dintre care nouă ecologizate și două în curs de ecologizare (Uricani și Paroșeni);
- rețea hidrografică densă, cu resurse bogate de apă, aparținând bazinelor hidrografice ale râurilor Mureș, Jiu și Crișuri;
- monitorizarea calității apei și a surselor de poluare;
- dominanța unităților montane – factor de favorabilitate pentru declararea ariilor naturale protejate;
- număr ridicat de arii naturale protejate (76 de arii);
- 52 de tipuri de habitate comunitare menționate în Directiva Habitate (dintre care 16 prioritare);

- înființarea ANANP – Serviciul Teritorial Hunedoara, care gestionează ariile naturale protejate;
- implementarea unor proiecte finanțate prin POIM, prin care se vor elabora noi planuri de management;
- suprafața cu păduri și alte suprafețe forestiere reprezintă aproximativ 45% din totalul fondului funciar la nivel de județ;
- potențial ridicat pentru producerea energiei verzi, utilizând ca resursă regenerabilă vântul și radiația solară;
- implementarea proiectelor pentru utilizarea de autobuze electrice (Green line Valea Jiului).

Puncte slabe:

- depășiri ale valorilor-limită zilnice pentru PM_{10};
- tendința de creștere pentru valorile de NO_2 la trei stații de monitorizare (HD-3 Hunedoara, HD-4 Călan, HD-5 Vulcan, cu cele mai mari creșteri la Călan), pentru SO_2 la trei stații (HD-1 Deva, HD-3 Hunedoara și HD-4 Călan), pentru PM_{10} la două stații de monitorizare (HD-3 Hunedoara și HD-5 Vulcan), iar pentru CO la stațiile HD-5 Vulcan și HD-4 Călan;
- prezența surselor antropice de poluare a aerului reprezentate de activitățile industriale asociate mineritului (EM Vulcan, EM Livezeni, EM Lonea, EM Lupeni), siderurgie (combinatul ArcelorMittal Hunedoara) și producerea energiei (Societatea Complexul Energetic Hunedoara SA Deva și Paroșeni);
- evacuări de ape uzate generate de lipsa sistemelor de colectare și a stațiilor de epurare în anumite localități (38% dintre gospodării neracordate la rețeaua de canalizare);
- stații de epurare a apelor uzate nefuncționale;
- poluarea apelor generată de activitățile din industria minieră și agricultură;
- degradarea și poluarea solurilor prezintă valori ridicate la nivelul județului (prezența haldelor de steril, depozitarea deșeurilor din industrie, utilizarea îngrășămintelor în agricultură);
- zone critice prin prezența siturilor contaminate și potențial contaminate (11 situri: Hunedoara, Mintia-Vețel, Șoimuș, Vulcan, Bejan, Baru);
- prezența haldelor de steril: 64 de halde în Valea Jiului (Funicular Nou – EM Uricani, Lonea 1 – EM Lonea, Aninoasa etc.);
- 16 arii naturale protejate care nu dețin un plan de management (dintre care cinci sunt SCI);
- prezența activităților miniere în proximitatea ariilor naturale protejate;
- existența unor planuri de management care trebuie actualizate sau care sunt încă în curs de aprobare;
- management inadecvat al ariilor naturale protejate fără plan de management;
- prezența unui procent ridicat de ecosisteme degradate situate în afara ariilor naturale protejate;
- degradarea habitatelor și speciilor în ariile protejate determinată de intensificarea activităților antropice, inclusiv de cele turistice;
- zone supuse riscului la inundații identificate în lunca Mureșului, a Crișului Repede și a Jiului;
- areale cu risc ridicat de producere a alunecărilor: arealul localităților Deva, Hunedoara, Lupeni, Geoagiu, Brad, Aninoasa, Petrila etc.;
- județul Hunedoara este mare poluator la nivel național (5.000-10.000 tone de CO_2 emise din industrie);
- prezența industriei miniere ca importantă sursă de gaze cu efect de seră (CO_2 și CH_4);

- ponderea redusă a energiei verzi din totalul energiei produse la nivel de județ;
- eficiență energetică slabă a clădirilor publice și administrative;
- sistem deficitar de colectare și reciclare a deșeurilor industriale, municipale și spitalicești.

Oportunități:

- modernizarea și creșterea numărului stațiilor de monitorizare a calității aerului existente la nivelul județului și includerea lor în RNMCA;
- îmbunătățirea calității mediului, prin ecologizarea exploatărilor miniere care sunt funcționale și reintegrarea lor în circuitul economic (Lonea, Lupeni, Vulcan și Livezeni);
- ecologizarea haldelor de steril, a iazurilor de decantare, a siturilor miniere și a altor terenuri degradate identificate la nivelul județului Hunedoara;
- implementarea de proiecte cuprinzând autobuze electrice în diferite zone din județ, după modelul Green line Valea Jiului;
- modernizarea transportului public în municipii și orașe, prin achiziționarea vehiculelor ecologice cu emisii 0;
- utilizarea instalațiilor pentru reducerea emisiilor de SO_2 și NO_2 în atmosferă în cadrul centralelor termoenergetice și al instalațiilor mari de ardere;
- elaborarea unui plan de mobilitate urbană durabilă, în scopul reducerii emisiilor de CO_2;
- dezvoltarea unui transport sustenabil la nivelul județului, incluzând decarbonizarea și dezvoltarea infrastructurii aferente utilizării combustibililor alternativi;
- activități de monitorizare a surselor de poluare a apelor, în scopul îmbunătățirii calității apelor;
- propuneri de proiecte integrate majore, cum ar fi amenajarea complexă a râurilor Jiul de Vest și Jiul de Est;
- reabilitarea rețelei de canalizare existente și a stațiilor de epurare și creșterea procentului de persoane racordate la rețeaua de canalizare;
- reconversia siturilor industriale;
- zone de intervenție în cadrul Fondului pentru tranziție justă pentru o tranziție echitabilă orientată spre acele regiuni și sectoare ce depind de combustibilii fosili sau de alte procese ce emit cantități mari de CO_2;
- producerea energiei cu ajutorul surselor alternative;
- monitorizarea și îmbunătățirea stării de conservare a speciilor și habitatelor de interes comunitar, prin implementarea măsurilor din cadrul planurilor de management;
- crearea cadrului pentru depunerea proiectelor și atragerea de fonduri la nivelul județului pentru protejarea biodiversității;
- elaborarea și implementarea unei politici forestiere durabile la nivelul județului Hunedoara;
- realizarea demersurilor legale pentru elaborarea planurilor de management pentru ariile naturale protejate care nu dețin un astfel de plan;
- implementarea măsurilor de reconstrucție ecologică a habitatelor degradate și conservarea speciilor de interes comunitar;
- promovarea practicării ecoturismului în ariile protejate din cadrul județului;
- implementarea proiectelor integrate majore la nivelul bazinelor hidrografice privind amenajarea complexă a râurilor Jiu, Mureș și Crișul Alb, inclusiv afluenții principali;
- implementarea măsurilor privind eficientizarea energetică a clădirilor și sursele de energie alternativă pentru reducerea consumului de energie;
- derularea investițiilor în sectorul energetic la nivelul județului Hunedoara pentru reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră;

- creșterea ponderii energiei regenerabile din totalul celei consumate la nivelul județului Hunedoara, în scopul combaterii schimbărilor climatice;
- modernizarea și extinderea sistemelor de gestionare integrată a deșeurilor municipale la nivelul județului Hunedoara și la nivelul municipiilor, orașelor și comunelor din județ;
- crearea premiselor de trecere către economia circulară, prin îmbunătățirea gestionării deșeurilor la nivelul județului;
- reconversia profesională și tranziția spre meseriile verzi;
- investiții în programe educaționale și de pregătire a oamenilor în scopul corelării competențelor forței de muncă din județ cu noile locuri de muncă.

Amenințări:
- întârzieri în procesul de închidere a minelor funcționale, în contextul nevoii de independență energetică la nivel național;
- dificultăți în crearea cadrului optim pentru dezvoltarea meseriilor verzi la nivel de județ;
- dificultăți în obținerea de finanțări europene din cauza procentului de cofinanțare ridicat și a procesului de depunere a proiectelor;
- apariția unor crize economice/perioade de recesiune care ar putea limita fondurile pentru infrastructura de mediu;
- adaptabilitatea dificilă a oamenilor/angajaților la noile tehnologii și meseriile verzi;
- migrarea tinerilor sau a salariaților disponibilizați în alte județe sau în diferite țări.

ANEXE

ANEXA 1. TIMPUL LUCRAT ÎN AGRICULTURĂ (UAM)*)

	0-25%	25-50%	50-75%	75-100%	100%	Total
Arad	59.434	22.544	5.432	3.906	4.676	95.992
Caraș Severin	61.712	16.715	7.088	6.038	3.332	94.885
Hunedoara	71.009	16.826	5.707	2.697	1.356	97.595
Timiș	6.1716	22.941	7.163	4.677	4.759	101.256
România	.3937.157	1.308.528	428.421	235.549	154.620	6.064.575

*) UAM = unitatea anuală de muncă (1 UAM = 225 zile lucrate pe an).

Sursa: INS, 2016, *Ancheta structurală în agricultură*, https://insse.ro/cms/files/Publicatii_2017/28.Ancheta_structurala_in_agricultura_2016/ancheta_structurala_in_agricultura_2016_vol2_2.pdf.

ANEXA 2. SUPRAFAȚA FONDULUI FORESTIER (MII HA)

Specificare	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
România	6.544,6	6.555,1	6.559	6.564,9	6.583,1	6.592,2	6.604,2
Regiunea Vest	1.049,6	1.054,1	1.054,8	1.056,3	1.062,8	1.067,1	1.069,7
Hunedoara	316,3	317,0	317,1	317,5	317,5	317,5	317,6

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR301A.

ANEXA 3. VOLUMUL DE LEMN RECOLTAT (MII M^3)

Specificare	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	17.889,3	18.133,1	17.197,5	18.315,8	19.461,5	18.903,7	1.9652
Regiunea Vest	2.218	2.277,9	2.072,3	2.349,7	2.481,5	2.412,2	2.327,5
Hunedoara	594,7	598,0	573,8	621,5	570,9	589,6	697,9

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR306A.

ANEXA 4. POMICULTURA ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

(1) Numărul pomilor fructiferi (mii pomi)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	103.610,4	77.056,2	75.353,3	75.279,2	78.929,1	73.866,9	74.059,5
Regiunea Vest	8.810,5	9.135,9	8.828,4	8.746,8	8.891,5	9.052,2	8.448,2
Hunedoara	2.608,5	2.601,7	2.599,1	2.598,2	2.602,7	2.601,4	2.599,7

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR114A.

(2) Principalele categorii de pomi fructiferi (nr.)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pruni	1.873.408	1.870.754	1.870.135	1.868.791	1.876.277	1.875.783	1.870.923
Meri	459.769	458.583	454.865	455.985	452.226	452.414	455.602
Peri	70.607	67.156	68.962	68.721	69.184	68.726	68.269
Piersici	15.335	16.160	16.178	16.172	16.162	16.121	16.173
Nectarini	490	400	400	400	401	397	397
Cireși și vișini	94.813	91.738	94.092	93.970	93.829	93.580	93.796
Caiși și zarzări	13.301	13.156	13.226	13.224	13.289	13.274	13.279
Nuci	76.459	76.337	76.780	76.548	76.933	76.778	76.858

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR114A.

(3) Producția totală de fructe (t)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	1.301.428	1.224.700	1.241.586	1.058.494	1.813.420	1.487.450	1.601.294
Regiunea Vest	105.851	103.766	97.110	93.581	180.009	147.102	140.322
Hunedoara	30.456	32.554	31.532	29.853	63.641	46.101	41.769

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR115A.

(4) Producția medie de fructe – total fructe (kg/pom)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	12	16	16	14	23	20	21
Regiunea Vest	12	11	11	11	20	16	16
Hunedoara	12	12	12	11	24	18	16

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR116A.

ANEXA 5. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ANIMALE, PE PRINCIPALELE CATEGORII

Cate-gorii de animale		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bovine	România	2.068.888	2.092.414	2.049.713	2.011.128	1.977.232	1.923.283	1.875.169
	Regiunea Vest	157.409	159.347	161.467	157.285	155.409	154.830	154.239
	Hunedoara	42.382	42.853	43.011	42.425	41.332	40.960	42.203
Porcine	România	5.041.788	4.926.928	4.707.719	4.406.014	3.925.283	3.834.136	3.784.507
	Regiunea Vest	945.804	952.062	944.369	919.331	914.638	944.700	949.632
	Hunedoara	54.241	52.281	51.716	51.918	52.868	61.623	63.117
Ovine	România	9.518.225	9.809.512	9.875.483	9.981.859	10.176.400	10.358.699	10.281.473
	Regiunea Vest	1.431.202	1.492.614	1.515.417	1.461.659	1.497.061	1.538.229	1.539.730
	Hunedoara	181.793	183.645	185.694	186.857	194.156	192.902	204.305
Caprine	România	1.417.176	1.440.151	1.483.146	1.503.270	1.539.317	1.594.862	1.611.785
	Regiunea Vest	67.274	70.875	76.288	78.996	81.958	85.946	85.374
	Hunedoara	16.438	16.972	16.775	17.021	18.144	17.582	17.064
Păsări	România	75.446.750	78.648.098	75.689.854	73.288.712	73.993.010	75.364.575	71.183.431
	Regiunea Vest	5.843.965	6.078.827	5.350.555	5.292.553	5.218.133	4.599.885	4.087.654
	Hunedoara	1.636.500	1.536.984	1.476.953	1.421.334	1.374.005	1.286.210	1.097.771
Familii de albine	România	1.350.998	1.392.846	1.437.394	1.602.453	1.689.500	1.843.026	1.879.611
	Regiunea Vest	171.060	172.698	177.884	165.727	176.060	186.031	191.988
	Hunedoara	42.578	43.129	45.798	44.494	44.834	46.302	46.365

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR201A.

ANEXA 6. ANIMALE CE REVIN LA 100 HA DE TEREN, PE PRINCIPALE CATEGORII DE ANIMALE

Categorii de animale		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bovine	România	15,3	15,6	15,4	15,5	15,2	14,3	14,8
	Regiunea VEST	9,3	9,8	9,4	9,1	9,3	7,6	11
	Hunedoara	16,3	17,4	17,1	17	16,8	16,9	17,4
Porcine	România	57,4	56,3	53,7	51,6	45,2	42,8	44
	Regiunea VEST	97,3	95,8	92	88,8	85,5	75,3	107,5
	Hunedoara	77	102,1	85,7	98	95,7	111,7	108
Ovine și caprine	România	81	83,9	85,5	88,6	90,3	89,1	93,8
	Regiunea VEST	88,1	96,5	92,5	88,9	94,2	79,4	115,8
	Hunedoara	76,4	81,6	80,5	81,6	86,1	86,9	91,1

Sursa: INS, baza de date TEMPO-Online, AGR201C.

ANEXA 7. COOPERATIVELE AGRICOLE DIN JUDEȚUL HUNEDOARA, IULIE 2021

Nr. crt.	Numele cooperativei	Grad	CAEN principal	Depus bilanț 2020
1.	RĂCHITOVIȚA COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	Creșterea bovinelor de lapte	NU
2.	COOPERATIVA AGRICOLĂ VOINȚA	1	Cultivarea cerealelor (exclusiv orez), plantelor leguminoase și a plantelor producătoare de semințe oleaginoase	NU
3.	FRUCTE ÎNGRIJITE COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	Comerț cu ridicata al fructelor și legumelor	NU
4.	POIANA RODITOARE COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU
5.	AGRO MULTIPROD COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU
6.	TĂRÂMURI VERZI COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	Cultivarea fructelor arbuștilor fructiferi, căpșunilor, nuciferilor și a altor pomi fructiferi	DA
7.	BUCATELE DACILOR COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	2	...	NU
8.	SATUL MEU COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU
9.	AFIN DE LA MUNTE COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	2	Comerț cu ridicata al fructelor și legumelor	DA
10.	CONTINENTAL FRUITS COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	2	Comerț cu ridicata al fructelor și legumelor	DA
11.	MOMÂRLANII JIULUI DE VEST COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU
12.	BUNĂTĂȚURI MONTANE COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU
13.	AGROMEAT PETRILA COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU

Nr. crt.	Numele cooperativei	Grad	CAEN principal	Depus bilanț 2020
14.	AGRO HUNEDOREANA COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	2	Intermedieri în comerțul cu materii prime agricole, animale vii, materii prime textile și cu semifabricate	DA
15.	COOPERATIVA AGRICOLĂ BERIU	1	...	NU
16.	ROD FAIN COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU
17.	COOPERATIVA AGRICOLĂ CASA MIERII	1	Creșterea altor animale	DA
18.	FERMELE CÂMPUL PÂINII COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	2	...	NU
19.	AGROTERRA ANGUS COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	2	...	NU
20.	VOINA-AGROFARM COOPERATIVĂ AGRICOLĂ	1	...	NU

... lipsă date.

Sursa: Prelucrări după MADR, *Registrul național al cooperativelor agricole* (RNCA), construit pe baza datelor și informațiilor furnizate de Oficiul Național al Registrului Comerțului (ONRC), în luna iulie 2021, https://www.madr.ro/cooperative-agricole.html.

ANEXA 8: CLASIFICAREA MARILOR POLUATORI IDENTIFICAȚI LA NIVELUL JUDEȚULUI HUNEDOARA, CONFORM REGISTRULUI EUROPEAN AL POLUANȚILOR EMIȘI ȘI TRANSFERAȚI (EUROPEAN POLLUTANT RELEASE AND TRANSFER REGISTER/ E-PRTR)

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Activități industriale	Producție	Industriale	RIBIȚA	1
Activități industriale	Producție	Industriale	RIBIȚA	2
Activități industriale	Producție	Industriale	BAIA DE CRIȘ	3
Activități industriale	Producție	Industriale	CRIȘCIOR	4
Activități industriale	Producție	Industriale	CRIȘCIOR	5
Activități industriale	Producție	Industriale	CRIȘCIOR	6
Activități industriale	Producție	Industriale	URICANI	8
Activități industriale	Producție	Industriale	VULCAN	9
Activități industriale	Producție	Industriale	PETRILA	10
Activități industriale	Producție	Industriale	VULCAN	11
Activități industriale	Producție	Industriale	VULCAN	12
Activități industriale	Producție	Industriale	LUPENI	13
Activități industriale	Producție	Industriale	PETRILA	14
Activități industriale	Producție	Industriale	VULCAN	15
Activități zootehnice	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	28
Activități zootehnice	Creștere	Animale	VEȚEL	29
Activități zootehnice	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	30
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	210
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	211
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	212
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	213
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	214
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	215
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	216
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	217
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	218
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	219
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	220
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	221
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	222
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	223
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	224
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	225
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	226
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	227
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	228
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	229
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	230
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	231
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	232
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	233
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	234
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	235
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	236
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	237

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	238
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	239
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	240
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	241
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	242
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	243
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	244
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	245
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	246
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	247
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	248
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	249
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	250
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	251
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	252
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	253
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	254
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	255
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	256
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	257
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	258
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	259
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	260
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ORĂȘTIE	261
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	ȘOIMUȘ	262
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	263
Agricultură intensivă și acvacultură	Creștere	Animale	VEȚEL	264
Alte fabrici	Producție	?	LUPENI	275
Alte fabrici	Producție	?	DEVA	285
Alte fabrici	Producție	?	HĂRĂU	315
Alte tipuri	Alte tipuri	Alte subtipuri	CRIȘCIOR	7
Cariere și mine	Extracție	Cariera	ȘOIMUȘ	296
Construcții civile	Producție	Construcție	DEVA	268
Construcții civile	Producție	Construcție	ORĂȘTIOARA DE SUS	298
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	SIMERIA	269
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	SÂNTĂMĂRIA-ORLEA	270
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	DEVA	272
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	VEȚEL	276
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	ORĂȘTIE	277
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	PETROȘANI	279
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	RIBIȚA	284
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	ORĂȘTIE	289
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	BARU	291
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	PETRILA	297

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	BRETEA ROMÂNĂ	299
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	HUNEDOARA	300
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	HAȚEG	306
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	ORĂȘTIE	308
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	BRAD	312
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	ȘOIMUȘ	320
Construcții de clădiri	Producție	Construcție	ORĂȘTIE	323
Construcții specializate	Producție	Construcție	DEVA	274
Construcții specializate	Producție	Construcție	SIMERIA	283
Construcții specializate	Producție	Construcție	PETROȘANI	295
Construcții specializate	Producție	Construcție	DEVA	303
Construcții specializate	Producție	Construcție	LUPENI	307
Construcții specializate	Producție	Construcție	SIMERIA	310
Construcții specializate	Producție	Construcție	BRAD	311
Construcții specializate	Producție	Construcție	HAȚEG	316
Deșeuri	Depozitare și aprovizionare	Deșeuri	VULCAN	16
Deșeuri	Depozitare și aprovizionare	Deșeuri	LUPENI	17
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	SIMERIA	148
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	HAȚEG	149
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	150
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	LUPENI	151
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	152
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	153
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	154
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	155
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	156
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	LUPENI	157
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	158
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	SIMERIA	159
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	PETRILA	160
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	161
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	162
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	163
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	HAȚEG	164
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	HAȚEG	165
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	166
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	SIMERIA	167
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	168
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	HAȚEG	169
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	170
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	SIMERIA	171
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	172
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	PETRILA	173
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	174
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	175

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	LUPENI	176
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	SIMERIA	177
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	HAȚEG	178
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	179
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	180
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	181
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	PETRILA	182
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	183
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	SIMERIA	184
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	PETRILA	185
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	186
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	187
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	188
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	189
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	190
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	191
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	192
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	193
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	194
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	195
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	PETRILA	196
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	197
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	198
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	199
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	LUPENI	200
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	201
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	DEVA	202
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	HAȚEG	203
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	BERIU	204
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	VULCAN	205
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	URICANI	206
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	SIMERIA	207
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	ANINOASA	208
Deșeuri și managementul apelor uzate	Tratare	Ape uzate	ANINOASA	209
Electricitate	Producție	Utilități	DEVA	271
Fabricarea metalelor	Producție	Metalice	PETROȘANI	280
Fabricarea metalelor	Producție	Metalice	VULCAN	301
Fabricarea metalelor	Producție	Metalice	DEVA	304
Fabricarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	317
Fabricarea sticlei	Producție	Sticlă	ȘOIMUȘ	290
Fabrici alimentare	Producție	Alimentară	HUNEDOARA	267
Fabrici alimentare	Producție	Alimentară	DEVA	287
Fabrici alimentare	Producție	Alimentară	PETROȘANI	292
Fabrici de hârtie	Producție	Lemn și hârtie	DEVA	273
Fabrici de hârtie	Producție	Lemn și hârtie	SIMERIA	321

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Fabrici de lemn	Producție	Lemn și hârtie	SIMERIA	266
Fabrici de reparații	Producție	Utilaje	DEVA	286
Fabrici de textile	Producție	Textile	SIMERIA	293
Fabrici de textile	Producție	Textile	DEVA	305
Fabrici de textile	Producție	Textile	HUNEDOARA	318
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	64
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	65
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	66
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	67
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	68
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	69
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	70
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	71
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	72
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	73
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	74
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	75
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	76
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	77
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	78
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	79
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	80
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	81
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	82
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	83
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	84
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	85
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	86
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	87
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	88
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	89
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	90
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	91
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	92
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	93
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	94
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	95
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	96
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	97
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	98
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	99
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	100
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	101
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	102
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	103
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	104

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	105
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	106
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	107
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	108
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	109
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	110
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	111
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	112
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	113
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	114
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	115
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	116
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	117
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	118
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	119
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	120
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	121
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	122
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	123
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	124
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	125
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	126
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	127
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	128
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	129
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	130
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	131
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	132
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	133
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	134
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	135
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	136
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	137
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	138
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	139
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	140
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	141
Industria minieră	Producție	Minerale	PETRILA	142
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	143
Industria minieră	Producție	Minerale	VULCAN	144
Industria minieră	Producție	Minerale	PETROȘANI	145
Industria minieră	Producție	Minerale	LUPENI	146
Industria minieră	Producție	Minerale	URICANI	147
Industrie	Procesare	?	HAȚEG	18
Industrie	Procesare	?	DEVA	19
Industrie	Procesare	?	ILIA	20
Industrie	Procesare	?	RIBIȚA	21

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Industrie	Procesare	?	BĂIȚA	22
Industrie	Procesare	?	ȘOIMUȘ	23
Industrie	Procesare	?	DEVA	24
Industrie	Procesare	?	CERTEJU DE SUS	25
Industrie	Procesare	?	VEȚEL	26
Industrie	Procesare	?	ȘOIMUȘ	27
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	53
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	54
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	55
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	56
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	57
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	58
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	59
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	60
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	61
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	62
Producția și procesarea metalelor	Producție	Metalice	HUNEDOARA	63
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	31
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	32
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	33
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	34
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	35
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	36
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	37
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	38
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	39
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	40
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	41
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	42
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	43
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	44
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	45
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	46
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	47
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	48
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	49
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	50
Sector energetic	Producție	Utilități	VULCAN	51
Sector energetic	Producție	Utilități	VEȚEL	52
Transporturi	Transport	Terestru	HUNEDOARA	265
Transporturi	Transport	Terestru	ORĂȘTIE	278
Transporturi	Transport	Terestru	PETROȘANI	281
Transporturi	Transport	Terestru	RAPOLTU MARE	282
Transporturi	Transport	Terestru	HUNEDOARA	288
Transporturi	Transport	Terestru	PETROȘANI	294

Sector	Tip	Subtip	Denumirea UAT	Cod
Transporturi	Transport	Terestru	DEVA	302
Transporturi	Transport	Terestru	PETROȘANI	309
Transporturi	Transport	Terestru	CERTEJU DE SUS	313
Transporturi	Transport	Terestru	DEVA	314
Transporturi	Transport	Terestru	ORĂȘTIE	319
Transporturi	Transport	Terestru	DEVA	322

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

PARTEA a III-a

DIRECȚII PRIORITARE DE DEZVOLTARE, OBIECTIVE STRATEGICE ȘI AXE PRIORITARE

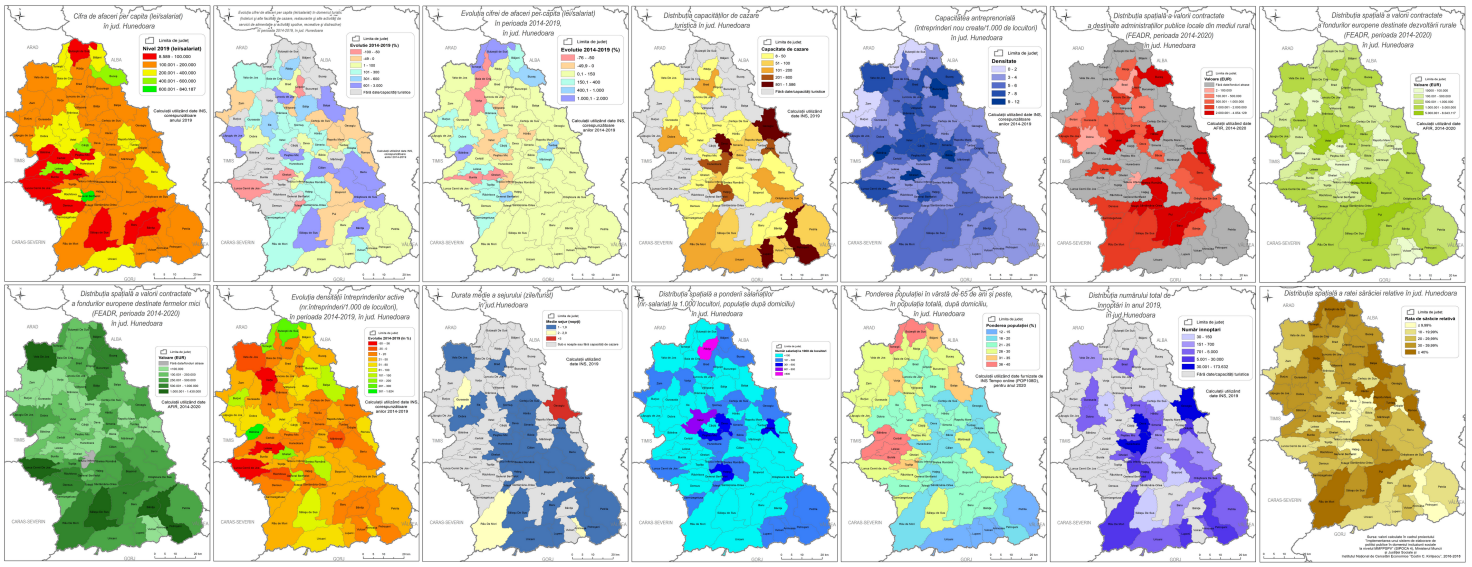

- 2022 -

Elaborator:

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE ”COSTIN C. KIRIȚESCU” al ACADEMIEI ROMÂNE

Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, 050711 – București, România
Tel: +4-021.318.81.06/2007; Fax: +4-021.310.01.42
Website: www.ince.ro
E-mail: office@ince.ro

Colectiv de elaborare:

Coordonator: Alexandru Sin-Schneider

Experți: Ada Cristina Albu, Jean Vasile Andrei, Daniela Antonescu, Sorin Avram, Marina Bădileanu, Marius Florian Romeo Bulearcă, Luminița Chivu, Laurențiu Ciornei, Andreea Violeta Constantinescu, Andrei Marius Diamescu, Andrei Silviu Dospinescu, Alina Ligia Dumitrescu, Frantz Daniel Fistung, Ioan Gâf-Deac, George Georgescu, Luminița Izabell Georgescu, Carmen Adriana Gheorghe, Iulian Iancu, Cristina Cornelia Florentina Lixăndroiu, Cristian Valeriu Maloș, Mihai Sabin Muscalu, Cornelia Neagu, Mihăiță Iulian Niculae, Dan Olteanu, Mihaela Georgiana Oprea, Mihnea Tudor Preotesi, Petre Prisecaru, Sorin Mihai Radu, Steliana Rodino, Ștefania Elisabeta Roșu, Cristian Sima, Camelia Surugiu

Administrare baze de date: Raluca-Oana Andone, Livia Barta Filip, Daniel Condrea, Daniela Draica, Andreea Mihaela Manea, Oana Lăcrămioara Sîrbu

Redactor: Paula Neacșu

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

PARTEA a III-a

DIRECȚII PRIORITARE DE DEZVOLTARE, OBIECTIVE STRATEGICE ȘI AXE PRIORITARE

- 2022 -

CUPRINS

1. INTRODUCERE 7

2. VIZIUNEA STRATEGICĂ DE DEZVOLTARE 10

3. DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE 11

4. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ ȘI ANTREPRENORIAT 17

4.1. Resurse naturale (cărbuni, minereuri) 17

4.2. Industria prelucrătoare 18

4.3. Dezvoltarea antreprenoriatului 19

4.4. Energie (electrică și termică) 20

4.5. Infrastructura în sens larg 20

5. TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ 24

6. AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ 28

7. MEDIU, ECOSISTEME ȘI ECONOMIE CIRCULARĂ 33

8. INTEGRAREA DIRECȚIILOR PRIORITARE DE DEZVOLTARE STRATEGICĂ ȘI DIRECȚII DE DEZVOLTARE GENERALE 37

8.1. Direcții prioritare de dezvoltare strategică 37

8.2. Direcții de dezvoltare generale 44

ANEXA 1. MODEL DE PLANIFICARE STRATEGICĂ 45

PORTOFOLIU DE PROIECTE AL JUDEȚULUI HUNEDOARA

ANEXA 2. PROIECTE DEPUSE, ÎN PREGĂTIRE ȘI PROPUSE 50

ANEXA 3. FIȘE DE PROIECT 60

1. INTRODUCERE

Strategia de dezvoltare a județului Hunedoara urmărește stabilirea direcțiilor către care trebuie îndreptate resursele existente la dispoziția administrației publice, în vederea atingerii unor obiective strategice cuantificabile, respectiv a unor ținte de dezvoltare pe care comunitatea locală le-a stabilit.

Administrația publică are la dispoziție aceste instrumente specifice de planificare strategică instituțională prin care sunt stabilite obiectivele de dezvoltare, modalitățile și prioritizarea în care sunt abordate nevoile locale și efortul/resursele planificate fiind rezultatul unui proces de consultare a factorilor interesați.

Strategia de dezvoltare prezintă o viziune de evoluție viitoare sub forma unui „concept de dezvoltare strategică" pe baza unor demersuri logice pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare pe care județul Hunedoara și le-a propus.

Modul în care este pusă în practică această viziune implică atât administrația publică, cât și alți actori, precum agenții economici, alte instituții publice, mediul asociativ și cetățenii, prin efortul lor particular.

Realizarea procesului de dezvoltare strategică pornește de la o analiză a stării actuale a județului, propunând atingerea unui nivel de progres și a unei arhitecturi integrate a tuturor factorilor de stare demografică, teritorială, de infrastructură și economie, socială, culturală și de mediu ai comunității. Nivelul de dezvoltare așteptat să se realizeze într-un anumit moment proiectat în viitor (2030) poate fi atins prin implementarea strategiei de dezvoltare a județului.

Starea actuală a județului este privită din perspectiva contextului nevoilor și intereselor locale identificate în cadrul analizei situației existente la nivelul județului Hunedoara. Pe baza concluziilor rezultate în urma analizei situației existente din punct de vedere demografic, social, economic, al mediului și al nivelului de echipare tehnică și socială, câteva particularități specifice trebuie luate în considerare în conturarea unei imagini reale și complete a realităților. Astfel:

- elemente diferite de percepție a județului în privința importanței unor teme pentru dezvoltarea locală. De exemplu, pentru cei mai mulți, Hunedoara înseamnă turism și modalități de petrecere a timpului liber, iar pentru dezvoltarea locală, turismul este un contributor de loc secund;
- existența unui decalaj semnificativ între nivelul de viață și condițiile de locuire dintre mediul urban și cel rural;
- interesul crescut arătat de administrația publică județeană atât pentru colaborarea partenerială și suportul pentru administrațiile locale, cât și pentru abordarea corectă și profesională pentru rezolvarea problemelor;
- interesul manifestat de mediul academic pentru colaborarea proactivă cu mediul de afaceri, pentru formarea forței de muncă în raport cu cerințele angajatorilor și pentru valorificarea rezultatelor activității de cercetare-dezvoltare.

Concluziile analizei situației existente, la care se adaugă celelalte elemente argumentative ale cadrelor strategice, precum și observațiile și opiniile obținute în urma procesului consultativ, formează un tablou general al structurii nevoilor identificate și al intereselor diverselor medii sociale, economice, politice și civice.

Această componentă formată din elemente care se întrepătrund justifică propunerea, în raport și cu așteptările comunităților, a unor direcții prioritare de dezvoltare. Acestea sunt principalele modalități de realizare a scopului de creștere generală a nivelului de dezvoltare a județului Hunedoara: „viziunea de dezvoltare durabilă a județului în perioada 2021-2030".

FIGURA 1: SCHEMA LOGICĂ A DEMERSULUI OPERAȚIONAL DE ELABORARE A CONCEPTULUI DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA

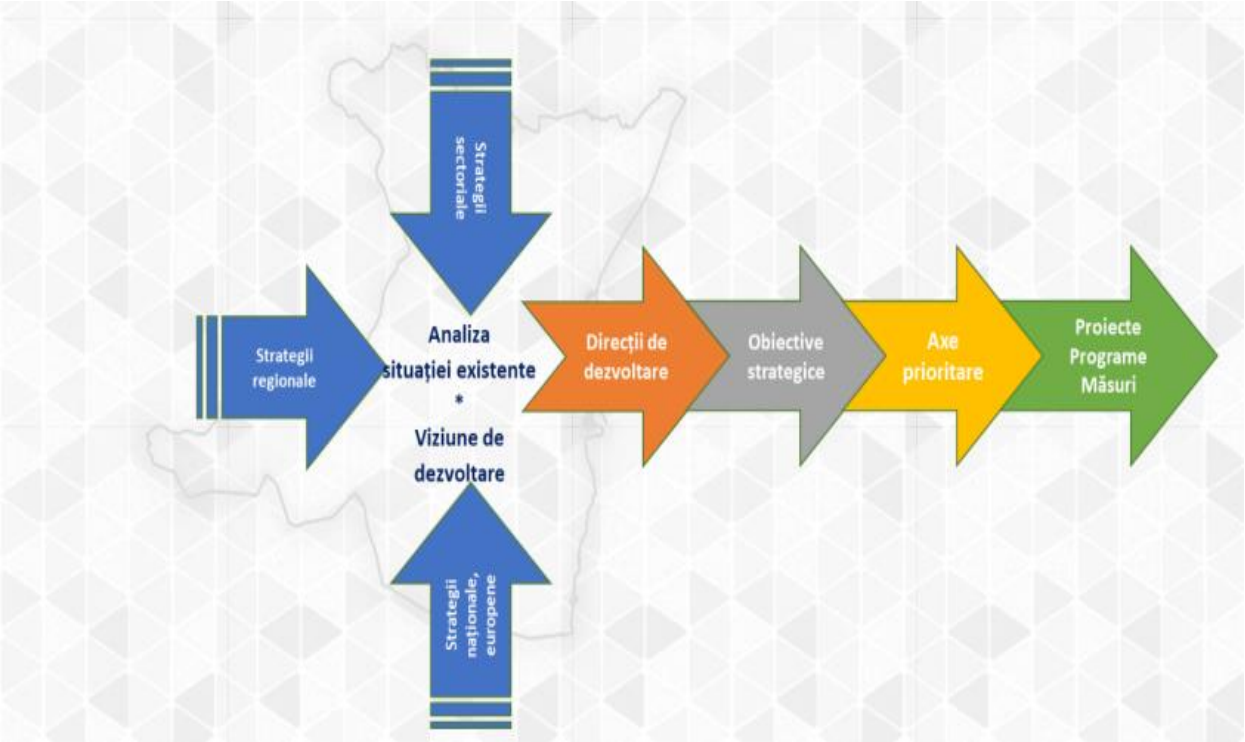

Sursa: Prelucrări ale consultantului.

Parcurgerea demersului analizei logice de la situația actuală la o stare dorită de dezvoltare presupune identificarea și selectarea direcțiilor prioritare de dezvoltare a județului Hunedoara, propunând și modalitățile/mijloacele/sursele prin care se pot atinge țintele propuse.

Fiecare direcție prioritară de dezvoltare presupune parcurgerea unui set de obiective strategice care pot fi realizate prin acțiuni grupate în axe prioritare specializate, care conțin intervenții concrete sub forma programelor, proiectelor, măsurilor, hotărârilor, de a căror prioritizare, planificare și mod de concretizare depinde implementarea în condiții optime a strategiei de dezvoltare durabilă și atingerea obiectivelor propuse.

Selectarea, prioritizarea și planificarea intervențiilor au în vedere atât contribuția la realizarea cu prioritate a obiectivelor strategice, modul în care influențează celelalte domenii, cât și resursele disponibile.

Această organizare conceptuală pune în legătură directă și condiționează intervențiile concrete cu un obiectiv strategic, în scopul creării unor mecanisme care sunt fie generatoare de progres, fie capabile să asigure suport și să accelereze dinamica dezvoltării așa cum a fost ea stabilită.

În acest context, dezvoltarea este abordată coerent, omogen și integrat, fără să producă dezechilibre între diferitele domenii, categorii de locuitori ori între diferitele zone teritoriale. În acest scop, sunt urmărite principiile unei dezvoltări convergente, ale intercorelării și dezvoltării durabile, dar și ale respectării egalității de șanse.

Dezvoltarea convergentă are în vedere stimularea performanțelor fără a accentua decalajele de dezvoltare deja existente la nivelul județului Hunedoara.

Dezvoltarea durabilă înseamnă propunerea unui tip de dezvoltare care să asigure un echilibru între aspectele sociale, economice și ecologice și care să ia în calcul aspectele ce țin de restricționarea accesului la resurse al generațiilor viitoare.

Egalitatea de șanse se aplică și ține cont, în mod particular, de diversitatea etnică și religioasă a populației, promovarea capitalului uman făcându-se în mod nediscriminatoriu în orice domeniu economico-social. Valorificarea diversității culturale, etnice și a diferențelor de gen sau de vârstă constituie premise pentru dezvoltarea comunităților și, totodată, asigură un cadru în care relațiile sociale au la bază valori precum toleranța și egalitatea.

2. VIZIUNEA STRATEGICĂ DE DEZVOLTARE

Viziunea strategică de dezvoltare exprimă sensul direcției de dezvoltare a județului Hunedoara și prezintă modul de aplicare concretă în realitate. Viziunea conturează starea dorită proiectată în viitor și configurează nivelul de dezvoltare așteptat. Viziunea este dinamică și adaptativă, ținând seama de posibilele abateri neplanificate. Chiar dacă viziunea este o proiecție viitoare, ea are la bază situația actuală.

Viziunea strategică presupune motivarea și stimularea tuturor factorilor care pot contribui la schimbare.

Viziunea de dezvoltare a județului Hunedoara este centrată pe dezvoltarea susținută a economiei locale și pe echilibrarea și modernizarea condițiilor de locuire între toate comunitățile județului, susținute de un efort instituțional eficient și implicat, interesat de dezvoltarea durabilă și sustenabilă a teritoriului.

Dezvoltarea economiei locale nu are în vedere numai o simplă structurare a domeniilor specifice. Pentru satisfacerea nivelului ambițios de dezvoltare și a așteptărilor mediului de afaceri, trebuie luat în considerare întregul context al intereselor, inițiativelor și nevoilor acestuia, începând cu cele privind dezvoltarea infrastructurii de transport și creșterea mobilității, dezvoltarea parteneriatelor pentru cercetare, dezvoltare și inovare în sectoarele de specializare existente (materiale și tehnologii pentru transport naval, energie din surse neconvenţionale, industrie navală, mediu etc.), nevoia de forță de muncă profesionalizată etc.

Toate aceste conexiuni au cointeresat un întreg ansamblu de diferite entități publice și private, din diferite domenii economice, dar și din educație, servicii publice, societate civilă etc., legate de un interes comun, cel al dezvoltării. Această adevărată „locomotivă” care trage după sine o sumă întreagă de interese și care consumă și creează permanent oportunități implică și sectoare cu un ritm de dezvoltare mai lent sau afaceri rurale ce nu depășesc granițele teritoriale ale unităților administrativ-teritoriale, dar care trebuie susținute și dinamizate.

Prin modernizarea condițiilor de locuire se înțelege crearea unui mediu de locuire curat și civilizat, ofertant pentru petrecerea timpului liber, susținut de o infrastructură modernă și de accesul la servicii publice de bună calitate pentru cei care locuiesc și lucrează în județul Hunedoara. Condițiile de viață trebuie să ofere nu numai confortul și oportunitățile de timp liber de bună calitate oriunde în județ, ci și un mediu sigur și acces la servicii de bună calitate (inclusiv cele de educație, asistență, sănătate, urgență etc.), care să ofere celor care muncesc garanția supravegherii și îngrijirii copiilor și a celorlalți membri ai familiei în timpul orelor de program.

Mediul de locuire modern și fără poluare, împreună cu toate facilitățile sale, eficient din punctul de vedere al cheltuielilor, trebuie să fie accesibil tuturor comunităților. Nivelul de dezvoltare al acestuia constituie un veritabil argument pentru atragerea și menținerea forței de muncă în economia locală a județului, iar echilibrarea diferențelor de calitate a locuirii din diversele comunități județene poate favoriza și reducerea decalajelor de dezvoltare economică.

Strategia de dezvoltare este un plan de viitor care poate fi implementat numai prin voința actorilor locali, ca părți direct interesate de ceea ce se întâmplă la nivelul județului. Suportul cel mai puternic poate fi asigurat de parteneriatul dintre instituțiile și organizațiile interesate. Acest parteneriat punctual sau periodic, formal sau informal poate coopta și energiile altor structuri sau personalități locale, care împreună pot dinamiza și susține ritmul dezvoltării generale. Acest lucru asociază în mod obligatoriu interesul pentru o administrație publică promptă și eficientă.

3. DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI, EDUCAȚIE

Domeniile grupate în secțiunea *Demografie, sănătate, nivel de trai, educație* se intercondiționează reciproc, iar înțelegerea mecanismelor și factorilor ce configurează aceste intercondiționări este necesară în economia demersului de analiză propus pentru această parte a lucrării.

Nivelul de trai poate influența, împreună cu alți factori, precum accesul la serviciile de sănătate, starea de sănătate a populației care, la rândul ei, are influență asupra evoluției unor indicatori demografici, precum mortalitatea sau durata medie a vieții.

Nivelul de educație influențează, la rândul său, nivelul de trai, iar evoluția nivelului de trai are impact asupra evoluției unor indicatori demografici, precum rata migrației interne, respectiv rata migrației externe.

În altă ordine de idei, în județul Hunedoara, ca și în alte județe ale României, există discrepanțe de dezvoltare socioeconomică importante, care se reflectă în discrepanțe ale unor indicatori ce definesc nivelul de trai, accesul la servicii publice de calitate (sănătate, educație) atât în localitățile rurale/orașele mici și orașele mari, cât și disparități zonale în zona Valea Jiului sau în zona localităților hunedorene din Munții Apuseni.

Analiza SWOT aferentă acestei secțiuni a lucrării relevă astfel de situații și evoluții, discrepanțe zonale și pe medii de rezidență.

Județul Hunedoara prezintă disparități pronunțate privind accesul la servicii medicale, alături de un trend descendent al numărului de cabinete medicale stomatologice, de familie și de specialitate, tendință accentuată și de dispariția cvasitotală a cabinetelor publice din aceste categorii. În anul 2019, aproape un sfert (23%) dintre UAT-urile județului nu beneficiau de cabinete medicale de familie, în timp ce mai mult de jumătate dintre UAT-uri nu aveau cabinete stomatologice și farmacii. Pe de altă parte, în unele localități în care există unități sanitare, numărul lor și al medicilor este redus în raport cu populația. Reducerea disparităților privind accesul la servicii medicale necesită atât crearea de unități medicale, cât și crearea de facilități de atragere a personalului medical în zonele rurale.

Starea sănătății populației este caracterizată de o incidență și prevalență considerabil mai ridicate – față de media națională – a unor afecțiuni precum bolile ischemice ale inimii, cerebro-vasculare, diabet, tumori maligne și astm. Programele de diagnostic și tratament sunt cruciale în reducerea incidenței principalelor afecțiuni ale populației și a cauzelor de deces.

Sistemul sanitar include unități cu clădiri vechi, care necesită vaste operațiuni de renovare, reabilitare energetică și creștere a gradului de siguranță a pacienților, alături de unități supraaglomerate care solicită clădiri noi. Deopotrivă, aparatura de diagnostic și tratament este în multe cazuri insuficientă și învechită. Spre exemplu, doar cinci orașe beneficiază de aparate CT (computer tomograf), trei orașe beneficiază de RMN (rezonanță magnetică nucleară) și doar trei orașe de mamograf. Din acest motiv, sunt necesare proiecte de dotare și modernizare în scopul alinierii infrastructurii medicale la standardele europene.

Analizele demografice arată că populația județului Hunedoara înregistrează o tendință de îmbătrânire, cu o scădere a populației sub 44 de ani, alături de creșterea celei de peste 45 de ani. Plecările din județ au crescut substanțial în ultimii ani, în special în mediul urban. Totodată, numărul născuților vii, rata natalității și a fertilității sunt în scădere, mai accelerat în urban. Ca urmare, județul înregistrează o pondere crescută a populației de peste 60 de ani, iar indicele de îmbătrânire demografică este și el relativ ridicat în context regional și național.

În acest context, menținerea/atragerea tinerilor trebuie să constituie un obiectiv strategic major.

Numărul unităților de învățământ preșcolar, primar și gimnazial raportat la populația din anul 2020 este unul relativ inferior în județul Hunedoara (în special în mediul urban), atât în context regional, cât și național. Doar 58 dintre cele 69 de UAT-uri ale județului beneficiau în 2020 de unități de învățământ primar și gimnazial.

Rata înrolării școlare din județ este inferioară mediei naționale din 2020, în special pentru nivelul preșcolar urban, dar și la nivelurile primar și gimnazial. De asemenea, cuprinderea tinerilor în învățământul universitar de licență este foarte scăzută atât în context regional, cât și național.

Dinamica negativă din perioada 2014-2020 a ratei înrolării școlare în învățământul preșcolar, primar, gimnazial, liceal, postliceal și de maiștri este mai accentuată în localitățile urbane ale județului.

Raportat la populația din 2020, personalul didactic din județ este inferior mediei regionale/naționale la toate nivelurile, cu excepția celui profesional. În școlile postliceale și de maiștri, numărul de elevi alocați unui profesor este însă mai mult decât dublu față de media națională.

Factorii identificați în cadrul analizei SWOT care influențează negativ nivelul de trai vizează mai multe aspecte socioeconomice:

- precaritatea ofertei de locuri de muncă și nivelul redus al salariilor ofertate de piața județeană a forței de muncă;
- acoperirea redusă cu servicii sociale a localităților rurale din județul Hunedoara și oferta redusă de servicii sociale reflectă prezența scăzută a ONG-urilor furnizoare de servicii sociale în județ;
- ponderea importantă a localităților rurale cu rate mari ale sărăciei;
- ponderea importantă, în context regional și național, a populației ce locuiește în zone urbane dezavantajate.

Așadar, într-o primă fază a demersului de identificare a direcțiilor de acțiune și a obiectivelor strategice subsumate și de prioritizare a intervențiilor aferente îndeplinirii lor, am pornit de la analiza SWOT realizată în cadrul analizei situației socioeconomic actuale la nivelul județului Hunedoara.

A doua fază a acestui demers a presupus corelarea rezultatelor analizei SWOT cu direcțiile strategice ce configurează cadrul strategic european, național, regional, respectiv județean. Au fost selectate obiective, priorități și măsuri aferente subdomeniilor ce vizează această secțiune.

Documentele strategice ce subsumează obiective strategice și priorități acționale ce configurează cadrul european, național și regional al dezvoltării județului Hunedoara sunt sintetizate în cele ce urmează.

Unul dintre documentele strategice importante asumate la nivel european este *Agenda 2030 pentru dezvoltare sustenabilă*, adoptată în septembrie 2015. Documentul asumă îndeplinirea a 17 obiective de dezvoltare durabilă (SDGs), operaționalizate în 169 de ținte care să fie atinse până în 2030. Dintre cele 17 obiective de dezvoltare durabilă, mai mult de jumătate pot fi considerate relevante pentru analiza propusă în această secțiune:

O1. *Fără sărăcie* – eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context;

O2. *Foamete „zero”* – eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile;

O3. *Sănătate și bunăstare* – asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă;

O4. *Educație de calitate* – garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți;

O5. *Egalitate de gen* – realizarea egalității de gen și drepturi egale tuturor femeilor și fetelor;

O6. *Energie curată și la prețuri accesibile* – asigurarea accesului tuturor la energie cu prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern;

O7. *Muncă decentă și creștere economică* – promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți;

O8. *Inegalități reduse* – reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta;

O9. *Orașe și comunități durabile* – dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, să fie sigure, reziliente și durabile.

La nivelul UE, programele operaționale aferente subsumate obiectivelor de dezvoltare asumate sunt structurate în programe operaționale, din care am selectat pentru analiza propusă în această secțiune: Programul operațional Incluziune și demnitate socială (POIDS), Programul operațional Educație și ocupare (POEO), Programului operațional Sănătate 2021-2027.

Politica de coeziune asumată de Comisia Europeană pentru perioada 2021-2027 orientează finanțarea obiectivelor asumate prin intermediul a șapte fonduri UE implementate în gestiune partajată, respectiv: Fondul european de dezvoltare regională, Fondul de coeziune, Fondul social european (FSE), Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime (FEPAM), Fondul pentru azil și migrație (FAMI), Fondul pentru securitate internă (ISF), Instrumentul pentru frontiere externe și vize (IBMF).

Comparativ cu actuala perioadă de programare, Regulamentul privind prevederile comune nu mai acoperă Fondul european pentru agricultură și dezvoltare rurală (FEADR).

Este necesar ca direcțiile de dezvoltare identificate în cadrul Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara să fie corelate cu o serie de documente strategice naționale, regionale, zonale și județene:

Documente programatice la nivel național: *Strategia națională pentru dezvoltare durabilă a României 2030, Programul de guvernare 2021-2024 al Coaliției pentru reziliență, dezvoltare și prosperitate, Planul național de redresare și reziliență (PNRR).*

Strategii naționale sectoriale: *Strategia națională de ocupare a forței de muncă 2021-2027, Strategia națională de sănătate a României 2021-2027, Strategia națională pentru locuri de muncă verzi 2018-2025.*

Documente programatice la nivel regional: *Strategia regională pentru dezvoltare 2021-2027 – Regiunea Vest.*

Documente programatice la nivel județean: *Planul teritorial pentru tranziție justă (PTTJ) la nivelul județului Hunedoara.*

Documente programatice la nivel zonal: *Strategia de dezvoltare economică, socială și de mediu a Văii Jiului – în curs de implementare, termen 2023.*

Strategia Văii Jiului se sprijină pe patru piloni ai dezvoltării:

1. îmbunătățirea calității vieții și crearea unui mediu sănătos și durabil pentru generațiile viitoare;
2. diversificarea economică, inovare și antreprenoriat;
3. valorificarea durabilă a specificului local;
4. accesibilitatea, mobilitatea și conectivitatea, prin dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport interregional și de legătură cu județele limitrofe.

De asemenea, se consideră că regenerarea urbană integrată a zonei va contribui semnificativ la promovarea brandului zonei și a identității locale la nivel național și internațional.

Strategia de dezvoltare a ITI „Moții, țara de piatră" pentru perioada 2023-2027 se sprijină pe patru piloni ai dezvoltării, care urmează șase direcții de dezvoltare:

1. competitivitatea;
2. durabilitatea;
3. conectivitatea;
4. buna administrare;
5. incluziunea socială;
6. creșterea atractivității zonei.

La nivel județean, operațiunile propuse în cadrul *Planului teritorial pentru tranziție justă* sunt coerente cu măsurile propuse în cadrul celor două strategii zonale: *Strategia Văii Jiului*, respectiv *Strategia de dezvoltare a ITI „Moții, țara de piatră"*.

Așadar, două deziderate majore vor sta la baza identificării direcțiilor de dezvoltare la nivelul județului Hunedoara:

1. creșterea calității vieții locuitorilor județului;
2. diminuarea discrepanțelor teritoriale intrajudețene și creșterea incluziunii sociale a locuitorilor localităților rurale și a celor ce locuiesc în zone urbane marginalizate.

În vederea corelării abordării *Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara* cu *Strategia de dezvoltare a Regiunii Vest pentru perioada 2021-2027*, este necesară corelarea direcțiilor de dezvoltare ale județului Hunedoara cu domeniile strategice și prioritățile specifice identificate la nivelul regiunii Vest, incluzând elementele importante ce se regăsesc în cele două strategii dedicate zonei Văii Jiului, respectiv localităților din zona Munților Apuseni.

Pornind de la analiza cadrului strategic configurat de documentele amintite mai sus, precum și de la rezultatele analizei SWOT a situației actuale în cadrul secțiunii *Demografie, sănătate, nivel de trai, educație* a *Strategiei de dezvoltare a județului Hunedoara*, propunem o viziune strategică sintetizată în *obiectivul general*: **„Hunedoara, un județ incluziv, cu o calitate ridicată a vieții locuitorilor săi și fără disparități teritoriale majore".**

Pentru realizarea acestei viziuni, propunem o strategie de dezvoltare centrată pe *trei direcții prioritare de dezvoltare strategică* (DPD):

DPD 1.1. Dezvoltarea socială, prin creșterea stocului de capital uman și a calității actului educațional;

DPD 1.2. Reducerea disparităților între localitățile urbane și cele rurale privind accesul la locuri de muncă plătite decent și la servicii educaționale și medicale de calitate;

DPD 1.3. Creșterea gradului de incluziune socială a categoriilor vulnerabile.

Fiecărei direcții de dezvoltare dintre cele amintite mai sus îi vor fi asociate obiective strategice care vor fi operaționalizate în axe prioritare care vor fi transpuse, în faza următoare a elaborării Strategiei, în „**intervenții" –** modalități concrete de acțiune ce vor contribui în mod direct la atingerea viziunii de dezvoltare a județului.

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 1.1. Dezvoltarea socială, prin creșterea stocului de capital uman și a calității actului educațional:

Obiectivul strategic 1.1.1. Dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor de educație:

Axa prioritară 1.1.1.1: Dezvoltarea de infrastructuri și servicii pentru educația timpurie, învățământ primar, secundar și terțiar și educația adulților;

Axa prioritară 1.1.1.2: Susținerea de programe educaționale pentru unitățile de învățământ cu risc ridicat de abandon școlar.

Obiectivul strategic 1.1.2. Investiții în educație cu impact major și durabil în dezvoltarea socială:

Axa prioritară 1.1.2.1: Asigurarea accesului la o infrastructură modernă și facilități atractive de educație pentru preșcolari;

Axa prioritară 1.1.2.2: Extinderea/construirea de infrastructuri educaționale, în corelare cu evoluția unor indicatori demografici zonali relevanți și cu gradul de ocupare la nivelul unităților educaționale.

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 1.2. Reducerea disparităților între localitățile urbane și cele rurale privind accesul la locuri de muncă plătite decent și la servicii educaționale și medicale de calitate:

Obiectivul strategic 1.2.1. Sprijinirea tranziției forței de muncă:

Axa prioritară 1.2.1.1: Prioritizarea în asigurarea serviciilor de mediere și consiliere ocupațională a persoanelor direct afectate de procesul de tranziție la economia verde prin pierderea locului de muncă – persoane care au ocupat un loc de muncă cu un nivel de pregătire de bază sau mediu, tineri cu vârsta de până la 29 de ani, persoane cu vârsta de peste 55 de ani;

Axa prioritară 1.2.1.2: Prioritizarea formării profesionale pentru ocupațiile aferente domeniilor de specializare inteligentă și altor sectoare cu potențial de dezvoltare durabilă;

Axa prioritară 1.2.1.3: Sprijin pentru economia socială;

Axa prioritară 1.2.1.4: Sprijin pentru adaptarea la schimbare a lucrătorilor, întreprinderilor și antreprenorilor.

Obiectivul strategic 1.2.2. Eliminarea inegalităților dintre mediul urban și rural din județ în ceea ce privește accesibilitatea și calitatea facilităților educaționale oferite:

Axa prioritară 1.2.2.1: Investiții în mobilitate școlară, pentru asigurarea accesului uniform și în timp rezonabil al elevilor la educație – investiții în mijloace de transport școlar;

Axa prioritară 1.2.2.2: Creșterea standardului calității facilităților educaționale oferite de unitățile din mediul rural cel puțin la nivelul standardului oferit de unitățile din mediul urban.

Obiectivul strategic 1.2.3. Extinderea, creșterea calității și accesibilității serviciilor de sănătate:

Axa prioritară 1.2.3.1: Creșterea accesului la servicii medicale prin extinderea rețelei sanitare în orașele cu unități medicale supraaglomerate, precum și în zonele rurale care nu beneficiază de asistență medicală primară (cabinete de familie și stomatologice), servicii de urgență sau asistență medicală școlară;

Axa prioritară 1.2.3.2: Crearea de facilități și stimulente financiare pentru atragerea și menținerea cadrelor medicale și a personalului auxiliar în zonele rurale care nu beneficiază de medici de familie, asistenți medicali și medici stomatologi;

Axa prioritară 1.2.3.3: Programe de diagnostic, prevenție și tratament în special în rândul populației rurale și defavorizate, cu scopul combaterii afecțiunilor care constituie principalele cauze de deces, precum și a afecțiunilor cu incidență ridicată în ultimii ani (bolile sistemului circulator, tumori, bolile sistemului nervos, tuberculoză sau diabet);

Axa prioritară 1.2.3.4: Renovarea și reabilitarea energetică a clădirilor, precum și crearea de noi clădiri în unitățile medicale supraaglomerate;

Axa prioritară 1.2.3.5: Creșterea siguranței pacienților din unitățile medicale prin reabilitarea infrastructurii electrice și dotarea cu sisteme de detectare și alarmare, cu scopul creșterii gradului de securitate la incendii;

Axa prioritară 1.2.3.6: Modernizarea și dotarea cu aparatură performantă a unităților medicale, inclusiv a departamentelor de asistență medicală în regim ambulatoriu și a serviciilor de urgență și transport medical asistat.

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 1.3. Creșterea gradului de incluziune socială a categoriilor vulnerabile:

Obiectivul strategic 1.3.1. Dezvoltarea serviciilor sociale adresate persoanelor vulnerabile – familiile sărace cu copii, vârstnicii singuri, persoanele cu dizabilități:

Axa prioritară 1.3.1.1: Dezvoltarea infrastructurii fizice de servicii sociale adresate persoanelor cu dizabilități, prin reabilitarea/modernizarea locuințelor pentru persoane adulte cu dizabilități, a rețelei de case familiale pentru copii cu dizabilități, a centrelor de îngrijire și asistență pentru persoane adulte cu dizabilități și a centrelor de zi de recuperare pentru adulți cu dizabilități;

Axa prioritară 1.3.1.2: Dezvoltarea rețelei de servicii sociale, prin atragerea furnizorilor privați/parteneriate public-private în furnizarea de servicii sociale: servicii sociale adresate copilului aflat în plasament la rude/familii/persoane, precum și la asistent maternal și servicii de îngrijire la domiciliu pentru vârstnicii singuri și pentru persoanele cu dizabilități;

Axa prioritară 1.3.1.3: Implementarea de măsuri pentru combaterea privațiunilor materiale prin asistență alimentară și/sau materială în comunitățile rurale și zonele urbane dezavantajate;

Axa prioritară 1.3.1.4: Implementarea de măsuri de promovare a egalității de șanse la nivelul sistemului educațional, al sistemului medical și în administrația publică locală.

Obiectivul strategic 1.3.2. Sprijinirea tinerilor și creșterea atractivității localităților din județ pentru tineri, în vederea reducerii migrației interne și externe a tinerilor:

Axa prioritară 1.3.2.1: Inițierea unor programe de consiliere și formare profesională a tinerilor;

Axa prioritară 1.3.2.2: Sprijinirea creării de locuri de muncă prin acordarea de facilități companiilor care angajează tineri;

Axa prioritară 1.3.2.3: Sprijinirea tinerilor antreprenori;

Axa prioritară 1.3.2.4: Crearea de locuințe sociale pentru tineri.

4. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ ȘI ANTREPRENORIAT

4.1. Resurse naturale (cărbuni, minereuri)

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 2.1. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului local de resurse minerale, utilizarea inovării și a noilor tehnologii:

Obiectivul strategic 2.1.1. Restaurarea, protecția și valorificarea durabilă a terenurilor degradate de activitatea minieră:

Obiectivul strategic este subordonat strategiei integrate de dezvoltare economică durabilă a județului, care vizează reabilitarea, dezvoltarea, modernizarea infrastructurii și obiectivelor culturale și naturale, facilitarea accesului la resurse și asigurarea caracterului durabil al dezvoltării.

Intervențiile necesare realizării acestui obiectiv sunt grupate în următoarele axe:

Axa prioritară 2.1.1.1: Asigurarea stabilității depozitelor de reziduuri miniere (halde și iazuri de decantare). Intervențiile grupate în această axă vizează una dintre problemele cele mai importante în activitatea minieră, atât din punct de vedere tehnologic, cât şi din cel al protecţiei mediului, întrucât dezvoltarea exploatărilor miniere în regiune a produs modificări importante ale aspectului morfologic al terenului, generând probleme de stabilitate, cu consecințe semnificative asupra mediului natural și antropic din zonă. Problemele de proiectare a haldelor și a iazurilor de decantare diferă în funcție de caracteristicile materialului de depozitat, de caracteristicile amplasamentului și de modul de depunere, de volumul de material steril care trebuie depozitat, respectiv de înălțimea și extinderea acestora;

Axa prioritară 2.1.1.2: Modelarea și reamenajarea suprafețelor terenurilor degradate de activitatea minieră. Intervențiile grupate în această axă vizează reintegrarea funcțională a haldelor de steril (managementul postexploatare), prin transformarea acestora din areale degradate și neeficiente în areale utile sub aspect economic. Realizarea acestui deziderat presupune acordarea unei atenții deosebite trăsăturilor caracteristice ale teritoriului ce urmează a fi amenajat (specificitatea locală), toate arealele afectate trebuind introduse într-un proiect regional de reabilitare funcțională;

Axa prioritară 2.1.1.3: Redarea în circuitul economic a haldelor de steril din mineritul subteran al cărbunilor. Intervențiile grupate în această axă vizează modalitățile de redare în circuitul economic a terenurilor degradate care trebuie să răspundă intereselor locale. Selectarea culturilor și plantațiilor posibil de aplicat se va face ținându-se seama de zona climaterică, natura terenului și experiența pozitivă câștigată în domeniu până în prezent. Soluții moderne de redare în folosință a terenurilor degradate predispuse procesului de eroziune, cum sunt cele de pe haldele de steril, sunt: cultivarea plantelor energetice (ex., Miscanhtus), înființarea de plantații cu specii de arbori cu creștere rapidă (Paulownia), construcția unui parc energetic de panouri fotovoltaice.

Obiectivul strategic 2.1.2. Valorificarea resurselor de minereuri din județul Hunedoara:

Axa prioritară 2.1.2.1: Reevaluarea din punct de vedere mineralogic (mineralografic) a compoziției haldelor rezultate din extracția minereurilor, a potențialului valorificabil în condițiile existenței noilor tehnologii de exploatare și procesare. Haldele și iazurile pot reprezenta un potențial pentru multe elemente utile (Au, Ag, Cu, Te) care, în trecut, nu îndeplineau condițiile de profitabilitate prin conținuturile pe care le aveau în minereurile respective. Astăzi există tehnologii de exploatare și procesare a acestui tip de material. Există iazuri de decantare construite în anii 1950-1970, în care conținuturile de elemente utile se situează la nivelul conținuturilor din

zăcămintele actuale. Astfel, la baza iazurilor, în momentul decantării, întâlnim steril cu o concentrație de 2-3g/t Au și 1,5-2% Cu, valori considerate neeconomice la acea vreme. Aceste concentrații au scăzut treptat, spre suprafață având valori de 1g/t Au și 0,8% Cu, considerate neeconomice în preajma anului 2000. În plus, mineralele critice nu au fost luate niciodată în considerare pentru că nu le erau cunoscute proprietățile, iar piața nu le cerea;

Axa prioritară 2.1.2.2: Recuperarea și valorificarea conținutului de substanță utilă din haldele și iazurile de decantare rezultate în urma prelucrării minereurilor. Măsurile grupate în această axă urmăresc atragerea de investitori interesați în prelucrarea acestor resurse;

Axa prioritară 2.1.2.3: Ecologizarea terenurilor ocupate de haldele și iazurile de decantare rezultate în urma prelucrării minereurilor și introducerea acestora în circuitul economic. Măsurile grupate în această axă urmăresc cu precădere decontaminarea chimică a suprafețelor afectate de extracția și prelucrarea minereurilor și reintroducerea terenului în circuitul economic prin: recultivarea agricolă (terenuri arabile, plantații pomicole și viticole, pășuni și fânețe), redarea în circuitul silvic a suprafețelor situate pe taluzurile finale ale carierelor, precum și pe taluzurile treptelor de haldă, adică înființarea de păduri cu rol comercial sau cu rol de protecție și refacere a solului și biodiversității, reutilizarea terenurilor degradate pentru cultivarea plantelor energetice, reutilizarea iazurilor în scop de agrement.

4.2. Industria prelucrătoare

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 2.2. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului industrial local:

Obiectivul strategic 2.2.1. Dezvoltarea activităților industriale:

Industria a reprezentat, din punct de vedere istoric, motorul economiei județului Hunedoara. Activitățile industriale din județ au cunoscut modificări structurale semnificative care sunt accentuate de tendințele actuale în direcția economiei verzi și digitalizării. Uniunea Europeană alocă peste 60% din fondurile de redresare și reziliență pentru România în direcția reformelor și investițiilor care să susțină tranziția verde și digitalizarea. În acest context, pentru asigurarea competitivității industriei județului Hunedoara, este necesară orientarea către activitățile cu valoare adăugată ridicată, care pot beneficia de pe urma digitalizării și adoptării tehnologiilor prietenoase cu mediul.

Axa prioritară 2.2.1.1: Dezvoltarea activităților industriei prelucrătoare prin valorificarea activităților de importanță strategică din județ. Măsurile adoptate sprijină dezvoltarea activităților industriei prelucrătoare reprezentative din județ, precum: fabricarea echipamentelor electrice, industria construcțiilor metalice și a produselor din metal, producția de metale feroase sub forme primare și de feroaliaje, fabricarea articolelor din beton, ciment și ipsos și industria ușoară.

Măsurile propuse includ: dezvoltarea mobilității urbane și interurbane atât a persoanelor, cât și a mărfurilor, dezvoltarea serviciilor și infrastructurii educaționale și a relației dintre mediul de afaceri, universități și autoritățile locale. Luând în calcul importanța crescută la nivelul Uniunii Europene a economiei verzi și a digitalizării, este critică dezvoltarea infrastructurii și serviciilor digitale, dezvoltarea soluțiilor de reducere a poluării și de protejare a mediului, precum și dezvoltarea modalităților de gestionare energetică eficientă;

Axa prioritară 2.2.1.2: Sprijinirea activităților de producție industrială. Măsurile adoptate sprijină activitățile industriale performante din județ, dar vizează și activitățile mai puțin performante economic. În cadrul acestei axe sunt vizate măsuri care să faciliteze și să stimuleze mediul economic din județ. Dezvoltarea parcurilor industriale, tehnologice și a clusterelor în

sinergie cu creșterea gradului de colaborare între universități și mediul de afaceri poate genera oportunități de dezvoltare economică și inovare.

Activitatea industrială din județ trebuie sprijinită și prin facilitarea accesului la piețe și furnizori, precum și la programe de finanțare. Acțiuni suplimentare sunt necesare pentru localitățile cu un profil preponderent monoindustrial. Zona Hunedoara-Deva, Valea Jiului, zonele miniere din nordul județului Hunedoara și sudul județului Caraș-Severin necesită lucrări semnificative de infrastructură care să genereze oportunități de dezvoltare economică și să permită reintroducerea unor areale vulnerabile în circuitul economic. De asemenea, este necesară dezvoltarea serviciilor educaționale de reconversie profesională pentru a sprijini resursa umană din județ, în special în cazul personalului implicat în activități cu performanță economică redusă.

4.3. Dezvoltarea antreprenoriatului

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 2.3. Dezvoltarea și susținerea mediului de afaceri local:

Obiectivul strategic 2.3.1. Dezvoltarea infrastructurii necesare creșterii afacerilor:

Axa prioritară 2.3.1.1: Crearea de noi zone și spații de servicii, care să permită extinderea spațială, a căror conectivitate cu infrastructura de transport să fie optimă;

Axa prioritară 2.3.1.2: Crearea, extinderea, modernizarea infrastructurii de suport pentru afaceri, inclusiv parcuri industriale, spații de producție pentru IMM-uri, parcuri științifice și tehnologice, centre de afaceri, incubatoare, clustere și alte structuri de afaceri;

Axa prioritară 2.3.1.3: Creșterea accesibilității întreprinderilor la infrastructura de date și utilități;

Axa prioritară 2.3.1.4: încurajarea implicării diverșilor factori catalizatori (firme de consultanță, furnizori de servicii de formare profesională continuă, bănci și instituții de creditare, parteneri externi cu expertiză relevantă etc.) și inițierea și sprijinirea unor proiecte comune.

Obiectivul strategic 2.3.2. Sprijinirea inițiativelor care utilizează în practică rezultatele inovative ale cercetării și dezvoltării tehnologice:

Axa prioritară 2.3.2.1: Facilitarea cooperării și susținerea parteneriatelor dintre universități, centre de cercetare, întreprinderi și alți actori publici și privați, promovarea de proiecte de CDI, mai ales pe teme inovative relevante pentru economia locală sau cu un înalt conținut inovativ (materiale și tehnologii pentru transport naval, mediu, energie din surse neconvenționale, schimbările climatice, tehnologiile informației sau tehnologiile verzi);

Axa prioritară 2.3.2.2: Stimularea inovării prin promovarea investițiilor private în cercetare-dezvoltare-inovare și dezvoltarea tehnologiei digitale;

Axa prioritară 2.3.2.3: Măsuri pentru crearea centrelor de excelență, de inovare digitală și a altor infrastructuri specializate, dezvoltarea clusterelor în sectoarele economice performante și, de asemenea, înființarea unor centre de testare a noilor tehnologii și a echipamentelor inovative și de certificare.

Obiectivul strategic 2.3.3. Dezvoltarea antreprenoriatului și sprijinirea funcționării noilor întreprinderi:

Axa prioritară 2.3.3.1: Stimularea înființării de noi întreprinderi în sectoarele productive cu potențial ridicat de creștere care valorifică resursele locale, a celor care utilizează tehnologii cu potențial de dezvoltare inteligentă etc.;

Axa prioritară 2.3.3.2: Crearea și dezvoltarea de infrastructuri noi pentru afaceri (programe tip start-up, incubatoare de afaceri, hub-uri).

4.4. Energie (electrică și termică)

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 2.4. Atenuarea sărăciei energetice prin dezvoltarea de sisteme de producere și utilizare eficientă a energiei electrice și termice:

Obiectiv strategic 2.4.1. Dezvoltarea capacităților în regim de cogenerare de înaltă eficiență/integrarea surselor regenerabile de energie (SRE) în producția de energie termică pentru sistemele centralizate de încălzire, conform Planului național integrat în domeniul energiei și schimbărilor climatice (PNIESC):

Axa prioritară 2.4.1.1: Sporirea adecvanței sistemului energetic național prin punerea în funcțiune de noi centrale electrice dispecerizabile. Se are în vedere înlocuirea grupurilor energetice cu funcționare pe cărbune de la Mintia cu grupuri în ciclu combinat alimentate cu gaze naturale (cu o capacitate de aproximativ 1.000 MW) – proiect de cogenerare de înaltă eficiență. La acestea se pot adăuga capacități energetice cu funcționare pe bază de SRE;

Axa prioritară 2.4.1.2: Repunerea în funcțiune/reabilitarea/modernizarea/adaptarea sistemelor de transport și distribuție a energiei termice, în condiții de funcționare eficientă și încadrare în normele de protecție a mediului;

Axa prioritară 2.4.1.3: Creșterea numărului de clădiri care folosesc tehnologiile SRE pentru încălzire/răcire neconvențională (panouri solare termice, panouri fotovoltaice și pompe de căldură), prin implementarea proiectului Strategiei de renovare pe termen lung (SRTL).

Obiectiv strategic 2.4.2. Promovarea eficienței energetice și asigurarea accesului nediscriminatoriu la energie:

Axa prioritară 2.4.2.1: Reabilitarea termică a locuințelor, cu prioritate pentru comunitățile afectate de sărăcie. Astfel, se poate reduce consumul anual de energie termică cu aproximativ 20% pentru fiecare locuință reabilitată;

Axa prioritară 2.4.2.2: Introducerea contoarelor inteligente pentru consumatorii finali, conform „Calendarului de implementare a sistemelor de măsurare inteligentă (SMI) a energiei electrice la nivel național pentru perioada 2019-2028”, aprobat de ANRE în anul 2019;

Axa prioritară 2.4.2.3: Elaborarea și aplicarea unui sistem de stimulente pentru promovarea energiei electrice ca sursă principală de energie, în special pentru locuințele din mediul semiurban și rural.

4.5. Infrastructura în sens larg

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 2.5. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin reabilitarea infrastructurii de transport și regenerarea infrastructurii serviciilor publice (de transport și distribuție gaze):

4.5.1. Infrastructura de transport (fără transportul prin conducte)

Obiectivul strategic 2.5.1. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport pentru satisfacerea cererii de deplasare a persoanelor și mărfurilor și încurajare a mobilității durabile:

Intervențiile specifice propuse la nivelul infrastructurii de transport din județul Hunedoara vizează dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de interes județean și național, cu prioritate pe axele TEN-T, care să pună baza unui transfer eficient între modurile de transport. Măsurile vizează susținerea unui sistem de transport durabil, prin reducerea cererii de transport rutier și orientarea

acesteia către modurile mai puțin poluante, în special cel feroviar și multimodal. La fel de importante sunt și investițiile din sectorul urban.

Obiectivul specific 2.5.1.1. Îmbunătățirea conectivității și mobilității inter și intraregionale, prin investiții la rețelele principale și secundare de transport:

La nivel mondial se consideră că infrastructura este calea spre dezvoltare economică. Toate domeniile caracteristice unei comunități – economic, social, educațional, turistic – depind în dezvoltarea lor de infrastructura de transport și de calitatea acesteia. Investițiile în dezvoltarea și modernizarea infrastructurilor de transport sunt costisitoare și lent amortizate, dar efectele benefice asupra societății sunt incontestabile. De altfel, o creștere de 10% în sumele alocate sectorului infrastructurii de transport poate conduce la creșterea cu 1% a PIB local (județean).

Axa prioritară 2.5.1.1.1: Reabilitarea și modernizarea infrastructurii existente. Actuala infrastructură de transport a județului Hunedoara este în mare parte nemodernizată și prost întreținută. De altfel, din totalul drumurilor din interiorul județului, doar 47,6% sunt trecute în clasa celor modernizate. La nivel județean și comunal, situația se prezintă și mai prost. Astfel, din totalul drumurilor ce fac parte din această categorie, doar 37,6% sunt modernizate și aproape 44% sunt din pământ sau pietruite, lucru foarte grav pentru anul 2022. La capitolul căi ferate, situația este ceva mai bună. Deși pe ultimul loc în cadrul Regiunii Vest, din perspectiva lungimii totale a căilor ferate care străbat județul, căile ferate hunedorene sunt în proporție de 76% electrificate.

În această situație, proiectele investiționale din domeniul infrastructurii de transport trebuie să vizeze cu prioritate refacerea/modernizarea și întreținerea rețelelor care fac parte din structurile TEN-T, Core și Comprehensive, dar și a infrastructurilor rurale și urbane, în special pentru transporturile publice;

Axa prioritară 2.5.1.1.2: Dezvoltarea de noi rețele infrastructurale pentru pasageri și mărfuri. Conectivitatea între unele zone este dificilă și îngreunează deplasarea navetiștilor și a mărfurilor. Nu sunt nici trasee care să permită organizarea vizitelor sau circuitelor la obiectivele turistice din județ.

Nu este mai puțin importantă prioritizarea investițiilor de dezvoltare a infrastructurilor de transport în favoarea celor care susțin dezvoltarea deplasărilor mai puțin poluante. În acest context, refacerea și modernizarea căilor ferate au o importanță deosebită. Chiar dacă, în acest moment, fondurile investiționale pentru aceste demersuri sunt în mare parte la decizia Guvernului României, trebuie avută în vedere și oportunitatea de a achiziționa (prelua în gestiune) o parte a rețelei secundare de căi ferate care pot fi utilizate cu succes în județ pentru transportul public local de persoane și mărfuri și în scop turistic.

De asemenea, trebuie create facilități pentru susținerea transporturilor rutiere hibride și electrice, în special prin multiplicarea stațiilor de alimentare a autovehiculelor cu energie electrică.

La nivelul centrelor urbane, trebuie modernizate și reconfigurate (acolo unde este necesar sau unde situația oferă posibilitatea efectivă din punct de vedere spațial) traseele transporturilor publice de călători, traseele pentru transporturile neconvenționale (biciclete, trotinete electrice, pedestre etc.) și centrele de transfer multimodal (parcări la nivelul stațiilor de transport public, car-sharing etc.).

Obiectivul specific 2.5.1.2. Dezvoltarea infrastructurii de transport durabil prin investiții în infrastructura multimodală și navală:

Coexistența modală între diferitele tipuri de transport se face în beneficiul unora dintre moduri și în dezavantajul altora. Este și cazul între rutier și feroviar, chiar dacă ultimul are unele avantaje economico-sociale și de protejare a mediului față de transporturile rutiere. Pe baza acestora, politicile naționale și cele comunitare privind dezvoltarea durabilă a transporturilor

trebuie să susțină prioritar transporturile mai puțin poluante, precum cele feroviare, navale și multimodale. În mod evident, toate aceste demersuri urmăresc cel puțin limitarea creșterii ponderii transporturilor rutiere, considerate cele mai poluante, în favoarea unora mult mai puțin generatoare de externalități negative, precum transportul feroviar.

Rămâne însă de analizat cât de eficient este transportul feroviar comparativ cu cel rutier, cât de util și cât de necesar. Mai mult, autoritățile locale trebuie să facă demersuri pentru preluarea, în vederea exploatării și întreținerii acestora din fonduri proprii și atrase, a unor trasee feroviare necesare satisfacerii cererii locale de deplasare a persoanelor și mărfurilor.

Axa prioritară 2.5.1.2.1: Dezvoltarea unui nod multimodal (rutier-cale ferată-naval) la Simeria. Poziționarea orașului Simeria și amplasarea acestuia de-a lungul sau în apropierea unor trasee majore de transport rutier și feroviar face posibilă și chiar extrem de oportună adoptarea unei politici de realizare în acest punct a unui nod multimodal de transport. Acest nod poate fi dotat cu două sau chiar trei vectori specifici de deplasare a mărfurilor și chiar a pasagerilor, și anume: feroviar (susținut de apartenența la culoarul feroviar principal de transport numărul 200 și la traseele secundare către Hunedoara, numărul 207, și către Valea Jiului, traseul 202); rutier, Simeria fiind în proximitatea autostrăzii A1 și a traseelor DN7 (Deva-Orăștie) plus DJ668D (în direcția Hunedoara); naval, dat de proximitatea râului Mureș.

Suprafața relativ mică a Simeriei și lipsa transportului în comun poate constitui un mare avantaj pentru crearea de puncte intermodale de tipul Park & Ride la intrările în municipiu, unde navetiștii să își parcheze mașinile și să folosească bicicleta ca mijloc de transport în interiorul orașului sau unde aceștia să ajungă cu trenul sau cu autobuzul și de acolo să folosească bicicleta. Promovarea măsurilor de car-sharing la nivelul zonei urbane funcționale Deva-Hunedoara-Simeria-Călan ar putea eficientiza, de asemenea, transportul intermodal;

Axa prioritară 2.5.1.2.2: Amenajarea râului Mureș pentru transport local de persoane și mărfuri (pe distanțe scurte). Transportul naval oferă numeroase avantaje atât pentru deplasarea mărfurilor și a pasagerilor, cât și pentru decongestionarea traficului cauzat în principal de transporturile rutiere, mai ales în zonele urbane. În acest context, râul Mureș care străbate teritoriul județului Hunedoara are potențial de dezvoltare a transporturilor locale de agrement sau de mărfuri mai puțin voluminoase. De aceea, trebuie avute în vedere amenajări ale șenalului navigabil, taluzarea malurilor și realizarea de debarcadere specifice în zonele cu un real potențial navigabil. Printre aceste zone pot fi luate în considerație orașele Geoagiu, Rapoltu Mare și Simeria. În cazul Simeriei, navigabilitatea râului Mureș ar face posibilă realizarea în zonă a unui nod multimodal feroviar-rutier-naval.

4.5.2. Infrastructura transportului de gaze naturale prin conducte

Obiectivul strategic 2.5.2. Regenerarea infrastructurii de transport al gazelor naturale prin conducte:

Dezvoltarea infrastructurii de transport a gazelor naturale la nivelul județului Hunedoara se poate realiza prin implementarea de proiecte de anvergură menite să reconfigureze rețeaua de transport al gazelor naturale care, deși extinsă și complexă, a fost concepută într-o perioadă în care accentul se punea pe aprovizionarea cu gaze naturale a marilor consumatori industriali și crearea accesului acestora la resursele concentrate în centrul țării și în Oltenia, precum și la unica sursă de import.

Acest obiectiv cuprinde intervențiile și măsurile de dezvoltare, modernizare, extindere a rețelelor de transport al gazelor naturale prin conducte la nivelul județului Hunedoara și de

reabilitare a infrastructurii construite, precum și de modernizare și eficientizare a acestor servicii publice de la nivelul comunităților.

Axa prioritară 2.5.2.1: Dezvoltarea gradului de conectivitate a localităților din județ la rețeaua de distribuție a gazelor naturale. Sunt necesare măsuri pentru creșterea numărului de localități în care se distribuie gaze naturale, pe medii de rezidență (urbane sau rurale), atât pentru creșterea lungimii totale a conductelor de distribuție a gazelor, cât și pentru sporirea cantităților de gaze naturale distribuite, după destinație (în special pentru uz casnic);

Axa prioritară 2.5.2.2: Creșterea numărului de locuințe din mediul urban sau rural conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale. Sunt necesare măsuri pentru extinderea și modernizarea rețelelor de transport al gazelor naturale în mediul urban sau rural;

Axa prioritară 2.5.2.3: Creșterea gradului de acoperire a rețelei de distribuție a gazelor naturale în zonele rurale. Sunt necesare măsuri pentru extinderea rețelelor în vederea conectării localităților rurale încă nebranșate sau parțial conectate, în vederea sporirii accesului populației la o sursă sigură, ieftină și nepoluantă, ca și în scopul îmbunătățirii condițiilor de viață.

5. TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 3. Dezvoltarea turismului și a patrimoniului cultural prin valorificarea durabilă a resurselor naturale și antropice existente la nivel județean:

Având în vedere potențialul turistic natural și diversitatea patrimoniul cultural al județului Hunedoara, sectorul turistic devine un domeniu prioritar de dezvoltare. Varietatea patrimoniului natural și antropic favorizează dezvoltarea și practicarea unor forme de turism polivalente și complexe. Turismul este capabil să susțină procesul de reconfigurare economică județeană, prin dezvoltarea unor activități specifice din zona recreațională, culturală, de divertisment, cu efect multiplicator asupra creșterii economice pe termen scurt, mediu și lung. Județul Hunedoara deține numeroase obiective turistice renumite la nivel național și internațional, dispersate în teritoriu, care oferă posibilitatea unei dezvoltări turistice echilibrate, fiind posibilă practicarea unor forme de turism variate. Cu toate acestea, zonele de interes turistic nu sunt deservite de o infrastructură turistică suficient de dezvoltată, iar în unele cazuri, facilitățile nu sunt diversificate astfel încât să atragă interesul turiștilor, iar ședera acestora în cadrul unităților de cazare să aibă o durată mai mare de două zile.

Obiectivele strategice ale acestei ale direcții prioritare de dezvoltare sunt:

Obiectivul strategic 3.1. Dezvoltarea capacității de management și marketing a destinațiilor turistice județene:

Acest obiectiv grupează inițiative, proiecte și programe necesare susținerii activităților de management și marketing ale destinațiilor turistice, astfel încât județul Hunedoara să beneficieze de o dezvoltare turistică integrată la nivel teritorial, bazată prin principii de sustenabilitate și viabilitate economică.

Principalele inițiative necesar a fi derulate pentru atingerea obiectivului sunt grupate în următoarele axe:

Axa prioritară 3.1.1: Monitorizarea și cercetarea piețelor turistice-țintă și a celor potențiale. Inițiativele de dezvoltare turistică pornesc de la o bună cunoaștere a pieței și a principalelor tendințe care se manifestă la nivelul acesteia pe termen scurt, mediu și lung. Având în vedere vulnerabilitatea sectorului turistic la situații de criză, risc și incertitudine, monitorizarea și cercetarea piețelor-țintă și a piețelor potențiale devine vitală. De aceea este necesară derularea periodică a unor cercetări de marketing primare și secundare care să fie puse la dispoziție tuturor stakeholderilor din turism, pe baza cărora să fie consolidate și fundamentate proiectele și programele dezvoltare turistică pe termen mediu și lung. Colaborarea cu universitățile, institutele de cercetare, dar și cu ministerul de resort în vederea accesării unor cercetări de marketing în turism deja existente va sprijini fundamentarea deciziilor de dezvoltare turistică la nivel județean. Totodată, este necesară crearea unei baze de date comune cu principalii factori și furnizori de servicii turistice din județ, pentru o mai mare implicare a acestora, prin intermediul parteneriatelor, în proiecte și programe de dezvoltare turistică.

Pe de altă parte, trebuie avută în vedere derularea de studii de monitorizare a stării fizice, a accesibilității și vizibilității obiectivelor turistice, ca ulterior să fie fundamentate decizii privind intervenția, atunci când este necesar, pentru revitalizarea acestora;

Axa prioritară 3.1.2: Crearea de structuri de management și marketing ale destinațiilor turistice. La nivel județean și regional nu există suficiente ONG-uri sau alte tipuri de organizații de management al destinațiilor (OMD) care să preia responsabilitatea dezvoltării și implementării de programe și proiecte de dezvoltare turistică. De aceea este necesară crearea unor astfel de OMD

la nivel de stațiuni turistice sau la nivel de regiuni turistice județene, pentru o mai bună coordonare a eforturilor de dezvoltare turistică a diferiților operatori. Totodată, OMD-urile se vor implica în atragerea și absorbția finanțărilor din instrumente structurale și fonduri complementare, în special pe fondul interesului unor autorități publice, organizații și investitori în dezvoltarea infrastructurii specific turistice la nivel local (ex., proiecte privind extinderea traseelor de drumeție, reabilitarea cabanelor montane). OMD-urile se vor realiza pe baza principiilor parteneriatului între stakeholderii din turism la nivel local și județean, cu scopul dezvoltării și promovării turismului. OMD-urile vor încuraja implicarea comunităților locale în dezvoltarea și promovarea turismului în zonele lor, dar și coordonarea și sprijinul autorităților locale în promovarea turismului și conservarea moștenirii culturale;

Axa prioritară 3.1.3: Susținerea și dezvoltarea de programe și proiecte de promovare turistică județeană. În prezent, promovarea resurselor și destinațiilor turistice este insuficientă, iar prezența online este precară și neadecvată atragerii turiștilor străini. Pe fondul acestor neajunsuri, este necesară continuarea și dezvoltarea inițiativelor DGAMPT de promovare unitară a județului Hunedoara în mediul online și offline. Promovarea potențialului turistic natural și cultural, a valorilor locale județene se va realiza în mod coordonat. DGAMPT va dezvolta un concept integrat de brand al județului Hunedoara – brand-umbrelă care promovează județul în ansamblu.

Aceasta axă include și proiecte prin care să se permită creșterea accesibilității informației turistice către vizitatori, prin încurajarea unei prezențe pe internet cât mai mari a unităților de primire turistică și a obiectivelor de patrimoniu cultural și natural (ex., pagini web, rețele de social media). Prezența pe internet oferă posibilitatea unei promovări integrate a județului. Se vor iniția proiecte TIC care să sprijine dezvoltarea și promovarea turismului, astfel încât brandurile turistice reprezentative pentru județ să devină din ce în ce mai vizibile (ex., Sarmizegetusa Regia).

Proiectele de promovare offline vor viza dotarea cu materiale promoționale a centrelor de promovare turistică naționale și locale, participarea la târguri și expoziții de turism, activități de relații publice (ex., emisiuni de radio, TV, presă scrisă de prezentare a unor destinații turistice hunedorene) etc. Consiliul Județean Hunedoara va iniția și sprijini organizarea de evenimente de anvergură (ex., conferințe sau congrese, vizite de studiu, evenimente socioculturale tematice, tururi turistice) în vederea fructificării oportunității promovării la nivel internațional a turismului.

Obiectivul strategic 3.2. Dezvoltarea infrastructurii turistice și valorificarea potențialului turistic natural și antropic local:

Obiectivul strategic urmărește dezvoltarea echilibrată a activității turistice la nivel județean, prin reducerea sezonalității turistice și a disparităților în profil județean. Astfel, se va avea în vedere dezvoltarea, reabilitarea, modernizarea infrastructurii specifice turismului și valorificarea elementelor de patrimoniu natural și antropic într-o manieră sustenabilă.

Principalele inițiative necesar a fi derulate pentru atingerea obiectivului sunt grupate în următoarele axe:

Axa prioritară 3.2.1: Susținerea dezvoltării infrastructurii pentru practicarea diferitelor forme de turism. Măsurile avute în vedere în cadrul acestei axe vizează dezvoltarea infrastructurii pentru practicarea turismului balnear, spa și wellness, a turismului pentru sporturi de iarnă, a turismului sportiv, a turismului montan, a turismului de afaceri, a turismului de odihnă și de recreere etc., în vederea reducerii sezonalității activității turistice. Astfel, vor fi demarate proiecte privind dezvoltarea sau modernizarea bazelor de tratament balnear, a centrelor spa și wellness, a pârtiilor de schi și a instalațiilor de transport pe cablu, a centrelor de conferințe și reuniuni, a centrelor de afaceri, a terenurilor de sport și a bazelor de agrement, a traseelor montane, marcajelor și semnalizării turistice etc. Totodată, vor fi sprijinite și încurajate inițiativele private inovative

menite să susțină dezvoltarea infrastructurii turistice pentru valorificarea durabilă a potențialului turistic natural și antropic;

Axa prioritară 3.2.2: Sprijinirea creării și dezvoltării de pachete și programe turistice integrate. Această axă prioritară prevede sprijinirea și încurajarea inițiativelor publice, private sau dezvoltate în parteneriat public-privat legate de crearea și dezvoltarea de pachete și programe turistice integrate, pe teme majore de interes pentru susținerea activității turistice în județul Hunedoara (istorie, patrimoniu, etnografie, mediu, aventură, geologie etc.). În acest demers este foarte importantă o abordare partenerială, întrucât în teritoriu există o serie de entități care pot colabora, cum ar fi UAT Hunedoara – Castelul Corvinilor, UAT Deva – Cetatea Deva sau entități zonale: Hațeg, Sântămăria-Orlea și Râu de Mori pentru zona turistică Geoparcul Hațeg-Prislop-Sarmizegetusa Ulpia Traiana; Orăștie și Beriu pentru zona cetăților dacice; Deva-Hunedoara; Geoagiu pentru Geoagiu Băi; Brad pentru obiectivele turistice din Țara Zarandului; Petroșani, Petrila, Lupeni și Aninoasa pentru Munții Parâng și Vâlcan; Lupeni pentru zona Retezat. Totodată, se va încuraja dezvoltarea unor produse „icon" care să fie reprezentative/distincte pentru Hunedoara;

Axa prioritară 3.2.3: Măsuri de susținere a dezvoltării serviciilor turistice complementare și conexe. În cadrul acestei axe prioritare sunt prevăzute măsuri menite să sprijine creșterea calității serviciilor turistice oferite, prin creșterea pregătirii personalului. În acest sens, sunt vizate programe și proiecte de sprijinire a pregătirii în domeniul turismului, prin organizarea de seminare, dezbateri, acordări de premii, diplome, recunoaștere și mesaje publice etc.; încurajarea unor legături puternice între educație și turism; încurajarea pregătirii continue și dezvoltarea aptitudinilor.

Consiliul Județean Hunedoara are în vedere creșterea capacității instituționale a propriilor structuri cu atribuții în domeniul turismului în programarea și implementarea programelor și măsurilor de dezvoltare durabilă a turismului prin: consolidarea/formalizarea colaborării cu un grup de actori-cheie interesați de dezvoltarea turismului în județ; dezvoltarea resurselor umane ale Consiliului Județean implicate în activitatea de turism; dezvoltarea ONG-urilor cu activitate în turism privind dezvoltarea și creșterea eficienței și a eficacității; autorizarea și monitorizarea construcțiilor cu scop turistic, cu respectarea strictă a prevederilor legale din domeniul protecției mediului, a patrimoniului natural, cultural și istoric.

Obiectivul strategic 3.3. Valorificarea elementelor de patrimoniu cultural mobil și imobil:

Obiectivul strategic urmărește capitalizarea inițiativelor europene de restaurare, reabilitare și conservare a monumentelor istorice de interes național și internațional ori incluse în patrimoniul universal UNESCO, precum și de dezvoltare și implementare a unor rute culturale integrate în trasee turistice tematice de interes național sau european, pe fondul creșterii interesului vizitatorilor pentru destinații turistice culturale și de agrement.

Principalele inițiative necesar a fi derulate pentru atingerea obiectivului sunt grupate în următoarele axe:

Axa prioritară 3.3.1: Amenajarea, restaurarea, reabilitarea și conservarea sustenabilă a patrimoniului cultural imobil. Inițiativele și proiectele prevăzute în această axă prioritară includ restaurarea, reabilitarea, conservarea siturilor arheologice, a monumentelor istorice și de for public existente pe întreg cuprinsul județului Hunedoara, prioritizând elementele din patrimoniul universal UNESCO și pe cele de interes național. Totodată, se va avea în vedere trecerea către forme inovatoare de comunicare și participare la activități și evenimente specifice, prin digitalizarea, marcarea și semnalizarea obiectivelor turistice culturale. Se vor avea în vedere și proiecte de amenajare turistică a unor ansambluri de monumente istorice (ex., ansamblul de

monumente de la Țebea), precum și dezvoltarea și extinderea unor parcuri științifice și tehnologice (ex., Petrila) sau expoziții de etnografie și folclor (ex., expoziția Zestrea Apusenilor);

Axa prioritară 3.3.2: Dezvoltarea de circuite și programe turistice tematice în parteneriat cu alte obiective reprezentative și promovarea lor la nivel regional, național și internațional. La nivel județean și național există inițiative pentru crearea unor circuite zonale și regionale, a unor trasee turistice tematice și a unor rute culturale care să includă vizitarea unor obiective turistice culturale, istorice, religioase. Sporirea fluxurilor turistice din cadrul structurilor de primire turistice din zonele în care predomină obiectivele turistice culturale indică o creștere a interesului vizitatorilor pentru astfel de activități culturale. De aceea, este necesară integrarea obiectivelor turistice culturale în trasee tematice (ex., circuitul tematic „Pe urmele romanilor"; circuitul cultural al bisericilor din piatră, „Drumul vulcanilor", traseul „Pe urmele dinozaurilor", traseul dealurilor vulcanice, trasee de cicloturism pe Valea Mureșului; „Drumul cărbunelui"; „Drumul aurului", „Pe drumul băieșilor") care să fie ulterior promovate prin dezvoltarea de campanii integrate de marketing și o prezență masivă în mediul online. Totodată, trebuie capitalizat și interesul altor destinații turistice complementare celor din Hunedoara, prin încheierea unor parteneriate tematice (ex., parteneriat între Geoparcul Țara Hațegului Disnosaur World Transylvania și Dino Parc Râșnov). Nu în ultimul rând, rutele culturale atestate la nivel național de către Ministerul Antreprenoriatului și Turismului trebuie să beneficieze de o bună promovare online și offline, pentru a crește gradul de conștientizare în rândul vizitatorilor cu privire la oferta culturală specifică existentă la nivel județean și posibilitățile de derulare a unor activități turistice complementare în regiune (cazare și alimentație, parcuri de distracție și agrement, organizarea de evenimente de afaceri etc.);

Axa prioritară 3.3.3: Valorificarea patrimoniului cultural mobil. Măsurile și inițiativele prevăzute sunt legate de realizarea și susținerea unor evenimente culturale reprezentative, cu impact asupra atractivității turistice, prin sprijinirea autorităților locale. La nivel local există un număr semnificativ de evenimente culturale care ar putea atrage vizitatorii și ar putea valorifica, într-o manieră superioară și sustenabilă, elementele de etnografie și folclor. Pe de altă parte, sunt necesare investiții pentru valorificarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial din zonele etnografice Țara Zarandului, Valea Mureșului, Ținutul Orăștiei, Ținutul Pădurenilor, Țara Hațegului și Valea Jiului, pentru întărirea identității culturale locale.

6. AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ

În țările Uniunii Europene se aplică programe atât naționale, cât și regionale de dezvoltare rurală (PDR) care sunt finanțate din bani europeni, din Fondul european pentru dezvoltare rurală (FEADR), dar și din bugetele naționale.

Pentru perioada de programare 2012-2020, bugetul FEADR s-a ridicat la aproximativ 100 miliarde euro. În baza Regulamentului UE 2020/2220[1], programele de dezvoltare rurală au fost prelungite condiționat pentru anii 2021 și 2022. În acești ani, programele de dezvoltare rurală vor beneficia de 26,9 miliarde euro din bugetul FEADR pentru perioada 2021-2027 și de încă 8,1 miliarde euro din instrumentul de redresare NextGenerationEU. Prin urmare, multe dintre proiectele și schemele incluse în programele de dezvoltare rurală vor continua să se deruleze până la sfârșitul anului 2025.

Începând cu anul 2023, acțiunile noi de dezvoltare rurală vor fi incluse în planurile strategice naționale. Fiecare plan național strategic (PNS) se va axa pe o serie de obiective sociale, economice și de mediu de importanță majoră pentru agricultura, silvicultura și zonele rurale din spațiul Uniunii Europene.

Pentru planificarea strategică a agriculturii și dezvoltării rurale a județului Hunedoara propunem **o direcție prioritară de dezvoltare.** Aceasta presupune realizarea unui set de ***două obiective strategice*** care subsumează, fiecare în parte, câte *trei axe prioritare*, care se vor transpune ulterior în proiecte.

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate:

Direcția prioritară de dezvoltare 4 a județului Hunedoara este în strânsă corelare cu documentele strategice:

- europene:
  - ***Politica de coeziune a Uniunii Europene***, principala politică de investiții a UE, care propune cinci obiective/priorități investiționale;
- naționale:
  - ***Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030***, care include 17 obiective de dezvoltare durabilă, care transpun obiectivele *Agendei 2030 pentru dezvoltarea durabilă asumată de statele membre ONU*;
  - ***Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, 2016-2035***, care cuprinde 11 (+3) proiecte interdisciplinare;
  - ***Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung, orizont 2020-2030***, care, cu cele cinci obiective strategice, este un document-suport care susține progresul agriculturii și dezvoltării rurale în România;
- regionale:
  - ***Strategia pentru dezvoltare a Regiunii Vest pentru perioada 2021-2027,*** în care sunt identificate șapte domenii majore de intervenție.

[1] Regulamentul UE 2020/2220 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 decembrie 2020 de stabilire a anumitor dispoziții tranzitorii privind sprijinul acordat din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) și din Fondul european de garantare agricolă (FEGA) în anii 2021 și 2022.

TABELUL 1: CORELAREA DPD 4 CU DOCUMENTELE STRATEGICE RELEVANTE DE LA NIVEL EUROPEAN, NAȚIONAL ȘI REGIONAL

Direcția prioritară de dezvoltare	Documente strategice relevante
DPD 4: Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate	Politica de coeziune a Uniunii Europene, 2021-2027
	Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030
	Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani, 2016-2035
	Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung, orizont 2020-2030
	Strategia pentru dezvoltare a Regiunii Vest pentru perioada 2021-2027

Zonele rurale ocupă o pondere importantă din suprafața și populația județului, iar dezvoltarea durabilă a acestora este esențială.

Dezvoltarea unei agriculturi performante poate avea impact semnificativ asupra economiei locale. Acest potențial poate fi pus în valoare prin asocierea și profesionalizarea producătorilor, îmbunătățirea lanțurilor de desfacere, dezvoltarea agriculturii ecologice. Este nevoie, de asemenea, să fie sprijinite măsurile menite să faciliteze desfacerea produselor agricole locale într-o proporție mai mare pe plan local, regional și național.

Se are în vedere dezvoltarea unui sector agricol performant, bazat pe diferite forme de asociere și pe abordări moderne și ecologice, capabile să aducă valoare adăugată mare, dar și pe dezvoltarea activităților nonagricole care au potențial, contribuind astfel la diversificarea surselor de venit ale locuitorilor zonelor rurale.

Direcția prioritară de dezvoltare strategică 4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate cuprinde două obiective strategice:

Obiectivul strategic 4.1. Sprijinirea activităților agricole și silvice:

Principalele rezultate așteptate din modernizarea și dezvoltarea agriculturii sunt creșterea productivității prin îmbunătățirea mijloacelor tehnice și mecanice utilizate, creșterea competitivității și calității produselor agricole, facilitatea asocierii producătorilor în vederea depășirii problemelor și facilitatea accesului organizat al producătorilor către piețe de desfacere și la consumatorul final.

Axa prioritară 4.1.1: Modernizarea și dezvoltarea sectorului agrozootehnic. Această axă cuprinde intervențiile pentru dezvoltarea și modernizarea sectoarelor agricol și zootehnic prin activități-suport. Astfel sunt necesare:

- investiții, parteneriate de susținere a unor programe pentru crearea și modernizarea infrastructurii necesare colectării și depozitării;
- intervenții privind accesul fermierilor și cultivatorilor la informații și tehnologii pentru creșterea productivității fermelor vegetale și animale, dezvoltarea fermelor care cultivă pomi fructiferi și legume;
- măsuri pentru orientarea fermierilor spre creșterea valorii produselor agrozootehnice, a fructelor și legumelor prin prelucrare secundară și vânzarea produselor cu valoare adăugată înaltă, prin integrarea în lanțuri de producție-prelucrare-depozitare-vânzare.

Acțiuni orientative:

− atragerea și susținerea tinerilor fermieri și a noilor fermieri în zona rurală;

- dezvoltarea și modernizarea fermelor mici;
- modernizarea exploatațiilor agricole și susținerea investițiilor în domeniu;
- susținerea înființării plantațiilor pomicole, reconversia plantațiilor existente și creșterea suprafețelor ocupate de pepinierele pomicole;
- promovarea și susținerea agriculturii ecologice;
- asocierea și cooperarea în domeniul agricol;
- crearea și modernizarea centrelor logistice pentru agricultură;
- crearea și funcționarea de microferme care să valorifice produsele locale, inclusiv investiții privind prelucrarea produselor;
- susținerea inițiativelor legate de cercetare în domeniile agriculturii și zootehniei;
- susținerea perfecționării profesionale a fermierilor;
- sprijinirea școlilor profesionale și vocaționale în domeniul agriculturii;

Axa prioritară 4.1.2: Valorificarea durabilă a potențialului silvic. Județul Hunedoara deține 30% din suprafața fondului forestier al Regiunii Vest și se situează pe locul al treilea în topul județelor cu păduri și vegetație forestieră (după județele Suceava și Caraș-Severin). Suprafața ocupată cu pădure și vegetație forestieră ocupă peste 52% din suprafața totală a județului, reprezentând o oportunitate pentru dezvoltarea durabilă a spațului rural.

Scopul principal al acestei axe este acela de a valorifica în mod durabil potențialul silvic al județului Hunedoara.

Acțiuni orientative:

- sprijinirea modernizării exploatațiilor silvice, prin susținerea achiziționării de mașini și echipamente specifice;
- dezvoltarea infrastructurii de transport forestier;
- sprijinirea măsurilor de creștere a competitivității și sustenabilității industriei forestiere locale (inclusiv în ariile bioenergiei și bioeconomiei);
- sprijin pentru valorificarea superioară a produselor forestiere – industria mobilei (acces la tehnologii moderne, materiale noi, produse inovative etc.)
- susținerea inițiativelor legate de cercetare în domeniul silviculturii;
- stimularea utilizării reziduurilor forestiere și agricole în scop energetic;
- susținerea acțiunilor de împădurire și întreținere a fondului forestier al județului;
- sprijinirea dezvoltării infrastructurii de colectare, depozitare și procesare a produselor pădurii (fructele de pădure, ciupercile, plantele medicinale);

Axa prioritară 4.1.3: Susținerea activităților agricole în zonele montane. Zona montană ocupă un procent însemnat în relieful județului Hunedoara. Agricultura zonei montane, în general, este una tradițională, cu grad de echipare tehnologică redusă, randamente scăzute și o populație în continuă scădere, având un nivel slab de instruire agricolă. Prin măsurile și intervențiile acestei axe se urmăresc eficientizarea activităților agricole care se desfășoară în zona montană și sporirea veniturilor populației rurale, mai ales din activitățile agricole.

Acțiuni orientative:

- sprijinirea sistemului de plăți compensatorii specifice zonei montane și susținerea activă a alternativelor economice viabile pentru păstrarea practicilor tradiționale;
- susținerea înființării de microunități de prelucrare industrială a materiilor prime agricole în zonele montane ale județului;

- sprijinirea producătorilor din zona montană care realizează produse cu certificări DOP (denumire de origine protejată), IGP (indicație geografică protejată) și STG (specialitate tradițională garantată).

Obiectivul strategic 4.2. Diversificarea activităților economice în mediul rural:

Rezultatele așteptate sunt reducerea decalajelor economice față de mediul urban, prin susținerea activităților tradiționale și încurajarea diversificării economice în spațiul rural.

Principala țintă a acestui obiectiv este sprijinirea mediului de afaceri din zonele rurale, atât a celor aflate în vecinătatea polilor urbani, dar mai ales a celor aflate în zonele mai îndepărtate.

Axa prioritară 4.2.1: Sprijinirea activităților nonagricole în mediul rural. Scopul principal al acestei axe este sprijinirea facilitării diversificării, prin înființarea și dezvoltarea de microîntreprinderi și întreprinderi mici în sectorul nonagricol din zonele rurale, în vederea dezvoltării economice durabile, a creării de locuri de muncă și a reducerii sărăciei în spațiul rural.

Acțiuni orientative:

- crearea, dezvoltarea și susținerea afacerilor în domenii economice neagricole;
- sprijin pentru dezvoltarea sectoarelor economice care valorifică resurse locale;
- sprijinirea activităților de mică industrie existente și identificarea unor activități potențiale (prelucrarea lânii, ateliere de confecții, pielărie, centre de prelucrare a laptelui, microabatoare), prin oferirea de facilități investitorilor;
- sprijinirea dezvoltării activităților meșteșugărești (ateliere de tâmplărie) și încurajarea meseriilor tradiționale ale spațiului rural;
- sprijinirea acțiunilor de conservare și valorificare durabilă a patrimoniului uman, cultural și natural local;
- sprijinirea acțiunilor de promovare a instrumentelor moderne de întărire și recunoaștere a identității locale;

Axa prioritară 4.2.2: Dezvoltarea și consolidarea inițiativelor de antreprenoriat în mediul rural. Scopul principal al acestei axe este să stimuleze antreprenoriatul în mediul rural, folosindu-se resursele locale. Principala provocare a acestei axe este sprijinirea mediului de afaceri din zonele rurale în vederea susținerii acestuia și a echilibrării dezvoltării economice a tuturor zonelor rurale din județul Hunedoara. Sunt necesare măsuri pentru stimularea înființării unor noi întreprinderi în sectoarele cu potențial de creștere care valorifică resursele locale. Sunt avute în vedere crearea și dezvoltarea de infrastructuri noi pentru afaceri (programe tip stat-up).

Acțiuni orientative:

- promovarea și încurajarea spiritului antreprenorial, îndeosebi a tinerilor antreprenori, a culturii riscului;
- îmbunătățirea continuă a competențelor antreprenorilor;
- îmbunătățirea sprijinului pentru start-up-uri;

Axa prioritară 4.2.3: Consolidarea și dezvoltarea mediului de afaceri în rural. Scopul principal al acestei axe este să reducă decalajele privind accesul la informații, cunoștințe, infrastructură și chiar oportunități ale agenților economici din localitățile mici și mai îndepărtate de polii urbani ai județului Hunedoara.

Acțiuni orientative:

- sprijin pentru acțiuni periodice de participare la evenimente care pot crea noi oportunități și legături de afaceri, finanțare și piețe pentru produsele locale;
- facilitatea dezvoltării întreprinderilor durabile din zona rurală.

Caracterul preponderent rural al așezărilor din județul Hunedoara, precum și existența suprafețelor agricole însemnate și a celor acoperite cu pădure și vegetație forestieră indică nevoia

acordării unei atenții deosebite integrării agriculturii în cadrul economic mai larg, prin crearea de relații între acest sector și activitățile din turism, din industria de prelucrare, generarea de produse ecologice și inovare.

TABELUL 2: REPREZENTARE SCHEMATICĂ A OBIECTIVELOR STRATEGICE ȘI A AXELOR PRIORITARE ALE DPD 4

DPD 4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate					
Obiectivul strategic 4.1. Sprijinirea activităților agricole și silvice			Obiectivul strategic 4.2. Diversificarea activităților economice în mediul rural		
Axa prioritară 4.1.1: Modernizarea și dezvoltarea sectorului agrozootehnic	Axa prioritară 4.1.2: Valorificarea durabilă a potențialului silvic	Axa prioritară 4.1.3: Susținerea activităților agricole în zonele montane	Axa prioritară 4.2.1: Sprijinirea activităților nonagricole în mediul rural	Axa prioritară 4.2.2: Dezvoltarea și consolidarea inițiativelor de antreprenoriat în mediul rural	Axa prioritară 4.2.3: Consolidarea și dezvoltarea mediului de afaceri mediul în rural

7. MEDIU, ECOSISTEME ȘI ECONOMIE CIRCULARĂ

Fixarea direcțiilor prioritare pentru realizarea investițiilor și implementarea proiectelor în județului Hunedoara pentru perioada 2021-2030 trebuie să țină cont de direcțiile, obiectivele și țintele stabilite la nivel global, european și național în cadrul anumitor strategii, programe, convenții, planuri etc.

Calitatea aerului:

- inventarierea și monitorizarea surselor antropice de poluare a aerului care generează creșteri ale principalilor poluanți;
- închiderea și ecologizarea exploatărilor miniere care sunt funcționale și reintegrarea lor în circuitul economic (Lonea, Lupeni, Vulcan și Livezeni), precum și ecologizarea tuturor minelor nefuncționale;
- ecologizarea haldelor de steril, a iazurilor de decantare, a siturilor miniere și a altor terenuri degradate identificate la nivelul județului Hunedoara, în scopul reducerii emisiilor de poluanți în atmosferă;
- politici moderne de mobilitate urbană bazată pe autovehicule ecologice;
- reabilitarea spațiilor verzi urbane degradate și soluții pentru amenajarea unor noi suprafețe cu spații verzi;
- reducerea emisiilor de SO_2 și NO_2 la nivelul centralelor termoenergetice și al instalațiilor mari de ardere;
- stabilirea măsurilor concrete de diminuare a emisiilor particulelor sedimentabile (PM_{10}) la nivelul județului Hunedoara, astfel încât să se înregistreze un trend descendent până în anul 2030.

Apele de suprafață și subterane:

- inventarierea și monitorizarea surselor antropice de poluare, în scopul îmbunătățirii calității apelor de suprafață și subterane;
- reabilitarea rețelei de canalizare existente și a stațiilor de epurare, precum și extinderea sistemului de colectare și epurare a apelor uzate menajere în toate aglomerările umane;
- gestionarea apelor uzate rezultate din activitățile industriale și agricole.

Solul:

- cartarea și monitorizarea siturilor contaminate și potențial contaminate localizate în județul Hunedoara;
- ecologizarea haldelor de steril, a iazurilor de decantare și a altor depozite de deșeuri miniere localizate în localitățile din județul Hunedoara, în scopul reducerii poluării solului;
- măsuri de îmbunătățire a clasei de calitate pentru terenurile agricole;
- gestionarea siturilor contaminate și potențial contaminate localizate la nivelul județului.

Ariile protejate și biodiversitatea:

Este necesar a fi implementate măsuri în domeniul ariilor naturale protejate și al ecosistemelor naturale degradate, prin accesarea proiectelor de cercetare aflate în derulare la nivel național, regional sau județean, în concordanță cu următoarele direcții prioritare de investiții/ implementare de proiecte:

- crearea cadrului pentru depunerea proiectelor și atragerea de fonduri la nivelul județului Hunedoara privind protejarea biodiversității;
- monitorizarea și îmbunătățirea stării de conservare a speciilor și habitatelor de interes comunitar existente la nivelul județului Hunedoara;
- gestionarea durabilă a suprafețelor forestiere la nivel de județ și elaborarea unei politici forestiere durabile, în scopul atenuării schimbărilor climatice;
- revizuirea planurilor de management aprobate și elaborarea planurilor de management pentru ariile naturale protejate din județ care nu dețin un astfel de plan;
- măsuri de reducere a degradării habitatelor și speciilor la nivelul ariilor protejate și refacerea ecosistemelor naturale și seminaturale degradate;
- practicarea ecoturismului în ariile protejate din cadrul județului;
- managementul speciilor invazive identificate la nivel de județ, în scopul prevenirii răspândirii acestora.

Riscurile naturale și antropice:

- reducerea riscului la inundații, prin implementarea proiectelor integrate majore la nivelul bazinelor hidrografice privind amenajarea complexă a râurilor din județ;
- protecția populației din zonele cu risc la inundații, prin realizarea de noi îndiguiri, refacerea digurilor afectate de inundații și a acumulărilor cu risc de prăbușire etc. și implementarea măsurilor de alertare a populației;
- realizarea și actualizarea hărților de risc la nivelul întregului județ;
- reducerea riscului la alunecări de teren și a riscurilor legate de prăbușirea/surparea galeriilor de mină subterane.

Schimbările climatice:

Emisiile gazelor cu efect de seră:

- identificarea surselor la nivelul județului și îmbunătățirea sistemului de monitorizare a emisiilor gazelor cu efect de seră;
- implementării măsurilor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră la nivelul județului Hunedoara, în special emisiile de CO_2;
- investiții în noi tehnologii cu emisii reduse, precum și în infrastructura pentru energie curată;
- măsuri privind reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră generate de sectorul transportului intern, prin promovarea de noi mijloace de mobilitate durabilă cu emisii 0 în cadrul județului și crearea de piste pentru biciclete;
- implementarea măsurilor privind creșterea eficienței energetice la clădirile din sectorul public sau privat;
- implementarea de măsuri privind decarbonizarea sectorului energetic, prin eliminarea treptată a cărbunelui, respectiv a centralelor care utilizează cărbune până în 2032;
- crearea de facilități pentru utilizarea surselor regenerabile și alternative de energie;
- unități de producere de energie electrică din surse regenerabile;
- creșterea ponderii energiei regenerabile în totalul celei consumate la nivelul județului Hunedoara, în scopul combaterii schimbărilor climatice.

Managementul deșeurilor:

- actualizarea planului județean de gestionare a deșeurilor și a planurilor locale și municipale de gestionare a deșeurilor, ținând cont de politica din domeniul schimbărilor climatice și de principiile economiei circulare;

- implementarea eficientă de noi măsuri în cadrul sistemului integrat de gestionare a deșeurilor la nivelul județului Hunedoara, cu accent pe prevenirea producerii deșeurilor, colectarea selectivă, transportul, reciclarea, tratarea, recuperarea și reutilizarea deșeurilor, pentru a răspunde noilor politici privind gestionarea deșeurilor de la nivel comunitar;
- crearea premiselor de trecere către economia circulară, prin îmbunătățirea gestionării deșeurilor la nivelul județului, atât în mediul urban, cât și în mediul rural;
- extinderea procesului de colectare selectivă în cadrul județului Hunedoara, atât în mediul urban, cât și în mediul rural, în scopul creșterii ponderii de deșeuri colectate;
- închiderea și ecologizarea depozitelor de deșeuri neconforme localizate la nivelul județului Hunedoara.

În cadrul secțiunii *Mediu, ecosisteme și economie circulară* au fost propuse trei obiective strategice, cărora le-au fost asociate câte trei axe prioritare. Toate acestea se includ în direcția de dezvoltare stabilită pentru această secțiune (figura 2) și se subscriu viziunii generale propuse: ***„Județul Hunedoara – un județ verde, neutru din punct de vedere climatic”.***

Direcția prioritară de dezvoltare 5. Îmbunătățirea calității componentelor mediului și atingerea neutralității climatice:

Obiectivul strategic 5.1. Creșterea calității componentelor mediului la nivelul județului Hunedoara și combaterea efectelor negative:

Axa prioritară 5.1.1: Reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă din surse antropice și naturale și creșterea spațiilor verzi din mediile urbane;

Axa prioritară 5.1.2: Îmbunătățirea calității apelor de suprafață și subterane prin gestionarea adecvată a surselor de poluare;

Axa prioritară 5.1.3: Creșterea calității solurilor, prin gestionarea activităților agricole și ecologizarea siturilor contaminate și a haldelor de steril.

Obiectivul strategic 5.2. Gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea riscurilor naturale și tehnogene:

Axa prioritară 5.2.1: Conservarea biodiversității și îmbunătățirea managementului ariilor naturale protejate;

Axa prioritară 5.2.2: Refacerea ecosistemelor naturale degradate și îmbunătățirea managementului forestier;

Axa prioritară 5.2.3: Managementul riscurilor naturale și tehnogene și creșterea capacității de reacție la dezastre.

Obiectivul strategic 5.3. Reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră și combaterea efectelor schimbărilor climatice:

Axa prioritară 5.3.1: Creșterea eficienței energetice a clădirilor, decarbonizarea sectorului energetic și creșterea ponderii energiei din surse regenerabile și alternative;

Axa prioritară 5.3.2: Implementarea politicilor de mobilitate urbană durabilă bazate pe transport ecologic;

Axa prioritară 5.3.3: Implementarea unui sistem modern de management integrat al deșeurilor municipale la nivelul județului.

FIGURA 2: OBIECTIVUL MAJOR DE DEZVOLTARE, OBIECTIVELE STRATEGICE ȘI AXELE PRIORITARE PRIVIND MEDIUL PROPUSE A FI INTEGRATE ÎN STRATEGIA DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI HUNEDOARA PENTRU PERIOADA 2021-2030

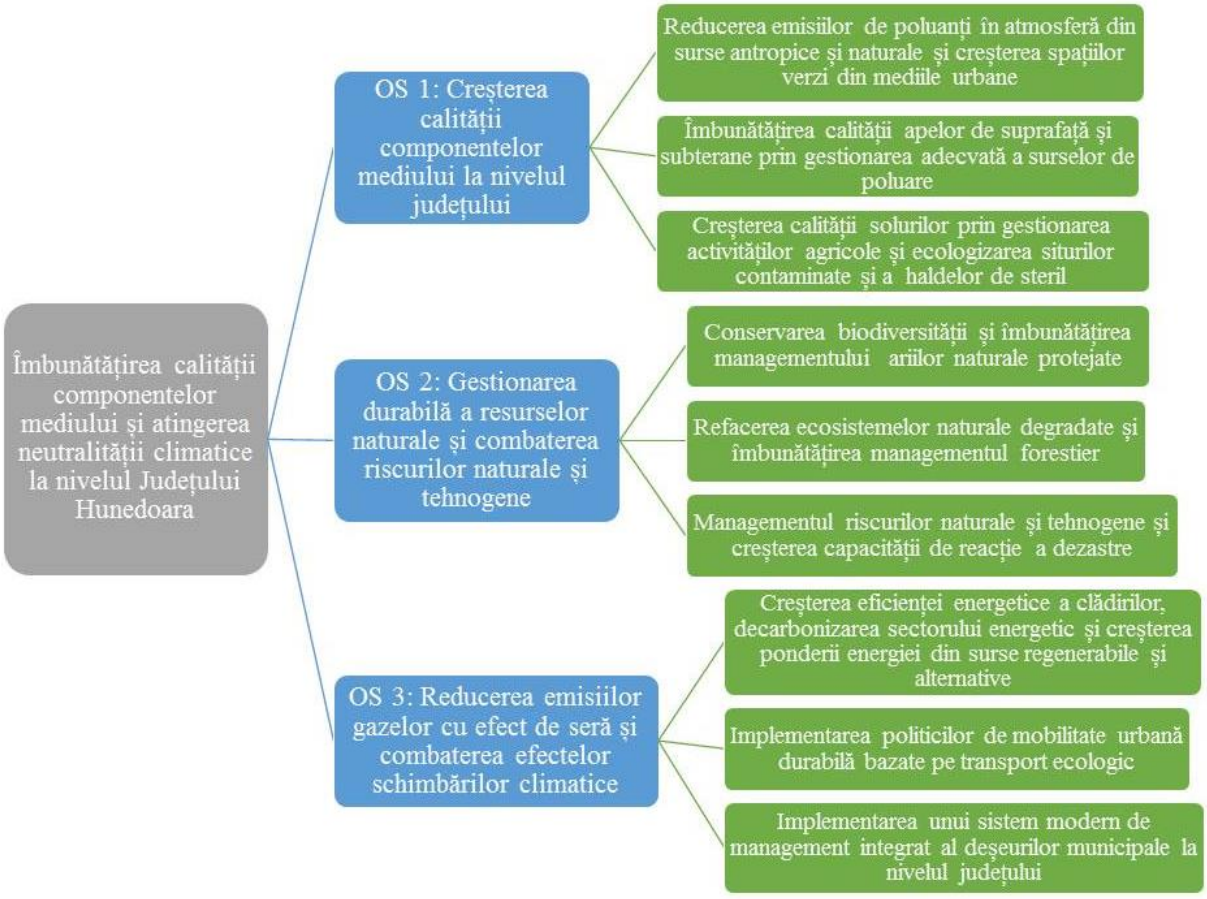

8. INTEGRAREA DIRECȚIILOR PRIORITARE DE DEZVOLTARE STRATEGICĂ ȘI DIRECȚII DE DEZVOLTARE GENERALE

8.1. Direcții prioritare de dezvoltare strategică

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
1. DEMOGRAFIE, SĂNĂTATE, NIVEL DE TRAI,EDUCAȚIE			
1.1. Dezvoltarea socială, prin creșterea stocului de capital uman și a calității actului educațional	***1.1.1. Dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor de educație***	1.1.1.1: Dezvoltarea de infrastructuri și servicii pentru educația timpurie, învățământ primar, secundar și terțiar și educația adulților	Inspectoratul Județean Școlar
		1.1.1.2: Susținerea de programe educaționale pentru unitățile de învățământ cu risc ridicat de abandon școlar	
	1.1.2. Investiții în educație cu impact major și durabil în dezvoltarea socială	1.1.2.1: Asigurarea accesului la o infrastructură modernă și facilități atractive de educație pentru preșcolari	Inspectoratul Județean Școlar
		1.1.2.2: Extinderea/construirea de infrastructuri educaționale, în corelare cu evoluția unor indicatori demografici zonali relevanți și cu gradul de ocupare la nivelul unităților educaționale	
1.2. Reducerea disparităților între localitățile urbane și cele rurale privind accesul la locuri de muncă plătite decent și la servicii educaționale și medicale de calitate	***1.2.1. Sprijinirea tranziției forței de muncă***	1.2.1.1: Prioritizarea în asigurarea serviciilor de mediere și consiliere ocupațională a persoanelor direct afectate de procesul de tranziție la economia verde prin pierderea locului de muncă	Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă
		1.2.1.2: Prioritizarea formării profesionale pentru ocupațiile aferente domeniilor de specializare inteligentă și altor sectoare cu potențial de dezvoltare durabilă	
		1.2.1.3: Sprijin pentru economia socială	
		1.2.1.4: Sprijin pentru adaptarea la schimbare a lucrătorilor, întreprinderilor și antreprenorilor	
	1.2.2. Eliminarea inegalităților dintre mediul urban și rural din județ în ceea ce privește accesibilitatea și calitatea facilităților educaționale oferite	1.2.2.1: Investiții în mobilitate școlară, pentru asigurarea accesului uniform și în timp rezonabil al elevilor la educație – investiții în mijloace de transport școlar	Inspectoratul Județean Școlar
		1.2.2.2: Creșterea standardului calității facilităților educaționale oferite de unitățile din mediul rural cel puțin la nivelul standardului oferit de unitățile din mediul urban	
	1.2.3. Extinderea, creșterea calității și	1.2.3.1: Creșterea accesului la servicii medicale prin extinderea rețelei sanitare în orașele cu unități medicale supraaglomerate, precum și în zonele	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
	accesibilității serviciilor de sănătate	rurale care nu beneficiază de asistență medicală primară (cabinete de familie și stomatologice), servicii de urgență sau asistență medicală școlară	
		1.2.3.2: Crearea de facilități și stimulente financiare pentru atragerea și menținerea cadrelor medicale și a personalului auxiliar în zonele rurale care nu beneficiază de medici de familie, asistenți medicali și medici stomatologi	
		1.2.3.3: Programe de diagnostic, prevenție și tratament, în special în rândul populației rurale și defavorizate, cu scopul combaterii afecțiunilor care constituie principalele cauze de deces, precum și a afecțiunilor cu incidență ridicată în ultimii ani	
		1.2.3.4: Renovarea și reabilitarea energetică a clădirilor, precum și crearea de noi clădiri în unitățile medicale supraaglomerate	
		1.2.3.5: Creșterea siguranței pacienților din unitățile medicale prin reabilitarea infrastructurii electrice și dotarea cu sisteme de detectare și alarmare, cu scopul creșterii gradului de securitate la incendii	
		1.2.3.6: Modernizarea și dotarea cu aparatură performantă a unităților medicale	
1.3. Creșterea gradului de incluziune socială a categoriilor vulnerabile	***1.3.1. Dezvoltarea serviciilor sociale adresate persoanelor vulnerabile – familiile sărace cu copii, vârstnicii singuri, persoanele cu dizabilități***	1.3.1.1: Dezvoltarea infrastructurii fizice de servicii sociale adresate persoanelor cu dizabilități	
		1.3.1.2: Dezvoltarea rețelei de servicii sociale, prin atragerea furnizorilor privați/parteneriate public-private în furnizarea de servicii sociale	
		1.3.1.3: Implementarea de măsuri pentru combaterea privațiunilor materiale prin asistență alimentară și/sau materială în comunitățile rurale și zonele urbane dezavantajate	
		1.3.1.4: Implementarea de măsuri de promovare a egalității de șanse la nivelul sistemului educațional, al sistemului medical și în administrația publică locală	
	1.3.2. Sprijinirea tinerilor și creșterea atractivității localităților din județ pentru tineri, în vederea reducerii migrației interne și externe a tinerilor	1.3.2.1: Inițierea unor programe de consiliere și formare profesională a tinerilor	
		1.3.2.2: Sprijinirea creării de locuri de muncă, prin acordarea de facilități companiilor care angajează tineri	
		1.3.2.3: Sprijinirea tinerilor antreprenori	
		1.3.2.4: Construirea de locuințe sociale pentru tineri	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
2. RESURSE NATURALE, INDUSTRIE, ENERGIE, INFRASTRUCTURĂ ȘI ANTREPRENORIAT			
2.1. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului local de resurse minerale, utilizarea inovării și a noilor tehnologii	***2.1.1. Restaurarea, protecția și valorificarea durabilă a terenurilor degradate de activitatea minieră***	2.1.1.1: Asigurarea stabilității depozitelor de reziduuri miniere (halde și iazuri de decantare)	
		2.1.1.2: Modelarea și reamenajarea suprafețelor terenurilor degradate de activitatea minieră	
		2.1.1.3: Redarea în circuitul economic a haldelor de steril din mineritul subteran al cărbunilor	
	2.1.2. Valorificarea resurselor de minereuri din județul Hunedoara	2.1.2.1: Reevaluarea din punct de vedere mineralogic (mineralografic) a compoziției haldelor rezultate din extracția minereurilor, a potențialului valorificabil în condițiile existenței noilor tehnologii de exploatare și procesare	
		2.1.2.2: Recuperarea și valorificarea conținutului de substanță utilă din haldele și iazurile de decantare rezultate în urma prelucrării minereurilor	
		2.1.2.3: Ecologizarea terenurilor ocupate de haldele și iazurile de decantare rezultate în urma prelucrării minereurilor și introducerea acestora în circuitul economic	
2.2. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului industrial local	***2.2.1. Dezvoltarea activităților industriale***	2.2.1.1: Dezvoltarea activităților industriei prelucrătoare prin valorificarea activităților de importanță strategică din județ	
		2.2.1.2: Sprijinirea activităților de producție industrială	
2.3. Dezvoltarea și susținerea mediului de afaceri local	***2.3.1. Dezvoltarea infrastructurii necesare creșterii afacerilor***	2.3.1.1. Crearea de noi zone și spații de servicii, care să permită extinderea spațială, a căror conectivitate cu infrastructura de transport să fie optimă 2.3.1.2. Crearea, extinderea, modernizarea infrastructurii de suport pentru afaceri, inclusiv parcuri industriale, spații de producție pentru IMM-uri, parcuri științifice și tehnologice, centre de afaceri, incubatoare, clustere și alte structuri de afaceri 2.3.1.3. Creșterea accesibilității întreprinderilor la infrastructura de date și utilități 2.3.1.4. Încurajarea implicării diverșilor factori catalizatori (firme de consultanță, furnizori de servicii de formare profesională continuă, bănci și instituții de creditare, parteneri externi cu expertiză relevantă etc.) și inițierea și sprijinirea unor proiecte comune	Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenoriat

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
	2.3.2. Sprijinirea inițiativelor care utilizează în practică rezultatele inovative ale cercetării și dezvoltării tehnologice	2.3.2.1. Facilitarea cooperării și susținerea parteneriatelor dintre universități, centre de cercetare, întreprinderi și alți actori publici și privați, promovarea de proiecte de CDI, mai ales pe teme inovative relevante pentru economia locală sau cu un înalt conținut inovativ (materiale și tehnologii pentru transport naval, mediu, energie din surse neconvenționale, schimbările climatice, tehnologiile informației sau tehnologiile verzi) 2.3.2.2. Stimularea inovării prin promovarea investițiilor private în cercetare-dezvoltare-inovare și dezvoltarea tehnologiei digitale 2.3.2.3. Măsuri pentru crearea centrelor de excelență, de inovare digitală și a altor infrastructuri specializate, dezvoltarea clusterelor în sectoarele economice performante și, de asemenea, înființarea unor centre de testare a noilor tehnologii și a echipamentelor inovative și de certificare	
	2.3.3. Dezvoltarea antreprenoriatului și sprijinirea funcționării noilor întreprinderi	2.3.3.1. Stimularea înființării de noi întreprinderi, în sectoarele productive cu potențial ridicat de creștere, care valorifică resursele locale, a celor care utilizează tehnologii cu potențial de dezvoltare inteligentă etc. 2.3.3.2. Crearea și dezvoltarea de infrastructuri noi pentru afaceri (programe tip start-up, incubatoare de afaceri, hub-uri)	
2.4. Atenuarea sărăciei energetice prin dezvoltarea de sisteme de producere și utilizare eficientă a energiei electrice și termice	***2.4.1. Dezvoltarea capacităților în regim de cogenerare de înaltă eficiență/integrarea surselor regenerabile de energie (SRE) în producția de energie termică pentru sistemele centralizate de încălzire***	2.4.1.1. Sporirea adecvanței sistemului energetic național prin punerea în funcțiune de noi centrale electrice dispecerizabile	Ministerul Energiei, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, Agenția de Dezvoltare Regională Vest, Planul teritorial pentru Tranziție Justă, Conurbația Jiului – Județele Hunedoara, Gorj, Dolj,
		2.4.1.2. Repunerea în funcțiune/reabilitarea/modernizarea/adaptarea sistemelor de transport și distribuție a energiei termice, în condiții de funcționare eficientă și încadrare în normele de protecție a mediului	
		2.4.1.3: Creșterea numărului de clădiri care folosesc tehnologiile SRE pentru încălzire/răcire neconvențională (panouri solare termice, panouri fotovoltaice și pompe de căldură), prin implementarea proiectului Strategiei de renovare pe termen lung (SRTL)	
	2.4.2. Promovarea eficienței energetice	2.4.2.1: Reabilitarea termică a locuințelor, cu prioritate pentru comunitățile afectate de sărăcie	
		2.4.2.2: Introducerea contoarelor inteligente pentru consumatorii finali	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
	și asigurarea accesului nediscriminatoriu la energie	2.4.2.3: Elaborarea și aplicarea unui sistem de stimulente pentru promovarea energiei electrice ca sursă principală de energie, în special pentru locuințele din mediul semiurban și rural"	ITI „Valea Jiului", ITI „Moții, Țara de Piatră"
2.5. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin reabilitarea infrastructurii de transport și regenerarea infrastructurii serviciilor publice (de transport și distribuție gaze)	***2.5.1. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport pentru satisfacerea cererii de deplasare a persoanelor și mărfurilor și încurajarea mobilității durabile***	***OS 2.5.1.1. Îmbunătățirea conectivității și mobilității inter și intraregionale prin investiții la rețelele principale și secundare de transport*** 2.5.1.1.1: Reabilitarea și modernizarea infrastructurii existente 2.5.1.1.2: Dezvoltarea de noi rețele infrastructurale pentru pasageri și mărfuri	Ministerul Transporturilor, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, Ministerul Antreprenoriatului și Turismului, UAT municipii, orașe, comune
		OS 2.5.1.2. Dezvoltarea infrastructurii de transport durabil prin investiții în infrastructura multimodală și navală 2.5.1.2.1: Dezvoltarea unui nod multimodal (rutier-cale ferată-naval) la Simeria 2.5.1.2.2: Amenajarea râului Mureș pentru transport local de persoane și mărfuri (pe distanțe scurte)	
	2.5.2. Regenerarea infrastructurii de transport al gazelor naturale prin conducte	2.5.2.1: Dezvoltarea gradului de conectivitate al localităților din județ la rețeaua de distribuție a gazelor naturale	
		2.5.2.2: Creșterea numărului de locuințe din mediul urban sau rural conectate la rețeaua de distribuție a gazelor naturale	
		2.5.2.3: Creșterea gradului de acoperire a rețelei de distribuție a gazelor naturale în zonele rurale	
3. TURISM ȘI PROMOVARE CULTURALĂ			
3. Dezvoltarea turismului și a patrimoniului cultural prin valorificarea durabilă a resurselor naturale și antropice existente la nivel județean	***3.1. Dezvoltarea capacității de management și marketing a destinațiilor turistice județene***	3.1.1: Monitorizarea și cercetarea piețelor turistice-țintă și a celor potențiale	Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a Județului Hunedoara, Ministerul Culturii Ministerul Antreprenoriatului și Turismului,
		3.1.2: Crearea de structuri de management și marketing ale destinațiilor turistice	
		3.1.3: Susținerea și dezvoltarea de programe și proiecte de promovare turistică județeană	
	3.2. Dezvoltarea infrastructurii turistice și valorificarea potențialului turistic natural și antropic local	3.2.1: Susținerea dezvoltării infrastructurii pentru practicarea diferitelor forme de turism	
		3.2.2: Sprijinirea creării și dezvoltării de pachete și programe turistice integrate	
		3.2.3: Măsuri de susținere a dezvoltării serviciilor turistice complementare și conexe	
	3.3. Valorificarea elementelor de	3.3.1: Amenajarea, restaurarea, reabilitarea și conservarea sustenabilă a patrimoniului cultural imobil	

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
	patrimoniu cultural mobil și imobil	3.3.2: Dezvoltarea de circuite și programe turistice tematice în parteneriat cu alte obiective reprezentative și promovarea lor la nivel regional, național și internațional	Direcția Județeană pentru Cultură Hunedoara, OMD
		3.3.3: Valorificarea patrimoniului cultural mobil	
4. AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ			
4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate	***4.1. Sprijinirea activităților agricole și silvice***	4.1.1: Modernizarea și dezvoltarea sectorului agrozootehnic	Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Direcția pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală Hunedoara, Grup de Acțiune Locală, Oficiul Județean pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, APIA, Agenția Națională a Zonei Montane, oficii teritoriale
		4.1.2: Valorificarea durabilă a potențialului silvic	
		4.1.3: Susținerea activităților agricole în zonele montane	
	4.2. Diversificarea activităților economice în mediul rural	4.2.1: Sprijinirea activităților nonagricole în mediul rural	
		4.2.2: Dezvoltarea și consolidarea inițiativelor de antreprenoriat în mediul rural	
		4.2.3: Consolidarea și dezvoltarea mediului de afaceri în rural	
5. MEDIU, ECOSISTEME ȘI ECONOMIE CIRCULARĂ			
5. Îmbunătățirea calității componentelor mediului și atingerea neutralității climatice	***5.1. Creșterea calității componentelor mediului la nivelul județului Hunedoara și combaterea efectelor negative***	5.1.1: Reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă din surse antropice și naturale și creșterea spațiilor verzi din mediile urbane	Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor, Agenția pentru Protecția Mediului Hunedoara, Arii Naturale Protejate – Serviciul Teritorial Hunedoara, Garda de Mediu – Comisariatul Județean Hunedoara

Direcții prioritare de dezvoltare strategică	Obiective strategice	Obiective specifice (OS)/ Axe prioritare (AP)	În parteneriat/în colaborare
		5.1.2: Îmbunătățirea calității apelor de suprafață și subterane prin gestionarea adecvată a surselor de poluare	
		5.1.3: Creșterea calității solurilor prin gestionarea activităților agricole și ecologizarea siturilor contaminate și a haldelor de steril	
	5.2. Gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea riscurilor naturale și tehnogene	5.2.1: Conservarea biodiversității și îmbunătățirea managementului ariilor naturale protejate	
		5.2.2: Refacerea ecosistemelor naturale degradate și îmbunătățirea managementului forestier	
		5.2.3: Managementul riscurilor naturale și tehnogene și creșterea capacității de reacție la dezastre	
	5.3. Reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră și combaterea efectelor schimbărilor climatice	5.3.1: Creșterea eficienței energetice a clădirilor, decarbonizarea sectorului energetic și creșterea ponderii energiei din surse regenerabile și alternative	
		5.3.2: Implementarea politicilor de mobilitate urbană durabilă bazate pe transport ecologic	
		5.3.3: Implementarea unui sistem modern de management integrat al deșeurilor municipale la nivelul județului	

8.2. Direcții de dezvoltare generale

La nivelul strategiei au fost stabilite trei **direcții prioritare generale** (DDG), cărora li se subsumează **direcțiile prioritare de dezvoltare** (DPD) identificate în cadrul secțiunilor specifice:

DDG 1. DEZVOLTARE ECONOMICĂ, PE BAZA VALORIFICĂRII POTENȚIALULUI LOCAL ȘI INOVARE, cuprinzând:

- DPD 2.1. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului local de resurse minerale, utilizarea inovării și a noilor tehnologii;
- DPD 2.2. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului industrial local;
- DPD 2.3. Dezvoltarea și susținerea mediului de afaceri local;
- DPD 2.4. Atenuarea sărăciei energetice prin dezvoltarea de sisteme de producere și utilizare eficientă a energiei electrice și termice;
- DPD 2.5. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin reabilitarea infrastructurii de transport și regenerarea infrastructurii serviciilor publice (de transport și distribuție a gazelor);
- DPD 3. Dezvoltarea turismului și a patrimoniului cultural prin valorificarea durabilă a resurselor naturale și antropice existente la nivel județean;
- DPD 4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate.

DDG 2. DEZVOLTARE SOCIALĂ, PRIN CREȘTEREA CALITĂȚII CAPITALULUI UMAN, CONVERGENȚĂ ȘI INCLUZIUNE, cuprinzând:

- DPD 1.1. Dezvoltarea socială, prin creșterea stocului de capital uman și a calității actului educațional;
- DPD 1.2. Reducerea disparităților între localitățile urbane și cele rurale privind accesul la locuri de muncă plătite decent și la servicii educaționale și medicale de calitate;
- DPD 1.3. Creșterea gradului de incluziune socială a categoriilor vulnerabile.

DDG 3. DEZVOLTARE DURABILĂ, ÎN CONFORMITATE CU PRINCIPIILE ECONOMIEI CIRCULARE ȘI ALE NEUTRALITĂȚII CLIMATICE, cuprinzând:

- DPD 5. Îmbunătățirea calității componentelor mediului și atingerea neutralității climatice.

ANEXA 1. MODEL DE PLANIFICARE STRATEGICĂ

În general, orice strategie de dezvoltare locală constituie un instrument deosebit de util pentru eficientizarea deciziilor publice. Scopul unei strategii este de a direcționa dezvoltarea pe termen mediu, astfel încât resursele și oportunitățile să poată fi valorificate în mod eficient și să se poată răspunde rapid noilor provocări. Cu ajutorul unei strategii bazate pe obiective clare, priorități și o viziune comună, dezvoltarea unei zone este mult mai ușor de susținut, chiar și în perioade cu schimbări și provocări majore.

Activitatea corelată cu procesul de monitorizare a unei strategii de dezvoltare locală urmărește asigurarea îndeplinirii țintelor propuse, prin anumite decizii manageriale (de ex., urmărirea nivelului de acoperire a bugetului alocat pentru fiecare tip de intervenții la nivelul propunerilor de proiecte depuse; propunerea de măsuri de accelerare a implementării proiectelor, identificarea, analiza și promovarea în rândul diferitelor autorități locale a exemplelor de succes și bune practici privind procesul de monitorizare a SDL, participarea la activități de instruire pentru îmbunătățirea competențelor necesare realizării activităților de monitorizare etc.).

În cadrul procesului de monitorizare sunt colectate date cu privire la anumiți indicatori: indicatori obligatorii, indicatori suplimentari obligatorii ai SDL, alte tipuri de informații referitoare la proiectele contractate și la cele finanțate, chestionare care să conțină informații precum: măsurile propuse, intervenția, stadiul implementării, date referitoare la bugete, sumele cheltuite, fișele de colectare de date și urmărire a indicatorilor la nivelul proiectelor implementate, anumite ghiduri de interviu utilizate în cadrul întâlnirilor cu beneficiarii, aplicarea unor mijloace de implicare a comunității pentru monitorizarea proactivă din teren etc.

Principiile directoare ale managementului monitorizării sunt următoarele:

1. Monitorizarea se sprijină pe cunoașterea situației de bază.
2. Presupune implicarea actorilor relevanți într-un proces participativ de creare și evaluare și urmărește dezvoltarea unor obiective logice și clare care ar putea fi atinse în mod realist într-un anumit timp.
3. Principiul bazat pe relația dintre cauză și efect și factorii externi care au avut impact asupra proiectelor.
4. Stabilirea sistemului de indicatori care vor arăta dacă obiectivele au fost atinse.
5. Furnizarea de informații care să contribuie la un management eficient.

Monitorizarea strategiei de dezvoltare va fi coordonată de Consiliul Județean Hunedoara, prin compartimentul de specialitate care are, conform *Regulamentului de organizare și funcționare al Consiliului Județean Hunedoara,* atribuții privind monitorizarea implementării programelor și proiectelor de dezvoltare economico-socială, precum și analiza și monitorizarea rezultatelor implementării strategiilor și programelor elaborate.

Acțiunile de monitorizare a implementării strategiei se vor realiza periodic, conform unui calendar stabilit. Pentru monitorizarea activităților și a rezultatelor obținute, în perioada 2021-2030 se vor întocmi rapoarte anuale de monitorizare, care vor conține situația implementării strategiei la sfârșitul fiecărui an. În cadrul rapoartelor se include progresul înregistrat în implementarea strategiei, pe baza indicatorilor de monitorizare stabiliți, și se vor propune măsuri corective dacă s-au constatat probleme sau întârzieri.

Evaluarea implementării strategiei urmărește în ce măsură se ating obiectivele acesteia și se constată durabilitatea proiectelor. Evaluarea cuprinde informații legate de acțiunile întreprinse și rezultatele acestora. Evaluarea poate fi: intermediară (pentru a afla dacă strategia își atinge

obiectivele și dacă sunt necesare modificări ale acesteia) sau ex-post (analiza impactului implementării strategiei).

Pentru realizarea procesului de monitorizare și evaluare a strategiei au fost identificate seturi de indicatori de impact, în scopul măsurării progreselor viitoare. Indicatorii de impact reprezintă un set de indicatori (indicatori ce operaționalizează obiectivele strategice ale documentului) în vederea monitorizării și raportării modalității de evoluție a unei anumite problematici identificate.

Indicatorii de monitorizare pentru fiecare direcție prioritară de dezvoltare strategică sunt prezentați în tabelul următor:

Direcții prioritare de dezvoltare strategică (DPD)	**Obiectiv strategic**	**Indicatori de monitorizare**
1.1. Dezvoltarea socială, prin creșterea stocului de capital uman și a calității actului educațional	1.1.1. Dezvoltarea infrastructurilor și serviciilor de educație	Număr de unități de învățământ modernizate Număr de terenuri de sport amenajate/reabilitate/modernizate Număr de săli de sport construite/reabilitate/modernizate/dotate Număr de centre de tip afterschool înființate
	1.1.2. Investiții în educație cu impact major și durabil în dezvoltarea socială	Număr de personal didactic Număr de unități de învățământ dotate cu aparatură modernă conectată la infrastructura digitală/internet Număr de elevi/studenți beneficiari de condiții moderne de educație Rata de părăsire timpurie a școlii Număr de programe de formare profesională organizate pentru cadrele didactice Număr de participanți la programe de formare profesională pentru cadrele didactice Valoarea contractelor de finanțare nerambursabilă vizând infrastructura educațională preuniversitară/universitară Rata de participare a adulților la cursurile de formare profesională Număr de șomeri care participă la cursuri de reconversie/ perfecționare profesională Număr de întreprinderi sociale sprijinite Rata riscului de sărăciei sau excluziune socială (AROPE) Rata deprivării materiale severe
1.2. Reducerea disparităților între localitățile urbane și cele rurale privind accesul la locuri de muncă plătite decent și la servicii educaționale și medicale de calitate	1.2.1. Sprijinirea tranziției forței de muncă	Număr de programe de ucenicie Număr de tineri plasați în întreprinderi Număr de programe de formare profesională care se finalizează cu obținerea unei calificări
	1.2.2. Eliminarea inegalităților dintre mediul urban și rural din județ în ceea ce privește accesibilitatea și calitatea facilităților educaționale oferite	Creșterea accesibilității populației și a localităților la rețeaua de transport TENT Core & Comprehensive Reducerea ratei abandonului școlar Reducerea migrației Reducerea numărului tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani care nu lucrează și nu urmează studii sau cursuri de formare (NEET) Număr de beneficiari în urma implementării proiectelor cu finanțare nerambursabilă vizând infrastructura socială Valoarea finanțării proiectelor vizând infrastructura de sănătate

Direcții prioritare de dezvoltare strategică (DPD)	Obiectiv strategic	Indicatori de monitorizare
	1.2.3. Extinderea și creșterea calității și accesibilității serviciilor de sănătate	Număr de unități medicale extinse, reabilitate sau modernizate Număr de proiecte/servicii de sănătate digitalizate (în special eSănătate și telemedicină) Rata mortalității infantile Număr de spitale/unități medico-sanitare/dispensare construite/reabilitate/modernizate/dotate Număr de ambulatorii (policlinici) înființate/extinse/reabilitate/ modernizate/dotate Număr de echipamente moderne/de specialitate achiziționate Număr de pacienți care au beneficiat de condiții moderne de tratament Număr de programe de formare profesională organizate pentru personalul medical
1.3. Creșterea gradului de incluziune socială a categoriilor vulnerabile	1.3.1. Dezvoltarea serviciilor sociale adresate persoanelor vulnerabile – familiile sărace cu copii, vârstnicii singuri, persoanele cu dizabilități	Număr de unități de asistență socială înființate/extinse/ amenajate Număr de beneficiari de asistență socială Număr de locuințe sociale construite Număr de locuințe pentru tineri construite
	1.3.2. Sprijinirea tinerilor și creșterea atractivității localităților din județ pentru tineri, în vederea reducerii migrației interne și externe a tinerilor	Număr de persoane care locuiesc în locuințe sociale Număr de persoane care locuiesc în locuințe pentru tineri Creșterea gradului de ocupare a forței de muncă Reducerea numărului de persoane sărace
2.1. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului local de resurse minerale, utilizarea inovării și a noilor tehnologii	2.1.1. Restaurarea, protecția și valorificarea durabilă a terenurilor degradate de activitatea minieră	Suprafața terenurilor degradate recuperată
	2.1.2. Valorificarea resurselor de minereuri din județul Hunedoara	Resursele de minereuri valorificate prin utilizarea de noi tehnologii
2.2. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin valorificarea potențialului industrial local	2.2.1. Dezvoltarea activităților industriale	Volumul de investiții din industrie Locuri de muncă nou create Exportul și producția suplimentară

Direcții prioritare de dezvoltare strategică (DPD)	Obiectiv strategic	Indicatori de monitorizare
2.3. Dezvoltarea și susținerea mediului de afaceri local	2.3.1. Dezvoltarea infrastructurii necesare creșterii afacerilor	Număr de IMM-uri sprijinite pentru modernizare și digitalizare Număr de entități de transfer tehnologic și inovare sprijinite Număr de companii sprijinite în vederea introducerii în producție a unui produs al cercetării Ponderea la nivel județean a întreprinderilor inovatoare Raportul dintre PIB/loc. la nivel regional și PIB/loc. la nivelul UE27 Număr de infrastructuri de susținere a afacerilor beneficiare de sprijin Valoarea totală a finanțărilor pentru modernizarea infrastructurilor de cercetare Număr de companii care primesc sprijin pentru internaționalizare Număr de persoane beneficiare ale schimburilor internaționale de cercetători
	2.3.2. Sprijinirea inițiativelor care utilizează în practică rezultatele inovative ale cercetării și dezvoltării tehnologice	
	2.3.3. Dezvoltarea antreprenoriatului și sprijinirea funcționării noilor întreprinderi	
2.4. Atenuarea sărăciei energetice prin dezvoltarea de sisteme de producere și utilizare eficientă a energiei electrice și termice	2.4.1. Dezvoltarea capacităților în regim de cogenerare de înaltă eficiență/ integrarea surselor regenerabile de energie (SRE) în producția de energie termică pentru sistemele centralizate de încălzire	Creșterea ponderii producției de energie din surse regenerabile în totalul producției de energie Creșterea ponderii gospodăriilor cu acces la energie din surse regenerabile
	2.4.2. Promovarea eficienței energetice și asigurarea accesului nediscriminatoriu la energie	
2.5. Dezvoltarea economică a județului Hunedoara prin reabilitarea infrastructurii de transport și regenerarea infrastructurii serviciilor publice (de transport și distribuție gaze)	2.5.1. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport pentru satisfacerea cererii de deplasare a persoanelor și mărfurilor și încurajarea mobilității durabile	Număr de proiecte de mobilitate urbană aplicate Număr zilnic de pasageri ai transportului public local
	2.5.2. Regenerarea infrastructurii de transport al gazelor naturale prin conducte	Lungimea infrastructurii de transport gaze regenerată

Direcții prioritare de dezvoltare strategică (DPD)	Obiectiv strategic	Indicatori de monitorizare
3. Dezvoltarea turismului și a patrimoniului cultural prin valorificarea durabilă a resurselor naturale și antropice existente la nivel județean	3.1. Dezvoltarea capacității de management și marketing a destinațiilor turistice județene	Valorificarea patrimoniului cultural și natural al localităților urbane și rurale Valoarea proiectelor cu finanțare nerambursabilă vizând restaurarea patrimoniului cultural Număr de obiective de patrimoniu restaurate și puse în circuitul turistic Valoarea finanțărilor nerambursabile vizând valorificarea în scop turistic a patrimoniului natural Valoarea finanțărilor nerambursabile vizând infrastructura din stațiunile balneare și balneoclimaterice Număr de înnoptări în stațiunile balneare și balneoclimaterice Număr de sosiri ale turiștilor în unitățile de primire turistică Valoarea proiectelor cu finanțare nerambursabilă vizând infrastructura culturală (mobilă și imobilă) Număr de proiecte de promovare turistică implementate
	3.2. Dezvoltarea infrastructurii turistice și valorificarea potențialului turistic natural și antropic local	
	3.3. Valorificarea elementelor de patrimoniu cultural mobil și imobil	
4. Dezvoltarea spațiului rural prin agricultură și pluriactivitate	4.1. Sprijinirea activităților agricole și silvice	Valoarea totală a finanțărilor nerambursabile acordate pentru modernizarea exploatațiilor agricole Valoarea totală a finanțărilor nerambursabile acordate pentru modernizarea exploatațiilor agricole din zona montană
	4.2. Diversificarea activităților economice în mediul rural	Valoarea totală a finanțărilor nerambursabile acordate pentru diversificarea economiei din mediul rural
5. Îmbunătățirea calității componentelor mediului și atingerea neutralității climatice	5.1. Creșterea calității componentelor mediului la nivelul județului Hunedoara și combaterea efectelor negative	Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră Creșterea ponderii consumului de energie din surse regenerabile în total consum de energie Reducerea nivelului de poluare cauzat de transport Creșterea gradului de valorificare a deșeurilor Creșterea suprafeței de spații verzi Creșterea suprafețelor împădurite Reducerea nivelului de poluare a apelor, aerului și solului
	5.2. Gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea riscurilor naturale și tehnogene	
	5.3. Reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră și combaterea efectelor schimbărilor climatice	

ANEXA 2. PROIECTE DEPUSE, ÎN PREGĂTIRE ȘI PROPUSE

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
1	„Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare pentru obiectivul inclus în cadrul traseului castrelor romane: Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa – intrare Forul lui Traian din cadrul sitului arheologic Ulpia Traiana Sarmizegetusa” (restaurare și promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1.**	Selectat la finanțare	2022-2030	2,155 mil. castru – restaurare 30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara
2	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Traseului castrelor romane a Castrului Roman Micia” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1.**	Selectat la finanțare	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara
3	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Traseului castrelor romane a Castrului Roman Cigmău” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1**	2022-2030 redepus		30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara
4	„Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare în cadrul Traseului castrelor romane pentru obiectivul: Clădire cu spații muzeale și anexe, acces sit arheologic Colonia Ulpia Traina Augusta Dacica Sarmizegetusa”	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1**	În evaluare	2022-2030	2,155 mil. castru – restaurare 30.000 destinație – digitalizare	**PNRR C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul castrelor romane**	UAT jud. Hunedoara

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
5	„Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a sitului arheologic Sarmizegetusa Regia – Terasa X din cadrul sitului arheologic UNESCO Sarmizegetusa Regia, din Munții Orăștiei, jud. Hunedoara” (restaurare și promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3.**	**3.3.1.**	Selectat la finanțare	2022-2030	2,155 mil. cetate – restaurare 30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
6	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Costești-Cetățuia” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Selectat la finanțare	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
7	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Cetatea Luncani-Piatra Roșie” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Redepus	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
8	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Costești-Blidaru” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Redepus	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
9	„Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul Rutei cetăților a obiectivului UNESCO Cetatea Dacică Bănița” (promovare/digitalizare)	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	Redepus	2022-2030	30.000 destinație – digitalizare	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Ruta cetăților**	UAT jud. Hunedoara
10	Traseul gastronomiei tradiționale județene	Promovare prin digitalizare	**DP-3**	**3.3**	**3.3.2**	În evaluare	2022-2030	90.000 destinație	**C11 – Turism și cultură**, Rute turistice/culturale – **Traseul gastronomiei tradiționale românești**	UAT jud. Hunedoara
	Total (euro)							**6.825.000**		CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
11	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ al Județului Hunedoara, Bdul Decebal, municipiul Deva, județul Hunedoara”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	3.622.960	**C5 – Valul renovării**, Axa 2 – Schema de granturi pentru eficiență energetică și reziliență în clădiri publice, operațiunea B.2: Renovarea energetică moderată sau aprofundată a clădirilor publice PNRR/ 2022/C5/2/B.2.1/1	CJ HD
12	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ, Bdul 1 Decembrie 1918, nr. 28”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	2.888.600	**C5 – Valul renovării**, Axa 2	CJ HD
13	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Teatrul Dramatic «I.D. Sârbu» Petroșani”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	2.633.840	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
14	„Reparația și modernizarea sediului Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Hunedoara situat în municipiul Deva, Piața Gării, nr. 9A”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	1.182.280	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
15	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Centrului de Îngrijire și Asistență pentru Persoane Adulte cu Dizabilități – Uricani”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	607.200	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
16	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Palat Administrativ, Bdul 1 Decembrie 1918, nr. 30”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	2.090.000	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
17	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului clădire Secție Pediatrie”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	812.856	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
18	„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva – Magna Curia”	Creșterea eficienței energetice	**DP-2**	**2.4**	**2.4.2**	În evaluare	2022-2030	1.055.560	**C5 – Valul renovării – Axa 2**	CJ HD
	Total C5 (euro fără TVA)							**14.893.296**		
	TOTAL PROIECTE PNRR (euro fără TVA)							**21.598.296**		

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
19	„Creșterea siguranței pacienților în Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad”	Asigurarea sănătății	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În evaluare	2022-2030	598.790,04	**POIM** – Programul operațional Infrastructură mare	CJ HD
20	„Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale – lucrări de relocare și realizare conexiuni posttransformare, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu în vederea măririi puterii instalate”	Siguranța pacienților	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În evaluare	2022-2030	393.350,15	**POIM** – Programul operațional Infrastructură mare	CJ HD
	TOTAL PROIECTE POIM (euro fără TVA)							**992.140,19**		CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
21	„Etică și integritate prin prevenirea și combaterea corupției din administrația publică a Județului Hunedoara”		....	...	...	În implementare	2022-2030	17.166,096	**POCA** – Programul operațional Capacitate administrativă	CJ HD
22	„Planificare strategică, mobilitate urbană și managementul calității”	Mobilitate urbană, managementul calității	**DP-2**	**2.5**	**2.5.1**	În implementare	2022-2030	189.294,75	**POCA** – Programul operațional Capacitate administrativă	CJ HD
	TOTAL PROIECTE POCA (euro fără TVA)							**206.460,85**		CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
23	„Reabilitarea, modernizarea și dotarea obiectivului Laborator Recuperare, Medicină Fizică și Balneologie (bază de tratament) a Spitalului Județean de Urgență Deva”	Infrastructura medicală	**DP-1**	**1.2**	**1.2.1**	În etapa a 2-a de evaluare	2022-2030	**-**	**CNI** – Compania Națională de Investiții	CJ HD
24	„Centrul de stomatologie – urgențe și chirurgie buco-maxilo-facială” (BMF)	Infrastructura medicală	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În etapa a 2-a de evaluare	2022-2030	**-**	**CNI** – Compania Națională de Investiții	CJ HD

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
25	„Dotare secția obstetrică-ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva”	Infrastructura medicală	**DP-1**	**1.2**	**1.2.3**	În etapa a 2-a de evaluare	2022-2030	-	**CNI** – Compania Națională de Investiții	CJ HD
26	Patrimoniul natural al județului Hunedoara	Organizarea de cursuri și activități pentru ciclul preuniversitar privind conștientizarea importanței cadrului natural	**DP-5**	5.1 5.2	5.1.1 5.1.2 5.1.3 5.2.1 5.2.2 5.2.3	idee	2022-2030	2.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
27	Schimbări climatice și adaptarea activităților umane din județul Hunedoara	Realizarea unui institut sau a unei filiale a Academiei Române cu competențe interdisciplinare privind impactul local al schimbărilor climatice	**DP-5**	5.1 5.2 5.3	5.1.1 5.1.2 5.1.3 5.2.1 5.2.2 5.2.3 5.3.1 5.3.2 5.3.3	idee	2022-2050	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
28	Elaborarea unui model pentru realizarea de centrale termice pe biomasă în marile centre urbane ale județului Hunedoara	Sporirea eficienței energetice; Valorificarea superioară a deșeurilor provenite din exploatarea pădurii	**DP-5**	5.3 5.2	5.3.1 5.2.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale, buget județean, buget local	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), RNP Romsilva, Asociația Administratorilor de Păduri (Ocoale Silvice Private)
29	Crearea unui sistem și a unui centru județean pentru colectarea, sortarea	Sprijin pentru comunitățile locale, în special al celor care dețin fond forestier;	**DP-5**	5.2	5.2.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
	și depozitarea primară a produselor accesorii (ciuperci, fructe de pădure, vânat, plante medicinale etc.)	Valorificarea superioară a produselor accesorii							naționale, buget local	(INCE), RNP Romsilva, Asociația Administratorilor de Păduri (Ocoale Silvice Private), UAT-uri din județul Hunedoara, Agenția Națională a Ariilor Naturale Protejate (ANANP)
30	Management sustenabil pentru valorificarea potențialului cinegetic din județul Hunedoara	Crearea unei rețele turistice specializate	**DP-5** **DP-3**	3.2 5.2	3.2.1 5.2.2	idee	24 luni	2.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale, buget local	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), RNP Romsilva, ANANP, Asociația Administratorilor de Păduri (Ocoale Silvice Private), Asociații de vânătoare
31	Evaluarea contribuției ecosistemelor la sectoarele economice din județul Hunedoara	Eficientizarea managementului resurselor naturale prin identificarea, evaluarea economică și promovarea la nivel județean a serviciilor ecosistemice din județul Hunedoara în contextul unei dezvoltări durabile	**DP-5**	5.2	5.2.1 5.2.2	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
32	Acțiuni și politici demografice pentru o dezvoltare durabilă de tip smart/green a județului Hunedoara	Elaborarea și implementarea unor politici demografice în vederea stopării depopulării și stimulării dezvoltării durabile a județului Hunedoara prin reconversie profesională și educație	**DP-1**	1.1 1.2 2.3	1.1.1 1.1.2 1.2.1 1.2.2 2.3.1 2.3.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
		pentru dezvoltare sustenabilă prin elaborarea și implementarea unui program de măsuri în scopul atenuării impactului crizei provocate de COVID-19, pentru atingerea obiectivelor-țintă privind restabilirea echilibrului demografic, educație și cercetare în scopul protecției mediului și al unei dezvoltări durabile de tip green/smart		3.2 4.2	2.3.3 3.2.3 4.2.2 4.2.3					
33	Monografii la nivel de UAT, suport pentru politici economice și sociale adaptate specificului județului Hunedoara	Realizarea de monografii la nivel de UAT pentru toate localitățile Județului Hunedoara, oferind astfel suport pentru politici economice și sociale	**DP-1** **DP-2**	1.1 1.2 1.3 2.3	1.1.2 1.2.1 1.2.2 1.2.3 1.3.1 1.3.2 2.3.1 2.3.3	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
33	Observator demografic teritorial	Furnizarea de date în timp real despre evoluția fenomenelor demografice din județul Hunedoara prin dezvoltarea unui mecanism de colectare, centralizare, validare a indicatorilor demografici, informații ce vor fi accesibile prin publicare într-o platformă online	**DP-1**	1.2 1.3	1.2.1 1.2.2 1.2.3 1.3.1 1.3.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), Institutul Național de Statistică, UAT-uri din județul Hunedoara
34	Valorificarea obiectivelor istorice prin utilizarea	Realizarea unei aplicații online integrate pentru valorificarea obiectivelor istorice pe axa	**DP-2** **DP-3**	2.3 3.1 3.2	2.3.2 3.1.3 3.2.3	idee	36 luni	10.000.000	Fonduri nerambursabile,	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
	avantajelor digitalizării	Sarmizegetusa Regia – Ulpia Traiana Sarmizegetusa							fonduri naționale	„Costin C. Kirițescu” (INCE)
35	Creșterea capacității de predicție a fenomenelor meteo extreme	Realizarea unui sistem pentru monitorizarea și predicția fenomenelor meteo extreme și a impactului economic al acestora	**DP-5**	5.2	5.2.3	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), Administrația Națională de Meteorologie (ANM)
36	Adaptarea agriculturii la schimbările climatice	Realizarea unui sistem pentru adaptarea agriculturii la provocările schimbărilor climatice	**DP-4**	4.1	4.1.1	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE), Administrația Națională de Meteorologie (ANM)
37	Creșterea capacității de gestionare durabilă a resurselor naturale	Realizarea unui sistem pentru monitorizarea gradului de degradare a ecosistemelor	**DP-5**	5.2	5.2.1 5.2.2	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
38	Reabilitarea mocăniței Hunedoara-Retișoara, pe baza tehnologiilor inovative	Reabilitarea și operaționalizarea în scop turistic a căii ferate miniere (mocăniței) pe traseul Hunedoara-Zlești-Govăjdia-Crăciuneasa-Retișoara, pe baza tehnologiilor inovative de propulsie cu energie verde	**DP3** **DP5**	3.2 3.3 5.3	3.2.1 3.2.2 3.3.1 3.3.2 5.3.2	idee	60 luni	200.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, UAT-uri din jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
39	Crearea unei rețele pentru exploatarea potențialului sectorial al	Identificarea potențialului regional de furnizare a materiilor prime în cadrul proceselor circu-	**DP5**	5.4	5.4.1 5.4.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile,	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice

Nr. crt.	Titlul proiectului	Obiectivul general al proiectului	Strategia de dezvoltare a jud. Hunedoara			Grad de maturitate	Orizont de timp	Buget estimat (euro)	Posibile surse de finanțare	Responsabili și posibili parteneri
			Direcție prioritară	Obiectiv strategic	Axă prioritară					
	economiei circulare la nivel județean	lare active și facilitarea colaborării actorilor implicați în scopul maximizării utilizării responsabile a resurselor disponibile							fonduri naționale	„Costin C. Kirițescu” (INCE)
40	Dezvoltarea unor modele tehnico-economice de exploatare a surselor de energie regenerabilă	Identificarea unor tehnologii *Zero-waste* pentru producerea energiei regenerabile și dezvoltarea unor modele pentru implementarea acestora	**DP5**	5.4	5.4.1	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
41	Promovarea tranziției către economia circulară	Dezvoltarea unor programe pentru promovarea consumului responsabil și a educației pentru mediu în rândul cetățenilor și al participanților la economia regională (evitarea risipei alimentare, creșterea gradului de reparații a electrocasnicelor, promovarea partajării unor bunuri, încurajarea ofertei pe piețele de tip mâna a doua)	**DP5**	5.4	5.4.1 5.4.2	idee	24 luni	3.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)
42	Reducerea impactului activităților de gestionare și de eliminare a deșeurilor și a apei reziduale asupra mediului	Proiectarea unor modele pilot pentru sisteme de management integrat al deșeurilor și stimularea economiei circulare. Promovarea activităților de sortare, colectare selectivă și tratare a deșeurilor.	**DP5**	5.3 5.4	5.3.3 5.4.1 5.4.2	idee	36 luni	5.000.000	Fonduri nerambursabile, fonduri naționale	UAT jud. Hunedoara, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” (INCE)

ANEXA 3. FIȘE DE PROIECT

”CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA IMOBILULUI ANSAMBLUL CLĂDIRI ADMINISTRATIVE, STR. 1 DECEMBRIE 1918, NR. 26”

I. Informații generale privind obiectul investiției

Denumirea obiectivului de investiții:
”CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA IMOBILULUI ANSAMBLUL CLĂDIRI ADMINISTRATIVE, STR. 1 DECEMBRIE 1918, NR. 26”

Ordonator principal de credite/investitor
U.A.T. Județul Hunedoara – Consiliul Județean Hunedoara
Localizare si descriere:
Amplasament
Obiectivului de investiții, este amplasat în Municipiul Deva, Str. 1 Decembrie 1918, Nr. 26, județul Hunedoara.
Imobilul propus spre reabilitare se afla în domeniul public al Județului Hunedoara, înscris în Cartea Funciară nr. 65410 Deva, fiind compus din:
- teren cu nr. cadastral 65410, cu o suprafață de 1.431 mp, și
- construcții:
A.1.1, Nr. cadastral 65410-C1, Nr. niveluri:2; S. construita la sol: 354 mp; S. construita desfasurata: 631 mp; CLADIRE ADMINISTRATIVA PRINCIPALA P+1 cu Sparter 354 mp, Setaj=277 mp, Suprafata desfasurata 631 mp.;
A.1.2, Nr. cadastral 65410-C2, Nr. niveluri:1; S. construita la sol: 73 mp; S. construita desfasurata:73 mp; CLADIRE BIBLIOTECA COPII P. Suprafata desfasurata 73 mp.
A.1.3, Nr. cadastral 65410-C3, Nr. niveluri:1; S. construita la sol: 205 mp; S. construita desfasurata: 205mp; CLADIRE SALA DE LECTURA S BIBLIOTECA P. Suprafata desfasurata 205 mp.
Impreuna cu corp cladire amplasata in aceeasi localitate si perimetru alaturat/invecinat unde ocupantul isi desfasoara activitatea, adresa imobilului fiind: Municipiul Deva, Str. 1 Decembrie 1918, Nr. 28, județul Hunedoara.
Imobilul propus spre reabilitare se afla în domeniul public al Județului Hunedoara, înscris în Cartea Funciară nr. 74055 Deva, fiind compus din:
- teren cu nr. cadastral 74055, cu o suprafață de 6.510 mp, și
- construcții:
A.1.3, Nr. cadastral 74055-C3, Nr. niveluri:1; S. construită la sol: 201 mp; Cladire administrativa Popicarie.

II. Situația existentă și necesitatea realizării obiectivului/proiectului de investiții

Prezentarea contextului: politici, strategii, legislație, acorduri relevante, structuri instituționale și financiare

Conform Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE, eficiența energetică reprezintă o modalitate importantă prin care pot fi abordate provocările fără precedent cauzate de dependența crescută față de importurile de energie și cantitatea redusă de resurse energetice, precum și de a depăși criza economică.
Organismele publice de la nivel național, regional și local trebuie să îndeplinească un rol exemplar în ceea ce privește eficiența energetică, deoarece clădirile deținute de instituțiile publice au o pondere semnificativă din parcul imobiliar și o vizibilitate ridicată în viața publică.
Majoritatea clădirilor publice din administrarea U.A.T. Județul Hunedoara au fost construite în perioada în care nu se punea problema limitării consumului de energie. În acea perioadă, majoritatea clădirilor din România, inclusiv cele publice, au fost construite fără să existe cerințe termice specifice ale elementelor de construcții care alcătuiesc anvelopa acestora.

Cadrul de finanțare Programul Național de Redresare și Reziliență oferă o reală oportunitate pentru obținerea finanțării necesară, axa fiind investiții în creșterea eficienței energetice a clădirilor publice deținute și ocupate de autoritățile publice locale.
Programul se adresează unităților administrativ-teritoriale organizate la nivel de comună, oraș, municipiu, județ, subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale mun. București și instituțiilor publice din subordinea/în coordonarea autorităților deliberative ale administrației publice locale. Acestea pot beneficia de fonduri pentru modernizarea și creșterea eficienței energetice a clădirilor publice, contribuind în același timp la îmbunătățirea calității mediului prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și la reducerea consumului anual de energie primară și promovarea utilizării surselor regenerabile de energie.
Finanțarea se asigură în procent de 100% din cheltuielile eligibile ale unui obiectiv de investiții și în limita a 440 de euro/mp de suprafață desfășurată.
Acest program de finanțare sprijină măsuri de eficiență energetică a clădirilor publice, având ca scop modernizarea energetică, inclusiv izolare termică, reabilitarea și modernizarea sistemelor de încălzire, a rețelelor și instalațiilor de iluminat și a sistemului de management energetic al clădirii (măsuri de eficiență energetică tipice).
Obiectivul ”Creșterea eficienței energetice” este unul strategic și face parte din Obiectivul al treilea ”20/20/20” în domeniul schimbărilor climatice și al energiei, cuprins în cadrul Strategiei Europa 2020 – o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii.
Imobilul și terenul situat în Deva, Str. 1 Decembrie, Nr. 26, jud. Hunedoara precum si Imobilul în Deva, Str. 1 Decembrie, Nr. 28, jud. Hunedoara, corpul 74055-C3 conform Contractului de administrare nr. 332/19.01.2007 – 439/19.01.2007, și a actelor adiționale ulterioare, încheiat între Consiliul Județean Hunedoara și Biblioteca Județeană ”Ovid Densușianu” Deva, este în administrarea Bibliotecii Județeană ”Ovid Densușianu” Deva. Biblioteca Județeană ”Ovid Densușianu” Deva este instituție publică în subordinea Consiliului Județean Hunedoara cu sediul în Deva, Str. 1 Decembrie, Nr. 26, jud. Hunedoara.

III. Plan de masuri

Conform auditului energetic, se propun următoarele:

A. Soluţii recomandate la nivel de clădire:

Soluţii recomandate pentru anvelopa clădirii:

• Sporirea rezistentei termice a tamplariei peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin schimbarea tamplariei si schimbarea sticlei, ansamblul avand Rmin = 0,50 m2K/W (sau 1,30 W/m2K) avand in vedere ca tamplaria nu intruneste conditiile de rezistenta termica minima;
• Sporirea rezişţentei termice a planseului de peste ultimul etaj peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 6.00 m2K/W;
• Sporirea rezişţentei termice a placii pe sol, si dupa caz daca este posibil si a soclului fara interventii prin termoizolare la peretii exteriori.

Soluţii recomandate pentru instalaţiile aferente clădirii:

• Refacerea intregii instalatii interioare de incalzire si acm (dupa caz) inclusiv dotarea cu sistem regenerabil solar de producere a energiei (se recomanda datorita imposibilitatii arhitecturale de dispunere a panourilor solare/fotovoltaice pe invelitoarea sudica);
• Montarea robineţilor cu termostat pe racordul corpurilor de încălzire din spaţiile comune.
• Asigurarea calităţii aerului interior prin ventilare naturală sau ventilare hibridă a spaţiilor comune. Se recomanda dispunerea unor recuperatoare de caldura (ventilatie).
• Montarea debitmetrelor pe racordurile de apă caldă şi apă rece şi a gicacalorimetrelor, dupa caz;
• Montarea becurilor economice în locul celor cu incandescenţă sau fluorescenta existente din spaţiile comune, de tip LED, prin proiectarea unui iluminat arhitectural specific monumentelor istorice.

B. Soluţii recomandate la nivel de incaperi / sali de clasa.

Soluţii recomandate pentru anvelopa incaperilor din cladire:

• Sporirea rezistentei termice a tamplariei peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin schimbarea tamplariei si schimbarea sticlei, ansamblul avand Rmin = 0,50 m2K/W (sau 1,30 W/m2K) avand in vedere ca tamplaria nu intruneste deja conditiile de rezistenta termica minima;
• Sporirea rezişţentei termice a planseului de peste ultimul etaj peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 6.00 m2K/W;
• Sporirea rezişţentei termice a placii pe sol, si dupa caz daca este posibil si a soclului fara interventii prin termoizolare la peretii exteriori.

Soluţii recomandate pentru instalaţiile aferente cladirii:

• Montarea robineţilor cu termostat pe racordul corpurilor de încălzire.
• Montarea debitmetrelor la punctele individuale de consum apă caldă şi apă rece.
• Montarea becurilor economice (LED) în locul celor cu incandescenţă sau fluorescente;
• Asigurarea calităţii aerului interior prin ventilare naturală sau ventilare hibridă a cladirii (ex: introducere permanentă aer exterior prin orificii pe faţade şi evacuare aer interior prin băi şi grupuri sanitare). Se recomanda de asemenea proiectarea si executia unui sistem de ventilare cu recuperare de caldura;

C. Sunt recomandate şi următoarele **măsuri conexe**, pe ansamblul cladirii în vederea creşterii în mod direct sau indirect a performanţei energetice a apartamentului din blocul de locuinţe:

- măsuri generale de organizare/monitorizare:

• înregistrarea regulată a consumului de energie termica;
• analiza facturilor de energie şi revizuirea contractelor de furnizare a energiei şi modificarea lor, dacă este cazul;
• solicitarea serviciilor de consultanţă energetică din partea unor auditori energetici atestati, experti tehnici atestati pentru exigenta E si dupa caz auditori energetici ANRE.

- **măsuri asupra instalaţiilor de încălzire:**

• schimbarea coloanelor de încălzire şi a racordurilor la corpurile de încălzire;
• înlocuirea corpurilor de incalzire, avand in vedere ca din informatiile primite nu au fost spalate si sau curatate in ultimii 3 ani;
• îndepărtarea obiectelor care împiedică cedarea de căldură a radiatoarelor către încăpere
• introducerea între perete şi radiator a unei suprafeţe reflectante care să reflecte căldura radiantă către cameră;
• echilibrarea termo-hidraulică corectă a corpurilor de încălzire, coloanelor de agent termic, reţelei de distribuţie în general;
• Izolarea intregii distributii de agent termic
• Se poate lua in calcul si o solutie cu ventiloconvectoare mascate pentru eliminarea confortului optic aferent corporilor statice (radiatoare).

- **măsuri asupra instalaţiilor de apă caldă de consum (A.C.C.):**

• schimbarea coloanelor de a.c.c. şi a racordurilor la obiectele sanitare, daca acestea sunt deteriorate;
• înlocuirea obiectelor sanitare, daca acestea sunt deteriorate;
• utilizarea pompelor de caldura pentru prepararea individuală/colectivă a A.C.C. si sau alte solutii de folosire a energiei regenerabile;
• utilizarea de dispersoare pentru baterii economice cu antrenare de aer pentru scaderea consumului de apa;
• echilibrarea hidraulică a reţelei de distribuţie a apei calde de consum.
• izolarea termica a integii distributii de a.c.c.;

Se vor lua în calcul :
S1 NU se aplica doar pe fatada exterioara catre str. 1 Decembrie a corpului C1 dar se aplica la restul corpurilor/fatadelor – vata bazaltica rigida 15 cm ;
S2 Planseul de peste ultimul etaj /Acoperisul sarpanta – 40 cm vata bazaltica rigida
S3 Soclu – fara izolatii
S4 Tamplarie
S5 Placa pe sol/peste subsol – nu se aplica
S6 Instalatia de incalzire (aport solar : 12000 kWh/an)

S7 Apa calda de consum (aport solar : 3500 kWh/an)
S8 Instalatia de iluminat (aport solar,panouri fotovoltaice : 5400 kWh/an)
S9 Ventilatie/climatizare (COP min. 3,0)

Astfel, prin implementarea soluțiilor propuse, se obtine o reducere de 46,96% pentru energia primara si o reducere de 60,21% a emisiilor de CO2.
Indicatori solicitati prin cererea de finantare:

Rezultate	Valoare la începutul implementării proiectului	Valoare la finalul implementării proiectului
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m^2 an)	**214,45**	**45,07**
Consumul de energie primară (kWh/m^2 an)	**325,59**	**172,69**
Consumul de energie primară utilizând surse conventionale (kWh/m^2 an)	**325,59**	**146,14**
Consumul de energie primară utilizând surse regenerabile (kWh/m^2 an)	**0,00**	**26,55**
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/m^2 an)	**53,44**	**21,26**

Aceste recomandari sunt minimale. In cadrul Documentatiei de avizare a lucrarilor de interventii, proiectantul va identifica si propune o varianta optima de masuri care va include in mod obligatoriu masurile minime din auditul energetic cat si alte masuri tehnice de interventie, conform temei de proiectare transmisa de Beneficiar.

IV. Valoarea maximă eligibilă a proiectului:

În conformitate cu **Ghidul specific privind regulile şi condiţiile aplicabile finanţării din fondurile europene aferente planului național de redresare și reziliență în cadrul apelurilor de proiecte PNRR/2022/C5/2/B.2.1/1, PNRR/2022/C5/2/B.2.2/1 aprobat prin Ordinul 441/24.03.2022, cu modificările și completările ulterioare:**
Valoarea maximă eligibilă a proiectului = (aria desfășurată x cost unitar pentru lucrări de renovare moderată sau aprofundată, după caz) + (cost stație încărcare rapidă x număr de stații)
Curs infoeuro conform Ghidului specific este 1 euro=4,9227 lei aferent lunii mai 2021, conform PNRR, Componenta 5 – Valul Renovării, Anexa III- Metodologie costuri
Aria desfășurată cumulată a tuturor componentelor= aria desfășurată 65410-C1: 631,00 mp + aria desfășurată 65410-C2: 73,00 mp + aria desfășurată 65410-C3: 205,00 mp + arie desfășurată 74055-C3: 201 mp. = 1.110 mp

Renovare energetică (euro fără TVA)	Stații încarcare (euro fără TVA)	Total obiectiv (euro fără TVA)	Total obiectiv (lei fără TVA)
488.400,00	**25.000,00**	**513.400,00**	**2.527.314,18**

DESCRIEREA SUMARĂ A INVESTIȚIEI

”CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA CLĂDIRILOR ANEXA (CORPURI C4 - C8 - C15) – ANSAMBLUL ISTORIC MINA PETRILA CARTE FUNCIARĂ NR. 62504 PETRILA ”

I. Informații generale privind obiectul investiției

Denumirea obiectivului de investiții

”**CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA CLĂDIRILOR ANEXA (CORPURI C4 - C8 - C15) – ANSAMBLUL ISTORIC MINA PETRILA CARTE FUNCIARĂ NR. 62504 PETRILA**”

Ordonator principal de credite / investitor

U.A.T. Județul Hunedoara – Consiliul Județean Hunedoara

Beneficiarul investiției

U.A.T. Județul Hunedoara - Consiliul Județean Hunedoara

Localizare și descriere

Clădirea obiectivului de investiții este situată în județul Hunedoara, Loc. Petrila, Str. Minei, Nr.2.

Imobilul propus spre reabilitare se află în domeniul public al județului Hunedoara, înscris în Cartea Funciară nr.62504 Petrila, fiind compus din:

- teren cu nr. cadastral 62504, cu o suprafață de 2.117 mp și
- construcții;

A1.4, Nr. cadastral 62504-C4- Nr. niveluri: 2, suprafața construită la sol: 486 mp (486 mp x 2=972 mp), Scoală de calificare și Stație de dispecerizare pe fundație din beton, pereți din cărămidă și acoperiș cu învelitoare din eternită, suprafața construită la sol: 486 mp, edificată în anul 1989 (imobil degradat)

A1.8, Nr. cadastral 62504-C8- Nr. niveluri: 3, Suprafața construită desfășurată: 791 mp, construcție pe fundație din beton, pereți din cărămidă, acoperiș cu învelitoare din țiglă, având regim de înălțime D+P+E, edificată în anul 1937- Stație de salvare. Imobil fără certificat de performanță energetică.

A1.15, Nr. cadastral 62504-C15- Nr. niveluri 2, Suprafață construită la sol 177 mp (177 mp x 2=354 mp), construcție pe fundație din beton, pereți de cărămidă, acoperiș cu învelitoare din țiglă, edificată în anul 1998 – Dispensar. Imobil fără certificat de performanță energetică.

II. Situația existentă și necesitatea realizării obiectivului de investiții

Prezentarea contextului: politici, strategii, legislație, acorduri relevante, structuri instituționale și financiare.

Conform Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE, eficiența energetică reprezintă o modalitate importantă prin care pot fi abordate provocările fără precedent cauzate de dependența crescută față de importurile de energie și cantitatea redusă de resurse energetice, precum și de a depăși criza economică.

Organismele publice de la nivel național, regional și local trebuie să îndeplinească un rol exemplar în ceea ce privește eficiența energetică, deoarece clădirile deținute de instituțiile publice au o pondere semnificativă din parcul imobiliar și o vizibilitate ridicată în viața publică.

Majoritatea clădirilor publice din administrarea U.A.T. Județul Hunedoara au fost construite în perioada în care nu se punea problema limitării consumului de energie. În acea perioadă, majoritatea clădirilor din România, inclusiv cele publice, au fost construite fără să existe cerințe termice specifice ale elementelor de construcții care alcătuiesc anvelopa acestora.

Cadrul de finanțare Programul Național de Redresare și Reziliență oferă o reală oportunitate pentru obținerea finanțării necesară, axa fiind investiții în creșterea eficienței energetice a clădirilor publice deținute și ocupate de autoritățile publice locale.

Programul se adresează unităților administrativ- teritoriale organizate la nivel de comună, oraș, municipiu, județ, subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale mun. București și instituțiilor publice din subordinea/în coordonarea autorităților deliberative ale administrației publice locale. Acestea pot beneficia de fonduri pentru modernizarea și creșterea eficienței energetice a clădirilor publice, contribuind în același timp la îmbunătățirea calității mediului prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și la reducerea consumului anual de energie primară și promovarea utilizării surselor regenerabile de energie.
Finanțarea se asigură în procent de 100% din cheltuielile eligibile ale unui obiectv de investiții și în limita a 440 de euro/mp de suprafață desfășurată.
Acest program de finanțare sprijină măsuri de eficiență energetică a clădirilor publice, având ca scop modernizarea energetică, inclusiv izolare termică, reabilitarea și modernizarea sistemelor de încălzire, a rețelelor și instalațiilor de iluminat și a sistemului de management energetic al clădirii (măsuri de eficiență energetică tipice).
Obiectivul "Creșterea eficienței energetice" este unul strategic și face parte din Obiectivul al treilea "20/20/20" în domeniul schimbărilor climatice și al energiei, cuprins în cadrul Strategiei Europa 2020 – o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii.

III. Plan de măsuri

Conform auditului energetic, evaluarea performanțelor energetice ale unei clădiri se referă la determinarea nivelului de protecție termică al clădirii și a eficienței energetice a instalațiilor de încălzire interioară, de ventilare/climatizare, de preparare a apei calde de consum și de iluminat.
Consumul energetic al clădirii se compune din: încălzire, apă caldă de consum, ventilare, climatizare și iluminat.
Pe lângă calitățile termice ale clădirii și calitățile de bază ale instalațiilor, acest consum depinde de importanța încăperilor încălzite, de mediul adiacent acestora (climat și vecinătate), de opțiunile ocupanților în materie de confort (și economie) și de posibilitățile de intervenție ale acestora (de manieră directă sau indirectă) în mod rațional asupra gestiunii propriilor instalații.
Conform auditului energetic, se propun următoarele măsuri pentru modernizarea energetică a clădirii:

Corpul C4

- izolarea clădirii pe exterior, cu sistem ETICS complet pentru realizare termoizolare fatada inclusiv ferestre si usi;
- termoizolarea planseului peste parter, inclusiv hidroizolare și reabilitarea acoperișului clădirii;
- termoizolarea plăcii pe sol;
- eficientizarea sistemului de electrice si iluminat;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de instalații sanitare si distribușie apa calda;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de incalzire;
- eficientizare energetică prin modernizare de utilitati si rețele existente;
- refacerea tencuielilor si zugravelilor exterioare după anvelopare;
- refacerea tencuielilor interioare, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- refacerea finisajelor pardoselilor, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- executia de trotuare perimetrale termoizolante.

Intervenții propuse:

a. Intervenții nestructurale:

- desfacere uși și ferestre;
- montare uși exterioare și ferestre, pe precadre termoizolante pentru rupere de punte termică;
- desfacerea finisajelor la pardoseli deterioarate;
- desfacere tencuieli degradate.

b.Interventii structurale:

Suprastructura:

- -Reabilitarea acoperisului cladirii, respectiv reparații locale.

c.Interventii arhitecturale:

- termoizolarea pereților exteriori a clădirii existente, cu sistem ETICS complet, protejată cu tencuieli decorative;
- termoizolarea plăcii pe sol;
- realizarea termoizolației la nivelul planșeului către pod, precum și hidroizolarea șarpantei cu folie LAF pe suport rigid din astereală lemn rășinoase;
- etanșeizarea golurilor cu membrane de etanșare specifice;
- se va avea în vedere asigurarea umbririi ferestrelor însorite pe timp de vară;
- etanșeizarea tuturor străpungerilor;
- refacerea tencuielilor si zugravelilor exterioare după anvelopare;
- refacerea tencuielilor interioare, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- refacerea finisajelor pardoselilor, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor.

d.Intervenții la instalații:

- eficientizarea sistemului de electrice si iluminat;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de instalații sanitare si distribuție apa calda;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de incalzire;
- eficientizare energetică prin modernizare de utilitati si rețele existente
- eficientizare energetică prin modernizare de utilitati si rețele existente

<u>Corpul C8</u>

- izolarea clădirii pe exterior, cu sistem ETICS complet pentru realizare termoizolare fatada inclusiv ferestre si usi;
- termoizolarea planseului peste parter, inclusiv hidroizolare și reabilitarea acoperișului clădirii;
- termoizolarea plăcii pe sol;
- eficientizarea sistemului de electrice si iluminat;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de instalații sanitare si distribușie apa calda;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de incalzire;
- eficientizare energetică prin modernizare de utilitati si rețele existente;
- refacerea tencuielilor si zugravelilor exterioare după anvelopare;
- refacerea tencuielilor interioare, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- refacerea finisajelor pardoselilor, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- executia de trotuare perimetrale termoizolante.

Intervenții propuse:

a. Intervenții nestructurale:

- desfacere uși și ferestre;
- montare uși exterioare și ferestre, pe precadre termoizolante pentru rupere de punte termică;
- desfacerea finisajelor la pardoseli deterioarate;
- desfacere tencuieli degradate.

b.Interventii structurale:

Suprastructura:

- -Reabilitarea acoperisului cladirii, respectiv reparații locale.

c.Interventii arhitecturale:

- termoizolarea pereților exteriori a clădirii existente, cu sistem ETICS complet, protejată cu tencuieli decorative;

- termoizolarea plăcii pe sol;
- realizarea termoizolației la nivelul planșeului către pod, precum și hidroizolarea șarpantei cu folie LAF pe suport rigid din astereală lemn rășinoase;
- etanșeizarea golurilor cu membrane de etanșare specifice;
- se va avea în vedere asigurarea umbririi ferestrelor însorite pe timp de vară;
- etanșeizarea tuturor străpungerilor;
- refacerea tencuielilor si zugravelilor exterioare după anvelopare;
- refacerea tencuielilor interioare, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- refacerea finisajelor pardoselilor, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor.

d.Intervenții la instalații:

- eficientizarea sistemului de electrice si iluminat;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de instalații sanitare si distribuție apa calda;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de incalzire;
- eficientizare energetică prin modernizare de utilitati si rețele existente
- etanșeizarea tuturor străpungerilor conductelor în anvelopa clădirii.

<u>Corpul C15</u>

- izolarea clădirii pe exterior, cu sistem ETICS complet pentru realizare termoizolare fatada inclusiv ferestre si usi;
- termoizolarea planseului peste parter, inclusiv hidroizolare și reabilitarea acoperișului clădirii;
- termoizolarea plăcii pe sol;
- eficientizarea sistemului de electrice si iluminat;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de instalații sanitare si distribușie apa calda;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de incalzire;
- eficientizare energetică prin modernizare de utilitati si rețele existente;
- refacerea tencuielilor si zugravelilor exterioare după anvelopare;
- refacerea tencuielilor interioare, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- refacerea finisajelor pardoselilor, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- executia de trotuare perimetrale termoizolante.

Intervenții propuse:

a. Intervenții nestructurale:

- desfacere uși și ferestre;
- montare uși exterioare și ferestre, pe precadre termoizolante pentru rupere de punte termică;
- desfacerea finisajelor la pardoseli deterioarate;
- desfacere tencuieli degradate.

b.Interventii structurale:

Suprastructura:

- -Reabilitarea acoperisului cladirii, respectiv reparații locale.

c.Interventii arhitecturale:

- termoizolarea pereților exteriori a clădirii existente, cu sistem ETICS complet, protejată cu tencuieli decorative;
- termoizolarea plăcii pe sol;
- realizarea termoizolației la nivelul planșeului către pod, precum și hidroizolarea șarpantei cu folie LAF pe suport rigid din astereală lemn rășinoase;
- etanșeizarea golurilor cu membrane de etanșare specifice;
- se va avea în vedere asigurarea umbririi ferestrelor însorite pe timp de vară;
- etanșeizarea tuturor străpungerilor;
- refacerea tencuielilor si zugravelilor exterioare după anvelopare;

- refacerea tencuielilor interioare, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor;
- refacerea finisajelor pardoselilor, respectiv reparații locale ce vor fi necesare în urma intervențiilor.

d.Intervenții la instalații:

- eficientizarea sistemului de electrice si iluminat;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de instalații sanitare si distribuție apa calda;
- eficientizare energetică prin îmbunătățirea sistemului de incalzire;
- eficientizare energetică prin modernizare de utilitati si rețele existente
- etanșeizarea tuturor străpungerilor conductelor în anvelopa clădirii.

IV. Indicatori

Indicatorii solicitați prin cererea de finanțare:

Corpul C4

Indicatori / Rezultate	*Valoare la începutul implementării proiectului*	*Valoare la finalul implementării proiectului*
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m²an)2	*232,711*	*115,139*
Consumul de energie primară totală (kWh/m²an)	*269,495*	*108,229*
Consumul de energie primară totală utilizând surse convenționale (kWh/m²an)	*269,495*	*100,855*
Consumul de energie primară totală utilizând surse regenerabile (kWh/m²an)	*0*	*7,374*
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/ m²an)1	*56,340*	*27,945*
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/ m²an)2	*56,340*	*27,945*

% reprezentând consumul anual specific de energie finală pentru încălzire față de consumul anual specific de energie pentru încălzire înainte de renovarea fiecărei clădiri	**49.48 %** **(consumul de energie finala se reduce cu 50.52%)**
% reprezentând consumul de energie	*34.84%*

primară față de consumul de energie primara înainte de renovarea fiecărei clădiri	*(consumul de energie primara se reduce cu 65.16 %)*
% reprezentând emisiile de CO2 față de emisiile de CO2 înainte de renovarea fiecărei clădiri	*49.60%* *(emisiile de CO2 se reduc cu 50.40 % prin renovare)*
Tip de renovare energetică	*APROFUNDATA*

Corpul C8

Indicatori / Rezultate	*Valoare la începutul implementării proiectului*	*Valoare la finalul implementării proiectului*
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m²an)2	*358,031*	*154,007*
Consumul de energie primară totală (kWh/m²an)	*396,855*	*180,915*
Consumul de energie primară totală utilizând surse convenționale (kWh/m²an)	*396,855*	*156,692*
Consumul de energie primară totală utilizând surse regenerabile (kWh/m²an)	*0*	*24,223*
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/ m²an)3	*87,586*	*42,432*

% reprezentând consumul anual specific de energie finală pentru încălzire față de consumul anual specific de energie pentru încălzire înainte de renovarea fiecărei clădiri	**43.02 %** **(consumul de energie finala se reduce cu 56.98%)**
% reprezentând consumul de energie primară față de consumul de energie primara înainte de renovarea fiecărei clădiri	*34.41%* *(consumul de energie primara se reduce cu 65.59 %)*

% reprezentând emisiile de CO2 față de emisiile de CO2 înainte de renovarea fiecărei clădiri	*48.45 (emisiile de CO2 se reduc cu 51.55 % prin renovare)*
Tip de renovare energetică	*APROFUNDATA*

Corpul C15

Indicatori / Rezultate	*Valoare la începutul implementării proiectului*	*Valoare la finalul implementării proiectului*
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m²an)[2]	*442,349*	*181,607*
Consumul de energie primară totală (kWh/m²an)	*455,576*	*200,478*
Consumul de energie primară totală utilizând surse convenționale (kWh/m²an)	*455,576*	*199,415*
Consumul de energie primară totală utilizând surse regenerabile (kWh/m²an)	*0*	*1,063*
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/ m²an)[4]	*100,867*	*47,294*
% reprezentând consumul anual specific de energie finală pentru încălzire față de consumul anual specific de energie pentru încălzire înainte de renovarea fiecărei clădiri	**41.055 % (consumul de energie finala se reduce cu 58.945%)**	
% reprezentând consumul de energie primară față de consumul de energie primara înainte de renovarea fiecărei clădiri	*44.00% (consumul de energie primara se reduce cu 56.00 %)*	
% reprezentând emisiile de CO2 față de emisiile de CO2 înainte de renovarea fiecărei clădiri	*46.89 (emisiile de CO2 se reduc cu 53.11 % prin renovare)*	
Tip de renovare energetică	*APROFUNDATA*	

Aceste recomandări sunt minimale. În cadrul Documentației de avizare a lucrărilor de intervenții, proiectantul va identifica și propune o variantă optimă de măsuri care va include în mod obligatoriu măsurile minime din auditul energetic cât și măsuri tehnice de intervenție, conform temei de proiectare transmisă de Beneficiar.

V. Valoare maximă eligibilă a proiectului:

În conformitate cu **Ghidul specific privind regulile și condițiile aplicabile finanțării din fondurile europene aferente Planului Național de Redresare și Reziliență în cadrul apelurilor de proiecter PNRR/2022/C5/2/B.2.2/1** aprobat prin Ordinul Ministrului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației nr.441/24.03.2022, cu modificările și completările ulterioare este prevăzut că:

"Este **obigatoriu** ca în cadrul fiecărei solicitări de finanțare să fie prevăzută instalarea a câte o stație de încărcare pentru vehiculele electrice (cu putere peste 22kW), cu două puncte de încărcare per stație, la fiecare 2.000 mp arie desfășurată renovată, dar nu mai puțin de o stație de încărcare de acest tip per proiect.

Aria desfășurată cumulată a tuturor componentelor = aria desfășurată Corp C4: 972 mp + aria desfășurată Corp C8: 791 mp + aria desfășurată Corp C15: 354 mp = 2.117 mp.

Conform Ghidului Specific: **Valoarea maximă eligibilă a proiectului =** aria desfășurată totală a clădirilor componente (2.117 mp) x Cost unitar pentru lucrările de renovare aprofundată (500 euro/mp arie desfășurată, fără TVA) = 1.058.500 euro fără TVA (cost lucrări de renovare energetică) +Cost stație încărcare rapidă (25.000 euro/stație) x 1 buc. (2.117 mp/2000 mp aferent unei stații)= 1.058.500 euro fără TVA (Cost lucrări de renovare energetică) + 25.000 euro fără TVA (Cost 1 stație încărcare rapidă)= 1.083.500 euro fără TVA, reprezentând 5.333.745,45 lei fără TVA, calculat la cursul Inforeuro 1 euro = 4,9227 lei aferent lunii mai 2021.

Renovare energetică (euro fără TVA)	**Stații de încărcare (euro fără TVA)**	**TOTAL OBIECTIV (euro fără TVA)**	**TOTAL OBIECTIV (lei fără TVA)**
1.058.500 euro	**25.000 euro**	**1.083.500 euro**	**5.333.745,45 lei**

Direcția Dezvoltare Locală
Director Executiv
Ciprian Stelian RĂCHITĂ

Serviciul Proiecte, Strategii și Politici Europene
Luminița MEZEI

DESCRIEREA SUMARĂ A INVESTIȚIEI:

„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva – Magna Curia"

I. Informații generale privind obiectivul de investiții

Denumirea obiectivului de investiții
„Creșterea eficienței energetice și reabilitarea imobilului Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva – Magna Curia"

Ordonator principal de credite
U.A.T. Județul Hunedoara prin Consiliul Județean Hunedoara

Beneficiarul investiției:
U.A.T. Județul Hunedoara prin Consiliul Județean Hunedoara

Adresa imobilului: Clădirea obiectivului de investiții este situată în județul Hunedoara, municipiul Deva, 1 Decembrie 1918, nr. 39.

Destinația clădirii: Sediul Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva – Magna Curia

Construcția analizată a rezultat prin transformarea în anii 1614-1615 a unei construcții inițiale din anul 1582, fiind definitivată ulterior în secolul XVIII-lea (1744-1746), în forma care se prezintă astăzi.

Imobilul propus spre reabilitare se află în domeniul public al județului Hunedoara, înscris în Cartea Funciară nr. 61519 cu nr. cadastral 61519-C1.

Regimul de înălțime: subsol și parter

Înălțimea supraterană a clădirii: +17,05m

Suprafață construită: 1.101 m^2

Suprafață construită desfășurată: 2.399 m^2

Sistemul structural: structură cu pereți din zidărie de cărămidă, parțial piatră, planșee din bolți de zidărie, șarpantă de lemn.

II. Clasa de risc seismic în care a fost încadrată construcția: Rs III, conform expertizei tehnice.

III. Situația existentă și necesitatea realizării obiectivului de investiții

Prezentarea contextului: politici, strategii, legislație, acorduri relevante, structuri instituționale și financiare

Conform Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE, eficiența energetică reprezintă o modalitate importantă prin care pot fi abordate provocările fără precedent cauzate de dependența crescută față de importurile de energie și de cantitate redusă de resurse energetice, precum și de a depăși criza economică.

Organismele publice de la nivel național, regional și local trebuie să îndeplinească un rol exemplar în ceea ce privește eficiența energetică, deoarece clădirile deținute de organismele publice au o pondere semnificativă din parcul imobiliar și o vizibilitate ridicată în viața publică.

Majoritatea clădirilor publice din administrarea U.A.T. Județul Hunedoara au fost construite în perioada în care nu se punea problema limitării consumului de energie. În acea perioadă, majoritatea clădirilor din România, inclusiv cele publice, au fost construite fără să existe cerințe termice specifice ale elementelor de construcții care alcătuiesc anvelopa acestora.

Reducerea globală a consumului de energie în clădirile publice cu 10% în raport cu situația existentă în 2013, prin îmbunătățirea performanței energetice a acestora cu o rată anuală de renovare a fondului de clădiri existente de minim 3% este obligatorie în România pentru clădirile publice administrate de autoritățile guvernamentale (Legea 121/2014).

Cadrul de finanțare Programul Național de Redresare și Reziliență oferă o reală oportunitate pentru obținerea finanțării necesară, axa fiind investiții în creșterea eficienței energetice a clădirilor publice deținute și ocupate de autoritățile publice locale. Programul se adresează unităților administrativ- teritoriale organizate la nivel de comună, oraș, municipiu, județ, subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale mun. București și instituțiilor publice din subordinea/în coordonarea autorităților deliberative ale administrației publice locale. Acestea pot beneficia de fonduri pentru modernizarea și creșterea eficienței energetice a clădirilor publice, contribuind în același timp la îmbunătățirea calității mediului prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și la reducerea consumului anual de energie primară și promovarea utilizării surselor regenerabile de energie.

Finanțarea se asigură în procent de 100% din cheltuielile eligibile ale unui obiectiv de investiții și în limita a 440 de euro/mp de suprafață desfășurată. Acest program de finanțare sprijină măsuri de eficiență energetică a clădirilor publice, având ca scop modernizarea energetică, inclusiv izolare termică, reabilitarea și modernizarea sistemelor de încălzire, a rețelelor și instalațiilor de iluminat și a sistemului de management energetic al clădirii (măsuri de eficiență energetică tipice). Obiectivul "Creșterea eficienței energetice" este unul strategic și face parte din Obiectivul al treilea "20/20/20" în domeniul schimbărilor climatice și al energiei, cuprins în cadrul Strategiei Europa 2020 – o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii.

Obiectivul specific vizat prin programul de reabilitare termică este reducerea consumului anual specific de căldură pentru încălzire a clădirii izolate termic.

Obiectivele generale urmărite prin programul de reabilitare termică sunt:

- reducerea consumului de combustibil convențional utilizat la prepararea agentului termic pentru încălzire
- reducerea emisiilor de gaze cu efect se seră, cu efect pozitiv asupra schimbărilor climatice
- independenței energetice a României
- reducerea cheltuielilor cu încălzirea pe perioada de iarnă
- reducerea costurilor cu climatizarea pe perioada de caniculă
- ameliorarea aspectului urbanistic al localităților

Prin realizarea lucrărilor de intervenție privind creșterea performanței energetice a clădirii, pe termen scurt și mediu, se degrevează bugetul statului de cheltuieli cu combustibil convențional utilizat, se reduc cheltuielile cu întreținerea clădirii, se asigură susținerea agenților economici din domeniul construcțiilor și se creează noi locuri de muncă.

Impactul macroeconomic prin prezentul proiect se realizează prin reducerea cheltuielilor cu încălzirea spațiilor pe perioada de iarnă, respectiv reducerea costurilor cu climatizarea pe perioada de caniculă, susținerea creșterii economice și contracararea efectelor negative pe care criza internațională actuală o poate avea asupra sectorului energetic, creșterea independenței energetice a României.

Scopul lucrării este de a fundamenta soluțiile și măsurile energetice a clădirii prin expertiză și audit energetic, cu referire la energia termică, în conformitate cu legislația din domeniul construcțiilor și cu reglementările tehnice în vigoare.

IV. Pachet de măsuri

Soluția recomandată privind creșterea performanței energetice a clădirii este cea din **Pachetul 2** din Raportul de audit energetic.

Pachetul de măsuri asigură un nivel optim din punct de vedere al costurilor și al cerințelor de performanță energetică, conform prevederilor Directivei 2010/31/UE privind performanța energetică a clădirilor.

Recomandarea pachetului de măsuri 2 s-a realizat în urma rezultatelor obținute care justifică eficiența energetică și economică a acțiunii de creștere a performanței energetice a clădirii cu influențe benefice asupra confortului termic, reducerii consumului de energie în exploatare și impactului asupra mediului pe termen lung.

S-au propus următoarele lucrări de intervenție privind creșterea performanței energetice a clădirii, soluții care formează Pachetul 2, optim din punct de vedere tehnico-economic.

Pachetul de soluții 2 include:

a) Tencuială termoizolantă
b) Planșeu de peste ultimul etaj
c) Soclu
d) Tâmplărie

e) Placa pe sol
f) Instalație de încălzire
g) Apa caldă de consum
h) Instalație de iluminat
i) Ventilație/Climatizare

a) Pereții exteriori ai Muzeului Magna Curia:

Este recomandat ca la refacerea tencuielilor să se folosească tencuieli termoizolante de înaltă performanță cu Aerogel, sau var hidraulic. Cu ajutorul tencuielilor termoizolante se pot obține straturi izolante fără rosturi, care se adaptează cu ușurință tuturor formelor geometrice. Pereții tencuiți în acest mod, își păstrează capacitatea mare de difuzie, astfel încât schimbul natural de umiditate continuă să se producă și după execuția măsurilor de reabilitare energetică.

Tencuielile termoizolante prezintă numeroase avantaje:

- Asigură o bună izolare termică;
- Elimină necesitatea unei izolări termice suplimentare;
- Reduc încărcarea termică la nivelul stratului suport pentru tencuială;
- Reduc riscul apariției fisurilor;
- Asigură o foarte bună difuzie a vaporilor de apă;
- Utilizarea se recomandă inclusiv pentru clădirile monumente istorice;
- Elementele care intră în componența sistemului sunt naturale, minerale;
- Permit aplicarea de straturi cu grosimi mari;
- Au un consum redus de material;
- Sunt caracterizate de o prelucrabiltiate manuală și mecanizată remarcabilă.
-

b) Planșeul de peste etaj:

Se propune a se izola cu un strat de termoizolație de minim 30 de cm, vata bazaltică rigidă ignifugă și/sau spumă poliuretanică ignifugă cu celulă închisă.

Vata bazaltică rigidă sau panourile din spumă poliuretanică rigidă sau dispunerea plin aplicare cu pistolul a spumei, vor fi dispuse la extradosul planșeului de peste ultimul etaj către spațiul neîncălzit (între placa și grinzile de beton și planșeul de peste etaj).

Se va avea grijă și la îmbinări, suprapuneri de elemente pentru a limita crearea punților termice.

Având în vedere elementele și detaliile arhitecturale de la nivelul perimetral al șarpantei în proiectul de reabilitare, se va acorda o atenție deosebită realizării corecte a racordărilor izolațiilor termice în vederea realizării unei suprafețe continue pentru scăderea punților termice.

c) Soclul (sub cota aprox. +0,50 față de CTN/CTS în exterior):

Zona de soclu este zona cu cele mai mari solicitări mecanice și fizice dintr-un perete exterior. Această zonă este cel mai intens afectată de umezeală, săruri, circulația rutieră, precum și de alți factori care decurg din prezența oamenilor, a animalelor și a diverselor

obiecte. De aceea, zona inferioară unei clădiri trebuie să fie deosebit de bine protejată, de exemplu împotriva pătrunderii umezelii provenite din stropii de apă de la ploaie și alte precipitații.

Este recomandată utilizarea unei tencuieli de asanare a clădirii.

Tencuielile de asanare moderne, se recomandă în principiu pentru zidării umede și/sau cu conținut de săruri dăunătoare construcției. Cu ajutorul acestor tencuieli, sărurile dăunătoare materialelor de construcție sunt reținute în interiorul tencuielii, neputând ajunge până la suprafața tencuielii. Datorită permeabilității deosebit de bune la vaporii de apă, aceste siteme de tencuieli creează condiții favorabile pentru eliminarea umidității din zidărie.

Cu toate acestea, nu este posibilă „asanarea zidăriei" numai prin utilizarea tencuielilor de asanare. Se impun măsuri suplimentare de etanșare, ca protecție împotriva umezelii, de exemplu, prin bariere orizontale împotriva ascensiunii prin capilaritate și prin izolații verticale. Numai astfel se poate evita apariția ulterioară a unor vicii de natură optică sau fizică a construcției.

După reabilitarea soclului, se recomandă dispunerea unui trotuar de gardă perimetral cu o lățime mai mare decât streașinii, cu etanșarea soclului de mediu extern, cu o pantă minimă de 2-3% pentru dirijarea apelor în interiorul fundațiilor.

d) Tâmplărie:

Clădirea analizată la momentul inspecției, nu respectă rezistența termică minimă pe element de anvelopă, astfel, se propune spre schimbare în integralitatea sa.

Modalitatea corectă de dispunere a tâmplăriei: la exterior, în funcție de punctul de rouă/condens, care va fi determinat de proiectant, în funcție de stratificația pereților exteriori propusă prin proiect.

Tâmplăria se va monta cu precădere de montaj și benzi de etanșare interior-exterior.

e) Placa pe sol la subsol:

Pentru clădirea analizată este recomandată izolarea plăcii de pe sol, odată pentru scăderea ecartului de temperatură dintre interior și pardoseaua finită (temperatura pământului) și al doilea motiv fiind necesitatea de rupere a capilarității – respectiv, se va dispune un strat de rupere a capilarității de minim 15 cm, folie hidroizolatoare, polistiren extrudat cu grosime de 10 cm, încă un strat de hidroizolație, urmată de o placă slab armată.

f) Instalația de încălzire:

Sistemul de încălzire actual este cu corpuri statice mixte (în general corpuri de tip C22, agentul termic fiind produs cu ajutorul a două cazane Romstal Conform 125 – cazane din oțel tip „Confort", cu o putere instalată (fiecare) de 145 kw, total: 290 kw.

Se recomandă montarea unor ventiloconvectoare cu dublu rol (agent termic pentru încălzire pe timp de iarnă, de la un cazan cu funcționare pe combustibil gazos), respectiv agent termic pentru climatizare (frig), pentru răcire de la pompe de căldură montate în curtea interioară a imobilului, cu funcționare pe energie electrică din SEN.

De asemenea, pot fi instalate pompe de căldură cu funcționare exclusiv electrică + panouri fotovoltaice.

Categorii de lucrări necesare și eligibile care se vor lua în calcul pentru instalație de încălzire:

- Repararea/refacerea instalației de distribuție a agentului termic;
- Înlocuirea/dotarea cu corpuri de încălzire cu radiatoare/ventiloconvectoare;
- Reabilitarea și modernizarea instalației de distribuției a agentului termic, încălzire și apă caldă de consum;
- Montarea unor sisteme inteligente de contorizare, urmărire și înregistrare a consumurilor energetice;
- Montarea/înlocuirea echipamentelor de măsurare a consumurilor de energie din clădire pentru energie electrică și energie termică;
- Realizarea lucrărilor de racordare/branșare/rebranșare a clădirii la sistemul centralizat de producere și/sau furnizare e enerigiei termice;
- Realizarea lucrărilor de înlocuire a instalației de încălzire interioară;
- Implementarea sistemelor de management al consumurilor energetice;
- Instalarea unor sisteme descentralizate de alimentare cu energie.

g) Apă caldă de consum:

Se menționează că în prezent, clădirea are doar instalații locale de producere a acm (boiler cu acumulare/instant acm cu funcționare pe energie electrică), astfel încât, pentru instalația de producere a apei caldă de consum, se recomandă tratarea sistemului de producere acc/acm în mod unitar în toată clădirea, având în vedere existența grupurilor sanitare și a necesității de instalare acm în grupurile sanitare.

Încă o soluție (posibilă) de aplicat, ar fi dispunerea unui boiler trivalent (cu funcționare cu agent termic de la CT pe gaz, cu funcționare de la captatoarele solare și cu energie electrică de la SEN) pentru momentele când căldura este oprită, iar gradul de însorire nu permite funcționarea optimă a captatoarelor solare.

Având în vedere propunerea unei instalații noi de acm, este recomandat să se izoleze întreaga distribuție de producere a apei calde de consum, de la sursa de producere acm și până la consumatorii finali (lavoare, dușuri, spălătoare).

h) Instalația de iluminat:

Pentru instalația electrică de iluminat, se propune schimbarea becurilor (lămpilor), precum și a distribuției (după caz) a celor care sunt incandescente și fluorescente, respectiv se va dispune folosirea lămpilor/panourilor de tip LED, datorită duratei mari de viață a acestora și consumului electric scăzut, raportat la cele clasice cu incandescența sau fluorescența, renunțarea la folosirea lămpilor cu fluorescență sau incandescență,

Se estimează pentru varianta cu lămpi LED, o scădere a consumului pentru iluminat, cu minim 40-60% față de varianta clasică de iluminat.

Este obligatorie revizuirea/schimbarea tablourilor electrice, reabilitarea instalației de iluminat, se vor instalat senzori de mișcare în spațiile comune (holuri de acces, subsol, iluminat exterior).

i) Instalația de ventilație/climatizare:

În prezent, clădirea nu este dotată cu sistem de ventilație centralizat și sistem de climatizare centralizat, iar având în vedere gradul de izolare al clădirii și permeabilitatea la aer, este recomandat să se proiecteze un sistem complet de climatizare și ventilare cu recuperare de căldură.

Pentru asigurarea calității aerului în interior, se vor lua în calcul următoarele măsuri:

- Soluții de ventilare naturală sau mecanică;
- Soluții de ventilare organizată sau ventilare hibridă;
- Soluții de ventilare centralizată sau cu unități individuale;
- Repararea/înlocuirea/montarea sistemului de climatizare de condiționare a aerului;
- Instalarea, în cazul în care nu există, sau înlocuirea ventilatoarelor și/sau a recuperatoarelor de căldură.

V. Indicatori

Indicatori de eficiență energetică	**Valoare la începutul implementării proiectului**	**Valoare la finalul implementări i proiectului**	**Reducere procentuală**
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m^2.an)	**248,70**	**95,90**	**61,44%**
Consumul de energie primară totală (kWh/m^2.an)	**358,34**	**237,75**	**33,65%**
Consumul de energie primară totală utilizând surse convenționale (kWh/m2.an)	**358,34**	**214,57**	**40,12%**
Consumul de energie primară utilizând surse regenerabile (kWh/m2.an)	**0,00**	**23,18**	**-**
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO_2/ m^2 an)	**58,59**	**31,26**	**46,65%**

VI. Buget total eligibil

Renovare energetică (euro fără TVA)	TOTAL OBIECTIV (euro fără TVA)	TOTAL OBIECTIV (lei fără TVA)
1.055.560,00 euro	1.055.560,00 euro	5.196.205,212 lei

Serviciul Investiții

Lia Ani Anemari GOANȚĂ

Biroul Strategii și Politici Europene

Codruța NOGHIȚĂ

FIŞA DE PROIECT DE INVESTIȚIE

<table>
<tr><td>1.</td><td>Domeniul investiției: Specializare inteligentă</td></tr>
<tr><td>2.</td><td>Data depunerii: .....</td></tr>
<tr><td rowspan="2">3.</td><td>Instituţia/structura beneficiară</td></tr>
<tr><td>Solicitant: U.A.T. Județul Hunedoara
Partener: Institutul Național de Cercetări Economice ”Costin C. Kirițescu” (INCE)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">4.</td><td>Titlul Proiectului de investiție</td></tr>
<tr><td>Valorificarea obiectivelor istorice din județul Hunedoara, prin utilizarea avantajelor digitalizării</td></tr>
<tr><td rowspan="2">5.</td><td>Persoana de contact:</td></tr>
<tr><td>.....</td></tr>
<tr><td rowspan="2">6.</td><td>Ideea de proiect este rezultatul procesului de descoperire antreprenorială</td></tr>
<tr><td>Ideea de proiect este rezultatul procesului de descoperire antreprenorială:
<table>
<tr><td>Domenii SSI</td><td></td></tr>
<tr><td>Construcția de mașini, componente și echipamente de producție</td><td></td></tr>
<tr><td>Agricultura și industria alimentară</td><td></td></tr>
<tr><td>Turismul și identitatea culturală</td><td>X</td></tr>
<tr><td>Bioeconomia: dezvoltarea economiei circulare</td><td></td></tr>
<tr><td>Localități inteligente ce oferă servicii inovative cetățenilor</td><td></td></tr>
<tr><td>Industria și Cercetarea de înaltă tehnologie</td><td></td></tr>
<tr><td>ITC</td><td></td></tr>
<tr><td>Sănătate</td><td></td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td rowspan="2">7.</td><td>Obiectivele proiectului de investiție</td></tr>
<tr><td>Obiectiv general:
Promovarea unei transformări economice inovatoare printr-o viziune strategică ce susține dezvoltarea economică inteligentă
Obiectiv specific:
Utilizarea digitalizării si a avantajelor acesteia prin realizarea unei aplicații online integrate pentru valorificarea obiectivelor istorice pe axa Sarmizegetusa Regia – Ulpia Traiana Sarmizegetusa</td></tr>
<tr><td rowspan="2">8.</td><td>Rezultate aşteptate ale proiectului de investiție</td></tr>
<tr><td>Utilizatori de noi produse, servicii și aplicații digitale: minim 50.000 utilizatori/an</td></tr>
<tr><td rowspan="2">9.</td><td>Indicatori de realizare imediată / rezultat care vor fi atinși în cadrul proiectului de investiție</td></tr>
<tr><td>Instituții de cercetare care participă la proiecte de cercetare comune: 1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">10.</td><td>Locul de implementare al proiectului de investiție</td></tr>
<tr><td>Municipiul Deva, județul Hunedoara, regiunea Vest</td></tr>
</table>

	Comuna Orăștioara de Sus, județul Hunedoara, regiunea Vest Comuna Sarmizegetusa, județul Hunedoara, regiunea Vest Mun. Hunedoara, județul Hunedoara, regiunea Vest
11.	**Justificarea proiectului de investiție** **a) Strategia/Strategiile/Alte studii în care se încadrează proiectul** Proiectul se încadreaza in Strategia de Specializare Inteligentă, domeniul „Turismul și identitatea culturală”, nișa de specializare inteligentă „Soluții inovative pentru valorizarea patrimoniului cultural”. **Intervențiile proiectului de investiție au în vedere:** Proiectul de investii are in vedere promovarea județului Hunedoara și valorificarea obiectivelor istorice pe axa Sarmizegetusa Regia – Ulpia Traiana Sarmizegetusa printr-o aplicație online, cu suport de Realitate Augmentată (AR) și Realitate Virtuală (VR). Aplicația on-line integrată va recrea, printre altele, lumea antică din sec. I-II, vizitatorii putând experimenta în spațiul virtual viața de zi cu zi din capitala și cel mai important centru militar, religios și politic al statului dac, Sarmizegetusa Regia, cât și, după cucerirea romană, viața cotidiană din capitala provinciei romane Dacia, Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Aplicația va avea integrată o soluție de Realitate Augmentată (RA), care va putea fi experimentată de către vizitatori în locațiile respective, în care vor fi prezentate obiceiurile, comportamentul și cursul zilnic al vieții în acea perioadă, incluzând recreerea în spațiul virtual a clădirilor vremii, pe baza vestigiilor existente, cât și animația locuitorilor. Aplicația va avea posibilitatea tehnologică de a adăuga ulterior orice alte obiective din orice categorie. De asemenea, aplicația va fi completată de o platformă de Realitate Virtuală, care, folosind tehnologie specifică (ochelari 3D, pereți de realitate virtuală) va imersa turiștii în povestea fiecărui obiectiv, le va da acestora posibilitatea de a vedea în detaliu obiectivul, de a interacționa cu acesta, iar prin algoritmi de inteligență artificială/machine learning, de a ajunge să converseze cu personaje istorice specifice fiecărui obiectiv. Astfel, prin modul de interacțiune cu vizitatorii, aplicația va da viață personajelor istorice. Elementele de VR vor fi disponibile inclusiv în platforma on-line, astfel încât vizitatorii acesteia să le poată descărca și rula pe dispozitivele proprii. Astfel, aplicația on-line va putea atrage un număr mult mai mare de utilizatori, turiști virtuali, atât din România cât și turiști străini. O altă direcție a proiectului va avea în vedere selecția în vederea digitizării și randării 3D (acolo unde este cazul) a exponatelor valoroase a muzeelor de pe raza județului Hunedoara. De asemenea, va fi posibilă realizarea de tururi virtuale a acestor muzee direct din site-ul web sau de pe aplicația mobilă dezvoltată prin proiect. Astfel, se vor realiza randări 3D a obiectelor, monumentelor și clădirilor, ce vor fi reproduse până la cel mai mic detaliu, precum și pentru formele de relief cu principalele puncte de atracție. Pornind de la lumea antică, din sec. I-II, aplicația va parcurge și evidența toată istoria județului Hunedoara, până în prezent. Detaliile de realizare a lumii virtuale vor fi fundamentate pe rezultatele cercetărilor dedicate, realizate de către cercetătorii partenerului în domeniile istorie, sociologie, antropologie, psihologie, digitalizare, geografie, economie și turism. Aceste acțiuni de cercetare vor cuprinde activități detaliate de documentare, colectare de date, procesare și interpretare, cu ajutorul unor instrumente inovative de cercetare. Vor fi promovate activități de cercetare interdisciplinară, derulate de echipe de cercetători din diferite domenii complementare: dezvoltare durabilă,

	economie, antropologie, istorie, psihologie, geografie, turism, digitalizare etc. Cercetătorii implicați vor derula activități de cercetare-dezvoltare pe tot parcursul implementării proiectului: • Antropologie – se vor documenta, identifica și analiza elementele sociale si culturale definitorii. Importanța cercetărilor în acest domeniu se extinde și asupra acțiunilor de branding a județului Hunedoara ca destinație turistică, cât și asupra activității de comunicare, pentru crearea unei soluții coerente de identitate vizuală și promovare. • Istorie – se vor documenta, identifica și analiza personajele și evenimentelor istorice cele mai relevante, definitorii pentru istoria regiunii. Acestea vor fi analizate în context, echipa de cercetători integrând în activitatea de cercetare și elemente antropologice, cât și geografice, pentru putea fi introduse corect în aplicația online. • Psihologie – se vor analiza și detalia profilele psihologice, modelele comportamentale, limbajul și acțiunile personajelor istorice care vor fi introduse în aplicația online, ca date necesare componentei de inteligență artificială și machine learning, pentru interacțiunea cu utilizatorii. Echipa de cercetători în psihologie vor derula activitățile de cercetare în strânsă colaborare cu cercetătorii din domeniile antropologie și istorie. • Geografie – se vor documenta, identifica și analiza obiectivele geografice relevante care vor fi incluse în aplicație. Acestea se înscriu într-o gamă largă de elemente, de la detalii geologice și de climă, până la formele de relief cu principalele puncte de atracție și ecosistemele existente pe raza județului Hunedoara, pentru putea fi introduse corect în aplicația online. Astfel, rezultatele cercetărilor în geografie vor oferi datele și detaliile necesare recreerii obiectivelor geografice în spațiul virtual. Cercetările în acest domeniu vor oferi elemente importante de context pentru cercetările derulate în domeniile antropologie și istorie. • Economie – se vor identifica, analiza și evalua oportunitățile și efectele economice ale digitalizării generate de implementarea proiectului. În acest sens, se vor derula activități de cercetare care vor analiza: oportunitatea digitalizării serviciilor turistice, in conformitate cu noile principii de dezvoltare durabilă ale UE, impactul digitalizării serviciilor turistice asupra economiei locale a județului Hunedoara (asupra sectorului turistic, dar și asupra celorlalte sectoare economice, cu estimarea efectelor asupra PIB-ului potențial). • Turism – se vor derula activități de cercetare în urma cărora se va elabora strategia optimă pentru promovarea turistică a județului Hunedoara și a României în cadrul aplicației, cât și în cadrul altor acțiuni de promovare turistică conexe. De asemenea, se vor identifica și analiza obiectivele și capacitățile turistice relevante pentru promovarea în aplicația online. Această activitate de cercetare va fi strâns legată de rezultatele cercetărilor efectuate de celelalte echipe de cercetători. Realizarea acestor activități complexe de cercetare necesită implicarea unor experți cu un nivel ridicat de calificare și expertiză. Astfel, pentru fiecare domeniu amintit, activitățile de cercetare vor fi realizate de echipe de cercetători cu expertiză în domeniul respectiv, ai Academiei Române, prin Institutului Național de Cercetări Economice "Costin C. Kirițescu", și ai altor organizații de cercetare. În plus, proiectul va implica și o echipă de experți în comunicare, care vor elabora strategia de comunicare a proiectului. De asemenea, o importanță deosebită în cadrul strategiei, va fi acordată noilor canale de comunicare, în special a celor de pe platforme de ”social media”: Instagram, Youtube, Facebook, Tik-tok, Twitter etc. Strategia de comunicare va viza întreaga durata de implementare a proiectului, precum și perioada post-implementare, contribuind la componenta de sustenabilitate. Activitățile de cercetare și comunicare se vor derula sub coordonarea Institutului Național de Cercetări Economice "Costin C. Kirițescu".

<table>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>12.</td><td>Buget eligibil estimat total al investiției
11.900.000 euro, din care 10.000.000 euro fără TVA</td></tr>
<tr><td>13.</td><td>Documentații tehnico - economice și alte documentații pentru care se solicită finanțare din POAT
Studiu de fezabilitate și documentație tehnică</td></tr>
<tr><td>14.</td><td>Bugetul estimat solicitat din POAT pentru elaborarea documentațiilor tehnico-economice sau alte documentații: valoare totală 200.000 Euro fără TVA, reprezentând:
<table>
<tr><td>[1] ☐</td><td>Ajutor de stat</td></tr>
<tr><td>☒</td><td>Ajutor de minimis</td></tr>
</table>
Se va realiza defalcarea bugetului estimat a fi solicitat din POAT:
<table>
<tr><th>Nr. crt.</th><th>Tip de documentație</th><th>Buget estimat, fără TVA</th></tr>
<tr><td>1</td><td>Studiu de fezabilitate</td><td>200.000 Euro</td></tr>
<tr><td>2</td><td>Documentatie de avizare a lucrarilor de interventie</td><td></td></tr>
<tr><td>3</td><td>Proiect pentru autorizarea/desfiintarea executarii lucrărilor</td><td></td></tr>
<tr><td>4</td><td>Proiect tehnic de executie</td><td></td></tr>
<tr><td>5</td><td>Plan de afaceri</td><td></td></tr>
<tr><td>6</td><td>Studiu de marketing</td><td></td></tr>
<tr><td>7</td><td>Studiu de oportunitate</td><td></td></tr>
<tr><td>8</td><td>Studiu geotehnic</td><td></td></tr>
<tr><td>9</td><td>Studiu pentru obtinerea acordurilor /avizelor de mediu</td><td></td></tr>
<tr><td>10</td><td>Studiu arheologic</td><td></td></tr>
<tr><td>11</td><td>Studiu hidrologic</td><td></td></tr>
<tr><td>12</td><td>Studiu topografic</td><td></td></tr>
<tr><td>13</td><td>Documentatie cadastrala</td><td></td></tr>
<tr><td>14</td><td>Altele, specificati</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>TOTAL</td><td>200.000 Euro</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td rowspan="2">15.</td><td>Perioada de implementare pentru realizarea documentațiilor în cadrul proiectului finanțat din POAT</td></tr>
<tr><td>6 luni</td></tr>
<tr><td rowspan="2">16.</td><td>Axa prioritară/Obiectiv specific POAT</td></tr>
<tr><td>Acest document se aplică apelului de proiecte dedicat pregătirii de proiecte din Programul Operațional Asistență Tehnică (POAT)
Axa prioritară 1 Întărirea capacității beneficiarilor de a pregăti și implementa proiecte finanțate din FESI și diseminarea informațiilor privind aceste fonduri</td></tr>
</table>

[1] A se bifa tipul de sprijin solicitat

	Obiectivul Specific 1.1 Întărirea capacității beneficiarilor de proiecte finanțate din FESI de a pregăti și de a implementa proiecte mature Acțiunea 1.1.1 Asistență orizontală pentru beneficiarii FESI și specifică pentru beneficiarii POAT, POIM și POC, inclusiv instruire pentru aceștia și pentru potențialii beneficiari FESI.
17.	**Regimul juridic al bunului imobil**, la momentul depunerii fișei de proiect de investiție.
	Se va specifica: a) Pentru investiții care includ lucrări de construcții ce se supun autorizării dreptul de proprietate privată/ dreptul de administrare/ dreptul de concesiune/ dreptul de superficie (se va alege dreptul deținut asupra imobilului): ☐ Nu este clarificat ☐ Este în curs de definitivare ☒ Este clarificat b) Pentru investiții care includ exclusiv servicii și/sau dotări și lucrări de construcție ce nu se supun autorizării, dreptul de proprietate privată/ dreptul de administrare / dreptul de concesiune/ dreptul de superficie/ dreptul de uzufruct, împrumutul de folosință (comodat) sau dreptul de închiriere/locațiune (se va alege dreptul deținut asupra imobilului): ☐ Nu este clarificat ☐ Este în curs de definitivare ☐ Este clarificat
18.	**Complementaritatea ideii de proiect cu alte proiecte** Proiectul este complementar cu proiectele derulate de către UAT jud. Hunedoara.
19.	**Dezvoltarea capacității regionale de inovare** Capacitatea regională de inovare se va dezvolta prin activitățile de cercetare interdisciplinară, derulate de echipe de cercetători din diferite domenii, accentuându-se elementele de sinergie în cadrul clusterelor de cercetare și parteneriatelor dintre institutele de cercetare, autorități și întreprinderi inovative. Astfel, rezultatele activităților din proiect își vor produce efectele în mai multe domenii inovative, de la Design-thinking până la Industry 4.0, reprezentând un suport pentru revigorarea și dezvoltarea economiei locale și regionale prin specializare inteligentă. Utilizarea de platforme tehnologice inovative, inteligență artificială și machine learning vor contribui de asemenea la dezvoltarea acestei capacități, tehnologiile și platformele realizate urmând a fi transferabile spre alte entități cu același scop turistic/cultural, sau spre alte industrii de specializare independentă care pot utiliza elemente de Realitate Augmentată/Virtuală și IA/ML în activitatea lor.
20.	**Caracterul integrat al activităților** Proiectul integrează componentele de cercetare-dezvoltare (cercetare experimentală, dezvoltare experimentală și transfer tehnologic) și de investiție in pregătirea furnizării serviciului inovativ. Aceasta se realizează prin aportul echipelor interdisciplinare de cercetători pe toată perioada implementării proiectului și a realizării aplicației.

	Activitățile de cercetare-dezvoltare derulate în cadrul proiectului sunt integrate în activitatea de pregătire a furnizării serviciului inovativ, prin includerea rezultatelor cercetării în realizarea aplicației. Astfel, elementele necesare construcției, în cadrul aplicației, a personajelor istorice și universului virtual, prin elementele de comportament, personalitate, identitate vizuală, repere geografice etc. vor fi elaborate în cadrul activităților de cercetare-dezvoltare detaliate la pct.11.
21.	**Gradul de maturitate al componentei de cercetare** Activitățile de cercetare vor avea ca rezultat atat documentațiile și aplicațiile necesare implementării optime a proiectului, cât și analiza, monitorizarea și calibrarea acestora în faza de testare, până la finalizarea proiectului. De asemenea, din activitățile de cercetare derulate de echipele interdisciplinare de cercetători vor rezulta articole științifice validate la nivel internațional, prin publicarea acestora în reviste științifice cu factor de impact. Proiectul răspunde unor cerințe rezultate din analize fundamentate. Cu toate că România dispune de resurse turistice importante, superioare multor state membre ale Uniunii Europene (UE), analiza indicatorilor statistici specifici relevă că acest potențial nu este valorificat la un nivel adecvat. Conform celor mai recente date furnizate de Eurostat (Eurostat, 2020), în anul 2018, în România se consemnau 7.720 unități de cazare turistică (aproximativ 1,3% din numărul total din UE 27), reunind 349.000 locuri de cazare (1,2% din total UE27), pentru care s-au înregistrat 28,5 milioane de înnoptări ale turiștilor rezidenți și non-rezidenți (1% din total UE27). În același an, România se situa pe locul 23 în rândul statelor membre UE27 din punct de vedere al numărului de înnoptări ale turiștilor nerezidenți în unitățile sale de cazare și pe ultimul loc din punct de vedere al intensității turistice (calculată ca număr de înnoptări ale turiștilor rezidenți sau non-rezidenți ce revin în medie la un locuitor), din punct de vedere al ponderii populației din România participante la turism (27%, comparativ cu 91% în Finlanda) și din punct de vedere al numărului de înnoptări ale turiștilor români peste hotare ce revin în medie la un locuitor (0,5, comparativ cu 31,3 în Luxemburg sau 17,2 în Suedia). În anul 2018, încasările din turism au contribuit cu 2,8 mld. euro (1,4% din PIB) la veniturile balanței de plăți externe a României, în timp ce cheltuielile au reprezentat 4,52 mld. euro (2,2% din PIB), rezultând un deficit al balanței de plăți aferent serviciilor internaționale de turism de 1,65 mld. euro. Cercetările care vor fi efectuate în cadrul acestui proiect, pornesc de la o bază solidă, formată din rezultate ale activităților de cercetare anterioare derulate de către parteneri, în domeniul valorificării durabile a culturii, istoriei, tradițiilor și bogățiilor naturale.

ROMÂNIA
U.A.T. JUDEŢUL HUNEDOARA
CONSILIUL JUDETEAN
330025 – Deva, Bld. 1 Decembrie 1918, nr. 28, jud. Hunedoara
Tel. 0254 211 350; 0254 211 624;Fax 0254 230 030
E-mail: cjh@cjhunedoara.ro
Website: www.cjhunedoara.ro

Nr. 18.239/19.10.2021

SOLICITARE

Privind includerea în Programul Național de Construcții de Interes Public sau Social,

Subprogramul "UNITATI SANITARE"

pentru obiectivul de investiții[1]

REABILITAREA, MODERNIZAREA SI DOTAREA OBIECTIVULUI LABORATOR RECUPERARE, MEDICINA FIZICA SI BALNEOLOGIE (BAZA DE TRATAMENT) A SPITALULUI JUDEȚEAN DE URGENȚĂ DEVA

DATE PRIVIND SOLICITANTUL

Autoritatea administrației publice care solicită finanțarea:

U.A.T. JUDETUL HUNEDOARA

Reprezentant legal

Nume și prenume: NISTOR Laurențiu

Funcția: Președinte

Persoana de contact:

Nume și prenume: ENUȚ Dana Paula

Funcția: consilier

Telefon: 0740 209 519

e-mail: strategii@cjhunedoara.ro

DATE GENERALE ALE INVESTIȚIEI

Denumirea obiectivului de investiții:

REABILITAREA, MODERNIZAREA SI DOTAREA OBIECTIVULUI LABORATOR RECUPERARE, MEDICINA FIZICA SI BALNEOLOGIE (BAZA DE TRATAMENT) A SPITALULUI JUDEȚEAN DE URGENȚĂ DEVA

[1] **Idem Denumirea obiectivului de investiții**

Amplasamentul (oraș/comuna, sat, strada, numărul, județ)[2]

Municipiul Deva, strada Horea, nr.180, județul Hunedoara

Identificat potrivit Cărții funciare nr. **75139 Deva** și număr cadastral 75139-C1, 75139-C2, 75139-C3, 74139-C4, 74139-C5, atașată solicitării[3], suprafața de teren pe care beneficiarul are posibilitatea sa o predea în vederea realizării construcției[4] 5.547 mp teren împrejmuit din care 1.466 mp = 608+355+177+283+43 mp (teren aferent clădirilor).

Titularul investiției

U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA

Beneficiarul Investiției

U.A.T. JUDETUL HUNEDORA, Spitalul Județean de Urgență Deva (SJU Deva), Laborator Recuperare, Medicină Fizică și Balneologie (LRMFB).

Statutul juridic al amplasamentului (imobil constituit din teren şi/sau constructie)**:**

Terenul și construcțiile sunt în domeniul public al UAT Județul Hunedoara (imobile constituite din teren și construcție).

Fotografii ale amplasamentului[5]

---

[2]Se vor completa obligatoriu, în vederea identificării exacte a amplasamentului și în corelare cu Extrasul de Carte Funciară

[3]Se va atașa Extras de Carte Funciară, actualizat la anul în curs

[4]Se va preciza obligatoriu

[5]Se vor atașa fotografii ale amplasamentului

DESCRIEREA INVESTIȚIEI

În municipiul Deva, judeţul Hunedoara există o puternică tradiție și mândrie locală bazată pe prestigiul şi pe binefaceriile asupra sănătăţii populaţiei datorată Băii Sarate. Baia Sărată din Deva are calităţi curative deosebite, ajutând la tratarea afecțiunilor reumatismale, post-traumatice (fracture, entorse, luxații, etc.), artroze, neurologice, afecțiunilor sistemului nervos periferic, etc. avand un potențial enzimologic și microbiologic și se utilizează de populaţie în balneoterapie. Menționăm ca în timpul pandemiei COVID 19 numeroase persoane au apelat la proprietățile curative a Băii Sarate in perioada recuperării post COVID.

Cele mai vechi, două, băi sarate din municipiul Deva au fost, amenajate la sfârşitul secolului XIX. **Prima** se află într-o casă situată pe strada Horia, casă ce data din sec XVIII, baia deţinea o instalaţie primitivă şi de capacitate mică şi a funcţionat o lungă perioadă. În 1919 apa a început să fie scoasă cu pompe cu motor şi încălzită, iar localul a fost şi el reamenajat, reparat şi mărit. Baia se situa la 192 m altitudine, la poalele dealului Cetăţii, chiar în raza orasului, oferind astfel o deosebită privelişte, precum şi condiţii pentru a deveni o staţiune balneară modernă, cu mari avantaje terapeutice. **Cea de-a doua baie se găsea pe locul actualei băi sărate**. Se ştie că în prima jumătate a secolului XIX exista pe acelaşi loc o mică instalaţie de baie cu 3 vane, iar mai apoi, în 1880, cu 5 vane. În 1860, medicul comitatului, dr. Szabo Ştefan, era preocupat de construirea şi amenajarea băii, asigurându-i o capacitate mare şi un confort deplin, dar nepăsarea oficialităţilor vremii, au împiedicat orice realizare. În 1906, s-a realizat o nouă construcţie pentru Baia Sărată şi au fost instalate 10 vane. Pe atunci, apa se scotea din fântâni cu roată manuală. **În anul 1979, Baia Sarata a înființat Secţia de Recuperare a Spitalului Judeţean** şi a trecut în proprietatea Consiliului Local.

În prezent, locaţia SJU Deva LABORATOR RECUPERARE, MEDICINA FIZICA ȘI BALNEOLOGIE (BAZA DE TRATAMENT) cunoscuta sub denumirea tradițională de „Baia Sărată" prezintă infrastructură, mobilier şi echipamentele medicale depășite din punct de vedere tehnic si medical, precum și o capacitate redusă de acoperire cu servicii medicale specifice, manifestată în distribuția inegală a asistenței medicale publice, calitate și acces suboptimal la asistență medicală de nivel secundar (servicii în sistem ambulatoriu), capacitate redusă a sistemului de a răspunde nevoilor de servicii medicale. Astfel, măsurile de reabilitare, modernizare și dotare a Laboratorului de recuperare, medicina fizică și balneologie sunt necesare mai ales dacă luăm în considerare uzura fizică și morală a clădirii construită în anul 1979, finisajele interioare și exterioare sunt inadecvate pentru natura activităților existând riscuri de accidente (tencuiala cade de pe pereți și tavan, există locuri de așteptare pentru pacienți unde cade tavanul), mobilierul este deteriorat și vechi, aparatura medicală uzată moral și fizic din cauza vechimii, bazinul de tratament nu poate fi utilizat din cauza degradării majore a întregii

construcții (pereti deteriorați din cauza infiltrațiilor de apă pluvială, lipsa instalației de ventilare adecvată, etc).

Menţionăm ca toate cele 5 corpuri de clădire din incinta Secției si a Laboratorului de Recuperare, Medicina Fizică și Balneologie au funcțiuni medicale sau anexă acestora.

Laboratorul Recuperare, Medicina Fizica si Balneologie (baza de tratament) a Spitalului Județean de Urgență Deva, funcționează într-un ansambu de cinci clădiri în sistem pavilionar, asa cum se poate vedea si pe extrasul de CF/ planul de amplasament vizat de OCPI.

Functionalitatea cladirilor :

Corpul C1 – Regim de înălțime P+2: Ambulatoriu + corp tratamente – construită la sol 608 mp, construita desfășurată 1.536 mp

Corpul C2 – Regim de înălțime P+4: Corp spitalizare – construita la sol 355 mp, construită desfășurată 1.775 mp

Corpul C3 – Regim de înălțime P: Bazin de recuperare – construită la sol 177 mp, construită desfășurată 177 mp

Corpul C4 – Regim de înălțime P: Centrala termică – construită la sol 283 mp, construită desfășurată 283 mp

Corpul C5 – Bazin de apă – construită la sol 43 mp, construită desfășurată 43 mp.

Menționăm că Corpul C2 a beneficiat de reparații capitale, lucrările au fost finanțate de Ministerul Sănătății prin Direcția de Sănătate Publică a Județului Hunedoara, cofinanţarea fiind asigurată de UAT Județul Hunedoara prin Consiliul Județean Hunedoara (lucrări finalizate în luna martie 2020).

Solicitarea U.A.T. Județul Hunedoara privind includerea în PNCIPS se refera la corpurile C1, C3, C4, C5.

Prin realizarea obiectivului de investiții se preconizează a fi atinse următoarele investitii majore:

- Reabilitarea, modernizarea şi eficientizarea energetică a clădirilor care formează LABORATOR RECUPERARE, MEDICINA FIZICA SI BALNEOLOGIE (BAZA DE TRATAMENT), respectiv a corpurilor C1, C3, C4, C5

- Creșterea eficienței energetice prin izolarea termică a pereților, izolarea termică a planșeului de la nivelul terenului și a soclului, izolarea termică a palnșeului peste etaje, înlocuirea tâmplăriei exterioare cu uși și ferestre din PVC cu geam termopan, înlocuirea instalației de încălzire și distribuție apă caldă cu instalații mai eficiente energetic, înlocuirea corpurilor de iluminat cu unele cu tehnologie LED;

- Recuperarea izvorului cu apă sărată pentru tratament și reutilizarea acestuia la potențialul maxim;

- Punerea în funcțiune a bazei de tratament și a bazinului mare de recuperare prin lucrări de reparații capitale;

- Facilitarea accesului pacientilor si personalului medical între corpul de spitalizare şi cel de tratament,

- Imbunătățirea circulației interioare între baza de tratament, ambulatoriu și a corpului de spitalizare prin modernizarea corpului de legătură;

- Instalații de ventilație cu consum redus de energie, mai ales în corpul unde se află bazinul de tratament (lipsa acestei instalații fiind unul din motivele principale ale degradării acestui corp de clădire) ;

- Echiparea centralei termice la standarne corespunzătoare cerințelor de eficiență energetică actuală;

- Montarea de panouri solare și pompe de căldură;

- Centrala termică nu este modernizată, echipamentele fiind vechi cu un randament redus;

- Consumul de energie este foarte mare din cauza pierderilor energetice și a faptului ca nu sunt izolate termic corpurile de clădire, iar instalațiile de încălzire și iluminat sunt vechi, cu randamente necorespunzătoare standardelor actuale.

- In prezent a fost transmisă Ministerului Sănătății documentația referitoare la înființarea unui compartiment de recuperare neuromotorie a pacienților care au suferit un accident cerebral vascular sau traumatisme cerebrale în urma cărora există un deficit motor sever;

Având în vedere pandemia COVID 19 se impun investiții în domeniul digitalizării serviciilor medicale, astfel încât ne propunem :

- Realizarea programărilor on line

- Realizarea consultațiilor de baza prin telemedicină

- Realizarea unor programe medicale de recuperare și întreținere prin gimnastică medicală on line.

- Un alt obiectiv de investitii reprezinta asigurarea rezervei de apa la Spitalul Judeţean de Urgenta Deva – LRMFB (baza de tratament) (exista un DALI elaborat în decembrie 2019),

- Dotarea cu mobilier și echipamente medicale corespunzătoare actului medical. În acest sens prezentam tabelul privind dotările și echipamente medicale necesare – conform tabelului de mai jos, si il anexam la prezenta solicitare:

Tabel privind necesarul de investitii/dotari
la data de 28.09.2021, curs euro 4,948

Nr. ctr.	Denumire mobilier medical/echipament/ aparatura medicala	Pret /buc Lei (TVA inclus)	Pret /buc Euro (TVA inclus)	Numar bucati	Valoare totala Lei (TVA inclus)	Valoare totala Euro (TVA inclus)
1.	Aparat de terapie combinata cu 4 canale: 2 canale electro-terapie, 1 canal laser, 1 canal ultrasunet	17 565,40	3 550	8	140 523,20	28 400
2.	Baie galvanica si celulara	39 548	8 000	2	79 096	16 000
3.	Aparat laser cu brat scanner robotizat- 30 wati	98 960	20 000	1	98 960	20 000
4.	Aparat de terapie TECAR cu aplicatori C si R (capacitiv si rezistiv) prin radiofrecventa	39 781,92	8 040	1	39 781,92	8 040
5.	Bioptron 2	56 902	11 500	1	56 902	11 500
6.	Aparat diapulse	291 932	59 000	1	291 932	59 000
7.	Aparat Super Inductive System, aparat cu unde electromgnetice de inalta frecventa	128 202,68	25 910	1	128 202,68	25 910
8.	Aparat de drenaj limfatic	14 844	3 000	1	14 844	3 000
9.	Masa elongatii vertebrale cervicale si lombare	40 078,80	8 100	1	40 078,80	8 100
10.	Banda de alergare	9 896	2 000	1	9 896	2 000
11.	Echipament de recuperare neuromotrie prin stimulare multi senzoriala, prin realitate virtuala a membrelor superioare si inferioare (B.T.S.) Nirvana	141 018	28 500	1	141 018	28 500
12.	Bicicleta fitness de recuperare orizontala, cu spatar	4948	1 000	2	9 896	2 000
13.	Stepper cu tija vertical si ghidon reglabil, computer cu afisaj LCD cu 6 functii: scan, timp, distanta, viteza, calorii si puls	494,8	100	2	989,6	200
14.	Roata recuperare umar si cot cu fixare pe perete (roata marinareasca)	2 523,48	510	1	2 523,48	510
15.	Minge Base Ball pentru echilibru si tonifiere	351,30	71	2	702,6	142
16.	Scara cu plan inclinat, cu balustrada dubla (310 X 68 X 50 cm) cu 5 trepte; trepte si rampa din lemn cu cauciuc antiderapant	73 899,02	788	1	73 899,02	788

17.	Masa Bobath kinetoterapie – 120 cm, inaltime ajustabila electric cu telecomanda, greutate max. pacient 250 kg, tapiterie lavabila si ignifuga	8 560,04	1 730	1	8 560,04	1730
18.	Saltea pentru recuperare medicala din spuma poliuretanica - densitate 90 kg/mc; dimensiuni: 2 m X 1 m X 3 cm	326,56	66	5	1 632,28	330
19.	Set gantere medicinale de la 0,5 kg la 5 kg	702,61	142	2 seturi	1 405,22	284
20.	Ecograf portabil cu sonda liniara cu frecventa intre 5-10 MHz (pentru ecografie musculoscheletala)	148 440	30 000	1	148 440	30 000
21.	Lift mobil cu 4 roti pentru persoane cu dizabilitati, utilizabil la bazin - Capacitate max. 136 kg Distanta max brat coborare 1260 mm Adancime coborare in apa 650 mm Timp de coborare incarcat 2 sec. Timp de ridicare incarcat 25 sec. Greutate totala evaluator 135 kg	98 960	20 000	1	98 960	20 000
22.	Pat masaj cu inaltime reglabila	750	151,57	6	4 500	909,42
23.	Paturi de tratament	700	141,47	20	14 000	2 829,40
24.	Canapea consultatii	700	141,47	2	1 400	282,94
25.	Dulap metallic cu rafturi pentru rufe, cu 2 usi	950	191,99	2	1 900	383,98
26.	Birou din pal	500	101,05	4	2 000	404,20
27.	Dulap vestiar din lemn (pal) cu 2 usi	700	141,47	10	7 000	1 414,71
28.	Canapea sala asteptare tapitata cu piele ecologica, cu 2 locuri	700	141,47	6	4 200	848,82
29.	Canapea sala asteptare tapitata cu piele ecologica, cu 3 locuri	900	181,89	10	9 000	1818,9
30.	Scaune cu spatar tapitate cu piele ecologica	120	24,25	25	3 000	606,25
31.	Masa pentru aparate de fizioterapie cu roti	2 700	545,67	5	13 500	2 728,37
32.	Cuier pom	150	30,31	5	750	151,57
33.	Cuier de perete	80	16,16	15	1 200	242,52
	VALOARE TOTALA				**1 299 778,8**	**279 055,08**

Necesitatea promovării investiției

SJU Deva, LRMFB (baza de tratament) (inclusiv recuperare locomotorie post COVID), cunoscuta de populaţie sub denumirea populară de „Baia Sărata" s-a auto promovat de-a lungul timpului, prin numărul mare de pacienţi care s-au vindecat sau ale căror afecţiuni s-au ameliorat considerabil în urma tratamentelor şi serviciilor medicale de care au beneficiat.

În prezent, datorită degradării clădirilor și bazei de tratament acest aspect nu mai este posibil.

În urma realizării investiţiilor propuse prin prezenta solicitare, UAT Judeţul Hunedoara prin Spitalul Judeţean de Urgenta Deva – LRMFB (baza de tratament) va putea oferi pacienților tratamente și servicii medicale de înaltă calitate şi vor realiza o campanie de promovare a investiției care va reda mândria locală şi prestigiul regional a „Băii Sărate"

Prestigiu şi tradiţie în vindecare la nivel regional; unicitate la nivel judeţean

SJU Deva, LRMFB (baza de tratament) (inclusiv recuperare locomotorie post COVID) cunoscuta de populaţie sub denumirea de „Baia Sărată", prin realizarea obiectivului de investiţie propus va redobândi prestigiul si emblema care au consacrat-o. **Menționăm că în zonă nu există altă secție de recuperare medicală din sistemul medical de stat care să poată prelua pacienții care au nevoie de aceste proceduri.**

Creşterea veniturilor SJU Deva; reducerea dependentei fata de bugetul de stat

Prin realizarea acestui obiectiv de investiții se asigură condiții pentru creșterea numărului de pacienți prin punerea în funcțiune a bazinului de recuperare și modernizarea bazei de tratament. Creșterea numărului de pacienți va genera implicit cresterea veniturilor SJU Deva.

SJUDeva - un spital verde, eficient energetic

De asemenea vor fi reduse cheltuielile de funcționare prin reducerea consumului de energie și implicit se vor reduce emisiile de CO2, toate acestea ducând la creșterea nivelului de profitabilitate a spitalului și la crestenea nivelului de satisfacție a pacienților.

Digitalizare si telemedicina:

-Realizarea programarilor on line

-Realizarea consultatiilor de baza prin telemedicina

-Realizarea unor programe medicale de recuperare si intretinere prin gimnastica medicala on line

Recuperare locomotorie post COVID :

In contextul mondial al pandemiei COVID, solicitările din partea populaţiei din judeţul Hunedoara dar şi din judeţele vecine (mai ales Timiş, Arad şi Alba) de servicii medicale specifice furnizate de SJU Deva – LRMFB (baza de tratament) deserveşte atât Secția de Recuperare, Medicina fizica si Balneologie din cadrul Spitalului Județean de Urgență Deva cat si Ambulatoriul integrat al sectiei. Grupul ţintă fiind constituit din copii, adolescenți, tinerii, adulții și persoanele de vârsta a treia.

Sectia de Recuperare, Medicina Fizica si Balneologie are în structura 50 de paturi pentru internare continuă aprobate de Ministerul Sănătății din care 30 sunt contractate cu Casa Județeană de Asigurări de Sănătate, a județului Hunedoara (asa cum reiese din documentul atașat privind Sectia de Recuperare Medicală);

Secția de Recuperare asigură internări prin programare, servicii medicale de diagnostic și tratament, terapie medicamentoasă, terapie fizică (electroterapie, hidrokinetoterapie – doar prin bazinul mic din cardul secției, bazinul mare fiind nefuncțional, analize de laborator și examene medicale necesare în vederea stabilirii diagnosticului.

În BAZA DE TRATAMENT se efectuează proceduri de recuperare medicală: fizioterapie (electroterapie, laser, ultrasunete, unde scurte); kinetoterapie, hidrokinetoterapie, masaj, magnetoterapie, parafină **in limita infrastructurii, a mobilierului, a aparaturii si echipamentelor medicale existente si disponibile.**

În AMBULATORIU se efectuează proceduri de recuperare medicală pentru pacienții care sunt consultați în regim ambulator : fizioterapie (electroterapie, laser, ultrasunete, unde scurte, fototerapie-bioptron) **limitate de infrastructura necorespunzatoare, a mobilierului insuficient si deteriorat, a aparaturii si echipamentelor medicale existente si disponibile.**

În cadrul Laboratorului Recuperare, Medicina Fizică și Balneologie (baza de tratament) se efectuează și consultații și tratamente contracost pentru pacienții care nu sunt asigurați, în limita locurilor disponibile.

Din cauză că: bazinul mare de recuperare nu este functional, corpul de tratament nu este modernizat, acestea neputând fi utilizate la capacitate, numărul de pacienți este mult mai mic decât solicitările pentru această specialitate medicală. Această deficiență are efecte negative asupra actului medical și asupra nivelului de încasări din servicii medicale.

- **Corpul de legatura** este grav deteriorat, astfel ca **pacienții spitalizați si personalul medical circula prin exterior pentru a avea acces la baza de tratament** – corpul de legătură este închis cu geamuri pe cadre metalice, din cornier, având un grad avasat de oxidare; acoperișul este din tablă ondulată zincată cu porțiuni în care și-a pierdut calitatea, este oxidată prezinta gauri și este partial desprinsă de pe structura acoperișului.

- **Clădirea Laboratorului (care are şi funcție de ambulator)** este într-o stare avansată de degradare, avand spații de tratament, cabinete, si laboratoare, subdimensionate, tâmplărie veche (ferestrele clădirii sunt pe structură de lemn, unele nefuncționale, în mare parte deformate, generând **importante pierderi termice**), **dotările spațiilor de tratament sunt vechi și deteriorate, grupurile sanitare insalubre**, **pereții și tavanele fiind afectate de infiltrații de apă**. Amenajarea spațiilor interioare este cu gresie și faianță care se află într-un stadiu avansat de deteriorare (spartă, bucați lipsă, prezinta portiuni lucioase din cauza uzurii) și care, în principal, nu corespund normelor medicale.

Încăperea (camera) în care se afla bazinul mare de recuperare este deteriorată complet, atât amenajarea interioară cât și instalația bazinului; în prezent se desprind bucati din tavan și cad în bazinul mare.

Oportunitatea investiției

Oportunitatea investiţiei este pe deplin justificată în primul rând prin realizarea unei investiţii care să răspundă integral solicitărilor populaţiei din judeţul Hunedoara şi din zona de vest a ţării, solicitări tot mai numeroase în contextul pandemiei COVID, prin oferirea de servicii medicale de calitate, conform standardelor naţionale şi europene din domeniul sănătăţii cu adresabilitate largă către toate categoriile de populaţie, respectiv, copii, adolescenți, tineri, adulți și persoane de vârsta a treia, de ambele sexe. Investiţia va contribui la îmbunătățirea condițiilor de tratament ambulatoriu şi de spitalizare asigurând accesul pacienților într-un spital reabilitat, modernizat şi dotat, de nivel european, cu un act medical performant, contribuind astfel la creșterea siguranței pacienților si prevenirea bolilor.

Un alt aspect important este că realizarea investiţiei contribuie la creşterea veniturilor din servicii medicale a SJU Deva LRMFB.

Oportunitatea investiţiei este justificată și de facilitarea accesului populaţiei la servicii medicale, municipiul Deva reşedinţa judeţului Hunedoara, fiind amplasat şi conectat strategic cu drumurile judeţene, naţionale şi mai nou cu autostrada A1: Bucureşti – Nădlac (frontiera de vest a ţării, via Deva).

În contextul în care actualmente, nu exista surse de finanţare active care să acopere integral necesarul investiţional prezentat în acesta solicitare, pentru populaţia judeţului Hunedoara şi pentru toţi solicitanţii (mai ales cei din regiunea de Vest) de servicii medicale specifice furnizate de „Baia Sărată", sursa de finanţare existentă prin Ministerul Dezvoltării Lucrărilor Publice și Administrației, respectiv "Programul Național de Construcții de Interes Public sau Social", subprogramul "Unități sanitare", derulat prin Compania Națională de Investiţii - CNI, **reprezintă o oportunitate de finanţare unică şi majoră a obiectivului** de investiţii denumit **REABILITAREA, MODERNIZAREA SI DOTAREA OBIECTIVULUI LABORATOR RECUPERARE, MEDICINA FIZICA SI BALNEOLOGIE (BAZA DE TRATAMENT) A SPITALULUI JUDEȚEAN DE URGENȚĂ DEVA .**

In vederea argumentării solicitării anexăm documentele obligatorii și suplimentare:

- Fotografii reprezentative (interioare și exterioare) ale obiectivului de investiție, realizate la zi au fost inserate la capitolul Date generale ale investitiei, Fotografii ale amplasamentului;
- Persoana de contact (nume, prenume, funcție, nr. tel) a fost inserata la capitolul Date privind solicitantul, Persoana de contact;

- Extras de carte funciară pentru informare actualizat la care am anexat Planul de amplasament si delimitate a imobilului (PAD) aferent – s-a anexat
- Tabelul privind necesarul de investitii/dotări – s-a anexat
- Fișele de prezentare LRMFB și Secției de Recuperare Medicală întocmite de SJU Deva – s-au anexat.

Certific prin semnătura mea corectitudinea datelor completate în această solicitare și declar, sub sancțiunile stipulate de Codul Penal faptei de fals în acte publice, că pentru obiectivul de investiție solicitat, nu beneficiem de finanțare din alte surse, respectiv:

- Fondul de intervenție la dispoziția Guvernului, pentru unele unități administrativ-teritoriale afectate de calamități naturale
- Alte programe/surse de finanțare

Loc SEMNATURA și STAMPILĂ

PRESEDINTE,

NISTOR Laurențiu

U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA

ROMÂNIA
U.A.T. JUDEŢUL HUNEDOARA
CONSILIUL JUDEȚEAN
330025 – Deva, Bld. 1 Decembrie 1918, nr. 28, jud. Hunedoara
Tel. 0254 211 350; 0254 211 624;Fax 0254 230 030
E-mail: cjh@cjhunedoara.ro
Website: www.cjhunedoara.ro

Nr. 21.779 / 08.12.2021

SOLICITARE

Privind includerea în Programul Național de Construcții de Interes Public sau Social,

Subprogramul "UNITĂȚI SANITARE"

pentru obiectivul de investiții[1]

DOTARE SECȚIA OBSTETRICĂ – GINECOLOGIE A SPITALULUI JUDEȚEAN DE URGENȚĂ DEVA

DATE PRIVIND SOLICITANTUL

Autoritatea administrației publice care solicită finanțarea:

U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA

Reprezentant legal:

Nume și prenume: NISTOR Laurențiu

Funcția: Președinte

Persoana de contact:

Nume și prenume: ENUȚ Dana Paula

Funcția: Consilier

Telefon: 0740 209519

E-mail: strategii@cjhunedoara.ro

DATE GENERALE ALE INVESTIȚIEI

Denumirea obiectivului de investiții:

DOTARE SECȚIA OBSTETRICĂ – GINECOLOGIE A SPITALULUI JUDEȚEAN DE URGENȚĂ DEVA

Amplasamentul (oraș/comuna, sat, strada, numărul, județ)[2]

[1] **Idem Denumirea obiectivului de investiții**

[2] **Se vor completa obligatoriu, în vederea identificării exacte a amplasamentului și în corelare cu Extrasul de Carte Funciară**

Municipiul Deva, Bdul. 22 Decembrie, nr. 58, jud. Hunedoara

Identificat potrivit Cărții funciare nr. **66687 Deva** și număr cadastral 66687-C34, atașată solicitării[3], suprafața de teren pe care beneficiarul are posibilitatea sa o predea în vederea realizării construcției[4] 1.478 mp teren aferent clădirii C34 din 23.466 mp teren împrejmuit.

Titularul investiției

U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA

Beneficiarul Investiției

U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA, Spitalul Județean de Urgență Deva, Secția Obstetrică – Ginecologie

Statutul juridic al amplasamentului (imobil constituit din teren şi/sau construcție): Terenul și construcțiile sunt în domeniul public al U.A.T. Județul Hunedoara (imobile constituite din teren și construcții)

Fotografii ale amplasamentului[5]

[3]Se va atașa Extras de Carte Funciară, actualizat la anul în curs

[4]Se va preciza obligatoriu

[5]Se vor atașa fotografii ale amplasamentului

DESCRIEREA INVESTIȚIEI

Spitalul Județean de Urgență Deva (SJUD) este unitatea sanitară publică cu personalitate juridică, în subordinea Consiliului Județean Hunedoara.

Asistența medico-chirurgicală este materializată în servicii medicale preventive, curative și de recuperare, de rezolvare a unei palete patologice complexe, de la nou-născut și până la senectute.

Secția de Obstetrică – Ginecologie are în structura sa 27 de paturi pentru spitalizare continuă, 1 pat pentru spitalizare de zi și ambulatoriu de specialitate integrat secției; personalul din cadrul secției este compus din 1 medic șef de secție, 3 medici primari, 1 medic primar cu contract de colaborare, 1 medic specialist, 1 asistent șef, 7 moașe, 9 asistente medicale, 9 infirmiere, 1 îngrijitoare și 1 statistician.

Personalul medical mai sus menționat este împărțit pe cele 3 sectoare:

- Ginecologie
- Lăuze
- Sală nașteri

Secția de Obstetrică – Ginecologie din cadrul Spitalului Județean de Urgență Deva va fi mutată în prima jumătate a anului 2022 într-un corp renovat, iar echipamentele cu care secția este dotată sunt foarte vechi, prezintă un grad ridicat de uzură și nu corespund în totalitate cerințelor medicale actuale, mai ales in contextul de masuri specifice pandemiei COVID 19.

Echipamente necesare pentru funcționarea optimă a

Secției de Obstetrică – Ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva

Tabel privind necesarul de investiții/dotări

Nr. ctr.	Denumire mobilier medical/echipament/ aparatură medicală	Preț /buc Lei (TVA inclus)	Preț /buc Euro (TVA inclus)	Număr bucăți
1	Pat spital electric cu 2 motoare + saltea	6440	1301.5	6
2	Pat spital cu acționare manuală	1490	301.13	20
3	Saltea pat spital	400	80.8	20
4	Noptieră spital culoarea stejar	700	141.47	28
5	Perne 50/70	39.98	8.08	56
6	Pilotă o persoană	119	24.05	56
7	Lenjerie cotonia home de o persoană	110	22.23	56

8	Frigider	684.13	138.26	10
9	Sistem desktop FHD led	2688	543.24	6
10	Multifuncțional A4	259	52.34	5
11	Multifuncțional color A4 USB Rețea WI-FI Fax	1278	258.28	1
12	Scaun birou negru	370	74.77	6
13	Stabilizator de tensiune cu servomotor	529.90	107.90	9
14	Lampă bacteriană UVC de 55W cu suport mobil ,sterilizare suprafețe, aer	1649	333.26	4
15	Stativ perfuzii reglabil pe înălțime	208.99	42.23	6
16	Cărucior transport bolnavi 150 kg	990	200.08	2
17	Cărucior cu rotile pliabil, transport paciente , acționare manuală 100 kg	595	120.25	1
18	Targă transport	2200	444.62	1
19	Aspirator chirurgical Clinic Plus	3500	707.35	1
20	Electrocauter monopolar și bipolar pentru chirurgie	3893.10	786.80	1
21	Masă ginecologică electrică, mobilă	16627	3360.3	4
22	Masă instrumentar inox cu mânere orizontale și 2 blaturi pentru asistat	679.50	137.32	6
23	Scaun operativ fără spătar	177	35.77	6
24	Dispozitiv de monitorizare fetală	30940	6253	2
25	Lampă Scialitică Pentaled12, cu 12 leduri	16599	3254.68	4
26	Cărucior instrumentar 2 rafturi mare, pentru transport instrumentar	1150	232.4	2
27	Masă instrumentar cu sertar pentru tratamente	750	151.5	2
28	Trusă de chiuretaj fabricată din inox	1700	343.5	4
29	Trusă asistat nașterea	1440	291.0	4
30	Trusă pentru mica chirurgie 18 cm inox	445	89.9	6
31	Pensă Pean 18 cm dreapta	27	5.45	10
32	Pensă hemostatică Kocher dreapta	19	3.83	20
33	Foarfecă epiziotomie Braun Stadler	22.85	4.61	10
34	Foarfecă chirurgicală standar ascuțit bont dreapta 145 mm	49.54	10.01	10
35	Valve vaginale Kristeller set 3 buc	54.98	11.11	50
36	Pensă port tampon Maier	50	10.10	10
37	Monitor funcții vitale pentru uz mobil și	17731	3583.4	4

	staționar pediatric și adult			
38	Sistem wireless de monitorizare fetală	50575	10221.3	2
39	Sistem 3D/4K ultra HD pentru chirurgie laparoscopică ginecologică cu ICG	1256217.67	253883.9	1
40	Ecograf	342000	69118.8	1
41	Masă de operație electromagnetic	172550	34872	1

Secția de Obstetrică – Ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva dispune de un turn de laparoscopie care are o vechime de peste 20 de ani și care prezintă o serie importantă de probleme de ordin tehnic, atât la nivelul turnului propriu zis, cât și la nivelul instrumentelor aferente acestuia.

Laparoscopia reprezintă standardul de aur în chirurgia ginecologică modernă prezentând numeroase avantaje pentru pacienți; poate înlocui intervenția chirurgicală clasică, fiind o intervenție minim invazivă, trauma asupra pacientului este minimă, recuperarea postoperatorie este rapidă, spitalizarea este de scurtă durată, externarea putându-se face chiar de a doua zi (este vorba de așa numita "one day surgery"), riscul de infecție este minim.

Principalele indicații ale laparoscopiei în ginecologie sunt:

- sarcina ectopică (extrauterină)
- explorarea anatomiei pelvisului
- fibroamele uterine
- endometrioza
- chisturi de ovar
- cancere din sfera genitală
- patologia tubară în cadrul infertilității: trompe blocate, hidrosalpinx

Dispozitivul despre care se face referire integrează toate componentele necesare pentru a putea fi utilizat în toate afecțiunile enumerate anterior - Sistem 3D/4K ultra HD pentru chirurgie laparoscopică - ginecologică cu ICG (poziția 39 din tabelul privind necesarul de investiții/dotări).

Facem referire la noua tehnică utilizată în cadrul intervențiilor din sfera oncologică, așa numita tehnică indocianina verde prin care se pot evidenția mult mai ușor ganglionii limfatici, în special ganglionii santinela, utilizată în stadializarea corectă a acestor patologii, oferind chirurgului un câmp operator mult mai bun de lucru, dar totodată conferind o acuratețe ridicată intervenției.

În cadrul Secției de Obstetrică – Ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva există personal medical calificat capabil să utilizeze acest dispozitiv ridicând standardele procedurilor medicale și totodată prestigiul secției și al Spitalului Județean de Urgență Deva.

Sala de naștere din cadrul Secției de Obstetrică – Ginecologie beneficiază de un singur cardiotocograf din 2008.

Blocul de nașteri al Secției Obstetrică – Ginecologie dispune de 2 săli de naștere septică și aseptică. **În dotarea blocului de nașteri există un singur dispozitiv cardiotocograf care nu face față solicitărilor și urgențelor specifice, care prezintă numeroase urme de uzură și care împiedică diagnosticarea în tot mai desele momente în care nu funcționează.** Cardiotocografia reprezintă un standard în monitorizarea stării de bine fetal pe parcursul sarcinii, investigație fără de care nu se poate stabili un diagnostic medical corect.

Rolul esențial al monitorizării cardiotocografice este evaluarea stării fetale, atât în trimestrul III de sarcină, dar mai ales în timpul travaliului.

Parametrii în timpul monitorizării fetale se împart în 2 grupe mari:

- parametrii ritmului de bază: cardiac fetal normal, bradicardie fetală, tahicardie fetală precum și variabilitatea ritmului de bază

- parametrii ce reprezintă schimbări ai ritmului de bază: accelerație, decelerație precoce, tardive și variabile

De asemenea este nevoie de **2 sisteme wireless de monitorizare fetală și 2 dispozitive de monitorizare fetală simple,** având în vedere specificul blocului de nașteri cu sala septică și aseptică, ginecologie.

Electrocauterul este de asemenea un echipament extrem de important, fiind un echipament electro-chirurgical de înaltă frecvență pentru chirurgie cu dificultate ușoară-medie, prezintă tăiere pură, tăiere-coagulare, coagulare adâncă, când necroza este absentă și aplicând un **adaptor special, coagula BIPOLAR.**

Se folosește atât în blocul operator cât și în secția ginecologie pentru diferite intervenții: biopsie de col, cervicite.

În dotarea Secției de Obstetrică – Ginecologie **există o singură masă de chirurgie electromagnetică care pe timpul desfășurării intervențiilor chirurgicale prezintă probleme de ordin tehnic care pot pune în pericol siguranța pacientului.**

În cadrul Secției de Obstetrică – Ginecologie **nu există nici un dispozitiv de monitorizare a funcțiilor vitale, postoperatoriu.** Există cazuri atât obstetricale cât și ginecologice care necesită monitorizarea postoperatorie.

Secția are de asemenea nevoie de un număr **de 6 paturi electrice cu două motoare și 20 de paturi** cu acționare manuală, **26 saltele, 28 noptiere, 56 perne, 56**

pilote, 56 lenjerii de pat. Cele existente sunt aproximativ din anul 2000, sunt uzate, ruginite sau rupte.

Există doar 2 paturi electrice, achiziționate în anul 2008, care sunt folosite la operațiile de cezariană și operațiile ginecopate.

Pernele, paturile, lenjeria de pat și paturile care sunt în dotarea secției sunt de asemenea foarte vechi (peste 15-21 ani), ele fiind spălate continuu la temperaturi ridicate, s-au deteriorat, lenjeriile sunt de asemenea fierte, călcate la temperaturi mari, se rup.

Există un singur frigider în Sala de nașteri pentru medicamente și unul la Ginecologie tot pentru medicamente, saloanele nefiind dotate cu frigidere.

Aspiratorul chirurgical, anul de proveniență 2011, este foarte deteriorat, rupt în unele locuri, remediat de personal pentru a putea fi folosit. El este folosit pentru sarcinile oprite în evoluție, în scop hemostatic și evacuator, este mai puțin traumatic pentru pacientă ca și chiuretajul clasic.

Lămpile mobile sau reflectoare, se folosesc la consultațiile ginecologice, asistarea la naștere. Două dintre ele sunt din anul 2008 și celelalte două din anul 2000.

Lămpile bacteriene mobile sunt două la număr primite în anul 2008 în cadrul secției, una nemaifiind funcțională.

Targa de transport paciente are anul de fabricație 2000, este ruptă, nemaifiind folosită din cauza nesiguranței pacientelor.

Căruciorul cu rotile (unul la ginecologie și unul la Sala de nașteri) donate în anul 2000 de Crucea Roșie.

Tot ce ține de sistemul informatic: monitor, unitate, tastatură, mouse, imprimantă sunt din anul 2005.

Scaunele de birou sunt tot din anul 2000, primite de la o pacientă.

Măsuțele de asistat nașterea sunt din anul 2007, uzate, ciobite, cu picioare instabile.

Scaunul operativ fără spătar este din anul 2000, prezintă urme de rugină, fiind vopsit și revopsit în repetate rânduri.

Mesele de instrumentar sunt din anul 2000.

Trusele de chiuretaj sunt vechi, unele instrumente chiar lipsesc, unele sunt ruginite de la detergenți, dezinfectanți și procesul de sterilizare.

Trusele de asistat sunt vechi, uzate de la detergenți, dezinfectanți, procesul de sterilizare.

NECESITATEA PROMOVĂRII INVESTIȚIEI

Ginecologia este ramura medicinei care se ocupă cu fiziologia și tratarea afecțiunilor sistemului genital feminin, în vreme ce obstetrica – strâns legată de ginecologie – este specialitatea medicală ce se ocupă cu fiziologia și patologia sarcinii și a nașterii, respectiv de tratamentul femeii și al pruncului în perioada pre-natală, natală și post-natală.

Secția de Obstetrică – Ginecologie asigură servicii medicale de diagnostic și tratament pacienților internați în regim de spitalizare continuă sau de zi, prin serviciul de gardă directă, cu bilet de trimitere de la medicul de familie sau prin ambulatoriu. Se acordă consultații de specialitate, reevaluări clinice și terapeutice în cabinetul din ambulatoriu de specialitate pentru pacienții internați în alte secții.

Servicii medicale în *Secția Obstetrică – Ginecologie*:

- Chiuretaj uterin pentru sarcini oprite în evoluție clasic sau prin aspirație
- Chiuretaj biopsic
- Puncție aspirativă mamară
- Biopsie cervicală
- Electrocauterizare
- Cerclaj col uterin
- Chirurgia colului classic și electrorezecție cu ansa diatermică
- Histerectomie totală clasică și laparoscopică
- Anexectomie totală clasică și laparoscopică
- Salpingectomie clasică și laparoscopică
- Operații cezariene
- Corecția incontinenței urinare după metode moderne
- Ecografia de sarcină Doppler color
- Ecografia cu sonda endovaginală
- Asigură efectuarea de investigații paraclinice (radiografii, CT RMN) și investigații de laborator

Servicii medicale în *Ambulatoriu de specialitate*:

- Consultații și ecografii de specialitate pentru cazuri ginecologice și obstetricale
- Recoltare test Babes Papanicolau
- Terapia chirurgicală a afecțiunilor mamare superficiale
- Inserția dispozitivului intrauterin
- Tratamentul și pansamentul plăgilor
- Administrarea tratamentului prin injectarea părților moi

Prin dotarea secției Obstetrică – Ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva cu echipamente medicale performante se estimează creșterea calității actului medical, îmbunătățirea serviciilor medicale către populație, în primul rând prin posibilitatea răspunderii la solicitările pacientelor și potențialelor paciente în timp util, creșterea prestigiului actului medical în municipiul Deva – reședința județului Hunedoara. Astfel că accesibilitatea spre servicii medicale locale va crește, va degreva astfel spitalele din municipiile apropiate precum Sibiu, Cluj-Napoca, Timișoara de cazurile care se vor putea rezolva pe plan local. Mutarea în secția noua (investiție a Consiliului Județean Hunedoara) și dotarea cu echipamente medicale și mobilier prin oportunitatea creată de CNI prin prezenta solicitare vor contribui cu succes la atingerea următoarelor obiective:

- **siguranța** — prin evitarea accidentelor de îngrijire a pacientelor care se presupune că ar trebui să vină în ajutorul acesteia, risc minim pentru pacientă de complicații sau efecte adverse ale tratamentului ori alte pericole legate de furnizarea serviciilor de sănătate

- **eficacitatea** — furnizarea de servicii medicale bazate pe dovezi științifice și cea mai bună practică medicală

- **furnizarea** — de îngrijire atunci când este nevoie de reducerea timpului de așteptare și a întarzierilor uneori dăunătoare atât pentru cei care primesc, cât și pentru cei care oferă îngrijire medicală

- **eficiente** — evitarea pierderilor, precum deteriorarea echipamentelor, folosirea necorespunzătoare a proviziilor, ideilor și energiei

- **echitabilitate** — furnizarea de servicii de îngrijire care nu variază în calitate din cauza caracteristicilor personale, precum genul, naționalitate, localizare geografică, statutul socio-economic

- **continuitatea** — pacienta beneficiază de un set complet de servicii de sănătate de care are nevoie, într-o ordine bine determinată, fără întrerupere sau repetarea procedurii de diagnostic și tratament

- **infrastructura fizică și confortul** — curățenie, confort, intimitate și alte aspecte importante pentru pacientă, **estimăm ca vor fi asigurate prin relocarea secției în noul corp modernizat al clădirii.**

Prin respectarea celor enumerate mai sus, estimăm creșterea fluxului de paciente. De asemenea se vor putea rezolva cazuri care în prezent sunt trimise spre alte unități medicale (Sibiu, Timișoara, Cluj-Napoca, etc.)

Oportunitatea investiției

Având în vedere scăderea drastică de peste 60% a numărului de nașteri la nivelul județului Hunedoara, raportat la anul 1990 se înregistrau un număr de 7358, iar în ultimii trei ani trendul negativ continuă, respectiv în anul 2018, un număr de 3679, în 2019, un număr de 3291, în 2020, un număr de 2897 (sursa INS_portal online: http://statistici.insse.ro). Anual, trec pragul Secției de Obstetrică – Ginecologie din cadrul Spitalului Județean de Urgență Deva, circa 1000 **paciente cu diferite afecțiuni ginecologice și o medie de peste 500 de nașteri pe an.**

Numeroase mămici aleg să nască în afara județului, la Sibiu, Cluj-Napoca și Timișoara din cauza lipsei dotărilor corespunzătoare unui act medical modern.

Deși Consiliul Județean Hunedoara s-a preocupat de modernizarea clădirilor SJU Deva și respectiv a secției de Obstetrică – Ginecologie, dotările de echipamente și mobilier au rămas la stadiul celor prezentate în imaginile fotografice .

Având în vedere că Ministerul Dezvoltării Lucrărilor Publice și Administrației derulează "Programul Național de Construcții de Interes Public sau Social" prin Compania Națională de Investiții considerăm oportună includerea la finanțare a obiectivului ,"**Dotarea Secției Obstetrică – Ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva"** în cadrul subprogramului: "Unități sanitare", în vederea îmbunătățirii condițiilor de spitalizare asigurând accesul pacienților în unități sanitare care să fie conforme standardelor europene în vigoare, prin dotare și modernizare pentru îmbunătățirea actului medical, creșterea siguranței pacienților și prevenirea infecțiilor.

Asigurarea unor investiții de tipul echipamente medicale și mobilier conforme cu normele de acreditare din legislație și cu standardele naționale și europene, vor garanta păstrarea nivelui de acreditare conform legislației naționale și europene.

Principalele efecte și rezultate imediate ale investițiilor vor consta în:

- Creșterea nivelului de protecție a sănătății familiei, mamei și copilului
- Furnizarea de servicii publice de sănătate de calitate familiei, mamei și copilului
- Facilitarea creșterii populației la servicii medicale

- Creșterea populației, respectiv a natalității în județul Hunedoara
- Stabilitatea populației în județul Hunedoara prin stabilitatea accesului la servicii medicale moderne

În vederea argumentării solicitării anexăm documentele solicitate:

- Fotografii reprezentative ale echipamentelor existente în cadrul Secției Obstetrică – Ginecologie a Spitalului Județean de Urgență Deva, realizate la zi și care au fost inserate la capitolul *Date generale ale investiției, Fotografii ale amplasamentului*;
- Persoana de contact (nume, prenume, funcție, nr. tel) a fost inserată la capitolul Date privind solicitantul, *Persoana de contact*;
- Extras de carte funciară pentru informare actualizat la care am anexat Planul de amplasament și delimitare a imobilului (PAD) aferent

Certific prin semnătura mea corectitudinea datelor completate în această solicitare și declar, sub sancțiunile stipulate de Codul Penal faptei de fals în acte publice, că pentru obiectivul de investiție solicitat, nu beneficiem de finanțare din alte surse, respectiv:

- Fondul de intervenție la dispoziția Guvernului, pentru unele unități administrativ-teritoriale afectate de calamități naturale
- Alte programe/surse de finanțare

Președinte,
Laurențiu NISTOR

ROMÂNIA
Președinte
CONSILIUL JUDEȚEAN HUNEDOARA

”CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA IMOBILULUI SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD”

I. Informații generale privind obiectul investiției

Denumirea obiectivului de investiții:
” CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA IMOBILULUI SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD”

Ordonator principal de credite/investitor
U.A.T. Județul Hunedoara – Consiliul Județean Hunedoara
Localizare si descriere:
Amplasament
Obiectivului de investiții, este amplasat în Municipiul Brad, Str. Măgura, Nr. 25, județul Hunedoara.
Imobilul propus spre reabilitare se afla în domeniul public al Județului Hunedoara, înscris în Cartea Funciară nr. 64146 Brad, fiind compus din:
- teren cu nr. cadastral 64146, cu o suprafață de 44.852 mp, și
- construcții:
A.1.1, Nr. cadastral 64146-C1, Nr. niveluri:5; S. construita la sol: 1479 mp; S. construita desfasurata: 5916 mp; Clădire Sanatoriu TBC Brad D+P+2E;
A.1.2, Nr. cadastral 64146-C2, Nr. niveluri:3; S. construita la sol: 355 mp; S. construita desfasurata: 1050 mp; Cladire birouri (administrativ) P+2E;

II. Situația existentă și necesitatea realizării obiectivului/proiectului de investiții

Prezentarea contextului: politici, strategii, legislație, acorduri relevante, structuri instituționale și financiare

Conform Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE, eficiența energetică reprezintă o modalitate importantă prin care pot fi abordate provocările fără precedent cauzate de dependența crescută față de importurile de energie și cantitatea redusă de resurse energetice, precum și de a depăși criza economică.
Organismele publice de la nivel național, regional și local trebuie să îndeplinească un rol exemplar în ceea ce privește eficiența energetică, deoarece clădirile deținute de instituțiile publice au o pondere semnificativă din parcul imobiliar și o vizibilitate ridicată în viața publică.
Majoritatea clădirilor publice din administrarea U.A.T. Județul Hunedoara au fost construite în perioada în care nu se punea problema limitării consumului de energie. În acea perioadă, majoritatea clădirilor din România, inclusiv cele publice, au fost construite fără să existe cerințe termice specifice ale elementelor de construcții care alcătuiesc anvelopa acestora.
Cadrul de finanțare Programul Național de Redresare și Reziliență oferă o reală oportunitate pentru obținerea finanțării necesară, axa fiind investiții în creșterea eficienței energetice a clădirilor publice deținute și ocupate de autoritățile publice locale.
Programul se adresează unităților administrativ-teritoriale organizate la nivel de comună, oraș, municipiu, județ, subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale mun. București și instituțiilor publice din subordinea/în coordonarea autorităților deliberative ale administrației publice locale. Acestea pot beneficia de fonduri pentru modernizarea și creșterea eficienței energetice a clădirilor publice, contribuind în același timp la îmbunătățirea calității mediului prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și la reducerea consumului anual de energie primară și promovarea utilizării surselor regenerabile de energie.
Finanțarea se asigură în procent de 100% din cheltuielile eligibile ale unui obiectiv de investiții și în limita a 440 de euro/mp de suprafață desfășurată.
Acest program de finanțare sprijină măsuri de eficiență energetică a clădirilor publice, având ca scop modernizarea energetică, inclusiv izolare termică, reabilitarea și modernizarea sistemelor de încălzire, a

rețelelor și instalațiilor de iluminat și a sistemului de management energetic al clădirii (măsuri de eficiență energetică tipice).
Obiectivul ”Creșterea eficienței energetice” este unul strategic și face parte din Obiectivul al treilea ”20/20/20” în domeniul schimbărilor climatice și al energiei, cuprins în cadrul Strategiei Europa 2020 – o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii.
Imobilul și terenul situat în Brad, Str. Magura, Nr. 25, jud. Hunedoara conform Contractului de administrare nr. 9187/28.05.2021 – 4674/02.06.2021, și a actelor adiționale ulterioare, încheiat între Consiliul Județean Hunedoara și Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad, este în administrarea Sanatoriului de Pneumoftiziologie Brad. Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este instituție publică în subordinea Consiliului Județean Hunedoara cu sediul în Municipiul Brad, str. Măgura, nr. 25, județul Hunedoara.

III. Plan de masuri

Componenta 1: SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD (CF 64146 – C1):

Conform auditului energetic, se propun următoarele:

A. Soluţii recomandate la nivel de clădire:

Soluţii recomandate pentru anvelopa clădirii:

• Sporirea rezistentei termice a tamplariei peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin schimbarea tamplariei si schimbarea sticlei, ansamblul avand Rmin = 0,77 m2K/W (sau 1,30 W/m2K) avand in vedere ca tamplaria nu intruneste conditiile de rezistenta termica minima;
• Sporirea rezişţentei termice a planseului de peste ultimul etaj peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 5.00 m2K/W;
• Sporirea rezişţentei termice a placii pe sol, a soclului si a peretilor exteriori peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 1,80 m2K/W.

Soluţii recomandate pentru instalaţiile aferente clădirii:

• Refacerea intregii instalatii interioare de incalzire si acm (dupa caz) inclusiv dotarea cu sistem regenerabil solar de producere a energiei;
• Montarea robineţilor cu termostat pe racordul corpurilor de încălzire din spaţiile comune.
• Asigurarea calităţii aerului interior prin ventilare naturală sau ventilare hibridă a spaţiilor comune.
• Montarea debitmetrelor pe racordurile de apă caldă şi apă rece şi a gicacalorimetrelor, dupa caz;
• Montarea becurilor economice în locul celor cu incandescenţă sau fluorescenta existente din spaţiile comune, de tip LED

B. Soluţii recomandate la nivel de incaperi / sali de clasa.

Soluţii recomandate pentru anvelopa incaperilor din cladire:

• Sporirea rezistentei termice a tamplariei peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin schimbarea tamplariei si schimbarea sticlei, ansamblul avand Rmin = 0,77 m2K/W (sau 1,30 W/m2K) avand in vedere ca tamplaria nu intruneste deja conditiile de rezistenta termica minima;
• Sporirea rezişţentei termice a planseului de peste ultimul etaj peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 5.00 m2K/W;
• Sporirea rezişţentei termice a placii pe sol, a soclului si a peretilor exteriori peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 1,80 m2K/W.

Soluţii recomandate pentru instalaţiile aferente cladirii:

• Montarea robineţilor cu termostat pe racordul corpurilor de încălzire.
• Montarea debitmetrelor la punctele individuale de consum apă caldă şi apă rece.
• Montarea becurilor economice (LED) în locul celor cu incandescenţă sau fluorescente;

• Asigurarea calităţii aerului interior prin ventilare naturală sau ventilare hibridă a cladirii (ex: introducere permanentă aer exterior prin orificii pe faţade şi evacuare aer interior prin băi şi grupuri sanitare) Se recomanda de asemenea proiectarea si executia unui sistem de ventilare cu recuperare de caldura;

C. Sunt recomandate şi următoarele **măsuri conexe**, pe ansamblul cladirii în vederea creşterii în mod direct sau indirect a performanţei energetice a apartamentului din blocul de locuinţe:

- măsuri generale de organizare/monitorizare:

• înregistrarea regulată a consumului de energie termica;
• analiza facturilor de energie şi revizuirea contractelor de furnizare a energiei şi modificarea lor, dacă este cazul;
• solicitarea serviciilor de consultanţă energetică din partea unor auditori energetici atestati, experti tehnici atestati pentru exigenta E si dupa caz auditori energetici ANRE.

- **măsuri asupra instalaţiilor de încălzire:**

• schimbarea coloanelor de încălzire şi a racordurilor la corpurile de încălzire;
• înlocuirea corpurilor de incalzire, avand in vedere ca din informatiile primite nu au fost spalate si sau curatate in ultimii 3 ani;
• îndepărtarea obiectelor care împiedică cedarea de căldură a radiatoarelor către încăpere
• introducerea între perete şi radiator a unei suprafeţe reflectante care să reflecte căldura radiantă către cameră;
• echilibrarea termo-hidraulică corectă a corpurilor de încălzire, coloanelor de agent termic, reţelei de distribuţie în general;
• Izolarea intregii distributii de agent termic

- **măsuri asupra instalaţiilor de apă caldă de consum (A.C.C.):**

• schimbarea coloanelor de a.c.c. şi a racordurilor la obiectele sanitare, daca acestea sunt deteriorate;
• înlocuirea obiectelor sanitare, daca acestea sunt deteriorate;
• utilizarea panourilor solare pentru prepararea individuală/colectivă a A.C.C. si a a lot solutii de folosire a energiei regenerabile;
• utilizarea de dispersoare pentru baterii economice cu antrenare de aer pentru scaderea consumului de apa;
• echilibrarea hidraulică a reţelei de distribuţie a apei calde de consum.
• izolarea termica a integii distributii de acc;

Se vor lua în calcul :
S1 Peretii exteriori – 15 cm vata bazaltica
S2 Acoperisul sarpanta – 25 cm vata bazaltica rigida
S3 Soclu – 10 cm polistiren extrudat XPS300
S4 Tamplarie
S5 Placa pe sol la subsol
S6 Instalatia de incalzire (din care 30% aprox. 15.000 kWh/an aport solar – energie verde)
S7 Apa calda de consum (din care aprox. 160.000 kWh/an aport solar – energie verde, respectiv aprox. 100.000 kWh/an suplimentar fata de situatia existenta)
S8 Instalatia de iluminat
S9 Ventilatie/climatizare (cu surse regenerabile si COP min 3,5)

Astfel, prin implementarea soluțiilor de anvelopare si de montare de surse de energie regenerabila, se obtine o reducere de 53,79% pentru energia primara si o reducere de 70,53% a emisiilor de CO_2.

Indicatori solicitati prin cererea de finantare:

Rezultate	Valoare la începutul implementării proiectului	Valoare la finalul implementării proiectului
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m^2 an)	**363,74**	**64,33**
Consumul de energie primară (kWh/m^2 an)	**548,18**	**253,31**
Consumul de energie primară utilizând surse conventionale (kWh/m^2 an)	**534,67**	**198,53**
Consumul de energie primară utilizând surse regenerabile (kWh/m^2 an)	**12,28**	**49,81**
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/m^2 an)	**127,71**	**37,64**

Aceste recomandari sunt minimale. In cadrul Documentatiei de avizare a lucrarilor de interventii, proiectantul va identifica si propune o varianta optima de masuri care va include in mod obligatoriu masurile minime din auditul energetic cat si alte masuri tehnice de interventie, conform temei de proiectare transmisa de Beneficiar.

Componenta 2: SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD (CF 64146 – C2):

Conform auditului energetic, se propun următoarele:

A. Soluţii recomandate la nivel de clădire:

Soluţii recomandate pentru anvelopa clădirii:

• Sporirea rezistentei termice a tâmplăriei peste valoarea minimă prevăzută de normele tehnice în vigoare, prin schimbarea tâmplăriei și schimbarea sticlei, ansamblul având Rmin = 0,69 m2K/W (sau 1,45 W/m2K) având în vedere că tâmplăria nu întrunește condițiile de rezistenta termica minima;

• Sporirea rezistenței termice a planșeului de peste ultimul etaj peste valoarea minimă prevăzută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 5.00 m2K/W;

• Sporirea rezistenței termice a plăcii pe sol, a soclului si a pereților exteriori peste valoarea minimă prevăzută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 1,80 m2K/W.

Soluţii recomandate pentru instalaţiile aferente clădirii:

• Refacerea întregii instalații interioare de încălzire și acm (după caz) inclusiv dotarea cu sistem regenerabil solar de producere a energiei;

• Montarea robineţilor cu termostat pe racordul corpurilor de încălzire din spaţiile comune.

• Asigurarea calităţii aerului interior prin ventilare naturală sau ventilare hibridă a spaţiilor comune.

• Montarea debitmetrelor pe racordurile de apă caldă şi apă rece şi a gicacalorimetrelor, dupa caz;

• Montarea becurilor economice în locul celor cu incandescenţă sau fluorescenta existente din spaţiile comune, de tip LED

B. Soluţii recomandate la nivel de incaperi / sali de clasa.

Soluţii recomandate pentru anvelopa incaperilor din cladire:

• Sporirea rezistentei termice a tamplariei peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin schimbarea tamplariei si schimbarea sticlei, ansamblul avand Rmin = 0,69 m2K/W (sau 1,45 W/m2K) avand in vedere ca tamplaria nu intruneste deja conditiile de rezistenta termica minima;

• Sporirea rezistenței termice a planșeului de peste ultimul etaj peste valoarea minimă prevăzută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 5.00 m2K/W;

• Sporirea rezistenței termice a plăcii pe sol, a soclului si a peretilor exteriori peste valoarea minimă prevazută de normele tehnice în vigoare, prin izolarea termică, Rmin = 1,80 m2K/W.

Soluţii recomandate pentru instalaţiile aferente cladirii:
• Montarea robineţilor cu termostat pe racordul corpurilor de încălzire.
• Montarea debitmetrelor la punctele individuale de consum apă caldă şi apă rece.
• Montarea becurilor economice (LED) în locul celor cu incandescenţă sau fluorescente;
• Asigurarea calităţii aerului interior prin ventilare naturală sau ventilare hibridă a cladirii (ex: introducere permanentă aer exterior prin orificii pe faţade şi evacuare aer interior prin băi şi grupuri sanitare) Se recomanda de asemenea proiectarea si executia unui sistem de ventilare cu recuperare de caldura;
C. Sunt recomandate şi următoarele **măsuri conexe**, pe ansamblul cladirii în vederea creşterii în mod direct sau indirect a performanţei energetice a apartamentului din blocul de locuinţe:
- măsuri generale de organizare/monitorizare:
• înregistrarea regulată a consumului de energie termica;
• analiza facturilor de energie şi revizuirea contractelor de furnizare a energiei şi modificarea lor, dacă este cazul;
• solicitarea serviciilor de consultanţă energetică din partea unor auditori energetici atestati, experti tehnici atestați pentru exigenta E si după caz auditori energetici ANRE.

- **măsuri asupra instalaţiilor de încălzire:**
• schimbarea coloanelor de încălzire şi a racordurilor la corpurile de încălzire;
• înlocuirea corpurilor de încălzire, având in vedere ca din informațiile primite nu au fost spălate si sau curatate in ultimii 3 ani;
• îndepărtarea obiectelor care împiedică cedarea de căldură a radiatoarelor către încăpere
• introducerea între perete şi radiator a unei suprafeţe reflectante care să reflecte căldura radiantă către cameră;
• echilibrarea termo-hidraulică corectă a corpurilor de încălzire, coloanelor de agent termic, reţelei de distribuţie în general;
• izolarea întregii distribuții de agent termic

- **măsuri asupra instalaţiilor de apă caldă de consum (A.C.C.):**
• schimbarea coloanelor de a.c.c. şi a racordurilor la obiectele sanitare, daca acestea sunt deteriorate;
• înlocuirea obiectelor sanitare, daca acestea sunt deteriorate;
• utilizarea panourilor solare pentru prepararea individuală/colectivă a A.C.C. si a a lot solutii de folosire a energiei regenerabile;
• utilizarea de dispersoare pentru baterii economice cu antrenare de aer pentru scaderea consumului de apa;
• echilibrarea hidraulică a reţelei de distribuţie a apei calde de consum.
• izolarea termica a integii distributii de acc;

Se vor lua în calcul :
S1 Peretii exteriori – 15 cm vata bazaltica
S2 Acoperisul sarpanta – 25 cm vata bazaltica rigida
S3 Soclu – 10 cm polistiren extrudat XPS300
S4 Tamplarie
S5 Placa pe sol la subsol
S6 Instalatia de incalzire (din care 30% aprox. 15000 kWh/an aport solar – energie verde)
S7 Apa calda de consum (din care aprox. 3000 kWh/an aport solar – energie verde existenta – panouri solare existente pe amplasament si 1500 kWh/an aport solar suplimentar)
S8 Instalatia de iluminat
S9 Ventilatie/climatizare (cu surse regenerabile si COP min 3,5)

Astfel, prin implementarea soluțiilor de anvelopare si de montare de surse de energie regenerabila, se obtine o reducere de 60,64% pentru energia primara si o reducere de 75,91% a emisiilor de CO2.
Indicatori solicitati prin cererea de finantare:

Rezultate	Valoare la începutul implementării proiectului	Valoare la finalul implementării proiectului
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m^2 an)	**340,02**	**47,05**
Consumul de energie primară (kWh/m^2 an)	**486,56**	**194,86**
Consumul de energie primară utilizând surse conventionale (kWh/m^2 an)	**482,22**	**165,04**
Consumul de energie primară utilizând surse regenerabile (kWh/m^2 an)	**3,94**	**24,06**
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/m^2 an)	**109,98**	**26,49**

Aceste recomandari sunt minimale. In cadrul Documentatiei de avizare a lucrarilor de interventii, proiectantul va identifica si propune o varianta optima de masuri care va include in mod obligatoriu masurile minime din auditul energetic cat si alte masuri tehnice de interventie, conform temei de proiectare transmisa de Beneficiar.

IV. Valoarea maximă eligibilă a proiectului:

În conformitate cu **Ghidul specific privind regulile şi condiţiile aplicabile finanţării din fondurile europene aferente planului național de redresare și reziliență în cadrul apelurilor de proiecte PNRR/2022/C5/2/B.2.1/1, PNRR/2022/C5/2/B.2.2/1 aprobat prin Ordinul 441/24.03.2022, cu modificările și completările ulterioare:**

Valoarea maximă eligibilă a proiectului = (aria desfășurată x cost unitar pentru lucrări de renovare moderată sau aprofundată, după caz) + (cost stație încărcare rapidă x număr de stații)
Curs infoeuro conform Ghidului specific este 1 euro=4,9227 lei aferent lunii mai 2021, conform PNRR, Componenta 5 – Valul Renovării, Anexa III- Metodologie costuri
Aria desfășurată cumulată a tuturor componentelor= aria desfășurată Componenta C1: 5.916,00 mp + aria desfășurată Componenta C2: 1050,00 mp = 6.966,00 mp

Renovare energetică (euro fără TVA)	Stații încarcare (euro fără TVA)	Total obiectiv (euro fără TVA)	Total obiectiv (lei fără TVA)
3.065.040,00	**75.000,00**	**3.140.040,00**	**15.457.474,91**

Din care:

- reabilitare energetică pe componente:

Componenta	Euro fără TVA	Lei fără TVA
Componenta 1: **SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD (CF 64146 – C1)**	2.603.040,00	12.813.985,01
Componenta 2: **SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD (CF 64146 – C2)**	462.000,00	2.274.287,40

Beneficiar
Județul Hunedoara
Nr. 12184 / 16.07.2021

Aprobat
Președinte
Laurențiu Nistor

NOTĂ CONCEPTUALĂ

1. INFORMAȚII GENERALE PRIVIND OBIECTIVUL DE INVESTIȚII PROPUS:

1.1.Denumirea obiectivului:

"CREȘTEREA SIGURANȚEI PACIENȚILOR ÎN SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD".

1.2. Ordonator principal de credite:

Bugetul Consiliului Județean Hunedoara

1.3.Ordonator de credite secundar

1.4.Beneficiarul investiției:

Județul Hunedoara

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad

2. NECESITATEA ŞI OPORTUNITATEA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII PROPUS:

2.1. Scurtă prezentare privind :

a) Deficiențe ale situației actuale:

Sanatoriul a fost înființat în anul 1942 cu destinația inițială de casă de odihnă pentru minerii de la Societatea Minieră ,,Mica Brad", având o structură arhitecturală deosebită și a fost preluat în anul 1946 de către Ministerul Sănătății ca Sanatoriu TBC.

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este o unitate medicală subordonată administrativ Consiliului Județean Hunedoara și din punct de vedere al populației efectiv deservite, oferă servicii medicale pentru cca. 485.712 locuitori ai județului Hunedoara din care 40.693 sunt locuitori ai Municipiului Brad și ai comunelor învecinate, cât şi populației din județele limitrofe: Arad, Timiș, Mehedinți, Caraș-Severin, Bihor, Gorj, Alba.

Prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 434 / 26.03.2021, privind aprobarea Planului de măsuri pentru organizarea spitalelor și a unităților de dializă în contextul pandemiei cauzate de COVID-19 și a listei spitalelor și unităților de dializă care asigură asistență medicală pentru pacienți, cazuri confirmate și suspecte de COVID-19, conform clasificării spitalelor în 3 niveluri de competență, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este clasificat ca spital care

asigură asistența medicală pentru pacienți, cazuri confirmate și suspecte de COVID-19, de nivel III.

Având în vedere faptul că limitarea răspândirii virusului, precum și a efectelor extrem de grave ale acestuia asupra populației României, implică dotarea cu echipamente medicale a spitalelor, în contextul consolidării infrastructurii medicale pentru a face față provocărilor ridicate de combatere a epidemiei de COVID-19, starea de uzură fizică, morală și suprasolicitarea determinată de numărul mare de pacienți ai unității medicale creează un risc major pentru viața și sănătatea pacienților internați .

Clădirea stației de oxigen din cadrul Sanatoriului de Pneumoftiziologie Brad, precum şi instalațiile tehnologice de fluide medicale au fost realizate în anul 2016. Astfel este asigurată alimentarea cu oxigen medical pentru un număr de 88 de posturi, pentru întreaga incintă a spitalului. Rețeaua de distribuție a oxigenului medical pleacă din stația de oxigen şi alimentează în cadrul Pavilionului nr.1, saloanele prevăzute cu posturi de fluide medicale.
Alimentarea cu energie electrică se realizează prin intermediul unui post de transformare aflat pe terenul Sanatoriului și aparținând SC ELECTRICA SA. Sanatoriul este dotat cu un grup electrogen propriu din 2007 pentru a se asigura continuitatea activității, parțial, în cazul întreruperii distribuției energiei electrice

Deficiențele actuale constă în faptul că la momentul de față, instalațiile electrice aferente (tablouri generale, rețele de distribuție, tablouri locale, etc) Pavilioanelei nr. 1 și 2 au durata de viață expirată fiind afectate de modificări constructive survenite în decursul timpului.
De-a lungul timpului au fost executate diverse intervenții asupra instalației electrice interioare care este foarte veche, subdimensionată și nu prezintă siguranță în exploatare. Generatorul de curent existent este subdimensionat și nu poate asigura energia electrică necesară funcționării tuturor consumatorilor existenți și a celor cu care urmează a fi dotată unitatea medicală prin proiectele de investiții avute în vedere în perioada următoare.
Pavilioanele nr.1 și 2 ale unității spitalicești nu sunt prevăzute cu un sistem de detectare, semnalizare și alarmare cu acoperire totală, în cazul producerii unui incendiu, iar Pavilionul nr. 1 nu este prevăzut nici cu un sistem de detectare, semnalizare și alarmare în cazul depășirii concentrației maxime de oxigen în atmosferă, ceea ce poate conduce la creșterea riscului producerii unor incendii cu efecte grave asupra vieții și sănătății pacienților internați în cadrul unității.
b) <u>Efectul pozitiv previzionat prin realizarea obiectivului de investiții</u>:
Prin executarea lucrărilor ce se impun a se realiza la instalația electrică de la Pavilionul nr. 1 (corp spital) și Pavilionul nr. 2 (corp administrativ) în vederea remedierii deficiențelor actuale

2

la Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad, montarea unui generator de curent care să asigure energia necesară funcționării în cazul unei pene de curent, montarea unui sistem de detectare, semnalizare și alarmare cu acoperire totală, în cazul producerii unui incendiu și montarea în Pavilionul nr. 1 și a unui sistem de detectare, semnalizare și alarmare în cazul depășirii concentrației maxime de oxigen în atmosferă, activitatea spitalicească se va putea desfășura în condiții de siguranță iar riscul producerii unor incendii va fi redus la minimum.

c) Impactul negativ previzionat în cazul nerealizării obiectivului de investiții

Nerealizarea investiției conduce la un risc major de producere a incendiilor cu efecte negative asupra vieții și sănătății pacienților internați, precum și a personalului ce își desfășoară activitatea în această unitate.

2.2. Prezentarea, după caz, a obiectivelor de investiții cu aceleași funcțiuni sau funcțiuni similare cu obiectivul de investiții propus, existente în zonă, în vederea justificării necesității realizării obiectivului de investiții propus : **Nu este cazul**

2.3. Existența după caz, a unei strategii, a unui master plan ori a unor planuri similare, aprobate prin acte normative, în cazul cărora se poate încadra obiectivul de investiții propus: **Nu este cazul.**

2.4. Existența , după caz, a unor acorduri internaționale ale statului care obligă partea română la realizarea obiectivului de investiții: **Nu este cazul**

2.5. Obiective generale, preconizate a fi atinse prin realizarea investiției.

Prin realizarea investiției, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad își propune să asigure siguranța în exploatare a infrastructurii electrice și să reducă la minimum riscul producerii unor incendii cu efecte grave asupra vieți și sănătății pacienților internați în cadrul Sanatoriului de Pneumoftiziologie Brad, precum și a personalului ce își desfășoară activitatea în această unitate.

3. ESTIMAREA SUPORTABILITĂȚII INVESTIȚIEI PUBLICE

3.1. Estimarea cheltuielor pentru execuția obiectivului de investiții

Calculul exact al cheltuielilor pentru execuția obiectivului de investiții se va face după elaborarea documentațiilor în toate fazele de proiectare.

Valoarea totală a investiției se poate aprecia la 1.530.000,00 lei TVA inclus, la care se adaugă taxele aferente avizelor și acordurilor necesare.

3.2. Estimarea cheltuielilor

- Lucrări de modernizare a infrastructurii electrice la Pavilionul nr. 1 (corp spital) și Pavilionul nr. 2 (corp administrativ) – 750.000,00 lei TVA inclus

- sistem de detectare, semnalizare și alarmare în cazul depășirii concentrației maxime de oxigen în atmosferă la Pavilionul nr. 1 – 510.000,00 lei TVA inclus
- sistem de detectare, semnalizare și alarmare incendii cu acoperire totală la Pavilioanele nr. 1 și 2 – 270.000,00 lei TVA inclus.

3.3. Surse identificate pentru finanțarea cheltuielor estimate:

Bugetul Consiliului Județean Hunedoara

4. INFORMAȚII PRIVIND REGIMUL JURIDIC, ECONOMIC ŞI TEHNIC AL TERENULUI

Construcția aparține Unității administrativ teritoriale – Județul Hunedoara. Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este o unitate medicală subordonată administrativ Consiliului Județean Hunedoara.

5. PARTICULARITĂȚI ALE AMPLASAMENTULUI PROPUS PENTRU REALIZAREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII:

a) Amplasamentul obiectivului de investiții

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este o unitate sanitară cu paturi, în administrarea Consiliului Județean Hunedoara, situată în zona municipiului Brad, dealul Măgura, la o altitudine de 450 metri, într-o zonă nepoluată, împădurită cu foioase și conifere

b) Relații cu zone învecinate,accesuri existente și/sau căi de acces posibile :

Sanatoriul se află la o distanta de aproximativ 4 km față de municipiul Brad și 42 km față de municipiul Deva.

c) Surse de poluare existente în zonă

Nu este cazul

d) Particularități de relief

Periferia Orașului Brad, în zona de deal.

e)nivel de echipare tehnico-edilitară

Clădirea sanatoriului este racordată la rețeaua de utilități existentă în zonă.

f) Existenta unor eventuale retele tehnico-edilitare in amplasament care ar necesita relocate/protejate - se va stabili în cadrul proiectării dacă este cazul.

g) Posibile obligatii de servitute

Nu este cazul

h)Condiționări constructive determinate de starea tehnică a unor construcții existente în amplasament

Nu este cazul

I) Reglementări urbanistice aplicabile zonei

Nu e cazul

j) Existența de monumente istorice /de arhitectură sau situri arheologice pe amplasament sau în zona învecinată și a condiționărilor specifice unor zone protejate – nu se cunoaste existența acestora.

6. DESCRIEREA SUCCINTĂ A OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII PROPUS DIN PUNCT DE VEDERE TEHNIC ŞI FUNCȚIONAL:

a) destinație și funcțiuni:

- Obiectivul de investiție propus, constă în execuția de lucrări de reabilitare și modernizare a infrastructurii electrice a SANATORIULUI DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD în cadrul Pavilionului nr. 1 (corp spital) și Pavilionului nr. 2 (Corp Administrativ), achiziția și montajul sistemelor de detectare, semnalizare și alarmare incendii cu acoperire totală în cadrul Pavilioanelor nr. 1 și 2, achiziția și montajul unui sistem de detectare, semnalizare și alarmare în cazul depășirii concentrației maxime de oxigen în atmosferă în toate saloanele, rerzervele, spațiile în care există oxigen / prize de oxigen din cadrul Pavilionului nr. 1 a Sanatoriului de Pneumoftiziologie Brad.

b) Caracteristici, parametrii şi date tehnice specifice preconizate;

În prima etapă se vor elabora Documentația de Avizare a Lucrărilor de Intervenții ce va cuprinde:

- refacerea instalațiilor electrice pentru Pavilioanele nr. 1 si nr. 2 din cadrul Sanatoriului;
- creșterea numărului de prize conform necesarului actual,
- implementarea unei tehnologii eficiente de iluminat, de tip led, cu costuri de exploatare și mentenanță reduse;
- instalarea de stâlpi și corpuri de iluminat pentru iluminat exterior;
- uniformizarea sistemelor de lămpi folosite pentru iluminat precum și utilizarea de lămpi corespunzătoare pentru zonele cu cerințe de iluminare specifice;
- achiziția unui grup electrogen ca o sursă alternativă de curent în cazul întreruperii alimentării cu energie electrică ținând cont de necesitățile actuale și investițiile avute în vedere;
- înlocuirea cablului de alimentare cu energie electrică care face legătura între transformator și postul de distribuție al sanatoriului, cu un cablu dimensionat corespunzător din punct de vedere al puterii consumate.

Sistemul de detectare, semnalizare și alarmare incendii cu acoperire totală pentru Pavilioanele nr. 1 și 2 va cuprinde minim următoarele:

- detectoare de fum,
- echipamente de control și semnalizare (centrala de semnalizare),
- dispozitive de alarmare,
- declanșatoare manuale de alarmă (butoane de semnalizare)
- semnalizatoare optice,
- surse de alimentare cu energie electrică,
- rețea de cabluri.

Sistemul de detectare, semnalizare și alarmare în cazul depășirii concentrației maxime de oxigen în atmosfera pentru Pavilioanele nr. 1 va cuprinde minim următoarele:

- centrală adresabilă de detecție
- detectori nivel de O2
- alarme acustice și luminoase instalate pe holurile clădirii în dreptul fiecărei uși de acces în saloane, legate la sistemele staționare de detecție a oxigenului,
- Modul de control
- Rețea de cabluri

c) Durata minimă de funcționare apreciată: 10 ani

d) Nevoi/solicitări funcționale specifice

Funcționarea instalației electrice la parametri normali și prevenirea apariției unor eventuale incendii

7. JUSTIFICAREA NECESITĂȚII ELABORĂRII DOCUMENTAȚIILOR TEHNICE.

Toate fazele de elaborare a documentațiilor tehnice sunt reglementate de HG 907/2016, cu respectarea Legii 10/1995 actualizată și a Legii 50/1991 actualizată.

Având în vedere portofoliul de proiecte propus spre finanțare din fonduri nerambursabile, se va respecta Ghidul Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020, Axa Prioritară 9 Protejarea sănătății populației în contextual pandemiei cauzate de COVID-19, Obiectivul Specific 9.1 Creșterea capacității de gestionare a crizei sanitare COVID-19, Cod apel POIM/935/9/1 Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale cu modificările și completările ulterioare.

Întocmit,
Ing. Mang Marius

Data
16.07.2021

Beneficiar: Consiliul Județean Hunedoara
Serviciul Investiții
Nr. 12185 / 16.07.2021

TEMA DE PROIECTARE

1.INFORMAȚII GENERALE:

1.1 Denumirea obiectivului de investiții:

"CREȘTEREA SIGURANȚEI PACIENȚILOR ÎN SANATORIUL DE PNEUMOFTIZIOLOGIE BRAD"

"1.2 Ordonator principal de credite

Bugetul Consiliului Județean Hunedoara

1.3 Ordonator de credite (secundar, tertiar):

1.4 Beneficiarul investiției

Consiliul Județean Hunedoara

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad

1.5 Elaboratorul temei de proiectare

Consiliul Județean Hunedoara

2. DATE DE IDENTIFICARE A OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII:

2.1 Informații privind regimul juridic, economic şi tehnic al construcției existente

Sanatoriul a fost înființat în anul 1942 cu destinația inițială de casă de odihnă pentru minerii de la Societatea Minieră ,,Mica Brad", având o structură arhitecturală deosebită și a fost preluat în anul 1946 de către Ministerul Sănătății ca Sanatoriu TBC.

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este o unitate medicală subordonată administrativ Consiliului Județean Hunedoara și din punct de vedere al populației efectiv deservite, oferă servicii medicale pentru cca. 485.712 locuitori ai județului Hunedoara din care 40.693 sunt locuitori ai Municipiului Brad și ai comunelor învecinate, cât şi populaţia din județele limitrofe: Arad, Timiș, Mehedinți, Caraș-Severin, Bihor, Gorj, Alba.

7

2.2 Particularități ale amplasamentului propus pentru realizarea obiectivului de investiții

a) Descrierea succintă a amplasamentului propus (localizare, suprafața terenului, dimensiuni în plan):

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este unitate sanitară cu paturi, în administrarea Consiliului Județean Hunedoara, situată în zona municipiului Brad, dealul Măgura, la o altitudine de 450 metri, într-o zonă nepoluată, împădurită cu foioase și conifere. Activitatea medicală se desfășoară în Pavilionul nr.1 al unității spitalicești, iar partea administrativă se desfășoară în Pavilionul nr.2.

b) Relațiile cu zone învecinate, accesuri existente şi căi de acces posibile:

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad este situată pe dealul Măgura, la o distanță de aproximativ 4 km față de municipiul Brad și 42 km față de municipiul Deva.

c) Surse de poluare existente în zonă: Nu e cazul

d) Particularități de relief: Clădirea sanatoriului de pneumoftiziologie Brad este situată în zonă de deal ;

e) Nivel de echipare tehnico – edilitară al zonei şi posibilități de asigurare a utilităților: Sanatoriul este racordat la rețeaua publică de utilități.

f) Existența unor eventuale rețele edilitare în amplasament care ar necesita relocare/ protejare, în măsura în care pot fi identificate: Se vor stabili la momentul proiectării.

g) Posibile obligații de servitude: Nu e cazul

h) Condiționări constructive determinate de starea tehnică şi de sistemul constructiv al unor construcții existente în amplasament, asupra cărora se vor face lucrările de intervenții, după caz : Dacă este cazul , se vor preciza în documentația de proiectare.

i) Reglementări urbanistice aplicabile zonei conform documentațiilor de urbanism aprobate: plan urbanistic general, plan urbanistic zonal şi regulamentul local de urbanism aferent: Nu e cazul

j) Existența de monumente istorice/ de arhitectură sau situri arheologice pe amplasement sau în zona imediat învecinată; existența condiționărilor specifice în cazul existenței unor zone protejate sau de protecție : Nu e cazul.

2.3 Descrierea succintă a obiectivului de investiții propus, din punct de vedere tehnic şi funcțional

a) Destinație şi funcțiuni:

Prin realizarea investiției, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad își va putea desfășura activitatea în condiții de siguranță iar posibilitatea izbucnirii unui incendiu cu efecte grave va fi redusă la minim.

b) Caracteristici, parametrii şi date tehnice specifice preconizate:

- va fi reabilitată și modernizată instalația electrică la Pavilionul nr.1 (corp spital) și Pavilionul nr. 2 (corp administrativ).

- se va înlocui generatorul de curent existent, cu un generator de curent care să asigure energia necesară funcționării echipamentelor existente precum și cele avute în vedere a fi montate în perioada următoare în cazul unei pene de curent și se vor face toate conexiunile necesare și punerea în funcțiune a noilor instalații.

- se va monta în Pavilioanele nr. 1 și nr.2 un sistem de detectare, semnalizare și alarmare cu acoperire totală în cazul producerii unui incendiu și un sistem de detectare, semnalizare și alarmare în cazul depășirii concentrației maxime de oxigen în atmosferă în Pavilionul nr.1.

c) Nivelul de echipare, de finisare şi dotare, exigențe tehnice ale construcției, în conformitate cu cerințele funcționale stabilite prin reglementări tehnice de patrimoniu şi de mediu în vigoare :

Realizarea obiectivului de investiție se va face cu respectarea tuturor standardelor, normativelor și a condițiilor de mediu în vigoare.

d) număr estimați de utilizatori: 1- Sanatoriul de Pneumoftiziologie Brad

e) durata minimă de funcționare, apreciată corespunzător destinației: 10 ani

f) nevoi/ solicitări funcționale specifice:

Execuția lucrărilor va avea drept scop:

- desfășurarea activității spitalicești în condiții normale și de siguranță
- minimizarea pagubelor și a efectelor în cazul apariției unui incendiu
- sporirea siguranței şi a condițiilor de confort;
- reducerea impactului asupra mediului;

g) corelarea soluțiilor tehnice cu condiționările urbanistice de protecție a mediului patrimoniului: Proiectantul va asigura respectarea tuturor condițiilor prevăzute de lege, iar soluțiile cuprinse în proiect vor fi avizate și aprobate de verificatorul tehnic atestat în domeniu.

h) stabilirea unor criterii clare în vederea soluționării nevoii beneficiarului la elaborarea documentației tehnico-economice;
- se va elabora Documentația de Avizare a Lucrărilor de Intervenție, Proiectul Tehnic și se va face execuția, punerea în funcțiune a instalațiilor și școlarizarea personalului.

2.4.Cadrul legislativ aplicabil şi impunerile ce rezultă prin aplicarea acesteia

Legea nr.10/1995 privind calitatea în construcții; Hotărârea nr. 907/2016 privind etapele de elaborare şi conținutul cadru al documentațiilor tehnico-economice aferente obiectivelor/ proiectelor de investiții finanțate din fonduri publice, Normativele în domeniu, aplicabile la data prezentei.

Având în vedere portofoliul de proiecte propus spre finanțare din fonduri nerambursabile, se va respecta Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020, Axa Prioritară 9 Protejarea sănătății populației în contextual pandemiei cauzate de COVID-19, Obiectivul Specific 9.1 Creșterea capacității de gestionare a crizei sanitare COVID-19, Cod apel POIM/935/9/1 Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale cu modificările și completările ulterioare;

APROB
Beneficiar
Consiliul Județean Hunedoara
Președinte
Laurențiu NISTOR

Luat la cunostință
Investitor
Serviciul Investiții
Șef Serviciu
Lia Goanță

Întocmit,
Serviciul Investiții
Ing. Mang Marius

10

Beneficiar
Județul Hunedoara
Nr. 10579 / 23.06.2021

Aprobat
Președinte
Laurențiu Nistor

NOTĂ CONCEPTUALĂ

1. INFORMAȚII GENERALE PRIVIND OBIECTIVUL DE INVESTIȚII PROPUS:

1.1.Denumirea obiectivului:

"Lucrări de relocare și realizare conexiuni post transformare Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu în vederea măriri puterii instalată".

1.2. Ordonator principal de credite:

Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020, Axa Prioritară 9 Protejarea sănătății populației în contextual pandemiei cauzate de COVID-19, Obiectivul Specific 9.1 Creșterea capacității de gestionare a crizei sanitare COVID-19, Cod apel POIM/935/9/1 Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale ;

1.3.Ordonator de credite secundar

1.4.Beneficiarul investiției:

Județul Hunedoara

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu

2. NECESITATEA ŞI OPORTUNITATEA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII PROPUS:

2.1. Scurtă prezentare privind :

a) Deficiențe ale situației actuale:

La ora actuală, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu, se confruntă cu întreruperi dese de curent din cauza subdimensionării transformatorului ce îl alimentează, fapt ce îi afectează desfășurarea în condiții normale a activității spitalicești. Ca urmare a unui proiect de reparații capitale a complexului medical, spălătoriei morgii și capelei, a fost întocmit un bilanț al consumatorilor, din care a reieșit necesitatea suplimentării cu energie electrică. De asemenea, tabloul general și racordul tabloului general la postul de transformare nu sunt dimensionate conform necesităților actuale.

Având în vedere Ordinul 1.343 din 28 iulie 2020 pentru modificarea și completarea O.M.S. nr. 555/2020 privind aprobarea Planului de măsuri pentru pregătirea spitalelor în contextul epidemiei de coronavirus COVID-19, a Listei spitalelor care asigură asistența

medicală pacienților testați pozitiv cu virusul SARS-CoV-2 în faza I și în faza a II-a și a Listei cu spitalele de suport pentru pacienții testați pozitiv sau suspecți cu virusul SARS-CoV-2, Spitalul de Pneumoftiziologie Geoagiu este cuprins în anexa nr. 3 din actul normativ, ca spital suport pentru pacienții testați pozitiv sau suspecți cu virusul SARS-CoV-2.

Astfel, pentru desfășurarea actului medical la standarde înalte, în condiții de siguranță maximă atât pentru pacient cât și pentru cadrele medicale, a fost imperios necesară asigurarea oxigenului pentru un număr de 80 de paturi, prin intermediul instalației de fluide medicale (oxigen), iar pentru funcționarea acestei instalații este necesară mărirea puterii instalate, aceasta realizându-se prin montarea unui transformator nou și realizare de conexiuni de la postul de transformare la Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu.

b) Efectul pozitiv previzionat prin realizarea obiectivului de investiții:

O dată cu montarea unui transformator mai mare care să asigure puterea necesară conform bilanțului energetic pus la dispoziție, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu își va putea desfășura activitatea în condiții de siguranță și se vor reduce numărul întreruperilor în alimentarea cu energie electrică.

c) Impactul negativ previzionat în cazul nerealizării obiectivului de investiții

În lipsa asigurării energiei electrice si a realizării conexiunilor necesare funcționarii tuturor instalațiilor la parametri normali, activitatea se va desfășura cu dificultate și cu prioritizarea unor servicii în defavoarea altora

Neasigurarea unei puteri optime de funcționare a întregii aparaturi ar aduce grave prejudicii cu efecte pe termen lung asupra sănătății populației și județului Hunedoara, și a unor categorii de persoane afectate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, respectiv pentru pacienții internați în cadrul Sanatoriului de Pneumoftiziologie Geoagiu.

2.2. Prezentarea, după caz, a obiectivelor de investiții cu aceleași funcțiuni sau funcțiuni similare cu obiectivul de investiții propus, existente în zonă, în vederea justificării necesității realizării obiectivului de investiții propus : **Nu este cazul**

2.3. Existența după caz, a unei strategii, a unui master plan ori a unor planuri similare, aprobate prin acte normative, în cazul cărora se poate încadra obiectivul de investiții propus:

Nu este cazul

2.4. Existenta , după caz, a unor acorduri internaționale ale statului care obligă partea română la realizarea obiectivului de investiții: **Nu este cazul**

2.5. Obiective generale, preconizate a fi atinse prin realizarea investiției.

- Mărirea cotei de energie (puterii) alocata complexului de la distribuitorul de energie electrică.
- Înlocuirea și relocarea postului de transformare actual cu unul nou conform bilanțului energetic pus la dispoziție.

- Realizarea racordurilor necesare
- Prioritizarea serviciilor medicale în alimentarea cu energie electrică și realizarea conexiunilor funcție de capacitatea generatorului de curent existent
- Realizarea unui tablou general și a conexiunior aferente.
- Desfășurarea în condiții optime a activității complexului.

3. ESTIMAREA SUPORTABILITĂȚII INVESTIȚIEI PUBLICE:

3.1. Estimarea cheltuielor pentru execuția obiectivului de investiții

Calculul exact al cheltuielilor pentru execuția obiectivului de investiții se va face după elaborarea documentațiilor în toate fazele de proiectare.

Estimativ valoarea totală a investiției se poate aprecia la 820.000,00 lei TVA inclus, la care se adaugă taxele aferente avizelor și acordurilor necesare.

3.2. Estimarea cheltuielilor pentru proiectarea pe faze a documentațiilor tehnico-economice

- Studiu Topo - 7.021,00 lei TVA inclus.
- Studiu Geotehnic - 3.808,00 lei TVA inclus.
- Documentație obținere Certificat Urbanism – 1.666,00 lei TVA inclus.
- Documentații avize și acorduri – 12.614,00 lei TVA inclus
- Studiu Fezabilitate – 16.898,00 lei TVA inclus.
- Verificare proiecte ANRE + MLPAT. – 4.046,00 lei TVA inclus.

Total documentații – 38.700,00 lei TVA exclus, 46.053,00 lei TVA inclus.

3.3. Surse identificate pentru finanțarea cheltuielor estimate:

Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020, Axa Prioritară 9 Protejarea sănătății populației în contextual pandemiei cauzate de COVID-19, Obiectivul Specific 9.1 Creșterea capacității de gestionare a crizei sanitare COVID-19, Cod apel POIM/935/9/1 Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale;

4. INFORMAȚII PRIVIND REGIMUL JURIDIC, ECONOMIC ŞI TEHNIC AL TERENULUI

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu este persoană juridică română, proprietate de stat , aflată sub tutela Consiliului Județean Hunedoara . Construcțiile existente și terenul aferent este cuprins în Cartea Funciară nr. 60761(CF vechi 535N) –Oraș Geoagiu –Proprietar : Județul Hunedoara – Domeniu Public. Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu administrează terenul și construcțiile în baza Contractului de atribuire în folosință gratuită nr. 3519 din 07.08.2003 încheiat cu Consiliul Județean Hunedoara.

5. PARTICULARITĂȚI ALE AMPLASAMENTULUI PROPUS PENTRU REALIZAREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII:

a) Amplasamentul obiectivului de investiții este în curtea Sanatoriului de Pneumoftiziologie Geoagiu

b) Relații cu zone învecinate,accesuri existente și/sau căi de acces posibile : Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu se află la periferia Orașului Geoagiu, judetul Hunedoara, accesul se face din drumul European E68, DJ 705 iar din orașul Geoagiu pe Strada Sanatoriului.

c) Surse de poluare existente în zonă

Nu este cazul

d) Particularități de relief

Periferia Orasului Geoagiu, în zona de deal.

e)nivel de echipare tehnico-edilitară

Nu este cazul

f) Existenta unor eventuale retele tehnico-edilitare in amplasament care ar necesita relocate/protejate - pe marginea tronsonului de drum propus spre modernizare se află stâlpi de energie electrică. Necesitatea relocării se va stabili de proiectant.

g) Posibile obligatii de servitute

Nu este cazul

h)Condiționări constructive determinate de starea tehnică a unor construcții existente în amplasament

Nu este cazul

I) Reglementări urbanistice aplicabile zonei

Nu e cazul

j) Existența de monumente istorice /de arhitectură sau situri arheologice pe amplasament sau în zona învecinată și a condiționărilor specifice unor zone protejate – nu se cunoaste existența acestora.

6. DESCRIEREA SUCCINTĂ A OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII PROPUS DIN PUNCT DE VEDERE TEHNIC ŞI FUNCȚIONAL:

a) destinație și funcțiuni:

Prin realizarea obiectivului de investiții, respectiv prin înlocuirea transformatorului existent cu unul de putere mai mare și realizarea branșamentelor necesare, se va asigura funcționarea instalațiilor Sanatoriului de Pneumoftiziologie la parametrii optimi, fără a fi

necesară o prioritizare a activităților și instalațiilor alimentate de la rețeaua de energie națională, se vor reduce numărul întreruperilor în alimentarea cu energie electrică iar activitatea spitalicească se va desfășura în condiții normale.

b) Caracteristici, parametrii şi date tehnice specifice preconizate;

- La ora actuală, transformatorul ce alimentează Sanatoriul este montat pe un stâlp din beton. Suplimentarea cotei de energie se va face prin montarea unui transformator nou de putere mai mare conform noilor necesități, într-o locație care va fi stabilită de către proiectant de comun acord cu conducerea Sanatoriului, reprezentanții E-DISTRIBUȚIE BANAT S.A și cu respectarea normativelor în vigoare.
- Se vor obține avizele de racordare.
- Se va avea în vedere, dacă este cazul, demontarea instalațiilor ce rămân neutilizate.
- Se vor executa toate branșamentele necesare si se va face punerea în funcțiune.

c) Durata minimă de funcționare apreciată: 20 ani

d) Nevoi/solicitări funcționale specifice

Să asigure alimentarea cu energie electrică a obiectivului conform bilanțului energetic pus la dispoziție iar în cazul întreruperii alimentării cu energie electrica de la rețea, realizarea conexiunilor vor permite alimentarea prioritizată a serviciilor medicale ținând cont de puterea generatorului de curent din dotarea sanatorului.

7. JUSTIFICAREA NECESITĂȚII ELABORĂRII DOCUMENTAȚIILOR TEHNICE.

Toate fazele de elaborare a documentațiilor tehnice sunt reglementate de HG 907/2016, cu respectarea Legii 10/1995 actualizată și a Legii 50/1991 actualizată.

DATA:
23.06.2021

Întocmit,
Ing. Mang Marius

Beneficiar: Consiliul Județean Hunedoara
Serviciul Investiții
Nr. 10580 / 23.06.2021

TEMA DE PROIECTARE

1.INFORMAȚII GENERALE:

1.1 Denumirea obiectivului de investiții

"Lucrări de relocare și realizare conexiuni post transformare Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu în vederea măririi puterii instalate"

"1.2 Ordonator principal de credite

Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020, Axa Prioritară 9 Protejarea sănătății populației în contextual pandemiei cauzate de COVID-19, Obiectivul Specific 9.1 Creșterea capacității de gestionare a crizei sanitare COVID-19, Cod apel POIM/935/9/1 Creșterea siguranței pacienților în structuri spitalicești publice care utilizează fluide medicale;

1.3 Ordonator de credite (secundar, tertiar):

1.4 Beneficiarul investiției

Consiliul Județean Hunedoara

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu

1.5 Elaboratorul temei de proiectare

Consiliul Județean Hunedoara

2. DATE DE IDENTIFICARE A OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII:

2.1 Informații privind regimul juridic, economic şi tehnic al construcției existente

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu este persoana juridică română, proprietate de stat , aflat sub tutela Consiliului Județean Hunedoara . Construcțiile existente și terenul aferent este cuprins în Cartea Funciară nr. 60761(CF vechi 535N) –Oraș Geoagiu –Proprietar : Județul Hunedoara – Domeniu Public.

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu administrează terenul și construcțiile în baza Contractului de atribuire în folosință gratuită nr. 3519 din 07.08.2003 încheiat cu Consiliul Județean Hunedoara.

2.2 Particularități ale amplasamentului propus pentru realizarea obiectivului de investiții

a) Descrierea succintă a amplasamentului propus (localizare, suprafața terenului, dimensiuni în plan):

Amplasamentul obiectivului de investiții este în curtea Sanatoriului de Pneumoftiziologie aflat la periferia Orașului Geoagiu

- Suprafața terenului disponibilă pentru realizarea obiectivului de investiții conform planului de amplasament și extrasul CF anexat este de 51.114 mp , iar suprafața necesară realizării investiției va fi stabilită de proiectantul lucrării.

b) Relațiile cu zone învecinate, accesuri existente şi căi de acces posibile:

Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu se află la periferia Orașului Geoagiu, județul Hunedoara, iar accesul se face din drumul European E68, DJ 705 iar din orașul Geoagiu pe Strada Sanatoriului.

c) Surse de poluare existente în zonă: Nu e cazul

d) Particularități de relief: Clădirea sanatoriului de pneumoftiziologie Geoagiu este situată în zonă de deal ;

e) Nivel de echipare tehnico – edilitară al zonei şi posibilități de asigurare a utilităților: alimentare cu energie electrica prin Post Trafo de 110 KW, alimentare cu gaze natural din reteaua de distributie a operatorului zonal și rețea de alimentare cu apă și canalizare în sistemul centralizat al Orașului Geoagiu.

f) Existența unor eventuale rețele edilitare în amplasament care ar necesita relocare/ protejare, în măsura în care pot fi identificate: Se vor stabili la momentul proiectării.

g) Posibile obligații de servitude: Nu e cazul

h) Condiționări constructive determinate de starea tehnică şi de sistemul constructiv al unor construcții existente în amplasament, asupra cărora se vor face lucrările de intervenții, după caz : Dacă este cazul , se vor preciza în documentația de proiectare.

i) Reglementări urbanistice aplicabile zonei conform documentațiilor de urbanism aprobate: plan urbanistic general, plan urbanistic zonal şi regulamentul local de urbanism aferent: Nu e cazul

j) Existența de monumente istorice/ de arhitectură sau situri arheologice pe amplasement sau în zona imediat învecinată; existența condiționărilor specifice în cazul existenței unor zone protejate sau de protecție : Nu se cunoaște la această dată existența unor monumente istorice în zonă.

2.3 Descrierea succintă a obiectivului de investiții propus, din punct de vedere tehnic şi funcțional

a) Destinație şi funcțiuni:

Prin realizarea obiectivului de investiții, Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu își va putea desfășura activitatea în condiții normale.

b) Caracteristici, parametrii şi date tehnice specifice preconizate:

Proiectarea se va face cu încadrarea în limitele de proprietate!

Noul transformator va asigura energia necesară funcționării în condiții normale a sanatoriului. Dimensionarea acestuia precum și a instalațiilor si racordurilor necesare se va face ținând cont de normativele în vigoare de bilanțul consumatorilor pus la dispoziție și de capacitatea generatorului de curent din dotarea sanatoriului.

c) Nivelul de echipare, de finisare şi dotare, exigențe tehnice ale construcției, în conformitate cu cerințele funcționale stabilite prin reglementări tehnice de patrimoniu şi de mediu în vigoare :

Realizarea obiectivului de investiție se va face cu respectarea tuturor standardelor, normativelor și a condițiilor de mediu în vigoare.

Protecția mediului se va realiza prin:

- protecția apelor;
- protecția atmosferei;
- protecția solului;
- protecția zonelor cu valoare peisagistică şi a zonelor protejate;

d) număr estimați de utilizatori: 1- Sanatoriul de Pneumoftiziologie Geoagiu

e) durata minimă de funcționare, apreciată corespunzător destinației: 20 ani

f) nevoi/ solicitări funcționale specifice:

Execuția lucrărilor va avea drept scop:

- desfășurarea activității spitalicești în condiții normale și de siguranță
- reducerea cheltuielilor rezultate din necesitatea prioritizării activităților;
- sporirea siguranței şi a condițiilor de confort;

- reducerea impactului asupra mediului;
- creşterea duratei în funcţionare;

g) corelarea soluţiilor tehnice cu condiţionările urbanistice de protecţie a mediului şi a patrimoniului: Proiectantul va asigura respectarea condiţiilor prevăzute în această lucrare, iar soluţiile cuprinse în proiectul tehnic vor fi avizate şi aprobate de verificatorul tehnic atestat în domeniu.

- Noul transformator se va amplasa întro locaţie stabilită de proiectant împreună cu reprezentanţii E-DISTRIBUŢIE S.A şi conducerea Sanatoriului iar lucrările aferente vor respecta toate normativele şi legile în vigoare ;

h) stabilirea unor criterii clare în vederea soluţionării nevoii beneficiarului: la elaborarea documentaţiei tehnico-economice se va ţine cont de bilanţul energetic ataşat;

2.4.Cadrul legislativ aplicabil şi impunerile ce rezultă prin aplicarea acesteia

Legea nr.10/1995 privind calitatea în construcţii; Hotărârea nr. 907/2016 privind etapele de elaborare şi conţinutul cadru al documentaţiilor tehnico-economice aferente obiectivelor/ proiectelor de investiţii finanţate din fonduri publice, Normativele în domeniu, aplicabile la data prezentei.

APROB
Beneficiar
Consiliul Judeţean Hunedoara
Preşedinte
Laurentiu NISTOR

Luat la cunostinţă
Investitor
Serviciul Investiţii
Şef Serviciu
Lia Goantă

Întocmit,
Serviciul Investiţii
Ing. Mang Marius

”CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA IMOBILULUI TEATRUL DRAMATIC ”I.D. SÎRBU” PETROȘANI, CORP VECHI”

I. Informații generale privind obiectul investiției

Denumirea obiectivului de investiții:
”CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE ȘI REABILITAREA IMOBILULUI TEATRUL DRAMATIC ”I.D. SÎRBU” PETROȘANI, CORP VECHI”

Ordonator principal de credite/investitor
U.A.T. Județul Hunedoara – Consiliul Județean Hunedoara
Localizare si descriere:
Amplasament
Clădirea obiectivului de investiții este amplasat în Municipiul Petroșani, Str. M. Viteazu, Nr. 2, județul Hunedoara.
Imobilul propus spre reabilitare se afla în domeniul public al Județului Hunedoara, înscris în Cartea Funciară nr. 60960 Petroșani, fiind compus din:
- teren cu nr. calastral 60960, cu o suprafață de 4.066 mp, și
- construcții:
A.1.1, Nr. cadastral 60960-C1, Nr. niveluri:3; S. construita la sol: 549 mp; S. construita desfasurata: 1678 mp; Clădire monument istoric – Cazinoul Funcționarilor, cod LMI HD-II-m-B-03414, D (439 mp)+P(549 mp)+E(532 mp)+M(158 mp). Anul construirii: 1905. Sd=1.678 mp;

II. Situația existentă și necesitatea realizării obiectivului/proiectului de investiții

Prezentarea contextului: politici, strategii, legislație, acorduri relevante, structuri instituționale și financiare

Conform Directivei 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE, eficiența energetică reprezintă o modalitate importantă prin care pot fi abordate provocările fără precedent cauzate de dependența crescută față de importurile de energie și cantitatea redusă de resurse energetice, precum și de a depăși criza economică.
Organismele publice de la nivel național, regional și local trebuie să îndeplinească un rol exemplar în ceea ce privește eficiența energetică, deoarece clădirile deținute de instituțiile publice au o pondere semnificativă din parcul imobiliar și o vizibilitate ridicată în viața publică.
Majoritatea clădirilor publice din administrarea U.A.T. Județul Hunedoara au fost construite în perioada în care nu se punea problema limitării consumului de energie. În acea perioadă, majoritatea clădirilor din România, inclusiv cele publice, au fost construite fără să existe cerințe termice specifice ale elementelor de construcții care alcătuiesc anvelopa acestora.
Cadrul de finanțare Programul Național de Redresare și Reziliență oferă o reală oportunitate pentru obținerea finanțării necesară, axa fiind investiții în creșterea eficienței energetice a clădirilor publice deținute și ocupate de autoritățile publice locale.
Programul se adresează unităților administrativ-teritoriale organizate la nivel de comună, oraș, municipiu, județ, subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale mun. București și instituțiilor publice din subordinea/în coordonarea autorităților deliberative ale administrației publice locale. Acestea pot beneficia de fonduri pentru modernizarea și creșterea eficienței energetice a clădirilor publice, contribuind în același timp la îmbunătățirea calității mediului prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și la reducerea consumului anual de energie primară și promovarea utilizării surselor regenerabile de energie.
Finanțarea se asigură în procent de 100% din cheltuielile eligibile ale unui obiectiv de investiții și în limita a 440 de euro/mp de suprafață desfășurată.

Acest program de finanțare sprijină măsuri de eficiență energetică a clădirilor publice, având ca scop modernizarea energetică, inclusiv izolare termică, reabilitarea și modernizarea sistemelor de încălzire, a rețelelor și instalațiilor de iluminat și a sistemului de management energetic al clădirii (măsuri de eficiență energetică tipice).
Obiectivul "Creșterea eficienței energetice" este unul strategic și face parte din Obiectivul al treilea "20/20/20" în domeniul schimbărilor climatice și al energiei, cuprins în cadrul Strategiei Europa 2020 – o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii.
Imobilul si terenul situat în Petroșani, Str. M. Viteazu, Nr. 2, jud. Hunedoara conform Contractului de administrare nr. 240/20.01.2004 – 23/29.03.2004, si a actelor adiționale ulterioare, încheiat între Consiliul Județean Hunedoara și Teatrul Dramatic "I.D.Sîrbu" Petroșani, Teatrul Dramatic "I.D.Sîrbu" Petroșani administrează în numele Consiliului Județean Hunedoara imobilul compus din clădiri și teren. Teatrul Dramatic "I.D.Sîrbu" Petroșani este instituție publică în subordinea Consiliului Județean Hunedoara cu sediul în Petroșani, str. Mihai Viteazu, nr. 2, județul Hunedoara.

III. Plan de masuri

Conform auditului energetic, intervențiile necesare pentru reabilitarea termică a clădirii se împart în două categorii: intervenții asupra clădirii și intervenții asupra instalațiilor aferente clădirii.

Se propun următoarele soluții de reabilitare termică asupra clădirii:

Pereți exteriori:

Sporirea rezistenței termice a pereților exteriori peste valoarea de 1.80 m^2K/W, prevăzută de norma metodologică, prin izolarea termică a pereților exteriori cu un strat de vata minerala bazaltica de 5 cm grosime, inclusiv protecția acesteia prin aplicarea tencuielii.
În cazul de față, datorită fațadei deosebite, cu bordaje in jurul ferestrelor, se dorește realizării termoizolarii peretilor la interior, iar la nivelul fatadei exterioare se vor realiza doar reparatii ale tencuielilor si finisajelor.

Ferestre si usi exterioare:

Se va inlocui tamplaria existenta din lemn, ineficienta din punct de vedere termic si fara garnituri de etansare corespunzatoare.
Inlocuirea cu tamplarie lemn cu geam termoizolant cu rezistenta la transfer termic de minim 0.69 m^2K/W.

Planșeul peste ultimul nivel: sub pod

La planșeul peste ultimul nivel, sub podul neîncălzit, se recomandă:

- placi de polistiren extrudat de 20 cm grosime, protejate cu o șapă din mortar de ciment slab armată.

La nivelul instalațiilor clădirii, principalele soluții tehnice de creștere a eficienței energetice în clădiri sunt:

- Prevederea unor echipamente de automatizare a instalației de încălzire și de preparare a apei calde de consum în scopul asigurării reglajului sarcinii termice de încălzire/ventilare funcție de variația necesarului real;
- Utilizarea unor sisteme speciale de încălzire pentru reducerea gradientului spațial la încălzirea spațiilor mari, fără consum suplimentar de energie;
- Montarea becurilor economice tip LED in locul celor incandescente;
- Asigurarea calitatii aerului interior prin ventilare naturala sau ventilare hibrida (introducere permanenta aer exterior prin orificii pe fatade si evacuare aer interior prin bai si grupuri sanitare). Se vor monta recuperatoare de caldura pentru a ridica cat mai mult randamentul instalatiei de incalzire a cladirii;
- Montarea unor sisteme de panouri solare, pentru producerea apei calde din surse regenerabile si a unor panouri fotovoltaice pentru iluminatul cladirii.

Astfel, prin implementarea solutiilor de anvelopare si de montare de surse de energie regenerabila, se obtine o reducere de 58,62% pentru energia primara si o reducere de 58,78% a emisiilor de CO2.

Indicatori solicitati prin cererea de finantare:

Rezultate	Valoare la începutul implementării proiectului	Valoare la finalul implementării proiectului
Consumul anual specific de energie finală pentru încălzire (kWh/m^2 an)	**218,91**	**85,63**
Consumul de energie primară (kWh/m^2 an)	**299,36**	**123,87**
Consumul de energie primară utilizând surse conventionale (kWh/m^2 an)	**299,36**	**143,43**
Consumul de energie primară utilizând surse regenerabile (kWh/m^2 an)	**-**	**123,87**
Nivel anual estimat al gazelor cu efect de seră (echivalent kgCO2/m^2 an)	**51,49**	**21,22**

Aceste recomandari sunt minimale. In cadrul Documentatiei de avizare a lucrarilor de interventii, proiectantul va identifica si propune o varianta optima de masuri care va include in mod obligatoriu masurile minime din auditul energetic cat si alte masuri tehnice de interventie, conform temei de proiectare transmisa de Beneficiar.

IV. Valoarea maximă eligibilă a proiectului:

Renovare energetică (euro fără TVA)	Stații încarcare (euro fără TVA)	Total obiectiv (euro fără TVA)	Total obiectiv (lei fără TVA)
738.320,00	**25.000,00**	**763.320,00**	**3.757.595,37**

Conform **Ghidul specific privind regulile şi condiţiile aplicabile finanţării din fondurile europene aferente planului național de redresare și reziliență în cadrul apelurilor de proiecte PNRR/2022/C5/2/B.2.1/1, PNRR/2022/C5/2/B.2.2/1 aprobat prin Ordinul 441/24.03.2022, cu modificările și completările ulterioare:**

Valoarea maximă eligibilă a proiectului = (aria desfășurată x cost unitar pentru lucrări de renovare moderată sau aprofundată, după caz) + (cost stație încărcare rapidă x număr de stații)

Curs infoeuro conform Ghidului specific este 1 euro=4,9227 lei aferent lunii mai 2021, conform PNRR, Componenta 5 – Valul Renovării, Anexa III- Metodologie costuri

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

Denumirea obiectivului:	**DIGITALIZAREA VALORILOR AFERENTE,MARCAREA SI SEMNALIZAREA IN CADRUL TRASEULUI CASTRELOR ROMANE A CASTRULUI ROMAN MICIA**	*Obsevații*
Denumirea titularului de propunere:	**U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA**	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	**B-DUL 1 DECEMBRIE 1918,NR.28,COD POSTAL 330025,MUNICIPIUL DEVA,JUDEȚUL HUNEDOARA**	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA Autoritate publica judeteana	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	www.cjhunedoara.ro www.mcdr.ro	*Se va specifica adresa web oficială*

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	LAURENȚIU A.NISTOR	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	PREȘEDINTE	
- Telefon:	0254211350, interior 177 sau 209	
- Email:	strategii@cjhunedoara.ro	

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută				
Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?				*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* Se doreste includerea obiectivului in ruta turistic culturala-Traseul castrelor romane si promovarea acestui obiectiv prin intermediul digitalizarii rutelor,semnalistica si aplicatii pentru telefon
Pentru toate rutele				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*

	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei tradiționale românești		NU	
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane	DA		
		Ruta cetăților		NU	
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				
2.1	Localitate:		Sat Mintia Comuna Vețel		

2.2	Județ:	Hunedoara	
2.3	Regiune:	Vest	
2.4	Urban/Rural:	Rural	
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:	DA	*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* Drept de proprietate asupra terenului deținut de Muzeul Civilizației Dacice si Romane, Instituție aflată în subordinea UAT Județul Hunedoara si UAT comuna Vețel

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților

Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* Obiectivul poate fi vizitate permanent (non-stop)
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.*

				Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată Judetul Hunedoara este declarat zona defavorizata: - In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; - In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată. -În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027 Toate documentele sunt atasate la prezenta.
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial		NU	*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial*
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* Cod LMI HD-I-s-A-03214/Sit arheologic de la Micia-Vețel/sat Vețel, comuna Vețel/ la 3 km NV de localitate,pe malul stang al Mureșului/sec.II-IV p.Chr., Epoca romana/ pag.1557,nr.127 MO,Partea I,Nr.113 bis/15.02.2016 Lista Monumentelor istorice-Judetul Hunedoara
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*

6.	Accesul la obiectiv	DA Prin DN7 (E68)		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Minum 2 locuri de munca		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	11 activități conform Planului de valorificare turistica a obiectivului Castrul roman Micia		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*

5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*

3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:*

				https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				

Nr. crt.		DA	NU	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*

8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
Se dorește restaurarea obiectivului?				*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este evaluat pentru promovare	Ruta castelelor		*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		
		Ruta culelor		
		Ruta bisericilor de lemn		
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		

		Traseul Castrelor Romane			
		Ruta cetăților			
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.*
		DALI elaborată			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI			
		DTAC finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC			
		Autorizație de construire			
		Proiect tehnic finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT			
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)				*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:*

				https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf
4.	Depășirea finanțării eligibile			*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.*
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului			*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*
7.	Obiectiv deschis publicului			*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.*

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

Denumirea obiectivului:	**DIGITALIZAREA VALORILOR AFERENTE,MARCAREA ȘI SEMNALIZAREA IN CADRUL RUTEI CETĂȚILOR A OBIECTIVULUI UNESCO CETATEA DACICĂ BĂNIȚA**	*Obsevații*
Denumirea titularului de propunere:	**U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA**	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	**B-dul 1 Decembrie 1918,nr.28,cod poștal 330025, Municipiul Deva, jud.Hunedoara**	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA Autoritate publica judeteana	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	www.cjhunedoara.ro www.dgampt.ro www.cetati-dacice.ro	*Se va specifica adresa web oficială*

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	LAURENȚIU A. NISTOR	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	PREȘEDINTE	
- Telefon:	0254211350, interior 177 sau 209	
- Email:	strategii@cjhunedoara.ro	

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută				
Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?		DA		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* Se dorește includerea obiectivului în ruta turistic culturală Ruta cetăților și promovarea acestui obiectiv prin intermediul digitalizarii rutelor,semnalistica si aplicatii pentru telefon
Pentru toate rutele				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații

1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei tradiționale românești		NU	
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane		NU	
		Ruta cetăților	DA		
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				

2.1	Localitate:	Sat Bănița,Comuna Bănița	
2.2	Județ:	Hunedoara	
2.3	Regiune:	Vest	
2.4	Urban/Rural:	Rural	
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:	DA	*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* Drept de proprietate asupra construcțiilor (monumentelor) deținut de U.A.T. Județul Hunedoara prin Hotărârea Consiliului Județean Hunedoara nr.42/2021 atașată la prezenta.

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților

Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* Acces permanent
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*

4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* Județul Hunedoara este declarat zona defavorizata: - In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; - In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată. -În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027 Toate documentele sunt atașate la prezenta.
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* https://whc.unesco.org/en/list/906
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* HD-I-s-A-03156 Cetatea dacică de la Bănița sat BĂNIȚA; comuna BĂNIȚA "Dealul Bolii” Lista Monumentelor Istorice 2015 – Județul Hunedoara: nr. crt. 14 https://patrimoniu.gov.ro/images/lmi-2015/LMI-HD.pdf

5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv	DA		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,* Legăturile rutiere ale comunei Banita la rețeaua de drumuri publice din teritoriu sunt DN 66/ E78 si DJ 666 (străbate localitatea prin mijlocul ei). In localitate opresc trenuri de rang inferior , trenuri personale (regio), cele de rang superior (accelerate, rapide-interregio) fiind accesibile din stația Petroșani (la 12 km de stația Bănița). Amplasamentul de la Bănița se află la o distanță de aproximativ 70 de km de Autostrada A1, DN 7 / E 79 care traversează Orașul Simeria. De asemenea, cetatea dacică de la Bănița este amplasată pe DN 66 / E 79 care face legătura între Transilvania și Oltenia. Din punct de vedere etnografic, Comuna Baita se afla la frontiera dintre Tara Hategului si Tinutul Momarlanilor.
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Min.2		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	14 activități		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat*

				finanțarea
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*

Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				

Nr. crt.		DA	NU	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*

7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*

	vernacular al localității			
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
Se dorește restaurarea obiectivului?				*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este: Ruta castelelor			*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
	Ruta curiilor din zona Transilvaniei			

	evaluat pentru promovare	Ruta culelor			
		Ruta bisericilor de lemn			
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei			
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României			
		Traseul Castrelor Romane			
		Ruta cetăților			
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.*
		DALI elaborată			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI			
		DTAC finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC			
		Autorizație de construire			

		Proiect tehnic finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT			
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)				*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:* *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf*
4.	Depășirea finanțării eligibile				*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.*
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE				*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului				*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*
7.	Obiectiv deschis publicului				*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.*

Finanțat de Uniunea Europeană NextGenerationEU

Planul Național de Redresare și Reziliență

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]
DIGITALIZAREA VALORILOR AFERENTE, MARCAREA ȘI SEMNALIZAREA ÎN CADRUL TRASEULUI CASTRELOR ROMANE PENTRU OBIECTIVUL: CASTRUL ROMAN CIGMĂU;

Denumirea obiectivului:	**Digitalizarea valorilor aferente, marcarea și semnalizarea în cadrul traseului castrelor romane pentru obiectivul: Castrul Roman CIGMĂU;**	*Obsevații*
Denumirea titularului de propunere:	**U.A.T. Județul Hunedoara**	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	**Bd 1 Decmbrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara**	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	**UAT Județul Hunedoara este Autoritate a administrației publice locale**	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	www.cjhunedoara.ro www.mcdr.ro	*Se va specifica adresa web oficială*

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

	www.cniptgeoagiubai.ro/castrul-de-la-cigmau/	
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	LAURENȚIU A. NISTOR	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	PREȘEDINTE	
- Telefon:	0254211350 interior 177 sau 209	
- Email:	strategii@cjhunedoara.ro	

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută				
Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?		**DA**		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* Se dorește includerea obiectivului in ruta turistic culturală - Traseul castrelor romane și promovarea acestui obiectiv prin intermediul digitalizării rutelor, semnalistică și aplicații pentru telefon.
Pentru toate rutele				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații

1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei tradiționale românești		NU	
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane	DA		
		Ruta cetăților		NU	
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				

2.1	Localitate:	Sat Cigmău, UAT orașul Geoagiu	
2.2	Județ:	Hunedoara	
2.3	Regiune:	Vest	
2.4	Urban/Rural:	Rural	
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:	NU – în curs de realizare	*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* Terenul în vecinătatea castrului Cigmău are Titlul de Proprietate nr. în proprietatea domeniului privat al UAT orașul Geoagiu, atașat prezentei. Situația juridică a castrului Cigmău nu e clarificată. În momentul de față imobilul, castrul roman Cigmău este cuprins în planul de Lege 18/1999, urmând a se reglementa această situație prin eliberarea unui Titlu de Proprietate în favoarea UAT județul Hunedoara.

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților

Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* Obiectivul poate fi vizitat permanent (non-stop).
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf*

				În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință
4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* Judetul Hunedoara este declarat zona defavorizata: In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată. În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027 Toate documentele sunt atasate la prezenta.
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* Obiectivul este inclus în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial: https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6447/
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI, PARTEA I, Nr. 113 bis/15.II.2016, pag. 1546 Lista Monumentelor Istorice – Județul Hunedoara 2015

				Nr. crt. 30 Cod LMI HD-I-s-A-03172 Denumire Castru Localitate sat CIGMĂU; oraș GEOAGIU Adresă "Cetatea Urieșului", pe prima terasă a Mureșului, pe platoul Turiac, Datare: sec. II – III p. Chr.
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv	DA		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,* Accesul către castru de face din DJ 107A în imediata apropiere a localității Cigmau, accesul fiind marcat printr-un indicator turistic.
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Minim 2 locuri de muncă		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	11 activități conform Planului de valorificare turistică a obiectivului castrul roman Cigmău		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De*

				asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*

8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*

Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*

6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*

4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații

Se dorește restaurarea obiectivului?					*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este evaluat pentru promovare	Ruta castelelor			*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei			
		Ruta culelor			
		Ruta bisericilor de lemn			
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei			
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României			
		Traseul Castrelor Romane			
		Ruta cetăților			
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.*
		DALI elaborată			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI			

		DTAC finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC			
		Autorizație de construire			
		Proiect tehnic finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT			
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)				*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:* *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf*
4.	Depășirea finanțării eligibile				*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.*
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE				*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*

6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului			*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*
7.	Obiectiv deschis publicului			*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.*

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

	Coloană/-e completată de titularul de propunere	*Obsevații*
Denumirea obiectivului:	**Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare în cadrul traseului castrelor romane pentru obiectivul:"Clădire cu spații muzeale și anexe, acces sit arheologic Colonia Ulpia Traina Augusta Dacica Sarmizegetusa"**	
Denumirea titularului de propunere:	**U.A.T. Județul Hunedoara**	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	**Bd 1 Decembrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara**	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	UAT Județul Hunedoara este Autoritate a administrației publice locale	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	www.cjhunedoara.ro www.mcdr.ro www.sarmizegetusa.mcdr.ro	*Se va specifica adresa web oficială*
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor*

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/6490dca26adc981072e7c597cc551a0d.rar

		competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia
- Numele:	LAURENȚIU A. NISTOR	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	PREȘEDINTE	
- Telefon:	0254211350 interior 177 sau 209	
- Email:	strategii@cjhunedoara.ro	

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută				
Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
Se solicită includerea obiectivului în rută în vederea promovării?		DA		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* Se solicită includerea obiectivului în Traseul Castrelor Romane, construirea de spații expoziționale, revitalizare și promovarea acestuia prin intermediul digitalizării rutelor, semnalistică, aplicații pentru telefon
Pentru toate rutele				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		
		Ruta culelor		

		Traseul gastronomiei tradiționale românești			
		Ruta bisericilor fortificate			
		Ruta bisericilor de lemn			
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei			
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României			
		Traseul Castrelor Romane	DA		
		Ruta cetăților			
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională			
2.	Localizare obiectiv:				
2.1	Localitate:		Sat Sarmizegetusa, UAT comuna Sarmizegetusa		
2.2	Județ:		Hunedoara		
2.3	Regiune:		Vest		
2.4	Urban/Rural:		Rural		

2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:	DA	*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* Drept de proprietate asupra terenului deținut de UAT Judetul Hunedoara conform Extras CF nr.60134 și nr. 60137, atașat la prezenta.

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților

Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* Obiectivul poate fi vizitat permanent conform orarului de vizitare: de luni până duminică în intervalul orar: 9-17.
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării și listei unităților administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.*

				Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată Judetul Hunedoara este declarat integral zona defavorizata: In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată. În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027 Toate documentele sunt atasate la prezenta
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* Obiectivul este inclus în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial: https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6447/
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* HD-I-s-A-03205/ Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa/ sat SARMIZEGETUSA; comuna SARMIZEGETUSA/ sec. II - III p. Chr./ 1554
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*

6.	Accesul la obiectiv	DA		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,* Prin locul favorabil pe care îl ocupă în vecinătatea DN68, o intensă arteră de circulație între Transilvania și Banat, situl de la Sarmizegetusa colectează și participanții la alte forme de turism.Obiectivul este foarte vizibil din șosea, este cunoscut și foarte ușor de recunoscut, practic este greu să nu te oprești acolo dacă te afli într-o excursie.
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Minim 3 locuri de muncă directe create		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	16 activități, conform Planului de valorificare turistică a obiectivului		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf*

				În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării şi listei unităţilor administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată.*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica și se va atașa corespondența inițiată cu Direcția Județeană de Cultură.*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				

Nr. crt.		DA	NU	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării și listei unităților administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				

Nr. crt.		DA	NU	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării și listei unităților administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			

6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica și se va atașa corespondența inițiată cu Direcția Județeană de Cultură.*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării şi listei unităţilor administrativ-teritoriale*

				din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală. *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus într-o strategie de dezvoltare locală pentru cu referire la protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare					
Nr. crt.			Răspuns		Observații
			DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta culelor și Traseul castrelor romane				
Nr. crt.			**DA**	**NU**	Observații
Se solicită restaurarea obiectivului?			**DA**		*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este evaluat pentru promovare	Ruta culelor			*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Traseul Castrelor Romane	DA		
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a	DA		*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)*

		Lucrărilor de Intervenție			*Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.* *Punctele se acordă dacă se face dovada parcurgerii stării de pregătire pentru lucrările de restaurare pentru care se solicită finanțare.* Contract de servicii nr. 9733/19.05.2022 având ca obiect ”Elaborare Notă conceptuală, Temă de proiectare și documentație tehnico economică faza S.F. pentru ” Clădire cu spații muzeale și anexe, acces sit arheologic Colonia Ulpia Traina Augusta Dacica Sarmizegetusa ” din cadrul sitului arheologic Ulpia Traiana Sarmizegetusa, atașat la prezenta.
		DALI elaborată		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI		NU	
		DTAC finalizat		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC		NU	
		Autorizație de construire		NU	
		Proiect tehnic finalizat		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT		NU	
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor “'Do No Significant Harm” (DNSH)		DA		*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:* *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf* Atașăm declarația reprezentantului legal privind respectarea principiilor ”Do No Significant Harm”
4.	Depășirea finanțării eligibile		DA		*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru*

				reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic. *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.* Atașăm declarația reprezentantului legal privind asumarea de către beneficiar a eventualelor cheltuieli neeligibile ale proiectului.
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului	DA		*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.* Drept de proprietate UAT Județul Hunedoara conform Extrasului CF nr. 60134 și Extras CF 60137 atașate la prezenta.
7.	Obiectiv deschis publicului	DA		*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.* Declarația Reprezentantului legal al UAT județul Hunedoara privind asumarea menținerii obiectivului în circuitul de vizitare pentru minim 5 ani de la finalizarea proiectului, este atașată prezentei Fișe.

Prezenta propunere de obiectiv a fost completată cunoscând prevederile cu privire la falsul în declarații menționate în Codul penal

Semnătură reprezentant legal: LAURENȚIU NISTOR, PREȘEDINTE

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

Denumirea obiectivului:	**DIGITALIZAREA VALORILOR AFERENTE, MARCAREA ȘI SEMNALIZAREA ÎN CADRUL RUTEI CETĂȚILOR A OBIECTIVULUI UNESCO: CETATEA COSTEȘTI-BLIDARU**	*Obsevații*
Denumirea titularului de propunere:	**U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA**	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	**Bd 1 Decembrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara**	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	**U.A.T. Județul Hunedoara Autoritate a administrației publice locale**	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	**www.cjhunedoara.ro www.cetateasarmizegetusa.ro www.dgampt.ro www.cetati-dacice.ro**	*Se va specifica adresa web oficială*
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	**LAURENȚIU A. NISTOR**	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	**PREȘEDINTE**	
- Telefon:	**0254.211.350 interior 177 sau 209**	
- Email:	**strategii@cjhunedoara.ro**	

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută					
Nr. crt.			Răspuns		Observații
			DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?			**DA**		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* **Se dorește includerea obiectivului in ruta turistic culturală - Ruta cetăților și promovarea acestui obiectiv prin intermediul digitalizării rutelor, semnalistică și aplicații pentru telefon.**
Pentru toate rutele					
Nr. crt.			**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei tradiționale românești		NU	
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor		NU	

		din zona Moldovei			
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane		NU	
		Ruta cetăților	DA		
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				
2.1	Localitate:		Sat. Costești, Comuna Orăștioara de Sus		
2.2	Județ:		Hunedoara		
2.3	Regiune:		Vest		
2.4	Urban/Rural:		Rural		
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:		DA		*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.* **Drept de proprietate asupra construcțiilor (monumente) deținut de UAT Județul Hunedoara prin HCJ 42/2021 (atașată la prezenta).**

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* **In prezent acces permanent.** **Regulamentul de vizitare se află in dezbatere publică pe site-ul Consiliului Județean Hunedoara. Regulamentul include programul de vizitare.** **https://cjhunedoara.ro/documente/2022/Transparenta/Transparenta-2_Redacted.pdf**
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* Județul Hunedoara este declarat zona defavorizata: In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021

				de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată. În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027. Toate documentele sunt atașate la prezenta.
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* **906/1999** **https://whc.unesco.org/en/list/906**
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI, PARTEA I, Nr. 113 bis/15.II.2016, pag. 1553 *Lista Monumentelor Istorice 2015 - Județul Hunedoara:* ***Nr. crt.*** *91* ***Cod LMI*** HD-I-s-A-03181 ***Denumire*** Fortificația dacică de la Costești, punct "Blidaru" ***Localitate*** sat OCOLIȘU MIC; comuna ORĂȘTIOARA DE SUS ***Adresă*** "Blidaru" ***Datare*** sec. I a. Chr. - II p. Chr., Latène **https://patrimoniu.gov.ro/images/lmi-2015/LMI-HD.pdf**
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv	DA.		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,* **Calea de acces principală la monumentul istoric de la Costești - Blidaru este DJ 705A până în dreptul localității Costești. Apoi, urmează traseul turistic marcat cu linie albastră pe fond alb spre cetatea dacică de la Costești - Blidaru. O altă cale**

				de acces este DC 51A până în Orașul Călan, DJ 668A Streisângeorgiu - Chitid, DJ 705J până în localitatea Ludeștii de Jos și apoi DJ 705A până în localitatea Costești și de aici urmează traseul turistic marcat cu linie albastră pe fond alb spre cetatea dacică de la Costești - Blidaru. **Amplasamentul de la Costești - Blidaru se află la o distanță de aproximativ 20 de km de Autostrada A1, DN7 / E 68 care traversează Municipiul Orăștie. De asemenea, Costești - Blidaru se află la aproximativ 30 de km de DN 66 / E 79 care traversează Orașul Călan.** **Spre localitatea Costești circulă zilnic autobuz cu plecare din Municipiul Orăștie.** **O altă cale de acces spre cetatea dacică de la Costești - Blidaru pornește din localitatea Târsa (comuna Boșorod) urmând traseul turistic marcat cu linie albastră spre cetatea dacică de Costești - Blidaru. În localitatea Târsa se poate ajunge din Costești pe DJ 668A sau din Boșorod pe Drumul Boșorod - Târsa.**
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Minim 2 locuri de muncă.		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	14 activități		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*

Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor

Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-*

				1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității*

	gastronomice			*contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*

	publicului			
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în*

	educative			*Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se			*Dacă da, se va preciza ONG-ul*

	ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
Se dorește restaurarea obiectivului?				*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este evaluat pentru promovare	Ruta castelelor		*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		
		Ruta culelor		
		Ruta bisericilor de lemn		
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		
		Ruta Sfântul Ladislau pe		

		teritoriul României			
		Traseul Castrelor Romane			
		Ruta cetăților			
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.*
		DALI elaborată			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI			
		DTAC finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC			
		Autorizație de construire			
		Proiect tehnic finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT			
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)				*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING*

				DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa: *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf*
4.	Depășirea finanțării eligibile			*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.*
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului			*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*
7.	Obiectiv deschis publicului			*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.*

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

Denumirea obiectivului:	***DIGITALIZAREA VALORILOR AFERENTE, MARCAREA ȘI SEMNALIZAREA ÎN CADRUL RUTEI CETĂȚILOR A OBIECTIVULUI UNESCO: CETATEA COSTEȘTI-CETĂȚUIA***	*Obsevații*
Denumirea titularului de propunere:	***U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA***	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	***Bd. 1 Decembrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara***	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	***U.A.T. Județul Hunedoara Autoritate a administrației publice locale***	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	***www.cjhunedoara.ro www.cetateasarmizegetusa.ro www.dgampt.ro www.cetati-dacice.ro***	*Se va specifica adresa web oficială*
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	***LAURENȚIU A. NISTOR***	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	***PREȘEDINTE***	
- Telefon:	***0254.211.350 interior 177 sau 209***	
- Email:	***strategii@cjhunedoara.ro***	

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută					
Nr. crt.			Răspuns		Observații
			DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?			**DA**		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* **Se dorește includerea obiectivului in ruta turistic culturală - Ruta cetăților și promovarea acestui obiectiv prin intermediul digitalizării rutelor, semnalistică și aplicații pentru telefon.**
Pentru toate rutele					
Nr. crt.			**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei tradiționale românești		NU	
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor		NU	

		din zona Moldovei			
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane		NU	
		Ruta cetăților	DA		
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				
2.1	Localitate:		Sat Costești, comuna Orăștioara de Sus		
2.2	Județ:		Hunedoara		
2.3	Regiune:		Vest		
2.4	Urban/Rural:		Rural		
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:		DA		*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* Drept de proprietate asupra construcțiilor (monumente) deținut de UAT Județul Hunedoara prin H.C.J. 42/2021 (atașată la prezenta).

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA.		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* **In prezent acces permanent.** **Regulament de vizitare se află in dezbatere publică pe site-ul Consiliului Județean Hunedoara. Regulamentul include programul de vizitare.** **https://cjhunedoara.ro/documente/2022/Transparenta/Transparenta-2_Redacted.pdf**
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Zonă defavorizată	DA.		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* Județul Hunedoara este declarat zona defavorizata: In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021

				de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată. În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027. Toate documentele sunt atașate la prezenta.
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* **906/1999** **https://whc.unesco.org/en/list/906**
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI, PARTEA I, Nr. 113 bis/15.II.2016, pag. 1547 *Lista Monumentelor Istorice 2015 - Județul Hunedoara:* ***Nr. crt.** 37;* ***Cod LMI** HD-I-s-A-03178* ***Denumire** Cetatea dacică de la Costești, punct "Cetățuia Înaltă"* ***Localitate** sat COSTEŞTI; comuna ORĂŞTIOARA DE SUS* ***Adresă** "Cetățuia Înaltă"* ***Datare** sec. I a. Chr. - II p. Chr., Latene* *https://patrimoniu.gov.ro/images/lmi-2015/LMI-HD.pdf*
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv	DA.		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,*

				Calea de acces principală la monumentul istoric de la Costești - Cetățuie este DJ 705A până în dreptul localității Costești. Apoi, urmează Drumul Județean spre cetatea dacică de la Costești - Cetățuie (fostul Drum Comunal DC 58A - Ulița Lacurilor). **O altă cale de acces este DC 51A până în Orașul Călan, DJ 668A Streisângeorgiu - Chitid, DJ 705J până în localitatea Ludeștii de Jos și apoi DJ 705A până în localitatea Costești.** **Amplasamentul de la Costești - Cetățuie se află la o distanță de aproximativ 20 de km de Autostrada A1, DN7 / E 68 care traversează Municipiul Orăștie. De asemenea, Costești - Cetățuie se află la aproximativ 30 de km de DN 66/E 79 care traversează Orașul Călan.** **Spre localitatea Costești circulă zilnic autobuz cu plecare din Municipiul Orăștie.**
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Minim 2 locuri de muncă.		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	14 activități		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea*

				obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*

2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din*

				Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*

Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului			*Dacă da, se va preciza ONG-ul*

	vernacular			*Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
Se dorește restaurarea obiectivului?				*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este evaluat pentru promovare	Ruta castelelor		*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		
		Ruta culelor		
		Ruta bisericilor de lemn		
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		
		Ruta Sfântul Ladislau pe		

		teritoriul României			
		Traseul Castrelor Romane			
		Ruta cetăților			
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.*
		DALI elaborată			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI			
		DTAC finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC			
		Autorizație de construire			
		Proiect tehnic finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT			
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)				*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING*

				DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa: *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf*
4.	Depășirea finanțării eligibile			*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.*
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului			*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*
7.	Obiectiv deschis publicului			*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.*

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

Denumirea obiectivului:	***DIGITALIZAREA VALORILOR AFERENTE, MARCAREA ȘI SEMNALIZAREA ÎN CADRUL RUTEI CETĂȚILOR A OBIECTIVULUI UNESCO: CETATEA LUNCANI – PIATRA ROȘIE***	*Obsevații*
Denumirea titularului de propunere:	***U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA***	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	***Bd 1 Decembrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara***	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	***U.A.T. Județul Hunedoara*** ***Autoritate publica judeteana***	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	***www.cjhunedoara.ro*** ***www.dgampt.ro*** ***www.cetăți-dacice.ro***	*Se va specifica adresa web oficială*
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	***LAURENȚIU A. NISTOR***	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	***PREȘEDINTE***	

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

- Telefon:	***0254 211 350 ,interior 177 sau 209***	
- Email:	**strategii@cjhunedoara.ro**	

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută					
Nr. crt.			Răspuns		Observații
			DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?			DA		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* Se dorește includerea obiectivului in ruta turistic culturală – Ruta cetăților și promovarea acestui obiectiv prin intermediul digitalizării rutelor, semnalistică si aplicatii pentru telefon
Pentru toate rutele					
Nr. crt.			**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei tradiționale românești		NU	
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de		NU	

		lemn			
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane		NU	
		Ruta cetăților	DA		
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				
2.1	Localitate:		*Sat Luncani, comuna Boșorod*		
2.2	Județ:		*Hunedoara*		
2.3	Regiune:		*Vest*		
2.4	Urban/Rural:		*Rural*		
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:				*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* *Drept de proprietate asupra construcțiilor (monumente) deținut de UAT Județul Hunedoara prin H.C.J. 42/2021 atasata la prezenta*

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* *Regulamentul de vizitare aflat în dezbatere publică pe site-ul Consiliului Județean Hunedoara (link mai jos)* *PH privind aprobarea regulamentelor de vizitare a unor monumente istorice înscrise în lista patrimoniului mondial UNESCO, aflate în administrarea DGAMPT HD.* *https://www.cjhunedoara.ro/documente/2022/Transparenta/Transparenta-2_Redacted.pdf*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* ***Județul Hunedoara este declarat zonă defavorizată:***

				In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; ***In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zonă defavorizată.*** ***În conformitate cu Anexa D la Raportul de țară 2021-2027.*** ***Toate documentele sunt atașate la prezenta.***
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* *Link UNESCO:* *https://whc.unesco.org/en/list/906*
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* ***Nr. crt. 86*** ***Cod LMI*** ***HD-I-s-A-03200/*** ***Fortificație/*** ***Sat LUNCANI(ALUN); comuna BOȘOROD/*** ***Dealul ”Piatra Roșie”, la S de satul Boșorod, între Valea Luncanilor, Valea Roșie și Valea Stângului/*** ***Sec. I a. Chr. – I p. Chr., Epoca geto-dacică, cultura dacică/***

				pag. 1552
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv	DA		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.* ***Calea de acces principală la monumentul istoric Luncani – Piatra Roșie este DC 51A până în orașul Călan, DJ 668A până în localitatea Luncani, DC 57 C spre cetatea dacică Luncani – Piatra Roșie. O altă cale de acces este DJ 705A până în localitatea Ludeștii de Jos, DJ 705J și apoi DJ 668A și DC 57C.*** ***Amplasamentul Luncani – Piatra Roșie se află la o distanță de aproximativ 50 de km de Autostrada A1, DN7 / E 68 care traversează Municipiul Orăștie. De asemenea, Grădiștea de Munte – Sarmizegetusa Regia se află la aproximativ 35 de km de DN 66 / E 79 care traversează Orașul Călan***.
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	*Minimum 2 locuri de muncă*		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	*14 activități*		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat*

				finanțarea
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*

Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				

Nr. crt.		DA	NU	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*

7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*

	vernacular al localității			
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
Se dorește restaurarea obiectivului?				*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este	Ruta castelelor		*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		

	evaluat pentru promovare	Ruta culelor			
		Ruta bisericilor de lemn			
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei			
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României			
		Traseul Castrelor Romane			
		Ruta cetăților			
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.*
		DALI elaborată			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI			
		DTAC finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC			
		Autorizație de construire			

		Proiect tehnic finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT			
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)				*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:* *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf*
4.	Depășirea finanțării eligibile				*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.*
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE				*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului				*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*
7.	Obiectiv deschis publicului				*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.*

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

Denumirea obiectivului:	***RESTAURARE, REVITALIZARE ȘI PROMOVARE PRIN DIGITALIZARE PENTRU OBIECTIVUL UNESCO, INCLUS ÎN CADRUL RUTEI CETĂȚILOR: CETATEA SARMIZEGETUSA REGIA – Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a sitului Arheologic Sarmizegetusa Regia – Terasa X din cadrul sitului arheologic UNESCO Sarmizegetusa Regia, munții Orăștiei, jud. Hunedoara***	*Observații* ***Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a sitului Arheologic Sarmizegetusa Regia – Terasa X din cadrul sitului arheologic UNESCO Sarmizegetusa Regia, munții Orăștiei, jud. Hunedoara*** *(conform contract DALI nr. 4.154/08.03.2022)*
Denumirea titularului de propunere:	***U.A.T. JUDEȚUL HUNEDOARA*** ***Autoritate publica judeteana***	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	***Bd 1 Decembrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara***	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	***U.A.T. Județul Hunedoara***	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	***www.cjhunedoara.ro*** ***www.dgampt.ro*** ***www.cetateasarmizegetusa.ro*** ***www.cetăți-dacice.ro***	*Se va specifica adresa web oficială*
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

- Numele:	***LAURENȚIU A. NISTOR***	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	PREȘEDINTE	
- Telefon:	***0254 211 350,interior 177 sau 209***	
- Email:	***strategii@cjhunedoara.ro***	

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută					
Nr. crt.			Răspuns		Observații
			DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?			DA		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* *Se dorește includerea obiectivului in ruta turistic culturală - Ruta cetăților și restaurarea și revitalizarea acestui obiectiv și promovarea acestuia prin intermediul digitalizării rutelor, semnalistică*
Pentru toate rutele					
Nr. crt.			**DA**	**NU**	Observații Se doreste includerea obiectivului in ruta turistic culturala – Ruta cetatilor , restaurarea,revitalizarea si promovarea acestui obiectiv prin intermediul digitalizarii rutelor,semnalistica si aplicatii pentru telefon.
1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei		NU	

		tradiționale românești			
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane		NU	
		Ruta cetăților	DA		
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				
2.1	Localitate:		Sat Costești, Comuna Orăștioara de Sus		
2.2	Județ:		Hunedoara		
2.3	Regiune:		Vest		
2.4	Urban/Rural:		Rural		

2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:		*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* *Drept de proprietate: Statul Român – proprietate publică* *Drept de administrare: Consiliul Județean Hunedoara* *CF nr. 60463 (doc. atașat la prezenta)*

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților

Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* *Obiectivul poate fi vizitat conform orarului de vizitare:* *a) **În perioada 1 mai – 30 septembrie**, zilnic între orele 09:00 – 20:00* *b) **În perioada 1 martie – 30 aprilie și 1 octombrie – 30 noiembrie**, zilnic între orele 09:00 – 18:00* *c) **În perioada 1 decembrie - 28/29 februarie**, zilnic între orele 10:00 – 15:00, doar dacă starea vremii permite acest lucru* *Regulamentul de vizitare aflat in dezbatere publica pe site-ul Consiliului Judetean Hunedoara. Regulamentul include programul de vizitare.* *https://www.cjhunedoara.ro/documente/2022/Transparenta/Transparenta-1_Redacted.pdf*

3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* *Județul Hunedoara este declarat zonă defavorizată:* *In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate;* *In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zonă defavorizată.* *În conformitate cu Anexa D la Raportul de țară 2021-2027.* *Toate documentele sunt atașate la prezenta.*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* *Link UNESCO:* *https://whc.unesco.org/en/list/906*
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*

				Lista Monumentelor Istorice 2015 – Județul Hunedoara: MO , Partea I, Nr.113 bis/15.02.2016Nr. crt. 62 Cod LMI HD-I-m-A-03190.03/ Denumire Zona sacră/ Sat. Grădiștea de Munte, comuna Orăștioara de Sus/ ”Dealul Grădiștii”/ Epoca geto-dacică Pag. 1.549
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv	DA		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.* ***Calea de acces principală la monumentul istoric de la Grădiștea de** Munte **– Sarmizegetusa Regia este DJ 705A Orăștie – Costești – Sarmizegetusa Regia, până la parcarea situată la km 36+525 al DJ 705A. De aici urmează o zonă pietonală a DJ 705A cuprinsă între km 36+525 și 37+370 până la monumentul istoric de la Grădiștea de Munte –** Sarmizegetusa Regia.* ***O altă cale de acces este DC 51A până în Orașul Călan, DJ 668A** Streisângeorgiu **– Chitid, DJ 705J până în localitatea Ludeștii de Jos și apoi DJ 705A Costești –** Sarmizegetusa Regia.* *Ampl**asamentul de la Grădiștea de Munte –** Sarmizegetusa Regia **se află la o distanță de aproximativ 40 de km de Autostrada A1, DN7 / E 68 care traversează Municipiul Orăștie. De asemenea, Grădiștea de Munte – Sarmizegetusa Regia se află la aproximativ 50 de km d**e DN 66 / E 79 care **traversează Orașul Călan.***

				In prezent Consiliul Judetean Hunedoara are in contractare PT de la DJ 705 A : Orastie-Costesti-Sarmizagetusa Regia, km 2+200-19+465 - POAT
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Minimum 3 locuri de muncă		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	14 activități		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			

5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*

4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea*

				obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din*

				Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de*

	patrimoniului vernacular				*dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*
Informații obiective propuse pentru restaurare					
Nr. crt.			Răspuns		Observații
			DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților				
Nr. crt.			**DA**	**NU**	Observații
Se dorește restaurarea obiectivului?			**DA**		*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este evaluat pentru promovare	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane		NU	
		Ruta cetăților	DA		
	Maturitatea	Contract de servicii semnat	DA		*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod*

2.	proiectului	care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.* ***Contract de servicii nr. 4154/08.03.2022** (atașat la prezenta) având ca obiect Actualizarea DALI conservarea, restaurarea și punerea în valoare a sitului Arheologic Sarmizegetusa Regia – Terasa X din cadrul sitului arheologic UNESCO Sarmizegetusa Regia, munții Orăștiei județul Hunedoara (actualizarea include și actualizarea tehnică de calitate DALI).* ***"Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a sitului Arheologic Sarmizegetusa Regia – Terasa X din cadrul sitului arheologic UNESCO Sarmizegetusa Regia, munții Orăștiei, jud. Hunedoara".***
		DALI elaborată		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI		NU	
		DTAC finalizat		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC		NU	
		Autorizație de construire		NU	
		Proiect tehnic finalizat		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT		NU	
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)		DA		*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obținute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:* *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf* *Declarația reprezentantului legal al UAT Jud. Hunedoara este atașată la prezenta.*

4.	Depășirea finanțării eligibile	DA		*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.* Declarația reprezentantului legal al UAT Jud. Hunedoara este atașată la prezenta.
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului	DA		*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.* *Drept de proprietate: Statul Român – proprietate publică* *Drept de administrație: Consiliul Județean Hunedoar* *Conform CF nr. 60463 (doc. atașat la prezenta)*
7.	Obiectiv deschis publicului	DA		*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.* *Declarația reprezentantului legal al UAT Jud. Hunedoara este atașată la prezenta.*

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

	Coloană/-e completată de titularul de propunere	*Obsevații*
Denumirea obiectivului:	**TRASEUL GASTRONOMIEI TRADIȚIONALE HUNEDORENE**	
Denumirea titularului de propunere:	**U.A.T JUDEȚUL HUNEDOARA**	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	**Bd. 1 Decembrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara**	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	**U.A.T. Județul Hunedoara Autoritate a administrației publice locale**	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	**www.cjhunedoara.ro** ***www.dgampt.ro*** ***www.produsdehunedoara.ro***	*Se va specifica adresa web oficială*
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	**LAURENȚIU A. NISTOR**	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	**PREȘEDINTE**	
- Telefon:	0254.211350, interior 177 sau 209	
- Email:	strategii@cjhunedoara.ro	

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/6490dca26adc981072e7c597cc551a0d.rar

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută					
Nr. crt.			Răspuns		Observații
			DA	**NU**	
Se solicită includerea obiectivului în rută în vederea promovării?			**DA**		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* ***Se dorește includerea obiectivului în Traseul gastronomiei tradiționale românești și promovarea acestuia.***
Pentru toate rutele					
Nr. crt.			**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor			*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei			
		Ruta culelor			
		Traseul gastronomiei tradiționale românești	**DA**		
		Ruta bisericilor fortificate			
		Ruta bisericilor de lemn			
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei			

		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României			
		Traseul Castrelor Romane			
		Ruta cetăților			
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională			
2.	Localizare obiectiv:				
2.1	Localitate:		**UAT Comuna Râu de Mori, sat Ostrovu Mic** **UAT Comuna Șoimus, sat Șoimuș** **UAT Comuna Hărău, sat Bârsău** **UAT Comuna Densuș, sat Pești** **UAT Municipiul Lupeni,** **UAT Municipiul Petroșani** **UAT Comuna Sălașu de Sus, sat Sălașu de Jos**		
2.2	Județ:		**Hunedoara**		
2.3	Regiune:		**Vest**		
2.4	Urban/Rural:		**Urban și Rural**		
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:		Nu este cazul		*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat*

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării şi listei unităţilor administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			

5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial			*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial*
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de*

	obiectivului			*valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării şi listei unităţilor administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată.*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica și se va atașa corespondența inițiată cu Direcția Județeană de Cultură.*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*

Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice		**NU**	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată	**DA**		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării și listei unităților administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* ***Județul Hunedoara este declarat zona defavorizata:*** ***In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate;*** ***In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată.*** ***În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027.*** ***Toate documentele sunt atașate la prezenta.***
3.	Număr de noi locuri de muncă directe	**Minim 1 loc de munca**		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului* ***Se preconizează crearea unui loc de munca la Direcția Generală de Administrare Monumente și Promovare Turistică a județului Hunedoara,***

				instituție în subordinea Consiliului Județean Hunedoara, care are in obiectul de activitate promovarea atracțiilor turistice specifice, inclusiv a produselor și meșteșugurilor tradiționale.
4.	Existența produselor tradiționale specifice	DA		*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html* ***Județul Hunedoara dispune de o bogăție și complexitate aparte privind gastronomia locală atât prin diversitatea produselor tradiționale cât și prin gustul și rafinamentul produselor realizate în baza rețetelor tradiționale strămoșești. Pe teritoriul județului Hunedoara se regăsesc șase zone etno-folclorice, distincte, fiecare cu unicitate și specificitatea sa: Valea Jiului/Ținutul Momârlanilor, Țara Hațegului, Ținutul Pădurenilor, Țara Zarandului, Zona Munților Orăștiei și Valea Mureșului.*** ***MAGIUN DE HAȚEG PREDONI*, sat Ostrovu Mic, comuna Râu de Mori** Magiunul de Hațeg Predoni are câteva trăsături proprii care îl diferențiază de alte produse similare din aceeași categorie. Prunele din Țara Hategului au un gust unic datorită climei și lipsei poluării. Magiunul de Hațeg își păstrează calitățile ani de zile chiar 5/6 ani datorită coacerii îndelungate a acestuia la foc. Prunele se sortează manual după opărire se strecoară manual prin ciurul existent în gospodărie, fierberea se realizează în cazan de aramă vechi de 60 de ani. ***LASCA DE LA BUNA ROMANIȚA*, sat Șoimuș, comuna Șoimuș** Tăieței au câteva trăsături proprii care îi diferențiază de alte produse similiare din aceeași categorie. Gustul este plăcut, de proaspăt, caracteristic amestecului făină-ou de casă, gust dat în principal de proporția dintre cele două materii prime: ou-făină. Unul din elementele specifice este culoarea galben aurie, naturală conferită taieteilor de către ouăle obținute de la găinile crescute în sistem gospodăresc.

				***CÂRNAȚI AFUMAȚI "SĂCĂRÂMB - ȚURCANU"*, sat Bârsău, comuna Hărău** Cârnații afumați din carne de porc și mânzat SĂCĂRÂMB- ȚURCANU se prepară după o rețetă tradițională, specifică zonei Certej-Săcărâmb-Bârsău, transmisă din generație în generație, folosindu-se doar materii prime și ingrediente naturale, fără conservanți, coloranți artificiali sau alt tip de aditivi alimentari. ***BRÂNZĂ TRADIȚIONALĂ PEȘTEANA DIN FERMELE ADO*, sat Peșteana, comuna Densuș** Brânza tradițională Peșteana din Fermele ADO prezintă câteva caracteristici care o diferențiază de alte produse din aceeași categorie. Brânza tradițională Peșteana din Fermele ADO se prepară după o rețetă tradițională, păstrată din generație în generație, de la mamă la fiică. Este o brânză tradițională românească, în compoziția căreia intră doar lapte de vacă, cheag și sare. Toate operațiunile pentru obținerea produsului sunt efectuate manual și se folosesc doar unelte tradiționale. ***CÂRNAȚI AFUMAȚI EDY-URSU*, municipiul Lupeni, municipiul Petroșani** Cârnații afumați Edy Ursu sunt fabricați în Valea Jiului numai din carne de porc și ingrediente naturale specifice tradițiilor țărănești din zonă, în membrane naturale de oaie, fără aditivi alimentari. Specificitatea constă în tratamentul termic de coacere și afumare în cuptorul de cărămidă, în aspectul mozaicat cu bucăți de carne și slănină repartizate uniform în masa preparatului. ***CÂRNĂCIORI PROASPEȚI EDY-URSU*, municipiul Lupeni, municipiul Petroșani** Cârnații proaspeți Edy Ursu sunt fabricați în Valea Jiului numai din carne de porc și ingrediente naturale specifice tradițiilor țărănești din zonă, în membrane naturale de oaie, fără aditivi alimentari. ***CÂRNAȚI ȚĂRĂNEȘTI AFUMAȚI EDY-URSU*, municipiul Lupeni, municipiul Petroșani** Cârnații țărănești afumați Edy Ursu sunt fabricați în Valea Jiului numai din carne de porc și ingrediente naturale specifice tradițiilor țărănești din zonă, în membrane naturale de oaie, fără aditivi alimentari. Specificitatea și tradiționalitatea constă în aspectul mozaicat cu bucăți de carne și slănină, gustul și mirosul deosebit de condiment, forma spiralată precum și conținutul redus de sare (maximum 3%).

				***BRÂNZA DE OAIE BUREBISTA*, municipiul Lupeni, stațiunea Straja** Brânza de oaie Burebista are câteva trăsături proprii care o diferențiază de alte produse similare din aceeași categorie. Gustul este dat de laptele gras, ce se datorează ierbii montane. Laptele este închegat cu cheag natural obținut și selectat după vechi metode, din stomac de miel hrănit doar cu lapte. ***VIRȘLI de SĂLAȘU DE LA NELUȚA*, sat Sălașu de Jos, comuna Sălașu de Sus,** Virşli de Sălaşu de la Neluţa au câteva trăsături proprii care îi diferenţiază de alte produse similare din aceeaşi categorie. Gustul este specific, dat de carnea de ovină cu condimentele folosite. Un alt element specific care diferenţiază produsul este hituirea. Un element de specificitate este şi cuptorul în care se realizează hituirea. Pentru tratamentul termic de hituire se foloseşte numai lemn de esenţă tare. ***VIRȘLI de SĂLAȘU DE LA FLORIN IOVĂNESCU*, satul Sălașu de Jos, comuna Sălașu de Sus;** Virşli de Sălaşu de la Iovănescu au câteva trăsături proprii care îi diferenţiază de alte produse similare din aceeaşi categorie. Gustul este specific, dat de carnea de ovină cu condimentele folosite. Un alt element specific care diferenţiază produsul este hituirea. Un element de specificitate este şi cuptorul în care se realizează hituirea. Pentru tratamentul termic de hituire se foloseşte numai lemn de esenţă tare.
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului	DA		*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)* ***Hațeg, Dragobetele - spectacol artistic, februarie, anual*** ***Densuș, Obiceiuri populare - Alergatul prescurii și împușcatul cocoșului, aprilie, anual*** ***Petroșani, Zilele municipiului Petroșani, mai-iunie, anual*** ***Lelese, Măsuratul oilor, mai, anual*** ***Sălașu de Sus, Festivalul Narciselor, mai, anual*** ***Hunedoara, Târgul European al Castelelor, mai, anual*** ***Hațeg, "Hațeg fest" - festival artistic, iunie, anual*** ***Densuș, Ziua iei și Ziua geoparcului, iunie, anual***

				Poienița Voinii, Festivalul Pădurenilor, august, anual ***Densuș, Ziua Vulcanilor, august, anual*** ***Masivul Parâng, Nedeia Troiței, august, anual*** ***Cerbăl, Festivalul Plăcintelor Pădurenești, august, anual*** ***Orăștioara de Sus - Sarmizegetusa Regia, Ziua Porților deschise la Sarmizegetusa Regia, august, anual*** ***Hunedoara, Festivalul Medieval Ioan de Hunedoara, august, anul*** ***Geoagiu, Zilele orașului Geoagiu – Festival de Folclor al Românilor de Pretutindeni "Ileana Rus", august, anual*** ***Sălașu de Sus, Festivalul Cetății Medievale Mălăiești - istorie și tradiții, august, anual*** ***Deva, Târg destinat promovării produselor și obiceiurilor tradiționale ale județului Hunedoara, septembrie, anual*** ***Petroșani, Adunarea Momârlanilor, octombrie, anual*** ***Petroșani, Târgul de Crăciun, decembrie, anual*** ***Densuș, Spectacol de colinde și promovarea tradițiilor de Crăciun, decembrie, anual.*** ***Este de menționat faptul că cele 69 de UAT - uri din județul Hunedoara organizează sărbători tradiționale ale zonelor rurale componente care se transferă și în zona urbană, sub denumirea de Sărbători ale localității (comună/oraș/etc.) unde participă cu standuri producătorii locali din tot județul. Perioada de organizare a acestor evenimente este aprilie - noiembrie și au caracter anual.***
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale	DA		*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale* ***În Județul Hunedoara există un interes major pentru produsele locale și tradiționale pe care le regăsim sub toate aspectele (produs montan, produs ecologic, etc.). În prezent există zone tradiționale din Județul Hunedoara în care sunt înregistrați sute de producători locali: Valea Jiului/ Ținutul Momârlanilor, Ținutul Pădurenilor, Țara Hațegului, Țara Zarandului, Valea Mureșului și zona Munților Orăștiei care include tradiții dacice din perioada Regatului Dacic de la Sarmizegetusa Regia -***

				Patrimoniu UNESCO. Interesul Populației la nivel de județ, regiune Vest, național și internațional este confirmat prin participarea în număr mare la toate evenimentele care găzduiesc producători locali așa cum au fost menționate mai sus. ***Din Asociația Producătorilor de Produse Tradiționale și Ecologice Hunedoara fac parte producători și artizani care produc: Miere și produse apicole, dulcețuri si conserve, produse hand made, mezeluri, patiserie, plăcinte pădurenești, lactate și produse din lapte, olărit, pictură, flori, etc.*** ***Menționăm în mod special Cooperativa Hațegana care produce costume populare tradiționale, având o piață de desfacere de nivel internațional.*** ***In Registrul național al produselor montane (R.N.P.M.) cu drept de utilizare a mențiunii "Produs Montan" sunt înregistrați un număr de 63 de producători hunedoreni.***
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf*

				În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării şi listei unităţilor administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica și se va atașa corespondența inițiată cu Direcția Județeană de Cultură.*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*

Doar pentru Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate, OMAPDR nr. 355/2007 privind aprobarea criteriilor de încadrare, delimitării şi listei unităţilor administrativ-teritoriale din zona montană defavorizată sau altor acte aprobate de administrația publică centrală.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*

	beneficiază de regimul juridic de monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus într-o strategie de dezvoltare locală pentru cu referire la protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta culelor și Traseul castrelor romane			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
Se solicită restaurarea obiectivului?				*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală*
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este	Ruta culelor		*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*

	evaluat pentru promovare	Traseul Castrelor Romane			
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție			*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.* *Punctele se acordă dacă se face dovada parcurgerii stării de pregătire pentru lucrările de restaurare pentru care se solicită finanțare.*
		DALI elaborată			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI			
		DTAC finalizat			
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC			
		Autorizație de construire			
		Proiect tehnic finalizat			

		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT			
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)				*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:* *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf*
4.	Depășirea finanțării eligibile				*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.*
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE				*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului				*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*
7.	Obiectiv deschis publicului				*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.*

Prezenta propunere de obiectiv a fost completată cunoscând prevederile cu privire la falsul în declarații menționate în Codul penal

Semnătură reprezentant legal: LAURENȚIU NISTOR, PREȘEDINTE

Finanțat de Uniunea Europeană NextGenerationEU

Planul Național de Redresare și Reziliență

Anexă la Metodologia de evaluare

FIȘĂ PENTRU PROPUNEREA DE OBIECTIV[1]

Denumirea obiectivului:	**Restaurare, revitalizare și promovare prin digitalizare în cadrul traseului castrelor romane pentru obiectivul:"Intrare Forul lui Traian din cadrul sitului Arheologic Ulpia Traiana Sarmizegetusa"**	*Obsevații*
Denumirea titularului de propunere:	**U.A.T. Județul Hunedoara**	*Completați cu denumirea completă a titularului de propunere, așa cum apare în actele constitutive/Hotărâri ale instanțelor de judecată/Decizii emise de organele competente*
Adresa sediului social:	**Bd 1 Decmbrie 1918, nr. 28, cod poștal 330025, mun. Deva, jud. Hunedoara**	*Completați cu adresa poștală a sediului social*
Tipul titularului de propunere:	**UAT Județul Hunedoara este Autoritate a administrației publice locale**	*Se va specifica UAT/Autoritate publică centrală/ONG/Unitate de cult/altele*
Website obiectiv:	www.cjhunedoara.ro www.mcdr.ro	*Se va specifica adresa web oficială*

[1] Înainte de completarea prezentului formular, se vor citi documentele aferente Componentei C11 -Turism și Cultură , documente ce pot fi vizualizate accesând: https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/74e19c86a670bb3464efd57c165552f8.rar

	www.sarmizegetusa.mcdr.ro	
Reprezentantul legal al titularului de propunere:		*Reprezentantul legal al titularului de propunere este persoana care are dreptul, conform actelor de constituire/ statut/ hotărâre judecătorească de constatare a rezultatelor alegerilor și de constituire a consiliului local/ decizii ale organelor competente/alte documente în funcție de tipul de aplicant, să reprezinte organizația și să semneze în numele acesteia*
- Numele:	LAURENȚIU A. NISTOR	*Completați cu prenumele și numele complet al reprezentantului legal, inclusiv inițiala tatălui, așa cum apare în cartea de identitate*
- Funcția:	PREȘEDINTE	
- Telefon:	0254211350 interior 177 sau 209	
- Email:	strategii@cjhunedoara.ro	

Informații obiectiv propus pentru a fi inclus în rută				
Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
Se dorește includerea obiectivului în rută în vederea promovării?		**DA**		*Se va preciza dacă se dorește includerea obiectivului într-o rută turistică/culturală și promovarea acestuia* Se dorește includerea obiectivului in ruta turistic culturală - Traseul castrelor romane, restaurarea și revitalizarea acestui obiectiv și promovarea acestuia prin intermediul digitalizării rutelor, semnalistică, aplicații pentru telefon.
Pentru toate rutele				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații

1.	Obiectivul este propus să facă parte din ruta (se va preciza care)	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa ruta propusa în căsuța corespunzătoare opțiunii*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	
		Traseul gastronomiei tradiționale românești		NU	
		Ruta bisericilor fortificate		NU	
		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane	DA		
		Ruta cetăților		NU	
		Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării		NU	
		Ruta satelor cu arhitectură tradițională		NU	
2.	Localizare obiectiv:				

2.1	Localitate:	Sat Sarmizegetusa, UAT comuna Sarmizegetusa	
2.2	Județ:	Hunedoara	
2.3	Regiune:	Vest	
2.4	Urban/Rural:	Rural	
2.5	Drepturi asupra imobilului/obiectivului:	DA	*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat* Drept de proprietate asupra terenului deținut de UAT Judetul Hunedoara conform Extras CF nr. 60267, atașat la prezenta.

Doar pentru Ruta castelelor, Ruta bisericilor fortificate, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mânăstirilor din zona Moldovei, Traseul castrelor romane și Ruta cetăților

Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE		NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului	DA		*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent* Obiectivul poate fi vizitat permanent conform orarului de vizitare: de luni până duminică în intervalul orar: 9-17.
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului	DA		*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web: https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*

4.	Zonă defavorizată	DA		*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate.* *Pentru aceasta solicitantul a enumera cadrul legal (HG, Ordonanță, Ordin, etc.) prin care zona Obiectivului a fost declarată defavorizată* Judetul Hunedoara este declarat integral zona defavorizata: In baza Regulamentului C.E. 1257/1999 care delimitează tipurile de zone defavorizate; In baza Regulamentului Parlamentului European si al Consiliului European 1056/2021 de instituire a fondului pentru o tranziție justă întreg teritoriul județului Hunedoara beneficiază de sprijin specific fiind considerat zona defavorizată. În conformitate cu Anexa D la Raportul de tara 2021-2027 Toate documentele sunt atasate la prezenta
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial	DA		*Se va preciza dacă obiectivul este înscris în Lista patrimoniului mondial, sau în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial* Obiectivul este inclus în Lista indicativă a României pentru Lista patrimoniului mondial: https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6447/
5.2.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI	DA		*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.* HD-I-s-A-03205/ Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa/ sat SARMIZEGETUSA; comuna SARMIZEGETUSA/ sec. II - III p. Chr./ 1554

5.3.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI		NU	*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.	Accesul la obiectiv	DA		*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate,* Prin locul favorabil pe care îl ocupă în vecinătatea DN68, o intensă arteră de circulație între Transilvania și Banat, situl de la Sarmizegetusa colectează și participanții la alte forme de turism.Obiectivul este foarte vizibil din șosea, este cunoscut și foarte ușor de recunoscut, practic este greu să nu te oprești acolo dacă te afli într-o excursie.
7.	Număr de noi locuri de muncă directe	Minim 3 locuri de muncă directe create		*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative	16 activități, conform Planului de valorificare turistică a obiectivului		*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Ruta curiilor din zona Transilvaniei și Ruta culelor				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:*

				https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Obiectivul se află într-o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
5.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
5.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.2	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
5.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
6.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
7.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
8.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru Traseului gastronomiei tradiționale românești				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații

1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE pentru promovarea regiunii gastronomice			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea*
2.	Obiectivul conține o zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
4.	Existența produselor tradiționale specifice			*Se va completa cu specificarea și scurta descriere a produselor tradiționale specifice zonei. Pentru a fi punctate produsele trebuie să poată fi identificate în Registrul Național al Produselor Tradiționale care poate fi consultat accesând: https://www.madr.ro/industrie-alimentara/produse-traditionale-romanesti/implementarea-ordinului-nr-724-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.html*
5.	Existența târgurilor de produse tradiționale în zonă, în vederea punerii în valoare a patrimoniului			*Se va completa cu specificarea târgurilor ce se organizează în zona inclusiv cu specificarea periodicității organizării acestora (ex. săptămânal/ocazionat de un anumit eveniment)*
6.	Existența producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii			*Se va completa cu precizarea pe scurt a producătorilor de produse tradiționale și artizanale autorizate conform legii*
Doar pentru Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Obiectivul a beneficiat de finanțare UE			*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității*

				contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea
2.	Obiectivul este sau va fi deschis publicului			*Se va preciza inclusiv dacă obiectivul poate fi vizitat de public temporar/permanent*
3.	Este întocmit un plan de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
4.	Este justificată legătura obiectivului / sitului cu Legenda Sântului Ladislau (criteriu eliminatoriu)			*Se va specifica legătura obiectivului cu Legenda Sfântului Ladislau. Prin specialiști ai Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei se va confirma dacă obiectivul propus are legătură sau nu cu Legenda Sfântului Ladislau.*
5.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
6.	Statutul obiectivului (conform Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor)			
6.1.	Obiectiv clasat în grupa A a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.2.	Obiectiv clasat în grupa B a LMI			*Se va completa cu codul LMI complet/ denumirea/localitatea/adresa/datarea, cu indicarea paginii din Listă unde este inclus obiectivul. Dacă este cazul, se va preciza inclusiv Ordinul de clasare a monumentului istoric emis de ministrul culturii.*
6.3.	Obiectiv în curs de clasare			*In cazul in care obiectivul se afla in curs de clasare se va specifica*
7.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*

8.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
9.	Activitățile socio-culturale sau educative			*Se va completa cu numărul activităților socio-culturale sau educative menționate în Planul de valorificare turistică a obiectivului.*
Doar pentru rutele Refacerea peisajului cultural din Delta Dunării în vederea creșterii atractivității zonei si Ruta satelor cu arhitectură tradițională:				
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
1.	Planul de valorificare turistică a obiectivului			*Dacă da, se va atașa (separat) Planul de valorificare turistică a obiectivului. Planul de valorificare turistică a obiectivului va fi realizat în conformitate cu modelul din Anexa nr. 9 la OMCIN nr. 2545/2019 disponibil la adresa web:* *https://www.ro-cultura.ro/files/apel-1.1/RO/A9_Planul%20de%20valorificare%20a%20monumentului%20istoric.pdf* *În situația în care titularul propunerii de obiectiv dorește și renovarea/modernizarea obiectivului, planul de valorificare turistică va fi completat în consecință*
2.	Zonă defavorizată			*Se va menționa dacă obiectivul este situat într-o zonă definită conform Legii nr. 20 din 15 ianuarie 1999 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*
3.	Accesul la obiectiv			*Se va preciza dacă există acces la obiectiv și cu menționarea posibilității de acces cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tren, alte mijloace de transport în comun), respectiv cu menționarea DN/DJ/DC aflat în proximitate.*
4.	Număr de noi locuri de muncă directe			*Se va completa cu nr. de locuri noi de muncă ce se preconizează a se crea la destinație (obiectiv) ca urmare a valorificării turistice a obiectivului*
5.	Obiectivul a primit premiu internațional (ex. Europa Nostră) sau național pentru protejarea patrimoniului arhitectural vernacular al localității			*Dacă da, se va completa cu tipul de premiu național/internațional și se va preciza denumirea/anul în care a fost obținut*
6.	Obiectivul este inclus în LMI ca sit rural sau cu case tradiționale care beneficiază de regimul juridic de			*Dacă da, se va preciza codul LMI complet cu precizarea paginii din Lista unde apare înscris precum și categoria monumentului istoric (categorie A sau B)*

	monument istoric (ca monument, parte dintr-un ansamblu sau sit)			
7.	Există parteneriat cu un ONG care se ocupă de protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va preciza ONG-ul* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta în copie acordul/contractul de parteneriat.*
8.	Există în PUG zone construite protejate			*Dacă da, se vor indica zonele (localizare, delimitare) și se va preciza inclusiv dacă există case protejate în PUG.*
9.	Obiectivul este inclus în strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular			*Dacă da, se va descrie pe scurt strategia* *Titularul propunerii de obiectiv va prezenta un link către web, unde strategia de dezvoltare locală pentru protejarea patrimoniului vernacular poate fi accesată.*

Informații obiective propuse pentru restaurare

Nr. crt.		Răspuns		Observații
		DA	**NU**	
	Doar pentru Ruta castelelor, Ruta curiilor din zona Transilvaniei, Ruta culelor, Ruta bisericilor de lemn, Ruta mănăstirilor din zona Moldovei, Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României, Traseul castrelor romane, Ruta cetăților			
Nr. crt.		**DA**	**NU**	Observații
Se dorește restaurarea obiectivului?		**DA**		*Se va preciza dacă se dorește restaurarea obiectivului inclus într-o rută turistică/culturală* Se doreste restaurarea obiectivului Intrare Forul lui Traian din cadrul Traseului castrelor romane conform DALI
1.	Obiectivul/situl propus spre renovare este evaluat pentru promovare	Ruta castelelor		NU	*Se va bifa în căsuța din dreapta ruta în cadrul căreia obiectivul/situl a fost propus pentru promovare*
		Ruta curiilor din zona Transilvaniei		NU	
		Ruta culelor		NU	

		Ruta bisericilor de lemn		NU	
		Ruta mănăstirilor din zona Moldovei		NU	
		Ruta Sfântul Ladislau pe teritoriul României		NU	
		Traseul Castrelor Romane	DA		
		Ruta cetăților		NU	
2.	Maturitatea proiectului	Contract de servicii semnat care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție	DA		*Se va completa cu precizarea stadiului de pregătire a proiectului cu precizarea în mod clar a documentației începute/realizate, respectiv se vor completa nr. avizelor/autorizațiilor emise (după caz)* *Nu se vor restaura acele obiectivelor pentru care titularul propunerii de obiectiv nu are semnat la data evaluării un contract de servicii care să aibă ca obiect realizarea Documentației de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI).* *De asemenea, se vor anexa documentele, după caz: copie a contractului de servicii semnat în vederea elaborării DALI, copie a PV de recepție a DALI, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DALI, copie a PV de recepție a DTAC, copie a Avizului Ministerului Culturii pentru faza DTAC, copie a Autorizației de construire, copie a PV de recepție a PT* sau copie a *Avizului Ministerului Culturii pentru faza PT, conform ultimei faze a documentației realizate.* Contract de servicii nr. 4132/07.03.2022 având ca obiect ”Elaborare Notă conceptuală, Temă de proiectare și documentație tehnico economică faza DALI (inclusiv verificarea tehnică de calitate DALI) pentru ”Intrare Forul lui Traian” din cadrul sitului arheologic Ulpia Traiana Sarmizegetusa, atașat la prezenta.
		DALI elaborată		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DALI		NU	
		DTAC finalizat		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza DTAC		NU	
		Autorizație de construire		NU	

		Proiect tehnic finalizat		NU	
		Avizul de la Ministerul Culturii pentru faza PT		NU	
3.	Criteriul 3 Respectarea principiilor "'Do No Significant Harm" (DNSH)		DA		*Informații despre principiile do no significant harm (DNSH) pot fi obtinute vizualizând informațiile descriptive ale jalonului 334, menționat în COUNCIL IMPLEMENTING DECISION 608 final din 27.09.2021 ce poate fi accesată la adresa:* *https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/09/d05873457d3b15819a46ff8abb6048e3.pdf* Atașăm declarația reprezentantului legal privind respectarea principiilor "Do No Significant Harm"
4.	Depășirea finanțării eligibile		DA		*Sumele acordate spre finanțare sunt în sumă fixă și sunt menționate pentru fiecare rută în parte la capitolul 1.5 din Metodologia de evaluare. Valorile prezentate pentru reabilitarea obiectivelor reprezintă valoarea maximă ce poate fi acordată. Valoarea finanțării reabilitării se va determina în urma elaborării documentațiilor tehnico-economice, valori ce vor fi validate prin prin decizia ulterioară a unui comitet tehnico-economic.* *Nu se restaurează obiectivele, dacă titularul propunerii de obiectiv nu confirmă că este de acord să suporte cheltuielile neeligibile.* Atașăm declarația reprezentantului legal privind asumarea de către beneficiar a eventualelor cheltuieli neeligibile ale proiectului.
5.	Obiectivul/situl a beneficiat de finanțare UE			NU	*Dacă răspunsul este Da se va indica sursa de finanțare (ex: POR, PNDR, alte fonduri europene) precum și perioada de programare pentru fiecare dintre surse. De asemenea, se va completa cu denumirea organizației finanțatoare și a autorității contractante și activitățile realizate/în curs de realizare pentru care s-a acordat finanțarea.* *Nu se restaurează obiectivul, dacă acesta a fost finanțat anterior din fonduri UE.*
6.	Drepturi asupra imobilului/obiectivului		DA		*Se va completa precizând drepturile reale asupra obiectivului (drept de proprietate, administrare, concesiune etc.) precum și documentele care atesta dreptul menționat.*

				Drept de proprietate UAT Județul Hunedoara conform Extrasului CF nr. 60267 atașat la prezenta.
7.	Obiectiv deschis publicului	DA		*Titularul propunerii va depune o declarație din care să rezulte fără echivoc că își asumă ca obiectivul va fi disponibil circuitului de vizitare turistic pentru o perioadă de minim 5 ani de la finalizarea proiectului.* Declarația Reprezentantului legal al UAT județul Hunedoara privind asumarea menținerii obiectivului în circuitul de vizitare pentru minim 5 ani de la finalizarea proiectului, este atașată prezentei Fișe.